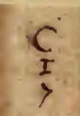
£7 00

SILVA LOCORVM,

QVI FREQVENTER
in concionibus occurrere solent,

OMNIBVS DIVINI VERBI CONCIONATORIBUS: cum primis vtilis & necessaria, ingeniosissimè

In tres Classes digesta:

IN QVA MVLTA TVM EX VETERVM Patrum sententijs collecta, tum opera & studio Autoris animaduersa traduntur: quæ ad hoc munus exequendum vehementer conducant.

AVTORE ET COLLECTORE R. P. F. LVDOVICO Granatense Theologiæ professore, Monaco Dominicano.

Quid vnaquique Classis contineat, versa pagella docebit.

Omnis scriba doctus in regnum Cœlorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Matth. 13.

VENETIIS, M D LXXXVI.
Apud Bernardum Iuntam.

QVÆ IN HOC volumine continentur.

PRIMA Claßis locorum communium, qui à Deo Opt. Max. incipiens, loca deinde ad diuersa genera personarum & statum pertinentia complectitur.

Secunda Claßis, in qua de virtutibus, & vitijs oppositis agitur.

Tertia Claßis, in qua de Beatitudinibus & donis, & sacramentis aliquot, deque quatuor nouissimis, & alijs nonnullis differitur.

Omnia Romanæ ecclesiæ iudicio submissa sunto.

BERNARDVS IVNTA

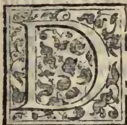
Lectoribus.

ETVS noſtræ gentis tueor inſtitutum in promendis de re literaria hominibus eruditis. Cum enim ex Hiſpanijs ad me perlatus eſſet hic pretioſus liber, nolui hoc tanto munere noſtros Italos diù carere: Sciebam enim, non paruum eſſe piaculum ſi quis nactus eſſet theſaurum euangelicum,& illud ad vtilitatem publicam non proferret. Hic verò liber merito theſaurus quidam & promus & condus appellari poteſt, vnde vniuerſi ij qui literas ſacras profitentur, ſed pręſertim concionatores, hauriant quicquid illis fuerit neceſſum, vel ad ſuam ipſorum, vel ad cęterorum eruditionem. Prodiere quidem hucuſquę non pauci huius argumenti libri in luce, complures huiuſmodi farragines, ſed plerunque frigidiora, & eneruatiora(non enim omnia & ſi à doctiſſimis iuxta ac ſanctiſſimis viris dicantur,eiuſdem ponderis eſſe ſolent) conſarcinauerunt. At hic noſter non dici poteſt qua ſolertia, quo acri iudicio ſententias patrum grauiores, acutiores, ad rem potiſſimum facientes ſelegerit, digeſſeritque: vt merito de eo dici poteſt illud Adagium, quod Formica indica aurum conuexit. Quid autem mirum? Hic enim eſt Ludouicus ille Betticus, ſiue Granatenſis, cuius clariſſimum nomen quocunque terrarum vbi Chriſti colitur Crux, permeat volitatque per ora docta virum. Singulis verò titulis poſt patrum ſententias, ſub collectoris nomine quaſdam appoſuit appendices; quas ſi commendare velim, eſſet vel Soli faces admouere, vel mari aquam

velle addere, illud tantum dicam, quòd si quis eas introspexerit, non laudatorem, sed admiratorem se esse conspiciet. Hic complurima opuscula & Hispanico & Latino sermone edidit, quibus vehementer & intellectum illuminat, & accendit affectum. Et crediderim ego mundi iam labenti & senescenti demissum hunc è celo heroem, qui & cadentem releuaret, & desipientem delirantemque pharmacis spiritualibus persanaret. Non enim dici potest quam in spirituali vita proficiant ij qui in peruoluendis eius libris assidui sunt. Quemadmodum enim prudens medicus, in huius etatis corporibus medendis, non semper vetustissimos illos canones ad vnguem obseruat, sed mutata corporum ratione nouos subinde medendi modos excogitat; ita hic prudentissimus animorum medicus habita vitiorum & scelerum huius etatis ratione, noua quasi quadam ratione adhortans, dum morbos tangit medicinam propinat. Quod Greg. XIII. f.m. Pont. animaduertens non dedignatus est diplomate illum & collaudare & hortari vt semper ad vlteriora tenderet: & quidem si diu bonus ille Pont. vitam protraxisset suam, credendum est illum forsan ad summos honores euecturum, dummodo huius viri passa fuisset animi moderatio. Quod quidem diploma ideo nos subiunximus, vt videant homines quanti fecerit hunc hominem Romanæ sedis Amplitudo. Vos interim humanissimi Lectores huius viri gemmis animum exornante, & quem modo Latinè loquentem auditis, propediem vulgò etiam loquentem expectate: sapientibus enim & simplicibus debitores sumus. Valete.

DILECTO FILIO
ALOISIO GRANATENSI
Ordinis Prædicatorum Gregorius Papa. XIII.

ILECTE *fili salutem & Apostolicā benedictionem. Diuturnus atque assiduus labor tuus in hominibus tum à vitijs deterrendis tum ad vitæ perfectionem vocandis fuit semper nobis gratissimus: ijs vero ipsis, qui suæ cæterorumque salutis, & Dei gloriæ desiderio tenentur fructuosissimus iucundissimusque. Multas olim conciones habuisti, libros præstanti doctrina, & pietate refertos edidisti, idem quotidie facis, nec vnquam cessas præsens atque absens quam plurimos potes Christo acquirere. Gaudemus isto, tum aliorum, tum tuo ipsius tam præstanti bono, & fructu. Quot ex concionibus, scriptisque tuis profecerunt (profecisse autem permultos quotidieque proficere certum est) totidem Christo filios genuisti, longeque illos maiori beneficio affecisti, quam si cæcis aspectum, aut mor-*

tuis à Deo vitam impetrasses. Præstat enim multo sempiternam illam lucem, & vitam beatissimam (quo ad mortalibus datum est) nosse, & pie sancteque viuentem, ad eam aspirare, quam mortali hac vita & luce frui omni cum terrenarum rerum affluentia & voluptate: Tibi vero ipsi quam multas à Deo coronas comparasti, dum omni cum charitate in eo studio versaris, quod cõstat esse longe maximum Perge igitur vt facis, in istã curam toto pectore incumbere, quæque habes inchoata (habere enim te nonnulla accepimus) perficere & proferre ad ægrorum salutem, debilium confirmationem, valentium; & robustorum lætitiam, vtriusque tum militantis tum triumphantis Ecclesiæ gloriam. Dat. Romæ apud sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die XXI. Iulij. M D LXXXII. Pontificatus nostri anno vndecimo.

Ant. Buccipalulius.

SANCTISSIMO PATRI GREGORIO XIII. Pontifici Maximo pedum oscula Beatorum.

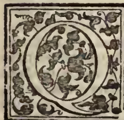

QVAMQVAM audaciæ atque adeo temeritatis cuiusdam esse videatur pauperculum & rudem monachum in extremis Hispanię oris constitutũ Sanctitati tuæ literas dare, & hoc quidquid est operis nomine tuo consecrare, tamen cũ videã quanta pietate & magnificentia omnium bonarum, salutariumque disciplinarum studia prouehere, totque vbique terrarum collegia ad fidei alumnos literis & moribus informandos erigere curet, & (quod ad me attinet) literis etiam suis me ornare, studia mea probare, & ad ea, quæ in manibus haberem in lucem edenda hortari dignata fuerit, animum resumpsi, & hoc paruo munusculo grati animi mei officium testatum esse volui: vt illi potissimum dicaretur, cuius authoritate & imperio in lucem editur. In eo vero velut siluam quã-

dam, certo tamen ordine digestum diuini verbi declamatoribus proposui, vt ex ea quidquid instituto suo aptius videretur, eligere possent. In vnoquoque autem loco, primum quidem selectas Patrum sententias collocaui, deinde quæ ipse vel ex sacris literis, vel assidua meditatione animaduerteram subieci: His multa additurus nisi mortalitatis meæ & ingrauescentis ætatis metu dum alia parantur, hęc ipsa quę paraueram interciderēt perpetua obliuione sepelirentur. Suscipiat ergo Sanctitas vestra hoc quicquid est operis qua fronte clarissimi etiam principes parua suorum ciuium munuscula excipere solent, non oblatæ rei pretium, sed animi studium & voluntatis propensionem considerantes. Dominus Iesus Sanctitatem vestram nobis ac toto orbi Christiano quam diutissime seruet incolumem.

F. LVDOVICVS GRANATENSIS

Admodum Illustri D. D. Antonio Zapata Canonico Toletano & Inquisitori Apostolico meritissimo, Candidoque lectori. S.

VANTA sit dignitas, admodum Illustris Domine amiceque lector, eorum quib. diuini verbi cura commissa est, cum multis alijs argumentis, tum eorum dignitate, qui huic officio à Deo præfecti fuere, colligi facile poterit. In hoc enim ordine primi fuere Prophetæ, qui spiritu Dei afflati, hanc prouinciam susceperunt. Non enim (vt Petrus Apostò. ait) voluntate humana allata est aliquando *2. Pet. 2.*
Prophetia, sed Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancta Dei homines. Sed longe maius est, quod ipse quoque Prophetarum & Angelorum Dominus hoc post illos docendi officium minime recusauit. Cęlestis enim pater, qui per prophetas olim fuerat loquutus, est & loquutus nobis in filio, de quo sic Ioelis 2. legimus. Filij Sion lætamini in Do *Hebr. 2.*
mino Deo vestro, qui dedit vobis doctorem iustitiæ: Esai. quoque, Erunt inquit, oculi tui videntes pręceptorem *Esa. 30.*
tuum, & aures tuæ audient vocem post tergum monentis, Hęc est via, &c. Denique Saluator ipse, Ego inquit in *Ioan. 18.*
hoc natus sum, & ad hoc veni in mūdum, vt testimonium perhibeam veritati. Cum vero is à nobis in cœlum assumptus fuisset, vicarios pro se Apostolos Spiritu sancto plenos instituit, quibus hoc officium delegauit: Qui etiam vt ad hoc munus pro dignitate exequendum expeditiores essent, pauperum & viduarum curam à se in alios reijcientes, sibi ipsis orationis officium, & verbi Dei ministerium

rium

rium desumpserunt. Hos deinde sequuti sunt sancti Pontifices, qui eorum vestigijs insistentes, in Concilio Cartaginen. 4. statuerunt, vt Episcopus pauperum & viduarum curam per Archipresbyterum, vel Archidiaconum administraret, ipse vero ab hac cura solutus, lectioni, orationi, & verbi ministerio intentus esset. Hinc illa orientalis Ecclesiæ diu retenta consuetudo, vt præsente Episcopo, nemini ad populum verba facere liceret. Processu vero temporis, cæteris quoque inferioris ordinis ministris hæc eadem cura commissa est, ne numerosa fidelium plebs hoc diuini verbi pabulo destitueretur. Quid enim nos magis ad pietatem & iustitiam, quàm hoc ipsum Dei verbum excitare queat? Hoc namque fidelis anima in spirituali vita alitur & vegetatur, hoc mentis acies illuminatur, hoc ad amorem Dei incalescit, hoc ad virtutis studiū & peccati odium incitatur, hoc in recte uiuendi proposito confirmatur, hoc mortis rationisque reddendæ illata mentione, compungitur, hoc sanctorum desideriorum flamma excitatur, ac postremo nostri pectoris duritia, velut spirituali quodam malleo frangitur. Hinc illud Hieremiæ, Nunquid non verba mea ignis (dicit Dominus) & quasi malleus conterens petram? Ex his igitur apparet quam ingens fructus in Ecclesia, ex assidua verbi Dei tractatione consequatur. Recte igitur Salomon, Vbi inquit, non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi autem plurimæ sunt segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis. Quibus verbis quid ex copia vel inopia doctrinæ consequatur, breui allegoria declarauit.

Hier. 23.

Cum hæc igitur omnia beatissimus Pater noster Dominicus probe teneret, animarumque iacturam ob huius cœlestis pabuli inopiam amarissime defleret, diuini honoris & fraternæ salutis zelo æstuans multis precibus primum quidem à Domino, deinde ab eius in terris Vicario, vt prędicatorum ordo institueretur impetrauit: cuius pręcipuum munus & officium esset, illud implere quod per Hieremiam Dominus polliceretur, cum ait, Dabo uobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. Ego igitur Patris huius sanctissimi indignus filius, atque instituti eius alumnus, nolui ab hoc instituto ita

Hiere. 3.

degene-

degenerare, ut non pro tenuitate mea aliquid efficerem, quod vel me, vel alios in hoc charitatis officio iuuaret. Itaque post sacræ Theologiæ studia, lectioni me sanctorum Patrum, sacrorumque Bibliorum studio addixi. Intelligebam enim verum esse quod D. Hieronymus Nepotiano scribit, sermonem videlicet presbyteri Scripturarum sale condiendum esse. Quicquid vero in vtraque lectione notatu dignum occurrisset, literis consignabam, quæ postea in communes locos suo ordine reponerem, quo facilius, cum esset opus, inuenirem. Hæc enim cura ac diligentia à doctissimis viris (qui de ratione studij præcepta dederunt) plurimum commendatur, & à multis (quod ex eorum scri ptis colligere licet) factitatum est. *Hieronym.*

Quin & scripta eorum qui se lectas à Patribus sententias collegerũt, nequaquam negligendas putaui. Ex quorum sententijs quæ præstantissima visa sunt, in aluearium nostrum congessi. Quæ bona fide reddidi, quamuis præposito autoris nomine & libro, non semper capitum numerum in eis deprehendi.

Hoc igitur licet exiguum munus candidus Lector accipiet, uel hoc nomine, quod ea quæ afferimus (nisi me fallit animus) selecta sunt. Hoc enim mihi studium fuit, ut nihil quod merito reijciendum esset, adducerem. Non enim laboraui ambitu dicendi multa, sed selecta: vel certe non penitus contemnenda. Et quidem si spes longioris vitæ subesset, darem operam, vt plures ex sanctis Patribus sententias colligerem, ut hoc opus absolutius prodiret & cumulatius: metu tamen mortalitatis meæ vlterius progredi non sum ausus, nedum alia persequor, interceptus morte (quæ senibus uelut in limine est) & illa non assequerer, & hæc ipsa, qualiacunque sunt, intercciderent. Hæc autem poterit studiosus Lector locupletare, & his multa addere. Hac enim ratione Aristoteles facile esse ait artes & scientias absoluere, dum his quæ alij inuenerunt, alia adijciuntur. *Arist.*

Ex Philosophis quoque Ethnicis nonnulla quæ graues sententias continent (præsertim ex Marco Tullio: quem supra omnem ingenij aleam positum esse Plinius ait) suis in locis adieci. Hæc enim Diuus Augustinus in libro de Doctrina Christiana, ab illis tanquam ab iniustis possessoribus *August.*

ribus

Collecta neorũ no mine inscripto. ribus sumenda, & ad institutum nostrum accommodanda monet. Senecæ autem & Plutarchi sententias (qui in hoc genere doctrinæ præstantissimi fuere) omnino prætermisi, propterea quod eas simul & insignia quædam Apophthegmata, edito libello, hoc eodem locorum ordine (quatenus licuit) retento, studiosis communicaui, ut ijs quibus minus otij suppetit, multa legendi laborem adimerem.

Nec hac supellectili contentus, quicquid mihi aliud etiam agenti siue ex sacris literis, siue aliunde animaduersione dignum sese offerebat, scripto committebam. Quod quidem ab initio studiorum meorum mihi moris fuit: sæpe enim sponte oblata, quàm studio quæsita uel gratiora sunt, vel interdum meliora. Horum itaque nihil perire passus sum.

Cęterum quod ad locorum ordinem & dispositionem attinet, totum hoc opus in tres Classes partitus sum. In quarum prima eos locos qui ad uarios status, variaq; personarum genera spectant, collocaui à Deo Opt. Max. exordium capiens. In secunda vero de virtutibus & uitijs quæ illis aduersantur, agitur. Tertia vero alios quosdam locos superioribus dissimiles complectitur, qui ad superiorem ordinem ob rerum dissimilitudinem reuocari commode non potuerunt.

Nonnulli autem eorum qui sententias à Patribus collectas in ordinem redegerunt, literarum Alphabeti ordinem propter inueniendi facilitatem sequuti sunt. Nos etiam hanc commoditatem minime aspernandam duximus: sed ad hoc tamen index locorum, qui eodem Alphabeti ordine digestus est, satis superque erit. Commodior autem ad docendi rationem ordo visus est, quem D. Thomas in summa Theologiæ, ac præcipue in secunda secundæ sequutus fuit: in quo post generis tractationem, eius species aut partes collocat: & vbi de virtutibus disseruit, vitia quoque uirtutibus opposita subijcit, & ea item quę his similia atque affinia sunt. Nota sunt enim in scholis axiomata illa. Similium idem esse indicium, & contrariorum eandem esse disciplinam, &, quæ generibus conueniunt, eadem speciebus conuenire. Sic autem fit, vt latissimus ad dicendum campus concionatori pateat. Vt si quæ mala

cx

ex stupro, & adulterio, vel incestu sequantur, amplificare velit, & etiam mala quę ex impudicitia sequuntur, his adiungere poterit. Quin etiam si ad supremum genus, hoc est peccatum, ascendere voluerit, mala omnia quę ex mortifero peccato prodeunt, his annectere valebit. Sic etiam contra ambitionem, aut arrogātiam, aut inanem gloriam dicturus, mala quę superbia secum affert, his etiam adiungere poterit. Eadem ratione si castitatis virtutem laudare velit, impudicitiæ mala poterit commemorare, à quibus nos pudicitia liberat. Ad hunc etiam modum humilitatem laudaturus, superbiæ damna & incommoda referre, aut exagerare poterit, à quibus nos humilitatis virtus immunes conseruat. Hæc de operis huius dispositione atque ordine dicenda putaui.

Hæc igitur cum initio vni mihi destinassem, nec in lucem edere in animum induxissem, ratus tamen quod vtile mihi fuisset, alijs fortasse profuturum, simul & amicorum hortatu incitatus, alijs etiam, quibus non tantum otij suppetit, communicanda curaui. Non solas autem sanctorum Patrum sententias, sed multa etiam post eas ex nostro, licèt tenui peculio (quod nemò hactenus in hoc genere commentationis fecit) in medium attulimus, & collectoris nomine pręposito, & transuersa virgula, ab alijs distinximus: quæ qualia sint, prudens Lector cum in alijs locis, tum præcipue in ijs, in quibus de diuina prouidentia agitur, de affectuum moderatione atque natura, de virtute & ijs quæ virtuti adiuncta sunt, de peccato & peccati pœna, ac de tentationibus quæ ad peccatum instigant, de fide, spe, & charitate, de oratione & meditatione, de abstinentia, de tribulationum fructu, de fortunæ inconstantia, de sui ipsius cognitione & amore, de mundi contemptu, de vita & morte, ac postremo de fœlicitate, & vltimo fine humanæ vitæ, cæterisq; nonnullis animaduertere poterit. In his enim locis qui frequentius in concionibus tractantur, plura congerenda esse duxi. Quæ tamen omnia quam breuissime attigimus, amplificandi ac dilatandi rationem concionatoris ingenio relinquentes, ne opus hoc nostrum longius protenderetur.

Huic

Huic autem operi Syluæ nomen indidi, quia licèt Sanctorum Patrum sententiæ suo ordine digestæ sint, ea tamen quæ nos ex nostro (vt dixi) peculio congessimus, tumultuariè sine vllo certo ordine pro vt occurrebant, coaceruauimus, vt ex eis studiosus concionator, velut ex Sylua quadam, quæ instituto suo magis òpportuna fuerint, eligat.

In hoc igitur viridario poterit is expatiari, & flores carpere, quibus conciones suas ornare, & locupletare valeat. Nec concionatores modo, sed omnes etiam qui pie in Christo viuere volunt, multas & graues Sanctorum Patrum sententias in hoc opere deprçhendent, quæ ad vitam rectè instituendam moresque componendos, plurimum conducant, si eo tamen consilio & mente legant, vt non modò quæ alijs, sed etiam quæ sibi ipsis profutura sunt annotare studeant. Nec enim gallinam imitari debent, quæ reperta grana pullis offert, ipsa ieiuna manens, sed cçteras animantes, quæ vbi se ipsas pauerint, ꝙ ex alimento sibi necessario superest, in lactis alimoniam ad pullos suos alendos conuertunt. Sic enim studiosus concionator illud Apostoli præceptum implebit, quod is Timot.
1.Thi.4. præscribit: Attende tibi, & doctrinæ insta in illis: hoc enim faciens, & te ipsum saluum facies, & eos qui te audiunt. Verè enim cum ad populum verba faciet, vberius & ardẽtius ea dicet, quç is in se ipsum quodammodo transformauerit. Hæc enim non quasi aliunde ascita, sed velut domi suæ nata acrius & aptius pronuntiabit. Quam rem me nõ frustra monuisse prudens concionator intelliget.

Cæterum quoniam res omnes tam quæ natura, quam quç arte constãt, ex materia & forma compositç sunt (quarum forma longe prçstantior quam materia est) materiam quidem dicendi hi loci, & quicunque his similes fuerint, præstabunt. Adieci tamen animum, vt non modo ad rationem inueniendi, sed etiam eloquendi (quod ad formæ naturam spectat) aliquid afferrem. Constat enim omnes antiquos Patres, Cyprianum, Ambrosium, Chrysostom. Basilium, Gregorium, Nazianzenum, & Nissenum, cæterosque eius çtatis clarissimos Patres, eloquentissimos fuisse, & nonnullos etiam eorum, vt ex historijs colligimus

Rethoricç

Rethoricæ artis professores extitisse: eosque in concionibus suis huius quoq; artis ministerio adiutos fuisse: quod ex eorum scriptis facile constat. Quamuis enim quidam naturæ beneficio, sine arte instructissimi ad dicẽdum sint, hi tamen rari admodum sunt: atque (vt Quintiliani verbis vtar) hi naturæ suæ paucissimos imitatores habent, negligentiæ quam plurimos. Nostro igitur isti labori debet veniam, qui nihil credimus esse perfectum, nisi vbi natura, cura iuuatur. Hæc ille. Quid autem frequentius in Philosophorum scholis decantatur, quam arte perfici naturam? Nam & rustici in causa sua acriter argumentari, & ex alijs alia concludere solent: & tamen ars argumentandi ab ijsdem Philosophis excogitata est, qua id quod natura duce præstare possumus, exactius & accuratius efficeremus. Vnde interrogatus princeps Græcę facundiæ Demosthenes, qua ratione ad tantum eloquentiæ fastigium peruenisset, Plus inquit, olei quàm vini insumendo. De ipso nanque traditum est, quod antelucanis vigilijs omnes ciuitatis suæ artifices præueniret. Sciebat enim verum esse quod vulgo dici solet, Poetam quidem nasci, Oratorem autem fieri.

Quæ cum ita esse certo scirem, ad promouenda etiam in hac parte concionatorum studia animum appuli, diuina magis ope, & iuuandi amore incensus, quam viribus ingenij fretus. Itaque ex Rethoricæ artis præceptis (quam adolescens attigeram) prætermissis ijs quæ ad forenses causas spectant, ea omnia quæ ad concionandi rationem profutura visa sunt, elegi, & sanctorum Patrum exemplis illustraui, eaque sex libris Ecclesiasticæ Rethoricæ, siue de concionandi ratione nomine insignitis, superioribus annis in lucem edidi, D. Augustini exemplo confirmatus, qui in 4. de doctrina Christiana libro, multa ex hac arte (quam ipse ante conuersionem suam profitebatur) concionatoribus profutura desumpsit. Quæ si summus hic vir plenius absoluere voluisset, frustra hic noster labor esset susceptus. *August.*

Et quoniam Demosthenes ille (cuius paulo ante mentionem feci) summam oratoris facultatẽ in pronunciatione, hoc est, in gestu & vocis figura varie rebus quæ dicuntur

tur

tur accomodanda, & flectenda sitam esse dixit, nos hanc præcipue partem in sexto eius operis libro copiose, multis etiam propositis exemplis illustrauimus, quod hanc facultatem plurimis concionatorum deesse intelleximus, sine qua cætera quæ dicuntur, quamuis selectissima sint, languent tamen & frigent. Homines enim, præsentim rudes & illiterati, res ita concipiunt, vt dicuntur & pronunciantur. Quæ enim acriter dicuntur, acres etiam affectus excitant, quæ remisse & languide, languidosq; & remissos. Hæc idcirco à me hoc loco dicta sunt, admodum Illustris Domine, vt huius nostri libelli vel vtilitas, vel necessitas vel necessitas studiosis concionatoribus non ignota esset. Faxit autem Christus Dominus, vt hi nostri labores atque vigiliæ, quas propter eius gloriam & fraternæ salutis amorem suscepimus, & studiosis concionatoribus & pijs omnibus vtiles sint ac salutares.

SERIES LOCORVM

SIVE TITVLORVM

eo ordine quo in hoc volumine tractantur.

PRIMA CLASSIS

Locorum communium, quæ à Deo opt. Max. incipiens, loca deinde ad diuersa genera personarum & statuum pertinentia complectitur.

b Clericus

SECVNDA Claſsis,in qua de virtutibus, & vitiis oppoſitis agitur.

Oratio,

TERTIA

Classis, in qua de beatitudinibus & donis & sacramentis aliquot, deque quatuor nouissimis, & quibusdam alijs.

INDEX

INDEX ORDINE ALPHABETICO digestus.

Dei

Mulier.

Timor.

F I N I S.

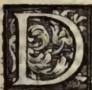
PRIMA CLASSIS

LOCORVM COMMVNIVM,

quæ à Deo Opt. Max. incipiens,

Loca deinde ad diuersa genera personarum, & statuum pertinentia, complectitur.

DEVS.

Gregor. IVINAE virtutis opera tunc facũdius loquimur, cùm obstupescendo reticemus: Laudatque homo idoneè tacẽdo, quod idoneè non va-
Psal.150 let comprehẽdere. Vnde Psal. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Ille hoc facit, qui se succumbere in eius laudibus considerat. Ideo Iob quæ dicendo explere nõ potuit, facundius reticendo diffiniuit. Gregor. lib. 9. Moral.

Qui in factis Dei rationem non inuenit, in infirmitate sua inuenit, cur rationem non inueniat. Gregor. vbi supra. c. 11.

Tunc verè aliquid de Deo cognoscimus, cum aliquid de illo cognosci non posse sentimus. Greg. lib. 5. Mor.

Exercet Deus latitudinem amãdo: longitudinem, tolerando: celsitudinẽ, vota nostra & intelligentiam superando: profunditatem, intima indicando. Greg lib. 10. cap. 11.

Qui de æterno loqueris, pensa quia temporalis es: qui de Dei sapientia disputas, pensa quia cõsilium eius ignoras. Greg. lib. 12. c. 15.

Omne quod de Deo dicitur, eo ipso indignum est, quo dici potuit: eius enim laudi non sufficit obstupescens consciẽtia, quomodo ergo sufficiet loquens lingua? Greg. 20. Mora. c. 25.

Dùm mens in altum ducitur, subleuata videt in Deo, quòd non potest penetrare, quod videt. Ideò Ezechiel tandem fluuium non potest transuadare. Ezec.47.
Grego. 22. Moral. cap. 22.

Melius de Deo dicimus, si sub considerationis eius formidine admirando tacemus. Greg. 27. Mor. c. 26.

Grego. super illud Iob. Quis est om Iob.21.
nipotens, vt seruiamus ei, sic ait: Mens hominis malè exterius fusa, sic in rebus corporeis spatsa est, vt nec ad semetipsam intus redeat, nec eum, qui est inuisibilis, cogitare sufficiat. Vnde carnales viri iussa spiritalia contẽnentes, Deum, quem corporaliter non vident, quandoque ad hoc perueniunt, ut etiam non esse suspicentur. Vnde nunc dicitur. Quis est omnipotens, vt seruiamus ei? esse enim (sicut dictum est) non credunt, quem corporaliter non intuentur. Qui si authorem omnium Deum humiliter quærenti: id, quod non videtur, ea re quæ videtur, esse melius in semetipsis inuenirent. Ipsi quippè ex anima inuisibili, & corpore visibili subsistunt: & si hoc ab eis quod non videtur abstrahitur, illicò corruit quod videtur. Et patẽt quidem carnis oculi: sed videre quicquam, vel sentire non possunt: sensus enim visionis perijt: quia abscessit ille inuisibilis spiritus, qui per eius

respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus inuisibilia præstantiora sunt, carnales quique ex semetipsis pensare debuerunt: atque per hanc (vt ita dixerim) scalam considerationis tendere in Deum: quia eo est, quo inuisibilis permanet: & eo summus permanet, quo comprehendi nequaquàm potest. Mor. lib. 15.

August. Et audiui sicut auditur in corde, & non erat protsus vnde dubitarem, faciliusque dubitarem viuere me, quàm non esse veritatem, quæ per ea, quæ facta sunt, intellecta conspicitur. Augusti. confes. lib. 7.

Quisquis cognoscit te, diligit te, obliuiscitur se, amat te plusquàm se, relinquit se & venit ad te, vt gaudeat de te. August. In Medita.

Deus est in semetipso, sicut α, & ω, In mundo, sicut rector, & author. In Angelis, sapor, & decor: In Ecclesia, sicut paterfamilias in domo. In anima, sicut sponsus in thalamo. In iustis, sicut adiutor, & protector. In reprobis sicut pauor & horror. Aug. super illo. Pater noster, qui es in cœlis, &c.

Hieron. Muta animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator, & in domo vnus Dominus, & in quouis grandi exercitu vnius signum spectatur. Est ergò vnus in mundo Deus. In Epist. ad Rust. monach.

Cypria. Sosthenes præcipuus inter Philosophos formam veri Dei negat conspici posse, & Angelos sedi eius dicit assistere. In quo & Plato pari ratione consentit, & vnum Deum seruās, cęteros Angelos, & Dęmones dicit. Hermes quoque Trimegistus unum Deum loquitur: eumque incomprehensibilem, atque inæstimabilem confitetur. Vnus igitur omnium Dominus Deus: neq; enim illa sublimitas potest habere cōsortem, cùm sola omnem teneat potestatē. Ad diuinum imperium ēt de terrenis mutuemur exēplum. Romanos geminos vnum non capit regnū, quos vnum vteri cępit hospitium. Pōpeius, & Cæsar affines fuerunt, nec tamē necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec tu hic de homine mireris, cùm in hoc omnis natura cōsentiat. Rex vnus est apibus, dux vnus est in gregibus, & in armētis rector vnus, multò magis mundi vnus est rector, qui vniuersa quæcūque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute consummat. Hic enim videri non potest, visu clarior est: nec comprehendi, tactu purior est: nec æstimari, sensu maior est. Et ideò sic Deum dignè æstimamus, dùm inæstimabilem dicimus. In nostra dedicandus est mente, in nostro consectandus est pectore. Nec nomen Dei quæras: Deus nomen est illi. Illic vocabulis opus est, vbi proprijs appellationum insignibus multitudo dirimenda est. Deo, qui solus est, Dei vocabulum totum est. Cyprian. Quod Idola non sint Dij.

Est trinitas creatrix Pater, & Filius, & Spiritussanctus: ex qua cecidit creata trinitas, memoria, ratio, & voluntas. Et est trinitas, per quam cecidit: videlicet per suggestionē, delectationem, cōsensum. Et est trinitas, in quā cecidit, videlicet impotētia, cæcitas, immūditia. Est trinitas, per quam resurgit, fides, spes, charitas: quę trimembres habent subdiuisiones. Est n. fides præceptorum, signorum, promissorum. Est & spes veniæ, gratiæ, gloriæ. Et est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. In sermo. paruis. serm. 1. Bernar.

Caligo diuina, idest, lux inaccessibilis, in qua Deus habitat, ad eam accedit, eaq; absorbetur, quisquis Deū videre meruit: eoque ipso, quod non videt, nec cognoscit, familiarius coniungitur ei, qui omnem cognitionem transcendit. De cœlesti Hierar. Dionys.

Si quis conspicatus Deū, intellexerit, quod vidit non ipsum est conspicatus,

catus, sed eius aliquid. Perfecta enim ipsius ignoratio, eius vera cognitio est: quia ipse suprà omnem mentem, & substantiam noscitur. Idem Epist. 1.

Omnia Deus sibi similia pro cuiusq; captu euadere cupit, suisque communicare muneribus. Idem. Epist. 8.

De Deo & affirmationes, & negationes veræ sunt: q̃a affirmationes negationibus non cōtrariantur. Est enim Deus suprà omnē ablationem, & positionem. Idem de mysti. The c. 1.

Arcanum diuinitatis, quod omnes intellectus trāscendit, sacris animi venerationibus, & ineffabili, & casto honoremus silentio. Ibidem.

Cur quæris nomē meum, quod est mirabile? Hoc est mirabile nomen, quod est sine nomine: quod omne nomen exuperat. Ibidem.

Omnium causæ, quæ est suprà omnia, & priuatio nominis congruet, & omnium subsistentium nomina. Ibid.

Siue hoc occultū, Deū appellemus, siue substantiam, siue lucem, &c. non aliud intelligimus, quam ex eo in nos emanantes participationes, quibus assumamur in Deum, & quæ nobis, vel substantiam, vel vitam, vel sapientiam largiantur. Idem ca. 2.

Quia Deus est substātiale bonum, in omnia, quæ sunt, prætendit bonitatem, sicut Sol statim lucem in omnibus. Ibidem. c. 4.

Bonum, quibus se insinuauerit perfectè, facit perfecta, quæ verò ipsum minus participant, imperfecta sunt. Ibidem.

Ista est excellens magnitudo virtutis boni, quod suam priuationem sustentat: & quæ illi repugnant, ipsius virtute, & sunt, & repugnare possunt. Ibidem.

Solenne est Deum dicere inuisibilem, cùm sit lux clarissima: eum, qui multis insignitur nominibus dicere ineffabilem. Attribuunt ergo ei priuationes, vt habituum excellentiam demonstrent. Idem c. 6.

Qui de Deo dicere pgit, dicet quidem aliquid de rebus suis, non autem de ipso. Ibid. c 7.

Ea est Dei vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari potest: nihil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, sua potētia, & virtute gaudet: habet exploratum, fore se semper tum in maximis, tū in æternis voluptatibus. Hæc Epicurus apud Cice. lib. 1. de natu. Deorum. Cicero.

In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat: qui cursum astrorū, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinesque conseruat, terras, & maria contemplans, hominum commoda, vitasq; tuetur. Ibid.

Quis est tam vecors, qui cùm suspexerit in cœlum, Deos esse non sentiat, & ea, quę tanta mēte fiunt, vt vix quisquā arte vlla ordinem rerum, atque vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? Idem. de Rep. aurusp.

Firmissimum hoc adferri videtur, cur Deos esse credamus: quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cuius mentem nō imbuerit Deorum opinio. Idem. 1. Tuscul.

Deus ipse, qui intelligitur a nobis, alio modo intelligi nō potest, nisi mēs soluta quædam, & libera, & segregata ab omni concretione mortali: omnia sentiens, & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno. Ibid.

Homini timidè de potestate Deorū & pauca dicenda sunt. Idem. Pro lege Manil.

Vt hominum membra nulla contētione, mente ipsa, atque voluntate mouentur: sic numine Deorum omnia finguntur, mouentur, atque mutantur. Idem. 3. de Nat. Deor.

Illud modo videto, vt Deum noris, & si ignores, & locum, & faciem: sic animum tibi tuum notum esse oportet, & si ignores, & locum, & formam. Idem. 1. Tuscul.

Dei sapientia.

Gregor. CVM à Deo non credimus nos videri, in Sole clausos oculos retinemus, illum à nobis abscondimus, non nos illi. Greg. 25. Mor. cap. 5.

August. Sic gressus meos, semitasque consideras, & die, noctuque super custodiã meam vigilas, omnes semitas meas diligenter notãs: speculator perpetuus, veluti si totius creaturæ tuæ, cęli, & terræ oblitus, tantum me solum consideres, & nihil sit tibi curę de alijs. Nec n. tibi crescit lux incommutabilis visionis tuæ, si tantùm vnum aspicias, neq; minuitur, si innumera videas, & diuersa. Quia sicut vno totum simul perfectè consideras, sic singula, quælibet, licet diuersa, perfectè simul, totaque totus conspicit visus tuus. Sic igitur sup custodiam meam stas, sicut si omniũ oblitus sis, & mihi soli intẽdere velis. Semper quippè te præsentẽ exhibes, semper te paratum offers, si me paratum inuenis. Quocunque iero, tu me Domine non deseris, nisi prior ego te deseram. Aug. in Medi.

COLLECTOR. Prou. 15 Prou. 16. Eccl. 16. ¶Infernus, & perditio corã Domino: quantò magis corda filiorum hominum? Item, Omnes viæ hominum patent oculis eius, spirituũ ponderator est Dñs Huc pertinet & illud, Non dicas, à Deo abscõdar & ex summo quis mei memorabitur: in populo magno non agnoscar, quę est. n. anima mea in tã immensa creatura? Ecce cœlum, & cœli cœlorum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in cõspectu illius cõmouebuntur. Et in omnibus his insensatũ est cor, & omne cor intelligit ab illo, & vias illius, quis intelliget?

Eccl. 17. Viæ illorum coram illo sunt semp, & non sunt absconsæ ab oculis illius. Et omnia opera illorum velut Sol in conspectu Dei: & oculi eius sine intermissione inspicientes in omnibus vijs illorũ: & omnes iniquitates eorum in

Psal. 89. conspectu Dei. Simile est & illud. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum. i. i. v. t.

Cognouit Dñs omnem sciẽtiam, & respexit in sinũ æui. Nõ præterit illum oĩs cogitatus, & nõ abscondit se ab illo vllus sermo. Eccl. 42. Quod verò appellat sinũ æui, significat totam æternitatẽ, velut exiguum quendã sinũ esse in oculis Dei: imo verò non sinum modo, sed indiuisibile punctũ: in quo nil anterius, aut posterius, sed oĩa pręsentia sunt. Item, Oculi Domini multò plus lucidiores sunt sole, circunspicientes in omnibus vijs hominum, & profundum abyssi, & cor hominũ intuentes vsque ad abscondıtas partes, vide locum insignem. Eccl. 23. Eccl. 42. Eccl. 23.

Sapientiã Dei oĩa peruidẽtem, & in intimos animæ recessus penetrantem, prædicat Propheta Psal. 138. cùm ait, Intellexisti cogitationes meas de longè, semitam meam, & funiculum, siue accubationem inuestigasti: Et oẽs vias meas præuidisti: quia nõ est sermo in lingua mea (videlicet quem tu non videas, ante etiam, q̃ ego illum enuntiem) &c. quæ sequuntur. Hæc omnia timorem Domini, & peccati odiũ nobis incutiũt, cùm in conspectu Domini omnia videntis, delinquamus. Psal. 138.

Dei bonitas, & misericordia.

QVid est dicere seruo, dimitte me, vt irascar, nisi depcãdi ausum p̃bere? ac si dicat, Pensa quãtũ apud me valeas, & cognosce, ꝙ obtinere poteris, qđ exoras. Greg. in mor. lib. 9. c. 11. Gregor. Exod. 32

Sancti, qui iræ Dei obuiant, ab ipso accipiunt, vt contra eum opponantur, & contra ipsum se cùm illo erigunt: eosque diuina vis sibi secum opponit. Fouet enim eos intus gratia irascẽtis, vt aduersus itam sæuientis exterius, obtineant. Greg. vbi sup. c. 12. Ti. 5.

Ineffabili desiderio teneor, cùm audio, Bonus Dominus: consideratisque & collustratis quæ forinsecus video (quoniam ab ipso sunt omnia) etiam cùm August.

cùm mihi hæc placēt, ad illum redeo, à quo sum, vt intelligam, quoniam bonus est Dominus. Aug. sup. Psal.

Matt. 18. Ipse quippe Dominus noster Iesus Christus dixit. Nemo bonus nisi solus Deus. Nonne stimulauit nos ad inquirendum, & ad distinguēdum quid sit bonum ab alio bono bonum, & bonū in seipso bonum? Quàm ergo bonum est, à quo sunt omnia bona? omnino nullum inuenies bonum, quod nō ab illo sit bonum. Aug. vbi sup.

Psal. 58. Aug. super illud Ps. 58. Deus meus, misericordia mea, sic ait, Non inuenit impletus bonis Dei, quid appellaret Deum suum, nisi misericordiam suā. O nomen, sub quo nemini desperandum est. Deus meus inquit misericordia mea. Quid est misericordia mea? Si dicas, salus mea intelligo, quia dat salutem: si dicas refugium meum, intelligo, quia confugis ad Deum: si dicas fortitudo mea, intelligo, quia dat mihi fortitudinem. Misericordia mea quid est? Totum quicquid sum de misericordia tua est. Sed promerui te, inuocando te. Vt essem, quid feci? Vt essem, qui te inuocarem, quid egi? Si n. egi aliquid vt essem, iā eram antè quā essem. Porrò si omnino nihil erā, antè quam essem, nihil promerui vt essem. Fecisti vt essem, & non tu fecisti, vt bonus essem? Dedisti mihi vt sim, & potuit alius mihi dare vt bonus sim? Si tu mihi dedisti, vt sim, & alius mihi dedit vt bonus sim, melior est ille qui mihi dedit vt bonus sim, quàm ille qui mihi dedit vt sim. Aug. Psal. 58.

Pet. Ra. Luc. 15. Ite, proferte stolam primam. Nō dixit, vnde venis? vbi fuisti? vbi sunt, quę tulisti? quarè tantam gloriam in turpitudinem commutasti? Sed proferte stolam primam, & induite illum. Videtis quia delicta non videt vis amoris, tardam misericordiam pater nescit, delicta q. discurit, pdit. In ser. de fil. p di.

Cecidit super collū eius, & osculatus est eum. Sic pater iudicat, sic emendat, sic peccanti filio dat oscula non flagella: Delicta non videt vis amoris, & ideò pater peccata filij redimit osculo, claudit amplexu. Et infrà. Et date annulum in manu eius. Paterna pietas contenta non est innocentiam reparare solam, nisi pristinum restituat & honorem. Et date calciamēta in pedibus eius. Quàm pauper redijt, qui ditatus abscessit? & de tota substantia calciamenta in pedibus nō reportat. Idē ibi.

Corpus quidam qui volebat peccatores quosdam à Deo puniri, vidit in visione Iesum dicentem sibi illos manu tenens. Iam percute aduersum me. Paratus sum enim iterum pro saluandis hominibus pati. Epist. 8. Diony.

Vlcisci non desiderabit, qui pro ijs, qui nobis faciunt iniuriam, orare docuit. Pedag. lib. 1. c. 8. Clemē.

Liberalis est, & magnificus qui (quod maximum est) suam nobis animam dedit: maximeq; est benignus, qui frater voluit esse, cum Dominus esset. Idem c. 9. Alexan.

Quoties pro peccatis nostris meremus, & tristes sumus, præceptum Domini ad Petrum reuocare non desinamus. Ignoscendi scilicet septuagies septies peccanti. Quod enim alteri mandauit, ipse profectò multò magis implebit. Gradu. 26. de discretione. Climacus. Matt. 18.

¶ Quàm lōgo tēpore, quot annis opus est, vt veniam ab homine, quē læseris, consequaris, & concessa venia, vix ille te vnquā æquis oculis aspicit. Iā verò maritus, si adulteræ vxori veniam concedat, vix vnquam illatam iniuriā ab animo deponit. At Deus erga Dauidē adulterium homicidio cumulantem, vbi ex animo illum pœnituit, ita se erga illum, & posteros eius propter illum gessit, ac si nihil penitus admisisset. Quid iam de Manasse dicam, qui sanguine Prophetarum Hierusalem repleuit vsq; ad os: propter cuius impietatem Hierusalem euersa est? Cui Dominus non solum (vbi vere illum pœnituit) veniam, & libertatem contulit, COLLE. 4. Re. 21.

tulit, sed etiam regnum, quod amiserat, donauit. Quid hac lenitate mirabilius?

Non modo huius mundi mirabile opificiũ diuinæ bonitatis velut speculum quoddam est, sed multo etiã magis ipsa lex, quæ est a Deo lata. Quale enim illud pectus est, vnde hæc verba prodierunt? Quod vni ex minimis his
Mat. 25. fratribus meis fecistis, mihi fecistis? Et
Isai. 28. illa, Hæc requies mea, reficite lassum, & hoc meum refrigerium? Rursumq;
Mat. 18. illa. Nõ dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies? Quid enim clemẽtius, quid benignius? Quid ipse misericordiarum pater faciet, qui mihi vt hoc facerem imperauit?

Humanę conditionis miseriam, Dauid allegat, vt misericordiam Domini
Psal. 50. impetret, cùm ait, Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, &c. Hac ratione Dominum clemẽter se cum homi-
Eccl. 18. nibus agere declarat Ecclesi. 18 his verbis, Vidit præsumptionem cordis eorum, quia mala est, & subuersionem illorum, quoniam nequam est: ideò adimpleuit propitiationem suã in illis, & ostendit eis viam ęquitatis. Miseratio hominis ad proximum suum: misericordia autem Dei ad omnẽ carnẽ.

Cùm semper & vbique grata sit hominibus misericordia Dei: tũ illa gratissima est, quæ diù expectata ac desi-
Eccl. 35. derata venit. Vndè est illud Eccle. 35. Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tẽpore siccitatis. Ideò non mirum, si aliquando diu dominus differat precantium vota, vt sit eis eius misericordia gratior, materiamque illis vberioris lętitiæ tribuat. Talis enim illa fuit, de
Psal. 39. qua Psalmographus ait, Expectans expectaui Dominum, &c. Et immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro, id est, nouam mihi lætandi, & laudandi materiam, misericordia eius expectata tribuit.

Misericordia Dei in hoc maximè elucet, quòd singularem quãdam humilium, pauperum, & eorum, qui tribulationibus premuntur, curã, & prouidentiam gerat. Id infinitis penè scripturæ locis significatur. Hinc enim illa verba Psal. 9. Et factus est Dominus Psal. 9.
refugium pauperi, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Item, videns Exod. 3.
vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audiui, propter duritiam eorum, qui præsunt operibus, &c. Exod. 3. Darius vero Dan. 6.
rò Rex apud Danielem in omnibus regni sui finibus prædicari mandauit, vt colerent omnes Deum Danielis, q̃ ipse esset liberator, ac Saluator: quodq; ipse liberasset Danielem de lacu Leonum. Idem etiam apud Esai. gloriatur dicens, Deus iustus, & saluans, non est Isai. 45.
præter me. Cõuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ. Item. Psal. 67. Deus noster Deus saluos faciendi, Psal. 67.
& Domini Domini exitus mortis, hoc est, q̃ à faucibus mortis homines eripere solet.

Magnoperè Dei nostri bonitatẽ, & misericordiam commendat, quod tãtam in scripturis sanctis pupillorũ, viduarum, aduenarum, & pauperũ curam se habere testetur. Hinc & Deute. Deut. 24
24. quatuor in locis eiusdẽ capitis, pupillorum, aduenarum, & viduatũ curam commendat. Precium verò mercenarij eadem die reddi iubet. Ne (inquit) clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum. Iam verò in scripturis Prophetarũ, quã acriter in eos inuehitur, qui pauperes, & Pupillos opprimunt? quàm acerba illis supplicia comminatur?

Quantò latius pateat misericordia Domini, quàm ira, declarant illa Prophetæ verba: Quoniã ira in indignatione eius, &c. quæ Hiero. ex Hebr. ver Psal 29.
tit hoc modo. Quoniam ad momentum est ira eius, & vita in repropitiatione eius. Quo significare videtur, irã Dei aduersus pios breuissimam existere: beneuolentiam vero esse diuturnã, nempè æqualem vitæ.

Pro-

Psal. 67. Pro eo, quod nos legimus, turbabuntur à facie eius patris orphanorũ &c. Hiero. ex Hebr. vertit, Exultate corã eo patre orphanorum &c. Verè enim exultandũ, quod talem Deum habeamus, qui hoc sibi præcipuè nomen vendicauit, Pater orphanorum, & iudex viduarũ. Vera enim magnitudo & iustitia, in supplicibus tuendis & conseruandis, & a potentiorũ iniuria liberandis, sita
Iob. 29. est. Vndè est illud Iob. Côterebam molas iniqui, & de dẽtibus illius excutiebam prædam. De bonitate, & benignitate Dei illi potissimum iudicare debent, qui eam in se frequẽter experti sunt, eiusq; sensum intra se perceperunt. De his namq; scriptũ est. Quàm
Psal. 72. bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde. Est enim Deus (vt Aug. ait) purgatę mentis sapiẽtia. Alias quippe palato nõ sano pœna est panis, &c. Hinc est, quod hi præcipuè ad diuinæ bonitatis laudes inuitantur, qui beneficijs Dei eruditi, eius bonitatem, & misericordiam experti sunt, dicente Propheta.
Psal. 117 Confitemini Domino quoniã bonus, quoniam in seculũ.m.e. Dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici, &c. Isti ergo ad diuinas laudes prędicandas idonei sunt.

Si quis diligenter omnia Domini præcepta consideret, inueniet planè non minus illa ad hominis pacem & incolumitatem, quàm ad Dei gloriã pertinere. Sic enim diuina bonitas rerum ordinem instituit, vt gloriam suã cum nostra salute coniunxerit, quem-
Euche. admodum eleganter Eucherius in epistola ad Valerianum probat. Quod cùm ita sit, dubitari meritò potest, cuius rei gratia Deo magis obstricti simus, an propter præmia, quæ cultoribus legum suarum constituit, an pro-
Cant. 2. pter ipsas leges quas tulit. Vñ in Canticis, pro eo quod nos legimus surge, propera amica mea, & veni. Alij ex Hebræo vertunt, Surgito tibi amica mea, & formosa mea, & ito tibi &c. Qd quamuis Hebreæ linguæ idiotismus sit, nihilominus tamẽ hoc verbo admonemur operam omnem, quam in diuinorum mandatorum obseruatione ponimus, non in vllum Dei cõmodum (qui bonorum nostrorum nõ eget) sed in nostrum redũdare. Quod si his adiungas, gratiæ ipsius munus esse quod eius præceptis obtemperemus, inuenies illum, cum merita nostra prę miat, conferre nobis gratiam pro gratia. Vndè est illud Augustini. 9. confes- Augu.
sionũ lib. Quisquis tibi enumerat vera merita sua, quid enumerat, nisi munera tua? Ioseph fratribus suis in Egyptum profectis, non modo frumentũ, quod quærebant, dedit, sed pecuniam etiam, qua frumentum emere debebant, in ore saccorum concludi iussit. Sic Dominus IESVS, verus secundum carnis susceptionẽ frater noster, & fœlicitatem ac saturitatem ęternam, quã homines quęrunt, confert, & gratiam item qua illam comparare debeant. Itaq; adepta sempiterna pacis fęlicitate, cùm Propheta dicemus, Domine Esai. 26.
dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es in nobis.

Amor Dei erga nos.

PErsuadendum erat homini, quantùm nos dilexerit Deus, & quales: Augu.
quantum, ne desperemus: quales, ne superbiremus. Aug. de Trini.

Certè admonet membra sua, vt sursum corda habeant. Audiant ergo & faciant: leuent ad cœlum quod male est in terra: ibi enim nõ putrescit cor, si eleuetur ad Deum. Frumẽtum si haberes in inferioribus, ne putresceret leuares ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere? stans in terra, in cœlo es, si diligas Deum. Non enim sic leuatur cor, quo modo corpus. Corpus vt leuet, locũ mutat: cor vt eleuetur, voluntatem mutat. Idem. August. sup. Psal. 85.

Chryso. Surgam, & ibo ad patrem meum.

 Iacebat,

Iacebat, qui dixit, Surgam, intellexit lapsum, sensit ruinam, iacere se turpis luxurię respexit in lubrico: & ideo exclamat, Surgam, & ibo ad patrē meū. Qua spe? qua fiducia? illa qua pater est. Ego perdidi, quod erat filij, ille, quod patris est, non amisit. Apud patrem non intercedit extraneus: intus est in patris pectore ipse, qui interuenit, & exorat affectus. Vrgentur patris viscera, iterum filium genitura per veniam. Ibo ad patrem reus: sed pater viso filio cooperit mox reatum, dissimulat iudicem, qui magis vult implere genitorem, & sententiam citò vertit in veniam, qui redire cupit filium, non perire. Chrysol. in serm. 2. de filio prodigo.

Luc. 15.

Diony. Christus à se auersos & resilientes amatorie sequitur: contenditque, & deprecatur, ne se deserant, quos tanta vi amoris exquirit. Quid quod venire differentes benignissime tolerat, promissionibus leuat, blanditijs demulcet? Diony. Epist. 8.

Audebimus & hoc pro veritate dicere, quod ipse quoque Deus pro magnitudine amoris extra se fit prouidēs creaturis, & amore mulcetur, & ex supremo suo statu ad hoc se demittit, vt inter omnia sit: quare & zelotes dicitur, vt vehemens ad ea, quę sunt amanda, prorsusque ipsius est, vt sit amabile, & amor. Idem ibidem.

Exo. 20.

Deus aliquando dicitur amor, aliquando amabilis: amabilis, quia sui ipsius & sibi ipsi prouocator est, & motor: amor autem, quia mouet, & prouehit ad se. Dion. de di. nom.

Dei beneficia.

August. GRatiæ tuæ deputo, & misericordiæ tuæ domine, quod peccata mea tanquàm glaciem soluisti: gratiæ tuæ deputo, & quæcunq; non feci mala. Aug in confess.

Nemo est donis Dei beatus, qui donanti extiterit ingratus. Idem August. de viduit.

Omnia peccata sic habēda sunt, tanquàm dimittantur, a quibus Deus custodit, ne comittantur. Noli modicum diligere, quasi à quo modicum dimissum est, sed potius multum dilige, à quo tibi multum tributū est. Si enim diligit, cui donatum est ne redderet: quantò magis debet diligere, cui donatum est, vt haberet? Nam quisquis ab initio pudicus factus est, ab illo regitur: & quisquis ab impudico pudicus factus est, ab illo corrigit: & quisquis vsque in finem impudicus est, ab illo deseritur. Hæc autem ille occulto iudicio facere potest, iniquo non potest, & fortasse ideò latet, vt plus timeatur, & minus superbiatur. Idem ad quandam Virginem.

Idem super illud, Repleatur os meū laude tota die &c. Quid est tota die? Sine intermissione. In prosperis, quia consolaris: in aduersis, quia corrigis. Antequàm essem, quia fecisti. Cùm essem quia salutem dedisti: cum peccassem, quia ignouisti: cùm conuersus essem, quia adiuuisti: cùm perseuerassem, quia coronasti: ita planè repleatur os meum laude, ut hymno dicam gloriam tuam tota die. Idem Aug. Psal. 70.

Eufeb. Emissē. Intellige illius esse totum, cuius cœlo tegeris, cuius terræ gremio sustineris, cuius aere pascetis, & vitalis auræ participatione vegetaris, cuius luce ac famulo Sole perfrueris, cuius tibi dies ad iucunditatem, nox obsequitur ad quietem: qui post tanta seipsum tibi dedit, quando tam caro pretio te redemit: qui talia procurauit seruo, qualia parabit victa peccati labe, iam libero? qui tanta iacenti contulit, quanta conferet resurgenti? Eusebi. Emis. hom. 1. de Symbolo.

Qui ideò colitur, vt misereatur, iam misertus est, vt coleretur. Ab eo ergo facti, atque reparari, nunc impensius exultemus in beneficijs suis: quia meliores sunt dies illi, quibus liberamur, quàm illi, quibus in vitæ huius pericula nascendo producimur. Et ideo Psal. 62. legimus:

legimus: quia melior est misericordia tua super vitas. Meliores enim sunt dies, quibus ad æternam vitam renascimur, quàm illi, quibus in hæc tempora iam procreamur. Siquidem maiora sunt dona gratiæ, quàm naturæ. Idem hom.8.de Pascha.

Quanto maiora beneficia sunt hominibus cõstituta, tantò grauiora peccantibus iudicia. Idem sup. Matth.

Cicero. Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur, spiritum quem ducimus, à Deo nobis dari & impartiri videmus. Cicero pro Rosc. Amerino.

Dei prouidentia.

Gregor Iob.2. Gregor. super illud, Animam eius serua, sic ait. Electũ suum Dominus custodiendo deserit, & deserendo custodit: alia prodit, alia protegit: vt sic & seruus humilis proficiat, & hostis succumbat. Idẽ ergo in manu Dei est, & Diaboli. Greg. lib.3.c.1.

Sic Deus intendit singulis, ac si vacet à cunctis: & sic omnibus simul intendit, ac si vacet à singulis. Grego. 25. Mora. c.19.

Euseb. Emiss. Quantò persecutor in necem confitẽtis est maior, tãtò Deus in remuneratione perseuerãtis est ditior: qui nouit de impiorũ criminibus merita augere iustorum. Sicut enim improbi malè vtũtur bonis Dei: ita Deus bene vtitur malis operibus iniquorum. Bonum opus Dei est oculus: & tamen indignis cõcupiscẽtijs maculatur aspectus. Euseb. homil.4. de Epiphania.

Saluia. Contra eos, qui ex afflictione iustorum in hoc seculo prouidentiam Dei tollunt, sic Saluianus ait. Non possunt iusti falsò iudicio esse miseri, quia sua cõscientia sunt beati. Nemo enim alieno sensu miser est, sed suo. Graues enim, aut leues huius mundi casus animus tolerantis facit. Nam sicut nihil est tam leue, quod ei graue non sit, qui inuitus faciat: ita nihil est tam graue, quod non ei, qui id libenter exequitur, leue esse videatur, nisi fortè antiquis illis priscæ virtutis viris, Fabijs, Fabricijs, Cincinnatis, &c. graue fuisse putamus, quod pauperes erant, qui diuites esse nolebant. Item nulli beatiores sunt, quàm qui hoc sunt, quod volunt: volunt autem in hoc mundo Sancti viri afflictiones pati, vt cum Christo iugiter delectentur in gloria: ergo &c. Solent tamen esse nonnulli, qui turpia, atque obscœna sectantes, & si iuxta opinionem suã beati sint, quia quod volunt, adipiscũtur, re tamen ipsa beati non sunt, quia quod volunt, nolle debuerunt. Iusti verò hoc cunctis beatiores sunt, quia & habent quod volunt, & quod volunt, velle meritò debuerunt. Quæres autem qua de causa Sancti viri, & infirmi sunt, & volunt esse? Quia nimirum si fortes fuerint, sancti esse vix possent. Earum enim rerum vsum respuunt, per quas alij fortes fiunt: Ob id certè, vt quoniam caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, lęta exultet anima corpore effœto, quasi aduersario subiugato, Saluianus contra gentes.

Quam ob causam mala in hoc mũdo Deus fieri permittat, nolo à me requiras: homo sum, non intelligo: secreta Dei inuestigare non valeo, & ideò etiam tentare formido: quia & hoc ipsum genus sacrelegæ temeritatis est, si plus scire cupias, quàm sinaris. Sufficit tibi, quòd Deus cuncta à se agi, atque dispensari testatur. Et sicut plus est Deus quàm omnis humana ratio: sic mihi plus videri debet, quòd à Deo cuncta agi cognosco. Idem ibidem.

Non solũ homines, sed etiam apes atque formicæ quascunque res faciunt, & antequàm faciant, meditantur, & postquàm fecerint, non negligunt: sed diligentissimè curant, tractantque. Quis ergò tam furiosus, vt cùm Dominũ creatorem omnium nõ neger,

neget, gubernatorē neget? & cùm autorē esse fateatur, dicat negligere quæ fecit? Idem. Ibid.

Exod. 32.f. Percussit Dominus populū pro errore vituli. Cùm omnis populus reus fuerit, cur non est in omnes missa dānatio? Quia f. pius, & misericors Dominus partem percussit sententiæ suæ gladio, vt partē corrigeret exemplo, monstraretque omnibus & in coërcēdo censuram, & in indulgendo pietatem. Censura fuit, quod castigauit, pietas, quòd pepercit. Saluian. Ibidem.

Diony. Absurdum est, quòd quidā dicunt, oportuisse nos etiam inuitos ad virtutem duci: nam prouidentia, vt cuiusq; naturæ est seruatrix, ita prouidet omnibus, & singulis, vt ipsorū natura capit: & pro modo cuiusque prouidentissimas bonitates impartit. Diony. de di. no. cap 4.

Clemēs Alexan. Quod Deus odit, existere non vult. Ea ergo quæ sunt, diligit. Diligit igitur hominem. Quod autem amat aliquis, ei vult prodesse. Deus igitur prodest: Imo quia bonus est, ideo prodest. Bonū enim nihil aliud facit, nisi id, quod prodest: Non est autem aliud sua spōte prodesse, quam esse de homine sollicitum. Deus ergo hominis curam gerit, & de eo solicitus est. Pedag. lib. 1. cap. 8.

Siluescit vitis, nisi putetur, ita & homo: eorum autem, qui peccant increpatio, habet scopum salutem, Deo se concinnè applicante pro cuiusq; moribus. Ibidem.

Omnibus viribus diuinum verbum vtens, omnibus sapiētiæ machinis cōseruare homines aggressus est: admonens, increpans, minās, sanans, promittēs, multis frēnis appetitiones nostras alligans. Ibidem c. 9.

Exod. 8. Dic Pharaoni, vt dimittat: ego scio, quod non dimittet. Vtrunque apertè ostendit: & præsciuisse futurum, & eius benignitate libero animi arbitrio largiri occasionem pœnitentiæ. Ibidem. c. 9.

Hoc est maximum, & maximè regium Dei opus, humanam seruare naturam. Ibidem. c. 12.

Cicero. Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse ac moderatores Deos: eaque quæ gerantur, eorum geri ditione, atque numine, eosq; optimè de genere hominum mereri: & qualis quisq; sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate colat religionem intueri, piorumque, & impiorum habere rationem. Cice. 2. de leg.

Deorum prouidētia mundus administratur, ijdemq; consulunt rebus humanis: nec solùm vniuersis, verū etiā singulis. de Diuina.

Nihil in simplici genere omni ex parte perfectum atque beatum natura expoliuit, tanquam cæteris non sit habitura quod largiatur, si vni omnia concesserit. Idem de Inuent.

Melius accurantur quę consilio geruntur, quàm quæ sine consilio administrātur. Domus ea quæ ratione regitur, omnibus instructior est rebus & apparatior, quàm ea quæ temerè & nullo consilio administratur. Exercitus is, cui præsuppositus est sapiens & callidus Imperator, omnib' partibus commodius regitur, quam is qui stultitia & temeritate alicuius administratur. Eadem nauigij ratio est. Nam nauis optimè cursum conficit ea, quæ scientissimo gubernatore vtitur. Nihil autem omnium rerum melius quam mūdum administratur. Nam & signorum ortus & obitus, definitum quendam ordinem seruant: & annuæ commutationes, nō modo quadam ex necessitate semper eodem modo fiunt, verùm ad vtilitates quoq; rerum omnium sunt accommodatæ: & diurnæ nocturnæq; vicissitudines, nulla in re vnquàm mutatæ, quicquam nocuerunt. Quæ signo sunt omnia, non mediocri quodam consilio naturam mūdi administrari. Quòd si melius gerūtur ea, quæ cōsilio, quàm quæ sine cō-

silio

silio administrantur: nihil autem omnium rerum melius, quã omnis mundus administratur: consilio igitur mũdus administratur. Cicer. libro. 1. de Inuentio.

Neque bono quicquam mali eueni re potest, nec viuo, nec mortuo: neque vnquam eius res à Dijs immortalibus negligentur. Idem 5. Tuscul.

Vt nec domus nec Respublica ratione quadam & disciplina designata videtur, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec supplicia peccatis: sic diuina in homines moderatio profectò nulla est, si in ea discrimen nullum est bonorum & malorum. Idem. 3. de Nat. Deor.

COLLE. ¶Cur tot tantisq; miserijs etiam pòst baptismi lauacrum, & regenerationẽ Deus homines agitari permisit? Nimirum, quia hoc ad eius gloriã illustrandam maximè pertinebat. Quemadmodum enim prudentis medici peritia ibi maximè declaratur, vbi varijs morbis homines infestantur, ita miseriarum, & peccatorum multitudo clementissimi Dei nostri misericordiam, liberalitatem, longanimitatem, & patientiam maxime declarat. Cuius rei gratia Apostolus ait, iustitiam Dei iniquitate nostra commendari, & veritatem eius in mendacio nostro ad ipsius gloriam abũdare. Beata Elisabeth Regisã Pnoniæ filia Xenodochium instituit, in quo ipsa saniosis etiam vlceribus propria manu seruiebat, & medicamenta vlceribus admouebat. Sicut igitur ægrotantium cura insignem huius sanctæ fœminæ pietatem declarauit, quæ sine illis occulta foret: ita totus hic mundus peccatis, & ærumnis plenus, velut amplum quoddam vlcerosorum hominũ Xenodochium est, quod immensam Dei nostri bonitatẽ, misericordiam, prouidentiam, atque patientiam prædicat. Propter quod terram omnem misericordia Dei non esse plenam propheta cõfitetur. Vides igitur omnia mundi mala diuinæ gloriæ illustrandæ, ac patefaciendæ militare? Quia verò omnia ad Dei gloriam declarandam condita sunt: ideò optime eo modo instituta sunt, quo ad eius gloriam illustrãdam maximè deseruiunt: cùm vnaquæque res ex fine suo æstimanda sit. Nec calamitates solum, sed ipsa etiam peccata diuinę gloriæ prædicandæ seruiunt, dum & peccatores misericorditer ad pœnitentiã expectat, & perseuerãtes in sceleribus suis punit. Cum enim solus homo inter cætera animantia sponte sua aduersus communem Dominũ delinquat, & iustitiæ leges violet, & societatis humanæ iura dissoluat iustum est vt solus ipse sentiat pęnas, qui solus culpas admittere non veretur. Psal. 32.

Nonnulla sunt quę in specie aduersus diuinam prouidentiam pugnare videtur, quale est illud, ex Psal. Mei autem pene moti sunt pedes. p. e. f. g. m. quia zelaui super iniquos &c Ecce ipsi peccatores & abundantes in sęculo obtinuerunt diuitias, &c. Et illud Hieremiæ. Quare via impiorum prosperatur? &c. Et illud quod improbi apud Malach. dicunt. Vanus est qui seruit Deo &c. vide locum. Et illud item ex Abachuch, Quare taces impio cõculcante iustiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi volatilia non habentia ducem. Est enim admiratione dignum, quòd cum ad diuinę prouidentiæ curam spectet, res omnes in fines suos dirigere, innumeræ tamẽ in orbe nationes sunt, quas Dominus in terris infidelitatis tenebris tot annos sine vlla veræ religionis notitia vitã agere permittit. Qua de causa multi de vera religione & diuina prouidẽtia dubitant: In quo crimine sunt homines, quos modo vulgus Atheistas, hoc est, sine Deo, vocat. Aduersus autẽ hanc perfidiam omnia Prophetarum vaticinia de Christo militãt: quæ quidem molto ante prædicta, tamen impleta videmus. Item variæ terrarũ vastationes,

Psal. 72. Hier. 12. Malac. 3. Abac. 1.

Esai.7. Gen.15. Dan.9. Rom.11. Esai.26.

stationes, quas Prophetę prędixerunt, vt Babilonis, Niniue, Tyri, Ægypti, & multæ aliæ: quas sub oneris nomine Esaias prædicit. Adde quod in nonnullis numerus etiam annorum supputatur, vt cum Esai. ait. Et adhuc sexaginta quinq; anni sunt, & Effrain non erit populus. Et afflictioni filiorū Israel in Ægypto, assignat Dominus quadringentos annos. Et vastationi sanctæ ciuitatis & sanctuarij, designantur anni hebdomadarū Danielis, hoc est. 490. anni. quo tempore ciuitas vastata est. Cum igitur prouidentiæ opus sit punire impios, & hoc adeò apertè nobis constet, cùm videamus impleta ea quæ à Prophetis prædicta sunt, & eo ipso tempore quo prędicta fuere, nemo, nec infidelis quidem, qui hoc animaduerterit, prouidētiam negare merito poterit, cum futurorum prædictio solius Dei opus sit. Hoc igitur mihi certo certius constat: Cur autem Deus tot barbaras nationes infidelitatis tenebris obrui patiatur, non est meum diudicare, sed cum Apostolo clamare, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quàm incōprehēsibilia sunt iudicia eius, &c.

Miraris Deum omnia in omnibus operari, & vltimos rerum effectus immediatè per se contingere, cum tàm multiplices causæ medię intercedant: desines tamen mirari, si cōsideres omnia latissimæ arboris folia vsq; ad extremum eius ramusculum (qui per tot interualla à radice distat) virtutem tamen, & pulchritudinem, ac fœcunditatem ab ea tot ramis interuenie̅tibus trahere. Ad hūc ergo modum omnes piorum omnium gemitus, omnes pietatis affectus, & sancta desideria, à diuina gratia prouenire cognosce, & ꝓ eis semper gratias age, propheticum illū clamorem in ore semper habens, Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.

Quid miramur Deum vbique locorum adesse præsentem, & per omnes rerum naturas commeantem, & omnia prouidentem, cum videamus solis radios, atque virtutem omnia, quæ in cœlo, terra marique sunt, vsque ad intimos terræ sinus penetrare: nihilque in hac tanta rerum vniuersitate esse, quò non virtus eius pertingat? Si ergo tam latè patet finita virtus creaturæ, quid de infinita, & immensa illa natura iudicandum est?

Pondus, & statera iudicia Domini, & opera eius, omnes lapides sacculi. Prou.16.
Hoc est ea etiam, quæ humano iudicio temerè fieri videntur, non temere, sed summa ratione & consilio fiūt.
Sic saggittam illam in incertum iactā, 3.Re.22.
quæ casu percussisse dicitur regem Israel inter pulmonem & stomachū, non casu, sed voluntate & cōsilio Dei præcedente missam fuisse Micheæ visio satis declarat.

Lege totum hoc caput: in eo quippe mira ratione atque figura declaratur, omnia quæ in hoc mūdo casu fieri iudicio nostro videntur, non casu, sed Dei consilio & prouidentia geri. Eandem etiam prouidentiā designant illa Prophetæ verba, Inclinauit cœlos & descendit. Verbo enim, Descendi, inferarum rerum curā & proudētiam ostendit. Idem etiam insinuant quæ sequuntur. Et ascendit super Cherubin, Psal.17.
& volauit, volauit super pennas ventorum. Quæ verba incredibilem diuinæ mentis pernicitatem indicāt: hoc est, vim omnia penetrantem, vim vbique præsentem, & omnia cęlo, terra, marique perlustrantem, atque regentem.

Diuina sapiētia nec omnia scelera, quæ in hoc mundo fiunt, punit, nec omnia rursus impunita relinquit. Si enim nulla puniret, nullam esse homines prouidentiam crederent: si vero in omnia animaduerteret, nihil post hāc vitam vel præmij, vel supplicij superesse crederent. Nunc autem dum quędam punit, prouidentiam suam ostendit, dum verò quædam impunita relinquit, ad futuræ vitæ supplicia se ea

reseruare

reseruare demonstrat. Eodem consilio pios homines aliquando ab instātibus periculis eripit, aliquando impiorum furori vexandos, & coronandos maiori indulgentia permittit. Sic enim tres pueros ab incēdio Babylonis eripuit. Septem verò fratres Machabæos crudelissimè ab Antiocho excarnificari
Heb. 11. sustinuit. Propter illud Apostolus ait. Sancti per fidem vicerunt regna, &c. quæ sequuntur. Propter hoc autē subdit, Alij distenti sunt non suscipientes redemptionē, vt meliorem inuenirent resurrectionem.

De prouidētia Dei & improborum prosperitate (quę prouidentiam tollere quibusdam visa est) latè differitur.
Psal. 72. Psal. 72. cuius initium est, Quàm bonum Israel Deus, Ait enim. Mei autē penè moti sunt pedes, &c. Et infrà, Et dixerūt, Quō scit Deus? & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinuerunt di-
Hie. 12. uitias &c. Cui simile est illud Hieremiæ, Iustus quidē tu es Domine si disputem tecum, verùmtamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur &c? Quibus tamen idem Propheta respondet, dum fragilitatē, breuitatem, superbiam, celeremq; finem mundanæ gloriæ describit. Ait namque, In labore hominum nō sunt &c.
Psal. 72. Sequitur deinde, Ideo tenuit eos superbia, &c. quæ sequuntur. Pauloque inferius, in nouissima eorū oculos conijciens ait, Verùmtamē propter dolos posuisti eis &c. Quæ omnia Hiero. sic vertit ex Heb. Verùmtamen in lubrico posuisti eos, deiecisti eos ad interitum. Quomodò vastati sunt subito defecerunt, consumpti sunt, quasi non sint, quasi somnium euigilātis, Domine in ciuitate tua imagines eorū ad nihilum rediges. Imaginē appellat dignitatē, memoriam, & nominis claritatē: quibus rebus isti inflabantur, cùm tamen eæ res nihil aliud essent, nisi vmbra quædam, & imago vana. Sic enim ali-
Psal. 38. alibi dixit, Verùmtamen in imagine pertransit homo, idest, velut vmbra quædam & inanis imago vita transit. Et Apostolus. Præterit, inquit, figura huius mundi. Ad cor. 7.

Frustra homines Deo reluctāte ad opes, dignitatem & gloriā niti, canit ille Psalmus, Nisi Dominus ædificauerit domū &c. sic ille, Quia nec ab Oriēte, nec ab Occidēte, nec à desertis mōtibus (hoc est à meridie. Subaudiendū autē est, venit exaltatio) quoniā Deus iudex est: hunc humiliat, & hunc exaltat: quia calix in manu Domini &c. Sensus est, Deum esse qui opes & potentiam &c. pro voto suo hominibus impertiatur. Quocirca frustra quæritur in terris dignitas & potentia: quarum rerum dispensatio pertinet ad solum Deum, qui æquissimus index est, & vnicuique vel pœnas, vel præmia constituit, pro eo ac quisque se gerit. Hoc est enim quod ait, calicem in manu Domini inclinari, modo in hanc partem, modo in illam. Ps. 126. Psal. 74.

Qualis sit, quam Deus gerit piorū atque impiorum, prouidētia, breuiter exponit. 1. Psalm. his verbis, de viro Psal. 1. namque pio ait, Et erit tanquàm lignum, quod plantatum est, &c. quæ sequuntur: & folium eius non defluet. Cui simile est & illud, Capilli capitis Matt. 10. vestri omnes, n. s. Item illud Hierem. Hie. 17. Benedictus vir, qui sperat in Domino, & erit Dominus fiducia eius: Et erit tanquam lignum, &c. Contra verò, de impijs dicitur, Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quem proijcit ventus. Eos quippè Deus pro eo, ac eorum impietas meretur cupiditatum suarum, atque fluctuantis seculi libidini voluendos, atque versandos permittit. Ea enim mensura illos metitur, quam ipse per Oseam si- Osee. 4 gnificat. Oblita es Dei tui: obliuiscar & ego filiorum tuorum. Item, Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, &c. Et ego prouocabo eos in eo qui non est populus. Hoc est, sicut ipsi alium Deum, me neglecto,

cto, coluerunt: ita ego, neglectis ipsis, alieni populi fœlicitate torquebo eos, vt videlicet se cęteris nationibus inferiores videant, & videndo contabescant, &c. Hinc & illud Zachar. 11. Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod occiditur, occidatur: &c. Ad hoc verò significandum Oseę pręcipitur, vt natum sibi filium appellet. Nō populus meus vos. Itaque nihil mirū, si impijs grauissima & corporis, & animæ incommoda contingant: & repētina morte, vel vi, vel morbo, vel casu aliquo de medio tollātur. Quàm multos enim quotidiè in rixa ferro trāsuerberatos, subitò occubuisse, & mox vitam cum morte cōmutasse videmus?

Zach. 11

Familiare est impijs quò liberius, & iucundius peccēt, diuinam prouidentiam impugnare. Dicunt enim apud Ezechielem, Non videt Dominus, & dereliquit Dominus terram. Item, Et dixerūt, Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelso? Et iterū, Dixit enim in corde suo (scilicet impius) oblitus est Deus: auertit faciē suam ne. v. i. Et infra. Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo, non requiret. Non enim audent impij hoc ore proferre: quod gentes etiā immanes cōfitētur: sed prauitate vitę hoc testātur, sic se in vita gerūt, ac si nullā esse prouidentiam, nullumque bonorū, & malorum delectum crederent. Vndè est illud Hierem. Vsquequo lugebit terra, &c. quoniam dixerunt, Non videbit nouissima nostra. Item Ps. 93. Et dixerūt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, &c. quæ sequuntur.

Ezec. 8. Psal. 72. Psal. 9. Hier. 4. Psal. 93.

Pro eo, quod nos legimus, Quis sicut Deus noster, qui &c. & humilia respicit in cœlo, & in terra. Alius vertit. Quis sicut Deus noster: qui in altis habitat, & demittit se. vt omnia respiciat in cęlo. & in terra, Cui cohęret illa Saluatoris sentētia, Nonnè quinque passeres veneunt dipondio? &c. Est ergo sensus, Quāuis maiestas Dei res omnes in immensum excellat, nihil est tamen in vniuerso tam paruum, & humile, quò se non demittat prouidentia eius. Quod cùm ita sit, vitam sic colere debemus, tanquam ille nostris cogitationibus, verbis, & actionibus intersit.

Psal. 76. Luc. 12.

Sępe res magni momenti Dominus ex fortuitis quibusdam, & accidentarijs occasionibus ortum ducere vult. Quid enim (si humano more loquamur) magis fortuitū esse potuit, quàm quod Rebecca Iacob, filio ait, Audiui patrem tuum loquētem cùm Esau fratre tuo, & dicentem ei, Affer mihi de venatione tua, &c. Casu enim quodā hoc audire potuit: vndè tamen prælatio Iacob, & summa illa benedictio (per quam vniuersæ cognationes terræ benedicendæ erant) orta fuit. Rachel verò propter sublatas mandragoras noctem viri, sorori Liæ tradidit: in qua dedit Dominus illi conceptum, peperitque Isachar: ex quo duodecim millia electorum signata in Apoc. leguntur: qui modo diuinæ pulchritudinis visione sine fine fruuntur.

Gen. 27.

Qualē Dominus Ecclesiæ suæ prouidentiam gerat, ducatus ille, qui Numer. 9. latè describitur (quomodo Dominus in columna ignis & nubis populū suum ad promissam terram pergentem, antecedebat) miro modo declarat. Illa enim columna, & tempus ingrediēdi, & quiescēdi: & iter per qđ ingredi, & locum in quo castra metari deberēt, apertissimè ostēdebat. Itaque nihil erat, cur in his omnibus soliciti essent, cum pro eis Dominus solicitus esset: Nihil item quod eos angeret, si vel diutius in eodem loco persisterēt, seu velocius properarent: quamuis moræ tarditatis, aut velocitatis causas ignorarent, certò tamen se errare non posse credebant, cum ductorem haberent Deum: cuius occulta quidem decreta atque iudicia, nunquàm tamē aut fallacia, aut iniusta sunt. Cùm ergo non minorem nunc Dominus Ecclesię suę quàm

Num. 9.

quàm tunc synagogæ, prouidentiam gerat, (quandoquidem à nobis abiens
Matt 28. dixit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vs.a.con.s.) certum est omnia, quæ in Ecclesia fiunt, aut contingunt, ad electorum salutem aut dispo nẽte, aut permittente Deo prouenire. Notũ Domino à seculo est opus suũ. Quare nemo, aut angi, aut diuinæ misericordiæ diffidere debet, cùm varias Ecclesiæ calamitates videt. Non enim abiecit curã nostri Dominus, nec dormit, qui custodit Israel: quamuis interdum dormire nobis videatur.

De diuina prouidẽtia extat insignis locus Origenis in lib. Numer. in quo late exponit, quomodo Deus ex malis bona elicere soleat. Eius hæc verba sunt, Nos interim dicimus dispensatione quadam, & sapientia Dei ita omnia in hoc mundo esse disposita, vt nihil prorsus otiosum sit apud Deum, etiam si malum illud sit. Sed hoc planius explicemus. Malitiam Deus non fecit, tamen cum ab illis inuẽtam possit prohibere, non prohibet, sed cùm ipsis, à quibus habetur, vtitur ea ad necessarias causas. Per eos enim, in quibus est malitia, claros, & probatos efficit eos, qui ad virtutum gloriam tendunt. Nam si perimeretur malitia, non esset vtique, qui contrairet virtutibus. Virtus autem, si nihil haberet contrarium, non clarescceret, nec splendidior & examinatior fieret. Non probata autem nec examinata virtus, nec virtus est. Sed hæc si dicãtur sine diuinorum verborum testimonijs, exquisita magis, & humana arte composita, quàm vera & indubitata videbuntur. Requiramus ergo an huiusmodi sensus diuina volumina cõtineant. Veniamus ad Ioseph. Tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle omne parricidale commentum, quo sęuierunt in fratrem, quousque venderent eum. Si hęc auferas, vide quantam simul peremeris dispensationem Dei. Simul enim abstuleris cuncta illa, quæ apud Ægyptum per Ioseph pro salute omnium gesta sunt. Non fuisset interpretatio somnij Pharaonis, nemo frumenta cõgregasset in Aegypto, nemo necessitatem famis sapiẽti prouisione curasset, perijsset Aegyptus, perijssent & finitimæ regiones fame, interijsset etiã ipse Israel, & semen eius quærens panem. Quod si etiam noui testamenti cupis hæc testimonijs confirmari, si auferas malitiam Iudæ, abstuleris pariter crucẽ Christi, & passionem eius, &c. quæ sequuntur vsque ad resurrectionem Christi. Item, nisi essent Dęmones, nõ esset certamen, neque victoria, neque corona. Si nõ fuissent tyranni, neque Christi martyres extitissent. Ex quibus omnibus liquet, Deum non solùm bonis, sed etiam malis ad bonum vti solere. Et hoc verè mirabile est, quòd vasa contumiliæ Deo ad bonũ opus deseruiant. In magna enim huius mundi domo non sunt tantummodo vasa aurea, &c. Sic etiam in vrbibus abiectissimi homines ad obeunda quędam deterrima, & purgandas sordes deputãtur: sine quorum ministerio sordida ciuitas esset. Hæc omnia Orig. vbi sup.

Diuinæ prouidentiæ modus est, vt paulatim, & per incrementa temporũ res ad destinatos fines perducat. Sic enim Dauidem ad regni fastigium extulit, quẽ mille modis primùm vexari passus est: Deinde eo in Hebrõ regnãte, longa inter domum eius, & Saulis fit concertatio: Dauide indies proficiẽte, & Saulis domo deficiente. Hoc etiã modo Ecclesiam & Christi regnũ (cuius hoc typum gerebat) paulatim dilatauit, & auxit. Eadem etiam prouidentia non modo rectè factis, sed peccatis etiam hominũ ad ea, quę destinauit, vti solet. Sic indiscreta obiurgatione Isboseth, & stupro Abner vsus est, vt quod promiserat Dauidi regnum, traderet. Latronum quoque crudeli parricidio vsus est, qui Isboseth occiderunt, ad eius regnum euertendum, & Dauidis stabiliendum.

Dei prouidentia specialis erga pios.

COLLE. CVM omnia sanctarũ scripturarum volumina spem nostram & dilectionem in Deum vehemẽter accendant, magnumque nobis in calamitate positis solatium præstent, tum ea qua pijs hominibus non ad futurã vitam modo, sed ad præsentem etiam promittuntur, hoc ipsum maxime efficiunt. Quocirca boni consulet pius lector quòd lõgiores paulò in hac parte fuerimus: varia scripturarum loca, & diuina & promissa congerẽtes, quæ nobis velut obsides quidã diuinæ miserationis & protectionis sint.

Psal.67. Deus noster Deus saluos faciẽdi &c. Et, Deus iustus, & saluans non est præter me. Et in Epistola Hieremias insultat aliarum nationum Dijs, quòd hominem à morte non liberent, neque infirmum à potentiori eripiant, neque viduæ misereantur, neque orphanis benefaciant. Deniq; appellatur Deus salutarium nostrorum: qui videlicet non vnam, sed multiplices nobis salutes largitur. Ex quo apparet ad illum nobis in omni pressura cõfugiendum esse. Si enim suppellectili aliqua indigentes, ad eius rei artifices pergere solemus: quid aliud cum salutis egentes simus, facere debemus, quàm ad eum confugere, qui salutis autor & velut artifex est?

Isai.62. Paternam curam, & prouidentiam Dei erga seruos suos testantur illa Domini verba, Non vocaberis vltrà derelicta, neq; terra tua vocabitur amplius desolata, sed vocaberis, voluntas mea in ea, &c. Hoc est, quod alibi dixit, Vt sit ibi anima mea, & cor meum cũctis

Cant.8. diebus. Et in Canti. Vinea mea coram

Cant.2. me est. Et, En ipse stat post parietem

Cant.6. nostrum, respiciẽs per fenestram, prospiciens per cancellos. Et, Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, &c. Et, Hæc dicit qui habet septẽ stellas in dextera sua, & ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Denique hoc est, Matt.28

quod ait, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, v.a.c.s.

Specialis cura, & prouidentia Dei, cum ex multis alijs, tùm præcipuè ex patris nomine (quod in euangelicis, & propheticis etiam literis frequentissimũ est) facile colligitur. Sic enim apud Esaiam legimus, Et nunc Domine, pa- Isai.64.

ter noster es tu, & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos. Quã quidem dignitatem vnigenitus Dei filius nobis contulit, & promeruit: de quo scriptum est, Quotquot autem recepe Ioan.1.

runt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Patris autem opera sunt, filiũ diligere, monere, castigare, necessaria illi prouidere, languentem curare, dubitanti cõsulere, ab hostibus defendere, & hæreditatem suam illi relinquere. Hęc igitur omnia cęlestis ille pater, ijs cumulatissimè præstat, quos in filios adoptauit. Non enim nomine tenus, sed beneuolentia, & prouidentia, sic omnes carnis patres superat, vt eius filius dicat. Patrẽ nolite vocare super Matt.23.

terram: vnus enim Pater vester est &c. Quid igitur hoc patrimonio dignius, quid pretiosius?

Non turbetur cor vestrum, nec for- Ioan.14.

midet. Quare? Quia vado, & venio ad vos, quia non vos relinquam orphanos. Ex hac igitur paterna Dei cura & prouidentia sequitur admiranda ista securitas, qua fultus Propheta dice- Psal.26.

bat, Dominus illuminatio mea, &c. Psal.45.

Et, Deus noster, refugiũ, & virtus, &c. Psal.3.

Et, Tu autẽ Domine susceptor meus Psal.3.

es, &c. ideò non timebo millia populi circundantis me. Ex hac verò securitate pax illa consequitur, de qua paulo ante idem Dominus dixerat, Pacẽ relinquo vobis, pacem meam do vobis, Nõ quomodo mundus dat.e.d.v. Ioan.14

Est enim hæc pax, quæ exuperat omnem sensum.

Mirè describit Eccl.34. paternã Dei Eccl.34.

curam & prouidẽtiam erga pios omnes

nes. Ad quem (inquit) respicit? & quis est fortitudo eius? Oculi Domini super timentes eum, protector potentię, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, vmbraculum meridianum, deprecatio offensionis, adiutorium casus, exaltans animam, illuminans oculos, dans sanitatē, & vitam, & benedictionem. Quid his quęso maius? quid diuinius? fęlices, qui sub tali vmbraculo ac tutela degunt. Quid enim illis vel nocere, vel deesse poterit?

Psal. 56. Pro eo, quod nos legimus, Anima mea in medio catulorum Leonū, dormiui conturbatus. Hiero. ex Hebr. vertit, Anima mea in medio Leonū dormiuit ferocientium. Hoc præstitit ad verbum Daniel. Sed in spiritu tamen hoc ipsum præstant viri sancti, qui inter Dæmonum & cupiditatum assultus positi, in pace dormiunt, & requiescunt illius ope freti, qui ait, Cùm trāsieris per aquas tecum ero, & flumina non operiēt te, in igne nō combureris.

Qualis sit paterna cura & prouidentia, quam Deus gerit electorum suorū, quamque præclara, & multa bona sint, quæ illis in hoc etiam exilio positis largiatur, omnes ferè sacrarum literarū paginæ prædicant. Hoc aūt argumentum latè tractatur in Psalmo, Noli emulari, &c Et, Benedicam Dominū in omni tempore, &c. vt paulo post indicabimus. Item in Psalmo. Qui habitat in adiutorio, &c. Et, Leuaui oculos meos in montes, &c. Iam verò totus ille Psalmus, Dominus regit me, Quot verba, tot habet diuinæ miserationis promissa pijs hominibus exhibenda: quem qm in enarratione eius Euangelij (cuius initiū est, Ego sum pastor bonus) explanauimus hoc in loco supersedebimus. Huc pertinet & illud, Pater meus, & mater mea dereliquerūt me, Dominus autē assumpsit me. Cui simile est illud Esaię. Quę mulier obliuisci potest infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Ecce enim in manibus meis descripsi te. Quibus verbis quid dulcius? quid amantius? quid mirabilius? Quamobrem meritò Dominus ait, Patrem nolite vocare super terram, &c. Huc accedit & illud, Immittit Angelus Domini in circuitu timentium eum. Pro quo D. Hieronymus ex Hebræo vertit. Circundat Angelus Domini in gyro timentes eum. Alij autem vertunt, Castrametatur Angelus Dominis in circuitu timentium eū. Quod ita esse Helisæus trepidāti puero suo apertissimè ostēdit, cùm ab exercitu Syriæ domus eius obsideretur. Quid ergo mirum, si Ecclesia fortis esse dicitur, vt castrorū acies ordinata? Hinc & illud. Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? Hęc aūt fortitudo ex pręsentia Dei animam inhabitantis manat: de qua Psalmus, Me (inquit) propter innocentiam suscepisti, &c. Pro quo Hieronymus ex Hebręo vertit. Ego autem in simplicitate mea adiutus sum à te, & statues me antè faciem tuam in perpetuum. Hoc est autem, quod Solomon in oratione sua petebat, vt essent oculi Dei intenti super domum illam die, ac nocte. Quid ergo fœlici⁹, quàm tales supra se oculos vigilantes habere? His enim oculis aspici, beati est. Vndè est illud, Respiciam vos & crescere faciam.

Psal. 36.
Psal. 90
Ps. 120
Psal. 22.
Ioan. 10.
Psal. 26.
Isai. 49.
Matt. 23
Psal. 33.
4. Reg. 6.
Psal. 40.
Leui. 26.

Quod Dominus singularem piorū prouidentiam in eorum tribulatione gerat, declarant illa verba Psalmi. 26. Abscōdit me in tabernaculo suo ī die malorum, protexit me in abscondito tabernaculi sui: in petra exultauit me. Item illa, Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à cōturbatione hominū: proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarū. Benedictus Dominus, qui mirabilem fecit misericordiā suā mihi in ciuitate munita: Hoc est, perinde salutem meam tutatus est, ac si mœnibus, & firmissimo præsidio septus essem. Denique huius rei gratia pios homines Asaph. Psalmo. 82.

Psal. 26.
Psal. 30.

B abscon-

abscondítos appellat. Pro eo enim, quod nos legimus, Cogitauerunt aduersus sanctos tuos, alij ex Hebræo vertunt, Cogitauerunt aduersus absconditos tuos. Vnde interpres quidã super hoc versu, Abscondes eos in abscondito faciei tuę, sic ait: Hac elegantissima allegoria exprimit vir sanctus, quantę curæ sit Deo piorum salus, quamq; securi, & ab omni periculo tuti sint, quicunq; se, ac sua omnia tutelæ ac misericordiæ ipsius cõmiserũt. Est aũt sumpta hæc orationis exornatio ex similitudine regis, qui eum, quem securissimum velit esse, ab impetu & insidijs inimicorum in suum cubiculum recipiat: vt non solùm parietes regij, sed ẽt oculi regis salutem ipsius custodiant. Qua quidem tutela nihil securius, aut amantius excogitari potest. Hinc sæpè videmus homines pios nulla vi, aut vexatione improborum, à rectitudine mentis suæ depelli posse.

Psal. 82.

Eo vsque paterna cura & prouidentia Dei erga suos pertingit, vt non modò orantes exaudiat, sed illud etiam impleat, quod ipse per Esaiam pollicetur, Et erit, antequam clament, exaudiam: adhuc illis loquentibus audiam. Huc pertinet & illud, Deus meus, misericordia eius præueniet me. Quod quidem non ad solam exauditionem, sed ad multorum periculorum salutarem præuentionem referendum est: Quale est illud, Symon, eccè Sathanas expetiuit vos. v. c. f. t. ego autem rogaui pro te, vt non d. f. t.

Isai. 65.
Psal. 58.
Luc. 22.

Pro eo, quod nos legimus, Si dormiatis inter medios cleros, alius vertit, Si dormiatis inter ollas, pennę columbæ, &c. Quem versum sic interpretatur. Sæpè iam diximus, linguam Hebræam admodum concisam esse, & orationibus imperfectis abundare: cuiusmodi est versiculus iste, qui hanc sententiam continet. Si tam atri, & sordidi sitis, quàm ij, qui iacent inter ollas fuliginosas, polliceor tamen, vos in posterum fore tam nitidos, & candidos, vt alis columbæ argẽteis, & instar auri fulgentibus vos comparare possitis, idest, Sic habetote, vos deposito luctu, & mœrore omni, post hac lętos, & fortunatos fore: Vt enim color ater luctum, & calamitatem: sic albus lætitiam, & res secundas significat. His igitur verbis certissimam Domini opẽ pijs hominibus in maxima calamitate positis, pollicetur. Quod cùm pius quisque sibi persuasum habeat, pertinacissimè Dei auxilium in tribulatione sperat, clamãs cũ beato Iob, Etiam si occiderit me, sperabo in eum. Item Psalm. 70. Ego autem semper sperabo, & adijciam super omnem laudẽ tuã. Huius autem spei officium simul & fructum ostendit idem Vates cum ait, In terra deserta inuia, & inaquosa, sic in sancto, siue sanctuario apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam. Itaque vir sanctus sic se Deo in inculta illa solitudine pręsentẽ exhibebat, ac si in templo, & in sanctuario eius esset. Ibique virtutem, & gloriam, hoc est, potentiam, & misericordiam Dei contemplabatur, qui exulem, profugum, & rerum omnium egentem, cœlestibus donis ita reficiebat, ac si rerum omnium compos esset: quod quidem indicat, cùm subdit, Quoniam melior est misericordia tua super vitas: hoc est super omnes huius vitæ opes, & facultates.

Psal. 67.
Iob. 13.
Psal. 70.
Psal. 62.

Quàm pia illa Dei nostri prouidentia, quam Propheta designauit in toto Psalmo. 90. Scapulis (inquit) suis obumbrabit tibi, & f. p. e. sp. Ciconiæ (quæ mira charitate pullos suos prosequuntur) Sole feruente, protensis alis, & scapulis, pullos tegunt, nè æstu teneri adhuc, & implumes torreantur. Hoc idem fecit Dominus IESVS, qui totum diuini furoris æstum in se recepit, vt nos ab eo liberaret. Quod quidem Propheta insinuauit, cùm illum scapulis suis nos texisse, & obumbrasse ait. Sequitur deinde, Non timebis à

Psal. 90.

timore

timore nocturno: hoc est, ab omni tentatione Principis tenebrarum. Propter hos autem timores nocturnos (quo tẽpore pertranseunt omnes bestiæ sylvæ, & catuli Leonum rugiẽtes, & quærentes quem deuorent) sexaginta illi fortes gladios habent super fœmora sua positos. Sequitur, A sagitta volante in die, à negotio perambulãte in tenebris. Acriter aduersus infirma corda pugnat dies prosperitatis, nox autem aduersitatis tempora designãt: illa eleuat, ista deijcit: per illam à recta via declinamus à dextris: per hãc à sinistris. Ab vtroque autem periculo Dominus eos liberat, qui se totos ad illius præsidium contulerunt, nè vel secundis rebus efferantur, vel aduersis deijciãtur. Liberat item ab incursu, & Dæmonio meridiano: quando videlicet Dæmon se in lucis Angelum transformat, & vitium virtutis imagine cẽlat. Sequitur deinde, Quoniam Angelis suis mãdauit de te, vt cust. &c. in manibus portabunt te, &c. Hinc quidam ex sanctis Patribus. Nimis (inquit) suauiter equitat, quem gratia Dei portat. Hac cura, & prouidentia quid potest cogitari firmius, quid amantius? quid honorificẽtius? Sed adhuc maius est, quod per
Osee.11 Oseam idem Dominus pollicetur, cùm ait, Ego quasi nutritius Effraim portabam eos in brachijs meis, & ipsi non intellexerunt, quòd curarem eos. Sequitur deinde, super Aspidem, & basiliscum, &c. Quibus verbis atrocissima pericula designat, à quibus Dominus electos suos potenti virtute li-
AdTim. 2.4. berat. Sic Apostolus, de ore Leonis liberatum se esse testatur, Leonis nomine Neronem intelligens. Quin & Da-
Dan.6. niel à Leonibus liberatus, Deo gratias
Eccl.51. agit: Et illa item sancta anima, quæ Domino confitetur, se à rugientibus præparatis ad escam, & de portis tribulationum ereptam, &c. Denique ait. Longitudine dierum replebo eum, & os. s.m. Hæc omnia promissa ad eum pertinẽt, qui habitat in adiutorio altissimi, hoc est, qui spem omnẽ salutis non in se, aut humanis præsidijs, sed in vno Deo collocauit, seque totum illius misericordiæ, & paternæ prouidentiæ commisit. Est autem elegantissima metaphora inhabitãdi verbo posita. Domos enim homines fabricant, in quibus requiescant, seque ab omni cœli intemperie, hoc est, à frigore, æstu, imbribus, & ventis tueãtur. Ad hunc ergo modum vir iustus Deum ipsum in domicilium eligit, in quo habitet, hoc est, in quo requiescat, atque ab omnibus huius vitæ periculis se tutum incolumemque conseruet. Idem autem præsidium pollicetur per Isaiam, cùm ait, Tabernaculũ Esai.4.
erit in vmbraculum diei ab æstu, & in absconsionem à turbine, & à pluuia. Vndè pro eo, quod nos legimus, In adiutorio altissimi, &c. Hieronymus ex Hebr. vertit, qui habitat in absconditio altissimi, in vmbraculo omnipotentis commorabitur. Alij verò transtulerunt, In latibulo altissimi, quòd idem est, sed appositè tamen magis respondet habitandi verbo, quod præcessit.

Pro eo, quod nos legimus, Montes Ps.124.
in circuitu eius, Hieronymus vertit, Hierusalem montes habet in circuitu suo, & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc, & vsque in sæculum. Simile est illud Zacha. Ego Dominus Zach.2.
ero eis murus, ignis in circuitu. Quibus verbis magnum pijs solatium, magna tutela, & securitas promissa est.

Quanta vero sit hæc piorum hominum fœlicitas & securitas declarant il Cant.2.
la sponsæ verba, Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Læuæ quippè nomine, bona gratiæ, dexteræ verò futura gloriæ bona accipimus. Paterna ergo Dei prouidẽtia in præsenti quidem vita pios omnes bonis gratiæ, tanquàm supposita capiti eorum læua sustentat, fulcit, & molliter ac blandè fouet, dulciterque velut in sinu atque brachio suo accu-

bare facit: quos tandem bonis gloriæ; velut dextera sua complectitur, & in æternitatis gremio delicijs omnibus pascit. Bona autem gratiæ sunt fructus
Galat 5. illi spiritus, quos Apostolus enumerat, charitas, pax, gaudium in Spiritu sancto, & his similia: quibus pij homines in hoc exilio, & fulciuntur, nè cadant: & reficiuntur, nè illicita concupiscant. Bona porrò gloriæ nec oculus vidit, nec auris audiuit,&c.

Qua cura & vigilantia pios omnes Dominus seruet, ac tueatur, declarant
Cant.4. illa verba Cant. 4 Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus cōclusus, fons signatus. Hortum autem appellat animā iusti: quoniam ea velut paradisus deliciarum veri Salomonis est: cuius delitiæ sunt esse cum filijs hominum. Cōclusum autem dicit hunc hortum, propter iugem suam & Angelorū custodiam: quibus vndique septus est. Quod etiam Dæmon testatur: cum de
Iob.1. beato Iob ait, Nonnè tu vallasti eum, & omnem domum eius?

Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Hanc sentētiā eisdem ferè ver-
Cant.5. bis spōsa repetit Cant. 1. & 5. & 7. Qua facile colligitur, talem cuiusq; Dominum curam gerere, qualem ipse erga eius præcepta seruāda gerit. Itaq; si tu in hac vna re, quæ ad te pertinet solicitus es, firmiter quoq; spera Deum ipsum tui tuarumq; rerum solicitam curam gerere. Vera est enim illa sentētia dicentis, Cum sancto sanctus eris,&c. Rectè ergo dicitur, Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Sic enim pijs hominibus Dominus intendit, quasi
Gen. 17. singulis. Hoc autem Abrahæ, & filijs eius pollicitus est, cum ait, Et statuam pactum meum inter me, & te: & inter semen tuum post te in generationibus tuis fœdere sempiterno: vt sim Deus tuus & seminis tui post te. In quibus verbis audis fœdus æternum, non solū cum Abraham, sed etiam cum semine eius: hoc est, cum sectatoribus fidei & obedientiæ eius. Sicut autem Abraham huius promissionis velut obses fuit (cui à Domino dictum est: vt adducat Dominus propter Abrahā omnia quę locutus est ad eum) ita ꝓmissionum, quę nobis factę sunt, fideiussor & obses Christus Dominus est: per quē habemus accessum ad patrē &c. & per quem is maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per illum efficiamur diuinæ consortes naturæ.

Ait Dn̄s ad Abraham, Noli timere Gen.15.
Abrahā: ego protector tu⁹, & merces tua magna nimis. Duo hæc Abrahæ omnibusq; sectatoribus eius præmia magnificentissima promittuntur: alterū ad hanc vitam, alterū ad futurā. Huius.n. vitę prēmium est, Ego protector tuus. Quo ꝓtectore, quid homini ad salutem deesse pōt? Alterius aūt vitæ præmium est, Merces tua magna nimis. Non.n. dixi Iacob, Frustrà quærite me: Mensuram.n. bonam, & confertam,&c. Hæc verò prouidentia eò vsq; pertingit, vt non pios solùm singulari quodā auxilio tueatur, sed oīa etiam, quæ aliqua ratione ad eos pertinent.
Sic Angelus Dn̄i Agar vxoris Abrahę Gen.16.
curam gessit, qn̄ à domina sua fugiēs, errabat in solitudine Bersabee. Quo in loco Dn̄s vagientis pueri vocem exaudisse dicitur: non vtique eius merito (quod nullū erat) sed eius, cuius filius erat, nempè Abrahæ. Sic etiam eiusdē serui orationem exaudiuit, quando in Mesopotamiam perrexit, vt indè vxorem filio Domini sui acciperet. Sic impium Labam opibus auxit propter genetū Iacob, qui eius greges pascebat. Quod apertè intellexit vterque. Alter
enim ait, Benedixitque tibi Dominus Gen.30.
ad introitum meum: alter verò, Expe- Gen.27.
rimento, ait, didici, quod benedixerit mihi Dominus propter te. Idem quoque Dominus Ioseph intellexit, cùm captiuus in Ægypto seruiret. De quo
dicitur. Optimè enim nouerat Do- Gen.39.
minum esse cum eo, & omnia opera eius ab eo dirigi. Hoc est autem, quod

Dominus

Gen. 12. Dominus Abrahæ pollicitus est, cùm ait: quando pòst promissam illi benedictionem subdit etiam, Benedicam benedicentibus tibi, & maledicã. m. t. Hinc illa cura nepotis Iacob. Persequẽtem enim Laban per visum nocte, Dominus compescuit dicens, Caue, nè loquaris quicquam asperè contra Iacob. Hoc autẽ quid aliud est, nisi vt pupillã oculi custodire pios? Quid ergo hac paterna cura, & prouidentia dulcius? quid amantius? Fœlices ꝑfecto pij omnes, qui sic à Deo custodiuntur. Hanc eandem prouidentiam, & declarãt, & pollicẽtur illa Domini verba, Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculiũ de cũctis populis terræ: mea est enim omnis terra. Dauid autem ait. Beata gens, cuius est Dominus Deus eorũ: populus quem elegit Dominus in hæreditatem sibi. Plus tamẽ aliquid In peculio, quã in hæreditate designari videtur: hæreditas enim potest esse diuitum: peculium autẽ ferè pauperum est: qui cùm nihil habeant aliud, quo vitam tueantur, omnem operam suam in illo excolendo ponunt. Similem ergo curam, & prouidẽtiam, Dominus obedientibus pollicetur.

Gen. 31.

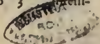
Exo. 19.

Psal. 32.

Exo. 40. Vbi tabernaculum perfectum fuit, nubes Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte. Hoc modo Dominus populo suo dux erat itineris vtroque tẽpore. Quę omnia prouidentiam Dei facilè declarant. Sed tamen quod incubare dicitur tabernaculo, metaphora est ab auibus sumpta, quæ ouis incubant, & calore suo fouẽtes, ex ouis pullos educunt. Quod quidem diuini spiritus officiũ est, qui fœtu, & calore dilectionis suæ ex hominibus Angelos, & ex carnalibus spirituales efficit. Oẽ. n. agens sibi simile agit.

Si qualis sit quam Deus gerit, piorũ, & impiorum prouidentia, scire cupis, lege aureũ caput Leuit. 26. in quo admiranda bona, quæ pijs Dominus largitur, & horrẽda supplicia, quę impijs minatur deprehendes. Summa autem donorũ, quæ pijs proposita sunt, ijs verbis continetur, Ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosq; eritis populus meus. Ex hac autẽ Domini præsentia consequitur suauissima illa pax, de qua ibidem dicitur, Absque pauore habitabitis in terra vestra, dabo pacem in finibus vestris. Dormietis, & non erit, qui exterreat vos. Obserua autem, quomodo hæc verba cũ illis cohæreant, quibus Dominus apud Ioannem discipulos consolatur, cùm ait, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet: audistis, quia ego dixi vobis, vado, & venio ad vos. Hoc quid aliud est, quam quod antea dixerat, Ambulabo inter vos, &c. Sicut autem pijs pacem & securitatem pollicetur: ita contra impijs metum, terrorẽque minatur. Vnde post alias impiorum calamitates addit, Et qui de vobis remanserint, dabo pauorem in cordibus eorum, & terrebit eos sonitus folij volãtis, & ita fugient quasi gladiũ: cadent nullo persequente. Leui. 26. Ioan. 14. Leui. 26.

Quanta sit seruorum Dei dignitas, qualemque Dominus eorum curã gerat, declarant opera illa miranda, quæ is propter salutem populi sui in Ægypto edidit: atq; illud in primis, quod Propheta iure miratur, cum ait, Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum: audiui, & cõturbatus est venter meus, &c. Qua de re sic Origenes hom. 5. super Exo. eleganter ait. Iubetur Moyses virga percutere mare, vt ingredienti populo Dei dehiscat, & cedat, ac voluntati diuinę elementorũ famulentur obsequia: & aquę, quæ timebantur, dextra, leuaque murus effectæ, non solum perniciem nesciant, sed & munimem exhibeant. Cogitur ergo fluctus in cumulum, & vnda in semetipsam repressa curuatur: soliditatẽ recipit liquor, & solum maris arescit in puluere, vt sicca planta populus Dei trãsiret. Bonitatem Dei creatoris Abac. 3.

intellige: Si voluntati eius obtēperes, si legem eius sequaris, ipse tibi elemēta etiā contra sui naturam seruire cōpellit. Audiui à maioribus traditū qđ in ista disgressione maris singulis quibusq; tribubus Israel, singulæ aquarū diuisiones factæ sint: idque ostendi ex
Ps.135. eo, quod in Psalmis scriptum est, Qui diuisit mare rubrum in diuisiones. Hæc ille.

Qualem Dñs piorum, & improborum prouidētiam gerat, breuiter Mo-
Deut.7. ses Deu 7. his verbis declarat, Et scies: quia Dominus Deus tuus ipse est, De⁹ fortis, & fidelis custodiens pactum, & misericordiam diligentibus se, & his, qui custodiunt præcepta eius in mille generationes: & reddens odientibus se statim: ita vt disperdat eos, & vltrà non differat, protinus eis restituens quod merentur. Quod autem in mille generationes Dominus hāc misericordiā custodiat, vel hoc argumento probari potest, quod ex terra filiorū Esau, vel vnius pedis vestigium se daturum negauit: nec ex terra itē filiorū Amon, & Moab, quod hanc filijs Loth. tradiderit possidendam, qui quadringētis, & eo amplius annis è vita decesserāt: quamuis & impij, & idolorum cultores posteri eorum essent. Nec hoc contentus, ipse etiam pro illis pugnauit, & fortissimos gigantes ab his regionibus propter illos expugnauit, atq; deleuit. Huius enim rei gratia gigantium mentio fit, vt per hoc liqueat, victoriā non humanæ virtutis, sed cœlestis auxilij fuisse. Hanc autem perennem erga pios misericordiā canit etiam bea-
Lucæ.1. ta Virgo, cum ait, Et misericordia eius à progenie in progenies timētibus eū.

Dei iustitia.

Gregor. Gregorius super illud Apoc. Sed habeo aduersum te pauca, sic ait: Bona quidem memorat, sed mala resecanda, sine pœnitentia, non relaxat. 21. Mor. c. 4.

Quí benignè hominem condidit, nequaquā iniustè cruciari permittit: nec sinit neglectè perire, quod est, qui hoc etiam, quod non fuit, creauit, vt esset. Gregor. 26. Mor. cap. 10.

¶ Magnitudinem diuini furoris declarant illa verba Psal. 17. Cōmota est, & contremuit terra, fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis. Ascendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo. COLLE. Psal.17.
Simile item & illud: Ignis accēsus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitq; terram, cùm germine suo, &c. quæ sequuntur. Quale vero illud: Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes? Quid enim horribilius, quam inebriari sagittas sanguine? & carnes à gladio deuorari? Deu.32.

Vbi nos legimus, Miserator, & misericors Dominus, patiens, &c. m. m. Alij verterunt, Clemens, & miserator Dominus, tardus ad iram, & multum misericors. Cui consentit & illud, Altissimus est patiens redditor. Lento enim gradu ad vindictam diuini numinis ira procedit, tarditatemque supplicij pęne grauitate cōpēsat. Vtrumq; autē insinuare illa verba videntur, quibus frequenter Dominus in Propheris vtitur, Eccè furor meus conflatur super hunc locum, &c. Conflandi enim verbum, tùm lentitudinem, tùm magnitudinem diuinæ seueritatis ostendit: quæ instar torrētis obstructi, quò diutius sistitur, eò maiori postmodum impetu rapitur. Ps.102. Eccl.5. Hier.7.

Iustitiam Domini cùm misericordia semper esse coniunctam declarat ipse Leuit. 26. cùm post varias calamitates, quas in improbos immissurum se esse testatur, tandem ait, Attamen etiam cùm essem in terra hostili non penitus abieci eos, neque sic despexi, vt consumerētur, & irritum facerem pactum meum cū eis. Ego enim sum Domi- Leui.26.

Dominus Deus eorum,& recordabor fœderis mei pristini, quādo eduxi eos de terra Ægypti in conspectu gētium, vt essem Deus eorum.

Diuinæ iustitiæ seueritatem declarāt illa Iosue nouissima verba, quę ad
Iosu.42. populum locutus est, Deus sanctus,& fortis est,nec ignoscet sceleribꝰ vestris, atq; peccatis, hoc est, nihil inultū abire sinet. Hoc planè vir sanctus longa experiētia eruditus,dicere potuit: qui toties sæuientem Domini iram aduer-
Exo. 32 sus populum in deserto vituli vidit.Nam & populum pro peccato vituli in deserto percussit, & in sepulchris concupiscentiæ incendio peremit: & post seditionē Core quatuordecim millia, & septingentos homines interfecit: & igni tos serpētes in populum misit, & quadraginta annis illum per desertum errare voluit:quoniā de eius pręsidio,& prouidentia diffisus fuit: & victorem populum ob vnius Acham noxam hostibus terga dare coegit Denique post seditionem Core, totus populus ad
Nu.17. Mosen ait, Ecce consumpti sumus, omnes perimus: quicunque ad tabernaculū Domini accedit, moritur. Nunquid vsque ad internecionem delendi sumus? Harum rerum considera tio magnum pijs mentibus incutere timorem debet. Hic enim timor facit homines solicitè ambulare cùm Deo.
Exo. 34. Dominus, ait Moses, zelotes nomē eius, Deus æmulator,siue vt alij verterunt, zelans. Vide (ait hoc in loco Origenes) benignitatem Dei: quomodo, vt nos doceat,& perfectos faciat, ipse fragilitatē humanorū non recusat affectuum. Videamus ergo quid est hoc, quod dicit, Quia Deus zelans ego sum, &c. Ideò zelās dicitur Dominus: quia animam sibi mancipatam,& charitate desponsatam,nō patitur Dæmonibus admisceri:sed flagellis retrahit, atque castigat, quod ex eius immenso in animas amore nascitur. Quemadmodum enim si quis meretricem videat omnibus prostitutam,non irascitur:si verò vxorem, aut filiam viderit meretricantem furore succenditur:ita sanè Dominus,si viderit animam Dęmonibus prostitutam, & habere plurimos amatores, ità vt intret ad eam, modo quidē spiritus fornicationis, illo vero discedente, intret spiritus auaritiæ, post hunc veniat superbiæ spiritus,inde iræ,inde inuidiæ,&c. nō perinde curat. Dicit enim, Auferetur ze- Eze. 16.
lus meus à te, & non irascar amplius. Si verò legitimo coniuncta sit viro, illi viro, cuius matrimonio animam Paulus coniungit, & sociat, si cū adulteris misceatur, excitat super eā zelus viri, & coniugij defendit castitatē. ¶Porrò aūt si adhuc post flagella viderit consuetudine peccandi temerariē iura cō iugij, addit ei libellū repudij,& dimittit eam, dicēs. Vbi est libellus repudij matris vestræ, quo dimisi eam? Quibꝰ ēt addit & dicit, Ecce peccatis vestris venundati estis, & propter iniquitates vestras dimisi matrē vestram.¶Ex quibus apertè colligitur, flagella,& correptiones Dñi amoris eiꝰ erga nos,& veluti zelotypiæ cuiusdā signum esse:impunitatē vero, reprobationis. Pro illo enim dicitur, Flagellat omnem filiū, Heb. 12.
quem recipit. Propter aliud vero per Ezechielem ait, Auferetur zelus meus à te:& quiescam, nec irascar amplius.

Dei iustitiam temperari misericordiæ lenitate, designāt illa Sap. 12. verba. Tu aūt dominator virtutis cū tran Sap. 12.
quillitate iudicas,& cū magna reuerē tia (siue vt alij verterunt) moderatione disponis nos. Si enim inimicos seruorū tuorum, & debitos morti cum tanta cruciasti attentione, dans tempus, & locum, per quæ mutari possent à malitia, &c.

Dei iudicia.

Licet occultum sit, cùm bonis male euenit, & cùm malis bene: oc- Gregor.
cultius est cùm bonis bene,& cùm malè. Gregor. in mor. lib. 5. c. 1.

Super illud, Circundedit eum tenebris,&c. Tenebris homo circundatur, qui quamuis cęlesti desiderio ferueat, quid de se dispositū sit, ignorat. Greg. vbi suprà. c. 14.

Sæpe, vnde nos Deus æstimatur deserere, inde recipit, & vnde recipere, inde relinquit. Greg. vbi sup. c. 5.

Iob. 12. Super illud, Effundit despectionem super Principes, & eos, qui oppressi fuerant, releuat. Hoc magna Dei dispēsatione agitur: vt in hac vita omnia sint incerta. Nullus ergo superbiat propter primum: nullus desperet propter secundum. Greg. vbi sup. lib. 11. c. 10.

Psal. 17. Super illud, Posuit tenebras latibulum suum. Quia videt omnia, & ipse in consilijs non videtur. Reuelat profunda de tenebris, cum aperta sententia indicat, quid de vno quoq; sentiat. Greg. vbi sup. c. 12.

Iusti cum contra desiderium quodlibet agi conspiciunt, ad occulta Dei iudicia recurrūt, vt in eis videāt quod inordinatum intus non disponitur, quod inordinatum foris currere videtur. Greg. vbi sup lib. 16. c. 14.

Iudicia Dei quanta obscuritate nequeunt conspici, tanta humilitate debent venerari. Greg. 27. Mor. c. 2.

BOLLE. ¶ Si seruus fidelissimus, qui nūquam, neque in mendacio, neque in delicto aliquo deprehensus est, aliquid fecisse dicatur, de quo dubitari possit rectè, an secus factum fuerit, qui eius fidem spectatissimam habet, delatoribus minimè credit: itaque innocenter transacta vita, illū ab omni criminis suspicione liberat. cum ergo opera Dei quę quotidie cernimus, perfectissima in suo; quæque genere sint (eiusq; rei tot testes habeamus, quot in mundo creaturas videmus) consequens est, vt ea etiam, quorum rationem & causam ignoramus, iustissima esse credamus: neq; huius rei causas in hac vita quęramus, cùm & hæc, & multa alia futuræ fœlicitati reseruentur, quam in hoc seculò præuenire, & antecapere fas non est.

Iudiciorum Dei abyssum multam declarat primum ruina Saulis, cuius duo prima peccata venia digna videbantur. Prius enim fuit, quòd magnā oppressus angustia Dominum sacrificijs placare ante Samuelis aduentum voluit: posterius verò, quod Agag regi miserrimo, & fortunis omnibus euerso, pepercit, & pinguiora pecora reseruauit. Quanto vero grauiora commisit Dauid, tot à Domino beneficijs cumulatus, & miraculis in fide confirmatus: & is tamen &c. Mirabilis quoque ruina Salomonis: nec vllis verbis pro dignitate explicanda. Mirabilis pugna filiorum Israel contra filios Beniamin: quæ in libro Iudicum describitur, in qua multi iustissimam causam habentes, & belli duce Domino designato, à paucissimis, eisdemque sceleratissimis, iterum, atque iterum fusi, fugatique sunt, multis eorum millibus trucidatis. Mirabile item est Prophetam à Domino contra Hieroboam missum, & ab altero Propheta deceptum, à leone interemptum fuisse: deceptorem autem integrum illæsumque perstitisse. His adde, si libet, Iosiæ regis sanctissimi immaturam mortem, & toties deploratum ab Hierem. interitum. Quis igitur, cum hæc cogitat, non exclamet, O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c. Dauid quoque, Iudicia (inquit) Dei, abyssus multa: Quis enim cognouit sensum Domini? &c. Rom. 11. Psal. 35.

Propter vnius Achor transgressionem, populus punitus est. Propter elationem Dauidis populum numerari præcipientis, in vniuersum regnū grauissima pestis immissa est, intacto eo, propter quem plaga Dei in popelo grassabatur.

Præ-

Prędestinatio, & reprobatio.

Gregor. OBtineri nequaquam possunt, quę prædestinata non fuerant: sed ea, quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, vt ea precibus obtineant. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotenti Deo disposita, vt ad hoc electi ex labore perueniant: quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare. Greg. Dial. lib. 2.

August. Prædestinatio est diuinę voluntatis per gratiā electio. Prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi. August. lib. de Præd. Sanctorum.

Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quæ præterierūt: sic Deus præscientia sua non cogit facienda, quæ sunt futura. Aug. vbi sup.

Omnes, qui terrena sapiunt nō quę Iesu Christi, omnes qui fœlicitatem terrenam Deo præferunt, ad illā vnā ciuitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia mystica, & habet regem Diabolum. Omnes autem, qui ea quæ sursum sunt, sapiunt, qui cœlestia meditantur, qui cum solicitudine in seculo viuunt, ne Deum offendant, qui cauēt peccare, quos peccantes non pudet cōfiteri, humiles, mites, sancti, iusti, pij, boni, omnes ad vnam ciuitatem pertinent Hierusalem, quæ regem habet Christum. August. de duabus mysticis ciuitatibus.

COLLE. ¶ Inter omnia reprobationis & obdurationis signa, duo mihi præcipua videntur: facilitas lætaliter sine vllo doloris sensu peccandi (quod Salomō appellat, pedes veloces ad currendum in malum) alterum animabus proximorum offendiculo fuisse, ac ruinæ. Exigere enim æquitas diuinæ iustitiæ videtur, vt pereat, qui alios perire fecit: vt eadem videlicet à Domino mēsura metiatur &c.

Præcipuum prædestinationis signū est, bona vita, diuque retenta innocentia. Si Rex ingens aliquod palatium sibi struat, & cedros in silua, lapides, lignaq; ad id comportari iubeat, quisquis ibidem dolata ligna intuetur, facile colliget ea ad fabricam illam parata esse: quod nō item de alijs lignis nōdum excisis, aut dolatis, conijci poterit, cum nihil in eis appareat propter quod merito de illis hoc existimari queat. Idem etiam de pijs & improbis hominibus (quod ad prædestinationem & reprobationē attinet) conijci poterit: quamuis secus aliquando contingat. Hoc autem innuunt illa Apostoli verba, Quos prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, illos & iustificauit, &c. Cæterum de his, quos nondum vocauit, neque iustificauit, meritò dubitari potest, ad quam sortem pertineant: cum secundum præsentem iustitiam in reproborum numero collocati sint. Rom.8.

Prædestinatio, cæteraq; diuina decreta non excludunt humana opera, atque consilia. Promiserat Dñs nauiganti Paulo, oēs, qui cum eo adnauigabant, incolumes euasuros: & tamē cū metu impendentis mortis nautę nauē deserere cępissent, clamauit idē Apostolus. Nisi ij in naui manserint, vos salui esse non potestis. Vides igitur nautarum ministerijs opus fuisse, vt diuina promissio adimpleretur? Acto.27.

Diuinam electionem & prædestinationem Eccl. 33. designauit his verbis. Omnes homines ex solo, & ex terra vnde creatus est Adā. Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit, & humiliauit, & conuertit illos à separatione ipsorum. Hoc est, (vt alia trāslatio habet) & euertit eos à suis sedibus, Quasi lutum in manu figuli plasmare illud, & disponere. Omnes viæ eius secundum dispositionē eius, sic homo in manu illius qui se fecit, & reddit illi secundum iudicium suum. Hæc ille. Eccl.33.

Sicut

Sicut electis omnia cooperantur in bonum, etiam ipsa peccata (vt August. ait) dum eorum occasione cautiores, humilioresque euadunt: ita cōtra, reprobis omnia cooperantur in malum.
Psal.68. Hinc illud, Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, &c. Mēsa enim, quæ alimenta continet animarum scriptura sacra est, vnde tamen, & superbi, & hæretici, & cupiditatibus suis feruientes alimenta mortis colligere solent.
Gen.25. Quāuis numerosa posteritas Abrahæ, & filio eius Isaac à Domino promissa esset, Rebeccę tñ sterilitas ofone Isaac sublata fuit: vt itelligas illa ēt ipsa, q̄ Dominus ab ęterno decreuit, partim piorum orationibus, partim bonorum operum meritis implēda esse.

Ad iustificationis, & prædestinationis beneficium referuntur verba illa
Deute.4 quæ Deute.4. Moses populo dixit, De cœlo te fecit audire vocem suam, vt doceret te, & in terra ostēdit tibi ignē suum maximum: quia dilexit patres tuos, & semen eorum, post eos. Et in-
Deute.7 fra c.7. Te elegit Dominus Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram. Non quia cunctas gentes numero vincebatis vobis iunctus est Dominus, & elegit vos (cū omnibus sitis populis pauciores) sed quia dilexit vos Dominus, & custodiuit iuramentum, quod iurauit patribus vestris. Non igitur elegit, quod sciret eos diuina gratia melius vsuros: cùm infrà de illis dicat, cū du-
Deute.9 rissimæ ceruicis sis populus. Et cap.9. Memento, & ne obliuiscaris, quomodo ad iracūdiam prouocaueris Deum in solitudine: & ex eo die, quo egressus es ex Ægypto, semp aduersus Do-
Deut.10 minum contendisti. Et infra c.10. Cōtempsistis imperium Domini Dei vestri, neque vocem eius audire voluistis: sed semper fuistis rebelles a die
Psal.49. quo nosse vos cepi. Et Psal 49. secundum Hiero. versionem ex Heb. ait Dominus, quadraginta annis displicuit mihi generatio illa, & dixi, populus errans corde est: &c. Isti igitur oblata gratia vti noluerunt. ¶ Contra vero in Matt.11.
Euangelio Dominus ait. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cinere, & cilicio pœnitentiam egissent. Sciebat ergo Dominus hos melius vsuros gratia: quam tamen illis non exhibuit: vt appareat diuinam electionem ex diuina voluntate, non ex meritorum præuisione pendere. Neque enim hic populus rectè vsus est gratia: cui tamen impensa est: & ille rectè vsurus fuisset, cui tamen tributa non est. Quo in loco exclamare cum Apostolo libet, O altitudo diuitiarum, &c.

Quod diuina prædestinatio nō ex- Rom.11
cludit hominis industriam, probant, cùm alia multa, tum Dauidis exemplum, qui accepta æterni regni promissione, Dominum orat, vt impleat, quod promisit his verbis, Nunc ergo Regu.2.
Domine, verbum quod locutus es su- c.7.
per seruum tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum, &c. quę
sequuntur. 2.Reg.7. Ideo Petrus Apo- 2.Pet.1.
stolus nos iubet satagere, vt p bona opera certam faciamus vocationē nostrā.

Quantum sit diuinæ electionis beneficium, hoc exemplo vtcunque licebit conijcere. Fingamus regem aliquē expugnata rebelli ciuitate, cētum captiuos cœpisse: è quibus nonaginta iussit interfici, decem verò reliquos magnis muneribus donatos, sibi assidere iussit. Quantum decem isti suo regi, si modo grati sint, se debere fatebuntur? Nunc vero totam generis humani velut massam considera. Ex hac autem videbis maximam partem infidelitatis tenebris opertam, ad æternam mortem parari. Ex fidelibus autem maximam quoque partem perire: cùm arcta sit via, &c. &, Multi sint vocati, pauci vero electi. Quale ergo beneficium erit, inter tot perditorum millia, inter paucissimos illos numerari, quibus
hæc sors fœlicissima contigit? O verè Psal.44.
beati

beati Domine, quos elegisti, & assumpsisti vt inhabitarent in atrijs tuis.

Spiritus sanctus.

Gregor. PORro ad faciendum bonum, quid in nobis bonus spiritus operatur. Profectò monet, mouet, & docet, monet memoriam, mouet volũtatem, & docet rationem, nec minimam paleã intra cordis, quod possidet, habitaculum patitur residere. Sed statim igne subtilissimæ circunspectionis, & compunctionis exurit, spiritus dulcis, & suauis. Greg. in Mora.

Habitare in corpore animam probant vitales sensus corporis: habitare in anima spiritũ, probat vita spiritualis. Illud ex visu, & auditu dignoscitur: istud est charitate, & humilitate, cæterisque virtutibus. Greg. vbi sup.

Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit, quia omnes quos repleuit ardẽtes pariter, & loquentes fecit. Grego. in hom. Si quis diligit me. Ioan. 14.

Idcircò Spiritus sanctus in igne, & columba nobis monstratus est: quia omnes, quos implet, & simplices vt columbas, & ardẽtes facit: simplices, puritate, & ardentes æmulatione. Nequaquam ergo Spiritusancto plenus est, qui aut in tranquillitate feruorem æmulationis deserit, aut rursus in emulationis ardore, virtutem mansuetudinis amittit. Greg. vbi sup.

In terra datur spiritus, vt diligatur proximus: è cœlo datur spiritus, vt diligatur Deus. Sicut ergo vna est charitas, & duo præcepta, ita vnus spiritus, & duo bona. Gre. hom. 13.

COLLE. ¶ Quoniã alias de Spiritus sancti gratia paulò fusius disseruim', hoc modò dicimus, humanę naturę morbum esse, quòd caro quidem in sua regione posita, contra spiritum fortis est: spiritus verò, qui in hac vita peregrinatur, aduersus illam debilis & infirmus existit: ideoque ab ea potenter lacessitus tandem succumbit. Huius autẽ morbi remedium erat, vt spiritui robur adderetur, carni verò detraheretur. Hoc igitur præcipuum diuini Spiritus munus existit, qui ob eã maxime causam sub imagine vehementis flatus hominibus datus est: quia vim, & impetum addens spiritui, detraxit carni, atque sic tandem illam in seruitutem spiritus redegit. Cuius rei figura præcessit, cum Deus Saræ, ac Abrahæ nomina mutauit: nomen enim Abram produxit in Abraham, Sarai verò contraxit in Saram. Quo significatur diuinę gratiæ virtute mulieris, hoc est, carnis vires diminutas, viri autem, hoc est spiritus nostri esse auctas & roboratas. Gene. 17

Christus.

Gregor REdemptor noster homo nascendo, vitulus moriendo, leo, resurgendo, & ad cœlos ascendendo aquila factus est. Greg. hom. 4. super Ezec.

Christus moriedo, docuit mortem non metui: resurgendo de vita confidere: ascendendo, de cęlestis patris hęreditate gloriari. Greg. 27. mo c. 11.

Auguſt. Quid est Iesus, nisi Saluator? Ergo propter temetipsum esto mihi Iesus. Noli Domine, noli sic attendere malũ meum, vt obliuiscaris bonum tuum. o bone Domine, si ego commisi, vnde me damnare potes, tu non amisisti, vnde me saluare soles. Aug. in Medit.

Si vobis ex terrena fragilitate viluistis, ex pretio vestro vos appendite. Aug. super Psalmum. 32.

Scio domine mi, quia ex hoc quod me fecisti, debeo tibi me ipsum: & q̃a redemisti, & pro me homo factus es, deberem tibi plusquam me, si haberem: quanto tu maior es, pro quo dedisti te ipsum Aug. in Med.

Non eum de cœlo ad terram merita nostra, sed peccata traxerunt. Aug. super Ioan.

Ambro. Omnia Christus est nobis. Si vulnus curare desideras, medicus ęst: si febribus

bus æstuas, fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est: si auxilio indiges, virtus est: si mortem times, vita est: si cœlũ desideras, via est: si tenebras fugis, lux est: si cibum quæris, alimentum est. Gustate igitur, & videte, quoniam Dominus suauis est, Ambr. de Virgin.

Bernar. Est inter oleum, & nomen Iesus similitudo in quibusdam qualitatibus olei: quod lucet, quod pascit, quod vngit, fouet ignem, nutrit carnem, lenit dolorẽ, lux, cibus, medicina. Hæc omnia nobis est Iesus. Ber. sup. Cant.

Nunquid Adam plus potuit in malo, quàm Christus in bono? Si ex Deo nati & in Christo electi sumus, quę nã iustitia est, vt plus noceat humana atque terrena, quàm valeat diuina atq; cœlestis generatio? Bernar. de noua militia.

Clemẽs. Verbum vitam præbuit, vt opifex: bene viuere docuit, vt magister vt semper viuere suppeditaret, vt Deus. Clẽ. Alex. in exhor. ad Gent.

Alexan. Nunquid etiam si per singulos dies moreremur, pro eo qui ita nos dilexit, meritum exoluerimus? imo ne minimam meriti partem reponeremus.

Chryso. Chrysost.

Tu seruasti vinum bonum, tanquã si diceret, Meliora sunt Domine gratiæ instituta, quam legis. Lex peccatores, ad tempus vtili hircorum, & vitulorum cruore mundauit: tu Domine seruasti nobis vinum bonum, idest, in extremo seculo fudisti pro nobis sanguinem tuum. Lex intromisit in terrã repromissionis, angustis limitibus terminatã: tu Domine amplos paradysi sinus pandis: tu inæstimabile præparas regnum: tu introducis in cœlum. Lex cultores suos per medium maris rubri, natura rerum stupente perduxit: Videamus quanto plus est, quod præstat gratia. Qui in Christo (inquit) sunt, resurgunt primi: & tunc simul rapiamur obuiam Christo in aera, &c. Hom. 2. de Epiph.

Euseb. Emissen.

1. Thes. 4

Nouit quanti ei constiterit homo suus: non ergo nobis viles simus, qui tam pretiosi Deo fuimus: nihil ille à nobis abiectum, nihil mediocre susci pit: vult consentire cum generositate pretij dignitatem redemptui: tale conuersationis nostræ expectat meritum, quod sanguinis sui possit valere commercium. Idem in Hom. de Symbolo.

Quid te ò homo erubescendis cupiditatibus exhonoras? Nobilem vult esse vitam tuam, qui tibi cõmisit imaginem suam. Quam pretiosus sis, si factori forte non credis, interroga redẽptorem. Idem. Hom. 2. de Symbolo.

Prospiciens ex alto Deus, in quo essemus genere debitores, iuxta qualitatem captiuitatis reparauit munus redemptionis, idest, vt pro debita morte offerret indebitam: quia nec nos habebamus vnde viueremus, nec ille vnde moreretur. Idem. Homil. 4. de Pascha.

Opus est, vt ita elaboremus, ne qđ ille elaborauit, nos iterum polluamus: ne scindamus vulnera, quæ ille sanauit, ne quod semel in nobis diluit vnda baptismi, rursum excoquere necesse habeat ignis inferni. Idem ibidem. Hom. 7.

Agnoscat homo, quantùm valeat, & quantum debeat: & dum pretium suum cogitat, vilis esse sibi desinat. Custodiamus ergo solicite, quod tanti sudoris commercio Christus redemit. Reus itaque erit non parui pretij, sed sanguinis Christi: sanguine & passione eius mundatus. Idem. Hom. de beato latrone.

COLLE. ¶Talis nobis decebat, vt esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & ex. c. s. De cuius sanctitatis præstantia sponsa in Cant. ait. Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Cant. 2 Solus enim ille malo comparatur, cuius fructus gratissimus est: cæteri verò mortales syluarum ligna sunt, quę aut nullum,

nullum, aut acerbissimum fructum ferunt, quo non homines, sed porci pascuntur. Quo igitur consilio ab hac iniuria vindicabimur? Nimirum si in illum inseramur. Sic enim syluestres & steriles arbores in frugiferas commutantur. Decerpamus igitur a Christo spiritum eius, & amputatis cupiditatum nostrarum syluestribus ramis, mentibus illum nostris inseramus: & sic fructus, & vbertatis eius consortes erimus. Hoc autem modo charitas nos vnit & inserit Christo: & pinguedinis eius, atque vbertatis participes facit.

Christus summa legis est, & Euangelij, quia in eo maximè & facienda, & speranda cognoscimus. Lex autem facere, Euangelium verò præcipuè sperare docet. Ad fugam enim peccati (in quo legis summa sita est) quid magis iuuat, quàm videre Christum propter delenda peccata morientem? At si peccasti vnde ad spem remissionis magis poteris accendi? Vbi enim plus diuina bonitas, charitas, & misericordia fulgent? At hæretici recentiores, alterum sine altero, hoc est, posterius, sine priori contemplantur, vt liberius peccent, cùm vtrumque esset pariter considerandum: illud nè pecces, hoc nè desperes. Itaque hęretici velut dimidiatum Christum, non totum intuentur, sicut illi, qui misericordiam Dei sine iustitia considerant, vt sine formidine peccent.

Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ipse ambulauit, & ipse ambulare. Christus enim mediator Dei, & hominum, sicut se Deo pro nobis obtulit in sacrificium, ita se nobis proposuit in exemplum. Quò fit vt illis potissimum eius prosit sacrificium, qui eius imitari nituntur exemplum. Ideò enim mediator Dei & hominum dicitur, quia sicut Deum placauit sacrificio, ita hominem ad virtutem obligauit exemplo: vtrumque enim eius sanguis efficit. Hinc Diuus Augustinus ait, Poculum salutis nostræ, quod ex diuina virtute, & humana infirmitate confectum fuit, quamuis ex se habeat, vt omnibus prosit, non tamen prodest, nisi bibatur. Hæc ille. Bibitur autem poculum hoc, fide, dilectione, & imitatione.

Summa fœlicitatis nostræ est diuinæ similitudinis participatio: ad quā perueniemus, cùm Deum coràm intuebimur. Si ergo similis Deo fieri cupis videndo Deum sicuti est, da operam (inquir Ber.) vt similis ei fias, videndo eum sicut pro te factus est, ac ita per imitationem sacræ humanitatis, ad similitudinem venies summę diuinitatis.

Pro eo, quod nos Canti. 5. legimus. Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus, alij verterunt. Sub signis habens exercitum decem millium. Alij. Vexillanus in decem millibus. Et quidem dilecti candor, eius puritatem, ruber autem color, eius passiones atque mirabilem patientiam designat. Sic enim Angeli apud Esa quęrunt, Quare rubrum est indumentum tuum? &c. Harum virtutum gerit Christus vexillum inter decem mille, hoc est, inter fideles omnes, vt in illum omnes aspiciant, illum sequantur, illum imitentur. Illum enim Pater posuit, non solùm propitiatorem, sed etiam ducem, atque pastorem, & Christiani populi vexilliferum. Vexillum autem, crux eius est: cuius virtute, & imitatione electi omnes salutem consequuntur. Quisquis igitur in delicijs vitam agit, hoc vexillum minimè sequi conuincitur, à quo quidem non recedunt, qui carnē suā crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs: Quod faciebat ille, qui dicebat, Castigo corpus meum, &c. Hic enim ducis sui vestigijs ingrediebatur: sicut ipse ait, Imitatores mei estote:

Cant. 5.

Isai. 6.

1. Cor. 9.

1.Cor.11 estote: sicut & ego Christi.

Dominus Iesus, qui vel vna sanguinis sui stilla, redimere mundum potuisset, tot contumeliarum, & opprobriorum ludibria perpeti voluit, vt nulla nobis calamitas euenire posset, quæ non proprium illic solatium, & medicamentum inueniret. Impegit tibi quis alapam? ille prius non vnam, sed multas sustinuit. Ludibrio haberis? Ille prius. Stultus existimaris? Ille prius. Ab amico proderis? Ille prior. Falso accusaris? ille prior. Sic de alijs.

Nonne hæc oportuit pati Christum, &c. Omnium electorũ ordines tibi ante oculos propone, Prophetas, Apostolos, Martyres, confessores, & inter hos, Monachos, & Anachoritas, Virgines, cæterosque electos, quos

Apoca. Ioannes in Apoc. similiter interficiendos ait, siue propter fidei confessionẽ, siue propter carnis mortificationem. Omnes hi ex hoc fonte biberunt, hoc exemplo roborati sunt, hoc vexillum sequuti. In cruce igitur positus Dominus pios omnes confortat exẽplo, adiuuat suffragio, docet magisterio, roborat merito, redimit sanguinis sui pretio, voluntatemq; accẽdit hoc summo beneficio, & maximo suæ charitatis indicio.

Fidenti, ac bono animo nos esse oportet, cum Christum in cruce pendentem, ante Patris ęterni conspectũ, tanquam verum, & gratissimum sacrificium, & fidelem aduocatum obtulimus. Sic enim legimus: Sicut frigus niuis in die messis, sic legatus fidelis ei, qui misit illum, animam eius requie-

Ioan.2. scere facit. Hac nos fiducia Ioannes cõsolatur, cum ait, Hæc scribo vobis, vt non peccetis. Quod si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, &c. Hic autem legatus Christus est de quo Propheta, auditum audiuimus à Domino & legatum ad gentes misit.

Gen. 19. Cum subuerteret Dominus ciuitatem Sodomorũ, recordatus est Abrahæ, & liberauit Loth de subuersione vrbium. Vides igitur hoc loco pietatẽ Domini, qui amicorum suorum merito aliorum curat salutem? Si hoc igitur meritis Abrahæ impensum est, qd de Christi meritis polliceri sibi possunt omnes, qui diligunt, & credũt in eum, seque illius tutelæ, & præsidio commiserunt?

Miro modo scala ea, quam Iacob Gen. 28.
in somnijs vidit Christi Domini virtutem, & officiũ designat. Ipse est enim scala, quæ altera sui parte cœlum, altera terram contingit; vt qui duas naturas infinitè distantes in se vno copulauerit. Ipse est scala, per quam terrenis hominibus, quibus terrestris paradisus negata fuerat, in cœlum conscẽdere datur: ipse est scala, per quã ad Dei cognitionem assurgimus. Vnde ipse se & viam, & ostium, & lucem appellat. Deus enim, qui dixit, de tenebris splẽ- 2.Cor.4.
descere lumen suum, ipse illuxit, &c. Gradus autem scalæ huius varia sunt mysteria vitæ Christi, per quos, qui ascendunt, ad Dominum, cui scalæ innixus est, perueniunt.

Ex duobus hircis qui pro peccato Leuit. 16. offerri præcipiebantur, alter quidem mactabatur: alter vero viuus relinquebatur, supra cuius caput vtrãque manum sacerdos ponebat, & confitebatur omnes iniquitates filiorum Israel, & vniuersa delicta ac peccata eorum: quę imprecabatur capiti eius: emittebatque illum per hominẽ paratum in desertum. Itaque portabat hircus omnes iniquitates eorum in terrã solitariam, & in deserto relinquebat. Quis infidelium non hoc expiationis genus irrideret? Sed eo tamen apertè Dominus salutis nostræ beneficium, & saluatoris munus adũbrari voluit. De ipso namque scriptum est, Dominus posuit in eo, iniquitatem omniũ nostrum. Et illud item, Qui peccata Isai 53.
nostra in corpore suo portauit super lignum. Huius autem rei gratia innocẽs 1.Pet.2.
Dominus personam peccatoris sustinens

Psal. 39. nens ait, Circundederunt me mala quorum non est numerus, comprehẽderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem. Hoc est, tã multæ sunt, vt numerare non possim. Iniquitates suas mitissimus agnus appellat, quas ipse pro nobis diluendas accepit.

Olim Dominus in lege animalium sacrificia pro peccatorum expiatione singulari misericordiæ suæ priuilegio exigebat. Quia enim (vt D. Bonauentura ait) lætale peccatum capitali sententia plectendum erat, pius iudex mortẽ hominis, animalis morte commutauit. Quid ergo Domino seruatori debemus, qui non alieno sed proprio sanguine peccata nostra expiare, & pro eo animali seipsum hostiam immolare dignatus est?

Pro eo, quod nos legimus, Apprehẽdite disciplinam, plerique ex Hebræo
Psal. 2. vertunt: Osculamini filium, ne quãdo irascatur &c. Quibus verbis singularis quidam erga salutis nostræ vindicem ac parentem amoris affectus osculi nomine exigitur: hoc enim salutis nostræ
Ioan. 14. initium ac fundamentum est, iuxta illud: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manife-
Ioan. 16. stabo ei me ipsum. Itẽ illud, ipse enim pater amat vos: quia vos me amastis, & credidistis quia à Deo exiui.

Humanę conditionis vtilitas redemptionis nostræ beneficium vehementer amplificat. Propter hoc enim Vates regius admirabũdus exclamabat:
Psal. 8. Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quia visitas eum? Quem versum glossa quædam elegãter exponit his verbis. Cum Domine incredibilem magnificentiam tuam considero, & mecum ipse diligentius etiam ac etiam cogito, omnium rerũ Dominum & effectorem Deum nostræ libertatis causa formam & conditionem serui suscepisse: & vt nobis immortalitatem suam impertiret, mortalitatem nostram induisse: & post maximos labores & erumnas acerbissima morte vitam profudisse, vt nos æuo beatissimo, ac sempiterno frueremur: hæc ego cum animo meo sæpe multumque reputans, tantorum meritorũ excellentia stupefactus, exclamo: Domine, quid est homo, quod saluti eius tanta benignitate cõsulis & prouides? quis inquam, homo est, quod eum pestifero morbo laborantem inuisis, & eius vulnera tuis vulneribus sanes?

Beneficij redemptionis magnitudinem insinuat illa Prophetæ exclamatio, atque optatio, Quis dabit ex Sion salutare Israel? cũ auerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel. Huc pertinet & illud, In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati, vel vt alij vertunt sicut somniantes: Hoc est, tanta lætitia exultauimus, vt præ gaudij magnitudine, somniare nos putaremus. Subditq; Propheta, in eandem sententiam, Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra &c. (Psal. 13. / Psal. 125)

Oleum effusum nomen tuum ait sponsa: ideo adolescentulæ dilexerũt te. Præcipua vnguentorum omniũ materia oleum est. Olei vero nomine atque natura singulares fructus, & beneficia redemptionis Christi sponsa appositissime declarat. Oleum enim exhilarat faciem, sicut in Psal. legimus, vt exhilaret faciem in oleo: vires item corporis firmat, quod athletæ ostendunt, dum luctaturi corpus vngunt. Oleum item fouendis & curandis vulneribus confert. Quod indicat Samaritanus ille, qui vinum, & oleum sauciati vulneribus infudit. Huic igitur oleo sponsa nomen sponsi sui, hoc est, sponsum ipsum comparat: quoniam ea, quæ in corporibus oleum, ipse inuisibiliter impiorum mentibus operatur. Primùm enim, exhilarat mentis faciem, tam gratissimi iucundissimiq; nominis memoria. Confirmat deinde & corroborat interiores animæ vires, vt ad functiones suas, ritè peragendas sufficiant. (Cant. 1. / Psal. 103 / Luc. 10.)

sufficiant. Porrò lassis, & defatigatis in via Dei, nihil potest adhiberi tam efficax ad resumendas vires, ad currendã viam mandatorum, ad peragẽda opera Dei, ad prælianda prælia Domini, quàm oleum istud nominis Christi. Postremò, quis potest esse languentis animæ morbus tàm grauis, quod vulnus tàm exitiale, cui non hoc oleo superinfuso medeatur? Si quidem & semiuiuos curare valet, atque pristinæ valetudinis robur restituere. Præter hæc autem, notum est oleum luminis fomentum esse, Christus autem mundo in densissimis agenti tenebris lucẽ prætulit. Ab hoc enim Christi officio Ioannes Euãgelium suum exorsus est cùm ait, Vita erat lux hominum, &c. Et populus, qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, &c. Omnia igitur hæc dona vnũ redemptionis Christi beneficium complectitur: de cuius plenitudine nos omnes accepimus, q. nobis omnia factus est. Quod verò Christum comparat oleo, siue vnguẽto, aut balsamo, non simpliciter, sed effuso (quod magnam ex se tunc fundit odoris suauitatem) summam Christi Domini dulcedinem, iucunditatẽ, & benignitatem designat, quæ piarũ mentium sensum mirè afficit. Horum autem tantorum beneficiorum consideratio miros excitat amores in Christum, quod quidem apertè indicat Sponsa cùm subdit, Ideo adolescentulæ dilexerunt te. Hoc est, non solum perfectorum animæ, sed illæ etiã, quæ in virtute adolescere incipiunt, dum hæc tanta dona considerant, in amorẽ tui exardescunt. Quòd si alij simili beneficio, & pretio redempti nõ faciũt, nihil mirum est; quia soli inquit recti te diligunt, non improbi. Cant. 1.

Cant. 8. Sub arbore mala suscitaui te, ibi subacta est genitrix tua, &c. Hoc est autem, quod gratulabundis Ecclesia vocibus canit cum ait. Qui salutẽ humani generis in ligno crucis constituisti, vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret, &c. ¶ Quoniam verò beneficium hoc longissimo interuallo cætera superat beneficia; idcirco debitã à nobis Dominus gratitudinẽ exigit, cùm subdit, Pone me quasi signaculũ super cor tuum, & super brachium tuum. Hoc est, da operam, vt in corde tuo, velut sigillo quodam, passionis & crucis meæ effigies impressa sit: nec intus solùm in corde, sed in brachio etiam, hoc est, in totius vitæ institutione. Sic enim gestabat eum, qui dicebat, Ego stigmata Domini mei in corpore meo porto. Et, Christo confixus sum cruci. Et, Adimpleo quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. Passiones autem Christi appellat membrorum suorum passiones: quemadmodum is insinuauit, cùm ad persequentem membra sua Saulum, dixit, Saule, Saule, quid me persequeris? Galat. 6. Galat. 2. Colos. 1. Acto. 22.

¶ Sequitur deinde: quia fortis est, vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Sensus est, Ideò cordi, & corpori tuo tanquam sigillum imprimi à te exigo, quoniam dilectio, qua me pro hoc tanto beneficio prosequi debes, morti & inferno similis futura est. Hoc est, talis ac tanta esse debet, vt morti, & inferno comparetur. Mors n. insensibilem hominem ad omnes huius mundi affectus, ad omniaq; tùm aduersa, tum prospera reddit. Talis autem debet esse in Christum charitas: quæ efficiat, vt nos mortui simus mundo, viuẽtes autem Deo. ¶ Infernus porro inexorabilis est: qui quæ semel arripuerit, nunquàm reddit. Talem diuinæ gloriæ zelum à nobis Dominus iure suo exigit: qui nullis vel mundi huius, vel hostis antiqui machinis, possit nos ab eius amore diuelli. Talem porro zelum, talemque dilectionis vim ostendit Apostolus, cùm ait. Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an periculum, an gladius? Certus sum, &c. quæ sequuntur: quæ mirè hunc charitatis, & æmulationis Cant 8. Roma. 8.

tionis affectum exprimũt: quem protinus Sponsa explicat, cũ subdit. Aquę multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina non obruent eam. Hoc quis non videt perfectissimè in martyribus impletum? O nos miseros, quos ab hac dilectione toties leuissima rerum momenta diuellunt, à qua nec tota inferorum potentia separare debuisset.

Deut. 32 Constituit eum super excelsam terram, vt comederet fructus agrorum, vt sugeret mel de petra &c. Quod Iudæis olim carnaliter cõcessum est, hoc spiritualiter pijs hominibus in noua lege conceditur. Quid enim (vt Richardus ait) excelsa terra, nisi spiritualis vita est? Qui sunt fructus agrorum, nisi sensus, atque sententiæ sacrorum librorum? quos comedimus, cùm eorum lectione, vel meditatione mentẽ pascimus, & oblectamus? Quid verò petra, nisi Christus, ex cuius vitæ, mortisq; meditatione oleum dilectionis, & mel diuinæ dulcedinis contemplãdo sugimus? charitas enim Christi vrget nos, & amore suo nostrum in se amorem accendit.

Quomodo summus Pontifex noster medium se inter nos, & offensum Patrem obiecerit, & iram eius meritis suis placauerit appositissimè, Nu. 16.

Num. 16 adumbratur: cùm post interitũ Datan & Abiron ira Domini, in populum immisso incẽdio sęuire incipiente, Aarõ thuribulo assumpto, incendium extinxerit. Quem locum elegãter, & copiose Origenes tractat his pene verbis. Hic primo, si videtur, historiæ ipsius imaginem describamus, vt cum rei gestæ species apparuerit, tunc demum si quid est in hoc loco mysticum, requiramus. Intellige ergo populum illum Israel in castris per ordinem tribuum familiarumq; dispositũ: virtutem verò quandam à Deo missam nõ sparsim, sed ex prima aliqua parte cœpisse populum morte vastare, & procedentem per ordinem mortis stragem considera. Post hęc pontificem indutum veste pontificali procedere, & portantẽ batillum, atque ignem cum thure, tẽdere ad illum locum, quo per Angelum vastantem mors illata peruenerat. Intuere stantem pontificem, & obiectione quadam sui, viuentes à mortuis dirimentem, virtutem verò repropitiationis eius erubuisse Angelum vastatorem, & in hoc mortẽ quidem finitã, vitam verò reparatã. Si intellexisti historiæ ordinem, & oculis (vt ita dicã) cernere potuisti pontificem stantem medium inter viuos, & mortuos, ascẽde nunc ad verbi huius celsiora fastigia, & vide, quomodo verus pontifex Iesus Christus assumpto batillo carnis humanæ, & superposito igne altaris, anima sine dubio illa magnifica cũ qua natus est in carne, destruxit eum qui mortis habebat imperium.

Solent vxores, quarũm viri ab inimicis ferro trucidati sunt, sanguinolẽtas eorum vestęs adseruare, & adultis iam liberis ostendere, vt eos ad sanguinis paterni vindictam sumendã acuãt. At nos dissimili ratione vnigeniti filij Dei sanguinem Deo patri offerimus, quo illũ non ad vindictam, sed ad clementiã peccatoribus, hoc est, filij eius interfectoribus exhibẽdã, excitemus. Ideo enim sanguis Christi melius clamare dicitur, quàm sanguis Abel.

Christi incarnatio & natiuitas.

MEdiator inter Deũ & homines, oportebat, vt haberet aliquid simile Deo, & aliquid simile hominibus, ne in vtroque hominibus similis, longe esset à Deo, aut in vtroque Deo similis, longe esset ab hominibus, atque ita mediator non esset. Aug. confess. lib. 10. Augusti.

Non iam desperandum est participatione verbi fieri posse homines filios Dei: quando filius Dei participatione carnis factus est filius hominis. August. de Gratia no. test.

Illuminamini modo fratres habentes collyrium fidei. Præcessit enim saliua eius cum terra, vnde inũgeretur, qui cœcus est natus, & nos de Adam cœci nati sumus, illo illuminãte opus habemus. Miscuit saliuam cum terra.
Ioan.9. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. August. super Ioan. tracta.24.

Ioan.14. Si dixisset tibi Dominus Deus tuus, Ego sum veritas, & vita, tu desiderans veritatem, concupiscens vitam, viam, qua ad hæc peruenire posses, profectò quæreres, & diceres tibi, Magna res veritas, magna vita: ò si esset quomodo illuc perueniret anima mea. Quęris qua? Audi eum dicentem primo, Ego sum via. Ante quam diceret quò, præmisit quà, Ego sum, inquit, via. Primò dixit, quà venias, posteà dixit, quò venias. Ego sum via, ego sum veritas. Ipse manens apud patrem, veritas & vita est: induens se carne, factus est via. Non tibi dicitur, Labora quærendo viam, vt peruenias ad veritatem, & vitam: non, inquam, hoc tibi dicitur. Ergo piger surge via ipsa ad te venit, & te de somno dormiẽtem excitauit (si tamen excitauit) surge, & ambula. August. super Ioann. tracta. 24.

Leo Papa. Non sero est impletum, quod semper est creditum: nec minus adepti sunt, qui in illud crediderunt promissum, quàm qui susceperunt donatum. Leo Papa in ser.

Bernar. Videns Deus homines omnino carnales effectos, tantum eis dulcedinis in carne exhibuit, vt durissimi cordis sit, quisquis eum toto affectu non diligit. in ser.

Quãti te fecit Deus, ex his quæ pro te factus est, agnosce: vt appareat tibi benignitas eius in humanitate. Quanto enim minorem se fecit in humilitate, tanto maiorem exhibuit in bonitate: & quanto pro me vilior, tanto mihi charior. Aduerte homo, quia limus es: & non sis superbus: & quia Deo iunctus es, non sis ingratus. Idem ser. 22.

Magno consilio factum est, vt post hominis casum non illicò Dei filius mitteretur. Reliquit enim Deus, primum hominem in libertate sua, in lege naturali: vt sic vires naturæ suæ cognosceret: vbi cùm deficeret legem accepit: Qua data, inualuit morbus, non legis vitio, sed naturæ: & ita cognita sua infirmitate clamaret ad medicũ, & diceret, Exurge Domine, adiuua nos. Idem in meditatio.

Quando audis Deum ex homine natum esse, & maiestatem sub fragilitate latuisse, virginem prole ditatam, nec tamen virginitatem fuisse solutã, non se obijciat sensibus tuis nouitas operis. Nec dicas, illud fieri non potest: quia qui te magna credere iussit, omnipotens est. Diuinis rebus admiratio adhibenda est, non credulitas abneganda. In omnipotente te credere confirmas: sed si de factis eius dubitas, imbecillitatem omnipotentis accusas. Euseb. Emis. hom. 2. de Symbolo. Euseb. Emiss.

Me illius infantis Christi vagientis abluunt fletus, illæ lachrymæ mea delicta lauerunt. Plus igitur Domine Iesu debeo iniurijs tuis quibus redemptus sum, quàm operibus tuis, quibus creatus sum. Ambro.

Nõ prodesset nasci, nisi redimi profuisset. Ambros. super Lucam.

Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Natus est nobis, qui sibi erat. Datus est ergo ex diuinitate, natus ex virgine. Natus, qui sentiret occasum: datus, qui nesciret exordium: Natus, qui & matre esset iunior: datus, quo nec pater esset antiquior. Natus, qui moreretur: datus, ex quo vita nasceretur. Ac sic qui erat, datus est, qui non erat natus est. Illic dominatur, hic humiliatur: sibi regnat, & mihi militat. Euseb. Emiss. de Natiuit. Domini hom. 1. Euseb Emiss.

Quid hic rationem quęrimus? quid intelle- Loquitᵉ de incarnatione.

intellectum fatigamus humanum? Generationem eius quis enarrabit? quid nouitatem stupemus, vbi cernimus maiestatem? Et mox, substantia operis sola fuit potentia conditoris. Secundũ hanc ergo potentiam credamus Dominum nostrum absque vllo sexus initio, ex sola fœmina virum creasse, quẽ scimus inter ipsa initia generis humani ex solo viro fœminam condidisse. Idem ibidem.

COLLE. ¶ Quemadmodum cũ vere nouo ad nos redit Sol, omnia virere incipiunt, terra parturit, arbores frondibus vestiuntur: & tota terrę facies innouatur ac reuirescit: ita adueniẽte ad nos per incarnationem Sole iustitiæ Christo, tota mundi facies spiritualiter innouata est. Surgunt virginum chori, monachorum cœtus, exercitus martyrum, confessorum, & pontificum ordo, ac

Isai. 32. deniq; illud impletum est, quod Propheta vaticinatur. Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudãs. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci.

1.Cor.3. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalũ, gentibus autem stultitiam, ipsis autẽ vocatis &c. Christum Dei virtutem & sapiẽtiam. Ex his patet sacram Christi humanitatem cõuenienter per nubem illam designari, quæ in mari rubro ab Ægyptijs filios Israel diuidebat: quæ is quidem lucida, illis autem erat tenebrosa. Vnde enim hæretici omnium penè errorum suorum ansam, nisi ab hoc mysterio arripuerunt? Hinc Arrij, hinc Sabellij, hinc Ebionitæ, hinc cæteræ pestes ortæ sunt, cum tamen hoc mysterium pijs oĩbus lucis, & vitæ fundamẽtũ sit.

Canti. 2. Christus Dominus in Canticis, flos campi appellatur, partim, quia sine personarum acceptione omnibus eum carpere volentibus in commune propositus est (quod hortorum flores non habent) partim, quia solo cę lestis spiritus influxu, sine vlla humani cultus opera in castissimis Virginis visceribus, velut in campo quodam satus, & altus est. Florem autem eum esse Esaias quoque docet, cùm ait, Egredietur virga. d. r. I. & flos de radice. e. a. & cætera. Isai. 11.

Dignitas diuinæ legis, & dominicæ incarnationis beneficium colligitur ex illis Mosis verbis Deuteronomij. 4. vbi ait. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te, ex die, quo creauit Dominus hominem super terram, à summo cœlo vsque ad summum eius: si facta est huiuscemodi res aliquando, aut vnquàm cognitum est, vt audiret populus vocem Domini Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti, & vidisti. Si ergo adeò magnum fuit, Deum, per Angelum loqui de medio ignis, quid ipsum Dei verbum, ac verum Deum in assumpto homine toties inter discipulos consedentem, eosque cœlestibus disciplinis imbuentem cernere? Hoc est enim, quod Apostolus ad Hebræos amplificauit, cùm ait, Multifarie, multisque modis olim Deus loquens, & cætera. Et iterum. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & cætera. Deute.4 Exod. 3. Hebr. 1.

¶ Iam verò si adeo magnum fuisse, Moses ait, tanta Ægyptiorum strage populum suum à Domino liberari: quid tot doloribus, cruciatibus, ac denique mortis supplicio nos à Diaboli seruitute liberasse?

Nimis nos suspicimus (ait Seneca) si digni nobis videmur, propter quos hæc tanta (.f. corpora cęlestia) moueantur. Suas ista leges habẽt, quibus diuina exercẽtur. Qui indignũ hominem credebat, cui cęlestia corpora famularentur, quid faceret, si non Solem, & astra, sed rerum omnium conditorem

Deum in humanæ salutis ministeriū seipsum, dedisse, & hominum pedes lauisse, & inter latrones pependisse crederet?

Annūtio vobis gaudium magnum, quia vere magnum Dei beneficium nobis impensum est. Quo tamen beneficio nondum affecti sunt, qui se ad illud nondum parauerunt. Quibus dici potest, nondum venisse Christum: quia nondum eius aduentus salutaris illis fuit. Si enim excellens aliquis medicus in vrbem venisset, quidam autē egroti ad eum propter inertiam venire recusassent, merito dici posset, illū ad istos non venisse, quando nihil aduentus eius illis præstitit.

Dominicæ natiuitatis fructus est, vt dum visibiliter Deum cognoscimus, p hūc in inuisibilium amorē rapiamur. Cuius autem fœlicitatis sit hæc ipsa cognitio, declarant dulcissima illa verba Sapien. 15. Nosse enim te, consummata iustitia est: & scire iustitiam & virtutem tuam, radix est immortalitatis. Hinc apud Aethiopes, qui sub precioso Ioanne degunt, præcipuum omnium festorum anni esse dicitur, Epiphania: quo die se Deus, humano generi, hoc est, Iudæis, & gentibus cognoscendum præbuit. Hoc enim omnium aliorum beneficiorum principium fuit. Sapiē. 15.

Christi passio.

Gregor. CVm posset nobis etiam non moriendo succurrere, voluit tamen hominibus moriendo subuenire: quia nos videlicet minus amasset, nec vim suæ dilectionis nobis ostenderet nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tempus ipse sustineret. Greg. lib. mor.

Tanto Deus ab hominibus dignius honorandus est, quanto pro hominibus indigna suscepit. Gregor. in Epistol.

Galat. 6. Quòd Paulus nec mundi gloriam quærebat, nec à mundi gloria quęrebatur: & se mundo, & mundum sibi crucifixum, esse gloriabatur. Grego. in mora.

Crux à cruciatu dicitur: & duobus modis crucē Domini baiulamus, cùm aut per abstinentiam carnem affligimus, aut per compassionem proximi, necessitatem illius nostram putamus. Greg. in hom.

Galat. 5. Cùm vitijs, & concupiscentijs carnem crucifigimus, sic gulam restinguere debemus, vt iam de mundi gloria nil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam peius viuit. Gregor. in moral.

Augusti. Inspice vulnera pendentis, sanguinem morientis, pretium redimentis, cicatrices resurgentis. Caput habet inclinatum ad osculandum, cor apertum ad diligendum, brachia extensa ad amplexandum, totum corpus expositum ad redimendum. Hæc quanta sint cogitate: hæc in statera vestri cordis appendite, vt totus vobis figatur in corde, qui totus pro nobis fuit fixus in cruce. Augu. lib. de Virginitate.

Magna est miseria, superbus homo, sed maior misericordia, humilis Deus. Idem de cate. rudi.

Hieron. Omnis creatura compatitur Christo morienti. Sol obscuratur, terra mouetur, petræ scinduntur, velum templi diuiditur, sepulchra aperiuntur: solus miser homo non compatitur, pro quo solo Christus patitur. Hiero. super Matthe.

Ambro. Autor pietatis in cruce pendens testamentum condidit, singulis pietatis opera distribuens: Apostolis persecutionem, Iudæis corpus, patri spiritum, Virgini paranymphū, latroni paradysum, peccatori infernū, Christianis pęnitētibus crucē. Ambro. in serm.

Bernar. Ego fratres ab ineunte mea conuersione pro aceruo meritorum, quæ mihi

mihi deesse sciebam, fasciculum hunc colligare, & inter vbera mea collocare curaui, collectum ex omnibus anxietatibus, & amaritudinibus Domini mei. Primum scilicet infantilium illarum necessitatum: deinde laborum, quos pertulit in prædicando: fatigationum in discurrendo, vigiliarum in orando, tentationum in ieiunando, lachrymarum in compatiendo, insidiarum, in colloquendo: postremo periculorum in falsis fratribus, conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horumque similium. Bernar. super Canti.

Ioan. 19. Sitio (inquit Dominus) Domine quid sitis? Ergo ne te plus cruciat sitis, quàm crux? De cruce siles, & de siti clamas? sitio. Quid? vestram fidem, vestram salutem, vestrum gaudium, plus animatum vestrarũ, quàm corporeis mei cruciatus me tenet. Idē in floribus.

In passione Domini, tria specialiter conuenit intueri, opus, modum, causam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur. Idem in Sermone.

Vide nunc opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: flagellis cęsus, spinis coronatus, clauis confossus, affixus patibulo, opprobrijs saturatus: omnium tamen dolorum immemor ait. Pater ignosce illis. Idem ibidem.

Quid tam efficax ad curandum cōscientiæ vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quàm vulnerum Christi sedula meditatio? Idem super Cant.

O bone Iesu, quid tibi est? Mori nos debuimus, & tu soluis? nos peccauimus, & tu luis? opus sine exemplo, gratia sine merito, charitas sine modo. Idem in sermo.

Nonnè satis propter te vulneratus sum? Nunquid non pro iniquitate tua afflictus sum? Cur addis afflictionem afflicto? magis aggrauant me vulnera peccati tui, quàm vulnera corporis mei. Idem, ibidem.

O homo vide, quę pro te patior. Nō est dolor sicut is quo crucior. Ad te clamo, qui pro te morior. Vide pœnas quibus afficior: vide clauos quibus cō fodior. Cumque tantus sit dolor exterior, interior est planctus grauior, cùm te tàm ingratū experior. Idem in perso na Domini, in sermone.

Circumire possum Domine cœlum, & terram, mare, & aridam, & nusquam te inueniam, nisi in cruce: ibi pascis, ibi cubas in meridie. Crux enim tua fides est: cuius latitudo, charitas, longitudo, longanimitas, altitudo, spes, profundū, timor. In hac cruce te inuenit, quicunque te inuenit. In hac cruce anima suspenditur a terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit. Bernar. in flori.

Væ portantibus crucem, non sicut Saluator suam, sed sicut ille Cyreneus alienam. Væ cytharædis, cytharizantibus, non vt illi de Apocalypsi in cytharis suis, sed vt hypocritæ in alienis. Idē Apolog. De his loquitur, qui imponūt alijs onera grauia digito autē suo.

Neminem audiamus fratres, non carnem, & sanguinem, non spiritum quemlibet descensum a cruce suadentem: persistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur, aliorum manibus, non nostra leuitate. Idem in sermo.

Improbam dexteram vetitæ arbori importunus homo iniecit? extendamus pro illo innocentes in cruce manus. Per lignum pœna est contracta, per lignum culpa redimatur. Sed prohibiti gustus malè blanda suauitate deceptus est: expietur delectationis esca, aceti, & fellis iniuria. Sed superbie culpa, qua præceptum soluit, quia in ambitum diuinitatis exarsit, obnoxius est homo: sed diuinitat nostra humiliet se pro superbo: Euseb. Emisſ.

tradat se ipsa maiestas pro crimine maiestatis. Sed mortis reus est: hoc reddi conuenit, quod debetur: mortalis est assumenda conditio, & mors est offerenda pro mortuo: & ne fit, quod Diabolus captiuo suo per arborem decepto, vltra possit obijcere, ipse nunc sacras damnandus extendat manus in arborem vitæ, vt duplici beneficio hominem nostrum sanguis crucifixi, & scelus crucifigentis absoluat: passio nostra dum illum damnat, hunc redimat. Eusebius Emissenus homil. 11. de Pascha.

Diony. Creatura Dei in ipsius veræ lucis occubitu lucere non potuit. Dionysius de cœlesti Hierarchia, qui etiam in Epistola ad Polycarpum septima, ecclypsim, quæ fuit in passione Christi, in argumentum fidei nostræ contra Appollophanem adducit.

COLLE. ¶Helisei caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo vrsi de saltu, ex eis quadra
4.Reg.2. ginta duos lacerauerũt: & puerilis stultitia Iudæorũ, in Caluariæ loco Christum crucifixum irrisit: sed quadragesimo secundo anno post ascensionem eius, duo vrsi Vespasianus, & Titius de saltu gẽtium egressi, illusores istos sæuissime laniauerunt.

Ex amarissimis Christi passionibus maximam distillari dulcedinem de-
Cant.1. clarant illa verba Sponsæ, Fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Mirrham enim amarissimam simul & suauissimi odoris esse constat. Sic passio Domini illi quidem amarissima, nobis autem suauissima est: ideoque inter vbera nostra cõmorari debet. Quod faciũt, qui pio ac deuoto affectu eam perpetuo recolunt, & meditantur. Hinc illud, Dulce lignum, dulces clauos, &c.

Pro eo quod in Canticis sponsa de
Cant.2. Sponso suo loquens ait, Ordinauit in me charitatem, alij verterunt, cuius vexillum erga me est dilectio. Quo significat ineffabilem, & supereminentem scientiæ charitatem Christi in causa fuisse, vt illum relictis omnibus sponsa sequeretur. Sicut enim duces erecto vexillo, trahunt post se milites, ita sponsus sponsam immensa erga illam charitate in cruce potissimum ostensa, eam post se trahit: cæteris nãque beneficijs nos ad sui amorẽ Christus incitauit, mortis tamen beneficio compulit. Hoc est enim, quod idem Saluator ait. Ego, si exaltatus fuero à Ioan.12.
terra, omnia traham ad me ipsum. Et Apostolus, charitas, ait, Christi vr- 2. Cor.5.
get nos.

Qui diligenter, & piè in humanitatis dominicæ mysterijs contemplandis versantur, ijdem diuinitatis quoq; eius delicijs mirificè pascuntur. Via enim, & veluti scala ad diuinatis gloriam contemplandam, humanitas Christi est, ipso dicente, Ego sum Ioan.14.
via, veritas, & vita. Hoc autem innuere in Canticis sponsa videtur, cùm Cant.2.
ait, Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Læua enim, humanitas: dextera, diuinitas Christi est. Eum enim, qui in humanitatis lęua capite superposito requiescit (dùm omnia sacræ humanitatis mysteria pia cogitatione reuoluit) illum diuinitatis dextera molli sinu fouet, & amplectitur, & cœlestibus delicijs pascit.

Pro eo, quod nos legimus Canti. 2. Cant.2.
Columba mea, in foraminibus petrę, alij verterunt, O columba mea in cauernis petræ, in recessu scalarum. Vox est Dei patris declarantis gratissimam sibi esse sponsam, quæ in vulneribus Christi assidua cogitatione commoratur. Christus etiam sub typo scalæ Iacob ostensus est: quia per illum ascẽsum habemus ad patrem: cùm ille sit via, quæ nos in diuinæ bonitatis, & charitatis cognitionem, & amorem ducit. Ad hoc ipsum nos Sponsa sub Salomonis persona loquens inuitat, cùm

Galat.3. cùm ait, Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis sui. Hæc autem despōsatio, & in incarnatione celebrata fuit, assumpta humana natura: & in passione, vbi è latere dormientis Christi defluxit Ecclesia. Hic autem dies lætitiæ cordis eius dies dicitur, propter flagrātissimum passionis desiderium, quod
Luc.12. præcesserat. De quo Lucæ. 12. ait. Baptismo habeo baptizari, &c Desiderium autem si compleatur, oblectat animum. Ad hoc etiam nos idem Spōsus excitat, cùm ad Sponsam Canti.7.
Cant.7. ait, Caput tuum, sicut Carmelus. Caput nostrum Christus Carmelo comparatur: qui est pinguissimus, & amœnissimus mons, lætissimumque gregibus pabulum præbet. Quod autem aliud pinguius, aut lætius animarum pabulum est, quàm studiosa vitæ, atq; doctrinę Domini Saluatoris contemplatio? In hoc igitur pinguissimo, & amænissimo mōte, rationales oues pascuntur, & adolescunt, hoc est, miros in virtute progressus faciunt. In hoc autem monte Cecilia Virgo pascebatur quæ Euangelium Christi gestabat in pectore: & non diebus, nec noctibus à colloquijs diuinis, & oratione cessabat.

Gen.14. De Iuda filio pater ait, Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ amictum suum. Iudas Christus, vinū sanguis eius, stola, Ecclesia est. Hanc et go sanguine suo lauat ille, de quo scri-
Apoc.1. ptum est, Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris i.f.f.

Num.21. Quod serpens Moysi magorum serpentes deuorauit, hoc apertè significat, quòd Christus Dominus serpentis, hoc est, peccatoris imaginem sumens, de peccato damnauit peccatū, sceleraque nostra omnia deuorauit & sustulit.

Christi resurrectio & nostra.

Gregor. SVnt nonnulli, q cōsiderantes quod spiritus à carne soluitur, quod caro in putredinem vertitur, quod putredo in puluerē redigitur, quod puluis sic in elementis soluitur, vt nequaquam ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperant: & dum arida ossa respiciunt, hæc vestiri carnibus rursum, & ad vitam viridescere posse diffidunt: Qui resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certe hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Nam per momenta temporum cernimus arbusta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione post largitionem cessare: & ecce subito quasi ex arescēti ligno, velut quadam resurrectione veniente, videmus folia erumpere, fructus grandescere, & totam arborem rediuiuo decore vestiri. Gregor. in Moral. super illud, credo quod Redemptor meus viuit, &c. consideremus (ait ibidem) paruum cuiuslibet arboris semen, quod in terram iacitur, vt arbor ex illo producatur, & comprehendamus si possumus, vbi in illa tanta paruitate seminis, tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit? vbi lignum? vbi cortex? vbi viriditas foliorum? vbi vbertas fructuum? Nunquid in semine tale aliquid videbatur, cum in terra iaceretur? Quid ergo mirum si tenuissimum puluerem a nostris oculis in elementa redactū, cum vult Deus in hominem reformar, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Grego. vbi suprà.

Euseb. Emiss. Ecce contra leges suas hodie de inferis vita processit, & per vias quæ reditum non habebant, inuita morte remeauit. Quinimo mors ipsa in sua regione captiua, expauit subito talem mortuum: & quæ debitorem suū putabat,

tabat, creditorem atque exactorē esse
Gen. 39. cognouit. Legimus beatum Ioseph carcerem in quem ipse missus fuerat, in potestate habuisse, ex eo etiam alios liberasse. Ecce Ioseph noster nō solum quo inferni carcere conclusus fuerat non tenetur, sed etiam aliorum per eū
4. Reg. 2. mortis claustra laxantur. Legimus beatum Heliam curru igneo cum corpore ad superna præreptum: hæc omnia implentur in Christo. Ecce iterum Helias noster igneo diuinitatis vehiculo corporeus ascendit ad cœlum. Legimus beatum Heliseum postquam sepultus fuerat, tactu sui corporis suscitasse defunctum. Ecce iterū Heliseus noster, mortuis salutem sua morte largitur, & vitam sepultus operatur. Euseb. Emiss. hom. 7. de Pascha.

Præfert clauorum cōfixione corpus inferiū, & lanceæ illisione confossum. Quid hoc est? Expoliata est fragilitas, exinanita mortalitas, sola in cicatricibus permanent reuerenda testimonia passionis. Nimirum illud solum vnde resurrectio erat credenda, non abstulit. Ibidem hom. 10.

Damasc. Si resurrectio non est, nec Deus est, nec prouidentia est: tunc casu omnia feruntur & aguntur. Videmus enim plurimos iustos esuriētes, & iniuriam patientes: peccatores autem & iniustos in diuitijs & in omni voluptate abundantes. Sed quis vnquam hoc iusti iudicij, vel sapientis prouidentiæ opus, bene sentiens suspicabitur? Erit ergo resurrectio: iustus enim Deus est, & his qui confidunt in eum mercedis retributor. Damasce. lib. 4.

Chrisost. Chrysost. super illud Matt. 22. Qui dicunt nō esse resurrectionem &c. sic ait, In omni re, aut actu, virtus agendi spes est futuri. Qui enim arat, arat vt metat: qui pugnat, pugnat vt vincat: & post pauca. Tolle ergo spem resurrectionis, & resoluta est obseruantia omnis pietatis.

COLLE. ¶ Qui manducat meam carnē &c. ego resuscitabo eum in nouissimo die. Quænam horū verborum consequentia est? Nimirum illud innuere voluit, quod quemadmodum carnis Christi singulare priuilegium erat, quod non esset visura corruptionem, sed esset statim à morte excitanda: ita qui eius carnis & sanguinis participes efficerentur, simili quoque priuilegio suo modo gauderent: hoc est, vt non perpetuo in corruptione versarentur, sed in nouissimo tandem die ab eo excitarentur. Eandem quoque dignitatem alio nomine assequuntur electi, quòd videlicet templa fuerint ac domicilia Spiritus sancti, qui hoc honore afficit templa sua, vt nunquam sub mortis imperio perpetuò detineantur. Hinc Apostolus, Si spiritus Christi habitat in vobis, qui resuscitauit Iesum à mortuis, resuscitabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Tertia quoque causa resurrectionis est, quòd ad iustitiam Dei spectat, vt piorum caro quæ laborum, ieiunorum, & vigiliarum socia fuit, sit etiam & consolationis ac mercedis particeps. Rom. 6.

Salutis humanæ fundamentum cōstat esse cognitionē, & fidem in Christum, Apostolo dicente, Vt cognoscam illum, & virtutem resurrectionis eius. Virtus porro resurrectionis eius, animarum nostrarum resurrectione perspicitur. Vt enim idem Apostolus ait, mortuus est Christus propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Quā sit vero admirabilis animarum resurrectio, declarat idem, cum in Epistola ad Philippen. hoc potissimum precatur, vt agnoscamus quæ sit magnitudo virtutis eius in nobis qui credimus, secundum operationem virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illū a mortuis. In quibus verbis iustificationis nostræ beneficium in eo amplificat, quod videlicet similis potentia requiratur ad animam Philip. 3. Roma. 4. Philip. 3.

mam à peccato ad iustitiam excitãdã, sicut ad corpus à morte in vitam reuocandum. Præterea sicut solius diuinæ virtutis fuit corpus Christi ad vitam excitare: ita eiusdem potentiæ fuit ea vita donare, in qua nullum deinde ius mors haberet. Hæc autem duplex gratia per ipsam Christi resurrectionem piorum mentibus concessa est, vt & à morte ad vitam excitentur, & in ipsa vita conferuentur.

Ps.119. In hac die canit Ecclesia, Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Verba hæc, sunt populi gratulantis, dum Dauid regiam dignitatem accepit. Sed eisdem verbis gratulatur longè maior gaudio Ecclesia piorũ, Christi ad vitã redeũti, & imperiũ cœlitum atq; hominũ à patre accipiẽti: Nullus enim alius dies vnquã ita lætus, pulcher, sanctus, & salutaris generi hominũ illuxit. Hoc die tyrannis acerbissima diaboli euersa, peccatum sublatum, mors extincta, lachrymæ miserorum absterfæ, iustitiaque, & vita sempiterna in vniuersas terrarũ oras introducta est.

Gen.49. Recubans (ait sanctus Patriarcha Iudæ filio) accubuisti vt leo, & quasi catulus leonis. Quis suscitabit eum? His verbis Dominus Iesus, qui ex Iuda originem duxit, figuratur. An nõ dormiuit vt leo, quando per mortem suam destruxit eum qui mortis habebat imperium? qui portas æreas confregit? & inferos spoliauit? Vbi & ligauit insaciabilem homicidam? Accubuit etiam vt catulus leonis, de quo physiologi aiũt, quod tres à natiuitate dies noctesque dormiat, & acri ac vehemẽti patris rugitu excitetur. Quæ res mirè quadrat domini æ resurrectionis mysterio.

Virga Aaron cùm germinat, & frondescit, & flores, ac deinde fruct⁹ emittit, satis euidens futuræ resurrectionis indicium & argumentũ est. Hæc enim

1.Cor.15 quatuor significasse Apostolus videtur ait, Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, &c.

Christus Rex, & sacerdos.

Quomodo nos amasti pater bone, qui filio tuo vnico nõ pepercisti, sed pro nobis impijs tradidisti? Quomodo nos amasti, pro quibus ille, qui non rapinã arbitratus est esse æqualis tibi, factus est subditus vsque ad mortem crucis, vnus ille inter mortuos liber, potestatem habens ponẽdi animam suam, & potestatem habens iterum sumendi eam: pro nobis tibi victor, & victima: pro nobis sacerdos & sacrificium, & ideo sacerdos, quia sacrificium: faciẽs tibi nos de seruis filios. Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes languores meos per eum qui sedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis: alioquin desperarem. Aug. Confes. lib. 10. Auguſt.

¶Christus sacerdos & aduocatus noster apud Deũ Patrem pro nobis semper interpellat: dum sacram illam humanitatem propter illius gloriã & nostram salutem assumptã, & cicatrices vulnerum oculis eius repræsentat. Ea enim sunt huius mundi scelera, vt nisi talem aduocatum haberemus, iam dudum forsitã nouo alio diluuio scelerũ pœnas penderemus. Respicit tamẽ pater arcum suum in nubibus cœli, hoc est, filium in cruce extensum, vt nõ iterũ inducat aquas diluuij super terrã. Quia cor calidissimum membrũ est, pulmonem natura velut flabrũ quodã iuxta apposuit: cuius perpetuo afflatu refrigeraretur: sed multo magis sceleribus nostris prouocatũ æstuat cor illius qui dixit, Ignis accensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Et rursum, Ignis accensus est corde meo, & super vos ardebit. Quamobrem magnopere natura humana Christo aduocato egebat, qui apud patrem assistens, ignem hunc sacratissimæ humanitatis suæ obiectu, velut flabro quodam temperaret. Propter quod merito in litteris sanctis COLLE. Deut. 3. Hier.17.

propi-

propitiatoriũ vocatur: alioqui ea sunt hominum flagitia, vt nisi ipse pro nobis intercederet, iam dudum fortasse hoc incendio & igne mundus arsisset.

Psal. 109. Quod Christus Dominus sit rex simul & sacerdos docet insignis ille versiculus, Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum, secũdum ordinem Melchisedech. Vt enim Melchisedech regnum administrabat, & sacerdotium: ita Christus Dominus & Pontifex est, & rex. Sacerdotis autem proprium est, primum religione sancta, & scientia rerum salutarium populum imbuere: deinde peccata illius donis & sacrificijs expiare, tum Deum pro salute, & incolumitate eiusdem continenter deprecari. Ad regem autem pertinet ea gubernandi ratio, quæ legibus atque armis saluté & pacem eorum tueatur, & cõseruet, qui se ac sua omnia in tutelam ipsius tradidere. Hæc autem officia, & munera sunt Christi ita propria, vt in eo solo ex cunctis sacerdotis & regibus qui vnquam optimi fuerunt, perspecta, & omnibus suis numeris, & partibus expleta reperiatur. Ille enim primus mysteria maxima rerum sanctissimarum nobis aperuit, & cognitionem, ac cultum veri Dei per vniuersas terrarum oras longè lateque propagauit: ille peccata nostra sacrificio sui corporis, & purissimi sanguinis effusione expiauit: ille sedens ad dexteram Patris ab illo pacem & veniam, & omnia bona, nobis precari nunquam intermittit. Idem suo spiritu nos amantissime regit & gubernat, mentem, atq; animũ ingenti amore in Deum, resq; diuinas inflammans. Idem vadentes per has vias vitæ difficiles, & periculosas, tuetur ab insidijs & impetu Diaboli, qui nos odio & bello persequitur sempiterno. Idem suorum omnium constantiam ita corroborat, & confirmat, vt nulla vis calamitatum, aut periculorũ illos de via pietatis depellere possit. Sed hunc versiculum magnis mysterijs refertum, magna verborum & sententiarum copia. D. Paul. explanat ad Hebr. 5.

De resurrectione corporum nonnulla inuenies infra in titulo de extremo Iudicio, quæ ibidem ab Euseb. Emiss. allegantur.

Beatiss. Virgo Maria.

FOElicior partus spiritualis, quam carnalis. Beatior enim Maria fuit concipiendo Christum fide, quam carne: materna enim propinquitas nihil ei profuisset, nisi fœlicius ipsum fide, quam carne gestasset. Cum ergo Saluator ait, Beati qui audiunt verbum Dei &c. perinde est ac si dicat, Mater mea, quam appellatis fœlicem, ideo fœlix est, quia verbum Dei custodiuit, nõ quia in illa verbum caro factum est. Aug. lib. de Virg. August.

Quod natura non habuit, vsus nesciuit, ignorauit ratio, mens non capit humana, pauet cœlum, stupet terra, creatura omnis etiam cœlestis miratur: hoc totum est, quod per Gabrielé Mariæ diuinitus nuntiatur. Hieron. in sermo. de assumptio. Hieron.

Cæteris Virginibus per partes præstatur gratia, Mariæ vero se totam infundit gratiæ plenitudo, quæ fuit in Christo, quãquã aliter, & aliter: quia in Christo fuit plenitudo gratiæ, tanquàm in homine personaliter diffinito: in Maria verò, vt in templo singulariter consecrato: vel aliter in Christo fuit plenitudo gratiæ sicut in capite influente, in Maria verò sicut in collo transfundente. Idem.

Non est in mundo locus dignior vtero virginali: in quo Dei filium Maria suscepit, nec in cœlis solio regali, quo Mariam Dei filius sublimauit. Idem.

Quid nobilius Dei matre? quid splẽdidius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quę corpus sine corporis cõtagione generauit? Et vt de cęteris eius virtuti- Ambros.

virtutibus taceam, Virgo erat, non solum corpore, sed etiam mente, corde humilis, verbo grauis, animo prudẽs, loquendi parcior, legendi studiosior: non in cumulo diuitiarum, sed in prece pauperum spẽ reponẽs: intenta operi, verecunda sermone, arbitrum mentis non hominem, sed Deum quęrere: nullum lædere, omnibus bene velle, maioribus assurgere, æqualibus non inuidere: Talem hanc Euãgelista mõstrauit, talem Angelus reperit, talem Spiritus sanctus elegit. Quid enim in singulis morer? quæ digna fuit, ex qua Dei filius nasceretur? Ambro. de Virgin. libro. 2.

Sit nobis tanquàm in imagine descripta vita Mariæ. In qua velut in speculo refulget species castitatis, & forma virtutis: hinc sumatis exempla viuendi, vbi tanquàm in exemplari magisteria expressa sunt probitatis, quid corrigere, quid fugere, quid tenere debeamus ostendunt. Talis fuit Maria, vt eius vnius vita omnium disciplina sit. Idem, ibidem.

Maluit Dominus aliquos de suo ortu, quàm de Matris pudore dubitare. Sciebat enim teneram Virginis verecundiam, & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem, matris iniurijs adstruendam. Seruatur itaque Sanctæ Mariæ, sicut pudore integra, ita inuiolabilis opinione virginitas. Oportet enim sanctos, & ab his testimoniũ habere qui foris sunt, nec decuit sinistra virginibus opinione viuentibus, velamen excusationis relinqui, quod infamata mater quoque Domini videretur. Idem super Lucam lib. 2.

Bernar. Quis misericordię tuę, ò benedicta, longitudinem, latitudinem, sublimitatem, & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius, vsque ad nouissimum diem inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic etiam sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundũ eius sedentibus in tenebris, & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Bernadus in sermoni.

Medicum dolorum nostrorum sine dolore paris: sanatorem deprauati seculi ac corrupti, sine vlla pudoris corruptione progeneras. Nec enim decebat, vt qui ad hęc venerat, vt violata in integrum restitueret, aliquid de materna integritate violaret. Eus eb. Emiss. de Natiuitate Domini homi. 1. Euseb. Emiss.

Cùm ductus fui ad aspectum Virginis Mariæ, tantus me immensus diuinus splendor circumfulsit exterius, & plenius, irradiauit interius, tãta etiam in me omnium odoramentorum superabundauit fragrãtia, vt nec corpus infęlix, nec spiritus posset tantæ fęlicitatis insignia sustinere. Testor Deum, qui aderat in Virgine, si tua diuina eloquia me non docuissent, hanc Deum verum esse credidissem: quoniam nũl la videri maior esse posset gloria meritorum. Dionysius. Dionys.

¶Mulier Tecuites, quæ altero filio, quem mortuum finxerat deflens, alteri à Dauide rege vitam postulabat, beatissimæ virginis typum tenet. Ea enim duos habet filios, alterum quidem verum, alterum adoptione filium: nempè Christum, & hominem peccatorẽ. Consurrexit autem peccator aduersus iustum, & occidit eum. Peccata enim nostra Christum Dominũ cruci adegerunt. Quod pia mater cernens, pro superstitis & homicidæ filij salute, cęlestem regem interpellat. Lege historiam. COLLE. 2. Re. 14.

Dignitas, & gratia Virginis ex materna dignitate, & propinquitate ad filium Dei (qui fons gratiæ est) colligitur, vt D. Tho. philosophatur. Sicut ergo humanitati Christi (q̃a verbo Dei coniunctissima fuit) summam, & sine vlla mensura gratiam, & sapientiam tribuimus (hoc enim ad gloriã incarnati Verbi, & assumptę ab eo humanitatis

tatis pertinebat) ita quia post hanc sacram humanitatem nihil Verbo Dei coniunctius, quàm mater fuit, maximam illi gratiam, & sanctitatem meritò tribuimus. Vnde quòd Angelus eā plenā gratia describit, plenitudo hæc in ordine ad hanc dignitatem accipiēda est. Stephanus enim gratia plenus fuit, nimirū ad diaconatus officium, Apostoli vero ad Apostolatus, Christus verò, vt esset caput hominum & mūdi Saluator, Maria autem vt dignā esset mater filij Dei.

Angelus.

Bernar. Psal. 90. ANgelus suis mandauit de te, &c. O quantam debet tibi hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam? Pro prę sentia, reuerētiam: pro beneuolentia, deuotionem: pro custodia, fiduciam. Cautè ergo ambula, vbi sunt Angeli, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Bernar. super Psal. Qui habitat.

In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiam exhibe tuo Angelo, nec audeas illo præsente, quod me vidente non auderes. Idem, ibidem.

Chrysost. Si proficiscentes ab vna ciuitate in alteram, indigemus duce: multo magis anima soluens à corpore & migrās ad futuram vitam, ducibus indigebit. Chrysost.

Diony. Animæ per Angelos, veluti per optimos duces, ab bonorum omnium Principem promoueri possunt. Diony. de di. no. c. 4.

Angelus est imago Dei, manifestatio inuisibilis lucis, speculum purum, lucidissimū, immaculatum. Ibidem.

COLLE. Canti. 3. ¶ Singularem prouidentiam, quam Deus electorum suorum gerit, apertissime declarant illa Canti. verba, En lectulum Salomonis, sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenētes gladios, & ad bella doctissimi. Vniuscuiusque ensis, &c. Lectulum hunc, in quo Salomon noster quiescit, pij cuiusque mentem esse apertissimū est. In illa enim is molliter accubat, & quiescit, cuius deliciæ sunt esse cum filijs hominum. Qui sint autem fortes isti Propheta declarat, cùm ait, Angelis suis Deus mandauit de te, &c. In manibus portabunt te, &c. Quæ sit autē horum fortitudo ostēdit alibi, cùm ait, Benedicite Dominū omnes Angeli eius potentes virtute, &c. Horū autē custodiam, ac tutelam in libro Regū Heliseus trepidanti famulo ostendit. Huc pertinet & illud, quod infra sub nomine Sunamitis de eadem Sponsa dicitur: Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum? Quid vero illud Isaiæ, super muros tuos Hierusalem constituunt custodes, tota die, & nocte non tacebunt. Quis igitur sub hac tam firma custodia non in pace dormiat, & requiescat? Fœlix profectò vir pius, qui tali nititur patrocinio. Ps. 110. 4. Reg. 6. Cant. 6. Isai. 62.

Officium præsidis, & custodis nostri Angeli, & munus erga illum nostrum describitur. Exod. 23. his verbis, Ecce ego mitto Angelum meum, qui pręcedat te, & custodiat in via, &c. quę sequūtur. Ad hoc faciunt & illa Iudith verba, Viuit autē ipse Dominus: quia custodiuit me Angelus eius, & hinc abeuntem, & ibi commorantem, nec passus est Dominus me ancillam suam coinquinari. Exo. 23. Iudit. 13.

Breuis concio de Angelorum custodia, in qua tamen res nudæ sine amplificatione proponuntur.

VVlgatissima Theologorum sentētia est, Deum moderari atque dirigere infima per media. Tria igitur loca in hoc mundo contemplari debemus, videlicet summum, in quo solus De⁹ est: imum, in quo homines, & pecora, & omnia hæc inferiora corpora commorantur: & medium, in quo tū corpora cœlestia, tum Angeli sunt. Per corpora

corpora autẽ cęlestia summus ille mũdi moderator omnia hęc inferiora corpora auget, atque cõseruat. Inde enim veniunt pluuiæ, & glacies, & niues, & matutinus ros, & dierum & noctium vicissitudo, & quatuor temporum anni varietas, ad dierum procreationem accommodata. Cæterum cum homo corpore & mente constet, neq; in eius mentem corpora cęlestia vllã vim habeãt, mẽtes illas cęlestes ad hoĩum mẽtes excolẽdas, multisq; modis ad finẽ suũ dirigendas, destinauit. Vnde est illud. Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros su. f. i. Satis quidẽ in nos benignitatis suæ diuitias declarauerat, cũ hãc pulcherrimã mũdi fabricã, hoc est cęlũ, tot clarissimis luminaribus distinctũ: terrã, tot frugibus & arboribus ornatã: mare, tot pisciũ generibus refertũ, in solius hoĩum, vsum condiderat. Cuius beneficij magnitudinẽ Propheta demiratus ait, Dñe q̃d est homo q̃d memor es eius, aut. f. h. q. v. e. Minuisti eũ paulominus ab Angelis, &c. Omnia subiecisti sub pedib⁹ eius, oues &c. nõ satis inquã fuit illi bonitati cęlũ, & omnia quæ cęli cõplexu cõtinẽtur, nostris vsibus addixisse, nisi ea ẽt quę supra cęlos sunt, hoc est ipsos Angelos salutis nostrę administros cõstitueret. Cumq; inter Angelos quidã principẽ locũ inter alios teneant (quales supremę Hierarchiæ sunt, videlicet Throni, Cherubini, Seraphini, quorũ est creatori suo semp assistere, cũ inferiores his ad ministeriũ destinati sint) vtriq; tamẽ, hoc est, & assistentes, & ministrantes curã nostri gerunt. Vt enim Apostolus ait, omnes sunt administratorij spirit⁹, in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.

Psal. 8.

Ps. 103.

Hebr. 1.

Quodque magis miremini, non regnis & nationibus solum, sed singulis quibusque hominibus suus Angelus ad custodiã datur. Sic. n. Saluator ait, Videte, ne contẽnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia Angeli eorũ semper vidẽt. f. p. m. q. i. c. e. Magna plane (ait quidã sanctus) dignitas animarũ, vt vnaquęq; sub exordio suę natiuitatis Angelũ hẽat ad custodiã suã deputatũ. Addã huic suię aliquid quo magis miremini: nẽpe extitisse Philosophos, qui aliquid huic simile nescio quo spiritu viderint. Qua de re sic ad Lucillũ Seneca Epist. 3. Sepone inquit in pręsentia q̃ quibusdã placẽt. Vnicuique nostrũ pędagogũ dari Deum, nõ quidẽ ordinariũ, sed hũc inferioris notæ ex horũ numero quos Ouidius ait, de plebe Deos. Ita tñ hoc seponas volo, vt memineris maiores nostros, qui crediderũt hoc, Stoicos fuisse. Quos. n. isti de plebe Deos, nos Angelos vocamus. His igit̃ Dñs solicitã nostri curã cõmisit. Porro aũt queadmodũ is parẽtibus, quibus educãdorũ filiorũ curã cõmisit, magnã eorũde dilectionẽ ingenerauit (q̃ vel sola dilıgẽter q̃ ad eorũ salutẽ pertinẽt, curat) sic Angelis eã dẽ erga hoĩes charitatẽ cõtulit. Diligũt enim valde nos, quia hoc illis cõis omniũ Dñs mandauit, sicut Propheta ait, Angelis suis Deus mãdauit de te, &c. Diligũt enim nos tanquã fratres suos, eiusdẽq; parẽtis filios, ad cuius imaginẽ vtiq; conditi sumus. Solus n. Angelus & homo ad imaginẽ Dei facti esse dñr: cum cętera oĩa nõ Dei imagines, sed vestigia eius esse dicãtur. ¶ Diligũt ẽt tanquã cõciues suos futuros: p quos ruinas suas instaurari sperant. ¶ Postremo diligunt nos propter parẽ cum illis (quod ad finẽ attinet) dignitatem. Quamuis enim homo naturæ cõditione Angelis inferior sit, finis tamen ad quẽ conditus est, dignitate (vt D. Tho. ait) par & æqualis est. Neque enim ad altiorem finem supremus Angelorũ, infimus homo cõditus est. Non enim (vt D. Aug. ait) aliũde viuit homo, aliũde Angelus. Vtriusq; enim vita & beatitudo Deus est. Huius autem amoris indicium est vehementer eos de conuersione & pœnitentia nostra lætari; Gaudium est enim Angelis in cœlo super vno peccatore pęnitentiã agente, quam

Matt. 18

Seneca.

Psal. 90.

Luc. 15.

quam supra &c. Vnde Ber. lachrymas pœnitentium vinum eorum esse ait. Quin etiam pro beneficijs nobis exhibitis, gratias & laudes communi Domino offerunt. Pro summo enim illo incarnationis Dominicę beneficio, nō quidem illis, sed nobis impenso, ipsi priusquam nos laudes Domino cecinerunt, dicentes, Gloria in altissimis Deo: nobisque deinde gratulantur cū subdunt, Et in terra pax hominibus. b. v. Pacis autem nomine hebræa lingua, bona omnia designantur.

Lucæ. 2.

Sed ipsarū iam officia explicemus. Primum quidem ab omnibus nos visibilium & inuisibilium inimicorum insidijs & periculis liberant, Vnde est illud, Immittit Angelus Domini in circuitu timentiū eum &c. Pro quo Hier. ex Heb. vertit, castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Quid igitur hac custodia firmius? Hinc Eccl. canit, In cōspectu Angelorum nolite timere. Vos enim in cord. vestr. ador. & tim. e. Angelus enim eius vobiscum est. Habes exemplum in Helizei famulo, de quo supra. ¶ Secundū officium & id quidē prętantius, nos à peccato quantum in illis est, liberare. Quod S. Iudith, de se confitetur cum ait, viuit autem ipse Dominus, quia custodiuit me Angelus eius &c. Iudith. 13. ¶ Nec à peccatis solum, sed ab omnibus etiam offendiculis quæ ad peccatum nos impellere possunt, occulta quadam suggestione eripere nituntur. Hoc est enim quod Psal. ait, In manibus portabunt te, ne. f. o. a. l. p. tuum. Vt enim fratres natu maiores infantulos fratres in vlnis gestāt: ita Angeli (quos maiores natu fratres appellare possumus) nos homunciones, hoc est fraterculos suos in manibus portant, vt ab omnibus nos peccatorum offendiculis eripiāt. ¶ Tertio, non contenti nos à malo liberare (cum necesse sit facere bonum) ad hos nos assidue occultis suggestionib⁹ suis inducere conantur. Quod quidem mira

Psal. 33. Iudit. 13. Psal. 90.

Dei prouidentia fit. Cum enim antiquus ille hostis nos ad malū excitare non cesset (circuit enim tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret) nisi esset qui nos contra ad bonum excitaret, actum vtiq; de nobis esset, qui cō paratione eius velut locustæ sumus. Ad perfectionem quippe diuinæ prouidentiæ spectat remedia aduersus mala omnia prouidere. Subijciamus vel vnum huius rei exemplum. Contra venenatos colubros (quorum in insula orientali nomine Cailam magna vis & copia est) arborem quandam nasci voluit: cuius vel odor solum, præsentissimum est aduersus hāc pestem remedium. Denique præter vnā mortem (ad quam peccati merito damnati sumus) nihil sine remedio est, quanuis remedia frequēter ignoremus. Nō enim falsò Eccl. ait, Omnia duplicia, vnum contra vnum, & non fecit quidquam deesse. ¶ Quartū commune officiū est pijs hominibus in tribulatione succurrere, cuius rei innumera extant exempla. Sic Danieli in lacu leonum esurienti, mittitur ab Angelo per Abacuch prandium. Item tribus pueris in fornace coniectis adest Angelus qui excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. Sic Apostolis in vincula coniectis, adest Angelus carcerē aperiens, præcipiensque vt in templo verbum Dei annunciarent. Sic Paulo & Silæ cesis, & in carcerem coniectis, portæ carceris (vt creditur Angeli ministerio) aperię sunt. Sic Angelus Paulum naufragantem bono animo esse iubet, & salutem omnibus qui cum eo periclitabantur, propter eum pollicetur. Quid vero de Raphaele Angelo dicam? qui mirabili & verè stupenda ratione in humana forma apparens, in tam longo itinere filij Tobiæ socius fuit, eumque à deuoratione piscis liberauit, matrimonio collocauit, pecuniam à Gabello recepit, seniorem que patrem à cęcitate liberauit? Poterit cōciona-

1. Pet. 5. Eccl. 31. Raphel. Angel⁹.

cionator si voluerit, his exemplis cõmemorandis expatiari, nõ sine fructu & iucunditate auditorum. ¶ Quintum Angelorum officium est, animas curę suæ commissas, si cum pietate dormitionem acceperunt, vt commissum sibi depositum communi Domino prę-
Luc. 16. sentare. Sic Lazarum illum mendicũ in sinu Abrahæ portauerunt. Sic multorum sanctorum animas cum cãticis etiam & hymnis in cœlum prosecuti sunt. Iam vero cum ex hac vita in alteram migrandum, & diuino tribunali assistendum erit, quam salutare nobis erit, hos noui huius itineris duces, & causæ nostrę patronos habere? Ait enim
Hebr. 9. Apostolus, Statutum est hominibus semel mori, & post hoc iudicium. Quo tempore de tota æternitate nostra sententia ferenda est. In quo quidem iudicio nihil deest eorum quę in humanis iudicijs videmus. Ibi enim Deus erit iudex, homo velut reus, patronus hominis Angelus, accusator vero Dæmon. Angelus ergo noster ibi quidquid pie & religiose egerimus, pferet ibi: si humiles, si patiẽtes, si sobrij, si misericordes, si fraternitatis amatores, si obedientes fuimus, pro nobis allegabit. Contra vero, si magis seculo quam Deo viximus, non deerit accusatori nostro facũdia, qua causam nostram premat. Instabit enim ac dicet, Iuste iudex, ad me hæc anima, non ad te pertinet, mihi enim inseruiuit, mihi obtemperauit, iuxta meam non iuxta tuam voluntatem vitam duxit, leges mũdi, atque placita mea, non tua seruauit. Si ego illi suggerebam vt peieraret, vt raperet, vt alienam vxorem concupisceret, vt aliorum famæ detraheret, vt cõtumelijs proximos afficeret, vt vindictam de lædente sumeret, vt in ludo alearum opes omnes insumeret, dicto citius suggestionibus meis obtemperabat. Putas ne istã te pro Deo coluisse? Deus illi pecunia, Deus honor, Deus voluptas, Deus venter extitit. Ista omnia supra te dilexit, horũ gratia te millies offendit, maluitque te quàm istis suis delitijs carere. Quocirca si tu iudicas orbem terrę in æquitate, reddisque vnicuique iuxta opera sua, hanc mihi animã adiudicare debes. Hæc & multa alia accusator iste ingeret & inculcabit. cui rei exemplo erit anachorita quidam, cui in agone mortis constituto (vt Ioan. Climacus refert) Dęmon Climac.
peccata sua ingerebat. Qui aliquando quidem aiebat, Mentiris, nunquam enim tale quid commisi. Aliquando autem aiebat, verum quidem est, sed huius rei gratia ieiunaui, & pœnitentiam egi. Alias vero respondebat. Ita est, nec habeo quid dicam, nisi esse in Deo misericordiam. Atque in hęc verba animam efflauit, nullum aliud salutis suæ signum nobis relinquens.

Sanctus.

IVstus quisq; per rationem, homo: Gregor.
per sacrificiũ mortificationis suæ, vitulus: p fortitudinẽ securitatis suę, Leo: per contemplationem verò efficitur aquila. Gregor. homil. 4. super Ezechiel.

Quamuis occasio persecutionis deest, habet tamen, & pax nostra martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio desideria in mente trucidamus. Gregor. vbi supra.

Percutitur Iob vlcere pessimo à plã- Iob. 2.
ta pedis vsque ad verticem vt nihil in mente vacet à gloria, postquam in corpore nihil vacat à pœna. Gregor. 3. Mor. lib. 3. c. 5.

Quod autem iustos comparat Lucifero, ideo est, quia in ipsis cognoscimus Deum, quem non videmus, sicut in Lucifero venturum Solem. Gregor. Mor. lib. 10. c. 21.

Nullus sanctus & iustus caret pec- August.
cato: nec tamen ex hoc desinit esse iustus, vel sanctus, cùm affectu teneat sanctitatem. August. de ecclesia. dog.

Bonum laudare, non laudato, sed laudan-

laudantibus prodeſt. Idem ſuper Io.

Hiero. Nihil ſolicitius prouidendum eſt, quàm vt ſolennem diem non tam ciborum abũdantia, quàm ſpiritus exultatione celebremus: quia valde abſurdum eſt, nimia ſaturitate velle honorare martyrem, quem ſcimus Deo placuiſſe ieiunijs Hiero. in Epiſt.

Bernar. Tria ſunt, quæ in feſtiuitatibus ſanctorum vigilanter conſiderare debemus, auxilium ſancti, exemplum eius, cõfuſionem noſtram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior eſt in cęlis ante faciẽ Domini ſui. Si enim dũ hic adhuc viueret, miſertus eſt peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius, quanto verius agnoſcit miſerias noſtras, & orat pro nobis patrem: quia beata illa patria charitatem eius non mutauit, ſed augmentauit: imò potius mouit ſibi viſcera miſericordiæ, cùm ante fontem miſericordiæ aſſiſtit. Debemus etiam, vitam eius attendere: quia quandiu in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt, non declinauit, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram: ſed viam regiam tenuit, donec veniret ad illum, qui dicit, Ego ſum via, veritas, & vita. Item diligentiori intuitu confuſionem noſtram aſpiciamus: quia homo ille ſimilis nobis fuit, paſſibilis, ex eodem luto formatus, ex quo nos. Quid ergo eſt, quod non ſolùm difficile, ſed impoſſibile credimus, vt faciamus opera, quæ fecit, ſequamur veſtigia eius? Bernar. in ſermo.

Euſeb. Emiſſ. Quando boni & ſancti tanta hic mala patiuntur, aliquis intra ſe cogitet, & dicat. Certum eſt rerum Dominum non reſpicere quæ noſtra ſunt, negligere humana, non curare terrena. O quicunque ille es, quomodo reſpicis ſanctorum labores, cur nõ reſpicis remunerationes? Ecce per totũ mundũ in ſanctis Apoſtolis atq; martyribus felicitati aduerſitas viam fecit: ſaluti perditio militauit, & oſtium, dũ vitæ claudit, gloriæ patefecit: & in Deum fiduciam collocantibus, dum terram inuidet, cęlum parauit. Hoc ergo in exemplum patiẽtię humano generi prouidẽtia diuina propoſuit. Quę cum ita ſint, falſo miſer putatur, qui in virtute nõ læditur. Euſe. Emiſſe. in ho.

Quæ eſt iſta iuſtitia, ſanctos colere, & ſanctitatem cõtemnere? Primus gradus pietatis eſt: ſanctitatem diligere, poſtea ſanctos: quia nõ ſancti ante ſanctitatem fuerũt, ſed ſanctitas ante eos. Sine cauſa ergo iuſtos honorat, qui iuſtitiam ſpernit. Chryſo. ſup. Mat. c. 24. Chryſo.

Antiſthenes interrogatus, quid feſtum eſſet, dixit: Ingurgitationis occaſio. Antiſth.

¶ Ait Dominus ad amicos Iob, Faciẽ eius ſuſcipiã, vt non vobis imputetur ſtultitia. Vides ergo aliorum oratione alios iuuari, atque præcipue ſanctorũ, & propterea & inuocandos, & deuotè colendos eſſe. Sic Dñs in Euangelio, videns eorum fidem, qui paralyticum portabant, ait, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Super quo Ambroſius ait, Magnus Dominus, qui aliorũ merito ignoſcit alijs: & dũ alios probat, alijs relaxat errata. COLLE. Iob. 42. Matt. 9.

Pilos barbę regis, quandiu mento illius adhærent, nemo audet contingere: at vbi à tonſore reſecati ſunt, in ſterquilinium mittuntur, & pedibus conculcantur. Sic dum homines per gratiam Chriſto vniti ſunt, in magno pretio habẽtur, & ab Angelis honorantur: at vbi ab eo per peccatum auulſi ſunt, pedibus etiam Dęmonum proteruntur.

Pater mi, Pater mi, currus Iſrael & auriga eius, Hoc eſt, (vt gloſſa quędã exponit) qui prece tua inſtar es oĩum curruum, & equitũ, ad Iſraelitici populi munimentũ. Certe ex hoc loco intelligitur verũ eſſe, qd in Prouerbijs legimus: In benedictione iuſtorũ, exaltabitur ciuitas Ad hoc itẽ ſpectat, quod legimus in Pſalmo, Et dixit vt diſperderet eos, ſi non Moyſes electus eius ſteuſſet, in confractione in conſpectu eius. 4. Re. 13. Prou. 11. Pſ. 105.

eius. Pro confractione aũt alij interpretati sunt, in ruina muri, vt reprimeret impetũ eius. Est aũt eo in loco similitudo sumpta à viris fortibus, & amore patriç vehemẽter incẽsis; qui cùm murus tormentis hostiũ, atq; machinis deijcitur, se se in ea parte, quæ ruinis maximè strata est, pro muro opponunt, ad hostium impetum suis corporibus excipiendũ: vt cùm certo vitæ periculo perniciem à patria depellant. Nõ aliter. n. se gessit Moses: nã cù n Iudęorũ propugnaculum, quod in fidei religione cõsistebat, eorundẽ rebellione disiectum esset: nihilq; impediret, quo minus ira diuina in hoĩes omni firmo pſi dio nudatos inuaderet, eosq; ad internecionem deleret: Moses studio cõis salutis inflãmatus, se se diuinæ iustitię telis obiecit, & exposuit: neque recusauit, quin supplicio suo omnium impietatem lueret. Sic igitur fusis cum ardẽtissima suorum charitate precibus, nũminis ipsius impetum repressit.

Exemplorum clarissimorum magna in Ecclesia vis est, quibus & ad pugnã roboramur, & in aduersis ad patientiã erudimur. De his autem Canti. 4. scriptũ est, Sicut turris Dauid, quæ. æ. e. c. p. mille clypei pendent ex illa: omnis ar. f. Quid sunt autem clypei, quibus corpus ab hoste tegimus, nisi exempla Sanctorũ, quibus nos in aduersis muniinus? Rectè enim dictũ est, Facta prçcedentiũ pensemus, & grauia nõ sunt, quæ toleramus. Gentiles Philosophi vix alios habent, quos sibi ad virtu is exemplũ freqũẽtes proponant, quàm Socratem, & Catonem: paucosq; alios his similes: at nobis infinita passim sanctissimorum Patrum exempla occurrunt. Vnde rectè dictum est. Mille clypei pendent ex illa, &c.

Cant. 4.

Vbi nos legimus, Comæ eius sicut elatę palmarũ, verbũ: palmarũ, nec in Græco nec in Hebręo reperitur, Gręce enim hr̃ Comæ eius elatæ, nigræ quasi coruus. Ex Hebræo vero ad verbum legit, Cincinni eius crispi siue crispãtes:

Cant. 5.

nigri quasi coruus. Quod de capillorũ Sponsi pulchritudine Sponsa dicit, ad sanctos referendum est, qui à Christo Capite deriuantur, & ab eo nutriũtur: quoniam de plenitudine Christi capitis nostri omnes accipimus gratiã pro gratia. Capilli autem crispi partim virilem fortitudinẽ, partim eleuationẽ mẽtis ad superna designat: quod vtrũque sanctis maximè conuenit, quorũ vita omnis in expugnãda carne, & eleuanda in Deum mente, consumitur. Quod verò nigros capillos esse ait, sanctam piorum tristitiam, & humilitatẽ designare videtur. Cor enim sapientis vbi tristitia, Et, Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Quæ enim secundum Deum tristitia est pęnitentiam in salutem stabilẽ, operatur. Hinc D. Hieronymus de se ad Eustochium scribit, Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus, &c. Quo etiam nomine turturi fidelis anima comparatur: quæ in continuo gemitu est, gemitumque habeat pro cantu.

Non minorem Deus Ecclesiæ suæ, quàm huius mũdi curam habere, sed multo etiam maiorem, certum est. Quamobrem de Christo ac beata Virgine, cæterisque sanctis) quorum exẽplis, atque doctrinis mũdus illuminatur) illa Genesis verba accipiẽda sunt, Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem: vt luceãt in firmamento cœli, & illuminent terram. Fecitq; Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti. Hæc duo luminaria magna ad Christum & beatiss. Virginẽ referẽda sunt, Fecit item & stellas: & posuit eas in firmamẽto cœli, vt lucerent super terrã, & pręessent diei, ac nocti. Sãctis quippe viris dictum est, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. De ijsdem quoque Apostolus ait. Vt sitis sine reprehensione in medio nationis prauæ,

Cant. 1.

Matth. 5.

Phili. 2.

uæ, atque peruersæ: inter quos lucetis, tanquam luminaria in mundo. Daniel
Dan.12. quoq; ait, Qui docti fuerint, fulgebūt tanquā splendor firmamēti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellę in perpetuas æternitates. Quod vero aii quędā luminaria nocti, quędā diei pręesse, hoc nimirū insinuat quosdam sanctorum innocentiæ, quosdam pęnitentiæ pręesse. Dauid namq;, & Maria Magdalena, similesq;, nocti, id est pęnitentibus præsunt: quibus & pęnitentiæ exemplū, & orationis suffragiū, & spei firmamentum præbent. Cæteri verò sancti qui innocentiæ virtute excelluerunt, diei, hoc est, innocentiæ studiosis præsunt.

Gene.6. Vbi ingressi sunt filij Dei ad filias hominū, orti sunt ab eis viri celebres, atq; famosi. Quo in loco (vt ea prætermittamus, quę de hoc congressu varie dicuntur) illud certe intelligimus, præclarā naturæ & ingenij indolem cùm diuina gratia coniunctā viros parere insignes: qui Ecclesiā maximè splēdore doctrinæ, & clarissimis ingenij sui monumentis illustrarunt, quales August. Amb Hier. Basilius, Chrysost. D. Tho. cæterique insignes Ecclesiæ doctores fuere: quorū summū ingenij acumen cùm diuina gratia coniunctū, Ecclesiā mirificè illustrauit: quòd alterutrum alterius auxilio destitutū, minus splendescere potuisset. Hinc Poetæ olim finxerūt impenetrabilia esse arma illa, quæ Mineruæ & Vulcani opera fabricata essent. Quo figmento scientiam virtutis ardori, ac studio copulatam, summos homines efficere, significarunt. Sciētiam enim Mineruę, ignem vero Vulcano gentilitas tribuebat.

Gen 27. Sanctos viros ciuitatibus esse præsidio satis aperte illa Domini promissio declarat, qui eo vsque processit, vt si, vel decem iustos Sodomis inueniret, vniuersis ciuibus parceret. Item cùm Sesach rex Ægypti cepit Hierusalem, & aurea Salomonis scuta populatus
3.Re.14. esset, non est permissus à Deo vastare cuncta: quoniam bona inuēta sunt in Iuda: hoc est boni viri, & religionis cultores, quorum pietati Dñs reliquorum ciuium saluē donauit: quemadmodum nauigāte Romām Paulo, omnes, qui cum illo nauigabant, propter illum seruauit. Sic etiam in libro Numerorum populari seditione orta, ad Mosen & ad Aaron Dñs ait, Recedite de medio huius multitudinis, etiā nūc deleboeos: quasi hoc facere non posset, quandiu duo illi viri iusti in medio rebellis populi erāt. Angelus verò Domini Sodomā vastaturus, vrget Loth, vt celeriter inde migret, Quia non potero, inquit, facere quicquam, dum tu in hoc loco moratus fueris. Vide quā reuerentiam Angeli pijs hominibus exhibeāt: qui sceleratos, & impios homines vastaturi, nihil audent, quādiu inter illos viri sancti cōmorantur. Nu.16. Gen. 16.

Armati ascenderunt filij Israel de Ægypto & ossa Ioseph secum tulere: vt intelligas eos qui ad promissam cœlestis Patriæ hæreditatem pergunt armari protinus aduersus repugnantem mūdum & insidias Diaboli oportere. Ossa verò Ioseph secùm afferre est, sanctorum hominum memoriam, & virtutum exempla ad mentem reuocare: ac præcipuè verum Ioseph Christum seruatorem mundi, in cruce pendentē visione apprehendere, & illud implere, quod à nobis ipse requirit, cum ait. Pone me quasi signaculum super cor tuum, & super brachium tuum. Exo.13.

Ciuitas Segor à Sodomæ incendio propter orationem Loth liberata est, quod is, eam sibi ad perfugium elegerit. Ecce enim ait Angelus, in hoc suscepi preces tuas. Hoc exemplo quis non videt, quantum orationes & præsentia iustorum ciuitatibus conferat? Gen. 19.

Qua in re potissimum vera sanctitas sita sit, Origenes super illo verbo Leuit. 11. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum) dicit Dominus) declarat his penè verbis, Nomen hoc Sanctus, quid in scripturis diuinis significet, diligentius Leui.11.

ligentius inquirendum est. In his ergo non solum homines sanctos appellari inuenimus, sed etiã primogenita animantium, quę Domino consecrantur, & similiter, vestes sanctæ pontificis & vasa sancta, & huiusmodi omnia, quæ in solius Domini ministerium deputata sunt, & ad vsus alienos accommodari non possunt, merito sancta, id est, soli Domino sanctificata, & consecrata dicuntur. His ergo obseruationibus & legibus etiam homo sanctus appellatur. Si quis enim se ipsum deuouerit Deo, si quis nullis se negotijs secularibus implicauerit, non quærens ea quæ sunt super terrã, sed quæ in cœlis sunt, iste merito sanctus appellatur. Donec enim permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantium volutatur, nec vacat soli Deo, nec segregatus à vulgo est, non potest sanctus appellari. Denique & ipse sermo in Græca lingua (quod dicitur agios) quasi extra terram esse significat. Quicunque enim se consecrauerit Deo, merito extra terram, extra mundum esse debet: possunt enim & ipsi dicere, super terram ambulantes, conuersationem in cœlis habemus.

Apostolus.

Gregor. Sanson in maxilla asini hostes peremit: sic etiam Christus ruditatem Apostolorũ suæ virtutis manu tenens, mundum conuertit. Ipsa verò maxilla in terram proiecta, post modum aquã fudit, quia & sanctorum corpora sepulta, miraculis claruerunt. Greg. mor. lib. 13. c. 8.

August. Dedit Dominus potestatem Apostolis super naturam, vt eam curarent: super Dæmones, vt eos euerterent: super elementa, vt ipsa immutarent: super mortem, vt eam contemnerent: super Angelos, vt corpus Domini consecrarent. Hæc etiam potestas data est eorum successoribus, secundum illud Apoca. Hi habent potestatem claudendi cœlum, & conuertendi aquam in sanguinem. Aug. in sermo. de Apostolis.

Apoc. 6.

Scimus quòd viri isti nec sibi vixere, nec sibi sunt mortui: sed ei, qui pro ipsis mortuus est: magis autem nobis omnibus propter illũ. Pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, & etiam mors ipsa. Ijdem in cõuersatione eminentiam, in prædicatione sapientiam, in passione sua patiẽtiam, nobis beati Apostoli contulerunt: qui etiã vsq; hodie conferre nõ cessant, misericordia pleni, & sanctatũ orationũ fructibus. Bernar. in sermone S. Petri, & Pauli. Bernar.

Basilius tractans illud Matthæi. 5. Vos estis lux mũdi, Veniente, ait, luce diei, ęgritudines alleuiantur, homines à somno excitãtur, aues garriũt, bestiæ ad latibula sua fugiunt. Sic luce Apostolorum veniente, mundus fuit ædificatus in credendis, fœcundatus in operibus bonis, alleuiatus peccatis, excitatus à negligentijs, animatus ad contẽplationem cœlestium, ereptus à potestate Dæmonum. Basil.

Sicuti pauperes cum thesauros regios aspiciunt, suam paupertatem amplius agnoscunt: ita & anima magnificas patrum virtutes relegens, mentem suam amplius humiliat. Climacus. Gradu. 15. Clima.

O Paule cœli ciuis, Ecclesiarum columna, Angelus terrestris, cœlestis homo. Sicut enim missum in igne ferrũ totum profectò ignis efficitur: sic Paulus charitate succensus, totus effectus est charitas. Chrysost. de laudi. Pauli. Hom. 1. Chryso.

¶ Frequentissimus ac penè perpetuus operandi modus Deo est, vt per infima atque infirma mundi, ea quæ sunt potentissima deijciat. Sic Sanson in mandibula asini Philisteorum agmina fudit: Sic Samgar sexcentos viros interfecit vomere. Sic Dauid funda & baculo Gigantem deiecit. Sic per pedissequos pueros principũ prouinciarum COLLE.

ciarum exercitū Syriæ fugauit. Sic per Gedeonem & tercentos viros Madianitarū vires fregit. Sic per Iudith exercitum Assyriorum profligauit. Deniq; culicibus, muscis, atque ranis bellum intulit Pharaoni: idemque ne sui dissimilis esset, ad expugnandum vniuersum mundum, & mundi principē Diabolū, piscatoribus vsus est: Quod quidem vates regius significauit, cùm ait, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudē, &c. Quod proinde est, ac si diceret, Hoc in primis vim, & salutarem potentiā tuā declarauit, quòd per Apostolos tuos, homines rudes, & indoctos, & simplicibus pueris similes, nomen tuum per cunctas nationes fama celebrasti, & asperrimam Diaboli tyrrannidem (qui vbique terrarum colebatur) funditus euertisti.

Apostolorum dignitatem, & gloriā declarat lapidum pulchritudo, quæ tēplo Domini fundamentū præbuerunt. De quibus. 3. Reg. 5. legimus, Præcepitque rex vt tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentum tēpli, & quadrarent eos, quos dolauerūt cementarij Salomonis, & Hiram. Hoc ad spiritualis templi, hoc est Ecclesiæ fabricam spectat. Quis enim ad ędificij fundamētum excultos lapides aptari vidit, cum ad hoc rudissimi quique eligantur? Quocirca huiusmodi lapidum electio mysterio vacare non potuit.

Martyr.

Sicut beatus Cyprianus ait, martyrē non facit pœna, sed causa. Gregor. in Regis. Gregor.

Mori à persequente, martyrium in opere est: ferre vero contumelias, & odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Idem in hom.

Habet pax nostra martyrium suū: quia & si carnis colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria trucidamus. Idem ibidem.

Duo sunt genera martyrij: vnum in aperta passione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hostis insidias tolerantes, & cunctis carnalibus desiderijs resistentes, per hoc quod se omnipotenti Deo in corde mactauerunt, & pacis tempore martyres facti sunt, Isidor. in Etymo. Isidor.

Habet paupertas martyrium suum: & egestas bene tolerata facit martyrium, sed egestas propter Christum, non propter necessitatem. Chrysost. in sermo. Chryso.

Non solum effusio sanguinis in confessione martyrium reputatur, sed deuotæ quoque mentis seruitus, quotidianum martyrium est. Hiero. in vita S. Paulæ. Hieron.

Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine compensatur, & redempti cruore Christi, pro redemptione libenter occumbimus. Idem in Epist.

Stat martyr tripudians & triumphans, toto licet lacero corpore: & rimante latera ferro, non solum fert fortiter, sed alacriter sanctum è carne sua circunspicit ebullire sanguinem. Vbi ergo tunc anima martyris? Nempe in tuto, nempe in petra, nempe in visceribus Iesu. Bernar. super Canti. Bernar.

In petra habitans, quid mirum si in modum petræ duruerit? Sed neq; hoc mirum, si exul à corpore, dolores non sentiat corporis: neque hoc facit stupor, sed amor. Submittitur enim sensus, non amittitur: non deest dolor, sed contemnitur. Idem. ibidem.

Est martyrij genus & effusio quædā sanguinis, in quotidiana corporis afflictione: est etiam baptismus aliquis in compunctione cędis & lachrymarum assiduitate: sic quippe infirmis & pusillis corde necesse est, vt quem semel ponere pro Christo non sufficiunt, saltē mitiori quodam, sed diuturniori martyrio sanguinem fundant. Sic & baptismi sacramentū, quoniā iterari non licet, his q̃ sępius in multis offendunt, frequen-

frequentiori ablutione suppleri. Idem in sermo.

Cypria. Aliud est martyrio animum deesse, aliud animo defuisse martyrium. Cypria. in serm. de Mortalitate.

Hilari. Alij martyres in vinculis carcerum gloriantur, alij cæsi in verberibus gratulantur, alij potestati irreligiosorum desecanda felicium capitum colla cõmittunt: plures in extructos rogos currũt, & trepidantibus pęnę ministris in ignem saltu deuotæ festinationis insiliunt: alij in profundum demergendi, non in aquas necaturas, sed in refrigerium ęternæ beatitudinis decidunt, toto ipso se corpore Deo hostiam tãquã holocausta præbentes Hilari.

Basil. Hom 40 militum Martyr. Martyres in medium procedentes, sese Christianos esse confessi sunt. O beatas linguas, quæ sacram illam vocẽ emiserunt, quam aer quidẽ excipiens, sacer est factus: Angeli audientes plauserunt: diabolus vero cum dæmonib⁹ magnam accepit plagam, Dominus postremo in cęlo descripsit. Basil.

Primũ quidẽ sanctorum mors planctu & lachrymis cohonestabatur: nũc vero morientibus sanctis exultamus. Tristiũ namq; post crucẽ Dñi immutata est natura: iã non amplius sanctorũ obitus lamentationibus prosequimur, sed tripudijs circũ ipsorũ sepulcra & veluti choreas ducim⁹. Et mox, Pericula non respicit martyr, coronas respicit: plagas nõ horret, sed præmia numerat. Idem de Barlaam martyre.

Eufeb. Emiss. Dimicauerunt patres nostri contra asperrimos dolores, nos è contrario dimicemus contra mollissimas voluptates. Vicerunt illi tormenta flammarũ, nos vincamus ignea tela vitiorũ. Nam quia esse nouimus sine psecutore bellũ, põt dare Deus & sine cruore martyrium. Etenim si istos dies natales vocamus, quibus in hanc lucẽ in delictis & doloribus nascimur ad dolores, quibus in hunc mundum cum fletu infantiæ vagientis ingredimur: iustius ergo isti celebrantur natales, quibus sancti ex corruptibili luce, in nonã illam futuri seculi veniunt claritatẽ, & filij hominum in adoptionem diuinæ paternitatis ascendunt: & consortes paulo ante mortalium, subito ciues incipiũt esse Angelorum. Euseb. Emiss. in hom. de Natal. S. Genesij.

Discite, inquiunt Martyres ex nobis fidem quærendo acquirere, viuendo excolere, moriẽdo seruare: discite plus peccatũ timere quam gladium, discite propter vitam magis iustitiam amare quam vitã, fidemq; & timorẽ Dei. Quem nos in media belli tribulatione seruauimus, obseruate ne vos in pacis securitate perdatis. Cauete ne anchorem spei ac religionis quam nos custodiuimus in fluctu, vos amittatis in portu. Cauete ne vitam bonam si quando afflictionibus subditam videritis, miseram iudicetis. Cauete ne in arena mũdi, in qua ad subeundos agones missi sumus, aliquã felicitatẽ expectandã putetis. Beatitudo parari hic põt, non potest acquiri. Nõ hic quæras, quod hic nullus sanctorũ obtinuit: non hic quęras, quod hic nec Christus inuenit. Si mundus pacem haberet, gloriam martyres non haberent. Idem in homi.

Homo.

NON se desperet humana fragilitas, vnigeniti sanguinem cõsideret, & in pretio suo conspiciat quanti est, quod tanti valet. Gregor. mora. lib. 4. c. 17. Gregor.

Super illud, Contra folium qđ vẽto rapitur, Homo, ait, est foliũ, quia in paradiso ab arbore cecidit: & quia tentationibus rapit, desiderijs leuatur. Ait ergo, Cõtra foliũ quod vento rapitur, idest, cur tanta rectitudine impetis eũ, quem sic infirmum esse in tentatione cognoscis? Greg. mor. lib. 11. c. 24. Iob. 13.

Attende, quid fuisti ante ortum & quid es ab ortu vsque ad occasum, ac quid eris post hanc vitam. Vnde quidam ait. Bernar.

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesq́,
Subripuere tibi noscere quid sit hō.
Post hominem vermis: post vermem fœtor & horror:
Sic in non hominem vertitur omnis homo.

Alanus. Heu, hominum vnde iste fastus? ista superbia? cuius ærumnosa necessitas, cuius vitam laboriosam deuoluit pœnalitas: cuius pœnalitatem pœnalior mortis cōcludit necessitas: cui esse momentum, vita naufragium, mūdus exilium: cui vita aut abest, aut spōdet absentiam: mors aut instat, aut minatur. Alanus lib. de complanctu naturæ.

Cicero. Sunt homines qui rationem à dijs immortalibus datam in fraudem malitiamq; conuertunt. Cice. lib. 3. de natura Deorum.

COLLE. ¶ Homo inter duas valde dissimiles species, medius constitutus est, brutorum videlicet & Angelorum. Totā autem latitudinem (quæ media interiacet) natura humana occupat: ex quo tā varia hominū ingenia moresque proficiscuntur: qui non minus ingeniorū varietate, quàm oris & vultus figura distant. Prout enim hi alterutri horū extremorum propiores sunt, sic vel Angelorum, vel brutorum naturā participant. Quidā enim acumine & perspicacia ingenij Angelis ꝓpiores quodammodo esse videntur: quales (vt de nostris nihil dicam D. Thom. Aquinate. s. & Augustino, qui in cōfessionibus fatetur se disciplinas omnes sine præceptore didicisse) Aristotelem cum primis, & Platonem &. M. Tullium esse aiunt: quem Plinius extra omnē ingenij aleam positum esse testatur. Quidā vero adeò rudes atque hebetes ingenio sunt, vt brutis proximi esse videantur, qui videlicet præter corporis figuram, vix rationis aliquid habeāt: ideoque nō tam consilio & ratione, quàm impetu & affectu pecudum more ducuntur: quos ēt Barbaros appellare solemus. Hæc autem consideratio cū ad alia multa, tū præcipue ad hoc valet, vt ingeniosi & sapiētes viri, minus aduersus ignorantias & errata rudiū hominum commoueantur: quos natura tales finxisse videtur: ad quam superādam multa vi, singularique Dei fauore opus est.

Habet homo proprium quiddam, inter cętera animantia, vt D. Tho. philosophatur. Cętera enim in ijs quæ ad naturæ suæ conseruationem spectant, nihil aberrant: neq; quidquàm aduersus naturam suā machinantur: Solus aut homo, cum rationalis creatūra sit, multa atq; adeo innumera cōtra naturæ suæ dignitatem, imo & contra salutem & vitam suam molitur. Huius autem deordinationis causam idem D. Thom. esse ait quòd homines vt plurimum, sensum & affectum, non rationis ductum in operando sequūtur. Illi autem qui tales sunt, magis inter pecudes, quam inter homines numerandi esse videntur. Si enim (vt modo diximus) eos qui nihil ingenij acumine valent, inter bruta magis quàm inter homines computamus) quod quidē sine ipsorū vitio fieri p̄i) multo magis illi qui non ratione, sed impetu & affectibus ducuntur (quod vitio nō caret) inter pecudes numerandi sunt, etiā si in amplissima familia nati sint. ¶ Vide etiam hac de re. T. Humanæ vitę miserię, &. T. vita, &. T. cognitio sui.

Mulier.

VIX est ita turpis, aut senio confecta quæ non gaudeat, & libenter audiat, si dicatur esse pulchra. Delectant castas etiam præconia formæ. Hiero. in Episto. Hieron.

Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. In fauo enim duo sunt, mel & cera: & in facie meretricis similiter duo: scilicet decor, & gratia. Hoc est, pulchritudo oris, & dulcedo sermonis: cera succē- Hugo de S. Victo. Prou. 5.

dit

dit ignem mel præbet dulcedinē: Sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflammat carnem, blādimento verò lenocinantis sermonis subuertit mentem.. Stillat mel dum meretrix verba sua mollit, & facit dulcia. Hanc dulcedinem æternæ mortis amaritudo comitatur. Vnde sequitur nouissima eius amara, quasi absynthium, acuta, quasi gladius biceps. Diligit mulier vt capiat: decipit, vt rapiat: amat, quod habes, non quod es. Hugo ad socium volentem vxorem ducere.

Chryso. Improba mulier nunquàm māsuefiet: si durius tractet, furit: si blādius, tollitur, & elata est. Chrisost.

Ferrum coquere quàm mulierem castigare, facilius. Idem.

Qui habet vxorem malam, suorum se peccatorum mercedem accepisse intelligat. Idem.

Nulla in mundo bellua est, quæ cū muliere improba conferatur. Idem.

Acerbum est, pauperiorem duxisse vxorem, acerbum item opus lentiorē. Illud enim rem, hoc authoritatem & libertatem viri minuit & lædit. Idem.

Philon. Callidissimū est mulieris ingenium ad mentem viri luxandam, & à statu suo deturbādam, maxime si fuerit intemperans.

Sui amans est mulier, & zelotypa, ac mirè industria, vt possit viri mores peruertere. Idem.

Democri. Cùm Democritum quidam perconraretur: cur cum magnus esset, paruā duxisset vxorem. Ego (inquit) in malo eligendo, quod minimum erat, elegi. Democritus.

Cum te diligere, & appetere dixerit mulier, tum ab illa magis metuēdum tibi est, quàm cum conuitiatur. Socrates.

Socrates. Socrates se consulentibus de ratione matrimonij contrahendi; dixit: Quemadmodum pisces ò adolescentuli, qui nondum intra nassas sunt, volunt intrare: qui autem iam intus sunt, volunt exire: sic & vos, ne idem vobis accidat, videte. Idem.

Adilon. Vindicta nemo magis gaudet, quàm fœmina.

Adilon. Ignis, mare, mulier, tria mala.

Valeri. Audax est ad omnia quæcunque amat vel odit fęmina, & artificiosa est nocere cum vult. Sed ne longo dispendio te suspendam, lege Aureolum Theophrasti, & Medæam Iasonis, & vix pauca inuenies impossibilia mulieri. Amice, det tibi Deus omnipotens, omnipotentis fœminæ fallacia non falli. Valerius in Epistola ad Ruffum.

COLLE. ¶Mulier est animal calamitosum. Illi enim dictum est, multiplicabo ęrumnas tuas, &c. Hinc Lya nascentibus filijs gratias Domino agebat, & nomina illis, hanc animi sui gratitudinem testantia imponebat: quæ tamen nata filia Dina, nihil legitur dixisse. Gen. 30.

Vinū, & mulieres apostatare faciūt sapientes. Non poterat hoc periculum magis amplificari, quàm illud vino cō parando, quod mētem hominis prorsus alienat. Id satis patet Dauidis, & Salomonis exemplo.

Eccl 25. De malitia, & moribus mulierum multa inuenias Ecclesiastici. 25. Omnis (ait) plaga tristitia cordis est, & omnis malitia, nequitia mulieris. Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis, & oēm nequitiam, & non nequitiam mulieris. Pro quo alius vertit apertius. Summa plaga est mœror animi, summaq; malitia, malitia mulieris. Cedo quanuis plagā, modo ne plagam animi: & quanuis malitiam, modo ne malitiā mulieris, & cętera, quæ sequuntur. Quę omnia non ad omnes mulieres, sed ad quarūdam malitiam potissimum pertinent: quibus cohabitare non solum periculosissimum, sed etiam molestissimum est. Capite verò sequenti, de vtroque mulierum genere malarum scilicet, & bonarum copiose loquitur.

Humanæ naturæ, post lapsum miseriæ atque conditio.

Gregor. HOmo, qui si non peccasset, etiam carne spiritualis futurus erat, factus peccando etiam mente carnalis. Quare sola cogitat corporalia. Gregorius Moralium lib. 5. capite. 24.

Culpæ suæ pęnaliter subdita natura nostra, iam extra naturam suam facta est. Greg. mor. lib. 8. c. 11.

Iob. 15. Super illud, Vt iustus appareat natus de muliere, sic Gregor. Quomodo iustus apparebit, qui de illa natus est, quæ extitit iniustitiæ propinatrix? Greg. mor. lib. 12. c. 15.

Quia humanę naturæ ramus putruit in radice, ideo in conditionis suæ viriditate non subsistit. Gregorius Moral. lib. 10. capite. 8.

August. Humanæ naturæ corruptelā declarat D. Augustinus hoc exēplo. Arbor erat pirus in vicinia vineæ nostræ pomis onusta, nec forma, nec sapore illecebrosis. Ad hanc excutiendam atque asportandam nequissimi adolescentuli perreximus nocte intempesta, & abstulimus inde onera ingentia, non ad nostras epulas, sed vel proijcienda porcis, etiam si aliquid inde comedimus, dū tamen fieret à nobis, quod liberet, quod non liceret. Ecce cor meū Deus meus, ecce cor meum, quod miseratus es in imo abyssi. Dicat tibi nunc ecce cor meum, quid ibi quærebat, vt essem gratis malus, & malitię meæ causa nulla esset nisi malitia. Fœda erat, & amaui eam: Amaui perire, amaui defectum meum, Augustin. confes. libro 2.

Quis fecit me? non ne Deus meus? nō tantum bonus, sed ipsum bonum? Vnde igitur mihi male velle, & bene nolle, vt esset cur iuste pœnas luerem? Quis in me hoc posuit, & inseruit mihi plantarium amaritudinis, cum totus fierem à dulcissimo Deo meo? Si diabolus autor, vnde ipse diabolus? Quod si & ipse peruersa voluntate ex bono Angelo diabolus factus est, vnde & in ipso, voluntas mala qua diabolus fieret, quando totus Angelus à cōditore optimo factus esset bonus? His cogitationibus deprimebar iterum, & suffocabar. August. confes. lib. 7. animi sui æstus ante conuersionem declarans.

¶ Maximam hominum vanitatē esse credidit, Propheta cum dixit. Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Quid enim maius dici potuit, quam illum nō modo vanitatem, sed vniuersam vanitatem appellare? Item illud, Veruntamen vani filij hominum, &c. Quid quæso vanius eo, qui quoniam struthionis, aut alterius auis pennam in pileo gestat, penna ipsa leuior incedat? & hac re tam vana gloriam à spectatoribus aucupetur? seq; pp hoc spectabilem oībus esse credat? COLLE. Psal. 38. Psal. 61.

Naturæ corruptio quāta sit, vel hoc argumento colligi potest, quod inter accipitres ij etiā qui viribus & corporis magnitudine præstant: etiam si feri, & siluestres sint, triginta tamen dierum spatio, aut paulò plus ita ad homines assuescūt, vt in sublime, ac pene super nubes volantes, ad vocantis manū & vocem secuti auolent, adeò naturalem feritatē paucorū dierum consuetudine dediscunt: homo autem post triginta & eo plus annos seruatæ pudiciuę, adhuc stimulis carnis frequēnter impetitur: vixque naturalem eius pruritum ac titilationem euadere potest.

Miro modo natura per peccatū inuersa est. Rationis enim erat affectus animi dirigere, qui natura sua cæci sunt: modo vero vsq; adeo homo affectuum suorum imperio addictus est, vt rationis in plerisque munus sit, non affectus dirigere, sed affectibus obsequi, hoc est, viam quærere, qua affectibus & cupiditatibus impune & suauiter indulgere possit. Quó fit, vt ratio ipsa, à conditionis suæ nobilitate degenerās, in carnis quodammodo naturā

versa

versa sit. Sicut enim, qui adhæret meretrici, vnum cum ea corpus efficitur: ita cum ratio adhæret carni, caro quodámodo & ipsa fit, vel (quod grauius est) vilissimum carnis mancipium, dū vim omnem suam in explendis carnis cupiditatibus impendit, quæ tamen antea Deo adhærens vnus cum eo spiritus erat.

Eccl. 42. Abyssum, & cor hominis inuestigauit. Per cor hominis non iàm cogitationes hominis (quas qui habet intelligit) quàm malitiam humani cordis

Eccl. 17. (quæ soli Deo nota est) intellexit. De qua idem alibi ait, Quid nequius, q̄ quod excogitauit caro & sanguis? Et illud. Ipse enim sciebat quid esset in homine. Tria igitur hæc inter se comparantur, Deus, abyssus, & malitia cordis humani quæ per peccatum contigit. Hæc autem consideratio verā cordis humilitatem, timorem castum, & solicitam sui custodiam parit: cum talem intra se hospitem gerere pius homo animaduertit.

Mirabile dictu est, quantum homo & intelligat, & ferueat ad humana, quantumq; langueat & torpeat ad spiritualia atque diuina. Ad illa lynceos oculos, & aquilarum alas, ad hæc vero talpa cæcior, & testudine tardior est: cum illa tamen leuissima, ista, & maxima, & summa sint. Vnde ergo hæc tanta peruersitas? Nimirum ex lapsu naturæ per peccatum: Ante peccatum enim homo sicut ad supernaturalia & diuina destinatus erat: ita supernaturalia quoque dona & instrumenta ad hunc finem acceperat: Vbi verò in peccatum lapsus fuit, his cœlestibus donis, quibus instructa natura erat, spoliatus est. In hoc igitur statu positus, nihil mirum si ad spiritualia torpeat, ad naturalia vero solertissimus, atque promptissimus fit. Sicut aqua natura & sponte sua deorsum fertur, quæ tamen nisi arte & ingenio sursum ferri non potest: ad hūc modum (vt D. Thomas ait) homo sibi ipsi relictus, ad opera naturæ suæ conuenientia habilis atque propensus est: ad supernaturalia verò, nisi aliunde iuuetur, ineptus. Ante peccatum enim in regione diuini amoris positus erat, modo vero in regione proprij amoris [illegible]am agit: ideoque se supra omnia diligit, se in omnibus quærit, ad se omnia ordinat, propter sua commoda captanda, aut incommoda vitanda, terras & maria lustrat: ferrum & ignem non veretur, dummodo corporis commoditatibus aut voluptatibus consulat: qui tamē vix vnius diei ieiunium propter Deum sustinet.

Sicut intra venas silicis ignis quodā modo latet: qui tamen ferro ictus, foris erumpit: ita intra viscera nostra latet ignis concupiscentiæ: qui tamen oblatis occasionibus excitatur: dum aut ea videmus, aut audimus siue tractamus, quæ hunc ignem excutiant, vt omittam interim eam esse cupiditatis nostræ malitiam, vt interdum etiam sine extraneo aliquo obiectu vi sua excitetur. De hoc enim illud accipiendum videtur, Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim æramentum, sic æruginat nequitia illius: (hoc est ex se rubiginem producit) & si humiliatus vadat curuus, adijce animum tuum, & custodi te ab illo. Aptissima similitudine naturæ nostræ corruptelam significauit: quæ ita per peccatum læsa est, vt etiam si externa vi ad malum non impellatur: ipsa tamen ex se variarum cupiditatum ferruginem generet. Hinc illud, sensus enim & cogitatio cordis humani ad malum prona sunt, ab adolescentia sua. Quod autem ait, non credendum esse huic inimico (hoc est corpori nostro in æternum) significat nunquam hominem in hac vita ad eum virtutis gradum pertingere posse, vt non illi ab hoc hoste timendum sit. Cupiditas enim in hac vita minui potest, finiri non potest.

Eccl. 12. Genes. 8

Quis

Quis sit humanę naturæ status post peccatum, vnico verbo declarat Propheta, cum dicit. Et recordatus est qa caro sunt. sp.v.& n.r. Quãuis enim homo carne constet & spiritu, spiritus tamen carni immersus, caro quodãmodo fit, immo mancipium carnis suæ. Vnumquodq; enim recipitur, ad modum recipientis: eiusque naturam participat: Sic videmus, ferrum in ignem coniectum, ignem quodammodo fieri: & odoriferam aquam cœno admixtam, odorem suum amittere.

Psal. 77.

Ea est peccati deformitas & malitia (quo videlicet Deum in quo viuimus, mouemur, & sumus, propter vilissimum terrenarum rerum puluerem cõtemnimus) eaque rursum in natura lapsa ad hoc tãtum malum procliuitas, vt D. August. Manichæorum errore seductus, ad trigesimum vsque vitæ annum miris, & incredibilibus penè modis se dicat dies noctesque excruciatum, huius tãti mali causam inquirens. Neq; enim vlla ratione sibi persuadere poterat, hoc tantum malum (hoc est naturam sic ad mala procliuem) à summo bono creatam: qui plane bonus, & summe bonus, bona omnia fecit. Vnde ait.

Quia non audebat anima mea, vt ei displiceret Deus meus, nolebat esse tuum, quidquid ei displicebat. Qua de re multa is confessionum lib.7.c.5. & sequentibus disputat. His igitur eruditissimi veri cruciatibus illegitimus, quanta sit peccati deformitas & malitia, & quanta naturæ lapsæ ad malum pronitas: quam tamẽ bonus Deus bonam fecit: sed Diabolus peccati adinuentor infecit, & sibilo serpentis afflatam, ad innumeras scelerum species procliuem fecit.

Naturam lapsam, & humanum cor D. Augustinus Confessionum libro 2. limosæ alicui lacunæ appositissimè cõparat: ex qua exhalantur nebulę de limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, quę obnubilant, & obfuscant hominis mentem.

Quare, ait sanctus Iob, Posuisti me contrarium tibi? miseranda certe conditio, quòd sic conditoris nostri imperio repugnemus. Subijciamus huius rei exempla. Cùm Dominus filios Israel ad expugnandam Chananæorum terram procedere iubebat, magno timore perterriti, nullo modo illuc ascẽdere, sed in Aegyptum regredi contẽderunt. At cùm Dominus propter eorum perfidiam eos ab hoc itinere reuocasset, tunc aduersus imperium Domini & Moysi illò ascenderunt. Sic ẽt quo tempore Dominus sabbata & leges suas seruare præcipiebat, inobedientes extiterunt: modo verò cũ eos ab hac obseruantia reuocat, pertinaciter eas obseruant. Iob 7.

Videmus passim ægrotos quibus cùm frigidæ potus esset maximè noxius, cibus autem propter summam imbecillitatem longa inedia contractam, maximè necessarius, tamen frigidam auidissime sitire, & cibum supra quàm dici potest, horrere, atque fastidire. Hoc autem exemplo naturæ lapsæ morbus appositissime significatur: qui facit, vt vitia, quæ mortem animæ inferunt, vehemẽter sitiamus, pietatis autem & iustitiæ opera, quibus salus & vita nostra continetur, supra modum fastidiamus. Huius enim rei gratia sanctus ille aiebat, Quare me posuisti contrarium tibi? &c quia videlicet, quod tu vis, ego nolo: quod tu nos vis, ego volo: nec volo modo, sed scienter etiam appeto.

Vidi aquæ dulcissimę & suauissimę puteum, iuxta littus maris positum: Quadam verò die præter omnium spem, atque solitum aquarum fluxũ, ita inundauit mare, vt puteum salsa aqua impleret. Quo factum est, vt putei aqua, quæ dulcis erat, salsedinem illam diutius retineret. Hac quoque imagine naturæ lapsæ morbus poterit designari, quæ ante lapsum purissima erat, nullamque peccati salsedinem retine-

retinebat: post lapsum verò pristina dulcedine, & puritate, eius peccati saporem & naturam refert, quo infecta fuit.

Quemadmodum si rabiosus canis morsu hominem impetat, similē sui facit: ita cum antiquus serpens morsu, & afflatu suo hominem infecit, sui similem, hoc est, in Serpentem quodāmodo vertit: hoc est, virulētissimum, callidissimum fecit. Hinc tot in hominib⁹ doli, tot fallaciæ, tot fraudes, &c.

Iob.30. Hinc sanctus Iob, Frater, inquit, fui

Ezec.2. Draconum, &c. Et ad Ezechielem Dominus, Cum scorpionibus habitas. Adde, quod queadmodum pij, quos Deus inhabitat, diuini quodammodo fiunt: ita etiam quos Dæmon inhabitat, sui similes, hoc est, superbos, inuidos, mendaces, & crudeles efficit.

Ne te Vulgi iudicia & perditorum hominum facta, dicta, & exempla moueant: humanæ naturæ statum, post illum communem lapsum contemplare: deprehendesque illam talem relictam esse, quale fuerit horologiū extra leges & ordinem suum dispositū, quod perperam temporum spatia designat. Qualis cythara, neruis nullo adhibito temperamento sonantibus, cuius sonitu nihil insuauius: talis ergo humana natura post peccatum relicta fuit. Cur ergo tātopere errores, & deliramenta hominum miraris? cur tam acriter aduersus peccantes (non sine superbiæ, forsitan supercilio) indignaris? Vera enim iustitia compassionem, falsa verò indignationem habet.

Anima.

Gregor. IN vanum accipit animam, qui sola præsentia cogitat, & quæ sequūtur in perpetuum non attendit, & qui eius vitam negligit, & ei curam carnis anteponit: Non autem accipit eam in vanum, qui ad eius vilitatem intentione continua referunt quæcunque corporaliter operantur. Gregor. mor. lib.7.cap.19.

Iubet dominus. vt ægrotus portet lectum: quia quem Dominus sanat, contumelias carnis post modum tolerat, qui prius in eius desiderijs quiescebat. Greg. mor. lib.23.c.23.

Quomodo illam angelicæ dignitatis celsitudinem comprehendere, poterimus, quando nec ipsius animæ nostræ naturam inuestigare valemus? Qualis est ista, quæ carnem viuificare potest, se autem in sanctis cogitationibus vt volet, constringere non potest? Qualis est ista, tam fortis, tā infirma, tam parua, tam magna quæ rimatur secreta Dei, & cœlestia contemplatur, atque humanis commodis multarum artium peritiā perspicaci ingenio inuenisse probatur? Qualis ergo est ista, quæ tam multa de cæteris nouit, & se qualiter facta sit, prorsus ignorat? Licet enim nonnulla ambigua à quibusdam per eius originem proferantur: inuenimus tamen eam esse quendam intellectualem spiritum, per creatoris potentiam factum, immortaliter iuxta modum suum viuentem, mutabilitati subiectum, obliuioni deditum, quem timor sæpè afficit, lætitia extollit. O res mira, omnique stupore dignissima. De Deo quidem creatore omnium, qui est incomprehensibilis, & ineffabilis, excelsa & mirabilia nimis omni remota ambiguitate legimus, loquimur, & scribimus: de Angelis autem, & animabus, quicquid dicimus, non tam euidenter approbare possumus. Aug. in medita. August.

Anima est substantia creata, inuisibilis, incorporea, immortalis, Deo simillima imaginem habens creatoris sui. Idem in lib de diffinitione animæ.

O anima insignita Dei imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, rationis particeps, quid tibi cum carne? qua, quid aliud vilius sterquilinium inuenisti? Ber. in Medita. Bernar.

Cadit

Cadit asinus, & inuenit qui se subleuat, cadit anima, & non est, qui manũ adponat. Idem.

Isido. Anima dum viuificat, corpus anima est: dum vult, animus est: dũ scit, mens est: dum recolit, memoria est: dum rectum iudicat, ratio est: dũ spirat, spiritus est: dum aliquid sentit, sensus est. Isido. in Etymolo.

Chryso. Omnia duplicia naturę nostræ Deus dedit, binos oculos, binas aures, binas manus, binos pedes: si alterutra pars è duobus læsa fuerit, necessitati per alteram inseruimus. Animam verò vnam dedit nobis, hãc si perdiderimus, quid superest: quo cum in vita maneamus? Chrysost. hom. 19. ad Popul. Ant.

Epictet. Magis necessarium est animę quàm corpori mederi. Præstat enim mori, quam male viuere. Epictetus.

Cicero. Cùm optimus quisque maxime posteritati seruiat, esse aliquid verisimile est, cuius is post mortẽ sensum sit habiturus. Cicero Tuscul. lib. 1.

Præstantes viri, nunquàm tanta conati essent, quæ ad posteritatis memoriam pertinerent, in animo vidissent, posteritatem ad se pertinere posse. Nonne melius multo fuisset, otiosam ætatem & quietem sine vllo labore & cõtentione traducere? Sed nescio quomodo animus erigẽs se, posteritatem semper ita prospicit, quasi cum excesserit è vita, tum denique victurus sit. Idem in Cato. maiore.

Cyrus maior moriens apud Xenophontem, ita ait. Nolite arbitrari, o mi chariſſimi filij, me, cum à vobis discessero, nusquam aut nullum fore: nec enim dum eram vobiscum, animum meum videbatis: sed eum esse in hoc corpore, ex ijs rebus quas gerebam, intelligebatis. Eundem esse creditote, etiam si nullum videbitis. Idẽ, ibidem.

Humanus animus decerptus ex mẽte diuina, cùm alio nullo, nisi cum ipso Deo (si hoc fas est dicto) comparari potest. Hic igitur, si est excultus, & si eius acies ita curata est, vt ne cœcetur erroribus, fit perfecta mens: id est, absoluta ratio, quod est idem, quod virtus. Idem lib. 5. Tuscul.

¶ Sicut naturalis appetitus materiæ suscipiendi aliam formam ab ea quam habet, argumentum est corruptionis omnium rerum materialium: ita contra naturalis appetitus æternitatis, qui in anima nostra est, immortalitatis eius argumentum est. Aliter enim perperam esset instituta natura, si ea rei impossibilis naturalem nobis appetitum inseruisset, cum is omnino frustra esset. COLLE.

Sicut in nucibus, amigdalis, & castaneis, præcipuum nucleus est (cortices enim, velut tecæ sunt, & receptacula huiusmodi fructuum) sic existima, mentem hominis velut nucleum esse, corpus verò velut huius nuclei esse quodammodo corticem, & receptaculum: vel (vt Petrus Apostolus) tabernaculum, quanuis reuera hominis ipsius pars, vilior tamen pars sit. Ex quo apparet, quàm præpostere faciant, qui neglecta prorsus anima, solius corporis velut nuclei curam gerunt, & omnem in eo curando solicitudinem ponunt.

Magna hominis peruersitas est, qđ cum vilis caro ei ad spiritus obsequiũ data sit, ipse cõtra carnis obsequio nobilem spiritum, mancipauerit: dum vim suam omnem in opibus ad carnis obsequium cõgerendis, & voluptatibus exquirendis impendit. Cuius rei velut imaginem quandam nobis exhibet Sanson ab hostibus captus: quos cum ante captiuitatem suã grauiter premeret, vbi captus est, in pristinum relegatus viliſſimorum iumentorum more victoribus seruiebat. Idem autem spiritus noster patitur, cum à iustitia cadens, in peccatum labitur.

Quisquis es, qui animæ tuæ cura neglecta, omnes curas & cogitationes tuas

tuas in cultu, delitijsque corporis ponis, rem planè pretiosissimam negligis, & vilissimam curas. Quantum enim anima corpori præstet, vel hoc vno argumento colligi potest: quod quidquid venustatis, & dignitatis humanum corpus habet, id totum ab anima habet. Hoc enim inter hominem & res alias corporeas (quæ ex materia, & forma, composita sunt) distat, quòd in his esse totius non à forma solum, sed ab vtraque parte profluit, atque consurgit: at cum anima rationalis habeat esse per se, id ipsum esse quod habet, corpori cõmunicat, & cum eo cætera omnia, quæ illud assequũtur. Quid autem corpus habeat, dum ab anima separatum est mors ipsa declarat. Quid enim quatriduano mortuo horribilius? quid ad odorem tetrius? ad spectandum deformius? ad salutem pestilentius? Ipsum enim aerē cadaueris corrupti fœtor ita inficit, vt mortem interdum afferat. Tale est igitur sine anima corpus: cuius tamen delitijs terræ, & maria non sufficiunt.

Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, &c. In causa est, quòd spiritus quidem noster in hoc mũdo tanquàm peregrinus in aliena regione versatur: Spiritualis enim locus spirituali creaturæ magis conueniebat. At caro in hoc mundo, tanquam in genitali solo & in propria regione, & naturali loco suo cõmoratur: à quo sane, sicut cætera quæ in naturalibus locis sunt, plurimum iuuatur. Quin etiam ipsi quoque sensus carnis sua hoc in loco habent obiecta præsentia, à quibus potenter trahũtur, & alliciuntur, cum tamen spiritualia mẽtis obiecta, hoc est, cœlestia bona, procul posita sint, & quodammodo lateant. Quo fit vt homo singulari Dei dono & auxilio egeat, vt desinat esse carnalis, cum ita carne vndique septus sit.

In anima nostra sublime quiddam atq; diuinum esse (quamuis Dei particula non sit, vt Hæretici quidam senserunt) vel hoc argumento colligitur quòd cum Deus animantia cætera cõderet, hæc verba ferebat, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & omne volatile super terram. Anima enim piscium, volatiliumque ex eadem materia est, vnde formatum est corpus. Cæterum rationalis anima aliunde venit, hominis enim corpore è limo terræ formato, Deus inspirauit in illud spiraculum vitæ. Itaque anima insufflatione Dei creata, diuinum quiddam præsefert. Hinc Philosophi Deum ex suprema animæ nostræ parte mentem corporis expertem nominauerunt. Nihil enim in terris, aut dignius, aut Deo similius inuenerunt. Gene. 1.

Voluntas.

Mala voluntate non solum quisq; miser efficitur: sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur. August. lib. 13. de Trinitate. August.

Nemo quærat efficientem causam voluntatis malæ: non est efficiens, sed deficiens: quia nec effectio, sed defectio est. Idem de ciuitate Dei lib. 12.

Iustitia Dei est aliquando vt sanus sis, aliquando vt ægrotes. Si quando sanus es, dulcis est volũtas Dei, & quãdo ægrotas, amara est voluntas Dei, non recto corde es. Quare? quia non vis dirigere voluntatem tuam ad volũtatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuã. Illa recta est, sed tu curuus. Voluntas tua corrigenda est ad illam, non illa curuanda est ad te, & rectum habebis cor. Idem Psal. 35.

Nihil omnino tam facile est bonæ voluntati, quàm ipsa sibi: & hoc sufficit Deo Idem.

Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quem enim deseuiet ignis ille, nisi in propriam voluntatem? Nam propria voluntas Deum impugnat, Bernar.

impugnat, & aduersus eũ extollitur. Ipsa est quæ paradysum spoliat, infernum ditat, sanguinẽ Christi euacuat. & ditioni Diaboli mundum subiugat. Bernar. in serm. 3. Resurrectionis Domini.

Grande malum propria voluntas: qua fit, vt bona tua tibi bona non sint. Propria voluntas est, quæ non est cõmunis cum Deo & hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus, non ad honorem Dei, non ad vtilitatẽ fratrum, sed propter nosmetipsos facimus: non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus, sed satisfacere proprijs motibus animorum. Huic contraria est charitas: quæ Deus est. Porrò voluntas propria quo furore Dominũ maiestatis impugnet, audiant & timeant serui propriæ voluntatis Primo namque seipsam subtrahit & subducit dominatui eius cui tanquam autori seruire iure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? Addit adhuc & quod in se est, omnia quoque quæ Dei sunt, tollit & diripit. Idem ibidem.

Dico fiducialiter, nemini qui fit in propria voluntate, posset vniuersus mundus sufficere. Vtinam propria voluntas rebus istis esset contenta, nec in ipsum, (horribile dictu) desæuiret autorem. Omnino enim vellet Deũ peccata sua, aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum nõ esse Deum, quæ quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustũ, aut insipientem esse. Crudelis plane est, & omnino execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat. Qui autem vult Deũ esse iniustum, vult Deum non esse Deum: & qui desiderat Deum nõ esse, nonne quantum in se est, Deum occidit? Idem, ibidem.

COLLE. ¶ Sicut in orbibus cœlorum sunt duo motus, alter cuiusque proprius (qui tardissimus est) alter communis omnibus, qui est velocissimus: ita in homine duplex est appetitus, alter quidẽ proprius, qui videlicet homini conuenit, quatenus homo est (qui est appetitus rationalis) alter vero communis illi cum brutis, qui dicitur sensitiuus. Et ille quidem valde remissus est: quo ad spiritualia ferimur: hic verò vehementissimus, quo ad carnalia, atque terrena bona rapimur. Ex quo apparet quanto vehementius corrupta natura ad malum feratur quàm ad bonũ: ad visibilia, quàm ad inuisibilia: ac proinde quanto studio, atque labore opus sit, vt hanc tantam passionum vim, rationis freno coercere possimus. Maxima enim vi atq; arte, eget eques, qui equum agitat rebellem, indomitum, & habenarum impatiẽtem, quique sessorem à se excutere nitatur.

Quo studio sancti viri aduersus propriæ voluntatis appetitiones armentur, declarauit S. Dositheus: qui sese magistri sui voluntati omnibus in rebus subdiderat. Quando vero languere & ægrotare cœpit, ac sanguinem spuere (tabifico enim morbo extinctus est) audiuit à quodam, oua sorbilia multum conferre ac prodesse his q sanguinem execrant. Ait ergo magistro suo B. Dositheus, Pater vellem tibi dicere rem quandam, quam mihi admodum profuturũ audiui: sed nollem mihi eam concederes, quoniam me admodum huiusce rei cogitatio infestat. Ait illi Dorotheus, Dic mihi quæso, quæ nam sit res illa? Ait Dositheus, Sponde mihi non daturum illam, quandoquidem (vt dixi) illius rei cogitatio me infestat. Cui Dorotheus, Probe (inquit) faciam vt dicis. Quid nam vis? Audiui, inquit ille, à quibusdam, quod oua sorbilia multum his, qui sanguinem expuunt, conferãt. Sed te per Deum obsecro, cum non tu præ ueneris, vt dares mihi, noli amplius exhibere propter animi mei cogitationem.

Affectus,

Affectus, vel Passiones animæ.

Gregor. NOn præualet mens turbata conspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: nec enim sol in nubibus cernitur, nec imago in aqua turbata. Gregor. mor. lib. 5. c. 33.

Sæpe, quod voluptuosè appetimus necessarium suspicamus. Idem lib. 9. cap. 51.

Plutar. Solem sæpe nubes obumbrant, rationem affectus.

Cicero. Quisquis est qui moderatione & cōstantia polleat, quietus animo est: sibique ipse placatus: vt nec tabescat molestijs, nec frangatur timore, nec sitienter quid expectans, ardeat desiderio, nec alacritate futili gestiens deliquescat, is est sapiens. cicer. lib. 4. Tuscul.

Ad lectorem.

COLLE. QVam sit necessaria affectuum & passionū animæ nostræ cognitio, vel ex eo liquet, quod maxima Moralium virtutum pars in his sedandis, & moderādis, atque ad mediocritatem reuocandis, constituta est. Cuius rei gratia D. Thom. longum de affectibus & passionibus hisce sermonem contexuit. ¶His etiam adde quod acurata huius rei cognitio supra quam dici potest, ad nostri ipsorū cognitionem conducit: in qua veteres olim Philosophi summam totius veræ sapientiæ posuerunt. Quocirca boni consulet pius lector, si in hoc argumēto tractando paulò fuerimus longiores. Hac enim doctrina non suum modo, sed multarum etiam gentium, & nationum ingenium, mores, & vitę genus prudēter diiudicare ac discernere poterit. Quodque maius est, hac ratione intelligent qui his affectibus vehementer obnoxij sunt, in quanto salutis discrimine versentur, & quibus vitijs (nisi sibi studiose prospiciant) affines sint. Has igitur commoditates ex huius philosophiæ cognitione captare poterimus.

¶Hac igitur in re illud primo loco ex Peripateticorum sententia aduersus stoicos disputantium, tenendum est, affectus nobis, non frustra à natura datos esse. Sunt enim velut calcaria quædam, & stimuli, quæ languentem aliquando naturam ad res gerendas exacuunt. Ira enim nos ad vindicatiuam iustitiam exequēdam animum addit. Compassio & misericordia ad pauperes & miseros iuuandos. Honoris appetitio ad pericula pro patria subeunda, & virtutis studium. Cùm enim vni virtuti honor debeatur, hac honoris illecebra homines honoris cupidi ad virtutis amorem excitantur: similique ratione pudor & verecundia reuocāt à vitijs: quòd dedecus & ignominiam pariāt. Verum his affectibus homines sicut cæteris naturæ beneficijs fere abutuntur: dum illis non vt stimulis ad virtutem, sed vt magistris, & consultoribus sopita & neglecta ratione, ad res turpes abutuntur. Est tamen inter ipsos affectus latum discrimen: Quidā enim sunt vehementes & generosi: quales multorum Imperatorum, Principumque fuerunt: quibus si quis rectè vti velit, habebit planè magnos intra se ad res benè gerendas aculeos. Quo fit, vt si quis bonarum artium vehementi desiderio flagrans, se illarum studijs addicat, nō dubium, quin (nisi natura reclamet) magnos in ijs processus facturus sit: quod contra fiet, si se, vitijs & cupiditatibus addixerit. Itaque affectuum vis, sicut feracissimum solum, in vtramque partem valet, siue spinas, siue segetes ferat. Sunt etiam affectus alij vehementes illi quidem, sed viles & abiecti: quales sunt hominum rudium, & barbarum, & interim etiam mulierum. Mulier quippe animal est affectibus valde obnoxium: ideoque de illa dictum est, Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium.

Quoniam vero multi homines, atque

que adeo etiam gẽtes, & nationes huiuſmodi affectus valde acres & vehementes habent, erit ſanè opere pretiũ explicare, quibus potiſſimum iſti vitiis (niſi ſibi diligenter proſpiciant) I. affines ſint. Et primum quidem ſequitur eos qui ſic affecti ſint, minus ratione & libero arbitrio valere. Vehementes enim paſſiones rationem excæcare & libertatem arbitrij minuere, certum eſt. Hæ nanque liberum poſt ſe arbitrium trahunt quemadmodum bilanci pondus additum, eam in alteram partem inclinat; quamuis nõ omnino libertatem adimant. Idemq; de rebus non pro earum natura, ſed pro affectus ſui libidine iudicant: atque ita decipiuntur, quemadmodum illi q vitro rubeo aut ceruleo oculis obiecto, cernunt. Tales enim res iudicant, quales ipſis apparent, nõ quales ſunt. Sed animus irati iuſtiſſimam irã ſuã iudicat, quamuis iniuſtiſſima ſit. Sic auarus pecuniam non pro eius vtilitate, ſed pro cupiditate ſua metiẽs, ſummum ferè in ea bonum ponit. Sic am- II. bitioſus &c. ¶ Eoſdem etiam ſui nimium amantes eſſe neceſſe eſt. Rami enim arborum ingentes, non niſi ab ingenti radice prodeunt. Cum ergo affectus omnes ab amore ſui, tãquam à radice oriantur (ab hoc enim amore oritur & odium, & ira, & deſiderium, & timor, & gaudium, & mœror cæteráque ſimilia) conſequens eſt, vt ſi affectus vehementes ſint, vehementiſſimus quoque ſit amor ſui, qui tales parit affectus. Hic autem amor à Græcis philautia, & totius prauitatis cauſa eſſe dicitur: quem in fine ſeculi, cùm pri 2.Tim.3 mis abundaturum Apoſtolus ſcripſit, cum ait. In nouiſſimis diebus inſtabũt tempora periculoſa. Erũt enim homi- III. nes amantes ſe &c. ¶ Sequitur deinde eoſdem vehementiſſime affectare honores, opes, & voluptates, & q̃dquid poſtremo ad corporis emolumentum ſpectat. Hæc enim huius inordinati amoris, velut ramuli, & obiecta ſunt. Quiſquis enim ſe, id eſt, carnem & vitam ſuam nimis amat, nimis quoque carnis & vitæ huius bona amat: quæ ſunt, honores, opes, ac delitiæ: vnde conſequitur, vt vehementiores hi ſtimulos ad ſuperbiam, auaritiam, atq; libidinem habeant. ¶ Sequitur deinde tales difficilius eas virtutes, aſſequi poſſe, quę in mediocritate conſiſtunt: quæque domandis moderandiſque affectibus præfectæ ſunt. Sicut enim eques difficilius ſubiicit equum, qui natura ferocior, & habenarum impatientior eſt: ita ratio tanto difficilius moderatur affectus, quantò violentiores, & effrenatiores ſunt. Mediocres enim & moderati facile ad medium reducuntur, & rationis habenis ſubijciuntur. ¶ Sequitur præterea apud tales odia diuturna maxime eſſe. Quia enim odiũ ex amore naſcitur, ſi amor hic (vt diximus) vehemens eſt, vehemens quoque ex eo odium conſequi neceſſe eſt: præſertim cum odium ex eo potiſſimum oriatur, quòd nobis ea quæ ardenter amamus ſubtrahuntur: quæ ſi nimium amantur, nimiũ quoque aduerſus iniuriam inferentes excitatur odium. ¶ Tales præterea in ijs quæ cupiunt, maximè ardentes, & vt ita dicam voluntarij ſunt: Vehementes enim paſſiones, vehementer quoque poſt ſe voluntatem trahunt: difficillimè enim homo ab eo diuelli poteſt, cui medullitus inhæret, cuique propenſiori voluntatis ſtudio affectus eſt quàm ſi illud moderate deſideraret. ¶ Quo fit etiam, vt tales difficiliores ad obediendum ſint: magnoque labore à ſuperioribus regantur: cum ad obediendum aliena voluntas amplectenda, & propria repudianda ſit: quæ quò magis ſui iuris eſt, eò difficilius alieno paret imperio. ¶ Sequitur præterea, vt tales ſint (quod Græci dicunt) Euphantaſiotati: hoc eſt maxime apprehendentes: qui videlicet immobiliter ijs rebus quas vehementer animo conceperunt, adhærent. Siquidem

IIII. V. VI. VII. VIII.

dem appetitus sensitiuus (qui affectuum sedes est) & imaginationis vis ita sibi mutuo respondent, sicut volūtas & intellectus: quorum alter alteri præest: & quasi cœcutientem dirigit. Quò fit, vt si vehemēs aliqua passio in appetitu sit, consequenter & imaginationis apprehensio illi respōdens, debeat simili intentione perdurare. Scitum enim est, causas sibi inuicem causas esse, quæ actionibus suis altera in alteram vicissim agant. Sic enim videmus memoria iniuriarum iram excitari: iram autem ipsam rursus eandem memoriam acuere & conseruare.

IX. ¶ Hinc etiam sequitur tales maiora frequenter viribus suis aggredi: quia enim affectus eorū ingentes sunt, & ferè homines affectibus pareant, efficitur vt tales (nisi diuino afflatu agantur) maiora frequenter viribus suis ordiantur. In quos illud optimè quadrat, quod Agesilaus rex paruulo filio acrius quàm pro ætate hostem aggredienti dixit, Puer, aut viribus adde, vt animis detrahe. Fructus enim audaciæ huius sunt, vt in magnas sæpe difficultates & necessitates se ipsos coijciant: à quibus se extricare postea nequeant: aut quod moliuntur, non assequantur: aut in medio itinere corruentes, operisque magnitudine fracti, imperfecta opera relinquant.

X. ¶ Illud etiam sequitur, vt ijdem in quibusdam nimium leues & inconstantes, in quibusdam verò pertinaces sint. Pertinaces quidem, cùm vehementer aliquid apprehendunt (vt modo explicatum est) inconstantes autē, quia cum præcipiti affectu, & inconsulta ratione ad res aliquas temere afficiātur: vbi affectus ille deferbuit, ac subsedit: ea quæ leuiter ex solo cęperant affectu facile, deserunt.

XI. ¶ Ex eodem quoque fonte procedit, hos ipsos & secundis, & aduersis rebus vehementer exagitari. Vehemētes.n. affectus in vtramque partem valent: ideoque prosperis & lætis rebus nimium efferuntur & dilatātur: aduersis vero ita contrahuntur, vt vix compotes sui sint. Hæc igitur tam multa & varia incommoda formidare debet, quicunque acres & ingentes affectus à natura acceperunt.

Cæterùm quoniā vulnera iam deteximus, dignum est, vt medicamenta quoq; in medium proferamus. Primum igitur est, vt quisquis se ijs animi ægritudinibus grauiter laborare intelligit: nullo modo in electione atque iudicio rerum motibus animi sui fidat, nisi iisdē iam sedatis atque compositis, adhibitoq; maturo indicio: Sic qui vehemēter iratus est, quo tempore feruet ira, nihil decernat: quoniam hoc tēpore crudelitatē iram pro æquitate ducit, & leuissimam frequenter iniuriam in cœlum tollit: Sicut enim qui conspiciliis vtuntur, qui res grandiores faciunt, intellectu errantem corrigunt sensum: ita qui vehementes habent affectus nō debent pro libidine eorum de rebus iudicium ferre, ne fallantur. Itaque res indignas non ex sua indignatione, nec res infensas, ex suo odio, nec periculosas ex suo metu, nec admirādas, ex sua admiratione metiantur. Quēadmodum enim febricitantes suspectam sitim habere solent qua laborant: quòd intelligant illam ex morbo magis quàm ex necessitate procedere: ita qui affectibus æstuant, suspectum habere debent, quidquid illi suggesserint. ¶ Proximum verò est, vt tales, quatenus fieri possit, seipsos, hoc est suum ingeniū, suosque mores fugere semper studeant. Nulla autem commodior ratio fugiendi se, quàm si per diuinarum rerum considerationem, studiumque deuotæ orationis spiritum Dei hauriāt, vt natura perfusa & informata gratia, extra se quodammodo ponat. Itaque si te fugere vis, in Deum trāsi: nunquam enim te melius fugies,

quam si in illũ totus concesseris. Terra quidem frigida & sicca, ex natura sua ad germinandum inepta est, quę tamen aquis irrigata, alieno humore fœcunda fit: ita, quòd in se nõ habet, aliunde mutuat. Simili ergo ratione, deprauatam originalis peccati tabe naturam, studeat homo reformare per gratiam. Hoc autẽ cùm alia multa, tum vel maxime spiritualia exercitia præstant. ¶His ita constitutis, reliquum est, vt existimet homo se ad gloriosissimum hoc certamen vocatum: vt videlicet cum affectibus & cupiditatibus suis continenter bellũ gerat: à quibus vinci turpissimũ, vincere verò gloriosissimum esse ducat: quandoquidem scriptum est, Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. Ad quod plurimum iuuat Socratis exemplum imitari, qui frequẽter esuriens, & sitiens a cibo potuque abstinebat, vt his velut rudimentis ad pfectam sui ipsius abnegationem & victoriam perueniret. Ille enim facilius abstinet ab illicitis, qui interdũ etiam sibi à licitis temperauit. Magna enim huius operis difficultas nõ nisi magno studio, ac assiduo labore superanda est. Magnos autem labores maxima in cœlis præmia manẽt. ¶Summa Naucleri prudentia est, in media tempestate ita clauũ regere, ne nauis cedat fluctibus. Pugnant n. aduersus eam maria quibus prudentia gubernatoris obsistendum est. Quod autem in mari fluctus, hoc in anima nostra turbulẽti affectus sunt: præsertim cum extrinsecus illata aliqua aut iniuria, aut calamitate, aut tentatione, velut flatibus quibusdam acriter concitantur: mentisq; nostræ nauiculam obruere conant. Qui aũt hoc tempore, sic rationis & prudentię clauum temperat, vt aduersus huiuscemodi vndarum impetum, puppim animę seruet incolumem, is certe optimi & prudentissimi naucleri nomen meretur. Cæterùm cum eò res deducta est, vt nauis non obtemperet clauo, spes omnis salutis amissa est. In quo statu sunt, qui spreto rationis ductu & imperio, affectibus se regendos, immo subuertendos permiserunt, quales plerique hominum sunt.

Prou. 16

Incredibile dictu est, quantã vim ad rationis iudicium euertendum omnis impotens affectus habeat. Sicut enim densissima aliqua nebula, meridianum Solis splendorem ita nonnunquam obscurat, vt ne vestigium quidem eius appareat, ita quęcunque vehemens & immoderata passio rationis lucem tantis tenebris obruit, vt vix aliquod eius vestigiũ, in homine relinquat. Quod quidem non obscure Salomon insinuauit, cum ait. Vinum, & mulieres apostatare faciunt sapientes. Mulieris autem nomine quamcunque vehementem & insanam cupiditatem significauit: quam vino parem esse dixit: quòd ea sapientis quoque hominis mentem obruat, & inebriet, atque omni ferè iudicio rationis expoliat. ¶Nec hoc tantum facit, sed liberum quoque arbitrium, per se quidem naturæ vitio debile, multo ad hoc debilius (vt paulò ante diximus) efficit: Quò enim affectus concitatior & potentior est: eò arbitrij electio debilior est & infirmior. Ab impetu quippe concitatæ passionis eò trahitur, quò illa propendet. Cumque tota hominis dignitas, in vna ratione atque libero arbitrio sita sit (cætera enim omnia nobis cum brutis communia sunt) dum hæc duo, quæ humanæ dignitatis arcem tenent, ita suspensa & impedita sunt, quid superest, nisi vt homo par brutis eo tẽpore relinquatur? Videtis ergo quantum noceant inordinati animi motus, dum vehementius incaluerunt: quandoquidem nobilissimam creaturam ita deprimunt, & quodammodo

Eccl. 19.

modo prosternunt, vt pecudibus similem faciant. ¶ Quocirca vehemẽter vos etiam, atque etiam moneo fratres, vt frenos cupiditatibus vestris iniiciatis, vt vigili & assidua cura affectuum vestrorum intemperantiam cohibere studeatis: nec eos vltra quàm honestatis, & officij ratio exigit, procedere sinatis. Nullam rem, quamlibet eximiam, immoderate cupiatis: non filijs, non vxoribus, non affinibus, non denique honori, opibus atque vobis etiam ipsis, immoderato amore adhæreatis. Fugiendum est enim, quicquid nimium est: & quicquid hominis mentem inebriat, & de gradu ac dignitate sua deturbat. Quæ cum dico, non hoc suadeo, vt Stoicorum instar, sensuum & affectuum humanorum (velut marmora quædam) expertes sitis: sed vt omnium cupiditatum immoderantiam summa cura cohibeatis, & mediocritatem omnibus in rebus seruare studeatis: in qua omnis virtutis & honestatis ratio sita est. Denique hoc ipsum moneo quòd Apostolus ait,
1.Cor. 6 Hoc itaque dico fratres tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint, & quæ sequuntur. Quod perinde est ac si diceret, Vnum solum bonũ incommutabile est: cætera omnia commutabilia, caduca, momentanea, fragilia: ideo in illo vno solum acquiescere, in illo spem omnem, & amorem collocare debemus: cætera verò omnia indigna sunt, quibus homo nitatur, & in quibus acquiescere velit; quippe quæ baculis arundineis similia, non modo illis innitentem deludunt, sed frequenter etiam lædunt, & innitentis manum disrumpunt.

Quemadmodũ cum frigus, & calor, cæteriq; humores ex quibus corpora nostra constant, temperamentũ illud, atque mensuram retinent, quã illis naturæ conditor præscripsit, sanitas corporis, & alacritas cum sanitate viget: at si mẽsuræ huius terminos deserant (dũ vel calor, vel frigus plus solito excrescit) morbis continuo & aduersa valetudine laboramus: sic plane in maxima pace & quiete agit animus, cum affectus nostri mẽsurã sibi diuina lege & ratione præscriptã seruant: grauissimo aũt morbo atq; doloribus anguntur, cum ea mẽsura relicta, temere quocunq; tulit furor & impetus feruntur. Tunc n. non minus internus homo noster quatitur & torquetur, quàm cum externus noxia humorum malignitate cruciatur. ¶ Flumina quoque ingentia cum intra aluei sui ripas continentur, adeò nihil nocent, vt humanæ vitæ vsibus maximè deseruiant: at vbi aquarum inundatione aluei sui ripas prætergressa sunt, sternunt agros, sternunt sata læta, boumque labores. Sic igitur cum affectus nostri intra rationis fines, quasi intra aluei sui ripas clauduntur, multis rebus (vt initio diximus) vsui sunt: at si hos veluti cancellos rationis lege circundatos trãsgrediũtur, pestem & diram cladem, humanæ vitæ important: dum omnia videlicet humanæ vitæ præsidia & ornamenta impetu, atque furore suo conuellunt.

Iuuentus, & Senectus.

David annos natus septuaginta, senectute frigescentè, non poterat calefieri. Relictis autem Bersabe, Abigail, cæterisque vxoribus eius & concubinis, quæritur puella Abisac Sunamitis quæ dormiẽs in sinu eius, calefaceret eum. Quæ est igitur (inquit Hierony.) ista sunamitis vxor & virgo tã feruens, vt frigidũ calefaceret, tã sancta, vt calentẽ ad libidinẽ nõ prouocaret? Omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescẽte sola sapientia, decrescũt cæteræ Hieron. 3.Reg. 1. Hier. ad Nepotia

virtutes, ieiunia, vigilię labor manuũ, & (ne sermonem longius protrahã) omnia quæ per corpus exercentur, fracto corpore, minora fiunt. Senectus autem eorum, qui adolescentiã suam honestis artibus instruxerunt, ætate fit doctior, & veterum studiorũ dulcissimos fructus metit. Quid igitur? nonne sapientes quoque inueniuntur adolescẽtes? Respõdet. Adolescentia quidem multa corporis bella sustinet, & inter incẽtiua vitiorum & carnis titillationes quasi ignis in lignis viridibus suffocatus, suum nequit explicare fulgorem. Esse autem maximè in senibus sapientiam, exemplis probat idem quorundam Poetarum qui cigneum nescio quid, & solito dulcius, vicina morte cecinerunt. Themistocles verò cum expletis centum & septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, dolere se, quòd tunc egrederetur è vita, quando sapere cœpisset. Hiero. in Epist. ad Nepotianum. — Idem.

Adilon. Mature fias senex, si vis diu esse senex.

Solon. Solon senectutem, portum malorum esse dicebat, quòd ad eam omnia confugiant.

Philon. Qui multum æui in vita corporis contriuerint sine vlla virtute & probitate, eos longi tẽporis pueros appellare licet, vt qui nullis disciplinis eruditi sint senectute dignis. Philon.

Vt gaudent, qui à furiosis dominis aufugerunt: sic gaudere debẽt senes, qui ætatis beneficio à libidine nõ infestantur. Plutarchus.

Misera est senectus, quæ se oratione duntaxat defendit. Non cani, nõ rugæ repente authoritatem afferre possunt: sed honeste acta superior ætas, fructus authoritati præbet extremos. Cicero in Catone maiore.

Senibus labores corporis sunt minuẽdi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. Idem. 1. de officijs.

¶Senectus venerabilis est nõ diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Dominus quoque Mosem admonet, vt eligat presbyteros, quos ipse sciat esse presbyteros. Sciebat enim maledictum esse puerum centum annorũ. — Colls. Sapiẽ. 4.

Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illorum. Pauperem superbum, diuitem mẽdacẽ, & senem fatuum & insensatũ. Quæ in iuuentute tua non congregasti, quomodo in senectute tua inuenies? Quam speciosum caniciei iudiciũ, & presbyteri cognoscere consilium. Quàm speciosa veteranis sapientia, & gloriosus intellectus, & consilium. Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei. — Eccl. 25.

Christianus.

SI veraciter Christianus esses, plus Dei iudicium, quàm voces hominis timeres. Greg. in Regis. — Gregor.

Christi ille non famulus, sed subsannator & irrisor est, qui eius se seruum dicit, cui seruire dissimulat. August. de vita Christia. — August.

Non in hoc nobis nomen tãtum, quòd Christiani dicimur, blandiamur: sed propter hoc etiam nos iudicandos credamus, si nomen nobis frustra vendicemus alienum. idem, ibidem.

Ille verè Christianus est, qui omnibus misericordiã facit: qui nulla omnino mouetur iniuria, qui alienũ dolorem, tanquam proprium sentit: cuius mensam nullus pauper ignorat: qui corã hominibus inglorius hr̃, vt coram Deo & Angelis glorietur: qui terrena contemnit, vt possit habere cœlestia: qui opprimi pauperẽ se præsente non patitur: qui miseris subuenit: qui ad fletum fletibus prouocatur alienis. Quod faciebat Paulus,

1.Cor.11 cùm diceret. Quis infirmatur,& ego non infirmor?Idem,ibidem.

Cui dubium,quin inter tres peccatores, imo impios,Gentilem,hæreticum, Ecclesiasticum, multo maioribus pœnis dignus sit,qui maioris fuerit dignitatis?Hiero.super Ezechielẽ.

Nihil Christiano fœlicius,cui promittitur regnum cœlorum: nihil laboriosius, qui de vita quotidie periclitatur: nihil fortius qui vincit Diabolum:nihil imbecillius,qui à carne superatur. Vtriusq; rei exempla sunt plurima. Latro saluatur in cruce, & Iudas de Apostolatus fastigio deijcitur.Quid Solomone sapientius:attamẽ infatuatur amoribus mulierum. Bonum est sal: nullumque sacrificiũ absque huius aspersione inspicitur. Quod si infatuat, foras proijcit, Idẽ in Epist.ad Rusticum, Monachum.

Cypria. Nos fratres charissimi,Philosophi non verbis, sed factis sumus: nec vestitu sapientiam,sed veritate præferimus: virtutum magis conscientiam, q̃ iactantiam nouimus, qui nõ loquimur magna,sed viuimus.Cypria.

Saluia. Sicut serui diuitum aut procuratores, quibus vel suppellectilis copiosa, vel ampla cellaria creduntur, fideles dici nequeunt,si res traditas deuorarent: sic profectò mali Christiani qui res sibi à Deo traditas ac commissas corrumpunt.Quæ sunt aũt ista?Quę nisi ea, per quæ credimus.i. per quæ Christiani sumus? legem.s.deinde Prophetas, tertio Euangelium,Apostolicas lectiones,ac deniq; nouæ regenerationis munus,& cætera sacramenta? Saluianus contra Gentes.

Qui se dicit i Christo manere,debet quemadmodum ipse ambulauit, & ipse ambulare.Quod sane nõ modo illos qui voluptates & pompas seculi persequuntur, sed nec illos quidem implere certũ est, qui secularis amoris ius derelinquunt. Nã & qui renuntiare diuitijs videntur, non sic renuntiat, vt penitus renunciasse videantur.Et qui putant crucem portare sic portant, vt plus habeant in cruce dignitatis, quàm in passione supplicij.Idem ibidem.

Quãuis legẽ sanctissimam habeamus, si tñ ea q̃ Barbari facimus, Barbaris ẽt deteriores sumus. Quod n. lex bona sit,nostrum non est, muneris Christi est: Quare nihil in hac te nos Christi lex adiuuat: quin potius accusat,quod sub lege positi,cõtra legem omnia facimus. Idem,ibidem.

Consulitur Diuus Cyprianus, debeat ne inter Christianos, quidã histrio tolerari: Respondetq;,Puto nec maiestati diuinæ,nec Euãgelicę disciplinæ congruere; vt pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami cõtagione fœdetur. Quòd si penuriam talis & paupertatem obtendit, poterit inter alios qui alimentis Ecclesiæ sustinentur,huius quoque necessitas adiuuari, si tamen contẽtus sit Ecclesię sumptibus parcioribus quidem, sed innocentibus, & salutaribus. Quòd si illic Ecclesia non sufficit vt laborãtibus præstentur alimenta, poterit se ad nos transferre:& hic quòd sibi ad victum, atque vestitum necessarium fuerit,accipere.Cyprian.in Epist. Cypria.

Vnum tantum modo Christianus indicat malum, solumque formidat, Domini cœlestis offensam. Chrysost. Chryso.

Fidelẽ nõ solum ex communione mysterij, sed ẽt ex nouitate vitę oportet agnosci. Fidelẽ, sal esse conuenit, & luminare mundi: sin verò nec tibi quidem ipse luceas:nec proprium fętorem atque putredinem detergas, quibus te indiciis fidelem potero nominare? ¶An quia sacrati aquas fontis ingressus es? At hoc ipsum,qđ tibi collatum fuerat in honorem, maioris tibi factũ est causa supplicij.Honoris enim magnitudo his qui nõ digne viuunt honore, cumulus incipit esse pœnarum. ¶Igitur fidelem non ab his tantũ quæ ipse accepit à Deo,

sed ab his quæ obtulerit ipse Deo, cõuenit existimare, & vndiq; esse notũ ac manifestũ: & ab incessu, & ab aspectu, & à veste, & à voce. Nũc verò vndecũque te voluero agnoscere inuenio te à contrariis prædicari. Si te ex loco scire curauero, ĩ circo te, & in foro deprehendo, vanissimis tota die rebus vacãtem. Si te à veste considerem, nihil te à scenico distare cognoscam. Quòd si à comitibus, à sermone, à cibo, maior hinc accusationis materia nascitur. Vnde igitur respõde mihi, fidelẽ te esse potero cognoscere, cùm omnia ista q̃ diximus, cõtrariam de te ferant sententiam? Et quid dicam, virum fidelis? Nec si homo verè sis, possum euidenter agnoscere. Quãdo enim vt taurus, superbis: quando in epulas vrsorum imitaris voratũ, & pinguedine corpus buedonum more distendis: cum malitia camelum, lupũ imiteris rapina: cũ irascaris vt serpens, & atrocitate scorpionum percutias: cum subdole insidieris vt coluber, cum veneno malignitatis armeris vt vipera, cum quasi Diabolus ipse aduersus fratres crudelia bella suscipias: qua ratione in hominum te possum numero collocare, nulla in te humanæ cernens signa naturæ? O rei plenã doloris, & lachrymarum, fidelis, & catechumini distinctionem reperire volebã, sed nec inter homines & feras quod sit discrimen inuenio. Quid enim te appellare debeo? feram? Sed illę vno aliquo horum vitio tenentur: tu verò simul in te omnia colligendo, longe ferarum irrationale stultumq; transgrederis. An Diabolum te potius appellem? Sed ille, nec pecunias concupiscit, nec tyrannidi ventris obsequitur. Cum igitur plurima in te vitia sint, quam in belluis, ac Dęmonibus, responde quæso, vnde te possum, hominem nuncupare? Si vero hominẽ nequeo, quomodo Christianum, & fidelem appellabo? Verum hoc est multò deterrimum, quòd nec istam, animi nostri deformitatem, atque foeditatem intelligimus. Et cum apud tonsorem speculo sumpto, diligentissime formam, & cæsariem cernentes, componamus, & ipsum artificẽ consulamus, an incomptius alicubi properantes manus operatæ sint, an satis deceat frontem leniter attonsam cæsaries, reliquaque id genus: animam verò nostram, quæ non solum deformis, sed etiam ferarũ omnium conformis, & quę Scilla aliqua vel Chimera (vt fabulæ celebrant) effecta est, non curamus, non cernimus. Speculum verò spirituale animæ dicit idem esse vitas, & exempla sanctorum. Nemo igitur diutius in ferarum specie perseueret. Si enim seruus in domum patris ingredi non potest, cũ bellua fueris effectus, quomodo poteris ipsum etiam introire vestibulum? Chrysost. super Matthe. hom. 4 oper. perfec.

¶ Egrediatur populus (ait Dominus) & colligat quæ sufficiant per singulos dies, vt tentem eum vtrum ambulet in lege mea an nõ. Quonam modò per collectionem manna experimentum fidei & pietatis populi sumebatur? Certè, quia Dominus pollicitus erat se illis eum cibum quotidie daturum. Hoc autem satis esse debebat, vt positam ante oculos cœlestis annonæ abundantiam contemnerent: neque nisi quod ad præsentẽ diem necessarium esset, prouiderẽt, spe cœlestis oraculi freti. Quod tamẽ illi non præstiterunt, qui diuinę promissionis obliti, in diem alterum annonam colligebãt. Ex quo patet, pręcipuum Christiani hominis opus esse, non ab humana prudentia, sed à Dei prouidentia pendere: & magis fide & obedientia, quàm terrena prudentia niti. COLLE. Exod. 16

Quod acerbius supplicium fideles male viuẽtes, quã infideles ꝑpter diuino-

diuinorum beneficiorũ abusum peri dere debeant, colligi potest, cum ex aliis scripturæ locis, tum præcipue ex ciuitatibus, in quibus Dominus multas ediderat virtutes, quę tamen non egerunt pœnitentiam. Vnde ait, Vę tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quoniam si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes &c. Veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm tibi. Videtis ergo periculũ fidelium male viuentium? (Matt. 11)

Triplex status Christianorum.

Greg. TRes sunt modi cõuersorum, scilicet inchoatio, medietas, atque perfectio. In inchoatione autẽ sunt, blandimenta dulcedinis: in medio quoque tempore sunt certamina tentationum: ad extremum verò perfectio victoriosæ pulchritudinis. Prius ergo illos dulcia suscipiunt, quæ cõsolentur: post modum amara, quæ exerceant: tunc vero suauia ac sublimia, quæ confirment. Greg. mor. lib. 24.

Gugo. Vt ait Ouidius, Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit, & immemores non sinit esse sui. Magnum virtutis principium est, vt discat paulatim exercitatus animus visibilia & transitoria primum commutare, vt post modum possit derelinquere. Delicatus ille est adhuc, cui patria dulcis est: fortis autem iã, cui omne solum patria est: perfectus verò, cui mundus exilium est. Hugo de S. Victo. lib. 3. Didasc. c. 2.

Clima. In ipsis ab renunciationis initijs non sine labore, & violentia, & amaritudine virtutes operamur. Cum autem iam proficere cœperimus, sine mœrore, vel certè cum minimo mœrore in ipsis exercemur. At verò cum mortalis sensus noster fuerit absorptus, atq; ab alacritate nostra superatus, tũc iam eas cũ omni gaudio, studio, & desiderio, & diuinæ charitatis flamma perficimus. Climacus.

Nouerunt omnes qui literis erudi ti sunt, qui e nõ sit disciplina rudi um, quæ mediocrium, & magistrorũ. Intendamus toto animo, videamus q; vt forte diutius in discendo immorati, adhuc in institutis rudium inueniamur. Est autẽ confusionis immodicæ videre senes in ludum literarũ proficisci. ¶Optimum omnibus ac salubre est hoc Alphabetũ: videlicet, obedientia, ieiunium, cilicium, cinis, lachrymę, confessio, silentium, humilitas, vigiliæ, fortitudo, frigus, labor, ærumna, contemptus, contritio, obliuio illatæ cõtumeliæ, fraternitas, mãsuetudo, fides simplex, omnique curiositate carens: curarum secularium abiectio, amabile parentum odium, totius mortalis affectionis repudiatio, simplicitas innocentiæ coniũcta, spontanea vtilitas. (Incipiẽtium alphabetũ) ¶Porrò finis proficientium, ac ratio, hæc est, Inanis gloriæ & iracundiæ vacatio, facilis meliorum spes, quies, discretio, iudicij fixa & solida memoria, misericordia, hospitalitas, modesta correptio, oratio omni perturbatione libera, auaritiæ repudiatio. (Proficiẽtium.) ¶Eorũ verò spirituũ & corporũ quæ religiose & pie in carne cõsummantur, hic finis, hęc ratio & lex est: Cor captiuatione superius, consummata, & pfecta charitas, humilitatis fons, mentis peregrinatio, Christi ihabitatio, lucis & orationis inuiolabilis thesaurus, diuinæ illustrationis copia, mortis dsideriũ, odium vitæ, fuga corporis, mũdi intercessor Deo vim inferẽs, Angelorũ in ministrãdo socius, sciẽtiæ abyssus, mysteriorum domus, arcanorum custos, hominum saluator, Dæmonum Deus, vitiorum dominus, dominator corporis, naturæ procurator, peccatis extraneus, beatæ tranquillitatis domiciliũ, imitator Domini per auxilium Domini. Climacus. Grad. 26. (Perfectorum.)

In ijs quidem qui rudes imbuunt, lapsus corporis ex delitijs maxime

 fieri

fieri solent: in mediocribus vero etiã ex elatione animi. Porrò in ijs, q perfectioni proximiores sunt, solummodo ex condemnatione contemptuq; superbo proximi. Idem. Grad. 15.

COLLE. Cant. 7. ¶Triplicem piorũ statum illa sponsę verba designant. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, & videamus si floruerit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. In floribus. n. (qui nondum fructus, sed fructuum spem præbent) pœnitentium, & incipientium statum accipimus: qui spẽ præbent, fore vt recte deinde viuant, qui mala sua flere cœperunt: In fructibus verò, adultam virtutem, atq; maturam intelligimus: quod proficientibus conuenit: In rubeo autem mali punici colore, & flagrantẽ charitatis ardorem, & martyrij sitim, ac patientiæ virtutem conuenienter accipimus: quę sanguineo colore significantur. Quæ quidem virtus perfe-
Iacob. 1. ctorum propria est, Iacobo dicente, Patientia opus perfectum habet. Et
Prou. 19 Prouerb. 19. Doctrina viri per patientiã noscitur. Cùm autem fidelis anima ad hunc fœlicissimum statũ siue charitatis perfectæ, siue patiẽtiæ peruenerit, tũc illud spiritualiter in anima fit, quod protinus infertur: Ibi dabo tibi vbera mea. Alij autem verterunt, amores meos. Alij vero, Ibi meum amorem totum, in te profundam. Hoc est, Si tu ò Spõse, hoc meũ desiderium impleueris, tunc ego tibi monstrabo quęcunq; potero amoris insignia; tunc ego me totam tuis
Psal. 70. amicis amplexibus offeram. Gaudebunt enim labia mea cum cantauero tibi: & anima mea quam redemisti: sed & lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuã. Vtrobique autem ingens gratitudinis affectus pro eximijs muneribus à Deo perceptis describitur.

Quatuor in virtute processus virga illa; Aaron (secundum Origenẽ) designare videtur. Primũ. n. lignum aridum germinat, deinde frondes, tum flores, ac postremo fructus producit. Germinare autem est à morte ad vitam per pęnitentiam redire: frondescere est, externum hominem sacris ceremonijs, & moraliũ virtutũ actibus honestare: flores autem emittere est, sanctis interni hominis desiderijs æstuare, & misericordiæ ac benignitatis operibus odorem suauitatis emittere. Qui autem his virtutũ gradibus ad superiora peruenerunt, salutares vtiq; fructus producunt: dũ nõn modò suam, sed aliorum etiam salutem curant. Hos autem quatuor virtutum gradus insinuasse in canonica sua Ioannes videtur, cum pueris Ioan. 1.
adolescentibus, iuuenibus, & senioribus scribere se ait.

Incipientes.

Gregor. Exod. 16 CVm Pharao dimisisset populũ, non eos duxit Dominus per viã terræ Philisthijm: quæ vicina est: reputans, ne forte pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptum. Ex Aegypto itaque exeuntibus, è vicino bello subtrahuntur: quia derelinquẽtibus seculum, quędam prius tranquillitas ostenditur, ne in ipsa sua teneritudine atque inchoatione turbati ac territi, redeãt ad id, quod euaserũt. Prius ergo suauitatem sentiũt: securi prius pacis quiete nutriuntur: post cognitam vero dulcedinem, tanto iam tolerabilius tentationũ certamina sustinent, quanto altius in Deo cognouerunt, quod amant. Greg. mor. lib. 24.

Prius conuersos dulcia consolantur, postmodũ amara exercẽt, demũ sublimia cõfirmant: ita in Ægypto fouit Deus filios Israel: probauit in eremo: tandem in terra promissionis cõfirmauit. Greg. mor. lib. 24. c. 13.

Quidam dulcedinẽ inchoationis putant sublimitatem confirmationis: & ideo cum tentatio sequitur, de relictos

relictos se à Deo putāt. Greg. vbi sup.

Bernar. A nouitio in se ipsum rigida debet censura, & districta seueritas. Ad regētem aūt vel consulentē, spectat paterna vel fraterna charitas & pietas lenis. Si alterum horū desit, vel in deside & tepido non spero cursus perseuerantiam: vel in præcipiti timeo ruinam. Bernar. lib de Amore Dei.

Animalem discretum, nouitium prudentem sapientem, in cella diu posse consistere, in congregatione posse durare, impossibile est. Idem, ibidem.

Docendus est nouitius, sic habere corpus suum, sicut ægrum commendatum: cui etiam multū volēti inutilia negāda sunt, vtilia verò etiam nolenti ingerenda. Sic de corpore suo agere, sicut de nō suo, sed eius à quo pretio magno empti sumus, vt glorificemus eum in corpore nostro. Idē, ibidem.

Mentior (quod ad consolationem nostram dico) si non ex manibus huius peccatoris, monachorū nouitiorum, & conuersorum animæ ad cęlorum gaudia euolarunt, tam liberæ, quàm liberatæ de carcere nostræ mortalitatis. Idem in sermo.

COLLE. ¶ Sicut anima pueri recens nati dicit esse pura potentia: quæ tamē pro magisterio habet quidquid, in alijs videt, & audit: ita nouitius monasteriū ingrediens, velut in pura potentia est ad ea, quæ vita monastica tradit: Vnde hic quoq; pro magisterio habet, quidquid in monachorum moribus videt: hoc enim velut pro lege accipit. Quamobrem summa cura adhibenda est, vt semper recta & honesta non solum audiat, sed etiam videat: alioqui si alterum desit, existimabit planè aliter esse loquendum, aliter viuendum: nisi dicta factis consentiant.

Corpus animalis à corde formari incipitur, quòd cæteris membris vitam inspirat. Semina item plantarum omnium radices primum in terra iaciunt, quibus ramos deinde alant. Ita spiritualis vita à corde (hoc est ab internis exercitijs, scilicet, oratione, ac meditatione, studijsque deuotionis) incipere debet: vt ab hoc fonte ad externa virtutum officia velut succus quidam spiritualis deriuetur. Deuotio enim alacrem & promptum animum ad omne bonum reddit: & prauorum desideriorum tetros odores (qui à corde nostro exhalantur) velut vnguento pretioso aut pellit, aut minuit.

Proficientes.

Gregor. PRoficiens vires suas caute metiatur, vt quanto magnus esse cœperit, tanto sine cessatione respiciat quod fuit: ne sibi arroget quod factus est per gratiam. Gregor. mor. lib. 28. c. 10.

Noli, ait Dominus, contra me de meo munere extolli. Vt in te non destruam quod construxi: ipse non cesses considerare quod reperi. Gregor. vbi supra.

Bene possumus seruare quod sumus, si nō negligimus pensare quod fuimus. Vnde & Deus, quia augeri infirmitatem nostram, etiam de remedijs salutis conspicit, mensuram nostris profectibus imponit: quatenus mens nostra dum non potest habere quod appetit, intelligat & quæ habet, non à se habere: per ea, quæ vtiliter desunt, seruentur bona quæ adsunt. Gregor. mor. lib. 28. c. 10. Vide locum.

Amittit sæpe quæ poterat habere, qui ea ad quæ pertingere non valet, arripere festinat. Gregor. ibidem. c. 11.

Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod nōdum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti: Si autem dixisti, sufficit: peristi. Augus.

sti. August. de verbis Apost.

Tormenta animi non sentit in Ecclesia: qui non proficit, putat enim quia pax est. Sed incipiat proficere, & tunc videbit in qua pressura est: quia cum creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerũt, & zizania. Matt. 13.

Idem super Psal. 29.

Bernar. Nolo repente fieri summus, paulatim proficere volo. Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentis verecundia placet. Citius placas eum, si mensuram tuã seruaueris, & altiora te ne quæsieris. Bernar. super Cant.

Bernar. Minime pro certo est bonus, qui melior esse nõ vult: & vbi incipis nolle fieri melior, ibi definis etiam esse bonus. Ber. in Epist.

Cicero. In pręstantibus rebus magna sunt ea quæ sunt optimis proxima. Cicero de Orato.

Nihil est in natura rerum omniũ: quod se vniuersum profundat, & qđ totum repẽte euolet: sic omnia, quę fiunt, quæque aguntur acerrimè, leuioribus principijs natura ipsa pręte xuit. Idem lib. 2. de Orato.

COLLE. Leuit. 7. ¶Quid sibi vult, quód in sacrificio pro gratiarum actione (de quo Leui. 7. agitur) carnes hostię quæ immolãtur eodem die manducantur: nec quidquam ex eis relinquitur in alteram diem? Mira sane cautio & prohibitio. Quid igitur hoc? Hac sane lege monemur nihil esse in pietatis officio procrastinandum, nihilque in alterum diem relinquendum: sed protinus vota ac debita nostra Deo reddenda.

Tres præcipuè virtutes ad studiũ proficiendis maximè conducũt: nẽpe prudentia, diligentia, & humilitas. Prudentia enim agenda dictat, diligentia eadem strenuè exequitur (quæ propterea toties à Salomone in Prouerbijs commendatur) & humilitas, quæ nec prudentiæ, neque diligentiæ suæ fidens, hominemque Deo subijciens, adiuuantem gratiã promeretur. Sine harum virtutum præsidio, nemo se in spirituali vita proficere posse speret.

Inter creaturas omnes nulla est q̃ cultu, labore, industria, & temporis diuturnitate maiora incrementa capiat: quàm homo. Gemmæ, & margaritæ vix vllum recipiunt incremen tum. Sol quoq;, Luna, & sydera omnia, ipsique cœli eandem modo perfectionem & nitorem retinẽt, quem initio conditionis suæ receperunt. Angeli verò vbi primũ conditi sunt, virtutibus cunctis & sapientia simul ornati fuere: neque enim ista more nostro paulatim, & per incrementa temporum adepti sunt. Homo verò ita paulatim, & per interualla tempo rum proficit, vt primum quidem viuat vita plantæ, secundo bruti, tertio (dũ infans est) partim bruti, partim hominis: quarto denique hominis: ac postremo (si cum vita, & pietate ex hac luce migrauit) viuit deinde vita Angeli. Itaque inter cæteras creaturas & infimum, & summum locũ sortiri potest. Beata verò Virgo Angelis omnibus in gloria superior est. Quocirca, dum tempus habemus, dum merendi ac proficiendi opportunitas adest, nullo modo hanc spiritualis profectus occasionem prætermittere debemus: donec occurrãmus omnes in virum perfectum, in mensura ætatis plenitudinis Christi. Ad hoc autem proficiendi studium cœlestis sponsus animam vocat, cum in Canticis ait: Surge, propera amica mea, columba mea, &c. Nec semel monuisse contentus, eadem iterum verba post pauca repetit. Surge propera, &c. Ephes. 4. Cant. 2.

Introduxit me Rex ait sponsa in cellam vinariam. Vinũ in terris sanctis pro inebriante dilectione, & dilectionis comite gaudio spiritus accipitur. Cæterũ cum videamus ex pijs homi-

hominibus aliquos qui cum sibi ab omni capitali crimine longe absint, nondum tamen hac cœlesti ducedine & dilectione inebriati sunt: imò vix adhuc gustauerunt quàm suauis sit Dominus, facile colligimus, duo esse piorum genera: alterum eorum qui in hanc cellam vinariam introducti sūt, & à Deo illuminati, gustauerūt bonū eius verbū virtutesq; seculi venturi: alterum eorum qui foris adhuc versantur: nec ad potum & gustum, sed ad odorem quendam qui extra fores porrigitur, admissi sunt. Hi ergo segnes ferè in opere Domini torpent, nec manum suam ad fortia mittunt: sed velut humi repentes, paululum, suprà naturam, supraque communem viuendi rationem, sese attollunt. At illi, qui iam in amoris atque diuinæ dulcedinis cellaria introducta sunt, dictu mirū est, quantum in opere Domini ferueant, qua alacritate viam mūdatorum eius currant, quàm dura & fortia aggrediantur: quātum se supra naturam supernaturali virtute incitati efferant, quā acriter aduersus propriam volūtatē, cæterasque animi cupiditates & affectus dimicent: qua fortitudine corpus suum castigent, & in seruitutem redigant, quàm aduersum se rigidi, quàm erga alios benigni, mites, liberales & misericordes, charitate intus feruente, reperiantur. Hæc igitur omnia charitas & charitatis soror spiritualis suauitas atque dulcedo facit. De qua sponsa in Canti. Trahe me inquit post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. In verbo autem currendi, feruor spiritus & alacritas designatur. ¶Hoc ergo est primum profectus nostri signum. Est autem appositissimum exemplum in venatorum canibus, qui cum nondū prædam odorati sunt, segnes modo hac modo illac circumcursant: Vbi vero eius odorem persentiunt, iam non segniter, sed rapidissimo cursu vnam aliquam viam toto impetu sequuntur. Hoc igitur discrimine licebit eos qui introducti sunt in cellam vinariā ab ijs, qui nondum in eam admissi sunt, discernere. Quia verò adulterina quædam dulcedo) Dæmone operante interdum reperitur) ideò sunt alia duo certiora profectus nostri signa, nempe nostri abnegatio, & ardēs crucis & laboris amor: quæ duo cęlestis magister complexus est, cum ait, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. Ioan 16 Cum enim his duobus affectibus natura vel maximè repugnet (quæ laboris inimica, & propriæ volūtatis amica est) quisquis his affectibus superior est, iam supra naturā quodammodo positus est: quòd singulari ac supernaturali Dei auxilio fit. Quicunq; ergo profectum suum examinare cupit, hæc tria quæ diximus, expendere debet.

Hoc vel maximè piorum esse proprium in via Dei quotidie proficere, & se ipsis meliores in dies fieri, declarat illa interrogatio ex Cant. Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens? Cant. 6. Auroræ enim lux paulatim crescit. Quod quidem pij homines studiosissimè præstare debent, deuotionem deuotioni, studium studio, & laborem labori quotidie iungentes: vt sic semper in Christo adolescant. Sicut enim lactentes pueri continuum lactis alimentum percipientes, ad iustam magnitudinem paulatim perueniunt: ita qui spirituali deuotionis nutrimento quotidie aluntur, in virtute magis ac magis crescunt & roborātur. Hinc illud ex Prouer. Iustorum autem semita quasi lux splendescens, procedit, & crescit vsq; ad perfectam diem. Prou. 4. Sic Paulus quæ retro sunt oblitus, ad vlteriora se semper extendebat.

Vidit Iacob per scalam Angelos Gen. 28. ascendentes, ac descendentes. Nunquid (ait Bernardus) sedētem quempiam,

piam, vel stantem vidit? Certe non: quia non habemus hic manentem ciuitatem, nec futuram adhuc possidemus, sed inquirimus. Aut ascẽdas necesse est, aut descendas: si velis stare, ruas necesse est.

Perfecti.

Gregor. MAgna est perfectio suę imperfectionis cognitio. Gregor. Moral.

Tanto quisque perfectus est, quanto perfecte sentit dolores alienos. Greg. vbi supra.

Ille vero pfectus est, qui ad imperfectionẽ proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, proximam deserit, ipse sibi restis est, quod perfecte nõdum pro fecit. Greg. vbi supra.

Hi veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Greg. in Mora.

August. Quantum mihi videtur, in ea quę perficienda est iustitia, multũ in hac vita ille profecit, qui quàm sit longe à perfectione iustitiæ proficiendo cognouit. Aug. de spiritu &c.

Nullus sanctus & iustus caret peccato: nec tamen ex hoc definit esse iustus vel sanctus: cum affectu teneat sanctitatem. Idem de Ecclesiast. dogma.

Bernar. Proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem perfectio reputatur. Quod si studere perfectior esse imperfectum est, nolle proficere, deficere est. Bernar. in Epist.

Nemo pfectus est, qui perfectior esse non appetit: & eò perfectiorem quisque se probat, quo ad maiorem tendit perfectionem. Idem in Epist.

Bonum acquirit gradum qui bene ministrauerit, meliorẽ forte, qui bene vacauerit Deo: optimum autẽ, qui perfectus est in vtroque. Idem in sermo.

Hugo. Tranquilla cõsciẽtia est, quę omnibus est dulcis, nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patiẽtiam, cunctis ad beneuolentiam, quibus potest ad beneficientiã: cui Deus nec sua peccata imputat, quia non fecit: nec aliena, quia non approbauit. Hugo. lib. 2. de anima.

Conscientia bona titulus est religionis, templũ Solomonis, ager benedictionis, hortus deliciarũ, aureũ reclinatorium, gaudium Angelorũ, arca fœderis, thesaurus regis, aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus & clausus, in die iudicij aperiendus. Ibidem.

Diony. Quosdam cernimus hic iam Dei cõsortio, & familiaritate beatos: qui ab affectu materialium rerum lõgissime recedunt: atque ex præsenti vita futuræ primitias sumunt: inter homines Angelico more conuersati. Diony. Epist. 9.

Cicero. Omnia præclara, rara: nec quicquam difficilius quã reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum. Cicer. in Lelio.

In omni arte, vel studio, vel quauis scientia, optimum quidque, rarissimum. Idem. 2. de finibus.

Quod præclarum, idem ardum. Idem. 3. Tuscu.

Rebus maximis difficultatem ipsa natura proposuit. Idem. 1. offici.

COLLE. ¶Cani produt senectutem hominis: prudẽtia vero & comes prudẽtiæ patientia, virilis atque perfectæ virtutis ætatem & maturitatem præfert. Puerorum enim est imbecillitas & ignorantia: virorum autem fortitudo & prudentia: quandiu ergo homo neque prudens, neque patiẽs est, adhuc puer in virtute est.

Summa rationalis creaturæ perfectio est, principio suo coniungi, illique (quatenus liceat) assimilari. Quò enim fuerit illi similior, eò erit & pfectior. Hanc similitudinem assequutus erat ille qui dicebat, Imitatores

1.Cor.4. mei estote, sicut & ego Christi. Pro-
Galat.4. pter quod etiam ait, Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus. Vnde si quis Pauli vitam & mores cōsiderasset, magis in illo Christum, quàm Paulum agnosceret. Extincto enim penè Paulo, Christus in Paulo viuebat,& in eo operabatur. Hoc autem fit cum spiritus Christi ita se se viribus animæ insinuat, vt magis Christi puritatem, quàm propriam referat naturam. Hoc in electuarijs aperte videmus: quæ vbi multo saccaro admixta, & ad ignem decocta sunt, magis saccari saporem, quàm suum proprium referunt. Quisquis enim ad hunc diuinæ similitudinis gradum aspirat, oportet vires omnes animæ suæ, ac præcipue intellectum & volūtatem (quibus potissimū Deum attingimus) ad ipsum semper (quatenus liceat) erectas atque patētes habeat: vt ita diuinis desuper splēdoribus irradietur & perfundatur, &(si ita loqui fas est) quodammodo deificetur: videlicet implens quod
1.Cor.3. idem Apostolus ait, Nos autem reuelata facie gloriam Domini speculantes: hoc est, in anima nostra, (velut in puro quodam speculo diuinæ lucis claritatem recipientes) in eandē imaginem transformamur. Ex quo quidem munere ipsa etiam externi hominis species, vultus, sermo, & habitus, diuinum quiddam spirare videntur: vt appareat in eo qui sic affectus est, magis gratiam quàm naturam: magisque spiritum vigere, quam carnem. Denique illud conspici, quod
Ioan.1. Ioannes ait. Qui non ex sanguinibus &c. sed ex Deo nati sunt: Hoc est, non hominū, sed Dei (cuius filij effecti sunt) mores, & puritatem referunt.

Tria virtutum officia difficillime etiam in viris bonis hodie reperiuntur: videlicet spes viuida in periculis, patiētia in iniurijs & abnegatio propriæ voluntatis. Quare dubitandum non est, hæc tria esse perfectionis indicia maxima.

Quidam quamuis huius vitæ negotijs vsibusque deseruiant, ante omnia tamen Deum diligere, & illi soli placere curant: dum omnia ad illius gloriam & obsequium referunt. Hi plane cū Dauide merito dicere possunt: In capite libri scriptum est de me, vt faciam voluntatem tuā, Deus Psal. 30.
meus volui,& legem tuam in medio cordis mei. Hæc enim diuinæ legis seruandæ cura, in medio, hoc est, in summo cordis mei loco sita est: cætera verò non in medio, sed velut in angulis quodammodo & lateribus mei cordis hærent. Alij verò sunt, qui vlterius progressi, non hoc tantum agunt, vt hæc vna cura principē in corde suo locū teneat: sed vt nulla alia cura, nullumque aliud negotium in eis dominetur: qui videlicet omnibus mundi curis renuntiantes, hoc vnum (quod solum Dominus necessarium appellauit) curant. Illi ergo sacrificium, isti verò perfectum Domino offerunt holocaustū. Quorum vitam exprimit Euangelicus ille negotiator, qui inuenta vna Matt. 3.
pretiosa Margarita vēdidit omnia q̄ habuit,&c. vt hoc ipsum autem plenius intelligamus, sciendum est, ꝙ in hostijs legalibus quædam holocausta, quædam vero hostiæ pacificæ dicebantur. Holocausta tota in altari cremabantur. Hostiarum autem pacificarum solis adipibus & renibus incēsis, cętera in Sacerdotum seu sacrificantium cedebāt vsum. His aūt duobus sacrificiorum generibus, duo cōuersationum genera perfectorū, scilicet, & imperfectorū designātur. Perfecti sunt, q̄ se totos Deo obtulerūt, imperfecti aūt ij, quorū carnes nondum spirituali feruore assatę & consumptæ sunt: qui tantum adipem & renes, hoc est, intimū amorē, & charitatis viscera Deo offerunt, quem super omnia diligūt. ¶ Ritus autē offerendi

rendi holocausti hic erat, Detracta (inquit Dominus) pelle hostiæ, artus in frusta concident, & subijcient in altari ignem, strue lignorum ante cõposita, membra quæ cęsa sunt, desuper ordinantes. Quæ verò sint ordinanda exequitur dicens. Caput scilicet, & omnia, quæ adhærent iecori, intestinis & pedibus prius aqua lotis. Quis hic omnia mysterijs vacare credat? Quid autem per hęc significare Dñs voluerit, breuiter exponamus. Et primũ quidem holocausto pellis detrahitur, cum hi qui perfectã aggrediuntur vitam, veterem hominẽ exuunt cum actibus suis, & nouũ induunt, qui secundum Deum creatus est: Pellis etiam detrahitur, cùm omnibus seculi opibus repudiatis, nudus homo nudũ sequitur Saluatorẽ. ¶ Ignis verò in altari nostro subijcit, si à nobis, ibidẽ prius lignorũ strues anteponatur. Ignis iste charitas est; quę per Spiritum sanctum tribuitur, Si ergo ligna cõgesseris, ipse subijciet ignem suum. Ligna autem sunt cogitationes sanctæ, quæ calorem diuini spiritus concipiunt & nutriunt, iuxta propheticum illud, In meditatione mea exardescet ignis. Membra porro sunt actiones nostræ: quas ordinare debemus. Est.n. quidã in ipsis actionibus ordo, vt videlicet inferioribus superiora & nobiliora præponãtur: atque vbi maior fuerit vtilitas, maior solicitudo impendatur. Inter hæc autem membra, caput hostiæ præcipue ordinandum est. Caput autem hoc, intentio est: quæ in omni opere obtinet principatũ. Hæc igitur iuxta Dominicum mandatum simplex, & pura sit: ne si impura fuerit, totũ operis nostri corpus tenebrosum fiat. ¶ Adipes verò quæ iecori adhærent, affectus interni sunt: qui diuino igne inflammari debent. Intestina vero, interiores animæ nostræ vires sũt, in q. bus dum multa inutilia, siue etiã noxia versamus, quasi stercora in vẽtre portamus: ideoque lauari præcipiuntur. Pedes vero animæ desideria nostra sunt: qui quoniã terræ adhærẽt, expiatione & ablutione indigent, dicente Dño, Qui lotus est, nõ indiget nisi vt pedes tantum lauet. Danda.n. perfectis viris opera est, vt nihil carnale, nihil terrenum cõcupiscant: vt perfectum Deo holocaustum efficiatur. Quisquis igitur hęc omnia recte perfecerit, vere tanquam suauissimi odoris holocaustum seipsum offeret Deo: cui nõ fumus pecudum, sed virtutum odor gratissimus est.

Leui. 1.

Psal. 38.

Ioan. 13.

Propriũ pudicæ, & sanctæ vxoris est, se totã viri sui obsequio & voluntati tradere: & oĩa rursus quibus ipsa eget à viro petere, & ab eo fidẽter expectare. Hæc duo ꝓpria eius animæ esse debẽt, quæ se in legitimã Christi spõsam cõsecrauit. Hoc est etiã verũ Dei holocaustum fieri, & seipsum in spiritualem Nazareum consecrare.

Monachus.

MElius est de ouili Dominico morbosam ouem eijcere, quam vnius vitio sanas amittere. Gregor. in Reg. Gregor.

Sæpe de vita proximorum querimur, mutare locum conamur & secretũ vitæ remotioris eligere: videlicet ignorãtes, quia si desit spiritus, nõ adiuuat locus. Iste enim Loth de quo loquimur in Sodomis sanctus extitit, in monte peccauit. Quod autem loca mentem non mutent, ipse humani generis primus testatur parens: qui & in paradiso cecidit, sed minus sunt omnia quæ loquimur ex terra. Nam si locus saluare potuisset, Sathan de cœlo non caderet. Greg. super Ezech. hom. 9.

Gen. 19.

Plerunque nauem incaute religatam etiam de sinu tuti littoris vnda excutit, cum tempestas excrescit. Repente me sub prætextu Ecclesiastici ordinis in causarum secularium pelago

go reperi,& quietem monasterij quã habendo fortiter tenui, quàm strictè tenenda fuerit, perdendo cognoui. Greg. in præfatione Moral.

August. Ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficilè sum expertus meliores, quam qui in monasterijs profecerunt: ita non sum expertus peiores, quam qui in monasterijs ceciderũt. August. in Epist.

Cum quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio monitus vouit: tanto magis fraudati voti auget iniquitatem. Idem in lib. de viduis.

Hieron. Monachus non docentis, sed plangentis habet officiũ qui vel se vel mũdum lugeat, & Dñi sui semper pauidus præstoletur aduentũ: qui sciens imbecillitatem suã, & vas fragile qđ portat, timet offendere, ne impingat, & corruat, & frangatur. Vnde & mulierũ maxime iuuencularũ vitat aspectum, & in tantum castigator sui est, vt etiam quæ tuta sunt pertimescat. Hiero. in Epist.

Monachus qui Christum desiderat, nihil aliud dignatur: sed est ei cella pro paradiso, variarum scripturarũ dona decerpit, his vtitur delitijs, harum fruitur amplexu. Idem.

Pallor cum humilitate, & macies, honos est monachi. Ex vitis patrum.

Galat. 1. Prima virtus monachi est, contemnere hominũ iudicia, & semper Apostoli recordari dicẽtis, si hominibus placerem Christi seruus non essem. Idem ad Pammachi.

Perfectus seruus Christi, nihil præter Christũ habet: aut si quid præter Christũ habet, perfectus non est dicẽ

Luc. 16. te Domino. Nemo põt duobus Dominis seruire &c. & audet quisquam mendacem Christũ facere, Mammonæ & Domino seruiendo? idem in Epist. ad Heliod.

Nonnulli sunt ditiores monachi, quàm fuerãt ante seculares: qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo habere non poterant, vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mũdus tenuit ante mendicos. Natus in paupere domo, & in turgurio rustico, qui vix milio & cibario pane rugiẽtem satiare ventrem poteram, nunc similã & mella fastidio: noui & genera & nomina piscium & saporibus auium discerno prouincias. ¶ Addit deinde Hieronymus. Solos sacerdotes & monachos illo tempore per leges principum, ab hæreditatis iure prohiberi. Nec de lege (inquit) doleo, sed cur meruerimus hanc legem. Bonum est cauterium, sed quó mihi vulnus, vt indigeam cauterio? Idem in Episto. ad Nepotia.

Sũt & inter monachos quidã, qui sublatis in altum humeris, stupentibusque in terram oculis, tumentia verba trutinãtur. Quibus si præconẽ addideris, putes incedere præfecturã. Sũt qui humore cellarũ, & immoderatis ieiunijs, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac nocti bus auribus suis personãt, vertuntur in melãcholiam, & Hippocratis magis fomentis, quã nostris monitis indigent. Plerīq; artibus & negotiationibus pristinis carere nõ possunt, inutatisq; nominib⁹ institorũ eadẽ exercent cõmercia, nõ victum & vestitũ, quod Apostolus præcipit, sed maiora, quàm seculi homines, emolumẽta sectãtes. Idẽ ad Rusticũ monach.

Laudat Hieronymus Demetriadẽ virginem, quod omnia prædia sua, quę erant amplissima sibi vni à parẽtibus derelicta, vendiderit ad monasteria pauperum alenda. Accusatque hoc in loco patrem quẽdam, qui exiguo patrimonio sponso Christo copulauerit duas filias Cæterum familiam summamque diuitiarum copiã cum alijs, quas terrenis sponsis copulare decreuerat, liberalissime distribuit. Idem ad Demetriadem.

Parum

Parum timet diabolus ieiunantes, vigilantes,cõtinentes:quia tã de istis quã de illis multos traxit in laqueũ ruinæ: sed concordes & vnanimiter viuentes in domo domini, coniuncti Deo & sibi per vinculum charitatis: hi dolorem, hi timorem, hi liuorem Diabolo ingerunt. Bernar. in sermo.

Bernar.

Sunt tepidi quidam, & animales religiosi, quorum obediẽtia sine deuotione, sermo sine circũspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine ædificatione Idem in sermo.

Magna est confusio,& magna valde, quod ardẽtius seculares pernicio sa desiderant,quam nos vtilia: citius illi ad mortem properant,quam nos ad vitam.Ibid.

Bernardus super illo verbo.Comederunt alieni robur eius,& ipse nesciuit, sic ait. Exteriorẽ superficiem intuens religiosus malus, salua sibi oĩa suspicatur, non sentiens vermem occultum, qui omnia interiora corrodit.Manet tonsura, vestis necdũ mutata est, ieiuniorum regula custoditur,statutis psallitur horis:sed cor eorum longe est à me, dicit Dominus. Idem ibidem.

Ecce inter monachos parcitas putatur auaritia,sobrietas austeritas,silẽtiũ tristitia reputatur. Econtra remissio discretio dicitur, effusio liberalitas,loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas:mollicies vestimentorum & equorum fastus, honestas:lectorum superfluus cultus,munditia. Idem in Apolog.

Omnes nimirum ex quo monachi sumus, infirmos stomachos habemus: & tam necessarium Apostoli de uino vtendo consilium non negligimus: modico tamen, quod ille præmisit, nescio cur prætermisso. Idem ibidem.

Quæritur ad induendũ non quod vtilius, sed quod subtilius inuenitur: non qđ repellat frigus, sed quod superbię competat:non denique iuxta regulam quod vilius comparari potest,sed quod venustius, imo vanius poterit ostentari. Heu me miserum qualemcũq; monachum, cur adhuc viuo?Tędet animam videre, ad hoc deuenisse ordinem nostrum sanctũ. Idem ibidem.

Miles & monachus ex eodem panno partiuntur sibi clamydem & cucullam.Idem ibidem.

Nihil turpius quã monachus per vrbes & castella discurrens, nisi cum hoc charitas cogat,quæ operit multitudinem peccatorũ. Idẽ in sermo.

Conuolate ad vrbes refugij, vbi possitis & de præteritis agere pœnitẽtiam, & in præsenti obtinere gratiã, & futuram gloriam fœliciter pręstolari. Non vos retardet conscientia peccatorum: quia vbi illa abundarunt, superabundare gratia consueuit. Non pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat: nec enim condignæ sunt passiones huius temporis, ad præteritam culpam quæ remittitur, non ad præsentem consolationem quæ immittitur, non ad futuram gloriam quæ promittitur. Idem in sermo.

Moriens vix vnquam aliquis à cella in infernum descẽdit, quia vix vnquam nisi cœlo prædestinatus in ea vsque ad mortem persistit. Idem in Episto.

Experto credite,quia hęc via quãto arctior, tanto molestior videtur in ingressu:tanto latior,tanto iucundior inuenitur in progressu. Idem ibidem.

Vita cõfert meritum,locus non facit beatum.Idem ibidem.

Fœlix domus & beata semper cõgregatio, vbi de Maria conqueritur Martha.Nam Mariam Marthæ ęmulari indignum prorsus est. Idem ibidem.

Multo facilius reperies multos seculares conuerti ad bonum, quam vnum quempiã de religiosis transire

ad

ad meli'. Rariſſima auis in terris eſt, qui de gradu quem forte in religione ſemel attigerit, vel parum aſcendat. Idem ibidem.

Labor, & latebræ, & volũtaria paupertas, hæc ſunt monachorum inſignia: hæc vitam ſolent nobilitare monaſticam: Noſtri autẽ oculi omne ſublime vident: noſtri pedes omne forum circumeunt: noſtræ linguæ in omnibus audiuntur concilijs: noſtrę manus omnium diripiunt patrimonium. Idem in quadam Epiſto.

Legumina (inquit) vẽtoſa ſunt: caſeus ſtomachũ grauat: lac capiti nocet: potum aquæ nõ ſuſtinet pectus: caules nutriunt melancholiam: cholerã porri accẽdunt: piſces de ſtagno aut de lutuoſa aqua meæ penitus cõplexioni non cõgruũt: qua le eſt hoc: vt in omnib' fluuijs, agris, hortis, cellarijs reperiri vix poſſit, quod cõmedas? Puta te quæſo monachũ eſſe nõ medicũ: nec de cõplexione iudicandum, ſed profeſſione. Parce obſecro primũ quieti tuæ, parce conſcientiæ, conſcientiæ nõ dico tuæ, ſed alterius ſcilicet qui prope te ſedens & edens de tua ſingularitate murmurat, & de tua ſuperſtitione ſcãdalizatur. Idem ſuper Cantic. ſermo. 30.

Video quiddam (quod ſine dolore videri non debet) poſt aggreſſam Chriſti militiam, rurſus implicari ſecularibuss, rurſus terrenis cupiditatibus immergi: cum magna cura erigere muros, & negligere mores: ſub ptextu quoq; communis vtilitatis verba vendere diuitibus, & matronis ſalutationes: ſed & contra ſui imperatoris edictum cõcupiſcere aliena, & ſua cum lite repetere: ita nec ſe mundo, nec ſibi mundum crucifixerunt: vt qui ante vix in ſuo vico vel oppido cogniti fuerunt, modo circumeuntes prouincias, & curias frequentantes, regum notitias, principum familiaritates aſſecuti ſunt. Idem hom. 4. ſup. Miſſus eſt.

Inhumanè redarguis opera eorũ, quorũ refugis onera: temerarie obiurgat virum reuertentem de prælio mulier nens in domo. Dico enim, ſi is qui de clauſtro eſt, eum qui verſatur in populo interdum minus diſcrete, minusve circunſpecte ſe ſe agere deprehenderit, verbi gratia: in verbo, in cibo, in riſu, in ira, in iudicio, non ad iudicandum confeſtim proſiliat: ſed meminerit ſcriptum, Melior eſt iniquitas viri, quàm mulier benefaciẽs. Nam tu, qui in tui cuſtodia vigilas, benefacis: ſed q iuuat multos, melius facit & virilius'. Quod ſi implere non ſufficit, abſque aliqua inęqualitate vitæ & conuerſationis ſuę, memẽto quia charitas operit multitudinem peccatorum. Idem ſup. Cant. ſer. 120.

Tu qui in congregatione es, bene viue, ordinabiliter, ſociabiliter, & humiliter: ordinabiliter tibi, ſociabiliter proximo, humiliter Deo. Idem in ſermo.

Clauſtralis paradyſus ad ſuauem ſpirans auſtri clementiã, quaſi tot floribus vernat, quot virtutibus abundat. Dũ enim Diabolus officinas fratrũ circuit: debet eum fugare ab oratorio deuotio, à refectorio lectio, à dormitorio ſtramenta vilia, à capitulo patientia. Idem in Epiſt.

Non vultis eſſe contenti communi vita, non ſufficit vobis regulare ieiunium, non ſolennes vigiliæ, non impoſita diſciplina, nõ menſura, quam vobis partimur in veſtimentis vel alimentis: priuata prę fertis communibus. qui veſtri curam ſemel nobis dediſtis, quid rurſum vos de vobis intromittitis? Nam illam, qua toties Deum conſcientijs veſtris teſtibus offendiſtis, propriam ſcilicet voluntatem veſtram: ecce iterum magiſtrã habetis, non me. Illa vos docet naturæ non parcere, rationi non acquieſcere: ſeniorum conſilio vel exemplo non obtemperare, nobis nõ obe-

F dire:

dire: An ignoratis, quia melior est obedientia, quam victimæ? Nõ legistis in regula vestra, quòd quidquid fit sine voluntate vel cõsensu spiritualis patris, vanæ gloriæ deputabitur, nõ mercedi. Idem super Cant. ser. 29.

Si quid religionis oritur, quicumque resistit, quicumq; repugnat, plane cum Ægyptijs paruulos Israelitici germinis necare conatur: imò cũ Herode nascentem persequitur Saluatorem. Idem in sermo.

" Malum quod nemo videt, nemo arguit. Vbi autem non timetur reprehensor, securus accedit tentator, licẽtius perpetratur iniquitas. In conuentu vero, si qua bona agis, nemo prohibet. Malum autem facere si vis, nõ licet. Si ergo de fatuis virginibus es, congregatio tibi necessaria est, si de prudentibus, tu cõgregationi. Idem ad Sophiam virginem.

Hugo. Duodecim sunt abusiones claustri, quibus tota religionis summa corrũpitur, scilicet prælatus negligens, discipulus inobediens, iuuenis otiosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus causidicus, habitus pretiosus, cibus exquisitus, rumor in claustro, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerẽtia iuxta altare. Hugo lib. 2. de claus. animæ.

Vulpina plane conscientia, tepida conuersatio, animalis cogitatio, ficta confessio, breuis & rara compũctio, obedientia sine deuotione, oratio sine intentione, lectio sine ædificatione, sermo sine conscriptione. Idem lib. 1. de Anima.

Monachi sibi claustra faciunt, qui bus homo exterior teneri possit, sed vtinam claustra facerent, quibus homo interior ordinate teneretur. Idem de claus. animæ lib. 2.

In choro sum corpore, & alibi negotior mẽte: nũc intus maneo, nunc foris ex eo: aliud canto, & aliud cogito: psalmodiæ verba profero, & psalmodiæ sensum non attendo: sed mẽte vagus, habitu dissolutus, oculis attonitus, huc & illuc prospiciẽs, quæcunque ibi gerũtur perlustro & perspicio: habitũ monachi, non cõuersationem habens, in magna corona & ampla cuculla salua mihi omnia existimo. Idem ibidem.

Si vis esse monachus curialis, laudas quod non debes, defendis quod non expedit, operaris quod non licet, loqueris quod non decet. Idem lib. 12. de Abus.

Si monachus es, quid facis in turba? si amas silentium cur declamãtibus assiduè interesse delectaris? Tu semper ieiunijs & fletibus insistere debes, & tu Philosophiã quæris. Simplicitas monachi, philosophia eius est. sed docere (inquis) alios volo: nõ est tuum docere, sed plangere. Si tamẽ doctor esse desideras, audi quid facis. Vilitas habitus tui, & simplicitas vultus, innocentia vitæ, & sanctitas conuersationis tuæ, docere habẽt homines. Idem ibidem.

Pone (inquit) ori meo custodiam, & ostium circunstantiæ labijs meis. Ostium dixit, non murũ. Si enim murus poneretur, loquendi licentia omnino negari videretur. Sed ostium ponitur quod tempore & loco clauditur, & aperitur. Est tempus & locus tacendi, & loquẽdi. Aperitur itaque ostium hora cõstituta: scilicet in claustro lectioni: in capitulo confessioni: in Ecclesia orationi. Item clauditur ostium in claustro confabulationi, in capitulo contentioni, in Ecclesia vanæ modulationi. Idem lib. de 12. Abus.

Summa monachi virtus humilitas: summum vitium eius superbia. Isidor. Isidor. de summo bono.

Tunc se quisque monachum iudicet, quando se minimum existimauerit, etiam si opera maiora virtutum gesserit. Idem ibidem.

Verus religiosus debet esse neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor Euseb. Emisse.

tor

tor laboris, patiens abiectionis, impatiens honoris, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia. Euseb. in sermo.

Quid nobis habitationis huius secretum prodest, quando tyrannico dominatu malitia regnat in nobis; quando ira superequitat, quãdo maiorem metũ in nobis humanus oculus, quàm diuinus inijcit: quãdo nos illi laudabiles eremitę qui extra mũdum esse nos credimus, per diuersarum passionũ vitia, mundũ intra nos inclusum tenemus? Quid prodest, si locus quietis tantum corporaliter teneatur, & inquietudo in corde versetur? Quid inquam prodest, si in habitatione silentium fit, & in habitatoribus vitiorũ tumultus, & colluctatio passionum? Si exteriora nostra serenitas teneat, & interiora tempestas? Idẽ ad monach. ho. 4.

Gratis nobis de cruce & corporis afflictione blandimur si exterior homo noster sanctis laboribus exercetur, & à passionibus non curatur interior: sic est, qũo si aliquis statuã facit à foris aureã, ab intus luteã: vel qũo si domus magnifica arte cõstructa à foris pulcherrimis coloribus depicta videatur, & ab intus serpentibus & scorpionibus plena sit. Quid ꝓdest, quod affligis corpus tuum, quando nihil proficit cor tuum? Ieiunare & vigilare, & mores non corrigere sic est, qũo si aliquis extra vineã, aut circa vineam, extirpet, & colat, vineam ipsam desertam atque incultam derelinquat, vt spinas atque tribulos germinet. Idem ibidem.

Sufficere nobis putamus, quod locum habitumq; mutauimus, quod hic aliquãtulum temporis viximus: spem omnem in annorum numero collocantes. Iidem hom. 5.

Videte vocationem vestrã fratres charissimi, venire ad eremum, summa perfectio est: non perfectè in eremo viuere, summa damnatio est. Et mox, si exteriora serenitas teneat, & interiora tempestas. Solemus annos nostros & temporum spatia, quibus nunc viuimus, supputamus. Non te fallat quicunque ille es, numerus dierum, quos hic relicto corporaliter seculo consumpsisti. Illum tantum diẽ vixisse te computa, in quo voluntates proprias abnegasti, in quo malis desiderijs restitisti, quem sine vlla regulę transgressione duxisti. Illum diẽ vixisse te computa, qui puritatis & sanctæ meditationis habuit lucem, quem nõ conuersatio tenebrosa mutauit in noctem. Illum inquam applica ad vitam tuam, cuius vsus peruenit ad animam tuam. Idem ibidem. hom. 9.

Sic debet monachus vndiq; seipsum circunspicere, & immobilem tenere animi oculum ad suam custodiã, quasi si per medios laqueos sem per incedat. Athanasius. — Athana.

Martyres quidem sæpe vel vno tẽporis momento cùm certassent, perfectionem assecuti sunt: at monachorum vita singulis diebus per Christũ certans, martyr est: idest, testimoniũ Christo dicit, non aduersus sanguinẽ & carnem in acie instructa: sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarum harum aduersus spirituales astutias, vsque ad vltimum spiritum certamen habens, & certat, & coronatur armatura Dei induta. Idem.

Monachis delitię sunt continẽtia, & actio otium, & gloria à nemine cognosci. Grego. Nisse. — Gregor. Nisse.

Vides istos opibus & domibus carentes, excarnes, exiles, & exangues, etiã Deo hac ratione appropinquantes illotis pedibus, & humi cubãtes? qui infra cum sint, inferiora superant, & inter homines supra humanam conditionem sunt: vinctos & liberos: detentos, & tamen non teneri: quorum in mundo nihil est, & — Theolo.

omnia supra mundum: quorum duplex est vita, altera quæ despicitur, altera quę appetitur: qui per mortificationem sunt immortales, qui per solutionem Deo copulati & apti sunt: quorum sunt fontes lucis, & quorũ iam sunt irradiationes, quorum Angelicæ psalmodiæ, & per noctes stationes, & mentis ad Deũ raptæ peregrinatio, quorum denique purgatio, quorumque repurgari est. Theolog.

Non est pietas in rebus paruis, nec philosophia in vultus demissione; sed in animi firmitate, & cogitationis puritate, & vera ad res honestas propensione. Idem.

Clima. Monachus est ordo & status Angelicus in corpore materiali & sordido consummatus. Monachus est, qui solum ad Deum acie mẽtis intentus, illum semper orat, in omni tempore, & loco, & re. Monachus est, perpetua naturæ violentia; sensuumque vigilantissima & indefessa custodia. Monachus est castificatum corpus, expiatum os, animusque diuino semper lumine irradiatus. Monachus est afflictus & mœrens animus: qui iugi mortis memoria, siue vigilans, siue obdormiens, seipsum semper exercet. Clima. Grad. 1.

Quicunque in congregationibus degimus, aduersus omnia quidẽ, sed contra hæc duo præcipue vitia horis singulis pugnare debemus: aduersum insaniam ventris, atque iracundiam. Hæc enim in turba fratrũ proprijs materijs abundat. Ibidem.

Monachorum quidem lux Angeli sunt, cũctorum autem mortalium lux monastica est disciplina. Curent ergo summa ope fieri omnibus optima forma: neque vllam cuiquã dent offensionem &c. Idem Grad. 26.

Nos ex duobus exemplis eorũ: qui terrena & infima purgare solẽt, duas conuenientissime purgationes eorũ: qui superna sapiunt colligimus: Et fullonum quidem officinam (exempli causa) dicimus cœnobium secundum Deum: quod sordes & crassitudinem, atq; turpitudinem animę diluit, atque resecat. Tingentium vero officina est Anachoris is ijs qui in cęnobio exercitatione lasciuiam, & iracundiam deposuerunt: iamque ex ea ad quietem solitudinis migrarunt. Idem de discretione ad discernendum facile.

Cœlibatus iugum nulli imponas: Ignati*. res enim est periculosa, & custoditu difficilis, quando per necessitatem contigerit. Ignatius.

Iunioribus nuptias concede, antequam meretricijs amoribus implicentur. Idem.

Vt si grammaticũ se ꝓfessus quispiã, barbarè loquatur, aut si absurde canat is, qui se velit haberi musicũ, hoc turpius est, quod in eo ipse peccat, cuius profitet scientiã: sic philosophus in ratione vitæ peccans, hoc turpius est, qđ in officio, cuius magister esse vult, labitur, artemq; vitæ ꝓfessus, delinquit in vita. Cicer. 2. Tuscu.

¶ Vita monastica bonis paradis*, malis tormẽtum est: Huius rei causa est, ꝙ res oẽs summa cura se in suo esse conseruare nituntur, & studiose quæ ad hoc necessaria sunt quærũt. Quo fit vt viri spirituales diligẽter ea quæ ad regularis vitæ institutũ pertinent, seruare studeant: qm̃ hisce rebus in vita spirituali maxime cõseruantur: quod ipsi magnopere cõcupiscunt: ideoq; illis regularis vitę præcepta, non oneri, sed voluptati sunt. At cõtra carnales quia in carnali vita conseruari student, carnalia opera appetunt: quæ ad hoc deseruiũt: spiritualia vero fastidiunt, quæ illis aduersantur. Ideoq; illis monastica vita tormẽtũ est, quæ spiritualibus vt dixi viris paradisus delitiarum est. COLLE.

Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. Nemo vasis quę ad sacra ministeria cõsecrata sunt, in alios 2. Tim. 2

alios vſus conuertit. Cum ergo monachi diuinis rebus, velut ſacra vaſa addicti ſint, ſicut nec vaſa ſacra prophanari, ita nec ipſos ſecularibus negotijs occupari decet.

In holocauſto Domini quod ex pecoribus eſt, ſolū licet offerre maſculum: in hoſtia vero pacificorum, & mas & fœmina offerri poſſunt. Quid ſibi vult differentia hæc? Quid in his religionis? Holocauſtum viros perfectos, qui ſe & omnia ſua nihil ſibi relinquentes Domino obtulerūt repręſentat. Hoſtiæ verò pacificorum imperfectos deſignat, qui ſolum adipē, hoc eſt interiora amoris viſcera Deo offerunt, reliqua ſibi reſeruantes. Ad illam autem oblationem maſculus tantum, hoc eſt, maſculinus & fortis animus eligitur: ad hanc autem quæ imperfectorum eſt, & mas & fęmina admittuntur: quoniam imbecilles etiam & infirmi hoc Domino ſacrificium offerre poſſunt.

Nemo aut locorum opportunitati aut profeſſionis ſuæ dignitati nimiū fidat. Sancta enim profeſſio neminē ſanctum efficit, ſed obligat tamē ad ſanctitatem. Loth in ciuitate iuſtus, in monte deliquit. Gen. 19.

Diabolus ſub vmbra domire dicitur, in ſecreto calami. Calamus, foris quidē nitidus, intus vacuus, & ideo ſonorus eſt. Qua ſpecie quid aliud quàm vel mali clerici vel monachi deſignantur? Nitēt enim exterius habitu & religionis ſpecie, ſonant autē frequenti vſu diuinę laudis modulatione, intus autē veræ pietatis & charitatis ſucco inanes & vacui ſunt.

Renunciatio.

Gregor. SI nihil in hoc amādo poſſidetis, etiam poſſidendo cūcta relinquitis. Greg. in hom.

Qui cœleſtis vitæ dulcedinem inquantum poſſibilitas admittit, perfecte cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta relinquit. Idē.

Multa relinquitis ſi deſiderijs renunciatis. Exteriora etenim noſtra Domino quamlibet parua ſufficiūt: cor namque & non ſubſtantiam penſat: nec perpendit quantum in eius ſacrificio, ſed ex quanto proferatur. Idem in homil.

Laborioſum non eſt homini relinquere ſua, ſed valde laborioſum eſt relinquere ſemetipſum. Idem.

Omnia relinquere poſſumus etiā retinendo. Greg. vide Greg. in mor. lib. 7. c. 17. & 18. vbi multa de amore cōſanguineorū diſſerit.

Vtilius terrena opulentia tenetur humiliter, quam ſuperbe relinquatur. Auguſt. Auguſt.

Apoſtoli quantum ad diuitias nihil, quantum ad voluntatem totum mundum reliquerunt. Idem.

Amandus eſt generator, ſed præponendus eſt creator. Aug. in ſermo.

Hieron. Licet ſparſo crine & ſciſſis veſtib⁹, vbera quibus te nutrierat mater oſtēdat: licet in limine pater iaceat: per calcatum patrem perge, ſiccis oculis ad vexillum crucis euola: ſolum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelē: veniet poſtea dies ille, quo victor reuertaris in patriam. Hiero. in Epiſto. ad Heliodo.

Totū Deo dedit, qui ſeipſum obtulit. Idem.

Qui vult eſſe perfectus, multitudines hominū, officia & ſalutationes & conuiuia quaſi cathenas fugiat voluptatum. Idem.

Vtinam quod renūciamus ſeculo, voluntas ſit, non neceſſitas. Idem.

Difficilius arrogantia, quam auro & gemmis caremus. His enim abiectis, interdum glorioſius tumemus, & venerabilem paupertatem popularis auræ anterimus. Plus enim eſt animum depoſuiſſe quam cultū. Idem Epiſt. 120.

Volēs diſcipulos reuerti domum, & ſuis omnia renunciare, magiſtri

stri voce prohibetur. Sepultura patri non datur, & pietatis genus est, impium esse pro Domino. Idem ad Marc.

Ordinate in me charitatem. In Cãticis. Rectus ordo est post Deum, amare patrem, & amicos: si tamẽ necessitas venit, vt vtrunque seruari nõ possit, odium in suos, pietas in Deũ est. Idem ad Paul.

Vis breuiter lector eius S. Paulæ scire virtutes? Omnes pauperes suos, pauperior ipsa dimisit. Seruos oẽs & ancillas suas, in fratres sororesq; mutauit, Eustochium filiam grandi ære alieno oppressam, sola fide & gratia diuitem reliquit. Idẽ in Epitah. Paul.

Nec diu potuit excelsi apud seculum generis, & nobilissimæ familiæ visitationes & frequẽtiam sustinere. Sola & incomitata in eremum Paulorum atque Antoniorum pergere festinabat &c. Tandem exacta hyeme aperto mari descendit ad portũ, fratre, cognatis, affinibus, & (qđ his maius est) liberis prosequentibus, & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbasa tendebantur, & remorum ductu nauis in altum protrahebatur. Paruus Toxotius supplices manus tendebat in littore. Rufina iam nubilis, vt suas expectaret nuptias tacens fletibus obsecrabat. Et tamen illa siccos tendebat ad cœlum oculos, pietatem in filios, pietate in Deum superans. Nesciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera, & quasi à suis membris distraheretur, cũ dolore pugnabat, in eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus, & captiuitatis durum necessitudinem, nihil crudelius est, quam parẽtes à liberis separari. Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, imo gaudens animus appetebat. Sulcabat interim nauis mare, & cũctis qui cum ea vehebantur littora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos, ne videret quos sine tormento videre non poterat. Idem ibidem.

Si vis perfectus esse, mundum relinque. Pristina vestimenta contẽne, & vt euadas Ægyptiam dominam seculi, pallium derelinque. Helias ad cœlorũ regna festinans, nõ potest ire cum pallio, sed mundi in mundo vestimenta dimittit. Contemnis aurum? contempserunt, & multi philosophi. E quibus vnus multarum possessionum pretium proiecit in pelagus. Abite dicens, in profundum malæ cupiditates, ego vos mergo, ne ipse mergar à vobis. Idem ad Iulianum.

Idem super illud. Honora patrem & matrem &c. Si te caro à patre separat, tandiu noscas carnis copulam, quandiu ille suum nouerit creatorem. Idem.

Gladium tenet hostis vt me perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo? Idem ad Heliodor.

O dira abusio: domus ardet, ignis instat à tergo, & fugienti prohibetur egredi, euadenti suadetur regredi, & hoc ab his qui in ipso incendio positi sunt, & obstinatissima dementia, ac dementissima obstinatione, fugere periculum nolunt. Proh dolor, si contẽnitis mortem vestram, cur appetitis & meam? Ber. in Epist. Bernar.

Ecclesia iubet vt concupiscat rex decorem eius, obliuisci populũ suũ, & domũ patris sui. Puer Iesus inter cognatos & notos quæritur, nec inuenitur. Fuge fratres tuos & tu, si tuam vis inuenire salutem. Fuge inquam de medio Babylonis, fuge à facie gladij Aquilonis. Idem in Episto.

O dirum patrem, ò sæuam matrẽ, ò parẽtes crudeles & impios, imo nõ parentes, sed peremptores: quorum dolor salus pignoris: quorum consolatio mors filij est: qui me malunt perire cum eis, quã regnare sine eis. Idem ibidem.

Fidelis

Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia si impium est cõtemnere matrẽ, contẽnere propter Christũ pijssimũ est. Nam qui dixit, Honora patrem & matrem: ipse etiam dixit, Qui amat patrẽ & matrem plusquã me, non est me dignus. Idem ibid.

Quantos mũdi sapientia supplantar, & conceptũ in eis extinguit spiritũ, quẽ voluerat vehemẽter Dñs accẽdi? Noli (inquiũt tales) præcipitanter agere, diu cõsidera, diligenter intuere: magnũ est quod ꝓponis, & opus egens multa deliberatione: experire quid possis, amicos cõsule, ne post factũ pęnitere contingat. Vocat magni cõsilij Angelus, quid opus est vt aliena consilia præstoleris? Quis enim fidelior, quisve sapientior illo? Seduc me Domine, & seducar: fortior esto & inualesce. Idem de contempt.

Si sapis, si habes, si tecũ est lumen oculorum tuorum, desine iam ea sequi, quæ & cõsequi miserum est. Beatus qui post illa nõ abijt, quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. Idem in Epist.

Secuti sumus te, nimirũ quia exultauit vt gigas ad currendam viã suã, nec currentem sequi poteras oneratus: sed nec inutilis commutatio, pro eo qui super omnia est, omnia reliquisse: omnia sane dixerim, non tantum possessiones, sed etiam cupiditates, & eas maxime. Idem de Contẽp.

Plus mundi concupiscentia quam substantia nocet: & hæc fugiendarũ causa diuitiarũ præcipua est: qđ aut vix, aut nunquã sine amore valet possideri. Facile.n.cor humanum omnibus quæ frequentat adhæret. idem.

Fili vinum non habet. Quid mihi & tibi est mulier? Vt quid fratres sic respõdit Christus? vtiq; propter nos, vt conuersos ad Deum iam non soliciret carnalium cura parentum, & ne cessitudines illæ non impediant exercitium spirituale: quandiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parentum: at postquàm reliquimus nosmetipsos, multomagis ab eorum solicitudine liberi sumus. Idẽ super Cant. serm. 28.

Nihil prodest ei nuditas, cui inest cupiditas. Ex vitis Patrum.

Noueris nõ prohiberi pietatis officium, sed negari carnalitatis affectum, proximis enim carnaliter pręstat, quod extraneis piẽ impenditur. Isido. de sum. bo. Isidor.

Si quis renuntiat omnibus quæ possidet, & suis non renuntiat moribus, non est Christi discipulus, qui enim renuntiat rebus suis sua abnegat: qui vero renũtiat suis moribus, seipsum abnegat. Idẽ li. 3. de sum. bo.

Nõ satis ꝓdest quod à nobis qualescunq; facultates excludimus, qñ ipsæ in nobis resederunt cupiditatę. Inde est, quod interdũ de rebus paruissimis excitamur, & pro vilium rerum appetitu vilissimas intentiones mouemus. Et inter hæc quo exultat aduersarius noster, qñ nos videat ad hoc maxima contempsisse, vt in minimis deformius vinceremur? Ideoque ea quę foris posita erant abiecisse nihil prodest, nisi ei ea quæ intus ipsius animæ visceribus adhęserunt, radicitus euellantur. Vnde & Apostolus non dixit, Aurum & argentum radix est oĩum malorum, sed magis cupiditas diuitiarum: & non solũ diuites, sed & qui volunt diuites fieri, incidere in laqueum & tẽtationem. Ergo Apostolus non solũ habentes, sed ipsam habendi persequitur voluntatẽ. Ideoq; nihil proficit homo relinquendo, quod extra se est, qui vitia intra se tenet. Itaque (vt dixit) fratres hic sumus, & toti non sumus. Euseb. Emisse. ad monach. hom. 5. Euseb. Emiss.

Siquis (inquit Apostolus) vult esse sapiens inter vos, stultus fiat, vt sit sapiens. Quid est hoc stultus fiat, vt sit sapiens? An non videtur aliquatenus stultus homo, quando amore salutis suę, & cęlestis tremore iudicij, diuer-

sa vitæ huius oblectamenta, quæ solebat ambire, refugit? quæ solebat congregare contemnit? imo per sinus pauperum seminantis more dispergit? Affluentia offenditur, inedia pascitur, ieiunijs delectatur, corde humiliatur, habitu mutatur: dimittit quod possessione tenet, & quærit cogitatione quod non videt, animũ cęlo inserens: quod amauit odit, studet velle quod noluit. Trahit enim post se cor illius eruditio, & fideliũ veridica promissio sanctorũ: de quibus dictũ est, vt seductores, & veraces. Quare seductores? Quia docent hoĩem despicere qđ habet, & sperare quod non habet. Quę oculis exposita sunt, auersis & clausis sensibus præterire, & quæ ab oculis remota sunt, inexplebilibus desiderijs explorare. Euse. Emiss hom. in die Pente.

Hugo de S. Victo. Vtait Ouidius: Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit: & immemores nõ finit esse sui. Magnũ virtutis principiũ est, vt discat paulatim exercitatus anim⁹ visibilia & trãsitoria primũ commutare, vt postmodũ possit derelinquere Delicatus ille est adhuc, cui patria dulcis: est fortis autem iam cui omne solum patria, est, pfectus vero, cui mũd⁹ exiliũ est.

Io. Cass. Pudet dicere, ita plerosq; abrenũciasse conspicimus, vt nihil amplius immutasse de interioribus vitijs ac moribus cõprobentur, nisi ordinem tantum atq; habitum secularẽ. Quibus profecto non proderit maiores opes ac substantias contempsisse, quia affectus earum ob quos illæ cõtemptæ sunt, in res paruas atque exiguas transtulerunt. Nam vitium cupiditatis atque auaritiæ, quod erga species pretiosas exercere non possunt, circa viliores materias retinentes, non abscidisse, sed immutasse se probant pristinam passionem. Nam nimia deuicti diligentia erga curam psiathi, sportellę, sagelli, codicis, mattæ, aliarumque similium rerum quãuis vilissimarum: eadem tamen qua ante libidine detinent, & ab aliorum contrectatione defendunt, quæ vniuersis fratribus debent esse communia.

Quid differt, vtrum quis perturbationem cupiditatis, erga opes amplas atque magnificas, an erga viliores exerceat species, nisi quod in eo reprehẽsibilior iudicãdus est: quod qui maxima spreuerit, in minimis obligetur? Ideoq; perfectionem cordis abrenuntiatio ista non obtinet: quia cum censum habeat pauperis, nõ abiecit diuitis voluntatem. Idem ibidem.

Nemo in cœlestem thalamum coronatus ingreditur, nisi qui primam & secundam & tertiam renunciationem impleuerit: vt scilicet primo renũciet rebus omnibus, & hominib⁹, & parentibus. Secundo volũtati proprię: tertio inani glorię quę solet obedientiam subsequi. Ibidem.

Peregrinatio vestra est, omnium prorsus rerum separatio ea ratione suscepta: vt nunquã cogitatio nostra à Deo separetur. Idem Grad. 3.

Peregrinus ille est, qui veluti alterius linguæ inter ignotæ sibi linguæ homines, in sui agnitione secum habitat. Idem ibidem.

Sicut impossibile est, vno oculo in cęlum, altero in terram respicere, ita fieri nõ potest, vt is in anima nõ periclitetur, qui corpore & cogitatione ab omnibus & propinquis & extraneis non se peregrinum fecerit. Idem ibidem.

Dico tibi monache, quid quæris patrẽ? quid quæris matrẽ? Aut Christiana est mater, aut non est Christiana: aut sancta est, aut peccatrix. Si sancta est, gaudet quod seruis Domino: si peccatrix, dimitte illã, quia mortua est. Chrysost. de compunct. Chryso.

Qui habet Iesum, habet & patrẽ & matrem, habet filios, habet omnem propinquitatem. Quid quæris mortuos?

mortuos & sequere viuum,& dimitte mortuos vt sepeliant mortuos suos. Idem ibidem.

Sicut difficile est arborem iuxta viam positam, fructus suos vsque ad maturitatem seruare: sic difficile est virum fidelem iuxta mundum istum viuentem, in actibus eius iustitiam immaculatam vsque ad finem tenere. Recede à via, & plantare in loco secreto, vt nec mūdus tecum habeat aliquid commune, nec tu cum mundo. Idem super Matth.

Quintil. Nemo vnquam pro re aliqua plus dedit, quam qui sibi ipsi nihil relinquit. Quintil.

COLLE. ¶ Quemadmodum luctaturus dat operam ne quid in eo subsit, vnde illum prendere aduersarius possit, (ideoque Athletæ olim nudis vnctisque oleo corporibus luctabātur) ita quisquis in militia Christi nomē dedit, dare operam debet, ne quid in eo subsit vnde Diabolus tentandi illius ansam arripiat. Si enim adhuc vel consanguineorum, vel honoris, vel alicuius rei amore tenetur, huius occasione multos ei tentator laqueos nectit: magnamque illi curarum & molestiarum materiā subministrat. Videat ergo q̄squis seculo renunciat, ne sibi quicquam huiusmodi relinquat. Propter hoc enim dictum est, Psal. 44. Audi filia & vide, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Quibus verbis monet Dominus fidelem animam, si velit spōsum amore sui accendere, necesse esse, vt ipsa in illum omnem suum amorē transferat, ac omnia obliuiscatur, quæ antea charissima habebat.

Psal. 118. Ad renunciationis institutū pertinent illa Prophetæ verba, Incola ego sum in terra &c. Hoc est, animus meus, nō capitur rebus terrenis & caducis: sed tanquā peregrinus hāc vitā transeo, ad regiones cœli summo desiderio festinans: Itaq; Dn̄e ne me celes mysteria legum tuarum: quarū scientia, & obseruatione ad vitam cœlestem, & beatam peruenitur.

Egredere de terra tua & de cognatione &c. Gen. 12.

Quid igitur an non poterat sanctus Patriarcha in terra sua Domino deseruire? Poterat sanè: sed non ita commodè. Nisi enim multa à cognatis, parentibus, & amicis ad virtutem & pietatem impedimenta præberentur (quibus nos variis curis & negotijs implicant) nunquam Dominus credentium patrem, & obedientiæ atq; virtutum omnium exēplar è terra sua, domo, & cognatione egredi præcepisset. Hinc tot anachoritarum miriades ortæ sunt quorum maxima pars, apta pietatis studio loca genitali solo deserto elegit.

Sicut facilius est semel vincere q̄ semper: ita facilius semel repudiare diuitias quàm semper moderatè vti diuitijs. Item facilius cœlibem esse, quam modeste semper vti coniugio. Quā rem D. Aug. de bono coniugali confirmat his verbis. Multi quidem facilius se abstinent, vt non vtātur nuptijs, quàm temperent vt bene vtantur. Et infr. Ego facilius non vtor nuptiis quibus vsus est Abrahā, quam sic vtar nuptiis quemadmodum vsus est Abraham. Hinc licet colligere quanto in maiori periculo degant, qui in mundo, quàm qui in monasterio vitam agunt. Quo nomine orationis studium cæteraque spiritus arma illis necessaria sunt, non quia in statu perfectiori, sed quia in periculo maiori versantur.

Mira est illa Domini cōparatio in qua vbi sumptus ad turris ædificationem necessarios esse dixisset, subdit protinus. Sic qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quæ cōuenientia inter pecuniā & pecuniæ rerumque omnium renunciationē est, cum alterum

alterum alteri aduersetur? Similitudo in hoc est, quòd ædificaturus turrim, omnia quæ ad opus hoc cõsummãdum necessaria sunt, siue lapides, siue ligna, siue calcem, siue cementarios, cæterosque opifices parat. Vna autem pecunia præstat hæc omnia. Quod autem in ædificiorum fabrica pecunia est, hoc idem est in structura virtutum, & Euangelicæ vitæ perfectione, rebus omnibus renunciare, quemadmodum Saluator ipse testatur. Quare? Quia nimirum quisquis & rebus omnibus terrenis, & eorum curis, occupationibus, & amori renũtiauit, ad omnia spiritualia exercitia studiumque rerum diuinarum solutus & expeditus est: cum nihil aut intra aut extra se subsit, quod illum impediat, aut in cæpto itinere remoretur. Adde quod qui ita rebus omnibus renunciauit, necesse est, vt in maxima rerum etiam necessariarum penuria vitam agat, nullisque corporis delitijs indulgeat: sed assiduis quotidie laboribus prematur. Labor enim & corporis afflictio huius renũciationis indiuiduus comes est. Igitur qui eò iam perducti sunt, vt sponte sua omnibus renunciauerint, necessariò quoque inopem & laboriosam vitam amplexi sunt: alterum enim sine altero esse non potest. Atque ij plane sufficientes habẽt sumptus, quibus ad euangelicæ vitæ, ac virtutum omnium structuram pertingere possint. Nullus enim in acquisitione virtutum labor est, cum ipse labor amatur. Laboris enim amor in hoc negotio pecunia est. Labore n. & abstinentia, & obediẽtia, & humilitas, & patientia, & castitas, & orationis studium, cæteræque virtutes omnes comparantur. Sine labore námque nulla paratur virtus: laborẽ vero qui amat, nullum in virtutum acquisitione laborem persert. Labor igitur sicut renunciatio (vt ante diximus) pecuniæ instar est, qua omnia quæ ad hanc structuram pertinent, comparantur.

Prædicator.

Diuus Grego. in illud Psal. Super senes intellexi, sic ait, Quia studuit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret. Greg. mor. lib. 11. c. 10. Gregor.

Super illud, Adulterãtes verbum Dei. Nempe quia non filios Deo generare intendunt, sed voluptatẽ suæ elationis satiare. Greg. in mor. lib. 16. cap. 18. 2. Cor. 2

Ille apud Deum magis in amore eius est, qui ad eius amorem plurimos trahit. Greg. in mor.

Humani generis redemptor per diem miracula hominibus exhibebat, & ad orationis studium in nocte pernoctabat, vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate penitus contemnant: sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Greg. vbi supra.

Sunt nonnulli, qui solerti cura spiritualia præcepta perscrutantur: sed quæ intelligendo penetrant, viuendo conculcant, repente docent quæ non opere, sed meditatione didicerunt, & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Greg. in Pastoral.

Quo reatu astringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus, verbum prædicationis subtrahunt, morientibus animabus vitæ remedia abscondunt. Greg. in Pasto.

Tutius veritas auditur, quàm prædicatur: quoniam cum auditur, cordis humilitas custoditur, cum autem prædicatur vix non surripuit cuiquã hominum quantulacunque iactantia, in qua vtique pedes affectionis, vel intentionis aliquantulum inquinantur.

nantur.Gregor. in Ezechiel.

Pensare debet Doctor quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, & quantum loquatur: si enim vnum horum defuerit, loquutio apta non erit. Greg. super Ezechiel.

Qui peccatori prædicat, tanta dispensatione componere prædicationem debet, vt nec derelicta spe, timorem subtrahat, nec spe subtracta, in solo eum timore derelinquat. Grego. in mora.

Plus est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem morituræ carnis terreno pane satiare. Greg. in homil.

Lingua nostra bonis fomentum sit, prauis aculeus, tumidos retūdat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortatu succendat, refugiētibus suadeat, asperis blandiatur, desperatos consoletur: vt qui doctores dicimur, viam salutis gradientibus ostendamus. Greg. in Reg.

Si inuisibilia pensamus nimirum constat, quia maius est miraculum, prædicationis verbo ac orationis solatio peccatorem conuertere, quàm carne mortuum suscitare. Gregor. in Dialog.

Iuxta Pauli vocem, in arca tabernaculi cum tabulis virga simul & manna est: quia scripturæ sacræ scientia in boni doctoris pectore, sicut est virga districtionis, sic est & manna dulcedinis. Greg. in Pasto.

Sancti viri amando discunt, quod dicendo proferunt. Gregor. super Ezechiel.

Nōnunquam etiam sancti viri de bona sua opinione gaudent, cū per hanc ad meliora proficere audientes pensant. Greg. in mor.

Si magnę mercedis est, à morte eripere carnem quandoque morituram, quanti est meriti, à morte animam liberare in cœlesti patria sine fine victuram? Greg. in Hom.

Perfectus prædicator non est, qui propter contemplationis studium operāda negligit, vel propter operationis instantiam cōtemplanda postponit. Greg. super Ezechiel.

Sunt nonnulli qui magnis muneribus ditati, dum solius contemplationis studijs inardescunt, vtilitati proximorum vacare prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationi appetunt: de quo si districtè iudicetur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerūt. Greg. in Episto.

Prædicatores boni, & honorē propter elationem fugiunt, & honorari tamen propter imitationem volunt. Greg. in moral.

Exponens illud Iob, si fructus terræ comedi absque pecunia. Fructus etenim terræ absque pecunia comedere, est ex Ecclesia quidē sumptus accipere, sed eidem Ecclesiæ prædicationis pretium non prębere. Quid ad hoc nos pastores dicimus, qui aduentum districti iudicis præcurrentes, officium quidem præconis suscipimus: sed alimēta Ecclesiastica mu ti manducamus? Greg. in Moral. Iob. 31.

Nisi Spiritus sanctus adsit cordi audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit: quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Grego. hom. 30. super Euangelio.

Vt longe ante nos reuerendæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non vna & eadem exhortatio cunctis cōgruit, quia nec cūctos par morum qualitas adstringit. Sæpe namque alijs officiūt, quæ aliis prosunt, quia plerumque herbæ quę alia nutriunt, alia occidunt, & leuis sibilus equos mitigat, & catulos īstigat, alteri vires iūgit: & pastus qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt sua singulis

ſingulis congruant, & tamen à communi ædificationis arte nuſquam recedant. Greg. in Paſtoral.

Vbi conſcientiam mordet reatus criminis, linguam ligat timor confuſionis. Greg. vbi ſupra.

Nequaquam debent homines in ætate infirma prædicare: quia ſermo doctrinæ non ſuppetit niſi in perfecta ętate. Redemptor noſter cum cœli ſit cōditor, & Angelorum doctor, ante tricennale tempus in terra magiſter noluit fieri hominum: vt videlicet præcipitatis vim ſaluberrimi timoris infunderet: cum ipſe etiā qui lābi non poſſet perfectæ vitæ gratiā non niſi perfecta ætate prædicaret. Greg. ſuper Ezech. Hom. 2.

Diſpenſanda eſt prædicatio pro loco & tempore & locorum capacitate, quæ ſi rara fuerit non ſufficit, ſi aſſidua, vileſcit. Greg in Hom.

Cuius vita deſpicitur, reſtat, vt eius prædicatio contemnatur. Grego. vbi ſupra.

Idem Greg. de ſeipſo loquēs. Vſur paui mihi ait cotis officium, quæ ferrum reddit acutum, cum ſit inutilis ad ſecandum. Pulchrum depinxi hominem pictor fœdus, aliosq; ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctibus verſor. Grego. in fine Paſt.

Nullum omnipotenti Deo tale ſacrificium, quale eſt zelus animarum. Greg. hom. 12. ſuper Ezech.

Poſt prædicationem lauat pedes Apoſtolis: quia aliquando inde inquinantur veſtigia loquentium, vnde audientium corda mundantur, dum ſe extollunt: quia per eos gratie prædicationis deriuatur. Greg. in mor. lib. 1. c. 23.

Cum prædicatores ea proferunt quæ ſeruare contemnunt, veritas ſic linguam mouet vt feriat vitam, quatenus ipſi ſibi & verbis fiant iudices, & factis accuſatores. Greg. vbi ſupra lib. 8. cap. 26.

Ad ſupernum deſiderium inflammare auditores nequeunt verba quæ frigido corde proferuntur: nec enim res quæ in ſeipſa non ardet, aliud accendit. Greg vbi ſup. c. 29.

Dum perſona diſplicet, nec recta quæ protulerit, placent. Grego. lib. 9. cap. 1.

Animalia intus & in circuitu plena ſunt oculis, quia qui ſtant in conſpectu Dei, omnia debent circunſpicere. Hinc & ſponſæ gloria ab intus, ſed in fimbrijs aureis: intus ſibi pulchra, & alijs foris: ſe prouehens, & alios erudiens. Greg. 19. mor. c. 10.

Gregor. ſuper illud Iob: ſuper ipſos ſtillabat eloquium meum, ſic ait: Debet Prędicator perſpicere, ne plus prædicet, quam ab audiēte capi poſſit: ne dum paruis ſublimia & non profutura prædicat, ſe magis curet oſtēdere quam auditoribus prodeſſe. Greg mor. lib. 20. c. 1.

Mulier quæ vigilans filium nutriebat, dormiendo peremit: ita prædicator malus doctrina educat, moribus occidit. Greg. mor. lib. 21. c. 9.

Dominus Herodi curioſo non reſpondet: docens vt quoties auditores non ſua volunt corrigere, ſed noſtra laudare, tunc non loquamur, ne culpa quæ illorum tantum erat, cōmunis fiat. Gregor. 22. mor. c. 26.

Pius paſtor, quia Domini gloriā non ſuam quærit, ab omnibus vult adiuuari quod agit. Vnde Moyſes, Num. 11
Quis det mihi vt omnes prophetēt? Greg. 22. mor. c. 24.

Bonus prædicator in cunctis, quæ loquitur ſe inſpicit, ne in eo quod recte prædicat, vitioſæ elationis extollat, neue vita à lingua diſcordet: putetque audientium meritis ſe accipere quod loquitur. Gregor. 23. mor. cap. 4.

Sanctus ex neceſſitate officium loquendi ſuſcipit: ſed ex magno deſiderio otiū taciturnitatis quærit. Grego. vbi ſupra.

Grego-

1.Tim.4. Gregorius super illud Apost. Doce cum imperio, sic ait: Cum imperio docetur, quod prius agitur, quam dicat. Subtrahitur enim doctrinæ fiducia, quia conscientia præpedit lin-
Matt.7. guam. 23. moral. c. 13. Hoc modo exponit illud Matth. 7. Erat docens eos, quasi potestatem habens, &c.

Sancti dum auditores proficere sentiunt, ipsi amplius feruescunt & ad prædicandum validius succenduntur. Greg. 27. mora. cap. 25.

Menti sponsum suum fortiter amanti, de amore vitæ præsentis, vna solet esse consolatio, si per hoc quod ipsa ab eius visione differtur, aliorum animę eius verbo proficiant, & ad cœlestem sponsum amoris facibus inardescant. Mœret, quia differre se conspicit: triste est ei omne quod aspicit: quia illum adhuc nō videt, quem videre concupiscit. Sed est, vt dixi, non parua cōsolatio, si feruens anima differtur, & per eā multæ colliguntur: vt tarde eum cum multis videat, quem sola videre citius volebat. Vnde rur-
Cant. 2. sus in Canti. sponsa dicit, Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Quid nanque sunt flores, nisi animæ bonum iam opus inchoantes, & desiderium cęleste redolentes? Quid mala de floribus, nisi perfectę iam bonorum mentes, quæ ad fructum perueniunt boni operis? Quæ ergo amore lāguet, fulciri quærit floribus, stipari malis: quia si illū quem desiderat videre adhuc nō permittitur, magna est ei consolatio, si aliorum profectibus lætetur. Pensemus ergo qualis Pauli mens fuerat, qui dicebat, Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Desiderium habens
Philip.1. dissolui, & cum Christo esse, multò magis melius. Sed ecce qui dissolui desiderat, quo amore lāguerat, videamus. Permanere autem in carne necessarium propter vos. Et proficientibus discipulis dixit: Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christū? Gre. ho. 15. sup. Ezech.

Exaudi te ipsum durissime, immanissime doctor. Quid mihi lingua aurea, & cor ferreum? Aug. in Epist. August.

Salus religionis huius, per quā solam salus veraciter promittitur, nulli vnquàm defuit, q dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit: ab exordio nāque propagationis humanę, vsque in finem, quibusdam ad præmium, quibusdam ad iudicium prædicatur. Idem de. 5. quæstionibus.

Ne trepidus ero ad proferendam sententiam meam, in qua magis amabo inspici à rectis, quam timebo morderi à peruersis: gratanter enim suscipit oculum columbinum pulcherrima & modestissima charitas: dentem autem caninum vel euitat cautissima humilitas, vel retundit solidissima veritas. Idem de Trini.

Solicitissime cauendum est in docendo superbiæ vitium, quod in discendo non ita est. Idem in Epist.

Hæc lex est diuinæ prouidentiæ, vt nemo à superioribus adiuuetur ad cognoscendam gratiam Dei, qui non ad eandē puro affectu inferiores adiuuerit. Idem de vera religione.

Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur, & non datur nondum habetur, quomodo habēda est. Idem de doct. Christ.

Doctrina per malos, palmes in sepe, botrus in spinis caute lege, ne dū quæris fructum, laceres manum, & cum audis bona dicentem, ne imiteris mala facientem. Idem super Ioan.

Si me posses docere quod nescio, non solum te verbis, sed & pugno cædentem, deberem patientissime sustinere. Idem ibidem.

Prædicator laboret, vt intelligēter vt libēter, vt obediēter audiat: & hoc se posse magis pietate orōnū, quā oratoris facultate nō dubitet, vt orādo pro se ac pro illis quos est alloquuturus sit

prius

prius orator, antequam doctor: & ipsa hora accedens prius quam exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam sitientem, vt eructet quod biberit, vel quod impleuerit, fundat. Idem lib. 4. de doctrina Christiana.

Hieron. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, Cur ergo hæc quæ dicis ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre disputat de ieiuniis. Accusare auaritiã & latro potest: sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent. Hieron. in Epist. ad Nepotia.

Docente te in Ecclesia, nõ clamor populi sed gemitus suscitetur. Lachrymæ auditorum, laudes tuæ sint. Sermo presbyteri, scripturarum lectione conditus sit. Verba voluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est. Nihil tam facile, quam vilem plebeculam & indoctam concionem linguę volubilitate decipere, quæ quicquid non intelligit, plus miratur. M. Tullius (in quem pulcherrimum illud extat elogium, Demosthenes tibi præripuit, ne esses primus orator, tu illi ne esset solus) in oratione pro. Q. Gallo, quendam fuisse indoctissimum poetam refert, cuius tamen comædijs mirificè populus applaudebat. Nec id sane mirum erat. Multos enim condiscipulos habebat in theatro, qui similiter litteras non didicerant. Idẽ Hiero. ibidem.

Neminem specialiter meus sermo læsit. Generaliter de vitijs disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, ipse se quod talis sit, confitetur. Ibidem.

Nostra oratio dabit aliquid emolumẽti. Equorum cursus, fauore pernicior fit. Pugilum fortitudo, clamoribus incitatur. Paratas ad prælium acies, strictosq; mucrones sermo imperatoris accendit. Igitur & in opere præsenti nos rigabimus, & Dominus incrementum dabit. Idem ad Deme tri. virgi.

Si mihi tacite dicas cur ipse talis non sim, qualem te esse desidero: Illud breuiter respondebo, non mea esse quę dico sed Domini Saluatoris: non manere quod ipse possim, sed quid alius debeat velle, qui seruus Christi futurus est. Et athletæ suis incitatoribus fortiores sunt, & tamen monet debilior vt pugnet ille qui fortior est. Idem ad Iulianum.

Ille est doctor ecclesiasticus, qui lachrymas nõ risum mouet, qui corripit peccatores, qui nullum beatũ, nullum dicit esse fœlicem. Idem super illud Esai. Popule meus qui te beatum dicunt &c.

Delicata doctrina est, pugnanti ictus dictare de muro, & cum ipse vnguentis delibutus sit, cruentum militem accusare libidinis. Idem ad Nepotia.

Vt lixiuium per cinerem humidũ fluens, lauat, & nõ lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem &c. Idem in Epist.

Sacerdotis est nulli nocere, prodesse velle omnibus: posse autem solius Dei est. Ambro.

Nihil in sacerdote tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod sentiat, non libere denunciare. Idem super Luc.

Pauper & creditor obuiauerũt sibi: Vtriusque illuminator est Dominus. Pauper est humilis auditor, creditor prædicator, qui sibi obuiant, cũ in vnam pietatis gratiam conueniũt. Vtriusque illuminator est Dominus quia nec iste prędicat, nec ille credit, sine Dei munere. Vnde Dominus, sine, me, ait, nihil potestis facere. Beda in glos. Prouer. 29. Beda.

Canales hodie multos habemus in Ecclesia, conchas vero perpaucas. Tantę enim charitatis sunt, per quos nobis fluenta cœlestia manãt, vt ante effun- Bernar.

effundere, quam infundi velint, loqui, quam audire, paratiores docere, quod non didicerũt, & alijs præesse gestientes, qui seipsos regere nesciũt. Ber. super Canti.

En quanta prius infundenda sunt, vt effundere audeamus de plenitudine, non de penuria largientes. Primo quidem compunctio, deinde deuotio, tertio pœnitentiæ labor, quarto pietatis opus, quinto orationis studium, sexto contemplationis otium, septimo plenitudo dilectionis. Idem super Cant.

Est tantum lucere, vanum: tantum ardere, parum: ardere & lucere, perfectum. Idem in sermo.

Maxi. Paulus vltra humana raptus ad tertium cœlum, secreta cœlestia cognouit, vt Ecclesiarum futurus doctor, inter Angelos disceret, quod inter homines prædicaret. Max. in ser. Apósto. Pet. & Paul.

Diony. Si perfectorum est solidus cibus, eo alios pascere, quantæ perfectionis est? Diony. de di. no. cap. 3.

Chryso. Grandis condemnatio est, componenti quidem sermonem suum, vitã vero suam atque operam negligenti. Chrysost. de compunct.

Si bene vixerint eorum est lucrũ, si bene docuerint, vestrum. Accipite igitur quod vestrum est, nolite discutere quod alienum est. Frequenter enim de malo homine bona doctrina procedit: sicut terra vilis pretiosum aurum producit: Nunquid propter vtilem terram preciosum aurũ contemnitur? Igitur, sicut aurum eligitur, & terra derelinquitur: sic & vos doctrinam accipite, & mores relinquite. Idem super illud Matth. Quæcunq; vobis dixerint, facite &c.

Cicero. Fructus ingenij & virtutis omnisque præstantiæ, tum maximus capitur, cum in proximum quemq; confertur. Idem de amici.

COLLE. ¶ Cor membrorum omnium calidissimum natura formauit: quia ex eo tanquam ex caloris fonte ad mẽbra omnia vitalis calor manat. Qualis ergo Episcopus, qualis prædicator futurus est, qui in spirituali Ecclesiæ corpore instar cordis est, quod ingenti charitatis suæ ardore, algentia hominum pectora, quæ sunt velut huius corporis membra, in amorem sui conditoris accendere debent? Hinc D. Bonauen. Crede mihi alios erudire, cibus est perfectorum.

Ait Helisæus ad Giezi. Accinge lumbos tuos &c. Quid hoc est: Accingere labori, & omnia properandi impedimenta remoue, vt quam celerrime proficiscaris. Hæc vox ad prædicatores pertinet, qui impedimenta omnia tollere iubentur, quibus in hoc munere, vel retardari, vel impediri poterunt. Hanc enim maximam celeritatem, & operam, postulat huius negotij magnitudo. 4. Re. 9.

Dominus in vidua quæ æra minuta duo obtulit, non quid dederit, sed quid sibi reliquerit, attendit. Prædicator enim ne animum spondeat, nõ qui in peccato maneãt, sed qui à peccato opera eius resurgant, attendere debet. Multum enim efficit, si vel vnam tantum animam Christo lucri fecerit. Lucæ. 21

Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circũpositæ sepulchro. Simile est & illud, sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quę vtilitas in vtrisque? Eccl. 20.

Cum vera illa sapientis sententia sit: Anima quę benedicit, impinguabitur, & quæ inebriat, ipsa quoque inebriabitur, merito verus prædicator dicere Deo poterit. Non abscondi misericordiam tuam, & veritatẽ tuam à concilio multo. Tu ergo Domine, ne longe facias miserationes tuas à me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me. Prou. 11. Psal. 39.

Qui dum scripturas sanctas legũt, non quid sibi suisque vulneribus curandis

randis vtile sit, hauriūt, sed quæ alios ipsi docere debeant, hi mihi iumentis quā simillimi esse videntur: qui ea in vrbem important, quæ ciuibus necessaria sunt, cum ipsa tamē nihil eorum quæ afferunt, attingant. Hi sunt autem quos Propheta calcatis torcularibus sitire ait. Contra hos autem multa Apostolus ad Roman. 2. vbi ait, Si tu autem Iudæus cognominanaris &c. quę sequuntur. Multa item D. Gregorius initio pastoralis contra eos qui ea docent, quę non opere sed meditatione didicerunt, scribit. Tales autem velut epistolam Vriæ desefrunt, quæ ipsorum perniciem & interitum continet.

Roma. 2.

Cant. 4. De euangelicis prædicatoribus accipienda sunt illa Cant. 4. verba. Dentes tui sicut greges tonsarum (siue vt verterunt alij) concinne tonsarum: quæ ascenderunt de lauacro omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Dentium enim est & mordere (quod canes faciunt seruandis gregibus destinati) & mandere cibum (quod nutrices faciunt, quo infantes alant) & nos facimus dum mansum dentibus cibum in omnia membra transmittimus. Hi porro dentes similes attonsis & recens lotis ouium gregibus esse dicuntur, vt in altero rerū omnium contemptum, in altero puritatem & candorem vitæ ipsorum intelligas. Sunt autem omnes gemellis fœtibus: quia vitam simul & doctrinam excolere vnicum eorum studium est, iuxta illud Apostoli, Atten

1. Tim. 4. de tibi & doctrinæ. Qui vero tales sunt, steriles nullo modo esse possunt: quoniā verbum Domini in ore eorum nūquam reuertitur vacuum. Ex hoc autem loco patet, neminem moleste ferre debere, quod prædicatores interdū grauiter sceleratos homines corripiant: quandoquidem proprium sit dentium non mandere solum, sed etiā mordere. Vnde Apo-

2. Tim. 4. stolus, Argue, obsecra, increpa. Et alibi de Cretensibus agēs, Increpa, ait, illos dure.

Qualis esse doctorum & prælatorum vita debeat, Sponsa in Canti. mirabilem sponsi sui pulchritudinem per singula membra describens ostēdit cum ait, Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum: quæ lacte sunt lotæ: & resident iuxta fluenta plenissima. Quā multa in his paucis verbis designantur? Oculorum quippe nomine Ecclesiæ doctores & Episcopi intelligūtur: vt ipsum quoque Episcopi nomen insinuat: quod contemplantem, vel superintendētē significat. Hi autem quamuis oculorum nomine rerum cognitionem & intelligentiam præferant, columbarum tamen simplicitatem imitari debent: vt sint prudentes sicut serpētes, & simplices sicut columbæ. Et columbis quidem assimilantur quæ lacte sunt lotæ: satis erat columbæ nomen ad cordis puritatem designādam: sed addit tamen quæ lotæ sint, & quod mirum magis est, quæ non aqua sed lacte sint lotæ: vt eximiam & singularem quandam eorum puritatē hac ratione intelligamus. Sicut enim Sol qui astris cæteris lucem largitur lucidissimus est: ita qui ad hoc munus destinatur, vt alios ex impuris puros efficiat, purissimus esse debet. De his rursum dicitur, quod sint iuxta riuulos aquarum, resideantq; iuxta fluenta plenissima: in quibus verbis sanctarum scripturarum fluēta designantur, iuxta quæ perpetuo residere debent, in lege Domini meditantes die ac nocte, vt inde copiose hauriant, quod largiter populis effundant, de thesauro videlicet suo noua & vetera proferentes. Quod verò & riuulos nominat simul & fluenta (quæ duo inter se dissimilia videntur) hoc insinuat, quod cùm sapientibus & insipientibus debitores sint, ex riuulis quidē quæ rudibus & simplicibus: ex fluentis autem quæ prouectioribus

Cant. 5.

nectioribus & perfectioribus exhibeant, haurire debent. Paulus enim qui huius ordinis velut princeps erat, lac quidem porrigit paruulis in Christo: sapientiam autem loquitur inter perfectos.

1. Cor. 2.

Prædicationis officium cum pura mentis intentione propter Dei gloriam exercetur, esse illi gratissimum, declarãt illa Prophetæ verba, Quam speciosi pedes euangelizãtium pacẽ, euangelizantium bona. Cui similia sunt & illa Cant. 7. Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis, Calceamenta autem esse præparationem ad euangelium pacis pure ãnnunciandũ, Apost. Eph. 6. ait.

Isai. 52. Cant. 7. Ephes. 6.

Qui aliorũ saluti student, suæ quoque non minus diligenter studere debent, & illud Eccl. implere, Recupera proximum secundum virtutem tuã, & attende tibi ne incidas. Multi enim dum in aliorum salute curanda operam suam ponunt, suam negligunt. Rectè ergo sanctus Iacob Patriarcha vbi soceri greges diu pauisset, sibi quoque consulere decernens ait, Tu nosti quomodo seruierim tibi &c. Iustum est vt aliquando etiam prouideam domui meæ.

Eccl. 29.

Quæ ruminant animalia & vngulam diuidunt munda sunt: quæ vero ruminant, sed vngulam non diuidũt vt cameli immunda. Ruminare meditandi officium, diuidere vero vngulam, bonorum & malorum discrimen designant. Quicunq; igitur hoc faciunt, mundi sunt: qui verò alterutrum solum, immũdi. Quo fit vt immundos eos censeamus qui sanctarũ litterarum studijs operam dantes, & diuina eloquia tractantes, malis tamẽ moribus præditi sunt.

Adulatores omnes, & eos maxime qui potentibus blandiuntur & ceruicalia ac puluillos ponũt sub omni cubitu manus, vehementer illa vox Balaam quanuis impijssimi damnat, Si dederit mihi Balac domũ suam plenam auro, non potero loqui aliud quam quod mihi præceperit Deus.

Nu. 22.

Mercenarij etiam prędicatores interdum admittendi sunt, quando boni desunt. Cum enim Lia non potuisset amplius parere, dedit zelphã ancillam viro suo, vt ex ea, saltem prolẽ susciperet. Sic igitur Ecclesia, quando per veros prædicatores filios parere non potest, nititur per mercenarios habere. Hoc est quod Apostolus significauit cum dixit, siue ex occasione, siue ex veritate Christus annũtietur, in hoc gaudeo, &c.

Gen. 30. Philip. 1.

Achitophel disposita domo sua, laqueo vitam finiuit: alijs videlicet consulens, se neglecto. Hoc ipsum autem facere videntur, qui consilio & salutari doctrina alios ad salutem iuuant, ipsi tamen male viuendo, salutem suam produnt.

2. Re. 17.

Legatos Dauid turpissime Naas rex filiorum Amon fœdauit, qui mediam barbam abradit, mediasq; vestes ad nates vsque præcindi iussit. Hoc spiritualiter Dæmon in Ecclesia facit, cum diuini verbi ministros verbis quidem eruditos, moribus autem turpes efficere conatur, vt de illis merito dici possit, Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, omnia ergo quæ dicunt vobis facite: secundum vero opera eorum nolite facere. Quod vero partem barbæ nõ totam barbam abradi iussit, ad maiorem ipsorum ignominiam excogitauit. Vt enim Iuuenalis ait, Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. In barba autem officij dignitas significatur, quæ turpitudinẽ magis conspicuam reddit. Vnde qui tales sunt, magis exemplo quam peccato nocent.

2. Re. 10. Matt. 23.

Amasias rex Idumæorũ victor victos ac superatos Deos eorũ coluit. Hoc autem prædicatores illi facere videntur, qui vitia quæ ipsi publice verbis impugnant, factis exprimũt.

2. Par. 25.

Origenes hom. 10. super Genes. initio statim arguit eos qui negligenter verbum Dei audiunt. Deinde subiungit, Asperior fortasse vobis videor, sed non possum linire patiētē lapsantem: timeo enim illud quod scriptū
Isai. 9. est, Popule meus qui beatificant te, seducunt te &c. Vigilate ergo fratres, arcta est enim via quæ ducit ad vitam. Sine intermissione orandū
Matt. 7. Apostolus præcipit. Quomodo semper impletis, quod sine intermissio-
Matt. 26. ne omittitis? Sed & Dominus discipulis ait, Vigilate & orate. n. i. i. t. Qd si illi vigilantes, & orantes, & semper verbo Dei adhærentes, tentationem tamen nequaquam effugerunt, quid faciunt hi, qui diebus tantum solénibus ad Ecclesiam coueniunt? Quid, qui neque ipsis etiam Deo, sed ludis potius & vanitatibus intenti sunt? Si ergo iustus via salabitur, impius & peccator vbi parebunt?

Quod futuro verbi Dei minister primum quidē vni sibi, deinde alijs sapere & confidere debeat, argute quidem Origenes annotauit, in eo, quod sapiens aliquando quidē sponsam, aliquando vero sororem sapien
Sapiē. 8. tiam appellat. Alibi enim ait, Hanc amaui & quæsiui eam mihi spōsam
Prou. 7. assumere. Alio vero in loco ait, Dic sapientiæ soror mea es &c. Quomodo ergo sororis & sponsæ nomina in eādem sapientiam cadunt? cum Christiana pietas illa Poetæ verba nō admittat, Iouisque & soror & coniux? Nimirum quia sapientiam initio tanquam incommunicabilem sponsam nobis tantum reseruare debemus: vbi vero in ea profecerimus, iam tūc alijs eam ceu sororem communicare licebit.

Fidelis verbi Dei minister, quia sapientibus & insipientibus, perfectis & imperfectis debitor est, non ideo à perfectionis doctrina cessare debet, quia perfectus ipse non est. Hinc
Luc. 14. Origenes super Genes. tractans illa verba Domini, Qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, nō potest meus esse discipulus, sic ait, Contremisco hæc dicens, meus n. primo omnium, meus, inquam, ipse accusator existo, meas cōdemnationes loquor. Negat Christus suum esse, qui nō renunciauerit. o. q. p. Et quid agimus? quomodo hæc aut ipsi legimus, aut populis exponimus: qui non solum non renunciamus ea quæ habemus, sed etiam acquirere volumus ea quæ nunquā habuimus? Nunquid quia nostra nos redarguit conscientia, tegere quæ scripta sunt possumus? Nolo duplicati criminis fieri reus. confiteor hæc palam populo audiente. Confiteor hæc scripta esse, etiam si non impleſſe me noui.

Isaiæ labia cum ad prædicandum mittitur cœlesti igne purgantur: quo intelligeremus quanta esse prædicatoris puritas & integritas debeat. Ab immundo. n. quis mundabitur? Sed cur potius labia quàm alia corporis membra purgantur cum omnia per peccatum polluantur, dum arma iniquitati exhibentur? Primum quia os præcipuē prędicatoris mundum esse debet: quod tractando verbo Dei cō- secratum est: sicut & sacerdotis manus consecrantur, quæ Dominicum corpus tangere debent. Deinde, quia purgata lingua oīa. vitia intelliguntur purgari: cum ipsam D. Iacobus vniuersitatem iniquitatis appellet. Isai. 7. Iaco 3.

Auditor verbi Dei.

Tutius veritas auditur quā prędicatur: quoniam cum audit, cordis humilitas custoditur: cum autem prædicatur, vix non surripit cuiq; hominum quantulacunque iactantia, in qua vtiq; pedes affectionis vel intentionis aliquantulum inquinātur. Greg. super Ezech. Gregor.

Sicut nec auris escas, nec guttur verba agnoscit, ita nec stultus quisq; sententiam sapientię intelligit. Greg.

Cum

Cum verbi boni auditores esuriũt, pro reficiẽdis eis maiora doctoribus intelligentiæ dona tribuuntur. Sæpe enim doctori verbũ Dñs pro gratia tribuit auditoris: nonnunquam vero propter auditoris culpam, subtrahitur sermo doctoris. Greg. in Pasto.

Nisi Spiritus sanctus auditorum corda repleat, ad aures corporũ vox doctorum incassum sonat. Formare enim vocem magistri exterius possunt, sed hanc interius imprimere nõ valent. Gregor. in mor. c. 27.

Incassum homo exterius monet, si intus cor eius gratia non repletur. Est. n. mutum os omne, si ille interius non clamat, quia spirat verba quę audiuntur. Greg. mor. lib. 11. c. 5.

August. Obsurdueram stridore catenæ mortalitatis meæ pœna superbiæ animæ meæ, & ibam longius à te & sinebas, & iactabar, & effundebar, & diffluebam per fornicationes meas, & tacebas. O tardum gaudium meum. August. confess. lib. 2.

Ego cũ amatores seculi huius intueor, nescio quãdo possit esse ad eorum animos sanandos opportuna prædicatio: quando enim res huius mundi velut prosperas habent, fastu suo respuunt salubres monitiones, & quasi anilem reputant cantilenam: quando autem in aduersis angũtur, magis conãtur euadere vnde ad præsens anguntur, quam capere vnde cruentur. Idem in Epist.

Qualis est caro quæ post multos dies percipit cibum, talis est anima, quæ nõn assidue pascitur Dei verbo. Idem.

Iaco. 1. Idem super illud Iac. 1. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. Vidit Apostolus in audiendo facillimum seruari humilitatem, qđ difficile est in docendo: quoniam necesse est, vt doctor habeat superiorem locum, vbi laboriosum est obtinere, ne subrepat elatio.

Dionys. Verbum Dei aquæ comparatur, quia viuificat & fœcundat: lacti, quia incrementum dãti vino, quia recreat: melli, quia purgat & conseruat. Diony. de cœlesti hierarchia Epist. 9.

Doctrinam accipiamus, non mores: apibus herbę nõ sunt necessariæ, sed flores: sic & vos flores doctrinæ colligite, & cõuersationem relinquite. Chrysost. super illud Matth. Quęcunque dixerit vobis facite &c. Regiæ literę in senatu non leguntur nisi cum multa omnium attentione atq; silentio. Quid ergo cœlestis regis literę, scriptaque diuina, præsertim cum nuntia sint de terra longinqua, proculque remota regione non Indorũ vel Antichthonũ, sed cęlorum? Idẽ super Matth. hom. 1. operis perfecti. Chryso.

Antimachum clarum poetam ferunt qui cũ cõuocatis auditoribus, legeret eis volumen suũ, & eum legentẽ oẽs præter Platonem reliquissent, legam inquit nihilominus: Plato n. mihi vnus instar est omnium. Cicer. de claris Orat. Hoc igitur exemplo pius concionator vel vno auditore idoneo contentus esse debet. Cicero.

¶Tanta verbi Dei vtilitas & necessitas est, vt nunquam ecclesia ita contra improbos sæuiat, vt facultatem illis adimat audiendi verbi Dei, quanuis excommunicati, schismatici & interdicti sint, & omnibus ecclesiasticis beneficiis priuati. Cur ergo patres filias vestras tam salutari & necessario beneficio fraudatis? COLLE.

Scientiarum quasdam Aristoteles laudabiles, quasdã honorabiles esse ait: Et ille quidem propter aliud, hæ vero propter se, non pp aliud expetũtur, quia illarũ finis non cognitio sed actio, harum non actio, sed cognitio sit. Quocirca is Ethicem non inter honorabiles, sed inter laudabiles disciplinas enumerauit: quod ea videlicet non propter cognitionem, sed propter virtutis studium & exercitationem edisceatur. Quod si ita est

frustra ergo sacras conciones audit, quisquis exequi negligit quod audit: cum huius officius finis, non cognitio sit, sed actio.

Nouem insuspicabilia cordis magnificaui, hoc est, nouem res beatas esse iudico, inter quas hæc præcipue commendatur. Beatus qui narrat sermonem auri audienti. Hoc enim inter magna Dei dona merito numeratur: cum præsertim multi hodie sint, quibus verbum Domini versum sit in carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur: quandoquidem tales non vim sententiarum, sed vocum tantum dulcedinem & sonum attendunt. Qua de re sic in Ecclesiastico legimus, Cor fatui quasi vas cõfractum: omnem sapientiam non tenebit. Quasi in percussura cribri puluis, sic scoria in cogitatu illius. Cribrum enim solas retinet paleas: granum autem effluere sinit.

Diuini verbi vim Salomon commendat, cum ait: Verba sapientum sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt, à pastore vno. Quale ergo & quam emortuũ cor illud est, quod his stimulis toties exagitatum, nihil sentit?

Quam sit difficile stultos ab improbitate ad officium reuocare, docet Eccl. 22. his verbis: Qui docet fatuũ, quasi qui cõglutinat testam. Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de somno graui. Cum dormiẽte loquitur, qui enarrat stulto sapientiam, & finito sermone dicit, Quis est hic? Hoc est more eorũ qui cũ nihil intellexerunt, rogat quidnam illud sit. Denique propter hanc stupiditatem subdit, super mortuum plora, deficit enim lux eius, & super fatuum plora, deficit. n. sensu. At quãto miserabilius est sensu, quã vita destitui? Vnde subdit, mortui luctus septem dies: fatui autem, & impij omnes dies.

In quo periculo versentur ij, qui audiendis quotidie concionibus nihil proficiunt, vel hoc vno argumento patet, quod diuturna consuetudo audiẽdi velut callos quosdam obducit in anima: quo fit, vt si postea magna & horrenda illis proponãtur, nihil tamẽ eorum animus commoueatur. Vt enim delicata manus si tractãdo ligoni diu assuescat, ita callis obducitur, vt nihil penè versando ligonem sentiat: sic etiã qui sine vllo vel affectu vel profectu verbum Dei audire diu, multumque assueuit, quidquid postea dixeris, nihil sentit.

Sic videmus ficedularum pullos cum in vertice turrium (in quibus cymbala pulsantur) sedent: vbi cymbali sonus increpuerit metu territos auolare. At ficedulæ seniores q̃ diu ad huiusmodi sonitũ assuetę, nihil in eo periculi esse experti sunt, nihil ẽt eo deterrentur, nec ob id loco cedũt. Ad hunc igitur modũ, qui diu Euangelicę vocis sonitũ negligenter audire consueuerunt, velut seniores surdi his vocibus assueti, nihil prorsus cõmouentur. Ita fit, vt hæc praua consuetudo æternæ salutis aditum obstruat. Cum n. præcipua malorũ nostrorum medella in diuini verbi ministerio posita sit: qui sic iam institutus est, vt hoc remedio nihil proficiat, quod ei medicamentum adhibere possis? Vides ergo quãta mala ex hoc vno malo oriantur?

Loth generos suos imminentis periculi admonens ridetur ab eis. Visus est enim eis quasi ludens loqui. Qui tamen eius consilium spernentes sodomiticis flammis arserũt. Simili quoque modo prædicatores futuri seculi supplicia improbis constituta denunciantes contẽnuntur: qui tamẽ postea contemptus sui pœnas dabũt, & sero salutari consilio neglecto pœnitebunt, pœnitentiam agent. Gen. 19.

Qua reuerentia verbum Dei sit audiendum, Orige. super Exod. explicat

explicat his verbis, Videte fratres ne forte effluant quæ dicũtur & pereãt. Volo vos admonere, religionis vestrę exemplis. Nostis qui diuinis mysterijs interesse consueuistis, quomodo cum suscipitis corpus Domini, cum omni cautela, & veneratione seruatis, ne ex eo parũ aliquid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos n. vos creditis (& recte creditis) si quid inde per negligentiam decidat. Quod si circa corpus eius conseruandum tãta vtimini cautela (& merito vtimini) quomodo putatis minoris esse piaculi verbum Dei neglexisse quam corpus eius?

Exod. 16. Quid est quod manna illud, quod contra Domini prçceptum adseruandum non ad sabbathi prandium seruatum fuit, computruit, & vermibus scatere cępit? Nimirum quia per mãna verbum Dei (quod animarum alimentum est, & saporum omniũ suauitatem continet, & omnibus omnia fit) appositissime significat. Qui igit̃ spiritualem hunc cibũ ad animarum suarum refectionẽ quærunt, integrũ, & salutare experiuntur: qui vero nõ vt se reficiant, sed vt in memoria condant, quo illud aut vẽditent, aut aliis non sibi impartiantur, corruptioni, & vermibus obnoxium faciunt: vipote qui mentis alimoniam in lucrum, aut inanis ostentationis vertant materiam.

Mulieres ad tabernaculi fabricam inaures & destralia obtulisse dicuntur. Non enim sat est, promptas habere aures ad verbũ Dei, nisi dexteram etiam. i. manus operi adiungas. Non enim auditores verbi iusti sunt apud Deũ, sed factores. Sunt tamen aliæ, quæ inaures suas non ad tabernaculum Domini, sed ad vituli fabricam obtulerunt: quæ videlicet aures claudũt Deo, aperiunt mundo; q̃ ne obolum quidem petenti Christo pbent, opes autem suas largissime in vanitatis, ac mundi obsequium effundunt.

Eo iam concionandi munus deuenisse apparet, vt quemadmodũ plerique homines tabulas, in quibus Dominicæ passionis mysteria ad viuum expressa sunt, curiositatis magis quã deuotionis affectu cõtemplantur: ita multi in sacris concionibus quæ ad auditorum ædificationem institutæ sunt, non quæ ad pietatis cultũ pertinent, sed solam dicendi artem obseruant: In quo vitio scioli magis (qui aliquid sibi sapere videntur) quam simplices, & illiterati sunt. Illi tamen si recte saperent, in hoc sapere deberent, vt intelligerent absurdissimum esse tanquã ludicra audire ea, in quibus de summa salutis nostrę agitur.

Mirum quiddam esse videt̃, quomodo perditi homines & in malo obstinati cum sacris concionibus assistunt, audientes non audiãt, & vidẽtes non videant: ita enim quodãmodo audire videntur, quasi nuntia de terra longinqua, quæ ad se minime pertineãt. De his meritò illud ex lib. Iob accommodari possit, perditio, & mors dixerunt, Auribus nostris audiuimus famam eius.

Qui ignem diu domi suæ seruare vult, non stipulis, leuibusque nutrimentis, sed maioribus lignis fouendum curat. Ita quisquis charitatis feruorem, perpetuo in anima retinere cupit, quotidiana deuote meditationis ligna applicare illi non cesset. Calor enim ille qui audiendis concionibus excitatur (si nihil aliud subsit) tẽporarius, atque adeo momentaneus esse solet, nisi pijs cogitationibus sustentetur.

Clericus, Sacerdos.

CVi rei similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, quæ peccata baptizatorum diluẽs illos ad regnum cœleste mittit, & ipsa in cloacas descendit? Grego. in homil. 17. Gregor.

Nunquam vinum redoleas, ne audias illud Philosophi. Hoc non est osculum porrigere, sed vinum propinare. Vetus lex dicit, Qui altario deseruiunt, vinum & syceram non bibant: sycera sermone Hebręo, omnis potio nuncupatur, quæ inebriare solet, eaq; varia & multiplex est. Idem in Epist. ad Nepotianum.

Officij tui est visitare languentes, nosse domos matronarũ, ac liberos earum, nobilium virorum custodire secreta. Nunquã quid agatur in alia, domus alia per te nouerit. Cõsolatores potius nos in męroribus suis, quã conuiuas in prosperis nouerint. Facile contemnitur clericus, qui sępe vocatus ad prandium ire non recusat. Nunquã petẽtes, raro accipiamus rogati. Nescio enim quomodo ipse etiã qui deprecatur, vt tribuat, cum acceperis viliorem te iudicat: & mirũ in modum si eum rogantem contẽpseris, plus te posterius veneratur. Prędicator continentiæ nuptias non conciliet. Procuratores domorũ ac villarũ alienarum quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico quidpiam rapere, furtum est, Ecclesiam defraudare, sacrilegium est. Ibidem.

Cum ad perfectam ætatem veneris, & te vel clerus, vel pontifex ciuitatis in clerum elegerit, agito quæ clerici sunt: & inter ipsos sectare meliores: quia in omni conditione & gradu, semper optimis mixta sunt pessima. Idem ad Rust. monach.

Quidquid in monachos dicitur, redundat in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est. Idem ad Furiam.

Ambro. Ex inordinata & indisciplinata multitudine sacerdotum, hodie datur contemptui Redemptoris nostri venerabile sacramentum. Nam qui debuerant esse vicarij Apostolorũ, & filij Petri, facti sunt socij Iudæ, & p̃ambuli Antichristi. Ambro. in serm.

Cypria. Sacerdos Dei Euangelium tenens, & Christi præcepta custodiens, occidi potest, vinci nõ potest. Suggerit nobis exemplũ Zacharias antistes Domini, qui cum terreri minis & lapidatione nõ posset, in templo occisus est clamans, identidem dicens, Dereliquistis vias Domini, & Dominus dereliquet vos. Cypri. Epist. 3.

Quos & quales oporteat deseruire altari, & sacrificia diuina celebrare, Dominus per Moysem indicat. Exod. 16. Exod. 16. dicens: Sacerdotes qui accedunt ad Dominum Deum, sanctificentur, ne forte derelinquat eos Dominus. Et iterum, Cum accedunt ministrare ad altare, non adducent in se delictum, ne moriantur. Idem Epistola 4.

1. Tim. 2. Nemo militãs Deo implicat se &c. Et Leuitæ in lege veteri, ne sortem cũ vndecim tribubus, nec cultum terræ suscipiunt, vt qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare, aut agere secularia cogerentur. Quod antecessores nostri religiose considerantes censuerunt, ne quis frater decedens, ad tutelam, vel curam rerum suarum clericum nominaret: ac siquis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro eius dormitione celebraretur. Nec enim ad altare Dei, meretur nominari in sacerdotũ prece, qui ab altari sacerdotes suos atq; leuitas auocare voluit. Deinde dãnat hac sententia Victorem quendam sacerdotem, qui sacerdotem alium moriens rerum suarum actorem testamento instituerat. Idem Epist. 9.

In ordinandis clericis fratres charissimi, solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare. Sed expectanda non sunt humana suffragia, cum testimonia diuina præcedunt. Aurelius. n. frater noster illustris adolescens à Domino iam probatus, vt

qui confessus est, & bis confessionis suæ corona extitit gloriosus: merebatur talis clericæ ordinationis vlterioris gradus, non de annis sed de meritis æstimandus: sed interim placuit, vt ab officio lectionis incipiat: quæ nihil magis congruere videtur voci quæ Christum confessa est, quã verba diuinorum mysteriorũ personare, & ad pulpitum post catastam venire. Hunc igitur fratres charissimi à me & collegis meis ordinatum sciatis. Et quoniam semper gaudiũ properat, nec potest moras ferre lætitia, Dominico legit, hodie dedicat lectionem. Vos orationi frequentes insistite, & preces nostras vestris precibus adiuuate, vt nobis Dominus & sacerdotem reddat incolumem, & martyrem cum sacerdote lectorem. Opto vos in Deo patre, & Dño Iesu semper bene valere Ex hac Cypriani Epistola licet agnoscere quanta religione tũ temporis, sacris ordinibus clerici initiarentur. Idem in Epist.

Bernar. In multis multipliciter regnat fornicatio: qui impuritatis autori impuro corde & corpore ministrantes, nõ verentur stare ante Angelum Dei q secet medios & disperdat: sed omnino audẽt agni immaculati sacras cõtingere carnes, & intingere in sanguine Saluatoris manus nefarias, qbus paulo ante (proh dolor) meretrices attrectarunt: sic & altaria circumire, sic & Ecclesias frequentare, Psalmos decantare: cum & eiusmodi laus sit execrabilis, & oratio fiat in peccatũ. Ber. de contemptu &c.

Væ væ in Domo Dei horrendum videmus. Quid? Idololatras ministrãtes. Mentior si non idolorum seruitus auaritia est: si non etiam quibusdam vẽter suus, factus est Deus suus. Quod enim quisque præ cæteris colit, id sibi Deum constituisse perhibetur. Idem ibidem.

Res pauperum nõ pauperibus dare, par sacrilegio crimen esse dignoscitur. Sane patrimonia pauperum facultates sunt Ecclesiarum, & sacrilega eis cupiditate surripit, quidquid sibi ministri & dispensatores, non vtique Domini vel possessores, vltra victum accipiunt & vestitum. Idem ibidem.

Quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retinens, tuum non est, rapinã est, sacrilegium est, Idem in Epistol.

Conceditur tibi, vt si bene deseruis, de altario viuas, non autem vt de altario luxurieris, non vt de altario superbias, vt inde compares tibi frena aurea, sellas depictas, calcaria deaurata, varia griseaq; pellicea. Idẽ ibid.

Triplex funiculus qui difficile rũpitur, hominem miserum in perniciem trahit: qui impure intrat, indigne ministrat, & ipso fructu abutitur temporali. Idem ibidem.

Consecrasti os tuum Euãgelio: nugis igitur iam os aperire illicitum est: assuescere vero nugas loqui, sacrilegum est. Labia sacerdotis (ait Propheta) custodiunt sciẽtiam, & ex ore eius requirunt legem, nõ nugas, aut fabulas. Idem de consid

Cum cuncti status hominum aliquid habeãt laboris & aliquid voluptatis, clerici inter hæc nouo quodã artificio totũ quod delectat in quolibet elegerunt: & totũ quod molestat respuerunt. A militibus acceperũt superbiæ fastum, amplam familiam, equorũ phaleras, & nobiles apparatus: à mulieribus, dependentes collo pelles rubricatas, vinũ, molliciẽ, balneũ, & gloriã: à rusticis fructus agrorũ, horrea plena. Sed bene cauẽt militaris loricæ pondus, muliebrem declinant verecũdiam. Omnes rustici & agricolæ, victum sibi labore acquirunt: hi deliciis affluunt, & tamẽ adueniente fructuum tempore, promptuaria eorũ plena tritico, & vinum bibunt vuæ meracissimum, & inde incrassantur, impinguantur, & dilatantur,

tantur. Cùm ergo resurgere cœperint homines, quilibet in ordine suo, isti cū quibus resurgent? Si diuertere voluerint ad milites, ipsos exsufflabūt. Sic eos cuncti hoīes à suis finibus arcebunt: & isti qui in nullo fuerint ordine, vbi putas collocabūtur? Restat ergo, vt illum locum sortiantur vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: & sint in laboribus Dæmonum, qui in laboribus hominum non fuerunt. Idem super illud Psal. In laboribus hominum non sunt, &c.

Isai. 38. Olim prędictum est, & nunc tempus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima, amara prius in nece martyrū, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nūc in moribus domesticorum. Idem super Cant. serm. 23. vbi hæc ipsa latius exponit.

Vnde clericis exuberare existimas rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriam, congeriē vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis Ecclesię? Inde est, quod illa pauper & inops, & nuda relinquitur facie miserāda, inculta, hispida: propter quod non est hodie Ecclesiam ornare, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instruere, sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare, & deuorare: dicēte Domino de illis: Qui deuorāt plebem meam sicut escam panis. Idem sermo. 78.

Si insurgeret apertus hæreticus: mitteretur foras & aresceret; si violētus inimicus, absconderet se forsitan ab eo. Nunc vero quid eijciet, à quo abscondet se? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarij, & omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: oēs proximi, & oēs quæ sua sunt quærunt. Idē sermo. 31.

Si recte sapiens hortatur, sapientiam scribi in otio, & cauendū in otio otium: fugiēda proinde est otiositas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter seculares, nugæ, nugæ sunt: in ore sacerdotis blasphemiæ. Interdum tamen si incidant, ferendæ, referendæ tamen nunquam. Idem de consi. lib. 2.

Timeant clerici, timeant ministri Ecclesiæ, qui in terris sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt: vt stipendijs quæ sufficere debeant, minime contenti, superflua quibus egeni sustentandi forent, impie sacrilegeque sibi retinēt, & in vsus suæ superbiæ luxuriæque victum pauperum consumere non verentur. Duplici profecto iniquitate peccant, quod & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur. Idem sermo. 41. super Canti.

Heu heu Domine Deus, quia ipsi sunt in percussione tua primi, qui videtur in Ecclesia primatum gerere; arcem Symonis occupauerūt, apprehenderunt munitiones & vniuersam deinceps libere & potestatiue tradūt incendio ciuitatem. Idem in Epist.

Super illud Matth. Amen dico vobis super omnia &c. Bene agente populo, vnusquisque pro suo merito remuneratur: sacerdos autem pro bonis omnium. Habebit enim pro proprijs, aureā: & pro acquisitione aliorum, aureolam. Idem. Matth. 6.

Melius est propter bonos, etiam malos fouere, quam propter malos etiam bonos cōtemnere. Propter bonos ergo sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos cōtemnatis. Melius est enim malis iniusta præstare, quam bonis iusta subtrahere. Idem super Matthæ. hom. 25.

Quidquid terribile est in scripturis, vsu vilescit. Propterea cleric⁹, qui semper meditatur scripturas, aut omnino obseruaturus est, & erit perfect⁹: aut si semel cęperit illas cōtēnere

nun-

nūquam excitatur in illis, vt timeat. Idem ibidem.

Chryso. Laici delinquentes facile emendantur: clerici autem si semel euaserint, inemendabiles fiunt. Chrys. super Matth.

COLLE. Lucæ. 5. Gene. 1. ¶Mirāda sacerdotum dignitas, quibus dimittēdi peccata potestas concessa est, vt hic iure mirari possis & dicere. Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Magna illa potestas quæ dixit, Fiat lux, & facta est lux. eadem quoq; suo modo sacerdotibus cōcessa est, cum à peccatis absoluūt. Magna Spiritus sancti potestas est, cui animarū sanctificatio tribuitur. Idem quoq; suo modo sacerdotibus præstatur, qui veram sanctitatem & gratiam pœnitentibus conferunt. Hinc D. Franciscus in regula sua, mira reuerentia se sacerdotes venerari profitentur, propterea quod inæstimabili honore & beneficio nos afficiunt: dum altissimi filij Dei verum corpus nobis administrant. Hinc patet quantū sacerdotes illi delinquūt qui Eucharistiam fidelibus porrigere grauantur: qui tanto eos thesauro ditare recusant. Simō ille magus multam pecuniam Apostolis offerebat, quo ei donādi Spiritus sancti facultatem concederent, tu acceptam gratis facultatem cur donare recusas?

Quoniam Deus principium & finis rerum est, in quo viuimus, mouemur, & sumus: ideo non toties respirare, quàm illius meminisse deberemus. Quia vero natura humana multis necessitatibus obnoxia est? hominesque ipsi varijs curis impediti hoc ipsum commode præstare nequeūt, ideo quosdam homines à communi aliorum cętu segregatos ceu vicarios pro se ad hoc munus destinarunt, quos publicis stipendijs alerent, vt communem Dominum suo & populi nomine contineanter orarent, placarent, atque laudarent. Hoc igitur eorum munus & officiū est. Sunt enim homines Deo ad perpetuum orationis officium consecrati. Quod aurea illa summi sacerdotis lamina testabatur, cui erat inscriptum. Sanctum Domino, hoc est, homo Deo sanctificatus, & consecratus, vt videlicet indignum sit, eum aliud quàm diuina tractare. Exo. 28.

Qua pietate & obseruātia venerari sacerdotes debeamus, declarat Ecclesiast. his verbis. In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius nō derelinquas. Mira ratione cultū Dei & sacerdotū copulauit: vt intelligas hæc duo ita esse iungenda, vt qua pietate colas Deum eadem quodammodo eius sacerdotes, quasi diuinū aliquid colas. Hinc sacerdotibus apud Ægyptios tantum honoris habitum esse legimus, vt quo tempore fames totum orbem oppresserat, alimenta illis ex publicis horreis gratis præberentur. Quod si tātus honor quadrupedum sacerdotibus exhibitus est, qualis veri & omnipotētis Dei sacerdotibus haberi conuenit? Eccle. 7.

Sacerdotes & monachi, & quicunque alienis opibus & sudoribus sustētantur, meminisse debent ad eos potissimum versiculum illum pertinere, Dedit illis regiones gentium & labores populorum possederunt, vt custodiāt iustificationes eius, & legem eius exquirant. Duplici ergo nomine rei erunt, si officio suo desint, altero quod legem Dei violāt, altero quod gratis panem suum māducantes alieno sanguine pascuntur. Ps. 104.

Qua reuerentia ad sacram Eucharistiam accedere debeamus, Exod. 19. Dominus declarat, qui in monte Synai laturus populo leges ait, Sacerdotes autem & populus non transeant terminos, nec ascendant ad Dominū ne forte interficiat illos. Exod. quoque. 24. ait Dominus ad Moysen, Exo. 19. Exo. 24.

Ascende

Afcēde ad me tu, & Aaron, Nadab, & Abiu (filij videlicet Aaron) & feptuaginta fenes ex Ifrael, & adorabitis procul: folufq; Moyfes afcendet ad Dominum. Ex quibus locis intelligimus qua reuerentia & laici & facerdotes ad facram Euchariftiam accedere debeant.

Caftitatis virtutem ad facerdotes pręcipue, qui Angelorum more Deo miniftrant, pertinere oftendit Dominus, quando inter cætera facerdotalium veftium ornamenta feminaliū quoque meminit his verbis. Facies
Exo. 28. feminalia linea quibus operiant carnem turpitudinis fuæ, à renibus vfq; ad fœmora, & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingrediuntur tabernaculum teftimonij. Quorfum enim huius indumenti legem à Deo fanciri oportuit, nifi vt hac ratione caftitatis puritatem in facerdotib⁹ maxime requiri defignaret? Iā verò quod in tabernaculum, pedes & manus primū lauare iubet, quid aliud docuit quam quod Apoftolus quoq; docet
1. Cor. 11. cum ait, Probet autem feipfum homo &c. Et alibi. Sacerdotes ait qui accedunt ad Dominum fanctificentur, ne forte percutiat eos.

Quam longe ab omnibus inordi-
Leui. 10. natis affectibus abeffe Dei facerdotes debeant Dominicum illud pręceptum. Leui. 10. declarat, qui mortuis Nadab & Abiu filijs Aaron patri & fratribus præcipit, Capita veftra nolite nudare, & veftimenta veftra nolite fcindere, ne forte moriamini, & fuper omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres veftri, & omnis domus Ifrael plangent incendiū quod Dominus fufcitauit: vos autem nō egre diemini fores tabernaculi, alioquin peribitis. Oleum quippe fanctæ vnctionis eft fuper vos, O fumma facerdotum dignitas & puritas.

Qualis effe facerdotum puritas, quamq; fedati & compofiti eorum affectus, & à cętera turba diffimiles effe debeant, late Dominus Leuit.
21. docet his verbis, Non contaminē- Leui. 21.
tur facerdotes in morte ciuium fuorum, nifi tantum in confanguinis. i. fuper patre & matrem &c. Non radent caput nec barbam, neque in carnibus fuis facient infciffuras. Sancti erunt Deo fuo, & non polluent nomen eius. Incenfum enim Domini, & panes Dei fui offerunt & ideo fancti erunt. Quales ergo effe debēt qui panem Angelorum Deo offerūt? Pōtifex id eft, facerdos maximus inter fratres fuos, fuper cuius caput fufum eft vnctionis oleum, & cuius manus in facerdotio confecratæ funt, veftitufque eft fanctis veftibus, caput fuū non difcooperiet, veftimēta non fcindet, & ad omnem mortuum non ingredietur omnino. Super patre quoque fuo, & matre non contaminabitur, nec egredietur de fanctis, ne polluat fanctuarium Domini, quia oleū fanctæ vnctionis Dei fui fuper eū eft, ego Dominus. Quod vero hic ait, caput non difcooperiet, veftimenta nō fcindet, indicia olim erant erumpentis affectus & rationis habenas non patientis. Quæ longe à facerdotali grauitate abeffe debent: in qua ratio dominari & clauum tenere, affectus vero tanquam bene instituti atque educati ferui parere imperio debēt: quibus in eiufmodi calamitatibus excitari & concuti, nunquam tamen dominari licet.

Quod fit clericorum & facerdotū officium typicè Dominus. Numer. 1. in officio Leuitarum adumbrauit cū ait, Leuitæ vero per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio fuper multitudinē filiorū Ifrael: & excubabunt in cuftodijs tabernaculi. Per hoc autem intelligimus & officium clericorum effe diuinis femper rebus vacare, & orationibus fuis diuinæ indignationi obuiā ire. Hoc tamen officium maximè ad facerdotes fpectat quorum preces nō infrugiferas

giferas futuras ipse Dominus testatur cum ait, Inuocabuntque nomen meum super filios Israel & ego exaudiam eos.

Summus sacerdos scortum in vxorem ducere lege prohibetur. Scortũ communis omnium vxor est; ideoq; vulgarem & communem omnium vitam designat. Hanc autem vitam sacerdos viuere probetur: quia vt officio, ita singularis vitæ ratione à cætera turba separatus esse debet, ne illud ei exprobrari possit, Vt populus sic sacerdos.

Leu. 10. Ait Dominus ad Aaron, Vinum & omne quod inebriare potest non bibetis, tu & filij tui quando ingrediemini tabernaculum testimonij. Hoc præceptum post mortem Nadab & Abiu datum est, vt cũctis innotesceret quod ebrietas eorum mortis causa extitit & erroris. Cum enim contaminare alieno igne altare præsumũt, ipsius altaris incẽdio consumuntur, vt sumerent de sacrificio pœnam, qui fecerant de propitiatione peccatum. Quod peccatum illis suscitarat ebrietas, Nam vini odor, odorem fugurat incensi, & ebrietas ignis flammam prouocarat altaris. Vnde quia aliena ti vino alienum portauerunt ignem, mox diuino igne referuntur exuncti. Ebrietas in alio crimen est, in sacerdote sacrilegium. Hæc Petrus Raue.

Exo. 28. Quis credat omnia illa quæ tanto consilio & ornatu ad summi sacerdotis vestes Dominus excogitauit, ad curiosam solum spectantium voluptatem, & non ad magna mysteria instituisse: præsertim cum lamina aurea in fonte Pontificis collocanda, & rationale in pectore adeo aperte mysticum sensum contineant? Ergo per tot indumentorum species quæ ad ornatum corporis pertinebant, quid aliud nisi maximarum ornamẽta quibus sacerdotalis vita ornari debet, intelligere possumus? Maximus enim animarum amator qui tot modis pontificis ornauit corpus, multo magis virtutibus ornatam in illo mentem requiret: cuius speciem & pulchritudinem ornamenta illa figurabant. ¶ Illud etiam obseruandum, quod non solum externæ vestes, sed etiam internæ decernuntur, vt videlicet non sit de illorum numero quibus Dominus ait, Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra. Cæterum priusquam sacerdos his vestibus indueretur, lauari aqua iubetur. Itaque Moses vt habetur Leuit. 8. primum quidem sacerdotes lauit, postea induit. Non enim poteris (ait Origines) induere Dominum Iesum Christum, nisi ante lotus fueris, iuxta illud, Lauamini, mundi estote. Quod si tu te abluere non potes, deprecare Dominum & dic, Amplius laua me ab iniquitate mea & à peccato meo munda me. Nemo enim structuram recte poterit erigere virtutum, nisi fundamenta prius ieceerit puritatis. Leui. 8. Isai. 1. Psal. 5.

Leuiti. 6. præcipit Dominus vt hostia quæ pro peccato offertur, à solis sacerdotibus idque in loco sancto comedatur, his verbis: est lex hostię pro peccato, in loco vbi offertur holocaustum immolabitur coram Domino, sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto in atrio tabernaculi. Et infra. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius. Huius vero rei significationem colligere possumus ex eo quod Leuit. 10. legimus post Nadab & Abiu incendium contigisse. Qua de re sic textus habet. Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato cum quęreret Moses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar & Thamar filios Aaron qui remanserant ait, Cur non comedistis hostiam pro Leui. 6. Leui. 10.

peccato

peccato in loco sancto quæ sancta sanctorum est: & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini? Ex quibus verbis colligimus, ideo solos sacerdotes, eorumq; masculos filios non etiam filias ex hac hostia, idque in loco sancto edere debere: vt hac ratione significetur, ad solos sacerdotes curam expiandi aliena peccata pertinere: ideoq; solos eos ex illa hostia, quæ pro peccatis offertur edere debere: vt videlicet cuius est onus, eiusdem etiam sit oneris fructus In loco vero sancto hostia comeditur, vt non læta & festiua, sed luctuosa & sanctitatis plena sit mensa sacerdotum, quæ tota peccatorum pretijs instructa est.

Num. 16. Qua pęna digni sint qui malis artibus sacerdotia sibi vendicāt, declarat Dominus. Num. 16. Quo in loco memoratur quod post interitum Datā & Abiron qui ausi sunt offerre incensum Domino, batilla quibus obtulerunt incensum in circulos conflata, iussit Dominus apponi altari ad commemorationem filiorum Israel, vt non accedat quisquam alienigena qui non est ex semine Aaron imponere incensum coram Domino. In hoc sane (ait Origen. hom. 9.) posteris datur exemplum, ne quis præsumptione superbi spiritus (nisi vocat⁹ à Deo fuerit) munus pontificatus inuadat, sed vt illi cedat quem non ambitio humana, non corruptus fauor asciuerit, sed meritorum conscientia & Dei voluntas assumpserit. Ideo autem laminæ illæ affiguntur altari, vt in prospectu semper habeant indigne ad illud accedentes culpæ suæ exemplum simul & supplicium. Sic enim magistratus & præfecti vrbiū facere solent: qui facinorosorum hominum abscissa membra in editis locis ad coercendam aliorum petulantiam suspendi iubent.

Episcopus, Prælatus.

SIC nos fidelibus subditis tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filijs: quos & pro culpis verberibus feriunt, & tamen ipsos quos doloribus affligunt, habere hæredes quærunt. Gregor. in Regist. Gregor.

Ita sibi regentium merita connectuntur, & plebium, vt sæpe ex culpa præsidentium deterior fiat vita subditorum: & sæpe ex demerito plebiū delinquat vita pastorum. Gregor. in Regist.

Tantum debet actionem populi actio transcendere præsulis, quantū distare solet à grege vita pastoris. Oportet nanq; vt metiri sese solicite studeat quanta tenendæ rectitudinis necessitate constringatur: sub cuius æstimatione populus grex vocatur. Gregor in Pastor.

Tantorum pondera vnusquisque sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Gregor. in mor.

In alto loco positis, sępe dum exterius ab hominibus honos tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus grauatur. Gregor. in Regist.

Quia homo quod sibi tribuitur, quo iudicio disponat ignorat, nec ad appetēdum locum superiorem procax insistere, nec ad repellendum contumax debet inueniri. Gregor. in Registro.

Virtutibus pollens, coactus ad regnum veniat, virtutibus vacuus, nec coactus accedat. Gregor. in Past.

Cum rerum necessitas exposcit, pensandū valde est ad culmen quisque regiminis qualiter veniat: atque ad hoc rite perueniens, qualiter viuat: & bene viuens, qualiter doceat: & bene docens, infirmitatē suā quotidie quanta consideratione cognoscat:

ſcat: ne aut humilitas acceſſum fugiat, aut peruentioni vita cõtradicat, aut vitã doctrina deſtituat, aut doctrinã pſumptio extollat. Grego. in Paſt.

Vſus rectæ conuerſationis eſt, vt præeſſe non audeat qui ſubeſſe non didicerit: nec obedientiam ſubiectis imperet, quam prælatis nõ nouit exhibere. Greg. in Dialog.

Illa ſolicitudo præpoſitorũ vtilis eſt, illa eſt cautela laudabilis, in qua totũ ratio agit, & furor ſibi nihil vendicat. Gregor. in Regiſt.

Maiora crimina, & tarde credẽda ſunt, cum audiuntur, & citius puniẽda ſunt, cum veraciter cognoſcũtur. Gregor. in moral.

Miſcẽda eſt lenitas ſeueritati, faciẽdo quoddã ex vtroq; tẽperamẽtum: vt nec multa aſperitate exulcerentur ſubditi, nec nimia benignitate ſoluãtur. Hoc nimirũ illa tabernaculi arca ſignificat in qua cũ tabulis virga ſimul & mãna erat: quia cũ ſcripturæ ſacræ ſciẽtia in boni rectoris ſit pectore, ſit virga diſcretionis, ſit mãna dulcedinis. Hinc Dauid ait: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Virga enim percutimur, & baculo ſuſtentamur. Sit ergo diſcretio virga q̃ feriat, ſit & conſolatio baculi quæ ſuſtentet. Greg. lib. 3. mor.

Pſal. 22.

Exo. 32. Moyſes ſic amauit eos quibus prę fuit, vt pro eis nec ſibi parceret: & tamen delinquẽtes ſic perſequutus eſt, quos amauit, vt eos etiam Domino parcẽte proſterneret. Vtrobiq; legatus fortis, vtrobiq; mediator admirabilis, cauſam populi apud Deum precibus, cauſam Dei apud populũ gladijs egit. Greg. vbi ſup.

Subtiliſſima ars viuẽdi eſt, culmẽ tenere, & gloriã reprimere: eſſe q. dẽ in potentia, ſed potẽtẽ ſe eſſe neſcire: Tũc ſunt laudabile, ſæpe tum quęrere, qñ per hunc dubium non erat ad ſuppliciũ peruenire. Greg. in Paſtor.

Sicut is qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouẽdus: ſic qui vltro ambit, vel importune ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Gregor. in Regiſt.

Reuera mihi videtur eſſe ars artiũ, & diſciplina diſciplinarũ hominem regere, qui certe eſt inter omnes animantes, maxime & moribus varius, & voluntate diuerſus. Greg. in mor.

Quos ad fortia trahere nitimur, eorum neceſſe eſt, infirma toleremus: non enim iacentẽ erigit, niſi qui rigorẽ deflectit per compaſſionẽ: cumq; alienę infirmitati compatimur à noſtra roboramur. Greg. mor. lib. 7. c. 7.

Mercenarius in alienis laboribus ſudat, ſed ſibi præmium parat: ita & nos per hoc peruenimus ad propria, quod dure miniſtramus aliena. Gregor. mor. lib. 8. c. 6.

Mali prælati, locum regiminis ad fructum voluptatis tenent, non ad vſum laboris. Greg. lib. 11. c. 10.

Supra S. Iob dixit, Pater eram pauperum: hic ait, ſi quãdo ridebam ad eos non credebãt: vt oſtendat, quod prælatus & arridens timeri debet, & iratus amari: vt eum nec nimia lætitia reddat vilem, nec nimia ſeueritas odioſum. Greg. 20 mor. c. 2.

Gregor. ſuper illud Iob, Cum ſederem quaſi rex, eram tamen merentiũ conſolator. Sic ait: Bonis rectoribus mixta eſt, & regẽdi autoritas, & benignitas conſolandi. Adeſſe enim eis debet, & iuſte conſolans miſericordia, & pie ſeruiẽs diſciplina. Diſciplina enim & miſericordia multũ deſtituuntur, ſi vna ſine altera teneatur. Patet in eo qui vinum cum oleo infũdit. Moyſes etiam qui domino dixit: Aut dele me de libro &c. poſtea delinquentes occidi præcepit: Tractat hunc locum copioſe Gregor. lib. 20. moral. cap. 4.

Sancti pręlati, eo veriorem principatum foris exhibẽt, quo intus Deo humiliorem exhibẽt famulatum: & ideo eo amplius ſubditos tolerant, quo poſſint vlciſci. Per amorẽ increpant,

pant, quos per mansuetudinem portant. Greg. 20. mor. c. 29. Leuitæ à 50. annis fiunt custodes vasorum: quia tunc suscipiẽda est cura animarum, cum tempestas quieuerit vitiorum. Gregor. 23. mor. c. 12.

Nullus qui malum rectorem patitur, eum accuset: quia sui fuit meriti, peruersi pastoris subiacere ditioni. Gregor. 25. moral. c. 20.

Malum prælatũ caue ne imiteris, quia venerari, aut quia imitari despicis, venerari contemnas. Contemplare filios Noe, qui auersi patrem cooperiunt. Greg. mor. 25. c. 22.

Soletter intuẽdum ne dum immoderatius custoditur virtus humilitatis, soluantur iura regiminis. Interius ergo teneamus quod de nobis sentiexterius quod pro aliorum vtilitate suscepimus. Greg. 26. mor. c. 2.

August. Habemus duo quædam: vnum quod Christiani sumus, alterum quod præpositi sumus: illud quod Christiani sumus, propter nos est, quod præpositi sumus non propter nos est. In eo quod Christiani sumus attenditur vtilitas nostra: in eo quod præpositi sumus, non nisi aliena. Aug. de Past.

Omnis qui male viuit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantum in ipso est, omnes occidit. Idem in Epist.

Nihil est in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, & periculosius Episcopi aut presbyteri officio: sed apud Deũ nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster imperator iubet. Idem in sermo.

Hieron. Nostri Principes, cũ pauperes delinquentes publice arguant, diuitibus peiora peccantibus, nec nutum faciunt: in quorum domibus rapina pauperum, dum Ecclesiæ opes sibi thesaurizant, & in delitijs abutuntur, quæ ad sustentationem pauperum dantur, & sibi reseruant, vel propinquis distribuunt, & aliorũ inopiã suas vel suorum diuitias faciunt. Hiero. in Glos. Isai.

Super illud, Si quis Episcopatum desiderat: Opus naturæ non dignitatem, laborem non delicias, non crescere fastigio, sed humiliate decrescere, vt fiat seruus & minister hominum propter Christum: vt intermissa Rachelis decora facie, intret ad Liam oculis lippam: de monte cum Moyse descendat ad campos, id est, de otio contemplationis ad laborem actionis. Idem. 1. Tim. 3.

Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri. Edificaturus turrim, futuri operis sumptus supputa. Idem in Epistol. ad Heliod.

Ama & reuerere pontificem tuum. Si pater sum (inquit) vbi est amor meus? Si Dominus ego sum vbi est timor meus? Illud etiam dico vt Episcopi honorent clericos, quasi clericos: vt & Episcopis à clericis, quasi Episcopis honos deferatur. Scitum illud est oratoris Domitij. Cur ego te (inquit) habeam vt Principem, cum tu non me habeas, vt senatorem? Hinc Petrus Apostolus ait: Pascite eum qui in vobis est, gregem Domini, prouidentes non coactè, sed spontaneè &c. Idem in Episto. ad Nepotia. Malac. 1. 1. Pet. 5.

Ambro. Quomodo potes eum iudicare consilio superiorem, quem videas inferiorem moribus? supra me debet esse cui me committere paro. Ambro. de offic.

Honor & sublimitas pastoralis nullis poterit comparationibus adęquari. Si regum fulgori compares, & principis diademati, longe erit id inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. Quippe cum videas Regum colla & principum submitti genibus sacerdotum, & deosculata eorum dextera, orationibus eorum se credunt communiri. Idem in suo Past.

Nec

Nec præceps eris in sententia, nec vehemens in vindicta: non in corrigendis remissior: non in parcendis seuerior: non pusillanimis in expectandis: non superfluus in victu: non notabilis in vestitu. nō citus ad promittendum: non tardus ad reddendum: non prodigus dator: nō tenax ad largiendum. Bernard. in Epist.

Si rebus raritas pretium facit, nihil in Ecclesia Dei pretiosius, nihil optabilius est bono vtilique pastore: nempe rara auis est ista. In alto nō altum sapere, sed humilibus consentire, nihil Deo charius nihil rarius apud homines. Idem in Epist.

Nihil me prælatus prohibeat eorū quæ promisi, nec plus exigat, quam promisi: vota mea non augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. Idem de præcep.& dis.

Quoties prælatus pro vno ex minimis Christi spirituale studium intermittit, toties pro eo spiritualiter animam suam ponit. Idem in sermo.

Monstruosa res est gradus summus, & animus infimus: status supremus, & gressus minimus: sedes prima & vita ima: lingua magniloqua, & manus otiosa: sermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: ingens autoritas, & nutans stabilitas. Idem de consid.

Non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: nō est defendere, sed exponere: non est instruere, sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare, & deuorare: dicente de prælatis Domino. Qui deuorant plebem meam, sicut cibum panis. Idem super Cant.

Quem dabis mihi de numero præpositorum, qui non plus inuigilet subditorum vacuādis marsupijs, quā vitijs extirpandis? Vbi est qui orando flectat iram Dei? qui prædicet annum placabilem Deo? leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. Idem ibidem.

In omnibus exemplo Apostoli honorificabitis ministerium vestrum, ministerium inquam nō dominium: ipsum quidem honorificabitis non vos: nam qui quærit quæ sua sunt, se cupit honorari non ministerium. Honorificabitis autem non cultu vestium, non fastu equorum, non amplis ædificijs, sed moribus ornatis, studijs spiritualibus, ac bonis operibus. Idem in Epist.

O vtinam prælati tam vigiles reperirentur ad curam, quàm alacres currunt ad cathedram. Idem super Cāt.

O peruersitas, o abusio filiorum Adam, qui cum ascendere difficillimum sit, descēdere autem facillimū, ipsi & leuiter ascendunt, & descendunt difficilius: parati ad honores, ad celsitudines graduum Ecclesiasticorum, ipsis etiam Angelicis humeris formidandos. Idem in sermo.

Quoscunque de tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmurosos, ipsorum te patrem, ipsorum te noueris esse abbatem: consolando, exhortando, increpando: tunc enim agis opus tuum, & portas onus tuum, & portando sanas, quos sanādo portas. Si quis vero ita sanus est, vt magis iuuet te, quam iuuetur à te, huius te non patrem, sed fratrem, comitem nō abbatem esse cognoscas. Idem in Epist.

Mira res, satis superque episcopi ad manum habēt, quibus animas credant, & cui suas committant facultates non inueniunt, optimi videlicet æstimatores, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant. Sed vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Christi iacturam, quam nostram. Idem de consid.

De pretio escarum & numero panum, cum ministris quotidiana discussio est: rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum: cadit asina & est

est qui subleuet eam, perit anima, & nemo qui reputet: nec mirum, cum nec nostros assidue sentiamus defectus. Idem ibidem.

Ioan. 12. Non otiose toties repertũ est, Petre amas me in commissione ouium: ego quidẽ id significatũ prouide puto: ac si dixisset illi Iesus, nisi testimonium tibi perhibente cõscientia, qđ me amas, & valde pfecte amas: hoc est, plus quã tua, plus quã tuos, plus quam te: vt huius repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipias curã hanc, nec te intromittas de ouibus meis, ꝓ quib⁹ vtiq; meus effusus est sanguis. Idem super Cãti.

Quod sine miserabili gemitu dicendum non est, Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc oĩa in fornace auaritiæ conflant, & profundunt in acquisitione turpis quęstus, & pretiũ vniuersitatis suis marsupijs includere festinant, hoc solo sane à Iuda Scarioth differentes, quod ille horũ omne emolumẽtum denariorum numero cõpensauit, isti voraciori ingluuie lucrorum infinitas exigũt pecunias. Idem super Canti.

Fortitudo tua, fiducia fidelis conscientiæ: decor tuus, splendor bonæ opinionis. Ibidem.

Noueris huius trinitatis sacramentũ in nullo frustratum à te: si pascas verbo, pascas exemplo, pascas oratio nũ suffragio, Manẽt autem tria hæc, verbum, exemplũ, oratio, maior autẽ est oratio. Idem in Epist.

Scholares & pueri, & impuberes adolescentuli, ob sanguinis carnalitatẽ, ad ecclesiasticas promouentur dignitates, & à ferula transferuntur ad principandum presbyterium. Lætiores interim quod virgas euaserint, quam quod meruerint principatũ. Idem ad Archiepis. Leno.

Discite subditorum matres vos esse debere, non dños, studere magis amari, quã metui, & si interdũ seueritate opus est, paterna sit non tyrannica: matres fouẽdo, patres corripiẽdo vos exhibeatis. Suspẽdite verbera, ꝓducite vbera, pectora lacte pinguescãt, nec typo turgeãt. Idẽ sup Cã.

Væ tibi si pręes, & non prodes: sed væ grauius, si quis quia præesse metuis prodesse refugis. Idẽ in Apolog.

In expositione regulæ beati Benedicti par. 3. c. 7. tractans illud Prouer. 25. Cęlum sursum, & terra deorsum. Negligentia prælatorũ tantam deordinationem & cõfusionem induxit, quod in eis est terra sursum, & cœlũ deorsum. Pedes sunt supra caput, & facies retro. Interiora effusa sunt extra, Deus ibi cõculcatur, & terra deificat: Diabolus honorifice recipit, De⁹ vero cõtumeliose repellit Terra sursum est, & cęlũ deorsum, vbi terrena cęlestibus præponunt. Pedes sunt supra caput, vbi viri spirituales despiciuntur: hoĩes vero terrena sapientes ad regimen tẽporalium vtiles in honore hñr. Facies est retro, cum in operibus quæ videntur bona, potius vtilitas terrena intenditur, quã merces ęterna. Interiora effusa sunt extra, cũ bona interna negliguntur, & exteriora diliguntur: Deus vero conculcat, & terra deificat vbi defuit charitas, & regnat cupiditas: Diabolus honorifice recipit, & Deus cõtumeliose repellit: vbi raptores & vsurarij cũ honore recipiunt, & magnis expẽsis ꝓcurant, boni vero pauperes vel repulsam patiunt, vel male ꝓcurant. Idẽ.

Abbas in ipsis imperijs suis sit ꝓuidens & consideratus: Opera quæ iniungit, discernat, & temperet, cogitet discretionem sancti Patriarchę Iacob dicentis, Si greges meos plus inambulando fecero laborare, morient cuncti vna die. Benedictus in regula. Benedi.

Sępe per honores quorundã, inutantur & mores, & quos ante cõgnitos charitate habuerint, postq ad culmen honoris venerint, amicos habere despiciunt. Isido. de sum. bono. Isidor.

Chryso. Tanto est superius regno sacerdotium, quam est inter spiritum & carnem interuallum. Chrysolog.

Si contingat quempiam vel per amicitiam, vel per aliam causam, ab aliquo ad Episcopi dignitatem euehi indignum, omnium quæ ab illo acta fuerint, ipse reddet rationem. Idem.

In superbiam tantò facilius quis incidit, quantò ex humiliori gradu ad dignitates euehitur. Idem.

Ligna syluarum non oliuam, non ficum, non vitem, sed ramnum sibi elegerunt in regem: & egressus est ignis de ramno, & deuorauit cedros libani. Idem in Epist. hoc dicit contra eos qui indignum præsidem eligunt, quos idem postea pessundauit.

Quod stipiti rami, quod capiti membra, quod soli radij, quod fonti riuuli, hoc apostolicæ sedis eminentiæ debent omnes Ecclesiæ quas vbique terrarum religio Christiana fundauit. Idem.

Eufeb. Emiss. Qui iam dudum in abbate pontificem gesserat, postmodū abbatē in pontifice custodiuit (loquitur de beato Maximo) fuit is neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in cōscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia, locuples in donis Dei: sic in se excoluit vnāquamq; gratiā, quasi solam, pauci sic tenuerunt singulas, quomodo ille in se impleuit vniuersas: semper in operis exercitio, semper in cōpunctionis affectu, semper occupat⁹, & semper vacās. Euf. Emiss. hom. de B. Maximo Episcop.

Cassiod. Sępe apud indignos mores crescit cum potestate superciliū. Cassiodor. in Epist.

Sūt quidam qui sciunt & possunt, & volunt pręesse: quidam qui sciunt & possunt, nec volunt: quidā qui nec sciunt, nec possunt, sed volunt. Scire & posse, & nolle, humilitatis est, aut inertię. Nec scire, nec posse, sed velle, cupiditatis est, vel stultitię. Nec scire, posse, neque velle, discretionis est & prouidentiæ. Idem d' 12. abus.

Ille autē cui dispensatio verbi cōmissa est, etiam si sanctè viuat: & tamen perdite viuētes arguere, aut erubescit, aut metuit, cum omnibus qui eo tacente perierint, perit: & quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Prosp. de vit. contemp. lib. 1. Prosper.

Discāt si velint ab Abimelech. & Gedeone subiectos non dictis, sed factis ad imitationem incitari. Ille quidem lignorū faces & faciebat, & portabat, ac suis: Quemadmodum, inquit, vidistis me facientem, ita & vos facitote. Idem.

Absurdū est, qui persequatur honores, eum fugere labores è quibus nascuntur honores. Euagrius. Euagri⁹

Si bonos & honestos tū discipulos diligis, nulla tibi gratia debetur: magis rebelles lenitate tractare debes vt erudiant: non enim oē vulnus eodem emplastro curatur. Exacerbationes persuasionibus feda. Ignatius. Ignati⁹.

Vis apparere sanctus? circa tuā vitam esto austerus, circa aliorum benignus: audiant te homines parua mandantem, & grandia facientem. Chrysost. super Matth. Chryso.

Beatus Dauid ita erat in potestate positus tanquam omnibus ipse esset subiect⁹, & in solio regali erat vt vinctus in carcere: & purpura, quasi in cilicio iacebat, cinere conspersus, & corde cōpunctus. Aula regalis erat ei tanquam eremi vastissima solitudo. Idem in lib. de Compunct. cord.

Quemadmodum vidēs arborē folijs pallentibus marcidā intelligis qđ aliquam culpam habeat circa radicem, ita cum videris populum indisciplinatū, ne dubio cognosce quod sacerdotium eius non est sanum. Idē in tracta. de Symbolo.

Ridiculosa res est, aut magis periculosa, speculator cœcus, doctor inscius, præcursor claudus, prælatus negligens, præco mutus. Gubert.

Cicero. Qui non laborat vt charus militibus sit, animare milites nescit. Humanitas ducis in exercitu fulmen aduersus hostes est. Iulius nunquam legitur iussisse, Ite illuc, sed venite huc. Participatus enim cũ duce labor, persuadetur militibus minor. Cice. in Tusc.

COLLE. ¶ Quod prudentia ad gubernandi munus maxime necessaria sit, argumento est quod Salomon Israelitici regni gubernacula suscepturus, hanc potissimum virtutem à Domino postulauit, eamq; ad hoc maxime valere
Prou. 1. in Prouer. docuit, cum ait. Audiens sapiens sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit. Ipsa quoque sapientia de se idem testatur cũ ait:
Prou. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me principes imperant, & potentes decernũt
Sapiẽ. 8. iustitiam. Et in lib. quoq; Sapien. Vbi sapiens loquitur. d. Disponam populos, & nationes subditæ mihi erunt. Deniq; Cicer. in 1. de Inuentione libro, ciuitatum & legum institutionẽ à sapientissimis & eloquentissimis viris prodijsse late differit.

Prælati omnes ad maximam pastoralis officij curam & solicitudinem,
Prou. 6. vocant illa Salomonis verba cap. 6. Fili mi si spoponderis pro amico tuo defixisti apud extraneum animam tuam, illaqueatus es verbis oris tui & captus proprijs sermonibus. vide locum. Cuiusmodi vero periculi sit, ꝓprio se hominem sermone ad hãc curam alligasse, facile deprehenditur ex cap. 30. Hierem. quem etiam locũ & videre & notare diligenter oportet.

Prou. 27. Tolle vestimentũ eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo Hoc in Ecclesię prępositos & pastores quadrat: quibus ouilis Dominicæ cura commissa est. Si enim negligentes in officio suo fuerint deprehensi, ipsi in iniquitate sua morientur: sanguinem autem subditorum ab eis Dominus requiret vt est apud Ezechielem. Ezec. 3.

Modestiam & humilitatem quę esse in præpositis nostris debet Eccl. 31. Eccl. 31.
comendat his verbis. Rectorẽ te posuerunt, noli extolli: esto in illis sicut vnus ex ipsis. Hinc & illud, Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam & coram hominibus. Ecclesiast. 3. Eccl. 3.

Prudentiam prælati cum simplicitate esse debere coniunctam declarãt illa verba Psal. 77. Et pauit eos in innocentia cordis sui, &. i. i. m. f. d. e. Pro quo Hieronymus vertit, Et pauit eos in simplicitate cordis sui: & in prudẽtia manuum suarum dux eorum fuit. Has autem duas virtutes simul coniungere singulare Dei donum est. Psal. 77.

Quid est quod sponsa dum sponsum diligenter quærit ait, inuenerunt me custodes qui circumeunt ciuitatem, percusserunt me &c. Exaggerat his verbis calamitatis suæ magnitudinem sponsa: postquam enim dixerat, Quæsiui illum & non inueni: vocaui, & non respõdit mihi: aliam adiungit doloris sui causam: nempe quod ij quorum munus erat, illam in hac inquisitione iuuare adeò non illi auxilium tulerint, vt etiam varijs modis vexarint. Quod quidem calamitosis Ecclesiæ temporibus sæpissime contingit: vt præsules Ecclesiæ & custodes murorum eius adeò à muneris & officij sui integritate abhorreant, vt quas ipsi animas rectè viuendo & vigilando Christo lucrifacere deberent prauitate vitæ, luxu, insolentia, & auaritia grauiter offendat. Cant. 3.

Qua de re late Dominus Ezech. 34. de pastoribus Ecclesiæ agens quætitur. Quid vero infœlicius ouium gregibus accidere potest, quam cum eo miseriæ ventum est, vt canes fungantur officio luporum? Ezech. 34.

Cùm mulier prima diuini præcepti præuaricatrix fuerit, tamē vir primum à Domino interrogatur: quoniam caput ipse mulieris erat: vt hac ratione prælati intelligant se prius quam subditos de subditorum sceleribus interrogandos. Sic etiam cęteris Apostolis simul dormientibus Petrus ante omnes corripitur his verbis, Simon dormis? qui videlicet ad vigilandum alios excitare debuisses? (Mar. 14.) Vnde populo cum Madianitis fornicante principes populi qui hoc facinus prohibere deberent iussu Domini in patibulis suspenduntur. (Nu 25.)

(Exo. 28.) Nomina duodecim filiorum Israel præcepit Dominus & in superhumerali quod humeros tegebat duobus onichinis lapillis inscripta & in rationali siue pectorali (hoc enim vox hebræa, HOSEN, significat) duodecim lapillis infixa gestare: quo intelligeremus commissas animas & in pectore per ardentem amorem, & in humeris per continuum laborem à præpositis debere portari. Quorum quidē alterum ex altero sequi. D. Gregor. his verbis ait. Quantum amas proximum tantum portas: quod si desinis amare, desisti portare. Et hoc igitur & cætera omnia charitas præstat: vt merito Dominus Ecclesiæ suæ Petrū in pastorem daturus, hoc solū ab eo quæsierit, Petre amas me? (Ioan. 21.) Quid enim non præstat amor? Quid vero ab ijs non impetret quos ardenter diligit? Amore potissimum Ambrosius Augustinum inescauit, & ab errore paulatim reuocauit. Vnde idem August. confess. lib. 5. ait, quod vbi ad eum venisset, paterna charitate fuerit ab eo exceptus, Et eum, inquit, amare cępi. Primo quidem non tanquam Doctorem veri (quod in Ecclesia tua prorsus desperabam) sed tanquam hominum benignum in me. Deinde narrat quomodo eius ad populum conciones audiens cœperit paulatim veritatem haurire.

Sacerdos in rationali hæc duo verba scripta gestat, VRIN, & THVMIN, hoc est, doctrinam & veritatem, quæ erūt in pectore Aaron. Alij autem vertunt. Illuminationes & perfectiones, hoc est doctrinæ lucem, & vitæ perfectionem: quo possint facere simul & docere Hoc enim duo ꝓpria sacerdotū munera & ornamenta sunt. Eodem etiam pertinet quod in extrema ora vestis Aaron mixtim mala punica & tintinabula pendere Dominus præcipit. Tintinabula autē vocem prędicationis, mala punica vero (de quibus sæpe in Canti. mentio fit) colore quidem rubeo ardorem charitatis, granorum vero miro ordine & collocatione vitæ ordinem & modum designant: quæ duo in sacerdotibus, maximeque in Episcoporū vita clarere debent. (Exo. 39.)

Qualis sit bonorum pastorum cura & labor, & quam multis molestijs obnoxij sit, & quomodo nisi percepto spiritu Dei, nemo huic officio integre satisfacere possit, copiose quidē Nume. 11. declaratur: vbi Moses, populi querelis fatigatus, has ad Dominum voces fudit, Cur afflixisti seruū tuum? (Num. 11.) Quare non inuenio gratiam coram te? Cur imposuisti podus vniuersi populi huius super me? &c. quæ sequuntur. Vide locum. Ibidemque præcipitur ei vt eligat senes quos ipse sciat esse senes ad præfecturam populi administrādam: quos Dominus ad hoc ipsum spiritu suo implet quo recte credito sibi munere fungerentur.

Frustra laborat præpositus qui munus suum probe administrans, omnibus gratus esse, omnibusq; probari se posse sperat. Qui inter reges Dauide aut sāctior, aut iustior, aut animosior, aut prudentior? At toto corde vniuersus Israel Absalonem aduersus patrem coniurantem sequebať. (2. Reg. 16.) Quis verò Moysi in illa virtutis laude poterit cōparari? quem Dn̄s fidelissimum in omni domo sua ꝓdicauit? Qui iter

cæteras

cæteras virtutes, mansuetudine (quæ maximè amabilem hominem efficit) ita emicuit, vt omnes hoīes qui morabātur in terra hac laude superaret. At quoties aduersus illum rebellis populus consurrexit? quoties lapidibus impetitus, lapidatusq; fuisset ni fuga salutem quæsisset, & Domini præsidio à furore populo tectus esset? Nec rude tantum vulgus aduersus eum concitatus est, sed in seditione Core.

Leui.16. 250. proceres Sinagogæ qui per nomina sua ad concilium vocabantur, cum illo aduersus Mosem coniurarunt. Quid hic Dominum Saluatorē memorem? ipse quidem discipulos his verbis admonuit, Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis. Nō

Matt.10 est discipulus super magistrum, &c. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt (hoc est, insidiantes obseruauerunt) & vestrum seruabunt.

Quo amore prælatus eos prosequi debeat qui eius fidei & curæ crediti

Num.11 sunt, aperte Moses. Num. 11. cum Domino agens declarat his verbis, Nunquid ego concepi aut genui multitudinem hanc tantā, vt dicas mihi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum? Vnde hæc paternæ charitatis lex, nisi ab vberrimo illo charitatis fonte manare potuit? Quod autem is prælaris exigit, ipse multò cumulatius præstitit: sicut idē

Deut.1. Moses Deute. 1. testatur cum ait, Portauit te Dominus Deus tuus, sicut gestare solet pater filium paruulum donec veniretis ad locum hunc. Id ipsū

Osee 11. etiam per Hieremi. testatur cum ait, Ego quasi nutritius Effraim portabā eos in brachijs meis: & ipsi non intellexerunt quod curarem eos. Idē quo-

Isa.40. que Esai. 40. pollicetur his verbis, Sicut pastor, gregem suum pascet, ī brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit.

In quibus pręcipuè generibus personarum Dæmon sibi domicilium

eligat, declarant illa verba Iob, sub Iob 40. vmbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Vmbra est obscura, frigida, & inanis, veræ rei imaginem repræsentans. Quod quidem prælatos officij sui desertores significat: qui obscuri sunt per ignorantiam, frigidi per malitiam, inanes per mentis leuitatem, cum tamen exterius personati incedant, & corde leui, grauitatem vultu mentiantur. Sub tali vmbra Dæmon altum dormit: quia non multo labore ad incon cessa rapit, quos pastoris vigilantia & disciplina destituit.

Solicitudinem Apostolus Ecclesiæ Rom.12. præpositis commendat cum ait, Qui 2. Cor. præest in solicitudine. Qua & ipse vr- 11. gebatur cùm ait. Præter illa quæ extrinsecus sunt, instātia mea quotidiana solicitudo o. E. D. Quis infirmatur &c. Hanc eandem mira verborū acrimonia Salomon præsuli inculcat cùm ait, Fili mi si spoponderis pro amico tuo &c. Prouerb. 6. Huius autē Prou.6. pastoralis curæ periculum D. Bernardus his verbis describit, Magno vinculo astricti sunt, qui pro multis animabus reddituri sunt rationē. Quid ego infelix, quo me vertam, si tantum thesaurum, si pretiosum depositū illud quod sibi Christus sanguine proprio pretiosius indicauit, contigerit negligentius custodire? Si stillātem in cruce Domini sanguinem collegissem, essetque repositus penes me in vase vitreo, quod & portare sæpius oporteret, quid animi habiturus essem in discrimine tanto? At certè id seruandum accepi pro quo mercator non insipiens, imò ipsa, scilicet sapientia patris sanguinem illum dedit. Audio enim Petrum Apostolum monentem, Attendite vobis & vniuerso gregi, &c. Sed & habeo thesaurum istum Act.20. in vasis fictilibus, & quibus multo plura quàm vitreis imminere pericula videantur. Accedit sanè ad solicitudinis pondus, quod &

 meam

meam & proximi conscientiam seruare necesse sit, & neutra mihi satis est nota.

Cant. 1. Posuerunt me custodem in uineis, uineam meam non custodiui. Hoc ad malos pastores ac prędicatores referri potest, qui alios docent, & seipsos non docent, &c.

Iiii ad regendos alios maximè idonei uidentur, qui hoc munus maximè detrectant & fugiunt. Talis Moses fuit, qui Exod.3. tam multis rationibus iniunctam sibi à Deo prouinciam recusare nitebatur. Exod.3

Cęteris Leuitis distributa sũt plaustra in quibus tabernaculi suppellectilem deferrent: familię autem Caatitarum (quibus ferendi altaris aurei, & ipsius sanctuarij cura cõmissa erat) non data sunt plaustra: quoniam hæc pretiosa onera proprijs portabãt humeris. Vnde apparet quod pretiosissimæ portionis tabernaculi delatio, non alienis baiulis aut humeris committenda; sed proprijs deferẽda erat. Cùm igitur nihil in Ecclesia pretiosius quã rationales animæ sint Christi sanguine redemptę, efficitur planè ut earum cura non uicarijs committenda, sed per ipsos, quorum hoc interest, agenda sit. Hoc autem pręstitit summus ille pastor de quo scriptum est, Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo cõgregabit agnos, &c. quæ sequuntur. Isa.40.

Rex.

August. Prou.21. SI cor regis in manu Dei est, non fer uatur armorum robore, sed diuino adminuculo ac ductu. Est autem in Dei manu, non quiuis, sed hoc regis nomine dignus.

Chrysol. Multi rege, sępe imperio accepto, cum eos qui sibi antea fuissent molesti in sua potestate haberent, in tanto imperij fastu indignum esse iudicauerunt, qui pęnas reposcerent sceleratæ factorum. Chrysol.

Ars est imperare non solum dignitas, & quidem ars omnium maximè necessaria & excellentissima. Idem.

Qui maxime ex humilibus sunt, cũ dignitates nacti fuerint, licentius in arrogantiam tolluntur: quippe qui ad repentinos honores inepti sunt. Idem.

Super illud Prouerb.25. Aufer impietatem de uultu regis &c. Qui prę sunt populis, si uolunt firmum esse solium, semper hilaritate & gratia uultus plenos exhibeant: ne per arrogantiam rigidi plebis odium incurrant. Rab. in Glos. Rab. in Glos.

Optimum principem decet, in suis quidem peccatis esse acerbum iudicem & minimè ignoscentem: at in erratis subiectorum placidum, & ad ignoscendum facilem. Damascenus. Ioã. Dã.

Deus nullius indiget, rex soli' Dei. Imitare igitur eum qui nullius eget, ac largiter impertire petentibus misericordiam, non summo iure, nec re stricte cum supplicibus agẽs, sed omnibus quę ad uitam degendam pertinent, petentibus prębe. Philon. Philon.

Tyrannus est princeps belli, rex uero pacis pręses. Idem.

Rex iustissime, cum missus sis à natura ad supremam puppis partẽ occupandam, cumque gubernacula teneas, guberna communem hominũ scapham fęliciter cum salute omniũ, nulla re magis gaudeas, quàm tua erga subiectos beneficentia. Quid enim Regis beneuolentia subiectis populis optabilius, aut melius esse possit? Idem.

Principem omnibus quibus præsit, simul succensere, magnum peccatum mihi quidem uidetur esse: necesse est enim quia multis terrori sit, multos habere hostes Xenophon.

Desiderari magis quam timeri in uita expete, quem enim omnes metuunt, idem omnes metuit. Democri. Democri.

Alexander, quis esset optimus rex rogatus: Qui, inquit, amicos donis Alexan.

retinet,

retinet,& inimicos beneficijs amicos facit. Alexander.

Isocrates. Isocrates pessimum imperatorem esse dicebat, qui sibi ipsi imerare non posset.

Corporis tui custodiam tutissimã existima esse amicorum virtutem, & aliarum Rerumpubli. beneuolentiã, tuamq; ipsius prudentiam: his enim rebus & conseruari & parari regna maxime possunt. Idem.

Diodor. Regem bene fungẽtem suo munere decet iustum, & magnanimum, & veracem, & liberalem in largiendo esse: atque quauis cupiditate maiorẽ: supplicia leniora delicto, gratiam autem beneficio maiorem referre, tum subiectis, tum amicis. Diodor.

Eumen. Eumenes Rex fratribus crebro dicere solebat, si me vt rege vsi fueritis, vobis tãquam fratribus gratificabor: sin autem tanquam fratre, ego vobis ero Rex. Eumen.

Cotys. Cotys Thracum rex Thebanis gloriãtibus quod Lacedæmonijs imperarent, Vidi, inquit, torrentes perennibus fluuijs maiores factos, sed ad breue tempus.

Salust. Vbi malos præmia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est.

T. Liui. Quo quis plus potest, eo moderatiùs utatur imperio.

Q. Cur. Suis, omnes parent placidiùs. Q. Curtius.

L. Flor. Reges habent aures in pedibus. L. Florus.

Regium est, male audire, cum bene feceris. Idem.

Aristot. Rex debet se habere ad subditos, sicut pastor ad oues. Arist.

Ouidi. Et piger ad pęnas princeps, ad pręmia uelox,
Duique dolet, quoties cogitur esse ferox.

Cicero. Imperito fortunato, nihil intolerabilius. Cicero.

Magnum est personam in Repub. tueri principis, qui nõ animis solum debet, sed oculis seruire ciuium. Idem in Philip. 8.

Non solum vitia concipiunt ipsi principes, sed ea infundunt in ciuitatem: nec solum ipsi corrumpuntur, sed etiam corrumpunt, plusque exemplo quã peccato nocent. Idem. 3. de legib.

Hæ sunt virtutes imperatoriæ: labor in negotijs, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in prouidendo. Idem, Pro lege Man.

Refrenet primum libidines, iracũdiam teneat, spernat voluptates, coerceat auaritiam, cæterasque animi labes repellat: tum incipiat alijs imperare, cum dedecori & turpitudini parere desierit. Idem lib. 5. Paradox.

Non potest exercitum is continere imperator, qui se ipsum non continet: frugi hominem dici nõ multum laudis habet in rege: fortem, iustum, seuerum, grauem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, & mansuetum, hæ sunt regiæ laudes. Idem. Pro leg. Man.

Nulla re conciliare facilius beneuolentiam multitudinis possunt hi qui Reipub. præsunt, quam abst nentia & continentia. Idem. 2. de offi.

Qui Reipub. præsunt, legum similes sint, quæ ad puniendum non iracundia, sed ęquitate ducuntur. Idem. 1. de offi.

Bono viro non minori curæ est, qualis Respub. post mortem suam futura sit, quam qualis hodie sit. Idem in Lælio.

Millies perire est melius quam in sua ciuitate sine armorum præsidio non posse viuere: præsidium charitate & beneuolentia ciuium septum oportet esse non armis. Idem. 2. Philip.

Nihil est tam deforme, quàm ad summum imperium acerbitatem naturæ adiungere. Idem ad Q. fratrem, epist. 1.

Recte pręcipere videntur, qui mo-

 nent

nent quanto superiores simus, tanto nos submissius geramus. Idē. 1.offi.

Qui plus propter virtutem nobilitatemque possunt, eò minus quantum, debent ostendere. Idem, Pro Quintio.

In bonis fortunæ, summa laus est, non extulisse se in potestate, nō fuisse insolentem in pecunia, nō se prætulisse alijs propter abundantiam fortunæ: vt opes & copiæ non superbiæ videantur ac libidini, sed bonitati ac moderationi facultatē ac materiam dedisse. Idem.2.de orat.

Nihil est laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius, placabilitate clementia, quę ita probanda est, vt adhibeatur Reipub. causa seueritas, sine qua administrari ciuitas non potest. Idem.1.de offi.

Rerum omnium nec aptius est, quicquàm ad opes tuendas, ac tenendas, quam diligi: nec alienius, quam timeri. Idem.2.offi.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tantæ esse possunt, quæ sine multorum amicorum officijs stare possint, Idem pro Plautio.

Nulla vis imperij tanta est, quæ prҫmente metu possit esse diuturna. Idem.2.offi.

Multorum odijs nullæ opes possunt obsistere. Ibidem.

Quem metuunt, oderunt: quem quisque odijt, perisse expetit. Ibidē.

Vt contemnendus est, qui in nauigando se, quàm nauem, mauult incolumem: ita vituperandus, qui in Reipub. discrimine, suæ plus quam communi saluti consulit. Idem. 4. ad Heren.

Vt leges omnium salutem, singulorum saluti anteponunt: sic vir bonus, & sapiens, & legibus parens, & ciuilis officij non ignarus, vtilitati omnium plus, quam vnius alicuius saluti consulit. Idem 3. de Finib.

Quæ sequuntur sententię ex incertis autoribus collectæ sunt.

Reges plerunque creduli.

Laudabilior in Rege prudentia quam fortitudo.

Natura non dedit imperare fęminis.

Nihil difficilius quam bene imperare.

Nihil molestius quam malis imperare.

Ornamento est principi concordia populi.

Qui nescit dissimulare nescit imperare.

¶ Miranda Constantini Magni imperatoris erga Ecclesiæ Synodum, & Episcopos reuerentia: De quo Theodoretus. Ecclesiast. hist. lib. 1. cap. 7. ita dicit: Ipse quoque Constantinus cum paucis postremus omnium ingressus est, & paruo subselliolo posito assedit, præfatus veniam prius, & petita cōcessione ab Episcopis. At Episcopis ait parata fuisse subsellia atque solia, magno apparatu & splendore. Itaque pius imperator, sacerdotum Christi dignitatem, & in illis Dei maiestatem venerās implebat id quod in Ecclesiast. legimus: In omni anima tua time Dominum & sacerdotes illius sanctifica. COLLE. Eccle. 7.

Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malū intuitu suo. Itē, Dissipat impios rex sapiens, & incuruat super eos fornicem. Item, Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in sempiternum firmabitur. Iustitiam vero misericordię idē sapiēs copulauit his verbis, Misericordiam & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius. Quæ quidē duæ virtutes vere regiæ sunt: vtpote quæ in litteris sanctis Deo frequentissime tribuuntur. Id autē vere regium est, quod maxime diuinū est, cum reges Dei vices in terra gerant. Prou.20

Secundum iudicē populi tales & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes eam. Rex insipiens

insipiēs perdet populū suum,& ciuitates inhabitabuntur p sensum prudentium. Regū vero pericula & ruinas declarant illa Eccl. 49. verba. Pręter Dauid, Ezechiam & Iosiam, omnes reges peccatum cōmiserunt: nā reliquerunt legem altissimi reges Iuda, & contempserunt timorem Domini. Quid vero reges Israel? Vno Dauid excepto, omnes eadem impietatis via ingressi sunt. Quis ergo principium terræ, dum hoc ipsum cōsiderat, & se in eodem freto nauigare videt, non idē periculū metuat? — Eccl.49.

Præcipuum regis optimi munus esse pauperes tueri toties ille Psal. Deus iudicium tuum regi da, facile declarat: qui in hoc præcipue loco cōmemoratur. Itaq; ait, Et adorabūt eum omnes reges &c. Quare? Quia liberauit pauperem à potēti &c. quæ sequuntur? Pro eo vero quod nos legimus. Et honorabile nomen eorum coram illo. Hiero. ex hebrę. vertit. Et, pretiosus erit sanguis eorū corā illo, Id est, magno vitam illorum ęstimabit, nec impune feret, quisquis eorum sanguine se se cruentauerit. Hinc illud Salom. Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius firmabitur in æternum. Qua etiā de causa vino regibus interdicitur, ne obliuiscātur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperum. Quidā tamen adeo ab hac cura alieni sunt, vt nec scire studeant quid pauperes & ærumnosi homines in curia sua patiantur. De quibus scriptum est, Pupillo non iudicant, & causa viduæ nō ingreditur ad eos. Alij vero pauperum etiā sanguinem & opes exhauriunt. De quibus Dominus. Quare, inquit, atteritis populum meum, & facies pauperū cōmolitis? Esai. quoque. 10. Væ q cōdunt leges iniquas &c. Vide locum. — Psal.71. Prou.29 Isai.1. Isai. 10.

Propter merita populi reges bonos à Dño creari declarāt illa verba reginę Saba, quib⁹ ad Salomonē ait, Posuit te Dñs super thronū Israel, eo qd dilexerit Dñs Israel, ideo cōstituit te regē vt faceres iudiciū & iustitiā. Ad improbum vero & rebellem populum ait. Dabo ti regem in furore meo, & auferā in indignatione mea. — 3.Re.10. Osee.13.

Quanto in discrimine salus regū versetur, vel hoc argumēto colligi pōt, quod cū teneantur, cęteros homines vitæ sanctitate superare, multo ad hoc maiora impedimenta q̃ cæteri homines habent. Impedimenta autē sunt, cæteruç adulatorum, multitudo negotiorum, abundātia deliciarum, summa potentia, vt quidquid libeat, liceat. Hoc enim est quasi per iter lubricū ingredi. Vnde est illud, Beatus vir qui post aurum nō abijt &c. Qui potuit transgredi, & nō est transgressus, facere mala, & non fecit &c. Hoc ne Dauidi quidem contingit. Timendum quoque & illud, Exiguo conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Et, Fortioribus fortior instat cruciatus. — Eccl.31 Sapiē.6.

Quod clementia & lenitate thronus regis confirmetur (vt Solomon ait) satis aperte filij eius temeritas declarat, qui quoniam acerba atque aspera oratione populi furorem exsuscitauit, seipsum, religionem, & regnum perdidit.

Quanta malorū colluuies ex praui capitis malitia in subiectum sibi populum redundet, nō tam in libris legimus, quā in ætatis huius calamitatibus experimur. Sed his tamē exēplis sacræ historiæ refertæ sunt, in quibus populū cernimus pietatem vel impietatem regum vbique sectātem. Pręcipuum tamen exemplum Hieroboam rex fuit, de quo toties in sacris litteris legimus, quòd peccauerit, & peccare fecerit Israel. Cui inter alia hoc quoque per Prophetam dictum est, Ecce ego inducam mala super domum Hieroboā, & percutiā de Hieroboā mingentem ad parietē, & clausum, & nouissimum in Israel. Et mox, Et percutiet Dominus Israel, & euellet — 3.Re.14.

& euellet eum de terra bona hac, quã dedit patribus eorum, & ventilabit trans flumen propter peccata Hieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israel.

Iudex.

SI ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere ueri foris odia formidamus: non iam lucra Dei quærimus, sed nostra. Gregor. in moral.

Dum vnus corripitur, plurimi emendantur, & melius est, vt pro multorum salute vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Greg. in Regist.

August. Pertinent ad innocentis officium, non solum nemini malum inferre, verum etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, vt aut ipse qui plectitur corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo. August. de ciuita. Dei.

Bona sunt magis remuneranda, quam mala punienda. Idem.

Innocentem cõdemnare peius est, quam nocentem dimittere. Idem.

Ignorantia iudicis plerumque est calamitas innocentis. Idem de ciuitate Dei. lib. 19.

Cypria. Temperanda seueritas, ne veniatur ad deteriora.

Bernar. Quantum ego cõpatiar, & si quid solatij possem impendere, quam libẽter id facerem, nouit ille quem nihil latet: verum, si de pœnarum diminutione solatium præbere voluerò, crudelis & immisericors ero: quantum enim subtraham de pęna, tãtum de corona furabor: tantum defraudabo fructus, quantum de semente subtraxero: siquidem modica seminis detractio, non modicum est messis detrimentum. Bernar. super. Qui habitat.

Si interdum seueritate opus est, paterna sit, non tyrannica: matres vos fouendo, patres corripiendo exhibeatis. Idem. sup. Canti.

Iustitiæ vt iustitia sit, temperantia modum imponit. Noli nimis esse iustus ait Sapiens: ostẽdens per hoc minimè approbandam iustitiam, quæ temperantiæ moderamine non frenatur. Idem de consid.

Tene rigorem in discussione iustitiæ, misericordiam in diffinitione sententiæ. Isidor. in Synodo. Isidor.

Omnis qui recte iudicat, stateram in manu sua gestat: in vtroque penso iustitiam & misericordiam portat: sed per iustitiam reddit peccato sententiam, & per misericordiam peccati temperat pęnã. Idem de sum. bono.

Nihil adeo gloriose lucet in iudice, sicut amare & exhibere iustitiam sine omni acceptione personæ. Teste enim Cicerone prouerbialiter dicitur. Exuit personam iudicis, quisquis amicum induit. Aequitas cui iudex obsequitur, sinistram odij vel amoris dexteram nescit Petr. Rauen. in quadam Epist. Pet. Rau.

Necesse est, vt rectorem subditis, & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina: atque inter hæc solicita circunspectione prouidendum, ne aut districtio rigida aut pietas sit remissa. Beda in Hom. Beda.

Statera dolosa, non tantum in mensuratione pecuniæ sed in iudiciaria discretione tenetur. Qui enim aliter causam pauperis, aliter potentis, aliter sodalis, aliter audit ignoti, statera vtrique librat iniqua. Sed & is qui sua bene gesta meliora quam proximorum, & sua errata iudicat leuiora, stateram dolosam gestat, necnon & ille qui onera importabilia imponit in humeros hominum, ipse autem digito suo non vult tangere ea: etiam ille qui bona in publico & mala agit in occulto. Idem super illud Prouerb. statera dolosa &c.

Iustitia sine misericordia non est iustitia, sed crudelitas: sicut & miso- Chrysostom.

ricordia

ricordia sine iustitia non est misericordia, sed fatuitas. Chysost. super Matth.

Diogen. Lupus cum vidisset pastores in tugurio comedentes ouem, accedens dixit: O quantus foret tumultus, si ego istud facerem? Diogenes.

Aristot. Vt in aspidis ictu nullum est remedium, nisi vt partes contactæ amputentur: ita quædam vitia sola morte sanari possunt. Aristot.

Quintil. Sic quisque dictis mouetur, vt est ad credendum vel non credendum ante formatus.

Plinius. Timeri à multis, plerumque firmius amore est.

Adilon. Aures hominibus minus sunt fideles, quam oculi.

Adilon. Pluries uincuntur æquabilitate, quam duritia.

Valer. Non silebo zelantum mirabilem in iustitia rigidum: qui cum ciuitati Lactantium, cui præerat, lege lata cauisset, ut qui adulterium commisisset, exocularetur, omni miseratione posthabita, deprehenso in hoc crimine filio eius adolescente, præcepit, ut utroque lumine priuaretur. Cumque plebs ciuium, summis precibus rogitaret, ob gratiam principis flagitij veniam, ad deliberandum paululum spatij captans, sibi & filio unum oculum districtus iudex effodit, piũ patrem, & seuerum iudicem declamando. Egit itaque censura mirabili, ut sibi & filio uidendi usus superesset, & in ultionem flagitij duo lumina, ut decreuerat, cœcarentur. Ita debitum supplicij modum legi reddidit, ac mirabili temperamento se inter misericordem patrem & iustum legislatorem patitur. Valer. lib. 8.

Cicero. In corpore si quid eiusmodi est quod reliquo corpori noceat, uri atque secari patimur: ut membrorum aliquod potius, quam corpus totum intereat: sic in Reipublicæ corpore, ut totum saluum sit, quidquid est pestiferum amputetur. Cicero.

Nec contra Rempublicam, nec contra iusiurandum, ac fidem, amici causa uir bonus faciet, ne si iudex quidem erit de ipso amico: ponit enim personam amici, cum induit iudicis. Nam si omnia facienda sint, quæ amici uelint, non amicitiæ tales sed coniurationes putandę sunt. Idem. 3. Offi.

Nullum est uitium tetrius quam auaritia, pręsertim in principibus, & Rempublicam gubernantibus. Habere enim quęstui Rempub. nõ modo turpe est, sed sceleratum etiam, & nefarium. Idem 2. de offi.

Vt si gladium paruo puero, aut si imbecillo seni, aut debili dederis, ipse impetu suo nemini noceat: sin ad nudum uel fortissimi uiri corpus accesserit, possit acie ipsa & ferri uiribus uulnerare: ita cum hominibus eneruatis atque exanguibus consulatus tanquam gladius esset datus, qui per se pungere neminem unquam potuissent: hi summi imperij nomine armati, Rempublicam cõtrucidarunt. Idem pro Sestio.

Omnino qui Reipublicę pręsunt, duo Platonis pręcepta teneant. Vnũ ut utilitatem ciuium sic tueantur, ut quicquid agant, ad eam referãt, obliti commodorum suorum. Alterum, ut totum corpus Reipublicę curent, ne cum partẽ aliquã tuentur, reliquas deserant. Vt enim tutela, sic procuratio Reipub. ad utilitatem eorum qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. Cice. 1. offi. Cicer.

Sudandum est ijs qui magistratum gerunt, pro communibus commodis, adeundę inimicitię: subeundę sępe pro Repub. tempestates: cum multis audacibus improbis, nonnunquam etiam potẽtibus dimicandum, Idem pro Sest.

Magistratuum munus esse debet resistere & leuitati multitudinis, & perditorum temeritati. Idẽ pro Milone.

Caput

Caput est in omni procuratione negotij, & muneris publici, vt auaritiæ pellatur vel minima suspicio. Idem. 2. de offi.

O conditionem miseram administrandarum ciuitatum & prouinciarũ, in quibus diligentia plena simultatum est, negligẽtia vituperationũ: vbi seueritas periculosa est, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio perniciosa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: venientes prętores expectant, pręsentibus inseruiunt, abeuntes deserunt. Idem pro Flac.

CCLIX. ¶ Iudices, cùm aduersus potẽtes pro æquitate certamen susceperunt, hac Domini promissione animum suum fulcire debent. Ne paueas (inquit) repentino timore irruentes tibi po-
Prou. 3. tentias impiorum, Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem
Eccl. 4. tuum ne capiaris. Item illud, Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsque ad mortem certa pro iustitia. Quàm sit autem immane scelus iudicium peruertere, pręsertim in causa pauperũ, declarant illa Salomonis
Eccl. 6. verba. Verti me ad alia, & vidi calumnias quę sub sole gerũtur, & lachrymas innocentium, & neminẽ consolatorem, nec posse resistere eorũ violentiæ cunctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos quam viuentes, & fęliciorem vtroque iudicaui qui nondum natus fuit, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.
Eccl 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitatem, ne forte extimescas vultum potentis, & ponas scandalum in agilitate tua.
Psal. 93. Vnde pro eo quod nos legimus, Nũquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis. l. in. p. alij verterunt, Nunquid eo sociabitur tibi thronus puer sitatis, qui fingit afflictionẽ pro lege. Hoc autẽ in eos quadrat, quib⁹ Deus Esa. 10. cõminatur, Væ qui condunt Isa. 10.
leges iniquas, & scribẽtes iniustitiam scripserunt, vt opprimerẽt in iudicio pauperes, vt essẽt viduæ pręda eorũ, & pupillos diriperent. Significat ergo illis verbis vates regius, eos quotũ munus erat leges condere, quibus respublica optime administraretur, tantum abesse ab hoc officio, vt semper habeant animos intentos ad inueniẽdas rationes & vias, quibus vexent atque opprimant inopes, atque ita pro legum & iudiciorum æquitate, ab his iniurias & vim ad perniciem ciuitatis manare.

Qua cura & studio iudices de sceleratis hominibus supplicium sumere debeant, declarat regius Propheta Psal. 100.
cum ait, In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. Hoc est, adhibito summo studio ac diligentia, nullaque interposita mora &c. Nam hoc verbo, manè, litteræ sãctę in hãc significationẽ sępe vtuntur, q̃ videlicet, ea nobis dũ à somno excitamur primùm occurrant, quę maxime cordi sunt, quæque potissimũ curamus.

Incorrupti iudicis cõditiones ap- Exo. 18.
positissime Iethro, quamuis ethnicus, Exod. 18. scribit his verbis, Prouide de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum: in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiã: & cõstitue ex eis tribunos &c. Primũ ergo exigitur sapiẽtia, secundo timor Domini: tertio veritas, hoc est, fides, & dictorum constantia: quarto auaritiæ odium. Adeo enim iudiciorum integritati auaritia nocet: vt non contentus immoderatam pecuniæ cupiditatem à iudicibus exclusisse, odiũ ẽt auaritiæ, tanquam rei turpissimæ & nocentissimæ indixerit. ¶ Ad eandẽ etiã iudi- Exo. 23.
cij integritatẽ pertinet, qđ Exod. 23. Dominus ait, Non sequeris turbã ad faciendũ malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies. Pauperis quoque nõ misereberis in iudicio. Ad ipsos vero

iudices

Leui.19. iudices Dominus Leui.19. ait, Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis: iuste iudica proximo tuo. Idem etiam præcipitur Deutero. 1. & 16. O si hanc Dei Deu.1.16 legẽ iudices ante oculos semper haberent, nec in domibus eorum modius maior aut minor inueniretur. Quorum altero diuitibus, altero pauperibus iustitiæ mensuram exhibẽt.

Iob.29. Iudices illud Sancti Iob ante oculos semper habere debent, Causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Præcipitatio.n.cõsilij & veritatis nouerca esse dicitur: atque (vt minus ille ait) ad pœnitendum properat, citò qui iudicat. Illud etiã Aristotelis meminisse debet, euenire aliquando, vt quædam falsa quibusdam veris sint probabiliora. Hoc n. confirmari facile potest exemplo Alipij: q grauissimis indicijs vt fur deprehensus, ad iudicium innocens iã iam damnandus ducebatur, nisi mira quadam ratione, eius innocentia

August. comprobata fuisset, vt late D.Aug 6. confess.lib. narrat c.9. vbi tandem factum hoc ad diuinæ prouidẽtiæ magisterium referens ait, Hac igitur ratione futurus dispensator verbi tui, & multarum in Ecclesia tua causarũ examinator, experiẽtior instructiorque discessit.

Num.25 Cum filij Israel initiati sunt Beelphegor, ait Dominus ad Moysen, Tolle cunctos principes populi, & suspende eos in patibulis contra Solẽ, vt auertatur furor meus ab Israel. Qua in re vides cœlestium populi facinus magis illis imputari qui non prohibuerunt, quàm ijs qui patrauerunt: quandoquidem hi prius puniri iubentur.

Deu.1. Ad iudices populi Moses Deute. 1. ait, Audite illos, & quod iustum est iudicate, siue ciuis ille fuerit, siue peregrinus: nulla erit distãtia personarum: ita paruum audietis vt magnũ: nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est: hoc est, quia Dei personam & officium sustinetis: ideoque eius in iudicijs integritatẽ imitari debetis.

Quòd præcipitatio sit nouerca iustitiæ, oporteatq; diligẽter causas oẽs examinare, nihilq; contra inauditam partẽ decernere, satis magno exẽplo erit præceps illa Dauidis sñia: q delatoris Sibæ falso testimonio leuiter fidẽ præbens, absentem & innocentẽ Miphiboseth damnauit. Qui in hoc ẽt deliquit, quod pertinaciter defendit, quod leuiter crediderat. Dixit.n. ad Miphiboseth, Quid frustra loqueris? Fixũ est quod locutus sum. Quo etiam exemplo liquet, quantam ad persuadendum vim habeant, primæ delationes & accusationes. 2.Reg.19

Cùm variis pęnarũ generibus Dñs irã suã & peccati odiũ declaret, maxima illa pœna est, cùm peccata peccatis punit: quã quidẽ pęnã Propheta designat in Psal. cùm ait, Appone iniquitatẽ super iniquitatẽ eorum & n.i.i.t.l.t. sępe ẽt pp populi peccata Reges delinquere Dns permittit. Psal.68. Qua de re. 2. Reg. legimus, Et addidit furor Dñi irasci contra Israel: cõmonitque Dauid in eis dicentem ad Ioab, Vade numera populũ &c. Quo in loco videre ẽt licet, supplicij genus esse quo peccatorem populum Deus afficit, cum regum peccata permittit, eumq; regnare facit hypocritam propter peccata populi, & dat pueros principes eius. Cõtra vero, beneuolentiæ & gratiæ eius beneficiũ est illud præstare, quod per prophetam pollicetur, Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. Iterumque & restituam iudices tuos vt fuerunt prius, & cõsiliarios tuos sicut antiquitus. Posthac vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis. 2. Reg. 24. Iob.34. Hier.3.

Quàm sit pium opus impiorũ punitio declarant nouissima Dauidis verba: quibus Salomoni filiò mandauit, vt de Ioab, & Semei supplicium sumere.

3.Reg.2. sumere. Hoc enim iustitiæ operæ vitam finire, & animam suam Deo cōmendare voluit. Salomon vero in nece Ioab ad Banaiam ait, Vade & interfice eum, & amouebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Ioab à me, & à domo patris mei: & reddet Dominus sanguinem eius super caput eius &c. Ex his autem verbis colligimus eiusdem sanguinis esse reū, & qui alienum effudit, & iudicē qui de effusore supplicium non sumit. Pares enim in crimine sunt, non modo malefici, sed etiam maleficiis cōsentientes, aut maleficia multa relinquentes. Aduersus autem iudices in facinorosis hominibus puniendis negligentes obiicienda est terribilis illa Domini sententia contra indiscretā
3.Re.20. pietatem Achab regis prolata. Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius.

Quam vim ad iudices corrumpendos munera habeāt, declarat Cassiodor. in Epistola quadam breuiter his verbis, Oblatio muneris, tinea est regiminis. Et Ouidius, Munera (crede mihi) placant hominesque Deosque. Hinc sapiens quidam Auro inquit loquēte, nihil potest quævis oratio. Idem etiam declarant illa Salo-
Prou.22. monis verba, Victoriam & honorem acquiret, qui dat munera, animam autem aufert accipientium. Quomodo ergo iudicare poterit, qui muneribus corruptus est? Ideoque principibus populi sui Dominus velut ingens crimen, per Prophetam obiicit,
Mich. 3. quod in muneribus iudicarint. Vnde
Eccl.20. est illud, Xenia & dona excæcāt oculos iudicum: & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum. Eandem fere sententiam inuenies. Exod. 23. Et Deut.16. Filij autem Samuelis muneribus accipiendis iudicia peruerterunt. Quocirca magna incorrupti iudicis commendatio est, nihil à quoquam accepisse: nec in aliquem immerito deseuisse. Hoc potissimum nomine innocentiam suam Samuel 1.Reg 12
comprobauit. Hoc etiam nomine cōtra calumnias Core, Dathan, & Abiron causam suam Moses tuetur, cùm ad Dominum loquens ait, Ne respicias sacrificia eorū, tu scis quod nec Num.16
asellum quidem vnquam acceperim ab eis, nec affixerim quempiam eorum.

Respublica.

Cvm virum aliquem bonum, vel Philon.
in familia aliqua, vel in ciuitate versari animaduerto, eam familiam, aut ciuitatem beatam prædico, existimoque eam & præsentibus bonis perfrui firmiter, & eorum quæ desunt, expectari non frustra copiam, cum Deus infinitam & incircunscriptam opulentiam suam propter dignos indignis etiam largiri soleat. Philon.

Fœlix iudicari meretur & ciuitas, & regio, & familia, cum aliquem virtute præditum habuit: infœlix autē, cum tali viro caruerit. Idem.

Boni viri (vt figuratius dicam) columnæ sunt populum totum sustinētes tanquam magnas domos, ciuitates & Respub. Idem.

Rempublicam duobus contineri Solon.
oportet, præmio & pœna.

Multitudo, aut seruit humiliter, T.Liui⁹.
aut superbe dominatur.

Eo omnis vitæ nostræ ratio trans- Cicero.
mittēda est, vt magnam nominis nostri famam, ex maximis in Rempub. meritis collatis, posteris relinquamus. Cicero in Vat.

O fortunata mors, quæ naturę debita, pro patria potissimum est reddita. Idem Philip. 14.

Omnibus qui patriam conseruarint, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlo & diffinitus locus, vbi beati æuo sempiterno fruantur. Idem in som. Scip.

Bono

Bono viro nō minus curæ est, qualis Respub. post mortem suam futura sit, quam qualis hodie sit. Idem in Lælio.

Nec domus nec Respub. stare potest, si in ea nec rectè factis præmia extēt vlla, nec supplicia male factis. Idem 3. de Natu. Deorum.

Lacæna cum filium in prælium misisset, & interfectum audisset: Idcirco, inquit, genueram, vt esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. Idem. 1. Tuscul.

COLLE. Exod. ¶ Eritis ait Dominum mihi regnum sacerdotale. Quid sibi vult hoc regni genus? Nimirum eritis regnum quod nō armorum strepitu, sed orationum & virtutum præsidio fulciendum est. Quia in re aduertere licet, discrimen regni gentium & Christianorum. Illi enim qui sine Deo sunt in hoc mundo, prudentia sua & humanis viribus nituntur, nihil Deo tribuentes. At contrà hi omne suū præsidium in Deo collocant. Quod in Dauide, Ezechia, & Iosaphath videre licet. Hinc Iacob moriens ad Ioseph ait, Do tibi partem extra fratres tuos, quam possedi in gladio & arcu meo ab Amalech. Pro quo alij verterunt, gladio & prece mea. Hinc etiā
4. Re. 13. illa regis vox ad Eliseum, Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga. Qui videlicet oratione tua magis, quam omnes currus & eqtes, regnū Israel tueris. Idem nobis innuit victoria cōtra Hierico, quæ clangore sacerdotalium tubarum, hoc est, orationum præsidio, non militum armis, capta
Exod. 17 & euersa est. Idem etiam ostendit victoria contra Amalech, quæ magis ab vna Mosis oratione, quam à sexcentis pugnatorum millibus pendebat.

Hiemis tempore cum naturalis calor ad interiora reflectitur, externa corporis membra frigent: ita homines se ipsos nimium amantes, & quæ sua sunt studiosissime quærentes, in procuranda Republica negligentissimi sunt: quia vt Philosophi rectè dicunt, Qui verè amat, præter vnum amare non potest. Et ideo quisquis magno studio & amore sua curat, communia negligit. Cæterum æstiuo tempore calor corporum interiora fugiens, ad exteriora vergit. Ad hūc modum qui Reipub. studiosi sunt, rerum suarum negligentes esse solent: nunquam enim simul charitas & cupiditas cohærent: hoc est, nemo & sua & aliena pari studio curat.

Præcipuum Reipublicæ stabilimētum pietas & iustitia: iniustitia autē euersio eius est. Sic enim legimus, Iustitia eleuat gentem, miseros facit po- Prou. 13
pulos peccatum. Hoc apertissime docuit Achior in lib. Iudith, qui Iudæos inuictos fore pronunciauit, si fidem & iustitiam colerent: contra vero si impietati seruirent. Idem intellexit Iudit. 5.
Balam ariolus qui regi Moabitarum ait: Verumtamen pergens ad popu- Num. 24
lum meum dabo tibi consiliū quid populus tuus populo huic facere debeat. Id autem fuit, in peccatum impietatis & perfidiæ populum opera fœminarum Madianitarum impellere: vt propter hoc facinus à Deo derelictus, prædæ pateret hostium suorū. Liquet igitur ex his cōseruationē regni in pietate & iustitia consistere: quibus Deum mœnium suorū propugnatorem faciunt. Propter decem iustorum merita, veniā Dominus quin- Gen. 18.
que ciuitatibus dabat, si in ea reperti essent. Hinc Salomon iudicia esse ait, quasi vestes vrbiū, quibus videlicet salus earum cōtinetur. Plura hac de re, Ecclesi. 10 inuenies. Propter hoc (ait) exhonorauit Deus cōuentus malorum &c. quæ sequuntur.

Acerrimè Iudæis Dominus Leui. Leuit. 18
18. præcepit, ne Ægyptiorum aut Chananæorum more viuerent. Itaq; ait, Nec polluamini in omnibus his quibus

fuisse meminerit. Greg. in Dialog.

Hieron. Nescit religio nostra personas, nec conditiones hominum, sed animas inspicit, Hiero. in Epist.

Non est quod sibi aliquis de generis nobilitate blandiatur, si ex meliori parte sit seruus. Idem in Epist.

Nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quod nobiles quadã necessitate constringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Nõ enim datur nobilitati palma, sed cursui. Idem in Epist.

Chrisost. Matt. 4. In illud Matthe. 4. Patrem habemus Abraham. Quid prodest ei quē sordidant mores, generatio clara? aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Ipse enim se vacuum ab omnibus ostendit, qui gloriatur in patribus. Quid profuit Cham, quòd fuerit Noe filius? Nonne separatus de medio filiorum, qui secundum carnem frater fuerat natus, secundum animam factus est seruus? nec familia eius sancta potuit defendere impios mores.

Quid Timotheo nocuisse credis, quod fuit ex patre Gentili, aut quid nocuit Abrahæ quod patrem habuit Thare, luteorum Deorum cultorē? Nonne separatus a genere suo, positus est in caput fidelium, vt iam non diceretur filius peccatorum, sed pater sanctorum? nec potuerunt eius gloriam sordidare paterni errores. Idem.

Stagnum de argēto egreditur, sed non est argentum. Itaque argentum colatũ seruatur, stagnũ autem foras expellitur. Melius est de contemptibili genere clarum fieri, quam de clàro genere cõtemptibilem nasci. Qui enim de claro genere clarus nascitur gloria claritatis eius, non est eius solius, sed communis videtur. Ideo melius est, vt in te glorientur parentes, quam vt tu in parentibus glorieris. Ibidem.

Democ. Cum cuidam multis modis aliquis vt probrũ obiiceret, quod è parentibus prognatus esset ignobilibus. Mihi (inquit) dedecori sunt parentes, tu verò parentibus. Democritus.

Theop. Vultures ipsi nihil occidunt, sed ab aliis occisa inuadunt: ita nonnulli alienis fruuntur laboribus, alienaq; se nobilitate iactant.

Cicer. Vt tauris natura datum est, vt pro vitulis contra leones summa vi impetuque contendant: sic ij qui valent, atque id facere possunt, ad seruandũ genus humanum natura incitantur. Cicero. 3. de Finibus.

COLLE. ¶Quanti sit facienda vulgaris ista nobilitas declarant illa Poetæ verba. Nam genus & proauos & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra duco. Cũ Iudæi genus ab Abrahamo iactarēt, Ioan. 8. Dominus ait, Vos ex patre Diabolo estis &c. Eisdem etiam per Prophetã dicitur: Radix tua & generatio tua Ezec. 16. de terra Canaam: pater tuus Amorrheus & mater tua, Cetea.

Quàm sit vana de nobilitate & generis splendore gloriatio, declarant innumeri penè homines, qui à virtute parentum degenerarunt. Talis extitit Esau, tales vndecim Patriarchæ Gen. 25. Gen. 37. innocentissimi fratris patricidio contaminati, & ab eodem apud patrem de crimine pessimo accusati. Talis Absalon Dauidis filius Roboam Salomonis, Manasses Ezechiæ, Talis etiam cuius non solum mores, sed genus etiam, scriptura commemorat: de quo. 1. Reg. 25. legimus, Erat 1. Reg. 25 Abigail prudentissima & speciosa: porrò vir eius durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleph, qui planè Deo acceptissimus fuit. Quid hic memorem Ioatham filium Gersam filij Moysi: qui (vt Iudic. 18. legimus) sacerdos fuit Idolorũ? I nunc & de parentũ imaginibus gloriare, qui talia mõstra ꝓ genuere.

Aduocati causarum.

Bernar. Miror quomodo religiosæ aures tuæ audire sustinent huiusmodi disputationes aduocatorum & pugnas verborum, quæ magis ad subuersionem, quam ad inuentionẽ proficiunt veritatis. Nihil enim ita absq; labore manifestam facit veritatem, sicut breuis & pura narratio. Præcinde ergo linguas vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt qui docuerũt linguas suas loqui mẽdacium, diserti aduersus iustitiam, eruditi pro falsitate: sapientes sunt vt faciant malũ, eloquẽtes, vt impugnent verum. Bernar. ad Euge. lib. 1. c. 9.

Cassiod. Cassiodorus, super illud Psal. 73. Irritat aduersarius nomen tuum. Hi sunt ait quorum si nares afflauerit cuiusquam rubiginosi aura marsupij, confestim illic videbis oculos Argi, manus Briarei, & sphyngarum vngues cum eo, & periuria Laomedontis, & Vlyssis argutias, & Sinonis fallacias. Cassiodorus. vbi supra.

Alanus. Si in aurem iudicis, vel aduocati susurret pecunia, Orphei lyra, carmẽ Amphionis, musa Vergilij, voce pecuniæ suffocantur. Quid plura? Vbi numus loquitur, Tulliani eloquij tuba raucescit. Vbi numus militat, Hectoreæ militiæ fulgura compescuntur: vbi pugnat pecunia, virtus expugnatur Herculea: numus vincit, numus regnat, numus imperat vniuersis. Alanus de Conquest. naturæ.

Origen. Origenes super illud Exod. 8. Percutiam omnes terminos tuos ranis. Ranæ, significant clamosas aduocatorum allegationes, quæ inani & inflata modulatione, velut ranarum sonis & cantibus, deceptionis fabulas intulerunt. Ad nihil enim aliud vtiles, nisi quod sonum vocis improbis & importunis clamoribus reddunt. Origen. vbi suprà.

Innocẽ. Sæpe causas tamdiu differunt, vt litigantibus plusquam totum auferant: quia maior est expensarum sumptus, quam sententiæ fructus: nec terminantur negotia pauperum cœpta, quousque eorum marsupia sint euacuata, cum tamen scriptum sit, Gratis accepistis, gratis date, nec iustitiam iuste reddunt. Lucrum in arca, damnum in conscientia. Sed quid prodest si totum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Innocentius de vilit. condi. hum.

¶Aduersus acuocatos turpem causam agẽtes, merito dici potest quod Salomon ait: Qui congregat thesauros lingua mendacij vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis. Hoc autem inter tales aduocatos & meretrices distat, quod illæ quidẽ corpus, isti vero linguam prostituũt atque venalem habent. COLLE Prou. 21

Mercatores.

Verus pęnitẽs aut sua relinquat, aut saltem illa quæ sine admixtione mali non administrantur deserat, vt mercatura, & militia, & alia quæ vtentibus sunt nociua: vt administrationes secularium potestatum, nisi ijs vtatur ex obedientia. August. de Pœniten. August.

Sordidi putantur, qui mercantur à mercatoribus quod statim vendãt: nihil enim proficiũt, nisi admodum mentiantur. Cicero. 1. de offi. Cicero.

¶Difficile (ait Sapiens) exuitur negotians à negligentia: & caupo non iustificabitur à peccatis labiorum. Pro quo alius vertit. Mercator vix euitabit delictum: & caupo culpa non vacabit. Sequitur deinde. c. 27. Propter inopiam multi deliquerunt, & qui quęrit locupletari, auertit oculum. COLLE Eccl. 26.

lum. Sicut in medio cõpaginis parietum palus figitur, sic inter mediũ emptionis & venditionis angustiabitur peccatis.

Vulgus.

COLL. E. Num.14. ¶Mirabilis plane fuit constantia Caleb, & Iosue qui cum sexcenta hominum millia aduersum se sentire atq; adeo concitari viderent, nihilominus ita in sua perstitere sententia, vt contra hunc tantum torrentem se opponerent, tam facilemque illis victoriam promitterent, vt dicerent: sicut panem poterimus eos deuorare. Magnum plane exemplum & ad fiduciam in suis periculis retinendam, & ad vulgi vana iudicia, & opiniones contemnendas. Infirma enim valde est authoritas, quæ sola nititur multitudine: quando nunquam ita præclarè cum rebus humanis actum sit, vt optima placerent pluribus.

Num.11 Viles vulgi mores & affectus ventri & gulæ seruientes declarantur. Num.11. his verbis, Vulgus promiscuum quod ascenderat ex Aegypto cum filiis Israel, flagrauit desiderio carnium, sedens & flens, iunctis sibi pariter filiis Israel, & ait, Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis. In mentem nobis veniunt pepones, porrique, cepæ, & alia &c. Ex quo etiam loco apparet quantum vilium & improborum hominum societas noceat: vulgus enim primum hanc flammam excitauit, qua etiam filios Israel incendit.

In literis sanctis commune & immundum idem sunt: Cur hoc? Nimirum quia paucorũ est vera & germana virtus: vitia autem communia sunt. Quare nihil mirum si quod immundum est, commune dicatur. Quisquis igitur mundus esse desideras, ignobile vulgus, & communes hominum mores & opiniones fuge: & paucorum virtutem æmulare: vel certè suspectum tibi sit quidquid multorum commune est, quidquid vulgus hominum probare solet. Recte autem Cicero, Grauior & validior est decem virorum bonorum sententia, quam totius multitudinis imperitę. Cice. pro Plantio.

SECVNDA CLASSIS
IN QVA DE VIRTVTIBVS
Et vitiis oppositis agitur.

VIRTVS.

Grego.

VRO vinculo anima coacta erigitur libens iacet, sine labore ignorat, cũ labore eruditur, vix leuatur, & protinus labitur. Greg. mor. lib. 4. cap. 4.

August. In omnibus actionibus cogitationibus cupiditatibus, nihil malum vis: terram malam non vis, segetem malam non vis vtique sed bonam. Bonam arborem vis, equum bonũ, seruum bonum, amicum bonum, filium bonum, vxorem bonam, & quid hæc magna? quoniam quidẽ, ipsam vestem malam non vis, sed bonam, caligam postremo non vis malam habere sed bonam: aut da mihi aliquid te velle quod malum est. Solam animam vis habere malã. Quid te offendisti? Quid de te tu ipse meruisti? Non vis esse malum nisi te solum. Aug. in sermo.

Quam suaue mihi subito factum est, à suauitatibus nugarum abstinere, & quas amittere metus fuerat, iã dimittere gaudium erat. Eijciebas enim à me: tu vero summa suauitas intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini, omni luce clarior, & omni secreto interior. Idem. 9. confess.

O anima Christiana euigila: & si qua in te sit virtus charitatis (quæ omnia sustinet) Domini tui imitare vestigia. Considera quod millia martyrum tritam tibi fecerũt viam, transierunt virgines, transierunt martyres, transierunt pueri & puellæ, & adhuc times? Docet enim te ille qui est via, veritas, & vita. Via non errans, veritas non fallens, vita non deficiẽs. Via in exemplo, veritas in promisso, & vita in præmio. Idem de doctrina Christiana.

Sapiens nunquam solus esse potest, habet enim secũ omnes q̃ sunt, & qui fuerunt boni, & animum liberum, & quocunque vult profert, & transfert, & quod corpore non potest, cogitatione complectitur: & si hominum inopia fuerit, loquitur cũ Deo: nunquam bonus solus erit. Hieron. contra Iouin. Hieron.

Summa tibi scientia, summa notitia sit vitia virtutesque distinguere; quæ quanquam sibi contraria semper sint, aliqua tamen ex eis tanta iunguntur similitudine, vt discerni omnino vix possint. Quidam superbiam libertatis loco ducunt, adulationem, pro humilitate suscipiunt malitiam prudentiæ vice amplectuntur, & stultitiæ simplicitatis nomen imponunt, hac fallaci ac pessima similitudine decepti in vitijs p̃ virtutibus gloriantur. Idem ad Demetria.

Nunc frustra clamat Christus de leuitate oneris sui, sine causa iugum suum suaue prædicat: quandoquidem & ab ipsis qui Christiano censentur nomine onus Diaboli, Bernar.

& iugum

& iugum carnis, atque seculi huius delectabilius reputatur. Bernar. in sermo.

Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, in victoria approbatur. Idem in Epist.

Subito procedenti de vmbra ad solem, de otio ad laborem, graue cernitur omne quod incipitur: sed cum ab his dissuescere, & ad illa se paulisper assuescere cœperit, vsus tollit difficultatem, inuenitque facile esse, quod impossibile ante putauit. Idem in Epistol.

Anima sancta cœlum est, habens solem intellectum, Lunam fidem, astra virtutes. Idem.

O vita secura vbi absque formidine mors expectatur, immo & exoptatur cum dulcedine, & excipitur cum deuotione. Idem ad milites templi.

Deum time, & mandata eius obserua: hoc est, omnis homo. Ergo si hoc est omnis homo, absque hoc nihil est homo. Idem super cant. sermo. 20.

Fugite inquit, de medio Babylonis, & saluate animas vestras, & volate ad vrbes refugij: vbi positis & de praeteritis agere pœnitentiam, & in præsenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fiducialiter præstolari. Nõ vos retardet conscientia, quia vbi peccata abundauerunt, superabundare cõsueuit & gratia: nec pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat: nec enim condignæ sunt passiones huius temporis ad præteritam culpam, quæ remittitur: nec ad præsentis gratiæ consolationis quæ immittitur: non ad futuram gloriam quæ promittitur. Si verbis non creditis, operibus credite, exemplis acquiescite plurimorum. Currunt vndique peccatores ad pœnitentiam, & natura pariter & cõsuetudine delicati: nihil credentibus impossibile, nihil amantibus difficile, nihil asperum mitibus, nihil humilibus arduum reperitur: quibus & gratia fit in auxilium, & obedienti deuotio lenit imperium. Idem Bernar. in sermo.

Vis nunquam tristis esse, bene viue. Bona vita semper gaudium habet. Hugo. lib. 3. de anima. Hugo.

Virtus duritia extruitur, mollicie destruitur. Tertul. Tertul.

Virtutes illico assequi impossibile est. Quomodo enim qua mminimis laboribus, res lõge maximas assequi queas? Cyrillus. Cyrill.

Gaude cum virtutis opus edis, sed ne extollaris, ne forte naufragium in portu facias. Nilus. Nillus.

Sicut malitia etiam ante gehennam, eos qui hic ea participant, cruciare consueuit: ita virtus etiam ante regnum eos qui hic eam operantur, præparat voluptati, & cum spe optima, & delectatione perpetua viuere facit. Chrysost. super Ioan. Chryso.

Gaude innocẽtia, & exulta, gaude inquam, quia vbiq; illæsa es: vbique secura: si tẽtaris, proficis: si humiliaris, erigeris: si pugnas, vincis: si occideris, coronaris. Idem in sermo.

Virtutem infinitis sudoribus, & labore vix acquiri, studio, ac fatigatione vix rectè administrari posse, ex sacris literis didicimus. Idem.

Si quis vitam laboriosam æstimat, suæ desidiæ est accusatio. Si enim minaces nautæ pelagi fluctus, si tempestates, ac hyemes agricolis, si vulnera, cædesque militibus, si grauissimi ictus, plagæque pugilibus leues vidẽtur, & tolerabiles sunt propter spem temporalium, ac pereuntium commodorum, multò magis cùm cœlum præparatur in præmium, nihil ex præsentibus asperitatibus debet sentiri. Maximè labores mitigat in benignũ finem venire progressum. Nec aspicias quod via est aspera, sed quò ducit: nec aliã, quæ lata est, sed vbi desinit. Idem super Matthæum.

Si quid feceris honestũ cũ labore,

labor abit,& honestũ manet: si quid turpe cùm voluptate, turpitudo manet,voluptas abit.

Quintil. Facilius secũdum naturam, quam contra eam viuitur.Quintilia.

Plautus. Animus ęquus,optimum est fortunæ condimentum.

Bonus animus in re mala dimidiũ est mali.Idem.

Cicero. Quibus curis, & angoribus stulti conficiantur, & quibus sapiẽtes perfruantur voluptatibus. Vide Cicero. lib. 1.de finibus.

Virtus est per seipsa laudabilis, & sine qua nihil laudari potest.Idem 2. de Orat.

Virtus nihil est aliud,quam in se perfecta, & ad summum producta natura.Idem 1.de Orat.

Nihil est amabilius virtute, nihil, quod magis alliceat homines ad diligendum: quippe cùm propter virtutem,& probitatem, eos etiam,quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius ea est vis vt eam (quod maius est) in hoste etiam diligamus.Idem in Lælio.

Cum aliquid clementer, mansuete,iuste,recte,moderate, sapienter factum,aut legimus,aut audimus,quo studio incendimur,non modo in gestis rebus,sed etiam in fictis? Idẽ pro Marcel.

Ea virtus videt̃ præstantis viri,quæ est fructuosa aliis,sibi autem laboriosa,aut periculosa,aut certe gratuita. Idem 2.de Orat.

Gen. 19. Non sunt isti audiendi, qui virtutẽ duram & quasi ferream esse volunt. Idem in Lælio.

Virtutis tanta est vis, vt non possit vnquàm esse vir bonus non beatus. Idem in Pison.

Cum fateamur satis magnam vim esse in vitijs ad miseram vitam,fatendum est etiam eandem vim in virtute esse ad beatam vitam. Contrariorum enim contraria sunt consequentia.Idem.5.Tuscul.

¶Virtutum quàm vitiorũ viam esse suauiorem, hoc argumento probare licet. Dic mihi, si duo homines eodẽ morbo ægrotarẽt,quorum alter omnia sapientissimi medici præcepta solicitè seruaret, alter vero inediæ,& laboris, ac medicinæ impatiens, effrenata cupiditate in prohibita & noxia ferretur: vter horum quæso, non valetudini (de qua modo non disputo) sed voluptati,& iucunditati vitę,melius consuleret? Non dubium quin prior ille: quãdo paucorum dierum labore ingentes ac diuturnos,(expulso celeriter morbo) redimeret labores. At breuis, & exigua intemperantis ægri voluptas magnos ac diuturnos(protelato morbo) sibi pareret cruciatus. Ita igitur viri boni(qui consilio, & ratione omnia tractant) multos magnosque labores minimo negotio redimunt.Contra vero improbi dum temerè, ac sine vllo rationis freno ad inconcessa rapiuntur,in maximas se quotidie calamitatum angustias conijciunt. COLLE.

Iugum Domini suaue esse, ignorant, qui mysterium Christi & causam aduentus eius non agnoscunt: cuius vna causa fuit,vt viam Dei facilem & planam efficeret. Hinc Esai. Erunt ait, praua in directa,& aspera in vias planas. Et omnis vallis exultabitur &c.Hoc ipsum Dominus apud Ezechielem apertius declarat his verbis. Auferam à vobis cor lapideum & dabo vobis cor carneum & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis & illa faciatis. Hoc igitur fauore & spiritu celitus misso, fit iugũ Christi suaue,& onus eius leue. Leue inquam quoniam & spiritum hunc ipse in pios immittit, & legis onus qđ neque nos neque patres nostri olim portare potuerunt,sustulit.Onus igitur legis minuendo, & gratiæ suæ fauorem adaugendo, onus suum leue Isai 40.

& iugum

& iugum suaue fecit. Quemadmodum ergo aratro inuento agrorũ cultus facilior est effectus, ita per gratiã quæ nobis eius merito donatur, diuinæ legis onus leue efficitur. Si igitur Gentilitas in Deos olim consecrauit, alium qui medendi, alium qui terras stercorandi, alium qui arandi rationem & artẽ inuenit, quid quæso nos salutis nostræ autori Christo debemus, qui iter ad æternam fęlicitatem (quod antea impeditum fuerat) facilem nobis atque planum effecit?

Iustus omnia agit cum consilio & ratione: improbus autem more pecudum affectibus & cœco impetu fertur. Hinc fit vt quemadmodum ædificia quę ad regulam & amussim fiunt, stabilia & firma, in quauis etiã tempestate maneant, quæ vero contra amussim eriguntur, facile quouis ventorum ac imbriũ impulsu ruant: Ita res piorum omnes stabiles & inconcussę, in quauis fortunæ mutatione manent: improborum autem turbine & tempestate iactantur. Vnde conuenienter iusti per ligna illa leuigata siue quadrata (ex quibus arca Noe fabricata est) figurantur. Quadratum enim est, quod nulla vacillat ex parte: sed quocunque ieceris, fida & solida statione consistit. Hinc vita iustorum placida est & secura, impiorum autem inquieta, & mille curis, angoribus, & casibus obnoxia.

Virtus (ait Poeta) laudatur & alget, virtutem homines in cõe laudant, & ad sydera tollunt. Cæterum cum ad singularia virtutũ officia, hoc est ad humilitatis, patientiæ, & obedientiæ cæterasq; virtutum actiones eos inuitamus virtutis ipsius dignitatem allegantes, ibi clamant, detrectãt, remis velisque virtutem quam paulo ante laudauerant, detestantur. Contra vero vitia, homines in genere execrantur, vt auaritiam, luxuriam, superbiã, quæ tamen cum ad singulares actiones vetum est, toto studio sectantur, quasi ea non sint talia, qualia paulo ante esse diffiniebant: quasique singularia quæ sub aliqua specie continentur, speciei rationem & naturam amiserint: quod esse nullo modo potest.

Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui. Quisquis.n. mandata Dei tota animi contentione exquirit, vno Deo contentus est (quem nisi volens amittere non potest) cætera vero fastidit. Itaq; q̃ Deũ habet, nihil pręterea immoderatè cupit, nihil optat, nihil timet, atque ita in summa pace & cordis latitudo degit, vt qui in tutissimo & inexpugnabili loco omnes opes suas repositas habeat. Psal. 118.

Tẽporalis vitæ subsidia bonis nunquam defutura sunt. Habent.n. firmam hanc promissionem Domini, Quærite primum regnum Dei &c. Et illam, Iunior fui etenim senui, & non vidi iustum derelictum &c. Itẽ Prouer.4. Egestas à Domino in domo imperij, tabernacula aũt iustorũ benedicentur. Cuius rei gratia ad pietatem & virtutem Propheta nos hortatur cum ait. Timete Dominum oẽs sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum. Sed hanc tñ materiã latè persequuntur amici Iob, quorum Eliphas insame inquit, eruet de morte, & in bello de manu gladij. A flagello linguæ absconderis, & nõ timebis calamitatem cum venerit. In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis. Hæc igit̃ necessaria vitæ subsidia, quatenus æternæ vitæ conducunt, piis nunquã desunt: Melius est autem parũ cum timore Domini, quã thesauri magni, & insatiabiles. Et in Psalmo. Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Quamobrem eligi (inquit) abiectus esse in domo Dei mei, magis quã habitare in tabernaculis peccatorum, quamuis opulentissima

Matt.6. Psal. 36. Prou.4. Psal. 33. Iob.5. Prou.15. Psal.36. Psal. 83.

Prou.13. tissima sint. Iustus enim (ait Salomõ) comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

Prou.10. Timor Domini apponet dies: anni autem impiorum breuiabuntur. Ex hoc patet & pios & improbos non omnino secũdis causis esse subiectos: quibus salus & vita corporis continetur: quandoquidem vtrique bona & mala pro meritorum ratione recipiunt. Hinc illud, viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. (Psal.54.) Onam Iudæ filium ante diem occidit Dominus: eò quod rem detestabilem faceret. (Gen.38.) Salomoni verò diuturnam vitam, si in officio permaneret, pollicetur. (3.Reg.3.)

Maximam virtutis commendationem postrema illa Salomonis verba continent: quæ post longam disputationem tandem colligit se, & summã rei comprehendit his verbis. (Eccl.12.) Finem loquendi omnes pariter audiamus, Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo, & cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum sit. Hac enim loquendi figura, totam hominis fœlicitatem, opes, salutem, ac postrema omnia hominis bona in vno Dei timore & obedientia sita esse declarauit.

Quanuis ex natura sua virtus etiam improbis amabilis sit, vbi tamen ijs, vel exemplo, vel uerbo aduersatur, inuisa esse incipit. Vtrumque autem declarauit Dionysij tyranni filius: qui quanuis patris scelera immensa luxuria cumulasset, Platonem tamen propter virtutem diuinis honoribus affecit: quem tamen postea Syracusis ablegauit, ne scilicet in illius conspectu turpior appareret. Itaq; non mirum est improborum verba esse quæ ĩ lib. Sapien. referũtur. (Sap. 2.) Circumueniamus iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, &c.

De amore & studio virtutis & sapientiæ multa leges Ecclesiast.6. (Eccl.6.) vbi inter alia sic habes, Fili à iuuentute tua excipe doctrinam, & vsque ad canos inuenies sapientiam. Quasi is qui arat, & qui seminat, accede ad illam, & sustine (.i. expecta) bonos fructus illius. In opere enim ipsius exiguum laboris, & cito edes de generationibus (hoc est) de fructibus illius. Quã aspera est nimium indoctis hominibus sapientia, & non permanebit in illa excors. Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur proijcere illam. Hoc est, quemadmodum Lydius lapis, purum ab adulterino auro discernit, ita virtutem boni viri amplectuntur: mali autem eã protinus vt illam attingunt, à se reijciunt. Ex his uerbis colliges, quomodo uirtus & facilis, & difficilis sit pro varijs hominum studijs & ingenijs. De studiosis enim dicitur, in opere ipsius exiguum laboris: de inertibus autem nimis esse asperam & onerosam. Vtimur autem hoc loco ad exhortationem uirtutis.

Vitia sub virtutis specie.

Sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere, se existimant ex humilitate: ita & multi loquuntur per impatientiam elationis, & tamen se loqui credunt per libertatem rectitudinis. Gregor. in Moral. (Grego.)

Quidam vt fruantur Deo dispensatorie vtuntur sæculo, alij ut sæculo fruantur, transitoriè Deo utuntur. Greg. in Moral. lib.2.c.9.

Magna abusio, parcitas putat auaritia, sobrietas austeritas creditur: silentium tristitia reputatur. Econtrà remissio, discretio creditur: tristitia silentium iudicatur. Loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas: mollicies vestimentorum, & equorum fastus, honestas: lectorum superfluus cultus, munditia. Bernar. in Apol. (Bernar.)

Superbus vult se credi constantem: prodigus, liberalem: auarus, diligen- (Prosp.)

diligẽtem: temerarius, fortem: inhumanus, parcum: ignauus, quietum: timidus, cautum. Prosper. de vita cõtemplatiua libro quarto.

Clima. Sicut cum aquam ex fontibus exhaurimus, nonnunquam ea etiam, quæ dicitur rana, vnà haurimus: ita & cum virtutes exercemus, fit sæpe, vt & vitia clam illis implicita, & connexa simul arripiamus, exempli causa: hospitalitati, gastrimagia cõnexa est: dilectioni, fornicatio: discretioni astus: prudentiæ, nequitia: mansuetudini, simulatio, & tarditas, & desidia: gaudio, elatio: spei pigritia: quieti solitudinis, accidia & torpor: castitati, amaritudo: humilitati confidentia: atque his omnibus veluti commune colytium, imo vero venenum, innanis gloria connexa est. Ioan. Clima. Grad. 26.

Cicero. Cernenda sunt diligenter, ne eanos fallant vitia, quæ virtutem vidẽtur imitari. Nam & prudentiam, malitia, & temperantiam, immanitas in voluptatibus aspernendis: & Magnitudinem animi, superbia in animis extollendis: displicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur, & religionem superstitio, studijsque bonis similia videntur ea, quæ sunt in eo genere nimia. Cice. in Par.

Quintil. Nulla periculosiora vitia; quàm quæ virtutem imitantur. Quintil.

COLLE. ¶Sæpe stanneus discus adeò splẽdet, vt argenti nitorem imitari videatur, quid tamen illud sit, ignis declarat. Stannum siquidem in igne liquefit, argentum vero immotum manet. Ad hũc modnm falsa iustitia veram imitatur, tribulationis tamen ignis declarat, quæ vera quæ falsa fit.

Pulchra sane religio: vt Iudæi religiosius sabbathum Parasceues celebrarent, rogauerunt Pilatum vt cruci fixorũ crura frangerentur quod tormenti genus grauissimum erat. Hæc est hypochritarũ religio. Ijdem etiã non introierunt prætorium vt nõ cõtaminarentur, qui tñ eodem tẽpore innocentissimi agni sanguine se cruẽtabãt. Sic fideliũ multi, maiora pcepta violãtes, de minimis soliciti sunt.

Idololatrę olim simulacris ligneis & lapideis Iouis & Martis aut Mercurij nomina imponebãt, quibus impositis protinus illa tanquã vera numina adorabant. Ad hunc modũ scelerati hoĩes virtutibus quidem ignominiosa nomina, vitijs autem honorifica imponunt, qua ex re illud protinus sequitur, vt affectus nostri non rerum naturam, sed nominum attendentes, virtutes oderint, & vitia consectentur. Hoc Satanę artificium est.

Virtus in medio.

¶Virtus ideo difficilis est, quia in medio ita consistit, vt quocunque te inclinaueris, à veritatis tramite deuies. Quare per virtutis iter tanta cura ingredi debemus, quanta qui per funẽ aliquem in sublimi positũ in publicis spectaculis procedunt: qui si vel leuiter à medio declinẽt pcipites ad ima ruúnt. Sic igitur à virtute cadit quisquis à media illa semita deuiat. COLLE.

Quoniã vitus ac etiam veritas in medio cõstituta est, quibus in vtroq; latere duo vitia velut in insidijs posita sunt, quæ frequenter virtutis imagine fallunt, ideo magna cura prouidendum, vt medium in omnibus spectemus, & extrema omnia fugiam*. Hac autem ratione, ab huius miserandæ ætatis erroribus tuti esse poterimus. Itaque non tantũ tribuamus spei, vt timoris Domini obliuiscamur, & aut in præsumptionis vitium incidamus: Rursumque non ita immodico timore concutiaris, vt absorbearis ab ipso, & spei anchoram amittas. Prætera non ita te externis cæremonijs addicas, vt internæ

puritatis

puritatis & pietatis obliuiscaris (qđ Pharisæorum erat) neq; ita sola spiritualia exercitia colas, vt externa opera sacrasq; cæremonias cum Lutheranis fastidias atque contemnas. Nō ita te contemplatiuæ vitæ studijs addicas, vt proximorum curam penitus negligas) præsertim cum opera tua egeni) neque te ita illis totum tradas, vt orationis & meditationis studium omnino deseras. Ad hæc non tantum tribuas gratiæ, vt liberum arbitrium cum Lutheranis extinguas: nec tantum libero arbitrio, vt gratiā cum Pelagianis deijcias. Item nō ita tibi tuisque viribus diffidas, vt desperatione fractus, otio torpeas, nihilq; audeas conari: nec rursum ita coneris, ac tibi ipsi innitaris, vt non totus ex diuino auxilio pēdeas. Cum vero passionis dominicæ mysterium contēplaris, non ita solam eius misericordiam, bonitatem, & charitatem (quę ibi maxime elucent) spectes (quo spē & charitatem tuam in Christū alas) vt non etiam in alias Christi virtutes oculos conijcias, vt intelligas quid tibi sit eius exemplo faciendum. Lutherani illud tantum aspiciunt, quo segnes ad bene operandum efficiuntur: at catholici vtrumque aspicere debent, vt in timore pariter & amore Domini radices figant. In illo nanq; Ezechielis libro scripta erant, lamentationes & carmina & væ: vt intelligas in Christo non modo quę ad laudem & gratiarum actionem, sed etiā quæ ad præteritorum dolorem & futurorum cautionem faciunt considerande esse. Itaque si mel inuenisti, comede qđ tibi sufficiat, ne forte &c. Mel autem suauissimum est gratia, misericordia, & charitas Saluatoris: quæ ita consideranda sunt ne quæ sūt officij nostri quoquo modo obliuiscamur. Ad hūc modum sunt alij qui solam Domini misericordiam contemplantes, in peccatis securi in vtranque autem dormiunt. Alij rursum diuinam ita iustitiam metuunt, vt infinitis scrupulis conscientiæ, & immodico timore ac diffidentia obruantur: cum vtrumq; tamen considerandum esset, iuxta illud. Ne dicas, misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum non memorabitur. Misericordia.n. & ira ab illo cito proximāt, & in peccatores respicit ira illius. Omnibus ergo in rebus medium tenēdum est, & extrema omnia declinanda. Sic cibos sale, modico non multo condimus: sic vinum aqua temperamus: quidquid enim aut nimium aut parum est, extra regulam est, Solus erga Deum amor, modo caret: quia (vt ait Bernar.) Causa Deum diligendi, Deus: modus est sine modo diligere. Huc pertinet & illud ex Prouer. Qui fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum, & qui vehementer emungit, elicit sanguinem. Ex quibus verbis illud colligimus, quod apprime in vita esse vtile Comicus ait: Ne quid nimis, sed omnia modeste.

Virtus facilis & difficilis.

¶Caro nostra habitat in patria sua, COLLE. anima vero (cuius est cęlestis origo) aduena est & peregrina, Radices malorum videlicet affectus sunt intra nos, nobiscumque nascuntur: bonorū vero radices (quę sunt dona Dei) extra nos sunt, hoc est, aliūde importātur. Mala opera per nos edere possumus: bona vero (hoc est Deo grata) sine Dei ope non possumus. Vt bonus sis, virtutes omnes habeas necesse est: vt vero malus, vnum sufficit vitium, quo detinearis, Vt pio aliquo affectu in Deum mouearis, frequenter magno labore conandum, & omnia tentanda sunt, vt vero aut ira, aut odio, aut libidinoso aliquo affectu inflammeris, sola frequenter cogitatio,

tio, vel in transitu hoc efficit. Ex his patet, virtutem quidem esse difficilē, arctamque salutis viam: ac proinde summa ope atq; vigilantia niti oportere, vt eā assequamur. Quanuis non abnuo diuina præsidia volentibus præsto esse, quibus hæ tantæ difficultates superentur.

Arduam atque difficilem esse salutis viam, contraque vitiorum facilē, vel hoc argumēto ꝓbare licet: quod virtus quidem consistit in medio, vitium vero fit recessus à medio. Medium vero simplicissimū est: in quo sita virtus est: à medio autem infinitis pene modis receditur totidemq; modis peccatur, ideo peccare facile, virtutem sequi difficile. Præterea quemadmodum terra sponte sua spinas & tribulos germinat, fruges autem, nisi adhibito cultu non profert (propter quod dictum est, In sudore vultus tui vesceris pane tuo) ita vitia in homine sponte nascūtur, virtutes vero nisi studio, & labore minimè parantur. Vnde est illud, Virtus odit inertes Et, Molles animos virt⁹ odit. Et, vestietur pannis dormitatio, Et, In regno voluptatis virtuti non est locus.

Liber ille qui in Apocalypsi Ioanni traditur deuorandus in ore quidē dulcis, in ventre amarus erat. Hoc autem significat dulcissimam quidem esse diuinæ sapientiæ & virtutis possessionem, quæ tamen cum amaritudine coniuncta sit, qui enim addit scientiam addit & dolorem. Vnde Eccle.4. legimus, Sapientia filijs suis vitam inspirat. Et infra. Timorem & metum, & probationem inducet super eum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, &c.

Eccl.4.

In fine quies, in itineribus vero q̄bus ad finem peruenitur, labor est: Placet enim salus, placet parta pax, & victoria, & acquisita sapientia: At itinera quibus ad hæc peruenitur, laboribus plena sunt. Idipsum in virtutum acquisitione inuenitur. Iucundissima res est amor Dei, via vero ad hunc amorem difficilis, cum ad hoc necesse sit, omnes carnales voluptates & amores resecare. Iucundissima res est gaudiū in Spiritu sancto, sed qui hoc gaudio frui vult, dicere cum Propheta debet. Renuit cōsolari anima mea &c. Deniq; idem cum Deo fieri, hoc est, idem velle atque nolle, suauissima res est, verum vt huc peruenias propria voluntas amputanda est. Labor itaque in via, quies autem & lætitia in viæ termino est.

Quod sit difficile virtutem & sapientiam assequi, declarat Ecclesi. his verbis. Cū adhuc iunior sum, priusquam oberrarem, quæsiui sapientiā palam in oratione mea. Ante tempus postulabam pro illa, & vsq; in nouissimis inquiram eam: & florebit tanquam præcox vua. Comparat autem sapientiam præcoci vuæ, quia cito illam assequutus est. Quod ipse protinus explicat, cum subdit. Inclinaui modicè aurem meam, & excepi illā. Et mox, de eadem sapientia loquēs: In proximo est (ait) inuenire illam. Videte oculis vestris, quia modicum laboraui, & inueni mihi magnam requiem.

Quemadmodum diuina lex, improbis corruptisq; affectibus grauis & insuauis est: ita cōtra purgatis mētib⁹ suauissima est ac leuissima. Hinc de præceptis diuinæ legis Propheta ait, Desiderabilia esse super aurum & lapidem pretiosum multū, & dulciora super mel & fauum. Cui simile est & illud: In via testimoniorū tuorū delectatus sum sicut in omnibus diuitijs Item illud, Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est. Dilectio enim dilectæ rei assiduam eius meditationem parit: assidua vero meditatio, æstuantis amoris indiciū est. Vbi enim est thesaurus amoris, ibi est & cogitatio cordis. Vnde D. Fulgentius ait. Ex amore

re

re cogitationem, ex assidua vero cogitatione, amorem intellige.

Virtus initio difficilis, sed in progressu est suauis. Hinc Apostolus: Omnis disciplina in præsenti quidē non videtur esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam affert iustitiæ. Hinc sponsa in Cant. Mandragoræ, inquit, in portis nostris dederūt odorem suum. Mandragoræ autem vt

August. August. contra Faust. lib. 22. cap. 86. ait. Poma quædam pulchra, & odorifera sunt, acerba tamen & insipida. Quibus præclaræ virtutum actiones, itemque dicta, factaque Domini Saluatoris conuenienter designantur: quæ in portis, hoc est, totius mundi theatro per prædicationem Euangelij odorem suum dederūt (sicut Apostolus ait, Christi bonus odor sumus &c. Et alibi, Odorem notitię suę per nos effundit in omni loco) quæ tamē cum odorifera & pulchra sint, amara tamen, præsertim non assuefactis & inexercitatis sunt.

Fortasse pius Lector pugnātia nos dicere tam in hoc capite quam in præcedentibus & sequentibus arbitrabitur, cum virtutem modo facilē modo difficilem prædicamus. Verū ne harum rerum specie fallamur, vulgatum illud ad memoriam reuocandum est. Distingue tempora & concordabis iura. Cōstat enim virtutem circa difficile versari: quę tamen initio nondum assuetis nec eius habitū assequutis difficilis planè existit. Vnde est illud Aposto. Omnis disciplina in præsenti quidem &c. Hebr. 12. Cęterum assuetis & habitum assequutis, facilis est atque iucunda: pręsertim cum spirituali gaudio atque lætitia & deuotionis affectu perfunditur. Tunc enim cum propheta dicimus, In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut. i.o.d. Si autem virtutis & vitiorum vias inter se cōferamus non dubium quin vtrobiq; & labores sint, & item delitiæ quanuis longe dispares ac dissimiles: illic enim spirituales, hic vero carnales delitiæ reperiuntur. In vniuersum autem (si plena circunstantiarum omnium collatio fiat) iucundiorem virtutum quam vitiorum viam esse certum est. Hoc enim ipsi etiam impij testantur, cum se vias difficiles ambulasse dicunt: Et Psal. Contritio & infęlicitas in vijs eorum &c. Hoc nos concione. 2. in festo B. Matthiæ Apostoli latè probamus septem vitiorum totidemque virtutum collatione facta: quantum fellis & absinthij, quātumque amaritudinis in his septem vitijs quantumque dulcedinis & iucunditatis in virtutibus illis oppositis insit, ostendentes.

Virtutis modus.

HOlocaustum siccum est, quod orationis lachrymæ non infundunt: holocaustum vero pingue est, quando hoc quod bene agitur, corde humili etiam per lachrymas irrigatur. Gregor. super illud. Holocaustum tuum pingue fiat &c. hom. 7. Gregor.

Idē super illud Ezechiel Esai. 40. Mutabunt fortitudinem, sic ait. Tūc fortitudinem mutamus, cum tanta virtute præsens sæculum fugimus, quanta quærebamus.

Satius est vnum aliquid insigniter facere, quam multa mediocriter. Plin.

¶ Nō solum quid facias, sed quo animo facias, maxime refert; Frequēter enim gratior apud Deum est modus operandi, quam opus ipsum quamlibet egregium ex natura sua sit: sicut cibus vilior studiose cōditus, suauior interdum est, quàm alius longe pretiosior, si male condiatur. Quid humilius saltatione Dauidis ante Arcā? quæ tamen Deo propter sancti viri affectum gratissima extitit. COLLE.

Sunt quidam qui adeò indiscrete

in

in alicuius boni publici amorem feruntur, vt non vereãtur malis artibus ad illud consequendum niti: cum tamen scriptum sit. Iuste quod iustum est exequaris. Et alibi. Ego, ait Dominus, diligens iudicium, odio habens rapinam in holocaustum. Hi similes esse videntur vxori, quæ vt inopiæ viri consulat, seipsam prostituit.

Quo studio atq; ardore virtuti incumbere debeamus Prouer. 7. Salomon indicat, his verbis Serua mãdata mea & viues, & legem meã quasi pupillam oculi tui. Liga eã in digitis tuis, & scribe in tabulis cordis tui. Dic Sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam. Similẽ commendationem atque etiã acriorem inuenies. Deutero. 6. & 28.

Perfecti viri est, non solum legem Dei seruare, sed ardenti etiã amore ipsam diligere, & in ea seruãda oblectari. Vnde Iudith hoc nomine commendatur, non solum quod casta fuerit, sed etiam quod castitatẽ amauerit. Malachi. quoq;. 6. præcipitur nobis, nõ solum vt misericordes simus, sed etiã vt misericordiam diligamus. Simili quoq; ratione animus contra vitia formãdus est, vt nõ solum ea fugiat, verum etiam detestetur. Quale est illud, Iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Ietro quoq; Moysi socer, quærit iudices, non solum qui pecunia non corrumpantur, sed etiã qui auaritiam, vt monstrum horrendum, oderint, & detestentur.

In Ecclesia Græca hoc olim obseruabatur, vt cum panis sacrandus præsente populo ad altare offerebatur, altaris minister suggestũ cõscendẽs, plebem his verbis admoneret. Sãcta sanctè: hoc est, vt quæ sancta erant, sanctitatis affectu homines celebrarent. Idem igitur in pietatis operibus seruandũ est, vt videlicet iustè quod iustum est exequamur: & quæ optima sunt optimo etiam modo faciamus. Quod planè vates regius se præstaturum pollicetur, cum ait. Holocausta medullata offeram tibi: hoc est pietatis opera intimæ charitatis, ac deuotionis medullis condita. Hęc enim medulla nõ tam in natura operis, quam in voluntate ac deuotionę est operantis.

Præcipuę in omni actione virtutis circunstautiæ sunt, voluntatis promptitudo, & intentionis puritas: quas Propheta simul coniunxit, cum ait, Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniã bonum est. Tunc enim purissimum Deo cultum exhibemus cum nullo necessitatis vinculo coacti, solam illius bonitatem attendimus, propter quam illi famulamur.

Non oscitanter & segniter, sed studiosissime esse Deo seruiendum, insinuant illa verba, Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. In hac enim re locum non habet vera illa cæteris in rebus Comici sententia, Nihil nimis, Inter viri quoque iusti laudes ea in primis numeratur, quod in mandatis Dei cupit nimis, idest, meditatione legum diuinarum vehementer delectatur: nec illarum veneratione quicquã habet antiquius. Huc pertinet & illud, In toto corde meo exquisiui te, Et, Legem tuam in medio cordis mei, Et, In corde meo abscondi eloquia tua &c. Quibus verbis significat se sic diuinis eloquijs affectum, vt ea tanquam pretiosissimum thesaurum in intimis animi sui recessibus condita seruet. Huc pertinet & illud, Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer. Item illud, Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Hanc autem lætitiam idem Propheta postulat à Domino. Pro eo enim quod nos legimus. Suscipe seruum tuũ in bonum, Alij legũt, Oblecta seruum tuum in bonum: hoc est, sic animũ meũ, amore pietatis & vir-

tutis

tutis inflamma, vt omnes voluptates meas in illis positas & constitutas habeam.

Quo studio diuinæ legis obseruationi incumbere debeamus, declarant illa Dauidis verba, Hæreditate acquisiui testimonia tua in ęternum, quia exultatio cordis mei sunt. Quemadmodum enim homo qui ex vinea quam possidet sibi suisque omnia quæ ad vitæ cultum pertinēt, suppeditat: omne studium suum in ea excolenda insumit: ita vir iustus tota animi contentione in diuinorū mādatorum obediētiam incumbit: ex qua sibi bona cuncta & in hac vita & in futura pollicetur. Scit enim scriptum esse. Homo sensatus credit legi Dei & lex illi fidelis: quæ videlicet quidquid cultoribus suis pollicetur, fideliter & abundè pręstat. Idem significant & illa verba, Portio mea Domine dixi custodire legem tuam. Et illa, Item, Hereditate acquisiui testimonia tua in ęternū &c. Significāt enim hanc esse hæreditatem suam, hanc portionem, hoc patrimonium, cui vni deseruiat, & à quo opes omnes suas expectet, nihilque præterea curet.

Iuxta Aristotelis sententiā non dicitur, virtutē assecutus, qui secūdum eam operatur: sed qui in ea exequenda oblectatur. Hoc enim cuiuscunq; habitus p̄sertimq; cōsummatæ virtutis opus est. Vnde Salomon ait. Gaudium est iusto facere iustitiam.

In pacificorū hostijs præcipit Dominus offerri adipem qui operit vitalia, & qcquid pinguedinis est intrinsecus. Omnis enim adeps Domini est iure perpetuo: ideoque esus eius sicut & sanguinis prohibetur. Hic est autem ille adeps de quo ait Propheta, Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Hac ergo pinguedine, intimæ dilectionis ac deuotionis suauitas designatur, quam à nobis potissimū Dominus in omnibus bonorum operum sacrificijs exigit, vt hac ratione holocaustum nostrum pingue fiat.

Communes sacrificiorum leges erant, primum quod omnia pecora immaculata esse debebant, deinde quod igne cremāda. Quę duo significāt, omnia bonorum operū sacrificia igne charitatis inflammanda & offerenda esse: deinde, quod nullum in eis vitium reperiretur, sed vt iuste, quod iustum est exequeremur. Idem autem significatur cum omnis victima super fermentato offerri prohibetur. Fermento autem peccatum & malitiam designari cōstat. Quod vero sal in omni sacrificio offerri præcipitur, partim quidem ad discretionem, quę in virtutis operibus exquiritur, partim vero acerbitas & amaritudo quædam commendatur: Bis enim Deo gratum est, quod tum pium, tum etiam laboriosum opus est. Labor enim gratissimum boni operis condimētum est. Quam rem Tobiæ exemplo comprobare licet. De quo illud in primis memoratur, quod cum vnū ex filijs Israel in platea iugulatum resciuisset prandiū reliquerit, vt defuncti corpus humaret. Non ego moras traxit, non diutius distulit, non expectauit conuiuij finē, sed omnibus relictis ad pietatis opus accurrit. Hoc enim nomine Angelus opus illud commendat, cū ait. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum &c. ego obtuli orationem tuam Domino.

Intentio recta in virtute.

QVI pro virtute quam agit humanas laudes desiderat, rem magni meriti, vili pretio venalem portat. Gregor. lib. 8. Moral.

Sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: sic vita nostra in virtutibus, virtutes autem in inten-

intentione subsistunt. Gregor. in Moral.

Sæpe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quanuis quæsita non fuerit, tamen oblata delectat. Gregor. vbi supra.

Vę homini (ait Eccl.) terram ingredienti duabus vijs. Quo in loco Gregor. Duabus vijs homo terram ingreditur: quia & Dei est quod opere gerit: & mundi quod quærit Gregor. in moral. lib. 1. c. 27.

Bona nostra trib⁹ modis hostis insequitur: aliquãdo intentionem polluit, aliquando in ipsa actione malũ intermiscet, vt gloria quę quæsita nõ fuerat, oblata delectet: aliquando in fine actionis illaqueat, eo vehementius, quo securior iam videbatur operans. Greg. vbi sup. c. 3.

Iustus in bono opere nec à corde gloriam, nec à lingua laudem, nec à manu munus expetit. Gregor. vbi supra. lib. 9 c. 17.

Deus verba ex corde pensat, ideo Pharisæorum sua narrantem deijcit. Ezechiam eadem commemorãtem, stabilit. Greg. lib. 12. c. 15.

Bona quæ omnibus innotescũt sine periculo esse vix possunt. Idem in moral.

August. Minus te Domine amat, qui tecũ aliquid amat, quod non propter te amat. Aug. Confess. lib. 10.

Domine ante te est semper omne desiderium meum, ante te tota cogitatio mea. Tu omnium spirituum ponderator, & vtrum radix sit dulcis an amara, de qua foris pulchra folia emittuntur, tu iudex interius melius nosti, & perscrutaris.

Non amatur quod propter se non amatur, si gratiam ideo tibi dedit Deus, quia dedit gratis, gratis ama: noli ob præmium diligere Deum, ipse sit præmium tuũ. Idẽ super Ioã.

Idem, Non sunt omnia bona, quæ bona fiunt intentione.

Sola pietatis causa est, vbi carnis nulla notitia est. Hieron.

Super illud, Attẽdite ne iustitiam vestram &c. Deus arguit largientem ad suam famam, non ad pauperis famem: iudicat, nõ vbi facias, quando facias, sed qualiter facias: quia Deus de cordibus non de manibus facta metitur: & de sensu, nõ de locis, operis colligit qualitatem. Misericordiã coram se solum vult fieri, qui solius est misericordiæ & remunerator & testis: Te inquit faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Putas quantum velit nescire alterum, qui te ipsum qui facis vult aliqua tui parte nescire? Raue. in sermo. de Eleemosy. Pe. Rau.

Honestum est quod detracta omni vtilitate, sine vllis pręmijs fructibusvè per se ipsum iure potest laudari. Cicero. 2. de finibus. Cicero.

Si non ipso honesto mouemur: vt viri boni simus, sed vtilitate aliqua ac fructu, callidi sumus, nõ boni. Nã quid faciet is in tenebris, qui nihil timet nisi testem vel iudicẽ? Quid in deserto loco nactus quem multo auro spoliare possit imbecillum, ac solum? Idem. 1. de legib.

Nulla potest esse virtus nisi gratuita. Nam quę voluptate aliqua quasi mercede ad officium impellitur, ea non virtus, sed fallax imitatio, simulatioque virtutis est. Idem. 5. Tuscul.

Difficile est hominibus persuadere, honestum propter seipsum eligẽdum. C. Cassius Cicer. fam. lib. 15.

Fortes viri non tam pręmia sequi solent recte factorum, quàm ipsa rectè facta. Idem pro Milo.

¶ Charitas mercernaria non est, & tamen sine mercede non est. Quo quis enim vehementius Deum diligit, eò magis ab omni spe mercedis alienus est, quãuis mercedis etiam respectus laudandus sit. Exemplum habes in matre Mosi, quæ proposita mercede COLLE.

à filia

à filia Pharaonis filium nutriuit, quē tamen illa magis materno amore, quam mercedis intuitu nutriebat, vt pote sine vlla etiam mercede nutritura. Hoc igit animo perfecti viri Deo seruiunt. Perfecta quippe charitas mercenaria non est: quæ tamen eò maiorem accipit mercedem, quo minus eam requirit.

Facies alia Ezechiel eorum. s. animātium, & pennę eorum extētæ erāt desuper. Per hoc autē Christiani hominis intentionem & cogitationem ad superiora semper debere dirigi intelligimus. Per faciem nanq; intentio, per pennas vero contemplationis volatus designatur. Monemur ergo hac figura, vt omnem nostram intentionem & cogitationem à terrenis curis abductam, ad cœlestia transferamus.

Si cui lactis poculum vehementer etiam sitienti, muscis tamen plenum offeras, recusabit planè bibere, muscarum turpitudine offensus: ita opera nostra, quę Dei cib⁹ & potus sunt, grata illi esse non possunt, q̄n ea vel auaritiæ, vel popularis aurę cupidita te maculamus. Hinc illud. Muscę morientes perdunt suauitatem vnguenti: quod planè fit, cū suauiter flagrantia virtutum opera mortalium rerū cupiditate fœdamus.

Sicut in quouis peccato duo illa reperiunt, cōuersio. s. & auersio (quorum auersio quæ Deū respicit, multò est grauior) ita cōtra in bono opere (vt puta in eleemosyna) sunt item alia duo: videlicet alienæ miseriæ subleuatio, & obediētia diuini pręcepti vel consilij. Hoc autem posterius, quia Deum respicit, longe præstātius est. Ideoque magna cura prouidendum, vt quicquid facimus, propter Deum faciamus. Charitas enim vita, forma, & decor virtutum omniū est. Decor enim ieiunij est, propter Deū ieiunare. Decor item misericordiæ, propter Deum misereri.

Illud sanè Deo est gratissimum opus, quod solis eius oculis cōspicuū est: ex quo nihil terrenū, hoc est nulla, nec vtilitas, nec voluptas, neq; honor acquiritur operāti. Quod planè meritò holocaustum poterit appellari: quod totum in laudē Domini cremabatur, cum tamen ex alijs sacrificijs nonnihil cederet in vsum offerētis. Hac igitur de causa Saluator monet, non inuites eos qui tibi vicē reddere possunt, sed pauperes ad prandium inuita. Lucę. 16. Vnde quemadmodum Mathematici ita de quantite tractāt, vt abstrahāt à materia sensibili: solos numeros & figuras sine vllo materiæ respectu considerātes, ita perfecti viri in bonis operibus solā Dñi voluntatē attēdere potissimū debēt: nihil de boni operis euētu soliciti. Qui hoc animo operātur in magna pace degūt, etiam si eorum opera bona, aliorum vel inuidia, vel fraude, aut quouis alio modo impediantur cū ipsi non tam operis fructum, quam Domini beneplacitum in operibus suis intueantur.

Quàm sit ingrata Deo cordis duplicitas, patet ex illis Eccl. verbis: Cor ingrediens duas vias, nō habebit successus, & prauū cor in illis scādalizabitur: hoc est illaqueabitur, & offendet. Et iterū, Ne sis incredulus Deo, & ne accedas ad illū duplici corde. Cōtra veró de simplicib⁹ Dauid ait: Scio Deus meus quod corda probes, & simplicitatē diligas. Et ego in simplicitate cordis mei &c. His verbis puritas intentionis, & simplicitas intētionis, & cōmendatur: dānanturq; illi, q̄ nō pure Deū quærūt, sed insincerē: qui videlicet Deo & proprijs vtilitatibus seruire cupiunt.

Hoc in orationibus sanctorum videmus, quibus vel sibi cōmissis ouiopem Domini postulant, vt hoc non tam sui causa, quā ipsius, quē orant, facere videantur. Vnde est illud: Nō erubescant in me, qui expectant te Domine,

Domine, Dñe virtutũ: non confundãtur super me, qui quærunt te Deus Israel. Huc pertinet & illud, Non nobis Domine, nõ nobis: Hoc est, non glorię nostrę victoriã à te precamur, sed ne sanctissimum nomẽ tuũ ludibrio sit gentibus. Huc etiã referunt, quod infra ait, Cęlum cęli Dño, &c. Quo in loco interpres quidã ait. Cęlum Dñs sibi vendicauit, terras autẽ dedit habitãdas hominibus, à quibus inuiolate coleret, & ꝑpetuis hymnis, & honoribus afficeret. Quod si Dñe permittis gentẽ tuã ab impijs nationibus deleri, quis prædicabit laudes tuas? quis te piè, sanctæquè venerabitur? Num hostes, qui sanctissimũ nomen tuum nefariè execrantur? num mortui gloriam tuã in terris celebrare possint? Itaq; nos Dñe, posterosq; nostros saluos, & incolumes cõserua, non nostri quidem, sed tui nominis causa: vt semper aliqua gens sit, quæ tuo sanctissimo nomini preces, cultus, & honores adhibeat. Huc etiã tendit illa loquendi figura. Ne claudas ora canentium te Domine. Moyses quoque dum iratum Dñm aduersus populũ placare satagit, hoc præcipuè allegat. Ne, quæso, dicant Aegyptij, Non poterat eos Dñs introducere in terram &c. His exemplis monemur, vt in omnibus quæ vel agimus, vel à Domino impetrare contendimus, omnem nostram intentionem ad illius gloriam referamus.

Simplicitatem animi, & intẽtionis puritatem Deo in primis gratam esse illud argumento est, quod sponsus in sponsam has potissimum virtutes cõmendat, cum eã dicit oculos habere columbarum. Est enim columba simplicissimum animal. Hoc ipsum illa eiusdem verba Cant. 4. declarãt. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meũ in vno oculorum tuorum, verbum enim vulnerandi, & bis repetitum, maximam vim amoris designat. Reuera enim nihil Deo gratius, aut iucũdius quàm in omnibus operibus nostris ad unum illum intentionis oculum dirigere: illi mẽ solum attendere: illi vni placere uelle, neque ad rectè agendũ ullo humano respectu, atque intuitu, neque ulla aut necessitate, aut hominũ metu, aut simili aliqua ratione: sed solo eius amore impelli. Hoc autẽ se præstare Spõsa testatur, cum ait. Omnia poma noua, & uetera seruaui tibi dilecte mi, Quasi dicat, Te vnum aspicio, tibi vni placere gestio, & quæcumque siue in me, siue extra me sunt, tibi offero, & mentis meę oculos ad terrena omnia clausos, in te semper infixos & intentos habeo. Hoc autẽ studium, hic animus longissimè ab illorum studio distat, qui omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Quibus merito Propheticum illud Dñs improperare poterit, Cum ieiunastis, nunquid ieiuniũ ieiunastis mihi? Et cùm comedistis, & bibistis, nunquid non uobismetipsis comedistis, & bibistis? De his autem merito dici potest, Qui congregauit merces, misit eas in sacculũ pertusum. Quoniam hi nõ in cęlo, sed in terra thesaurizant, ubi iam receperunt mercedem suã. Huc etiã pertinet, quod sponsus sponsæ staturam assimilat palmæ. Statura inquit tua assimilata est palmæ. Qua similitudine intentionis rectitudinem appositissimè designat: quę uidelicet recta in cęlum tendit: quod palmę proprium est: quæ proceritate & rectitudine inter omnes arbores eminet. Agg. 1. b

Altare suum ex impolitis lapidib⁹, non sectis præcipit Dominus fabricari. Si leuaueris, ait Dominus, cultrum super illud, polluetur. Quid hic religionis est? Multum quidem, si tamen ad recõditiorẽ intellectum hãc legem referamus. Lapides enim secti ideo secantur, ut uideãtur. Qui enim intra parietis sinum collocantur, hoc cultu non egent. Cum ergo mysticum Dei altare anima iusti sit (quod

non lapidum series, sed virtutum structura fundauit) illas Dominus virtutes probat, quæ simplici, & pura intentione fiunt. Quæ vero fiunt, vt ab hominibus videantur, ceu lapides secti, ab hac structura reijciuntur.

Omni, ait Salomon, custodia serua cor tuum quoniam ex ipso vita procedit. Verè enim à puritate cordis puritas nascitur intentionis: quę bonorum operū vita est, vt enim Ricardus ait, quod corpus sine anima hoc sine recta intentione opus est. Quid igitur iuuat bonorum operum prolem gignere, & eam per deprauationem intentionis, vbi nata fuerit, necare? Et quale, quæso, erit si liberorū nostrorum interfectores conscientia propria nos esse conuincat? Quid igitur isti nisi aborsum faciūt, quorum bona opera propter impuritatem intentionis pereunt?

Manna, quod ex præcepto Domini ad diem Sabbathi colligebatur nō cōputrescebat, quod vero cōtra eius legem seruandum reponebatur, vermibus scatebat. Quid hoc? Nimirum piū opus, quod ex legis pręscriptione propter Deū operamur illęsum integrumque in alterius vitæ Sabbatho, hoc est, in æterna requie fruendum seruatur. Cæterum quod contra pręceptum Dñi propter mundi gloriā, aut lucrum facimus, hoc planè à vermibus prauę intentionis corrumpitur, nihilque ad futurā vitam cōfert.

Virtus voluntaria.

August. NEmo inuitus bene facit, etiam si bonum est, quod facit. August. confess. lib. 1.

Potes aurum perdere, & nolēs, potes domum, potes honores, potes ipsam casu salutem: bonum verò quo verè bonus es, nec inuitus accipis, nec inuitus amittis. Idē de verb. Domini.

Colli. ¶ Præcipua Iudaici, & Christiani populi differētia est, quod ille magis timore pęnarum, iste verò magis amore filiorum in officio cōtinetur. Hinc Aug. vtriusque populi differentiā hac ratione definit. Breuis est, ait, differentia, timor, & amor. Ex hoc amore illud sequiř quod Propheta ait, Voluntariè sacrificabo tibi. Hanc autē Christiani populi pręstantiam expressisse videntur verba, quę (iuxta quorundā translationem pro eo quod nos legimus. Tecum principium in die virtutis tuæ) sic habent: Populus tuus aderit voluntarius in die virtutis tuæ. Hoc est, non inuitus, & coactus, sed humana voluntate parebit imperio tuo: vt si pro nomine, & gloria tua sint oēs cruciatus perferēdi, & mors millies oppetēda, id pulcherrimi muneris loco ducant. Videant hoc qui vi magis, & censuris Eccl. quàm spontè quotānis ad sacramēta accedunt. Videant etiā monachi illi, qui non tam sponte quam ignominię, aut pęnarū metu, quotidianos monasticæ vitæ labores, & instituta sectantur.

Quàm sit diues ī qualibet uirtutis actione bona voluntas ex his D. Aug. verbis lib. de bono coniugali poterit æstimari, ait enim. Sicut nō est impar meritū patientiæ in Petro, qui passus est, & in Ioāne, qui passus non est: ità nō est impar meritum continētiæ in Ioāne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios generauit. August.

Conscientia.

TV qui uerā requiē (quę post hāc uitā Christianis ꝑmittitur) q̄ris, & nūc eā inter amarissimas uitę huius molestias suauē gustabis, si eius qui eā promisit, ꝓcepta dilexeris. Cito enim senties dulciores fructus esse iustitię, quā iniquitatis: & uerius ac iucūdius gaudebis de bona cōnscientia inter molestias, quàm de mala inter delicias. Aug. de Cat. rud. August.

Iussisti Domine, & uerè sic est, ut pœna sibi ipsi sit, omnis inordinatus animus. Idem. 2. confess.

Quæ

Ambro. Quæ pęna grauior, quam interioris vulnus conſcientiæ? Nonne hoc magis fugiendum quàm mors? quàm diſpendium? quàm exilium? quàm debilitas? quàm dolor eſt? Ambro. de offi.

Tantus ſplendor honeſtatis eſt, vt vitam beatã efficiat tranquillitas conſcientiæ, & ſecuritas innocentiæ. Idem. 2. de offi.

Bernar. Quis magis mortuus eo, qui portat ignem in ſinu? peccatum in conſcientia? nec ſentit, nec excutit, nec expaueſcit? Bernard. de conſider.

Sufficit aduerſum os loquentium iniqua opinio bonorum cũ teſtimonio conſcientiæ. Idem ſuper Cant.

Iſidor. Omnia fugere poterit homo præter cor ſuum: nõ enim poteſt à ſe quiſquam recedere: quocunque enim abierit, reatus ſui conſcientia illum non derelinquit. Iſidor. in Syn.

Bias. Bias interrogatus, quid nã in vita metu vacaret: dixit, Bona conſcientia.

Socra. Socrates interrogatus, qui ſine perturbatione viuerent, Qui, inquit, nihil ſibi conſciunt mali.

Epictet. Parentes Pędagogo pueros nos tradiderunt, q̃ vbiq; obſeruaret, ne quid læderemur. Deus autem iam viros inſitæ conſcientiæ cuſtodiendos tradidit: quæ quidem conſcientia, & conſeruatio nequaquàm contemnenda eſt, quoniam & Deo diſpliceret, & conſcientiæ ipſi noſtræ hoſtes eſſemus.

Cicero. Nullum theatrum virtuti conſcientia maius. Cicero. lib. 2. Tuſcula.

Conſcientia rectæ voluntatis, maxima conſolatio eſt rerum incommodarum. Idem. A Torqua. fam. libro. 6.

Conſcientia bene actæ vitæ, multorumque benefactorum recordatio iucundiſſima eſt. Idem in Cat. maio.

Magna eſt vis conſciẽtiæ in vtramque partem, vt neque timeant, qui nihil commiſerint: & pęnam ſemper ante oculos verſari putent, qui peccauerint. Idem pro Milon.

Acta ætas honeſtè, atque ſplendide, tantam affert conſolationem vt eos, qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leuiter pugnat animi dolor. Idem. 3. Tuſcul.

Mederi eſt optimum conſcientiæ poſt commiſſum facinus. 4. Tuſcula.

¶ Gloria noſtra eſt teſtimonium conſciẽtiæ noſtræ &c. At inquis, nemo ſcit vtrum odio, an amore dignus ſit. Rectè ſanè. Hoc plane non quidem euidenter, ſed tamen valde probabiliter ſciri poteſt. Huiuſmodi autem probabilis opinio in re tanti momenti maxima pium hominem lætitia afficit. Quis patrum certo ſcit filium ſuum eſſe ſuum? Et tamen cum hoc probabiliter credat, mira charitate filium diligit. Adde his illud prouerbio. Gaudium eſt iuſto facere iuſtitiam, & pauor operantibus iniquitatem. Item, vita carnis, ſanitas cordium, putredo oſſium inuidia. Item, omnes dies pauperis mali: ſecura mens quaſi iuge conuiuium. Vide quam læta res ſit, bona conſcientia. Hinc Eccleſiaſt. 14. legimus Beatus vir, qui non eſt lapſus in lingua ſua, & non eſt ſtimulatus in triſtitia delicti. Fœlix, qui non habuit animi ſui triſtitiam, & non excidit à ſpe ſua. COLLE.

Quantum mala conſcientia torqueat præſertim morituros, declarant illa verba. Sap. 4. Venient in cogitationem peccatorum ſuorum timidi, & traducent eos ex aduerſo cogitationes ipſorum. Sicut innocentia fiduciam, ita malitia metum, & trepidationem parit. Semper enim mala conſcientia timida eſt. Multa hac de re inuenies in titulo ſequenti.

Peccatum Peccator.

Grego. QVid per porros,& cepas (quæ plerunque qui comedunt, lachrymas emittunt) nisi difficultas vitæ præsentis designat: quia videlicet peruersæ mētes, dulcia per gratiā quietis dona despiciunt:& pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius mundi itinera etiā lachrymis plena,concupiscunt?Greg.in mor.

Habet hoc propriū humanus animus qui mox vt in culpam labitur, à sui cognitione longius separatur. Idem.20.mor.cap.15.

Miscentur gaudijs malorum tribulationes, atque ex rebus ipsis ex quibus superbiunt,flagellant. Nec enim aliter possunt temporalia, aut nō habita quærere,aut habita seruare. Punguntur ergo miseri, sed ista amore tēporalis vitæ,non sentiunt. Esse igitur sub sentibus delicias computāt: quia peccatorum delectationibus pressi, quam sint aspera quæ patiūtur ignorant. Vnde est illud Hiere. Inebriauit me absinthio. Ebriusque enim quæ patitur non sentit. Greg. mor.ca.15. Vide locum.

Grego. super illud Oseæ. Vitula Effrain docta diligere triturā,sic ait: Vt enim illa laborat, sed non sentit, imo sæpe redit sponte ad laborem: ita malis cessare à laboribus nō libet, quamuis liceat. Vbi suprà.cap.16.

Vita præsens à suis amatoribus nō sine luctu agitur, tamen cum lachrymis amatur. Contemnūt ergo isti habere,vbi spiritualiter gaudeant: desiderāt autem vbi & carnaliter gemāt: anteponunt turbata tranquillis, dura leuibus, aspera mitibus, suspecta securis.Grego.vbi supra.

August. Pręsentia animæ tuæ caro tua viuit: & quamdiu in carne tua præsens aīa est, necesse est, vt viuat caro tua. Putas non esse aliquā vitam,qua viuit ipsa anima tua? Quomodo aūt habet caro tua vitā (videlicet animā) sic habet & anima tua aliquam vitā suam. Et quomodo caro cum moritur exspirat aliquam vitam suam: sic & aīa qñ morit̄ expirat aliquā vitā suā:Vita corporis anima est, vita animæ Deus est.Aug.serm.18.de verb.Apost.

Verbum Dei dicit. Egò sum via, veritas,& vita: separari ergo à verbo est esse sine via,sine veritate, sine vita. August.in Meditatio.

Vsque adeò peccatum voluntariū malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.Idem de ver. relig.

Magna hominis miseria est, cum illo non esse,sine quo non potest esse. Idem de Trini.

Si male hic uixerūt homines,abyssus abyssum inuocat: quia de pęna in pęnam transeunt, & de tenebris ad tenebras,de profunditate ad profunditatem,de supplicio ad supplicium, & de ardore cupiditatis in flammas gehennarum. Idem.

Hieron. Hieron. super Psal.80. Non erit in te Deus recens,sic ait, Cui Deus venter est,ei Deus recēs est. Quæcunque uitia habemus, & quæcunque peccata,tot recentes habemus Deos.Iratus sum,ira mihi est Deus. Vidi mulierem,& concupiui, libido mihi est Deus. Vnusquisque enim quod cupit,& veneratur, hoc illi Deus est.

Quid tam superbum, quid tam ingratum videri potest, quàm aduersus eius viuere volūtatē, à quo ipsum viuere acceperis: quàm illius præcepta despicere, qui ideo aliquid imperat, ut causam habeat remunerandi? Idem in epist.

Quid ψro inuido delectationis præstat inuidia? Quid alter ab odio mercedis accipit? Quid iracundo furor suus confert? Similiter curre per singula, & inuenies, tot animi tormenta, quot uitia, quæ utique eò facilius uinci possunt, quò nulla nos alliciunt uoluptate. Idem, ad Demetri.

Si

Ansel. Si hinc peccati pudorem, & illinc gehennæ cernerem horrorem, & necessario vni eorum debere immergi, prius me in infernum immergerem, quam peccatum in me admitterem. Mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare, quam sorde pollutus, cœlorum regna tenere. Ansel. de simil.

Pet. Ra. Diabolus nulla præcedente peccati vindicta superbiens peccauit: ego visa eius pęna non continens, ad peccatum properaui. Ille in innocentia constitutus, ego restitutus: ille perstitit in malitia Deo reprobāte, ego vero Deo reuocante, Ille autem obduratus ad punientem, ego ad blandientem: & si vterque contra Deum, ille contra non requirentem se, ego cōtra morientem pro me. Ecce cuius imaginem horrebam, in multis aspicio me horribiliorem. Idem in lib. de casu Diaboli.

Affectionis desertor filius, pietatis refuga, deputatur porcis, porcis addicit, porcorum tradit seruituti, porcorum pascua lutulenta percurrit, inquieti gregis teritur & maculatur excursu, vt sentiat quam miserum sit quietis paternę beatitudinem perdidisse. Et cupiebat implere ventrē suū de siliquis quas porci manducabant, & nemo illi dabat. Quam crudele ministerium, quia nec conuiuit porcis: qui viuit porcis. Miser qui porcorū deficit, & esurit in saginam, miser qui squalentis cibi cupit, nec impetrat qualitatem. Petrus Rauen. in serm. 1. de fili. prodi.

In se reuersus est, in se ante rediit, vt rediret ad patrem qui à se ante recesserat, cū recessit à patre. A se migrat, & ab homine totus trāsit in bestiā, paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris oblitus. Idē in serm. 2. de eodē.

Sicut Domino qui se iungit, vnus spiritus est: ita qui se iungit Diabolo, Dæmon est. Idem in serm. 5. de eodem.

Euseb. Emisse. Serpens ille & si reuocauerit morsum, reliquit venenum: fecit quisque peccatum, vt aliquam corporalem caperet voluptatem. Remanet quod damnat, præterit quod delectat: consummata iniquitas permanet: voluptas fugitiua pertransit. Ibidem.

Plinius. Nihil tam facile discimus, quam turpitudinem, & nihil tam difficile dediscimus. Plinius.

Quintil. Nemo malus, q nō stult. Quintil.

Adilon. Peruersitas morum omnem fortunam inamęnam facit.

Cicer. Nobis psuasum esse debet, si Deos hominesque celare possemus, nihil tamē auare, nihil iniuste, nihil libidinose, nihil incontinenter esse faciendum: honesta bonis, nō occulta quæruntur. Cicero. 3. de offi.

Si vnum in locum collata sint omnia mala, cum turpitudinis malo nō erunt comparanda. Idem. 2. Tuscul.

Simus ea mente quam & veritas, & ratio prescribit, vt nihil in vita nobis cauendum præter culpam putemus: eaque cum careamus omnia humana placatè & moderatè feramus. Idem. A. Torquato. fam. 6.

Pręter culpam & peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile aut pertimescendum. Idem. fam. 5.

Vt ciuitas in seditione non potest esse beata, nec in discordia dominorum domus: sic animus à se ipso dissidens, secumque discordans, nullam gustare partem liquidæ voluptatis ac liberæ potest. Idem. 1. de finib.

COLLE. ¶ Sicut casus ex alto ita membra casat, vt etiam post sanitatem infirma ac debilia relinquantur: ita lapsus in peccata grauia, frequēter etiam post pœnitentiæ medicamentum infirmā animam relinquunt. Deleto itaque peccato, reliquię adhuc manent, quæ animam infestant. Quare si peccaturus speras veniam, time saltem peccati reliquias.

Peccator omnis fur est & latro, & peccatū ipsum furtum est: alioquin non diceremus, Dimitte nobis debita nostra, nisi peccata essent furta. Si quis enim in vineam suam operarios conduceret, quibus largè & victum & mercedem suppeditaret, qui tamē relicto opere, tempus totum in ludo aleaque insumerent, an non hi alieni peculij fures essent? At mundi huius Dominus ad hoc nos condidit, & hanc pulcherrimam mūdi mensam, cæteraque bona in hoc præstitit, vt illius nos obsequio traderemus, cum nos tamen beneficijs & muneribus eius abutentes, opus ipsum ad quod cōducti sumus omnino negligamus, an non fures sumus?

Peccatum tale atque tantum malū est, vt nisi sanguine filij Dei expiari digne non potuerit. Sic enim ipse Dominus ait: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorū. Euersionem Troiæ tantam rem esse oracula Deorum responderunt, vt nisi humano sanguine fuso fieri posse prædicarent. Cuius rei gratia Agamemnonis filia decollata est. Hoc mendacio poetæ illius negotij magnitudinem declarare voluerunt. Quale ergo illud malum est, quod nisi ipsius filij Dei sanguine, potuit expiari?

Vnde quæso tanta in Christianis hominibus peccandi facilitas, cum fides nostra tantopere peccatum detestetur, vt malorum omnium extremum esse prædicet? Quid quæso tanti mali causa, nisi maximum malum esse possit? Si vero malorum omniū maximum est peccatum, peccatum ergo ipsum præcipua peccati causa erit. Lethale nanque peccatum gratię lumine animam priuat: atque ita cæcam & in tenebris positam relinquit: Sicut ergo qui oculis captus est, vel ipsos etiam montes, & maxima quæque corpora non videt: qui vero oculis recte valet, vel atomos etiam ipsos & minutissima quæq; ad radios Solis aperte videt: ita planè qui per peccatum clausos habet animæ oculos, ingentia quoque & grauissima peccata, neq; formidat, neq; videt: ideoq; minimo negotio præceps in illa ruit: at, qui apertos per lumen gratiæ mentis oculos habet, is etiam leuissima peccata & videt & quatenus licet, etiam fugit. Idem etiam per analogiam corporis viui & mortui colligi potest. Corpus enim mortuum vulneribus confossum nihil sentit: viuū vero vel vnius aciculæ puncturam ferre nō potest. Ex his patet nihil mirum esse, improbos homines innumera peccata sine vllo doloris sensu committere, quos & vita & spirituali sensu priuatos esse constat. Vide quæso quam fuit dissimilis Dauid post adulterij crimē relictus est: qui enim totus penè transierat in Deum, modo crudelis homicidij litteras mittit. Quid vero Saul rex? Quantū post illud inobedientiæ crimē à pristina virtute degenerauit: qui sine vlla causa furore percitus, septuaginta sacerdotes Domini vestitos Ephoth ante se trucidari fecit, & Nobe ciuitatem sacerdotum sic euertit, vt nec ouibus cæterisq; pecoribus pepercerit? Quo quid horribilius.

Imago animæ existentis in peccato apparet in lumbari illo, quod Hieremias ex mandato Domini abscondit in Euphrate: quod post dies aliquot à flumine extractum, nulli vsui aptū erat &c. narra historiam omnem. Talis ergo animæ existētis in peccato facies est: quæ cum prius Deo agglutinata diuinæ naturæ consors esset, per peccatum deformis, inutilisq; ad omnia effecta est. Hier. 13.

Quas strages atq; dāna inferat in anima lętale peccatū figurat primum Sampson à Philistæis captus & excæcatus, ludibrioq; hostium habitus, & molere in pristino iussus. Peccatoris etiā figura est Sedechias rex: q vastato regno, extinctis liberis, & proceribus regni,

regni, effossis oculis, vinctisque ferro manibus & pedibus, in tetrũ carcerẽ coniectus fuit. Figura item illius, Iob amissis rebus oĩbus & vlceribus plenus, sedens in sterquilinio, & testa saniem vlcerum radens. Figura item ille qui incidit in latrones, quem ij bonis oĩbus spoliauerũt & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto: viuo quidem mundo, mortuo vero Deo, viuo ad malum perpetrandum, mortuo ad bonum operandum. Isti etiam omnes typum gerunt humanæ naturæ per originale peccatum lapsæ. Nõ est autem difficile hæc omnia peccati malitiæ accommodare.

Quatuor sunt quæ pios homines ĩ magnam frequenter admirationem adducunt. Primum, non amari ab hominibus Deum, cùm is infinita bonitas, suauitas & pulchritudo sit, qui ꝓinde infinito amore diligendus esset. Secundum, ingratos esse ei qui innumeris eos beneficijs ornauit, & ornare nunquã intermittit. Tertium, tam facile tantam maiestatem omnib⁹ flagitiorum generibus passim ab eis offendi. Quartum, talem homines vitã viuere, cum talem fidem profiteãtur, quod planè monstro simile est. Cuius quidem rei indignissimæ nõ possunt nõ multæ & quidem grauissimæ causæ existere. Impossibile enim Ciceroni esse videtur diuinam prouidentiã asserere, & non dies noctesq; diuinũ numen horrere. Huius vero adeo stupendæ cęcitatis prima causa est, vehemens cupiditatum nostrarum ardor. Videmus enim febribus æstuantes, contra medicorum præcepta frigidã bibere, quã grauiter sibi nocituram certo sciũt. Diuus quoq; Ambrosius in exam. memorabile huius rei exemplum affert. Medicos enim ait cuidã viro oculorũ cœcitatẽ interminatos fuisse, nisi ab vxoris cõsortio abstineret: qui tamen vehementia cupiditatis superatus, & oculorum saluti voluptatem præferens, vale (inquit) lumen amicum. Vides ergo quãta sit cupiditatum violentia? Proxima causa est tyrannis prauæ cõsuetudinis, quæ incredibili quadam vi animum ad assueta rapit. Vnde est illud Hierem Si potest æthiops mutare pellẽ suã &c. Alia causa est maxima quædam (quæ ex hac praua consuetudine sequitur) à Deo rebusq; diuinis elongatio: sine cuius ope natura corrupta sibi derelicta, ruit pręceps in omne nefas. Quarta est Dęmonis potentia maxima, qui tanquam fortis armatus, in pace prędam suã possidet: vtpote quã fortissimis cupiditatum & laqueorũ vinculis cõstrictã retinet. Quinta est ea quã Hiere. Propheta designasse videt cũ ait. Desolatione desolata est terra, eo quod nullus sit qui recogitet corde. Considerationis namq; vi, fidei habitus velut cõsopitus, excitat, ut splendore suo peccatorum tenebras dispellat, hoiemq; in officio contineat. Qua tamen isti non vtunt, vtpote qui ĩ terra obliuionis habitant: & qui (vt est ĩ fabulis) letheas quodammodo aquas ebibisse videant: quãdo neq; Dei, neque sui, hoc est suæ mortalitatis, professionis, baptismi, fidei, diuini iudicij, paradysi, gehennæ, suorumq; peccatorum, & beneficiorum diuinorũ, vllo modo recordant. Quæ si aliquando in mentem reuocãt, celeriter percurrunt: cum tamen diu multumq; ĩ animo ea uersare debuissent. Vnguentum enim uulneri applicatum, ibidẽ hærere debet, ut salutem adferat: uix enim quicquam in transitu prodest.

Auget peccati grauitatẽ causa peccãdi: qñ uidelicet pro rebus nihili homines Deum amittere non uerentur. Nihil autem est quidquid humana cupiditas ambit. Vacua eni spes impiorum est, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum ut Sapiens ait. Idem etiam Esa. 59. de eisdem prædicatur. Telas (inquit Propheta) araneę texuerunt, Telæ eorũ nõ erunt ĩ uestimentum, nec operient operibus suis.

Cice. de natu. Deo. li. 3.

Hiere. 13.

Cicer.

Sap. 3.

Quod si res adeo miserãda est, quam Propheta lamentatur, cum ait: Vendidisti populum tuum sine pretio, quale quæso erit ipsum mundi Dominum pro rebus nihili vendidisse, qđ scelerati homines faciũt? Auget etiã peccati grauitatem animarum dignitas, quas impij venales habēt. Si enim aurum est, quod auro emitur, ergo sanguis Christi est, quod Christi sanguine emptum est. De hoc autem Dominus ipse quæritur, cum ait. Pretiũ meum cogitauerunt repellere. Pretiũ enim animarum nostrarum sanguis Christi est: quod quidem pretiũ repellunt, qui animas suas, uilibus rebus commutant, & ij etiam qui alios ad peccata inducunt.

Quod est anima corpori, hoc est Deus animæ. Hinc illud D. August. Non sunt in te viscera pietatis, si ploras corpus à quo recessit anima, & non ploras aĩam à qua recessit Deus. Vt igitur ex uisibilibus inuisibilia cognoscas, vide qualem habeat speciem corpus à quo recessit anima, & p hoc intueri poteris, qualem habeat aĩa à qua recessit Deus. Quo argumento colligere licet & peccati deformitatem, & humanæ naturæ miseriã post peccatum: Talis enim anima relicta est, quale corpus à quo anima recessit. Hinc etiam liquet, hominum peccata commiserationem magis quàm indignationem exigere. Quis enim deformitatem, tetrumque odorem eius animæ non lugeat, quam agnoscit mortuam, & à Deo derelictam.

Quasi à facie colubri fuge peccatum, & si accesseris ad illa suscipient te. Pro quo alius vertit. Et si accesseris ad illud mordebit te. Dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominũ. Quasi romphea bis acuta omnis iniquitas, & plagę illius non est sanitas. Bis acuta autem dicitur, quia non animam modo, sed frequenter etiam corpus lædit. Pro eo autem quod nos legimus, Irascimini & nolite peccare, alij ex Hebræo vertunt, Contremiscite & nolite peccare. Quibus uerbis, non solum peccati fugam, sed horrorem etiam ac trepidationem fugæ adiungi Propheta uult: vt uidelicet non lente & segniter, sed quasi à facie colubri fugiamus peccatum.

Peccati proprium est, uirtutem & robur animi infringere, ac debilitare: Vnde pro eo quod nos legimus, Infirmata est in paupertate uirtus mea: Hiero. ex Hebr. uertit. Infirmata est in iniquitate uirtus mea, & ossa mea contabuerunt. Hinc sceleratis hominibus per Esaiam Dominus comminatur: & erit fortitudo uestra quasi fauilla stupæ. Vt enim Sampson abscissis capillis, ita homo per peccatũ amissa gratia, infirmus redditur vt cæteri homines: unde facile ab hostibus superatus ĩ uaria scelera pcipitat.

Quatuor mala peccantibus adiuncta esse, declarant illa Prophetæ uerba: Fiant tanquam puluis ante faciem venti, & Angelus Domini persequēs eos. Fiant uiæ illorum tenebræ & lubricum, &c. Lubrica enim caro nostra est, quæ ad uoluptates procliuis, in eas facile dilabitur. Tenebræ uero cœcitatē mentis improbæ designant: quæ illis pericula sua & præcipitia abscondunt, Dæmon uero eos in tenebris & in lubrico ambulantes, impellit. Satis erat ad ruinam in lubrico ingredi. Quid ergo & in lubrico, & tenebris ambulãtem, ab hoste fortissimo impelli? Quis igitur in hoc loco lubrico hoc noctis tēpore, & hoc hoste impellente stare posse, sibi persuadeat: nisi assiduis precibus Dei opem sibi comparare studeat? Idem autem significatur & quidem breuius in eo quod dicitur, Fiant sicut puluis ante faciem uenti. Quid enim puluere mobilius, qui leuissimo statu huc & illuc spargit? Tale est aũt improborũ cor: qđ leuissimo quouis cupiditatis impulsu, in omnia scelera rapitur. Simili autem

autem ratione improbus in primo psalmo pulueri comparatur, quem proijcit ventus à facie terræ. Quæ similitudo nō ad solam improborum instabilem fortunam, sed etiā ad peccandi procliuitatem, & facilitatē referenda est. Amissa enim per peccatum gratia, minimo negotio in quæuis alia scelera labuntur, Vnde est illud, Peccator adijciet ad peccādum. Quis igitur non vehemēter horreat in hoc tam periculoso statu vitam agere?

Maximè reuocare nos à peccato debet, quòd in oculis Dei cuncta cernentis impie agimus. Sic enim legimus, Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione vultus tui: hoc est longissimam seriem malorum nostrorū cunctorumque vitiorum cathenam ante oculos & in prospectu semper habes. Hac vero circunstantia peccata nostra idem Dominus amplificat cum ait. Et faciebatis malum in oculis meis. Et iterum, Ego sum iudex, & testis dicit Dominus.

Præcipua peccati deformitas est, quod Dei leges cōtemnimus. Quam rem illa Dauidis verba insinuant, Tibi soli peccaui. Quasi enim nihil esset homicidij & adulterij criminibus homines violasse, hoc solùm quæritur, hoc lamentatur, quod aduersus Deū talia prohibentem deliquerit. Omnis enim alia deformitas, etiā si quis vniuersum genus hominum deleret, cū hac collata, pexigua & quasi nulla est.

Grauius & peccat & puniendus est qui alieni sceleris supplicio non eruditur. Vnde sunt illa verba Lamech, Quoniā occidi virum in vulnus meū, & adolescētulum in liuorem meum, septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies septies. Cum enim Lamech arma ferrea primus excogitasset, vxoresque eius propter hoc diuinam vindictam pertimescerent, ille innocētia sua se tuetur dicēs, Quoniā occidi virum &c. Pro quo alij legunt, Si occidi virum in vulnus meum. Dictio autem. (Si) vim apud Hebræos habet negandi, vt ibi, Si introibunt in requiem meam. Vult itaque dicere, Non est cur de mea salute solicitæ sitis. Non enim ego more Cain cuiquam manus intuli. Quod si facerem illius scelere conspecto, dignus eram qui longè grauius & acerbius punirer.

Filiæ Loth patrem prius inebriarunt quàm in detestabile illud stuprū præcipitarent in quod vir iustus nullo modo sobrius incidisset. Hoc ergo astu Dæmon, nititur prius, mentes hominum mundi amore inebriare, & modis omnibus excæcare: quo nos in lethale peccatum præcipitet. Aliter enim nemo qui apertos oculos haberet, quibus detestabilem & horrendam peccati deformitatem videret, in illud facile incideret. Verè enim de eo dici potest. Omnis qui viderit te resilet à te.

Amor Dei in punitione quoque sceleratorum hominum cognoscitur. Cum enim is mundum alluuione propter peccata delere vellet, tactus dolore cordis intrinsecus fuisse dicitur. Dolor autē ex amore nascitur: non enim doleret, si nō diligeret: quanuis hoc in loco scriptura humano more de Deo loquaƒ: aliter enim dolor in Deo, aliter in nobis intelligitur. Huius autem amoris ac doloris fuit, quod subdit. Et præcauens in in futurum. Satis enim magna cautio ad detestationē peccati erat, vniuersum mundum aquis diluuij propter peccata euertere. Et tamen ne hoc quidem tanto terrore amentes homines à peccato coercentur.

Quàm sit misera eorum conditio, qui in peccato diu pseuerantes, Diabolo militant, declarant labores & molestię ingētes quæ filijs Israel sub Pharaone rege contigerunt, qui ignorabat Ioseph. Cùm enim regnum in anima nostra spiritus ille obtinet qui

verum

verum Ioseph Christū agnoscit, nullis afficimur molestijs. Cæterum si (vt Origenes ait) regnum obtineat in nobis Pharao mundi princeps, tunc affligimur, & terrenis operibus seruire compellimur, tunc masculi nostri interficiuntur, & fœminæ reseruantur, & ciuitates Pharaoni ædificare compellimur, & magistri qui ad hæc vrgeant opera, designantur. Et tu ergo si declinas ad opera seculi, agere act⁹ terrę, & lutea explere ministeria, scias & intelligas quia surrexit in te rex nouus, qui ignorat Ioseph, & ipse te cogit ad opera sua, ipse est qui te facit discurrere per circuitum maris ac terræ, elementa pro cupiditate turbare, ipse est hic Aegypti rex qui te pulsare forum litibus facit, & pro exiguo terræ cespite propinquos iurgijs fatigare, & (vt ita dicam) castitati insidiari, decipere innocētiam, domi fœda, foris crudelia, intra conscientiam flagitiosa committere. Hactenus ille.

Non min⁹ spiritualis vita à supernaturali Dei auxilio, quàm inferior hic corporeus mundus ab astris & motu cęlorum pendet. At, videmus in Solis defectu etiā breuissimo, corpora nostra lędi, & variè atque molestè affici: quid ergo de illa anima censendum, quæ multis annis absque Sole iustitiæ Christo in tenebris iacuit: quæ non vnius horæ, sed multorum annorum ecclypsim passa est? Si ad horam paulisper discedente Domino, regius Propheta dicit: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus: quid illos passuros esse credendum est, à quibus lucis suę radios multis annis Dn̄s auersos habuit?

Quam sit improborum vita difficilis plenaque molestijs, declarant illa prophetæ verba: Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt. Item illud, Via peccantium complantata est lapidibus, & in fine eorum inferi, & tenebræ, & pęna. Hinc illud Hieremię.16. Eijciam vos de terra hac in terram quam ignoratis vos & patres vestri, & seruietis ibi Dijs alienis (videlicet auaritiæ, libidini, ambitioni &c.) qui non dabunt vobis requiem. Quod enim quisque præ cæteris colit, hoc illi Deus est. Huc pertinet & illud Deute.28. Eò quod nō seruieris Domino Deo tuo in gaudio cordisque lętitia propter rerum omnium abundantiam, seruies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet iugum ferreum super ceruicem tuā. Hæc omnia spiritualiter patiuntur, quicunque à Domino recedentes, obsequio se Diaboli tradiderunt. Huc spectat & illud Eccl. Homini bono dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lętitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluā, vt addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo. Ex ijs patet quanto sit iucundior piorum quam improborum vita. Idem etiā hoc argumento colligi potest. Hoc inter pios ac improbos discrimē esse Salomon ait: quod sapientis oculi sint in capite ipsius: stultus vero in tenebris ambulet. Vir enim pius & sapiēs in hoc omnes curas & neruos suos intendit, vt non pręcipiti & cęco impetu affectuū, sed consilio, & ratione ducatur: quod cōtra improbi faciunt, qui pecudum more cupiditatum impulsu aguntur. Illud autē est in luce, hoc vero in tenebris, vel certe oculis captum ambulare. Quod cum ita sit, quid de eo homine sperare posses, qui in dēsissimis tenebris, nullo duce, per loca lubrica & aspera, & in præcipiti posita, graderetur? Quid nisi vt passim caderet, & allideretur, & in præceps rueret? Quid autē hæc vita nisi iter abruptissimum est, & scrobibus ac pręcipitijs plenum: in quo omnis creatura in laqueum & muscipulam pedibus insipientium posita esse dicitur? Qui ergo per hāc viam, clausis rationis & iudicij

Eccl.2.

iudicij oculis graditur, in quot mala ruere necesse est? quandoquidem cupiditates nostræ, non quod liceat, vel quod deceat, sed quod libeat, semper attendunt? Vnde quæso rixæ? Vnde homicidia, vnde vincula, & carceres? vnde varij & insanabiles morbi? unde dedecora, & familiæ labes? unde denique tot bella, tot humani generis strages, nisi ab humanis cupiditatibus ortum habuerunt? Ab his autē omnibus malis, quis dubitat immunes esse, qui cōpressis cupiditatibus, sola ratione & consilio regūtur? Qua ex re facile colligitur improborum uitam, quæ in specie iucunda esse uidetur, multis partibus uita piorum acerbiorem ac molestiorem esse.

Quod improbis omnia in malum cedant, declarat. Eccl. his uerbis, Væ uobis uiri impij, qui dereliquistis legem altissimi: & si nati fueritis, in maledictione nascemini: si mortui eritis, in maledictione erit pars uestra. Eccl. 41. Itaque omnia his in malum, cum contra pijs omnia cooperentur in bonum. Huc spectat & illud eiusdem ca. 27. Leo uenationi insidiatur, sic peccata operantibus iniquitatem: subaudi, insidiantur, ut eos decipiant & in deteriora præcipitēt. Hinc illud: si bene egeris, recipies: si autem male, statim in foribus peccatum aderit. Peccatum autem appellat pœnam peccati, quæ ferè non tardat.

Maius esse peccati malum quàm quodcunque aliud, annotauit Origenes in eo quòd Iacob noluit petenti Ruben filium Beniamin præbere dicenti: Ambos filios meos interfice, nisi reduxero eum tibi uiuum. At Iudæ idem petenti, ac protestanti, peccati se reum omni tempore futurū, nisi illum reduceret, protinus dedit. Videlicet longe maius id esse reputās malum quod sibi Iudas, quàm quod Ruben imprecatus fuerat.

Dedi (ait Dominus per Hiere.) dilectam animam meam in manus inimicorum meorum. Pro hoc alij uerterūt: Dedi dilectionem animæ meæ in manus &c. Sic appellat populum suum, quo dilectionis suæ uim erga illum designet. Ea tamen est peccati malitia, ut hanc adeò dilectam animā Chaldæorum manibus diripiēdam, affligendam, ac pœnitus delēdam tradiderit, ac postremo Dæmonibus perpetuo in gehenna cruciandam.

Hipanis ingens fluuius (de quo Verg. in Georg. meminit) aquas pferens dulcissimas, fonticulo tamen quodam amaro in ipsum influente, tota eius aqua uitiatur & amara redditur. Quid similius originali peccato, quo tota massa generis humani infecta est?

Occasiones peccatorum.

Sicut perfecti uiri, peruersos proximos non debent fugere, quia & eos sæpe ad rectitudinem trahunt, & ipsi ad peruersitatem nunquam trahuntur: sic infirmi quique societatē debent declinare malorum: ne mala quæ frequenter aspiciunt, & corrigere non ualent, delectentur imitari. Greg. super Ezech. Grego.

Non ualde laudabile est, bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris culpæ est inter bonos, bonum non esse: ita immensi est præconij bonum etiam inter malos extitisse. Greg. in mor. super illud: Vir erat in terra Hus &c.

Incerta uictoria est inter hostilia arma pugnare, & impossibilis liberatio est flammis circundari, & non ardere. August. de singul. cler. August.

Minus uoluptatibus stimulatur, qui non est ubi frequentia est uoluptatum. Minus auaritiæ molestias patitur, qui diuitias non uidet. Idem ibidem.

Iuxta serpentem positus, non eris diu illæsus: & ante ignem consistens, etiam si ferreus sis, aliquando dissolueris: Isido.

uerís:

ueris: proximus periculo, diu tutus non erit. Per assiduitatem cito peccat homo. Sæpe familiaritas implicauit, sępe occasionem peccandi dedit, sępe quod uoluntas non potuit, assiduitas superauit. Isido. lib. 2. soli loq.

Hieron. Nunquam securus cum thesauro latro tenetur inclusus: nec intra unā cauernam habitans cum lupo tutus est agnus. Ipse uoluit penetrari, qui hostem proprium in suas partes induxit, & intestinum sibi gladium ipse supponit, qui locum habitationis suę aduersarij ingressibus reserauit. Hierony. de cohabi. cler. & mul. Contra eos autem qui suspiciosa appetunt cōtubernia allegat idem Hiero. illud Salomonis in Prouer. Alligabit quis in sinu suo ignem, & uestimenta eius non comburentur? ambulabit super carbones ignis, & pedes illius non ardebunt? Idem ad Eustochium.

Idem ad Eustochium, obsecro ait te coram Deo & Christo Iesu, ne uasa templi Domini, quę solis sacerdotibus uidere concessum est, in publicum proferas, ne sacrarium Dei quisquam profanus aspiciat. Oza, arcam, quam non licebat tangere, attingens, subita morte prostratus est. Pręcessit umbra, nunc ueritas est, Spōsa Christi, arca est testamenti, non solum intrinsecus, sed etiam extrinsecus deaurata, custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit, nisi tabulę testamēt, ita in te nullus sit alius, nisi legis Domini cogitatus. Super hoc enim propitiatorium quasi super Cherubin requiescere, & sedere uult Dominus. Idem ubi supra.

COLLE. ¶ Non modo peccata sed peccatorū etiam occasiones Salomon iubet nos studiosissimè uitare cum ait: Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum uia, fuge ab ea, nec transeas per illa, declina & desere eā. Vide quātum instet & urgeat, ut nos ab omni malorum occasione auocet. Paulo uero inferius de meretrice loquens ait: Longe fac ab ea uiam tuā, & ne appropinques foribus domus eius. Omnem quippe occasionē peccandi his uerbis amouere uoluit. Cęterum de uitādo mulierum cōtubernio sic Eccl. c. 42. In medio mulierū noli commorari, de uestimētis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas uiri. Melior est enim iniquitas uiri, quam mulier benefaciens. Hoc autē ad cohabitationem & cōtubernium fœminarum de quo sermo erat, referendum esse uidetur. Multa hac de re inuenies Eccl. c. 9.

Quale sit periculum eorū qui inter peccatorū occasiones uersantur, aptissima similitudine. Eccl. 10. declarat his uerbis. Qui fodit foueam incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Qui trāsfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, uulnerabitur ab eis. His uerbis Salomon uarias peccatorū occasiones uitare admonet. Solent inter uepres & spinas sępium latitare colubri, & eos qui sepes diruūt mordere. Idem sp ritualiter cōtingit inter peccatorum occasiones uersanti.

Inter tres animę hostes, mundus numeratur, hoc est improborum hominum societas: quę quantum ad uitę corruptelam possit, declarat Propheta cum ait: Saluum me fac Deus, quoniam defecit sanctus: quoniā diminutę sunt ueritates à filijs hominum, siue ut alij ex Hebręo uertunt: Defecerunt fideles inter filios hominum uana loquuti sunt &c. Quē locū Gloss. quędam sic explanat. Quoniā maximam uim habet ad pietatem & uirtutē probitas eorum quibus cum uiuimus, si inter homines impuros & nocētes ętatē agamus, uix fieri potest, quin ad eorum mores & consuetudinem traducamur. Propterea Domine, non impensius oro, ut uitam meā ab insidijs inimicorum quàm ut animum meum à uitijs corruptela seculi

huius

huius integrum, saluumq; custodias: ne me reliquorum perditi mores & exēpla corrumpant, ne ue illorū imitatione in aliquā turpitudinē dilabar.

Quid periculi in occasionibus peccandi sit, declarat Aug. in lib. confess. ubi narrat Alipium familiarē amicū suum, qui ludorum Circensium spectacula detestabatur, ab amicis quibusdam multa ui precū eò deductū: quibus tamen ille corpore tantū se illic affuturum prędixit, mente uerò absentissimū. Astitit ergo ibi clausis oculis: quos tamen ad nouū quendā populi clamorē aperiens, ita ludorū eorum spectandorum amore captus fuit, ut alius inde egressus fuerit, quàm intrauerit. Tantum aliquando uidendi sensus animæ nocet.

Quàm sint oēs peccatorum occasiones radicitus uitandæ, apertè Dn̄s docet: qui Num. 33. sic ad filios Israel loquitur. Quādo trāsieritis Iordanē, intrantes terram Chanaan, disperdite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa uastate, mundantes terram, & habitantes in ea: Ego enim dedi uobis illam in possessionem. Si autem nolueritis interficere habitatores terræ qui remāserint, erunt uobis quasi claui in oculis, & lanceæ in lateribus & aduersabuntur uobis in terra habitationis uestrę: & quicquid illis cogitaueram facere, uobis faciam. Idē etiā colligitur exēplo Dinæ: quæ tuta paternæ domus claustra egressa, uidere cupiens uirgines regionis alienæ, à principis eius gētis filio vi oppressa, magnarum postea ruinarum causa fuit. Nemo autē de sua sibi securitate & conscientia blandiatur: quanuis enim nullum à te tibi periculum immineat, ab alijs imminet. Si tu sine periculo uides, non tamen sine periculo uideris.

Num. 33

Non peccata solū, sed quæcunque peccatis cōfinia sunt, (quanuis ex natura sua peccata nō sint) prohibere Dominus in lege solet. Sic Nazaręis, quibus uino interdixit, quicquid uino finitimum erat ab uua passa usque ad acinum, ꝓhibuit. Quid autem hoc ad religionem, nisi huius nos periculi admonere uoluisset? Simili ratione cum Idololatriā uetuit aurum etiam ex quo idola fiunt, contingere uetuit. Quod quia Iudæorum quidam sub Machabæo duce in prælio aduersus Gorgiā seruare noluerunt, in prima acie corruisse memorant. Dum enim cæsorum corpora requirerēt, deprehēsum est ęos de donarijs idolorum tulisse: quæ res causam eorum ruinæ attulit. Vt habetur. 2. Macha. c. 12.

Sicut intra uenas silicis latet ignis, qui ferro ictus, excutitur: ita peccatorum semina & cupiditatis ignis in mēbris quidē nostris latent: quę oblatis occasionibus excitantur. Quamobrem danda opera est, ut omnes peccandi occasiones sollicite uitemus, ne hac ratione latentem in membris nostris cupiditatis ignem excutiamus.

Societas bonorum, & malorum.

SIcut malus aer assiduo flatu tract⁹, inficit corpus: ita peruersa locutio assidue audita, infirmantium inficit animum, ut tabescat delectatione praui operis, assiduitate curiosi sermonis. Greg. super Ezech. Grego.

Inter bonos bonum esse, salutē habet: inter malos uero, etiam laudem: illud tantæ felicitatis est, quantæ etiā securitatis, hoc tantæ uirtutis, quantę difficultatis. Quale nempe est illud, Tangere picem & non inquinari ab illa, in igne sine læsione uersari? Ber. in Epist.

Omnia fac cum consilio, nec tamē oīum, aut quorumcunq;, sed tantum bonorum. Bonos in consilio, bonos in obsequio, & bonos habeas contubernales, qui uitæ & honestatis tuæ custodes sint & testes. Idem. Bernar.

Gratulandū est cū mali de Ecclesia separan-

Cypria. separantur, ne colũbas, ne oues Christi sæua sua & venenata contagione prædentur. Cohærere & cõiungi nõ potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine pluuia cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Cyprian. de simplicitate prælatorum.

Nillus. Probi viri ad improbos accedẽtes, multo facilius vitia trahunt, quam virtutem illis impertiantur. Nillus.

Cass. Super illud Psal. Declinate à me maligni. Remedium est quem conuerti velle non videris, vitare si possis. Cass.

Clim. Sicut currentes equi cursu inuicem certant: ita & optima quoque societas se inuicem excitat. Clima. de compend. sup. dict. recap.

Mater mea & fratres mei sunt ij, qui faciunt voluntatẽ patris mei qui in cęlis est. Ille tibi pater sit, qui ad deponendam peccatorum sarcinam collaborare tibi & potest & vult: Mater vero compunctio sacra, quæ te possit sordibus abluere: Frater autẽ is, qui tecum ad cęlestem cursum perficiendum laborat & certat. Sociam tibi & vxorem quære, quæ nunquam à te separetur, memoriam mortis. Porrò filij tibi sint amarissimi gemitus cordis: seruũ posside corpus tuum. Amicos vero fac virtutes Angelicas, quæ tibi exitus tui tempore auxiliari poterunt, si eas modo tibi amicas familiarius feceris. Hæc est sanè generatio quærentium Deum. Hos ergo parentes pro ijs quos relinquis, suscipere debes. Climacus.

COLLE. ¶ Sicut in suauissima multarum vocum consonantia si vel vna tantum dissona vox ijs accedat, totam harmoniam dissoluit: ita vel vnus improbus in conuentu & societate bonorũ moribus inter se similium, totã planè societatis concordiã turbare solet. Propter quod Salomon ait: Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ. Item Apostolus, Modicũ fermentum totã massam corrumpit. Est enim natura mali potentissima. Nam cum ad malum omnes propter cõmunis peccati morbum propensi simus, facile quouis addito impulsu ad malum ferimur. Denique potentior est exigua aceti portio ad vini pretiosi dolium corrumpendum, quàm totum illud dolium ad exiguam aceti portionem in vinum permutandam: vsque adeò vis destruendi, quàm construendi potentior est.

Appetendam esse piorum societatem monet Eccl. his verbis: Si videris sensatum, euigila ad eũ, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus. Cõtra vero de malorum cõtubernio dr: Qui tãgit picẽ inquinabitur ab ea: Et q cõmunicat superbo, induet superbiam. Itẽ, Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur. Huc spectat & illud Eccl. 13. Quis medebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropinquant bestijs? Sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius significat his verbis, idẽ esse periculum cum prauis hominibus atque cũ serpentibus & feris cõmorari. Hinc paulo post ait: si cõmunicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto. Quæ cõmunicatio sancto homini ad canẽ? De societate vero bonorum subdit protinus. Pondus supra se tollit, qui honestiori se communicat.

Quo studio improborum contubernia uitãda sint, satis Propheta declarat Psal. 100. Sic enim ait: Superbo oculo & insatiabili corde, cũ hoc nõ edebam. Nõ habitabit in medio domus meæ qui facit superbiã: qui loquitur iniqua nõ direxit in cõspectu oculorũ meorum. Nouerat enim periculum id, de quo Psal. 105. agitur: Et cõmisti sunt inter gentes, & didicerunt

cerunt opera eorũ,& seruierunt sculptilibus eorũ, & factũ est illis in scandalum. Cuius rei gratia tanta seueritate Dñs in lege cõnubia cũ Cananęis interdixit. Certissimè enim (inquit) peruertẽt vos, vt sequamini Deos eorũ. Quod quia Salomon neglexit, miserabiliter corruit. Hinc Dñs Iosaphat regi amicitias cum Achab rege perfido gerenti, per prophetã dixit: Impio prębes auxiliũ,& his qui oderunt Dñm, amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Dñi merebaris, sed bona inuenta sunt in te &c. Huius ergo præcepti propheta memor ait: Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

Quantũ societas improborum in Ecclesia noceat, declarat Sponsa in Cãticis cum ait, Nolite mirari quod fusca sim, quia decolorauit me sol. Filij matris meę pugnauerunt contra me. Duas deformitatis suæ causas assignat, alteram, carnalis concupiscentiæ æstũ, quã solis nomine significat: alteram, prauorum hominum societatem: qui pios prauis exẽplis,& consilijs, irrisionibus, adulationibus, & varijs iniurijs impugnant, & ad malũ prouocant. Vnde est illud: Homo homini Dæmon: sicut contra de bonis dicitur, Homo homini Deus: Hinc illud. Quia abundauit iniquitas, refrigescet multorum charitas.

Qua cura improborũ hominũ cõsortia vitanda sint ne cõtagio suo cęteros inficiãt, typicè Dñs, Num.5. declarat his verbis: Præcipe filijs Israel, vt eijciant de castris omnẽ leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuo: tam masculum, quam fœminam eijcite de castris, ne contaminẽt ea cum habitauerint vobiscũ. Quod si hæc cautio ꝓpter salutẽ corporis tuẽdã adhibẽda est, quid ꝓpter animæ salutẽ facere par est, quæ tam facile malorũ contubernio maculat? Corrumpũt enim bonos mores colloquia praua: Et, sermo perditorum hominum vt cãcer serpit. Hoc ipsum Dominus Leui.11. sub animaliũ immundorum imagine adumbrauit: quẽ locum magno artificio (sicut cætera) tractat Origenes, cuius hic aliquot verba subijciam, vt hoc exẽplo concionatores tractãdi allegorias cęterosque sensus mysticos formam & rationẽ addiscant. Ait igitur homi.7. super Leuiti. Iam videamus aliqua ex his quæ de mundis atque immundis animantibus lecta sunt. Sed ad hæc inuestiganda scripturæ diuinæ testimonijs indigemus, ne quis putet qđ ego vim faciam scripturis, & ea quæ de animalibus in lege referuntur, ad homines traham. Ne ergo aliquis hęc deprauari humano credat ingenio, Apostoli ad hoc autoritas aduocãda est, qui omnia Iudæis in figura contigisse ait: Afferã & vas illud quadrangulum quod Petro ostẽsum est. Ascẽdit enim is in superiora domꝰ vt oraret, videlicet quia mortuus iam cum Christo, quæ sursum sunt quærebat. Raptus ergo in extasim vidit linteum magnum quatuor initijs submitti de cœlo, in quo erant omnia quadrupedia terræ & bestiæ & reptilia & volatilia cęli. Ostẽdit autẽ ꝓtinus Orige. per hoc animalia munda & immũda homines intelligi debere mundos & immundos. Per aquilã igitur & accipitrẽ reliquasq; similes aues q̃ ex rapto viuunt, & mortuorum carnibus inhiãt, raptores & violẽtos homines intelligimus, aliorũ patrimonijs insidiantes. Per noctuã vero & vespertilionẽ, oẽs eos qui tenebris delectãtur, & lucẽ oderũt: vt pote qui male agãt. Vnusquisq; igitur hominum ꝓximo suo verbis & exẽplis aut mundũ præbet cibum, aut immundũ. Si secundũ hãc intelligentiã dicamus Deũ omnipotentẽ leges hominibus ꝓmulgasse, puto quod digna videbitur Dei maięstate legislatio. Si vero assideamus litteræ, & secundum hoc vel quod Iudęis,

Iudæis, vel quod vulgo videtur accipiamus quæ in lege scripta sunt, erubesco dicere & confiteri quod tales leges tulerit Deus. Videbuntur enim magis elegantes & rationabiles hominum leges, verbi gratia Romanorum, vel Atheniensium, vel Lacedæmoniorum. Si verò secundum hanc intelligentiam quã docet Ecclesia accipiatur Dei lex, tunc planè omnes humanas supereminet leges, & verè lex Dei esse credit. Hactenus Orige. His ergo legib⁹ typice monemur, ne simus tales quales ij, qui per talia animalia figurantur, atque vt ab eorum societate & conuictu abstineamus, ne corruptis ipsorum moribus mentes nostræ inficiantur.

Magni esse periculi, sed magnæ itẽ gloriæ bonum inter malos esse, copiose idem Origenes & elegãter declarat in lib. Iob super illo verbo, Vir erat in terra Hus nomine Iob. Isti ex genere fuerunt Esau: à quo & Ausitidæ sunt vocati. Et quales erãt isti Ausitidæ? Impij, infideles, obscœni, insatiabiles sicut & pater eorum Esau, de quo dictum est, Nemo sit obscœnus & insatiabilis sicut Esau. Quod si dixerit aliquis, Cùm ergo talis fuerit Esau, atque generationes eius, quomodo fuit Iob ex illis atq; inter illos pius? Ita fuit sicut mox in principio Abel innocẽs cum Cain iniusto: sicut Noe iustus inter gigãtes illos sceleratos: sicut Melchisedech sacerdos Dei altissimi in medio maledictorũ Cananæorum: sicut Abrahã qui credidit in medio Caldæorũ, idola colẽtium. Vir igitur hic erat in regione Ausitidæ. Erat, inquam, sicut rosa inter spinas, sicut liliũ inter tribulos, cãdidus ac rubẽs. Candidus fide ac sanctitate, rubens velut rosa planè: quia sustinuit dolores ac passiones. Vir quidẽ erat tanquã columba inter raptrices aquilas, tãquã agnus in medio luporũ diripientiũ, tanquã stella in medio nubium teterrimarum. Vir quidẽ erat iustus inter iniustos, inter profanos sanctus, inter obscœnos mũdus, pius inter impios, bonus inter malos, tanquam smaragdus in luto, tanquã margarita in arena. Sic namque erat memoratus ille vir in regione Ausitidæ. Cùm ergo inter tales esset, non talis fuit quales illi: cum inter impios esset, non declinauit ad impietatem: cùm esset inter iniustos, non est commistus eorum iniustitijs: sed permansit in medio impiorum tãquam adamas immobilis, tanquam lucerna inextinguibilis, tanquam lumen quod non immutatur, tanquam radius, qui non occidit. Sic etiam nos oportet esse ò amici, vt fulgeamus tanquam luminaria cęli in mundo, verbum vitæ continentes in diem Christi. Hactenus Origen. Hic locus magnam cum præcedente affinitatem habet. Vterque enim ad peccatorum occasiones vitandas adhortatur.

Peccatum veniale.

NOnnũquam in parua deterius, quam in maiori culpa peccatur. Maior enim quo citius quia sit culpa agnoscitur, eò etiam celerius emendatur: minor vero dum quasi nulla creditur, eò peius, quò & securius in vsu retinetur. Greg. in Pastora. Augu.

Cum per leuia delicta deflectim⁹, vsu cuncta leuigante, non timemus postea grauiora committere. Greg. in mor. lib. 10. c. 14.

Sicut quædã subito destruuntur, vt mons cadens defluit, & rupes mouentur de loco suo: quædam autẽ paulatim vt lapides excauãt guttæ, & alluuione terra cõsumitur: ita quædã repẽte cadunt, alia aũt assiduitate labuntur. Et ideo subdit Iob, Et homines ergo similiter perdes. Dauid cito perijt, Salomon paulatim consumptus est. Greg. lib. 12. c. 13. moral.

Nullum peccatum adeo paruum, quod non crescat neglectum, non enim Grego.

enim considerandum est quid fecerit, sed quē offenderit, quàm bonus est, quàm benignus, quàm pius. Aug. de Pœniten.

Nolite contemnere venialia, quia minima sunt, sed timete quia plura sunt. Plerumq; n. bestiæ minutæ necant. Nunquid minutissima sunt grana arenæ? Sed si arenę multum in naui mittatur, mergit illam. Quàm minutæ guttæ pluuiæ, nonne flumina implent, & domos deiiciunt? Timenda est ergo ruina multitudinis, & si nō magnitudinis. Idem libro de decem chordis.

Euseb. Emisse. Interdum nobis leuia ac vilia facit peccata nostra ipsa consuetudo peccandi: cum certum sit, nos sicut de minimis bonis augeri, ita de minimis negligentiis debere compungi. Non est. n. minimum in vita hominū negligere minima. Nescio de quibus delictis debeant esse securi, etiam de peccatis ignorantiæ iudicandi, ac de otiosis sermonibus, ac de cogitationibus rationem reddituri Euseb. Emiss. ad mona. hom. 5.

Isidor. Quemadmodum ad virtutis tendētes culmē, non à summis inchoāt, sed à modicis, vt sic sensim ad altiora pertingant: ita & qui dilabuntur ad vitia, non statim à magnis criminibus incipiunt, sed a modicis assuescunt, & sic ad maxima proruunt. Isidor. de sum. bon.

COLLE. ¶Anima in gratia existens velut crystallus quidam nitidissima est: quæ radiis solis obiecta, miro modo splēdescit: At si luto fœdetur, totum illū splendorē amittit: si vero puluere cōspergatur, non omnino obscuratur, sed minus tamen splendebit. Lutum autē velut mortiferū peccatum est, quod totum animæ nitorē fędat: puluis vero instar venialis est quod splēdorem animę non nihil fuscat: venialia nanq; peccata non charitatē, sed charitatis feruorem adimunt.

Ignis lignum combusturus, non protinus ligni formam corrūpit, vt suam inducat: sed paulatim illius accidentia destruit: quibus destructis, facile forma eius corrūpitur & alia introducitur. Sic igitur Dęmon ad leuiora nos primū incitat delicta (quæ sunt tanquam spiritualis vitæ accidētia) deinde ad maiora trahit. Hinc scriptum est, Qui timet Deum, nihil negligit. Eccl. 7.

Clauus in pariete alte infixus, si hinc atque hinc repetitis ictibus concutiatur, tandem euelletur. Sic igitur venalia peccata, si frequentius iterentur, constantiam animi, & firmum non peccandi propositum labefactare sępe solent. Quare quisquis à lethali peccato immunis esse cupit, venialia quoque studiose ac diligenter vitanda curet.

Quanuis in venialia peccata interdū pij homines labantur, non ideo sancti esse desinunt, qui alias ad vitæ puritatem toto corde aspirant, & sanctitatis affectum & studium habent. Ipsos. n. Apostolos Christus Dominus quotidie hoc modo orare docuit. Dimitte nobis debita nostra. Hoc autem sponsa in Cant. insinuat cū ait: Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem. Fuscatio igitur vel nigredo venialium delictorum, non impedit quo minus anima formosa sit. Cant. 7

Peccatum inueteratum, vel consuetudo peccandi.

Gregor. VSitata culpa obligat mētem, vt nequaquam resurgere possit ad rectitudinem: conatur enim & labitur, quia vbi diu sponte perstitit, ibi etiam cum noluerit coacta cadit. Gregor. in hom.

August. Moles imposita sepulchro, ipsa est vis dura consuetudinis, qua premitur anima: nec resurgere nec respirare permittitur. Dictum est autem de Lazaro, quatriduanus est. Reuera ad

istam consuetudinem de qua loquor quodam progressu peruenit anima. Prima est, quasi titillatio delectationis in corde, secunda consensio, tertia factum, quarta consuetudo. Idem sup. Matth. hom. 45.

Nolite fratres mei cõtemnere peccata, in quibus fortè consuetudinem iam fecistis: omne enim peccatum consuetudine vilescit: & fit homini quasi nullum sit, obduruit iam, dolorem perdidit, & valde putre est, nec dolet. Quod non dolet non prò sano habendum est, sed pro mortuo computandum. Quando aliquid pũgitur & dolet, aut sanũ est, aut est in illo spes aliqua sanitatis. Quando autem tangitur, pungitur, calcatur nec dolet, pro mortuo habendum, ac de corpore pręcidẽdum. Idem in serm. de Aduentu.

Euseb. Emisse. Videamus primum quid est, peccator adijciet ad peccandum, verbi gratia, mali cuiuslibet, aut obtrectationis passio impugnare me cœpit: si non statim me pęnitudo vitij huius momordit: cras tanta mihi huius vitij facilitas veniet, & quædam (vt sic dixerim) suauitas, vt reuocare me ab illo & continere non possim. Ita enim euenit, vt qui primo tempore emendari noluerit, incipiat in sequenti nec velle, nec posse. Verbi gratia, superbiæ acquiescere cœpi, regulam violaui, seniorem lęsi, iuniorem destruxi, si non statim me pęnituit tam grauiter fuisse prçuẽtum, ita de die in diem libentissime me rapiet ipsa violentia consuetudinis, & impetus passionis, vt iam nec delinquere me intelligam, nec peccare me sentiam. Obscurat enim & obruit intellectum onus delicti, & assiduitas delinquendi. Euseb. Emissen. ad monachos homil. 3.

Habet hoc infęlix consuetudo peccandi, vt quanto amplius quisque peccauerit, tantò minus peccata ipsa intelligat, & tanto plus eum peccare delectet: vt eueniat illud quod Propheta peccatoribus clamat, Non est Deus in conspectu eius, auferunt iudicia tua à facie ipsius. Etenim quã do subrepit peccandi delectatio, statim futuri iudicij diem abscondit ob liuio. Idem. ibid. hom. 5. Psal. 9.

Dum adhuc recens atque in sanguine est vulnus, facile curari solet: nam quæ diuturna & neglecta, atque obducta vetustate sunt, difficillimè sanantur, ingentique labore & ferro, & cauterio, & igni visibili, vt curari possint, indigent. Plurima sunt quæ tempore fiũt insanabilia: Deo tamẽ omnia sunt possibilia. Clima. de Pęnit. cap. 5. Clima.

Sicuti ferrum etiam si nolit, ad magnetem perfugit naturæ vi secretissima pertractum: ita & qui anticipatio nibus delictorum assueti, in earum habitum transierunt, violenter ab eis opprimuntur. Idem in compend. supradict. om. recapit.

Nihil tam firmum est in rebus humanis, quam veteris consuetudinis tyrannis. Chrysost. Chrysost.

Qui non assuescit virtuti dum iuuenescit, à vitijs nescit discedere quã do senescit. Maxi. in serm. de Ioanne Baptista. Maxi.

Istis fomitibus quasi quibusdam gradibus coalescit omne peccatum: cogitatio namque praua delectationem parit: delectatio cõsensionem, consensio actionem, actio consuetudinem, cõsuetudo necessitatem, necessitas mortem. Sicque in his vinculis homo implicatus, quadam cathena vitiorum tenetur adstrictus. Isid. de sum. bon. c. 20. Isidor.

Mortuum medicare, & senem admonere, idem fuerit. Dioge.

Naturam accusare non debemus cum iucundam aut iniucundam vitam omnem efficiat consuetudo. Philon. Philon.

Consuetudo a paruis initium capit: neglecta autem vim maximam Polyæn.

mam accipit. Polinæus.

Aristot. Vt in aspidis ictu nullum est remedium, nisi vt partes contactæ amputentur: Ita quædam vitia sola morte sanari possunt. Arist.

Ex diuersis. Canis antiquus, cathenæ assuefieri non potest.

Consuetudo quouis tyranno potentior.

Multis ictibus deiicitur quercus.

Cicer. Qui multa sunt sæpe perpessi, facilius ferunt quicquid accidit, obduruisseq; sese contra fortunas arbitrantur. Vt ille apud Euripidem.

Si mihi nunc tristis primum illuxisset dies,
Nec tã ærũnoso nauigassem salo
Esset dolẽdi cã, vt iniecto equulei
Freno, repẽte tactu exagitat nouo
Sed iam subiectus miseriis obtorpui. Cicero. 3. Tuscul.

Corruptela malæ consuetudinis, igniculi extinguuntur a natura dati, exoriunturque & confirmantur vitia contraria. Idem. 1. de legib.

Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis & seminis, quàm ex iis rebus quæ ab ipsa natura loci, & à vitę consuetudine suppeditantur. Idem, de leg. Agrar.

COLLE. ¶ Prauæ consuetudinis vim explicat illa Salomonis increpatio, vsquequo inquit, piger dormies? quando cõsurges de somno tuo? Paululũ dormies, paululum dormitabis, paululum cõseres manus tuas vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas, & mendicitas, quasi vir armatus. Viator paulatim progrediens, tandem peruenit quò destinauit: sic qui peccata peccatis addit, ad cumulum malorum appropinquat. Vir autem armatus difficilis ad superandum est. Talis autem est praua consuetudo, quæ difficulime superatur. Vnde est illud Hieremiæ, si potest æthiops mutare pellẽ suam & pardus varietates suas ita & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.

Prouer. 6.

Hier. 13.

Consuetudo peccandi vel minuit, vel omnino tollit sensum peccati. Sic fodiendi insuetus, cũ primum tractare ligonem cępit, laceratur ac lędit: at vbi diu assuetus, callos obduxit, iã nihil fere sentit: Ita quò quis diutius peccatis assueuit, hoc minus mortifera peccati vulnera sentit.

Obstinatio in peccatis, vel cæcitas mentis.

Gregor. CVm ab autore relinquimur, nec ipsa destitutionis nostræ damna sentimus: fitque anima nostra tanto securior, quanto peior. Greg. in mor. lib. 9. c. 36.

Super illud Iob: Reuersus mirabiliter me crucias sic ait. Relinquendo me, non afficis, quia insensibilẽ reddis: sed dum reuerteris crucias: quia dum te insinuas, mihi me quam sim lugendus demonstras. Gregor. vbi supra cap. 41. Iob. 10.

Idem super illud: Ipsi rebelles fuerunt lumini. Sic ait. Quia superbi nolunt facere quod cognoscunt, hac pęna puniuntur vt nec cognoscant mala quæ faciunt. Quia n. prius sciendo rebelles sunt, postea cęcantur vt nesciant. Greg. in mor. lib. 16. c. 26. Iob. 24.

Super illud. Sic in tenebris quasi in luce ambulant, sic ait, Quia sic in præsenti cęcitate læti sunt, ac si æternæ patriæ luce perfruantur. Vel quia ita gaudent in nocte peccati, ac si eos iustitiæ lux circunfundat. Gregor. vbi supra cap. 29. Iob. 24.

Quod in die iudicij visibiliter facturus est Dominus, vt alios in æternum deferat, alios admittat, hoc facit quotidie inuisibiliter, dum aliorũ corda ad se trahit, aliorum indurat. Gregor. 25. moral. c. 9.

August. Illa est pœna peccati iustissima, vt amittat vnusquisque illud quo bene vti noluit, cum sine vlla difficultate posset, si vellet: id est, vt qui sciens

rectè non facit,amittat scire quod rectum sit, & qui rectum facere cum posset,noluit, amittat posse,cum velit.Aug.lib.3.de lib.arbi.

Nequeunt enim oculi assueti tenebris,summæ veritatis radios intueri, nec sciunt de lumine aliquid ęstimare,quorum est in tenebris habitatio. Tenebras vident, tenebras diligunt, tenebras approbant,de tenebris euntes in tenebras, nesciunt vbi corruāt. Miseri qui nesciunt quid amittunt: & miseriores vtique, qui sciunt quid amittunt, qui cadunt apertis oculis, & descendunt in infernum viuentes. O lux beatissima,quæ non nisi a purgatissimis oculis videri potes.Aug.in medita.

Bernar. Quid est cor durum?ipsum est,qđ nec compunctione scinditur,nec pietate mollit, nec mouetur precibus, minis non cedit,flagellis duratur,ingratum est ad beneficia , infidum ad consilia, sęuum ad iudicia,inuerecundum ad turpia,impauidum ad pericula,inhumanum ad humana,temerarium ad diuina,præteritorum obliuiscens, præsentium negligens,futura non prouidens,ipsum est,cui præter solas iniurias,nihil omnino non præterit: futurorum nulla nisi fortè ad vlciscendum prospectio est. Bernar.lib.1.de considera.

Longius à salute membrum abest, quod obstupuit, & ægrum sese non sentiens,periculosius laborat.Idem ibidem.

Quis magis mortuus eo qui portat ignem in sinu , peccatum in conscientia: nec sentit, nec excutit, nec expauescit?Idem ibidem.

Cypria. Ira Dei est non intelligere delicta, ne sequatur pœnitentia.Sicut scriptū est,Et dedit illis Deus spiritum transpunctionis, ne reuertantur,& curentur. Cypria.Epist.5.

Euseb. Viderūt faciem Stephani, tanquā faciem Angeli, quanquam non fuit hoc illis gratia meriti, sed pœna peccati.Nā dum morientis proditur gloria,persequentis torquetur inuidia. Aduerte concepta semel iniquitas in quantum captiuos possideat sensus: impietatem suam in illius decore perspiciunt, & tamen peragere triūphum eius in sua immanitate non desinunt. Euseb. Emiss.in hom.de S.Stephano. Emisse.

Omnes quidem Dęmones primū intellectum nostrum obnubilare cōtendunt,atq; ita demum ea quæ sibi amica sunt suggerunt: nisi.n. mentis nostræ claudantur oculi, thesaurum nostrum furari non poterunt: sed fornicationis spiritus, multo cæteris violentius instat.Clim.Grad.15. Clima.

Insensibilitas, mala sua sic apud Climacum explicat. Ij, qui mihi fœdere deuincti sunt, mortuos vidētes rident, in oratione stantes lapidei toti & duri, tenebrisque pleni sunt: sacramq; intuentes mensam, quasi ad gustandum communem panem conuenerint,affecti sunt. Ego risus mater, ego somni sum nutrix, ego satietatis amica,ego cū reprehendor non doleo, ego falsæ religionis speciei cōnexa sum. Me satietas roborat, me tempus auget,me pessima consuetudo consolidat: ea vero quæ detinetur à me,nūquam liberabitur.Clim. Grad.17.

Est in quibusdam tanta peruersitas, vt inuentis frugibus,glāde vescātur.Cicero.In orat.ad Brut. Cicero.

Qui maleuolo sunt animo, deteriores sūt rogati.Idē Curioni.fam.2.

¶Ægypti tenebras horribiles fuisse perhibētur. Talis planè est eorum cęcitas quos Deus iusto iudicio excecari permittit.De quibus dicitur peccator cum venerit in profundum malorum cōtēnit: vt pote quē nulla res quamlibet magna ad pœnitentiam flectat. Id multis exemplis probari potest. Primum est Pharaonis, filios COLLE.

Israel

Israel per mare insequētis: quo quid dementius esse potuit? O miser quomodo eos audes insequi, quibus De⁹ stupēdo & inaudito miraculo, maria patefacit? Idem etiam patet exemplo eorum qui Lazarū à mortis excitari viderunt, qui tamen in perfidia sua perstiterunt. Et eorum item qui retro ceciderunt, cum ad capiendum Dominum venissent. Idem etiam declarat Iehu regis Israel exemplum, qui videns domum Achab propter Idololatriæ crimen ad internecionē vsque deletam, idemque omnes cultores Baal interfici iussisset: nihilominus tamen idolis & ipse seruiuit. Itē exemplum Iudæorum, qui post vastatam à Chaldæis Hierosolymam, ad Aegyptum pertexerunt, vt idola colerent: asserentes se, cum idolis sacrificarent, secunda omnia habuisse, nihilque aduersi perpessos fuisse: cum tamen propter hoc scelus vastati fuerint. Quid vero Iudæi, qui tot Domini miraculis inspectis, in incredulitate sua permanserunt?

Moses vbi peccatum populi vidit, legis tabulas fregit, quasi lucis illius beneficio (quæ per legem erat) indignus esset. Pręcipua enim peccati pęna, cæcitas mentis est. Hinc illud
Mich. 3. Prophetæ, Propterea nox vobis pro visione erit &c. Et, occumbet sol super Prophetas. Item, Mittet Deus illis operationem erroris, vt non ac-
Apoc. 2. quiescant veritati. Et Apocaly. 2. Nisi pęnitueris, veniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo. Omnia hæc subtractionem diuini luminis, propter admissa flagitia minantur. Quare non mirum est, si adeò stupidi & cæci ad prædicatorum & Ecclesiæ voces sunt, quicunque diutius in peccato perseuerant.

Ne contendas cum pessimis, & ne æmuleris impios: quoniam non habent futurorum spem mali, & lucerna impiorū extinguetur. Hoc autem fere obduratatum mētiū est. Vt quāuis veram futurorum fidem & cognitionem habeant, sic tamen viuāt, sic se gerant ac si nec mortem, nec iudicium, nec aliquid aliud post mortem esse crederent. Vnde multi eorum totam vitam in sceleribus transigūt, nec illis tamē aut cōscientia vermis, aut futurorum spes vel metus somnum ab oculis excutit. Hanc autem cæcitatis & obdurationis pœnam designant illa Salomonis verba: Cō- Eccl. 7. sidera opera Dei, quod nemo possit corripere quem ille despexerit. Cæterum qui eò vsque progressi sunt, vt sine vllo doloris sensu, imo cum gaudio delinquant, timeant illa Eccl. verba, Qui autem exultant in malis, cō senescunt in malo.

Timendum semper est ne eò vsq; procedat pertinacia & obstinatio nostra vt à Deo tandem deseramur, tradamurq; in reprobum sensum. Hoc est enim summum illud periculum à quo vates sanctus liberari petebat cum diceret, Non me demergat tem- Psal. 68. pestas aquæ, neque. a. m. p. neque vrgeat super me puteus os suum. Clauso. n. putei ore quæ spes emergendi relinqueretur? Ad hunc statum autē peruenerat qui dicebat. Lapsa est in Thren. 3 lacum vita mea, & posuerunt lapidē super me. Nemo autem hunc lapidē amouere potest, nisi is solum qui Lazarum a morte excitaturus, prius dixit, tollite lapidem.

Cùm multa sint inter veterē & nouā legem discrimina, hoc vnum solicitē & cum magno metu annotandū est, quod lex vetus vt carnalia potissimum præcipiebat (hoc est vt Apostolus ait iustificationes carnis) ita carnalia tum præmiatum supplicia hominibus frequenter proponebat. At cōtra, noua lex vt maximè spiritualis est, ita siue præmia siue supplicia spiritualia hominibus potissimū constituit, qualia sūt hæres, Dei cōtēpt⁹, &c. Inter huiusmodi autē supplicia, grauissimum est cæcitas cordis: de quo

Psal. 68. Propheta dicit, Obscurent oculi eorum ne videant. Item Esa.6. Excœca
Isai.6. cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude &c. Hinc autem sequitur quod ante præmiserat, Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & n.p. De
Deu.28. hoc item supplicio Deuter. 28. legimus, Percutiat te Dominus cœcitate & amentia: & palpes in meridie &c. Quo quidē supplicio percussi erant,
Isai.59. qui apud Esa. dicunt, Palpauimus sicut cœci parietem, & quasi absque oculis attrectauimus, Impegimus in meridie, quasi in tenebris. Vehemēter autē suspicor multos hodie Christianorum hoc affectos esse supplicio: quos videmus nullis Dei nec verbis, nec verberibus, aut coerceri, aut salutis suæ reminisci: nullus enim rum est qui, vt Hieremias ait, agat pœnitentiam super peccato suo dicens, Quid feci?

Quemadmodū inter virtutes omnes quibus anima decoratur primū in ordine locum tenet fides quæ intellectū, (à quo omnis actio proficiscitur) illustrat: ita contra, cęcitas, mētis vitiorum omniū quibus anima fędatur, initium est. Intellectu.n. cœcutiente (qui humanæ volūtatis ductor est) quid rectè geri & administrari
Matt.15 poterit? Si.n. cœcus cœco ducatum præstet, nonne ambo in foueam cadent? Hinc orta est vulgata illa Philosophorū sententia, Omnis peccās est ignorans: errare enim voluntas non potest nisi intellectus prius erret, qui eius velut oculus & antesignanus est. Vnde facile constat mentis cœcitatē malorum omniū seminarium esse.
Ezec.34 Id quod Dominus non obscurè per Ezechielē significauit, cum pollicetur se tandem liberaturum oues suas ex omnibus locis in quibus dispersæ erant in die nubis & caliginis. Quibus verbis hoc innuere voluit, quod quemadmodum densa & atra nebula, quæ visum adimit, in causa est vt oues à se inuicem separentur, & per varios saltus & præcipitia dispergantur, & in cursibus ferarum pateāt: ita planè caligo & cœcitas mentis (quā cupiditatum nostrarum nebulæ rationi obfundūt) in causa est, vt rationales oues, hoc est, homines, à via virtutis & veræ fœlicitatis aberrātes, in varios præcipitentur errores. Quos Hier.50.
quidem errores per Hieremi. Dominus lamentatur cum ait, Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos: feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transierunt: obliti sunt cubilis sui. Hoc est, ignorato veræ fœlicitatis fonte, circa turbidas & lutulētas carnalium voluptatum lacunas (vt sitim suam explerent) errauerunt.

Quàm sit immedicabile malum Exo. 11.
cęcitas cordis, declarant illa Domini verba, non audiet vos Pharao vt multa signa in Ægypto fiāt. Quod reipsa Ægyptij ostenderunt, qui emisso iā post tot horrendas plagas è finibus suis populo, pęnitentia ducti, seipsos quasi temeritatis accusant dicentes, Quid est quod facere voluimus, vt dimitteremus Israel ne seruiret nobis? Iunxit ergo Pharao currū, & omnem populum &c. Quid hac cœcitate atque insania cogitari dementius potuit? Sed eò tamen cœcitatis ac amentiæ deueniunt, qui à Deo deseruntur.

Vbi animus in scelere obfirmatus & obcęcatus est, mirabiliū quoq; signorum cōspectu nihil cōmouetur. Exemplo nobis ad hoc erit Hieroboam Rex, qui nec dexteræ suæ ariditate neque eiusdē mirabili restitutione, neque altaris cōfractione, a sacrilego consilio suo reuocatus fuit. Hoc enim scriptura designauit cum ait, Post hæc verba non est reuersus Hieroboam de via sua pessima: sed è contrario fecit, &c. 3. Reg. 13. Idem 3. Reg.
etiam apparet in eo principe quin- 13.
quagenario, qui ad capiendum Eliā

à rege

4.Reg.1. à rege missus est, qui post milites cœlesti igne absumptos, eũ capere præsumebat, qui vno verbo cœlis vt ignẽ plueret, præcipere poterat. Quo quid dementius?

Peccantium multitudo, siue corruptio morum.

August. DVodecim sunt abusiones seculi: scilicet sapiens sine operibus, senex sine religione, adolescens sine obedientia, diues sine eleemosyna, fœmina sine pudicitia, dominus sine virtute, Christianus contẽtiosus, pauper superbus, Rex iniquus, Episcopus negligens, plebs sine disciplina, populus sine lege. August. de. 12. abus.

Cypria. Quod potest redimi non timetur: esse iam inter innocentes innoxium, crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere iura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est. Cypria Epist.2.

Saluia. Ratio prouidentiam tollentium, in hoc sita erat, vt quoniam Christiani essent, cunctis gẽtibus sanctiores, futuri quoque essent cæteris beatiores. Probat autem.6.libris Saluianus, deteriores penè nos esse cæteris gentibus: partim quod grauiora nonnũquam peccamus: partim quod etiã si eadem committimus, fidei tamen & Christianæ professionis gratia, grauioris apud Deum culpæ rei sumus. Nec vero abiecti solũ homines peccant, nobiles vero nõ peccant. Quid est enim cunctorum negotiantium vita, quam fraus, atque periurium? Quid est aliud curialium, quam fastus & luxuria? Quid est aliud officialium, quam calumnia? Quid militantium, quam rapina? Denique sæculũ totum in maligno positum esse dicitur. Merito enim totum in malo positum est, vbi boni locum habere non possunt: Statim enim vt quis melior esse tentauerit deteriorum abiectione calcatur: ac per hoc quodammodo omnes mali esse coguntur, ne viles habeantur. Quantus quæso in Christiano populo Christi honor est, vbi religio facit ignobilem? Saluia.cont. Gent.

¶ De corruptione morum ac totius vitæ multa leges Esai. 49. Item Ezechielis.22. Et item Micheæ. 7. COLLE.

Pœna, vel punitio quæ peccatis irrogatur.

AD LECTOREM.

QVoniam assiduis varijsq́, calamitatibus quotidie urgemur (sæpe enim fame, sæpe pestilẽtia, varijsq́, morbis & bellis infestamur) debet vtique pius concionator & humanæ salutis auidus hac temporum occasione vti, vt homines ad veteris vitæ pœnitentiam & peccati odium inducat: cum facile constet hæc omnia mala à iustissimo vindice Deo propter peccata immitti. Qua de causa paulò in hac materia longiores fuimus, varia scripturæ loca præsertim ex prophetis congerentes, vt habeat Ecclesiastes vnde hoc argumenti genus tractare commodius possit.

PEccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantũmodo, sed peccatum est & pœna peccati: quia iusto iudicio omnipotẽs Deus, cor peccantis obnubilat: vt præcedẽtis peccati merito, etiã in alia cadat: vt qui malum sciens perpetrat, deinceps iuste in alia etiam nolens cadat. Greg.lib.24.mor.c.12. Gregor.

Quem præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Greg. vbi supra.

Iustitia exigit, vt quod sponte fecimus, inuite toleremus. Gregor. vbi supra lib.4.

Super illud Iob. 5. De humo non egredietur dolor &c. Quia non de-

ea creatura nascitur pœna, quæ percutit: sed de ea quæ peccando, vim percussionis extorsit. Gregor. lib. 6. mor. c. 4.

Iob. 5. Peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto nec damnum suę cœcitatis intelligit. Vnde fit diuino munere vt flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas cęcabat. Greg. vbi sup. c. 17.

Torpens animus percussione tangitur, vt excitetur asperitas correptionis, origo fit luminis: & argumētum salutis est vis doloris. Grego. vbi sup. vide locum.

Quibusdam Deus per mala præsentia irrogare iam incipit tormenta sequentia: solos quippe pœna à supplicio liberat, quos immutat. Grego. vbi sup. lib. 9. c. 33.

Super illud, Scribis cōtra me amaritudines &c. quod scribimus manet, Deus autem scriba amaritudinis dicitur: cum diu semper in nos eius flagella perdurant.

Reproborum vita tantò sine flagello dimittitur, quantò ad nulla præmia seruatur. Greg. lib. 12. mor. c. 15.

Super illud: Qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius, Mali pòst ruinam oculos aperiunt: quia in pœna culpā vident. Boni autem ante culpam oculos apertos habent, quia vident ꝙ peccare non debent. Gregor. lib. 15. mor. c. 24.

Sæpe malus indignationem conditoris quam in æternum passurus est, in hac quoque vita positus experitur. Reprobi semper vt glareæ ad ima tendunt, licet suauiter. Greg. vbi sup. c. 28.

Flagella bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut quæ poterant perpetrari deuitant. Gregor. lib. 16. mor. cap. 19.

Flagellum tunc diluit culpam cū mutat vitam. omnis ergo Domini percussio, aut purgatio vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Gregor. in mor. lib. 18. c. 11.

Iustus flagellatur vt corrigatur, quia illum pater ad gloriam seruat: iniustus in suis voluptatibus relaxatur: quia tantò ei temporalia bona suppetunt: quantò æterna negantur: ita enim vituli occidendi saginātur, laboraturus sub iugo, retinetur. Greg. 21. moral.

Quisquis etiam pro peccato percutitur, nisi murmurādo renitatur? eò ipso iam iustus esse inchoat, quò ferientis iustitiam non accusat. Greg. 23. mor. c. 18.

Qui benigne hominem qui non erat condidit, eum qui iam est, non nisi iuste flagellat. Greg. vbi suprà.

Iustos flagella cruciant, ne opera extollant: iniusti non flagellantur, vt saltem hic benè habeant. Gregor. 24. moral. c. 15.

Nunquam suam culpam reprobi, nisi in pœna cognoscunt: quia cum pœna differtur, culpa despicitur. Gregor. 25. mor. c. 9.

Peccatum prius, causa sequentis: sequens, pœna præcedentis. Greg. 25. mor. c. 12.

Sancti temporalem iram lucrum computant, quò euadant æternam. Greg. 26. mor. c 1.

Te nemo amittit, nisi qui dimittit. Et qui dimittit, quò it aut quò fugit: nisi à te placido, ad te iratum? Nam vbi non inuenit legem tuam in pęna sua? Aug. confes. lib. 4. August.

Nihil est infœlicius fœlicitate peccantium, quæ pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Idem in Epist.

Super illud, Ne tardes conuerti ad Dominum, nec differas de die in diē. Subito enim venit ira eius. Hoc (inquit) Aug. in multis impletur: quibus ob nimia peccata, & in pręsenti, Dei ira superuenit, & in futuro seruat. Sed hoc nemo intelligit, nemo cognoscit, nec quisquā aduersa sustinēs Exod.

malis

malis suis æstimat irrogari sed quod pertulerit, consuetudinis potius putat esse, quã criminis. Et idcirco Deus in præsenti non videtur punire peccantes, quia cum punit, non cognoscitur. Aug. de vit. Christiana.

D. Chrysost. 1. tom. sermo. de Elia, de sterilitate trium annorum quę sub eodem Elia contigit agens, grauiter aduersus eos indignatur, qui varijs à Deo plagis attriti & admoniti, in eadem improbitate persistunt. Itaque ait. Proh nefas, nulla ex pęna correctio, & quasi aduersis, hominum malitia prouocetur: sic crescit quotidie, quod puniatur. Amant pęnam, supplicium diligunt: nolũt recordari, vt viuant: nolunt corrigi, vt euadant. Et mox, Crescit malitia populorum, crescit & inopia rerum. Sæuit cunctorũ impietas, sæuit & in cunctos necessitas. Vniuersi deficiũt victu, & ab idolorum non deficiunt cultu.

Hyeron. Nostris peccatis Barbari fortes sũt, nostris vitijs Romanus superaȝ exercitus. Infœlices nos qui tantum displicemus Deo, vt per rabiem Barbarorum illius in nos ira deseuiat. Ezechias agit pænitentiã, & 185000. vna nocte ab vno Angelo deleta sunt. Iosaphat laudes Domini concinebat, & Dominus pro laudante superabat. Moyses contra Amalech, nõ gladio, sed oratione pugnauit. Non intelligimus Prophetarum voces, fugiẽt mille vno persequente. Nec amputamus causas morbi, vt morbus pariter auferatur. Idem in Epitaphio Nepotiani.

Cypria. Ipse de seruo tuo exigis seruitium, & homo hominem seruire compellis: Et cum sit vobis eadẽ sors nascendi, conditio vna moriendi, corporũ materia consimilis, animarum ratio cõmunis, æquali iure & pari lege vel veniatur in hunc mũdum, vel de hoc mũdo postmodũ recedaȝ: tamen nisi pro arbitrio tuo tibi seruiatur, nisi ad nutum imperanti pareatur, imperiosus & nimius seruitutis exactor, flagellis verberas, fame, siti, nuditate, frequenter ferro, & carcere affligis & crucias, & non agnoscis Dominum tuum, cum sic exerceas ipse dominatum? Quid ergo Dominus noster noster nobis quotidie peccãtibus facturus est? &c. Cyprian. cõ. Demetrianũ.

Hostem quereris exurgere, quasi & si hostis desit, esse pax inter ipsas togas possit? Hostem quereris exurgere, quasi non & si externi desint gladij, intus & grauius de calumnijs & iniurijs potentium ciuium domesticæ impugnationis tela grassentur? De sterilitate & fame quereris cũ non famem maiorem quã siccitas rapacitas faciat? quasi nõ de captatis annorum incrementis, & pretiorum cumulis, flagrantior inopiæ excrescat ardor? Quereris claudi imbribus cęlum, cũ sic horrea claudãtur in terris? Quereris minus nasci, quasi quæ nata sunt indigentibus præbeantur? Pestẽ & luem criminaris, cũ peste ipsa & lue, vel detecta sint vel aucta crimina singulorum, dũ nec infirmis exhibetur misericordia, & in defunctos auaritia inhiat ac rapina? fugiunt morientium funera, & spolia appetunt mortuorum. Et profecto perire ęgrum voluit, qui censum morientis inuasit: atque inter populum frequenti strage morientem, nemo considerat se esse mortalem. Idem contra eundem.

Cum nihil à nobis penitus diuinæ iussionis fiat, quid est quod nos queramur de Deo, cum queri magis de nobis Deus possit? Quæ ratio est, vt doleamus nos nõ audiri à Deo, cum ipsi non audiamus Deum? & suspiremus non respici à Deo terras, cũ ipsi non respiciamus in cęlum? & molestũ sit despici à Deo preces nostras, cum præcepta eius despiciantur à nobis? Saluia. cont. Gentes. Saluia.

Ideo impatientes flagellorum Dei sumus, quia flagella Dei tantum inspicimus, flagellorum vero causas

inspicere

inspicere nolumus. Et si aliquando forte inspicimus, causas quidẽ quantum possumus extenuamus, flagella, quantum volumus extollimus. Idem ibidem.

Quid miramur si peccantes nos Deus verberat, cum ipsi peccãtes seruulos verberemus? Iniusti iudices sumus. Homunculos nos flagellari à Deo nolumus, cum ipsi conditionis sortisque nostræ famulos frequentissimè verberemus idem ibidem.

Mel bilem generat, sinapis & bilẽ excidit & flegmã, ideo Christus grano sinapis assimilatur. Clement. Alexan. Pelag. lib. 1. c. 11. Clemẽs Alexan.

Orate, ait Pharao, pro me Dominum. Super quo ita Origenes ait, Ne mo flagella Domini perniciem putet. Ecce Pharao durissimus, tamen proficit verberatus. Ante verbera Dominum nescit, verberatus supplicari pro se Dominũ rogat. Est profectus quidam in pœnis, hoc ipsum agnoscere quod merueris pęnam. Origen.

Contra eos qui de diuina prouidentia quæruntur, adduci potest plaga ea qua filij Israel cum in peccatũ incidissent, puniti sunt: de qua sic ait Apostolus, Neq; murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerũt, & à serpentibus perierunt. Obseruemus & nos (ait in hoc loco Origenes) ne simile offensionis incurramus exẽplum, quandoquidem & nos quoq; murmuramus. Etenim cùm de cœli intemperie, de infęcũditate fructuũ, de raritate imbrium, de prosperitati bus aliorum causamur, hoc est aduersus Deum murmur attollere.

Origenes super illud Exod. Reddens peccata patrum in filios &c. sic ait, Ego opto vt dum in hoc sæculo sum visitet Domin⁹ peccata mea, ne in altero audire merear, Fili recordare quia recepisti bona in vita tua &c. Propterea cùm corripimur à Domino, esse non debemus ingrati: ideo enim corripimur, vt non cum hoc Lucæ. 16 mundo damnemur.

Lento gradu ad vindictã sui, diuini procedit ira, & tarditatẽ supplicij grauitate pensat. Valer. Maxim. lib. 1. de memor. dictis. Vale. Ma.

¶Famẽ immitti à Domino propter peccata, testat̃ illa fames, quæ tribus annis Dauidis tempore vexauit Israelem propter Saulis crudelitatem & cædes quibus Gabaonitas oppresserat zelo quasi pro filijs Israel. Si ergo propter vnius crimina tam longo tẽpore tot populi pęnas dederũt, quid mirum, si cùm tam multa tot hominum crimina nunc regnent in mundo, tot calamitatibus atteramur? ¶Eadem de causa, hoc est propter varia hominum flagitia sterilitatem & famem à Domino immitti, extat insignis Hierem. 14. locus cuius initium est, Quod factum est verbum Domini ad Hiere. de sermonibus siccitatis. Item alius, Oseæ. 4. in quo peccata populi enumerans, sterilitatis pęnam minatur. Mirus item locus est Amos. 4. vbi Dominus & hac & alias huic similes plagas commemorat, quæriturque nihil eos his tantis plagis admonitos, de consuetis sceleribus immutasse. COLLE.

Quod bella vastationesque ciuitatum propter peccata eueniant, testatur aperte oratio Achioris ad Holofernem. Inquire, ait, an peccatum aliquod eorum vel offensa sit, alias erimus opprobrium. Vide locum. Vnde Iudææ Reges cum labefactatum à maioribus regnum, instaurare vellent, ab instauratione templi & religionis fęlicissimum exordium capiebant: vtpote qui intelligerent, salua religione, incolumem remp. fore. Iudit. 5.

Ecce sanus factus es, iã ampli⁹ &c. Intelligimus ex his verbis ꝓpter peccata morbum illum adeò diuturnũ illi accidisse. Hinc illud, Propter iniquitatem corripuisti hominem &c. Et, Allisisti nos in manu iniquitatis Ioan. 5. Psal. 38.

nostræ,

nostræ, Et, Esai. 64. Ecce in peccatis vestris venditi estis &c. Enumeratis quoque multis huius vitæ molestijs Propheta subdit, Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turb.s.quando videlicet propter peccata nostra varijs nos calamitatib⁹ premis. Hinc Apostolus ait, Cum iudicamur autẽ à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Ex quibus verbis intelligimus in maximo periculo versari eos, quibus (dũ male viuunt) omnia secunda & læta succedunt. Quia cum Deus nihil inultum abire patiatur: si in hac vita non corripiuntur, ad futura mala reseruantur: cum vel hic vel ibi iudicia Dei exercẽda sint, & ne verbum quidem otiosum supplicio suo vacare debeat. De his autem per Prophetam
Psal. 91. dicitur. Cum exorti fuerint peccato-
Psal 92. res sicut fęnum &c.vt intereant in sęculum seculi. Itaque in hoc sæculo florent sicut fœnum in futuro perpetuo marcescent.

Zach. 5. Varias in mundũ calamitates propter varia hominũ peccata immitti declarat mystica illa Zachariæ visio de muliere,cuius nomen erat impietas: quæ super amphoram sedebat: Ecce autem Talentum plumbi portabatur: ex quo massa plumbea in os eius immissa est. Quo symbolo designatur plagas & flagella diuina propter hominum impietatem prouenire.

Altissimus (ait Eccl.5.) est patiens redditor.Deus enim peccantes expectat, & benignitate sua eos ad pœnitentiam adducere nititur: & pœnis interdum mitioribus excitat: quos nisi resipiscant, acrioribus pulsat remedijs:ac tandem si obfirmato animo restiterint,extremis punit supplicijs. Sic Pharaonem primum verbis aggreditur, deinde culices in eũ immittit, exinde muscas, tertio ranas, quarto locustas omnia deuorantes, quinto grandinem omnia demoliẽtem: deinde acrius seuiens,primo genita omnia interfecit: ac postremo aquis obruit & æterno supplicio mactauit.Hinc Propheta,Deus iudex iudex iustus,fortis,& patiens. n.q.i.p.s. Psal. 7.
d. Nisi conuersi fueritis gladium suum &c.

Grauissima pęna est, cũ Dominus peccato peccatum punit aut cœcitate mentis. De huiusmodi enim pęna Hie. 30.
scriptum est, plaga inimici percussi te,castigatione crudeli.Hęc enim nõ tam paterna, quã hostilis castigatio est, quę ad reprobos tãtum pertinet.
Et illud, Ventus vrẽs in vijs quæ sunt Hier. 4.
in deserto, filiæ populi mei, non ad ventilandum & ad purgãdum. Hoc est autem seuerissimũ castigationis genus, cum videlicet castigatio non purgat animum, neque meliorẽ reddit. Longe vero aliter Dauid se à Domino vapulasse testatur cum ait, Bonum mihi quia humiliasti me. Et
priusquam humiliarer ego deliqui. Ps.118.
Vnde propheta hoc modo à Domino castigari petebat.d. Corripe me Domine in ira,& nõ in furore,ne forte ad nihilum redigas me.

Contra eos qui negant calamitates Deo peccata hominum vindicante, immitti, est illud Thren.3. Quis est iste qui dixit,vt fieret Domino nõ iubente?Ex ore altissimi non egrediẽtur nec mala nec bona? Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis? Quid igitur hoc tempore cũ à Deo corripimur,faciendum? Subdit protinus,Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum: leuemus corda nostra cum manibus in cęlum. Alioqui nisi hoc præstiterimus,cõqueri Dominus po-
terit illis Prophetæ verbis. Percussisti Hier. 5.
eos & non doluerũt: attriuisti eos,& noluerunt accipere disciplinam. Itẽ Amos. 4. post multas plagas populo frustra illatas, tandem Dominus ait, Facti estis velut torris raptus de incẽ
dio,& nec sic reuersi estis ad me. Itẽ Psal. 34.

dissipati

dissipati sunt, nec compuncti. Item Hiere.6. Probatorem dedi te in populo meo robustum, & scies, probabis vias eorum. Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter: æs & ferrum, vniuersi corrupti sunt. Defecit sufflatorium, consumptum est plumbū, frustra conflauit conflator, malitiæ eorum non sunt consumptæ. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos. Quod ait, Defecit sufflatorium, significat, & instrumenta conflantis, & ipsum æs quod conflabatur, cōsumpta fuisse, nihilque tanto labore profectum esse. Quod vero ait, Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos, euidens reprobationis & derelictionis signum est. Deserunt enim medici ægrum, quem mendicamenta non iuuāt. Vnde & illud eiusdem Prophetæ Curauimus Babylonem, & non est curata, derelinquamus eam, & abeamus vnusquisque in viam suam, quoniam peruenit vsque ad cœlum iudicium eius. Voces sunt Angelorum Babylonem obstinato animo in malo perseuerantem deserentium.

Hie. 51.

Propter vnius Acham culpam castra Israelitarum (quibus Deus terrā Cananæorum promiserat) in fugam versa sunt. Quo argumento videre licet, quibus plagis populus Christianus hac ætate dignus sit, in quo tam multa & magna scelera reperiuntur.

Paternæ pietatis esse à Domino vapulare, indicāt illa Prophetę verba, Imple facies eorum ignominia, &c.q.n.t.d. Huc & illud pertinet, Compelle eos intrare vt impleatur domus mea: quod plane tribulationibus sæpe fit. Itē est locus insignis Machab. 2.cap.6. Etenim (ait) non finere multo tempore peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium. Non enim sicut in alijs nationibus Dominus patiēter expectat, vt eas cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis statuit, vt peccatis nostris in finē deuolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod nunquam quidem à nobis misericordiam suam amouet: corripiens vero in aduersis populum suum non derelinquit.

Luc. 14.

¶Neq; plagis solum & verberibus, sed externis etiam beneficijs ad se nos trahere Dominus nititur. Atque hac ratione in veteri testamento ad pietatem populum suum alliciebat, dum omnia fere quę promittit: quęque minatur, terrena bona vera vel mala sunt: Non quod hæc potiora sint, sed quod hæc apud illos (qui terreni & carnales erant) potiora censerentur. ¶In quo maximè diuina pietas & prouidentia conspicitur, quæ adeò benigne se hominū moribus, & imbecillitati accommodat. Sicut enim prudens mater dum abluere vel pectere volens paruulum (si is ad hæc vocatus venire recuset) puerili aliquo obsonio, vel re aliqua ludicra, illum ad se trahit: ita diuina illa sapientia (quæ plusquam materna erga nos viscera gestat) dum infantiam & ruditatem nostram attendit, his nos rebus inuitat, quibus infantia nostra potissimum capitur: ideoque & plagas corpori immittit, & terrena bona promittit: quoniā ijs maxime ruditas nostra excitatur.

Quid tu vides Hieremia? Virgam vigilantem ego video. In virga quidē seueritas disciplinæ: in vigilia vero cura Dei scelera omnia cernentis & vindicantis agnoscitur. Vt intelligamus, impiorum perditionem & ruinas non dormitare, sed omnibus impie agentibus imminere. Hinc variæ in mundo calamitates, seditiones, bella, fames, & pestes, cæteraque mala (quibus quotidie mundus premitur, oriuntur.) Quæ tamen carnales homines inferioribus causis, non diuinæ prouidentiæ tribuere solent, cū Hier. 1.

tamen

tamen scriptum sit, Nihil in terra fi-
Iob.5. ne causa fit, & de humo non egredi-
Amos.3. tur dolor. Et, Non est malum in ciui-
tate quod Dñs non fecerit. Sic Iose-
phus vastationem Hierosolymorum
tribuit ijs qui nouarũ rerum studio
Reipublicę statum euerterunt: cum
tamẽ hoc ipsum à Dño in suppliciũ
immanissimi parricidij in Christi ne
Luc. 19. ce admissi decretũ fuerit. Quanto ali
ter vastationis huius causam Dñs as-
signauit, cũ ait, Venient dies in te, &
circundabũt te inimici tui vallo &c.
eo quod non cognoueris tempus vi-
sitationis tuę. Sic etiam permisit vio-
lationem iuramenti quod Sedechias
Rex præstiterat Chaldęis, vt hac oc-
casione eos propter idololatrię pec-
catum grauissimè plecteret. Sic
etiam pseudoprophetarum menda-
cia permittit, vt ijs inductus Achaz
rex Israel in prælium ascenderet cõ-
tra Ramoth Galaad, vt ibidẽ de itas
perfidiæ suæ pœnas daret. Itaq; cum
aliquid Dñs secundũ iustitiæ & sapiẽ
tiæ suæ leges decernit, media quo-
(vt ita dixerim) ad id apposita decer-
nit: qdam ipse faciẽs, qdam vero per
mittens. Vnde cũ sceleribus hoĩum
exigẽtibus Hierosolymã vastare vel-
let, oĩa ab ea salutis p̃sidia abstulit:
nempe validum, & fortem, & virum
bellatorem, & Principẽ super quin-
quaginta &c. Esa.3. Quid vero illud,
quod cum nominis sui gloriam sup-
plicijs Ægyptiorũ declarare vellet,
Ps.104. conuertisse dicitur cor eorum vt odi
rent populũ eius, & dolũ facerent in
seruos eius? Hoc est, hæc mala permi
sit, vt perfidorum punitione, poten-
tiæ suæ magnitudinem conspicuam
faceret. Omnium ergo rerum tam
minorum quam maiorum causas,
modo peccata non sint, in vnum
Deum Theologi referũt, qui ne pas-
serculum quidem in laqueum cade-
re sine ipso docent. Cæterum varias
temporum calamitates Philosophi
naturalibus causis, historiographi
moralibus, Mathematici vero more
suo astris tribuere solent: cum tamen
certum sit primam causam esse cu-
ius nutu omnia ista eueniant, & cu-
ius virtute reliquæ inferiores causæ
moueantur.

Præcipua malorum omnium cau-
sa videtur, quam Salomon assignat
his verbis. Etenim quia non profer- Eccl.8.
tur cito contra malos sententia, filij
hominum absque timore vllo perpe
trant mala. Quam quidem senten-
tiam paulo inferius cõfirmat his ver
bis. Vniuersa æquè eueniunt iusto &
impio, bono & malo, immolanti vi-
ctimas & sacrificium contemnenti:
Hoc est pessimum inter omnia quæ
sub sole fiunt, quia eadem cunctis
eueniunt: Vnde & corda filiorum
hominum implentur malitia, & con
temptu in vita sua: & post hæc ad in-
feros deducuntur. Ex quibus patet,
misericorditer nobiscum Deum age
re, cum varijs calamitatibus nos pre-
mit, & flagellis erudit. Eos autẽ qui
varijs castigati flagellis nõ resipiscũt
à Deo deseri, probat Ecclef. Israelis
exemplo his verbis. In omnibus his
non pœnituit populus, & non reces-
serunt à peccatis, vsque dum eiecti
sunt de terra sua, & dispersi sunt in
omnem terram, & relicta est gens
pauca & Princeps in domo Dauid,
Eccl.48. Hoc ipsum in oratione sua, Dan.3.
Propheta confitetur Domino cum
ait: Quia Domine imminuti sumus
super omnes gentes, sumusque ho-
die humiles in vniuersa terra propter
peccata nostra. Hoc ipsum etiã mul-
tò ante vaticinatus fuerat Moses di-
cẽs, Remanebitis pauci numero, qui
prius eratis vt stellę cęli: qa non audi
stis vocem Domini Dei tui. Leui.28.
Nec modò gentium excidia, sed ca-
lamitates omnes & plagas mũdi esse
peccatorum supplicia docet Eccles.
40. his verbis, Mors, sanguis, con-
tẽtio, romphea, oppressiones, fames,
contritio, & flagella, super iniquos
creata

creata sunt hæc, & propter illos factus est cataclysmus.

Frequenter Vates regius cæteriq; Prophetæ zelo diuinæ gloriæ incēsi, vindictā de peccatoribus sumi orāt: quò videlicet eorum flagitia supplicijs irrogatis cohibeantur. Hinc optatio illa, Si occideris Deus peccatores. Vox enim, Si, optantis est. Item illud, Vsquequo peccatores Domine vsquequo peccatores gloriabuntur &c? Item, Exurge Domine, non
Psal. 7. præualeat homo, iudicentur gentes in conspectu tuo. Item illud, Exurge Domine in præcepto quod mandasti: & synagoga populorum circundabit te. hoc est, Tu Domine præcepisti rectoribus ciuitatum, vt eos qui violarentur, iniuria prohiberent: nec aliquem finerent iniuste opprimi: tu ergo præsta quod alijs faciendum præcepisti, & vindica me ab impetu & iniuria hostium meorum.

Sæpe Dominus flagellis & calami
Psal. 82. tatibus corporum, morbos curat animorum. Vnde est illud, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomē tuum Domine. Item illud, In chamo & freno maxillas eorum constringe,
Psal. 31. qui non approximant ad te. Et, Multa flagella peccatoris &c. Quare si propter peccata flagella immittuntur, consequēs est, vt peccatis per pœnitentiam sublatis, flagella tollātur. Hoc autem Niniuitarum, hoc Dauidis
2. Re. 24. pœnitentia probat. Cum enim is Angelum euaginato gladio aduersus Hierusalem venientem intuitus esset, timore correptus, & in terram prostratus, Ego inquit, sum, qui peccaui &c. Hinc etiam Dominus Hier. 18. Repente, inquit, loquar aduersus gentem & regnum, vt eradicē & destruam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus illam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui, vt facerem ei, & subito loquar de gente & de regno vt ędificem & plātem illud. Item pro eo quod nos legimus, Pro hac orabit ad te omnis sanctus. i. t. o. verūtamē in diluuio aquarum multarum &c. Psal. 31.
Hier. ex Hebręo vertit. Vt cū inundauerint aquæ multæ, ad illum non accedant. Vir enim sanctus opportuno tempore veniam peccatorum impetrare contendit, vt cum calamitatū flumina inundauerint, ipse intactus & incolumis perseueret. Non enim pios homines petit communis calamitas. Noe enim inter impios iustus cum domo sua à totius orbis exitio, & Loth à communi Sodomorum incendio liberatur.

Propter peccata immitti à Domino calamitates, declarant illa verba, A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus. Propter iniquitatem corripuisti hominem, e. t. s. s. a. a. Psal. 38.
e Huc etiam pertinet & illud, Posuit Ps. 106.
flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim: terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea. Hęc autem Domini flagella, & prouidentiam eius declarant, & hominos ad eius cultum & venerationem inducunt. Propter illud dicitur, Psal. 57.
Lætabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris & dicet homo, Vere est fructus iusto, vere est Deus iudicans eos in terra. Propter hoc autem dicitur, Cum feceris iudicia tua in terra: Isai. 26.
iustitiam discent habitatoris orbis.

Inter patris familias seruos, sunt quidam, qui nullo pudoris aut honoris respectu à maleficio reuocantur: sunt contra egregię indolis alij, quos & pudor & amor erga Dominos in officio continet. Hi ergo cum delinquunt, admonitionibus, illi autem solis verberibus coerceri solent. Sic enim legimus, Seruus verbis erudiri Prou. 29.
non potest: quia quod dicis intelligit, & tamen audire contemnit. Ad hunc ergo modum se Dominus cum hominibus gerit, cum flagella & calamitates mittit. Quos enim verbis & be-

& beneficijs non emendat, velut seruos rebelles verberibus & plagis ad officium reuocare nititur. Non enim flagellat, vt vulneret, sed vt sanet. Vn
Psal. 44. de est illud, Virga directionis virga regni tui. Virga enim Christi non cōterit, sed in viam dirigit, & ad vitam perducit. Quod quidem significare videtur, cum nolentes ad cœnam suā venire, compelli præcepit. De his au-
Isai. 28. tem dictum est, Tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui.

Manus suas lauat in sanguine peccatoris quisquis improborum supplicijs consideratis, cautior fit, & alieno malo eruditus, mala sua corrigere studet: quòd quidem iusti viri facere solent. Non enim hoc fecit præuaricatrix soror Israelis Iuda: quæ nec supplicio quidem sororis suæ, & vindicta diuina erudiri ad salutem voluit: ideoque simile subijt suppliciū. Vide Ezech. 23. locum insignem.

Quæ sit peccati grauitas & malitia, quo item odio Deus aduersus illud feratur, pœna subsequens & vindicta declarat. Quid autem atrocius quam templum & altare suum quod vnicum in toto orbe erat, & sacram illam arcam, tabulasque eius digito conscriptas propitiatorium, vnde ipse responsa dabat, cęteraque sacra vasa, consilio & spiritu eius fabrefacta demolitum fuisse? Sic enim legimus, Repulit Dominus altare suum, male
Thre. 2. dixit sanctificationi suæ &c. Thren. Cuius templi excidium per Ezech. minatur his verbis. Ecce ego polluā sanctuarium meum, superbiam Imperij vestri, & desiderabile oculorū vestrorum, & super quo pauet anima vestra &c. Vide locum Ezech. 24. Ad hanc enim calamitatem designandā Ezechielis vxorem mori voluit, & sine planctu & lamentis funus eius efferri. Quia vero rudes homines fiducia templi & sanctuarij Domini tutos se fore arbitrabantur quanuis impiè agerent, ideo illos ab hac inani fiducia reuocat his verbis. Nolite confidere in verbis mendacij dicentes, templum Dñi, templum Dñi, tēplū Dñi est. Hier. 7. Nō enim propter locum gentem, sed propter gentem locum Deus elegit. Ideoque & ipse locus degenerante populo, malorum eius particeps effectus est. 2. Mach. 6.

Cognoscetur Dominus iudicia faciens: qui videlicet ab improbis non agnoscitur misericordiam exercens. Qui enim clementissimum & beneficum patrem beneficijs prouocantē agnoscere noluerūt, iustum est vt flagellis saltē eruditi & castigati agnoscant: Vnde est illud, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Et alibi, Misereamur impio, & non discet facere iustitiam. Sed eò tamen obdurationis & cęcitatis mundus deuenit, vt nec flagellis attritus vel Dei indignātis furorem, vel suam prauitatem agnoscat. Psal. 9. Psal. 82. Isai. 26.

Timor & dolor ex imminenti Dei vindicta conceptus si cum castigatione vitæ coniunctus sit, salutaris est: qualis Niniuitarū fuit, qui & timuerunt Dominum, & à via sua mala cōuersi sunt. At, qui ex solo sui ipsius amore, sine vitæ emendationem proficiscitur non perinde salutem parit. De hoc autem legimus in Psal. 77. Cum occideret eos, quęrebant eum, & reuertebantur &c. Quibus verbis Propheta describit fictam pœnitentiam improborum, qui nōnunquam resipiscere videntur, & grauissimè angi quod deliquerint, & leges Dei violarint. Verum his non iniuria, quam Deo faciunt, est dolori, sed pęna, quā metuunt vel iam sustinent: itaque cū doleant, amore sui non Dei, sublatis flagellis statim in pristina scelera & flagitia relabuntur: nam qui amor improbos ad dolendum excitat, is amor longè facilius eosdem ad peccandum impellit. Hanc autem pœnitentiam fictam fuisse, declarat id qd sequitur, Et dilexerunt eū in ore suo,

& lingua

& lingua sua mentiti sunt ei. Pro quo Hiero. vertit, Et lactauerunt eum in ore suo, ex l. s. m. s. e. De his autē Dominus ait, Nō omnis qui dicit mihi, Domine intrabit &c. Et Esai. Populus hic labijs me honorat. c. a. e. l. e. a. m.

Seueritatem diuinę vindictæ propter admissa scelera exponit Propheta Psal. 78. cuius initium est, Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctū tuū &c. quæ sequuntur, quibus atrocissimū & miserabile ciuitatis sanctę excidiū describit. Hanc cladem accidisse, vel sub Nabuchodonosore, vel sub Antiocho rege constat: Deus enim vbique Deus, hoc est verè magnus est, siue cùm remunerat merita, siue cùm punit peccata, siue cum consolatur, siue cum minatur. Quare horrendū est incidere in manus Dei viuentis. Huc pertinet & illud Sion quasi ager arabitur, & Hierusalē erit in aceruū lapidum, & mōs domus Domini in excelsa syluarum. Qua pęna quid atrocius? Similis vastatio describitur. 1. Machab. 4. Sic enim ciuitas & templum à ciuibus desertum fuerat, vt in atrijs domus Domini essent virgulta nata sicut in saltu. Propter peccata enim populi Dominus nec sanctuario quidem suo pepercit.

Maximū supplicij genus esse nullo affici supplicio prauè agentes, declarant illa Domini verba per Prophetā, Et non audiuit populus meus vocem meam &c. Ideo dimisi eos secundum desideria cordis eorum &c. Pro quo Hiero. vertit, Et dimisi eum
Oseæ. 4. in prauitate cordis sui &c. Cui simile est illud, Non visitabo super filias vestras cùm fuerit fornicatæ, neque super sponsas vestras cum adulterauerant.

Aliquando Deus peccantes homines punit vt amicus, aliquando vt inimicus: hoc est aliquando vt pius pater, aliquando vt seuerus iudex. De hoc autem puniendi genere dicitur. Hiere. 30. Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Cæterum, De hoc autē multa sunt in scripturis loca Apoca. 3. Ego inquit Dominus quos amo, arguo, & castigo. Itē Prouer. 3. Disciplinam Domini fili mi ne abijcias, nec deficias cum ab eo corriperis: quem enim diligit Dominus corripit &c. Et ad Hebr. 12. Tāquam filijs, vobis se offert Deus: quis enim filius quem non corripit pater? &c. quæ sequuntur in eandem sententiā. Est item insignis locus Esai. 27. In tēpore illo vinea meri cantabit ei, ego Dominus qui seruo eam: repēte propinabo ei (nempe calicem indignationis meæ) ne forte visitetur contra eam, (hoc est ne fortè acerbiori sentētia feriatur) indignatio non est mihi. Quam quidem sententiam breuiter & apertè exposuit Apostolus cum ait, Cum autem iudicamur à Domino corripimur, vt non cum hoc mūdo damnemur. Simile est & illud 1. Cor. 11.
Amos. 3. Tantummodo, ait, vos cognoui ex vniuersis cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos vniuersas iniquitates vestras. Idem testatur & illa sancta fœmina Iudith. 8. Reputātes, inquit, peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse, flagella Dn̄i q̄bus quasi serui corripimur, ad emēndationē, non ad perditionē nostrā euenisse credamus. Ideoque & calicē tribulationis temperat, potumq; dat nobis in lachrymis in mensura, & vires etiam ad tribulationis ponderus ferendum subministrat, vnde illud, Castigans castigauit me Dominus &.m.n.t.m. Quibus verbis significat se à Deo non hostili modo, sed paterno fuisse castigatum: Quod vires etiam suggerat ostendit cùm ait, Impulsus euersus sum vt caderem, &.D.s.m. Hac autē de causa Dauid se à Domino castigatum fuisse testatur cum ait, Et disciplina tua correxit me in finem, &.d.t.i.m.d. Et Hiere. in persona Psal. 117. Psal. 17.

persona vapulantis à Deo populi ait,
Hie. 31. Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus Et rursum, Faciam enim consummationem in cæteris gentibus, te autẽ non faciam in consummationem, sed castigabo te in iudicio &c. Hac etiã de
1. Cor. 5. causa Apost. impurum hominẽ tradit Sathanæ in interitum carnis, vt spirit⁹ eius saluus esset in die Christi. Hac etiã de causa, tribus annis & sex mẽsibus orationis suæ virtute pluuiã cõtinuit Elias, vt attritus calamitatis magnitudine populus, ad pęnitentiã & timorem fenẽtis Dei excitaretur. Hac item de causa viri sancti paternam hanc & medicam virgam à Domino petũt, vt corporis castigatione anima sanetur, & animaduersione tẽporali euitent ęternam. ¶ Cæterùm quos plaga inimici percutit, varie & multipliciter punit: aliquando enim nullo in hac vita supplicio afficit, sed eos sibi ipsis suisque cupiditatibus ludibrioque fortunæ permittit. Vnde
Psal. 9. est & illud, Exacerbauit Dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quęret. Hoc est nõ punit in pręsenti, vt acrius sęuiat in futurũ. Aliquando fidei candelabrum subtrahit cũ prauos homines in errores labi permittit, vt ipse in Apoc. minatur. Aliquando subtrahit auxilium, illud quo fuerat homo conuertendus, quo subtracto dicitur vel obdurare, vel excęcare: quod genus supplicij maxime formidãdum est. Hoc enim tempore nec verbis nec verberibus, neque etiã miraculis, proficit homo. Magnum enim miraculũ fuit quod triennio Elias orationis suę virtute cęlum clauserit: quo tamẽ Rex Achab adeo commotus non est, vt gentes & regna omnia adiurauerit, ad necem quærens hominem quem cœlis & astris imperasse cognouerat. Aliquando vero (quod grauissimumque supplicium est) peccatum pecca to punit, quod illa Prophetæ siue imprecatio, siue prędictio designat,
Appone iniquitatẽ super iniquitatẽ eorum, & non intrent in iustitiam tuam. Aliud vero castigationis genus est non minus acerbum, cùm videlicet Dominus puniens non agnoscitur, cum tamen scriptum sit, Cognoscetur Dominus iudicia faciens. Huius autem siue cęcitatis, siue obdurationis, multa sunt in scripturis testimonia. De hoc enim & Propheta quæritur cum ait, Percussisti eos & non doluerunt &c. Itemque, Et populus non est reuersus ad punientem se &c. Et ipse quoque Dominus de hoc queritur cum ait, Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt. Et, Super quo percutiam vos vltra addẽtes pręuaricationẽ &c. Amos autem. 4. habetur locus insignis, in quo varia Dei flagella enumerantur, quibus homines pene attriti atque consumpti, tamen obstinato animo in sceleribus suis perstiterunt, vt de illis quidem merito dici possit, Dissipati sunt, nec compuncti. Tales autem similes ijs esse videntur quibus Moses dixit, Oculi vestri viderunt signa illa atque prodigia quæ fecit Dominus in terra Ægypti, & non dedit vobis Dominus oculos videntes & aures quæ possent audire, & cor intelligens vsque in præsentem diem. Tot enim miraculis inspectis Vitulum fabricauerunt, & dixerunt, Ecce Dij tui Israel: qui te eduxerunt de terra Ægypti. Qua cœcitate quid fingi horribilius potuit? His ergo similes videntur, qui cum Deũ videant homines quos ipse condidit & redemit gladio, aut peste, aut fame mulctantem, varijsq; plagis furoris sui magnitudinẽ testãtẽ, neq; oculos habent, neque mentem, qua tam euidenti indicio, & furorum Domini indignãtis, & scelera sua agnoscãt. Et quidem de Iudæis dicitur. Cum occideret eos, quærebant eum & reuertebantur, & diluculo veniebãt ad Deum

Marginal references (right column): Psal. 68. — Psal. 9. — Hier. 5. — Hier. 2. — Isai. 1. — Psal. 38. — Deut. 4. — Exo. 32. — Psal. 77.

Deum (itaque qui miraculorum magnitudine non excitabantur, pœnarum seueritate coercebantur) at isti ne tot quidem plagis attriti diuini furoris prauitatis suæ magnitudinem intelligunt.

Non solum hoc obseruat supernus ille iudex vt sceleris magnitudini pœnæ seueritas respondeat, (iuxta illud, Quantum glorificauit se & in delicijs, tantum date ei tormentum & luctum) sed etiam vt sceleris indignitati qualitas respõdeat supplicij. Qua de causa Dominus Pharaonem qui aquis Hebræorũ filios interimebat, aquis etiã criminis huius pœnas voluit pendere. Ob hoc autẽ Sap. 19. legimus, Ducebat ad hoc illos digna necessitas, & horum quæ acciderant commemorationẽ amittebant, vt ea quæ tormentis deerant, repleret punitio. Hoc est vt post cæteras plagas, hac nouissima punirẽtur, vt aquis interirent, qui aquis innocentes paruulos interficiebant. Apo. 18.

Ad gloriam Dei maxime pertinet meritum de impijs suppliciũ sumere. Quod quidem Propheta testatur cum ait, Honor regis iudicium diligit. Hinc illa Domini verba, Sanctificabor in his qui appropinquant mihi: hoc est eorum punitione me scelcribus eorum infensum esse declarabo: vt hoc opere sanctitas mea hominibus conspicua fiat. Hoc etiam ostẽdunt & illa, Glorificabor in Pharaone & in omni exercitu eius. Hoc supplicio Dominus gloriȩ suæ magnitudinem ostendit, dum & potentiam suam declarauit, & de tyrannide ac superbia impiorum supplicium sumpsit: quemadmodum Ietro quoque Moysi socer testatus est. Psal. 89. Leu. 10. Exo. 14.

Quàm variæ & multiplices calamitates, propter peccata hominibus immittantur copiosȩ inuenies Leuit. 26. Harum porro calamitatum finis est, quem in eodem loco Dominus declarat cum ait, Tunc orabunt pro impietatibus suis, & recordabor fœderis mei &c. Iusti enim iudicis mẽs non ad hominis perniciem, sed ad morbi sanitatem tendit.

Tentatio, quæ est via ad peccandum.

SVper illud Iob. Diuiditur æstus super terram. D. Gregor. sic ait, complexionem vniuscuiusque aduersarius perspicit: & tunc tentationis laqueos opponit. Alius nanque lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribꝰ existit. Quo ergo aduersarius occultius facile capiat, vicinas cõplexionibus deceptiones parat: quia lætitiȩ voluptas proxima est, lætis moribus luxuriam proponit Et quia tristitia in iram facile labitur, tristibus peccatum discordiæ porrigit: quia timidi supplicia formidant, pauentibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conspicit, eos ad quæcunque voluerint, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus, vitijs conuenientibus insidiatur. Greg. 29. mor. Exo. 18.

Nemo vires suas ĩ pace cognoscit. Grego.

Tentatio est vita hominis, super terram: quia aut virtutibus vacua mens ad cęlum assurgere non valet, aut aliquando ex earum occasione in deterius ruit. Greg. vbi supra li. 8. c. 9.

Ipsa iusto fit aduersitas prospera, tentarique post virtutes desiderat, ne ex earum confidentia cadat. Gre. vbi supra. c. 10.

Ideo sanctos tentare permittit, vt dum pulsata mens trepidat, in solo Dei adiutorio, spei pedem robustius figat. Gregor. lib. 9. cap. 36. moral. Iob. 78.

Circundedit me lanceis suis. Quia tentatione sua ab omni parte nos petit. Dum enim vnũ vitium calcamus, inde aliud suboritur: vt ex continentia, inanis gloria: ex liberalitate auaritia: quia rursum colligere quærimus quod tribuamus. Gregor. vbi supra lib. 13. cap. 9. Iob. 16.

Si

Si tentationi nascenti non festine resistitur, eadem qua nutritur mora roboratur. Greg. 21. mor. c. 8.

Data potestas Dæmoni dum bona Iob interimere appetit, bonum patētiæ aperuit quod latebat: & quot vulnera intulit, tot coronas ministrauit. Greg 23. mor. c. 1.

In profectu tentamur quatenus & in ipso profectu cognoscamus quid de diuino munere, & in tentatione quid de proprijs viribus sentiamus. Ideo quatit tentatio, non deijcit, pulsat, non frangit. Gregor. 23. moral. cap. 24.

Vitia dum tentant, proficientes in nos virtutes humiliant: flagella autem dum tentant, surgentes in corde voluptates eradicant. Gregor. 23. mor. c. 27.

Si bella desunt, virtutum experimenta nō proderūt: improuidus miles est, qui prouidum se in pace gloriatur Gregor. vbi supra.

Diabolus quanto magis nos sibi rebellare conspicit, magis expugnare contendit: eos enim negligit pulsare, quos quieto iure possidet. Gregor. 14. mor. c. 2.

Sæpe mens quæ aduersa multa & fortia superat, vnum in se & fortasse minimum, quanuis magna intentione inuigilet, non expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur: ne ex omni parte virtutibus splēdēs, in elationē subleuetur: vt dum in se paruum quid reprehensibile videt, & tamen hoc subigere non valet, nequaquā sibi, sed authori victoriā tribuat, in his quæ subigere fortiter valet. Quod ad hoc agitur vt mens proficiens ad virtutem iustitiæ, sua meli⁹ infirmitate roboret: & inde verius in bonis luceat, vnde ea etiam nolentem parua reprehensibilia humiliter obscurant. Vnde & bene cum Israelitico populo percepta promissionis terra diuideretur, Ephraim tribui Chananæus Gentilis populus nō occisus, sed factus est tributarius. Recte autem tributarius effici dicitur: quia hoc ipsum vitium quod subigere non possumus, ad vsum nostræ vtilitatis, humiliter retorquemus: vt eò de se mēs, & in summis vilia sentiat: quòd suis viribus etiā parua quæ appetit, non expugnat. Vnde & bene rursum scriptum est, Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem. Ad hoc namque quædam minima vitia nostra retinētur, vt se se nostra intentio solicitam in certamine semper exerceat, & eò de victoria non superbiat, quò viuere in se hostes conspicit, à quibus adhuc vinci formidat. Gregor. mor. libro 4.

August. super illud Pauli. Caro cō cupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem, sic ait. Attēdite sancti quicunque pugnatis. Præliantibus loquor, intelligunt qui pugnant, non me intelligit qui non pugnat. Quando enim ad illud vētum fuerit, vt nulla omnino exurgat concupiscētia aduersaria, nullus erit hostis cum quo luctemur, nec expectatur ibi victoria, qa de hoste iā victo triumphatur. Volumus vt nullæ sint concupiscentiæ, sed non possumus. Velimus, nolimus, habemus illas: velimus, nolimus, titillāt, blandiuntur, stimulant, infestant, surgere volunt: sed præmuntur quidem, nondū extinguntur, quandiu caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Nos qui senuimus in ista militia, minores quidē hostes habemus, sed tñ habemus. Fatigati sunt quodammodo hostes nostri iam per ætatem: sed tamen etiam fatigati, nō cessant qualibuscunq; motibus infestare senectutis quietem: acrior pugna iuuenum est: nouimus eam, transiuimus per eam. sermo. 43. de verb. Domini. August. Galat. 5.

Omnes qui volunt pie viuere in Christo Iesu, persecutionē patientur. 2. Tim. 3

Non enim quia modo Diabolus per reges non fæuit, ideo Christiani non patiũtur persecutionem. Si mortuus est Diabolus, mortuę sunt persecutiones: si autem ille aduersarius noster viuit, vnde non tentationes suggerit? Vnde non fæuit? Vnde nõ minas aut scandala procurat? O si incipias pie viuere, videbis quia omnis qui vult pie viuere in Christo, persecutionem patietur. Pugnæ certe non desunt: pugnamus cum concupiscentijs nostris: pugnamus foris cũ infidelibus & inobediẽtibus hominibus: pugnamus intus cũ suggestionibus & perturbationibus carnalibus. Vbique pugnamus adhuc. Augustin. super Psal, 127.

Adhuc viuunt in memoria mea, de quo multa loquutus sum, turpiũ rerum imagines, quas ibi consuetudo mea fixit, & concursant mihi, vigilanti quidem, carentes viribus, in somnis autem non solum vsq; ad delectationem, sed etiam vsque ad consensionem factumq; simillimum. Et tantum valet imaginis illusio in anima, & in carne mea vt dormienti falsa visa persuadeãt, quod vigilãti vera non possunt. Nunquid non potẽs est manus tua Deus omnipotens sanare omnes languores animæ meæ, atque abundantiore gratia tua lasciuos motus etiã mei soporis extinguere? Augebis Domine magis magisq; in me munera tua, vt anima mea sequatur me ad te, concupiscentiæ visco expedita. August. confess. lib. 10.

Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine peccato, sine tentatione: quia profectus noster per tẽtationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit, nisi tẽtatus, nec potest coronari nisi vicerit: nec potest vincere nisi certauerit: nec potest certare, nisi inimicum, & tentationes habuerit. Idem Psal. 60.

Tantum admittitur Diabolus tentare quãtum tibi prodest, vt exercearis, vt proberis, vt qui te nesciebas, à te ipso inueniaris. Idem super Ps. 61.

Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi: blãditur enim vt decipiat, terret, vt frangat: nõ nos teneat voluptas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus. Idem, in sermo. Sancti Vincentij.

Tunc maxime oppugnamur, cum nos oppugnari non credimus. Inde me persequitur luxuria, inde Auaritia conatur irrumpere, inde venter meus vult mihi pro Deo esse: Persequitur me (inquam) hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes. Hierony. in Epist. ad Heliod. Hieron.

Venena non dantur nisi melle circumlita, & vitia non decipiunt, nisi sub specie vmbraq; virtutum. Idem ad Lætam.

Nolo turpem sinas cogitationem crescere: dum paruus est hostis interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam dicẽtem, Filia Babylonis misera &c. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. Quia enim impossibile est, in sensum hominũ non irruere innatum medullarum calorem: ille laudatur, ille p̃dicatur beatus, qui vt cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, & allidit ad petram. Petra autem Christus est. Idem ad Eustochium.

Petra refugium herinaceis, & reuera refugium. Vbi enim est tuta firmaque requies infirmis, nisi in vulneribus Saluatoris? Tanto illic securior habito, quanto ille potentior est ad saluandum. Fremit mundus, premit corpus, insidiatur Diabolus, non cado, fundatus enim sum supra petrã. Ber. super Cant. Bernar.

Quotquot degimus in regione vmbrę mortis, in infirmitate corporis, in loco tentationis, si diligenter aduertimus, triplici hoc incommodo miserabiliter laboram⁹: nã & faciles sum⁹

ad

ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendum. Itaq; si discernere volumus inter bonum & malum, decipimur: si tentamus facere bonum, deficimus: si conamur resistere malo deijcimur, & superamur. Nec mirũ, quia vt dicitur Iob.41. Non est potestas super terram, quæ possit ei comparari. Caduer satio nostro. Idem de consid.

Diabolus omnium discurit cõsuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus: & ibi causas quærit nocẽdi, vbi quẽque viderit studiosius occupari. Idem in serm.

Periclitatur castitas in delitijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in mundo Idem, sermo.

Fratres, si modo præsentem videremus Adam in eo articulo positum, ascendentibus cogitationibus in cor eius, & coarctari inter precẽ vxoris, & præceptum Creatoris, nonne clamaremus aduersus eum dicentes, Caue tibi miser: vide ne feceris: seducta est mulier: non acquiescas ei: Vt quid ergo quoties apprehendit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis? Idem, in serm. omnium sanctorum.

Pe.Rau. Diabolus mali autor, nequitiæ origo, rerũ hostis, secundi hominis semper inimicus: ille laqueos tendit, lapsus patat, foueas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, errores serit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, conscindit vnitatem, violat diuina, humana tentat. P. Raue. serm. de ieiunio & tentationibus Christi.

Leo Papæ. Peruigil ille tẽtator eos acrioribus pulsat insidijs, quos maxime videt abstinere à peccatis Nam à quo dolos suos cõtineat, qui ipsum quoque Dominum maiestatis ausus est calliditatis suę fraude tẽtare? Viderat superbiam suam baptizati Domini Iesu humilitate calcatam, intellexerat quadraginta dierum ieiunio omnẽ cupiditatẽ carnis exclusam, & tamen non desperauit de artibus suæ malitiæ spiritualis improbitas, tantumq; sibi de naturæ nostræ mutabilitate promisit, vt quem verum experiebatur hominem, præsumeret posse fieri peccatorem. Leo. Papa in serm.

Super illud Psal. Quoniam humiliata est in puluere &c. Magna cõtra contra Diabolum arma sunt in suis viribus fiduciam nõ habere, sed Deũ rogare qui aduersarium possit opprimere. Cassiod. Cassiod. Psal.43.

Isidor. Quanto propinquius finem mundi Diabolus videt, tanto crudelius persecutiones exercet: vt qui se continuo damnandum conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus addicatur. Isidor. de sum. bon.

Diabolus per rerum carnalium concupiscentias, & illicitas voluptates, extrinsecus blãditur, intrinsecus insidiatur: interficit spiritum, dum oblectat affectum: & (sicut dixit Propheta) ad tempus indulcat fauces, nouissime autem felle amarior inuenitur: modo delectat peccare, sed post modum non delectabit ardere. Eus. Emiss. de Epipha hom.3. Euseb. Emisse.

Omnem nocendi potentiam Diabolus se amisisse cognouit, quia noxios virulentorum dentium morsus, sacro in corpore Christi dereliquit: & ideo nunc infęlices quosque quos sibi assensum facilem accommodare præuiderit, ad fauces suas solis solicitationum carminibus trahit: & voluntariam prædam inermis expectat, ac proinde prostratus à Domino humanum genus non quasi fortior impugnat, sed iniqua consilia quasi debilitatus sibilat. Idem, de Pascha. hom.3.

Qui intra muros positi vix resistimus, in sęculo expositi, q̃d faciemus?

Qualiter stare poterunt in fluctu, atque in ipso colluctantium tempestatum impetu, qui tam grauiter periclitatur in portu? Idem, ad Monach. hom. 5.

Origen. Sicut caro si sale nō aspergatur corrumpitur: ita & anima nisi tentationibus assiduis saliatur, cōtinuo resoluitur, & relaxatur. Orige. lib. Num.

Somnum vulpes simulat, vt auem fallat: Dæmon vero & corporis pudicitiam fingit, vt animam perimat. Ne credideris in vita tua luto carnis tuę: neque tibi ipsi omnino fidas, donec Christo Domino obuiam pergas. Clim. Grad. 15.

Si vero fraudes Dæmonum obseruemus diligentius, inueniemus eos post fœdam actionem, iustum illum iudicem, durumque atque inclemētem appellare. Nam prius quidem, vt nos ad peccatum hortarentur, clementiam illius suggerebant, post lapsum vero iam illius inuiolabilem iustitiam suggerunt, vt nos in desperationem pręcipitent. Idem, ibidem.

Cum nec dum mentis soliditate, orationisque secretissima virtute cōtra hostes nostros insurgere valem⁹, fortasse illis cedim⁹. Exili citò si possibile est, abscondere modicū secretius: eleua animi aciem si potes: sin vero vel exterioribus luminibus in cęlum respice: extende in figuram crucis immobiles manus: vt per ipsam quoq; formam & habitum orātis Amalech confundas, & superes, clama ad eum qui saluare te potest, ita semper exordiens. Miserere mei quoniam infirmus sum. Tunc experieris altissimi virtutē: atque inuisibiliter, inuisibiles per inuisibilis persequeris auxilium. Qui sic pugnare assuefactus est, citò, ac solo nutu animi persequi hostes atq; fugare poterit. Idem, ibidem.

In omnibus quæ secūdum Deum operamur, tres nobis foueas Dæmones parant. Ac primum quidem, bonum vti ne fiat impedire conantur. Secūdo vero si in primo superati fuerint, vel ne secundum Deum fiat, moliuntur. Quod si hac quoq; intētione sua fures ipsi potiti non fuerint, tunc iam silentio nostræ animæ astantes, (vt qui per omnia secundum Deum conuersati sumus) laudibus nos efferunt, & beatos dicunt. Idem ibidem.

Cum mundanis Dæmones per res ipsas magis luctātur, cum monachis autem ferè per rationum disputationes: negotijs enim & operibus per solitudinem soluti sunt. At quanto facilius est mente peccare, quam externa actione, tanto est animi bellū difficilius, quam ipsarum rerum. Est enim mens quiddam quod facile mouetur, & ad contrarias legi phantasias effrenata. Euagrius. Euagri.

Incipe resistere desiderijs tuis, & tunc intelliges quam fortes sunt spiritus desideriorum malorum qui te persequuntur. Hæc est pugna periculosa, & hæc est gloriosa victoria, qui potuerit odisse quod amat, & amare quod odit. Chrysost. super Matth. Chryso.

Parua scintilla cōtempta, magnū excitauit incendium. Adilon. Adilon.

Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus. Boetius. 3. de consol. Boet.

Nulla laus est, ibi esse integrum, vbi nemo est, qui aut possit, aut conetur corrumpere Cicero 2. Act. in Verrem. Cicero.

¶Ne magnitudo reuelationum &c. COLLE.
Quid magis cognitionem sui præstare poterat, quàm diuinorum secretorum reuelatio, & in tertium cœlum ascēsus? Animaduerte ergo diligēter, quanta sit tentationis vtilitas, quæ ad elationem animi comprimendam reuelatione ipsa potentior est, quandoquidem tentatio Apostolo præstitit, quod non erat reuelatio præstitura. Hinc illud: Qui nō est tētatus, q̄d scit? 2.Co.12. Eccl. 34.

Quemadmodum piratæ nauibus auro

auro pretiosisque mercibus oneratis magis quàm vacuis insidiantur: ita Dęmones vehemẽter illos insectant, qui spiritualibus diuitijs onusti sunt.

Videat homo qua cura & solicitudine sibi prospicere debeat: Intra se enim quisque nostrum deceptricem Euam gestat: nempe carnem spiritus inimicã, ideoq; sęuiorem inimicam: quæ non vulnerãdo, sed velut altera Sampsonis vxor blandiendo, periculosius insidiatur. Est hic hostis domesticus tantò magis timendus, quantò interior & propior nobis est. Si enim in gratia conditus & in paradiso cõstitutus homo, ab hac Eua deceptus est, quis à paradiso expulsus, & illa originali iustitia nudatus, nõ timeat? quis nõ studiosissimè ab ea quæ dormit in sinu suo, custodiat animã suã? Quòd si spiritũ & carnẽ fratres esse dicas, non abnuo, fratres sunt: Verũ sicut Iacob & Esau fratres, & quidẽ fratres gemini erãt, quorũ tamen alter alterũ supplãtare nitebatur. Itaq; fratres sunt, sed valde inter se dissimiles. Ideoq; alter ab altero nempe spiritualis à carnali semper sibi timere debet, & cũ illo ad Deũ assidue clamare: Erue me de manu fratris mei:
Gen. 32. quia valde eũ timeo. Et, Exurge Dñe
Psal. 9. non præualeat homo, nẽpe caro cõtra spiritũ, lapsa natura cõtra gratiã, peccatũ cõtra peccati remediũ, Adã cõtra Christũ. Eiusdẽ periculi nos illa quoq; Apostoli verba admonent:
Heb. 12. Deponentes omne pondus, & circũdans nos peccatum. Quo circundandi nomine nos vndiq; à peccatis obsessos esse significat. Oĩs enim creatura in laqueum & muscipulam pedi-
Rom. 7. bus insipientium est. Verum lõge est grauius, quod alibi dicit: Iã non ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum. Periculosior enim hostis est, qui arcẽ occupauit, quàm qui eã obsidet. Illud igitur ad mundi laqueos, qui extra nos sunt, hoc ad peccati fomitẽ intra nos degẽtẽ referatur: qui adeò acriter nos ad peccatũ solicitat, vt ipsius peccati nomine designetur.

Qui nõ est tentatus (ait Eccl.) quid Eccl. 34.
scit? Multa vidi errando, & plurimas verborũ cõsuetudines. Pro quo alius vertit, Et plura quàm dicam intelligo. Aliquoties vsq; ad mortem periclitatus sum horum causã, & liberatus sum gratia Dei. Eccle. 34. Huc spectat & illud eiusdem, Vasa figuli ꝓbat fornax, & homines iustos tẽtatio
tribulationis. Mox autem subdit: Ho Eccl. 27.
mo sanctus in sapientia permanet vt sol, stultus vt luna mutatur.

Sunt qui varijs atq; monstruosis cogitationibꝰ cum alias tũ pręcipue in oratione turbatur. Quos tamẽ hęc molestia si consensus in peccatũ desit, torquere non debet. Est enim phãtasia, siue imaginatio nostra instar speculi, quod res omnes coram oppositas repræsentat: ideo nihil mirũ si tam varijs imaginibus viri etiam pij sæpe infestantur.

Vbi Philistęi celebri fama Dauidẽ 2. Reg. 5.
in Regem vnctum acceperunt, coactis copijs ad illum expugnandum vno consilio ac mente venerũt: quos ille ope Domini adiutus in Balpharasim fudit ac fugauit. Cumq; rursus coacto exercitu aduersus illum venissent, admonitus à Dño, non aduerso Marte, vt antea, sed gyrans per tergum eorũ, illos in fugam vertit. Ad hunc ergo modũ cùm Dæmones sęcularem hominẽ Dei obsequio mancipatum vident, facto agmine aduersus illum consurgunt. Sed quid est quod aliquando collatis signis, aliquãdo insidijs & arte aduersus illos dimicandũ est? Quid necesse fuit vt omnipotẽs Deus hac arte & insidijs ad expugnandos hostes vti præciperet: quasi non posset nisi arte vincere qui nutu omnia dispẽsat? Nimirum vt hac ratione doceret nos nunc viribus, nunc arte pugnandum esse: quandoquidẽ vtroq; modo nos ad-

uersarius noster aggreditur: qui propterea in litteris sanctis nũc leo, nũc draco, siue serpens callidus appellatur. D. autem Bernar. eius calliditatẽ magis quàm vires & potentiam formidãdam esse ait. Ideoq; magna discretione suggestiones eius scrutãdæ atq; examinandæ sunt, & cauda magis scorpionis huius (hoc est finis & intentio eius) quã caput inspiciendũ est. Ideoq; nõ mirum si Dauidi Dñs ait, Non ascendas ex aduerso contra eos, sed gyra post tergum eorũ. Hinc sapiens quidam voluptates non præsentes, sed abeuntes, hoc est, non faciem & anteriora earũ, sed posteriora spectanda esse monet. Facies enim earum blandiendo decipit: finis autem pœnitudine & sceleris deformitate animum exulcerat.

Quemadmodum Noe in imo arce irrationalia: in summo autẽ (quod in cubito finiebatur) rationalia, idest homines collocauit: ita vir iustus, sic vitam suam instituere debet, vt irrationales motus, velut seruos in imo ad seruiendũ, rationales verò in summo ad regendum & imperandũ collocet, vt in omnibus quæ agẽda sunt non affectuum impulsu, sed consilio & ratione ducatur. Si autem inundauerit diluuium carnis, tunc intret arcam mentis, & licet circumfluant torrentes iracundiç, fluenta luxuriæ, voragines gulæ, licet ebulliant fontes delectationũ, abyssus cupiditatum, maria conturbationum, intrat tamẽ securus ad arcam, & claudit à foris ostium: hoc est se intra se recipit, nec quid aut caro flagitet, aut mundus

Matt. 6. obmurmuret, aut Dæmon suggerat, attendit, clausoq; ostio, orat patrem suum in abscondito, orationis virtute magis quã armis (hoc est proprijs viribus) aduersus Amalech, hoc est Principem huius mundi pugnans.

Psal. 25. Nisi pijs hominibus salutare esset aliquando tentari, Propheta non oraret, Proba me Domine & tenta me, vre renes meos & cor meum. Siue vt Hieron. ex Hebr. vertit, Confla renes meos & cor meum. Quo verbo satis indicauit, tentationibus non solũ firmitatem, & constantiam animi explorari, sed etiam sordes eius purgari. Vtrumque enim metallis cõtingit, dum in fornace conflantur: ibi enim & eorum puritas examinatur & sordes purgantur.

Fides.

Gregor. Electi, quem fide cognouerunt, videre quoq; per speciem anhelant: quia eius ducedinis suauitatem in ipsa fidei certitudine degustant. Greg. 13. mor. lib. 16. c. 13.

Petrus, quem corde tenuit, ore negauit: & ideo mortam & quasi arescẽ rem radicem lachrymis rigando solidauit. Greg. mor. lib. 25. c. 16.

Diuina operatio si ratione comprehenditur, nõ est admirabilis, nec fides habet meritum, cui hnmana ratio præbet experimentum. Idem super Euang. hom. 26.

August. Nullæ maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla huius mũdi maior est substantia, quam est fides catholica, quæ peccatores homines saluat, cœcos illuminat, infirmos curat, cathecumenos baptizat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, virgines & viduas & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, in çterna hæreditate cum sanctis Angelis collocat. August. de verb. domini.

Sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis species, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis vel decoris, ex illa procedit, sic ex fidei humilitate quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima suscepturа est, ex fidei fundamento procedit. Idem super Ioan.

Rese-

Hieron. Resecandę sunt putridæ carnes,& scabiosa ouis ab ouili repellenda est, ne tota domus corrumpatur, putrescat,intereat. Arrius in Alexandria vna scintilla fuit,sed quia non statim oppressus est, totum orbem eius flāma populata est.Hiero.

Ambro. Citò fides inexercitata languescit, & crebris otiosa tentatur incommodis. Remissas excubias callidus insidiator irrumpit: assuetum autem bello virum hesterna fraus instruit, & gloriosæ prouehit palma victoriæ. Ambr.super Beati immaculati.

Ricard. Vtinam attenderent pagani,cum quanta conscientiæ securitate pro hac parte ad diuinum iudicium poterimus accedere. Nonne cum omni fiducia deo dicere poterimus,Domine, si error est, à te ipso decepti sumus? Nam ista tantis signis,& prodigijs confirmata sunt, & talibus quæ non nisi per te fieri possunt, & certè à summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita, cū summa & authentica attestatione probata,te ipso cooperāte, & sermonem confirmante sequentibus signis.Ricard.lib.1.de Trin.

Bernar. Quid non inuenit fides? attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immania,apprehendit nouissima: ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammodo circuncludit.Ber.super Cant.

Putas ne filium Dei reputat Iesum quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat,nec consilijs acquiescit? Nonne is si fateatur se nosse Deū, factis eum negat? Porro fides,sine operibus mortua est. Idem,in sermo.

Cypria. Credite illi, qui omnino nō fallit. Credite ille, qui hæc futura omnia prædixit. Credite illi,qui credētibus præmium æternæ vitæ dabit.Credite illi, qui incredulis æterna supplicia gehennæ ardoribus irrogabit. Quę tunc erit fidei gloria quæ pœna perfidiæ, cum iudicij dies venerit? Cypria.

Credenti præmiū dabitur si quod creditur & geratur.Idem.

Qui euidenter, quæ diu sunt expectata suscepimus,fiducialiter necesse est, quæ sunt expectanda credamus, si fortis fuit fides quæ experimenta præcessit fortior debet esse que iam manifesta subsequitur. Idē,hom.10. de Pascha.

Virtus fidei in periculis secura est: & in securitate periclitatur. Chrysos. super Matth. Chryso.

¶Sicut continuatione peccatorum & naturæ dotes, & liberum arbitrium indies debilitantur, atque decrescunt, (quamuis non prorsus extinguantur) ita fides peccatorum repetitione quotidie magis ac magis obscuratur: quanuis non protsus extinguatur. Talis est fides illorum, qui in lætali crimine perdurantes, quotannis tamen, & confitentur, & sacram Eucharistiam non verentur accipere. COLLE.

Philosophus quidam de immortalitate animæ disputans,asseuerat,eos qui eam immortalem faciunt, non id credere quod affirmant: alioqui, Cur,inquit, mori,timent,qui meliorē sui partem immortalē esse,confitētur? Quid hic quæso diceret de fide Christianorum gentiliter viuētium, cùm eorum fidem audiret, & mores animaduerteret? Quamobrem inquisitione dignum est, cur qui talia credunt, taliter viuunt? In causa esse videtur quia illud in hac re contingit, quod in consiliis sępe fieri videmus, vt maior pars vincat meliorem. Multorum enim stultorū suffragia vnius sæpe rectissimo consilio anteferuntur. At fides rectissimè consulit, quę ad superna & spiritualia nos vocat: sed vocat tamen non voluntatem impellendo, sed solum vera bona indicando.

indicando. At contra huius dictamẽ tota carnis militia impugnat: quæ cũ omnibus affectibus, & sensibus ad corporalia & terrena deflectitur. Oculi enim appetunt pulchra, nares odorifera, gustus suauia, tactus mollia. Quid vero appetitus ipse? Quid affectus omnes? quid amor sui, nisi terrena, & voluptuaria concupiscũt? Itaque maior pars vincit meliorem.
Psal.55. Ideo quæritur Propheta, Miserere mei Deus quoniam conculcauit me homo, videlicet, exterior: ac deinde quem vnum dixerat, multos appellat. Quoniam multi, inquit, bellãtes aduersum me. Vnus enim hic exterior homo multos habet satellites q̃ agmine facto spiritum impugnant: & multitudine non ratione armati, mentem ab honesto deducunt.

1.Tim.1. Posside fidem, & bonam consciẽtiam: quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt. Itaque bona conscientia fidei custos est, mala vero perni tiẽ fidei molitur. Propter hoc ergo Dæmon ad peccata semper instigat, vt fidem tãdem, si potuerit, euertat. Eius enim illa vox est, Exinanite, exinanite vsque ad fundamentũ
Psal.136 in ea. Fides enim totius Christianæ vitæ fundamentum est. Hæc verò ruina maxima est, qualis nimirum illa, quæ ab Isaia describitur his verbis.
Isai.30. Ecce contereretur contritione prævalida, vt non reliquatur in ea fragmentum quo tollatur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea.

Fides nisi à contraria sibi hæresi & infidelitate directè non corrumpitur. Cæterum dispositiue & indirectè (vt aiunt) ab alijs quoq; vitijs corrumpi potest: omnia quippè vitia, ad eius corruptionem cooperantur. Fides enim omnibus vitijs quodãmodo aduersatur, dum peccanti supplicium, & iustitiam Dei repræsentat, vermem conscientiæ exacuens, vt refragetur, oblatret, obmurmuretque contra peccantes. Quo fit vt voluptuarij & auari, cæterique malorum autores, moleste hunc conscientiæ aculeum ferant. In quo miserabili statu vbi Lutherus adueniens solam fidem ad salutem sufficere prædicauit, mirandum in modum recreauit istos qui iam sine vllo Dei metu licẽter peccare, & cupiditatibus suis frena laxare sibi posse videntur. Propter hoc etiam multi diuinam prouidentiam, & immortalitatem animæ negarunt, vt sine vllo doloris sensu in omnia libidinum & flagitiorum genera prorumperent.

Equus si diu torpeat in stabulo ipsa deambulandi, vel currendi desuetudine (ad quod natus est) frequenter redditur inutilis & mancus. Sic fides, quæ ad bene operandum data est, si otiosa diu maneat, frequenter interire solet: dum facile homo prauis moribus assuetus, in hæresim labitur, qua fides amittitur. Hinc Dominus, Qui habet, dabitur ei, & abũdabit: ab eo autem, qui non habet, & quod videtur habere. a. a. e. Id autẽ fit, dum homo, qui otiosam detinet fidem, iusto Dei iudicio in hæresim labi sinitur. Matt.13

Fides in quibusdam Christianorũ adeò antiquata, & quasi oblitterata est, vt nitore, ac splendore suo amisso, meritò informis esse dicatur. Itaq; similis esse quibusdam imaginibus videtur, quæ vetustate & fumo ita obsitæ, & antiquatæ sunt, vix vt dignosci possint, cuius diuorum imaginem referant. Qui igitur talem fidẽ habent, ita fere credunt, vt non tam credere, quàm somniare videantur, quamuis re vera credãt. In quos merito illud quadrare potest, quod in Iob scriptum est. Perditio & mors dixerunt, auribus nostris audiuimus famam eius. Ita enim ea quæ fidei sunt audiunt, ac nuntia de terra longinqua, quæ videlicet ad salutem suam, minimè pertinere putant. Iob.28.

Sicut

Sicut latro, nec iudicem, nec carnificem, nec crucem, nec carcerem esse vellet, ita facinorosus & carnalis homo, qui se à peccatis continere non vult, nec Deum iudicem, nec extremum iudicium, nec immortalem animam, nec supplicium vllum, aut prouidentiam (si id quidem fieri posset) esse vellet, vt licentius sine vllo diuini numinis metu in omniũ carnalium voluptatum cœno impune volutaretur. Quò fit, vt quisquis hoc affectu & animo est, minimo negotio ad id credẽdum inducatur, quod ipse vellet. Quod apertè Apostolus testatur, his verbis. Erit enim tẽpus, cum sanam doctrinam, non sustinebunt, sed ad sua desideria &c. Hinc fit, vt facile peruersi homines in eos errores inducantur, qui auaritiæ, & libidinibus eorum viam muniunt, & peccandi licentiam cõcedunt. Quod si inditum à natura humanæ menti lumen, quo à malis bona discernimus, prauitate vitæ (vt Cicero ait) ita obscuratur, vt in quibusdam pene extinctum sit: quid mirum, si fidei lumen, quod aliunde venit, quodq; supra naturam est, diutina peccandi consuetudine ita obscuretur, vt leui hæreticorum, opera corrũpi possit? — Tim. 4.

Vitæ turpitudinem esse errorum omnium originem Apostolus declarat, cùm Timotheo præscribit. Possidę fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidẽ naufragauerunt. Idem etiam Vates regius significare voluit, cùm ait. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Huius autem pestiferæ sententiæ causam protinus exponit, cùm subdit, Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt, &c. His enim verbis designat vitæ corruptelam, & perditos impiorum mores huius execrandi erroris causam extitisse. Vnde interpres quidam hunc locum sic explanat. Pestiferæ huius opinionis (q̃ totius vitæ fundamenta conuellit) origo & fons est ipsa vitæ turpitudo. Nam qui libidinum facibus inflammantur, qui rapinis & maleficio pascuntur, cæteraque huiusmodi scelera & flagitia suscipiunt, ij omnẽ Dei memoriam & notionem, ex animo suo euellere conantur: ne metu supplicij diuini aut exanimentur continenter, aut inuiti à scelerum administratione reuocentur. — 1. Tim. 1. — Psal. 13.

Suspendit seruus Abrahæ inaures ad ornandum Rebeccæ sponsæ domini sui faciem, & armillas posuit in manibus eius. Inaures ad fidem, quę ex auditu est: armillæ verò, quæ manus ornant, ad opera referuntur. Vt intelligamus animæ ornatum & pulchritudinem non fide sola, sed fide & operibus contineri. Quod illos præcipuè damnat, qui sibi de sola fide sine operum attestatione blandiuntur. — Gen. 24.

Fidei obedientia iungenda est, vt nobis salutem afferat. In cuius rei typum Pharao esurientem & clamantem populum ad Ioseph remittit, quem rei frumentariæ præposuerat, & Saluatorem mundi appellauerat: remittit autem his verbis. Ite ad Ioseph, & quidquid dixerit vobis facite. Non ergo satis est ad verũ Ioseph Christum per fidem ire, nisi quod is præceperit, effeceris. Is enim factus est omnibus non solum credentibus sed etiam obedientibus sibi, causa salutis æternæ. — Gen. 41. — Hebr. 5.

Cum duplex sit fides, viua scilicet & mortua, discernitur quidem altera ab altera per motum & energiam operandi. Omne enim quod viuit, motum aliquem habet, quo caret, quod mortuum est. Hinc aquæ viuæ appellantur, quę & mouentur & mouent: mortuæ verò, quæ immotæ iacent: quales palustres, & lacunares sunt. Ad hunc ergo modum, fides mortua iacet, viua autem ad operandum viuacitate sua extimulat, quam Apostolus per charitatem operari ait.

Galat.5. ait. Hoc ergo indicio coniicere poteris, qualem fidē habeas. Sicut enim vita animalis, ita fidei vita ex motu & operatione cognoscitur.

Pulchritudo, & veluti armonia vitæ Christianæ in eo sita est, vt mores & vita cum fide consentiant. Magna verò deformitas est, quādo aliter fit, hoc est, quando vox quidem est Iacob, manus autem Esau. Huius autē 2.Re.10. deformitatis imaginē legati illi Dauidis exhibuerunt quos rex filiorum Amon media barba rasa, vestibusq; ad nates vsque abscissis turpiter deformatos à se remisit. Vestis enim nuptialis, quæ piorum ornamentū est, ex fide simul & operibus cōtexitur: at cum fides adest, & opera desunt, quasi media tantum vestis tegendæ animæ nostræ relinquitur, altera parte nudata.

Sublata diuinitatis & prouidentię fide, quę mala sequātur exponit psal. cum de impio loquens ait, Non est Deus in conspectu eius, (siue vt alij verterunt, Non est Deus in vllis cogitationibus eius) inquinatæ sunt viæ illius in omni tēpore. Sublato enim Dei metu quid non malorum consequetur? Vnde Glossa quædam super hoc loco ait. Vt enim equi ferocitate exultantes, duritia frenorum cohibere solent: sic indomitæ animi cupiditates, & libidines effrenatę, tanquam in gyrum rationis & modestiæ contrahunt pr metu diuinæ iustitię. Quo metu si careant homines, in omnia flagitia pręcipites ruunt.

Contra eos, qui sola fide mortua sine vllo virtutum studio salutem sibi pollicentur, pręcipuè militat Psal. 23. in quo Dauid quęrit a Domino, Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Cui interrogationi ipse respōdit, Innocens manibus, & mundo corde, & quę sequuntur. Inter quę illud est, Qui non accepit in vano animam suam, Improbi namque frustra animam suam accepisse dicuntur: quando ea in id ad quod data & condita est, non vtuntur. Hoc enim solum pręstat eis, quod mortuorum animalium carnibus sal: quas à corruptione pręseruat: vel certe quod anima bruti pręstat bruto: cui vitam solum bruti præstat.

Quid est, quod Dominus ait. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum? Nimirum quoniam sunt qui in Christo manēt per veram fidem, quæ a Christo in illos deriuatur: quia tamen hæc fides sterilis & mortua est, nullumq; profert fructum, ideò qui huiusmodi fidem habent, abscinduntur, & in ignem ar suri coniiciuntur. Ioan.15.

Blasphemia.

FLagellatus est Christus flagellis Iudæorum: sed non minus flagellatur blasphemiis falsorum Christianorum, Aug. super Ioan. Idem super Matth. Non minus ait, peccant, qui blasphemant Christum regnantem in cœlis, quam qui crucifixerūt ambulantem in terris. August.

Sicut ad proprias iniurias patiētes esse debemus: ita si aliquem viderimus erga Deū ore sacrilego blasphemantem, illic tenere nō debemus patientiam: sed sacrilego resistere: & os blasphemum veritatis responsione damnare. Hiero. Hieron.

Rabanus super Matthe. Mos erat Iudæis, cùm aliquid blasphemiæ audiebant, scindere vestes: sic Paulus, & Barnabas cum cultu diuino honorarentur, sciderunt vestes suas. Raba.

Qui blasphemiæ spiritu se perturbari sentit, atque eo liberari cupit, pro certo habeat, non suam animam huiusmodi cogitationum esse causam, sed impurum illum spiritum, qui aliquādo ad Dominum dixit, Hęc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Idcirco nos quoque contemnētes Climac. Matt.4.

tes ipsum, & quæ ab illo dicuntur nihil existimantes: securi & intrepidi dicamus, Vade post me Sathana, Dominum Deum meum adorabo, & illi soli seruiam. Qui præter hunc modum aduersus blasphemiæ spiritum pugnare vult, is est similis ei, qui manibus suis coruscationem continere nititur. Nam quo modo vel comprehendere, vel resistere, aut reluctari aduersus eum poterit, qui repente in cor, venti instar pertransit, habetque verbum momento velocius confestimque euanescit? Nam hostes quidem reliqui instant, perstant, moras trahunt, tempusque aduersum se pugnantibus præbent: hic autem simul ac apparuerit, abscedit, statimque vt allocutus est, mentem pertransit. Qui hunc spiritum despicit, liber euasit: qui vero aliter illi reluctari nititur, tandem subiacebit. Monachus quidam studiosus, cum ab eo perturbaretur, ad viginti annos carnem suam ieiuniis, atque vigiliis macerare perstitit. Cùm vero nullam se vtilitatem inde cœpisse sentiret in carta perturbationem atq; tentationem suam sancto cuidam, atq; probatissimo seni retulit in faciem prostratus: nec in illum intueri valēs. Vt autem legit senior, subrisit, fratrē quæ erigens. Pone (inquit) fili manum tuam super collum meū: quod cum fecisset frater, ait illi senior: Super collum meum sit frater hoc peccatum quot quot annis te oppugnarit, vel oppugnaturum sit: tu autem id obserua, vt hoc iam flocci facias, & nihil æstimes. Quibus verbis ita roboratus est frater, vt non ante è cella senis excederet, quàm huiusmodi morbus euanesceret. Hoc autem is qui expertus est, mihi postea narrauit, Deo gratias referens. Clim. Grad. 23.

Contra blasphemos, & mulieres de diuina prouidentia querulas, valet locus ille. Numer. 11. Sic enim habet, Interea ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore cōtra Dominum. Quod cùm audisset iratus est, & accensus in eos ignis Domini, deuorauit extremam partem castrorum. Videant ergo qui de Deo quæruntur, qui diuinam prouidentiam accusant, in quo periculo versentur. 1

Aduersus blasphemos Origenes citat illud Leuit. Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Quis porro magis pater, quam Deus? Nōne, inquit, ipse est pater tuus, qui possedit, & fecit, &c. Et Saluator itē, Patrem nolite vocare super terram, &c. Quāto ergo magis morte digni erūt, qui huic patri spirituum maledicūt? Extat Leuit. 24. lex Domini aduersus blasphemos: quos iubet ab vniuerso populo lapidari. Vbi etiam legimus deprehensum fuisse quēdam Ægyptio patre, & Israelitica matre: qui cum altero rixatus, nomē Domini blasphemauit: quem Moses ad se allatum, in carcerem cōiecit, vt oraculum Domini consuleret: Is vero ei præcepit, vt illum extra castra educeret, ibique omnis eum populus lapidibus obrueret. Cur omnis populus, cum alias rei capitis vnius carnificis manu intereant? Nimirum, vt omnes communis parētis Dei iniuriam zelo gloriæ eius incensi, vindicarent. Deinde, vt hoc exemplo admonerentur, ne id committerent, quod tam ignominioso horrendoque supplicij genere plectendum esset. Lex deinde lata fuit, vt simili supplicio in blasphemos omnes animaduerteretur. ¶ Quo in loco obseruare illud quoq; iudices debent, vt magna cautione in sententiis ferendis vtantur: quādo is qui Dei spiritu plenus erat, sine eius responso de hominis capite pronuntiare ausus non est. Hinc illud Iob. Causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam.

Leui. 26. Matt. 3. Leui. 23. Iob. 29.

Credu-

Credulitas.

Hieron. NOn est facile malum de perfecta ætate credendum, quam vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Hieron. in epist. ad Rust.

COLLE. ¶Non minus difficile est aures regere, quàm linguam: huius enim est loquenda tacendaque scire illius autẽ credenda, & non credenda discernere. Dauid rectè se linguam moderatum fuisse ostendit, cum ait. Posui ori meo custodiam, cum consisteret pec cator aduersum me: obmutui, & silui à bonis: qui tamen faciles, & nimium credulas aures delationi aduersum innocentem Miphibosech præbuit: & iniustam sentẽtiam tulit. Harum porro moderationem Salomon commendat, cum ait, Sedet cũctis sermonibus qui dicuntur, ne accommodes aurem: scit enim conscientia tua quod & tu crebro maledixisti aliis. Quæ quidem sententia illos ferit, qui nimium acerbe aliorum maledicta feruut: quum non mirentur interdum se etiã, vel parentibus quoque suis detraxisse.

Psal.38.

2.Reg.16

Eccl.7.

Spes, Fiducia.

TAnto spes in Deum solidior surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit, quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius tribulatione pia seminatur. Greg. in mor.

· Tanto animus à laboris afflictione subtrahitur, quanto per spem ad summa sustollitur. Spe (ait) gaudentes. Idem in mor.

Ille bene nouit in exterioribus miseriis subsistere, qui scit de spe interna semper gaudere. Gregor. super Ezech.

Spes in æternitatem animum erigit, & idcirco, nulla mala exterius quæ tolerat sentit. Idem mor. lib. 6.

Quos de Deo scimus districta audisse, vt timeant: curemus, vt & mansuetudinem pietatis eius audiant, vt præsumant. Gregor. 20. mor. c. 5. Varia ad hoc probandum inducit hic exempla.

Gregor. super illud Iob. 31. Si putaui aurum robur meum & obrizo dixi, fiducia mea: si lætatus sum super multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea, sic ait, Sanctus vir, nec aurum robur, nec sibi esse obrizum fiduciam credidit: quia spem, ac delectationem suam in solius gratia conditoris fixit. Quasi in aquis defluentibus fundamentũ ponere est, in rebus labentibus spei fiduciam velle solidare. Stante enim in perpetuum Deo, transeũt omnia. Prius itaque curandum est, ne quis temporalia diligat: ac deinde ne in eisdem temporalibus, quæ non ad delectationem sibi, sed ad vsum retinet, fiduciam ponat: quoniam coniũctus decurrentibus, mox statum suũ animus perdit. Moral. lib. 22. Iob.31.

Plasma tuum sum, manus tuæ domine fecerunt me, & plasmauerunt me: manus, inqnam illæ, quæ affixæ clauis sunt pro me. Opus manuum tuarum domine ne despicias, vulnera manuum tuarum precor vt aspicias. Ecce in manibus tuis domine Deus descripsisse me lege ipsam scripturam, & salua me. Aug. in Medita. August.

Dubitas, quod dabit tibi bona sua, qui non dedignatus est suscipere mala tua? Idem de verbis Domini.

Ille sperat, qui bonam conscientiã gerit: quem vero pungit mala conscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperat, nisi damnationem. Vt ergo speret regnum, habeat bonam conscientiam: & vt habeat bonam conscientiam, credat & operetur. Idem super Psal. 32.

Omne opus leue fieri solet, cum eius pretium cogitatur: & spes præ- Hieron.

mij

mij solatium fit laboris. Hier. in epist.

Ambros. De diuina miseratione tunc sperandum amplius est, cum præsidia humana defecerint. Ambr. in Examer.

Spes commodi furatur labores, & metum abscondit periculi. Idem super Psalm. 11.

Isidor. Non potest esse in pace, qui spem suam ponit in homine.

Bernar. Is fidelis est, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus sibi tanquam vas perditum, sed sic perdens animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam. Bernar. in sermo.

Tu es Domine spes mea, Quicquid agendum, quicquid declinandum, quicquid tolerandum, quicquid optandum, tu es Domine spes mea. Hæc vna mihi omniũ promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere se iactet pondus diei & æstum, ieiunare bis in Sabbatho se dicat, postremo non esse sicut cæteros hominum glorietur. Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Idẽ, ser. 9. super. Qui habitat.

Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda sperabo: si insurgãt aduersum me prælia, si sęuiat mundus, si fremat malignus, si caro aduersum spiritum concupiscat, in te ego sperabo. Idem, ibidem.

Dicit fides, parata sunt magna, & inexcogitabilia bona à Deo fidelibus suis: dicit spes, mihi illa seruantur, nam tertia charitas, curro mihi ait ad illa. Idem sermo. 20. super. Qui habitat.

Euseb. Emiss. Deliberatum, ac propositum Deo est, vt facturam subiecti sibi hominis semper in melius pro exercendæ bonitatis suæ virtute promoueat. Nouũ fecit, perditum reuocauit: & cui primum imaginem suam pedit, in sæculo seipsum pro eo tradidit: vt cum iã tanta perceperis, per ea quę agnoscis præstita, discas superare promissa: & spem rebus nutrias: & de consequendis ea quæ iam es consequutus interroges: ac perceptorum experimentum proficiat tibi in testimoniũ sperandorum: ac sic attributa iam beneficia pro retribuendorum fideiussoribus habeas: ac Dei tui præteritã, præsentemque breuitatem, quasi futurorũ teneas cautionem. Eus. Emiss. hom. 2. de symbolo.

Spes est incertarum diuitiarũ opulentia. Spes est indubitatus ante thesaurum thesaurus: hęc laborum requies, hęc charitatis ianua est: hæc desperationis relegatio, hęc absentiũ imago est. Spe subnixus monachus accidię iugulator est, ex illa huius gladio triumphans: Spem parit diuinorum munerum experimentum: nam qui hęc expertus non est, non sine hæsitatione perstat. Ioan. Clima. Grad 30. Clim.

Qui diem dedit, dabit etiam, quę ad diem necessaria sunt. Clem. Alex. Clemẽs Alexan.

Cum nulla vsquam humani auxilij spes nobis affulget, ne desperemus, nec despondeamus animum: sed fidei anchoram arripiamus, & instrumentum spei iaciamus, nõ quidem in mare, sed in cęlum, & tempestatum procellis agitata nauis, ab omni periculo liberabitur. Chrysost. Chryso

Ne desperes, nec à precibus desistas: sed peccator cum sis, accede, vt glorifices Dominum tuum, & occasionem ei prębeas declarandi natiuã benignitatem suam in scelerum tuorum remissione. Nam si dubites accedere, bonitatem eius impedisti, & benignitatem, quantum in te est, prohibuisti. Idem.

Animalia fecit Deus propter hominem, hominem propter seipsum. Si ergo animalibus ministrat propter hominem, quomodo hominibus nõ ministrabit propter seipsum? Idem super Matth.

Omnem creaturam, sensibilem Deus armatam, & munitam creauit: alios

alios veloci pedum cursu, alios vnguibus, alios pennis, alios cornibus: hominem solũ sic disposuit, vt virtus illius sit ipse Deus. Et in eo quo infirmiorem eum fecit in seipso, fortiorem esse voluit in se vt necessitate infirmitatis coactus, semper necesse habeat Dominum suum requirere. Ibidem.

Socrates. Nec mulier absque viro, nec spes absque labore quicquam parit vtile. Socrates.

Leucip. Quæ iucunda sunt, licet nondum adsint præsentia, spe tamen delectant.

Vale. Ma. Laudanda fiducia est, quæ æstimationem sui certo pondere examinat.

Cicer. Sola spes hominẽ in miserijs consolari solet.

COLLE. ¶ In velamento alarum tuarum exultabo. Hoc in loco spei præsidium ac deliciæ declarantur. Hæc enim est robur & exultatio Christianorum. Vnde Apostolus, Spe gaudẽtes. Quemadmodum enim fides Spiritus sancti donis illustrata non solum credere, sed interdũ etiam se videre quodammodo putat, clamans toto corde cum Propheta, Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: ita spes simili modo illustrata & aucta, non tam sperare, quàm tenere atque possidere se credit. Cuiusmodi possessionis mirabile gaudium, ac delicias consequi solent: quas nemo nouit, nisi qui expertus est.

Psal. 62. Psal. 92.

Ad spem potissimum pertinet patienter labores ferre. Cuius rei locupletissimum exemplum habemus in illa septẽ Machabæorum matre: de qua. 2. Macha. 7. legimus. At mater mirabilis, & bonorum memoria digna: quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempore bono animo ferebat propter spem, &c.

Cõtra fiduciam sui, mirum exemplum est filiorum Israel, aduersus filios Beniamin in causa iustissima Domino etiam consulto pugnantium, qui tamen bis in bello superati sunt. Plus enim ad perdendos illos fiducia sui, quam ad seruandos, & iustitia causæ, & imperium, atque consilium Domini (quo autore bellum susceperunt) effecit. Hanc enim fuisse stragis illius causam, nõ obscure verba illa declarant: Rursumque filij Israel fortitudine & numero confidentes, &c. Est autem valde mirandum, quanto opere in literis sanctis fiducia in creaturis deijciatur. Cur ita? Quia nimirum, quæ nos ad fidẽdum Deo causæ impellunt, eædem ad creaturis diffidẽdum hortantur. Fidimus enim Deo, quia bonus, quia misericors, quia diues, quia potens, quia verax est: quorum nihil ferè in creaturis inuenitur. Propter quod merito Propheta monet. Nolite confidere in principibus &c. Et infra, Beatus cuius Deus Iacob &c.

Iudic. 20 Psal. 145.

In nomine IESV omne genu flectatur. Omnes creaturæ genu quidẽ huic nomini flectunt. Pater vero cœlestis caput inclinat libenter annuẽs, & concedens omnia quæ in hoc nomine petuntur. Deus enim honorauit patrem in filijs, quando videlicet propter patris merita de filijs benemeretur: quod erga posteros Dauid sæpe fecit. Quod si hoc Dauidi præstitit, qui adulterium homicidio cumulauit, quid quæso in Christi sui gratiam non faciet? Si de Abraham dicitur, Vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ loquutus est ad eum: quid ergo propter Christum? Adde quod Christus, vnum nobiscum effectus est. Quo fit, vt cũ propter illum petimus, non modo nobis, sed illi etiam quodammodo petimus, neque modo tam nostram quàm illius causam agimus. Ester cũ salutem & vitã populi sui ab Assuero petit, sibi petit dicẽs, Da mihi animam meam &c. Quid ergo mirum si cũm caput nostrũ interpellat pro nobis

Philip. 2. Eccl. 3. Gene. 18 Ester. 7.

nobis salutem sibi petat, quam petit nobis, quando vnum nobiscum factus est? Quod si toties in Psalmis peccata nostra appellat sua (quia videlicet ea in se expianda suscepit) qd mirum, si necessitates quoq; nostras appellet suas, & pro eis, tāquàm pro suis interpellet?

Psal. 90. Quoniam in me sperauit, liberabo eum. Quid ita? Nimirum quia re ipsa magnopere Dei bonitatem commendat, quisquis in illo firmiter sperat. Si.n. hostis hostem in fidem suā recipit, quoties periculis aliunde vrgentibus, ad illius præsidium atq; tutelam confugit (tantum efficit de hostis etiam virtute bene sperasse, seq; illius fidei & patrocinio commisisse) quid immensa illa bonitas præstabit iis, qui ad illum, in omnibus pessuris & calamitatibus tanquàm ad salutis portum, & asylum confugiunt? Præ-

Gen. 19. tereà si sanctus Loth, filias Virgines prostituere volebat, ne iniuria afficerētur hospites, qui se illi crediderāt, quid faciet supernus ille parens, quoties ad culminis eius vmbram confugimus? Si enim, huc vsque humanæ fidei bonitas peruenit, quò tandem infinita illa bonitas, peruentura est?

Num. 14 Quousque (ait Dominus) populus iste non credet mihi? Iam per decem vices tentauerunt me. Si ergo adeò grauiter Dominus tulit, quod post tot edita signa, post tot Ægypti plagas nondum illi, fiderent homines: qd faciet si post tot filij plagas, vulnera, ac flagella, cæteraque euidētissima amoris erga nos sui indicia, minus illi fidimus.

Psal. 2. Postula ait Pater à me, & dabo tibi gentes, &c. Pondera illud verbum tibi. Christo enim dat pater, quod nobis dat. Quare cum tibi gratiam per Christum petis, Christo ipsi quodammodo petis, quia propter illum petis. Sicut enim Christus ipse ait, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, quia videlicet propter me fecistis: ita Christus dicit Patri, Matt. 5. Pater, quod vni ex minimis istis donas, mihi donas, quando propter me donas. Quod beneficium confertur in pedes, caput recipit: ita Christo cōfertur quod nobis, hoc est, pedibus & membris eius confertur. Hinc surgit in oratione fiducia.

Patrem nolite vocare super terrā: Matt. 23. vnus est enim pater vester, & cætera. Quæ maior fœlicitas excogitari potest? Quid tibi sub patris tutela constituto deesse poterit? At inquis multa aduersus illum commisi peccata: sed peccata præterita (vt D. Hieron. ait) non nocent si non placent. Sed ais, exigua admodum ei præstiti obsequia, ad hoc Propheta tibi respondet, Benedixit omnibus qui timent Psal. 113 Dominum, pusillis cum maioribus. Time ergo Dominum, quanuis.n. pusillus in hac parte sis, dominicæ tamen benedictionis expers non eris. At video me temporalibus bonis egere quæ nondum ab eo recepi. Quid mirum si pater febricitanti filio, & frigidam, magna contentione petenti, non præbet? at non minus interim externa bona hominibus, quàm potus aquæ febricitantibus nocere solent: Neque enim temere Poeta quidam ait, Res ampla superbum, ri foremque hominum, contemptorēque Deorum, sæpe facit.

Spem adiuuant præterita Domini beneficia: dum homo sperat futura subsidia, à quo tanta ante suscepit patrocinia. Vel ergo tu credis omnia quæ hactenus accepisti, ex diuina tibi largitate prouenisse, vel non. Si non credis, ingratissimus es: si verò credis, cur ergo non speres futura, à quo tam multa iam præterita te recepisse confiteris? Ab hoc autem loco saluator argumentatur cum ait. Nonne anima plus Matth. 6. est quam esca? &c. Hoc est, qui maiora præstitit, vtique & minora præstabit.

Spes præmij minuit vim laboris. Id intelligitur exemplo canis leporẽ per dumeta & tribulos acriter insequẽtis: qui spe prædæ illectus, spinas & vulnera non sentit, nec perniciſſimi cursus laborem. Quid ergo nos propter illam cœlestem prædã (hoc est, panem Angelorũ) facere par est?

Apostolus dum fidem miris laudibus extulit certum est nõ informem fidem (quam sine charitate nihil esse dixerat) sed fidẽ cum ijs quæ fidem ipsam consequũtur (nisi vitio nostro impediãtur) intelligere. Fidem autẽ nõ impeditam sequitur charitas, & obediẽtia mãdatorũ Dei. Hinc Eccl. 32. legimus: In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ: hæc est enim cõseruatio mãdatorũ. Qui credit Deo, attendit mandatis, & qui confidit in
2. Pet. 1. illo, non minoratur. Ideo Apostolus Petrus admonet, Ministrate in fide virtutẽ, in virtute aũt sciã ſ sciẽtia aũt abstinentiã, &c. Itẽ Apost. ad Titum. 3. Fidelis sermo: & de his volo te cõmonere, vt curent bonis operibus præesse, qui credunt Deo. Quemadmodum enim in his locis Apostolus dum fidem commendat, ex antecedentibus intelligit sequentia (quod ad tropum Sinedoches pertinet) ita regius Propheta, dum toties spem, & fiduciam in Deum laudat, ex cõsequentibus per eandem figuram intelligit antecedentia. Spes enim viua, quæ animum in tribulatione roborat, & consolatur, quæ tranquillũ in tempestate efficit, & quæ in omni negotio alacriter, & fidenter ad Dominum confugere facit: illorum tantũ est, qui omnia humana præsidia, vt fallacia, & infirma pro nihilo ducunt: quique vt se, & omnia sua tradiderunt Deo, & eius intra se amicitiã quodammodo gustauerũt, ita vicissim omnia ab illo expectant, & cum magna ad illum fiducia accurrunt. Hoc enim modo fidelis seruus sperat in fideli Domino, amicus in amico, filius in patre. Itaque vt bona cõscientia semper fidit, ita mala semper trepida est: Pessima enim spei cõtubernalis est mala conscientia, quæ animum in spem se se attollere volẽtem, velut in medio cursu reuocat, & ab alto deducit. Cùm ergo regius Propheta illos commendat, qui spẽ omnem suã in vno Deo reposuerũt, eos vtique designat, qui fideles serui munus præstiterunt, & testamenti siue pacti Domini leges fideliter seruauerunt. In hoc enim pacto tota Christianæ perfectionis summa posita est: vt videlicet homo omnes curas & cogitationes suas & amorem omnem, spretis rebus terrenis in vno Deo collocet: & omnia rursum, quæ ad salutem & fœlicitatem suam spectãt, ab eo speret, & petat, cui se, & omnia sua tradidit. Sic enim qui in excolenda vinea sua omnem operam ponit, ab ea rursum oĩa quæ ad vitæ vsum necessaria sunt, requirit. Sic etiam vxor, quæ se totam obsequio viri tradit, omnia vicissim ab eodem expectat. Quod quidem fideliter Sponsa in Cant. præstare se fatetur, cum ait, Cant. 2.
Dilectus meus mihi, & ego illi: quia enim ego illius tota sum, ita totus ille meus est.

Sicut fides est de non visis, ita etiã Rom. 8.
spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Sicut ergo tunc vel maxime locum habet fides, cum nulla subest humana ratio ad credẽdum: ita tum maxime commendatur spes, cùm nulla subest in creaturis causa sperandi, sed omnia exitium, pestemq; minantur: quando videlicet in spe contra spem credimus: quod cõtigit Su- Rom. 4.
sannæ: cuius cor erat fiduciã habens in Domino, cum tamen ad mortem damnata duceretur.

Habe fiduciam in Domino ex to- Prou. 3.
to corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus vijs tuis cogita illũ, & ipse diriget gressus tuos. Verba sunt sapientiæ plena: & quæ maximè

xime vitæ veræ Christianæ spē alūt: quæ non humanis viribus, sed cœlesti ope potissimum nititur, totaque è cœlo pendet. De hac item spe est il-
Prou.17. lud Ecclesiastici. Gemma gratissima expectatio præstolantis: quocunque se vertit, prudenter intelligit.

Maximum spei incitamentum est, misericordiam Domini non legendo solum, sed multo magis experiendo cognouisse. Firma enim fiducia sperat homo illum profuturum qui frequenter alias profuit. Hinc illud
Psal.9. ex Psalmo. Sperent in te qui nouerūt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te Domine. Cognoscendi autem verbum hic vsurpauit, eo modo quo Ioannes in Epistola
1. Ioā.4. cum ait, Qui non diligit, non nouit Deum. Est enim hæc cognitio non informis, sed charitate formata: nō hac sola, sed multis etiam diuinæ pietatis experimentis aucta & confirmata. Talis enim cognitio firmissimam parit fiduciam. Vnde idem
Cap. 5. Ioannes ait. Scimus quia audit nos: quia habemus petitiones quas postulauimus ab eo. Item illud Psalm. 16. Ego clamaui, q̄a exaudisti me Deus. Q. d. Quia exaudisti sæpe, spero nunc etiam quod me clamantem exaudies.
Psal. 26. Mirabile spei robur præferunt illa Dauidis verba. Dominus illuminatio mea, & salus mea. & cętera quę sequuntur. Huius autem spei firmitatem ex præteritorum periculorum, ac præsentium liberatione Vates sanctus colligerat. Protinus namq̄ue addit, Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum, &c quæ sequuntur. Simile est & illud ex eo-
Psal 45. dem. Deus noster refugium & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Quid ex hoc sequitur? Nimirum hanc eius benignitatem experti, nō timebimus, dū turbabitur terra, transferentur. m. i. c. m. Quid fortius, & animosius dici potuit? Idem robur, eandemq; causam insinuant illa verba Psal. 30. Pro eo enim quod nos legimus, Esto mihi in Deum protectorem &c. Hiero. ex Heb. vertit. Esto mihi in lapidem fortissimum, & in domum munitā, vt salues me. Quia petra mea, & munitio mea tu es, &c propter nomen tuum, &c. Causam verò huius spei protinus subdit dicens. Exultabo, & lætabor, in misericordia tua: quoniā respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam, Nec conclusisti me in manibus inimici, &c. Nihil ergo mirum, si qui hæc beneficia a Deo perceperat, tam firmum ab eo præsidium peteret, & expectaret. Ex præteritis enim futura sperare didicerat, quod sanctis omnibus familiarē semper fuit.

Nemo de spe sola sibi blandiatur, nisi suos ei comites, timorem, fortitudinem, iustitiam, & patientiam adiūgat. Iustitiam enim simul cū spe exigit Propheta, cum ait, Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. Et Ioannes. Omnis ait qui habet hanc spem sanctificat se, sicut ille sanctus est. Timorem verò, cū Psal. ait, Ecce oculi Domini super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Fortitudinem autem, cum dixit, Expecta Dominum, viriliter age: & confortetur cor tuū, & sustine Dominum. Patientiam verò exigit Apostolus, cùm ait. Patientia vobis necessaria est, vt volūtatem Dei facientes, reportetis promissionem. Psal.4. 1. Ioan. 3 Psal. 31. Psal. 26. Hebr.10.

Spei virtutem & perseuerantiam ostendit Propheta, cùm ait, Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, & quæ sequuntur. Hoc n. modo expectat quisquis longanimiter expectando perseuerat. Est autem spei singularis quidam fructus, non solùm a periculis liberatio, sed etiam noua laus, & gratiarum actio, quem Propheta insinuat, cum sub- Psal. 39.

dit, Et immisit in os meum cāticum nouum, carmen Deo nostro. Nouū autem Canticum appellat, quod inusitato & nouo affectu ac lætitia propter nouæ liberationis gratiam canitur. Hinc etiam illud, Exultabunt labia mea cum cantauero tibi, & anima mea, quam redemisti. Cęterum spei huius fundamentum subdit ꝑtinus cum ait, Multa fecisti tu Domine Deus meus, &c. Pro quo Hiero. ex Hebr. vertit, Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua & cogitationes tuas pro nobis: non inuenio ordinem coram me. Si narrare voluero & numerare, plura sunt quā vt narrari queant. Quibus verbis innumerabilia diuinę miserationis exēpla sibi proposuit, quibus animum suum ad spem roborauit, & confirmauit. Hac enim ratione viri sancti ad bene sperandum infirma corda exsuscitabant. Hoc fecit Iudith, hoc Mathatias, filios suos ad pugnā pro religione exhortans, enumeratis pristinis diuinæ benignitatis fauoribus, & auxiliis. Hoc item eius filius Machabæus, cum ad præliandum, militibus suis animos addere vellet. Denique hoc eodem argumento aduersus Dominum pij homines, vti solent, cum ab eo auxilium postulant. Vnde est illud. Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum, quæ à seculo sunt.

Psal. 70. Psal. 39. Psal. 55.

Firma & solida spes in tribulatione probatur: qualē se habere Propheta testatur. Pro eo.n. quod nos legimus, Ab altitudine diei timebo, Hiero. ex Hebr. vertit, In quacunque die territus fuero, ego in te cōfidā. Alius sic vertit, In quacūque die timor inuaserit me, ego in te sperabo. Contra tamen alij faciunt: qui dum omnia tranquilla sunt, sperare se in Deo prędicant: cùm verò vis calamitatis ingruerit, spei protinus arma (quę tunc vel maximè capere debebant) abjiciunt. Sic Petrus, tranquillo mari super aquas ambulabat: eo verò cōcitato, timuit: & fiduciæ simul ac vitæ naufragium facere cœpit.

Psal. 24. Matt. 14.

Quid est, quod spei virtus tātopere in Psalmis laudatur, vt vix Psalmus aliquis huius virtutis laudibus & cōmendatione vacet? Multæ sunt causæ: sed tres mihi pręcipuæ esse videntur. Prima quòd in Psalmis, vir sanctus inter diuinarum laudum voces aliq̃d ēt petit à Domino, iuxta illud, Laudans inuocabo Dominū &c. Cęterum oratio præcipue fiducia & spe diuinæ miserationis nititur. Hinc Dominus per eundem, Quoniā (inquit) in me sperauit, liberabo eū. Et in Euāgelio, Quidquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Sic autem credere est, confidere, & sperare. Hanc autem spem & fiduciam vir sanctus allegat, vt quod postulat, impetret. Vnde ait, In te Domine speraui, non cōfundar in æternū. Et, Deus meus in te confido, non erubescam. Hæc igitur prima causa. Altera vero est, quod huiusmodi spes magno sperantibus emolumento est. Quisquis enim hac spe nitič solutus curis omnibus, in summa pace & quiete vitā agit, cùm omnem folicitudinem suā in illum proiecerit, qui super omnia est: quemq; sibi omnibus in rebus siue secundis, siue aduersis adesse, sperat: vt qui omnes capillos suos numeratos habeat. Hæc aūt virtus difficillima ad obtinendum est. Talē.n. spem qualem hic describimus qualemq; literæ sanctæ tantopere cōmendant, nemo habere potest, nisi qui magna diuinæ erga se charitatis indicia expertus est. In humanis quippe rebus nemo tuto alicui homini fidit, nec opē illius certo sibi pollicetur nisi a quo se familiariter diligi ītelligit, cuiusq; sæpe opē expertus est. Idem ēt in rebus diuinis locū habet. Id autē quod & vtilissimum, & difficillimū est, non mirum si & frequenter & studiose

Psal. 18. Psal. 90. Mar. 11. Psal. 30. Psal. 24.

studiose commendetur: vt rei vtilitati & difficultati par sit eius laus & commendatio. Tertia verò causa est quoniã virtus hæc maxime propria Christiani hominis est. Vix enim virtus vlla est, cuius non sit apud Gentiles Philosophos vestigium aliquod. Spei autem huius, quam hoc in loco describimus (quæ videlicet cum nulla subsint humana præsidia, diuinæ prouidentiç fiducia nititur, & supernaturalem de cœlo, reluctante penè humana ratione, opẽ expectat: qua-
Dan. 13. lẽ in media morte habuit Susanna) apud Gentiles philosophos, quod ego sciam, nulla mẽtio fit. Vix enim prouidentiam confitentur, nedum, vt hanc paternam Dei erga pios curam confiteantur.

Fiducia in se, vel creaturis.

COLLE. SI obliti sumus nomen Dei nostri, & si expãdimus manus nostras ad Deum alienum, nonne Deus requiret ista? Ad Dei gloriã maxime pertinet, vt ad illum tanquam ad malorum omnium depulsorem & bonorum omnium fontem, in omni pressura manus supplices tẽdamus. Quo fit, vt quisquis in calamitatibus suis Dei oblitus, amicis, consanguineis, opibus, gratia, & potẽtia, aut propria prudentia nititur, is toties ad Deos alienos, manus suas quodãmodo expandat, quod hic Propheta à se alienissimum esse demonstrat.

Habe fiduciã in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Omnes qui relicto Deo sibi suisque opibus aut viribus fidunt: & his solum præsidijs ab instantibus malis eripi cõtendunt, turrim quodammodo Babylonis ædificãt: cuius prçsidio ab inundatione variarum calamitatum liberẽtur. Quorum omniũ
Isai. 20. finis confusio est. Hinc Esaias, Et cõfundentur ab Æthiopia spe sua, & ab Aegypto gloria sua, in quibus spẽ suam & gloriam Iudæi collocarant. Et dicet habitator Insulæ huius, Ecce hæc erat spes nostra ad quos confugiebamus in auxilium, vt liberarẽt nos à facie regis Assyriorum: & quomodo effugiemus nos? Et Hier. 2. Ab Aegypto confunderis, sicut confusa es ab Assur. Longe tamen aliud sibi Dauid præsidium proposuerat cum ait, Non enim in arcu meo sperabo &c. Et iterum, In te eripiar à tentatione & in Deo meo transgrediar murum. Inter huius autem fiduciæ fructus, ille præcipuus est, quod magnam in tribulationibus pacem & quietem præstat. Vnde est illud, In pace in id ipsum dormiam & requiescam. Quare? Quia tu Domine singulariter in spe constituisti me. Virum quoque iustum qui spem omnem suam posuit in Deo comparat Hieremias ligno iuxta decursus aquarum plantato, quod in tempore siccitatis, non erit solicitum: quia videlicet omnem solicitudinem suam proiecit in Deum. Ad hanc tamen Philosophiã vere Christianam pauci admodum pertingunt. Hier. 17 Prou. 10

Substãtia diuitis vrbs fortitudinis eius, pauor pauperum egestas eorũ. Propter hoc autẽ Apostolus ab hoc finitimo diuitijs malo diuites deterreri præcipit, cum Timotheo pręscribit, Diuitibus huius sæculi præcipe, nõ sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum: sed in Deo viuo. Scriptum est enim, Qui confidit in diuitijs suis, corruet, iusti autẽ quasi virens folium germinabunt. Quantum vero discrimen sit inter spem in Deo & in creaturis, late Dauid prosequitur Psal. 32. ab eo versiculo qui incipit, De cęlo respexit Dominus, vidit omnes filios hominũ, vsq; ad finẽ Psal. vide locum. Contra eos vero qui neglecto Deo, spem suã vel in se vel in præsidijs creaturarum ponũt, est illud eiusdẽ Prophetæ, Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, Isai. 32. Psal. 51.

bunt, & dicent, Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum: sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & praeualuit in v.s. vel vt alij vertunt, Corroborauit se dolis. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei &c.

Psal. 67. Pro eo quod nos legimus, Qui exasperant, qui habitant in sepulchris, Hiero. ex Hebr. vertit, Increduli autē habitabunt in siccitatibus, Alij vero, habitabunt terram vastam. Quod eundem sensum reddit. Hunc autem

Hier. 17. locum late explanat Hiere. Cum ait, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, Erit enim quasi miricae in deserto, & non videbit cum venerit bonum sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis & inhabitabili.

Contra eos qui Dei sui obliti, totos se ad humana praesidia conferūt, sunt duo insignia loca apud Esai. Vae filij desertores &c. Esai. 30. Et, Vę qui descendunt in Aegyptum ad auxilium &c. Esai. 31. Spes tamen haec in Deo non excludit humana consilia. Cuius rei exemplum habemus in Abraham: qui cum Deum haberet protectorem, fame tamen vigente in Aegyptum descendit, vxorique praecepit vt se eius sororem appellaret, ne propter eximiam eius pulchritudinem interficeretur, si vir eius crederetur. Cum hoc tamen consilium iniisset, nequaquam ab Deo spem sustulit, qui eius causam immissis grauissimis plagis tutatus est. Verum illud magis mirabile, quod Ioseph admonitus ab Angelo, vt in Aegyptum cum puero & matre eius fugeret, noctis tenebras, & solitudinem ad fugae opportunitatem captauit, cum is tamen fugeret, cuius omnia subiacent potestati.

Desperatio, praesumptio.

Solet moestum animum spes vel falsa fouere. Gregor. mor. lib. 8. cap. 11. Gregor.

De creatore desperat, qui in creatura spem ponit. Sicut is qui dicebat, Anima mea habes multa bona. Gregor. 22. mor. c. 2.

Superbus dùm multa bona se simulat habere, quę non habet, perdit etiam illa, quae habet. Greg. mor. lib. 15. cap. 5.

Quidā dum boni aliquid faciunt, iniquitatum suarum protinus obliuiscuntur, atque eo se iam sanctos aestimant, quo peccatorum suorum memoriam declinant: At si districtionem Iudicis attenderent, plus de malis metuerent, quam de bonis im perfectis exultarent. Debitores enim sunt agendorum. Gregor. 22. mor. cap. 6.

Obdurate viuit, siue qui non conuertitur, desperans de indulgentia peccatorum, siue qui sic de misericordia Dei sperat, vt vsque in finem vitae suae in suorum criminum peruersitate permaneat. Augus. de fide ad Petrum. August.

Lubrica spes est, quae inter fomenta peccati saluari se sperat. Idem de singul. Cle.

Latro agnouit, Petrus negauit. In Petro demonstratur queque iustum non de se praesumere: in latrone nullum impium debere diffidere conuersum. Timeat ergo bonus, ne pereat per superbiam, & malus non desperet per multam malitiam. Idem in lib. de Sym.

Clausis ex desperatione crescit audacia: & cum spei nihil est, sumit arma formido. Libenter cupit commori, qui sine dubio scit se esse moriturum. Ideoque Scipionis laudata sententia est, qui dixit, viam hostibus qua fugerent, inueniendam. Veget. lib. 3. de re milit. Veget.

¶Grauissi-

COLLE. ¶ Grauissime offenditur castissima vxor, cum vir de eius pudicitia diffidit. Quam grauiter ergo parens ille misericordiarum, & bonitatis abyssus feret, quod nos toties de illius bonitate & misericordia, cum pericula nos vrgent, diffidamus? Grauiter. n. cum in Euangelica historia contra hanc hominum diffidentiam commotum videmus. O generatio (inquit)
Mar.9. incredula, & peruersa: quãdiu apud vos ero? quousque vos patiar?

Prou.26 Quas tenebras obfundat animis præsumptio declarant illa Salomonis verba, Vidisti hominem sapientẽ sibi videri? Magis illo spem habebit
Galat.9. stultus. Hinc illud Apostoli, Si quis existimat se aliquid esse, cũ nihil sit, ipse se seducit. Hoc est, non eget Dæmone seductore, sed ipse sibi, dum hoc existimat, Dæmon est.

Quæ in literis sanctis de paterna Dei cura, & prouidentia scribuntur ad pios præcipue pertinet: quæ vero de seueritate iustitiæ ad peccatores maxime: quamuis ne hi quidẽ prorsus à misericordia Domini excludan
Psal. 33. tur. Vnde est illud, Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala, vt p.d.t.m.e. Item Eccle.12. Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Item, Misericordia, & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit
1.Esdr.8. ira illius. Item apud Esdram, Manus Dei nostri super omnes qui quærunt illum in bonitate: & imperium eius & furor super omnes qui derelinquunt eum. Item Sapien. 3. Gratia Dei & misericordia in sanctos eius, & respectus in electos illius. Cũ hæc igitur ita sint, improbi hanc Domini lenitatem, & misericordia (quæ ad pios potissimum pertinet) ad se trahunt: atq; hinc, perseuerandi in peccatis occasionem arripiunt: quæ quidem vetustissima, & maxima hostis antiqui fallacia est,

Quantum Deo diffidentiæ peccatum displiceat, facile declarat pœna Moysi & Aaron: qui propter hoc ab ingressu pmissæ terræ phibiti sunt. Quia, inquit, nõ credidistis mihi, vt Num.20
sanctificaretis me coram filiis Israel, nõ introducetis hos populos, &c. Numer. 20 Et mox, Pergat, inquit Dominus, Aaron ad populũ suum, non. n. intrabit terram &c. Eo q incredulus fuit ori meo ad aquas contradictionis. Quodq; mirabilius est, Moses, q tantam in oculis Domini inuenit gratiam, qui facie ad faciem cum eo loquebatur, sicut homo loqui solet ad amicum suum: qui deniq; toties Domini aduersus populũ sæuientis indignationẽ oratione placuit, pœnæ huius remissionem impetrare non potuit: imo cum eam suppliciter à Domino peteret, non exaudiuit eum, sed dixit ei, Nequaquam vltra loquaris hac de re ad me. Deut. 4. Qua in re & diuinæ censuræ seueritas, & diffidentiæ & incredulitatis malitia aperte cognoscitur.

Amor in communi.

NOn amatur, quod propter se non amatur.

Quid est amor, nisi quædam vita, August.
duo aliqua copulans, vel copulare appetens: amantem scilicet & quod amatur. Idem.

Verus amor, non sentit amaritudinem sed dulcedinẽ: quia soror amoris dulcedo, sicut soror odij est amaritudo. Idem. 13. confes.

Qui amat nõ laborat: omnis enim labor non amantibus contrarius est. Solus amor est, qui nomen difficultatis erubescit. Idem, ibidem.

Nulla maior est ad amorem inuitatio, quam præuenire amantem: & nimis durus est animus, qui si dilectionem nolebat impendere, nolit rependere. Idem de catech. rudi.

Hæc est perfecta iustitia, qua potius potiora, & minus minora diligimus. Idem de vera relig.

Bernar. Mens amore occupata sui iuris non est.

Non est præsentior spiritus noster vbi animat, quam vbi amat: nisi forte magis putetur esse, vbi vinctus ex necessitate tenetur, quam quo sponte & alacri fertur voluntate. Idem de præcep. & dispens.

Dionys. Amor corporalis non verus amor est: sed imago potius, seu magis à vero amore prolapsio. Diony. de di. no. cap. 4.

Hierot. Amor est vis quædã commiscens: qua superiora prouidẽt inferioribus æqualia sibi mutuo sociantur: inferiora ad sublimiora conuertuntur. Hieroth. apud Dionysium.

Catull. Difficile est longum subito deponere amorem.

Verg. Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?

Propert. Solus amor morbi non odit artificem.

Pli. Iun. Nihil magis amorem incitat, quã carendi metus.

Ouid. Nox, & amor, vinumq; nihil moderabile suadent.

Illa pudore vacat, liber amorque metu.

Aristot. Amatores facile aggrediuntur terribilia causa concupiscentiæ.

Quod cum maiore labore acquiritur, magis diligitur. Idem.

Plato. Amore capius in proprio corpore mortuus est, viuit in alieno.

Cicer. Sine studio & ardore quoddam amoris, in vita nihil quicquam fit egregium. Cicero. 1. de orat.

COLLE. ¶ Sicut mistorum corporum motus naturam sequitur elementi prędominantis (quo fit, vt quædam deorsum quædam sursum ferantur:) ita plane motus & actiones nostræ, naturam amoris in corde nostro dominantis sequuntur. Si n. amor Dei dominetur omnes curas & cogitationes nostras ad Deum traducit: si vero amor sui velut tyrãnus quidam obtineat principatum, simili ratione omnia, & diuina & humana, ad suum trahit cõmodum, & obsequium. Amor quippe voluntati dominatur: ipsamq; cũ re amata conglutinat: voluntas vero cæteras post se vires animæ trahit. Hinc illud Augustini. Pondus meũ, amor meus: quocunq; feror, amore feror. In quibus verbis, amorem esse omnis motus nostri principiũ, aperte definit. Quo fit, vt tales animi nostri motus & affectus sint, qualis amor noster est: Itaque terrenorum amor, terrenos atq; carnales: Dei vero atque cœlestium rerum amor, cœlestes, atque diuinos facit.

Amor in Deum.

Gregor. PRobatio sanctitatis, non est signa facere, sed vnumquemque vt se diligere. De Deo autem vera cognoscere, de proximo vero meliora, quã de semetipso sentire. Greg. in mor.

Per amorem Dei amor proximi gignitur: & per amorẽ proximi amor Dei nutritur. Greg. vbi supra.

Minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius, etiam ea quæ sibi sunt necessaria partitur. Idem.

Sancti viri amando discunt, quod docendo proferunt. Gregor. super Ezechi.

Ille in amore Dei maior est, qui ad eius amorem plurimos trahit. Greg. in hom.

Machina mentis vis amoris, quę illam, & à mundo extrahit, & in alta tollit. Greg. vbi supra.

Charitas iã multiplicata, maioribus æstuat desideriis ad vitã: quò spiritus, ẽt per cruciatus corporis anhelat peruenire. Desideria enim sua vix capiens præ amore cœlestis patriæ, ipsas etiam pęnas amat: omne quod affligit,

affligit, requiem putat: amarum omne dulce æstimat. Transire etiam per mortem appetit, vt plenius obtinere vitam possit. Greg. mor. lib. 7. c. 7.

Dilectio per timorē nascitur, sed crescendo in affectum permutatur. Greg. vbi supra. c. 11.

Cant. 8. Fortis est vt mors dilectio: quia videlicet mentem quam semel cœperit, à delectatione mūdi funditus occidit. Gregor. vbi supra. c. 22.

Sæpe hostis callidus, cum impparatam mentem ad tollerantiam videt, quid ab ea maxime diligatur exquirit, & ibi scandali laqueos inserit: vt quo magis res quæque diligitur, eò per eam facilius perturbetur. Greg. in mora.

Charitatis & pietatis miracula amate: quæ tanto securiora sunt, quātò & occultiora, & de quibus apud Deum, eo maior fit retributio, quo apud homines minor est gloria. Greg. in hom.

Non clarescit anima fulgore æternæ pulchritudinis, nisi prius hic arserit in officina charitatis. Gregor. moral. lib. 18. capit. 14. vide locum.

Gregor. super illud Iob. 28. Lapis solutus calore in æs vertitur, sic ait, Tunc cum cor durum & diuini amoris igne frigidum, eodem igne tangitur & liquatur, vt desideriorum æstu ardeat, qui prius insensibilis manebat. Ex quo ardore emollitur ad amorem, & roboratur ad operationē. mor. 18. c. 16.

Greg. super illo Ezec. 40. Mensus est thalamum vno calamo in longū, & vno calamo in latum, & inter thalamos quinque cubitos, sic ait, Qui sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda in quibus animę per amorem Sponso inuisibili iunguntur? Sic fit vt eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, præsentis vitæ longitudinem pęnā deputet, exire festinet, & amoris amplexu in cęlestis Spōsi visione requiescere. Mens itaq; quæ iam talis est, nullam præsentis sæculi consolationem recipit: sed ad illam quā diligit, medullitus suspirat: feruet, anhelat, anxiatur. Vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia trāfixa est vulnere amoris. Vnde & in Canticis dicit, Vulnerata charitate ego sum. Mala autē est salus cordis, quæ dolorem huius vulneris nescit. Cum vero anhelare iā in cęlesti desiderio, & sentire vulnus amoris cęperit, fit anima salubrior ex vulnere, quæ prius ægrotabat ex salute. Hom. 15. super Ezechi.

August. super illud, Lętifica animā serui tui, quoniam ad te Domine animā meā leuaui, Recte inquit, admonet Christus membra sua, vt sursum corda habeāt. Audiāt ergo & faciāt: leuēt ad cęlū, qđ male est in terra. Ibi enim non putrescit cor, si leuetur ad Deū. Frumentū si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares ad superiora: frumēto tuo quæris mutare locū, & cor permittis in terra putrescere? Stans in terra, in cęlo es, si diligas Deū. Non enim sic leuatur cor, quomodo leuatur corpus. Corpus vt leuetur, locū mutat, cor vt eleuetur, volūtatē mutat. Quoniā ad te Dñe animā meam leuaui. Aug. sup. Psal. 85. August. Psal. 85.

Hic, qđ est aurū, nō pōt tibi esse argentū: quod vinū est, non potest tibi esse panis: quod tibi lux est, non potest esse potus: Deus tuus totum tibi erit. Manducabis eum, ne esurias: bibes eum, ne sitias: illuminaberis ab eo, ne sis cęcus: fulcieris ab eo, ne deficias: possidebit te, totū integrū, totus īteger. Angustias nō tibi patieris, ꝓpter aliud, cū quo totū possidebis: totū habebis, totū & ille habebit: quia tu & ille vnū eritis. Aug. sup. Psal. 36.

quid tibi placet in sæculo? Quid est quod vis amare? Quocunque te corporeis sensibus cōuerteris, occurrit tibi cęlum, occurrit tibi terra. Qđ amas in terra, terrenum est: Quod amas & in cœlo isto visibili, corporeum

reum est. Vtrobique amas, & vtrobique laudas. Quomodo laudandus est ille, qui fecit ista quæ laudas? Iã ergo diu occupata vixisti, & desideriorum diuersitate verberata portas plagas sauciata: diuisa p amores multos, vbique inquieta, nusquam secura. Collige te ad te ipsam: quicquid tibi foris placebat, quære quem habeat authorem. Nihil melius in terra verbi gratia quam hoc, & illud: aurum, argentũ, animalia, arbores amœnitates, totam terram cogita. Quid melius in cęlo, Sole, Luna, syderib⁹? totum cœlum cogita. Omnia ista simul bona valde, quia fecit Deus omnia bona valde. Vndique pulchritudo operis tibi commẽdat artificem. Miraris fabricam, ama fabricatorẽ. Nõ ita occuperis in eo quod factum est, vt recedas ab illo qui fecit. Hæc enim quibus occuparis, sub te fecit: quia sub se ipso te fecit. Si hærebis superiori, calcabis inferiora: si autem recedas à superiore, ista tibi in supplicium conuertentur. August. super Psal. 145.

Quid mihi es? Miserere, vt loquar, Quid tibi sum ipse vt amari te iubeas à me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miserias? Hei mihi. Parua ne est ipsa miseria, si non amem te? August. confess. lib. 1. c. 5.

Scis ergo occultorũ cognitor De⁹, quoniam cęlo, terra, & omnibus quę in ea sunt, tu mihi acceptior, tu mihi amabilior es, diligo enim te super cęlum & terram, & cętera omnia, quæ in eis sunt, imo amore nominis tui, quæ transitoria sunt, proculdubio amanda non sunt. Amo te Deus me⁹ amore magno, magisque te amare cupio. Da mihi vt amem te semper quantum volo, quãtum debeo, vt tu sol⁹ sis tota & omnis meditatio mea. Te meditor per dies sine cessatione: te sentiam per soporem in nocte: te alloquatur spiritus meus: tecum fabuletur mens mea. Fœlices, qui nihil aliud diligunt, nihil quærunt, nihil etiam cogitare dedicerunt. Fœlices, quorũ spes tu solus es, & omne opus cor eorum oratio. Aug. in medi.

Immẽsus es Domine, & ideo sine mensura debes amari, & laudari ab ijs quos tuo pretioso sanguine redemisti. Amator hominum benignissimè, clemẽtissimè Domine, & ęquissimè iudex, cui omne iudicium dedit Pater: discernis hoc rectum & iustũ esse, vt filij huius seculi, noctis tenebrarum præstantiori desiderio, virtute, atque studio diligant & quærant perituras diuitias, & fugitiuos honores, quàm nos serui tui diligamus te Deum nostrum, per quem facti & redempti sumus? Si enim homo hominem tanta diligit dilectione, vt alter alterum vix patiatur abesse: si Sponsa sponso tanto mentis cõglutinatur ardore, vt præ magnitudine amoris nulla perfrui valeat requie, chari sui absentiam non sine magno mœrore ferens: qua ergo dilectione, quo studio quo feruore anima quã spõsasti tibi fide & miserationibus, debet diligere te verum Deum, & pulchrum Sponsum: qui nos sic amasti, & saluasti, qui pro nobis tot, tanta, & talia fecisti? Augustinus in Meditatio.

Væh miseræ animæ, quæ Christũ non quærit, nec amat, arida manet, & misera. Perdit quod viuit, qui Deũ non diligit. Anima, quæ te non quærit, ac diligit, mundum diligit, peccatis seruit, vitijs subiecta est, nũquam secura est. Aug. in Manuali.

Charitas vt perficiatur nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cùm fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectum venerit, quid dicit? Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Idem super. c. cano. Ioh.

Mihi videtur quod diffinitio breuis & vera virtutis est, ordo amoris. Idem de ciui. Dei.

In dilectione virtus non est, nisi diligere,

diligere, quod diligendum est. Id eligere, prudentia est: nullis inde auerti molestijs, fortitudo est: nullis illecebris, temperantia est: nulla superbia, iustitia est. Quid autem eligamus, quod præcipue diligam⁹, nisi id quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus est: cui si aliquid diligendo vel præponimus, vel æquamus, nos ipsos diligere nescimus. Idem in epist.

Minus Domine te amat, qui aliquid tecum amat, quod non propter te amat. O amor qui semper ardes, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. Continentiam iubes? da quod iubes & iube, quod vis. Idem in lib. confess.

Pondus non ad ima tãtum est, sed ad locum suum. Ignis enim sursum tendit, deorsum lapis. Minus ordinata, inquieta sunt: ordinantur & quiescunt. Pondus meum, amor meus: eo feror quocunque feror. Idem ibidem.

Charitas in aduersitatib⁹ tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres lętissima, inter falsos patientissima. Idem de laude charitatis.

Charitas inter opprobria secura est, inter odia benefica, inter iras placida, inter insidias innocens, in iniquitate gemens, in veritate respirãs, in virtute congratulans. Idem ibidẽ.

Non melius, neq; decentius, quã per dilectionem repẽdi potest, quod per dilectionem datum est. Idem in medita.

Illas quatuor virtutes, quarum ita est in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium, sic etiam diffinire nõ dubitem: vt temperãtia sit amor integrum se præbens ei quod amatur. Fortitudo, amor facilè tolerans omnia propter id quod amatur. Iustitia, amor solo amato seruiẽs, & propterea rectè dominans. Prudẽtia, amor ea à quibus adiuuatur, ab eis quibus impeditur, sagaciter eligens. Idem de moral. Eccles.

Recta voluntas est bonus amor, & voluntas peruersa, malus amor. Amor ergo inhiãs habere quod amatur, cupiditas est. Id autem habens, eoque fruens, lætitia est, Fugiens, qđ ei aduersatur, timor est: idque si acciderit sentiens, tristitia est. Proinde mala sunt ista, si malus est amor: bona, si bonus. Idem de ciuitate Dei.

Apud nos iuxta scripturas, sanamque doctrinam ciues sanctę ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes, metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque: & quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Idem ibidem.

Tanta est charitatis virtus, vt etiam Prophetia, & martyrium sine illa nihil esse credantur. Idem.

Sordes animi sunt amor quarumlibet rerum præter animum, & Deũ, à quibus sordibus quanto quisque est purgatior, tantò verius & facilius intuetur. Idem de vtili cred.

Duas ciuitates, duo faciunt amores. Hierusalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor sæculi. Interroget igitur se vnusquisque quid amet, & inueniet, vnde sit ciuis. Idẽ super Psal. 64.

Ad Deum qui vbique præsens est, vbique totus, non pedibus licet ire, sed moribus. Mores autem nostri nõ ex eo quod quisque nouit, sed ex eo quod diligit, diiudicari solent: nec faciunt bonos vel malos mores, nisi boni, vel mali sint amores. Idem in Epist. ad Macedo.

O si possemus incitare homines, & cũ ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis. Idẽ de doctrina Christia.

Scriptura & creatura, ad hoc sunt, vt ipse quæratur, ipse diligatur qui ipsam

ipsam creauit, & illam inspirauit. Idem.2.de Trinit.

Hæc sciētia nihil præcipit, nisi charitatem: nihil culpat, nisi cupiditatē. Quicquid ergo ad hoc pertinet, proprium eius est. Idem.3.de doctrina Christiana.

Radix omnium bonorum est charitas, & radix omnium malorum est cupiditas: simul ambæ esse non possunt: quia nisi vna radicitus euulsa fuerit, alia plantari non potest: sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem non contendit euellere. Idem homil 7. super Ioan.

Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios Diaboli. Signent se omnes signo crucis: respondeant omnes amen: cantent omnes alleluia: baptizentur omnes, intrent ecclesias, impleant parietes basilicarum, non discernuntur filij Dei à filijs Diaboli, nisi charitate. Qui habent charitatē, nati sunt ex Deo.

Magna hominis miseria cum illo non esse, sine quo non potest esse. Et tamen si eius non meminit, nec diligit, cum illo non est. Idem de Trinita.

Deo nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit. Idem in soliloq.

Bernar. Vide quo modo, imo quam sine modo à nobis Deus amari meruit, qui prior ipse dilexit nos, tantus & tantum, & gratis tātillos, & tales. Bernar. de diligendo Deo.

Non sine præmio diligitur Deus: & si absque præmij intuitu sit diligēdus: Vacua namque vera charitas esse non potest: nec tamen mercenaria est: quippe non quærit quæ sua sunt: affectus enim amoris non est contractus venditionis. Idem ibidem.

Seruite in charitate illa, quæ timorem expellit, labores non sentit, meritum non intuetur, præmium non requirit, & tamen plus omnibus vrget. Idem de præcepto, & dis.

Mens quam semel affecerit charitas, sui iuris esse non sinitur: metuit quod nescit, dolet quod nō oportet, solicitatur plusquā voluerit, & vnde noluerit. Idem in Epist.

Sapientia est Deus: & vult amari non solum dulciter, sed & sapienter: alioqui facillime zelo tuo spiritus illudet erroris, si scientiam negligas. Non enim habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendā de corde dilectionem, quàm si efficere possit, vt in ea incaute, & non cum ratione ambuletur. Idem supra Canti.50.

Non potest capere ignitum eloquium frigidum pectus: quomodo enim Græcè loquentem non intelliget, qui Græcum linguam nō nouit nec latine loquentem, qui latinus nō est: & ita de cæteris: Sic lingua amoris ei qui non amat, barbara erit: erit inquam, sicut æs sonans, & cymbalū tinniens. Idem in sermo.

O iugum sancti amoris, quàm dulciter capis, gloriose illaqueas, suauiter premis, delectabiliter oneras, fortiter stringis, prudentet erudis. O fœlix amor, ex quo oritur strenuitas morum, puritas intentionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operum claritas, virtutum fœcunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas. Idem lib. de diligendo Deum.

Vultis à me audire, quare & quomodo diligendus est Deus? & ego dico, quod causa diligendi Deū, Deus est: modus sine modo diligere. Ob duplicem causam dico Deum propter se diligendum, vel quia nihil iustius, vel quia nihil fructuosius diligi potest. Idem lib. de amore Dei.

Omnino propter māsuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te Domine Iesu: audientes quod nō spernas pauperem, peccatorem non abhorreas. Non horruisti confitentē latronem, non lachrymantem peccatricem, nō Chananęam supplicantē, non

non deprehensam in adulterio, non sedentem in teloneo, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorē discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem horum vnguentorum currimus. Idem super Canti.

O bona mater charis: quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniuersos: Cum te arguit, mitis est, cum blanditur, simplex est: pie solet sæuire, sine dolore mulcere, patienter nouit irasci, humiliter indignari. Idem in Epist.

Dignus plane est morte, qui tibi Christe recusat viuere: & qui tibi nō sapit desipit: & qui curat esse nisi propter te, pro nihilo est, & nihil est. Propter te ipsum Deus fecisti omnia: & qui esse vult sibi, & non tibi, nihil esse incipit inter omnia. Idem super Canti.

Super illud Psalmi, Quid retribuā Domino, &c. Quando ignorabam, me instruxit: quando errabam me reduxit: quando peccabam me correxit: quando steti, me tenuit: quando cecidi, me erexit: quando iui, me duxit: quando veni ad ipsum me suscepit: nec pro his omnibus quid rependam habeo, nisi tantum, vt diligam. Non enim melius, nec decentius, quàm per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datū est. Idem vbi supra.

Dicit fides. Parata sunt magna, & inexcogitabilia à Deo fidelibus suis. Dicit spes, Mihi illa seruantur. Sed charitas ait. Curro velociter ad illa. Idem super, Qui habitat.

Lactan. In cæteris quidem rebus laudatur mediocritas: in amore vero qui plurimum habuerit, is Deo charior fit.

Ricard. Amor est dulcedo saporis intimi: & quanto ardentius amat, tanto suauius gustat. Cingulum, quo cingitur amor est gaudium spei: quia vbi est amor, ibi est spes, ibi gaudium: vbi spiritualis amor, ibi spirituale gaudium.

Verus amor veritatem amat, in veritate iudicat, pro veritate certat, cū veritate opera consummat. Beda super Lucam. Beda.

Si vis perfecte purgari à vitijs, inquantū præuales, accende in te ignē diuini amoris: Si dulcedinem diuini amoris perfecte gustaueris, de temporali dulcedine non curabis. Rabanus in sermone. Raban.

Amor diuinus est ignis, lux, mel, vinum, sol. Ignis in meditatione, purificans mentem à sordibus. Lux est in oratione mentem irradians claritate virtutum. Mel est in gratiarum actione, mentem dulcorans dulcedine diuinorum beneficiorū. Vinum est in contemplatione, mentem inebrians suaui & iucunda delectatione. Sol est in æterna beatitudine, mentem clarificans serenissimo lumine, & suauissimo calore: mentem exhilarans ineffabili gaudio, & perenni iubilatione. Idem in sermo.

Principium nostræ salutis sapientiæque, timor Domini est. De timore Domini nascitur compunctio salutaris. De compunctione cordis procedit abrenunciatio, id est nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate humilitas procreatur. De humilitate mortificatio voluntatum generatur. De voluntatum mortificatione extirpantur, atque marcescunt vniuersa vitia. Vitiorum expulsione virtutes fructificant, atque succrescunt. Virtutum pullulatione puritas cordis acquiritur. Per cordis puritatem Apostolicæ charitatis perfectio possidetur. Cassia. de institutione monachorum lib. 4. Io. Cass.

Ecce quid à te requirit immensa illa pietas, quod facile possit implere nuda paupertas, despecta mediocritas, indocta simplicitas. Nō p multas Euseb. Emiss.

distraheris ambages, nec duris difficultatibus occupandus inuolueris: quod à te, & pro te reposcit, intra te est: id est oris famulatus, & cordis affect⁹. In anima ergo tua reposuit oīa animę tuę præsidia Deus tuus: vt vnde peccatum egreditur, inde & peccati medicina peteretur. Quàm vicinum remedium, quàm salubre consilium? De hoc sine dubio legimus per Prophetam: Prope est (inquit) in ore tuo, & in corde tuo. Euse. Emiss. homil. 2. de symbolo.

Pe. Rau. Nihil durum, nihil amarum, nihil graue, nihil læthale computat amor verus: Quod ferrū, quæ vulnera, quæ pœna, quæ mortes amorem præualēt separare perfectum? Amor est impenetrabilis lorica: respuit iacula, gladium excutit, periculis insultat, mortem irridet: si amor est, vincit omnia. Ama ergo ò homo Deum: ama tot⁹, possis omnia sine labore vincere & delere peccata. Teneræ militiæ & delicati conflictus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam. Pet. Raue.

Hugo. Nescio quid maius (ô charitas) in laude tua dicere possum: quam vt Deum de cęlo traheres, & hominem de terra ad cęlum eleuares: Magna virtus tua: vt per te vsque ad hoc humiliaretur Deus, & vsq; ad hoc exaltaretur homo. Hugo. de laude charitatis.

Leo Papa. Dura ibi necessitate non seruitur, vbi diligitur, quod iubet. Leo Papa.

Cypria. Discamus Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis quicquā ille præposuit. Cypria. de oratione Dominica.

COLLE. Rom. 13. ¶Qui diligit, legem impleuit. Sūma itaq; totius diuinæ legis in dilectione sita est. Ait autem Aristot. 8. ethi. quod ex defectu charitatis orta est iustitiæ necessitas. Charitas enim nō permittit ea mala quibus vitandis iustitia instituta est, videlicet, rapinas, adulteria, homicidia, & cætera. Itaq; si vera inter nos charitas esset, iustitia hæc necessaria non esset. Cū enim charitatis sit alteri se per amorē vnire, & vnum cum illo fieri, ac proinde illum tanquam se diligere: sicut nemo sibi nocet, ita alteri non nocebit. Ideo Christus remp. suam hac vna legis amore stabiliuit atque fundauit: hoc enim generale aduersus omnia vitia propugnaculum erat Huius vnitatis illustrissimum exemplum habemus in Esdra hic em̄ vir sanctus aliena peccata ita sua esse ducebat, ita deflebat, ac si ipse ea admisisset. Denique ita propter ea verecundabatur vt non auderet, nec oculos ad cœlum leuare. Esdr. 9.

Cum duplex sit amor Dei naturalis, videlicet supernaturalis, siue gratuitus: cum amorem Dei in nobis aliqua ratione sentimus, dubitari merito potest, an is naturalis sit, an supernaturalis: habent enim duo hi amores inter se similitudinem quandam. Quare, sicut difficile est inter duos eiusdē capitis capillos discrimē agnoscere, ita inter hos duos amores, cum vterque Dei amor sit. Ricardus autem tribulatione superueniente, id maxime declarare asserit, Iuxta illud Apostol. Tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem &c. Itaq; nemo sibi de suis orationibus, spiritualibusq; studijs, sensibilique Dei amore blandiatur: donec superueniente insigni aliqua tribulatione firmius aliquod argumentum habeat. Atque hæc est pręcipua causa, cur viri sancti in tribulationibus glorientur: quia ipsarum tolerantia, Dei amicitiam hoc tam illustri indicio probabilius colligunt. Vnde quemadmodum mulier prolis auidissima instante hora partus cruciatur simul & gaudet propter filium quem desiderat: ita viri Sancti quanuis eos tribulatio torqueat, probationis tamen indicium vehementer Rom. 5.

hementer oblectat.

Tres præcipue gradus D.Thomas in charitate designat. Primus, atque infimus est, non admittere aliquid charitati cōtrarium: quale esset creaturam præferre. Secundus est, diligenter ad tollenda omnia amoris impedimenta niti, siue peccata sint, siue quæcunque alia: vt curarum & negotiorum multitudo. Tertius est, actualis & continuus amor: qui alias vnitiuus amor dicitur, & beatorum amorem suo modo imitari conatur.

Indicium veræ charitatis, carnalium affectuū mortificatio est. Ignis enim effectus est, contrarias sibi qualitates fugare: quod facile fumus indicat viridantium lignorum in ignem coniectorum. Quare si in te ignis charitatis ardet, fumare vtique debes: hoc est, contrarias huic igni affectiones ex animo tuo velut euaporare. Vnde sicut ignem fere semper fumus consequitur, ita charitatē, terrenorum affectuum expulsio. Quod plane indicat fumus ille montis Synai, qui totus plane fumabat, quia in igne Dominus in illum descenderat. Fumum enim hunc mysterio & significatione vacare, quis credat? Quid autem aliud commodius significare possit, quàm ignem diuinæ charitatis, vbicunque sit, fumare: hoc est, affectus sibi repugnantes ab anima pellere? Quos qui pellere non contendit, absq; dubio hoc cęlesti igne non æstuat.

Alia est charitas imperfectorum, alia perfectorum: quæ perfectorum est, fere non datur, nisi in omni genere virtutum exercitatis. Sicut enim rationalis anima non infunditur, nisi corpusculo organis suis distincto, ac formato, vt habeat organa, quibus officijs suis fungatur: ita cum perfecta charitas maxime operosa sit, non datur nisi animæ virtutum habitibus perfectè instructæ & ornatæ: quo videlicet habeat instrumenta, quibus vim suam exercecere possit. Hoc fere ita fit, nisi quando aliter diuina bonitas & sapientia ordinat. Facile enim est in oculis Domini subito honestare pauperem. Eccl. 11.

Meliora sunt vbera tua vino. Pro Cant. 1. hoc alij legunt, meliores sunt amores tui vino: in viro enim minus proprie vbera laudantur. Amor autem merito vino comparatur. Vinum enim cor hominis lætificat, incendit, roborat, mentemque alienat. Diuini autem amoris proprium est, animum lætificare. Idem quoque incendit: quia nimirum in bonorum operum studio homines ardere facit: & ita ardere, vt aquæ multæ non extinguant charitatem, & flumina non operiant illam. Idem etiam mentē contra aduersa munit ac roborat. Quid enim imbelles aues, & infirma etiam animalia pro tuendis pullis, quos ardenter amant, non aggrediuntur? Fortis enim est, vt mors dilectio. Quod martyrum Cant. 8. exempla declarant, quos nulla tormenta à charitate Christi separare potuerunt: Amorem enim vitæ, Christi amore vicerunt. Idem etiam etiam hominis mentem inebriando alienat, & in Deum rapit: quod illa Apostoli verba significant, Siue mente excedimus Deo, siue sobrij simus vobis. Est tamen latum inter vtramque ebrietatem discrimen: quia vinum quidem alienat hominis dignitatem, deijciendo eum infrà se: amor autem Dei eleuando illum supra se, & diuinæ menti coniūgendo. Sic enim aqua dum igni admota, ignem in se concipit, contra naturam suam more ignis sursum fertur. Sic igitur per amorem Dei homo à se deficiens, mirabiliter in Deū quodammodo transit. Qua dignitate quid præstantius? quid diuinius? Quid enim illa mente fœlicius, quæ se ipsam deserit, & extra se rapitur, vt omni

omni vinculo soluta, facilius in cœlũ lum euolet, vt possit opes diuinas acrius & acutius intueri? Deserit eñ se mẽs quodammodo dum sibi diffidit, dum nihil in se ponit, dũ nihil ingenio suo, sed omnia Dei lege moderatur: dũ postremo omnibus opibus humanis interdum destrui atq; nudari cupit, vt diuinis multo clari⁹ & magnificentius illustretur. Sic fit, vt cœlestium rerum cupiditate non terram modò deserat, nec tantum se à corporis cõtagio seiungat, omnesque sensus corporis aspernetur: verum etiã à seipsa discedat, vt multo liberius aspectu diuinæ pulchritudinis, quoad fas est in hac vita, iucundissimè perfruatur.

Cum omnes diligendi rationes & causæ (quas in creaturis inuenimus) in vno Deo infinitis partibus excellẽtius repetiãtur, quęri merito potest, cur tam multi homines in quarundã dam creatutarum amore ita exardescant, vt peno insaniant: in tantæ pulchritudinis amore adeo frigeant? Ad hoc forsitan aliquis dicet, in amare creaturarũ conuenientiam quãdam, & proportionem, vnius rei ad alterã inueniri: vt viri ad vxorem, & vxoris ad virum. Ex hac autem conuenientia vehementem hũc ardorem otiri: cùm vnaquæq; natura quod sibi conueniens est, & cum quo maxime cohæret, sitienter appetit: quod in Deũ cadere non videtur: qui cum spiritus purissimus & altissimus sit, infinitis partibus naturam superat humanã. Hæc ratio apud eos valet qui in hoĩe nihil nisi corpus spectant, at qui animũ (qui præcipua eius pars est) intuẽtur, nihil nec in cœlo, nec in terra inueniet, quod cũ animi nostri natura ista cohereat, quam diuina mens: cũ is, ad fruendũ Deo conditus sit, atq; vt diuinitatis ipsius esset velut quoddã receptaculũ, in hoc à summo illo cõditore fabricatum. Cuius rei illud abunde magnum argumentum est, quod nullius creaturæ, imo nec omnium creaturarum possessiones, sed solius Dei fruitione & possessione mẽs hominis quiescere, & satiari potest. Si ea igitur in hoc solo bono & in nullo alio quiescit, ad hoc ergo vnum fruẽdum condita est.

Venditus est Dominus triginta argenteis, hoc est, quatuor, vel quinque aureis: emit verò nos sanguine suo. Quam vili se pretio tradidit, & quã caro nos pretio redemit: quanti nos fecit, quam parui vero se ipsum pro nobis æstimauit?

Vera est illa sententia, Qui vere amat, præter vnum amare nõ potest. Hoc autem se prestare Propheta docet, cùm ait. Quid mihi est in cęlo à te q̃d volui sup terrã? &c. Hinc Glossa quædam, Dum inquit vir Sanctus canit infinitam Dei bonitatem erga se, incredibile eius amore exardescens, emittit has voces: Quis mihi placeat in cœlo præter te? quem ego in terris amem, colam, suspiciam prę ter te? Certè reliqua omnia mihi sordent: te vnum ego amplector: te vnũ opto, te vnum suspiro atque ardeo: q. vnus es amandus, & colendus & toto animo desiderandus. Tabescit desiderio tui animus & corpus meũ: tu Domine vis, & robur es mentis meę: tu opes, tu copiæ, & sempiterna hæreditas mea.

Veri amoris argumentum dilectæ rei cogitatio est, dicẽte Domino, Vbi est thesaurus tuus: hoc est, id quod maxime diligis, & maximo in pretio habes, ibi est & cor tuum hoc est, cogitatio cordis tui. Hinc illud, Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Rursumque. Quomodo, siue alias. Quàm dilexi legem tuam Domine? Tota die meditatio mea est. Vere enim ab Aristotele dictum est, Vnicuique concupiscenti delectabile est ea cogitare quæ concupiscit. Matt. 6. Psal.

Eò vsque in quibusdam Dei amicis procedit charitatis vis, vt totã animam

mam post se absorbeat, liquefaciat, & in extasim rapiat. Quod Sponsa in Canticis significauit, cum ait. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Constat amantes interdum præ amoris excessu tam grauiter languere, vt nec cibum, aut somnum capere valeant: atq; ita macie cõficiantur & cõtabescant. Quod Amoni Thamar sororem depereunti contigisse legimus. Hinc sumpta comparatione ex eo quod in amore carnali ad sensum euenire nonnunquam cernitur, Sponsa ad exprimendum singulare amoris sui affectum, languere se dicit amore: atq; ob hoc, quasi à circunstantibus puellis postulat fulciri, siue confirmari odoriferis floribus odoriferisque pomis, vt eorum odore recreata sustentetur, ne prorsus à sensu & vita deficiat. Languor autem iste, cuius hic Sponsa meminit, tunc in anima fideli inuenitur, quando sic tota in Sponsi amorẽ fertur, & quasi liquefacta resoluitur, vt sui prorsus oblita, quid de se agatur nesciat: & ad omnia quæ hic inferne aguntur, quasi stupida & insensibilis iaceat, vt nec videre aliud possit, aut velit, nec audire, nec gustare, nisi suum dilectum. Qui etiam languor amoris in sequẽtibus per liquefactionem animæ videtur significari, dicente eadem Sponsa, Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est, cum post longam absentiam & vehemens desiderium faciem vident, aut vocem audiunt Sponsi præsentis. Per flores autẽ, & mala quibus Sponsa nostra fulciri debet & stipari, cum languet amore, recte odorifera illa, saluberrimaque dicta, & facta Domini nostri intelligimus, vt ipsius verba mellitissima floribus, facta autem & & opera præclara fructibus comparemus. His enim floribus, ac fructibus in suo languore Sponsa Ecclesia fulcitur, stipatur, reficitur, sustentatur, & roboratur, nec prorsus deficiat

Cant.2. 2.Re.13 Cant.5.

donec tempus aduéniat, quo facie ad faciẽ Spõsum videat, & ore ad os eundem alloquatur, quemadmodũ Spõsa dum amore Sponsi absentis lãguet, illius verbis, & promissis, literisque, & munusculis, quæ apud se tenet, interim se consolatur, quasi fastidium redimens, & tempus fallens, donec ipsius fruatur præsentia.

Pro eo, quod nos legimus, Quam pulchræ sunt mammæ tuę soror mea Sponsa: pulchtiora sunt vbera tua vino, & odor vest.t.s.o.a.alij legunt, Quã pulchri sunt amores tui. Ex quibus verbis dilectionis: quam ille vino, hoc est, omnibus alijs delicijs & opibus merito prefert. Odorem autem uestimentorum eius, super omnia aromata esse ait. Quibus verbis quę grata Deo præclara virtutum officia sint, quæ charitatem ipsam consequuntur, aperté designat.

Cum amoris obiectum & incitamentum sit pulchrum sicut uoluntatis bonum, ideo quisquis ad cœlestis Sponsi amorem aspirat, inæstimabilem eius pulchritudinem animo sæpe multumque uersare debet. Hac enim de causa magnã sermonis partẽ in libro Canticorum Sponsa in laudibus & cõmendatione pulchritudinis Sponsi sui consumit: quo illum & sibi, & omnibus maxime amabilem ostendat. Vnde est illud, Sicut malus inter ligna Syluarũ, sic dilectus meus inter filios. Solus enim ille innocens, solus sine peccato: solus inter mortuos liber. Licet enim per eius gratiam multi uerè iusti & boni sint, ad ipsum tamen comparari, vix hoc nomen tueri possunt. De eius quoque pulchritudine sunt illa eiusdem Spõsæ uerba, Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus, &c. De cuius pulchritudine disserit Psalmus.4 . cuius sunt illa verba, Speciosus forma præ filijs hominum: diffusa est gratia in labijs tuis, &c. Quid enim tam pulchrum, tam elegans, tam ue-

Canti.4. Canti.2 Canti.1.

O formo-

formoſum, quàm Ieſus Chriſtus: qui ab omni labe peccati puriſſimus, & omnibus virtutum numeris abſolutiſſimus fuit? Quæ ſpecies tam amabilis, tam ſuauis, & iucunda, quàm huius manſuetiſſimi regis aſpectus? qui neminem pœnitentem, quanuis improbum, & impium aſpernatur, atque adeo omnes laborantes & afflictos in ſinum ſinũ vltimo vocat, dulciſſimis verbis, eos ad hunc modum appellans: Venite ad me omnes qui laboratis, & grauati eſtis, & ego reficiam, hoc eſt, recreabo vos? Nec ſpeciem ſolum, ſed etiam verba commendat Propheta, cum ait, Diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Quo minus mirãdum eſt, ſi toties populus in doctrina Domini admiraretur: adeo vt hoſtium ſuorum quidam qui ad illũ capiendum venerant, doctrinæ eius ſuauitate ſtupefacti, vacui ad principes ſuos redirent dicentes, Nunquam ſic locutus eſt homo. Sponſa quoque hanc eandem ſermonis & doctrinæ gratiam ſub conſuetis metaphoris ſuis cõmendat, cum ait, Genæ illius, ſicut areolæ aromatum, cõſita à pigmentarijs: guttur illius ſuauiſſimum & totus deſiderabilis. Poſtquàm enim cæteras corporis eius partes commendaſſet, hanc veluti coronidem laudibus eius affixit. Genarũ autem nomine ſacra eloquia, & Scripturas ſanctas intelligi volunt. Sicut enim homo ex facie: ita Chriſtus ex ſcripturis & verbis ſuis agnoſcitur. Vnde ipſe ait, Scrutamini ſcripturas; quoniam illæ ſunt quę teſtimonium perhibent de me. Hæ igitur ſcripturæ verè areolæ ſunt aromatum: quoniam ſingula Chriſti verba mira deuotione, & ſuauitate ſuper aromata cuncta fragrant. Vnde conſequens eſt quod deinde ſequitur, Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis. Gutture autem Sponſi dulciſſima eius verba intelligi apertum eſt. Poſt quam tandẽ commendationẽ ſubdit Sponſa, Talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, filiæ Hieruſalem: hoc eſt, non ſolum ego diligo eum, ſed ipſe quoque viciſſim, cum talis ac tantus ſit, abiectam me, & vilem, talique amatore indignã, familiari amicitię amore diligere nõ dedignatur. Quod quidem in illo ſummæ dignationis beneficium, in me vero ſummę dignitatis indicium eſt. Vtinam quicunque has tantas cęleſtis huius ſponſi laudes agnoſcimus, in eius pariter cum Sponſa amorem exardeſcamus: & quę deinde verba ſequuntur, ex toto corde proferamus. Quo abijt dilect⁹ tuus ó pulcherrima mulierum? quo declinauit dilectus tuus, & quęremus eum tecum? Quod proinde eſt ac ſi diceret. Hæc tanta Sponſi tui pulchritudo, quam commemoraſti, effecit, vt nos quoque ſimili dilectionis iaculo vulnerari, tecum illum quæramus.

Matt. 11. · Ioan. 7. · Cant. 5. · Ioan. 5.

Charitatem in pijs hominib⁹ præcipue vigere, declarat illa Sponſi verba: quibus Sponſam commẽdat, dicens, Caput tuum ſicut Carmelus: comæ capitis tui, ſicut purpura regis, ſiue regia. Capillorum autem nomine (qui à capite profluunt & nutriuntur ſicut à vite palmites) fideles qui à Chriſto capite vitam trahunt, intelligi notiſſimum eſt. Hos autem regiæ purpurę comparat propter ardorem charitatis, qui in eis maximè viget, & in cunctis eorũ actionibus cernitur: iuxta illud Apoſtoli, Omnia veſtra in charitate fiant.

Cant. 7. · 1. Cor. 16

Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum. Cant. 8. His verbis veræ charitatis natura deſcribitur. Primum enim bonis operibus coniuncta eſſe debet: ſicut flamma igni coniuncta eſt: Amor enim Dei nõ eſt otioſus: operatur enim magna ſi eſt, &c. Deinde etiam fulgere ita debet, vt illud impleat quod Dominus ait, Sic luceat lux veſtra coram hominibus, &c. Vera enim charitas ſibi ardet,

Matt. 5.

det, & proximis lucet: non enim lucris suis contenta est, nisi alios etiam lucrifecerit Christo. Flammarum etiam nomine sancta desideria intelligimus: quæ eandem charitatem cōsequuntur: quę nimirum sanctorum desideriorum (sicut ignis flammarum) feracissima est. His ergo tribus notis vera charitas à ficta discernitur.

Dignitatem & pretium charitatis non obscurè illa Cant.8. verba designant, Si dederit homo omnem substantiam domus suę pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Huc autem pertinent laudes omnes, quæ frequētissime in libris Salomonis Sapientiæ tribuūtur: quæ fere idem, quod charitas est: vel eidem indiuidua socie-
Sapiē. 7. tate coniuncta, Quales sunt illæ, Et præposui illam regnis, & sedibus: & diuitias nihil esse duxi in cōparatione illius, & quæ sequuntur. Cuius etiam miræ laudes in libro Iob.28. habentur.

Hoc etiam charitatis virtus promeretur, vt secretorum Domini par-
Ioan. 5. ticeps sit. Sic enim Dominus ad discipulos ait, Iam non dicam vos seruos, sed amicos: quia omnia.q.a.a.p. m.n.f.v. Hinc Dominus cum ad So-
Gen. 18. domitas vastandos procederet, Num inquit, celare potero Abraham quæ gesturus sum, &c. Velut enim indignum esse ducebat, & contra leges amicitiæ fieri putabat si quidquam amicum celaret. Vnde quasi nouum quidam & insolitum miratur Eliseus quòd mors filij hospitæ suæ non fuerit ei à Domino præmon-
4.Re.14. Psal.24. strata. Denique pro eo quod nos legimus, Firmamentum est Dominus timentibus eum: Hierony. ex Hebr. vertit, Secretum Domini timentibus eum, & testamentum. f.v.m.i.

Gen. 19 Magna est veræ & germanæ charitatis potentia. Iacobo videbantur anni pauci præ amoris magnitudine: & Sichem filius Emor amore Dinæ incensus, circuncisionis cauterium, & grauissimum huius vulneris dolorem non recusauit: Neque hoc contentus, parentem quoque senem, & vniuersum populum ad hoc impulit, vt eundem subirent cruciatum. Neque vero hanc adeo iniquam conditionem grauiter, & moleste iuuenis tulit. Ait enim Scriptura, Neque distulit adolescens, quin statim quod petebatur, expleret: amabat enim puellam valde, &c. Gen.34.
O si charitas Dei in pectore nostro ita flagraret, quàm leue, ac suaue nobis mandatorum ipsius iugum efficeretur. Hoc argumento credibilia fiunt, quæ de sanctorum Martyrum mirabili constantia deque sanctorum Confessorum vigilijs, ieiunijs, & continuis laboribus, deque eorundem mentis excessu & alienatione prædicantur. Si enim tantum potuit vnius puellæ pulchritudo, quæ vel morbo vel ætate marcescit, quid immensa illa & infinita pulchritudo efficiet, quando illam Dominus (quamuis in speculo & ænigmate) fidelibus amicis suis velut spectandam proponitur, quando demum Saluator implet illud quod promisit, Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum?

Non hoc tantum exigit Dominus, vt illum diligamus, sed vt illum toto corde tota mente & cætera diligamus: ac illud etiam, ne creaturis nimio amore (qui nos ab eius dilectione diuellere possit) hæreamus. Hoc autem indicant illa Mosis verba, Dominus zelotes nomen eius: Exo. 34.
Deus est æmulator. Quia vero res ab eo, quod in eis præcipuum est denominantur, apparet sane, hoc maxime in Deo obseruandum, à quo ipse zelotis nomen accepit. Zelotypus autem amor omnem alium amorem reformidat, ne quod alteri

 tribuitur,

tribuitur, sibi adimatur. Hic autem zelus tantum apud eum ualuit, ut propter homines homo fieret, quo totum eorum amorem à creaturis auulsum, sibi uni uendicaret. Sic enim ait Propheta. Zelus Domini exercituum faciet hęc.

Ex odio, & contemptu sui poterit quisq; iudicare de amore Dei. Cum amor Dei ad contemptum usq; sui perueniens supernam Hierusalem ædificet. Hæc enim duo sicut lux, & tenebræ, dies, & nox, sibi inuicem aduersantur, ideo simul in eodem subiecto esse non possunt. Itaq; cum Sol hic diem efficiens est supra nos, nox iacet infra nos. Vbi uero nox est supra nos, iacet vtique iustitiæ Sol infra nos. Denique sicut in trutina contingit, ut altera eleuata, altera deprimatur: ita plane in utriusq; huius amoris, sui uidelicet, atque Dei bilance, contingit, & cætera. Nemo ergo sibi amare se Deum persuadeat, qui non ad sanctum sui odium, ac contemptum peruenit.

Omnis adeps, siue qui adhæret renunculis, siue qui uitalia operit, Domino semper offertur, & sacro altaris igne crematur. Sic enim legi-
Leuit. 3. mus, Omnis adeps Domini erit iure
Psal. 102. perpetuo. Quid autem hoc aliud est, nisi quod omnia interiora nostra suo sibi iure à nobis Dominus requirit? Hæc autem Domino offerebat Propheta, cum diceret, Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomen sanctum eius. Hæc ergo interiora nr̃a sacro dilectionis igne
Psal. 72. ardere debent. Quod si hoc igne non arserint, superest, ut talia permaneãt, qualia eorum, de quibus scriptum est, Prodijt, quasi ex adipe iniquitas eorum. Quæ quidem uerba, partim impiorum mentem carnis illecebris obtusam designant, partim uim, & impetum quo precipites in mala feruntur. Hoc enim, quod ait, Prodijt, quasi ex adipe iniquitas eorum.

Quemadmodũ Dido, ubi Aeneæ amore capta est, omnem regni curã abiecit, sicut Vergilius ait. Non cœptæ assurgunt urbes, nõ arma iuuentus, exercet, &c. Pendent opera interrupta, &c. ita ubi diuini amoris igne tota mens occupata & incẽsa est, omnia quæ mundi sunt, obliuiscitur, nihilque ante eius oculos, diu noctuq; nisi solus Deus obuersatur. Sic illa de qua dictum est, Aeneasq; oculis semper uigilantibus hæret, Aeneamque animo noxque diesque refert. Inter uarios amores diuini graduś unitiuũ amorem ponunt. Quod si autem huius unitiui amoris officium hoc exẽplo carnalis amoris pij homines facile intelligent. Talem autem amorem D. Aug. à Domino petebat, cum diceret. Te mediter per dies sine cessatione, te sentiam per soporem in nocte. Fœlices qui nihil aliud diligunt, nihil quærunt, nihil etiam cogitare didicerunt. Fęlices quorum spes tu solus es, & omne opus eorum oratio. Aug. in Meditã. Huius uero rei gratia fortis esse dicit ut mors dilectio: quę Cant. 8. ubi mentem occupauit, ad omnia alia uelut mortuam & insensibilem efficit.

Zelus honoris Dei.

Apud misericordem iudicem nequaquam sine uenia culpa relinquitur, eum per feruorem zeli ex eius amore peccatur. in Greg. in mor. Grego.

Zeli iram, quia Heli non habuit, motũ contra se implacabiliter supernæ ultionis excitauit. Greg. in mor.

Nullum omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est zelus animarum. Greg. super Ezech.

Qui errantem non corripuerit, de August. negligentia iudicabitur: qui autem etiam pro eo, non orauerit, de pernicie condemnabitur. Aug. in ser.

Quid magis persequitur uitam bonorum, quàm uita iniquorũ? nõ cum

cogit

cogit imitari quod displicet, sed cum cogit dolere quod videt: quoniã coram pio viuens impie, & si non obligat consentientem, cruciat sentientẽ. Idem in Epist.

Zelus minus absque sciẽtia efficax minusque vtilis inuenitur: plerumq; autem, & perniciosus valde sentitur. Quò igitur zelus feruidior, vehementior spiritus, profusiorq; charitas, eò vigilantiori opus est sciẽtia: quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet charitatẽ. Bernar. super Cãti.

Bernar. Zelum tuum inflammet charitas, informet scientia, firmet constantia: sit feruidus, sit circunspectus, sit inuictus: nec teporem habeat, nec discretione careat, nec timidus sit. Idẽ, ibid.

Hoc vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdũ repleat zelo, & desiderio acquirendi Deo qui cum similiter diligant, vt otium contẽplationis pro studio prædicationis libentissime intermittat. Idem, ibidem.

Chryso. Ne mundus quidem vniuersus animæ pretium æquaret: quare licet pecuniam, absque numero pauperibus largiare, nihil tantum efficies, quàm vnius animæ conuersione, Chrysost.

Socrates interrogatus, quid bonis viris molestum esset, dixit, Fœlicitas malorum.

COLLE. ¶ Cur aduersus peccantes indignaris magis quàm compateris? Quid enim mirum si homo aliquis Dei gratia destitutus sit: cum tam exiguus sit numerus piorum? Hic vero destitu-

Galat. 5. tus, quid homo est nisi caro? At manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudici tia, luxuria, &c. quæ Apostolus enumerat. Quid igitur ĩ carne opera carnis demiraris? Præsertim cum caro ipsa exterius quidem à mundo, interius vero agitetur à Dæmone? Indignationi ergo piè miseratio iungenda est: qualem in Domino Saluatore. Mar. 3. legimus, qui cum ira Phariseos circumspiciens, contristatus est super cęcitate cordis eorum.

Indignari vehementer aduersus aliorum delicta eorum est, qui humanæ naturæ miserabilem lapsum, non satis intelligunt. Natura enim humana ante peccatum, velut horologium quoddam erat rectissime constitutũ: quod tamen per peccatum deordinatum fuit. Erat item velut cithara quædam chordis aptissime temperatis instructa: quæ tamen post peccatum, pristinum illud temperamentũ amisit. Quis vero miretur, si vel horologium ita deordinatum perperã horarum spacia designet? vel cithara illa temperamento chordarum dissoluto, inconcinnos, & in suaues sonos edat?

Zelum prudẽtia, & moderatione, temperandum esse docet Ecclesiast. his verbis, Noli resistere contra faciẽ potentis, nec coneris contra ictum fluuij. Ita tamen temperamẽtum hoc seruari vult, vt statim subdat, Pro iustitia agonizare, pro anima tua: & vsque ad mortem certa pro iustitia: & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Quis autem ĩter hæc duo extrema temperamentum debitum seruare poterit, ne à recto virtutis tramite declinet? Eccl. 4.

Ne despicias (ait Ecclesiasticus) hominem auertentem se à peccato, & nõ improperes ei: Memento quòd omnes in corruptione sumus. Eccl. 78.

Zelum esse debere secundum scientiam, monet Ecclesiast. 29. his verbis, Recupera proximum secundũ virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.

Maximum diuinæ gloriæ studiũ, & aduersus scelera, mundi odiũ præsefert illa Prophetæ vox, Vsquequo peccatores, Domine? vsquequo peccatores gloriabuntur? Effabũtur & loquentur iniquitatem? & quę sequuntur. Psal 93.

quũtur. Et infra, Quis consurget mihi aduersus malignãtes? aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem? Eodẽ pertinet & illa vox, Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint. Et illa quoque, Si occideres Deus peccatores. Habet enim optandi vim coniunctio, Si. Et, Tabescere me fecit zelus meus. Et zelus domus tuæ. c. m. Vbi autem nos legimus, Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legẽ tuã. Alij vetterunt. Horror tenuit me. Quod quidem verbũ maiorẽ habet emphasim, eoq; Vates significat, quo odio peccati malitiam detestaretur, ac Dei gloriã desideraret, quando totus horrore concutiebatur, cùm peccãtes hoĩes cerneret.

Ps. 103. Ps. 108. Ps. 108. Psal 69. Ps. 118.

Gladij ancipites in manibus eorũ ad faciendam vindictam in nationibus, &c. Gloria hæc est omnibus sanctis eius. In hac autem vindicta sæpe ipsi etiã parentes feriendi erunt: non minori gaudio, quàm quicunq; alij. Sic enim D. Petrus Martyr parentes hæreticos à quibus velut rosa de spinis ort⁹ est) simili animi alacritate ferijt. Et in gloria hęc est omnibus sanctis eius, nẽpè conditoris sui iniurias vlcisci. Vnde colligimus, quantus sit erga conditorem amor, cum ij maximæ gloriæ loco ducant, sic aduersus etiam parentes suos ac liberos sæuire. Sed quid mirum, si hoc animo electi post beatam Dei visionem sunt, quo Leuitæ olim, ex diuina dilectione fuerũt qui patri dixerũt, non noui te, & filios suos non agnouerunt: in quos propter adorati vituli scelus sine vllo miserationis affectu gladiũ strinxerunt?

Ps. 149.

Deu. 33.

Zelus animarum, & diuinę glorię studium fidelibus cunctis, & præcipuè Episcopis & pręlatis maximè dominari debet. Quam rem vel ex eo colligimus, quòd Moses (quẽ ad hoc munus Dominus elegit, quãuis esset alias vir mitissimus) hac virtute maximè excelluit. Vbi enim de monte descendit, & vitulum conflatilem, quem Aaron fabricatus fuerat, vidit, adeò ira excanduit, vt tabulas digito Dei scriptas ad radices montis proiecerit, & fregerit: & deinde vitulum arripiens, in frusta comminuerit, & potandum populo dederit, quò imbecillitatẽ noui Dei ipsis aperiè monstraret. Tum præterea Leuitis ad se conuocatis præcepit, vt per medium castrorum pergentes, manus suas fratrum, & filiorum suorum sanguine cruentarent, imo & consecrarent. Ad hæc tanto affectu pro illorum salute Dominum deprecatus est, vt peteret se de electorum libro deleri, nisi peccantibus ignosceret: quasi qui sine illis salutem percipere à Deo nollet. Pręterea 40. iterum dieb⁹ in eodem monte suppliciter pro eodem populo orabat. Vbi verò eiusdem Domini transeuntem gloriam vidit, prima eius petitio fuit, Si inuenimus inquit, gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro vt gradiaris nobiscũ: populus enim duræ ceruicis est, vt auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas. Vide quęso quomodo totus in salutẽ sibi crediti populi erat semper intẽtus. Obserua autem quomodo vtriusq; partis causam egerit. Causam enim populi apud Deum egit lachrymis: causam verò Dei apud populum egit gladijs: cùm Deo misericordiam petens, cum populo seueritatem exercens.

Exo. 32.

Exo. 34.

Improborum hominum, qui proximorum salutem negligunt, est illa amarulenta Caini vox, qua Domino de fratre quærenti respondit, Nunquid ego, custos sum fratris mei? Hi enim ignorant vnicuique mandasse Deum de proximo suo: & vt qui audit, dicat, Veni. Sic enim cortina trahit cortinam: quemadmodum in Leuiti. præcipitur. Qui verò hoc animo non sunt, deteriores

Gen. 4. Eccl. 17. Ex. 36.

res

tes quodammodo diuite illo epulone sunt, qui inter flammarum suarũ tormenta cõstitutus, de quinque fratrum salute solicitus erat.
Luc.16.

2.Re.12. Mirum est, quàm acriter aduersus aliorum crimina indignamur, qui ad nostra fortasse grauiora conniuemus. Sic Dauid grauiter aduersus illum qui alienam ouem sustulit, cum plures haberet, commotus est: cum ipse tamen aliena vxore rapta, & viro eius interfecto, nequaquam aduersum se fuisset indignatus.

2.Re.21. Qua pęna indiscretus zelus puniatur, facile ostendit Saulis supplicium: cuius posteritas sublata, & extincta est, propter sæuitiam quam in Gabaonitas exercuerat, crudeli zelo commotus, quasi pro filijs Israel.

Psal.68. Opprobria Domini tanquam sua,
Ps. 138. vir pius lugere debet. Vnde est illud. Opprobria exprobrantium tibi &c. Et illud, Nonne qui oderunt te Domine, oderam? & super inimicos tuos tabescebam? Hinc vbi
3.Re.21. Elias ad Achab dixisset, Occidisti insuper & possedisti, Achab contra respondente, Num inuenisti me inimicum tibi? Ille respondit, Inueni: eò quod venundatus sis, vt faceres malum. Quia igitur impius rex inimicus Deo factus erat, sibi quoque illum inimicum esse Propheta ait: non quod is hominem odisset, sed quod hominis scelus, & Dei iniuriam execraretur.

Amor vel odium proximi.

Minus proximum amare cõuincitur qui non cum eo in necessitate illius etiam ea quæ sibi sunt sibi sunt necessaria, partitur. Gregor. in hom.

Tantum quisque portat proximũ, quãtum amat: si enim amas, portas: si desijsti amare, desijsti tollerare. Gregorius super Ezechielem.

Habens intellectum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluentiam, à misericordia non torpescat: habens artẽ qua regitur, vsum illius cum proximo partiatur: habens loquendi locum, apud diuitẽ pro pauperibus intercedat: taléti enim nomine cuilibet reputabitur, quod etiam minimum accepit. Greg. in homilia super parabolam talentorum.

Anima cum proximo condescendit, inclinatione sua erigitur: attractione tenditur: compassione roboratur. Cumque se in amore proximi dilatat, inde colligit quanta fortitudine in authorem surgat. Greg. mor. lib.7.c.7.

Dicturus de amore proximi, dicit prius de amore Dei. Deutero.6. Quia qui Deum nõ amat, nec proximum: & tũc in dilectione Dei proficimus, quando proximum amamus. Greg. vbi supra.c.11.

Non poterit habere concordiam cum Christo, qui discors voluerit esse cum Christiano. Idem de verb. Domini. August.

Inimicitiæ vitandæ cautissime, ferendæ ęquissime, finiendæ citissime. Idem.

Minus bonus est, qui tantum bonis bonus est. Idem.

Nihil mirabilius in rebus humanis, quàm diligere inimicus. Idem lib. Confess.

Quem vis contemnere, pretium eius attende, & cũ morte Christi totum mundum appende. Idem de verb. Domini.

Tale bonũ est bonum pacis, vt in rebus creatis nihil gratiosius soleat audiri, nihil delectabilius cõcupisci, & nihil vtilius possideri. Spiritus enim humanus nunquam viuificat membra, nisi fuerint vnita. Sic Spiritus sanctus nunquam viuificat Ecclesiæ membra, nisi fuerint in pace vnita. Idem lib. de ciui. Dei.

Non diligis proximum tuum tan-

quam te ipsum, si non ad id bonum quo ipse tendis adducis. Idem lib. 1. de mori. Eccl.

Multa sunt genera eleemosynarũ, quas cum facimus, adiuuamur, vt dimittantur peccata nostra: sed ea nihil est maius, qua ex corde dimittimus quod in nos quisque peccauit. Idem in Enchi.

Ambro. Non minus vos diligo quos genui ex Euangelio, quàm si suscepissem ex coniugio. Gratia quippe vehemẽtior est ad diligendum, quàm natura. Ambro. de offi.

Beneficium se putabat accepisse augustæ memoriæ Theodosius, cum rogaretur ignoscere: & tunc propior erat veniæ, cum fuisset cõmotio maior iracundiæ: & optabatur in eo qđ timebatur in alijs, vt irasceretur. Idẽ de obitu Theodosij.

Bernar. Oratio peccatoris execrabilis erit: frustra quoque offeret munus suum ad altare, qui cõscius est sibi, quod frater suus habet aliquid aduersum se. Denique non respexit Dominus ad Cain munera: eo quod non recte ambularet cum fratre suo. Bernar. super Canti.

Cypria. Deus est qui inhabitare facit vnanimes. In domo Dei concordes & simplices perseuerant. Idcirco & in colũba uenit Spiritus sanctus, simplex animal & lætum, non felle amarum, non morsibus sæuum, non unguium laceratione uiolentum, hospitis humana diligere, unius domus consortium nosse, cum generant simul filios edere: cum commeant uolatibus inuicem cohærere, cõmuni conuersatione suam uitam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, legem circa omnia unanimitatis implere. Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda: ut columbas dilectio fraternitatis imitetur: ut mansuetudo & lenitas agnis & ouibus æquetur. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas? & canum rabies? & uenenum lætale serpentum? & cruẽta sæuitia bestiarum? Cyprianus de simplicitate prælatorum.

Super illud, Qui Solem suum oriri facit, Videmus inseparabili æqualitate bonis & malis Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare uentos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere uinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. Omne genus hominum largitate ac bonitate diuina æqualiter perfruitur: sic æqualiter dies illuminat, Sol radiat, imber rigat, uentus aspirat, & stellarum splendor, ac Lunæ communis est. Idem in Sermo. de Patientia.

Petrus Rauennas super illud, Dimitte nobis, &c. Homo sine peccato esse non potes: & uis semper tibi dimitti: totum dimitte semper. Quantum uis dimitti tibi, tantum dimitte. Imo homo intellige, quod remittendo alij, ueniam tibi tu ipse dedisti. Chrysolo. in sermone.

Magna uirtus est, si nõ lędas, à quo lęsus: magna est gloria, si cui nocere potuisti, parcas. Nobile uindictæ genus est, ignoscere uicto. Hugo. lib. 7. de Anima. Hugo.

Ego autem tanquã surdus &c. Nihil potest esse fortius, nihil egregius, quàm audire noxia, & non respondere contraria. Cassiodor. super Psal.

Libera conscientia ante tribunal Christi dicere poterit: Da Domine, quia dedi: dimitte, quia dimisi. Cæsarius in admoni. 2.

Si non dimittis iniuriam quæ tibi facta est, & non orationem pro te facis, sed maledictionem super te inducis, cum dicis, Dimitte nobis debita nostra sicut &c. Anasta.

Vbi amicitia permanet, nihil facile creditur, nihil facile recipitur qđ dissidium possit operari. Si uero semel inimicitiæ occupauerint animos, Chryso.

mos, omnia quæ sunt, quæ dicuntur, quę audiuntur, ita recipiuntur, ut ad maiores proficiãt inimicitias. Chrysost. super Matth.

Cicero. Animum uincere, iracundiam cohibere, uictoriam temperare aduersarium non modo extollere iacentẽ, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem, præclarum est. Hæc qui faciat, non ego eum summis uiris comparo, sed simillimum Deo iudico. Cicero pro Marcello.

COLLE. ¶ Martyria inter fideles non sunt hoc tempore finita, sed mutata. Olim enim Martyres propter fidei confessionem, morte afficiebantur: modo propter charitatis custodiam Martyres quodammodo effici necesse est. Multa enim frequenter pati debet, quisquis integram, & illæsam proximorum dilectionem seruare nititur: cum multa sępe iniuriæ, multæque graues propter hoc contumeliæ patienter ferendæ sint.

Intellige, quæ proximi tui sunt, ex te ipso. Ecclesiast. 31. Nihil breuius, nil utilius dici potuit. Quidquid siue acerbum, siue lætum, siue triste alijs euenerit, ad te transfer, & te proximi tui loco constitue: tunc enim illius prosperitatẽ aut miseriam uelut tuã duces. Cæterum, quæ nostra sunt rectius in alium translata, æstimantur. Sic Dauid, qui flagitium suum in se non agnoscebat, in altero per figuram trãslatum agnouit: & se reum

2 Re. 12. confessus est. Si igitur quale sit flagitium tuum intelligere uis finge ab alio commissum esse, ut de illo pronunties: si uero alterius miseriam diiudicare, in te illam assume: hoc enim modo ius acerbitatem melius senties.

Prima post diluuium ad constituendam humanæ uitæ societatem charitatis lex sancitur, & ab odio eiusdem naturę consortes acerrima comminatione arcentur. Sicut enim reipublicę humanę iustitię, ita Christianę charitas est fundamentum: quę multo latius quam iustitia patet: utpote quę non solum ab iniustitia manus abstinet, sed et iam beneficijs conferendis cœtus inter se hominum beneuolentię communione deuincit. Vnde Aristoteles. 8. Ethic. leges & iura omnia superuacanea futura esse ait, si charitas inter homines uigeret. Lex autem Gene. 9. Dei fuit, ne carnem cum sanguine homines comederent. Hac enim lege crudelitatem prohibere uoluit, ne uidelicet sanguinarij homines efficerentur. Eodem etiam tendit, quod ait, Sanguinem animarum uestrarum de manu cunctarum bestiarum requiram, &c. Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Hac enim loquendi figura seueritatem diuinæ ultionis aduersus homicidas designare uoluit.

Amor erga inimicos.

Grego. IVste de inimicorum morte lætamur, si in utilitatem uergitur proximorum: sed attendendum est, ne cum nostra odia exequimur, fallamur sub specie alienæ utilitatis. Gregor. 22. Moral. cap. 11.

Augus. Psal. 54. Contristatus sum, ait Propheta & conturbatus sum in exercitatione mea. Vbi contristatus? vbi conturbatus? In exercitatione mea inquit. Homines malos quos patitur commemoratus est: eandemque passionem, & infestationem malorum hominum, exercitationem suam dixit. Ne putetis gratis esse malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus, aut ideo uiuit, vt corrigatur: aut ideo uiuit, ut per illum bonus exerceatur. Vtinam ergo qui nos modo exercent, conuertantur, & nobiscum exerceantur. Ergo quoniam hæc tibi dilectionis regula figitur, vt imitans

patrem

patrem diligas inimicum. (Diligite enim inquit, inimicos vestros) in hoc præcepto quomodo exerceberis, si nullum inimicum pateris? August. super Psal. 54.

In hoc perfecta est (inquit Ioânes) dilectio eius in nobis, vt fiduciam habeamus in die iudicij Quare habebimus fiduciam? Quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Audisti causam fiduciæ tuæ. Dominus in Euãgelio dicit, Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & Publicani hoc faciũt? Quia ergo ad hanc perfectionem nos inuitat Deus, vt diligamus inimicos nostros, sicut & ipse dilexit suos, ea nobis fiducia est in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo: quia sicut ille diligit inimicos suos, faciendo Solem suum oriri super bonos & malos, & pluendo super iustos & iniustos: ita nos quia inimicis nostris non possumus præstare temporalem Solem & pluuiã, præstemus lachrymas, cum pro illis oramus. Augu. ex tracta. super epist. Ioannis.

COLLI. ¶Contra proximorum odium & vindictæ appetitum quædam inuenies Ecclesiast. 28. Vbi incipit. Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit, & quæ sequuntur. Posui custodiã ori meo cum consisteret. p. a. m. Sic enim se Dauid gessit, cum tot aduersus illum maledicta impudẽtissimo ore Semei iactaret.

Psal. 38.

Quo nam modo se homo erga inimicos gerere debeat, exemplo suo declarat regius Propheta cũ ait. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam. Quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum sic ambulabam: quasi lugens mater, sic incuruabar: eorum videlicet ærumnas

Psal. 34.

terna charitate deflens. Sic etiam in Psal. 37. postquam idem Propheta hostium suorum dolos exposuisset, subdidit protinus, Ego autem tãquã surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, &c. Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies Domine, &c. Pro quo Hier. vertit: Te enim Domine expectabam: tu exaudies Domine Deus meus.

Qui odit fratrem suum in tenebris ambulat. Ioan. 1 In Euangelio Dominus ait, Qui in die ambulat, non offendit: quia lucem huius mundi videt. At cùm iustus qui in hac die ambulat, septies in die cadat, quoties cadere credendus est, qui in tenebris ambulat? Sed ille tantum leuiter aut venialiter: hic lætaliter semper iacet. Non times ergo miser in hoc statu & cibum, & somnum capere, iam iam à Dæmone suffocandus nisi illi Deus obsisteret, eiusque furorem & rabiẽ clemẽter, & potenter comprimeret?

Ioan. 10. Prou. 24

Inimicorum dilectionem veteris quoque testamenti literæ (quas Scribarum malitia peruertit) commendant. Sic enim Exod. 23. legimus, Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, nõ pertransibis, sed subleuabis cum eo. Cui hæc facere præcipitur, quomodo illi erga inimicos odium habere permittitur?

Singulare mãsuetudinis, dilectionis & veræ nobilitatis, atque magnanimitatis exemplum extat in Dauide, qui Sauli atrocissimo hosti suo toties pepercit, qui eius mortem adeò lamentabiliter prosequutus est, cum eius vita sibi exilium, & mortẽ mors vero regnũ & vitam adimeret. Quin & illud non minori laude dignum quod gratias egerit, & munera pollicitus sit ijs qui corpus eius a Philistea sublatum, in terram Israel tulerunt,

runt, & in paterno tumulo condiderunt. Nec minus insigne virtutis huius exemplum, exhibuit, cum interfe-
2.Re.4. ctores Isboseth filij Saulis occidit, & funus Abner lachrymis prosequutus est, & cibum eo die ad vesperam vs-
2.Re.3. que capere noluit. Quo facto amorem erga se populi magnopere conciliauit.

Amicitia.

Gregor CVm quis in prosperitate diligitur incertum est, valde vtrũ prosperitas, an persona diligatur. Amissio autem fœlicitatis interrogat vim dilectionis. Greg. in mor.

Vt aliquid secularis authoritatis loquar cum amicis omnia tractanda sunt, sed prius de ipsis. Gregor. in Regist.

Hieron. Vera illa amicitia est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola, & palpans adulatio, sed Dei timor, & diuinarũ Scripturarum studia conciliant. Hiero. ad Pauli.

Ambro. Solatium huius vitæ est, vt habeas cui pectus tuum aperias, cui arcana communices, cui secreta tui pectoris committas, vt colloces tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur, in tristibus compatiatur: in persecutionibus adhortetur: facilis vox, & communis, tuus sum totus: sed paucorũ est effectus. Ambr. officio. lib. 3.

Bernar. Habet vera amicitia nõnunquam obiurgationem, adulationem nunquam. Bernar. in Epist.

Isidor. Non sunt fideles in amicitia quos munus nõ gratia copulat: hi cito deserunt, nisi semper acceperint. Dilectio enim quæ munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. Isidorus de summo Bono.

Pet.Bles Amicitia est diuitibus pro gratia, pauperibus pro censu, exulibus pro patria, imbecillibus pro virtute, pro medicina ægrotis, pro vita mortuis. Petrus. Bles. in libello de amicitia.

Vera amicitia eodem oculo respicit amicum diuitem & mendicum: fortem ac debilem, humilem ac sublimem. Idem, ibid.

Qui fratribus relictis alios amicos quærunt, consimiles sunt ijs qui rus suum deserunt, & alienum colunt Socrtes. Socrat.

Probum amicum gaudijs quidẽ vocatum decet adesse: aduersis autẽ casibus sua sponte non vocatum. Democ.

Equi vsum aspera via prodit, & amicum beneuolum calamitates discernunt. Menander.

A nemine amari se cogitet, qui neminem amat. Primum iudicare, deinde amare decet, non viceuersa. Epictet.

Rarum ad amicum ingreditor, ne tui satur, te oderit. Nicocles.

Idem fuerit ex aureo poculo remedium bibere, & ab amico beneuolo consilium capere. Idem. Solon.

Nullum tibi amicũ sumas, priusquam inquisiueris, quo modo se cũ prioribus amicis gesserit. Expectabis enim talem erga te quoque futurũ, qualis fuit erga illos. Isocrates. Isocrat.

Nullus futurus est amicus, qui nihil vitiorum in amico ferre potest. Adilon.

Amici, cõciliatoris Dei ductu fiũt. Plato.

Amicitijs non est vtendum vt floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus. Cicer.

Excepta sapientia nihil melius datum est homini à Diis immortalibus amicitia. Quid enim dulcius, quam habere cum quo omnia audeas sic loqui, vt tecum? Quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes amicum, qui illis æque ac tu ipse gauderet? Aduersa enim ferre difficile esset, sine eo, qui illa grauius etiam, quam tu ferret. Idem de Amicitia.

Amicitia res plurimas continet; quocunque te verteris, pręsto est: nullo loco excluditur, nunquam intempestiua, nunquam molesta est. Itaq; non

non aqua, non igne, locis plurimis indigemus, quã amicitia. Nam & secundas res splendidiores facit, & aduersas patiens communicansque, leuiores. Idem, ibidem.

Amicitia absentes adsunt, egentes abundãt, imbeciles valent, & qd difficilius dictu est, mortui viuunt. Idem, ibidem.

Si ex rerum natura amicitiæ coniunctionem demeris, nec domus vlla, nec vrbs stare poterit, nec agricultura permanebit. Quanta etiam vis eius sit, ex dissensionibus atq; discordijs percipi potest. Quæ enim domus tam stabilis, quę tam firma est ciuitas, quæ non dissidijs funditus possit euerti? Idem ibidem.

Hæc lex in amicitia sanciatur, vt neque rogemus res turpes, neque rogati faciamus. Turpis enim excusatio hæc est, & minime accipienda, tum in cæteris rebus, tum si quis contra Rempublicam se amici causa fecisse fateatur. Idem, ibidem.

Solem à mundo tollere videntur, qui amicitiam à vita tollunt. Idem, ibidem.

Sunt igitur firmi, & stabiles, & constantes eligendi, cuius generis magna penuria, & iudicare difficile est, nisi sit expertum. Ideo verũ est, id quod dicitur, Modios multos salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit. Idem, ibidem.

Virtus conciliat amicitias, atque conseruat. In ea enim est conuenientia rerum, in ea est stabilitas, in ea est constantia.

Quoniam res humanæ fragiles caducæque sunt, semper aliqui acquirẽdi sunt, quos diligamus, & a quibus diligamur. Charitate enim beneuolẽtiaque sublata, omnis est è vita sublata iucunditas. Idem, ibidem.

Est ea iucũdissima amicitia, quam similitudo morum coniugauit. Idẽ 1. de officijs.

Omnium societatum nulla prętãtior est, nulla firmior, quam cum viri boni moribus similes sunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius nec copulatius, quàm morum similitudo bonorum. Idem.

In quibus sunt eadem studia, eędẽ voluntates, in his fit, vt æque quisque altero delectetur ac seipso: efficiturq́; id quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex pluribus. Idem, ibidẽ.

Est in amicitia necessarium vt alter nihilo sese plusquam alterum diligat: quod si tantullum interfit, iam amicitiæ nomen occiderit: cuius est ea vis, vt simul atque sibi aliquid quam alteri maluerit, nulla sit. Idem 1. de legibus.

Vetus est lex illa, iustæ veræq; amicitiæ, vt idem amici semper velint: neque est vllum certius amicitiæ vinculum, quàm consensus & societas consiliorum & voluntatum. Idem pro Plancio.

Non est sancta amicitia, nisi ipse amicus per se ametur toto pectore, vt dicitur: qui quidem amandus est, desperatis emolumentis & fructibus. Idem 1. de legibus.

Nõ facile diiudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo pspici possit. Cætera sunt signa cõmunia. Idem.

Nihil est appetentius similium sui, nihil rapacius, quàm natura. Hinc cõstat bonis inter bonos quasi necessariam beneuolentiam esse. Idem in Lęlio.

Vt hirũdines ęstiuo tempore pręsto sunt, frigore pulsę recedunt: ita falsi amici sereno uitę tempore pręsto sunt: simul atque fortunę hyemẽ uiderint, deuolant omnes. Idem 4. ad Herennium.

¶ Diuitię addunt amicos plurimos, à paupere autem & ij quos habẽt, separantur. Item, Multi colunt personã potentis, Prou. 19.

potentis, & amici sunt dona tribuentis. Fratres omnes pauperis oderunt eum, insuper & amici eius recesserunt ab eo. Hoc autem de falsis amicis accipiendum. De vero namque amico scriptum est, Omni tempore diligit qui amicus est: & frater in angustijs comprobatur. Quod quidem non de amicitia solum erga homines, sed amicitia erga Deum maxime accipiendum est. Veri enim amici Dei vox illa est, Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Et illa, Hæc omnia, venerunt super nos, nec obliti sumus te, &c.

Prou.17. Psal. 16. Psal. 43.

Prou.6. Si possides amicum in tentatione possĭde eum, & ne facile credas ei te ipsum. Hoc est, etiam si in aduersis rebus probatus sit, non tamen illi facile, omnia committenda sunt. Quis enim est hodie amicus, quem inimicum posse aliquando fieri desperes? Hinc rursus ait. Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende. Hoc fortasse de imperfectis amicis dici posset. Vt enim Diuus Hieronymus ait. Amicitia quæ esse desijt, vera nunquam fuit. De perfectis enim idem Ecclesiasticus ait, Amicus fidelis, medicamentum vitæ, & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, inuenient illum. Multa de amicitia leges Eccle.6.

Eccl.6.

De amicorum moribus quædam leges Ecclesiast.22. vbi inter cętera dicit, Mittens lapidem in volatilia, deijcit illa: & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiā. Ad amicum si porrexeris gladium, nō desperes. Est enim regressus ad amicitiam. Si aperueris os triste, ne timeas. Est enim concordatio: excepto conuitio, & improperio, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa. In his omnibus effugiet amicus. Fidem possĭde cum amico in paupertate illius, vt in bonis illius læteris. Et infra. A facie amici non me abscondar, & si mala mihi euenerint per illum, sustinebo.

Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum suum. Multa in hanc sententiam inuenies Eccle. 27. Vbi tandem concludit. Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.

Secundo Regum.9. ait Dauid. Putas ne est aliquis, qui remanserit de domo Saul, vt faciam misericordiam cum eo propter Ionatham, & quę sequuntur. Et infrà, Miphiboseth comedet super mensam meam quasi vnus de filijs Regis, &c. Habes hic veræ & solidæ amicitiæ exemplum: quæ ne morte quidem, & iniuria temporum extincta, ea quæ amici sunt, studiose curat. Hoc item est ueræ, & germanę nobilitatis exēplum: cuius est sine vllius emolumenti spe sola virtute ad bene merendum, de alijs induci.

Pax externa.

PAx cunctis est placida, non quærit alienum, nihil deputat suum: docet amore, quæ odisse non nouit: nescit extolli, nescit inflari. Hanc ergo qui accepit, teneat: qui perdidit, repetat: qui amisit, requirat: quoniam qui in ea non fuerit inuentus, abdicatur à Patre, exhæredatur à filio, nihilo minus à Spiritu sancto efficitur alienus. Augusti. de verbis Domini. August.

Quisquis corpus affligit, sed concordiam deserit, Deum quidem laudat in tympano, sed non laudat in choro. Hierony. super Epistolam ad Romanos. Hieron.

Hieronymus super illud Psalm. Quoniam cogitauere unanimiter &c. Infœlix inquit populus Dei non potest in bono tantam habere concordiam, quantam mali habent in malo. Psal. 82.

Pacis primum fundamentum est, substantiam mundialem in contemptu Cassia.

temptu habere. Iniustum enim atque impium est, si post abrenuntiatam mundi & omnia, quæ in eo sunt vanitatem, pretiosissimæ dilectioni fratris suppellex vilissima præferatur. Secundum est, vt vnusquisque suas resecet voluntates: ne se sapientem atque consultum esse iudicans, suis malis quàm fratris diffinitionibus obedire. Tertium est, vt sciat omnia etiam quę vtilia, ac necessaria ęstimat, postponenda bono charitatis & pacis. Quartum est, vt credat nec iustis, nec iniustis de causis penitus irascendum. Quintum, vt aduersus se iracundiam fratris etiam sine ratione conceptam, eo modo quo suam curare desideret. Cassia. in Collatione abbatis Ioseph.

Philon. Pax vel cum magno damno coniuncta, vtilior bello.

Isocra. Praua ingenia eadem solent esse & contentiosa: vt non prius finem faciant pugnę & contentionis, quàm lętalem acceperint plagam.

Q. Cur. Seditionis maiora sunt damna, quam remedia. Nosti ne igitur, quòd omne quod est, tamdiu manere atque subsistere solet, quamdiu sit vnum: sed interire atque dissolui pariter quando vnum esse desierit. Boetius lib. 4.

Boetius.

COLLE. ¶ Contra eos qui iniquis artibus dissidiorum & factionnm causę sunt, plurimū faciunt illa Salomonis verba, Sex sunt, quę odit Dominus, & septimū detestatur anima eius: oculos sublimes, &c. ac tandem septimo loco addit, eum qui seminat discordias inter fratres. Cum enim pessimis rebus longe peius sit quòd Dominus detestetur, cum cætera solum oderit, apparet quantum sit malum, quod tam magna mala superet. Cum enim diuina bonitas tanta charitate homines prosequatur, quid si mirum si eos abominetur, qui ita lædunt, quos ipse tantopere diligit, quorumque saluti perpetuo inuigilat, imo pro quibus sanguinem fudit: In hoc quoque illa Apostoli verba quadrant. Vtinam abscindantur qui vos conturbant. Et item, Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicunque est ille.

Prou. 6.

Galat 5.

Quisquis pacem diu, & misericordiam retinere vult, prudentissimum illud Salomonis consilium sequatur qui ait, Honor est homini, qui separat se à contētionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs. Et iterum, Sicut qui apprehendit auribus canem: sic qui transit impatiens, & commiscetur rixę alterius. Sicut enim is qui furentem Canem auribus prehensum tenet, nec dimittere illum, nec retinere potest, ita qui irato animo alterius rixę commiscetur, partim alieno conuitio, partim sup affectu ita detinetur, vt vix se inde explicare queat.

Prou. 20.

Tanta verę pacis dignitas est, vt cū cęteras virtutes literę sanctę sequendas esse doceant, hanc vero vnam sequendam, & persequendam. Sic enim Propheta, Inquire pacem, & persequere eam. Hinc illud Apostoli, Si fieri potest quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.

Psal. 33.

Rom. 12.

Quam sit arduum atque difficile id pręstare, quod Apostolus à nobis exigit, nempe vt idipsum dicamus omnes, simusque perfecti in eodem sensu, eademque sententia, nō obscure insinuauit Propheta, cum dicit, hoc esse propriū Deí opus, Ait enim, Deus in loco sancto suo, Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo. Vere enim supra naturam est, dissimiles animos in vnam coire uoluntatem atque sententiam. Quę sit uero huius pacis & unitatis utilitas, declarat idē Propheta cum ait, Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres, & cętera. Sicut unguētum in capite, &c. Sicut ros Hermon qui descen-

1. Cor. 1.

Psal. 97.

Psal. 132.

descendit in m S. Quibus verbis comparat concordiam vnguento suauissimo: quo illiniebantur Sacerdotes, & rori Hermon qui descendens in môtem Siô loca illa feracia & vberrima reddit. Quorum illud ad suauitatem odoris boni nominis, hoc vero ad fructum & vtilitatem refertur, vtrunque enim hæc vnanimitas præstat.

Psal. 33. Quomodo implere propheticum illud consilium debeamus, Inquire pacem, & persequere eam: apertissime Sanctus Abraham ostendit, qui propter pastorum suorum rixas cum pastoribus fratris ait, Ne quæso sit iurgium inter pastores tuos, & pastores meos. Ecce vniuersa terra coram te est, si tu ad dexteram ieris, ego sinistram tenebo, &c. Itaque sui rerumque suarum negligens, optionem fratri dedit, vt commodiora loca eligeret: ipse quauis vel inquiore sorte côtentus: modo pacis fœdera inuiolata seruarentur. Gene. 13

Pax interna.

Gregor. QVI iræ seruit, qui luxuriæ, qui superbiæ, innumerabilê exercitum intus patitur. Econtra vir bonus, quia omnia ista contemnit, magna mentis tranquillitate perfruitur. Gregor. lib. 4 cap. 13.

Prauæ mentes tumultus intra se versare non cessant, etiam cum vacant: seruant enim in cogitatione depicta quæ amant: & quamuis nihil faciant exterius, apud se tamen sub pondere inquietæ quietis laborant. Piæ vero mentes, & cum desunt, non quærunt, & cum adsunt, ferunt grauiter. Gregor. moral. lib. 5. cap. 6.

Iob. 3. Gregorius super illud Iob. 3. Qui ædificant sibi solitudines. Sic ait, Sancti viri, quia nihil huius mundi appetunt, proculdubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus à cubili cordis manu sanctæ considerationis eijciunt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur: Solam namque æternam patriam appetunt: & quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur: Vnde & recte dicitur. Qui ædificant sibi solitudines. Solitudines quippe ędificare est, à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere: & intentione æternæ patriæ in amorem intimæ quietis anhelare. An non cunctos à se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat, Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ? A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam solitudinem semetipsum contulerat. A tumultu rerum corporalium magnum quędam secessum petierat hoc est quietã mentem: in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inueniret. Gregor. mor. libro. 4. Psal. 26.

Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium Charitatis Augusti. de verbis Domini. August.

Super illud Psalmi. 84. iustitia & pax osculatæ sunt. Duæ sunt inquit amicæ, iustitia & pax. Tu forte vnã vis, & alteram non facis. Nemo enim est qui non velit pacem, sed non omnes volunt operari iustitiam. Interroga omnes homines, Vis pacem? vno ore respondebit tibi genus humanũ, opto, cupio, amo, volo. Ama iustitiam, quia duæ amicæ sunt, & iustitia & pax: Ipsæ se osculantur. Si amicam pacis non amaueris, non te amabit ipsa pax, nec veniet ad te. Idem.

¶ Fides non impedita, ad amorem Dei, & spem viam munit. Ex amore autem gaudium, ex spe vero (charitate formata) pax oritur: dum homo COLLE.

mo per spem firmiter Deo nixus, nihil habet quod vel timere, vel conturbari debeat: quoniam cęlesti præsidio fultus, sæculo iam maior
Ioan.14. effectus est. Vnde Dominus ait, Pacem meam do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet: quia videlicet ego vobis adero: hoc enim est quod ait. Vado & venio ad vos.
4.Re.6. Quod Hælisæus euidenter ostendit, qui ab exercitu Syro obsessus, intrepidus permanebat, propter spem quam in Deo repositam habebat.
Prou.28 Qui (inquit) me audierit, absque terrore erit, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato. Hoc pacis & internæ quietis maximum bonum Scripturæ passim pijs pollicentur. Vnde paulo inferius intulit
Prou.3. idem Salomon, Custodi legem atque consilium: & erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua & pes tuus non impinget. Cum dormieris non timebis, quiesces, & suauis erit tibi somnus.

Perfectam hostium, & cupiditatum nostrarum victoriam (quatenus in hac communi fragilitate fieri potest) diuina gratia præstat. Quod
Psal.17. Psalmista testatur, cum de hisce hostibus suis ait, Et comminuam eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum delebo eos. Item
Isai.41. Esai.41. Quæres eos, & non inuenies viros rebelles tibi. Erunt, quasi non sint, & quasi consumptio hominis bellantis aduersum te. Per Ezechielem vero Dominus pollicetur dicēs,
Ezec.34 Et scient, quia ego Dominus, cùm contriuero cathenas iugi eorum: & eruero eos de manu imperantium sibi. His autem internis hostibus domitis, vera pax, veraque spiritus libertas in anima iusti dominatur.

Esse valde mirabilem eam pacem, & animi tranquillitatem, qua perfecti viri ope diuina freti, in tribulatione fruuntur, declarant illa verba
Psal.65. Venite & videte opera Dei, terribilis in consilijs super filios hominum. Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi le.i.i. Quem locum in Martyrum natalitijs exponit Ecclesia, cùm ait. Sancti tui Domine mirabile consecuti sunt iter, seruientes præceptis tuis: vt inuenirentur illæsi in aquis validis, terra apparuit arida, & in mari rubro via sine impedimento. An non in fluctibus & mari hanc viam inuenerat, qui in carcere vinctus, posita ante oculos morte dicebat. Sed & si immolor super sa- Phili.2.
crificium fidei vestrę, in hoc gaudeo, & congratulor omnibus vobis. Id ipsum vos congaudete, & congratulamini mihi. Hoc autem diuinę gratiæ miraculum stupens Propheta dicebat. Viam fecisti in mari equis Abac.3.
tuis.i.l.a.m. Audiui, & conturbatus est venter meus, à voce contremuerunt.l.m. Idem etiam Propheta designauit, cum exposita iactatione sæcularium hominum, de ijsdem post haustum Dei spiritum subdit, Et sta- Psal.106.
tuit procellam eius in auram: siuè vt Hierony. ex Hebræo vertit, Statuit turbinem eius in tranquillitatem, siluerunt fluctus eius: lætabuntur, quoniam quieuerunt, & deducet eos ad portum quem voluerunt.

Quàm pacata & fœlix sit eorum vita, qui se totos diuinarum legum obsequio manciparunt, declarant illa Prophetæ verba, Et ambulabam Psal.108.
in latitudine: quia mandata tua exquisiui. Cum corda terrenis rebus per amorem affixa, varijs curis & desiderijs angantur (est enim res soliciti plena timoris amor) piorum tamen corda, quæ in cœlestium rerum amore affixa sunt, quique omnem solicitudinem suam in Deum proiecerunt, in magna pace & tranquillitate degunt. Vnde est illud Augustini de cęlesti præmio loquentis,

tis, Ibi sit mens, & hic erit requies. Qui enim desiderijs suis modum posuit: curis etiam & anxietatibus, & iræ modum posuit. Cum enim vis ea quæ dicitur irascibilis, læsæ concupiscentiæ vindex sit, sublata vel certe sopita concupiscentia, non est cur irascendi vis solicitari, angi, atque sæuire debeat. Denique illud constat, omnes animi nostri affectus (qui vndecim à Philosophis numerantur) ab vno amore proficisci: eiusque velut satellites & commilitones esse: qui eò tendunt, quò ille tendit. Vnde est illud Augustini. Pōdus meum, amor meus, eò feror quocunque feror. Itaque si amor ad sola interna & spiritualia (quæ nemo auferre potest) feratur, trāquilla sunt omnia: si verò ad externa, quæ in aliena potestate sunt, varijs modis angitur, & diuerberaẽ.

Ioan. 16. Vnde illud consequitur, quod Saluator ait, In mundo pressuram sustinebitis, in me autem pacem. In pace autem esse, est in latitudine ambulare. Ad eandem sententiam pertinet &

Psal. 30. illud, Statuisti in loco spatioso pedes

Psal. 4. meos. Et, in tribulatione dilatasti mi-

Ps. 118. hi. Et illud itē, omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuū nimis. Hoc est, vidi rerum omnium, atquę desideriorum, & laborum humanorum finem: quæ omnia ad fęlicitatem, & latitudinem cordis destinātur, deprehendiq; latum mandatū tuū nimis, hoc est, maximam cordis latitudinem & pacem in sola mandatorum tuorum obedientia sitam esse. Insaniunt ergo, qui iustitię cultu relicto, pacem & tranquillitatem animi se in bonis externis inuenturos putant. Hinc Melchisedech, rex iustitiæ, idemque rex pacis appellatur. Quisquis iustitiam habet, eius quoq; comite pace carere non potest.

Psal. 118. Quàm sit placida & iucunda piorum vita, paucis propheta comprehēdit, cum ait. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Quo in loco glossa quædam sic ait. Amantes legum diuinarum Deo charissimi sunt: eoq; fauente, in tempestate quiescunt, in tenebris vident, ex rebus nocentibus vtilitatem capiūt, honores, opes, vitamq; ipsam, vno Deo contenti, contemnunt. Qua quidem re omnia pacis offendicula è medio tollunt: cùm pro hisce rebus parandis, & conseruandis homines ad sanguinem vsque decertare soleant: quas qui contēnit, nihil habent, pro quo digladietur. Non est autē illis scandalū: quia spiritus Christi in animis eorum infusus, viam virtutis planam, & facilem reddit atq; omne impedimētum de medio remouet. Nō illi falsis opinionibus inducti, à virtute desciscunt, non malefacta alterius intolerā ter ferunt. Quin potius imbecillitatē fragilitatemq; humani generis miserantur: & multa accipiūt in meliorē partem. Ad summam, aliena peccata legum diuinarum cultores non solū non impediunt, sed etiam ad virtutē iuuant. Deus enim suos hoc pulcherrimo dono afficit, vt omnia illis ad beatam vitam consequendam sint vtilia. Quę igitur opes, quæ imperia aut quæ voluptates cùm hoc cęlestis vitę statu, ac tam dulci pace, & tranquillitate animi sint conferēdæ? sunt & alia huius pacis in literis sanctis non minus illustria testimonia: quale est illud, vtinam attendisses ad mandata Esai. 48.

mea, fuisset quasi flumen pax tua: &c. Baruc. 3.

Item si in via Dei ambulasses, habitasses vtiq; in pace super terram. Con trà verò de improbis dicitur, contri- Psal. 13

tio & infęlicitas in vijs eorum, & viā pacis cognouerunt.

Ex interna illa pace, quę prægustationem quandam cōtinet æternæ pacis & fęlicitatis, omnia virtutum germina prodeunt: sed præcipuè tamen fortitudò quędam ad labores omnes propter Deum perferendos, & alienę salutis studium. Quo enim maius illud bonum est, quo mens fruitur eo

magis cupit omnes eius tãti boni par ticipes facere. Hoc autem illa Sponsæ

Cant. 8. verba designant, Ego murus, & vbera mea quasi turris: ex quo facta sum coram illo quasi pacem reperiẽs. Muro enim fortitudinem vberibus vero quibus infantes nutriuntur, alienę salutis curam designant. Hæc autem duo bona assecuta est Sponsa, ex quo ad internam pacem diuino munere peruenit. Quam tamen non plenam pacem, sed quasi pacẽ appellat: quia nec æterna, neque modis omnibus perfecta in hac vita esse potest.

Colligitur Iosias Rex in pace: quã ei Dominus promisit: qui tamen in bello occisus est: vt intelligamus internam illam pacem, quam pijs Dominus tribuit, neque bellis externis turbari, neque morte auferri. Sic Dominus inuictum & insuperabilem pollicetur Hieremiam futurum: qui tamen à furẽte populo lapidatus occubuit: quoniam extincto corpore, victor semper animus permansit.

Accidia.

Caſſ. EXperimento probatum est accidiæ impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam. Cassian. lib. 10. de instit. Monacho.

Ioã. Cli. Accidia est animi remissio, mentis resolutio, neglectio vitæ, monasticæ professionis odium. Hæc seculares beatos dicit, Deum vt in clementem, & immisericordem calumniantur. Est in Psalmodia inualida, in oratione imbecillis, in ministerio ferrea, in opere manuum impigra, in obedientia improba. Clima. Grad. 13.

Cœnobium accidiæ resistit, viro autem solitario hæc indiuidua ĩ æternum comes est: nec illum ante mortem deferet: quotidieque dum vixerit, illum oppugnabit. Hæc anachoritæ cellam intuita, subrisit: atque appropinquans, iuxtà sibi tabernaculum fixit. Ibidem.

Hospitum susceptionem accidia suggerit, ac per laborem manuum eleemosynas fieri precatur, visitare infirmos hortatur alacriter: illius admonens, qui in Euangelio dixit, Infirmus eram, & visitastis me. Ac mœrore aliquo affectos ac pusillanimes vt proficiscantur inducit: consolari pusillanimes ipsa pusillanimis suggerẽs. Ad orationem stantes, necessariæ cuiuspiam rei admonet: omnemq; mouet artem, vt inde eos aliquo veluti rationabili fune irrationabilis ipsa retrahat. Ibidem.

Vinciatur & hic Tyrannus (scilicet accidia) a peccatorum memoria: cædatur ab opere manuum: trahatur à futurorum bonorum intenta cogitatione: adstansq;, vt conuenit, interrogetur, Dic nobis ò tu remisse atq; dissolute, quis te male genuit? aut qui sunt nepotes tui? quive te oppugnantes? vel qui sit interfector tuus? Ille vero percunctantibus ita respondeat. Ego in his qui vere obedientes sunt, non habeo vbi caput reclinem: qui verò mihi per solitudinis quietem cedunt, cum his vna dego. Quæ mihi nomen dederunt, plurimæ sunt: interdum enim insensibilitas animæ: quandoque vero obliuio cœlestium bonorum: nonnunquam etiam immensa laborum magnitudo. Stirpes vero meæ, locorũ mutationes sunt, quæ mecum fiunt, inobedientia spiritualis patris: futuri iudicij obliuio, nonnunquam etiam professionis derelictio. Porrò aduersariæ meæ, à quibus nunc vinctus teneor, Psalmodia operi manuum coniuncta: mortisque memoria: quæ vero me penitus necat, oratio est, adiũcta futurorũ bonorũ firmissimæ spei. Idẽ, ibidem.

Sicut per naturam viui absque cibo non potest, ita & ei, qui saluari cupit, ad mortem vsque, vel ad breue momentum negligere nõ licet. Idem in compen. supra dict.

In

In periculoso negotio non est dormitandum.

Ex diuersis. Innumera mala parit securitas.

Negligētia semper habet comitem infœlicitatem.

Noui accidiæ spiritum præparare ac præire fornicationis spiritum solere: vt valide corpus resoluens, ac in somnum præcipitans, per somnum inquinationes quiescētibus inducat.

T. Liui. Negligentia nascitur plerunque ex re bene gesta.

Diligentia, Feruor Spiritus.

Cicero. Diligentia in omnibus rebus plurimum valet. Hæc præcipue colenda est nobis, hęc semper adhibenda, hæc, nihil est quod non assequatur: qua vna virtute omnes reliquæ virtutes continentur. Cicero lib. 2. Oratore.

Marcus Crassus in oratione quam contra Collegam Censor habuit, dicebat. Quæ natura aut fortuna darentur hominibus in his se vinci posse animo ęquo pati. Quæ autem ipsi sibi homines parare possent, in ijs rebus, se pati vinci non posse. Idē ibidē.

COLLE. ¶ Quemadmodum qui contra aduersantis aquæ & auræ impetum nauigant, continuo remigandi labore egent: vbi autem vel paululum cessauerint, vis aquæ decurrentis & auræ impetus eos retrocedere compellūt: ita oportet nos continue ad virtutis studium aspirare, & solicitè supra custodiam nostri vigilare: ubi enim paululum hęc cura remissa fuerit, illico mortalitatis nostrę pondere ad terrena deijcimur. Quanuis enim spiritus noster sponte sua ad spiritualia, & cœlestia tendat, caro tamen cui coniunctus est, illum ad inferiora deflectit: quod in facula accensa videre licet: cuius cum flamma ad sublimia nitatur, nisi tamen illam in sublimi suspensam teneas, protinus pondere materiæ, cui inhęret, ad ima ruit. Redeunt quippe facile i suam naturam omnia: & peregrina & aliunde insita repudiant. Idem quoque in natura nostra videre est, quæ ad malum per peccatum prona, ægre ad virtutem assurgit, protinusque si negligentius agas, ad ingenium redit.

Omni tempore vestimēta tua candida sint. Quemadmodū, qui puras ab omni sorde vestes gestare semper cupiunt, perpetuam quādam curam secum gerunt, prospicientes quo in loco sedeant, quid manibus contingant: ne vestes vlla occasione sordib' inquinentur: ita qui puritati conscientiæ studet, cōtinua quadam solicitudine & vigilantia attendere debet, qd agat, quid cogitet, quid moliatur, quidque in operibus suis intendat: ne vlla in re ab honesto deflectat, & animam suam aliqua peccati labe respergat. Eccl. 9.

Quo studio, & feruore vir pius in omni bono opere incūbere debeat, declarant illa verba Sapien. 7. Omnibus enim mobilibus mobilior est Sapientia: quæ videlicet alumnos suos facit velut flamma ignis, qui inter elementa omnia uelocissimus est. Animalia item illa quæ Ezechiel uidit, Ezech 1. non solum pennata propter agilitatē esse perhibentur, sed etiam ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Nescit enim tarda molimina Spiritus sancti gratia. De eadem etiam Sapientia dicitur, quod Sapiēt. 8. attingit à fine vsq; ad finem fortiter. Non enim cōtenta perseuerantes eos in studio uirtutis fecisse, facit etiam fortes & infractos.

Terra sponte quidem sua spinas, & tribulos germinat: fruges autem non nisi assiduo labore culta, & repurgata: sic planè corrupta per peccatū natura uitiorum spinas ex se germinat: virtutes autem nisi studio & labore iuuetur, minime profert. Itaq; mali-

tiæ causam permanentem habemus, idq; intra nos: virtutis autem & pietatis aliunde venientem, atq; extra nos. Quantam ergo vigilantiam adhibere conuenit, vt in tam corrupta natura incorruptè viuamus?

Otiositas, Negligentia, Pigritia.

Bernar. FVgiēda otiositas, mater nugarū, nouerca uirtutū. Inter seculares quippe nugæ, nugæ sunt: inter sacerdotes blasphemiæ. Interdum tamē si incidant, ferendæ fortassis: referendę nunquam. Bernar. de considerat.

Cassia. Mens otiosa nihil aliud cogitare nouit, quam de escis, atque de uentre. Cassia. lib. 10. de spiritu accidiæ.

Ioā.Cli. Quis putas erit eiusmodi, qui tempus suum omne tam pie, ac religiose in monastica conuersatione consumpsit, vt nullum diem, nullam horam, nullum momentum, aliquādo perdiderit, quod non in diuino seruitio, & religiosis operibus expenderit: id apud se iugiter, ac solicite reputans, possibile non esse eūdem diem bis in uita conspicere? Ioannes Climacus de luctu. Gradu. 7.

Ouid. *Finem, qui quæris amori,*
Cedit amor rebus: res age, tutus eris.

Ex diuersis. *Indigentia ex segnitie nascitur.*
Otium est sentina malorum.
Otium est ingenij rubigo.
Portus penuriæ est hominibus ars.

Cicero. Quærēdi defatigatio turpis est, cū id, quod quæritur, sit pulcherrimū. Cicero. 2. de finibus.

COLLE. ¶ Scriptura sacra non solum præstantia doctrinæ, sed modo & ratione docendi, scripturas omnes lōge antecellit. In quo illud in primis spectādum esse uidetur: quod quæ maxime fieri cōuenit, ea frequentissime repetit, ut altius piorum animis infigat, quod maxime gerendum sit. Sicut enim uenatorum canes, cum ad alicuius cubilis hostium uehementius latrant, nec ab eo diuelli possunt, prædam ibi latitare indicant: ita cum Scriptura frequētissime uno in loco commoratur, & idem iterum, atque iterum, alijs in locis repetit & inculcat, aliquid sine dubio singulare maximeque necessariū ibi esse declarat. Scitum est enim omnibus in rebus diligentiam, studium, atque laborem plurimum posse: imo ab hoc fonte omnes artes & disciplinas prodijsse (quod uidelicet labor omnia uincat improbus) contra uero inertiam & negligentiam, iacturarum omnium atque malorum altricem esse. Quod cū in alijs rebus omnibus, tum uel maxime in studio & in acquisitione uirtutū perspicitur. Id animaduertens sapientissimus Salomon, dictu mirum est, quoties in exiguo Prouerbiorum libello opportune, & importune laborem, & diligentiam commendet, & pigritiam atq; inertiam detestetur. Si enim unū in locum omnia quæ hac de re dicenda putauerat, congesisset, fastidium legentibus ingeneraret. Ideoque diuersis in locis, idq; sub diuersis tum nominibus, tum rationibus, tum metaphoris eandem repetit sententiam. Hac autem ratione intelligent, qui se totos uirtutū, & perfectionis studio dediderunt, quantopere omnem a se inertiam & negligētiam excutere: quantumq; in hoc pulcherrimo uirtutum studio laboris, studij, & solertiæ ponere debeāt. 6. Igitur Prouerbiorum cap. 6. his uerbis aduersus pigrum inuehitur: Vade ad formicā ò piger &c. Et, Vsquequo piger dormies? quando consurges è somno tuo? &c. Si uero impiger fueris, ueniet ut fons messis tua, & egestas longe fugiet à te. Item Prouer. 9. Egestatem operata est manus remissa, manus aūt fortiū diuitias parat. Et infrà. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis. Itē infra. 10. Sicut acetū dētidentibus, & fumus oculis, sic piger

his qui miserunt illum. Item. 15. Bene consurgit diluculo, qui quærit bona. Item. 12. Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est. Idemq; ibidem, Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet. Item. 19. Pigredo immittit soporem, anima dissoluta esuriet. Item. 20. Noli diligere somnum ne te egestas opprimat. Item. 21. Cogitationes robusti, semper in abundãtia: omnis autem piger in egestate est. Itẽ 21. Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus eius operari. Tota die concupiscit, & desiderat, qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit. Item. 22. Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, & non erit, ante ignobilis. Præcipuus autem contra pigros locus habetur. 24. qui incipit, Per agrũ hominis pigri transiui, & per vineã, & cætera quæ sequuntur: vsque ad finem capitis. Quòd vero in fine huius capitis ait, Veniet tibi quasi cursor egestas & mẽdicitas quasi vir armatus, duo innuere videtur: nempe qđ paulatim inertiæ atque socordiæ habitus generetur: quemadmodũ cursor multiplicatis gressibus eò quo tẽdit, peruenire solet. Deinde quòd hic ipse habitus, vbi diutina consuetudine confirmatus est, quasi vir armatus penè insuperabilis fit. Potest etiã cursoris nomine improuisa, & inexpectata, vel certe accelerata animæ ruina designari. Nec his cõtentus. Idem. 26. ait, Dicit piger. Leo est in via: in medio platearum occidendus sum. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. Et, Abscõdit piger manum sub ascella: nec ad os suum applicat eam. Iam vero vbi. 31. mulierem fortem describit iter præcipuas eius laudes fortitudinem, ac diligentiam numerat, quæ inertiæ, & languori cõtraria sunt. Vnde ait, Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. Et iterum, Fortitudo & decor indumentum eius: quia videlicet in omnibus operibus suis se fortiter ac modeste gerit: atque hoc veluti pallio se, & omnia opera sua, vestit & ornat: vtpote in qua nihil languidum, aut incõpositum, siue indecorum appareat. Iam verò quod ait, De nocte surrexit, &c. Et, Syndonem fecit, & vendidit. Et, Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineam: & quæ sequuntur: quid hic nisi solertiæ diligentiæ & fortitudinis opera commendat? Quis est autẽ qui hac eadem sententia toties tam multis rationib⁹ a Spiritu sancto repetita, non sibi certissime persuadeat totius vitæ spiritualis pestem esse languorem & inertiam: contraque summum eius incitamentum, & fundamentum esse studium, fortitudinem, atque diligentiam? quæ vt omnium artium, ita etiam virtutum omnium parens est.

Multam malitiam docuit otiositas. Terra exculta illum solummodo fructum reddit, quem ei cõmiseris, siue triticum, siue ordeũ. At, quæ inculta & otiosa est, varia spinarum. & tribulorum germina pro libidine fundit: ita &c. Eccl. 33.

Iter pigrorum, quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo. Item, pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Feruore enĩ dilectionis facile quidquid eos in via Dei remorari potuisset, superant: quo cum pigri careant, vbique hærent, vbique velut à spinis obiectis læduntur: & ita à cursu boni operis facile retardantur. Semper queruli, semper anxij, omnia aspera, omnia acerba, & molesta iudicantes. Prou. 15.

Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. His verbis negligentia hominum damnatur. Virtus enim odit inertes. Prou. 18.

Vnde consequens est, vt qui mollis est, ad virtutem aspirare non possit.

Apoc.3. Vtinam esses calidus aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Magnam dubitandi causam verba hæc præbent. Cur enim potius sit frigidum esse quàm tepidum, cum tamen tepidus calido propinquior sit. Quantum autẽ coniectura colligere possum, tepidus mihi esse videtur, qui quanuis in gratia sit, adeò tamen negligenter & segniter se gerit, adeoq; spiritualibus exercitijs destitutus est, vt facile quauis tentatione paulo vehementiore oblata, à statu suo deijciatur. Quem quidem statum designat domus illa, quã Dæmones vacantem, & scopis mundatam inuenerunt: hoc est, dispositã atque paratam, vt eam inuaderent, & occuparent. Tales ergo tepidi sunt, quos Dominus quanuis à pectore suo nondum euomuerit, iam tamen cœpit euomere: cum eos iusto suo iudicio neglgentius viuere, & in multa delicta labi permittit: quæ quanuis magna non sint, aditum tamẽ ad maiora præbent. Possumus etiam eos tepidos appellare, qui externis quibusdã religionis operibus instructi sunt: quibus se aliquid esse persuadẽt, cum tamen interna iustitia vacui sint: qualis erat Pharisæus ille, qui orans aiebat, Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, &c. Matt.12. Luc.18.

Contra otium & inertiam pro studio atque labore nonnulla inuenies Ecclesiast.34. Cibaria, & virga, & onus asino: panis & disciplina, & opus seruo. Iugum & lorum curuant collũ durum, & seruum inclinãt operationes assiduæ. Seruo maleuolo, tortura & compedes: mitte illum in operationem ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas. Hæc omnia ad corporis nostri tractationem referri commode possunt: quod (vt Seneca ait) durius tractandum est, & varijs laboribus exercendum, ne delicijs & otio torpeat, & aduersus spiritum insurgat. Contra aliter facientes, clamat Dominus per Prophetam. Vsquequo delicijs dissolueris filia vaga? Hier.31.

Dormiente Saule, & seruis eius, Dauid hastam & sciphum surripit. Hastæ nomine quæ à longe ferit, orationem quæ in terris effusa, in cœlis operatur: Sciphi vero, quo aquam bibimus, sacram lectionem cõuenienter accipimus. Aqua enim in litteris sanctis pro Sapientia ponitur. Hæc ergo duo, vitæ spiritualis adiumenta negligentibus, & in via Dei dormitantibus surripere Dæmon solet.

Occupatio immoderata.

QVid de se intrinsecus agatur, cor nostrum obliuiscitur dum extrinsecus occupatur. Gregor.25.Moral.cap.8. Gregor.

Sæpe Deus, quos tenerè diligit, ab externis actionibus abscondit. Greg. 25.Moral. cap.22.

Vt tabernaculum cilicio, & pellibus tegebatur, intus autem bysso coruscabat: ita prelati tegunt eos qui deuotionis teneritudini dediti sunt. Greg.25. Mor.cap.22.

¶ Quidam sic terrenis curis, vel proximorum negotijs implicantur, vt nullum animæ suę quieti, & vacationi locum relinquãt. Alij vero hoc hoc temperamento aliorum negotia curant, vt salutem suam non negligant, sed otium quotidie sibi ad vacãdum Deo eligant, seque ipsos intra se colligant, & recipiãt: Illi igitur per coruum qui ex arca egressus, ad eam non est reuersus, hi vero per columbam (quæ ad arcam regressa, virentis oliuæ ramum in ore tulit, quod pietatis, & misericordiæ indicium est) designantur. Vtraque ergo res istis fœliciter cedit, dum egrediuntur, ac misericordiæ merita congerunt: COLLE.

runt: & dum regrediuntur, & diuinæ dulcedinis quiete perfruuntur. Ezech.1. Hinc sancta illa Ezechielis animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.

Isti sunt qui salutare illud prudensque Ecclesiast.29. consilium amplectuntur, Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas. Hinc Apost. Timotheo, Attende ait tibi & doctrinæ. Hoc enim modo & te ipsum saluũ facies, & eos qui te audiunt. Hac enim moderatione vir pius, ac præcipuè doctrinæ minister aliorum curam gerat, vt priori etiam loco sui curam non negligat.

Misericordia, Eleemosyna.

Gregor. TVnc plena cordis nostri cõpassio est, cum mala inopiæ proximi suscipere non metuimus vt illum à passione liberemus. Plus est aliquando compati ex corde, quam dare, qa quisquis indigenti perfectè compatitur minus æstimat omne, quod dat, & rem quamlibet plerumq; dat, qui non compatitur. Greg.lib.20.Mor.

Tanto quisque perfectior est, quãto perfectius sentit dolores alienos. Greg. 19.Mor.

Sic mens per cõpassionem doleat, vt & larga manus affectum doloris ostendat. Greg.in homil.

Qui indigenti proximo exteriorẽ substantiam præbet, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit authori, & hoc qđ maius est, seruauit iniquitati. Greg. 19. Moral.

Ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque animum in se sumit, vt prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Greg.vbi sup.

Gregor. super illud Iob 27. Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: sic ait: Tolleret tunc res secum, si ad petentis vocem sibi tulisset: nam terrena seruando, amittimus: largiendo seruamus. Diu cum rebus nostris durare non possumus: agendum ergo vt res perituras, in non perituram faciamus transire mercede. Moral. 18. cap.10.

Diues epulo serò oculos aperuit, compulsus in damnatione cognoscere quid perdidit, quando Lazarum non agnouit. Iustè autẽ qui de abundantia peccauit, æstuanti crematur inopia: guttam aquæ petijt, qui micas panis negauit. Gregor.Moral.18. cap.10.

Cùm suppetunt temporalia, celerius dantis manus dationem inuenit, quàm animus dolorẽ. Ille ergo perfectè tribuit, qui cùm pecuniam afflicto porrigit, eius in se animũ sumit. Greg.20.Moral.c.27

Tunc plena est cordis compassio, cum inopiam pro proximo suscipere nõ metuimus, vt illum liberemus. Quare Christus nequaquam nobis vim suæ dilectionis ostẽderet, si hoc quod à nobis tulit, non ad tempus ipse sustineret. Greg.vbi suprà.

Qui exteriora largitur, rem extra se positam tribuit: qui autem fletum aut compassionem, aliquid sui ipsius dat. Gregor.vbi suprà.

Gregor. super illud Iob 31. Si comedi bucellam, sic ait: Pietati se præiudicium facere existimat, si solus comederet, quod Dominus omnium communiter creasset. 21. Mor. c.12.

Quidam prius pauperum contumelijs afficiunt, quam dant eleemosynam. Videtur ergo quòd illatæ iniuriæ satisfactionem soluunt, dum dona largiuntur. Greg.21. Mor.c.13.

Gregor. super illud Luc.16. Vt cùm defeceritis, recipiant vos, &c. sic ait: Ergo patronis potius munera offerimus, quàm egenis largiamur. 21. Moral. cap.14.

Cùm pauperes conſpicimus, quanta nobis deſint interiora penſemus, quatenus ſeſe cogitatio noſtra ſuper inopes non eleuet, cùm videt, quòd quantò interius, tantò verius pauperes ſumus. Greg. 21. Moral. cap. 14.

Greg. ſuper illud Iob 31. Si deſpexi prætereuntem, &c. ſic ait: Nempe quia apud piam mentem plus natura valet, quàm notitia. Qui enim indiget, eo ipſo quo eſt homo, ei non eſt ignotus. 21. Moral. cap. 14.

Gregor. homi. 27. in Euangelia ſuper his verbis. Et fructus veſter maneat, ſic ait: Omne quod ſecundum præſens ſeculum laboramus, vix vſq; ad mortem ſufficit. Mors namque interueniens fructum noſtri laboris abſcindit. Quòd verò pro æterna vita agitur, etiam poſt mortem ſeruatur. Et tunc apparere incipit, cum laborum carnalium fructus cœperit nō videri. Ibi ergo illa retributio inchoat, vbi iſta terminatur. Tales fructus operemur qui maneāt: tales fructus operemur, qui (cùm mors cuncta interimat) ipſi exordium à morte ſumant. Nam quod à morte incipiat fructus Dei, teſtatur Propheta,
Pſ. 126. qui dicit: Cùm dederit dilectis ſuis ſomnum, hæc eſt hæreditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdit hæreditatem terrenam: ſed cùm dederit dilectis ſuis ſomnum, hæc eſt hæreditas Domini: quia electi Dei poſtquam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hęreditatem. Greg. vbi ſupra.

Terrena omnia ſeruando amittimus, largiendo ſeruamus. Idem.

Auguſt. Memento quid purpurato diuiti contigerit: qui non ideò damnatus eſt, quòd aliena tulerit, ſed quòd egēti pauperi ſua non tribuerit: & in inferno poſitus ad petenda minima peruenit, qui hic parua negauit. Auguſt. de Conflictu vit.

Qui dat eleemoſynam, vt careat tædio interpellantis, non vt reficiat viſcera indigentis, & rem & meritū perdit. Idem ſuper Pſalm.

Ante Dei oculos nunquam eſt uacua manus à munere, ſi arca cordis plena ſit bona voluntate. Idem ſuper Ioan. in hom.

Non memini me legiſſe malà mortem mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit. Habet enim multos interceſſores: & impoſſibile eſt multorum preces non exaudiri. Hieron. ad Nepot. Hieron.

Sanctus Exuperius Tholoſanæ vrbis Epiſcopus, eſuriens paſcit alios: & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena: omnemque ſubſtantiam Chriſti viſceribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat vitro: qui auaritiam eiecit à templo, & cathedras vendentium euertit. Idem in Epiſt. ad Ruſt. monach.

Velimus nolimus ſeneſcimus. Paret ſibi viaticum, quod longo itineri neceſſarium eſt. Secum portet quod inuitus dimiſſurus eſt: imò præmittat in cœlum, quod ſi negauerit, terra ſumptura eſt. Idem ad Furiam.

Beata Paula pauperes omnes ac debiles curioſiſſimè tota vrbe perquirens, damnum putabat, ſi quiſquam eorum cibo ſuſtētaretur alieno. Spoliabat filios, & inter obiurgātes propinquos, maiorem ſe eis hęreditatē Chriſti miſericordiam dimittere loquebatur. Et mox. Fateor errorem meum, cùm in largiendo eſſet profuſior, arguebam, illud proferens de Apoſtolo, Non vt alijs refrigerium, 2. Cor. 8.
nobis autem tribulatio. Et, Qui habet duas tunicas, &c. Illa contrà teſtem inuocabat Deum, ſe hoc habere voti, ut mendicans moreretur: ut vnum numum filiæ non dimitteret, & in funere ſuo aliena ſyndone inuolueretur. Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra ac ſeculo tranſituri ſunt: ſed in viuis lapidibus, de quibus in Apocaly. ciuitas Luc. 3.

magni

magni Regis extruitur: quos ĩ saphyrum, & smaragdum, & iaspidem esse vertendos Scriptura commemorat. Idem in Epitaph. Paulæ.

Ambro. Misericordia non de meritis iudicare cõsueuit, sed necessitatibus subuenire: iuuare pauperem, non examinare iustitiam. Ambros. in Epist.

Affectus dantis, collatorem aut diuitem, aut pauperem facit, & pretiũ rebus imponit. Idem de offi.

Aurum Ecclesia habet non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat etiam necessitatibus. Idem ibidem.

Necessitates aliorum quãtum possumus iuuemus, & plus interdum quam possumus. Nihil tam secundũ naturam est, quàm iuuare consortem naturæ. Idem de offic.

Si non potest alteri subueniri, nisi alter lædatur, commodius est neutrũ iuuari, quam grauari alterum. Idem ibidem.

Non minoris est criminis, habenti tollere, quàm cùm possis & habes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum, quod tu includis: miserorum redemptio & absolutio pecunia, quam tu in terra fodis: tantorum scias te inuadere bona, quantis possis præstare, & nolis. Non sunt bona hominis quæ secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum. Idem in quodam sermo.

Psal. 75. Super illud, Dormierunt somnum, &c. Hoc est dicere: Nihil inuenerunt in operibus suis diuites, qui nihil pauperibus contulerunt. Nullius iuuerunt inopiam, nihil ad vtilitatem suam proficientes operire potuerunt. Idem.

Bernar. O vanitas vanitatum, sed non vanior quàm insanior? Fulget Ecclesia in parietibus, & eget in pauperibus: suos lapides auro induit & suos filios nudos deserit: de sumptibus egenorum seruitur oculis diuitum. Bernar. in Apolog.

O insignem paupertatis excellentiam? hæc Dei persona fit, Deus in paupere absconditur, & pauper quidem porrigit manum, Deus autem suscipit quod offertur. Chrysolo. Pe. Rau.

Eleemosyna nõ æstimatur ex mensura largitionis, sed ex animi liberalitate. Idem.

Obturatis auribus diuitis, nihil esset vox vnius clamantis. Vnde Dominus ad aperiendum cor eius, totum corpus Lazari vlceribus cooperuit, vt tot essent ora clamantia, quot vlcera existentia. Idem in serm. de diuite & Laz.

Super illud Matth. Esuriui, &c. In regno cœli coram omnibus Angelis, in conuentu resurgentiũ, quòd Abel passus sit, quòd mundum conseruauit Noe, quòd Abraham fidem seruauit, quòd Moyses legem tulit, quòd Petrus crucem Iesu primus ascendit, Deus tacet: & clamat solũ, quod pauper commedit dicens: Esuriui, &c. Qui enim misericors est, misericordia dignus est. Idem in quod. serm.

Fratres, esurit ieiunium, ieiunium sitit, quod non pietatis cibo pascitur, quod potu misericordiæ non rigatur. Alget ieiunium, ieiuniũ deficit, quod non eleemosynæ vellus tegit: quod non miserationis operit vestimentum. Fratres, quod est terris ver, hoc misericordiam scimus esse ieiunio. Sicut verni flatus tota faciunt germina florere camporum: ita misericordia tota ieiunij semina producit in florem, in cęlestem messem totam ieiunij facit fructificare virtutem. Quod oleũ lucernæ est, hoc ieiunio pietas: sicut lucernę lumẽ olei pingue do succẽdit, & moderato pastu facit illud ad totius noctis solatium perlucere: sic pietas facit splẽdere ieiuniũ, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei Sol est, hoc eleemosyna noscit esse ieiunio. Sicut iubar Solis clariorem perficit diem, & totam nubiũ dispergit obscuritatẽ: sic

Simil. Simil. Simil.

sic eleemosyna ieiunij sanctificat sanctitatem: totamque cupiditatis mortem lumine pietatis excludit. Ac ne multis immorer, quod est anima corpori, ieiunio largitas hoc habetur.

Simil. Sicut enim mortificatur corpus, cùm à corpore anima recedit: ita mors est ieiunij largitatis abscessus. Idem de ieiunio & eleemosy.

Manus pauperis Abrahæ sinus est: vbi quicquid pauper acceperit, mox reponit. Thesaurus cœli est manus pauperis: quod suscipit, ne in terra pereat, reponit in cœlum. Thesaurizate vobis (inquit) thesauros in cœlo. Manus pauperis est gazophilaciũ Christi: quia quicquid pauper accipit, Christus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias cœlum: da numum, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum: da pauperi, vt des tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter: Clamat

Osee 6. Deus, Misericordiã volo. Qui quod vult Deus. Deo negat, a Deo sibi qd desiderat vult negari. Misericordiam volo. Homo, petit Deus, sed tibi, nõ sibi. Misericordiam volo. Humanam misericordiam petit, vt largiatur diuinam. Est in cœlis misericordia, ad quam p terrenas misericordias peruenitur. Domine (inquit) in cœlo

Psal. 35. misericordia tua. Dicturus causam in iudicio Dei, patronam tibi misericordiam, per quam liberari possis, assume. Qui de patrocinio misericordiæ certus est, de venia sit securus, de

Matt. 5. absolutione non dubitet: Beati (inquit) misericordes: quia ipsi misericordiam consequentur. Gratis misericordiam sperat ibi, qui hic non fecerit misericordiam. Qui facit misericordiam, currit ad præmium: qui non facit misericordiam, decurrit ad pęnam. Idem ibidem.

Leo Papa. Nulli paruus est cẽsus cui magnus est animus, nec de rei familiaris mensura pendet modus pietatis. Maiora quidem sunt impendia diuitum, & minora mediocrium: sed nec discrepat fructus operum, vbi non deest affectus operantium. Leo Papa in apparit. Domi.

Semper illi quod largiatur occurrit, cui bene velle non deficit. Idem ibidem.

Misericordiæ virtus tanta est, vt sine illa cæteræ, etsi sint, prodesse non possunt. Quanuis enim aliquis fidelis sit & castus & sobrius, & alijs maioribus ornatus insignibus, si misericors tamen non est, misericordiam non meretur. Idem in sermo. de apparit. Domin.

Compassio ex virtute est, quando propter Deum alienis doloribus cõpatimur: cùm scilicet iustitiam premi, vel innocentiam affligi videmus. Compassio ex vitio culpabilis est: compassio ex natura irreprehensibilis est: compassio ex virtute laudabilis est. Prima reprehenditur, tertia laudatur: secunda nec culpam habet, quia ex natura est, nec præmium, quia ex virtute non est. Hugo de 3. volunt. Christi. Hugo.

Differunt misericordia & miseratio, sicut fons & riuulus. Misericordia enim quasi fons est affectus: miseratio quasi riuulus effectus. Idem.

Conclude eleemosynã in sinu pauperis, & ipsa exorabit pro te: orationibus autem & eleemosynis purgantur peccata. Per vtranque ergo rem, sed maximè per eleemosynam, Dei misericordia requirenda est. Oportet itaque vt sibi res vtraque consentiat: illa rogat, hæc imperat: illa quodammodo iudicis audientiam deprecatur, hæc gratiam promeretur: illa ostium pulsat, hæc aperit: illa prodit desiderium, hæc desiderij procurat effectum: illa supplicat, sed supplicantem ista commendat. Deinde Tabithæ exemplum profert, & amplificat. Euseb. Emiss. in homi. de initio Quadrag. Euseb. Emiss.

Charitas

Charitas prona sit ad misericordiam, non insultans peccantibus, sed condolens: facilis enim est lapsus ad vitia, & fragilitas conditionis humanæ quicquid cernit in alio, hoc in se debet pertimescere: cumque alius fuerit pro errore correptus, illius emendatio nostra sit cautio. Idem in homil. 8. de Pascha.

Cassiod. Oleum pietatis & miserationis unguentum, quantò copiosius in fraternas necessitates effunditur, tantò donis potioribus augmentatur. Alludit ad viduæ oleum, quod effusione augebatur. Cassio. in Epist.

Marcus. Magna vis est eleemosynæ: siquidē nutritores suos multa cum fiducia in regnum cœlorum introducit. Nota est enim ianitoribus cœli, qui thalami fores custodiunt: nec nota solùm, sed etiam venerabilis: & à quibuscunque se honoratam cognouerit, illos confidenter introducet. Nā si Deum in terram deduxit, & hominem fieri persuasit: multò magis hominem in cœlum adducere poterit. Marcus.

Penes nos situm est, vt Deus misereatur nostri: ipse nobis hāc gratiam condonauit. Nempe si offeramus ei, quæ misericordia & benignitate eius indigna non sint, miserebitur nostri. Si verò nos nulla nostri misericordia tangamur, quis nobis parcet? Miserere proximi, & misericordiam à Deo consequeris. Non ita laudandus est, qui magnum aliquem suscipit, vt qui miserum & ærumnosum. Et qui colit hominem præstantem & clarum, & sæpe ad ostentationem coram hominibus id facit: qui verò abiectum & desperatum curat, propter solum Dei præceptum id agit. Idem.

Misericordia expers est omnis sceleris, omnia reddit pura. Hæc & ieiunio & cubitu super humum (quanuis molestioribus magisque laboriosis) melior est, vtpote vtilior: hæc animam colorat, subtilem, pulchram & formosam efficit. Idem.

Anima sine misericordia sterilis est. Hoc illud est, quo Deo similes nos euadere licet: misereri, inquam, & condolere. Hoc nisi habeamus, priuati sumus omnibus. Christus nō dixit, si ieiunetis, similes eritis Patri vestro: nec si castitatem tueamini. Quid igitur? Estote misericordes, sicut Pater vester cœlestis misericors est. Et, Misericordiam (inquit) volo, non sacrificium. Luc. 6. Oseæ 6.

Nisi essent pauperes, non tam multa peccata abolerentur. Pauperes nobis vulnerū nostrorum medici sunt. Remedia nobis porrigūt manus suæ. Non adeò medicus extendens manus, & imponens pharmaca, sanationem efficit, quàm pauper manus extendens, & quę porrigimus, accipiēs, abstersio est malorum nostrorum. Idem.

Cæcus misericordiam consecutus ad regnum cœlorum deducere nouit: & quanuis ad parietes offendēs, & incidens in foueas, ducem se prę stat ascensionis in cœlum. Idem.

Quid frustra laboras, ò diues, res pauperum in thesauris tuis recondens? Cur indignaris petentibus illis, tanquam de tuo expendas? Bona paterna petunt, non tua: quæ tibi commissa sunt ipsorum gratia, nō tecum nata. Da quæ accepisti, & vsum eorū tibi concessum in lucro ponas. Satis est tibi quod dare, non accipere desti natus sis. Idem.

Sacerdotes antiquo ritu inungebantur oleo, vt & sacerdotium à misericordia inchoaret. Reges etiam vngebantur oleo. Omnium enim (inquit) misereri debes, cùm possis omnia. Nempe hoc ipsum misereri, proprium est principatus. Cogita quòd mundus per misericordiam constitutus sit, & imitare Dominū. Misericordia hominis in proximum suum, Domini autem in omnes homines extenditur. Idem.

Facilè

Facilè posset Deus neminem facere pauperem: sed ita beneficen iæ ansam adimeret, nec amplius vellet aliquis condolere. Nunc verò alij aliorum gratia vel diuites vel egeni sunt, vt locus & materia beneficétiæ suppetat. Idem.

Chryso. Omne quod nostrum est, tunc magis nostrum est, si sit nobis commune cum fratribus. Chrysost. in serm.

Non benefacit, qui benefacit: sed beneficium ipse accipit potius quàm dat. Maiora enim accipit quàm largiatur: quoniam Deo mutuum d. t, non hominibus. Auget opes, non minuit. Minuit autem, si nihil elargiatur. Idem.

Simil. Qui parcè seminat, parcè & metet. Qua igitur quæso ratione parcis ac retines? Si terram fertilem coleres, non tantùm illam seminãdo propria horrea vacuares, verum etiam mutuares aliunde quod sereres. In cœlo verò operans, atque ibi fructum requirens, vbi nulla aeris inæqualitas, corruptio nulla ventorũ est, sed plurimo vbiq; cum fœnore semina cuncta proueniunt, cunctaris atque dissimulas? nec intelligis, quia possumus & parcendo perdere, & spargendo colligere? Idem super Matth. hom. 5. oper. perfect.

Philon. Talem te famulis tuis præbe, qualem tibi Deũ optas: audiemur enim à Deo, sicut nos audimu : & aspiciemur ab ipso, vt nos aspicimus. Offeramus igitur misericordiam pro misericordia, vt pro simili simile adipiscamur. Phi on.

Quintil. Nihil ingeniosius vera pietate est.

Ouid. *Regia (crede mihi) res est, succurrere lapsis.*

Adilon. Miseratio comes est calamitatis.

Cicero. Homines ad Deum nulla re propius accedunt, quàm salutem hominibus dando. Cicero pro Ligario.

Nihil est tam regium, tam liberale, tamque munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis homines. Idem. 1. de Oratore.

¶ Miratur iure D. Augustin. quòd filij huius seculi longe plura & grauiora pro perituris huius seculi rebus patiantur, quàm nos propter Deum nostrum, qui nos cùm nondũ essemus condidit, & cùm perditi essemus, redemit. Cõsidera quid agricolæ, quid opifices, quid nautæ, quid milites in bello exigui lucelli gratia patiantur: quantumque diuitiarum nobiles viri inanissimi honoris obtẽtu profundant. Nos verò vix obolũ petenti pauperi propter Christum damus, vixque vno aut altero die carnem inedia maceramus. COLLE. August. i medita.

Contra auaros & immisericordes in pauperes illud merito iactari potest, quòd cum eis velut ĩ altera libræ lance proponatur Deus, gratia, gloria, remissio peccatorum, regnũ cœlorum, cæteraque similia benignitatis prǫmia: in altera verò parua pecunia indigentibus eroganda, plus isti ad hoc lucellum, quam ad pretiosissima illa bona afficiantur: quod certè indignissimum est.

Omnia propter seipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum. Varijs autem in locis Dominus alias, atque alias virtutes suas declarat. In cœlo namque bonitatem, in inferno iustitiam, in terra verò misericordiam potissimum exercet, atq; ostendit. Vnde scriptum est. Misericordia Domini plena est terra. Quisquis ergo miser es, ne spondeas animum, neve ad illum accedere verearis, quando illi declarandæ misericordiæ suæ materiem tribuis, ad quam is declarandam hunc medium mundi globum condidit. Prou 16. Esa. 118.

Anima quæ benedicit, impinguabitur, & quæ inebriat, ipsa quoque inebriabitur. Hoc illud est, quod Dominus

Matt. 5. minus ait, Beati misericordes. q.i.m. c. Hinc consequens est & illud: Benefacit animæ suæ vir misericors. Hinc etiam & illud: Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij non sua, & semper in egestate sunt. Item, Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur. Contrà verò de eleemosyna & misericordia sequitur: Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu, indignationem maximam.

Prou. 11. Ibidem. Ibidem.

¶Fructus autẽ eleemosynæ colligitur ex illis verbis: Qui dat pauperi, non indigebit, qui autem despicit deprecantem, sustinebit penuriam. Item, Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius qui reddit gratiã: meminit in posterum, & in tẽpore casus sui, inueniet firmamentum. Quia enim ipse periclitanti opem tulit, idẽ à Domino beneficium sortietur. Si enim grati & humani hominis officium est, rependere beneficia, & par pari referre, & illum laborantẽ iuuare, à quo fueris ipse, dũ laborares, adiutus: q d ille bonitatis & misericordię fons faciet? qui ait, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, Cæterùm de huius virtutis commendatione multa Ecclesiast. 4. leges. Inter quæ illud maximè notandum est, ꝙ ait: In iudicando esto pupillis misericors vt pater, & pro viro matri eorũ: & eris tu velut filius altissimi, & miserebitur tui magis quàm mater. Cur velut filius altissimi? Nempe quia ipse in scripturis pater orphanorum, & iudex viduarũ nũcupatur. Quamobrẽ quisquis hanc erga pupillos affectum ac animum gerit, cœlestem patrem moribus exprimit.

Pro. 28. Eccle. 3. Mat. 25. Psal. 67.

Eccl. 10. Omnis misericordia faciet vnicuique locum secundum meritum operum suorum. In quibus verbis meriti nomen expressum vides, aduersus Lutheranos.

Misericordiam esse defunctorum comitem (vt D. Ambro. ait) confirmant illa Ecclesi. uerba. 17. Eleemosyna uiri quasi sacculus cum ipso: gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum. Pro quo alius uertit: Tandem uerò exurgit, & suum singulis dat pretium, suamque cuique in caput suum uicem regerit. Item apud eundem. Fratres in adiutorium in tempore tribulationis: & super eos misericordia liberabit. Eccle. 40.

De uirtute & laudibus eleemosynæ, multa scitu digna inuenies Ecclesi. 29. Propter mandatum (inquit) assume pauperem, &c. quæ sequuntur. In his autem uerbis, illud animaduertere oportet, non tam misericordiæ naturalis affectum, aut alienæ calamitatis leuamentum, quàm diuinorum mandatorum obedientiam in eleemosyna spectandam esse: quamuis hic quoque affectus laudandus sit, utpote qui nos ad liberalitatis uirtutem extimulet. In hoc enim ab autore naturæ datus est. Amor enim Dei erga homines, quos ipse cõdidit, hũc nobis misericordię affectum impressit, quò laborantibus proximis opem ferremus, ut quod ab eo conditum est, mutuis auxilijs seruaretur.

Adeò cũ uirtute liberalitas & misericordia coniũcta sunt, ut uiros uirtutis studiosos & iustos Isai. 57. uiros misericordiæ appellet. Ait enim, Iustus perit, & non est qui recogitet in corde suo, & uiri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat. Hinc super illo uerbo: Scitote quoniam mirificauit Dñs sanctum suũ: Glossa quædam ait, uocabulum Hebræũ quod latinus interpres Græcũ sequutus, sanctũ transtulit, ijs propriè conuenire, qui sunt animo benefico & liberali. Adeò enim liberalitas & beneficentia sanctitati cõiuncta sunt,

ut

vt sanctum hominem, beneficũ appellet. Hic de viro sancto dicitur: Tota die miseretur & commodat. Quibus verbis significatur, hoc esse præcipuum, & quasi continuum eius officium, de omnibus hominibus semper bene mereri. In quo Dei mores potissimùm imitatur, qui nunquam à benefaciendo quiescit, ad cuius imitationẽ Saluator nos hortatur, cùm ait: Estote misericordes: sicut & pater vester misericors est.

Luc.6. Psal.15. Officia charitatis cùm erga omnes, tum maximè erga domesticos fidei exercenda esse, exemplo suo Dauid ostendit cùm ait: Sanctis qui in terra sunt eius. m.o.v.m.i.e. Pro quo alius vertit: Erga sanctos, qui sunt ĩ terra, & præclaros, omnis voluntas mea in eis. Quia enim antè dixerat, bonorũ suorum Deum nõ indigere, ideò studium benefaciendi conuertit in sanctos eius: vt hac saltem ratione ipsum Dominum (dum seruos eius beneficijs prosequitur) promereri posset: quando nihil in illum bonorum suorum conferre valet. Hinc dicimus ea beneficia quæ in pios homines conferimus, non tam in homines, quàm in Deum ipsum conferri. Hoc enim modo officia nostra puriora, & Deo gratiora sunt, vtpote quę ab omni humano respectu & intuitu aliena sunt.

Psal.40. Quæ bona & in præsenti & in futura vita illos maneant, qui pauperum curam gerunt, latè persequitur Propheta in eo Psal. cuius initium est, Beatus qui intelligit super egenũ & pauperem. Vbi aduerte omnia optandi verba quæ deinde sequuntur, in versione Hieronymi futura esse indicatiui modi. Sic enim is vertit: Dominus custodiet eum, viuificabit eum, & beatus erit in terra, & non tradet eum animæ inimicorum suorũ. Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis: totum stratum eius vertisti in ægrotatione sua. Quo in loco Dominum contẽplare vicem boni operis misericordi viro reddentem: vt quoniam ipse Christum in paupere ægrotantem recreauit & fouit: ipse quoque à Domino in ægritudine sua similẽ beneficij vicissitudinẽ recipiat.

Esse viri iusti maximè proprium, vti misericordia, illud argumẽto est, quod viros iustos litteræ sanctę viros misericordię appellat. D. item Hierony. pro eo quod nos legimus, Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicãt tibi, ex Hebræo vertit: Et misericordes tui benedicant tibi. Huc pertinet & illud: Nouit iustus animas iumentorum suorum, viscera autem impiorũ crudelia. Item illud. Mutuabitur peccator & non soluet: iustus autem miserebitur, & retribuet. Multa his similia loca in Scripturis habentur. Ps.144. Prou.12. Psal.36.

Cùm in extrema illa cœna Saluator discipulis, & in illis, omnibus nobis dixit. Accipite & comedite, hoc est enim corpus meum, quod pro uobis tradetur, perinde est ac si dixisset: Huc usque peruenit charitas mea erga vos, ut quoniam sine corporis mei cibo salus & vita uestra constare non poterat, ipsum uobis & corpus & sanguinem in æternæ uitæ pabulum tradiderim: Nunc contrà uos expẽdite, quid uicissim mihi pro hoc tãto munere præstare debeatis. Quãtus ergo pudor est, nec frustum quidem panis pauperi Christo, qui in membris suis esurit, velle porrigere, qui pro te alendo seipsum dedit? Quanto uerò maior, si cõsideremus, quæ homines propter inanem mundi gloriam faciunt, quia tam parum liberales in Christũ sunt? Hunc locum elegantissima similitudine copiose psequitur Cyprianus in sermone de eleemosyna, ĩ quo aduersus ingratitudinem fideliũ indignatur, quòd cùm tam multa improbi homines propter persequẽtem & cruciantem Diabolum faciant, leuia ipsi onera, propter redimẽtem & saluantem Dominum subire recusent. Matt.26 Cypria.

Quid

Quid enim ꝑpter Diaboli obsequiũ homines non & faciunt & patiunt? Quid enim uel difficilius, uel atroci⁹, quàm quod Propheta dixit, Immolauerunt filios suos & filias suas Dæmonijs. Et effuderunt sanguinem innocentem, &c. Nescias igitur quid magis mirari debeas, an talia propter honorem Dæmonis fecisse, an tam leuia incommoda propter ueri Dei gloriam subire nolle.

Hospitalitatis illustria exempla extant Genes. 18. & 19. in Abraham & Loth: cuius etiam meminit Apostolus ad Hebr. dicens: Hospitalitatis autem, & beneficẽtiæ nolite obliuisci: per hanc enim quidam placuerunt Deo, Angelis hospitio receptis. Sed in Abraham alacritas officij conspicitur, cùm ad hospitum obsequium, & ipse festinauerit, cæterosque in huiusmodi ministerio uxorẽ uidelicet, ac puerum festinare præceperit. In Loth uerò vehemens pietatis ardor & studium cernitur, quòd recusantes Angelos compulit in domum: & ne ulla eis fieret iniuria, filiarum suarum pudori iniuriã inferri patiebat.

Exo. 32. Cùm Aarõ inaures aureas ad execrandi uituli fabricam à populo petijt, promptissimè & has, & annulos, & dextralia, &c. tribuit. Hoc enim modo quidam uerba illa interpretãtur, Spoliauerat quippe illũ Aaron, & inter hostes nudum cõstituerat. At cùm Christus in paupere frustum panis petit, sæpe indigne repellitur, & interdum contumelijs afficitur. Qua quidem ex re apparet, quam liberales, imò uerò prodigi hoĩes ad Diaboli mundique obsequia sint, quamque ad subueniendum pauperi Christo tenaces & inhumani. Ad illud in quauis etiam fortuna semper diuites: ad hoc autem semper pauperes, & indigentes. Quo quid esse uel indignius, uel lamentabilius potest?

2. Reg. 6. Fecit Salomon in ingressu oraculi ostiola de lignis oliuarum. An non pulchrius ex lignis sethim, aut cedrorum, quam oliuarũ in hoc tanto opere ostia oraculi fierent? Num hac ratione insinuare cœlestis Spiritus voluit, aditum ad orationis officium esse opera misericordiæ? Deum enim in oratione misericordem inueniet, quem homines in paupertate sua misericordem experti fuerint. Contrà Prou. 21. verò de misericordib⁹ dicitur: Qui obturat aures suas ne audiat pauperem, ipse clamabit, & nõ exaudietur. Non vult enim Dominus quẽquam in conspectu suo uacuum apparere.

Quicunq; mendicorum uoces moleste ferunt, & illis uel improbitatem, vel otium exprobrant, similes esse videntur Nabal Carmelo, qui audita humili seruorum Dauidis prece, 1. Re. 25. respondit, Quis est Dauid? & quis est filius Isai? Hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergò panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo uiris, quos nescio vnde sint? Hanc autem inhumanitatem Dominus improuisa morte mulctauit: transactis enim decem diebus percussit eum Dominus, & mortuus est. Vnde etiam colligimus, eos qui ĩ Christi pauperes auari, in se uerò atque uoluptates suas profusi sunt, Nabalis huius discipulos & sectatores esse: qui cùm adeò inhumanus fuerit in Dauid, in domo sua conuiuium celebrat quasi conuiuium Regis. De his uero sanctus Propheta conqueritur, cum ait: Bibentes uinum in phialis, & optimo unguento delibuti, nihil patiebant sup contritione Ioseph. Amos 6.

Consolatio mœstorum.

NOn est pondus ueræ uirtutis insensibilitas cordis: quia ualde stupida membra sunt, quę incisa dolorem non sentiunt: & ita charitatem proximi S. Iob tenuit, dum de filiorum morte doluit: Dei autem dum Gregor.

proci-

procidens in terram adorauit. Greg. in mor. lib. 2 cap. 17.

Iob. 2. Si bona suscepimus &c. Magna consolatio aduersis memorari dona Dei. Non enim frangit dolor, quem muneris memoria subleuat. Ideo dicitur: In die bonorum memorare malorum: & econtra. Sic enim sunt iungende, vt vnum ex altero fulciatur. Quatenus & dolor temperetur ex memoria doni, & doloris memoria temperet doni lætitiam. Gregor. moral. lib. 3. cap. 7.

Ordo consolandi est, vt mærendo prius afflicto concordemur: minus enim eius consolatio recipitur, cuius uitæ qualitas feiuncta est. Ideo amici Iob mœrentium prius induunt habitum. Greg. vbi sup. c. 8.

1. Reg. 5 Super illud, Mugiebant vaccę, sed gradiebantur. Sic Iob mugiebat in morte filiorum, sed à Dei gratia non declinabat. Grego. vbi sub. lib. 7. ca. 17.

Iob. 16. Super illud: Consolatores onerosi &c. Luctus tempore verba increpationis non sunt inferenda: ne increpando dolorem augeat, qui lenire debuerat. Greg. vbi sup. lib. .c. 11.

Non dicit Diabolus abstulit, sed Dominus: quia quæ sua sunt recepit, & ideo non dolendum. Sicut creditor cui tempus nō est prefixum. potest quando Libuerit repetere pecuniam. Gregor. 2. mor. c. 18. Et iterum, Postquā non abstulit, nisi quod dedit, sua recepit, non nostra abstulit.

Facilis erit consolatio si inter flagella quæ patimur, quæ fecimus, ad memoriam delicta reuocamus: atque hæc non flagella, sed dona cognoscimus. Greg. in Regist.

Magna est consolatio in eo quod displicet, quod illo ordinante erga nos agitur, cui non nisi iustum placet. Gregor. in mor.

Festina consolatio bonorum est, consideratus finis malorum: dum enim ex eodem interitu malum conspiciunt quod euadunt, leue æstimāt quidquid patiuntur. Greg. 21. mor. c. 4.

Ante Christum, Abraham apud inferos: post Christum latro in paradyso. Ex hac sententia Hyeronimus colligit, mortuos in Christo non esse lugendos. in Epitap. Nepotiani. Hiero.

Taceo Periclem & Xenophontem: quorum alter amissis duobus filijs, coronatus in concione disseruit: alter cum sacrificans filium audiuisset occisum, deposuisse coronam dicitur, & eandem capiti reposuisse, postquàm fortiter in acie dimicantem reperit cōcidisse. Quid memorem Romanos duces, quorum virtutibus quasi quibusdam, stellis latinæ micant historiæ? Prætermitto tamen hos omnes, ne videar potius aliena quàm nostra quæsisse. Quanquam hęc breuiter in suggillationem nostri dicta sunt, si non præstet fides, quod exhibuit infidelitas. Igitur ad nostra veniens, Non plangam cum Iacob cum Dauid filios in lege morientes, sed cum Christo in Euangelio recipiam resurgentes. Iudæorum luctus, Christianorum gaudium est. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Idem, ibidem.

Fœlix ille tantum est, qui vsque ad extremum vitæ actum, vitam ab omni malo seruauit illæsam. In tanta fœlicitate gaudendum tibi profecto magis est, quòd talem habueris quàm dolendum quòd talem amiseris. Ibidem.

Ennius, In hoc (inquit) plebs regi antestat loco, licet plebi plangere, regi honeste non licet. Vt regi, sic Episcopo. Et infra. Caue ergo ne committas quod aut qui reprehendere volunt,

volunt, digne lacerasse videantur: aut qui inuitati, cogantur delinquere. Ibidem.

Nequeo satis scripturæ laudare mysteria & diuinum sensum in verbis licet simplicibus admirari. Quid sibi vult, quòd Moses plangitur, & Iesus Naue vir sanctus sepultus refertur, sed planctus eius non scribitur? Nempe illud quod in lege veteri (quæ per Mosem intelligitur) omnes sub peccato Adæ tenebantur, & ad inferos descendentes, consequenter eos lachrymæ prosequebantur: In Iesu vero, id est in Euangelio, per quem est paradisus apertus, mortem gaudia prosequuntur. Idem ad Paulam.

In Leuitico sacerdos magnus ad patrem, matrem, fratresque mortuos prohibetur accedere: ne videlicet anima Dei sacrificijs vacans, aliquo impediatur affectu. Nonne alijs verbis id ipsum in Euangelio præcipitur, vt mortuo patri filius nõ exhibeat sepulturam? Ibidem.

Quid vetera replicem? Præsentia exempla sectare. Sancta Melania nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, calenti adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem dicturus sum incredibilem, sed teste CHRISTO non falsam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, lacerum pectus inuadere? Lacrimæ gutta non fluxit, stetit immobilis, & ad pedes aduoluta Christi, quasi ipsum teneret, arrisit. Expeditius (inquit) tibi seruiturus sum Domine, quia tanto me onere liberasti. Ibidem.

Quas nunc existimas Blesillam nostram pati cruces, quòd tibi propter istas lachrimas Christum videt iratũ? Clamat nunc illa lugenti. Si vnquam me amasti mater, si tua vbera suxi, si tuis instituta sum monitis, ne inuideas gloriæ meæ, ne hoc agas, vt a nobis in perpetuum separemur. Putas me esse solam? Habeo pro te Mariam matrem Domini. Multas hic video quas ante nesciebam. O quanto melior est iste comitatus. Misereris mei, quia mundum reliqui, atque ego vestri sortem doleo, quos adhuc seculi carcer includit quos adhuc præliantes, nunc ira, nunc auaritia, nunc libido, nunc uariorum incentiua uitiorum pertrahunt ad ruinam. Si vis mater mea esse, cura placere Christo. Non agnosco matrẽ meo Domino displicentem, &c. Ibidem.

Quid nitimur & reluctamur ante conspectum Domini peruicacium more seruorum peruenire? Quomodo volumus ab eo præmijs cœlestibus honorari, ad quem venimus inuiti? Quid rogamus ac petimus, adueniat regnum tuum, si captiuitas terrena delectat? Quidam de collegis nostris cum de morte solicitus, comeatum sibi precaretur, astitit ei iuuenis admiranda quadam specie, qui non sine magna vocis indignatione infremuit, & dixit, Pati timetis, exire non vultis, Quid faciam vobis? Audiuit frater noster quod cæteris diceret: Nam qui moriturus audiuit, ad hoc audiuit ut diceret. Quid enim disceret moriturus? Et mox. Spei nostræ ac fidei præuaricatores mus: simulata, fucata, & ficta uidentur esse quæ dicimus. Nihil prodest uerbis proferre uirtutem, & factis destruere ueritatem. Si enim Paulus dicit, Ne contristemur de dormientibus sicut cæteri qui spem non habent, quomodo eos lugemus, quos cum Christo uiuere & regnare fatemur? Cypria. in sermo. de mortalit. Cypria.

Quoniam multum potest animi prouisio & præparatio ad minuendum dolorem, sint semper omnia homini humana præmeditata. Cicero. 3. Tuscul. Cicer.

Quod possit accidere, diu cogitare oportet: hæc cogitatio vna maximè omnes molestias extenuat, & diluit. Idem, ibidem.

Hostium repentinus aduétus, magis aliquanto conturbat, quam expectatus: & maris subita tẽpestas, quam ante prouisa terret nauigantes vehementius. Idem ibidem.

Sæpe vtile est non scire quod futurum sit: miserum est enim nihil proficientem angi. Idem. 3. de nat. Deo.

In dolore maxime est prouidendum, ne quid abiecte, ne quid timidè, ne quid ignauè, ne quid molliter, ne quid seruiliter, muliebriliter vè faciamus. Idem. 2. Tuscul.

Turpe nec viro dignum videtur, gemere, eiulare, lamentari, frangi, debilitari dolore. Ibidem.

Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea qua nati sumus conditione viuamus: ne vè tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse noui nobis cogitemus. Idem Titio Epist. Famil. 5.

Necessitas ferendæ cõditionis humanæ, quasi cum Deo pugnare prohibet, admonetque esse hominem: quæ cogitatio magnopere luctum leuat. Ibidem.

Nihil est quod plus valeat ad ponendum dolorem quam cum est intellectum nihil profici, & frustrà esse susceptum. Idem ibidem.

Quando præstitimus, quod debuimus, moderate quod euenit, feramus. Idem Torq. fam 6.

Quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiaque debemus: nec expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possumus. Idem Titio Famil. 5.

Eo simus animo, vt horribilem illum diem alijs, nobis faustum putemus: nihilq; in malis ducamus, quod sit vel à Dijs immortalibus, vel à natura parẽte omnium cõstitutum. Nõ enim temerè nec fortuitò sati & creati sumus: sed profecto fuit quædam vis, quæ generi consuleret humano, nec id gigneret aut aleret, quod cum exantlauisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum. Idem. 1. Tuscul.

COLLE

¶ Quicunque varijs tribulationũ angustijs premũtur, illa Salomonis verba, quę Apostolis ad Heb. citauit, animo impressa gestare debent. Disciplinam Domini fili mi ne abijcias, nec deficias cum ab eo corriperis. Quem enim diligit Dominus, corripit: & quasi pater in filio complacet sibi. Quam quidem sententiam in Apoc. confirmat Dominus cũ ait. Ego quos amo, arguo & castigo. Eliphas quoque Iob. 5. ait. Beatus vir qui corripitur à Domino: increpationem ergo Domini ne reprobes. Quam quidem beatitudinẽ inter magnifica Domini beneficia Vates sanctus commemorat, cũ ait. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Virga enim Dominus, corrigit peccantes, baculo sustentat imbecilles. Vtraque res certe animis piorum vtilis pariter & iucunda. Hac enim ratione electos suos Dominus ab immoderato desiderio huius ærumnosę vitę reuocat, & ad se adducit. Vt omittam interim, quòd hac ipsa ratione, & à peccatis purgat, & in virtutibus proficere facit. Hinc illa toties in sacris litteris repetita sententia. Tanquam aurũ in fornace probauit electos Dñs &c. Sicut enim aurum camino, ita tribulatione iusti puriores, & ab amore mundi purgatiores redduntur.

Heb. 12
Prou. 3.
Apoc. 3.
Sapiẽ. 3.

De immatura piorum morte sic Sapien. 4. legimus, Iustus autem & si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio

gerio erit. Raptus est ne malitia mutaret mentem eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Consummatus in breui, expleuit tempora multa. Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illũ de medio iniquitatis &c. quę sequuntur. Hæc consideratio, vbi fides acriter viget, adeo piorum hominum orbitatem & luctum ex morte filiorum temperat, vt frequẽter etiam mœrorem in gaudium vertat: dum cõsiderant sobolem suam in fęlicitatis ęternæ sinum commigrasse: in quo diuinæ visionis gaudio perfruuntur.

Quonammodo in charorum nostrorum amissione nos gerere debeamus, docet Eccles. 38 His verbis. Fili, in mortuum produc lachrymas: & quasi dira passus, incipe plorare: Et consolare, propter tristitiam: & fac luctum secundum meritum eius vno die vel duobus propter detractionẽ. A tristitia enim festinat mors, & cooperiet virtutem, & tristitia cordis flectit ceruicem. Hoc est (vt alius vertit) animi tristitia vires infringet. Ne des in tristitiam cor tuum, sed repelle eam à te: & memẽto nouissimorum, & noli obliuisci: nec enim est conuersio (hoc est, reditus à morte ad vitam) & huic nihil proderis, & te ipsum pessimabis. Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie: Vel (vt alius vertit) Memento meam sortem perinde esse, ac tua futura sit. His verbis defunctus ipse inducitur cum viuo loquens, & quid eũ facere oporteat, præscribens.

Scandalum.

Gregor. HOc certissime scito, quòd placere Deo & prauis hominibus nullus potest: in tantum ergo se existimet fraternitas tua omnipotẽti Deo placuisse, quantò se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. Greg. in Registr.

Inquantum sine peccato possum, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, vtilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. Greg. sup. Ezech.

Scire prælati debent, quia si peruersa vnquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Greg. vbi suprà.

Nemo amplius in Eccles. nocet, quam qui peruerse agens, nomen vel ordinem sanctitatis tenet. Delinquentem namq; hunc, redarguere nullus præsumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quãdo pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Greg. vbi suprà.

In nostro bono opere aliquando cauendum est scandalum proximo: aliquando vero pro nihilo reputandum. Greg.

Omnis qui in conspectu eorum quibus præpositus est, male viuit, quantum in ipso est, omnes occidit: & forte qui imitatur, moritur: qui non imitatur, viuit: tamen quantum ad illum pertinet, ambos occidit. Aug. le. de Pasto. Auguſt.

Homicida dicitur Diabolus: non gladio armatus ad hominem venit, sed verbum seminauit: & occidit. Noli ergo putare te homicidam non esse quando fratri tuo mala persuades. Idem sup. Ioan.

Libenter carebo quntolibet etiam spirituali quęstu, qui nõ possit acquiri nisi cum scandalo. Vbi enim scandalum, ibi proculdubio charitatis est detrimentum: vbi autem diminutio charitatis, mror quod vel quale possit spiritalis exercitij sperari lucrum. Ber. in Epist. Bernar.

Si Dominus ꝓprium sanguinem dedit in pretium redemptionis animarum, non tibi videtur grauiorem sustinere ab eo persecutionem, qui suggestione mala, exemplo pernicio-

ſo, ſcandali occaſione auertit ab eo animas quas redemit, quam ab illo qui ſanguinem ſuum fudit? Idem in ſermo.

Iſidor. Omnibus rationem reddere ſeruile eſt, & ab autoritate alienum: omnes autem contemnere, hominis eſt ſuperbi & ſtolidi. Iſidor.

Cleob. Cleobolus illam ciuitatem maxime dixit compoſitam eſſe, vbi infamiam magis quàm legem ciues metuant.

Adilon. Cuſtodia famæ magnæ, magnus eſt labor.

Adilon. Fortis eſt falſam infamiam contemnere.

Cicero. Non eſt negligenda fama: nec mediocre telum ad res gerendas exiſtimare oportet beneuolētiam ciuium. Cicer. in Lælio.

¶ Grauiſſime offendi homines ſolēt, ſi quādo aut ſacerdos aut monachus, aut aliquis eorum qui frequenter ad Euchariſtiæ ſacramentum accedunt, in aliquo publico delicto deprehenduntur: adeoque præcipites in hac parte ſunt, ut eandem opinionem de reliquis probis hominibus cōcipiāt. Quod quam ſit temerarium vel hoc argumento colligi poteſt. Dic mihi ſi fœmina aliqua, quæ pulchria credebatur, in adulterij crimine deprehenſa eſt, num omnes aliæ ſimili crimine dandæ ſunt? Quis niſi inſanus hoc audeat aſſerere? Tempore D. Auguſt. monachus quidam monaſterij eius, in crimine quodam publicè deprehenſus eſt. D. autem Auguſt. contra ſcandalum populi ita perorauit. Dicite mihi, num domus mea melior quam arca Noe, in qua ex tribus eius filijs unus nequam deprehenſus eſt? Num melior quam domus Iacob, in qua ex duodecim fratribus ſolus Ioſeph innocens fuit? Num melior quā domus Iſaac, in qua ex duobus fratribus, alter eligitur à domino, alter reprobatur? Num melior quam domus Chriſti, in qua ex duodecim ab electis Apoſtolis, unus proditor effectus eſt? Num melior quam ſeptem diaconorum ab Apoſtolis electorū collegio, quorum Nicolaus hereſiarcha extitit? Num melior quam ipſum cęlum, ex quo tot Angeli ceciderunt? Et quā peradiſus à quo duo generis humani parentes in gratia conditi, ab eodem loco propter peccatum eiecti ſunt. ¶ Inter laudes Conſtātini magni ea pręcipue numeratur, quod is dixerit: Si ſacerdotem in aliquo crimine deprehenderem, ego illū pallio meo operirem. Hic erat uere religionis & honoris Chriſti zel⁹. Decus enim ſacerdotis, Dei honor & publica utilitas eſt. Qui quo tēpore ſacerdos aliquis lapſus eſt, geſtiunt, & ueluti gaudio aduerſus generationem rectorū triumphare uidentur, nō Chriſti, ſed Antichriſti miniſtri, & publicæ utilitatis hoſtes eſſe comprobantur.

Vox infirmorū, & adhuc paruulorum in Chriſto eſt, ſi me uiderint homines frequentius communicātem, quid dicent? Erubeſco plane. Ergo erubeſcis inter Chriſtianos apparere diſcipulus Chriſti? Ex hac erubeſcentia Petrus negauit Chriſtum. Sed ille tamē erubuit diſcipul⁹ apparere hominis cū facinoroſis ad mortē damnati: tu autem in cęlo & terra regnātis, & ad dextrā patris ſedentis. Cōtra tales timendum eſt, ne Dominus in extremo iudicio Laurentiū aſſumēs, & cicatrices eius oſtendens dicat, Hic nō dubitauit, uulneribus iſtis ſauciari, ut me confiteretur: tu propter inania mundi uerba ſæpiſſime à iuſtitia deſciuiſti. Itaque Domine, mundus à nobis te derelicto colitur, mundus adoratur, mundus conſilijs tuis, ac tibi etiam præponitur. Si mundus ꝓbauerit obſequiū noſtrum, obſequemur: ſi uero damnauerit, nihil illo refragante conabimur. In arbitrio ergo mundi poſitū eſt obſequiū erga te noſtrum.

nostrum. An non igitur hoc maximum dedecus tuum est? Aduersus hos autem idem Dominus, Qui me inquit, erubuerit coram hominibus, & filius hominis erubescet eũ, cũ venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum Angelorum.

Duplicem animę pulchritudinem designant illa Sponsi verba, Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es: internam videlicet & externam. Et internam quidem in fide, spe, charitate, humilitate, prudentia, cæterisq; spiritualibus virtutibus positam esse constat. Externam vero in præclaris actionibus, & misericordię operibus, sacrisque ceremonijs. Vtraque autem fortis illa mulier habere curabat: de qua scriptum est, Quæsiuit lanam & linum &c. Ex lana quippe vestis externa, ex lino autem interna conficitur: quarum vtraque fidelis anima ornari debet. Hoc autem illos arguit qui internis officijs & orationibus vacantes, segnes & pigri ad externa pietatis opera sunt. Arguit etiam eos qui testimonio conscientiæ suæ contenti, boni nominis curam negligunt, ideoque alijs offendiculo sunt: Hi enim externa hac veste carent.

Quisquis proximo suo delinquendi occasionem dedit, malorum quæ ex hoc secuta sunt reus esse conuincitur. Hinc leges illæ Domini manarunt. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam, reddet dominus cisternæ prætium iumentorum. Item si bos (inquit) cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & cõtestati sunt dominum eius, nec recluserit eum, cęcideritq; virũ aut mulierẽ: & bos lapidibus obruetur, & dñm illius occident. Rursumque, si egressus (inquit) ignis inuenerit spicas, & cõprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnũ qui ignẽ succenderit. His legibus apparet scandali peccatũ, hoc supra cętera peccata qualibet grauissima habere, quod alia quidẽ peccata autori suo tantũ nocent: hoc vero: & sibi, & alijs. Illa vnã solam animã perimunt: hoc vero omnes illas quibus offendiculo & ruinæ fuit. Vt appareat mihi peccatũ hoc nouum illud & inauditum tormenti genus imitari, quod ętate nostra excogitatũ est, quo videlicet multi ferrei globuli vno calamo comprehensi, & sulphureo puluere acti, vno iactu nõ vnum hominem, sed omnes quotquot obuios inuenerint, perimunt.

Non maledices, ait Dñs Leuit. 19. surdo, nec corã cœco pones offendiculum. Cõtra hãc vero legẽ facit, qui prauæ vitę exẽplo infirmis occasionẽ delinquendi prębet. ¶ Paulo vero inferius ait, Si habitauerit aduena in terra vestra, non exprobretis ei: sed sit inter vos sicut indigena, & diligetis eũ sicut vosmetipsos: fuistis enim & vos aduenæ in terra Aegypti. Contra hãc autem legẽ diuinæ pietatis & misericordię indicẽ peccãt, qui neophytos indignis nominib⁹ & cõtumelijs afficiunt. Hi namq; sunt veluti aduenæ & peregrini in Ecclesia: cum cęteri ciues sanctorum ac domestici Dei esse dicãtur. Hos autẽ benigne accipi Apostolus quoque præcipit cum ait, Infirmum autem in fide assumite &c.

Constituit Pharao magistros operum, qui populum ad palearum & luti opera vrgerent. O quàm multos habet princeps huius mundi magistros, qui nos ad scelerata opera sua vrgeant. Quot prauos consultores, quot adulatores, quot praua improborum hominũ exẽpla, qbus plenus est mundus. Vnde fit ut pretiosa alterius vestis, domus, mensa, familia, variaque suppellex, mihi uanitatis & auaritię magistri atq; incentores sint.

Si quis percusserit prægnantem, & illa abortũ fecerit, siquidẽ fętus nondum erat animatus reddet quantum

illi iudices indixerint: si vero animatus erat, reddat animã pro anima &c. Hoc attendant, qui prægnantes animas & verbo Dei iam grauidas, hoc est (quia timore Domini melioris vitæ propositum conceperunt) prauis consilijs, aut exemplis, aut etiam irrisionibus ab hoc pietatis proposito auocant. Qua enim re interitum animæ, hoc est fusum Christi sanguinẽ pensare poterunt, nisi vt qui alterius animam perdidit, amittat pro perdita suam?

Raymundum virũ sanctissimum, & miraculis etiam clarum, (qui decretales põtificum epistolas in vnum corpus redegit) hac occasione iugo se ordinis D. Dominici subdidisse perhibent, quod dum in sęculo ageret, iuuenem quendam à religionis ingressu consilijs suis reuocauerit.

Exempla bona & mala.

Grege. VOlantia animalia Ezech. 1. vicissim se feriunt alis suis: quia sanctorum mentes in eo quod superna appetunt, consideratis inuicem alternis virtutibus excitantur. Ala enim sua me percutit, qui exemplo sanctitatis me ad melius accedit: & ala mea vicinum animal ferio, si aliquando alteri opus bonum quod imitetur, ostendo. Greg. 24 mor.

Sic fit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto: vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem (qua soli Deo placere quærimus) semper optemus secretum. Greg. vbi supra.

Qui bona occulte faciunt, & cum quibusdam factis publicẽ mala de se opinari permittunt, cum se ipsos recte virtute viuificant, alios in se per exempla malę ęstimationis occidũt: & cum salubris vini potum sorbeãt, pestiferum veneni poculum alijs infundunt. Greg. in Pastor.

Qui nos amant, quęrunt quid laudent in nobis. Qui autem nos oderunt, detrahunt nobis. Nos autem in medio constituti adiuuãte Domino Deo nostro, & vitam nostram & famam sic custodire debemus, vt non erubescant de detractoribus laudatores. Aug. de mo. & vi cler. August.

Deuotus miles non sentit sua, cum benigni ducis contuetur vulnera. Ber. serm. 30. Bernar.

Seminemus hominibus bonum exemplum per aperta opera: seminemus Angelis gaudium magnum per occulta suspiria. Idem in sermo.

Homines malunt exempla quam verba: quia loqui facile est, prętare difficile. Lactantius. Lactan.

Multorum disce exemplo quæ facta sequaris. Cato.

Quæ fugias: vita est nobis aliena magistra.

¶Plato nõ admittebat in illa sua Rep. Homeri libros, propterea quod tales Deos atque Deas fingeret, quales nemo filios aut filias suas vellet; Nihil enim nocentius prauis exemplis quæ in personis sublimius reperiuntur. Præstantia enim dignitatis suæ, res fędas atq; indignas quodammodo nobilitant, & commendant. COLLE.

Sicut exemplari vno apud Typographos vitiato, omnes deinde libri, qui per illud excuduntur, vitiati prodeunt (qui sunt pene innumerabiles): ita cum regis ad exemplum totus cõponatur orbis, unius principis vitiũ, totius fit populi offendiculum. Vnde recte à Cicerone dictum est, Principes plus exemplo, quàm peccato nocere. Quamobrem sicut cęlestium orbiũ motus ordinatissimi sunt (vtpote qui nunquam præscriptas à cõditore leges prætereunt) ita qui præsunt Populo & vniuersalium causarum in Repub. locum tenent, summa moderatione & consilio totius vitæ cursum dirigere debent.

Non

Non accipies, inquit Dominus Leuit. 25. à fratre tuo vsuras, nec amplius quàm dederis. Time Deum, vt viuere possit apud te frater tuus. Qui sunt, ait Flauianus, qui vsuras à fratribus exigunt, & amplius quàm dederût, nisi qui ad ea discipulos cogunt, quę ipsi non faciunt, quorumq; illis exemplum non præbuerunt? Hi sunt enim qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea super humeros hominum, digito autē suo nolunt ea mouere. At côtra Paulus, Non (inquit) audeo loqui aliquid eorum quæ per me non efficit Christus.

Non seras ait Dominus Leuit. 16. agrum diuerso semine. Ager est sancta Ecclesia, de qua paulus ait, Dei agricultura estis &c. Diuersum autē ait Flauianus, semen in hoc agro seminat, qui super cathedram Moysi constitutus, dicit & non facit: bona loquitur, & contraria operatur: verbo triticum spargit, exemplo autem suo stipularum semen in discipulorum cordibus iacit.

Correctio vel castigatio.

Grego. QVi emendare potest & negligit, participem se proculdubio delicti constituit. Greg. in Regist.

Qui proximi mala respiciunt, & tamen linguam præmunt: quasi conspectis vulneribus vsum medicaminis subtrahunt: & eò mortis authores fiunt, quò minus quem poterant curare nolunt. Greg. in Pastor.

Regat disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, vt nec uigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Gregor. lib. 19. mor.

Qui non corrigit, resecanda committit: & facientis culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Greg. in Reg.

Manus sordida aliam non lauat: oculus plenus puluere, maculam non considerat: ita mundus debet esse, qui vult aliena corrigere. Grego. in mor. lib. 7. c. 23.

Hoc Christus suis miraculis mirabilius præbuit: quod delinquentium corda, mansuetudine potius, quàm terrore correxit. Gregor. vbi supra. lib. 9. cap. 31.

Doce iustum, & festinabit accipere: qui erudit derisorem ipse sibi facit iniuriam. Prouerb 9. Nempe quia peior plerumque fit ex doctrina: incipitque uitia contra arguentem inquirere: tum denium ratus se non esse criminosum, si crimina & alijs imponat. Grego. ubi sup. lib. 10. capit. 3.

Si districte nostra punimus, iustum est, ut etiam contra mala aliena insurgamus: quatenus quæ in nobis puniuimus, & in alijs superemus. At mali sibi parcunt, & alios insequuntur. Non tamen iudicare recte merita aliena ualet, cui conscientia propriæ innocentiæ nullam iudicij regulam præbet. Ideo dicitur, Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat. Et tribum Beniamin delentes, prius bis ipsi uincuntur: quia prius ipsi purgandi sunt, per quos aliena scelera puniuntur. Greg. ubi sup. lib. 14. c. 18.

Super illud. Quare persequimini me sicut Deus, Deus tantò iustius aliena percutit, quantò nihil ipse puniendum habet: homines uero scientes ad suam infirmitatem debent oculos reuocare: ut ex semetipsis considerent, quantum alijs parcant, Ideo quæritur Iob, quòd amici ita eum persequantur: ac si (more Dei) infirmitatem non haberent. Gregor. ubi sup. cap. 25. Iob. 19.

Tanto humili corde alios corrigamus, quantò nos ipsos in his quos

emendamus, agnoscimus. Greg. 23. mor. c. 14. uide locum.

Arrogantes, sicut inflantur laudibus, ita inflammantur correptionibus: & in malis suis fomitem defensionis exquirunt. Greg. 26. mor. cap. 1.

Ille est vere humilis in bonis qui non est defensor in malis: aliter ornari appetit, non doceri. Est enim propria arrogantium fraus, ut tunc de errore requirant, quando nouerunt se non errasse. Gregor. 26. mor. cap. 1.

In omni correptione subesse menti debet iracundia, non præesse: nec executionem iustitię dominãdo pręueniat, sed famulando subsequatur, iudiciumque impleat, non præcurrat. Greg. 26. mor. c. 26.

August. Species illa columbæ in qua uenit Spiritus sanctus, per quem nobis charitas infunderetur, ipsam charitatem expressit. Quare hoc? Fel columba non habet, tamen rostro & pennis pro nido pugnat, sine amaritudine sæuit. Hoc facit & pater quando filium castigat. Patet enim vt corrigat, sine felle castigat. Tales estote ad omnes: sæuire uidetur pater: amor sæuit, charitas sæuit. Quomodo sæuit? Sine felle sæuit, more columbino sæuit, non more cornino. August. ex tracta. super Epist. Ioan.

Tu uulnus fratris contemnis, tu eum uides perire, & negligis: peior es tu tacendo, quàm ille conuitiando. Idem super Matth.

Quidquid lacerato animo dixeris, punientis est impetus, non charitas corrigentis: dilige & dic quidquid uoles. Idem super Epist. ad Galat.

Qui peccant coram omnibus, coram omnibus corripiendi sunt, vt omnes timeant. Qui secreto peccauit in te, secreto corripe: nam si solus nosti, & eum uis coram alijs arguere, non es corrector, sed proditor. Idem super illud Matth. Si peccauerit in te frater tuus &c.

Non omnis qui parcit, amicus est, nec omnis qui uerberat inimicus: qui phreneticum ligat, & lethargicum excitat, ambobus molestus, ambos amat: ambos sanat: ambo quamdiu ægri sunt, indignantur: sed ambo sanati gratulantur. Idem in Epist. ad Vincent. donatist.

Ambro. Leniter castigatus, exhibet reuerentiam castiganti. Sustenta æquanimiter vt infirmos, quos emendare non potueris castigatos. Blanda pietate portandi sunt, qui increpari pro sua infirmitate non possunt. Idem.

Plus proficiat amica correctio, quàm accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem mouet. Idem super Luc.

Leo Papa. Facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare: nihil prodest alicui non puniri proprio, qui puniendus est de alieno peccato. Leo Papa. & ponitur. 86. di.

Bernar. Impunitas, incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudicitiæ, transgressionum nutrix est. Ber. lib. 3. de Considera.

Isidor. Qui ueraciter fraternam uult corripere infirmitatem, talem se præstare fraternæ utilitati studeat, ut eum quem corripere cupit, humili corde admoneat: hoc faciens ex compassione quasi communis periculi, ne forte & ipse subijciatur tentationi. Isidor. de summo bono.

Ioã. Cli. Fit plerumque quod alteri medicina est, alteri uenenum fit: nonnunquam uero eadem res, si suo tempore offeratur, medicina est: sin autem intempestiuè, uenenum efficitur. Vidi medicum ignauum & obtusum, infirmum confractum & collisum affecisse contumelijs: nihilque

ei præter desperationem parauisse. Vidi item medicum ingeniosum & peritissimum, inflatum cor per ignominiæ ferrum curauisse: omnique illud fœtoris putredine euacuasse. Clim. Grad. 26.

Chryso. Malos qui monet offendit: incurrit odium, qui arguit criminosos. Chrysost. super Matth.

Omnis correptio similis est cęteris tentationibus: sicut enim omnis tentatio fideles quidem magis ædificat, infideles autem amplius destruit: sic & omnis increpatio disciplinæ religiosum hominem & timentem, meliorem facit: irreligiosum autem & malum conturbat, & in deterius ire compellit. Idem ibid.

Veritas quidem amara & ingrata est stolidis: mendacium autem suaue & gratum: nimirum vt illis qui dolent oculos, molestus est lucis aspectus, tenebræ autem visum reprimentes, charæ & minimæ molestæ sunt.

Quintil. Quo sæpius qui monet, hoc castigat rarius.

Ex diuersis. Seueritas assidua pdit autoritatē.

Inter veros amicos nihil veritate iucundius.

Nihil dulcius amico monitore.

Qui se peccare nescit, corrigi non vult.

Cicero. Omnis animaduersio & castigatio, contumelia vacare debet. Cicero, in Lælio.

Prohibenda est maxime ira in puniendo. Nunquam enim iratus, qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium & parum. Idem. 1. de officijs.

Obiurgationes etiam nonnunquā incidunt necessariæ: in quibus vtendum est fortasse & vocis contentione maiore, & verborum grauitate acriori: atque etiā illud ipsum quod acerbitatis habet obiurgatio, significandum est ipsius id causa, qui obiurgetur, susceptum esse. Id agendum etiam est, vt ne ea facere videamur irati: sed vt ad vrendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi raro inuitique veniemus: nec vnquam nisi necessario si nulla reperietur alia medicina. Sed tamen ira procul absit, cum qua nihil recte fieri, nihil considerate potest. Idem. 1. offi.

Vt medici membrum sæpe putrefactum incidunt, atque in totum eradicant, ne aliā corporis partem labefactare atque corrumpere possit: sic necesse est, si Rempubli. saluam esse volumus, vt perditissimos homines ex vrbe penitus extirpemus, ne corruptus integro, violatus casto labem inferat. Idem in Vatin.

COLLE. ¶ Sicut chirurgus cū vulneribus ferrum adhibet atque ignem, magna cura prouidet, ne dolorem imperitia secandi cumulet. Ita quisquis castigationis, aut admonitionis ferrum adhibet subdito siue proximo, simili cura niti debet, ne castigationis acrimoniam per se acerbam, imperitia sua reddat acerbiorem.

Pascite (ait) qui in vobis est gregem, prouidentes non coactè, sed spontaneè. Non interdicitur his verbis potestas legitimis pęnis & censuris improbos & rebelles coercendi: sed hoc tamen prælati admonentur, vt quemadmodum medici prius quidem blandis medicamentis vulnera curare solent, quæ si minus sufficiant, mordacia tunc & amara adhibent: ita animarum medici &c. Considera vero Paulum mirum vtriusque rei in Epistolis ad Corinthios artificem. Primum enim blande monet: deinde profitetur se nisi resipiscant, grauius sæuiturum. 1. Pet. 5.

Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit increpanti, glorificabitur. Non amat pestilens, eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur. Item doctrina Prou. 13. Prou. 15.

mala

mala deferentium viam Domini: qui increpationes odit, morietur.

Quam sit salutaris admonitio, quâ virum bonum corripimus aut monemus, declarant illa Salomonis verba. Inauris aurea, & margaritum fulgês,
Prou. 25. qui arguit sapientem, & aurem obedientem. Sed ubi tamê inueniemus, qui sic corripi gratum habeatq; culpam suam agnoscat? qui non in iurgia concitetur? qui non mille prætexat excusationes? Quamobrem orandus est cum Propheta Dominus Ne
Psal. 140 declines cor meum in verba malitię, ad excusandas excusationes in peccatis. Hoc inter Dauidis & Saulis peccatum (vt alia prætermittamus) discriminis fuit: quia Saul partim nô agnouit peccatum suum, cum ad Samuelem dixerit, Benedictus tu à Domino, impleui verbum Domini: partim illud obtentu religionis excusauit: Dauid autem vbi primum commissi sceleri admonitus fuit protinus confessionis & pœnitentiæ salutare verbum protulit dicens, Peccaui Domino.

Admonitionis vtilitas colligitur
Prou. 28. ex illis verbis. Qui corripit hominê, gratiam postea inueniet magis apud eum, quàm qui per linguæ blandimenta decipit. Est autem reprobationis indicium, increpationibus nô acquiescere. Sic enim Salomon ait: Vi-
Prou. 29. ro qui corripientem dura ceruice côtemnit, repentinus ei superueniet interitus, & eum sanitas non sequetur. Vtilitas vero admonitionis & intermissio eius colligitur ex illis verbis, Vir-
Ibidem. ga atque correctio tribuit sapiêtiam: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

Eccl. 8. Non incendas carbones peccatorum arguens eos: & ne incendaris, flâma ignis peccatorum illorum. Hoc est autem quod Saluator ait: Nolite sanctum dare canibus, nec mittatis margaritas vestras âte porcos, ne for-
Mat. 7. te &c. Vera est enim illa Salustij sententia: Frustra autem niti, & laborando, nihil nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. At inquis Prophetæ hoc fecerunt. Sed illi tamen multos ad meliorem mentem reuocarût & improborum causam inexcusabilem fecerunt, Deumque ab omni humana querela vindicarunt. Quare hi non frustra nitebatur.

Vir prudens, & disciplinatus, non murmurabit correctus, & inscius nô honorabitur. Huc pertinet & illud, Argue sapientem, & diliget te: doce iustum & festinabit accipere. Prou. 9.

Indigne alterum castigat, qui eiusdem criminis reus est, quod in altero reprehendit. Iure enim ei dici potest, Medice cura teipsum. Sic Iudas, qui Gene. 38 nurum suam ad comburendum produci præcipiebat: vbi se eiusdem maleficij consortem agnouit, nô modo ream absoluit, sed etiam iustiorem se esse asseruit.

Si habitauerit, ait Dominus Leui. Leuit. 19 19. aduena in terra vestra &c. ne exprobres ei, sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos. Fuistis enim & ipsi aduænę in terra Aegypti. O præceptum pietatis. O digna sacris legibus institutio. Prima sanè huius litteræ superficies tanta benignitate plena est, vt pium ad se lectorem trahat. Vbi tamê non illû solùm accceperim aduenam, qui solû transit de gête in gêtem sed maximè adolescentem illum, qui patre relicto, profectus est in regionem longinquam. Iam quasi alienus effectus, & à sanctorum cœtu separatus, si redire voluerit, non exprobremus ei &c. & diligamus illum, vt hac nostra benignitate recreatus, quotidie ad meliora proficiat.

Fili mi (ait Iosue ad Achâ) da glo- Iof. 7. riam Deo, & confitere peccatum tuû. Eum qui peccauerat filium vocat, quia quem corrigendo punimus, vt amicum, non vt inimicum punire debemus: ducti videlicet nô libidine vindictæ,

dictę, sed zelo iustitiæ. Hinc etiã disci mus quod Gregori⁹ prçlatis oĩbus in iungit, vt videlicet in coercendis sub ditorum delictis, lingua quidem fit blanda, manus autem seuera: quod in hac castigatione videmus.

Cùm in omni opere virtutis prudẽtia sit necessaria, tùm vel maximè in alienis viitjs corripiendis. Ideoque merito Isboseth imprudentia notatur, dum Abner militię principem obiurgat, Hac enim de causa regnũ amisit. Prudentior vero Dauid, qui debitum sceleri Ioab supplicium dissimulans, in opportunum tempus illud distulit.

Inuidia.

Gregor. DVM electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris & inuidię excitantur: & bona nascentia quæ nolunt imitari, grauius persequuntur. Greg. in mor.

Nec honorem reputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Idem.

Quanuis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur: in hac tamen nequitia, id est, inuidia, tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pestem vomit. Greg. in mor.

Ex eo quod iustus videt florentem hypocritam, ipse ad amorem cœlestium robustius stringitur: sciẽs quia bonis desiderijs præmia æterna non deerunt, dum prauis cordibus bona temporalia non negantur: & tantò amplius despicit ipsa, quantò cernit ea malis etiam abundare. Greg. mor. lib. 13. c. 19.

August. Auertat Deus inuidiæ pestem ab animis omnium, ne dum Christianorum. Vitium enim diabolicum est inuidia: quo solo diabolus reus est, & inexpiabiliter reus. Non enim dicitur Diabolo, quod damnetur, quia adulterium commisisti, furtum fecisti, villam alienam diripuisti, sed quia homini stanti tu lapsus, continuo inuidis. Aug. de doctr.

Per inuidiam Christus crucifixus est. Ideo autem qui inuidet fratri suo, crucifigit Christum. Idem.

Magnus est vir qui inuidiam humilitate superat. Idem.

Inuidia est filia superbiæ: sed ista mater superbia nescit esse sterilis: vbi fuerit, continuo parit: suffoca matrẽ, & non erit filia. Idem de verb. Domi.

Inuidia est odium alienæ fœlicitatis, respectu superiorum, quia eis nõ æquatur: respectu inferiorum, ne sibi æquentur: respectu parium, quia sibi æquantur. Vnde Cain inuidit Abelis prosperitati, Rachel Liæ fœcunditati, Saul Dauidis fœlicitati. Per inuidiam procuratus est lapsus mundi, & mors Christi. Idem in sermo.

Cypria. Late zeli multiplex & fœcunda pernicies, radix omnium malorum, fons cladium, seminariũ delictorum materia culparum. Inde odium surgit, animositas inde procedit: auaritiam zelus inflammat, dum quis nõ potest suo esse contentus, videns alterũ ditiorem: ambitionem zelus excitat, dum cernit quis aliumq in honoribus altiorem. Hinc Dominicæ vinculum pacis rumpitur: hinc charitas fraterna violatur: hinc adulteratur veritas, vnitas scinditur: atque in hæreses atque schismata prosilitur, dum obtrectatur sacerdotibus, dum Episcopis inuidetur, dum quis queritur aut se nõ ordinatum, aut indignatur alterum se ferre prępositum, &c. Cypria. in ser. de inuidia.

Qualis animi tinea est, aut quæ cogitationum tabes, inuidere in altero virtutem eius aut fœlicitatem odisse in eo vel beneficia diuina in malum proprium bona aliena conuertere, aliorum gloriam facere suam pœnã, & velut quosdam pectori suo admouere carnifices, & cogitationibus &

sensibus

sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta maleuolentiæ vnguibus pulsent. Quibus & longe miserabilior fiat idem ipse qui inuidet, quam is qui inuidi rabidas persecutiones continuo patitur. Quisquis ille est, quem zelo persequeris, subterfugere & vitare te poterit, tu te fugere & uitare non potes: aduersarius tuus tecum est, ineluctabili cathenarum nexu ligatus & vinctus es: zelo dominante captiuus es, nec solatia tibi vlla proueniunt. Non cibus talibus lætus, non potus potest esse iucundus: suspiratur semper, & gemitur, & doletur. Dumque ab inuidis numquam liuor deponitur, diebus ac noctibus sine intermissione pectus obsessum dilaniatur. Mala cetera hñt terminum, & quodcunque delinquit delicti consummatione finit. In adultero cessat facinus perpetrato stupro. In latrone conquiescit zelus homicidio admisso: & prædoni rapacitatem statuit possessa præda: & falsario modum imponit impleta fallacia: zelus terminum non habet, permanens iugiter malum & sine fine peccatum est. Quantoque ille cui inuidetur successu meliore profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Hinc vultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, stridor in dentibus, verba rabida, effrænata conuitia, manus ad cædis violentiam promptæ etiam si gladio interim vacuæ, odio tamen furiosæ mentis armatæ. Idem, ibidem.

Pet. Rau. Inuidet quidem Dæmon sed hominibus, nulli vero Demoni: tu vero cum sis homo hominibus inuides: & quomodo consequeris veniam? Pet. Raue.

Huic inuido vultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, in dentibus stridor, verba rabida, & effrenata conuitia & manus ad violentiam prompta. iuxta illud Poetæ: Pallor in ore sedet, macies in corpore toto. Non recta est facies, sordent rubigine dentes. Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno. Risus abest, &c. Idem.

Inuidia intestinus hostis non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum, sed ipsam cordis arietat arcem: & antequam viscera sentiant, ipsam dominam corporis animam prædo capit & adducit inclusam. Si ergo volumus cœlestem mereri gloriam, si æterni patris inhabitare domum, peruigili fide, tetras inuidiæ pellamus & excludamus insidias: quia sicut nos Deo iungit charitas, à Deo inuidia sic seiungit. O zeli tumor, duos non capit domus ampla germanos. Et quid mirum fratres? Fecit inuidia, fecit ut mundi tota duobus esset angusta fratribus latitudo: namque ipsa Cain iunioris erexit mortem, vt esse solum zeli liuor faceret, quem primum fecerat lex naturæ. Idem in ser. 3. de fili. prodig.

Frater credidit damnum, qui redijsse conspicit cohæredem. Et quãdo inuidus non auarus, quando quidquid habet alter, nõ se cõputat perdidisse? Idem hom. de fili. prodig.

Quot homines his temporibus aliena bona propter inuidiam mala sua esse credunt? Cui sufficit fœlicitas sua, vt alium etiam velit esse fœlicem? Nouum & inestimabile nunc in plurimis malum est: Parum alicui est, si ipse sit fœlix, nisi alter fuerit infœlix. Saluia. contra Gentes. Saluia.

Inuidi aliena prosperitas aduersa, aliena aduersitas prospera iudicatur: hi in aliena gratulatione tristantur, in aliena tristitia gratulantur. Isti suas in aliena paupertate diuitias, suam paupertatem in alienis diuitijs metiuntur. Isti autem alienæ famæ serenitatem detractionis nubilo obnubilare conantur. Alanus de Complanctu natu. Alanus.

Inuidia.

Inuidia, quod monstruosius monstrum? aut quod damnosius damnũ? quę culpabilior culpa: quę pœnalior pœna? Hęc est erroneę cæcitatis abyssus, humanę mentis infernus, contentionis stimulus, corruptionis aculeus. Qui sunt inuidiæ motus, nisi humanæ tranquillitatis hostes? mundanæ tentationis satellites? animi laborantis vigiles hostes? alienæ felicitatis excubiæ? Ibidem.

Si quis liuoris rubiginem, inuidię tineam à mentis thesauro velit proscribere, in alieno dolore suũ dolorẽ inueniat condolendo? alienum gaudium suum faciat, congaudendo: in alenis opibus suas penset diuitias: in aliena paupertate suam lugeat paupertatem. Ibidem.

Anſel. Qui bonis alterius arridet, Sanctis consentit: qui vero inuidet, Diabolis similis est. Siquidem magis puto esse saluationem sperandam eius qui parum aliquid boni facit, quàm illius qui multa, & inuidet alijs Ansel. de similit.

Clemẽs Alexan. Quemadmodum columna si recta sit, accepto pondere amplius confirmatur, si autem modicè obliquata fuerit, non solum non confirmatur, sed amplius vadit ad latus: sic & cor hominis si fuerit rectũ, videns opera viri iusti, audiens doctrinam sapientiæ eius, amplius confirmatur: sed si cor peruersum fuerit, non solum nõ confirmatur, sed magis ad inuidiam excitatur, & magis peruertitur. Clemen. Alex. super illud Matth. 21. Indignati sunt &c.

Anacharsis. Anacharsis Scytha interrogatus cur homines subinde tristentur, dixit: quia non solum propria mala eis molesta sunt, sed etiam aliena bona.

Socra. Socrates dixit, inuidiam animi serram esse.

Bion. Bion sophista cum vidisset inuidũ quendam valde trastantem demisso in terram vultu, dixit: Aut huic magnum malum contigit, aut alteri cuipiam magnum bonum. Bion.

Summa petit liuor, perflant altissima venti. Ouid.

Vale. Ma. Nulla tam modesta fœlicitas est, quę malignitatis dentes vitare possit. Vnde quidam interrogatus quomodo inuidos non haberet, respondit. Si nihil (inquit) ex magnis rebus habueris: aut nihil fœliciter gesseris: nã sola miseria caret inuidia. Val. Max. lib. 4.

Cicero. Inuidia virtute parta, non inuidia putanda est. Cicero in Catil.

Mos est hominum vt nolint eundem pluribus rebus excellere. Idem de Clar. Orat.

Durior est conditio spectatæ virtutis quàm incognitæ. Brut. Ciceroni.

Martialis.

Esse quid hoc dicam, viuis quod fama negatur,
Et sua quod rarus tempora lector amat?
Hi sunt inuidiæ nimirum regula mores
Præferat antiquos semper vt illa nouis.

COLLE. ¶ Venerunt discipuli Ioãnis ad eum dicentes: Magister, cui tu testimonium perhibuisti, baptizat, & plures illum sequuntur. Quibus ille respondet, Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autem Sponsi &c. Hoc ergo gaudium meum impletum est sensus est. Quemadmodũ amicus sponsi vxorem ducentis, de coniugio gaudet amici, deque eximio sponsę erga illum amore, ita ego magnam capio lætitiam, cum homines (ex quibus Ecclesia Christi sponsa constat) ad illũ confluunt. Idem illa Apostoli verba innuũt, Siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Idẽ penè responsum tulit à Mose Iosue, cũ Heldad & Meldad in castris prophetabant. Vide locum. Hoc ergo animo

& iudicare ab eo qui pœnitere cupit. Etiam si in ipso animæ à corpore digressu quempiam peccare videris, ne tum quidem illum damnare audeas Incertum est enim hominibus iudicium Dei. Clim. Grad. 10.

Qui celeres nimiumque diligentes proximi delictorũ iudices sunt, hoc idcirco patiuntur, quia nondum suorum peccatorum fixam atque perfectam memoriam curamque suscepe rũt. Nam si quis amoto proprijs amoris velamine, mala sua diligenter inspiciat, nullius iam rei alterius in hac vita curam geret: id apud se reputãs, tempus sibi sufficere non posse, quo seipsum lugeat, etiam si centum annos vixerit: etiam si Iordanem fluuium in lachrymas versum ex oculis sui manare perspexerit. Notaui luctum, nec ullum in eo detractionis, aut condemnationis vestigium iuueni. Ant peccare nos Dæmones vrgẽt, aut cum non peccauerimus iudicare peccantes: vt per hoc secundum primum illud homicidię inquinet. Idem, ibidem.

Iudicare est impudens direptio diuinæ dignitatis: condemnare autem, animæ propriæ interitus. Sicuti elatio sola absque alio vitio comite perdere se habentem potest: ita & iudicandi vitium & si solum in nobis fuerit, perfectè nos perdere ualebit. Siquidem pharisæus ex hoc condem natus est. Bonus & probus vuæ lector matura accina comedens, acerba legere nunquam patietur. Porrò grati viri ac prudentis animus, quotquot in alijs virtutes iuspexerit, studiodissimè notabit: insipiens vero querelas defectusq; perscrutabitur. Ibidem.

Neque si oculis tui peccantem videris, condemnes: nec illis credas, sæpius enim fallunt & ipsi. Ibidem.

Chrysost. Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus est: sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui ipse malus est. Chrysost. super Matth.

Oĩs homo ex se æstimat alterũ: fornicarius neminẽ putat castum: castus de fornicario non facile suspicatus: superbus neminem putat humilẽ, humilis neminem putat esse superbum

Aesopus dicebat vnusquisque nostrum duas peras secum ferre: vnam ante, alteram à tergo: & in anteriore q̃dem aliorum peccata reponere, in posteriorem vero nostra. Aesopus. Aesopus

Vt quisque est vir optimus, ita difficile esse alios improbos suspicatur. Cicero ad Q. fratrem. Cicero.

¶ Quàm difficile improbi homines eam virtutem alijs tribuunt qua ipsi carent? sic optimates Anon regis filiorum Amon nequaquam persuadere sibi potuerunt, Dauidem grato & beneuolo animo legatos ad visitãdũ & consolandum ipsum venisse. Quo errore decepti, insigni contumelia eius legatos affecerunt: quæ res interitum & ruinam eorum regno attulit. COLLE. 2.Reg.10

Prudentia Imprudentia.

PLerumque virtus cum indiscrete tenetur, amittitur: cum discrete intermittitur, plus tenetur. Greg. in mor. Gregor.

Solerter animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari: vt semper hæc cogitans, semper contra hęc thorace patientię munitus, quicquid accesserit, lucrum putet. Greg. in mortal.

Infirmi dum ventura mala præuidere nesciunt, tãtò eis grauiora fiunt quantò ab eis inopinata tolerantur: prouidis autem repente aduersa non veniunt. Aduersa autem plus sentiũt, qui de prosperis extolluntur. Greg. in mor. lib. 13. c. 8. August.

Eleganter dictum est, cum quis in puteum cecidisset, & aqua eum suffocaret, accessit alius, & eo viso admi

rans

rans ait, Quomodo huc cecidisti? Obsecro (inquit) cogita quomodo hinc me liberes, non quomodo hic ceciderim, quęras. August. in Epistol. ad Hierony.

Hæc pax domestica, & cohabitantium ordinata à Deo cōcordia & clara iustitia: vt scilicet, qui excellunt ratione, excellant dominatione. Idem in lib. senten.

Vbicunque fuerit prouidentia, frustrantur vniuersa contraria: vbi autē prouidentia negligitur, omnia contraria dominantur. Idem lib. de sign. clerico.

Ille iuste & sanctè viuit, qui rerum integer æstimator est: ipse est qui ordinatam habet charitatem, ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat quod est diligēdum: aut amplius diligat, quod minus est diligendum: aut minus diligat quod amplius est diligendum. Idem lib. de doctri. Christ.

Hieron. Prudentia absque bonitate, malitia est: & simplicitas absque ratione, stultitia nominatur. Hierony. super Oseam.

Bernar. Discretio est quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix. Tolle hanc, & virtus vitium erit. Ber. sup. Canti.

Virtus discretionis absque charitatis feruore iacet: & feruor vehemens absque discretionis temperamento, præcipitat. Idem super Cant.

O vtinam saperes, & intelligeres, ac nouissima prouideres. Saperes quę Dei sunt: intelligeres quę mundi sunt, prouideres quæ inferni sunt. Profectò inferna horreres, superna appeteres quæ ad manus sunt, contemneres. Idem in Epist.

Isidor. Scopulus ille vitandus est, vbi alter offendit. Pecora ipsa vitare noscunt quæ se læsisse cognoscunt: neque itinera illa repetunt, vbi in foueā corruerunt. Tenaces laqueos auis capta declinat: rete auis suspecta non incidet. Isidor. lib. 4. Epistol.

Neque vox in piscibus, nec virtus in hominibus imperitis quærenda. Sextus. Sextus.

Tutius est chordas remitti intensius, quàm protendi: remissarum nāque intensio artificis peritia conualescit: sed quæ semel rupta est, nullo artificio reparatur. Hoc animaduertere discretionis est. Chrysost. de cur. alie. mag. Chrysost.

Sicut ij qui olfatus sensu integerrimè vigent, eum qui clam habet aromata ignorare non possunt: ita & anima purissima fragrātia odoris quam ipsa ex Deo acquisiuit: fœtoremque à quo ipsa perfectè liberata est, si sit in alijs, agnoscere (cęteris sine odoris sensu permanentibus) solet. Clim. Grad. 26. Clima.

Solus sapiens liber est, ac princeps etsi innumeros corporis dominos habuerit. Philon.

Prudentiam Solon aiebat tantum cæteris virtutibus antestare, quantum visus reliquos sensus excellit. Solon.

Non quadratis aut amplis lateribus viri tutissimi sunt: sed qui rectè sapiunt, vbique vincunt. Sophocl.

Sapientem decet prouidentia non pœnitentia. Epichar.

Multarū rerum magister est tēpus. Ex Ethnicis.

Illud est sapere, non quod ante pedes modo est videre, sed etiam illa quæ futura sunt prospicere. Terent.

Diogenes nonnullos homines esse dicebat, qui cū belle dicerēt, rectèq; loquerentur, seipsos non audirēt: lyrarum more, quæ cum belle sonent, nihil tamen sentiunt. Diogenes.

Magnam eam peritiā existimato, per quam ferre possis imperitiam. Pythag.

Demissos animo tacitos vitare memento. Cato

Qua flumen placidum est, forsan latet altius vnda.

Cum sis incautus, neque rem ratione gubernes. Idem.

Noli fortunam, quæ non est, dicere cœcam.

Sapien-

Plinius. Sapientior mortalium omnibus horis non sapit.

Idem. Pudendum est omnia animalia quæ sint ipsis salutaria nosse præter hominem.

Salust. Fortunam vbi abire permiseris, frustra fugientem implorabis. Hoc autem animaduertere prudentia est.

Aristo. Difficile est, simul multa conspicere.

Ex diuersis. Audere non est sapientis.

Desipere in loco summa sapiētia est.

Prudentis est multa dissimulare.

Peccare denuo haud prudentis est viri.

Præterita compellunt nos futurorum rationem habere.

Parua sunt arma foris, si non est consilium domi.

Cicero. Sapientis est, nihil admirari cum acciderit, nihil antequàm euenerit, non euenire posse arbitrari. Cicero in Epist.

Non potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem assecutum. Idem 2. de Orat.

Nihil est turpius, quàm sapiētium vitam, ex insipientium sermone pendere. Idem. 2. de Finib.

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non est habendus. Idem. 2. de officiis.

Multa sunt incōmoda in vita, quæ sapientes commodorum compensatione leniunt: stulti nec vitare venientia possunt, nec ferre pręsentia Idem. 1. de nat. Deo.

Prudentia est rerum expetendarū scientia. Idem. lib. 1. offi.

Est philosophia paucis contenta iudicibus, multitudinemq; consultò fugiens, eique ipsa & suspecta & inuida. Idem. 2. Tuscul.

Vt multo maiora sunt opera animi quàm corporis: sic eæ res quas psequimur ingenio ac ratione, gratiores sunt quàm hę quas viribus. Idem 2. offi.

¶ Sunt quædam finitima virtutibus vitia: quæ nisi diligenter aduertas, facile in animum latenter irrepunt. Verbi gratia: prudentiam vides astutiæ finitimam: iustitiam crudelitati: fortitudinem temeritati. liberalitatem prodigalitati: religionem superstitioni: spem præsumptioni: timorem pusillanimitati: & cæteras item virtutes suis contrarijs (inter quæ sunt positæ) vicinitate quadam similes apparere. Vigilet itaque diligēter quisquis magnos in virtute voluerit facere progressus: ne ad vitia propinqua & vicina dilabatur incautus. Prudēs itaque Dei seruus sic virtutes amplectatur: vt cum se dederit prudentiæ, fugiat astutiam: cum iustitiæ, crudelitatem: cum fortitudini, temeritatē &c. Hac enim moderatione potissimum virtus indiget moralis: quæ inter duo extrema sita est. Quin & humilitas ipsa, à socordia & negligentia, finitimis sibi vitijs cauere debet. Cum enim humilis seipsum agnoscat, ac suarum uirium imbecillitatē sæpe sit expertus (ex eo enim quod toties ad virtutis culmen aspirat, nec eò perueniat) diffidit plane sibi: spēque suam omnē sic collocat in Deo, vt periculum sit, ne totum onus in ipsum reijciens, nihil sibi operis relinquat. Humilitati ergo diligentia & vigilantia iungenda est: ne aut humilitas sine diligentia: aut diligentia sine humilitate de se aliquid pſumat. COLLE.

Duo sunt infantium propria: ignorantia, & imbecillitas, duoque item sunt virorum propria, iudicium, ad discernendum, & robur ad labores perferendos. Quo fit paruulos existimandos esse, qui & ignorantes & infirmi sunt: robustos autem, pueʀtęque ætatis qui potissimum discretione, & fortitudine, atque patientia fortitudinis comite vigent.

In vno homine duplex homo est, interior videlicet & exterior: alter spi-

ritualis, alter carnalis: quorum vterlibet sibi connaturalia appetit, ille spiritualia, iste carnalia. Itaq; similis mihi homo esse videtur alicui uiro nobilissimo atque sanctissimo, qui vxorem habeat male sanam, pessimisque moribus imbutam, quæque omnibus mariti cœptis ac sententijs aduersetur. Quamobrē si vir recte sapiat, illud præcipue statuere apud se debet, vt nunquàm mulieris huius consilijs acquiescat, & quidquid illa suggesserit, eò ipso suspectum habeat.

Epictetus philosophus duas vnicuique rei ansas inesse ait, quibus aliter atque aliter prendi potest. Stulti autem eam prendere solent, quæ ipsis incommodum afferat: sapiētes vero eam quæ omnem illis molestiam adimat: hoc est id in quacunque re (præcipue aduersa) considerant, quod pacem foueat, quodque illos à statu & tranquillitate mentis non deijciat.

Quemadmodū Ianus duas apud veteres dicebatur habere facies: ita fere vnaquæq; res totidem quodammodo facies habet: alteram quidem à fronte, alteram à tergo. Stulti autē primam fere rerum faciem contemplantur, ideoque falluntur. Sapientes
1.Re.16. vero utranque simul aspiciunt: Res enim fere omnes, aliud in recessu abscondunt, aliud in fronte promittūt. Et species quidem prior sæpe fallit. Quo circa recte Salomon, Ne intuearis inquit, uinum quādo flauescit: cū splēduerit in vitro color eius, &c.
Pro. 23. Item illud, Fauus distillans labia me-
Prou. 5. retricis: nouissima autem eius amara quasi absynthium. Itaque uir sapiens caudā magis scorpionis, quàm blandientem faciem attendit.

Quemadmodū dialectica ad hoc potissimum inuenta est, ne in ueritatis inquisitione deciperemur: & vt vera à verisimilibus discerneremus (cum multa falsa imaginem ueritatis præseferant) ita nobis pro dialectica discretio esse debet: qua ueram virtutem à falsa uirtutis specie disiungamus: ne videlicet) quod multis contingit) uitium uirtutis specie nos fallat.

Naturales affectus qui in corde nostro sunt, velut stimuli quidam ad parãda ea quę sunt uitæ necessaria, cōditoris ꝓuidentia dati sunt. Sed quoniam affectus isti cœci & vehementes existunt, ratio veluti auriga ab eodem opifice donata est: quæ illos velut præcipites in cursu equos moderetur. Ad hunc ergo modum sancta desideria nobis, ad spiritualia bona, virtutesq; parandas à Spiritu sancto donantur: quæ tamen discretione tāquam auriga egent qua regantur, & ordinis, modi, temporis, locique rationem habeant. Quare sine huius aurigæ consilio non est illis semper fidendū. Vnde multos Dei seruos multa passim opera grandia moliri vidimus, quæ parum fęlices exitus habuerunt. Quæ res docet discretionis illis iudicium in hac parte defuisse. Hac de causa Salomon ait. Ne erigas ocu- Pro 23.
los tuos ad opes quas habere non potes: quia facient sibi pennas vt aquilę, & volabunt in cœlum.

Diuina prouidentia non excludit humana consilia: quæ salutem afferre possunt. Vbi tamen hæc desunt, præsto adest diuina tutela. Hoc aperte videmus in Dauid rege, qui cū certo sciret ex diuina prouidentia se regnaturum, nihilominus tamen diligentem salutis & vitæ suæ curā gessit: Itaque partim fuga, partim prudentia (dum se apud Achis morionem simulauit) pericula contra se intenta depulit. Vbi uero humana industria nihil opis afferre poterat, ibi diuina prouidentia affuit: nam & Saulem ab obsidione Dauidis repentino Philistinorum aduentu reuocauit: iterumque eodem Saule & satellitibus eius, spiritu prophetico arreptis Dauidem ab eminenti interitu vindi-

vindicauit. Quare rectè à Philone dictum est, tunc potissimum piis hominibus adesse diuinum, cum humanum cessaret auxilium.

Pro.13. Substantia festinata minuetur, quę autem paulatim colligit manu, multiplicabitur. Adde etiā aliud festinationis incommodum, nempe illud:

Prou.19. Qui festinus est pedibus, offendet. Vtrique enim pedes videlicet corporis & animæ, incōsiderata festinatione labuntur. Quamobrē uiri sapientis est lentè festinare: quod quidem anchora delphino coniuncta, ueteres olim significabant.

Prou.14. Qui patiens est, multa gubernabitur sapiētia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam. Patientia igitur est uera prudentiæ probatio. Gubernatoris artem declarāt tempestates: prudētiam autem, res incommo-

Prou.19. dæ & aduersæ. Quod idem Salomon alibi quoque testatur his uerbis, Doctrina uiri per patientiam noscitur. Non ergo religiosa uerba, non longa oratio, non ieiunia, non eleemosynæ (quanuis hæc clarissima virtutū officia sint) sed malorum humilis perpessio, perfectam uirtutem & prudentiam declarat. Vt autem patientia prudentię, ita impatiētia stultitię co-

Prou.14. mes est. Vnde, Idem Salomon: Impatiens operabitur stultitiam. Quid autem aliud, ira & affectus pręceps & impatiens, poterit nisi stultitiam operari?

Eccl.11. Non laudes uirum in specie sua, nec spernas hominem in uisu suo: breuis est in volatilibus apis, & initiū dulcoris habet fructus illius. Hoc est

Ioan.7. autem quod Dominus ait, Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Huc perti-

Eccl.11. net & illud. Priusquàm interroges, ne uituperes quenquam: & cum interrogaueris, corripe iuste. Priusquā audias, ne respondeas verbum: & in medio sermone adijcias loqui. Prudētię quoq; munus est, quod deinde subditur, De ea re quę te non molestat, ne certeris: & in iudicio peccantium ne consistas. Pro quo alius vertit, Ne contendas de eo quod tua nihil interest: nec te iudicem adiungas consensui sceleratorum.

Consummatio timoris Dei sapientia & sensus. Ex quo patet pfectę virtutis fructū esse cōsummatū iudiciū, atq; sapientiā: hoc est omnia pspicere, & de rebus oībus rectè iudicare. Sicut enim adultum ab infante, iudiciū: ita perfectū ab imperfecto prudentia distinguit. Prudentię est & illud Eccl.27. Ante sermonē ne laudes quenquam: hęc enim tentatio est hominū. Quę nam hic tentatio est? Nimirum velle protinus effutire quidquid primo rerū aspectu concipiūt. Vix enim cōtinere se possunt multi, quin quod sentiunt, ꝓtinus euomāt. Eccl.27.

Prudentiæ virtus ad hoc maximè necessaria est, vt hostiū nostrorū insidias & fraudes à longe odorari valeamus. Quam nasi noīe Sponsus Cāt.7. in Sponsa commendat his verbis, Nasus tuus sicut turris Libani, quę respicit contra Damascum. Damascus caput erat regni Syrię: quod Israelitico regno infestū semper erat: Aduersus autē hostilis regni insidias Salomon in confinibus Libani mōtis, altissimā turrim erexit: vnde exploratores, oēs hostium insidias a lōgè videre, & denūtiare possent. Rectè ergo huic turri prudentia comparat. Hoc enī inter cętera pręcipuū prudētię munus est, procul odorari bellum, & oīa hostiū nostrorum cōsilia animaduertere, & ad illa opportunè pręmuniri, & ante languorem adhibere medicinam valeamus: vt hac cautione muniti, non circumueniamur à Sathana: non enī (vt ait Apostolus) ignoramus cogitationes eius. Ideo autē altissimę huic turri nasus Ecclesiæ cōparatur, quod nō vulgari, sed maxima & insigni prudentia pręditа & instructa esse debeat: quia nō modo instātia, & oculis 2.Cor.2.

R 2 obiecta

obiecta pericula videat, sed procul etiā posita odoretur, & ad illa se muniat. Propter, quod sacra illa Ezechelis, animalia non binis oculis vt cætera, sed oculis ante & retrò plena sunt vndique. Est enim prudentia tùm virtutum omnium auriga, tùm periculorum omnium prospectrix. Melior est enim prudentia quàm vires, & vir prudens quàm fortis. Quia cum dispositione initur bellū, & erit salus. v. m. c. Hinc illud Solomon. Ciuitatem fortium ascendit sapiēs, destruxitque robur fiduciç eius.

Ezech. 2 · Sapien. 9 · Prou. 21.

Super humerale sacerdotis, quod humeros tegebat, & rationale quod pectus, sic à Deo fieri præcepta sunt, vt fibulis quibusdam connexa: à se nunquam separari possent. Super humerale, onera laborum, rationale, rationis iudicium & prudentiam designent: quæ duo separari à se nunquam debet, vt videlicet rationale sit obsequium & labor noster. Nullam enim sacrificium nisi discretionis sale conditū, gratum Deo est. Vn̄ Leuit. 2. prçcipit Dominus, Quidquid obtuleris sacrificij. sale condies: nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. Ideo sal sine mensura à rege Persarū dari prçcipitur in vsus templi.

Non raro contingit, vt qui in aquis periclitanti subuenire incautius properant, nullam perituro opem ferant, & ipsi cum illo simul perant. Quoniam verò hoc eodem modo periclitari possunt, qui animarum saluti student, ideo Eccl. monet, Recupera proximum secundum virtutem tuam: & attende tibi ne incidas.

Eccl. 29.

In arcam Noe non solum munda, sed etiam immunda fuerunt animalia: habuit homines, habuit & serpentes. Sed cum tot tamē essent animalia homines octo tantum fuere, qui in summo arcæ loco cum Noe versabantur. Quare Origines illud significari ait, quod cùm infinitus penè sit numerus eorū qui affectibus & cupiditate brutorū more ducuntur, pauci tamē sunt, qui spretis affectibus & cōculcatis, ratione omnia metiātur, & ratione gressus suos dirigant. Res plane miseranda, & quæ naturæ lapsum facile indicet: quòd videlicet in rationali creatura tam pauci sint, qui ratione vitam suam moderentur: cùm domos, vestes, cæteraque ad uitæ cultum pertinentia non nisi magna solertia & consilio faciant.

Stultitia.

Saepe reprobi per hoc quod vnū, vel nimium donum suum incautè conspiciunt, mala multa & grauia in quibus demersi sunt, non agnoscunt. Greg. in mor. — Gregor.

Tanto quisque intus amplius stultior fit, quanto conatur exterius sapiens videri. Greg. in mor.

Maior & miserabilior egestas nulla est, quàm egere sapientia: & qui sapiētia non eget, nulla re omnino egere potest. Est ergo animi egestas nihil aliud quàm stultitia. Aug. de vit. beat. — August.

Quando excusare ignorantia possit hominem, qui se magistrum infantium, & doctorem insipientium profitetur? Ignorans vtique ignorabitur, imo & multos ignorare faciet, & ignorari. Bernar. de Contemp. — Bernar.

Non est parum scire quod nescias: frustra sibi de infirmitate vel ignorantia blandiuntur, qui, vt liberius peccent, libenter ignorant vel infirmantur. Idem sup. 12. Grad. humil. — Chrys.

Multa scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut inquirendi uerecundia: & quidem huiusmodi ignorantia non habet excusationem. Idem in Epist.

Non potest eis esse excusatio condemnationis, ignorantia ueritatis, quibus fuerit inueniendi facultas, si fuisset quærendi uoluntas. Nam si ueritas salus est & uita cognoscentium se, magis debet quæri, quàm quærere, Chrysost. sup. Matth.

Est

Cicero. Est proprium stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuisci suorum. Cicero.3. Tuscul.

Curiositas.

August. HVc accedit alia forma tentationis. Præter enim concupiscentiam carnis, quæ inest in delectatione omnium sensuum & voluptatum, inest animæ per eosdem sensus corporis quædam non se oblectandi in carne, sed experiendi per carnem vana & curiosa cupiditas nomine cognitionis & scientiæ palliata. Ex hoc autem euidentius discernitur, quid voluptatis, quid curiositatis agatur per sensus, quòd voluptas pulchra, canora, suauia, sapida, lenia sectatur. Curiositas autem etiam his contraria tentandi causa, non ad subeundam molestiam; sed experiendi noscendique libidinem. Quid autem voluptatis habet videre in laniato cadauere quod exhorreas, & tamen sicubi iaceat, concurrunt, vt contristentur, vt palleant. Hinc ad perscrutanda naturæ secreta, quæ præter nos est operata proceditur, quæ scire nihil prodest, & nihil aliud quàm scire homines cupiunt. Hinc etiam in ipsa religione Deus tentatur, cum signa, & prodigia flagitantur, non ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata. A te Domine Deus meus (cui humilem famulatum ac simplicem debeo) quantis mecum suggestionũ machinationibus agit inimicus, vt signum aliquod petam? Sed obsecro te per Regem nostrum, & patriam Hierusalem, simplicem, castam, vt quemadmodum a me longè est ista consensio, ita sit semper longè atque longius. Verumtamen in quam multis, minutissimis & contemptibilibus rebus curiositas quotidie nostra tentatur, & quàm sæpe labamur, quis enumeret? Aug Confess.lib.10

Bernar. O Dina, quid necesse est, vt videas mulieres alienigenas? qua necessitate, qua vtilitate? an sola curiositate? Etsi otiose vides, non tamen otiose videris. Bernar.de 12.Grad.

GOLLE. ¶Cùm summus Sacerdos semel in anno intra velum oraturus ingrediebatur, thymiama prius incedere præcepto Domini iubebatur, vt vapor & nebula ex ea consurgens, oraculum operiret, ne (ait Dominus) moriatur. Rursumque. Num.4. præcipitur Sacerdotibus vt cùm mouenda essent castra, sacerdotes filij Aaron pallijs hyanthinis sacra vasa, & omnem tabernaculi supellectilem inuoluerent: inuolutaque Leuitis portanda distribuerent. Alij vero (ait Dominus) nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario, priusquam inuoluantur, aliqui morientur. In priori decreto ait, ne moriatur: in secundo verò (vbi de curiositatis vitio apertius agitur) sine vlla dubitatione affirmat, Alioqui morientur. Propter hoc autem mortui sunt Bethsamitæ, quia simili curiositate arcam Dei videre præsumpserunt. Obserua quàm aperte & sub quibus pœnis ĩ his duobus locis omnis in rebus diuinis vitiosa curiositas interdicatur: quæ vt superbiæ & leuitatis filia, ita etiam multorum errorum ac malorũ mater est. Ex his etiam locis discimus, qua reuerentia ad sacrũ corpus Domini accedere, & sacerdotes & cæteri debeant: quando tantam Dominus reuerentiam ad solas sacramentorum nostrorum vmbras exigebat. Quod si propter hæc toties dixit, Pauete ad sanctuaria mea: quis pauor ad illud sanctuarium, in quo ipse vere est, à nobis exigetur? Leuit.6.

Non esse omnia Dei opera, iudicia, atq; præcepta curiose scrutanda, satis apertè insinuat summa illa mundi calamitas, priorum parentũ vitio in vniuersum genus hominum inue-

cta: quæ ab hac serpentis curiositate exordidin duxit, Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis ex oi ligno paradysi? Rectè igitur Ecclesiast. voce monemur, Altiora te ne quæsietis, & fortiora te ne scrutatus fueris, &c.

Gene.3. Eccl.3.

Terent. Euentus stultorum magister.

Aristo. Iuuenis non potest esse sapiens: quia prudentia requirit experientiam: quam iuuenis nō habet. Arist.

Ex diuersis. Aliena mala spectans, doctus euadit.

Ante annos prudentia nulla.

Facilius memorantur semel visa, quam septies audita.

Optimum aliena insania frui

Producere in lucem verum, dies solet.

Quæ nocent, docent.

Experientia.

August. FRatres charissimi non poteritis probare, quàm vera canteris, nisi cœperitis facere quod cantatis. Quantumlibet illud dicam, quomodolibet exponam, qualibuscunque verbis versem non intrat in cor eius, in quo non est opus eius. Incipite agere, & videte quid loquamur: Tunc ad singula verba lachrymæ profluent: tunc psalmus cantatur, & facit cor quod in Psalmo cantatur. Aug. super Psal. 119.

Dionys. Hierotheus addiscit, non modo discendo, verum patiendo diuina: atque ex passionis societate, ad indocibilem eorum mysticamque bonitatem atque fidem consummatus. Diony. de di. nom. c. 2.

Veritas.

August. NON aliam putes esse sapientiam nisi veritatem, qua tenetur & cernitur summum bonum, nullo loco est, nusquam deest: foris admonet, intus docet: dementes in se omnes in melius cōmutat, à nullo in deterius cōmutatur: nullus de illa iudicat, nullus sine illa bene iudicat. Idem de lib. arbitr.

Veritas dulcis est, & amara: quando dulcis est, parcit: & quando amara, curat. Idem ad Christinum.

Veritas panis est: mentes reficit, nec deficit: mutat vescentem nec ipsa in vescentem mutat. Idē sup. Ioan.

Si de veritate scandalum sumitur, vtilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. Idem, de lib. arbitr.

Errat quisquis se veritatem cognoscere putat, qui adhuc nequiter viuit. Idem lib. de agone Christiano.

Veritas rerum atque vtilitas semper à paucis sapientibus melius inuenitur, quàm per multitudinem clamosam discutiatur: multitudo enim onerosa nihil habet honesti. Cassio. in Epist. Ioan. Cass.

Talis est conditio falsitatis vel erroris, vt etiam nullo sibi resistente, cunsenescat, ac defluat: talis autem è diuerso veritatis status, vt etiam multis impugnantibus suscitetur, & crescat. Chrysost. de laud. Paul. hom. 3. Chrysost.

Veritas temporis filia. Aul. Gel

Inter veros amicos nihil veritate iucundius. Adilon.

Nihil efficacius simplici veritate. Adilon.

Tu quoq; si vis lumine claro cernere verum, Tramite recto carpere callem, Gaudia pelle, pelle timorem, Spemq; fugato, nec dolor adsit. Nubila mens est, vinctaque frœnis, hæc vbi regnant. Boet. lib. 1. de Consol. Boet.

Plura iudicāt homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mētis, quàm veritate, aut præscripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legib' Cicero. 1. de Orato. Cicero.

Omnibus veris falsa quędam adiūcta sunt, tanta similitudine, vt nulla insit

insit iudicandi & distinguendi nota. Idem. 1. de Nat. Deorum..

Nihil est temeritate turpius neque quicquàm, tam indignum sapientis grauitate & constantia, quàm aut quod non satis exploratè perceptum sit, & cognitum, sine vlla dubitatione defendere. Ibidem.

Non tam autoritatis in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Ibidem.

O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fictas omnium insidias, facile se per se ipsa defendat. Idem. Pro M. Cælio.

Quod verum, simplex, syncerumque est, id est naturæ hominum accommodatissimum. Idem. 1. offi.

Vbi quis semel peierarit, ei credi postea, etiam si per plures Deos iuret, non conuenit. Idem pro C. Rab. Posth.

Terent. Hoc tempore, obsequium amicos, veritas odium parit. Terentius.

Quintil. Affirmationem sumit ex homine, quidquid non habet ex veritate. Quintil.

Rabbi. Moyses. In natura hominis est amor sequendi illum cum quo habet societatem, & diligere ea, in quibus nutritus est: adeò quòd videbis habitatores villarum, licet sint ipsi in sordibus, & in defectu delectationum, & malitia ciborum, vt odiãt habitationem ciuitatũ, nec delectentur in delicijs earum, & eligunt potius ea, in quibus nutriti sunt, licet sint meliora. Simile contingit homini in scientijs & opinionibus in quibus nutritus est ab infantia sua; quoniam diligit illas, & confirmat rationes earum, & anxiatur in contrarijs: & ideo propter hanc causam deficit intellectus hominis in apprehensione veritatis, & sequitur ea, in quibus nutritus est. Rab. Moy. lib. 1. c. 30.

COLLE. ¶ Eos qui errant ad pauca respicere: prudentissime dixit Aristotel. Cum omnia quæ rem aliquam circunstant (ne fallamur) diligenter inspicienda sint. Filij Israel in Aegyptum regredi decernebant, cum aspicerent ad ollas carnium, allia, & cepe, quibus se ibidem ingurgitabant. Nec tamen ad exactores, ad flagella, ad onera grauissima, ad iugum ferreum & fornacem, ad palearum comportationem, ad laterum conficiendorum numerum attendebant. Si enim hoc simul attendissent, nunquam id in animum induxissent. Hoc etiam modo deliberant, qui virtutem vt asperam reijciunt: & vitia vt suauia amplectuntur: illic enim sola aspera, non etiam blanda: hic vero sola suauia, non item acerba contemplantur: ideoque ad pauca, non ad omnia respicientes, hallucinantur.

Sicut lusciosi lucem fugiunt, & tenebris gaudent, & ægroti salutares cibos fastidientes, noxios appetunt (adeo vt frequenter etiam serpentum more terrã comedant) ita multi adeò deprauato ingenio & affectu sunt, vt veritatem oderint, & mendacijs delectentur: cum tamen magna fœlicitatis humanæ pars, in cognitione veritatis sita sit.

Consilium.

Ambro. ADuertendum, quòd in accipiendis consilijs, plurimum valet vitę probitas, virtutum prærogatiua, beneuolentiæ vsus, facilitatis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat? quis de turbida aqua potum petat? Itaque vbi luxuria est, vbi intemperãtia, vbi vitiorum confusio: quis inde sibi aliquid hauriendum existimet? quis vtilem iudicet causæ alienæ, quem videt inutilem vitæ suæ? Quomodo enim potero eum iudicare consilio superiorem, quem video moribus inferiorem? Supra me debet esse cui me committere paro. An eum idoneum putabo qui mihi det

 consilium,

consilium, quod non dedit sibi: & mihi cum vacare credam, qui sibi nõ vacat? cuius animum voluptates occupant, libido deuincit, auaritia subiugat, cupiditas perturbat? Ambros. de offic. lib. 2.

Quantò vtiliùs regem Pharaonem Ioseph consilio prouidentiæ iuuit, quàm si pecuniam contulisset? Pecunia vnius ciuitatis vbertatem non redimeret, & prospicientia Ioseph, totius Aegypti per quinquennium famem repulit: Facile enim pecunia consumitur: consilia exhauriri nesciunt: hæc vsu augentur, pecunia minuitur, & cito deficit: vt quò plurib⁹ largiri volueris, eò pauciores adiuues: & sæpe tibi desit quod alij conferendum putaueris. Consilij opisque collatio, quò in plures diffunditur, eò magis redundat, & in suum fontem recurrit. Idem, ibidem.

Chrysolo. Licet vel apud hominem infimum & abiectissimum aliquid rectum, quodq; deceat inuenire, quod apud sapientem & magnum sæpe non reperitur. Chrysolo.

Ioan. Clima. Quicunque re vera voluntatem Christi addiscere vult, suam prius voluntatẽ studiosè mortificare debent: deinde vero fide, atque innocua simplicitate orantes, patrum siue fratrũ animas summa cordis humilitate, ac sine cordis hæsitatione interrogantes, quæ illi consulunt, tanquàm ex Dei ore suscipiunt: etsi contraria intentioni suæ sint, quæ ab illis fuerint dicta: etiam si hi qui interrogantur, non valdè spirituales fuerint. Neque enim est iniustus Deus, vt animas decipiat, quæ se per fidem & innocentiam proximi consilio, atque iudicio humiliter submiserint Ioan. Clima. Grad. 26.

Alij ex ea quæ conatum sequitur, vexatione & disturbatione hanc esse Dei voluntatem didicerunt: secundũ eum qui ait, Volumus venire ad vos & semel, & secũdò, & impediuit nos Sathanas. Contrà alij rursus ex insperato rei adiutorio, hoc gratum Deo, atque acceptum esse censuerunt. Idem, ibidem.

Consilium (vitæ lucerna) vbique præeat. Chryso.

Si millies sapientes simus, & ea quæ fieri oportet conspectemus, homines tamen sumus, & consultore indigemus. Solus enim Deus citra indigentiam est, solusque consultore non eget: quamobrem & de solo ipso dicitur: Quis enim cognouit mentem Domini, aut quis consiliarius ei fuit? Homines vero, etsi millies simus sapientes, millies re 'arguimur, & naturæ nostræ imbecillitas se prodit. Non enim possunt (ait) ille omnia in hominibus esse: quippe nõ immortalis est filius hominis. Quemadmodum iubar fulgens à Solis lumine, caligo superueniens occultat: ita sæpenumero intellectum quoque nostrum veluti in ipsa meridie splendentem, & luce sua conspicuum, stultitia vel amentia superueniens obscurat: & vir sapiens quod facto opus est, non despicit, alius autem multò inferior eo, acutius rem deprehendit: atque hoc ita fit, ne vel sapiens superbiat, vel obscurus & vilis homo miserum se reputet. Idem.

Qui de suis rebus male statuit, nunquam bene consulet de alienis. Isocrates.

Sine bono consilio nihil efficit robur: prudentia vero quamuis robur non assumpserit, multa multoties excogitat. Choricius.

Meditatio sera lucrum non habet: & in exitu rei inutilis est pœnitudo. Philon.

Consilium bonum multas vincit manus. Euripi.

In capiendis consilijs, festinatio rationis inimica, mentis perstringit oculos. Salust.

Nihil tam inimicũ consilijs, quàm celeritas. T. Liui⁹.

Duo sunt consilijs inimica, ira & festinatio. L. Flor⁹.

Creá-

Ouid. *Crede mihi miseros prudentia primare linquit,*
Et sensus cum re, consiliumq́; fugit.

Ex diuersis. Consiliarius nemo est melior tempore.

Consilijs euentus non semper respondet.

Festinationis comites sunt error & pœnitentia.

Fœliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi.

Præceps consilium, inauspicatum.

Pessimi sunt consultores, ira & cupido.

Præterita reprehẽdi possunt, corrigi non possunt.

Cicero. Non viribus aut velocitatibus aut celeritate corporum res magnæ geruntur, sed consilio, & authoritate, & sententia. Cice. in Cat. Maior.

Maximæ Respublicæ per adolescentulos labefactatę, à senibus sustẽtatæ & restitutæ sunt. Cum enim ad gubernacula Reipub. temerarij atq; audaces homines accedunt, maxima atque miserrima naufragia fiunt. Ibidem.

Non debemus quicquàm agere, cuius non possimus causam probabilem reddere Idem. 1. offi.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat ne id modo consideret, quàm illa res honesta sit, sed etiã vt habeat efficiendi facultatem: in quo considerandum est illi, ne aut temerè desperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem. Ibidem.

Homo qui erranti comiter monstrat viam, quasi lumen de suo lumine accendat, facit: vt nihili minus ipsi luceat, cum ille accenderit. Ennius apud Cicer. 1. de offi.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempestatibus, à vectoribus admoneri solent. Idem Philip. 5.

COLLE. ¶ Prauorum consilia huiusmodi sunt: Eamus, & disponamus testamẽtum cum gentibus: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos mala multa. Et bonus visus est sermo in cõspectu eorũ. 1. Machab. 1. Ex hoc con- 1. Mach. 1. silio totius & religionis euersio consequuta est. Simile fuit consiliũ Cayphæ de nece Domini: simileque consilium malorũ. Hiere. 4c4. Sic enim ad Hieremiam post ciuitatis vastationem dixerunt: Sermonem quem loquutus es ad nos in nomine Domini non audiemus ex te, &c. Vide locum.

Oculi tui recta videant, & palpe- Prou. 4. bræ tuæ præcedant gressus. Hęc prima prudentiæ regula sit, vt nihil non modo temere, sed nec properanter faciamus. Pręcipitatio enim vt iustitiæ, ita iudi ij nouerca est. Ergo (vt sapiens monet) Ante omnem actũ, Eccl. 37. consilium stabile, subaudi, pręcedat. Hoc prudẽtis viri officium esset declarat Ecclesi. cũ hac una re à stulto sapiẽtem distare dicat. Et cognoui (in- Eccl. 2. quit) quòd tantum differt sapiens à stulto, quantum distat lux à tenebris, Sapientis oculi ĩ capite ipsius: stultus in tenebris ambulat. Sapiens enĩ naturæ ductum, & veluti magisterium sequitur: quæ oculos in sublimi corporis parte, velut ĩ specula quadã collocauit, vnde gressus omnes, & omnia membra dirigerent: Sic igitur sapiẽs ratione & consilio uelut oculis quibusdam vtitur, qui facienda omnia prius pręuideant, quam in opus prodeant. At stulti ratione sopita, velut capti oculis, nõ in iudicio & ratione, sed turbulentis affectibus more pecudum ducunt: propter quod meritò ĩ tenebris ambulare perhibent, quanuis tenebras ipsi suas non agnoscant. Similes nanque illi puellæ esse uidentur, de qua Seneca refert, quòd cum cœca esset, cœcam se esse negabat: sed domum tenebrosam causabatur.

Ad

Ad hunc enim modum flagitiosi homines scelerum suorum culpam non agnoscunt, sed in mundi leges & mores transferunt.

Aurum & argentum constituet pedem (hoc est stabiliunt, & firmant hominem) & super vtrumque consilium beneplacitum. Ecclesi.40. Constat enim plurima multo fœlicius mente & consilio, quàm pecunia fieri.

Consilium à sapiente perquirendum esse docet Thobias filium suum. Quis autem hic sapiens? Fortasse ille est de quo Eccle. 37. legimus. Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quàm septem speculatores sedentes in excelso ad speculandum. Et in his omnibus deprecare altissimum, vt dirigat in veritate viam tuam. Huc pertinet, & illud ex Psal. Reuela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Psal. 36.

Eccl. 6. Consilium, ait sanctus Tobias, à sapiente perquire. Rectè sane. Ait enim sapiens, Multi pacifici sint tibi, sed consiliarius vnus de mille. Cæterum si rudis & indoctus homo sanũ dederit consilium, non est ideo aspernandum. Verum enim à quocunque dicatur, à Spiritu sancto est, qui Spiritus veritatis esse dicitur. Vnde Aug. Ego senex & Episcopus paratus sum à puero doceri. Huius rei locupletissimum exemplum in Mose habemus, qui Ietro soceri Gentilis non repudiauit consilium. Qua de re Orig. super hoc loco ita ait, Cum perspicio quod Moyses Deo plenus Propheta, cui Deus facie ad faciem loquebatur, cõsilium accepit à Ietro sacerdote Madiam, admiratione nimia stuporem mentis incurro. Dicit enim scriptura, Et audiuit Moyses vocem soceri

Exod. 18. sui, & fecit quæcunque dixit ei. Non dixit, Quia mihi Deus loquitur, & quid agere debeam, cœlesti ad me sermone defertur, & quomodo consilium ab homine accipiam, & ab homine gentili alieno à populo Dei? Sed. Audit vocem eius, & facit omnia quæ dicit, & non quis dicat, sed quid dicat auscultat. Vnde & nos si fortè aliquando inuenimus aliquid sapienter a gentilibus dictum, non continuo cum autoris nomine illud spernere debemus, nec pro eo quod legem datam à Deo tenemus, conuenit tumere superbia; & spernere verba prudentum, sed sicut Apostolus dicit, Omnia probate, quod bonum 1. The. 5. est tenete. Quis autem eorum qui populis præsunt, non dico si iam aliqua ei à Deo reuelata sunt, sed si in legis scientia aliquid meriti habeat, consilium dignatur inferioris saltem sacerdotis accipere, ne dixerim laici, vel gentilis? Sed Moyses qui erat homo mansuetus super omnes homines, accepit consilium inferioris, vt & formam humilitatis populorum principibus daret, & futuri sacramenti designaret imaginem. Sciebat enim futurum quandoque vt Gentiles bonũ consilium proferrent ad Moysem, vt bonum & spiritualem intellectũ adferrent ad legem Dei, & sciebat quia audiet eos lex & faciet quæcunque dicunt.

Vnicum temerariæ præcipitisque iuuentutis consilium, Salomonis regnum, & religionem euertit: à qua decem tribus miserabili errorem defecerunt. Esse autem perniciosissima humanæ prudentiæ à Deo destitutæ consilia, Hieroboam expressit, cum adepto regno ait, Nunc reuertetur regnum ad domum Dauid, si ascen- 3 Re. 12. derit populus iste, vt faciat sacrificia in domo Domini in Hierusalem, interficientq; me & reuertentur ad eũ. Et excogitato consilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Ecce Dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Constituitque diem solemnem in mense octauo, quintadecima die mẽsis in similitudinem solemnitatis quę celebrabatur in Iuda, &c. Propter hanc

hanc causam peccauit domus Hieroboam,& euersa est,& deleta de superficie terræ. Simile fuit consilium Pharaonis, cum crescente Hebræorum populo ait, *Ecce populus filiorum*
Exod. 1. *Israel multus*, &c. *Venite sapienter opprimamus eum*, &c. Simile item huic illud filiorum Iacob fuit, cum Ioseph fratrem à longe venientem vi-
Gen. 37. dentes dixerunt, Ecce somniator venit: venite occidamus eum, & videbimus quid illi prosint somnia eius. Euentus autem, quàm vana hæc humana consilia fuerint, facilè declarat.

In rebus dubijs non viros sapientes modo, sed ipsum quoque Dominum suppliciter consulendum, & cum propheta orãdum, Emitte lucem tuã & veritatem tuam. Et, Deus meus illumina tenebras meas: cum multa alia, tum illud maximè declarat, quòd cum Ocozias rex Israel nuntios ad cõsulendum Beelzebub misisset, occur-
4.Reg.7. rit eis Elias dicens, Nunquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulendũ Beelzebub Deum Accaron? Quamobrem hæc dicit Dominus, De lectulo in quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Hac pœna iustè puniuntur, qui ijs rebus salutem quærunt, quibus salutis & vitæ autor violatur. Simile est & illud Esaiæ. 9. Et cùm dixerint vobis quærite à Phitonibus qui strident in incantationibus suis. Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem pro viuis & mortuis? Qui hoc dicit, paratum vtique se pie quærentibus ad respondendum ostendit. Sic Daniel socios admonuit vt à Deo regij somnij solutionem precibus quærerent: quorum petitioni Dominus libenter annuit. Sed hoc tamen pios præsumere par est. Improbi nanque qui per Ezechielem responsum à Domino quærebant, acerbe ab illo repelluntur, & obiurgantur. Ezechie. 14. Vide locum.

Simplicitas.

Nihil simplici corde fœlicius: quia ex quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab alijs formidet. Habet enim quasi artem quandam simplicitatem suam: nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. At contra mens praua semper in laboribus est, quia aut molitur mala quæ inferat: aut metuit ne sibi hęc ab alijs inferantur. Greg. in mor. Grego.

Malitiæ comes indiuidua est miseria. August.

Simplex eris si te mundo non implicaueris, sed explicaueris: explicando enim te à mundo, simplex: implicando, duplex eris. Idem hom. 2. super Ioan.

Super illud Matth. Quicunque humiliauerit se sicut paruulus &c. Sicut paruulus nõ perseuerat in iracundia, non læsus meminit: non videns pulchram mulierẽ delectatur: non aliud cogitat, & aliud loquitur: sic & nos nisi talem habuerimus innocentiam, & animi puritatem, regna cœlorum non poterimus intrare. Hierony. vbi supra. Hiero.

Nihil ditius viro simplici. Quid enim simplicitate ditius? quæ sicut bonus pater familias satis sibi abundat, & sua puritate contenta, non quærit alienum, nec abrodit: nec se in varias artes sæpe commutat sicut astutia: quæ vt sit cauta, timet omnia, nec suis consilijs credit: versat ipsa suas sententias, simplicitas autem timere nihil nouit. Idẽ sup. Oseę.

Quibus vires desunt, rem astu, & insidijs moliuntur. Philon.

Fucatis hominibus in conuictu nihil est pestilentius. Adilon.

Inuisus est omnibus qui aliud celat animo, aliud loquitur. Adilon.

¶ Altare (inquit Dominus) de terra facietis mihi, vel de lapidibus quos COLLE.

ferrum

ferrum non tetigit: si leuaueris super
Exod. 20 eo cultrum, polluetur. Quid quæso religionis habent lapides rudes & impoliti, quid ve pollutionis quadrati & secti? Verum in lapidibus impolitis simplicitas designatur, quę Deo maximè grata est. Cęterum quadrati lapides hoc habent, quod superficies eorum externa, quæ spectantibus conspicua est, politur, atque quadratur: interna verò quæ latet, rudis & inculta relinquitur. His ergo lapidibus homines duplices animo, atque itē ea opera designātur, quę fiūt, vt ab hominibus videantur: quę corā Domino polluta sunt. Contra ordinē quippe naturæ est (inquit D. Tho.) vt quod opus æterna vita dignum erat, ad popularem auram captandam conuertatur.

Contra duplicitatem cordis sunt illa verba Psal. 12. Saluum me fac Deus quoniam defecit sanctus &c. Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suum: labia dolosa in corde & corde loquuti sunt. Phrasis est Hebręa: qua simulatio significatur: quā aperte reddidit Symmach° qui sic vertit: In corde aliud est, aliud loquūtur.
Psal. 54. Huc pertinet & illud, Diuisi sunt ab ira vultus eius, & appropinquauit cor illius. Pro quo alij clarius verterunt: Lentiora sunt butyro verba oris eius, & in corde eius est bellum. Quā sententiam alta quoque similitudine repetit & exornat, cum subdit: Mollia sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula.

Magnopere in litteris sanctis simplicitas cordis cōmēdatur. Scio Deus
1. par. 29. meus (ait Dauid) quod corda probes, & simplicitatē diligas. Et ego in simplicitate cordis mei obtuli &c. Sunt etiā Psalmi hoc titulo prænotati, Ne perdas Dauid simplicem &c. Iacob Dei electus, vir simplex erat, habitās in tabernaculis. Iob quoq; vir erat simplex, & rectus, & timens Deum. Sponsa vero in Canticis hoc nomine commendatur, quòd habeat oculos columbarum, qui videlicet non serpentum malitiam, sed columbarū simplicitatem referunt. Denique Prouer. 3. legimus, Abominatio est Domino omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius. Quid igitur, tam laudatæ virtutis nomine accipiemus? Multa planè. Primū enim simplicitas distinguitur à malitia, quod
vitiū Nabali scriptura tribuit, qui erat pessimus & malitiosus. Huiusmodi autem viros Dauid in Psal. detesta- 1. Reg. 25
tur, cū ait; Qui loquūtur pacē cū proximo suo, mala autē in cordib° eorū. Psal. 27.
Simplex ergo primū est, qui ab huiusmodi malitia, & calliditate, seu fraudulētia immunis est. ¶ Simplicitas deinde contra duplicitatē distinguitur. Sunt enim viri duplices animo, quos & bifrontes apellamus, de quibus etiā scriptū est, quod verba malitiæ in corde & corde, loquūtur pacē cū proximo suo, mala autē in cordibus eorū: quos et fraudulētos atq; fallaces apellant.
De his porrò Hier. ait, Vnusquisq; à Hiere. 9
proximo suo se custodiat, & in oī fratre suo nō habeat fiduciam: quia oīs frater supplātās supplātabitur, & oīs amicus fraudulēter incedet: & in fratrē suū deridebit: & veritatē nō loquetur. Simplex igitur est, qui hac duplicitate caret, qui quod sentit, loquitur: nec aliud animo versat, mendacij osor, & veritatis amator: cui vt nihil geminas habet facies (quia omnia candide interpretatur) ita nec ipse geminas cuiquam facies ostentat.
¶ Postremò simplicitas contra multiplicitatē distinguitur. quā quidē virtutem Ecclesiasticus cōmendat, cū ait, Eccl. 11.
Fili, ne in multis sint actus tui. Hoc autem faciunt, qui imbecillitatis suę cōscij, multis se negotijs & curis onerare nolunt, & quæcunque faciunt, ad vnum Deum referunt, vnum illum intuentur, & quamuis per multa spargantur, in vno tamen illo defixos semper oculos habent.

bent. Ad quod nos quidam ex sanctis illis patribus apud Climacum inuitat, qui monet in membris agilibus exercere intellectualem quietem. Ad hoc autem pręstandum maximè iuuat, quod quidā alius ex antiquis patribus alteri dixit, Non eris (inquit) verè monachus, quousque sic te erga Deum geras, ac si nihil aliud ī hoc mundo pręter te & illū esset sentiens, ita oculos in Deum fixos semper in quouis opere habere debere, ac si nihil aliud in mūdo esset. Ita enim fieri, ut cętera pietatis officia, quę in homines conferimus, mentem nostram à diuinorum contemplatione non abstrahāt. Ad hoc autem simplicitatis genus à curarum & operū multiplicitate, tanquam ad meliorē partem, Dominus Martham uocabat,

Luc.10. cum diceret, Martha Martha solicita es, & turbaris erga plurima: porrò vnum est necessarium, nempe per assiduam contemplationem & amorem Deo vniri. De hac verò operum multiplicitate vitanda vide Senecam in Collectaneis nostris, Tit. Occupatio. ¶Ex hoc uerò tertio simplicitatis gradu oritur quartus nempe, puritas intentionis: qua pium opus in vnum Deum simplici intētione referimus, non opes, non honores, nō aliquam aliam commoditatem, sed solum diuinæ voluntatis beneplacitum attendentes, illique uni placere gestientes. Hæc enim esse uidetur simplicitas de

Matt.6. qua Saluator ait, Si oculus tuus fuerit simplex. t.c.t.l.e. In qua simplicitate Dauid se donari: illa Domino ad templi fabricam obtulisse memorat.

Iustitia, Iniustitia.

Gregor. VEra iustitia compassionem habet: falsa uero dedignationem: quanuis etiam iusti soleant rectè peccatoribus indignari. Sed aliud est qđ agitur typo superbiæ, aliud quod zelo disciplinę. Greg. in hom. sup. illud, Erant appropinquantes ad I. &c.

Sancti uiri quando cum personis minoribus contentionum negotia subeunt, dum grauare uel ī minimis timent, ipsi contra iustitiam grauari nequaquā refugiūt. Greg. li. 5. Moral.

Nec ibi Domine dees, ubi longe es: quia ubi non es per gratiam, ades per uindictam. Qui enim te non habet placatum nequaquā euadet iratum. August. in Manuali. Augus.

Nimia iustitia incurrit peccatum: temperata iustitia facit perfectos. Salsitudinem correctionis amor Christi temperet, & dilectionem proximi sal iustitię cōdiat. Idem de uer. relig.

Remota iustitia, quid sunt regna nisi aperta latrocinia? quia latrocinia quid sunt, nisi praua regna? Ideo eleganter & ueraciter Alexandro Magno quidam Pirata comprehensus, respondit, cum ab eo interrogaretur, quid sibi ut mare haberet infestum, ille libera uoce, Quid tibi (inquit) ut orbem terrarum? Sed ego quia exiguo nauigio facio, latro uocor: quia tu magna classe, imperator. Idem lib. 4. de ciui. Dei. c. 4.

Qui non repellit à socio suo iniuriam si potest, tam est in uitio, quàm ille qui facit, Ambro. de offic. Amb.

Iustitia magis alijs quàm sibi prodest: & utilitates suas negligit, communia emolumenta pręponēs. Idem lib. de Paradyso.

Iustitia est quę nihil alienum uendicat, quę cuilibet dat quod suum est, quę negligit propriam utilitatē, vt seruet communem ęquitatem: Prima iustitia est in Deum: secunda in patriam: tertia in parentes: quarta in omnes. Idem. 1. de offic.

Iustitia est reddere unicuiq; quod suum est. Tribue ergo tribus quę sua sunt: Superiori, ęquali, īferiori. Redde reuerentiam prælato, & obedientiam: quorū altera cordis, altera corporis est. Tribue ęquali consilium, quo ignorantia erudiatur: & auxiliū Bernar.

quò

quò infirmitas iuuetur. Tribue subiecto custodiam, vt possit cauere peccatum, & disciplinam: vt quod minus cauit, minimè maneat impunitum. Bern. in Epist.

Ansel. Iustitia est animi libertas, tribuens vnicuique suam propriam dignitatem: maiori reuerentiam, pari concordiam, minori disciplinam: Deo obedientiam, sibi sanctimoniam, inimico patientiam, egeno operosam misericordiam. Anselmus. in lib. Cur Deus. homo.

Cassio. Iustitia non nouit patrem, veritatem nouit, personam non accipit, Deum imitatur. Cassiod. Super illud Psalm. Et operatur iustitiam.

In vitis Pat. Cui nocetur, aut iniuriatur, & voluntate parcit proximo, hic secundum naturam Christi est. Qui nec lędit, nec læditur, hic secundum naturam Adæ est. Qui vero nocet, aut iniuriatur, aut calumniam ingerit, aut vsuras exigit, hic secundum Diabolum est. In vitis patrum.

Cicer. Vt si vnumquodque membrum hunc sensum haberet, vt posse putaret se valere, si proximi membri valetudinem ad se traduxisset, debilitari & interire totũ corpus necesse esset: sic si vnusquisque nostrum ad se rapiat commoda aliorum, detrahatq; quod cuique possit emolumenti sui gratia, societas hominum & communitas euertantur necesse est. Cicero. 3. offic.

Vt qui in stadio currit, eniti & contendere debet quam maximè possit vt vincat: supplantare eum quicum certet, aut manu de pellere, nullo modo debet: sic in vita sibi quemque petere quod pertineat ad vsum, non iniquum est: alteri diripere, ius non est. Idem ibidem.

Officijs scientiæ anteponẽda sunt officia iustitiæ, considerate enim agere plus est, quàm cogitare prudenter. Idem. 1. offi.

¶ Frequentissima & grauissima Diaboli tẽtatio est, quòd multi q̃ pietatẽ per bona opera profiteri videtur, tardissimi ad ea sunt, quib⁹ ex debito iustitiæ tenẽtur: cũ tamẽ promptissimi & alacres ad alia bona opera sint, ad quæ minimè Dei lege astringuntur. Difficulter enim famulis, & mercenarijs, atque creditoribus debita soluũt: qui tamẽ eleemosynas facile prębẽt, & quędã alia pietatis opera libẽter exercent. Cõtra hos autẽ est, ꝙ Domin⁹ per Prophetã dicit, Ego Dominus diligens iudiciũ, odio habẽs rapinã in holocaustũ. Rapina autẽ est, cum Deo offers, quo per eũ creditori satisfacere potuisses. Cuius rei causa est, partĩ malitia Diaboli tẽtantis, partim propria volũtas, quę libentius sua decreta & placita, quàm aliena impe ria exequitur. Hac ergo ratione sub virtutis imagine, multos Dæmon illaqueat. COLLE. Esai. 61.

Quàm gratũ Deo sit de peccatoribus suppliciũ sumi, declarat memorabile suppliciũ illud, quod de Achã sumpsit Iosue. Tulit namque ipsum argentum, & palliũ, & auream regulam, filios quoque, & filias eius, boues, & asinos, & oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam supplectilem, & oĩs Israel cũ eo: & duxerũt eos ad vallem Achor lapidauitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt. Quo facto auersus est furor Domini ab eis. Hoc exemplo collige, quàm detestabile sit peccatum, quamque Deo grata sint peccatorum supplicia. Idem etiam declarat trium annorum fames, quæ (regnante Dauid) propter Saulis aduersus Gabaonitas tyrannidem, vexauit populum. Ea enim morte filiorum Saulis sublata est. Iustus enim Dominus, & iustitias dilexit, æquitatem vidit &c. Idem etiam colligimus ex illis Prophetæ ad regem Achaz Iosu. 7. 2. Reg. 21 Psal. 10. 3. Re. 20.

Achaz uerbis. Quia dimisisti uirum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius.

Vehemẽter nobis misericordiam pariter & iustitiam commendatas esse Salomon uoluit, cum ait: Misericordia & ueritas te non deserant. Circunda eas gutturi tuo, & scribe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo & hominibus. Vide quo amore erga uirtutes has nos affici uoluit: qui non contentus dixisse, Misericordia & ueritas te non deserant, uoluit etiam ut eas tanquam torquem auream collo circundaremus, & in tabulis cordis scriberemus. Simul & illud uide, quomodo cum misericordia ueritatem coniunxit. Sunt enim qui Diabolo ita suadente, in pauperes profusi, in suos uerò sunt auari atque tenaces. Cùm tamen vel unum iustitiæ opus neglectum, satis sit ad damnationem: innumera autem bona opera, neglecta iustitia, ad salutem minimè sufficiant. Idem etiam Salomon hoc ipsum docet his uerbis. Multi homines misericordes uocantur, uirum autem fidelem quis inueniet? Fidelitatis nomine, hoc in loco Salomon iustitiam intelligit: Is enim has duas uirtutes vbique coniungit. Fidelis enim est, qui fideliter præstat quod debet, & muneri suo plenè satisfacit. Fidem autem pro iustitia accipi, ex eo colligimus, quòd cum idem Salomon dixisset, Per misericordiam & fidem purgantur peccata, paulò post eandem sententiam repetens, ait: Misericordia & ueritate redimitur iniquitas. Veritas autem in litteris sanctis, iustitia appellatur. Vt Paralypo 2. cap. 2. Post quę, & huiusmodi ueritatem, uenit Sennacherib rex &c. Vbi ueritatem pro iustitia posuit.

Prou.3.

Prou.20.

Prou.31.

Quanta cura prouidendum sit, nè pauperibus, & infimæ conditionis hominibus noceamus, declarant illa Salomonis uerba. Ne attingas, inquit, paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas: propinquus enim illorum fortis est, & iudicabit contra te causam ipsorum.

Prou.23.

Magnum diuinę glorię studium Moses in peccato Phogor ostendit: qui quamuis super omnes homines mitissimus esset, ad cędem tamen & sanguinem omnes conuocauit dicens, Occidat unusquisque proximum suum, qui initiati sunt Beelphegor. Occisiq; sunt hoc eius pręcepto uiginti quatuor millia hominum. Quis unquàm iudex adeò seuerus fuit, ut tot hominum millia vno impetu cędi iuberet? ¶ Nec minus tamen gratus Deo Phinees filij Eleazari zelus fuit qui honoris diuini offensione ita commotus fuit, vt in lupanar ingressus, scortatores in locis genitalibus gladio transfoderit. Atque hic animus tàm Deo gratus fuit, ut magnificis propter hoc uerbis à Domino fuerit honoratus. Phinees, inquit, auertit iram meam, qui zelo meo commotus, &c.

Nu.25.

Nu.25.

Iustitię regulam & integritatem illa Domini Nume. 35. verba commendant. Homicida sub testibus punietur, ad unus testimonium nullus condemnabitur. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur. Exules & profugi ante mortem pontificis nullo modo in urbes suas reuerti poterunt, ne polluatis terram habitationis uestrę, quę insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit. Atque ita emundabitur uestra possessio, me commorante uobiscum. Ego enim sum Dominus, qui habito inter filios Israel.

Ne-

Neglecti iuris & obedientiæ ſupplicium imago illa, & vmbra Samuelis declarauit Sauli his verbis. Faciet tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, &c. quia non obediſti voci Domini, neque feciſti iram furoris eius in Amalech: idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Cras
1.Re.28. autem tu, & filij tui mecum eritis: ſed & caſtra Iſrael tradet Dominus i manus Philiſthijn. Statimque Saul cecidit porrectus in terram. Extimuerat enim uerba Samuelis, & robur non erat in eo.

Non facias uiolentiam pauperi, quia pauper eſt: nec côteras egenum in porta: qa iudicabit Dominus cauſam pauperis, & confringet eos, qui confixerunt animã eius. Prouerb.22. Item Eccleſiaſt. 35. Non accipiet Deus perſonam in pauperem, & deprecationem læſi exaudiet. Non deſpiciet preces pupilli, nec uiduam, ſi effundant loquelam gemitus. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam deſcẽdunt? & exclamatio eius ſuper deducentem eas? Hoc eſt (ut alij uertunt) aduerſus cientem eas opem inuocat? A maxilla enim uſq; ad cœlum aſcendunt: & Dominus exauditor non delectabitur in illis: hoc eſt Dominus libenter exaudiet eas. Eandem ſententiam inuenies. Exod.22. in hæc uerba, Aduenam non contriſtabis, nec affliges eum: aduenæ enim & ipſi fuiſtis in terra Aegypti: viduæ, & pupillo non nocebitis. Si læſeritis eos, vociferabuntur ad me: & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus: percutiamque vos gladio: & erunt vxores ueſtræ uiduæ, & filij ueſtri pupilli. Inter præcipua uerò ſcelera, quæ Dominus per Prophetas populo ſuo improperat, oppreſſio pauperũ eſt. Hinc illud Eſa.3. Quare atteritis populum meum? & facies pauperum commolitis? Item apud eundem 10. Væ qui condunt leges iniquas, & ſcribentes iniuſtitiam ſcripſerunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei: ut eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die uiſitationis, & calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis auxilium? &c. Item Hierem. 2. In alis (inquit) tuis inuentus eſt ſanguis animarum pauperum & innocentium. Hoc dicit, quia pauperes à potentioribus ſpoliabantur, eorumque ſe opibus ornabant. Alludit autem hoc in loco eleganter ad eas aues, quæ ex rapto viuunt: quæ correpta præda, ita in eius deuoratione efferantur, ut non roſtra modo, ſed alas etiam eius ſanguine cruententur.

Miſericordiam nobis ſub intermi natione diuinæ vindictæ, illa lex Domini. Exod.22. commẽdat, Si pignus à proximo tuo acceperis ueſtimentum: ante Solis occaſum reddes ei. Ipſum enim eſt ſolum quo operitur indumentum carnis ſuæ, nec habet aliud in quo dormiat. Si clamauerit ad me, exaudiam eum: quia miſericors ſum. Verè miſericors. Vndè enĩ hæc miſericordiæ pleniſſima lex, niſi à pleno pietatis fonte manauit? Cæterùm ſi clamorem iuſte patientis exaudit Deus, quid per violentiam, & iniuſtitiam oppreſſi?

Haliæetus immundum in lege animal eſt: quod quidem rapina paſcitur. Sed quia viribus deſtituitur, minutis tantùm animalibus infeſtus exiſtit. Sunt huius generis quàmplurimi: qui in ſolos pauperes uiolenti, oſtendunt non in alijs ſibi deeſſe uoluntatem, ſed poteſtatem.

Reſtitutio.

GRegorius ſuper illud, Eſuriui, & non dediſtis, &c. Si tanta pœna mulctatur qui non dedit ſua, qua feriendus eſt, qui abſtulit aliena? Gregor. Moral. lib. 15. cap. 10. Greger.

Quan-

August. Quãuis largiaris tuum, meliorem eleemosinæ facis, si reddis alienum. August.

Si in ignem mittitur, qui non dedit rem propriam, vbi putas mittendus erit, qui inuasit aliena? Si cùm diabolo ardet, qui nudum non vestiuit, ubi putas a-furus est, qui expoliauit? Idẽ de uer. Domini. c. 20.

Quod inuenisti, & nõ reddidisti, rapuisti, quantum potuisti fecisti: quia non plus potuisti, ideò non plus fecisti. Qui alienum negat, si poterit, tollit. Idem de uerb. Apost.

Si res aliena, propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur, non agitur pęnitẽtia, sed fingitur. Idem in Epist. ad Maced.

Fulgent. Fulgent. Tractans illud Matth. Omnis arbor. &c. Si sterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid mereu? aut quid recipiet qui aliena tulerit, si semper ardebit, qui de suo non dederit? Etsi iudicium sine misericordia erit illi, qui non fecerit misericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam? Fulgent.

Cassio. Pauperibus non dare, tulisse est. Pudeat illis tollere, quibus iubemur offerre. Vltra omnes crudelitates est, diuitem uelle fieri de exiguitate mendici. Cass. lib 5. Epist.

Val. Ma. Quæsitum erat à Socrate cur rideret, respondens ait, uideo magnos latrones ducentes paruum latronem ad suspendium, qui digniores sunt suspendio. Sacrilegia, inquit, minuta puniuntur, sed magna in triumphis feruntur. Valer. Max lib. 7.

Vsura.

Chrysost. Nihil usura turpius, nihil crudelius: alienas enim hæc negotiatur miserias: & lucrum, alterius infœlicitatem facit: & mercedem expetit misericordiæ, uelut timens nè appareat immisericors: & fictione misericordiæ profundiorem fodit foueam: in auxillando conterens inopem: & in porrigendo manum, expellens: & suscipiens quidem ut in portum: naufragio autem submittens hunc. Chrysost. super Matth.

Super illud Matth. 5. Et uolenti mutuare, &c. Similis est pecunia usurarij morsui aspidis. Percussus enim ab aspide, quasi delectatus pergit in somnum, & per suauitatem soporis moritur: quia tunc uenenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui sub usura accipit, sub tempore quasi beneficium sentit: sed usura per omnes eius facultates decurrit, & totum conuertit in debitum. Idem ubi supra.

Sacrificium.

¶ Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quam uictimę. Misericordia enim & iudicium gratissima Deo uictima est. Cęterum de impiorum uictimis idem Salomon ait: Hostiæ impiorum abominabiles Domino: quæ offeruntur ex scelere. Hinc Dominus, Deute 23. mercedem prostibuli sibi offerri acriter prohibet, quod ea sit abominabilis Domino. Diligit enim iudicium, & odio habet rapinam in holocaustum. Eò spectat & illud, Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui uictimat filium in conspectu patris. Talibus ergo uictimis frustra quis salutem sibi pollicetur. COLLE. Prou. 1. Eccl. 34.

Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis Eccl. 34 Animaduertant hoc qui tota uita perseuerantes in peccatis, huiusmodi donis & sacrificijs salutem sibi in morte pollicentur. Cæterum de sacrificijs ac donis piorum Eccl. 35. dicitur: Oblatio iusti impinguat altare, & odor suauitatis est in conspectu altissimi. Eccl. 35. Ibidem.

velint, non ipsi cōsiderant quæ sit uoluntas præceptoris. Idem in sermo.

Qui vel apertè vel occultè satagit, vt quod vult ipse, hoc ei prælatus iniungat, ipse se seducit, & frustra sibi blanditur de obedientia: non enim in ea re ipse prælato, sed magis ei prælatus obedit. Idem, ibidem.

Si in die ieiunii mei inuenitur voluntas mea, non tale ieiunium elegit sponsus: nec sapit illi ieiunium meū, quod non lilium obedientiæ, sed vitium propriæ voluntatis decoxit. Ergo ego non solum de ieiunio, sed de silentio, de vigiliis, de oratione de lectione, de opere manuum, postremo de omni obseruatione monachi, vbi inuenitur voluntas sua in ea, & non obedientia magistri, id ipsum sentio. Idem super Cant.

Regnum Dei intra nos est. Quid est hoc regnum? Sana & libera voluntas hominis, ita se conformans voluntati Dei, vt nihil velit quod scias ei displicet, nihil nolit, quod scias ei placere. Idem in epist.

Perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur: nec contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis. Idem de præcept. & dispensa.

Verus obediens mandatū non procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, vt mandatum peragat imperantis. Idem.

Non attendit verus obediens quale sit quod præcipitur, hoc solo contentus, quia præcipitur. Idem.

Non est dubium quin ampliorem gratiam mereatur, qui paratum se exhibet ante mandatum, quàm qui obedire satagit post mandatum. Idē in sermo.

Io. Cass. Nullo alio vitio tam præcipitem Diabolus monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quàm cum eū neglectis consiliis seniorum, suo iudicio persuaserit diffinitionique confidere. Ioā. Cassia. in collat. abb. Moysi.

Tantum est abbatis transire præceptum, vt legas, quatū si contemnas vt dormias. Idem in collat. Daniel abb.

Isidor. Non erit caro subiecta animæ, nec vitia rationi, si animus non est subditus creatori. Tunc autem rectè nobis subiiciuntur omnia quæ sub nobis sunt, si nos subiiciamur ei, à quo nobis illa subiecta sunt. Isidor. libr. 1. de sum. bono.

Euseb. Emiss. Quanto obedientiores fuerimus prępositis & patribus, in tantum obediet Deus orationibus nostris. Videamus q̃ acceptabilia sunt Dño opera & ieiunia eorum, qui suis potius q̃ seniorū voluntatibus obsequūtur. Clamant illi, quare ieiunamus & nō aspexisti? humiliauimus animas nostras & nescisti? & ille respondet: ideo, quia in diebus ieiuniorum vestrorum inueniuntur uoluntates vestræ. Videamus per inobedientiam animarum opera non respici, ieiunia nō audiri, uota nō suscipi. Eu. Emi. ho. 3. ad mo.

Climac. Stant quidem obedientes non iunctis pedibus: sed alterum quidem ad ministeria prętendunt, ulterum uero fixum in orationibus atque immobilem tenent. Obedientia est animæ propriæ perfecta abnegatio per corpus certius ostensa. Clim. Grad. 4. de obedientiæ gradu.

Obedientia est inexaminatus atq; indiscussus motus, spontanea mors, uita curiositate carens, securum periculum immediata ad Deum excusatio, metus mortis contemptio, tuta nauigatio, confectum dormiendo iter. Obedientia est sepulchrum uolūtatis, & excitatio humilitatis. Obediētia est discretionis depositio inter diuitias discretionis. Idem, ibidem.

Tunc demū & labore fatigari deprehenditur hic beatus mortuus, cū se animaduerterit uoluntati propriæ obtemperasse, metuens, f. propriæ voluntatis onus. Idem, ibidem.

Qui patri spirituali nunc quidem obedit, nunc uero inobediens est, is ei comparãdus est, qui oculis suo modò collyrium, modò calcem imponit. Idem, ibidem.

Sit nobis ò fili forma optima subiectionis argentum, quod uiuum dicitur: quod quantumlibet infra omnia uoluatur, manet tamen omni sordium commistione liberum. Idem ubi suprà.

Ex obedientia humilitas nascitur: ex humilitate discretio: ut à magno quoque Cassiano in eo sermone quẽ de discretione conscripsit, uenustissimè atque altissimè disputatum est. Ex discretione uero animo clarissimum lumen infunditur, ex quo præuisio nascitur. Quis igitur ad hoc tam pręclarum obedientię iter non læto animo occurrat, cum ante se tantam bonorum copiam propositam uideat? Idem, ibid.

Non ero occultator iniquus, nec fraudator inhumanus, ut ea apud uos sileã, quæ silere omnino nefas est. Ioannes Sabbaita sũmus uir mihiq; charissimus, res mihi retulit auditu mirabiles, & memoratu dignissimas. Quod autem is uir à perturbationibus atque passionibus sit liber, atque à mendacio procul, opere uerboque mundus, & cum eius experimentum cœperim, noui pater optime. Hic ista mihi ita narrauit. Erat (inq̃t) in monasterio meo quod est in Asia (inde enim iustus ille aduenerat) senex quidam negligentissimus ac parũ modestus: quod non iudicandi causa, sed ueritati studens dico. Huic erat discipulus iunior Acatius nomine, quẽ nescio quo pacto sibi acquisierat: simplex quidẽ animo ac uolũtate, sed sensu & ratione prudẽtissimus: qui tãta ab huiusmodi sene passus est quę si referre uoluero, plurimis certe uidebũtur incredibilia. Et post pauca. Cum igitur egisset annos nouẽ sub immiti illo & acerbo sene, migrauit ad Dñm sepultusq; est in cimiterio patrũ. Post quinque aũt dies abijt ad magnũ quẽdam illic senẽ Acatij magister, dixitq; illi, Pater, Acatius mortuus est. Quod cum audiuisset senior, respondit. Vere senex nõ id mihi persuadebis. Qui ait, Veni, & uide. Continuò surrexit senex, uenitq; cum beati pugilis magistro ad cimiteriũ, clamatq; tanquã uiuerct ad eũ qui uerè in beata requie uiuebat, dicens: Frater Acati, putas ne mortuus es? Tum vero gratus ille obediens, etiã post mortem obedientiam ostendẽs, magno illi ita de sepulchro respondit. Et fieri quomodo põt pater, vt moriatur homo obedientiæ deditus? Tunc senex ille qui pridie illius magister appellatus fuerat, territus in faciem cũ lachrymis cecidit, atque à monasterij abbate petijt, vt sibi iuxta tumulum eius cellulam construere liceret: illicque iam sobriè vixit, dicens patribus semper, homicidium feci. Idem.

Rem dicturus sum mirabilem, sed vide omnino ne hæsites: habeo enim eius sententiæ patronum Mosem. Expedit in Deum magis pecare, quã in patrem nostrum. Nam si Deum ad iracundiam prouocauerimus, dux noster illum reconciliare poterit. Si vero ducem ipsum perturbauerimus, nullum iam, qui nobis illum propitiũ faciat habemus. Idem Clim. Hęc Climaci sententia pie accipienda & interpretanda est.

¶ Svmũ totius uitę Christianæ in charitate & obediẽtia sitã eẽ, docet Eccl. Filij sapiẽtia Eccl. iustorũ, & natio eorũ, obediẽtia & dilectio. Horũ aũt alterũ quidẽ causa est, alterũ effect⁹. Ex eo .n. quo quis super oĩa Deũ diligit, maxime cupit illi placere, & uolũtati eius obsequi. Volũtas autem eius est, ut mandata eius custodiamus. Hinc illud, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, &c. COLLE. Eccl. 4.

Obedien-

Obedientiam esse quouis sacrificio Deo gratiorem, declarant illa uerba Psal. 9. Sacrificiũ & oblationẽ noluisti, aures aũt perfecisti mihi: siue vt Hier. uertit Fodisti mihi. Holocaustũ &.p.p.n.p.t.d. e.u. In capite libri scriptũ est de me, ut facerẽ uolũtatẽ tuã, Deus me⁹ volui, & legẽ tuã in medio cordis mei. Quibus verbis pfectę obediẽtię munus expressit. Quod aũt, ait Aures aũt p fodisti mihi, eũ sẽsũ exprimit, quẽ Esaias insinuauit, cũ ait, Dñs De⁹ aperuit mihi aurẽ, ego aũt nõ cõtradico, retrorsũ nõ abij. In quò pfecta obediẽtia designaẽ: q̃ idẽ ipse q̃ à nobis iuste exigit, gratiæ suæ munere cõcedit. Quidã aũt hoc eodẽ verbo, pfectæ seruitutis authoramẽtũ significari elegãter putãt. Auris.n. seruorũ, q̃ se ppetuę dñorũ suorũ seruituti spõte addicebãt in lege, subula pforabaẽ. Quodquidẽ iusti hoĩes pstãt, q ad æternã seruitutẽ spõte sua se Dño dedicarũt. Cęterũ de pstãtia obediẽtiæ supra sacrificium, nota est illa Samuelis vox, Melior est obedientia q̃ victimæ &c. Cui⁹ rei ignorantia Saule à regia dignitate deiectũ, in sũmas miserias & calamitates impulit. 1.Reg.15.

Dignitas obediẽtiæ vel ex eo colligi põt q̃ in ea salutis nostre summã in statu innocẽtię Dñs cõstituit: dũ certæ arboris fructu primos parẽtes interdixit: nõ q̃ noxius ille esset (nullam eñ nocentẽ stirpem genuerat) sed vt hĩe se Dñm intelligerẽt, demereriq; studerẽt illũ pceptis eius obtẽperãdo: & ab eo quod nec malũ quidẽ per se nec nocẽs esset, tñ quia vetitũ, abstinẽdo. Eandẽ quoq; obediẽtię dignitatẽ Moses ostẽdit Deu.21. cũm filiũ parẽtibus nõ obediẽtẽ, lapidari iussit, Grauior.n. hæc pœna q̃ pro hoc crimine videbaẽ nisi quod hac ratione & scelus inobedientiæ necessitatem voluit declarare.

Verba scripturæ simplicia, magnũ frequenter emphasim habent. Quæ tractatores diuinorum elioquium in lucem eruere debent. Quid enim animo Propheta concipiebat, cũm diceret, Tuus sum ego, Quod perinde est ac si diceret, Tuus sum ego, nõ meus, non carnis, non peccati, non mundi: Sed tuus per obsequium, per intentionem, per amorẽ, per plenam resignationem, & obedientiam, & mei ipsius traditionẽ. Tibi enim & me ipsũ, & oĩa mea tẽpora, oẽs sensus, & cogitationes dedicaui, meq; ipsum totum velut holocaustum tibi obtuli. Hæc omnia vnicum illud verbum complectitur. Tuus sum ego. Psal.118.

Fœlix illa anima, qui sponsæ Christi nomẽ meretur. Ea verò est, q̃ Spiritualiter ea Christo pręstat obsequia, quæ carnalis sponsa viro suo. Talis.n. anima (vt paucis multa cõprehendã) se & sua oĩa exhibet Christo, & oĩa rursum quibus eget, fidẽter sperat ab illo. Itaq; vt illũ supra oĩa diligit, ita illa laborat, illi ornatur, illi in oĩbus placere satagit, in illius gratiã oĩa facit, & in illius semp obsequio intẽta est. Et quẽadmodũ quæ habet oĩa illi impẽdit, ita vicissim oĩa ab illo expectat, nihilq; ad se pertinere putat, q ad illum quoq; pertinere nõ arbitretur. Quæ ergo aĩa sic se erga Xp̃m Dñm gerit, hęc verè spõsã illi⁹ meritò dicẽda est. Ad quam perinde elogi a illa omnia, & amoris nomina, quæ in Cant. scribuntur pertinere credẽdum est. Hoc autem post charitatem pręstat vera resignatio, & spes in Christum.

Perfectissimã resignationis, & obediẽtię figurã habes. Nu.9. ĩ filis Israel: quorũ oculi diu noctuq: in colũnã illã ignis & nubis, q̃ illos pcedebat, cõiecti erãt. Prout.n. aut illa ingrediebaẽ, aut quiescebat, aut locum mutabat: ita illi se se illius ducti accommodabant, illam semper intuebantur, & ab illa toti pendebant: nihil suo iudicio aut coniectura statuentes, se se totos illius nutui subijciẽtes. O quis ita penderet ex Deo, quis ita iudicio & sensui carnis mundique renunciãs, se

totum diuinæ voluntatis iudicio & imperio subderet, vt verè cum Propheta dicere possit, vt iumentum factus sum apud te. Hoc est igitur quod nobis illis verbis semel, & iterū repe-
Nume.9 titis insinuatur, Ad imperium Domini proficiscebantur, & erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

Præcipitur arca fieri ex lignis leuigatis, siue quadratis. Quadratum est autem, quod nulla vacillat ex parte, sed quocunque ieceris, fida, & solida statione cōsistit. Tales autem sunt omnes sancti viri, qui videlicet quidquid acciderit, libenter, velut de manu Domini accipiunt, quique cum Aposto-
2.Cor.4 lo dicere possunt, In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: maledicimur, & benedicimus &c. Et, Per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam fa-
2.Cor.6. mam, &c. Quadrantur verò ligna hęc à summo illo artifice Deo: quoniam diuersis tentationibus dolati, vitijs omnibus, & cupiditatibus resecatis, quadratam continent vitam, & ex omni parte libratam.

Veræ resignationis exemplum illa Dauidis Absalonem filium fugientis,
2.Re.15. & arcam in Hierusalem referri præcipientis, verba declarant. Reporta, inquit, arcam Dei in vrbem. Si inuenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum. Si autem dixerit mihi, Non places, præsto sum, faciant quod bonum est coram se. Eodem modo Heli sacerdos Samueli futuram cladem prænuntianti respon-
1.Reg.3. dit, Dominus est, faciat quod bonum est in oculis suis.

Perfecta obedientia non solum volūtaria, sed promp ta etiam & cita esse debet. Quod exemplo suo docuit
Gene.17 Abraham: qui vbi circūcisionis præceptum accepit, statim in ipsa die cū nonaginta nouem annorum esset, circuncidit carnem prępputij sui, & Ismaelis filij, & omnium vernaculorum, & famulorum quos domi alebat. Eandemque obedientiæ celeritatem præstitit, cùm Isaac filium immolare iussus est: Consurgens enim noctu, strauit asinum suum, ducens secum duos iuuenes, & Isaac filium suum. Ad huiusmodi autem obedientiam nos illa Prophetæ vox hortatur. Hodie si vocem eius audieritis, &c. Psal.94.

Fides tunc maximè commendatur cùm nullum ad credendum argumentum adest: vt ibi, Loquimini Num.20 ad petram &c. Sic etiam spes in desperatissimis rebus præcipuè laudatur: qualis Susannæ fuit. Sic etiam, illa obedientia laudem maximam promeretur, in qua non alia obediendi ratio, quàm sola imperantis uoluntas est.

In equo generoso hoc præcipuè requiritur, vt facile obtemperet insedēti, & promptissime flectatur quò sessori libitum fuerit. Hoc est autem quod potissimum Dominus requirit à suis vt videlicet ad omne eius imperium paratissimi sint, siue cum ad exteriora vocat, siue cum ad interiora reuocat. Nam qui cōtemplationi addicti sunt, difficulter se ad actiuę vitę opera conuertunt: contra vero faciunt, qui se totos actioni dediderūt. At fidelis & obediens Dei seruus, dicere cum Propheta debet, Paratum cor meū Deus, Psal.107. paratum cor meum, siue ad interiora siue ad exteriora voces.

Liberalitas, Auaritia, &c.

LOnga nostra desideria increpat vita breuis: incassum multa portantur, cum iuxta est, quo pergitur. Grego. Gregor. in homil. 35. super Euang.

Non est census in crimine, sed affectus. Ideo Lazarus pauper fouetur in sinu diuitis Abrahæ, qui seipsum puluerem & cinerem pensabat. Greg. in mor. lib. 10. c. 28.

Super illud, Radix omniū malorū cupiditas

cupiditas. Cui cupiditas dominatur, subiectus proculdubio omni vitio esse conuincitur. Greg.lib.15.c.10.

August. Multo est mirabilius non inhærere diuitijs quas possideas, quam omnino eas non possidere. Aug. de mori. Eccles.

Auaritæ morbus nunquam melius compescitur, nisi cum dies mortis sine obliuione meditatur. Idē de Conflict.

Auarus vir inferno est similis. Infernus autem quantoscunque deuorauerit, nunquam dicit, satis est, sic etsi omnes thesauri confluxerint in auarum. Idem in Epist.ad Comitem.

Quæ est ista auiditas concupiscentiæ, cum ipsæ belluæ habeant modum? Tunc enim rapiunt, quando esuriunt, parcunt vero prædæ cum sentiunt satietatem. Insatiabilis est sola auaritia diuitum; semper rapit, & nunquam satiatur. Neque Deū timet, neque hominem reueretur: nec patri parcit, nec matrem cognoscit, nec fratri obtēperat, nec amico fidem seruat. Viduam opprimit, pupillum inuadit, liberos in seruitium reuocat, testimonium falsum profert. Res mortui occupātur, quasi & qui id faciunt non moriantur. Quæ est illa animarū insania? Amittere vitam, appetere mortem: acquirere aurum, & perdere cœlum. Idem de verb. Domini.

Si Deum digne amemus, nummos omnino non amabimus. Erit tibi numus instrumentum peregrinationis, quo vtaris ad necessitatem: non ad irritamētum cupiditatis, quo fruaris ad electionem. Vtere mundo, non te teneat mūdus: quò intrasti, iter age: exiturus venisti, non mansurus. Idem super Psal.

Ambro. Cur ea quæ ad vsum tibi diuturna esse non possunt, ad supplicium diuturna deposcas? Caue insidias, caue fraudes. Ambro. super Luc.

Meritò clamat Propheta, Diuitiæ si affluant nolite cor apponere: Quid enim mihi prosunt, si mecum post mortem esse non possunt? Hic acquiruntur, hic relinquentur. Somnum igitur loquimur, non patrimonium. Vnde bene ait Propheta, dormierunt somnum suum, &c. Idem in sermo.

Modus liberalitatis tenendus, vt quod bene facis, quotidie facere possis. Idem.

Super illud Ioan. Attulit ager cuiusdam diuitis &c. Sicut hi qui per insaniam mente translati sunt non iam res ipsas sed passionis suæ phantasias vident: ita etiam mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum credit videre, semper redditus computat, Aurum gratius quàm Solem intuetur: ipsa eius oratio & supplicatio ad Dominum aurum quærit. Idem.

Vberior est nummus ex paruo, quàm thesaurus ex maximo: quia non tantum quod detur, sed quantum deerat perpenditur. Nemo plus tribuit, quàm qui sibi nihil reliquit. Idem lib.1. de viduis.

Non solum quæritur quantum, sed de quanto & quo animo detur. Idem super epist. ad Corinth.

Non illa perfecta est liberalitas, si iactantiæ causa magis quàm misericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo. Idem lib.1. de offi.

Diuitiarum amor insatiabilis, longe amplius torquet animā quàm refrigerat vsu suo: quarum acquisitio quidem laboris, possessio timoris, amissio plena doloris inuenitur. Bernard. in quondam sermone. Bernar.

Auaritia rotis vehitur quatuor vitiorum: quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus Dei, mortis obliuio. Porrò iumenta trahentia, tenacitas & rapacitas: & is vnus auriga ambobus prēsidet, habendi ardor. Sola quidem auaritia quia conducere

plures non patitur, vno contenta est seruitore. Idem super Cant. serm. 39.

Nihil ĩ hac vita laboriosius quàm desiderijs terrenis æstuare, & nihil hic quietius quàm huius seculi nihil appetere. Idem in serm. 6.

Leo Papa. Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit: nullumq́ue est iustitiæ in illo corde vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. Leo Pap. in serm.

Virum catholicū & præcipuè Domini sacerdotem, sicut nullo implicari errore, ita nulla oportet cupiditate violari. Mens enim pecuniæ auida, nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum. Idem in sermone.

Hugo. Duo sunt quæ illicitè solent acquirere, scilicet superbia & cupiditas: & duo quæ male fruuntur acquisitis, gula & luxuria. Supbia Diabolo clausit cœlum: gula primo parēti abstulit paradisum. Auaritia diuiti aperuit infernum: intemperātia vero adhuc corrumpit mundum. Hugo lib. 2. de Claustr. animæ.

Alanus. Auaritia est gloriæ seu quarumlibet rerum insatiabilis & inhonesta cupido. Ibidem.

Auaritia est, per quam ĩ animis hominum deificatur pecunia, imò diuinæ venerationis exhibetur authoritas. Proh pudor? metallorum onera largiuntur honores ad metalli pondera ponderatos. Iam numus patriarcha noster efficitur, qui quosdā in archiepiscopatus intronizat apicem: quosdam in episcopalis fastigij erigit honorem: hos ĩ archidiaconalibus adaptans officijs, alios aliarum pedestrium dignitatum coæquās negotijs. Alanus de conquęst. nat.

Origen. Annon tibi videtur à terra deuorari ille, qui semper de terra cogitat, qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, qui de terra litigat, terram desiderat, & omnem spem suam ponit in terra, qui ad cœlū non respicit, qui futura non cogitat, qui iudicium Dei non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed semper de præsentibus cogitat, & ad ęterna non suspirat? Talem cum videris dicito, quia deuorauit eum terra. Orige. hom. 19. super illud Leuit.

Omnium malorum radix est cupiditas, transgressionis mater, magistra nocendi, primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, sicaria virtutum, seditionis origo, fouea scandalorum. Pet. Rauen. in sermo. Pet. Ra.

Radix omnium malorum est cupiditas. Quę in primis hoc malum habet: quòd dum ingerit trāsitoria, abscondit ęterna: & dum à foris posita conspicit, intra se latentia non introspicit: & dum aliena quærit, factori suo semetipsum reddit alienum. Euseb. Emiss. hom. in Pentecost. Euseb. Emisse.

Honestius est rē negare, quàm longos terminos dare: quia minus decipitur cui celeriter negatur. Vnde ad multam instantiam res exhibita cara videtur emptione. Gratius est donū qđ uenit ante preces. Cassio. in epist. Cassio.

Quam multos seducit cupiditas, quàm plures perdidit auaritia? Balaā asella redarguit, & pedem sedētis attriuit, quia captus cupidine promissorum, disposuit maledicere Israeli. Achor populus lapidauit, quia tulit argentum & aurum de anathemate Ierico. Naboth interemptus est, vt Achab vineā possideret. Giezi lepra perfudit, quia petijt & recepit argentum & vestes sub nomine Helisei. Iudas laqueo se suspendit, quia vēdidit, & tradidit Christum. Ananiam & Saphiram subitanea mors extinxit, qa de pretio agri defraudauit Apostolum. Aedificauit Tyrus munitionem suam, & coaceruauit aurum & argentum, quasi lutum platearum: sed ecce Dominus possidet eam, & percussit fortitudinem eius. Innocentius de vilit. conditionis huma. Innocē.

Auaritia

Auaritia secundum Apostolum est Idolorũ seruitus. Quia sicut idolatra seruit simulachro, sic auarus seruit thesauro. Nam ille cultum idolatriæ diligẽter ampliat, & iste cumulum pecuniæ diligenter augmentat. Ille cum omni diligentia colit simulachrum, & iste cum omni cura custodit thesaurum. Ille spem ponit in idolatria, iste spem constituit in pecunia. Ille timet mutilare simulachrum, & iste timet minuere thesaurum. Idem, ibidem.

Radix malorum est cupiditas. Hęc sacrilegia committit & furta, rapinas exercet & prędas, bella gerit & homicidia, simoniacè vendit & emit, iniquè petit, & recipit, iniustè negotiatur & fœneratur. Instat idolis & imminet fraudibus, dissoluit pactum & violat iuramentum, corrumpit testimonium & peruertit iudicium. Idem, ibidem.

Ioã.Cli. Plurimi sapiẽtissimi Doctores post tyrannum luxuriæ, hũc auaritię millecipitem spiritum statuere consueuerunt. Itaque ne insipientes nos sapientum commutemus ordinẽ, eandem regulam terminumque secuti, pauca prius de morbo, ac sic postmodum de ipsius curatione loquemur. Auaritia siue cupiditas est Idolorum veneratio, infidelitatis filia, infirmitatum occasiones prętfert, senectutis est vates, terrę siccitatẽ pręcinit, uenturęque fami prospiciendũ suadet. Auarus est euangeliorum irrisor, transgressorque voluntarius. Climach. Grad. 16.

Neque fluctus vnquàm deerunt mari, nec auaro iracundia & mœror deesse poterit. Qui auaritię materiã contempsit, hic li:e omni & controuersia liber euasit: qui vero possidet amat, pro acu etiam vsq; ad mortem corrixabitur. Fides constans circuncidet curas: porrò mortis memoria corpus ipsum quoque abnegabit.

Non fuit in Iob vllum auaritiæ vestigium: atque ideò priuatus omnibus sine turbatione perstitit. Radix omnium malorum cupiditas & est, & dicitur. Hęc enim & scelera, & furta, inuidias, cędes, diuortia, inimicitias, procellas, iniuriarum memoriam, crudelitatem, mala denique omnia inuenit. Idem, ibidem.

Non amabit proximum, qui aurum amat. Chrysostom. sup. Ioannem. Chryso.

Qui non indiget alienis, sed sua sibi sufficere existimat, omnium est ditissimus. Idem.

Vrsi & Lupi saturati rapinam relinquunt: auaris autem nulla satietas. Idem.

Inexplebilitas admodum violenta est, & auaritia prępotens: rapaces vitam hominum perturbant: & huius quidem rapinę sunt, delicię autẽ aliorum: in ipsum cadit execratio, fruitio in alios: aduersus ipsum eduntur suspiria, abundantia contingit alijs: aduersus ipsum fundũtur lachrymæ, ab alijs vsurpantur pecunię: ipse apud inferos punitur, & alij sępenumerò in ipsius diuitijs uoluptuantes cantillant. Idem.

Horum itaque trium puerorum, quos Nabuchodonosor in fornacem mitti iussit, nos virtutem debemus imitari. Siquidem aurea nunc imago proposita est, pecunia scilicet, in qua mammonę formatur effigies, & ad seruiendum sibi cupidorum corda solicitat. Sed nequaquam nos aut sonus tubarum, aut citharę concentus, reliquaque diuitiarum incentiua commoueant, vt imaginem adoremus auaritię. Sed etsi ardentem fornacem paupertatem dico intrare cogamur, eam tamen ipsam subeamus, tunc blanda nos in medio flammarum circumuolitabit roris aspersio. Non igitur horrescamus paupertatem, quod eam fornacem audimus nominare, neque contra pulchritudinẽ imaginis aureę

aureæ capiamur. De huiusmodi enim fornace Lazarus non minus, quàm illi tres pueri clarus egressus est. At contrà diues ille purpuratus qui imaginem adorauit æterno est deputatus incendio. Idem super Matthæ.hom. .ope.perfect.

Demosthenes. Demosthenes interrogatus quid homo simili Deo haberet, dixit: Benefacere, & vera dicere.

Democri. Parua beneficia tempestiua, maxima sunt accipientibus ea in aduersitate.

Idem. Parua potius largire, quàm magna promitte. Hoc enim periculo vacat: & qui accipit re nō verbis indiget.

Socrat. Vinum quidem mutatur cum vasis: diuitiæ autem sequuntur mores possidentium.

Aristot. Paupertas multis rebus indiget, inexplebilitas omnibus.

Diogen. Diogenes interrogatus quæ nam essent feræ pessimæ dixit: In montibus vrsi & leones, in ciuitatibus autem publicani & sycophantæ.

Chilon. Si expendas ubi non oportet, parcus eris vbi oportebat expendere.

Cato. Vtere quæsitis modicè cum sumptus abundat.

Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Cleobolus. Lapis Lidius auri index, aurum hominum.

Ex diuersis. Auarus volens, pauper est.

Auaritiæ semper vicina est crudelitas.

Fœdo quæstui mox erit calamitas comes.

Liberalitas optima cōciliatrix animorum.

Liberalem oportet esse, sed pro facultate.

Nihil ita nos decet, quàm merenti, vel honorem exhibere, vel opem ferre.

Omnium est dulcissimum acquirere. Sic auarus.

Parsimonia & labore crescuntres.

Valer. Auaritia latentium indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ auidissima vorago, nec habendi fructu fœlix, & cupiditate quærendi miserrima. Valer. lib. 9.

Cicero. Non ita claudenda est res familiaris, vt eam benignitas aperire nō possit, neque ita reseranda, ut pateat omnibus. Sequuntur enim largitionem rapinæ. Cum enim dando egere cœperint homines, alienis manum afferre coguntur: neque tanta studia assequuntur eorum quibus dederunt, quanta odia eorum quibus ademerunt. Idem. 2. offi.

Sunt multi splendoris & gloriæ cupidi, qui eripiunt ab alijs quod alijs largiantur: ijque arbitrantur se beneficos in suos amicos visum iri, si locupletent eos quacunque ratione. Id autem tantum abest ab officio, vt nihil magis officio possit esse contrarium. Idem. 1. offi.

Propensior liberalitas esse debet in calamitosos, nisi forte erunt digni calamitate. Benefacta enim (ut ait Ennius) male locata, malefacta sunt. Idem lib. 2. de offi.

Nihil est tam angusti animi, tamq; parui, quàm amare diuitias. Nihil honestius magnificentiusque quàm pecuniam contemnere, si non habeas: si habeas ad beneficentiam liberalitatemque conferre. Idem. 1. de offi.

Nunquam expletur nec satiatur cupiditatis sitis: nec solum ea quæ habent libidine augendi cruciātur, sed etiam amittendi metu. Idem Parad. 1.

Auaritia insatiabilis immensa & incredibilia potest. Ita enim hominū mentes obstrictas tenet, ut eàs nullo tempore respirare permittat. Idem in Vatin.

Auaritia senilis vituperāda est maximè. Potest enim quicquam esse absurdius, quàm quò minus viæ restat, eò plus viatici quærere? Idem in Cat. maio.

¶ Libe-

COLLE. ¶ Liberalitatis rationem & modū
Eccl.18. ostendit Eccl.his verbis. Fili in bonis ne des querelam, & in omni dato nō des tristitiam verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros? Sic & verbū melius quàm datum. Stultus acriter improperabit, & datus indisciplinati tabescere faciet animam. Huc pertinet & illud. Datus insipientis non erit vtilis tibi: oculi enim eius septē-
Eccl.10. plices sunt. Exigua dabit, & magna improperabit, & apertio oris illius inflammatio est. Pro quo & alius vertit: Et os suum in ore præconis aperiet.

Veræ liberalitatis ac benignitatis Dauid prębuit post victoriam aduersus amalechitas exemplum. Cùm enim socij qui aduersus hostes dimicauerant, prædam quam cęperant, partiri cū ijs qui ad sarcinas lassi remanserant, noluissent: Dauid contrà, non indignabundus (ut rei indignitas postulare uidebatur) sed clementer & benignè respondens, Non sic (inquit) facietis fratres mei de his
1.Re.30. quæ tradidit nobis Dominus, & custodiuit nos, nec audiet uos quisquā super sermone hoc, æqua enim pars erit euntis ad bellum, & remanentis ad sarcinas.

Olim habuit stimulos auaritia, cupiditatem videlicet, & necessitatē. Hæ namque sunt duæ illæ sanguisugæ filiæ dicentes semper, affer, affer, modo vero his adiungitur vanitas, ociositas, & immodicus usus deliciarum, quorum vnumquodque dicit item, affer, affer. His igitur uentis auaritiæ fornax incēsa, flammis suis omnia vorat.

Percute, inquit Dominus Amos 9. cardinem, & mouebūtur super liminaria: auaritia enim in capite omniū, & nouissimum eorum in gladio interficiam. Quibus uerbis excidium Dominus ciuitati propter pecuniæ studium cōminatur. Hæc enim percussio cardinum, & motus super liminarium designat. Quod si illo tempore tantopere hæc auaritiæ pestis grassata est, quid de hac ætate nostra dicemus, in qua tanta auiditate omnes pecunię inhiāt, vt vix quicquàm se se loco mouere, vel os aperire, nisi pecuniæ, aut vtilitatis obtentu velit? Itaque sicut in hoc naturali mundo primus ille cęlestis orbis motus omnium aliorum causa est: ita pecuniæ cupiditas omnium penè humanarū actionum est origo. Quis autem hoc miretur, cum pecuniæ obediant omnia? Pecunia enim dignitates, pecunia honores, pecunia voluptates, pecunia nobilitatem, & omnia tandem pręstat. Quò minus mirandum est, si ea in regno cupiditatis, cunctarum penè actionum improborum pręcipua causa sit.

Cur Apostolus auaritiam potissimum inter omnia uitia idolorū seruitutem appellat, hoc in causa esse puto, quòd auarus non solum pecuniæ obsequio totus addictus est, & pecuniam suprà Deum diligit, in eaque & spem omnem, & amorem, & fœlicitatem (quę in vno Deo collocanda erat) reponit: sed etiam quia cum auarus iniuste aliena detineat (ideoque in statu damnationis tota vita perseueret) ipso quidē opere vanam esse fidem, atque religionē testari videtur: neque superesse aliquid, quod in alia vita merito timendum sit: quandoquidem ipse ita se gerit, ac si nihil illi post hanc vitam timendum esset. Quin Idolatris deterior quodammodo esse uidet: multi namque inter idolatras, idola ipsa uelut numen quoddam uerentur, eorumque metu à maleficio deterrentur (quod in historijs passim uidere licet) quod tamen auarus non facit: cuius tota uita impietatis & rapinæ studium est. Inter apophthegmata refertur, quendam Pythagorę discipulum calceos à sutore emisse. Cùm

autem

autē postero die pecuniam quā erat pollicitus referret, mortuum esse audiens, pecuniā non inuita manu secū detulit. Cū is posteà ob sceleris conscientiā sæpè extimularetur, eam in defuncti domum proiecit, dicens. Tibi ille viuit, alijs mortuus est. Hoc fecit homo ethnicus, quod tamen non facit auarus.

Prou. 15. Conturbat domū suā qui sectatur auaritiam, qui autē odit munera, viuet. Auarus enim domesticos omnes vrget, vt lucri studijs suprà vires etiā incumbant. Quod si aut remissius se gerant, aut aliquid eorū negligentia pereat, clamant protinus, disrumpūtur, vociferatur, ac ita domum suam

Pro. 27. conturbare merito dicuntur. Huc spectat, & illud, Infernus, & perditio nunquàm implentur: similiter & oculi hominum insatiabiles.

Hier. 6. Adeò latè patet auaritiæ malum, vt Dominus per Prophetam dicat, A minore vsque ad maiorem omnes auaritiæ student, à Propheta. vsque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolū. Hinc illud Sap. 15. Sed & extimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitæ compositā ad lucrum, & oportere vndecumque etiam ex malo acquirere. Hoc autem multi fideles, non quidem verbis, sed re ipsa ita profitentur, qui omnes curas, & cogitationes suas, & omnia vitæ consilia ad captanda lucra dirigunt.

Eccl. 10. Auaro nihil est scelestius. Quid superbis terra & cinis? Nil est iniquius, quàm amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua Pro quo alius vertit. Nam pro vita ipsius eruere quisquam viscera sua cogitur. Hoc est non parcit vitæ, vt pecuniæ parcat. Hinc illud. Viro cupido, & tenaci, sine ratione est substantia, & homini liuido ad quid aurum? cum illud non ad vsum, sed ad custodiam habeat? Supplicium autem eius illa verba designant: Qui aceruat ex animo suo iniuste, alij congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.

Absalon capillis suis suspenditur in quercu, mulus verò, cui insidebat, pertransijt. Hac similitudine auari hominis, & opulenti imago, pœnaque describitur. Capillis enim suis suspēditur, & à mulo deseritur, quoniam in morte possessio quidē eius transit: rapinæ verò, & auaritiæ suæ culpa manet, quæ illum æterno suspendio cruciabit. In hoc ergo sęculo male partas opes alijs fruēdas relinquit, ad futurum verò rapinarum culpas sibi perpetuò luendas reseruat. Vnde est illud, Diues cum dormierit, nō sumet omnia, aliqua enim sumet, aliqua relinquet, sumet quidem sibi pęnas, relinquet autem hęredibus diuitias.

Diuitiæ diuites.

Sine dolore amittitur, quod sine amore possidetur. Et ideo Iob. Sine amore possedit, quod lætus amisit. Gregor. in mor. lib. 1. c. 4. Gregor.

Abstrahunt diuitiæ mentem à diuino amore, dum faciūt diuersa cogitare. Nam dum per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. Ideo iustus fuit Iob qui ad tam sedula Dei sacrificia, sic occupatus vacauit. Greg. vbi suprà.

Gregor. super illud, Aperiet oculos, quia in morte videre cogitur, quę prçuidere contempsit. Vide hoc aureum cap. vbi diuites comparat pauperi se diuitem esse somnianti. Mor. lib. 18. c. 10.

Quanto nunc diuites sublimius eleuantur, tantò tunc contra se grauius ingemiscent. Aperient oculos ad supplicia, quos hic tenuerunt clausos ad misericordiam: vilia & fugitiua fuisse cognoscunt, quæ cum

cùm tenuerant, magna & mansura videbantur. Gregor. vbi suprà.

COLLE ¶ Modestiam & parsimoniam commendat Salomon, cùm sic Dominum precatur. Duo rogaui te, ne deneges mihi antequàm moriar: vanitatem & verba mendacij longe facà me. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria: ne forte satiatus illiciar ad negandum: & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus, furer, & peierem nomen Dei mei. Quàm sit autem diuitiarum possessio vilis, declarant illa eiusdem Salomonis verba, Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapientiam emere non possit? Prouer. 17.

Valde timendum est illud verbum, Si diues fueris, non eris immunis à delicto. Hinc & illud, Beatus vir, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecuniæ thesauris, &c. quæ sequuntur. Ecclesiastico 31. Cæteri hominum à tribus hostibus infestantur: at diuites præter hos, quartum habent hostem nempe diuitias: quæ non modo opportunitate peccandi ad illicita rapiunt: sed impunitatem etiam pollicentur. Hinc Seneca diuitem monet, vt cùm opibus circunfluit, se velut in lubrico retineat. Magnum enim est, peccare posse, nec velle. Vnde est illud, Qui potuit transgredi, & nõ est transgressus, facere mala, & non fecit, vbi suprà.

Venatio Leonis onager in desersetto: sic Pascua diuitum sunt pauperes. Contra hos autem est illud. Panis egentium vita pauperum est, qui defraudat illum, homo sanguinis est. De morib. diuitum nonnulla inuenies. Eccl. 13.

Quàm difficile qui pecunias habent, innocentiam tueantur latè docet Ecclesiast. 31. Multi (ait) dati sunt in auri casus, & facta est in specie illius, perditio illorum. Pro quo alij clarius vertunt. Multi propter aurũ ad casum dati sunt, &c.

Ex puluere Aegypti Moysi virga percusso, innumerabiles cinifes geniti sunt, qui Aegyptios die noctuque pungebant. Hoc autem terrenarum possessionum puluis habet, quòd innumeras ex se curas, & solicitudines parit. Vnde Dominus in Euangelio spinas appellauit diuitias: quoniam (vt D. Gregorius ait) cogitationum suarum aculeis mentem lacerant: & dum vsque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant.

Oratio, modus orandi, orationis comites.

QVisquis pro alijs intercedere nititur, sibi potius ex charitate suffragatur: & pro se tantò citius exaudiri meretur, quando deuotius pro alijs intercedit. Gregorius in mor.

Conditoris auribus illa maximè oratio commendatur, qua pro inimicis quoque intercedere nitimur. Idẽ in moral.

Qui rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cum solicite ad interiora recurrunt. Idem in mor.

Sancti quò ardentius Deo inhærent, ab ipso accipiunt, vt ab ipso petant, quod eum facere velle nouerunt: Sic sitim & aquam habent ab eodem. Idem vbi suprà.

Sæpe Deus eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta eius in tranquillitate contemnit. Sanctos etiam in afflictione adiutores non habet, qui habere socios in hilaritate contemnit. Greg. vbi sup. lib. 5. c. 30.

Talem

Talem se mens, cùm cessat ab oratione, exhibere festinet, qualis apparere in ipsa oratione exoptat. Vnde dicitur, Ne iteres verbum in oratione, idest, cùm mala defleueris, ne iterum facias, quod iterum plangas. Idem sup. lib. 10. cap. 16.

Diffidit mens se accipere posse in oratione quod appetit, quæ reminiscitur nolle se adhuc facere, quod diuinitus audiuit. Dignum est enim, vt ab eis beneficijs fit extraneus, cuius iussionibus non vult esse subiectus. Idem, vbi sup. c. 17.

Cùm se mens ad orationem erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus anteà otiosa libenter prçmebatur. Idem, vbi sup.

Apud iudicem misericordem sæpe tristitia quæ orantem aggrauat, ipsa subtilius orat pro nobis. Ideò dicit: Cùm te consumptum putaueris, orieris vt Lucifer. Gregor. vbi sup. cap. 15.

Super illud ex Iob, Leuabis ad Deum faciem tuam, sic Grego. Cum reatu culpa deprimitur, leuare ad Deum faciē cordis nostri veremur. Cùm verò lamentis culpa diluitur, & sic perpetrata planguntur, vt plāgenda non perpetrentur, magna mēti fiducia nascitur: & ad conspicienda supernæ retributionis gaudia, mens nostra leuatur. Gregor. vbi sup. lib. 16. cap. 10.

Gregor. super illud Ioan. si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus, &c. sic ait: Si quod prçcipit, facimus, quod petimus obtinebimus: debet enim oratio fulciri operatione, & oratione operatio, Moral. 18. cap. 3.

Eò magis sancti exaudiunt ad meritum, quò citius non exaudiuntur ad votum. Ex dilatione enim crescit desiderium. Gregor. 20. Moral. c. 25.

August. Quoniam in medio laqueorum positi sumus, facile à cœlesti desiderio frigescimus. Quapropter assiduo indigemus munimento, vt expergefacti ad Deum nostrum verum & summum bonum, cū diffluimus, recurramus. Aug. in Manuali.

Qui didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse & humiles corde, plus cogitando & orando proficiūt, quam legendo & audiendo. Idem in Epist.

Nullum credimus ad salutem nisi Deo inuitante venire: nullum inuitatum salutem suam nisi auxiliante Deo operari: nullum nisi orantem, auxilium promereri. Idem de Eccles. dogm.

Orationibus mundamur, lectionibus instruimur: vtrunque bonum est si licet: si non liceat, melius est orare, quam legere: quia in lectione cognoscimus quod facere debemus, in oratione eadem accipimus quæ postulamus. Idem.

Spiritus gratiæ facit, vt habeamus fidem, fides orando impetrat, quod lex imperat. Idem.

Scio quia male mihi est prçter te Domine, non solum extra me, sed etiam in me ipso: & omnis copia quæ Deus meus non est, egestas mihi est. Ibidem. lib. 14.

Conferamus nos ad te, & bene nobis erit de te: Malum est nobis de nobis: Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Idem de verbis Domini serm. 4.

Oratio tua loquutio est ad Deum: quando legis, Deus tibi loquitur: quando oras, cum Deo loqueris. Idē sup. Psalm. 75.

Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur. Tales orationes veræ sunt multis, crebræ paucis. Idem super Psal. 118.

Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem orationes habere, sed eas breuissimas tamē. & raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilantèr erecta (quæ oranti plurimum necessaria est) per productiores moras

ras eunnescit, atque haberetur intentio. Idem ad Probam.

Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit vtilius magis nouit medicus quàm ægrotus. Idem in lib. senten. Prosp.

Oratio oranti est subsidium, Deo sacrificium, Dæmonibus autem est flagellum. Idem in serm.

Multum precari, est Deum quem precamur, diuturna & pia cordis exercitatione pulsare: nam plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur: plus fletu quàm affatu. Idem ad Dioscor.

Oratio Deum vngit, sed lachryma pungit: hęc lenit, illa cogit. Idem in serm.

Orationis puræ magna est uirtus: & velut fidelis nuntius, mandatum peragit: & penetrat quò caro nō peruenit. Idem super Psal. 65.

Oratio refectio est ieiuniorum: duritiam cordis emollit, austeritatē temperat, ieiunium dulcificat: Sicut enim sine potu nō est plena refectio, sic & ieiuniū sine refectione orationis, non potest animam perfectè nutrire. Idem in serm.

Cùm aliquid aliquando tardius dat Deus, commendat dona non negat. Desiderata diu, dulcius obtinentur, citò autem data uilescunt. Idem, de uerb. Dom. c. 1.

Augu. super illud. Quodcunque petieritis, &c. sic ait. Male usurus eo qđ vult accipere, Deo potius miserante non accipit. Proinde si hęc ab illo petuntur vnde homo lęditur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus.

Non tu accipiendo proficis, & Deus in dando deficit: quantumlibet capaces fauces, capacem uentrem afferas, fons uincit sitientem. Idem de verb. Apo. c. 16.

Hieron. Ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandę sunt mentis. Hiero. super Marc.

Quoties pro centū animabus psallimus, vel missa canitur, tantum prodest cuilibet, quantum si pro qualibet caneretur. Idem in Epist.

Lectionem frequenter interrumpat oratio, & animam iugiter adhærentem Deo grata vicissitudo sanctę operationis accendat. Idem ad Demetria.

Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breue uidebitur tēpus, quod tantis operum uarietatibus occupatur. Idem ad Lętam.

Hieronymus de orationis suę perseuerantia sic ait. Memini me clamantem diem crebrò iunxisse cū nocte, nec prius à pectoris cessasse uerberibus, quàm rediret Domino imperante tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam quasi cogitationum mearum consciam pertimescebam: & mihimet iratus & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi cōcaua uallium, aspera montium, rupium prerupta cernebam, ibi meę orationis locus, ibi illud miserrimę carnis ergastulū deponebam: & (vt ipse mihi testis est Dominus) post multas lachrymas, post cœlo inhęrentes oculos, nōnunquam videbar mihi agminibus interesse Angelorum, & lętus gaudensque cantabam. Post te in odorem unguentorum tuorum curremus. Ibidem.

Ambro. Si pro te rogas tantùm, pro te solus rogabis: si autem pro omnibus rogas, omnes pro te rogabunt. Ambro. in Hexame. lib. 1.

Multi minimi dum congregantur vnanimes, fiunt magni: & multorum preces impossibile est cōtemni. Idem lib. de pœnit.

Bernar. Orando bibitur uinum spirituale lętificans cor hominis: uinum scilicet Spiritus sancti, quod inebriat mētem, & carnalium voluptatum infundit obliuionem, humectans interiora arentis cōscientię, escas bonorum actuum

ectnum digerit,& deducit per quædam animæ membra,fidem roborãs, spem confortans, vegetans ordinansque charitatem, & impiguans mo- Ber.in Epist.

Licet omni hora,& omni loco oculi Domini nos speculentur, maximè tamen in oratione: licet enim semper videamur, sed tunc etiam præsentamus nos, & ostendimus quasi facie ad faciem cum Domino colloquentes.Bernar.in Epist.

Timida oratio cœlum non penetrat, quia restinguit animum timor immoderatus, vt omninò non dico ascendere, sed procedere nequeat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit,eò quòd non habeat vigorem. Temeraria ascendit quidem, sed resilit: resistitur enim ei,nec tãtùm non obtinet gratiam, sed meretur offensam. Quæ verò fidelis, & humilis, & feruens oratio fuerit, cœlum sine dubio penetrabit: vnde certum est, quod vacua reddire non possit.Idem in serm.

Scienti legem & non facienti peccatum est illi.Propterea sciens quia in oratione datur bona voluntas, cum videris quæ agenda sunt vt conualescas agendum quæ videris, ascende tu ad orationem, ora instànter, ora perseueranter.Idem ibidem.

Hilari. Despiciuntur orationes leues, diffidentes, inutiles, seculi curis anxię,& rerum corporalium desiderijs implitæ,bonorum operum fructibus infœcundæ.

Simon Cassia. Oratio est in terrestri corpore incorporea operatio, aspectus immotus animæ in fide Deum aspiciens: ordo rationalis animæ ad Deum, cui se studio subdit: consistentia animæ ante Deum, allocutio diuinas aures pulsans: suauis clamor in sensu cordis: negatio omnium (dum agitur) corporalium actionum: restrictio sensuum, obliuio sui & omnis creaturæ, portus vago spiritui, præsentatio sui corã iudice: diiudicatio sui ad mortem æternam: diffidentia suarum actionum: præuentio ante aduentum: id est, iudicium: verum animæ speculum, luminare splendidissimum: lux inuisibilis ad actionem inuisibilẽ: vmbra æstuantem refrigerans: iactatio sui in Deum nihil volendo, nisi quod illi fuerit gratum.Simon Cassia.

Multum iuuat orationis puritatẽ, si omni loco vel tempore nos ab actibus temperemus illicitis; si semper ab otiosis sermocinationibus auditum pariter castigemus & linguam. Quæcunque enim sæpius agere, loqui, vel audire solemus, eandem necesse est sæpius ad animum, quasi solitam propriamque recurrãt ad sedem: & sicut uolutabra sues palustria, columbæ limpida solent frequentare fluẽta: ita cogitationes immũdæ impuram mentem perturbant, castam uerò spirituales sanctificant. Beda de templ. Salom. Beda.

Non conciliat Deum multiplex orationis sermo, sed purissima synceraque cordis intentio. Isido. Isidor.

Oratio serenat cor, abstrahit à terrenis, mundat à uitijs, subleuat ad cœlestia, reddit capaces & dignos ad accipienda bona spiritualia. Cassiodor. Cassio.

Oratio est piæ mentis & humilis ad Deum conuersio, fide, spe & charitate subnixa. Hugo. Hugo.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad iuuandum me festina &c. Huius uersiculi oratio in aduersis ut eruamur, in prosperis ut seruemur, ne extollamur, incessabili iucunditate fundenda est. Huius igitur uersiculi meditatio in tuo pectore indirupta uoluatur. Hunc in opere quolibet siue ministerio, siue in itinere constitutus, decantare non desinas: hunc & dormiens, & reficiens, & in ultimis naturæ necessitatibus meditare. Ioan. Cassia. in collat. 10. Isaac cap. 10. Cassia.

Oratio

Oratio posita est, per quam ira Dei suspenditur, venia procuratur pœna refugitur, & præmiorum largitas impetratur: Cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur, præsentem sibi facit, quem videre non præualet: ad penetrandum iudicium precator admittitur, & nullus inde respuitur, nisi qui in ea tepidus inuenitur. Idem super Psal.

Virtutem sanctæ orationis intende: quia tantò se credit celerius audiēdā, quantò de imis penetralibus clamat ad Dominū Idē super Psal. 101.

Saluia. Aures eius in preces eorum. Per id quod dicitur, diuinas aures in precibus semper esse iustorum, non audientia tantum Dei, sed quædam quasi obedientia demonstratur. Semper enim audit, semper exaudit, ilicò audita concedit. Quàm beati essemus, si quàm promptam erga nos Dei obedientiam legimus, tam promptè ipsi Dominum audire vellemus. Saluianus cont. gent.

Diony. Deus quidem omnibus adest, at ipsi non adsunt omnia. Adsumus autem ei, vbi ipsum castissimis precibus, animoque purgato, atque ad diuinam coniunctionem idoneo, inuocamus. Itaque nos ipsos ad celsiorem diuinorum contuitum orationibus in primis comparamus. Diony. de di. no. cap. 3.

Clima. Qui in fratrum medio consistit, non tantum ex psalmorum modulatione, quātum ex oratione lucrari potest. Nam sæpe ex alternis vocibus & modulationibus ne virtutem intellectumque psalmi consequi possimus, impedimur. Ioan. Climacus.

Noli tristari aut mœrore vllo affisi dum oras, subtilissimè inimicus irrepit, animique intentionem clàm vt furauerit: sed bono animo esto, dū semper lubricam reuocas mentem: Angelis enim solùm datum est, huiusmodi non parere furibus. Idem.

Sta in orationis prece tremens, nec aliter quàm reus quàm rèus iudici assistens, vt & interiori habitu fauorem iusti iudicis concilies: neque enim patitur animam viduam despicere sibi anxiè astantem. Idem, de Luctu. Grad. 7.

Conuenit ijs, qui nondum veram cordis orationem possederunt, corporeæ exercitatio orationis. Videlicet manum extensio, tunsio pectoris gemituum singultuumque perturbatio, syncerus atque iugis in cœlum conspectus, perpetua genuum curuatio: quæ omnia dum nonnumquam propter præsentes facere non possumus, tunc maxime nos oppugnant Dæmones. Idem. Grad. 1.

Is qui dum orat, Deo se assistere intimo cordis affectu existimat, vt columna pstabit immobilis. Idē. Grad. 18.

Probat quidem aurum fornax, sed studium & charitatem in Deum monachorum, probat orationis intentissimæ qualitas. Idem ibid. Simil.

Dei amator monachus mox vt sonus tubæ increpuerit ad orationem vocans, lætus & hilaris dicit. Euge, euge: negligens vero, væ mihi, væ mihi. Mensæ præparatio gulæ deditos arguit: orationis autem exercitatio Dei amatores probat. Prior ille dum instructam conspicit mensam, gestit lætitia, sequens autem mœstior fit: Somnus multus obliuionis est opifex, vigiliæ verò memoriam emundant. Diuitias agricolæ ex area & torculari colligunt, monachi verò suas opes & scientiam vespertinis maximè nocturnisque orationibus, & animi exercitationibus congregant. Idem Grad. 19 Simil. Simil.

Sicuti fures cùm arma regia in loco aliquo posita viderint, non illuc facile ascendunt: ita & qui corde orationem coniunxit, non facilè ab intellectualibus latronibus violari poterit. Idem in Cōpend. suprad. oir. Simil.

Oratio secundum qualitatem quidem suam coniunctio atque vnio est

hominum & Dei: secundum actionem verò constantia mundi, reconciliatio Dei, lachrymarum mater, earumque item filia, peccatorum propitiatio, tentationũ pons, tribulationũ interpositus paries, bellorũ cõfractio, Angelorũ opus, incorporearum oĩum virtutum cibus, futura lętitia, infinita operatio, virtutum fons, gratiarũ ministra, profectus inuisibilis, nutrimentum animę, mentis illuminatio, desperationis amputatio, fidei demonstratio, tristitiæ solutio, monachorũ diuitiæ, solitariorũ thesaurus iræ imminutio, speculum profectus, mẽsurarum indicium, status insinuatio, futurorũ reuelatio, fletibus clemẽtię significatio. Oratio eis qui rectè orãt, curia, & iudiciũ, & tribunal Domini ante futurum tribunal est. Exurgentes audiamus sacram hanc virtutum reginã, excelsa ad nos voce clamantẽ ac dicentem. Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiã. Tollite iugum meũ super vos, & inuenietis requiem animabus vestris, plagisque vestris. medicinam: iugũ enim meum suaue est & peccata sanat maxima. Idẽ. Gra. 8.

Simil. Si vnquã visibili iudici obnoxius fuisti, non tibi alia forma iam opus erit, quam imitari debeas, dum orationi insistis Quòd si neque reus ipse astitisti, nec alios examinari perspexisti, vel ex infirmorum precibus, quas medicis dum secandi vel vrẽdi sunt fundunt, huiusmodi aliquid addisce. Ibidem.

Cum in orationis verbo vel dulcedine perfundi, vel compungi te sentis, in ipso persiste: tũc quippe custos noster nobiscum orat. Ibidem.

Etiam si totam virtutum scalam conscendisti, tamen pro remissione peccatorum ora, audiens de peccatoribus clamantem Paulum: Quorum primus ego sum. Idem ibidem.

Orationis quidem initium est, fluctus animo aduenientes solo & tacito mentis imperio ex ipsis initijs fugare. Medium verò, cùm in ijs quę dicuntur, vel cogitantur, mens tota est. Finis autem, raptus ad Dominum. Idem ibidem.

Si te semper exerceas, vt mens tua nunquam longius vagetur, etiam in ipsa mensę appositione prope te erit. Sin autem effrenè & liberè vagari patiaris, nunquam tecum permanere poterit. Ibidem.

Nihil est aliud oratio, nisi mundi visibilis atque inuisibilis alienatio. Quid enim mihi est in cœlo? nihil. Et à te quid voluit super terram? nihil, nisi tibi semper in oratione absque vlla distractione adhærere. Nõnullis quidem opes in desiderio sunt alijs gloria, quibusdam mortalium quarumlibet rerum acquisitio, mihi autem adhærere Deo bonum est. Ibidem.

Non sic is qui condemnandus est, pœnæ suæ sententiam metuit, vt qui orationis curam solertius habet, cũ ad illam assistit, trepidat. Ibidem. Simil.

Præpara te per sempiternam animæ orationem ad assistendum precibus tuis, & citò proficies. Idem ibidem.

Charitatem quidem militis ad imperatorem suum indicat bellum: monachi verò charitas ad Deum, maximè quo tempore orationi astat, deprehenditur. Statutum tuum oratio tua manifestabit tibi. Hanc enim monachi esse speculum, monachi rectissimè tradũt. Qui quodlibet opus incipit, & orationis tempore adueniente adhuc in illo moratur, à Dæmonibus illuditur: intentio namque furibus est, horam per horam nobis furari. Ibidem.

Ea quæ pluribus precibus atque temporibus laboribusque acquiruntur, solida sunt, atque durabilia. Idem ibidem.

Dirum quidem est, aquam ex sitientis ore diripere: sed longe est durius,

durius, animam summo affectu cõpunctionis orantem, priusquam perfectè consumatur oratio, se ipsam priuare iucundissimo isto nimiumque desiderabili statu. Noli ab oratione desilire, quoad videas ignẽ & aquam diuina dispensatione cessauisse: neque enim huiusmodi tempus remissioni peccatorum aptissimum fortasse in omni vita tua inuenies. Qui orationis gustum cepit, vno sæpe verbo incautius emisso, inquinauit mentem, atque in oratione assistens, quem cupiebat, nequaquã vt solebat, inuenit. Ibidem.

Idem ignis consumens, & lux illuminans dicit. Vnde & quidam ab oratione exeunt, veluti ex fornace ignis egrediuntur, sordis cuiusdam atque materiæ leuamen sentientes. Alij verò velut à luce illustrati, atque duplici humilitatis & exultationis amicti v ste inde procedunt. Qui verò absque his duobus affectibus ab oratione exeunt, corpore non spiritu (vt Iudaicè dixerim) orãt. Ibidẽ.

Qui baculum orationis iugiter tenet, non offendet: sed & si offendere eum contigerit, nõ penitus cadet. Quippe oratio piè Deo vim infert. Ibidem.

Non possumus verbis discere aspicere: natura enim id sequitur. Neque orationis pulchritudine per alterius doctrinam addiscere poterimus. Ipsa enim in seipsa Deum habet magistrum: qui docet hominem scientiam, datque orationem oranti, & benedicit iustorum annos. Idem ibidem.

Chryso. Tu non audis orationem tuam, & Deum vis audire precem tuam? Flecto (inquit) genua: curuasti quidẽ genua intus, sed mens tua foris vagabatur: corpus tuum intus Ecclesia, sed animus tuus foris: os quidem loquebatur, sed mens vsuras cogitabat. Chrysost. in serm.

Sicut nec miles sine armis est aliquid nec arma sine milite: sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione. Idem sup. Matth.

Ignis non ita extergit ęruginem vt nocturnæ preces peccatorum nostrorum sordes expurgant. Idem.

Coram Domino orat, qui animã suam vndequaque colligit, & nihil commune habet cum terra, sed intra se ipsum migrat, & omnem humanam cogitationem ex anima eijcit. Idem.

Vbi oratio & gratiarum actio est, Sancti spiritus gratia accedit, & fugãtur Dęmones, & omnis cõtraria potẽtia aufugit atque discedit. Idem.

Oratione acquiritur conuersatio Dei: seiungitur autem à Deo qui nõ se coniunxerit ei. Qui verò separatur à Deo, illum necesse est aduersario coniungi. Idem.

Oratio custodia est temperantiæ, virginitatis sigillum, iræ castigatio, superbiæ moderatio, animæ memoris iniuriarum expiatio, inuidiæ demolitio, pacis confirmatio. Idem.

Pro se orare necessitas cogit, pro alijs autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autem ante Deum est oratio, nõ quam necessitas transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat. Idem. sup. Matth.

Orans nihil nouum faciat quod aspiciant homines, nec voce clamet, nec manus expandat, nec oculos tollat, vt notabilis fiat. Ibidem.

Fuit Iacobus tanta vitæ sanctitate conspicuus, vt episcopatum primus Hierosolymorum acciperet. Aiunt genua eius obduruisse callo, & tantam in eo fuisse carnis iniuriam, vt adhuc viuentis omnia ferè membra morerentur, atque assiduitate orationis, iugique ad pauimentum prostratione corporis, frontem quoque eius callo similiter obductam, vt nihil etiam ipsa à cameli genibus discreparet. Samuel pro Saule tamdiu orans, non est exauditus; neque etiã

pro sorore sua Moyses. Et apud Ezechielem, si tres viri isti Moyses, Daniel, & Iob, &c. Habent vim orationes sanctorum, sed tunc sanè, cùm nos pariter pœnitendo postulamus. Idem sup. Matth. hom. 5. oper. perf.

COLLE. ¶ Moyses oraturus in monte, virgam Dei habet in manu sua: per quã crux Christi designatur, vt intelligas omnes nostras orationes crucifixi Domini Iesu meritis fulciendas ac iuuandas esse. Quorsum enim orationi virga adhibetur, nisi vt meritũ illius virgæ quę de radice Iesse egressa est, innuatur? Id autem quotidie facit Ecclesia, cùm in calce orationum suarum addit. Per Dominum nostrum Iesum Christum.

Apocal. 7. appellantur orationes sanctorum odoramenta. Quare? Quia suauissimè ante Dominum redolent. Cur ita? Quia cùm Deus infinita & immensa bonitas sit, maximè ipsius naturæ consentaneum est, de hominibus benemereri, seque illi communicare. Gaudet autem huiusmodi opportunitate benefaciẽdi oblata. Est autem maxima opportunitas benefaciendi, cùm creatura se per orationem suo creatori subijcit.

Quemadmodum piscis extra aquam positus, & arbor extra genitale solum posita lęditur, quia hæc naturalia harum rerum loca sunt: ita planè cor hominis diuinæ contemplationi assuetum, vbi oculos à Deo deflexerit, male habet, quia extra suum locum ac veluti centrum est.

Quisquis orationem suam fiducia fulcire velit, circunducat oculos per admiranda diuinę prouidentię opera, quibus Deus in seruandis alendisque animantibus vtitur. Videat, quæ apes, quæ formicæ, quæ aranei, quæ vulpes, quæ lupi, cùm improba eos exagitat fames, cæteraque animantia faciunt, vt cibum sibi parent, vt vitam suam tueantur, vt pullos suos nutriant: deprehendetque non solum ea facere quæ vix humana ratio excogitare potuisset: sed frequenter etiam quæ supra rationem posita sunt, attingere: nam & tempestates imminentes, & serenitates, & pluuias, & stragem hominum futuram, & aeris temporisque mutationes præsentiunt, sibique opportunè prospiciunt. Si ergo tanta cura Deus brutis animantibus necessaria prouidet, quæ illi gratiam nec habere, nec referre possunt, quo eam modò nobilissimæ creaturæ quæ ad vitæ vsum necessaria sunt, denegabit. quę illius beneficijs grata esse potest, & propter quã cætera oĩa condita sunt?

Deo quatenus Deus & actus purus est, conuenit à nullo aliquid posse recipere, & ipsum omnibus dare. Creaturę verò quatenus creatura & indiga est, conuenit recipere. Idcò sicut creatoris proprium munus est, omnibus semper dare: ita creaturæ esse deberet, ab illo semper petere. Cùm enim creatura petit, tunc vel maximè suum officium facit, quemadmodum cùm Deus dat, suo munere fungitur. Sed ille tamen semper hoc facit, eiusque hoc perpetuum munus est, cum nos tamen in nostro officio frequenter deficiamus.

Vita Christiana est sicut arbor inuersa, quæ videlicet in cœlo radices iaciens, è cęlo pendet, & in terra germinat. Vnde sicut tota olitoris cura in fodiendis irrigandisque plantatũ radicibus versatur, quibus è visceribus terrę succus in alimentum arboris trahitur: ita maxima piorum cura in eo esse debet, vt cogitationum & affectuum suorum radices in cœlo figant, vt inde cęlestis gratiæ succum trahant, quo virtutum germina in terra proferant. Hoc autem Propheta præstabat, cùm diceret, Leuaui oculos meos in montes, vnde. v. a m. Et rursum. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Simil. Psal. 120. Psal. 122.

Hoc

Simil. Hoc autem quid aliud est, quàm radices virtutum cœlestibus vndis irrigare? Denique sicut mundus hic naturalis à cęlo pendet: ita etiam supernaturalis (qui est Ecclesia, & anima etiam fidelis) à supernaturali mundo (hoc est Deo) spiritum & virtutem hauriunt.

Orationis præcipua cura esse debet, vt præceptis Dominicis obsequamur: magis quàm vt spirituali dulcedine oblectemur. Hinc Propheta, Psal. 26. Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, &c. Quorsum hoc? Nimirum, vt videam voluntatem Domini: hoc est, vt audiendis ibi, meditandisque diuinis legibus, intelligam voluntatē eius, quam videlicet studiosissimè exequar.

Simil. Qui excutere è silice ignem vult, non contentus semel percussisse, iterum atque iterum percutit, donec tandem scintillam excutiat: ita quisquis Dominum precatur, etiā si ilicò ad votum non exaudiatur, perseueret tamen: quoniam si perseuerauerit pulsans, voti tandem compos fiet.

Gallina quæ continuò ouis incubat, & calore suo fouet, in pullos breui temporis spatio transformat. Quę autem frequēter oua deserit, vix pullos educit. Quo exemplo discimus, quantum perseuerātia in acquisitione virtutis & sapientiæ iuuet, quantumque huius studij & laboris frequens intermissio noceat.

Ezec. 22. Quando castigare populum Dominus vult, deprecatores è medio tollit, vt sine vllo impedimento eius censura sæuiat in peccantes. Vnde est illud, Quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus pro terra ne dissiparem eam, & non inueni & effudi super eos indignationem meam. Rursumque Hieremiæ ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas laudem & orationem pro eis, & non obsistas mihi: non enim exaudiam te. Contrà verò cum precatores adhibet, misericordiam præstat, iuxta illud, Benedictus Psal. 65. Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. Quo in loco Aug. ait, Quandiu Deus non tollit à te orationem tuam, non amouebit à te misericordiam suam.

Danda opera est, vt frequēter mentem ad Deum per breues orationes, & pios amoris affectus eleuemus, etiam si nullum ex hac re fructū percipere videamur: sæpe enim anima proficit, & se proficere nescit. Sic enī Simil. plantæ quotidie crescunt, quanuis id non appareat: & vmbræ lineæ in horologio solari cōtinuè, sicut ipse Sol mouetur, nec tamen moueri cernitur: ita virtutes & gratia inuisibiliter in nobis hisce actibus & motibus crescunt. Et quanuis hoc meritum exiguum sit, tamen sicut hyrundines exi Simil. guis luti particulis quas secum baiulant, nidum paulatim cōstruunt grandiorem: ita piorum mentes huiusmodi licet paruis incrementis ad iustam gratiæ magnitudinem excrescunt.

Imbecillitatis nostræ magnitudo declarat, quantum diuina ope & orationis continuo studio egeamus, quò Dei opem imploremus. Omnia enim quæ infirma sunt, alieno subsidio egent, quò fulciantur. Aegrotus Similis inductio. qui vix pedibus consistere valet, assidua eget alimonia, qua nutantia mēbra sustentet. Cæcus qui per iter difficile graditur, continuo eget ductore, qui eum in via dirigat. Arbor in arido plantata solo, frequentibus eget aquis, quibus irrigetur, vt fructū proferat. Sordibus locus fœtores ex se putidos noxiosque exhalans, bonis odoribus implendus est, ne noceat. Vlcus ardore suo finitimam carnem incendens, frigidis assiduè liquoribus refrigerandum est. Hæc autem mala omnia nobis propter peccatū obuenerunt. Nos enim infirmi, nos cæci, nos in arido mundi huius solo

plantati, nos fomitem intra nos peccati gestantes, noxios variarum cupiditatum fœtores exhalamus, nos denique vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem deformati sumus: ideoque frequentissimis remedijs & medicamentis indigemus. Præsentissima verò remedia sunt, sacra lectio, oratio, meditatio, ieiunia, silentium, occasionum peccandi fuga, sensuum diligens custodia, & frequens sacramentorum vsus. Hæc enim omnia miro modo imbecillitatem nostram adiuuant, sine quorũ præsidio vita nostra inter innumera huius vitæ offendicula periclitatur. Si enim qui ista sæpe remedia frequentant, non omninò periculo vacant, in quo periculo erunt, qui ab his prorsus alieni sunt?

Petite & accipietis. Magnam nobis in orando fiduciam præbet, non solùm immensa Dei nostri bonitas, sed horum etiam verborum veritas.

Simil. Quis princeps vnquam seruo suo præcepit, vt ab eo aliquid peteret, quod non impetraret? Nec enim summa illa veritas & charitas sibi ipsi contraria est. Quorsum aũt attinebat, vt Deus iuberet petere, nisi vellet etiam donare?

Matt. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine. i. i. r. c. sed qui facit voluntatem, &c. Orationis enim præcipuum munus est, auxilium petere, quo diuinam legem atque voluntatem possis implere. Vnde est illud,

Eccl. 35. Qui conseruat legem, multiplicat orationem. Non sufficit ergo orare, si male viuas: cùm finis orationis, diuinæ legis adimpletio sit. Quorsum

Simil. enim medicamenta sine salute? arma sine victoria? studium sine scientia? & nauigatio, nisi perueniatur in portum?

Quod quæso, dum oramus, spei nostræ atque exauditionis maius argumentum? Alius fortasse merita propria & vitæ integritatem, alius percepta Dei beneficia, quæ sanctis olim patribus magnam impetrandi fiduciam præbebant: alius immensam Dei misericordiam & veritatem prædicabit, quę ad se humiliter confugiẽtibus opem promisit. Inter hęc autem spei nostræ pręsidia, verè maximum est, quod cœlestis Pater dilectissimum filium suum velut pignus & obsidem misericordiæ & exauditionis suæ nobis contulit, vt per eius gratiam & merita misericordiam inueniamus in auxilio opportuno. Si enim omniptens Dei bonitas misericordiæ suæ pignus aliquod dare voluisset, quod quæso aliud pretiosius & firmius dare potuisset? Hoc autem Apostolus significauit cùm ait: Qui proprio suo filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non cum illo omnia nobis donauit? Quicquid enim donare amplius potest, incomparabiliter minus est, quàm quod ante dedit. Rom. 8.

Miro modo bonitatem & liberalitatem Dei commendat, quod obsequij loco exigit, vt illum oremus eiusque misericordiã imploremus. Vnde est illud, Non accipiam de domo tua vitulos, &c. Inuoca me in die tribulationis. Item illud, Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo. Rectè quidem propter dirupta vincula, promittit sacrificium laudis. Hoc enim tali beneficio debebatur. Sed quorsum illud, Nomẽ Domini inocabo? Quia nimirum intelligebat Dominum nostris commoditatibus, vt suis laudibus delectari: ideoque laudibus eius orationem quoque illi gratissimam iungit. Qui enim Dominum laudat, verbis eius prædicat misericordiam: qui verò eius nomen inuocat, non solùm verbis, sed rebus etiam eandẽ commẽdat. Neque enim misericordiam ab eo peteret, nisi misericordẽ crederet. Psal. 49. Psal. 115.

crederet. Ideoque non minus illum colit, qui orat, quàm q. laudat: Vtrũque em ad religionis officiũ ptinet.

Manna incalescente Sole liquefiebat, nec amplius inueniri aut colligi poterat, nisi diluculo colligeretur. Vnde Sap. 16. legimus. Quod ab igne non poterat exterminari statim ab exiguo radio Solis calefactum, tabescebat: vt omnibus notum esset, quoniam oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad oriẽtem lucem te ibi adorare. Quibus verbis matutinum tempus maximè opportunum ad precãdi munus esse declaratur.

Qui conseruat legem, multiplicat orationem. Eccle. 35. Quare? Quia propriç fragilitatis conscius, scit se non posse legem sine gratia seruare: ideoque continuis illam a Domino precibus flagitat.

Matutinum tempus & vespertinũ lex attribuebat precationibus, sacrisque faciendis. Matutinum verò in primis accommodatum est, quod ea hora magis vacui sumus à cęteris cu-

Psal. 5. ris. Hinc Vates regius, Mane (inquit) astabo tibi, & videbo. Pro quo D. Hiero. ex Hebræ. vertit, Manè astabo tibi, & contemplabor. Alius autem vertit: Manè instituam ad te orationem meam, & suspiciã. Hoc est, sublatis ad cœlũ oculis expectabo, dũ mihi perdito & afflicto opẽ aliquã

Psal. 62. feras. Hinc etiam illud, Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Et Paulò post: In matutinis Domine meditabor in te, &c. Itẽ, pro eo quod nos le-

Psal. 118. gimus, Præueni in maturitate & clamaui, &c. alij ex Hebræo verterunt, Præueni diluculum, & clamaui, quia in verba tua super speraui. Præuenerunt oculi mei vigilias, vt meditarer eloquia tua. Huc pertinet & illud:

Psal. 56. Exurge gloria mea, exurge psalteriũ & cythara: exurgam diluculo. Vel (vt alij verterunt) excitabo aurorã. Hoc est, non expectabo, vt illa me excitet, sed ego illam morantem peruigil in oratione excitabo.

Optimus orationis & fiduciç comes puritas & innocẽtia vitæ est. Propter hoc enim Dauid se à Domino exauditum, & ex maximis periculis ereptũ testatur, cùm in Psal. 17. ait: Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo. Quia omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius non repuli à me, &c. Ex quibus verbis colligit deinde quod sequitur. Cùm sancto sanctus eris, & cũ viro innocẽte innocens eris, &c. & cũ peruerso peruerteris. Hoc est ita te cum hominibus geres, quomodo ipsi se gerunt erga te. Quam quidem sententiã sacræ litteræ frequẽtissimè sonãt. Hinc Azarias Propheta sub Asa Rege populo ex victoria redeunti Spiritu Domini actus ait: Dominus vobiscum, quia fuistis cũ illo. Si quçsieritis Dominũ inuenietis eum, si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. 2. Paral. 14. Itẽ Oseç. 4. Oblita es legis Dei tui, obliuiscar & ego filiorum tuorum.

Quas gratias agere Domino debeat is, cuius oratio exaudita est, declarat exemplo suo Propheta, qui ob hoc pios omnes ad hoc officium vehemẽti oratione cõuocat dicẽs: Venite, audite, & narrabo vobis, omnes qui timetis Dominum, quanta fecit animæ meæ, Ad ipsum ore meo clamaui &c. Quàm longè autem aberat ab inanis gloriæ periculo, cùm hanc gratiam prædicaret? Psal. 65.

Matutinũ tps vel nocturnũ precandi officio maximè accõmodatũ esse declarãt illa Propherç verba, Media nocte surgebã ad cõfitẽdũ tibi &c. Hic Hieremias, Cõsurge, inquit, in nocte in principio vigiliarũ, & effunde sicut aquã cor tuũ ante Dñm In cuius rei typum manna quod spiritualem dulcedinẽ orationis comitem designat, media nocte cadere incipiebat, ideoqu; seruis Dñi pręcipitur, In no- Psal. 118. Thre. 2. Num. 11.

quibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominũ, Huius verò studij gratia D. Franciscus deuotũ monachum cicadã noctis appellabat. Noctis autẽ nomine vel nocturnũ vel matutinũ tẽpus intelligunt. Hoc enim postremũ sanctus Dauid huic operi se destinasse testatur cùm ait, Sic memor fui tui super stratum meum: in matutinis meditabor in te, &c.

Psal. 133

Psal. 62.

Gemitus & lachrymas piorũ esse Deo gratissimas, declarant illa verba Cant. Vox turturis audita est in terra nra. Turturẽ autẽ gemitũ habere pro cantu notum est. Hinc pro eo quod nos legimus, Ne tradas bestijs animas cõfitẽtes tibi, alij ex Hebræo verterunt, Ne tradas bestijs aĩam turturis tuę. Vnde Propheta orat: Aurib[9] percipe lachrymas meas. Idẽ quoq; efficit oratio magno affectu effusa. Vñ est illa vox, Clamaui in toto corde, exaudi me Domine. Extat huius rei memorabile exemplũ ac miraculũ ingẽs, quod Augustinus refert. 22. de ciuitate Dei, cap. 8. Vbi pijs hominib[9] pro cuiusdã ęgroti in magno periculo cõstituti sanitate magno affectu & lachrymis orantibus, idẽ August. cũ eis orabat dicens: Dñe, quas pces exaudis, si has nõ exaudis? Horũ ergo precibus salus ægroto reddita est. Vide locum. Extat aliud apud Palladiũ in fine historię Sãctorũ vbi Lectorẽ quẽdam vi orationi & lachrymarũ falsum crimẽ sibi à violata virgine obiectũ, mirabili ratione memorat diluisse. Quid hic Annę matris Samuelis, quid Sarrę vxoris Tobię orationẽ referã? Sed horũ exemplorũ nusquam non magna copia.

Cant. 2.

Psal. 73.

Psal. 16.

Psal. 118

Pro eo quod nos legimus, Sanctimonia & magnificentia in. c. e. Hierony. vertit, Fortitudo & exultatio in sanctuario eius. Sanctuariũ orõnis locus est, orõnis aũt feruidæ comites sunt, fortitudo ad labores pter Deũ subeũdos, & exultatio in Spiritu sancto: quæ duo munera pondus totum vitæ spiritualis inuicto robore sustentant.

Psal. 95.

Vbi lectio nostra habet, In quacunque die innocauero te, exaudi me, alij hanc sententiam præteriti temporis uerbo efferunt hoc modo: In die quia inuocaui te, exaudisti me: multiplicasti in anima mea, fortitudinem. Quibus uerbis orationis virtus & potentia ostenditur, quæ uix ad Dominum effusa est, quando (etiam si non imperret quod petit) pręsenti tñ quadam uirtute mentem roborat & cõfirmat: hoc est enim multiplicare in anima uirtutem siue fortitudinem: Deus enim est cui nunquam sine spe misericodiæ supplicatur.

Psal. 55.

Maximum sanè precantium solatium uerba illa esse debent, Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum. o. i. e. i. v. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationẽ eorũ ex. et. s. f. e. Et illa item, Non est alia natio tam grandis, quę habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Et illa item, Si manseritis in me, & uerba mea in uobis mãserint, quodcũque. v. p. et. f. v. Quid uerò illa? Omnis qui petit accipit, & qui quærit inuenit, &c.

Psal. 144

Deut. 14

Ioan. 15.

Lucæ. 11

Diligenter obseruanda sunt nouissima uerba, & ueluti extremum uale, quo dulcissimum illud epithalamium, hoc est, nuptiale carmen finitur. Spõsus namque uale dicens Sponsæ, ait, Quę habitas in hortis, amici auscultant te, fac me audire uocem tuã. Quàm multa hortorum nomine intelligere licet? Nam triumphantem Ecclesiam, & militantem, & singulares Ecclesias, & piorum conuentus, ac monachorũ cœtus, & sacras litteras, & doctrinã simul & exẽpla Sãctorum, hortorum uel horti nomine nõ incommodè accipimus. Singuli uerò iusti uelut huius horti arbores sunt: quandoquidem de uno quoque eorum dicitur, Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus, &c. In his igitur hortis

Cant. 6.

pia

pia mens deambulare solet, ac illorum fructibus pasci & oblectari. Ab hac igitur hortorum habitatrice vocem Sponsus exigit, eam videlicet de qua antea dixerat, Sonet vox tua in auribus meis. Est autem hæc vox humilis confessionis, orationis, laudis & gratiarum actionis: omnes nãque hæ voces Deo gratissimæ sunt. Vt autem attentius ac deuotius hæc Sponsę vox resonet, addit non modò se, sed amicos etiam, hoc est, sanctos Angelos salutis nostræ custodes simul cũ eo auscultare: qui libenter assistunt orantibus, eorũq; preces quasi thus quoddam suauissimum Deo offerunt. Hãc autẽ admonitionẽ extremo loco adiũxit: vt firmius memoriæ Spõsæ hæreret, quod iugiter faciendũ esse in Euãgelio docet, cùm ait, Quoniã oportet semper orare, & non deficere. Ex quibus verbis, summã Dei erga nos bonitatẽ & benignitatẽ agnoscere licet: q pro maximo obseqo illud à nobis exigit, vt ab ipso miã, & clarissima dõa sine itermissione petam⁹. Hęc igiť discẽdẽtis Spõsi postrema admonitio fuit.

Cant. 2.

Luc. 18.

Gene. 4.

Enos cœpisse dicitur inuocare nomen Domini, vbi initio nascentis mũdi omnes variarum artium inuẽtores numerantur. Enos tamen velut orationis inuentor inducitur: quasi ante illud tẽpus mun⁹ hoc parũ apud multos vsitatum fuisset. Itaque huic scriptura tribuit, quod fuerit orationis ĩuentor: atque vt Abraham pater credentium, ita hic orantium pater dici meritò debet: cuius institutum innumerabiles postea monachi & anachoritæ sectati sunt: quorum omne opus erat cum mirabili inedia & solitudine coniuncta oratio: quæ his duabus alis instructa in cœlum euolabat.

Esai. 55.

Sicut exaltantur cœli à terra, sic (ait Dominus) exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris, &c. Quis unquam hominum meriti & obsequij loco duxit, quod mendicus aliquis eleemosynam & munera ab eo peteret? Satis enim ad liberalitatis laudem est, si quod ab homine petitur, gratis donet. Ea tamen bonitas & misericordia Dei nostri est, ut obsequij loco ducat, quod ab eo gratiam & misericordiã petas. Hoc enim insinuare illa Prophetæ uerba uidentur. Quid retribuam Domino, &c. Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Hinc Theologi orationem non modò impetrãdi, sed etiam promerendi uim habere decernunt.

Psal. 115

Magna sæpe contentione & perseuerantia in oratione opus est: & more Iacob tota nocte cum Deo luctandum, nec ab hac pia lucta cessandum, donec optatam à Deo benedictionis gratiam consequamur. Denique eiusdem patriarchæ uerba usurpare licebit, & suppliciter ac fidenter ad Dominum dicere: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Itaque non semper ad precationis officium tanquam ad cœleste epulum atque delicias, sed tanquam ad luctam & certamen accedendum est, in quo, & cum Deo magnis clamorum desiderijs, & cum ariditate cordis & variarũ curarũ & cogitationũ agminibus decertandum est.

Gen. 35.

Quemadmodum fratres Ioseph, qui sibi male conscij erant, post mortem patris, ueniam à fratre defuncti patris nomine petebãt dicentes: Oramus ut seruo Dei Patri tuo dimittas iniquitatem hanc: ita nos, quos cõsciẽtiæ reatus accusat, ueniã à Cœlesti Patre propter Christi merita petere debemus. Sicut aũt illa oratio tãtũ apud Ioseph ualuit, ut illi ẽt lachrymas excuteret: ita hæc oratio q̃ Christi meritis innitiť, Deo Patri gratissima, & ad impetrandum potentissima est.

Gen. 50.

Pisces qui pinnulas & squãmas habẽt, mũdi esse per legẽ decernunť. Pinnulis quidẽ subsiliũt in aera, & quodãmõ volãt: squãmis verò ceu quadã lorica corpora sua cõtegũt. Quicũq; erter homines pinnulis orationis se sed sublimia attollut, & squammis, velut quadam

Deut. 14

quadam lorica ex virtutibus contexta, mentem suam muniunt, verè mundi esse iudicantur. Vtrunque ergo ad perfectam animæ puritatem requiritur, vt mentem videlicet leuemus in Deum, & virtutibus diligenter studeamus. Non enim omnis qui dicit mihi, Domine Domine, &c.

Exo.32. Cùm populus vitulum fabricauit, iratus Dominus ait ad Moysen. Dimitte me, vt irascat furor meus, &c. Quæ verba maximam viri iusti laudem, maximamq; deuotæ orationis continet commendationem. Quid enim aut potentius, aut gloriosius, quàm omnipotentem tenere, & quodámodo ligare, & sæuientem illius iram vi orationis reprimere? Qui enim ait: Dimitte me, teneri se viri iusti virtute & oratione confitetur.

Nu.22. Quid est, quod Balach Rex Moabitarum cùm exercitum ad pugnam instruere contra filios Israel deberet, hac omissa cura ad Balam mittit, vt imprecatoria oratione se ab illis defenderet? Huic quæstioni sic Origenes respondet. Quoniam Moabitarũ Rex audierat populum hunc orationibus vincere, & aduersus hostes non gladio, sed ore pugnare: ideò ipse simili armorum genere aduersus eum dimicare volebat. Vt autem scias tale aliquid cogitasse Regẽ, ex scripturæ verbis intellige, quæ ego à magistro quodam qui ex Hebræis crediderat, exposita didici: Scriptũ est ergo. Et dixit Moab ad seniores Madian. Nunc ablinget Synagoga hæc omnes qui in circuitu nostro sunt, sicut ablingit vitulus herbam campi. Cur, ait, tali vsus est exẽplo? Ob hoc sine dubio, quia vitulus ore abrumpit herbam ex agris, & lingua tanquã falce quæcunque inuenerit secat. Ita ergo & populus hic quasi vitulus lingua & labijs pugnat, & arma habet in uerbis ac precibus. Hactenus verba Origenis.

Meditatio, siue consideratio: contraq; Dei obliuio.

Grego. STude quæso, & quotidie creatoris tui verba meditare, disce cor Dei in verbis Dei, vt ad æterna suspires, vt mens tua ad cœlestia gaudia maioribus desiderijs accendatur: tantò enim tunc maior ei erit requies, quanto modò ab amore conditoris sui requies nulla fuerit. Greg. 1 Mor.

Quantò magis homo mala sua intelligit, tantò amplius suspirat & gemit. Meditatio siquidẽ parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio commendat orationem. Augu. in Medit. August.

Nõ putrefit cor, si leuetur ad Deũ. Frumentum tuum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares illud ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere? frumentum leuares ad superiora, cor leua in cœlum. Et vnde (inquis) possum? qui funes, quæ machinæ, quæ scalæ opus sunt? Gradus affectus est, iter tutum volũtas tua est: amando ascendis, negligẽdo descendis: stans in terra, in cœlo es, si Deũ diligis. Idem, super Psal. 85.

Bernar. Vigilias times, & ieiunium, manuumq; laborem: sed hæc leuia sunt meditanti flammas perpetuas. Recordatio deinde tenebrarũ exteriorum facit non horrere solitudinem. Si futuram cogitas de verbis otiosis discussionem, non valde displicebit silentium. Fletus æternus & stridor ille dentium ante cordis oculo reductus, pares tibi reddet & mattam & culcitram. Bernar. in Epist.

Primum ipsum fontem suum, idest, mentem de qua oritur, consideratio purificat: deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat: postremò diuinarum pariter & humanarnm rerum scientiam confert. Idem de Consid.

Hugo Redi ad cor tuum,& subtiliter discute te ipsum: Considera vnde venis,quò tendis,quomodò viuis,quid agis,quid admittis, quantum quotidie proficis,vel quātum deficis, quibus cogitationibus magis incursaris quibus affectibus frequentius tangeris.Hugo.lib.3.de ani.

Tria sunt genera meditationum: vnum in creaturis, vnum in scripruris, vnum in moribus. Primū surgit ex admiratione,secundum ex lectione,tertium ex circūspectione. Admiratio generat quæstionē, quæstio inuestigationem, inuestigatio inuētionem. Lectio ad cognoscendam veritatē materiam ministrat, meditatio coaptat, oratio subleuat,operatio cōponit, & contemplatio in ipsa exultat. Idem in Meditationibus suis.

Cogitatio vaga incessu semper huc & illud diuertit: sed meditatio destinata promotione semper in vlteriora tendit: contemplatio autem est libera mentis perspicacia in sapientiæ speculo cum admiratione suspēsa. Meditationis est perscrutari occulta, contemplatiouis est admirari perspicua.Idem in lib. de arca Mysti.

Sicut nullum est momentum,quo homo non vtatur,vel fruatur Dei bonitate & misericordia: sic nullum debet esse momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria. Omne tempus in quo de Deo non cogitas,hoc te computa perdidisse. Idem. lib. 1. de Claust.ani.

Isidor. Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit: quæ enim nescimus, ex lectione discimus, meditatione conseruamus. Isidorus de summo bono.

Clima. Quidam dum lachrymas profundunt, in illo ipso beato tempore, ne nihil omnino cogitent, sibi ipsis vim faciunt. Improbè id quidem: non enim intelligunt, lachrymas absque cogitatione & intentione animi profusas, brutæ, non rationabilis naturæ esse proprias. Ioannes Climac. de luctu.cap.7.

Cùm in lectulo cubas, sit tibi ipse iacentis habitus figura in sepulchro clausi,minusque dormies. Ipsa quoque mensæ delibatio lamentandæ sortis vermium illorū te admoneat, minusque delicias requires. Sed ipso aquæ potu, flammæ illius sitim ne obliuiscaris, atque ita vim naturæ omnino facies. Memoria ęterni ignis tecum singulis noctibus dormiat, tecumque euigilet: neque vnquam psalmodię tempore dominabitur tibi negligentia. Ibidem.

Memoria mortis semper tecum quiescat, tecumque simul euigilet, solaque semper ruminanda oratio Iesu. Nullum enim adiutorium in somno his præstantius aut efficacius inuenies. Idem Grad. 15.

Est è spiritibus vnus qui pręcursor dicitur: qui nos ex somno surgentes protinus excipit: primumque nostrū cogitatum inquinare nititur. Da Domino primitias diei. Erit enim tota eius,qui prius illam occupauerit. Idē Grad. 27.

Videmus planè corporis oculos cùm in fumo remorantur, lachrimas effundere: si vero potiantur aere purgato, & florentibus pratis, & hortis virentibus, & fontibus inter amęna fluctibus,& saniores esse, multoque maiori aciei fulgore rutilare. Talis,pfectò est & mentis oculus: si in pratis spiritualis pascatur eloquij, erit tot' sine dubio purus atque lucidus, & acutiùs cuncta perlustrans: si verò in fumum sęcularium negotiorum fuerit ingressus, ad innumera prorsus mala lachrymabitur atque flebit. Chrysost. super Matth. hom. 2. oper. perfe. Simil. Chryso.

Misisti, inquit, iram tuam,& deuorauit eos terra. Hoc ad verbum de Aegyptijs ī mari submersis intelligitur. Quod tamen ad terrenos hoīes Origenes trāsfert his verbis: Impios quidem Origen.

quidem hodie deuorat terra. An nô tibi videtur terra deuorare illum, qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, de terra litigat, terram desiderat, & omnem spem suam posuit in terra? qui ad cœlum nô respicit, qui futura non cogitat, qui iudicium Dei non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed semper de præsentibus cogitat? Talem cùm videris, dicito, quia deuorauit eum terra. Hæc Orige.

Cicero. Est animorum ingeniorumq; nostrorum naturale quasi quoddam pabulum consideratio contemplatioq; naturæ: doctoque homini & erudito, cogitare est uiuere. Cicero lib.4. Acad.quæst.

Simil. Vt cùm in Sole ambulamus, etiam si aliam ob causam ambulemus, fit natura tamen vt coloremur: sic cùm doctorũ libros studiosius legimus, sentimus orationem nostram quasi colorari. Idem lib.2. de Orat. Quod autem lectio, idem etiam ac multò magis præstat assidua eorum quæ legimus consideratio.

COLLE ¶ Non sine magna admiratione cernimus pullos omnes matres suas quocunque perrexerint sequi, nec ab earum latere diuelli. Quod videre est in agnis, hœdis, & equarum gallinarumque pullis, &c. Si ergo Deus multò magis pater noster est, qui solus animam creauit, corpus verò (matre dormiente) mirabiliter in utero formauit, quomodo non illi semper adhærescimus? quomodo tandiu ab illo animo & cogitatione separamur?

Præcipuum serui Dei studium esse debet, vt (quatenus fieri possit) nunquã à Dei pręsentia oculos auertat. Quod sanctus ille rex pręcipuè intẽdere curabat, cum diceret: Quęsiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. Et, Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Et, Proponebam Dominum in conspectu meo semper. Hac ratione charitatis feruor & deuotio, meditationũ igniculis coalescit: & homo semper ad omnem Diaboli incursum munitus atque paratus est.

Psal.26. Psal.18. Psal 15.

Sicut Pharaonis intentio erat, vt filij Israel aut semper in Aegypto manerent, aut certè non procul ab Aegypto recederent: ita contrà voluntas Dei nostri est, vel vt semper in eo per actualem amorem & memoriã maneamus, vel certè non procul abhoc studio recedamus: vt facilè unde digressi sumus redire possimus: Sic sacra illa Ezechielis animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis: hoc est maxima celeritate à studio piæ actionis, ad diuinæ contemplationis exercitium reuertebantur. Ezech.1.

Sicut fulua cera ad Solis radios diu exposita, candida fit, & quò diutius sub Sole manet, eò fit candidior: ita anima nostra radijs iustitiæ Solis exposita (quod quidem fit per eleuationem mentis in Deum) purior in dies efficit. Hinc Ecclesiast. ait: Qui timent Deum pręparabunt corda sua, & in conspectu eius animas suas sanctificabunt. Simil. Eccl.2.

Beneficiorum ac operum Domini consideratio, magnopere homines in officio cõtinet. Hęc enim meditatio efficit, vt neque præterita illi prętereant, neque futura absint, cùm vtraque ante mentis oculos tanquã pręsentia ponat. Itaque ad illam pertinet, quod in Esdra legimus, Reuoca diem pręteritum, metire ventum, & ignem pondera. Quæ omnia meditatio efficit, quę pręterita Dei beneficia in memoriam reducit: quę vitę nostrę breuitatem (quę instar venti est) metitur, & intolerandum gehennę ignem assidua cogitatione ponderat. Harum verò rerum consideratio mentes nostras magnopere

ad virtutem acuit.

Si quis tecum pactum iniret, vt quandiu ipse te beneficijs prosequeretur, tu illius memorem animum gereres: an non libenter hanc conditionem acciperes? At Deus perpetuo tibi benefacit, cùm te in esse conseruat, Acto.17. & necessaria vitæ subministritat. In ipso quippe viuimus, mouemur, & sumus. Cur ergo non semper illum in mente habeas? imo verò cur illius perpetuo obliuisceris, sine quo non esses? Quo enim temporis momento à te oculos diuelleret, in nihilum protinus redires. Simil. Sicut enim hominis imago qui faciem suam in speculo cõspicit, protinus aboletur, vbi is se se ab eo auertit: ita si rerum conseruator Dominus, respicere nos desineret, in nihilum prorsus vnde facti sumus rediremus. Quo circa sicut Deus tibi semper adest, ita tu operam dare debens, vt illi semper animo præsens sis.

Quemadmodum ad naturalem vitam degendam, non sola sufficit ratio, sed affectus etiam necessariò dati sunt quibus salutaria appeteremus, & noxia fugeremus, ita ad spiritualem vitam degendam, non sufficit lumen intellectus, quod à fide & doctrina proficiscitur, nisi adsit etiam charitas, cæterique Spirituales affectus, qui vi sua nos ad spiritualia & diuina quodammodo impellant. Hos autem affectus oratio & diuinarum rerum meditatio mouere solet: quæ pro rerum varietate quas animo voluit, modò amoris, modò timoris, modò spiritualis lętitiæ motus in anima excitat.

Orationis & meditationis assiduæ vtilitas hoc argumento colligi potest. Inter spiritus & carnis affectus hoc discrimen est: quòd carnales affectus valde diuturni sunt, & imis frequenter medullis infixi hęrent, vt diuitiarum, aut honoris cupiditas, turpis amor, inueteratum odiũ: quod vix à se multi hominum excutere perfectè possunt. At spirituales affectus in carnalibus pręsertim hominibus (qui frequẽter sacris concionibus excitãtur) parũ durabiles sunt: vix dũ enim finita concione velut fumus euanescunt. Quare necesse est, vt eos quotidiano orationis & meditationis studio instauremus, quò diuturniores & stabiliores sint. Ab his namque vita spiritualis miro modo iuuatur: quandoquidẽ hoc in nobis affectus sint, quod in auibus alæ, quodque in cæteris animantibus pedes. Hinc illud Augusti. Pondus meum, amor meus: quocunque feror, amore feror. In cuius rei typum, sacerdotes quotidie in altari Domini ligna subijcere præcipiebãtur, quò ignis ille perpetuus esset. Quamobrẽ ad hoc studium concionatores populum frequenter adhortari debent: si quos dicendo affectus excitauerunt, stabiles esse velint, ne de illis dicatur: Qui merces congregauit, misit eas in Agga.1. sacculum pertusum.

Præcipuum piorum studium esse debet, opera Dei, quæ continuè à diuina prouidetia gerũtur in bonis tuẽdis & improbis vlciscendis meditari. Hoc Propheta præstabat cùm ait. Et meditabor in omnibus operibus tuis & in adinuentionibus tuis exercebor. Rursumque: Memor fui operum Do Psal.76. mini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et iterum, Iustus pe- Esai.12. rijt, quia non est qui recogiter in corde suo: & viri misericordiæ colliguntur, &c. Quid verò aliud sunt threni Hieremiæ, nisi considerationes & grauissimæ sententiæ, quas is ex illa Hierosolymitana vastatione eliciebat vbi de diuina seueritate, de malitia peccati, de obduratione hominum, de negligentia pastorum, de odio Dei aduersus impium, & impietatem eius mirificè philosophatur? Hoc exemplum Christianus homo sequi deberet, ne in magno hui⁹ mũdi uelut theatro (in quo tam multa quotidie opera a diuina prouidentia fiunt) tanquam lapis super lapidem sedeat.

Sicut

Sicut calor in aqua, non ab aquæ natura, sed vel à Sole vel ab igne est (quo fit vt ab igne vel Solis ardore separata, naturæ suæ protinus reddatur) ita planè deuotio (vt Diuus Thomas ait) ex diuinarum rerum meditatione & contemplatione procedit: quibus sublatis feruor ille deuotionis paulatim tepescit. Quare qui feruorem hunc perpetuum esse cupit, à Deo (qui ignis consumens est) recedere non debet. Si uerò recedat, non magis mirum est, si is feruor spiritus immutatur, quam aquæ calor, ubi ab ignis consortio separatur.

Cùm duplices in anima potentiæ sint, cognitiuæ videlicet & affectiuæ: cognitiuæ quidem sunt veluti animę fores, affectiuę autem velut centrũ, & interior animæ fundus. Quo fit, vt neque bonarum neque malarum rerum cognitio, hominem aut meliorem aut deteriorem reddat: amor autem & affectio vtrumque habet. Quamobrem dãda nobis opera est, vt in meditatione nostra, amoris & deuotionis ignis exardescat: quo ipse animæ nostræ fundus, cęlesti luce atque calore compleatur. Vt enim speculatiua & nuda malarum rerum cognitio non perinde nocet, ita neque bonarum multum iuuat, quanuis sua etiam vtilitate non careat.

Aristoteles in Meteoris mundum hunc inferiorem superiori coniunctum esse oportere testatur, quò videlicet cœlestes influxus, astrorumque virtutes huic inferiori communicari possint. Ad hũc ergo modum danda nobis opera est, vt spiritus noster spiritui diuino per continuum amorem & contemplationem coniungatur, vt hoc modo spirituales influxus diuinæque lucis radij ad eum pertingere possint, quibus mens nostra fœcundata fructus proferat æternæ uitæ. Pręterea, sicut corpus animę, rami arboris trunco, & solares radij Soli vniti esse debent, ut ab illis virtutem trahant: ita vir pius conari toto studio debet, vt nõ modò per habitualem charitatem, sed etiã per actu lem eleuationem mentis in Deum illi vniatur, ut eius lucem & splendorem continuò diuinę mentis influxu participet. Ad hoc autẽ nos Propheta vocat, cum ait. Accedite ad eum & illuminamini, &c. Psal.33.

Res omnes tunc optimè in suo esse conseruantur, cùm ijs causis vniuntur, à quibus existendi initium acceperunt. Hinc piscis gaudet in aqua, planta immobilis manet in terra, pulli siue auium siue ferarum lateribus semper matrum hęrent, ipsasq; quocunque ierint, sequuntur. Si igitur mens hominis à Deo est, illi uniatur, illi hęreat, & in illo semper manere satagat, ut ab eo perficiatur in esse, à quo existendi initium accepit. Hoc sancti Anachoritę potissimum pręstiterunt, qui turbis urbium derelictis, squallentis eremi incultas solitudines petierunt, ut nulla re terrena impediri possent, quo minus dies noctesque unum Deum aspicerent, & in uno eo intentos semper oculos mentis haberent.

Nisi quòd lex tua meditatio mea est, &c. Iuuat ergo diuinę legis meditatio ad laborum patientiam. Qua de re uide Ambros. super Beati immaculati. Psal.118.

Officium uiri iusti esse describitur, meditari in lege Domini die ac nocte. Ad hoc nos studium uehementer Salomon in Prouerb. hortatur his memorabilibus uerbis. Conserua fili mi pcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuę: liga eam ĩ corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Cùm ambulaueris, gradiantur tecum: cùm dormieris, custodiãt te, & euigilans loquere cum eis: quia mandatum lucerna ẽst, & lex lux, & via uitę, increpatio disciplinę. Similem sententiam atque commẽdationem non minus certè notandã Deuter.6. Prou.6.

fer.6.& 11. leges. Eruntque verba mea hæc, &c.

Hac de causa existimo piam & religiosam mentē toties in Canti. Sponsam appellari: quia quemadmodum Sponsa dum adhuc recentis coniugij amore feruet, nihil agit, nihil cogitat, nihil nisi Sponsum suum loquitur: & vix ab eo mentis oculos diuellit: ita planè spiritualis Christi Sponsa erga illum affecta esse debet, videlicet rerum omnium atque sui ipsius quodammodo oblita, in illum per continuam cogitationem & amorem transeat. Itaque sicut poma diu multumque sacchara aut melle decocta, vix proprij saporis aliquid retinent, sed solius sacchari dulcorē referunt, sic nimirum talis anima di-
Simil. uinarum rerum studio & contemplationi addicta esse deberet, vt vix in ea (quantum humanæ fragilitati concedi potest) veteris hominis pristinique saporis quicquam resideret, sed solius Christi imaginem ita referret, vt iam cum Apostolo dicere pos-
Galat.2. sit. Viuo ego, iam nō ego. v.v.i.m.C. Hoc est autem verum holocaustum fieri, & beatorum in hoc mortali corpore vitam imitari, qui iam in Deum quodammodo transierunt, in quibus quod mortale erat, à vita absorptum est. Hoc autem modo videtur mihi ille vixisse, de quo scriptū
Gene.6. est: Cum Deo ambulauit, & fecit omnia quæ præcepit ei Deus: & non apparuit, quia tulit illum Deus.

Improborum hominum est, diuina omnia obliuisci. Hic enim habitare dicuntur in terra obliuionis. Hinc
Pro.28. illud Salomonis. Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia. Ex hac autem obliuione tot vitiorū monstra oriuntur. Vnde est illud. Nō
Psal.6. est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.

Quòd meditatio diuinæ legis non solùm pariat sapientiam, sed etiam promereatur, declarant illa Eccle- Eccl.6.
siast. verba. Cogitatum tuum habe in præceptis altissimi, & in mandatis eius maximè assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi. Dare autem cor, est, diuinæ legis ac diuinorum operum intelligentiam præbere, qua impro-
bi carent: iuxta illud: Nescierunt, nec Psal.81.
intellexerunt: in tenebris ambulant. Item, Factus est Effraim quasi colum Oseæ 7.
ba seducta, non habens cor: quæ videlicet apposita esca seducitur, nec positum ante oculos laqueum animaduertit.

Meditationis & sapientiæ studium describit Eccles. cap. 14. vbi ait: Beatus vir qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu suo cogitabit circunspectionē Dei: Qui excogitat uias illius in corde suo, & in absconsis suis intelligens: Vadens post illam, quasi inuestigator, & cætera quę sequuntur. In quibus hoc inuestigatoris nomen suam emphasim habet. Designat enī studium animi cupide & solicitè pretiosum aliquid inquirentis, nec vllo modo, nisi re inuenta quiescentis. Hoc enim studio charitas & sapientia quærenda est.

Studium scripturarum ac diuinæ legis meditationem commendat Ecclesiast.39. his verbis. Sapientiam Eccl.14.
omnium antiquorum exquirit sapiens, & in Prophetis vacabit Occulta parabolarum exquiret, & in absconditis parabolarum conuersabitur. Mire autem verbo conuersandi, studium, animum, cogitationes, & mores spiritualis uiri descripsit: quādo is videlicet nihil aliud versat ac voluit, quàm diuinæ legis meditationem: cuius omnis conuersatio cū Apostolis & Prophetis est, & omnis enarratio in præceptis altissimi. Ad quod etiam pertinet quod mox sequitur, Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fe-

cit

cit illum: & in conspectu altissimi deprecabitur. Huius autem studij fructum declarat protinus cùm ait:
Eccl 14. Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu sapientiæ adimplebit illum: & ipse tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ, &c.

Considerationis defectum multorum malorum causam esse, declarât
Psal.27. illa Prophetæ verba, Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius destrues illos, & non ædificabis eos. Cui simile est &
Hier.12. illud Hieremiæ: Desolatione desolata est omnis terra, eo quòd nullus sit,
Hier.5. qui recogitet corde. Item illud, Audi popule stulte, qui non habes cor: quod videlicet opera Domini contempletur. Sed qua de causa amisit cor? Nimirum, quia, vt in Osea scri-
Oseæ 4. ptum est, Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor. Vnde est &
Isa.5. illud. Cithara, & lyra, & vinum in conuiuijs vestris, & opus Domini nõ respicitis, nec opera manuum eius consideratis.

Meditationis tempus, materia, &
Psal.66. scopus describitur Psal.66. Ait enim Propheta: Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui: & meditatus sum nocte cũ corde meo: & exercitabar, & scopebam spiritum meum. Quę Hieronymus sic vertit: Recogitabam dies antiquos, annos seculorum: Recordabar psalmorum meorum in nocte: cum corde meo loquebar: & scopebã spiritum meũ. Huc enim omnis oratio & meditatio nostra tendere debet, vt cordis puritatem & innocentiam consequamur.

De mysticis illis animalibus Eze-
Ezec.1. chiel ait, quòd facies eorum & pennę desuper extentę essent. Facies, quę pręcipua corporis nostri pars, magisque cõspicua est, operis nostri intentionem: pennę verò mentis eleuationem designant. Hoc ergo in sanctis viris pręcipuum esse debet, quòd omnis eorum intentio, omnis cogitatio ab infimis rebus abducta, ad cęlestia feratur: ita vt in operibus suis nihil aliud quàm placere Deo intendant: in cogitationibus uerò nihil aliud iuuet eos cogitare nisi Deum.

Ex alis, quas mystica illa Ezechielis animalia habebant, duabus uolabant, & duabus corpora sua tegebãt. Quid hoc nobis innuit? Sunt qui cogitationum suarum pennis ita ad sublimia eleuentur, vt moralis uitę virtutes (quibus in conuictu hominum utendum est) penè obliuiscantur. Sciant ergo tales, ita cogitationũ sanctarum studium partiri debere, vt alię ad cœlestia contemplanda, alię ad mores castè integraque formandos referantur: quo uidelicet ita cœlestibus rebus, quibus Deo uacant, intendant, vt curam sui, & uitę moderationem non abijciant, sed simili studio & ardore amplectantur.

Diuinorum operum cõsiderationem commendat Moses Deuter.4. his uerbis: Ne obliuiscaris uerborũ, quę uiderunt oculi tui, & ne excidãt de corde tuo omnibus diebus vitę tuę. Docebis ea filios ac nepotes tuos. Et infra: Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis. Quo uerbo sanctus uir perceptorum in eo itinere beneficiorum memoriam & assiduam meditationem commendat.

Affectus & propensiones animę à philosophis rerum gerendarum stimuli, ac ueluti calcaria esse perhibentur. Vnde non animalia modo (quę ratione carent) sed plerique etiam hominum affectuum impetum sequuntur. Sunt autem duplices affectus, alij qui ex corrupta natura vel cupiditate, alij qui à charitate & gratia oriuntur. Cęterùm in statu naturę integrę illi deerant, isti aderant: modò uerò in natura lapsa isti desũt, illi insunt. Vt amissos igitur eos (sine quibus

quibus spiritualis vita constare non potest) reuocemus, necessaria est primùm gratia, quæ naturam sanet, deinde pia consideratio, quæ rerum diuinarum dignitate ante mētis oculos posite, torpentes excitet affectus, & ad diuina erigat.

Contemplatio, vita actiua, & contemplatiua.

Gregor. MArthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna sunt actiuæ vitæ merita, sed contemplatiuæ potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur: quia actiuę vitę opera, cum corpore transeunt, contemplatiuę autem gaudia melius ex fine conualescunt. Greg. in mor.

Cum contemplationis arcem aliqui tenere desiderant, prius se in campo per exercitium operis probent: vt solicitè sciant, si nulla iam mala proximis irrogant, si irrogata à proximis æquaminiter portant: si obiectis bonis temporalibus, nequaquā mens lętitia soluitur, si subtractis non nimio mœrore sauciatur: ac deinde perpendant, si cùm ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secū rerum corporalium vmbras trahunt, vel forte tasse tractas manu discretionis abigunt. Greg. 6. mor.

Contēplatio nos quasi ab hoc mūdo mortuos sepelit: quia à terrenis de siderijs susceptos in intimis abscōdit. Greg. moral. lib. 6. c. 24.

Non est perfectus prędicator, qui vel propter contemplationis studia operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Ideò Dominus die operatur miracula, nocte pernoctat in oratione: docens prędicatores, vt quieti contemplantes sorbeant, quod erga proximos occupati refundant. Greg. vbi sup. c. 35.

Quidam in ipsa vocatione laboris grauius laborant: quia tanto deteriores cordis tumultus tolerant, quanto eis licentius ad cogitationes vacat. Greg. vbi supra.

Gregor. super illud Ezec. 1. Similitudo manus hominis subtus pennas eorum erat, sic ait: Quid per pennas animalium, nisi cōtemplationes possumus sentire sanctorum, quibus ad summa transuolāt, & terrena deserentes sese cœlestibus librant? Quid per manus, nisi operationes accipimus? Quia cum in proximi amore se dilatant, bona quę preualent, etiā corporaliter administrant? sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suę opera virtute contemplationis vincunt.

Super illud Iob: Elegit suspendium &c. Suspendium animę elegit, & mortē ossium, quia dū mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Gregor. ubi sup. lib. 8. cap. 18.

Contemplationem non perdit, qui eam dum perdit, inquirit. Greg. lib. 10. c. 19

Quidam sancti temporalia interdum gubernant, sed vacant intrinsecus, cùm exterius occupantur: & per amorem Deum intus soluni desiderāt, per timorem autem humiliter explent suum munus: cedunt Deo quem diligunt, hinc diligunt, hinc seruiunt: extra perstrepunt occupationes, intus in amore pacatissima quies tenetur: Sicut enim vigor mentis frę nat motus carnis: sic tumultus occupationis bene regit amor quietis. Possunt enim quieto animo exteriora ministrari, si peruerso nō appetunt: ideo sancti interdū tenēt quod fugiūt, exercent quod vitant. Greg. 18. mor. c. 29. Moral.

Sancti etiam si terrenis deseruire cogantur, studiosè ad cordis secreta refugiunt: & legem quasi in mon-

V te per-

te percipiunt, dum in contemplationis vertice diuinam voluntatem perscrutantur. Vnde est illud, In mõte saluum te fac, &c. Quare Moyses ingressus tabernaculum, Dominum consulebat: Ibi Dominus consuluitur, & quod agẽdum est publice, intus silenter auditur. Gregor. 2. moral. cap. 23.

Prius purgemus lugendo quod fecimus, & postea contemplemur gaudendo quod quæramus: Purgata enim mens superno lumine illustratur: per quod in gaudio securitatis absorbetur. Ibi mens superno rore aspergitur, contemplaturque se non sufficere ad id, ad quod rapta est: & veritatem sentiendo videt, quod nõ videt quantum sit: tanto enim ei magis appropinquat, quantò existimat se longius esse: quam nisi cõspiceret, nequaquam eam se conspicere non posse sentiret Greg. in li. 24. mor. c. 6.

Ad Dei visionem tendimus, si eũ in his quę fecit miramur: atque ideo per exteriora ad interiora perducimur. Gregor. 26. mor. cap. 8. Ibi multa de hac re.

In ipsis ijsdem Deum inuenit anima, per quæ eum reliquit: per ea reuocatur, per quæ cecidit. Ibi enim surgimus, vbi cecideramus. Grego. vbi sup. Ibidem etiã multa de hac re.

August. Volitanti ad te animæ multa sunt, quæ obstrepunt, iussu tuo Domine conticescant mihi omnia. Ipsa sibi anima mea sileat, omnia pertãseat, omnia quæ creata sunt, transcendat à se, & perueniat ad te, atque in te solo creatore omnium oculos fidei figat: tibi inhiet, tibi intendat, te meditetur, te contempletur, te sibi ante oculos ponat, te sub corde reuoluat verum & summum bonum, & gaudium sine fine mansurum. Multæ denique sunt contemplationes, quibus anima deuota tibi mirabiliter pascitur, sed in nulla earum ita delectatur & requiescit anima mea sicut in te, & quando te solum cogitat, & contemplatur. August. in Medita.

Spiritualis homo omnia iudicat, quia super omnia est, quando cum Deo est: Cum illo est autem quando purissimè intelligit, & tota charitate quod intelligit, diligit. Idem de ver. relig.

Ex tribus illis vitæ generibus, scilicet otioso, actuoso, & ex vtroque composito, quamuis salua fide quisque possit in quolibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna præmia peruenire, interest tamen quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat. Neque sic esse debet vnusquisque otiosus, vt in eodẽ otio vtilitatem non cogitet proximi: neque sic actuosus, vt contemplationem non requirat Dei. Idem de Ciuitate Dei.

Otium sanctum quęrit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ ac intuendæ vacandum est veritati. Idem ibidem.

Anima nostra sicut aquila alta petat, super nubes volet, renouatis splẽdescat exuuijs, cęlo volatus suos inferat, vbi in laqueos incidere non possit. Ambro. Ambro.

Contemplationis species quatuor sunt. Prima & maxima contemplatio est, admiratio diuinæ maiestatis: Bernar. hæc requirit cor purgatũ, vt à vitijs liberum, atque exoneratum peccatis facilè ad superna leuetur: interdum quoque per aliquas morulas stupore & extasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic: est enim intuẽs iudicia Dei: quò sanè pauido aspectu dum vehementius cõcutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat sapientiam, humilitatem seruat: Virtutum siquidem bonum quoddam & stabile fundamentum est humilitas: nempe si nutat illa, virtutum non nisi

nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur vel potius otiatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, solicitat amantem ad amorem benefactoris. De talibus, dicit Propheta: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt, & iustitia tua exultabunt. Psal.143.
Quarta quæ retrò sunt obliuiscens, in sola requiescit expectatione promissorum: quæ cùm sit meditatio æternitatis (siquidem quæ promittuntur æterna sunt) longanimitati animi & perseuerantiæ dat vigorem. Puto iam facilè est, quatuor nostra hęc illis quatuor Apostoli assignare: dum longitudinem, comprehendit meditatio promissorum: latitudinē, recordatio beneficiorum: sublimitatem, contemplatio maiestatis: profundum, inspectio iudiciorum. Ber. de consider.

Si quem fortè nostrum aliqua hora sic rapi, & sic abscondi contigerit, vt minimè auocet aut perturbet vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel certè (ea quę difficilius amouentur) irruentia imaginationum corporearum phantasmata: poterit quidem hic (cum ad nos redierit) gloriari & dicere: Introduxit me Rex in cubiculum suum. Idē super Cant.

Cant.1. Aliter sanè afficitur mens fructificans verbo, aliter fruens verbo: illic solicitat necessitas proximi, hic inuitat suauitas verbi: & quidem læta in prole mater, sed in amplexibus Spōsa lętior: chara pignora filiorum, sed oscula plus delectant. Idē super Cāt.

Bonum acquirit gradum, qui bene ministrauerit proximo: fortè meliorem, qui bene vacauerit Deo: optimum autē, qui perfectus est in vtroque. Idem in sermo.

Optimam partem elegit sibi Maria, licet non minoris fortasse meriti sit apud Deum humilis conuersatio Marthæ: sed de electione Mariæ laudatur: quoniam illa quidem omnino quantum ad nos spectat, nobis eligenda: hæc vero si iniungitur, patienter est toleranda. Idem ibidem.

Absit, vt qui Deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrum officialium vitam. Ibidem.

Noli nimis insistere oculis contemplationis: quia meliora sunt vbera prædicationis: Nam etsi Rachel formosior, Lia tamen fęcundior est. Idem super Cant. ser. 9.

Bono opere peracto, securius & facilius in contemplationis dormitur. Idem.

Actiua vita mundanis bene vtitur contemplatiua mundo renuncians, soli Deo uiuere delectatur. Isidor. de sum. bon. Isidor.

Super psal. Fac cum seruo tuo, &c. Iustum est, vt iugiter rogetur, qui si nō petatur, offenditur. Cassiodorus. Cassio.

Qui diligēter inspicere velit quid antiqui propter amorem sapientiæ pertulerint, quàm memoranda posteris virtutis suæ monumenta reliquerint: quamlibet suam diligentiā inferiorem esse videbit. Alij proiecerunt diuitias: alij acceptis iniurijs gaudebant: alij pęnas spreuerūt: alij contubernia hominum deserentes, vltimos recessus & secreta eremi penetrantes, se soli philosophiæ dedicabant: vt quantum mente & intelligentia à cæteris differrent, in ipsa locorum distantia demonstrarent: ne vna teneret habitatio quos non eadem sociebat intentio. Cuidam Philosopho referebat quidam dicens: Nunquid non vides quomodo te derident homines? Et ille: Ipsi me (inquit) derident, & eos asini. Cogita si potes quanti æstimauerit laudari ab ijs, à quibus nec vituperari timuit? Quid ergo nos propter diuinorum contemplationē facere per est? Hugo de Sancto Victo. lib. 3. Didasc. Hugo.

Abs te ipso atque ab omnibus pu-

Diony. rè abſcedendo, ad diuinæ caliginis radium ſublatis omnibus,& abſolutus ex omnibus euolabis. Diony. de Myſt.cap. 1.

Moſes Exod.19. primùm vt mundetur,admonetur: deinde vt ſeparetur ab immundis: deinde ſegregatur à turbis: ita contendit ad ſummitatem montis,vbi nō Deum videt, ſed locum in quo ſtetit.Idem ibidem.

Creata omnia linquens contemplator, ingreditur ignorationis myſticam caliginem: eò quòd nihil cognoſcit, ſupra ſenſum mentemque cognoſcens. Idem ibidem.

Simil. Ad hanc lucidam caliginem admitti oramus,vbi non videre,& non ſcire, eſt veraciter videre & ſcire, & eum,qui eſt ſuper omnia, ex omniū ablatione celebrare,ſicut imago pulchra in ligno aut lapide formata, per ablationem fit. Idem ibidē.ca.2.

Quanto ad altiora contendimus, tanto ipſo contuitu intelligibilium verba contrahi neceſſe eſt:ſicut contra deſcendentes,Pro quantitate deſcenſus ad congruam latitudinem oratio extenditur:poſt aſcenſum autem oratio obmuteſcit.Idem vbi ſupra cap.3.

Nazian. Gregor.Nazianzen. contemplatiuæ vitæ amorem ductus, ſe Epiſopī munus refugiſſe in Apologetico ſuo. 1.docet his verbis: Cùm tranquillæ vitæ, atque ab hominum frequentia ſemotæ, amore flagrarem, non tuli me imperiosè cogi, atque in medios tumultus contrudi, ab hacque vita perinde atque ab aſylo quodam per vim auelli. Nihil enim mihi fortunatius eo homine eſſe videbatur, qui clauſis compreſſiſque corporis ſenſibus,atque, extra carnem mundumque poſitus, in ſeque collectus (nec niſi ſumma neceſſitate impellente, quidquam humanarum rerum attingens, atque ſecum in ſe & cū Deo colloquens ſuperiorem rebus in aſpectum cadentibus vitam agit: diuinaſq; ſpecies & imagines puras ſemper, nec vllis terrenis & errabundis formis permixtas in ſeipſo circunfert, ac Dei rerumque diuinarum purum omnino ſpeculū eſt, indieſque efficitur, lucique lucem, obſcuriori videlicet clariorem adiungit,ac iam futuri æui bono fruitur,& cum Angelis verſatur, & licet adhuc in terris agens,terram deſerit, atque à ſpiritu in cœlo collocatur. Si quis veſtrum hoc amore correptus tenetur,quid dicam intelligit,atque affectui ei, in quem tum incidit, facilè ignoſcet.

Omnia aliorum cauſa generata;vt fructus atque fruges quas terra gignit animantium cauſa:animātes autem hominum: vt equum vehendi cauſa, arandi bouem,venandi & cuſtodiendi canem: ipſe autem homo ortus eſt ad mundum contemplandum & imitandum. Idem.2. de nat. Deo. Cicero.

Vt ad curſum equus, ad aradandum bos, ad indagandum canis: ſic homo ad duas, intelligendum & agendum natus eſt, tanquam mortalis Deus. Cicer. de finib.

Cùm animis cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentia diſceſſerit, voluptatemque ſicut labem aliquam decoris oppreſſerit, omnem mortis doloriſque timorem effugerit, quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cùm cœlum, terras, maria rerumque omnium naturam perſpexerit,eaq; vnde generata, quo recurrant,quando,quomodo obitura, quid in his mortale & caducū, quid diuinum & æternum ſit viderit: ipſumque ea moderantē & regentē penè prehenderit: ſeſeque non vnis circundatū mœnibus,popularē alicuius definiti loci, ſed ciuem totius mūdi, quaſi vnius orbis agnouerit: in hac ille magnificentia rerum, atque in hoc conſpectu & cognitione naturæ

Dij immortales, quàm seipse noscet (quod Apollo pcepit Phythi[a]) quàm contemnet? quàm despiciet? quam pro nihilo putabit ea, quæ uulgò ducuntur amplissima? Idem .1. de legibus.

Vide etiam multa & ea quidē præclara apud Senecam in Collectaneis nostris, in uerbo, Contemplatio naturæ.

COLLE. ¶ Qui diuiuarum rerum contemplationi addicti & quasi consecrati sunt, externis occupationibus (nisi cùm charitatis aut obedientiæ necessitas urget) uelut sale uti debet, cuius modica potio cibos condit, magna uerò, insipidos reddit. Immodicis enim occupationibus obruitur animus, & à statu suo depellitur. Vnde Dominus, Martha, Martha, solicita es, &c.

Sunt in artibus summa quædam ac difficilia, quæ nisi maxima cura & attentione perfici non possunt. At in usu uirtutum magnum quiddam & arduum est, mētem ab omnibus terrenis curis abductam in Deum attolere: quem solum intellectus nostri apex attingit: quò cum peruenerit, mutato nomine, nō tam intellectus, quàm intelligentia nuncupatur. Ad hunc autem altissimum ascensum cùm alia multa, tum præcipuè duplex ieiuniū, corporis uidelicet & animæ exigitur. Corporis quidem, ut omnes animæ uires in Deum ferantur, ne aliæ in palatio, aliæ in culina uersentur. Animæ uerò ieiunium est, ut non modò à terrenis affectibus, sed à corporearum rerum imaginibus ieiuna, purum Deum pura mente contēpletur. Ad quod præstandum necesse est, ut orationis tempore homo magna cura & studio terrena omnia transcendat, uacua mēte ad diuinarum rerum contemplationem assurgat.

Minora astra ab aspectu Solis & splendorem & uirtutem accipiunt. Sic homo dum Deum aspicit, lucem ab eo & gratiam recipit. Tunc uerò Deū aspicere dicitur, cùm intellectū & uoluntatem ipsam eleuat, & quasi ante illum expandit. Hæ namque duæ animæ nostræ uires ad Deum usque pertingunt, & ab eo illustrantur.

Intra sanctuarium Domini erat quidem in medio candelabrum, à sinistris uero mensa cum panibus, à dextris autem altare aureum, in quo thus adolebatur. Et quidem per candelabrum, rectè fidei lucernā intelligimus: cui duplicia adiacēt opera: altera quæ ad actiuā, altera quę ad contēplatiuā uitam pertinent: quæ non incommodè per hanc mensam & altare aureum designantur. Mensa enim propositionis panū eos rectè figurat, qui frangūt esurienti panem suum, & actiuæ uitæ operibus uacant: altare autē aureū eos designat, qui orationi & rerum cœlestium contemplationi se totos addixerunt. Sicut .n. altare hoc nulli vsui, nisi ad solū thuris suffitū deseruiebat: ita sunt sanctorum multi, qui ab omni rerum humanarum commercio separati, soli rerum diuinarum contēplationi perpetuo uacant: quales sancti Anachoritæ olim fuerunt, qui in solitudine degentes cœlestem in terris uitam agebant. Quisquis ergo se ita à mūdo separauit, & cęlestibus rebus addixit, altare aureum est, quod est ante oculos Domini.

De studio sapientiæ atque diuinæ contemplationis arbitror accipienda illa Salomonis uerba: Lętare cum muliere adolescentiæ tuę: ceruа charissima & gratissimus hinnulus (uidelicet Spiritus sancti gaudium quod à sapientia proficiscitur) ubera eius inebrient te omni tēpore, & in amicitia eius delectare iugiter. Vbera uero hęc fructus illi sunt, ad quos eadem nos sapientiam inuitat, cùm ait: Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Prou.5. Eccl.24.

Mulierem autem adolescentiæ appellari hoc in loco sapientiam, satis indicat idem Salomon Prouerb. 7. cùm ait: Dic sapientię soror mea es, & prudentiam voca amicã tuam. Et Sap. 8. dicitur. Hanc amaui & exquisiui eam à iuuẽtute mea, & quæsiui Sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius. Et mox: Præposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuendum, sciens quoniam communicabit mecum de bonis suis, & erit allocutio cogitationis & tædij mei: hoc est, me in huius ærumnosæ vitæ miserijs cõsolabitur, & omne ab animo meo fastidium atque tædium discutiet.

Hoc maximè cuique piorum propositum esse debet, vt quantum per huius vitæ occupationes licuerit, se totum diuinis laudibus, cœlestiumq; rerum cõtemplationi addicat, illamque Dauidis vocem toto corde vsurpet. Psal. 26. Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini. o. d. v. m. Vt videam voluntatẽ Domini, vel (ut Hiero. ex Hebr. vertit) vt videam pulchritudinem Domini, & attendam ad templum eius. Veræ autem cõtemplationis munus est, diuinæ pulchritudinis specie animum pascere & oblectare. Idẽ quoq; Psal. 33. præ se fert illa vox, Benedicam Dominum in omni tempore, &c. Et, Psal. 70. Repleatur os meum laude. Et, Psal. 15. Proponebam Dominũ in conspectu meo semper. Psal. 118. Et, Quomodo dilexi, &c. tota die meditatio mea est. Ideoque viri iusti officium esse describitur, meditari in lege Domini die ac nocte.

Psal. 1. Qua animi submissione & pudore se fidelis anima erga Sponsum Christum gerere debeat, quando dulciter cum illo agit, & ad eius vocatur amplexus, insinuat Sponsus ipse Cant. 4. cùm ait. Sicut fragmen mali punici genæ tuæ, &c. Genarum namq; lenis rubor, pudoris & submissionis indicium est: quo nomine Sponsa cõmendatur, quod hoc pudore suffusa sese illi submittat. Meritò autẽ humilis, verecunda & (vt ita dicam) rubore perfusa, coram Sponso assistit Ecclesia, quando admirabilem Sponsi dignationem, beneficiaque innumera & maxima erga se cõtemplatur, cùm tamen ipsa nõ habeat vnde illi vicem reddere, aut gratias persoluere dignas valeat.

Rachel decora nitet facie, Lia verò lippis est oculis: vt intelligamus, animæ puritatem, contemplatiuam vitam sectantibus propriã & familiarem esse. Quo nomine à uero Iacob, videlicet animarũ Sponso Christo, magnopere diliguntur. Lia verò, idest, actiuorum vita lippitudine laborat oculorum, quam ex hominũ consuetudine terrenarumque rerum cõmercio contrahit. Sicut enim (Aristotele autore) altissimarum rerum contemplatio intellectus aciem nobilitat & acuit: ita inferiorum rerũ cõsideratio deijcit ac hebetat. Vnde Mathematici Lunæ maculam quæ in ea conspicitur, ex terrarum confinio illi contingere testantur. Quo minus mirandum est, si actiuorum facies, oculorum lippitudine aliquo modo suffundatur, quæ proximorum charitate ducta, terrenis sæpe negotijs implicatur, & cum sæculi hominibus agit.

Multa vi precum, multisq; rationibus vix filij Israel patri persuadere potuerunt, ut à se amãtissimum filiũ Beniamin dimitteret ut cum illis in Aegyptum empturus frumenta pergeret. Quid enim nõ fecit pius senex, quò à dilectissimi filij complexu non diuelleretur? At Beniamin diuinæ cõ- Deu. 33. tẽplationis, quietẽ & delicias repræsentat: vtpote de quo scriptum sit, Beniamin amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. His enĩ verbis, diuinæ contemplationis munus declara-

declaratur. Cùm ergo pater adeò ægre hunc à se filium dimittit, hoc planè docet, ut quisquis diuinarum rerũ contemplationi addictus est, quiduis potius patiatur, quàm à diuinæ contemplationis studio (nisi vrgente ꝓximi necessitate, vel maiorũ obedientia) diuelli. Quod quidem (vt alios omittam) B. Franciscus exemplo suo docuit, qui ab hoc officio ad animarum lucra captanda, nisi deuota oratione prçuia, & magno habito consilio, accedere noluit, ne ab huius Beniamin complexu separaretur. Palladius verò memorat, quendam ex sanctis Anachoritis, cùm ad Episcopi munus obeundum à populo peteretur, alteram aurem sibi abscidisse, ne sic mutilus ordinaretur. Cumque adhuc populus ex ordinatoris iussu fugientem sequeretur, conuersus ad illum iurauit, se (si adhuc instarent) linguam etiam abscissurum. Hoc autem uir sanctus diuini Spiritus impulsũ (quod aliàs non licebat) fecisse credendus est. Id autem fecit, non ob hoc solũ, quòd Episcopi munus formidaret, sed ne dilectæ solitudinis cõtemplatione & quiete careret.

Quibus virtutum gradibus ad cõtemplationis arcem, & diuinas illuminationes pueniatur, initio statim mundi in quatuor dierum operibus (vt Hugo de S. Victore ait) quodãmodo adumbratũ fuit. Primo namque die fit lux, qua homo à Deo illuminatus, viam ueritatis agnoscit. Secundo fit firmamentũ: per quod firmissimum non peccandi propositũ intelligimus: quod quidem magna Christianæ uitæ portio est. Tertio, congregantur aquç in locum unum: quum fluxi & uagi motus animæ nostræ, rationis atque timoris Domini imperio coercentur. Ait enim Apostolus. Si secundum carnem uixeritis, moriemini: si autẽ spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Hic autem tertius dies officium continet mortificationis. Post quem deinceps quarto die creatur Sol: quo mens diuinis illuminationibus irradiata, inuisibilia contemplatur. Ad hunc autem diem sine aliorum antecessione velle peruenire, perinde est atq; id, quod aiunt per saltum ad sacros ordines promoueri. (Rom. 8.)

Accedite, inquit Propheta, ad eũ, & illuminamini. Sic Moses in montem ascendens, & cum Deo uersans, ab eo didicit, quemadmodum illi tabernaculum fabricare deberet. Ad hunc ergo modum, mens quæ terrena despiciens ad Deum eleuatur, ab eo discit, qua ratione seipsam dignũ Deo tabernaculum prçparet. (Psal. 33.)

Præparatio animi ad orandum.

INtentioni animç si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nam quò extra se spargi ꝓpter disciplinam mens non potest, eo supra se intendere per profectũ potest: quia & in altum crescere arbor cogitur, quç per ramos distendi prohibetur. Gregor. in Moral. (Gregor. Simil.)

Mens mutabilitatis suæ põdere ad aliud semper impellitur, quàm est: & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneatur, semper in deteriora dilabitur. Gregor. ubi supra.

Greg. super illud Iob. Per somniũ in uisione, &c. sic ait: Dei secreta non cognoscimus, si uigilemus in desiderijs terrenis. Vnde Moyses in iteriori deserto Deum uidet, & in montem ducitur, ut cum Deo loquatur. 23. Mor. cap. 29 Lege hoc aureum cap. (Iob 33.)

Ad ipsum Deum cogitandũ, sicut dignum est ab hoĩe cogitari Deum, quanta impediũt, ueluti interpellantia, de necessitate corruptionis humanç? quanta reuocãt? quanta à sublimi intentione detorquẽt? quãta interpellant? Quç turba phãtasinatũ? q populi suggestionum? Totum hoc ĩ corde humano, tanquã de uermibus huius corruptionis scatet. Aug. sup. Ps. 112. (August.)

Attende & vide quanta agũtur in corde humano, & quemadmodum ipsæ plerunque orationes impediantur vanis cogitationibus, ita vt vix stet cor ad Deum suũ. Vult se tenere vt stet, & quodammodo fugit à se, nec inuenit cãcellos, quibus se includat, aut obices quibus retineat auolationes suas, & vagos quosdã motus, & stet iucundari à Deo suo. Vix est vt occurrat stabilis oratio inter multas orationes. Diceret vnusquisque sibi contingere, & alteri non contingere, nisi inueniremus ĩ scripturis Dei Dauid orantem quodam in loco & dicentem: Quoniam inueni Domine cor méum, vt orarem ad te. Inuenire se dixit cor suum, quasi soleret ab eo fugere: & ille sequi quasi fugitiuum, & non posse comprehendere, & clãmare ad Dominũ: Quoniã cor meũ dereliquit me. Itaque fratres mei, attendentes quod hic ait. Suauis es tu & mitis, videor mihi videre ad hoc dixisse mitem Deũ, quia patitur ista nostra, & expectat tamẽ à nobis orationẽ vt perficiat nos: & quando illi eã dederimus, accipit gratè, & exaudit: nec meminit tantas quas inconditè fundimus, & accipit vnam quã vix inuenimus. August. super psa. 85.

2.Reg.7.

Si enim Angeli te adorātes & laudantes tremunt mira exultatione repleti: ego peccator dum tibi assisto, laudes dico, sacrificiũ offero, cur nõ corde paueo? vultu palleo? labijs tremo? toto corpore inhorresco? subque obortis lachrymis corã te indesinenter lugeo? Volo, sed non valeo, quia nequeo quod desidero. Hinc enim mecum vehementer admiror, dum te nimis terribilem oculis fidei cerno. Sed quis hoc sine ope gratiæ tuæ? Vniuersa enim salus nostra, magna misericordia tua. Miserum me, quomodo sic insensata facta est anima mea, vt non terreatur terrore nimio, dum stat ante Deum, & suas illi laudes decantat? Miserum me, quomodo sic induruit cor meum, vt oculi mei non indesinenter producant flumina lachrymarum, dum conseruus sermocinatur coram Domino suo, homo cum Deo, creatura cum creatore, qui factus est ex limo, cum eo qui omnia fecit ex nihilo? Aug. in Medita.

Iuge silentium, & ab omni strepitu sęcularium perpetua quies, cogit cęlestia meditari. Ber. in epist. Bernar.

Intentiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora mea, venite ascendamus in montem vbi Dominus videt, vel videtur. Curæ, solicitudines, anxietates, pęnę, seruitutes, expectate me hic cũ asino corpore isto, donec ego cum puero, ratione scilicet & intelligentia, vsque illuc properantes, reuertamur ad vos: reuertemur enim, & heu reuertemur quam citò. Idem de amore Dei.

Viscus contemplationis est amor possessionum, affectus cognationis, cupiditas honoris, & voluptas carnis quibus anima inuiscatur, & irretitur, vt pennis contemplationis per plateas supernæ Sion discurrere possit. Idem in Medit.

COLL.

¶ Et vocaberis (inquit) sabbatum delicatum. Hæc dies sabbati ad vacandum Deo, ac diuina meditanda instituta est. Dictu autem mirum est, quàm arduum ac difficile pijs etiam hominibus sit, mentem à terrenis ad cœlestia perfectè eleuare. Non enim à peccatis solum vel leuissimis (quæ feruorem charitatis tepefaciunt) sed à multis etiam alijs, quæ quamuis peccata non sint, mentem tamen distrahunt, & ab interna illa vacatione vel auocãt, vel impediũt, abstinendum est. Ideò non mirum, si sabbatum delicatum Dñs à nobis exigat: quod videlicet delicatè, hoc est, non segniter aut oscitanter, Esai. 58.

ſcitanter, ſed magna cura & attentione quod in eo præcipitur, agendum ſit.

Quanta puritate & ſtudio niti deceat eum, qui ſe totũ diuinę pulchritudinis contemplationi addixit, hoc argumẽto vtcunque intelligi poteſt. Conſtat res oẽs quæ in mundo ſunt, in duas veluti Sphæras diuidi: alterã rerum ſpiritualium, alterã corporalium. Et in corporalibus quidem materia prima eſt infimum, homo verò ſupremum: in ſpiritualibus autẽ homo eſt infimum, & altiſſima intelligentia, quæ infra Deũ eſt, ſupremũ. Homo enim velut in vmbra infimæ intelligentię cõditus eſſe dicitur. Cęterùm quò ſuprema illa intelligentia ſublimior, & Deo propior eſt, eò clarius diuinam ſpeciem contemplatur. quò verò diſtantior, eò & obſcurius. Quò fit, vt anima rationalis, quæ in hoc ordine infima eſt: corporis & peccati põdere depreſſa, diuina etiã gratia ſuffulta, difficulter ſe ad hanc tantã lucem attollere poſſit, Corpus enim qđ corrũpitur, aggrauat aĩam quemadmodũ, aggrauaretur aquila, ſi maſſam plumbeam pedibus ligatam circunferre volando cogeretur. Quam ob cauſam Ariſtot. ſapientiã, hoc eſt, diuinarum rerum cognitionem, dixit eſſe diuinam poſſeſſionẽ: quoniam (vt ipſe ait) natura hominis multipliciter ſerua, & ĩfinitis penè curis & neceſſitatibus obnoxia; non poteſt ſe totã ſapiẽtię ſtudio tradere: quod ad eam conſequendam neceſſarium eſt. Ex quo patet, quãta cura & ſtudio puritati cordis incumbere debeat, qui in hoc pulcherimo ſtudio exerceri cupit, vt virtute, induſtria, & diuina gratia ſuppleat, quod infirma natura non præſtat.

Simili. Ariſtot.

Moyſes ſolus aſcendit in montem cum Deo locuturus: & nec homo, neque beſtia ad hunc locum accedere permittitur. Ac deinde, quò maior adhuc ſolitudo eſſet, ſolitudini caligo additur, quę corporea cũcta à cõſpectu orãtis auferret. Similiq; rõne ſacerdos ſanctuariũ ingrediẽs, fumo thuris locũ tenebris obducere iubetur, vt cũ Deo locuturus, nihil aliud quã Deũ cogitaret. His autem rebus admonemur, tantã eſſe debere ſpiritualẽ ſolitudinẽ orãtis, vt nõ ſolũ ab omni extraneo affectu, ſed ab omni etiã peregrino phantaſmate alienus ſit. Hoc enim eſt ſilentiũ illud quod fit in cęlo, cùm arcana Dei ſancti cõtemplatur. De quo Diuus Auguſt. in Meditatio. Sileat, ĩquit, aĩę meę oĩa, ſileat aĩa mea ſibi ipſi. Hinc ille ſomnus, quẽ amãtiſſimus Spõſus in Spõſa ſua cupit nõ inter turbari cùm ait: Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas ceruoſq; cãporũ, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectum, donec ipſa velit. Sicut enim parentes ægrotante filio, ſi ſomnum fortè ſalutarem carpit, obſeruare ſtudioſe ſolent, ne aliquo domeſticorum ſtrepitu ſomnus ille intercidatur: ita cęleſtis Sponſus, anima in illo dulciter quieſcente & obdormiente, diligenter curat, ne ſalutaris iſte ac vitalis ſomnus intercipiatur. Quid autem tali Sponſo dulcius? quid amantius? qui tali ſtudio, aliq; adiuratione ſaluti & incolumitati ſuorum proſpicit?

Auguſt. Cant. 2. Simili.

Quid eſt quod in oratione cor noſtrum tam multis imaginibus & cogitationibus infeſtatur? Tres huic rei præcipuæ cauſæ mihi eſſe videntur. Prima eſt, inſtabilitas imaginationis noſtrę, quę (ſicut appetitus ipſe) p peccatũ ita grauiter læſa fuit. Quo fit, vt frequẽtiſſimè eius imperio reluctetur, & vix vbi iubetur ſtare, diu hęreat. Quo quidem morbo (ſicut in alijs naturę ęgritudinibus) quidam grauius, quidam verò leuius laborãt. Altera cauſa eſt, aſſidua terrenarum rerum meditatio atque tractatio: facilè quippe homo ad aſſueta rapitur. Sic videmus catellos, cum in aliam domum ab ea, in qua nutriti ſunt, transferun-

Simili.

transferuntur, protinus ad priorem regredi. Cui malo assidua lectione, & meditatione scripturarum sanctarum subueniendum est, vt omnis videlicet enarratio nostra sit in præceptis altissimi. Tertia verò causa est, charitatis,& dulcedinis diuinæ (quę charitatis comes est) siue imperfectio siue defectus. Scitum enim est illud Poetæ: Trahit sua quemque voluptas. Natura quippe (vt Aristo. ait) maximè appetit delectabilia,& fugit tristia. Quo fit, vt glutinū cogitationis delectatio sit cordis: quæ facit, vt homo immobilis hæreat ijs quę diligit, & in quibus vehementer oblectatur.

Profunda intellectus speculatio, circa philosophicas disciplinas, deuotionis affectum magis impedit, quàm quæuis corporalis exercitatio. Hæc enim si non multū aut laboris, aut attentionis exigat, non impedit, quominus & intellectū & affectum, pius homo eleuare possit in Deū. Vnde monachi in Aegypto (vt Cassian' ait) operantes manibus suis ab oratione non cessabant. Cæterum philosophica speculatio totam intellectus nostri vim ad se trahit, & quodāmodo ebibit. Intellectu aūt ita occupato, affectus nō habet à quo in Deum dirigatur,& excitetur: atq; ita mens sterilis,& ieiuna manet, dum intellectus circa alia peregrinatur. Et hoc forsitā in causa est, vt simplices & rudes viri, fęminæque deuotiores interdū, quàm aliqui viri docti reperiantur, vt D.Tho. ait: quod quidē non literarū, sed hominis vitio tribuendū esse, idem sanctus doctor asserit. Cassia.

Simili. Vt commodius, ita & facilius est, quotidie Deo vacare,& se ītra se colligere, quàm rarò id facere. Cithara quæ assiduè artificis manu pulsatur, minimo negotio ad hoc ipsum paratur: quę verò diu siluit, vix longo spatio ad hoc instruitur: sic igitur q assiduè orat, facilè putā mentē in Deū leuat: qui verò hoc diu distulit, varijs terrenarū rerū (quibus assueuit) imaginibus infestatur, & ab interna vacatione & silentio auocatur. Itaq; cū in cęlū mentē attollere nititur, in ipso conatu, à terrenis curis & cogitationibus ad terram trahitur. Hinc Spōsa domo egressa, per plateas Spōsum quærēs, à vigilibus ciuitatis percutitur, laceratur, & spoliatur. Similes enim iniurias intra se anima patitur, cùm internę solitudinis & silētij domo egressa, & negotijs sęcularibus implicata, Sponsum quærere, & ad cęlestia nititur aduolare. Cant. 3.

Animum feriatum & vacātem ad rerum diuinarum cōtemplationem requiri, declarāt illa Domini verba: Vacate & videte quoniam ego sum Deus. Vnde scriptum est, Sapiētiam scribe in tempore vacuitatis. Et, Qui minoratur actu, perficiet sapiētiam. Eccl. 38. Ibidem.

Pro eo qđ nos legimus, respexit in orationē humiliū, Hiero. vertit, Respexit in orationē vacui, hoc est, egeni,& oī humana ope destituti. Idem aūt alibi significauit cùm ait: Erue à framea Deus aīam meā, & de manu canis vnicā meā. Pro quo idē vertit. Solitariā meā: quod eūdem sensum reddit. Significat enim se omnibus pręsidijs nudatū, solius Dei ope niti. Possumus etiam vacui nomine eos intelligere, qui mundas preces ab oī affectuum,& cogitationum, & imaginū terrenarū fæce purgatas Deo offerūt. Hæc enim vel pręcipua præparatio animi ad orandum est. Psal. 101. Psal. 21.

Properantem Mosem ad videndū rubum, Dominus qui in eo erat, conpescuit dicens, Solue calciamenta de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est. Quicūque ergo Deū adire cupis, quicquid terrenum & mortale est, seponere primū debes. Hoc sibi dictum putet quisquis Dominum oraturus accedit quem idē ipse Moyses cunctis obsecrationibus nostris præsentem esse ait. Magna Exod. 3. Deut. 4.

na

na ergo animi puritate ad hoc officium accedendum est, & illud implendum: Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso mentis tuæ ostio (ne quid in eam terrenum eo tempore ingrediatur) ora Patrem tuum in abscondito. Matth.6.

Quid spiritui nostro cum terrena substantia? Cur non potius spiritualia & quærit & sapit? Verùm corpus quod corrumpitur aggrauat animam: & terrena inhabitatio &c. Necessitates multæ corporis detinent nos. Viscus quidam praui desiderij & delectationis terrenæ mentem nostram ad cœlestia aspirantem retrahere nititur. Referuntur autem à D. Bernardo quatuor velut compedes animæ nostræ: nempe necessitas, vanitas, curiositas, & voluptas. Singula quæque horum vt cordis nostri puritatem inficiunt, ita ascensum in cœlum impediunt. Sapien.9 Bernar.

Præcepit Dominus in lege post Nadab & Abiu incendium, vt vinum & omne quod inebriare posset, non biberent sacerdotes, quoties illis ad altaris ministerium accedendum esset. Quo intelligimus, magna nos præparatione, sobrietate, ac religione parari debere, quoties ad orandum Dominum, & vitulos labiorum confitentium nomini eius, hoc est, spirituales hostias offerendas accedimus. Leui.10.

Propter hoc enim dictum est, Psallite sapienter. Magnum est, hominem cum Deo colloqui: maius erga diuina affici, & eorum gustu, delectari, maximum verò quod à Deo petieris impetrare: quæ tria ad orationis virtutam pertinent. Psal.46.

Deuotio, deuotionis adiumenta & impedimenta, &c.

Gregor. Vnumquemque electum suum diuina gratia tunc magis erudiendo custodit, cùm eum quasi per vices deserit. Greg. in mor. Luc. 8, dicitur cuidam sanato, Redi in domum tuam, cùm ille vellet sequi Dominum: vt ex dilati amoris desiderio meritum retributionis augeret. In abscendendo enim maiestatis suæ gloriam amoris sui vim Dominus per æstum desiderij auget. Greg. in mor. lib. 16. c. 13.

Si habet animus vnde delectetur exterius, sine delicijs manet interius. Aug. super Ioan. August.

Vbi crapulam ructantis inter pocula senserit Christus, vina sua dulciora super mel & fauum mentiri propinare non dignatur. Vbi curiosa ciborum diuersitas, vbi diuitus suppellectilis discolor varietas oculos pariter pascit & ventrem, cœlestis panis ieiunam deserit mentem. Bernar. in epist. Bernar.

Tria sunt quæ vagam mentem stabilem faciunt, vigiliæ, meditatio, & oratio: quarum assiduitus & iugis intentio confert animæ stabilem firmitatem. Ioan. Cassian. Cassia.

Quoties anima seipsam prodiderit caloremque illum amabilem ac beatissimum amiserit, inquirat diligenter, qua ex causa id sibi contigerit, ac aduersus illam bellum omne ac studium summis viribus resumat: neque enim poterit per aliam portam illum reuocare, nisi per quam egressus est. Ioan. Clima. Clima.

Quoties anima nihil etiam curantibus vel studiose operantibus nobis in lachrymas vi secretæ compunctionis excitata in solo fletu requieuerit, curramus solicite. Dominus enim nō vocatus aduenit, spongiamque diuini mœroris & refrigerij, piarumque lachrymarum aquas nobis clemēs porrigit, quibus deleantur scelera chirographi nostri. Serua eam vt pupillam oculi tui, donec sponte abeat. Longè enim maior est huiusmodi compunctionis vis, quàm eius quā studio nostro & labore quæsiuimus. Idem de Luct. cap. 7.

Quidam

Quidam honesti huius boni probat' operari' ista mihi de se narrauit. Cùm (inquit) sæpius studiose instituerem aduersus inanem gloriam, siue iracundiam, siue ventris saturitatem omnino bellum gerere, luctus ratio subclamans mihi intrinsecus attestabatur. Noli inani gloria efferri, nam recedam abs te. Similiter quoque in alijs perturbationibus dicebāt: Cui ego, nunquam aiebam, tibi ero inobediens, donec me Christo Domino sistas. Idem ibidem.

Abscondit seipsam infantis mater: quem si se videri anxie inquirere, gaudio afficitur: sicque illum instruit sibi adhærere iugiter, affectumque sui altius infanti imprimit, eumque ad se amandum ardentius inuitat, Ibidem.

Verbum vnum nonnunquam dissoluit luctum: mirum uerò si unumquodque uerbum rursus illum reuocare, postquam auolauerit, possit, Ibidem.

COLLE ¶ Vnguentum quod curandis vulneribus adhibetur, diu ijsdem hærere debet, quò sanitatem afferre possit.

Simil. Cùm ergo vnguentum animę uulnera sanans, & suauissimo odore carnis nostræ fœtorem consumens, deuotio sit, quæ ex oratione atque meditatione procedit, diutius orationi instandum, & in ea perseuerandum est, vt spiritualis sanitatis & virtutis eius participes reddamur.

4.Re.19. Quod saluatum fuerit de Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Hoc autem spiritualiter efficit Dominus, cùm aliquando charitatis feruorem nobis subtrahit, aliquando uerò auget: modò nos deserere videtur, modo rursum visitat, sicut scriptum est, Visitas eum diluculo, & subitò probas illum. Altero enim nobis diffidere, altero illi fidere docemur: & altero quidem in humilitate radicamur, altero vero in charitate adolescimus: utrumque enim ad spiritualem uitæ profectum maximè necessarium est.

Psal.124 Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Aqua deuotio est, quæ in terram cordis nostri effusa, omnes uirtutum plantas rigat. Eius enim munus est, ad omnia Dei obsequia & uirtutum officia alacrem hominem reddere. Quare quemadmodum horto arboribus consito, prima cura est, ad eas irrigādas puteum fodere, aut aliunde aquā deriuare, ne labor omnis irritus sit: ita quisquis virtutum plantas excolere ardenti desiderio cupit: deuotionis quoque exercitia colere debet, quibus virtutum plantas alat, atque sustentet.

Gen.42. Ioseph ad fratres suos quasi ad alienos durius loquebatur, cùm tamen eos fraterno complecteretur amore. Hoc ipsum Dominus cum pijs hominibus agere solet. Aliquando enim illis se uelut mulieri Samaritanæ exhibet, dum non rogatus ultrò ipse rogat, & inuitat, & uisitationis suę gratiam vel non petentibus offert. Aliquando verò ita se cum illis gerit, quemadmodum cum muliere Cananea, cui post multas lachrymas & preces, tandem præstitit quod poposcit.

Prou.4. Omni custodia seruandum esse cor nostrum Salomon docet. Quare? Nimirum quia de corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, &c. Rursumque à corde vita procedit. Quale enim cor, talia sunt & verba, & opera quæ à corde proficiscuntur. Quapropter quisquis vitam suā rectè instituere velit, non contentus externis uirtutibus, magnam quoque, imò primam cordis sui curam habeat. Si enim hepar calido humore exæstuans, flammas in faciem manusque diffundit: non ad modum refert,

Simil.

externa hæc membra aquis refrigerare, nisi ipsum caloris fontem extinguas. Si terra in qua virgulta plantare vis sentibus atque dumis plena est, parum prodest spinarum ramos abscindere, si earum radices protinus germinaturæ in terra defixæ manent. At verò medicina cordis nostri deuotio est: quæ propterea vnguentum appellatur, quoniam eius vulneribus medetur. Deuotio enim cupiditatum nostrarum incendium temperat, vires carnis debilitat, robur & fortitudinem tribuit, sancta desideria acuit, intellectum illuminat, spiritualem lętitiam auget, qua dilatatum cor diuinorum mandatorum celeriter viam currit. De his verò qui externa solum opera sine vlla interna pietate sectãtur Hieremias ait, Prope es es tu ori eorum, & longe à renibus
Hier. 12 bus eorum. Et rursum, Et dilexerunt
Psal. 77 eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei, cor autem eorum non erat rectum cum eo, &c.

Qui deuotioni student, non modò cùm ad orandum aut meditandum accedit, sed multò ante in omnibus temporibus atque negotijs eam captare debet. Id autem fit, cũm vbique mentem ad Deum eleuamus, & puritati cordis diligenter studemus. Hoc autem prçstabat sancta illa mulier, de
Prou. 31 qua scriptum est, Facta est quasi nauis institoris, de longe portans panem suum. Panis enim quo anima in spirituali vita alitur, deuotio est: quam de longe trahimus, cùm non modò orationis tempore, sed multò ante, hoc est, in omni tempore atque negotio illam studiose quærimus. Huius verò studij neglectus, præcipua spiritualis ariditatis causa esse solet.

Quod frequenter Dominus consolationis atque dulcedinis suæ præsentiam pijs hominibus subtrahat, quidque illis hoc tempore faciendum sit, longa oratione Sponsa Cant. 3. describit his verbis, In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum & non inueni &c. Lectulus quietis & deliciarum locus est: in quo loco Sponsa quærit Sponsum, cùm in intimo cordis sui otio atque silentio (vbi eius delicijs & amplexibus frui solet) illum quærit. Et quærit per noctes, quando videlicet clausis ad omnes curas & cogitationes terrenas mentis oculis, ad illum toto corde atque conatu amplectendum solito more se erigit. Sed nec sic tamen illum inuenit, quem aliàs in hoc lecto inuenire solita fuit. Quid igitur hoc tempore fidelis anima agere debet? Subdit protinus, Surgam, videlicet amoris impatiens, & circuibo ciuitatem &c. Non enim inerti otio dissolui hoc tẽpore debet: sed excusso omni torpore atque dormitantia, alacri animo excitare se ad omnia virtutis opera & consueta exercitia debet: & cum Propheta dicere, Si dedero somnum oculis meis &c. donec inueniam locum
Domino. Qui etiam ad illum clamet Psal. 131
clamore grandi in toto corde suo, illa Sponsæ verba repetens, Reuertere, reuertere dilecte mi: similis esto capreæ hinnuloque ceruorum super mõtes Bethel. Cõduplicatio verbi, affectùs & desiderij vim ostendit: quod tamen magis similitudo sequens declarat: quando illum ea celeritate, & cursu ad se regredi postulat, qua hinnulus ceruorum super montes Bethel. Sed neque his clamoribus contenta, per vicos & plateas ciuitatis Sponsum quærit. Qui tamen sæpe internæ consolationis spiritualisque lætitię ad tempus gratiã subtrahit, quod velit aliquando proximorum necessitatibus Sponsam suam deseruire, & à pio charitatis otio ad necessarium eiusdem nogotium transire. Quod tamen prudenter & cautè faciendum est, ne sub hoc obtentu, interna contemplationis exercitia prorsus deserantur. Sed danda opera est, vt

quemadmo-

quemadmodum sancta illa Ezechielis animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis: ita nos promptissimo & celeri animo ad vtraque munera, interna scilicet & externa progrediamur & regrediamur: non laboris interni solatium in externis operibus requirentes, sed solum Sponsi obsequiū vtrobique captantes. Vigiles quoque, qui custodiunt ciuitatem, hoc tempore consulendi & interrogandi sunt: hoc est, pastores & doctores Ecclesiæ consulendi erunt, cùm hæc mentis ariditas & sterilitas, vel diuturna fuerit, vel nocitura videbitur. Nullum enim lapidem nō mouere debemus, quum cœlestis hic Sponsus abest, ut iterum ad nos reuertatur. Videmus enim inferiora huius mundi corpora in deliquio Solis (quod breui tempore durat) detrimētum pati. Quocirca mirum non est, si detrimētum patiatur anima, quando consolationis suæ radios ab ea Sol iustitiæ Christus Domin^9 diutius subtraxit. Cùm verò pia mens hæc omnia diuino amore saucia lustrauerit, nihilque intentatum reliquerit, tandem se illi cœlestis Sponsus fruendum præbet: quē illa inuentum, tātoq; arctioris amoris complexu stringit, quantò illum cum maiori mœrore amisit, maioriq; labore amissum quæsiuit. Ideoque ait, Tenui illum, nec dimittam: donec introducam in domum matris meæ, &c. quæ domus, cœlestis illa Hierusalem est: quæ est mater nostra. Ait ergo se daturam operam, vt nunquam illū amplius (quoad eius fieri possit) amittat, donec quod gustauit internum, fiat illi in cœlesti cubiculo æternum.

Simil.

Cant. 3.

Singularem prouidentiam, quam hortus sui, hoc est, Ecclesiæ suæ cœlestis Sponsus gerit, illa verba declarant Surge Aquilo, & veni Auster: perfla hortum meum, & fluent aromata illius. His enim uerbis ostendit se dare operam, vt ventus Aquilo frigoris & inertiæ autor, à piorum hominum cordibus abigatur: & ea perflet Auster a meridie spirans: qui vi sua eadem & diuini amoris calore incendat & blando deuotionis imbre molliat: quò sanctorum desideriorum aromata charitatis igne resoluta, fluere incipiant. Est enim deuotio, sanctorum desideriorum nutrix atque ministra.

Cant. 4.

Postea quàm Sponsa pulsanti & vocanti Sponsa pessulum ostij subtraxit, & fores aperuit, illum iam declinasse ait, nec nisi magno deinde labore quęsiuit & inuenit. Quid igitur est, quod patefactum aditum, quod tam blandis antea vocibus Spōsus exquisierat, modò respuat, & aufugiat? Nimirum hac pœna plectuntur, qui vocanti Sponso excusationis verba respondent, qualia Spōsa paulo ante responderat dicens. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? &c. Ad puniendam ergo præteritam hanc tarditatem, qua Sponso diu pulsanti aperire neglexerimus: ille meritò, cùm aperire voluimus, subtrahit se. Non enim potest iustius ista sponsæ tarditas puniri, quàm vt vicissim Sponsus eam cogat præstolari: vt sicut volente introire Sponso, non statim ipsa consensit, neque occurrit, sic vicissim Sponsa volente copulari Sponso, ipsumque ad se introducere, non statim eius obtemperet desiderio. Et quomodo illa inutiles protraxit moras, ne Sponsum statim reciperet: sic ipse iustis rationibus non statim se ostendat quæsitus, vt cogitur illum iam quærere cū dolore & labore, qui se prius ante ianuam vltrò videbatur offerre. Altera quoque ratio huius dispensationis esse videtur, ne Sponsi præsentia nimis vilesceret, si tam facilè absque omni molestia inquisitionis passim acquiri posset & teneri.

Cant. 5.

Quod sępe Dominus sine vllo piorum demerito spiritualis visitationis

& consola-

& consolationis gratiam ad tempus subtrahat, quò vel maius sui desiderium excitet, vel pluris hanc gratiam æstimari faciat (vilescunt enim frequenter & sordent quæ possunt semper haberi, & in promptu inueniri) vel hoc argumento declaratur: quod vbi Sponsa pessulum ostij sui sustulit, & ostium aperuit, Sponsum vocauit, ac diligenter quæsiuit, minime tamen inuenit. Sic enim ait. Quęsiui illum, & non inueni: vocaui, & non respondit mihi. Hęc consideratio, piorum mœrorem temperare debet: cùm se ita destitutos vident. Quamuis tutius est, vt de se semper humiliter sentientes, negligentia sua se hoc donum amisisse credant: sed ita credant, ne nimio mœrore absorbeatur: cùm hoc dispensatione diuina, non humana negligentia interdum contingat: vt ita inter spem metumque suspensi, & à nimio mœrore, & malè tuta securitate immunes sint.

Cant. 5.

Magnum spiritualis ariditatis ac desolationis nostrę in sanctarum scripturarum lectione ac meditatione remedium positum est, Apostolo testante, qui scripta omnia diuina ad eruditionem & consolationem nostram destinata esse confirmat. Hoc autem nobis (vt quidam ex Patribus ait) sanctus Patriarcha Isaac repręsentauit: qui post mortem matris ad uesperam profectus est ad meditandum in agrum, vbi inuenit Rebeccam, quę illum miro modo consolata est. Quoties mihi, Iesu bone, dies vergit in vesperam, quoties paruę alicui consolationi intolerabilis dolor, quasi nocturna caligo succedit, vertuntur in fastidium omnia, oneri sunt cuncta quę uideo. Si quis loquitur, vix sentio, & in modum silicis cor obduratur, hęret lingua, oculorum vena siccatur. Quid tunc? Ex eo certè ad meditãdum in agrum, sacrum reuoluo codicem. Tunc subitò mihi occurrens Rebecca, hoc est, tua gratia Iesu bone, sua luce meas tenebras discutit, pellit fastidiũ, duritiã frangit. Mox suspirijs cedunt lachrymæ, & lachrymas cœleste gaudium comitatur. Infelices, quos cùm tristia quęque perturbant, non hunc agrum ingrediuntur vt gaudeant. Hęc Ailredus.

Rom. 15

Gen. 24.

Gaudium spirituale.

DVlce est, esse in rebus humanis, sed ei, q adhuc de cælestibus gaudia nulla gustauit: quia quantò minus ęterna intelligit, tantò delectabilius in temporalibus requiescit. Grego. super Ezech. Gregor.

Si quis iam cordis ore gustauerit, quę sit illa dulcedo cœlestium pręmiorum, qui illi hymnidici chori Angelorum, quę incomprehensibilis visio Trinitatis: huic quanto dulce sit quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur quod foris sustinet. Greg. ubi sup.

Qui cœlestis vitę dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea quę in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. In comparatione eius uilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cœlestibus animus, nihil in terrenis libet, deformie conspicitur quicquid de terrenę rei placebat specie: quia sola pretiosę margaritę claritas fulget in mente.

Super illud Iob. 4. Ad me dictum est verbum absconditum &c. D. Gregor. ait. Diuina aspiratio humanam mentem tangendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens, ęternis hanc desiderijs inflammat. Dicitur autem absconditum quia non potest sciri, nisi à quo potest haberi. Sicut enim Paracletus inuisibilis est, ita omnem quem repleuerit, ad desideranda inuisibilia accendit. Seculares autem mentes quantum se foris

nibus, & perturbationibus, uarijsque timoribus solicitat eas. Tu itaque es delectatio rectorum, & meritò. Quies enim valida est apud te, & imperturbabilis vita. Qui intrat in te bone Domine, intrat in gaudium Domini sui, & non timebit amplius: sed habebit se optimè in optimo. August. in Medita.

Ecce video lumen cœli, oculis mentis meæ desuper interlucet radius à facie luminis, & lætificat omnia ossa mea. O si perficeretur in me? Auge quæso quod inter lucet in me. Dilatetur obsecro, dilatetur ex me. Quid est hoc quod sentio? Quis est ignis, qui ea lefacit cor meum? Quę est lux, quę irradiat cor meum? O ignis qui semper ardes, & nunquam extingueris, accende me. O lux, quæ semper luces, & nũquam obfuscaris, illumina me. O vtinam arderé ex te. Ignis sancte, quàm dulciter ardes, quàm secrete luces quàm desideranter aduris? Aug. in Meditat.

Est gaudium quod non datur impijs, sed eis, qui te gratis colunt Domine, quorum gaudium tu ipse es: & ipsa est beata vita gaudere ad te, de te, propter te: ipsa est, & nō altera. Idem in Confess.

Nulla caro exultat in Deo, quæ viuit in vitijs. Idem.

Psal. 35. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quale vinũ est, vnde inebriari laudabile est? quale vinum est, quod non turbat, sed dirigit mentem; quale vinum est, quod perpetuò facit sanũ, non inebriando facit insanũ? Inebriabuntur? Vnde? Ab vbertate domus tuæ. Et torrente voluptatis tuæ potabis eos. Vnde? Quia apud te est fons vitæ. Ipse fons vitæ ambulabat in terra: ipse dicebat, qui sitit, veniat ad me.

Bernar. Stans in domo solitudinis quasi onager solitarius, & habitaculũ habens in terra salsuginis, & attrahens ventũ amoris mei os meũ aperio ad te Domine, atraho spiritũ: & nonnunquam Dñe quasi clausis oculis ad te inhiāri, mittis mihi in os cordis, quod non licet mihi scire quid sit: Saporem quidem sentio, dulcedinem adeo cōfortā tem, vt si perficeretur in me, nihil vltra quærerem. Bern. de amore Dei.

Gustato spiritu, necesse est desipere carnem: affectanti cœlestja, terrena non sapiunt: æternis inhianti, fastidio sunt transitoria. Idem in epist.

Præoccupatum secularibus deside rijs animum delectatio sancta declinat; nec misceri poterunt vana veris, æterna caducis, spiritualia carnalibus, summa imis: vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram. Idem serm. 77.

Cui Christus incipit dulcescere, necesse est amarescere mũdũ. Idē in ser.

Verum gaudium non possidetur, nisi pax & iustitia teneatur. Prima .n. est, & quasi radix iustitia: secunda pax, tertia gaudium. De iustitia nascitur pax, de pace gaudium generatur. Cæsarius in admonit. 2. Cæsarius.

Anima prius sanatur, sanata introducitur, introducta reficitur. Autor de spiritu & anima. Autor de spiritu.

Habet hanc vim dulcedo cœlestiũ pulchritudinum, vt quantò intensius quæritur, tantò intensius desideretur. Ingerunt de cupiditate appetitum, & non faciunt de satietate fastidium. Eu se. Emiss. hom. de B. Maximo Epis. Euseb. Emisse.

Qui superna gustauit, facilè terrena contemnet: qui verò sine gustu illorũ est, terrenis possessionibus lætatur. Clim. Grad. 16. Clima.

Si ad supernā gratiā festinamus accurrere, supremā gloriā degustare studea mus: qui enim illā degustauerit, terrenam omnem protinus cōtemnet Miror enim si quis absque illius gustu hāc possit aspernari. Idem Grad. 2.

Onus non est appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate. Cicero. 5. Act. in Verrem. Cicero.

Oportet vt ipsa se mens vitijs exutā

cognoſcat, coniunctamque cum diuina mente ſe ſentiat: ex quo inſatiabili gaudio compleatur. Idem lib. 5. Tuſcul.

COLL. ¶ Quiſquis diuinis conſolationibus doniſque cęleſtibus potiri optat terrenas procul à ſe cōſolationes pellat: vt quoniam eſſe ſine delectatione animus non poteſt, cùm carnalibus deſtituitur, ſpirituales quærat. Vehementius enim nos aliquando neceſſitas, quàm ſperata vtilitas aut cupiditas ad aliquid agendū vel aggrediendum impellit. Cortefius ille qui nouam Hiſpaniam inuenit, & in ditionem Hiſpanorum redegit, ſedecim naues, quibus ad hæc littora applicuit, perforatis clanculum earum carinis ſubmergi fecit: vt milites omni ſpe fugiendi ſublata, ferro iter aperirent, & locum in quo manerent, armis occuparent. Id ni feciſſet, nunquam ita facilè eam prouinciā ſubegiſſet. Sic ſæpe nos erumnæ ad Deū ire compellunt. Quocirca mirū non eſt, ſi multæ nobiles viduæ (quæ ob immaturam virorum mortem omni terreno ſolatio deſtitutæ ſunt) ſe totas neceſſitate cogente rerum ſpiritualium ſtudio tradant: quo ſpirituales delicias pro terrenis, quas amiſerunt, in vero felicitatis fonte inueniant: quibus enutritæ placidam, & tranquillam vitam agant. Simil.

Canta. Sub vmbra illius quem deſideraueram ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Duo his verbis priuilegia ſingulari laude digniſſima prædicātur: quibus pios homines Dominus ornare atque iuuare ſolet. Alterū eſt paterna cura, & prouidētia, qua ſub vmbra alarum ſuarum illos protegit & in abſcondito faciei ſuæ tuetur à conturbatione hominum, & à contradictione linguarum: alterum eſt mirabilis quędā dulcedo, qua ipſos lactat, & ſecū mirabili amoris & ſuauitatis glutino copulat. Hoc eſt.n.qđ ait. Fructus eius dulcis gutturi meo. Hæc autē dulcedo ita illos Deo vnit, vt vix eius à ſe præſentiam abdicare poſſint. Itaq; cùm carnales homines vix mentē ad Deum eleuare queant, hi eò deuenerunt, vt vix ab eo mentē diuellere poſſint. Quod de B. Clara Herpius memorat. Quid.n. mirū, ſi hoc in amore Dei inueniatur, quod in carnali amore paſſim deprehēditur? Neque.n. ex natura ſua minus potens eſt gratia, quàm cupiditas, & corrupta natura: nec minus efficax boni natura quàm mali. Diſſimilit.

Cor meū & caro mea exultauerūt in Deum viuum. Quomodo caro in Deo exultare poteſt? Hac nimirū ratione lux illa cęleſtis quę nouo quodam ſplendore piorū mentes frequēter illuminat, ab intellectu protinus deſcendit in voluntatē, illamque diuino amore incendit: voluntas verò partē animæ concupiſcibilē ſibi coniunctam lætitia afficit. Hæc autē vis quoniam carni coniuncta eſt, carnē quoque ipſam mirabili quadam ratione exhilarat. Sicut.n. primus orbis cœleſtis ſecundū mouet, & ſecundus tertium, atque alios: ita hoc in loco vis intelligendi mouet voluntatē, voluntas appetitum, appetitus verò carnē propter magnam harū inter ſe virium coniunctionē. Aliter autem quomodo verū eſſet quod Salomon ait: Animus gaudens ætatem floridā facit, ſpiritus triſtis exiccat oſſa? Pſal. 82. Simil. Prou. 17.

Quāta ſit ſpiritualis lætitia & gaudiū ſpiritus, declarāt illa verba Sap. 8. Intrans in domum meam cōquieſcam cum illa. Non.n habet amaritudinem conuictus illius, nec tædiū conuerſatio illius, ſed lætitiā & gaudium. Hinc illud Prophetæ. Quā magna multitudo dulcedinis tuæ Domine. q.a.t.t. Et illud, Omnia oſſa mea dicēt, Domine quis ſimilis tui? Et illud itē Eccl. 40. vinū & muſica lætificant cor, & ſuper vtrunque dilectio ſapientiæ. Hinc toties in Canti. Pſal. 30. Pſal. 34.

ſpi-

spirituales deliciæ vino, hoc est, omnibus mūdi voluptatib⁹ anteferūtur.

Pro eo quod nos legimus Psal. 35. Quēadmodum multiplicasti misericordiā tuā Deus, Hiero. ex Hebr. vertit: Quàm speciosa misericordia tua Deus: & filij Adā in vmbra alarum tuarū sperabunt. Inebriabuntur de pinguedine domus tuæ, & torrente deliciarū tuarum potabis eos. Quibus verbis diuinæ dulcedinis magnitudo maximè insinuatur.

Prou. 31. Spiritualis lętitia illis potissimum impenditur, qui varijs pro Christo molestijs, & incōmodis afficiuntur. Vnde est illud, Date siceram mœrentibus, &c. Item illud. Gaudete, ait, in lætitia qui in tristitia fuistis, &c. Ideoque Propheta iure suo quodāmodo petit. Lætifica nos pro diebus quib⁹ nos humiliasti, pro annis quibus vidimus mala. Et Apostolus. Sicut, inquit, abundant passiones Christi in nobis, &c. 2. Cor. 1.

Si quis veram salutē & lætitiā quærit, frustra eā alibi quā in iustitia quęrit. Sic. n. legimus, Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorū. In tabernaculis. n. Ægyptiorū nulla domus absque luctu est. Contritio. n. & infęlicitas in vijs eorum. (Psal. 117.) (Psal. 13.)

Quamdiù homo diuinæ dulcedinis expers est, vacillat nutatq; in obseruatione legum diuinarū: vbi verò particeps eius factus est, ibi cum Propheta clamat: Hæreditate acquisiui test. t. i. æ. quia exultatio cordis mei sunt. Ideoq; non mirū est, si alibi idē Propheta exultationē hanc tāquam virtutis & religionis adiutricē postulet dicēs. Lætetur cor meū, vt timeat nomē tuū. Verè. n. dictū est. Delectatio perficit opus. Ideoque opera omnia quæ naturæ author ab animantibus effici voluit, velut quadam voluptatis esca cōdiuit. Omnem quippe naturalem operationem sequitur delectatio. (Psal. 118.) (Psal. 85.)

Nihil aut maius, aut pretiosius, aut optabilius, quàm à Deo diligi. Quid enim deesse illi ad salutem poterit, qui ab omnipotente Deo diligitur? Quod cùm ita sit, nihil amanti animæ optabilius, quàm diuini erga se amoris indicia experiri: ideoque nihil mirū, si inter omnia Sponsæ vota ac desideria illud primū sit; Osculetur me osculo oris sui; osculū. n. certissimū amoris indiciū est. Cùm sint autē multa huius amoris indicia, nō postremum est, præueniri à Deo in benedictionibus dulcedinis, & gaudij spiritualis. Gaudium. n. amoris comes esse dicitur. Quare quisquis in Deo, & cum Deo gaudet, magnū diuinæ erga se dilectionis argumentum habet. Græcè autē legitur: Osculetur me osculis, siue ab osculis oris sui. Non. n. vnum tantum osculum, sed crebra, & quotidiana oscula petit: quibus magis ac magis in amorē Sponsi exardescat. Hoc. n. inter spirituales atque carnales delicias distat: quòd hæ cùm multiplicantur, fastidium, illæ verò esuriem atque sitim pariunt. Vnde est illud, Qui edunt me adhuc esurient, &c. (Cant. 1.) (Dissimil.)

Trahe me post te: curremus in odore vnguentorum tuorum, vnguenta enim odorifera Sponsi sunt innumera beneficia eius, viscera misericordię eius, & suauissima vbera consolanis eius. His autem cœlestibus donis Saluator vehementi quodam amoris æstu trahit nos post se, & ita trahit, vt currere nos faciat. Quod quidem regius Propheta apertiùs designauit cùm ait: Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum. Nec hoc sanè mirum est: quoniam (vt Diuus Bernar. ait) latitudo eius, dilectio eius est. Duæ autē hoc in loco insignes hæreses paucis verbis confutantur. Quod enim Sponsa dicit: Trahe, diuinæ gratiæ necessitatē confitetur contra Pelagianos: quod verò ait, Curremus, libertatē arbitrij nostri insinuat, aduersus (Cant. 1.) (Psal. 118.)

lis consolationis gratiam quasi præsens adest, & cum per eius subtractionem quodãmodo abest, semper pijs hominibus & vtilis & salutari est: illo enim tempore charitatem, hoc autem humilitatem in eis nutrit.

Fortitudo generalis.

Reprobi recta quidem deliberãdo appetunt, sed ad consueta semper mala recurrũt. Esse quidem humiles, sed sine despectu: pauperes esse volũt, sed sine defectu: esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine contumelijs volũt. Cumque adipisci quærunt virtutes, & labores virtutũ fugiunt, quid aliud quàm & belli certamina in campo nesciunt, & triũphare in vrbibus de bello concupiscunt? Greg in mor.

Tãto vnusquisque ad fortitudinẽ profecisse verius demonstrt, quanto aliena mala robustius tolerat: nã minus in se conualuit, quam iniquitas aliena sternit. Greg. lib. 5. mor.

Fortitudo iustorum est carnẽ vincere, proprijs voluptatibus contraire delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, prosperitatis blãdimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Grego. vbi suprà lib. 8.

Reproborum fortitudo est, transitoria sine cessatione diligere, contra flagella cõditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporaliũ nec ex aduersitate quiescere, ad inanem gloriã etiam vitæ detrimento peruenire, malitiæ argmenta exquirere, bonorum, vitam non solum verbis ac moribus, sed etiam gladijs impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatẽ quotidie sine vllo desiderij defectu perpetrare. Greg. vbi sup.

Interius quoque mutabilis est homo: & cum ad meliora nititur, quasi contra fluminis ictum conatur. Ideo dicitur, Cõtendite intrare: quia nisi mentis contentio ferueat, vnda mundi nõ vincitur. Gre. in mor. li 11. c. 27

Mundus esse per se nemo potest, qui vt esse possit, de immundicia processit. Et ideo qui mundus esse contendit, hoc conatur vincere quod est. Greg. in mor.

Vtinam ob Dei mei nomen atque iustitiam, vniuersa me infidelium turba persequatur & tribulet: vtinam in opprobrium meum solidus exurgat hic mundus tantũ vt à Christo merear laudari, & suę pollicitationis spe rare mercedem. Hiero. in epist. Hierony

Gratias ago Deo meo quod dignus sum habitus, quem mundus oderit. Idem Ibidem.

Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Solus in delicijs Solomon fuit, & ideo forsitan corruit. Idẽ in Epistol. ad Eustoc.

Fortitudo atque constantia, via regia est: à qua declinat ad dexteram qui temerarius est & pertinax: ad sinistram, qui formidolosus est & pauidus. Idem in Original. super Esai.

Quidquid terroris habet mundus contemno: quidquid delectabile habet, rideo. Diuitias nõ cupio, paupertatem non horreo, mortem non timeo. Chrysost. in ser. Chrysost.

O Christiane, delicatus es miles, si putas sine pugna te posse vincere, sine certamine triumphare. Fortiter dimica, atrociter in prælio concerta, considera pactum, conditionem attende, militiam nosce, pactum quod spopondisti, conditionem ad quam accessisti, militiam cui nomen dedisti. Hoc enim pacto quos miraris omnes pugnauerunt, hac conditione vniuersi vicerunt, hac militia triumpharunt. Chrysost. in homilia.

Prudentis est prospicere ne quid eueniat mali: fortis tolerare si quid forte obtigerit. Pittacus.

Rebus inchoantibus consilio vti oportet, periclitantibus vero audacia. T. Liui.

In audaces non est audacia tuta.

Adilon. Quæ præclara ſunt non contin-
gunt niſi magno negotio .

Adilon. Qui è nuce nucleum vult, frangat
nucem.

Cicer. Fortitudo cum ad aſpera ineunda
pronum faciat, potius communem
vtilitatem quam ſua commoda at-
tendit . Sicut enim ſcientia, remota
iuſtitia, calliditas potius , quàm ſa-
pientia appellanda eſt : ſic animus
ad periculum paratus, ſi ſua cupidi-
tate, non communi vtilitate impelli-
tur, temeritatis potius nomen habet,
quàm fortitudinis. Cicero in Rheto.

Sapientis animus, magnitudine
conſilij, tolerantia rerum humana-
rum, contemptione fortunæ, vir-
tutibus omnibus vt mœnibus ſeptus,
vinci aut expugnari nõ poteſt. idem
in 4. Parad.

COLLI. ¶ Fortitudo & laborum toleran-
tia, ad veram iuſtitiam conſequen-
dam valde neceſſaria eſt. Hinc Ioan.
Apoc.19. vidit in Apocalyp. Sanctos biſſyno
candido veſtitos. Biſſynum autem
ait eſſe iuſtificationes ſanctorũ. Cur
hoc ? Nimirum quia hoc byſſus ha-
bet, quòd cum fragilis & vilis herba
fuerit, arte tamẽ & multo labore cõ-
tuſa atque concocta , in pretioſam
byſſum euadit. Hoc exemplo virtu-
tis ſtudioſus profeſſionis ſuę labores
agnoſcat. Si enim tam multo labore
opus eſt, vt herba tranſeat in byſſum
quid opus erit, vt carnalis homo in
ſpiritualem aſſurgat, cum tanta inter
carnem & ſpiritum diſtantia ſit ? Idẽ
etiam nobis innuit biſſus illa retor-
ta, ex qua velum templi fieri præci-
pitur, quę præcedentibus laboribus
addit etiam torſionẽ. Idem quoque
deſignat veſtis Chriſti, quam Ioan-
Apoc.19 nes in eodem loco (in quo mirabi-
lem Chriſti pulchritudinem deſcri-
bit) ſanguine conſperſam vidit. Cæ-
terum qui dicit ſe in Chriſto mane-
1.Ioã. 1. re, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe
ambulare. Quam pulchrum autem
& honorificum ſit hanc veſtem in-
duere, declarat ambitioſus Aman : Heſt.3.
qui ſummum honorem eſſe duxit,
regis Aſſueri veſtibus indutum, per
plateam incedere . Lege hiſtoriam .

Virtutem circa difficile verſari,
vox eſt omnium Philoſophorum.
Virtus enim ad hoc excogitata &
conſtituta fuit, vt eius adminiculo
in ea tendere poſſemus, ad que à na-
tura non inclinamur. Ad comeden-
dum enim, & bibẽdum, ac filiorum
curam gerendam natura ſufficit, quę
ad hoc ipſum nos impellit, & quodã
voluptatis lenocinio allicit. Ad illas
autem functiones ad quas natura vel
non vocat, vel etiam auocat, virtus la
boribus & vſu parta, neceſſaria eſt.
Vnde patet, virtutem circa difficilia
verſari: vtpote quã natura corrupta
non modo non iuuet, ſed etiam im-
pediat, ac remoretur. Vnde quemad
modum faber ferrarius, nunquam
malleũ de manibus deponit, quouſ-
que ferri duritiã domare, & quo vo-
luerit flectere poſſit : ita virtutis ſtu-
dioſus virili quadam fortitudine ar-
matus & inſtructus ſemper incedere
debet, qua virtutis laborem & per-
ferre, & vincere poſſit. Ideo Domi-
nus electos ſuos fructum afferre in
patientia dixit. Patientia enim pars
fortitudinis eſt.

Quam ſint Diabolo viri fortes in- Exod. 1.
uiſi, quã vero chari molles & volu-
ptuarij, Pharao (qui eius typum te-
net) aperte inſinuauit, cũ maſculos
filiorum Iſrael interfici, fęminas ve-
rò iubet reſeruari. Vt enim Origenes Origen.
eleganter ait, cupit is virilem homi-
nis partem, id eſt, ſenſum rationabilẽ
extingui, & eius omnia opera: carnẽ
verò & eius opera viuere. Cùm ergo
videas homines in voluptatibus &
delitijs vitam ducere, luxu fluitare,
epulis, vino conuiuijs, cubilibus, &
impudicitijs operã dare, in iſtis ſcias
quod rex Aegypti maſculos necat, &
viuificat fęminas. Si vero rarum quẽ

que

que videas vnum ex mille, ad Dominum conuerti, oculos sursum erigere, quæ perpetua sunt quærere, contemplari, non ea quę videntur, sed quæ non videntur, odisse delicias, amare continentiam, luxuriam fugere, excolere virtutes, istum quasi masculum necari cupit Pharao, persequitur, insectatur, mille aduersus eũ machinis pugnat. Odit tales, viuere eos ĩ Aegypto nõ finit. Inde est quod in hoc mũdo serui Dei despectui habentur & contemptui: inde cõtumelijs expositi sunt: inde odia in eos & persecutiones agitantur Odit enim Pharao huiusmodi mares Nec modo Pharao, sed etiam Aegyptij oderũt filios Israel, & ad amaritudinem perducunt vitam eorum.

Magnanimitas.

Gregor. PErfectæ magnitudinis laus est, aduersa perpeti, & exterius fortiter, & interius clementer. Grego. in mor. 22 c. 12.

Ambro. In duobus generibus fortitudo spectatur animi, Primo, vt exteriora corporis homo pro minimis habeat & quasi superflua despicienda magis quàm expetenda ducat. Secundò vt ea quę summa sunt, omnesque res in quibus honestas præclara, animi intentione vsque ad effectum prosequatur. Ambro. 1 de offi.

Isidor. Magna est virtus gloriæ, si cui potuisti nocere, parcas. Isidorus.

Clim. Magnus ille quidẽ qui nihil, quod facto possibile fuerit, omisit. Maior qui per humilitatem etiam quę vltra vires suas sunt, agere conatur. Ioan. Clima. de discr. ad discer. facil.

Solinus. Leonum clementiæ indicia multa sunt: prostratis parcunt, in viros potius quàm in fœminas sęuiunt, infantes non nisi magna fame, perimunt. Solinus in lib. de mirabil. mundi.

Adilon. Leuis iniuria à magno & excelso animo negligitur. Adilon.

Pecuniam contemnere magni animi est. Adilon.

Ad magnanimum pertinet ea quę videntur acerba ita ferre, vt nihil à statu naturæ discedat, nihil à dignitate sapientis. Cicero de offi. Cicero.

Sapienti nihil potest videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo. Nam quid aut in studijs humanis, aut in tam exigua vitę breuitate, magnum sapienti videri potest? qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum? Idem lib. 5. fami. ad Luci.

Summum probationis & veræ virtutis argumẽtum est, si homo varijs calamitatibus vndique pressus, eodẽ semper animo & vultu consistat, nec de gradu virtutis & constantiæ depellatur: Sic illud aurum purum atque perfectum est, quod in ignẽ cõiectũ, eundem semper splendorem retinet. Adamas, tũ legitimus & generosus est, cum malleis cõtusus, integer & illęsus perseuerat. Ensis quoque commẽdatur, cuius cuspidem si capulo iungas, ad pristinam rectitudinem solutus recurrit. Vas quoque figuli tum perfectũ est, cũ in fornacẽ immissum, non crepat, sed idem manet. Ad hunc ergo modum ille perfectus esse dicitur, qui instar scopuli in medio maris, quantumcũque illidatur fluctibus, eodem loco immotus manet. Hinc illud, Iustus in sapientia sua permanet vt Sol: nam stultus vt luna mutatur: Hic enim pro varietate rerũ, varios subinde mutat affectus. Hinc & illud, Non contristabit iustum quidquid ei acciderit. Eccl. 27. Prou. 12.

Facultates & virtutes exaltant cor & super hæc timor Domini Eccl. 40. Hoc enĩ veræ & Christianæ magnanimitatis fundamentum est: qualis Ezechiæ regis fuit de quo scriptum est, quod cum sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini, contra regem 4Reg. 18.

regem Assyriorũ rebellauerit. Quod quidem fecit, non humanis, sed diuinis op ibus fretus.

Perseuerantia.

Grego. IN cassum bonum agitur, si ante vitæ terminum deseratur: quia frustra velociter currit, qui prusquam ad metas venerit, deficit. Gregor, lib. 1. moral.

Hierony. Non quæruntur in Christianis initia, sed fines: Paulus male cœpit, sed bene finiuit. Iudæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. Hier. ad Furiam.

Cypria. Paruum est (inquit) adipisci aliquid potuisse, plus est quod adeptum est posse seruare: sicut & fides ipsa & natiuitas salutaris non accepta, sed custodita, viuificat. Neque statim cõsequutio, sed consummatio hominem Deo seruat. Cypria. Epist. 5.

Bernar. Perseuerantia, vigor virium, virtutum consummatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad prœmium, soror patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Bernar. Epist.

Bonam vitam ego puto, & mala pati, & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortẽ. Idem in sermone Petri & Pauli.

Isidor. Semper in vita hominis finis quærendus est; quia nõ respicit quales antea fuerimus Deus, sed quales circa finem vitæ extiterimus. Isidor.

Euseb. Emisse. Spes nostræ omnes in consummatione atque in fine cõsistunt. Quid mihi prosunt si mihi sata virentia herbis spem messis ostendant, & me sub ipso falcis tempore, subita vel aeris intemperie, vel pluuiarum inundatione decipiant? Quid mihi proderit si vinea spem oẽm in flore promittat, & vel ferarum incursio, vel vastitas grandinis spem omnẽ in consummatione subducat? Eus. Emis. ad monach. hõ. 5.

Sicut ij, qui dicuntur cancri, capi facillimè possunt, eo quòd aliquãdo ante, aliquando retro gradiuntur: ita & anima nunc quidẽ ridens, nũc lugens, nunc verò desiderijs affluẽs, proficere nunquàm poterit. Clim. in cõpen. sup. dict. om. recapit. Clima.

Vxor Loth pręcepti immemor, retrorsum respiciens, vertitur in statuã salis. Putamus ne tantũ sceleris in hoc esse cõmisso, vt quia post se respexit mulier, interitũ, quẽ diuino beneficio effugere videbatur, incurreret? Quid. n. tantũ criminis habuit, si solicita mulieris mẽs retrorsum (vnde nimio flamarũ crepitantiũ metu territa erat) oculos ad ea direxit? Sed hoc tamẽ Dominus ita permisit, vt hoc exẽplo perterrefaceret eos, qui bene cępta deserunt. Vnde ipse ait, Nemo mittẽs manũ suam ad aratrũ, & aspiciẽs retro, aptus est regno Dei. Mementote vxoris Loth. Rectè ergo Ecclesiasticus monet, cùm ait: Nõ ventiles te in oẽm vẽtũ, & nõ eas in oẽm viam. Esto firmus in via Dñi, & in veritate sẽsus tui. Huc spectat & illud, ne ipediaris orare sep, & ne verearis vsq; ad mortẽ iustificari: qm̃ merces Dei manet in ęternum. Origen. Lucæ. 9. Eccl. 5. Eccl. 18.

Vsque in tempus sustinebit patiẽs, postea reditio iucunditatis. Hanc sententiam insignis inter Poetas Vergilius his verbis protulit. Nate Dea, quò fata trahunt retrahuntque sequamur. Quidquid erit superanda omnis fortuna ferendo est. Eccl. 1.

Multi sunt, quibus incœpto uirtutis proposito perseuerantia deest, quibus illud Apostoli conuenit. Semper discentes, & nunquam ad scientiam ueritatis peruenientes. De quibus Seneca, male uiuunt, qui semper uiuere incipiunt. Hi ergo uitibus quibusdam similes esse uidentur, quæ septies in anno uuas proferunt: quas nũquã tamẽ ad maturitatẽ perducũt.

Funda armatur Dauid ad Goliam deijciendum, per quam accipimus perseuerãtiæ uirtutem: qua sola Dæmonem

monem perfectè superat. Qui verò quotidie incipiunt, & quotidie desinunt, nunquam ad bonam frugem perueniunt.

Patientia.

EGo virtutem patientis & signis & miraculis maiorem credo. Gregor.in Dial.lib. 1.

Ipsa malorum societas, purgatio bonorum est. Greg.in Regist.

Sine ferro & flamine martyres esse possumus, si patientiam in animo veraciter conseruamus. Gregor.in Dialog.lib.1.

Tanto quisque minus ostenditur doctus, quanto minus conuincitur patiens. Gregor.

Iusti, dum tribulationibus quatiũtur, magis ad bonum proximorum attendunt, quam ad suum malum. Vnde Paulus nemo inquit, moueatur in tribulationibus meis, ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus: Despicit quod patitur, curat ne discipuli in corde aliquid patiantur. Sic Iob non solum vxorem non reijciebat, sed docebat Greg in Mor.lib.3.c.16.

In patientia anima possidetur: quia per illam omnibus rebus, & sibi ipsi homo dominatur: & quò se laudabiliter frangit, eò fortiter infractum erigit. Cum enim se superat, ad contraria inuictum parat. Gregor.lib.5. Moral.cap.14.

Curat mercenarius, vt nunquam dies sine labore pertranseat, ne & sine munere. Ita iustus momenta vitæ formidat, aduersis gaudet passione reficitur, mœrore fouetur. Greg.vbi sup lib.8.cap.7.

Sæpe & flagella exterius atterũt, & tentamenta intus affligunt: sed gratia Dei non deserit: quæ quo durius percutit, amplius custodit. Greg.lib. 10 cap.16.

Iusti quo duriora tolerant, eo prꝗmia certius sperant. Non enim illic colligitur gaudium, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Ideo postquam dixit, Cum te consumptum &c. subdit, Et habebis fiduciã proposita tibi spe, & defessus, securus dormies. Greg. vbi sup. cap.22.

Super illud, Etiam si occiderit me, &c. In hoc mens iusta ab iniusta discernitur: quod Dei laudem inter aduersa confitetur, quod nõ cum rebus frangitur: sed in hoc qualis cum rebus fuerit, demonstrat, quòd & sine rebus robustius stat. Gregor. vbi suprà lib.11.cap.19.

Iustus cum patitur nõ ad iram, sed ad preces conuertitur: quibus etiam illa fiunt prospera, quę videntur aduersa. Greg.vbi sup lib.14.cap.21.

Nudus egressus sum &c. Quia amiserat cuncta pro seruanda patientia, tempus illud ad memoriam reduxit, quo ista non habebat. Vt dum intueretur quod ista aliquando non habuit, non multum doleat, quod amisit. Ideo & meminit, quod ea esset amissurus, Nudus reuertar illuc. Gregor.lib.2 Mor. cap.17.

Nihil est fortius ijs qui ferre omnia parati sunt. Greg .lib.2 Mor.c.18.

Sine dolore amittitur quicquid sine amore possidet. Quę vero ardenter diligimus habita, grauiter suspiramus ablata. Gregor.31. Mor.

Dum anima bona accepta considerat, aduersa quæ tolerat, non accusat. Greg 25.Mor c.17. Vide.

Ferrum nostræ animæ nequaquã perducitur ad subtilitatẽ acuminis, si hoc non eraserit alienæ lima prauitatis Greg. in Moral.

Tolera medicinalem dolorem, futuram cogitans sanitatem. Videte fratres mei in istis lãguoribus corporis quanta homines tolerent: vt paucos dies victuri, tandem moriãtur: & hos paucos dies incertos habeant. Multi enim post tolerantiam magnorũ dolorum, cum à medicis secarẽtur: atter manus medicorũ mortui sũt, aut iã sani (irruente aliqua ægritudine) defuncti sunt. Ligari se volũt hoĩes & secari, August.

secari, habituri pro incerta sanitate, certum dolorem, & daturi magnam mercedem. Deus te quem fecit, & certius curat,& gratis. Ferto ergo manus eius,o anima quæ benedicis eum, non obliuiscens omnes retributiones eius. Sanat enim omnes languores tuos ipse qui redimit de corruptione vitam tuam. August. super psal. 102.

Cuicunque aliquid accidit, dicat, Dominus dedit, Dominus abstulit (ecce rectum cor) sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Et non dixit Dominus dedit, Diabolus abstulit. Intendat ergo charitas vestra: ne forte dicatis, hæc mihi Diabolus fecit. Prorsus ad Deum tuum refer flagellum tuum quia nec Diabolus tibi aliquid facit, nisi ille qui desuper habet potestatem permittat, aut ad pœnam, aut ad disciplinam. Ad pœnam impijs, ad disciplinam pijs. Flagellat autem omnē
Prou. 3. filium quem recipit. Non te sine flagello speres futurum, nisi forte cogites exhæredari. Flagellat omnem filium quem recipit. Ita ne omnem? Vbi te volebas abscondere? Omnem. Et nullus exceptus, nullus sine flagello erit. Quid est omnem? Vis audire quem omnem? Etiam vnicus sine peccato, non tamen sine flagello. Aug. super psal. 31.

Eris ergo rectus, & te decebit laudatio: quoniam rectos decet laudatio. Si autem curuus fueris, laudas Deum quando tibi bene est, blasphemas quando tibi male est. Et eris insulsus puer in domo patris, amans patrem si tibi blanditur, & odio habens, quando te flagellat, quasi non & blandiens & flagellans hæreditatem paret. Aug. psal. 32.

Omnis malus homo aut ideo viuit vt corrigatur, aut ideo viuit, vt per illum bonus exerceatur. Idem.

Non est in carendo difficultas, nisi cum fuerit in habēdo cupiditas. Idem in confess.

Vnde plangis? Quod pateris, medicina est, non pœna: castigatio, non damnatio. Noli repellere flagellum, si non vis repelli ab hæreditate. Idem sup. psal. 99.

In tribulationibus Paula Esaiæ replicabat eloquia. Qui ablactati estis à lacte, & qui abstracti estis ab vbere tribulationem super tribulationem expectate, spem super spem: adhuc pusillum propter malitiam labiorū propter linguam malignam. Ablactorum esse, qui ad virilem ætatē peruenissent, tribulationem super tribulationem sustinere, vt spem super spē mererentur accipere. Scientes quoniam tribulatio patientiam operatur. patientia verò spem, spes &c. Et item, Et quod si is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui interior est, renouatur de die in diem. Et, Quod in præsenti est leue & momentaneum tribulationis nostræ, &c. ¶ In languoribus & infirmitate dicebat, Quando infirmor, tunc fortior sum & potens. Et, Habemus thesaurum istum in vasis fictibus. ¶ In mœrore cantabat, Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me? Spera in Deo &c. ¶ In periculis loquebatur, Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c. Et, Qui vult animam suam saluam facere, perdet eam. ¶ In dispendio rei familiaris dicebat, Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur? &c. Et illud. Nudus exiui de ventre matris meæ, &c. Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Noui susurronem quendam (quod genus hominum perniciosissimum est) quasi beneuolum nuntiasse, quod pro nimio feruore virtutum, quibusdam videretur insana, & cerebrum illius dicere confouendum. Cui illa respondit, Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus. Et, Nos stulti propter Christum: sed stultum Dei sapientius

Hierony
Rom. 5.
2. Cor. 4.

pientius

pientius est omnibus hominibus. Et, Saluator loquitur ad Patrem, Tu scis insipiētiam meam. Et, Tanquam prodigium factus sum multis, &c. Et, Vt iumentum factus sum apud te. Et in Euangelio Dominum, Samaritanū, & Dęmoniacum, & in Beelzebub eijcere Dęmonia dicebant. Et Apostolus, Hæc est gloria nostra, testimoniū conscientiæ nostræ. Hiero. in Ephitaph. Paulæ.

Ambro. Bene sibi conscius falsis non debet moueri: nec æstimare plus ponderis in alieno esse conuitio, quàm in suo testimonio. Ambr. de offi.

Cypria. Nemo æstimet bonos de Ecclesia posse discedere. Triticum non rapit ventus: nec arborem solida radice fundatam, procella subuertit. Inanes paleæ tempestate iactantur, inualidæ arbores turbinis incursione vertuntur. Cypria. de simpli. prælat.

Chrysost. Non solum dum boni aliquid, facimus, sed etiam dum mali patimur aliquid, magna præmia expectare debemus. Id quod Iob ostendit, qui ex malis & rebus aduersis magis quàm à rectè factis clarus euasit.

Isidor. Intende miserias eorum quibus acerbè aliquid accidit, dum aliena pericula memoras, mitius tuas portas: aliorum enim exempla dolorem releuant: alienis malis facilius consolatur homo. Isidor. in synod.

Ioā.Cli. Vidi tres fratres danno simili affectos: atque vnus ex ijs indigne tulit: alius sine mœrore perstitit: tertius inde ingens gaudium cœpit. Ioan. Clim Grad, 26.

Si patientiæ quęsiueris baculum, cito desinent canes impudenter agere. Idem. Grad. 27.

Patiens vir ante monumentū mortuus est: sepulchrum enim cellulam suam fecit. Patientiam, spes & luctus peperit: nam qui absque ijs duobus est, accidię seruus efficitur. Idem, ibidem.

Nilus. Malum insperatum omnino perturbat cum ingruit: quod vero expectabatur, compositam & pręparatam ad periculorum mentem inueniēs, calamitatem leuiorem reddit. Nilus.

Bonum speratum, si secus & in contrarium cadens, nos fallat, affectum vix vllo mitigandum solatio, gignit. Idem.

Ignatius Firmiter, dum cæderis, quasi incus stato. Generosi est athletę, cædi & vincere: maxime vero propter Deum nobis omnia patiēda sunt, vt ipse nos patiatur. Ignatius

Adilon. Nullum inuenies miserum, qui non inueniat in miseriore solatium.

Isocra. Rationis opem ceu boni medici in calamitate iuuocare oportet.

Idem. Qui meminit quid sit homo, nullum euenientem casum ęgrè feret.

COLLE. ¶ Hęc vita via est. Quisquis autem lōgum iter facere vult, necessaria ad viam portat. Ad hoc autem iter tria potissimum requiruntur: panis, vinum & arma, quibus se à quouis incursu homo tueatur. Nobis quoque triplici viatico opus est: videlicet Eucharistia, tanquam pane: oratione, tanquam vinū, quod lętificat cor hominis: & patientia, tanquam armis: quibus ab instantibus malis (sine quibus hęc vita non transigitur) tuti simus. Propter hoc enim Dominus in oratione interposuit, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Alius enim detrahit, alius rapit, alius iniquam litem intendit: alius conatibus tuis obsistit, alius infestat, alius insimulat &c. Quid igitur in his omnib⁹ viator faciat, patientię armis destitutus? Irascetur, pace & innocentia spoliabitur. Patientia enim & virtutum omnium ministra, & assecla est est. Quis pacem siue internam siue externam sine patientia retinere queat? Ideo Apostolus, diuites nos in hac uirtute esse volebat, cum diceret: In

multa

2.Cor.6. multa patientia. Itaque ficut sal à rege Persarum in templi ministerio sine mensura tribui præcipitur: ita plane immensa quadam patientia (si ita loqui licet) egemus, vt à tot mundi iniurijs tuti esse valeamus.

Qui flagella Dei patienter fert, similis est pio latroni, qui toleranter supplicium suum ferens, ex patibulo peruenit ad regnum: qui vero impatienter ea tulerit, is quidem impatientia sua dolorem cumulat: similisque est impio latroni, qui fremens ac blasphemans, ex inferno supplicij, ad infernum descendit gehennæ.

Quis prudens? quis patiens: quis prudentior? qui patientior: quis prudentissimus? qui patientissimus. Sic
Pro.14 enim scriptum est, Qui patiens est, multa gubernabitur sapiētia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam
Prou.19. suam. Item doctrina viri per patientiam noscitur. Omnes artes sua habēt instrumenta, quibus opera sua explorant, & examinant, an ad perpendiculum effecta sint. At virtutis studiosi, sua quoque instrumenta habent, quibus virtutis suæ periculum faciāt: nempe tribulationem, & illatam in-
Iacob 1. iuriam. Hæc (si quod aliud) consummatam virtutem potissimū declarant, Iacobo testante, qui ait, Patientia, opus perfectum habet. Item-
Rom.5. que Apostol. Tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationē: probatio spem: spes autem non confundit.

Cuius periculi sit in rebus asperis & afflictis animum abijcere, declarāt illa Salomonis verba. Si desperaueris lapsus in die angustiæ, imminue-
Pro.24. tur fortitudo tua. Quid ni minuatur, cum duplici hoste premaris: cum hinc te angustiæ premant, inde tu tibi deiectione animi perniciem machineris?

Quod rubus in deserto ardet quidem, sed non comburitur, magnam visionem Moses appellauit. Verè enim magna visio est igne siue tribulationis, siue tentationis, siue martyrij vexari, & non aduri, & cum Sapiente dicere, In medio ignis nōn sum æstuatus. Et, Igne me examina- Eccl. 51.
sti, & non est inuenta in me iniquitas. Psal.16.
Verè enim hoc non minus mirum, Dan.3.
quàm quod olim tres pueri inter fornacis Babylonicæ flammas illæsi, intactique, diuino eos auxilio protegēte, permanserunt.

Vbi Nabad & Abiu altaris incen- Leui.10.
dio perierunt, præcepit Aaroni & filijs eius Moses, ne sanctuariū egrederentur, ne & ipsi quoque perirent. Quo præcepto monemur, vt immissas à Domino calamitates moderate feramus: ne, si in cœlum os nostrum posuerimus, grauioribus à Domino plagis vapulemus. Ferè enim hoc fieri solet, vt cùm seruus à Domino propter malefacta sua vapulat, si patienter quidem inflictas plagas ferat, celeriter vindicantis Domini ira deferuet: si verò flagellis seruus obsistat, & reluctetur, furorem indignantis Domini magis contra se acuit, facitque vt multò plures & grauiores plagas ira extimulante inferat. Quo exemplo monemur, vt leniter vindictam Domini feramus, ne, si aduersus stimulum calcitremus, aut aliquid illius æquitate indignū obloquamur, duplicis apud eum criminis rei simus. Fuit nobilis quædam fœmina multórum filiorum parens, quorum dilectissimus immatura morte sublatus est: quod quidem illa adeò molestè tulit, vt ad Dominum irata dixerit, Quoniam hunc mihi filium Domine sustulisti, cæteros quoque de medio tolle. Reuoluto autem anno illo ipso die, hoc est, calend. Augusti, quo prior ille fato functus fuit, alius quoque recenter matrimonio copulatus, diem obijt. Quod cùm illa dię notasset, & cœlestem vindictam agnouit, & præteritam culpam pœnitentia diluens secundum hoc funus patientissime

tientissime tulit. Fuit & alia nobilis fœmina quæ ex tribus quas hab. bat dilectissimis filiabus vnam immatura morte sublatam amittens, plusquam par erat, acerbissimè tulit. Quam eius impatientiam Dominus reliquarum duarum festina morte mulctauit. Altera enim post decimũ octauum diem, altera exacto anno de medio sublata est. Vnde illa mag.s insaniens, in grauissimas incidit calamitates, quæ illam ad mortem vsque acerbissimè vexarunt. Hac enim pœna digni sunt, qui summam illam æquitatem & iustitiam ore impio temeritatis aut iniustitiæ accusant, & quasi alienum ab hominibus reposcat, indignantur: cùm nihil nõ ipsius sit: quod tamen immoderato amore ita nostrum fecimus, quasi eius non esset.

Vir pius vndecunque tribulatio veniat, semper illam à Deo venire, & quasi de manu eius se illam percipere nititur, quò mollius ferat quod à sapientissimo medico immissum est. Sic Dauid insigni contumelia à Semei in luctuosa illa fuga affectus,
2.Re.16. Dominus (inquit) præcepit Semei, vt
Psal.38. malediceret mihi. Vnde est & illa vox, Tu fecisti, amoue à me plagas tuas. Et, Libera animam meam ab impio, qui est gladius tuus Sic enim Hierony. ex Hebr. vertit. Et sanctus Iob, quæ Dęmon sustulerat, à Deo sublata esse testatur cùm ait, Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Patientiæ verò in tribulatione fructum declarat idem Dauid, qui contumeliam illam æquo animo ferens ait, Dimitte illum vt maledicat mihi iuxta præceptum Domini: si fortè respiciat Dominus afflictionem meã, & reddat mihi bonum pro maledictione hac. Hæc autem facit vt vir pius non modo patienter immissa mala ferat, sed ea etiam desideret, quo huius patientiæ fructus particeps efficiatur. Longè enim plus est, quod diuina gratia patienti tribuit, quàm quod tribulatio detrahit.

Quàm sit grata Deo laborum atque dolorum patientia, vel hoc indicio colligere licet, quod Saluator dilectissimam matrem suam (quam citra Deum super omnes creaturas tenerrimè diligebat) supplicio crucis adesse voluit. Quidam vir nobilis, & in regione sua princeps, ignito ferrò vlceribus septies infixo curandus (sic enim medendi ratio exigebat) diligentissimè cauit, ne huius rei coniux amantissima vel conscia, vel testis esset: quod & factum est. At contrà Dominus & pijssimam matrem, & quos amicissimos habet, maioribus laboribus (propter mercedis magnitudinem) exercet. Perinde enim facit qui de laboribus aliquid subtrahit, atque is qui non de frugibus, sed de semine subtrahit. Hinc dilectissimus Ioannes sic Apocalypsis volumen exorsus est. Ego Ioannes frater, vester particeps in tribulatione, & regno, & patientia Iesu. Sic cęteri Apostoli eidem Domino dilectissimi. Sciat ergo qui amicitiam Dei, qui regni eius consortium desiderat, se tribulationis simul, & regni participẽ esse oportere. Nec enim alterum ab altero separari potest: ideoque nemo alterum sine altero assequi contendat: aut enim vtrũque simul amplectendum, aut vtrumque simul reijciendum est. Vide etiam. T. Fortitudo, &. T. Labor. &. T. sequentem.

Tribulatio aduersitas. Tribulationum vtilitas.

Adversitas quæ bonis votis obijcitur, probatio virtutis est, non indicium reprobationis. Gregor. in Regist. Grego.

In

In omnipotenti Deo tunc certa fiducia est, quando pro bono opere aduersitatis aliquid in hoc mũdo recipitur, vt plena merces in æterna retributione seruetur. Gregor. vbi suprà.

Sicut aromata fragrantiam suam, non nisi cum incenduntur, expandunt: ita sancti viri omne quod virtutibus redolet, in tribulatione innotescunt. Gregor. in Mor.

Bonum quod in tranquillitate sumitur, in tribulatione manifestatur. Gregor.

In Hom. Homo quidam fecit cœnam magnam. Plerunque (ait Gregor.) postquam in hoc mundo non possumus obtinere quod volumus: postquam in terrenis desiderijs de impossibilitate lassamur, tunc mentem ad Deum reducimus. Tunc placere incipit, quod displicebat, & quæ nobis amara fuerant præcepta, repente dulcescunt in memoria. Peccatrix enim anima quæ adultera conata esse non potuit: decernit esse fideliter coniux. Qui ergo huius mũdi aduersitatibus fracti, ad Dei amorem redeunt, atque à præsentis vitæ desiderijs corriguntur, quid isti fratres charissimi, nisi vt intrent, compelluntur?

Nemo quãtum profecerit nisi inter aduersa cognoscit: quia vnusquisque superni doni gratiam, in trãquillitate quietis percipit, sed quantum perceperit in aduersitate perturbationis ostendit. Gregor.

Electorum desideria dũ premuntur aduersitate, proficiunt, sicut ignis flatu premitur, vt crescat: & vnde quasi extingui cernitur, inde roboratur. Gregor.

Super illud, Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum. Quod igitur in auibus alæ, hoc in iustis labores sunt, quæ illos ad superna excitant. Gregor. lib. 6. Mor. c. 4.

Reproborum mens quia tantum diligit præsentia, plerumque modò tam aliena existit à verbere, quanto postea extranea remanebit ab hæreditate. Greg. 7. Mor. c. 11.

Caro mollibus, anima duris nutritur: illam blanda fouent, hanc aspera exercent: illa delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur. Et sicut carnem dura sauciant, sic spiritum mollia necant: & inde spiritus in perpetuum moritur, vnde ad tempus caro suauiter viuit. Gregor. 10. Mor. cap. 24.

In summa tribulatione positis, sola est consolatio misericordia creatoris. Greg. in Regist.

Pœna præsens, si afflicti animum conuertit, finis est culpæ præcedentis: si eum ad timorem Domini minime conuertit, indicium est pœnæ sequentis. Greg. in Regist.

Tranquillius labores præuisi tolerantur, at non declinamus eos quia præuidemus: ipsi nos probant, non reprobant. Greg. 24. Mor. c. 13.

Filij Israel premuntur à Pharaone, & à Moyse inuitantur, vt vtroq; modo velint exire: nempe ut dum amor prouocat, cruciatus impellat. Gregor. 26. Mor. c. 9.

Diu Deus iniquos tolerat, quia in perpetuum damnat: electos conterit, vt ad premia æterna erudiat. Gregor. lib. 26. Mor. c. 18.

Gregor. super illud Iob 33. increpat per dolorem in lectulo, ita dicit: Pio quidem Dei consilio agitur, vt huius peregrinationis tempore, electorum vita turbetur. Via quippe est vita præsens, qua ad patriam tendimus: & idcirco hic occulto iudicio, frequenti perturbatione cõterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent enim nonnulli viatores cum amœna fortasse in itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare: eorũque gressus tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Electis ergo suis ad

se pergentibus Dominus huius mundi iter asperum facit, ne dum quisq; vitæ præsentis requie quasi amœnitate viæ pascitur, magis eum diu pergere, quam cito peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in hac vita, omnis nostra (quam fortasse parauimus) requies turbatur, recte dicitur, Increpat quoque per dolorem in lectulo, id est, in præsentis vitæ requie, vel tentationis nos stimulis, vel flagelli afflictione conturbat. Mor.23.lib.i.

August. super illud Psal.49. Inuoca me in die tribulationis: eruam te & honorificabis me. Non præsumere inquit, debes de viribus tuis. Omnia auxilia tua mendacia sunt. Me inuoca in die tribulationis, eruam te, & glorificabis me. Ad hoc enim permisi diem tribulationis tibi fieri, quia forte si non tribulareris, non in inuocares me. Obtorpuerat quidam & friguerat à feruore orationis, & dixit, Tribulationem & dolorem inueni & nomen Domini inuocaui. August.

Nam tu semper aderas misericorditer sæuiens, & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas, vt ita quærerem sine offensione iucundari. Et vbi hoc possem, non inuenirem quidquam. August. Confess. lib.2.

Intelligat homo medicũ esse Deũ, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento positus vreris, secaris, clamas: non audit medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem. Idem super Psal.21.

In fornace ardet palea & purgatur aurum. Illa in cinerem vertitur, & illud sordibus exuitur. Fornax mundus, aurum iusti, ignis tribulatio, artifex Deus. Quod vult ergo artifex facio, ubi ponit me artifex, tolero: iubeor ergo tolerare, nouit ille purgare. Idem super Psal.60.

Nullus seruus Christi sine tribulatione est. Si putas te non habere persecutiones, nõdum cœpisti esse Christianus. Idem in sermo.

Si promissa Patris bene agnouisti, non timeas flagellari, sed exhæredari. Idem super Psal.

Sicut sub eadem tribula stipulæ comminuuntur, & frumenta purgantur, & vno motu exagitatur cœnum, & suauiter fragrat vnguentum: ita vna tribulatio irruens bonos probat, purgat, & eligit: malos reprobat, exterminat, & annihilat. Idem, ibidẽ.

Si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Idem de Past.

Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Abel iustus occiditur, Abraham uxorem periclitatur amittere: & ne in immensum uolumen extendam, quære & inuenies sanctos omnes aduersa perpessos. Solus Solomon in delicijs perpetuo fuit, & forsitan ideo corruit. Quem enim diligit Dominus &c. Hiero. ad Eustochi. Hieron.

Ego plagis conscientiæ meæ nullum iudico accommodatius medicamentum probris & contumelijs: non est proinde quod permouear homuncio omni opprobrio dignus & despectione. Ber. in epist. Bernar.

Quomodo stellæ in nocte lucent, in die latent: sic uera uirtus quę semper in prosperis non apparet, in aduersis eminet. Idem super Cant.

Bonum mihi Domine tribulari, dummodo ipse sis mecum: quàm regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum mihi in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quàm esse sine te uel in cœlo. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid uolui super terram? Idem super Psal. Qui habitat.

Trium puerorum fides atque iustitia tenebrosos non sensit ignes: sed stupenda Eufeb. Emisse.

qui ponendi sunt in illa cęlesti Ierusalem (quæ ædificatur vt ciuitas) vitijs infortuniorum concussionibus poliuntur, priusquam in ædificio cęlestis habitaculi collocentur. Petrus. Chrysol. in quadam epistol.

Idem in sermone 2. de filio prodigo loquens, Fames (inquit) reuocat, quem saturitas exhilarat. Fames illi patrem dedit sapere, cui copia tulerat non sentire genitorem.

Saluian. Nemo in tribulatione moueatur: ipsi enim scimus quod in hoc positi sumus. Quid mirum si calamitates in hoc sęculo perpetuò patimur, qui ad toleranda vniuersa militamus? Et sane Christianus quodammodo esse desinit, qui in hoc positus vt perferat, nihil perfert. Saluianus contra gentes.

Tertul. Ecclesia se peregrinam in terris scit agere: inter extraneos facile est inimicos inuenire. Cæterum genus, ædem, spem, gratiam, dignitatem in cęlestis habere.

COLLI. ¶ Tribulatio instar flatus vehementis est, qui cum lucernam extinguat, ignem tamen accendit: Sic ergo tribulatione, boni quidem meliores, mali, autem euadunt deteriores. Illi in Dei amorem accenduntur, isti vero extinguntur.

Deus ipse tanquam pius pater tribulationes electis suis frequenter immittit, vt flagellis ipsis mundi amaritudinem experti, mundum fugiant: & ad illum confugiant in quo solo vera quies animi inuenitur. Sic facit pia & prudens mater, quæ ablactatura grandiusculum filium, vbera quibus illum lactat, absinthio illinit, vt hac amaritudine offensus, dimisso lacte, cibum capiat solidiorẽ.

Per sabbatum æterna requies, per hebdomadam vero huius vitæ tempus designatur. Sicut ergo tempus illud quieti, ita hoc labori destinatum est. Illic tempus est amplexandi, hic longe fieri ab amplexibus: illic colligendi, hic spargendi & seminandi tempus est. De quo Propheta dicit, Qui seminant in lachrymis in e.m. Quid ergo miraris, si laboribus vndique premeris, cum tempus hoc nõ amplexibus & quieti, sed laboribus destinatum sit? Psal. 125.

Felle piscis Thobiæ oculi clausi aperiuntur. Hoc est autem quod Propheta dicit: Tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui. Propter hoc vero Dominus tribulationes mittit, sicut ipse per Prophetam dicit, Sæpiam viam tuam spinis &c. Vide locum. Quidam tamen Hydræ Herculis similes esse videntur, cuius caput abscissum, septem alia proferebat. Tales erant illi, qui dicebant, lateres ceciderunt, sed quadris ædificabimus: sicomoros succiderunt, sed cedros mutabimus, Sed hoc tamen vitio ipsorum accidit, non tribulationis: quæ magnas homini vtilitates affert. Aqua illa quæ per præcipitia decurrit melior ea est, quæ diu immota manet. Ferrum præterea si transit in vsus assiduos, splendore micat: at si longa quies ierit, fuscatur, & in æram vertitur in scabiem, cęleribus ab sumitur æuo. Vnde Dominus, Ego inquit quos amo, arguo & castigo. Esai. 8. Osea. 2. Esai. 9. Apoc. 3.

Omnia ferè quę ad humanæ vitæ vsum pertinent longa contritione & labore ad hoc præparantur. Ager quo fructum ferat, proscinditur. Frumentum vt panis fiat, in pistrino & clibano & conteritur, & coquitur. Vua quoque & olea in torculari exprimuntur, vt suo nos liquore alant. Linum vero quàm multa patitur, vt linteũ ex eo conficiatur? Sunt & animalia quæ flagellis cæsa odorem suauissimũ emittunt. Quid ergo mirum si flagellis quoque & pressuri homo eruditur, atque perficitur? An non (Apostol. teste) virtus in infirmitate perficitur? Propter quod inquit, ille Placeo mihi infirmitatib⁹ meis, &c. 2. Cor. 1.

tem, vnam Domino, alteram capro emissario cuius exierit sors Domino offeret illum pro peccato: alterum autem statuet viuum coram Domino, vt fundat preces super eum, emittetque eum in solitudinem. Hanc autem legem illa verba Domini interpretantur, Plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit &c. Hircus enim qui in sortem Domini cedit, in sacrificio mactatur: alter verò viuus, & liber ad pastum dimittitur.

Quomodo in rebus asperis ac difficilibus piorum hominum fidem, & charitatem Dominus probet, declarat planè pondus tentationis illius qua tentauit Abraham: quod quidem Origenes eleganter annotauit, cuius verba hoc in loco attexere volui, vt concionator hoc singulari exemplo discat rationem amplificandi ex omnibus circunstantijs. Ait
Gen. 22. igitur super illud Geneseos. Quæ postquam gesta sunt, tentauit Deus Abraham, & ait ad eum Abraham Abraham &c. sic ait, Obserua singula: in singulis enim si quis scit in altum fodere inueniet thesaurum. Nomen quidem cur ei donauerit Deus & vocauerit Abraham ipse interpretatus est dicens, Quia patrem multarum gentium constitui te. Quæ promissio in Isaac complenda erat. Accenderat ergo animum in amorem filij non solum posteritatis gratia, sed etiam promissionum spe. Sed hunc in quo positæ sunt promissiones istę magnæ & mirabiles, hunc in quam puo vocatum est nomen eius Abraham, iubetur in holocaustum offerre. Sic enim ait, Accipe filium tuum charissimum quem diligis Isaac. Non enim suffecerat dixisse filium, sed adiecit & charissimum. Esto & hoc, quid adhuc additur, & quem diligis? Sed vide tentationis pondus. Charis & dulcibus appellationibus iterum ac sæpe repetitis, paterni suscitantur affectus, vt amoris euigilante memoria, ad immolandũ filium paterna dextera retardetur, & aduersus fidem animi tota carnis militia repugnaret. ¶ Accipe (inquit) ergo filium tuum. q. d. I. Esto Domine, quia commemoras de filio patrem, addis, & charissimum, quẽ prę cipis iugulari. Sufficiat hoc ad supplicium patris. Addis rursus & quẽ diligis. Sint & in hoc parenti triplicata supplicia: quid opus est vt adhuc commemores, Isaac? Nunquid nesciebat Abraham quia filius suus ille charissimus, ille quem diligebat, Isaac vocaretur? Sed cur hoc additur in tempore? Vt recordaretur Abraham, quia dixeras ad eum, quod in Isaac vocabitur tibi semen. Fit, & cõmemoratio nominis, vt & promissio nũ quæ sub hoc nomine factæ sunt, desperatio subeat. Sed hæc oĩa quia tentabat Deus Abrahã ¶ Quid post hæc? Vade (inquit) in t. ex. Nunquid non potuerat duci prius Abrahã cũ puero ad illam terrã excelsam, & ibi ad eum dici vt offerret filium? Quò hoc spectat? Vt dũ ambulat, dũ iter agit, per totam viã cogitationibus discerpatur, vt hinc perurgente præcepto, hinc vnici affectu obluctãte crucietur. Propterea ergo etiam via iniungitur, etiã montis ascensio, vt in his omnibus spatium certaminis accipiat, affectus & fides, amor Dei, & amor carnis, pręsentium gratia, & expectatio futurorũ. Quid ad hæc tu Abraham? Quæ & quales cogitationes voluuntur in corde tuo? Prolata est vox à Deo quæ discutiat, & probet fidem tuam. Quid ad hæc dicis? quid cogitas? quid retractas? Putas ne resoluis in corde tuo; quia si in Isaac data est mihi promissio, & hũc iugulo, quis erit diuinis promissionibus locus? Nihil horũ ait, nihil discutit, sed celeri atque simplici obedientia paret. Surrexit. n. manè, & strauit asinã suam, ligna præparauit, assumpsit filium. Non deliberat, nõ detre-

humilitate tua patientiã habe: quoniam in igne probatur argentum, & aurum: homines vero receptibiles in camino humiliationis. Item paulo inferius, Qui timent Dominum, custodient mandata illius, & patientiã habebunt vsque ad inspectionem illius, dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum. At horrendum est incidere in manus
Heb. 10. Dei viuentis.

Labor.

Auguſt. TOta vita Christiani hominis, si secundum Euangelium viuat, crux est atque martyrium. Augusſt. in sermo.

Hieron. Regnum cœlorũ vim patitur, &c. An non tibi videtur esse violentia, cùm caro cupit esse quod Deus est, & illuc vnde Angeli corruerunt, Angelos iudicatura conscendit? Hiero. ad Eustoc.

Euſe. Emiſſe. Castigo, inquit, corpus meum, & in seruitutem redigo, &c. Beatus Paulus iam Christi habitaculum, iã vas electionis effectus, intelligit sibi non sufficere solam gratiam, nisi gratiæ adiungat solicitudinis vigilantiam, & laboris industriam. Euseb. Emiss. hom. de initio Quadrages.

Caſſia. Voluntas nostra sic quæritã passionibus temperari carnalibus, vt nequaquam velit dolores necessarios sustinere (sine quibus virtutes penitus nequeunt possideri) absque castigatione carnis castimoniam cupiens obtinere: sine vigiliarum labore cordis acquirere puritatem: cùm requie carnis spiritualibus exuberare virtutibus: absque vllius exasperatione conuitij, patientiæ gratiã possidere: humilitatem Christi sine honoris mundani exercere iactura: religionis simplicitatem cum sæculari ambitione sectari: Christo cum hominum laude ac fauore seruire: districtionem veritatis sine cuiuspiã vel tenui offensione proferre. Postremo sic vult futura bona, vt præsentia non amittat. Cassia. in collat. 4. D in. abba. cap. 12.

Si quis hoc robore animi est, atq; hac indole virtutis ac continentiæ, vt respuat omnes voluptates, omnemque vitæ suæ cursum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non conuiuia delectent: nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cum laude, & honore, & cum dignitate coniunctum, hunc mea sententia diuinis quibusdam bonis instructum atque ornatum puto. Cicero pro M. Cœlio. Cicero.

Principium omnis boni, & virtutis, (si verum fateri volumus) laborẽ esse Deus hominibus ostendit, quo remoto, nihil boni apud genus humanum constitui potest. Philon. Philon.

Exerce te laboribus voluntarijs, vt possis & non voluntarios tolerare. Isocrates. Iſocra.

Xenophon conspicatus iuuenem industrium, & laboris amantem, iucundissimum, inquit, senectutis condis obsonium. Xenophon. Xenoph

Crocodilus terribilis est in fugaces, fugax cõtra insequentes: ita quidam si concedas ac metuas, tunc ferociunt, si strenuè contemnas & obsistas, statim concedunt. Plin. Plin.

Quemadmodum perniciosior hostis fugientibus: ita grauius est incõmodum, si cedas ac des terga. Ex diuerſis.

Luxu corporis hebetescit mentis acies: luxus immodicus extinguit ingenium.

Vbi sponsa dixisset, Nigra sum sed formosa &c. (quo verbo labores, & persecutiones quas propter spõsum perpessa fuerat indicauit) huius rei causam, protinus subdit, Nolite, inquit, mirari quod fusca sim: quia decolorauit me sol: videlicet sol iustitię

sponsus: cuius omnis vita laboribus plena fuit: cuius omnis doctrina vix quicquam aliud quam laborum tolerantiam sonat: cuius erga nos charitas & beneficia tanta sunt, vt me nullo modo potuerim continere, quin propter illius gloriam tam multis me doloribus atq; molestijs obiecerim. Charitas enim Christi (vt Apostolo. ait) vrget nos, nempe vt quoad liceat illum imitari, & vni illi obsequi studeamus. Omnium quippe Sanctorum est illa vox. Propter te mortificamur tota die. e.f.S.o.c. Nostra verò erga te Domine dilectio huius afflictionis causa est. Quidam ex sanctis Patribus Bisariõ nomine, mortuum quendam nudum conspicatus, se superhumerali exués, & illum operuit & sepeliuit. Postea verò mendicum quendam nudum obuium excipiés, reliqua se veste exuit, & nudus ipse remansit, quo nudum in paupere Christum tegeret. Cum igitur nudus in quodam angulo iaceret, à principe quodam ciuitatis eidem noto rogatus, quis eum ita nudasset, is, prolato Euangeliorum codice, qui ei reliquus erat, Hic, inquit, nudauit me. Hoc autem perinde est ac si diceret, Sol me decolorauit. Lege Palladium in eius vita. CXVI.

Ex historia Palladij.

Omnis oblatio quæ offertur Domino absque fermento fiet, nec quidquam fermenti aut mellis adolebitur in sacrificio Domini. In omni autem oblatione offeres sal. Hac lege Dominus non modo malitiæ & nequitiæ fermentum à sacrificio suo reijcit, sed etiã quidquid carnis dulcedinem & voluptatem prę se ferat: sal verò semper expetit: quia, vt D. Hierony. ait, nihil illi placet, nisi aliquid in se amaritudinis & mordacitatis contineat.

Quò quid difficilius & laboriosius est, eò est etiã Deo gratius, si cętera consentiant. Magnum enim meriti pódus bonis operibus addi, cùm ardua ex natura sua sunt, manifestũ est. Hinc Dauid sacrificium Domino in area Areuna Iebusei oblaturus, nequaquam oblata gratis animalia, & plaustra accipere voluit, sed ad ea gratis offerentem dixit, Nequaquam vt vis, sed emã precio à te, & non offeram Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues argenteis siclis quinquaginta.

Prospera & aduersa fortuna.

SÆpe est donum gratiæ quod homines iram deputant: & sæpe districtionis ira est, quod gratiam putant. Greg. in mor. Greg.

Præsentis vitæ prosperitas aliquando idcirco datur, vt ad meliorem vitam prouocet, aliquando vt in ęternum plenius damnet. Greg. in Past.

Solet rerum abundantia tanto magis à timore diuino mentem soluere, quanto magis hinc exigit diuersa cogitare. Greg. in homi.

Quisquis in solo desiderio ęternitatis figitur, nec paupertate attollitur, nec aduersitate quassatur: dũ nihil habet in mũdo quod appetat, nihil est, qđ de mũdo ptimescat. Greg.

Iusti in prosperis timent aduersa, in aduersis prospera meditantur: at mali aggerem rerũ quę foris multiplicãt, semper interius per cogitationem portant. Greg. in mor. li. 8. c. 38.

Mali tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus ex pœna feriuntur. Greg. vbi sup. lib. 15. c. 18.

Desperatis quicquid poscunt, donant medici. Sic Deus iniustis temporalia largitur. Greg. vbi sub. lib. 16. cap. 11.

Nulla aduersitas deijcit, quę prosperitas nulla corrumpit: & qui veritati inhæret, vanitati non succumbit. Greg. 20. mor. c. 26.

Manifestæ perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus, subsequens fauet effectus, & nulla con-

contrarietas impedit, quod mens peruersa concepit. Gregor. 26. mor. cap. 16.

Greg. super illud Iob 3. Quare data est misero lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt, sic ait. Sancti viri cum sibi suppetere prospera huius mundi conspiciunt, pauida suspitione turbantur. Timent enim ne hic laborum suorum fructus recipiant: timent ne quod diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cum vero taciti cogitant quod nec bona agunt, nisi vt soli Domino placeant, nec in ipsa affluentia suæ prosperitatis exultant, minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt: sed tamē eadem prospera, quia se ab intima intentione præpediunt, ægre ferunt, & moleste præsentis vitæ blandimēta tolerant: quia per hæc se vtcūque tardari in interno desiderio nō ignorant. Plus enim in hoc mundo honor, quam despectio occupat: & magis prosperitatis sublimitas, quam necessitatis aduersitas grauat. Per hanc nanque nonnunquam cum homo exterius premitur, ad concupiscenda, quæ intus sunt, liberius relaxatur: per illam vero animus dū multis parere cogitur, à desiderij sui cursu retinetur. Vnde fit, vt sancti viri magis in hoc mūdo prospera quam aduersa formident. Sciunt namque quia mens dum blanda occupatione premitur, aliquando libens, ad exteriora deriuatur. Mor. lib. 5.

August. Mundus iste periculosior est blandus, quàm molestus: & magis cauendus cum se allicit diligi, quam cum admonet cogitque contemni. Augu. ad Diosc.

Nemo frangitur aduersorum molestia, qui prosperorum delectatione non capitur. Idem de verb. Domini lib 2.

Magnæ virtutis est cum fœlicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat, ne ipsa subuertat fœlicitas: magnæ inquam virtutis cum fœlicitate luctari, magnæ fœlicitatis est, à fœlicitate nō vinci. Idem ibidem.

Bernar. Præferendus ille & magnus est, cui inter prospera saltem, risus indecentior, aut sermo insolentior, aut immoderatior cura vestis, vel corporis non irrepsit. Ber. lib. 2. de consider.

Chrys. Nouerca virtutis prosperitas: sic applaudit vt noceat: & in fœlici successu sic fortunatis obsequitur, vt in fine perniciem operetur: conuiuis suis ab initio propinans dulcia: & cū inebriati fuerint lethale virus miscet. Chrysosto. lib. 1. de curial. nugis, & vestig. Philosoph.

Nilus. Luge peccatorem fortunatum, intentatur enim ei gladius iudicij. Nilus.

Euagri. Homini non leui quæuis calamitas leuis est.

Iuuenal. Haud facile emergunt quorū virtutibus obstat, Res angusta domi.

Charicl. Solet prosperitas inopinata contumeliosa facinora edere.

Demona. Fugæ tempus in bello virum reue ra fortem declarat, infortunium vero prudentem.

Demetr. Demetrius illum qui sinistram fortunam ferre nequeat, nec dexteram quidem ferre posse dixit.

Cypsel. In læta fortuna moderatus, in tristi prudens esto.

Isocrat. Stultus bona fortuna tanquam ebrietate nimium fruens, stultior euadit.

Diony. Idem est in secunda fortuna altū sapere, & in lubrica via cursu contendere.

Rom. Cum fueris fœlix quæ sunt aduersa caueto.

Cato. Non eodem cursu respondent vltima primis.

Periander. Si fortuna iuuat, caueto tolli.
Si fortuna tonat, caueto mergi.

T. Liui. Maximæ cuique fortunæ minimè credendum est.

pertinet & illud, in die bonorum nõ immemor sis malorum. Hac cõsideratione prosperitatis insolentia temperanda est. Pauper esse potest, qui modo diues erat. Scriptum est enim; A manè vsque ad vesperam immutabitur tempus; & hęc omnia citata in oculis Dei. Eccles. 19.

Quod prosperitatem & res secundas superbia & arrogantia sequi soleat, testatur Propheta Psal. 16. cum ait. Inimici mei animam meã circundederunt, adipẽ suũ cõcluserunt, os eorum loquutũ est superbiã. Pro quo alij verterunt. Adipe suo clauserunt os suum: os eorũ. I. e. f. Quibus verbis saturitatẽ & delicias improborũ designat: quas fere insolẽtia comitari solet. Exẽplo erit Nabal Carmelus, qui cũ regale cõuiuium domi suæ instruxisset, superbe tamẽ & petulãter pueros Dauidis alloquutus est. Hoc etiã nomine Sodomitę dãnantur, quibus Dominus per Ezechielẽ improperat. Hæc fuit iniquitas sororis tuæ Sodomæ, superbia, & saturitas, & abundãtia panis, &c. Huic pertinet & illud, Incrassatus est dilectus & recalcitrauit &c. quæ sequuntur.

Quam multorũ animas extulit fallax & insidiosa prosperitas. Dauidẽ sanctiss. impulit vt populũ numeraret grauiter postea flagello feriendum: Sic Ezechię animos in aduentu legatorũ Babylonis extulit. Sic Amasiam regẽ post fusum Idumæorũ exercitũ in valle Salinarum. Qua victoria elatus exercitũ aduersus Ioas regẽ Israel cõparauit. Cuius ille insolentiã intelligens, hac illum per legatos oratione admonuit, Percutiẽs inualuisti su-
4. Re. 14 per Edom, & sibleuauit te cor tuũ. Contentus esto gloria, & sede in domo tua. Quare prouocas malũ, vt cadas tu & Iudas tecum? Cuius is concõsilium negligens periculo suo doctus didicit neminem successibus efferri debere. Denique grandia si paruis assimilari licet Agar Sarræ ancilla vbi se concepisse vidit, despexit dominam suam, & ita despexit vt postea plagis à Domina sua coercita fugam inierit. Cuius tumorem Angelus Domini obuiam ei factus compressit, admonens vt domum, repetens, manibus se Dominæ suæ humiliter submitteret.

Fortis est quem aduersa non frangunt, fortior quem prospera non alliciunt, fortissimus vero quem nec ipsa rerum vicissitudo deturbat. Hac enim vicissitudine acrius sæuit tentatio, dum prosperitas amplius post aduersa blanditur, nec minus vrit aduersitas dum repentinis ingruit rebus inuidiosa secundis.

Probatio virtutis.

SVper illud, Patiẽtiam meam quis considerat? Quia citius Deus nõ exaudit, videtur non considerare. Ardentis namque desiderij hic vota panduntur. Quod namque dispon ẽti breue est, est longum amãti. Greg. in mor. lib. 13. c. 22. Grego. Iob. 17.

Dei protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur: subtrahitur ergo interdũ, vt videat homo se nihil esse sine illa. Greg. 23. mor. c. 28.

Dum ergo illa destituti cadere incipimus, & tamen adiuti retinemur. Greg. vbi supra.

Grego. super illud Cant. Quæsiui, & non inueni, sic ait: Quæsiti interdum negatur species, vt mentis desiderium crescat: nempe vt quo Sponsum diutius desiderat, cum eum inuenerit, auidius assumat. 27. mor. cap. 1. Cant. 5.

¶ Diligebat Israel Iosephum super cunctos fratres suos eò quod in senectute genuisset eum. Ad hunc ergo modum illa bona opera æstimanda COLLR.

da sunt, quæ quis agit spirituali senectute coufectus: de qua Psal. Ne proijcias me in tempore senectutis, hoc est: cum me charitatis vel deuotionis feruor destituit, & velut senili quadā imbecillitate deijcit. Inter fortes Dauidis quidam ex eo maximè commendatur, quod interfecerit leonem tempore niuis. Hoc ad eandem significationem pertinere videtur. Niuis enim tempus est, cum idem nos charitatis feruor deserit. Quo tempore rugientem (sicut Leo) Demonem superare, & bona opera edere, excelsi & constātis animi iudicium est. Hoc autem præstabat Dauid, cum ait. Tribulatio & angustia inuenerunt me (quorum altero corpus, altero animus afflictabatur) & tamen mandata tua nō sum oblitus. Et illud rursum, Defecit in salutare tuum anima mea, &c. Et, Defecerūt oculi mei in eloquium tuum & factus sum sicut vter in pruina: siue (vt alij interpretantur) sicut vter in fumo. Et tamen iustificationes tuas non sum oblitus. Quorum sensus est, Defecit plane iam animus meus, prę solicita expectatione auxilij tui, quo nititur omnis salus mea, ipsi etiam oculi mei defecerunt, in cœlum dies noctesque suspicientes, si qua forte viderent salutem venientem quam seruo tuo promisisti. Sed quanquam præ multitudine calamitatum, & assiduo mœrore confectus sim, atque adeò exesus, vt cutis mea, vtri ad fumum suspenso comparanda sit, nunquàm tamen legum tuarum oblitus sum, nunquam me à recto & honesto tēpestas ista depulsit.

Psal. 70
Psal. 118

Semper adest pijs Dominus, semper eis est præsens, abesse tamen aliquando videtur, cum eos vel ab impijs, vel à Demonib⁹ grauiter vexari permittit. Nō semel hac de re sanctus Iob, non semel item Dauid conquesti sunt. Hinc illa verba, Vsquoque Domine obliuisceris me in finem? vsque quo auertit faciem tuam à me? &c. Item, Exurge quare obdormis Domine? exurge &. n. r. i. f. Item, vt quid Domine recessisti longe? despicis in opportunitatibus in tribulatione? Pro quo alius vertit. Vt quid. D. r. l. abscōdis faciem in opportunitatibus in tribulatione. De quo tamen alibi dixerat, Adiutor in opportunitatibus & in tribulatione. Sic magnus ille Antonius, post multas à dæmonibus acceptas plagas, Domino post eas aduentāti, ait: Vbi eras ò bone Iesu, vbi eras? quare a principio non affuisti, vt me iuuares & vulnera mea sanares? Et ille Antoni (inquit) hic eram: sed expectabam videre cer tamen tuum. Nunc autem quia viriliter decertasti, in toto orbe faciam te nominari. Idem pene de. B Catherina Senen. legitur.

Psal. 12.
Psal. 43.
Psal. 9.

Fœlix anima quæ vere dicere potest: Probasti Domine cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Psal. 16. Sic enim legimus: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Rursumque, Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus &c. Apostolus præterea primum quidē in Deo, deinde in tribulationibus gloriatur. Quia tribulatio (inquit) patientiam operatur, patientia probationem &c. Nemo ergo virtutem suam vel ieiunijs, vel orationibus, vel etiam eleemosynis probatam putet. Tribulatio enim est quę maximè inter omnia iustitiam piorū hominum explorat. Ante hanc nemo de probitate sua testimonium ferat, quanuis ne post hanc etiam timorem omnem deponere debet,

Eccl. 27.
Rom. 5.

Frequentissimum est uiros sanctos ad tempus à Deo palulum relinqui, & hæc ratione probari non reprobari. Hic, ubi Saluator dixisset, Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti &c. Deus meus clamabo per diem & non exaudies, & nocte & non ad insipientiā mihi (siue vt Hiero. uertit: Et non est silentium mihi) Paulo

Psal. 21

tamen

tamen inferius ait: Timeat eum omne semen Israel, quoniam non spreuit, nec despexit deprecationem pauperis nec auertit faciem suam à me, & cum clamarem ad eum exaudit me.

Cum uir iustus ad tempus à Deo relinquitur, singulare illi remedium est in spe, oratione, & meditatione cõstitutum. Quodquidem satis aperte
Psal.41. exemplo suo Propheta docet, qui Ps. triplici hoc remedio vtitur. Postquã enim dixit, Quare tristis es anima mea & quare conturbas me, primum ad spem confugiens dicit, Spera in Deo quouiam adhuc confitebor illi &c. Quæ verba bis in hoc Psal. & semel in sequenti, repetit, cuius initium
Psal.42. est, Iudica me Deus &c. Deinde ad orationem confugit, cum ait: Apud me oratio Deo uitę meæ: dicam Deo Petra mea quare oblitus es mei: quare tristis incedo dum affligit me inimicus. Tertio demum meditatione ac Dei memoria labentem animum suum reficit, ac sustentat, cum ait, Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis & Hermonij à monte modico. Quę uerba quidam, ad hunc modum carmine reddit.

Hac sæpe mecum colloquor, sed intimis
Resurgit in præcordijs.
Quandoque tanta vis doloris anxij,
Vix vt queam ressistere.
Quapropter ad tui memoriam nominis,
Amabilem, sæpissime
Recurram ò vnica spes mea, ò lux, & salus,
Charumq; solamem meum.
Dulcescet illa amaros omnes, & animo
Illa eruet curas meo.
Quanquam paterna sum fugatus à domo,
Vastasq; solitudines
Iordanis, auiosq; saltus Hermonij,
Inhospitalem & Mizarum,
Exul peragro, rerum egens omnium,
Nunquam tamen tui pater
Non meminero: nunquam effluet animo meo
Dulcissimum nomen tuum.

Hac autem memoria se in tribulatione confirmatum fuisse alibi testatur, cum ait: Nisi quod lex tua medi- Psal.118
tatio mea est, tum forte perijssem in humilitate mea, hoc est afflictione mea.

Quãta sit tempestatis uis qua Deus interdum electos suos probat, declarant illa uerba Psal.41. Abyssus abyssum inuocat &c. Et, Omnia excelsa tua & fluctus tui &c. Est autem sensus Calamitas calamitatem urget, nec ullus est miseriarum finis. Est autem elegans allegoria, qua inducitur Deus ex citatis tonitruis, & ingenti tempestate Dauidem obruere infinita copia imbrium. Aquas autem in litteris sanctis appellari pro calamitatibus nemo est, qui nesciat. ¶ Quo in loco annotare conuenit huius psalmi titulũ, qui est erudiens Canticum. Sic autem inscribitur, Quoniam docet etiam cum nihil ad spem ostenditur, sperandum tamen esse, & misericordiæ Dei confidendum. ¶ Idem argumentum tractatur Psal. 59. cuius est initium, Deus repulisti nos & destruxisti nos &c. Et, Ostendisti populo tuo dura, potasti nos uino compunctionis, siue consopiente, &c. ¶ Idem etiam argumentum tractatur Psal. sequenti, cuius initium est, Deus auribus nostris audiuimus &c. Exposita enim primum antiqua Dei erga pios tutela, ac paterna prouidentia: exponit deinde quàm multis & uarijs calamitatibus pios uexari permiserit. Subdit enim. Nunc autem repulisti, & confudisti nos, & cætera mala quæ longa oratione persequitur. Quę quidem omnia sanctis uiris accidisse confirmat cum ait. Hæc omnia uenerunt su

per

per nos, nec obliti sumus te, & inique non egimus in testamento tuo, &c. nihilominus tamen propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oues occisionis. ¶ Ceterum commune huius calamitatis remedium est, quod idem Propheta alibi ostendit, Psal.33. cum ait, Multæ tribulationes iustorum, & ex omnibus ijs liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum, &c. Est & aliud solatium, quod quidem Eccesiast. ostendit cum ait, In die malorum non immemor sis bonorum &c. Breuitas quoque temporis solatium fit laboris. Non enim in sempiternum abijciet Dominus. Vnde est illud, Ad momentum ira eius, & vita in reprobatione eius.

Cum vir iustus spirituali dulcedine ac robore se ad tempus destitutum viderit, non protinus animum deponat. Meminisse enim debet scriptum Psal.29. esse. Ego dixi in abundantia, mea, nõ mouebor in æternum, Domine in voluntate tua præstitisti decori meo, vel alias monti meo fortitudinem. Auertisti faciem tuam à me & factus sum conturbatus. Huc pertinet & illud visitas eum diluculo, & subito Iob.3. probas illum. Vtrumque autem homini & salutare & necessarium est. Visitatione namque charitas, probatione humilitas paratur. Per illam cognoscitur Dei bonitas, per hanc hominis infirmitas.

Quod electos suos varijs Deus tribulationibus examinet & probet declarant illa verba. Psal.65. Probasti nos Deus, igne nos examinasti sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum.pos.t.d.n.i.h.s.n. Transiuimus per ignem & aquam &c. Sic autem probauit Dominus Abrahã, Iob, Tobiam, & omnes sanctos martyres, Nemo ergo dum tribulatur se à Domino derelinqui, sed probari putet. Exemplo itaque suo Vates sanctus docet quid homines pietatis amantes de suis calamitatibus sentire debeant: nempe illas sibi consilio & numine diuino accidere, vt quemadmodum aurum atque argẽtum igne purgatur, ita illorum animi puriores fiant rebus aduersis: his enim rebus & amor nostri rerumque fragilium, & caducarum exuritur, & studia pietatis ac innocentiæ mirabiliter accenduntur. At impiorum quos Deus æterna morte mulctare constituit, longe dissimilis est ratio: non enim istorum labes & vitia excoquit ærumna, sed auget potius, & cumulat, illaque crescente, simul animorum crescit impietas, sic vno eodemque igne lutum durescere videmus, ceramque liquescere.

Cùm sæpenumero pij homines à Deo varijs calamitatibus probentur & exerceantur, nunquam illi tamen neque à spe sua & orandi officio cessare debere ostendit exemplo suo David cum ait, Credidi, propter quod Psal.115. locutus sum, ego autem humiliatus, siue afflictus sum nimis. Ego dixi in excessu (siue in fuga mea) o.h.m. Quod perinde est ac si dicat, credo, & certissimam fidem adhibeo promissionibus Dei, propterea summa cum fiducia loquor. Quin etiam cùm in maximis angustijs versarer & fugerẽ præceps aduersarios mihi iam imminentes, dicebam tamen, mentiuntur quidem omnes homines: sed Deus certe mentiri non potest, itaque ille me incolumen conseruabit, & hostibus de medio sublatis, in regia dignitate constituet. Quam igitur gratiam referam domino, qui mihi salutem attulit, & me, ac familiam meam tantis beneficijs ornauit? Idem alibi posteaquam tribulationis suæ magnitudinem exposuisset his verbis, Saluum me fac Deus, quoniam intraue- Psal.68. runt aquæ. v.ad.a.m. Infixus sum in limo profundi: & non est substantia, hoc est non inuenio vbi consistam. Et mox, Laboraui clamans r.f.s.f.m.defecerunt

fecerunt oculi mei dum spero in. D. m. Quod perinde est ac si dicat, Iam oculi mei nimia lassitudine defecerunt, dum assiduè cœlum suspiciunt expectantes vt Deus meus mihi opem ferat. Itaque proponitur nobis præclarum veræ pietatis exemplum quæ nec spem abijcit, nec ab orandi studio deterretur, licet aures Dei à precibus abhorrere videantur. Denique in fine Psalmi ostendit se non frustra tamdiu aut orasse aut expectasse, cum ait, Ego sum pauper & dolens, salus tua Deus suscepit me, Et, quoniā exaudiuit pauperes Dominus,& vinctos suos non despexit. Laudēt illum cœli & terra &c. Itaque verissime dictum est. Ipse vulnerat & medetur: percutit & manus eius sanabunt. Hoc

Tob.11. ipsum Sanctus quoque Tobias vbi ab Angelo illuminatus & ditatus est, confitetur dicens, Benedico te Domine Deus Israel: quia tu castigasti me: & tu sanasti me. Piorum igi-

Psal.70. tur omnium est illa vox, Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas? & conuersus viuificasti me, & de abyssis terræ iterum reduxisti me. Harum rerum altera, nota fit nobis inanitas nostra, altera benignitas Dei, ex illa notitia nobis diffidere, ex hac Deo confidere discimus.

Quemadmodum Ioseph ad fratres suos (quos vincè charos habebat) quasi ad alienos durius loquebatur: ita se Dominus frequenter cum pijs hominibus gerit dum eis omnem spiritualis consolationis gratiam tanquam alienis subtrahit: quos tamen summo amore complectitur.

Quod Deus aliquādo amicos suos summis angustijs & angoribus vexari permittat, quodq; ipsi nec sic quidem à Deo velut proiecti & derelicti, neq; spem abijcere, neq; orandi & obsecrādi munus die noctuque intermittere debeant, apertissimè in Psal.87. perspicitur: cuius initium est, Domine Deus salutis meæ in die clamaui &c. Pro eo vero quod nos ibi legimus, Paup sum ego & in laboribus &c. quidā transtulit, Afflictus sum ego, & ex pirāti simi lis, ab adolescentia tuli terrores tuos, & trepidaui. Her. vero, Portaui terrorem tuum & conturbatus sum.

Huius rei gratia Dauid importunitatem & persecutiones piorum igni comparat spinarum, cum ait, Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis. Spinę namq; ignē Psal.117. facile concipiunt: qui magnum fragorē edit, & vicina quęque cōsumptura videtur, qui tamen citò & ipse extinguitur. Tales ergo piorum tribulationes sunt: ideo vir iustus celerrimæ liberationis suæ certissima spe animū erigere, & præsentem laborem alacriter ferre debet.

Temperantia voluptatum moderatrix.

CVM naturæ necessitatibus plus Gregor quàm expedit deseruimus, mentis curam negligimus, ex miseria negligentiæ, infirmitati addimus culpā. Quiddam enim valde periculosum habēt iste necessitates, quod sępe in ei minime discernitur, quid per vtilitatis studium, & quid per voluptatis vitium agatur. Sæpe enim dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deseruimus, & infirmitatis velamine nos excusamus. Gregor. mor. 20. capitu.12.

Sancti quasi arbitri studiosissime discernunt, inter necessitatem & voluptatem, atque hanc consulendo subleuant, illam premendo frenant. Praui autem necessitates ad vsum suæ voluptatis retorquent. Greg. 20. mor. c.12. vide locum.

Greg. sup illud Iob. 27. aut poterit in omnipotente delectari? Sic ait, Esse sine delectatione anima non potest aut enim infimis delectatur, aut summis:

summis:& quãto maiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad infima. Vnde Ioan. qui diligit mundum, non est charitas patris in eo. Moral. 18. capitu. 6.

Iob.28. Gregor. super illud Iob. 28. Non inuenitur in terra suauiter viuentium, sic ait: Qui huius vitæ voluptatibus pascitur, ab æternæ sapientiæ intellectu separatur: nam si saperet, de exilij sui cæcitate lugeret. lib. 18. mor. c. 26. Ideo dicitur qui addit scientiam, addit & dolorem. Eccl. 1.

Carnalis delectatio quanto diutius tenet, tanto arctius astringit. Gre. 24. mor. c. 12.

August. Spiritus deficit, vbi caro requiescit Vt enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. Aug. super Ioan.

Si quid arrisisset prosperum, tædebat apprehendere, quia pene priusquam teneretur, auolabat. Aug. Confess. lib. 6.

Edendi & bibendi voluptas nulla est, nisi præcedat esuriendi & tiendi molestia. Et ebriosi quædam salsiuscula comedunt, quò fiat molestus ardor, quem dum extinguit potatio, fit delectatio. Et institutum est vt iam pactę Sponsę non tradantur statim, ne vilem habeat maritus datam, quã non suspirauerit sponsus dilatã. Hoc in turpi & execranda lætitia, hoc in ea, quæ concessa & licita est, hoc in ipsa sincerissima honestate amicitiæ, hoc in eo, qui mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus est: vbique maius gaudium, molestia maior præcedit. Quid est hoc Domine Deus meus, cum tu æternum tibi ipse sis gaudium, & quædam de te semper gaudeant? Quid est quod hæc rerum pars alternat defectu, & profectu offensionibus, & conciliationibus? an is est modus earum, & tantum dedisti eis, cum à summis cœlorum vsq; ad ima terrarum suis quęque sedibus locares, & suis quæq; temporibus ageres. Aug. Confess. lib. 8.

Qui dat pro modica delectatione illud pro quo Christus se tradidit, stultum Christum reputat mercatorem. Idem in serm.

Hierony. Corpus assuetum tunicæ, loricæ onus non sustinet: caput opertum linteo, galeam recusat: mollem otio manum, durus exasperat capulus: fortior autem miles ex contragoso venit. Hiero. in epist. ad Heliod.

Isidor. Licet sępe in medio carnalium Deus protegat vitam electorum, tamen satis rarum est, ut quisque inter sęculi uoluptates positus à uitijs maneat illibatus: in quibus etsi non cito implicetur, aliquando tamẽ attrahitur. Neque enim diu potest esse securus, qui periculo fuerit proximus. Isidor. lib. 3. de sum. bon.

Euseb. Emiss. Sic quando humore & scabie cutis corporis vitiatur, inde corruptio exulcerat, hinc prurigio solicitat: ita per oblectationem malorum de negligentia proficit culpa: & de luxuria crescit illecebra, & pereuntem perditio plus delectat: quia uoluptas transacta nõ satiat, sed suo usu magis exercetur uitiorum cupiditas, quam finitur: & sectatorem suum nunquã consumenda consumit. Euseb. Emiss. de Epiph. hom. 3.

Secundum finem euangelici & cœlestis oraculi, diues ille post delicias æternis traditur flãmis: Lazarus post esuriẽ beatitudinis gremio Angelorũ infertur obsequijs: & propter hoc ad utrumq; loquitur sermo diuinus. Fili recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala: uni transactę uitę, iucunditas loco criminis imputatur: alij post malorum tolerantiam repręsentatio fit bonorum. Idem in hom. de init. Quadrages.

Ioan. Clima. Omnium uitiorum interemptrix humilitas est, quam qui possident, omnia uicerunt. Genetrix malorum omnium

nium est uoluptas malitię coniuncta. Is qui ea detinetur, non videbit Deū. Clima.Grad.26.

Cuncta aduersum nos Dæmonum bella ex tribus causis maximè constāt Aut scilicet ex voluptatis studio, aut ex superbia, aut ex illorum inuidia. Idem ibidem.

Chryso. Nihil tam putidum est, quàm anima affectibus obnoxia: Voluptas cani similis est: si persequaris, fugit: si nutrias, manet. Fuge voluptatem propter comitem eius afflictionem: ne Diabolus vtatur mem bris tuis aduersis te tanquam telis. Chrysost.

Gloss. Nihil voluptuosum nihil suaue placet Deo: sed quod habet aliquid mordacitatis & seueritatis: vbi pascha cū amaritudinibus manducatur. Gloss. Le.2.

Cicero. Malorum esca voluptas, qua homines capiuntur, vt hamo pisces. Cicero in Cat.maio.

Voluptates blandissimæ Dominę, sæpe maiores partes animæ à virtute detorquent. Idem.1.de offi.

Maximas virtutes iacere oportet, voluptate dominante. Idem ad Atti.lib.5.

Quo maior est voluptas, eò magis mentem à sua sede & statu dimouet. Idem Parad.1.

Qui voluptatibus ducuntur, & se vitiorum illecebris & cupiditatum lenocinijs dediderunt, missos faciant honores, nec attingant Rempub. patiantur viros fortes labore, se otio suo perfrui. Idem pro Sest.

Omnibus in rebus voluptatibus maximis fastidium finitimum est. Idem 2.de Orat.

Nemo est dignus nomine hominis qui vnum diem velit esse in voluptate. Idem.2.de finib.

Nullam capitaliorem pestē quàm corporis voluptatem hominibus à natura datam esse dicebat Architas. Hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euersiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nascuntur. Nullum denique scelus, nullum magnum facinus esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat: stupra vero & adulteria, & omne flagitium nullis alijs illecebris excitari, nisi voluptate: & menti nihil esse tam inimicum, quàm voluptatem: nec libidine dominante, temperantię locum esse omnino: nec in voluptatis regno posse virtutem consistere. Quo circa nihil tam detestabile, tamq; pestiferum quàm voluptatem: siquidē cum maior esset & longior, omne animi lumen extingueret. Quod quò magis intelligi possit, fingere animo aliquem iubebat, tanta incitatum voluptate corporis, quanta percipi posset maxima: nemini censebat fore dubium, quin tamdiù dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, cogitatione consequi posset. Idem in Cat.maio.

Non est necessum tāquam meretricem in matronarum cœtum, sic voluptatem in virtutum concilium adducere. Idem.2.de finib.

Nacta semel delicias natura, vix ad labores vult reuerti. Choric.

Propter voluptatem mala operamur, & propter tristitiam à bonis recedimus. Aristot.

Natura maxime appetit delectabile, & fugit triste. Idem. Idem.

Gaudia, principum nostri sunt sæpe laboris. Ouidius

Mala tunc sunt periculosissima, cū delectant. Adilon.

COLLE. ¶ Qui voluptatibus carnis indulgent similes ijs esse videntur, qui cum vrinam emittere nequeunt, tamen à potu non abstinent. Quò enim magis bibendi uoluptati indulgent, eò magis morbi grauitatem augent. Idem efficit prurigo vlceris, cuius refricatio

cum

cum voluptuosa sit, viscus tamen magis exulcerat & grauat, breuem q; voluptatem diuturno & acriori dolore pensat. Idem autem patiuntur qui sese voluptatibus dedunt: quādoquidē voluptas percepta nō sitim sedat, sed æstum magis cupiditatis incendit.

Caudam magis quàm faciem scorpionis debere nos attendere (hoc est amarum voluptatum exitum) Salo-
Prou.5. mon declarat his verbis. Fauus distillans labia meretricis: & nitidius oleo guttur eius: nouissima autē illius amara quasi absinthium, acuta quasi gladius biceps. Vt enim tristissimus voluptatum exitus, & infœlicissimas tragedias, quas quotidie experimur, prætermittamus: quis verbis consequi possit, quos æstus & angustias in nouissima hora mortis, perpetiant, hi qui vitam suam huiusmodi voluptatibus inquinarunt? Nihil enim tunc magis torquet, quàm quod eos olim vehementissime oblectauit.

Cum in omni voluptate subsit latens aculeus & venenum, nunquam alterum sine altero incipiendum est: sed commoda & incommoda, initium & finis, ac tota rei facies consideranda est: vt quos voluptatis lenocinium allicit, amaritudinis acerbi-
Prou.23 tas deterreat. Hinc illud Salomonis, Ne intuearis vinum quando flauescit cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber: & sicut regulus venena diffundet. Quid enim acrius morientis animam lacerat, quàm voluptatum præteritarum memoria?

Eccl.7. Cor sapientum vbi tristitia est, cor stultorum vbi lætitia. Item melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi: quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. Hoc est, breuis & momentanea est improborum voluptas, qualis est spinarum ardentium strepitus, qui cum uehemens esse uideatur, momento tamen tran-

Vnde est illud, Laus impiorum bre- Ioa.20.
uis est, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.

Eò mores hominum deuenerunt, vt Epicuri & Mahometici sectam uerbis damnantes, operibus probēt: cum maxima pars hominum nihil magis, quàm voluptatem corporis sequatur. Itaque rebus ipsis illa uerba iactare uidentur, quę Sap.2. referuntur. Dixerunt impij apud se non rectè cogitantes: Exiguum & cū tædio est tempus uitæ uostræ, & non est refrigerium in fine hominis &c. quę sequuntur. Vide locum. Psal.118

Vbi nos legimus, Coagulatum est sicut lac cor eorum. s. superborum, Alij uerterunt, Incrassatum est uelut adeps cor eorum. Sensus ergo est, Habent isti mētem hebetem & crassam: quippe quam corporis uoluptatib9, & rerum terrenarum cogitationibus alunt: propterea nec scientiam rerum diuinarum tenent, nec his delectantur. Isti ergo quanuis sapientes ut faciant mala, benè tamen facere nescierunt.

Voluptates seculi adeo non satiant dulcedine sua hominis appetitum: ut tædium magis pariant quàm fœlicitatem. Hinc tot à carnalibus hominibus ludorum & uoluptatum genera excogitantur, & commutantur, ut fastidium quod ex alijs concipitur alijs leuetur. Tantum igitur abest ut in his miseri tranquillitatem animi & quietem inueniant, ut tædio magis illarum afficiantur. Itaque sicut æger in lecto modò in dextrum modo in sinistrū latus iactatus nullam inuenit requiem, quoniam intra se inquietudinis & iactationis suæ causam habet: ita planè hi frustrà tot uoluptatibus tædium excutere uoluut, quod in pectore morbido gestant. Pectus ergo sanandum est, non loca mutanda. De hac autem uoluptate sic Boetius, Quid dicam de uoluptatibus, quarum appetitus plenus est satieta-
te: sa-

te: satietas plena pœna. Quo in loco satiatatem pro fastidio posuit.

Vidit Sara Ismaelem ludentē cum filio suo Isaac, & ait ad Abraham, Eijce ancillam & filium eius &c. Cur, ait Origenes, viri filiū domo eijciat? An quia ludebat cum Isaac? Quid læserat, aut quid nocuerat, quod ludebat? Tū etiam Apostolum miror, qui ludum hunc apellauit persecutionem dicēs, Sicut is qui secundum carnem &c. Sed attende. Si Ismael blandiatur & ludat cum Isaac. i. si caro spiritui blandiatur, & illecebrosis cum eo disceptationib⁹ agat, & delectationibus alliciat, voluptatibus molliat, huiusmodi ludus displicet Saræ, & eū acerbissimam persecutionem iudicat Paulus. Vnde non illa maxima persecutio est, qua in te aperte carnifex tormētis sæuit, sed illa maxime qua te hostis blandiendo seducit.

Gene. 21

Galat. 4.

Omnia flumina intrāt in mare. Flumina dulcem aquam continent, amaram mare. Quid igitur est omnia flumina ingredi tandem in mare, nisi quod omnis dulcedo & uoluptas carnis in amaritudine desinat, & extrema gaudij luctus occupet? Quę. n. voluptas est quę non aliquando aut tristitiam, aut fastidium, aut pœnitentiam, aut curas pariat? Et mare inquit non redundat. Hęc alia voluptatis huius miseria est, quod quemadmodum mare multis fluminum in illud quotidie subintrantium decursibus redundat: ita infinita cupiditatis nostrę abyssus nullis voluptatibus aut opibus expletur. Non enim satiatur oculos visu, nec auris &c.

Eccl. 1.

Prou. 24

Eccl. 1.

Abstinentia, Ieiunium.

Gregor.

Admonendi sunt abstinentes: vt nouerint, quia tunc placentem Deo abstinentiam offerunt, cum ea, quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur. Gregor.

Cum corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudiū relaxatur. Idem.

Per Simonem, qui signantur, nisi abstinentes: qui foris carnem affligunt, interius tamen fructum abstinentię non acquirunt. Crucem igitur Domini Simō in angaria portat, quia cùm ad bonum opus sine bona volūtate ducitur, rē bonā sine fructu operatur. Simon ergo crucem portat, sed in cruce non moritur: quia abstinentes exterius per abstinentiam corpus affligunt, sed interius per desiderium mundo viuunt. Gregor. super Euang.

Solus in illicitis non cadit, qui se aliquando & à licitis caute restringit. Idem lib. 5. mor.

Abstinentia est, quæ edendi horam non præuenit: vt fecit Ionathas in fauo mellis: non lautiora quærit edere, vt Israelitę in deserto: non accuratius parare, vt filij Hely in Sylo: non ad superfluitatem, vt Sodomitæ: non vile quodlibet, vt Esau edulium in fame cōcupiuit. Greg. vbi sup.

Magnus discretionis labor est exactori, & aliquid impēdere, & aliquid denegare: & nō dando gulam restringere, & dando naturam nutrire. Gregor. lib. 30. mor.

Cogitandum summopere est, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debet & concessa: & se reprehendat in minimis, quem meminit in maximis deliquisse. Greg. hom. 35. sup. Euang.

Sic voluptas plerūq; sub necessitate se palliat, vt vix eam perfectus quisq; discernat. Nā dum solui debitū necessitas petit, voluptas expleri desiderium suggerit; & tantò gula securius

in præceps ruit, quantò sub honesto nomine necessitatis explendę se con tigerit. Greg. lib. 30. mor.

August. Est alia malitia diei, quæ vtinam sufficiat ei. Reficimus enim quotidianas ruinas corporis edendo & bibēdo. Nunc autem suauis est mihi necessitas, & aduersus istam suauitatē pugno, & ne capiar, quotidianū bellū gero. Et mox: Hoc aūt me docuisti Dñe, vt quemadmodum medicamēta, sic alimenta sumpturus accedā. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso trāsitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ. Et cùm salus sit causa edendi & bibendi, adiungit sese tāquam pedisequa periculosa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico, vel volo, Nec idem modus vtriusque est. Nā quod saluti satis est, delectationi parum est. Et sępe incertū fit, vtrū adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an voluptatia cupiditas fallaci ministerio se petat. Ad hoc incertum hilarescit infelix anima, & in eo præparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere quid satis sit moderatione valetudinis: vt obtentu salutis obumbret negotiū voluptatis. His tentationibus quotidie conor resistere, & inuoco dexreram tuā ad salutē meā, & ad te refero æstus meos: quia consilium mihi de hac re nondum stat. Ebrietas longe est à me, misereberis ne appropinquet mihi. Crapula autē nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis, vt longè fiat à me. Nemo enim potest esse continens, nisi tu des. Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immūditiam cupiditatis. Ideoq; & populus in eremo nō quia carnes desiderauit, sed quia escæ desiderio aduersus Dñm murmurauit, meruit improbari. In his ergo tentationibus positus, certo quotidie aduersus concupiscentiā manducandi & bibendi. Nō enim est quod semel præscindere, & non vlterius attigere decernam, sicut de concubitu potui. Itaque frēni gutturis temperata relaxatione & constrictione tenēdi sunt. Et quis est Domine qui nō rapiatur aliquātulū extra metas necessitatis? Quisquis ille est, magnus proficiò est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum. Sed & ego magnifico nomen tuū, & interpellat pro peccatis meis qui vicit seculum, numerans me inter infirma mēbra corporis sui: quia & imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. August. in Confess.

Simil. (margin, left column)

Fieri potest, vt sine aliquo vitio crapulę vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens vtatur: insipiens autem fœdissima gulæ flamma in cibum vilissimum inardescat. Aug. de Doct. Christ.

Sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes debet quisque accedere: nequaquam scilicet in illis voluptatē appetens, sed necessitati succurrens. Idem de conflict. 6. Simil.

Ieiunium purgat mentē, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis vero lumen accendit. Idem in sermo. de ieiunio.

Nihil scias conferre Christianis adolescentibus vt esum olerum. Ardorque corporis frigidioribus epulis temperandus est. Hiero. in epistol. Hieron.

Nonnulli vitam pudicam appetentes, in medio itinere corrunt, dum solam abstinentiam carnis seruant, & leguminibus onerant stomachum. Idem ibidem.

Ante annos robustæ ętatis periculosa est teneris abstinentia grauis. Idem ad Lætam.

Quid prodest tenuari corpus abstinentia,

stinētia, si animus intumescit superbia? Quid virtutis habet vinum non bibere, & ira & odio inebriari? Idem ad Gerontiam.

Pulchrè dicitur apud Græcos, Pinguis venter, tenuem non gignit mentem. Sint tibi simplicia, non superstitiosa ieiunia. Quid enim prodest oleo nō vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum quærere? Caricas, piper, nuces, &c. ac denique totas hortorum culturas vexare? Nouum genus aucupij, famam abstinētiæ in delicijs quærimus. Idē in Episto. ad Nepotia.

Indorū Brachmani, & Aegyptiorum gymnosophistæ in polenta, & oriza, & pomis solummodò victitabant, vt animum transferrent ad sapientiam. Si ergo tanti illi vitrum comparabant, cur non maiori nos pretiosissimum æstimemus margaritum? Idem ad Lætam.

Cibus puellæ olusculum sit, & simila, raroque pisciculi. Sic comedat, vt semper esuriat, vt statim post cibū possit legere & orare. Displicent autem mihi in teneris maximè immoderata ieiunia. Experimento enim didici, asellum in via, cum lassus fuerit, diuerticula quærere. Idem ibidem.

Simil. Parcus cibus & venter semper esuriens, triduanis ieiunijs præfertur: & melius quotidie parum, quàm semel satis sumere. Pluuia illa optima est, quæ sensim descendit in terram.

Simil. Subitus & nimius imber in præceps arua subuertit. Quando ergo comedis, cogita quòd tibi orandum, & ilico legendum sit. Idem ad Furiam.

Cùm per omnem annum Asella iugi ieiunio pasceretur, biduo triduoque sic permanēs, tum verò in Quadragesima nauigij sui vela tēdebat, omnes penè hebdomadas vultu lætante coniungens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credēdum, Deo aūt possibile, ita ad quinquagenariam peruenit ætatē, vt non doleret stomachus, non viscerū cruciaretur iniuria, non sicca humus in qua cubabat, iacentia membra conficeret, non sacco asperata cutis fœtorem situmq; contraheret: sed sana corpore, animo sanior, solitudinem putaret delicias, & in vrbe turbida eremum inueniret monachorum. In genibus duricies camellorum prę crandi frequentia obcalluisse reperta est. Nec citus nec tardus incessus: sermo silens & silentium loquēs. Idem de laudibus Asellæ virginis nobilissimæ.

Siquid in me potest esse consilij, si experto creditur, sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Vinū & adolescentia duplex incēdiū voluptatis. Quid oleum flammę adijcimus? q̄d ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus Timotheo vinū permittit, sed modicū. Meminerat enim se dixisse, Vinū in quo est luxuria. Et, Bonum est homini vinū nō bibere, & carnem non manducare. Noe vinum bibit & inebriatus est. Et vt intelligas in oībus scripturę sacramētum (Margaritum quippe est sermo Dei, & ex omni parte perforari potest) post ebrietatē nudatio fęmorum consecuta est, libido iuncta luxuriæ. Pri⁹ enim vēter extēdit, & sic cætera membra concitantur. Loth amicus Dei in monte saluatus, & de tot millibus populi solus iustus inuētus, inebriatur à filiabus suis: quæ etiam deficiēte hominum genere, nihil mali credebāt virum iustum nisi ebrium esse facturum. Inde nascuntur Moabitæ & Amonitæ, qui vsque ad quartādecimā generationem nō ingrediuntur in Ecclesiam Dei. Eliæ fatigato & sedenti in itinere Dn̄s panem & aquā solùm, nō carnes aut vinū obtulit. Abacuch Danieli prandium portat, sed vt arbitror, rusticanum: ideoque & desideriorum vir appellatus est: quia panē desiderio-

sus, post laborem sumes vel desiderio Idem ibidem.

Abstinebo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum, modico vtar, iuxta consilium Apostoli. Abstinebo & à carnibus, ne dum mihi nimis carnem nutriunt, simul & carnis nutriant vitia. Panem etiam ipsum cũ mensura studebo sumere, ne onerato ventre, stare ad orãdum tędeat. Idem super Cant.

Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio ieiunium sanctificat, & Deo repræsentat. Idem in serm.

Quid nobis ieiunium proderit, si relinquatur in terra? Subleuetur penna quadam orationis. Idem ibidem.

Isidor. Ieiunia cum operibus bonis Deo acceptabilia sunt. Qui à cibis abstinẽt & praua agunt, Dæmones imitantur, quibus esca non est, & nequitia semper adest. Isidor. de. sum. bo.

Hoc est perfectũ & rationabile ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, interior orat: facilius enim per ieiunium oratio penetrat cęlum. Idem ibidem.

Spernitur ieiunium, quod in vesperum repletione ciborum reficitur. Spernitur ieiunium, quod in vesperum delicijs compẽsatur. Tota enim die epulas in cogitatione ruminat, qui ad replendam gulam vespere cibi delicias præparat. Idem.

Corporis debilitas nimia vires animæ frangit, mentisque ieiunium facit arescere, nec valet quicquam boni per imbecillitatem proficere. Idem.

Ex vi. Pa -Ligna multa magnam extollunt flammam, abundantiæ autem escarum nutriunt desideria mala.

Euseb. Erit magnus coram Domino, vinum & siceram non bibet. Abstinentiæ merita, & iter arduum militiæ spiritualis humano generi insinuare curauit. Sciuit quod non sufficeret eligentis gratia, nisi inuigilaret collaborantis industria: sanctificatus est, & nondum tamen de sola Dei electione securus, sed nihilominus agonibus ieiunorum, & labori bus abstinentiæ atque institiæ, diuina in se vota seruare contendit. Eus. Emis. hom. de sancto Ioanne Baptista. Chrys.

Condimentorum sensus ad palatum terminatur, deinceps verò indifferẽs est quod ingeritur: omnia ex æquo ad fętorem vsque alterante natura perueniunt. Chrysost.

Est quidẽ ieiuniũ vitiorum mors, vita virtutum. Est ieiunium pax corporis, membrorum decus, & ornamẽtum vitæ. Est ieiunium robur mẽtium, vigor animarum. Est ieiuniũm castitatis murus, pudicitiæ propugnaculum, ciuitas sanctitatis. Est ieiuniũ schola meritorum, Ecclesiasticæ vitę viaticum salutare. Est ieiunium inuictus Christianæ militiæ principatus. Sed in his virtutibus ieiunium tunc viget, tunc vincit, tunc triumphat, cùm duce misericordia pugnat. Misericordia & pietas ieiunij sunt alæ: per quas tollitur & portatur ad cœlum: sine quibus iacet & uolutatur in terra. Ieiunium sine misericordia simulacrum famis est, non imago sanctitatis. Sine pietate ieiunium occasio est auaritiæ, non est propositum parcitatis: quia parcitas ista quantum siccetur in corpore, tãtum tumescit in sacculo. Qui non ieiunat pauperi, Deo fingit: qui ieiunans prandium suum non erogat, sed reponit, cupiditati probatur ieiunare, non Christo. Ieiunantes ergo fratres, prandium nostrum ponamus in manu pauperis quod uenter nobis fuerat perditurus. Petr. Chrysol. in ser. de ieiunio & eleemosyna. Pet. Rau

Solent Dijs templa construi, altaria erigi, ministri ad seruiendum Hugo.

ordinari, immolari pecudes, thura concremari. Deo siquidem ventri templum est coquina, altare mensa, ministri coqui, immolatæ pecudes, coctæ carnes: fumus incẽsorum, odor saporum. Hugo in claust.

Innoc. Initium vitæ hominis, aqua & panis: gulosis autem non sufficiunt fructus arborum, non genera leguminum, non radices herbarum, non pisces maris, non bestiæ terræ, nõ aues cœli: sed quæruntur pigmenta, parantur aromata, & nutriuntur altilia, capiuntur obesa. Quæ studiosè coquuntur arte coquorum, quæ lautè parantur officio ministrorum: alius contundit & colat, alius confundit, & conficit: substantiam conuertit in accidens, naturam mutat in artẽ, & saturitas in esuriẽ. Innocẽ. de vilit. conditionis huma.

Ioan. Cass. Pulchrè abbas Macharius cuidã percunctãti, cur in cella fame ab hora tertia pulsaretũ, qui ĩ cęnobio hebdomadis integris refectionem sæpe contemnens, non sensisset esuriem: respõdit. Quia hic nullus est ieiunij tui testis, qui te suis laudibus nutriat aut sustentet. Ibi autem digitus hominum, & xenodochiæ admiratio saginabat. In Colla. Serapio.

Ioan. Cli. Sæpe si obseruemus, ridiculum quid Dæmones contra nos moliri inueniemus: saturatos enim nos pungunt (id est instigant ad lachrymas) ieiunantes autem indurant, vt spurijs lachrymis decepti, voluptati per turbationum parenti nos dedamus: quibus non obediendum, sed contrarium potius faciendum est. Clim.

Maledicta in seculo atque iniuriæ multa sæpe dissidia fecerunt: ita & in religiosis congregationibus gulæ illecebra ruinam omnem, & negligentiam, atque contemptum operãtur Hanc tu tabidam Dominam si sub gere volueris, omni in loco placidissimã quietẽ acquirere valebis. Ilia verò si ubi dominetur, extra monumentũ oĩ in loco periclitaberis. Idẽ.

Mens ieiunãtis cũ sobrietate orat: intemperantis autẽ impletur immundis imaginibus. Qui ventri dũ obsequitur, fornicationis spiritum vincere vult, is ei similis est, qui oleo incendium extinguere nititur. Si affligatur venter, humiliabitur cor: si autem ille foueatur, superbit cogitatio. Affli- ge ventrem, & omnino frenabitur lingua: quippe multitudine escarum hæc neruos accipit. Idem ibidem.

Cùm ad mensam epulis instructã discumbis, procedat in medium iudicij mortisque memoria Vix.n. vel partum concupiscẽtię obsistes. Dum calicem bibis, memento item aceti fellisque Domini tui: prorsusque aut continebis, aut certe per gemitũ sensu humilior eris. Noli errare. Nunquam à Pharaone liberaberis, neque supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt ieiunij violentia & afflictio. Azima verò, sensus minime inflatus. Idem ibidem.

Ieiunium est naturæ violentia, circuncisio suauitatis faucium, incentiuorum omnium abscisio, malarum cogitationum amputatio, insomniorum liberatio, orationis mundina, insigne lumen animæ, mẽtis custodia, obcęcationis solutio, compũctionis ianua, suspirium humile, læta contritio, loquacitatis abdicatio, quietis occasio, obedientiæ custos, somni alleuiatio, sanitas corporis, tranquillitatis author, peccatorũ remissio, paradysi porta & delitiæ. Idem ibidem.

Cùm venissem aliquãdo in castellum quoddam siue ciuitatem, sederemque ad mensam iuuenis adhuc, duobus simul vitijs oppugnari me sensi: gulæ concupiscentia, atque inani gloria. Metuens tamen insanissimæ gulæ progeniem, inani gloriæ magis me superandum dedi. Idem Grad. 26.

Apud eos quidem qui in mundo sunt,

sunt, radix malorũ oĩum est auaritia: apud monachos vero gulæ concupiscentia. Idem ibidem.

Simil. Sicut stercoris copia multitudinẽ vermium gignit, ita multitudo ciborum, lapsuum & malarum cogitationum atque somniorũ operatur multitudinem. Idem de compendios. supra dict. om. recapit.

Simil. Sicut is qui aduersum leonem pugnat, si ab eo oculum aliorsum deflectat, confestim perit: ita & qui contra carnem suam pugnat, si hanc per quietem nimium fouerit. Idem ibidẽ

Mensa neglecta mater est confidentiæ, & per fenestram charitatis ventris sæpe ingluuies ingreditur. Clim. Grad. 9.

Gastrimargia est simulatio vẽtris: cùm enim saciatus fuerit, indigere se clamat, & cùm distentus atque disruptus, vociferatur esuriem. Gastrimargia est saporum variorumque liquaminum opifex, suauit atum fons, Gastrimargia est oculorum seductio, modica suscipiens, & vniuersa simul absorbere suggerens. Escarum satietas, fornicationis est mater, afflictio autem ventris charitatem parit. Qui

Dissimi. leonem blanda demulcet manu, nõnunquam illum ita mansuefacit: qui verò corpus obsequijs fouet, ipsum amplius efferauit. Mox vt aduenit hospes, in charitate totus ex gulæ concupiscentia mouetur, detrimentumque suum consolationem fratris existimat: in aduentu quorundam vinum bibere statuit, & dum virtutem abstinentię sibi videtur occulere vitij seruus efficitur. Aduersus Gastrimargiam sæpe inanis gloria inimicitias gerit, & super infelici monacho quasi venali mancipio, inuicem pugnant. Idem. Grad. 14.

Simil. Laxi & molliti vtres capaciores fiunt: sin autem negligantur, minus capient. Qui ventrem ingurgitat, dilatauit intestina? qui vero aduersus hunc pugnat, contraxit ac restrinxit illa. His autem restrictis, nihil est opus pluribus cibis, tuncque iam naturaliter ieiunantes efficimur. Idem ibidem.

Neque illud te lateat, quod plerumque Dæmon stomacho in fidet nostro, facitque vt homo nunquam satietur, etiam si vniuersam comederit Aegyptum, totumque Nilum biberit. Post cibum, gulæ iniquus spiritus abscedit, fornicationisque nobis spiritum immittit, illique quid fecerit, nuntians: Apprehende (inquit) illum, occupa, atque perturba. Nam ventre distento, non multum in deijciẽdo laborabis: qui cùm venerit cõtinuò subridet, somnoque deuinctis nostris manibus & pedib⁹, omnia quæcunque voluerit facit: atque animam nostram corpusque contaminat phãtasijs, inquinationibus, obscęnique liquoris egestionibus. Et est sanè mirandum spectaculum, videre incorpoream mẽtem fęda corporis colluuione maculari atque obscurari: eandemque rursus per carnis huius lutum emundari, atque in tenuissimam naturæ suę redire substantiam. Idem ibidem.

Princeps est Dæmonum qui cecidit Lucifer, & princeps vitiorum concupiscentiæ gulæ. Cùm ad mensam epulis instructam discumbis, procedat in medium iudicij mortisque memoria. Vix enim vel parum concupiscentiæ cõsenties. Dum calicem bibis, memento item aceti, fellisque Domini tui, prorsusque aut continebis, aut certè per gemitum sensu humiliore eris. Noli errare. Nunquã à Pharaone liberaberis, neque supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt, ieiunij violentia & afflictio, azima verò sensus minimè inflatus. Idẽ ibidem.

Interrogemus vt alios, ita & hunc, imo verò præ alijs omnibus hunc nostrorum hostium præceptorem, vitio

rum ianuā, ruinā Adam, Esau pernicie interitū Israelitarū, Noe turpitudinē, Gomorrhæorū ꝑditorū, Loth crimē, filiorū Heli exterminationem inquinationū ducē, vnde gignatur? quinā sint eius nati? quis ILE sit, à quo in finē perimatur? Dic nobis ò mortaliū omnium nimium violenta Domina (quæ omnes auro inexplebilitate emisti) vnde tibi introitū in nobis paras? quidvè post ingressum tuū parare consueuisti? & quis nam sit exitus ex nobis tuus? quonam scilicet modo abs te liberamur? Illa verò agitata contumeliis, nobis ita tyrannicè cruenta, feroxque respōdebit. Quid me maledictis incessitis, qui mihi estis obnoxi, aut quomodo separari à me studetis, quæ naturæ connexa sum? Stirpium verò mearum nomina quomodo quæritis addiscere? Dinumerabo eas, & super arenam multiplicabuntur. Primogenitorum tamen meorum, eorum qui ch artissimi sunt appellationes audite. Filius primogenitus meus fornicationis incentor est. Secundus ab illo est obdurationis autor. Somnus est tertius. Mare cogitationū, inquisitionū fluctus, profundumque secretarum atque ignotarum immunditiarum ex me prodeunt. Filiæ verò meæ sunt desidia, loquacitas, confidentia, scurrilitas risum mouens, contradictio, ceruicis duritia, tarditas ad audiendum, insensibilitas, captiuitas, elatio atq; tumor, temeritas, mūdi amor. Cui succedūt oratio munda, fluctusque cogitationū: nonnunquā verò calamitates quoque præter omnem spem & expectationē, quas desperatio sequitur, oībus acerbior & grauior. Oppugnat quidē me, sed nō supat, peccatorū memoria: inimicitias per oīa cōtra me gerit mortis imēta cogitatio. Nihil verò in hoībus est, quod me perfectè destruat. Qui paracleū possidet, interpellet eū aduersum me, illeque exoratus, non me permittet operari vitiose. Qui verò nullum illius gustum susceperunt, dulcedinis ac suauitatis meæ rapiuntur illecebris. Idem Ibidem.

Continentiæ proprium est sanitas & robur: incontinentiæ autem imbecillitas & ægritudo morti vicina. Philo.

In conuiuijs memento duos tibi hospites esse nutriendos, corpus, inquam, & animam: & quidquid in corpus contuleris, id statim effundi: quod autem in animam, perpetuo seruari. Epicte.

Anacharsis dixit. Primum quidem poculum quod infunditur, sanitatis est, alterum voluptatis, tertium iniuriæ, vltimum insaniæ. Anach.

Nemo minus metuendus, quam qui de solo victu cogitat. Sueto.

Vt bona valetudo iucundior est ijs, qui è graui morbo recreati sunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic omnia desiderata magis quàm assiduè percepta delectant. Cicero post redium ad Quirites. Cicero.

¶ Quia nōnulli verba illa Apostoli allegātes (exerce teipsum ad pietatē, nā corporalis exercitatio ad modicū vtilis est) abstinētię virtutē nō ita magni faciūt, ꝗ audiāt quāti eam D. Hieronymus facit, qui in Epistola ad Eustachiū de ea sic scribit. Referam tibi meę infęlicitatis historiā. Cū ante annos plurimos domo, parētibus, sorore, cognatis, & qđ his difficilius est cōsuetudine lautioris cibi pp cęlorū me regna castrassem: Hierosolymā Deo militaturus perueni &c. His verbis D. Hierony. lōge difficilius esse ait, carnē inedia macetare, ꝗ rebus ijs quas ipse cōmemorat, renūciasse. Et quidē hoc noīe cōmendatur ab Apostolo Abrahā Patriarcha, qđ ad imperiū Dñi egressus fuerit è terra sua, & cognatione sua, & domo patris sui. Et Dñs in Euangelio, Omnis ait, qui reliquerit domū, vel fratres, aut sorores &c. centuplū accipiet, & COLLE. 1. Tim. 4. Heb. 11. Matt. 19

vitam

vitã æternã possidebit. Cum ergo D. Hier. difficilius esse dicat cultioribus cibis carere, quã his oĩbus renũciare, nõ pt nõ magni ptij esse q hac renũciatione uel mai⁹, uel certe difficilius esse dicitur: pſertim cũ difficultas operis meritum cumulat uirtutis. Illud.n. semel in uita fit, hoc aũt per oẽm uitã faciendũ est, quotidie in mensa hoc carnis nostræ sacrificiũ (reclamante etiã natura) Domino litandum est.

Extract⁹ à Tobia ex flumine piscis in siccũ, cępit palpitare: qui in fluminis alueo posit⁹, ipsum penè deuoraturus fuisset. Idẽ aũt euenit carni nrę, cũ vel delicijs fruit, uel macie & inedia attenuatur: illic.n. furit & impugnat spiritũ, hic uerò uicta atq; pstrata iacet.

In omnibus penè rebus quæ animum oblectant, quandiu res ipsę perseuerant, perseuerat item & oblectationis causa. Plantasti pomarium, ędificasti domum, parasti splendidã vestẽ hæc ipsa delectant, non modò cùm fiunt, sed etiam ubi facta sunt. At tactus & gustus delectationes tamdiu perseuerant, quamdiu obiectum hoc supra sensũ manet: quo discedente, ptinus abeũt. Talis aut est edẽdi bibendiq; uoluptas, cæterçq; similes ut rectissimè sentire videantur, qui huiusmodi uoluptates somniãtiũ uoluptatibus similes esse dicãt: aut ijs etiã, quas in scẽna hoĩes percipiũt, ubi Regis aut Põtificis personã gerũt, quib⁹ nihil breui⁹ esse põt. Quę ergo insania est, propter adeò breues & momẽtaneas uoluptates, & animẽ inquinare & patrimoniũ prodigere, & famam obscurare, & ipsam corporis firmitatem frangere & eneruare?

Prou. 20. Luxuriosa res uinũ, & tumultuosa ebrietas: quicũq; in his delectatur, nõ erit sapiens. Item, Qui diligit epulas in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur. Quo in loco studium magis & animus, quàm res ipsa notatur, cùm dicitur. Qui diligit epulas. Et, Qui amat uinum & pinguja. Et, Quicunque his delectatur. Itaque io his delectari, hæc immodicè diligere, est à uirtutis & sapientiæ studijs cura carnis auocari.

Quàm sit ingrata Deo ingluuies, latè declaratur Numer. 11. ubi populus carnium desiderio flagrans, bis à Domino percussus est. Cùm enim cęperunt propter hoc aduersus Dominõ murmurare, ignis ab eo egressus, deuorauit extremam partem castrorum. Postea verò ubi se inex plebili auiditate carnibus ab ipso etiã Deo immissis, ingurgitare cœperũt, rursus furor Domini concitatus, percussit eũ plaga magna nimis. Ex quo loco discimus, cupiditatis immoderantiã erga illa etiam quę concessa sunt, multorũ sępe malorum causam esse. Hęc enim cupiditas populum adegit, ut aduersus Deum rebellaret, & beneficium liberationis ab Aegypto, & quotidiani uictus à cęlo demissi pauipenderet & honestum itineris laborem mulieri infirmitate detrectaret. Ex quo discimus id quod Aug. ait, sæpe Dominum iratum petentibus concedere, quod propitius negauisset. Carnes enim desiderantibus concessit: sed adhuc escæ eorum erant in ore ipsorũ, & ira Dei ascẽdit super eos, &c. Quia uerò horum malorum omniũ concupiscentia illa origo fuit, ideò congruũ loco nomen impositum est, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat.

Dæmon dormire dicitur in locis humentibus, hoc est, in eorum mentibus qui se se uoluptatibus & uentris obsequio dediderunt. Quid.n. spirituale aut diuinum cogitare poterũt, qui toto pectore in terram defixi, uẽtrem suum sibi Deum statuerunt, cui omnia uitæ studia destinarunt?

Sobrietatem ac modestiam in mẽsa retinendam, monet Eccl. 37. his uerbis: Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit

erit infirmitas, & auiditas appropinquat ad coleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet ad vitam. Eadem de re multa inuenies eiusdem Eccl. 31. vbi ait: Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, vt non cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior causa disciplinæ, &c. Deniq; ait Vigilia, & cholera, tortura uiro infrunito: somnus sanitatis in homine parco, & cætera quæ sequuntur, His omnibus sententijs Ecclesiasticus nobis & parsimoniam commendat, & modum in cibo potuq; sumendo præscribit.

A cæterorum uitiorum congressu induciæ nobis sæpe dantur. Nam & auaritiæ & luxuriæ sæpe conquiescũt: sed cum edẽdi auiditate quotidie nobis pugnãdum est, cùm parcè ac tẽperãter nobis quotidie cib⁹ sumẽdus sit. Vt enim Cassian⁹ ait, sẽper nobis edulij & escarum ingenitus ac naturalis affectus, quãuis amputare super fluos eius appetitus ac desideria festinemus iuxta illud. Et carnis curam nc feceritis in desiderijs. Hoc enim quidam ex patribus sub hoc problematis colore figurans, eleganter expressit. Multis, inquit, creditoribus pater meus me reliquit obnoxium, cæteris ad integrum soluens, ab omni conuentionis eorum molestia liberatus sum, vni satisfacere quotidie soluendo, non possum.

Siquis sanctorum Anachoritarum & monachorum uitas, quas Theodoretus, Palladius, D. Hieronymus, & Cassianus, cæterique patres scripserunt, attentè consideret, non poterit satis mirari, cùm tam incredibilem in illis carnis macerationem animaduerterit. Non solùm enim inedia, sed ferreis etiam ponderibus, & cathenis, & asperrimo uitæ cultu corpus atterebãt. Id autem omnibus qui pie viuere uoluerunt familiare atque perpetuum fuit. De sancta illa uidua Iudith, legimus quod cilicio ad carnem vteretur, & ieiunaret omnibus diebus vitæ suæ præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israel. De filijs quoque Prophetarum, Sic D. Hierony. Filij inquit Prophetarum (quos monachos in veteri testamento legimus) ædificant sibi casulas iuxta fluenta Iordanis, & turbis vrbium derelictis, in polenta & herbis agrestibus victitabant. De sanctis illi vero qui in Aegypto morabantur sic idem Hierony. ad Eustochium. De cibo, inquit, & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid comedere luxuriæ sit. Quid hic Anam viduam commemorem, quæ octaginta quatuor annos nata, ieiunijs & orationibus seruiebat die ac nocte? Quid illum qui adhuc in visceribus matris Spiritu sancto repleri meruit referã? An non is & in vestitu, & cultu corporis, & in victus parsimonia innocentem illam carnem attenuabat, vt hoc nomine à populo notaretur, quod neque manducaret, neque biberet? Denique vt ad quotidiana exẽpla veniam, videmus eos qui melioris vitæ propositum arripiunt, & à Domino in benedictionibus dulcedinis præueniuntur, vbi primum cœperunt gustare quam suauis sit Dominus & amoris eius æstu inflammari, confestim se carnis suæ macerationi accingunt, eamque non modo ieiunijs, & vigilijs, sed etiam cilicijs & verberibus, & lecti duritia, cæterisque similibus affligunt, idque tanta auiditate, & ardore, vt vix ab hoc studio reuocari possint. Cum hæc igitur ita sint, erit sanè operæpretium huius rei causas indagare, quòd earũ cognitio nos ad huius virtutis studiũ acrius incitabit.

Principio igitur totum hoc negotium ad charitatis vim & naturam reuocandum est. Ex ẽa vero duo imprimis affectus oriuntur, alter quidẽ

inseruien

inseruiendi & obsequendi, ei quem maximè diligit, alter detestãdi odioque habendi quicquid ille odit & auersatur: vterque enim hic affectus ex eadem charitatis radice proficiscitur. Quia verò inter omnia obsequia quæ Deo exhibere possumus, principem locum variorum laborum atq; dolorum patientia tenet: si non alia subsit occasio patiendi, aduersus corruptæ carnis suæ se macerationem armant, vt hac saltem ratione aliquid ob eius gratiam, quem maximè diligunt patiantur, dum corpora sua illi velut hostiam sanctam, viuentem, ac Deo placentem offerant.

Ex altero vero affectu (quo quicquid Deus odio habet, detestamur) carnis quoque nostræ vitio communis peccati infectæ, sanctum odium nascitur: quod in Euangelio cœlestis magister commendat. Quia enim huiusmodi caro peccatorum ferè omnium origo & seminarium est, quo odio piorum animus aduersus peccatum incitatur, eodem pene aduersus peccati radicem, hoc est carnem suã extimulatur. Sic enim medici vt morbum expellant, morbi causas, hoc est noxios humores excindere nituntur. Tunc vero caro nos ad peccata sollicitat, cum ad ea quæ sibi grata sunt, hoc est ad blanda, & mollia, & voluptuosa tanta auiditate & ardore concupiscit, vt diuinas leges propter hæc ipsa bona fruenda uiolare nos faciat. Hac ergo ratione innumerabilium pene malorũ causa existit. Quocirca uiri sancti hoc ipsum probè intelligentes, non hoc solum curabant, ne his eius desiderijs satisfacerent, sed ulterius etiam progressi, ipsam multis modis affligere & macerare nitebantur: ut sic tandem multo longius ab eius indulgentia & obsequio abessent. Vt enim hi qui cum hoste luctantur, non satis habent, si ita se in certamine gerant, ne ab eo in terram deijciant, sed ihuc ẽt nituntur vt ipsum deijciãt atq; prosternãt, quo longius à periculo absint: ita hi cum carne sua, hoc est cum domestico & familiari hoste decertantes, non contenti eo usque in eius maceratione processisse, ut ab illa minime prosternerentur: sed in hoc etiam neruos omnes intendebant, ut illam admirabili austeritate macerarent, quo ab eius supplantatione tutiores essent. Simile quiddam Philosophum quẽdam D. Hierony. multique alij authores fecisse memorant: qui cum intelligeret pecuniam quę illi hæreditate obuenerat, curarum atque malornm sibi materiam subministrare, ingentem auri massam in mare proiecit, dicens, Abite in profundũ malæ cupiditates: ego uos mergam, ne ipse mergar à uobis Ad hunc ergo modum sancti illi patres cum corpore suo gessisse uidẽtur &c. Isti igitur duo charitatis affectus hostili, sed pio tamen animo aduersus rebellem carnem coniurasse uidẽtur, vt eam in seruitutem spiritus redigant.

Est & alius charitatis affectus qui similiter aduersus carnem militat, nẽpe de commissis aduersus Dominum peccatis, corporis quòd eorum causa extitit cruciatibus uelle satisfacere. Quod quidem tanto uehementius cupiebant, quanto Deum ardentius diligebant. Hinc tot rationes excogitatæ, quibus corpus non solnm inedia, sed etiam catenis, & ferreis ponderibus, & solis ęstu, atque hyemis rigore cruciarent: semetipsos acriter in hoc seculo iudicantes, ne in altero à Domino iudicaremur. Hoc autem affectu atque consilio quidam ex sanctis illis Anachoritis uarijs laboribus atq; ieiunijs carnem suam macerabant. A quo cum quidam quæsisset, cur adeo acriter corpus suum penẽ occideret, iuste (inquit sanctus uir) hoc facio: quia illud me prius occidit.

His aliam adde causam, quod uidelicet quicunque se totos Deo uelut in

holo-

holocaustum viuum obtulerunt, & diuinarum rerum studio addixerũt, non solum à peccatis omnibus absti nere, sed omnibus etiam curis & negotijs secularibus renuntiare studēt. Curarum enim & negotiorum multitudo mentem distrahit, & in supera conantem ad terram deprimit, & à diuinæ pulchritudinis intuitu auocant. Quocirca Dei amantes huiusmodi curarum & negotiorum occasiones amputare student, dum paucissimis rebus eisdemque obuijs con tenti cætera omnia tanquam instituto & proposito suo aduersa repudiant.

Quo etiam fit, vt auaritiam malorum omnium radicem hac ratione excindant. Cnm enim (vt Salomon ait) omnis labor hominis in os eius, qui huic ori abstinentiæ frenos inijcit, non habet cur immoderato diuitias amore prosequatur, quę propter corporis cultum & indulgentiam à seculi hominibus conquiruntur. Scitum est illud quod Cinicus quidam Philosophus Aristippo responderit. Cum enim Cinico oleri ad cibum lauanti Aristippus dixisset, Si Dionysio adulari velles, ista non ederes, ille contra respondit, Imò si ita edere velles, Dionysio adulari nolles. Quo exemplo liquet, eos qui modicis con tenti sint, non habere vel cur potentibus adulari, vel diuitijs congerendis inhiare velint.

Ebrietas, Sobrietas.

August. Ebrietas est flagitiorum omnium mater, culparumque materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, subuersio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, insania voluntaria, ignominiosus languor, turpitudo morum, dedecus vitæ, honestatis infamia, animæ corruptela. Aug. ad sacras Virgines.

Vinum potatũ moderatè est medicamentum: plus iusto sumptum, venenum esse cognoscitur. Iucunditati non ebrietati creata est vini materia. Idem, ibidem.

Ebrietas est blandus Dæmon, dulce venenum, suaue peccatum: quam qui habet, seipsum non habet: quam qui facit, peccatum non facit, sed ipse totus est peccatum. Idem in quodam serm.

Ebrietas longe est à me, misereberis ne appropinquet mihi: crapula autem nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis vt longè fiat à me: nemo enim potest esse continens, nisi tu des. Et quis Domine, qui non aliquando rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? Quisquis ille est, magnus profectò est: magnificet nomen tuum: ego autem non sum, quia homo peccator sum. Idem lib. 10 Confessio.

Non Aethnei ignes, non vulcania tellus, nõ Veseuus & Olympus tantis ardoribus æstuant, vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ. Hieron. ad Furiam. Hieron.

Filiæ Loth arte, hoc est, ebrietate furatæ sunt concubitum patris. Audite (ait Origenes) ebrietas quid agat, audite quantum facinoris concilîet temulentia. Ebrietas decipit quē Sodoma non decepit: vtitur ille flammis mulierum, quē sulphurea flamma non vssit. Origen.

Vini vsus Romanis fœminis ignotus fuit: ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur, quia proximus à Libero patre intemperantiæ gradus ad inconcessam Venerem esse consueuit. Valer. Maxi. de memor. dict. & fact. Roma. lib. 3. Valer. Maxi.

¶ Quantum virtuti, famæ, rebusque omnibus, ebrietas & intemperantia noceat, declarant illa Salomonis verba: Noli esse in conuiuijs pota- COLLE. Pro. 23.

potatorum, & eorum qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes poculis, & dantes symbola, consumentur, & vestietur pannis dormitatio. Et infrà: Cui væ? Cuius patri væ? cui rixæ? cui fouea? cui sine causa vulnera? cui suffosio oculorũ? Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

De ebrietate quædam inuenies Eccles. 31. Vinum (ait) in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio &c. quæ sequuntur. Hinc colliges omnia bona à bono conditore condita esse, quæ tamen ab humana malitia deprauantur.

Castitas.

Gregor. Nihil sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnusquisq; hoc quod viuum diligit, mortuum penset. Gregor. in Moral.

Nulla est castitas carnis, quam non commendat suauitas mentis. Grego. vbi suprà.

Legitur quòd B. Aug. nec cum sorore habitare cõsenserit, dicẽs: Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna debet esse nobis instructio. Nam incautæ præsumptionis est, quod fortis pauet, minus validum non timere. Gre. in Regi.

Ex quò luxuria semel mentem alicuius occupauerit, vix eum bona cogitare permittit. Sunt enim desideria viscosa, quia ex suggestione oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, ex consensu operatio, ex operatione consuetudo, ex consuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex defensione gloriatio, ex gloriatione damnatio. Gregor. in Mor.

Nihil valet apud Deum, aut superba castitas, aut humilitas inquinata. Gregor. Mor. 21. c. 2.

Ipsum Ambrosium fœlicem quẽdam hominem secundum seculum opinabar (ait August.) quem sic tantæ potestates honorarent: cœlibatus tantum eius mihi laboriosus videbatur. Quid autem ille spei gereret, & aduersus ipsius excellentiæ tentamenta quid luctaminis haberet, quidve solaminis in aduersis, & occultum os eius, quod erat in corde eius, quã sapida gaudia de pane tuo ruminaret, nec conijcere noueram, nec expertus eram. Aug. Confess. lib. 6. August.

Amans beatam vitam, timebam in sede sua, & ab ea fugiens, quærebam eam. Putabam enim me miserũ fore nimis, si fœminæ priuarer amplexibus: & medicinam misericordiæ tuæ ad infirmitatem meã sanandam, non cogitabam, quia expertus non eram: & propriarũ virium credebam esse continentiam, quarum mihi non eram conscius, cum tam stultus essem, vt nescirem, sicut scriptum est: Neminem esse continentem, nisi tu dederis. August. Confess. lib. 6.

At ego adolescens miser valde, miser in exordio ipsius adolescentiæ etiam petieram à te castitatem, & dixeram: Da mihi castitatem, & continentiam: sed noli modo. Timebam enim ne me cito exaudires, & cito sanares à morbo concupiscentiæ, quem malebam expleri, quam extingui. Augustin. Confess. lib. 8.

Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quo transire trepidabam casta dignitas continentiæ, seuerè & non dissolutè hilaris, honestè blandiens, vt venirem, neq; dubitarem, & extendẽs ad me suscipiendum, & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorũ exemplorũ. Ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa & oĩs ætas, & graues viduæ, & virgines, anus, & in omnibus ipsa conti-

continentia nequaquā sterilis, sed fœcūda mater filiorum (hoc est) gaudiorū de marito te Dñe. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret: Tu non poteris, quod isti & istæ? An isti & istæ in semetipsis possunt, ac nō in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? Proijce te in eum, noli metuere: non se subtrahet vt cadas. Proijce te securus, excipiet te, & sanabit te. August. vbi suprà.

Quantum vxorem velis pingere, & accumulare bonis omnibus, nihil mihi tam fugiendum, quam concubitū esse decreui. Nihil enim sentio quod magis ex arce uirtutis deijciat animā virilem, quam blandimenta fœminea corporumque illi contactus, sine quo vxor haberi non potest.. Idem in Soliloq.

Audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, vt in eo ipso in quo se extollunt, humilientur. Quid enim prodest, cui est continentia, si dominetur superbia? Idē sup. Matth. Inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis, nā ibi cōtinua pugna, & rarior victoria. Idem in serm.

Quanti & quales episcopi & clerici post cōfessionum & uictoriarū calcata certamina, post magnalia & signa mirabilia vsquequaque monstrata, noscuntur cum his omnibus naufragasse, cum volunt in naui fragili nauigare? Quātos leones domuit vna infirmitas delicata, idest luxuria, quę cum sit vilis & misera: de magnis efficit prædam? Idem de singul. cler.

De ferro rubigo nutritur: morbos aspides sibilant, & mulier fundit concupiscentiæ pestilentiam: in risum aliquando dissoluitur: nunc blanditias exhibet: & quod est venenosius super cuncta, psallere delectatur aut cantare: cuius cantu tolerabilius est audire basiliscum sibilantem. Idem ibidem.

Grauem inimicum fortita est castitas: cui non solum resistendum, sed mimisso freno longius fugiendum: nec eò minus fœminæ fugiendæ sunt, quia religiosæ videntur: quia quanto religiosiores, tanto citius alliciunt: & sub prætextu pietatis latet viscus libidinis: experto crede, expertus loquor, coram Deo nō mentior: cedros lybani, duces gregum sub hac peste cecidisse reperi: de quorum casu non magis suspicabar quam Ambr. vel Hier. impudica turpitudine. Idem ibidem.

Tamdiu Diabolus sopitum ignem sine vllis flāmis occultat, donec duas faculas iungens, simul ambas accendat: & tamdiu cessat sæuitiæ suæ tela supponere, donec sicut peritus venator quod occisurus est, laquei vinculis alliget. Idem ibidem.

Matrem tuam ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo hæreant, & tacitum viuat sub pectore vulnus. Ancillulas quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidijs: & quànto vilior est earum conditio, tanto facilior est ruina. Hiero. ad Rust. monach. Hieron.

Omnes puellas & virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut ęqualiter dilige, nec in præterità castitate confidas. Neq; enim sanctior Dauide, neq; Salomone potes esse sapientior. Memento semper quòd paradysi colonum de possessione sua eiecit mulier. Solus cum sola absque arbitro & teste non sedeas, etiam si secretum aliquod intersit: & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante deuita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & degustatos cibos, & blandas dulcesque litterulas sanctus amor non habet. Idem in Epist. ad Nepotia.

Græcus adolescens erat in cœnobio, qui nulla continentia, nulla operis

operis magnitudine flammam potuit carnis extinguere. Hunc periclitantem pater monasterij hac arte seruauit. Imperat cuidam viro graui vt iurgijs atque conuitijs insectaretur hominem: & post irrogatam iniuriam primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Flere ille contra mendacium. Nullus alius credere veritati. Solus pater callidè opponere defensionem suam, ne abundantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? ita annus trāsactus est: quo expleto interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, an adhuc aliquid molestiæ susti neret, Papè (inquit) viuere mihi nō licet, & fornicari libeat? Hic si solus fuisset, quo adiutore superasset? Idē in Epist. ad Rust. monach.

Gens Theutonum ex vltimis Gallorum Oceani atque Germaniç profecta littoribus, omnem Galliā inundauit: sæpiusq; cæsis Romanis exercitibus, ad vltimum Mario pugnante, superata est. Hic trecentæ matronæ, cum alijs se viris captiuitatis conditione tradendas esse didicissent, primum consulem deprecata sunt, vt in templum Cereris atque Veneris in seruitium traderentur. Quod cum non impetrassent, submouente eas lictore, paruulis cęsis liberis, manè mortuæ sunt repertæ, suffocatis laqueo faucibus, & mutuis complexibus se tenentes. Quod igitur Barbarę castitati non potuit inferre captiuitas, hoc matrona nobilis faciet? & sortietur alterum virum, quæ priorem aut malum perdidit, aut bonū experta est? Idem ad Gerontiam.

O quoties ipse in eremo constitutus, & in illa vasta atque horrenda eremi solitudine, quę exusta Solis ardoribus, horridum monachis præbet habitaculum, putabam me Romanis interesse delicijs. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebāt sacco membra deformia, & squallida cutis situm Aethiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus, & si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix hærentia ossa collidebam. De cibo vero & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctū aliquid comedisse, luxuriæ sit. Ille igitur ego qui ob gehennæ metum tali me carceri damnaueram, scorpionū tantum socius & ferarum, sæpè choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiunijs, & mens desiderijs æstuabat. In frigido corpore, & ante hominem suum iam carne præmortua, sola libidinū incendia bulliebant. Itaq; omni auxilio destitutus, ad Iesu iacebam pedes, rigabam lachrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Memini me clamantem, diē crebro iunxisse cum nocte: nec prius à pectoris cessasse uerberibus, quam rediret Domino imperante tranquillitas. Et mox, Si hoc patiūtur illi, qui exeso corpore solis cogitationibus oppugnantur: quid patitur puella, quæ delicijs fruitur? Nēpe illud Apostoli, Viuens mortua est. Hieron. ad Eustoch. de Virginitate seruanda.

Fœminarum cū clericis nullo pacto coniuncta permittitur cōuersatio. Ianua Diaboli, uia iniquitatis, Scorpionis percussio, nociuumque genus est fœmina: cum proximat, stimulat, ignem accendit, flammigero igne percutit conscientiam pariter habitantis, & exurit fundamenta montium. Ambro. lib. de offic. Ambro.

Quid castitate decorius, quę mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, Angelum denique de homine facit? Differunt quidem inter se homo pudicus, & Angelus: sed fœlicitate non virtute: nam etsi castitas illius fœlicior, huius tamen cognoscitur esse fortior. Bernar. Bernar.

Ber. in epist.

Sola est castitas quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore, statum quendam immortalitatis gloriæ repræsentat. Idem ibidem.

Cum fœmina semper esse & non cognoscere fœminam, nonne plus est quam mortuum suscitare? Quod minus est, non potes, & quod maius est, vis vt credam tibi? quotidie latus tuum ad latus iuuenculæ in mensa, lectus tuus ad lectum eius in camera, oculus tuus ad oculos eius in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, & cõtinens vis putari? Esto vt sis, sed ego suspitione non careo. Idem super Cant.

Castitas sine charitate, lampas sine oleo est: subtrahe oleum, lampas nõ lucet: tolle charitatem, castitas non placet. Idem in epist.

Quomodo claritas (vt aiũt) Lunæ, non nisi à Sole est, sic absq; charitate seu iustitia, cõtinentiæ meritum nullum est. Idem super Canti.

Isidor. Dei seruum sine intermissione legere, orare, & operari oportet: ne forte mentem otio deditam spiritus fornicationis subrepat: cedet enim labori voluptas, animum autem vacãtẽ cito præoccupat. Isido. de sũ. bon.

Nequaquam in senectute continentes vocandi sunt, qui in iuuentute luxuriose vixerunt. Tales non habent præmium, quia laboris certamen nõ habuerũt: eos enim expectat gloria in quibus fuerunt laboriosa certamina. Idem ibidem.

Plurimos in seculo aspexi præ solicitudinibus, & curis, occupationibusque & vigilijs mundanis, proprij corporis insanos motus effugisse: eos ipsos tamẽ cum exuti curis omnibus ad monasticã vitam cõuolassẽt, turpiter atque miserabiliter corporis cõmotione sordidatos. Hinc collige quantum faciat ad castitatis custodiam corporis & animi occupatio. Idem.

Castitas est incorporeæ naturæ familiaritas. Castitas est Christi iucundum diuersorium, terrestrisque clypeus cordis. Castitas est excessiua naturæ abnegatio, corporisque mortalis atque corruptibilis mirabilis re vera ad incorpoream spiritualemque substantiam contentio. Castus ille est, qui amore amorem exclusit, ignemque igne spiritus extinxit. Idem Grad. 15.

In tempore tentationis carnalis, summum nobis adiutorium præstabit cilicium & cinis, totisque noctibus statio immobilis, panis desiderium, ardens lingua, modiceque irrorata, sepulchrorum habitatio, atque ante omnia humilitas cordis, & si fieri potest pater spiritualis, aut frater solicitus canusque sensu, ad auxilium adhibeatur. Miror enim si quispiam solus ex huiusmodi pelago nauem seruare integram possit. Idem ibidem.

Fit nonunquam vt ex solo tactu corpus inquinetur. Nihil quippè sensu isto grauius, nihil periculosius. Admoneat te is qui matris manui pallium circundedit: atque à proprio vel alieno corpore comprime manum. Idem ibidem.

Qui freno regit affectus, quanquã semel domitos non negligit. Perpetuum enim est ab illo hoste bellum vnicuique quandiu uixerit. Chrysos.

Longa castitas post peccatum, imitatrix est virginitatis. Cæsarius. Cæsarius.

Amatorius & lasciuus sermo fomentum est concupiscentiæ. Epitect.

Rara est concordia formæ atque pudicitiæ. Iuuenal.

Virginitas.

Flos est virginitas, flos est martyrium, flos actio bona. In horto virginitas, in campo martyrium, bonum opus in Thalamo. Greg. sup. Ezech. Grego.

Su-

Sup illud. Gen. 19. In mōte saluū te fac. Virginitas alt⁹ mōs est, ad quā Angel⁹ hortatur: sed qui videt se nō posse ascēdere, maneat in Segor. i. in legitimo matrimonio; quia melius est mediocri bono vtiquā p abrupta libidinum præcipitari. Greg. ī gloss.

In fatuis virginibus dum mentis corruptionem Dominus cōsiderat, etiam carnis incorruptionem dānat. Greg. in mor. lib. 8 ca. 38.

August. Toto vobis figat' in corde, qui pro vobis fixus est in cruce: totum ipse teneat ī animo vestro, quid quid voluistis occupari cōnubio. Aug. de Virg.

Virginitatis bonum quāto magnū video, tāto ei ne pereat, furem superbiam pertimesco. Idem ibidem.

Inspicite vulnera pēdētis, cicatrices resurgētis, sanguinē moriētis, pretiū credētis, commerciū redimētis, hæc quāti valeāt cogitate, hæc in statera charitatis appendite: & quidquid amoris nuptijs vestris impendedū habebatis, illi impendite. Idem ibidē.

Quid ꝓdest ītegra caro mēte corrupta? Melius est humile coniugium quā supba virginitas. Idē sup Psal. 29

Hieron. Virginis diffinitio est, sanctā esse corpore & spiritu: quia nihil proficit carnem habere virginem, si mente quis nupserit. Hiero. in epist.

Tenera res ī fœminis pudicitia est, & quasi flos pulcherrimus cito ad leuem marcescit auram, leuique flatu corrūpitur maximè vbi ætas consentit ad vitium, & maritalis deest autoritas, cuius umbra tutamē vxoris est. Quid ergo facit vidua inter familiæ multitudinē & ministrorū greges? quos nolo cōtēnat vt famulos, sed vt viros erubescat. Idem ad Saluiam.

De eodem cuncti facti sumus luto, eisdem compacti exordijs. In serico & in pannis eadem libido dominatur. Neque regū purpuras timet, nec mendicantiū spernit squallorē. Neque statim nobis pœnitentiæ subsidia blandiantur, quæ sunt infœlicium remedia. Cauēdum est vulnus quod dolore curatur. Aliud est integra naui & saluis mercibus salutis portum intrare, aliud nudum hærere tabulæ, & crebris fluctum recursibus ad asperrima saxa collidi. Idem ibidem.

Indignaris mater quod noluit filia tua militis esse vxor sed regis? Grāde tibi beneficium præstitit: Socrus Dei esse cœpisti: sic filius sapiēs gloria est matris suæ. Idem ad Eustochium.

Custodi virgo vias tuas, vt non delinquas ī lingua tua: etenim bona loqui, plerumque crimen est virgini. Ambro. de Viduit. Ambro.

Propemodnm nō inferioris virtutis est, à coniugio abstinere quod aliquando delectauerit, quàm coniugij penitus delectamenta nescire. Idem de Virginit.

Quāta est virginitatis gratia? quæ meruit à Christo eligi, vt esset corporale Dei templum, in quo corporaliter habitauit plenitudo diuinitatis. Virgo genuit mūdi salutē, virgo peperit vitā vniuersorū. Idē lib. de offic.

Supergreditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quā homines Angelis assimilātur. Maior tamē est victoria virginum, quàm Angelorum. Angeli enim sine carne viuunt, virgines vero in carne triumphāt. Idē lib. de viduis.

Non fallit veritas, non circunscribit iustitia, non decipit virtus: Quod si non creditis oraculo, saltem credatis exemplo. Memoria nostra dudū puella nobilis seculo, nunc nobilior Deo cū vrgeretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad sacrosanctum altare confugit. Quò enim melius virgo confugeret, quam vbi sacrificium virginitatis offertur, & caput omnium Christus quotidie consecratur? Stabat ad aram Dei pudoris hostia, victima castitatis, capi ti suo dextram sacerdotis imponens,

ponens, precem poscens: quæ ait parẽtibus. Quid agitis vos propinqui? quid exquirendis adhuc nuptijs soli ciuatis animum? Meliorem quam alius reperiri possit, inueni. Quaslibet exagitate diuitias, nobilitatem iacta te, potẽtiam prędicate: habeo enim cui nemo se comparare potest: diuitem mundo, potentem imperio, nobilem cœlo: si talem habetis non refuto optionem: si non reperitis non prouidetis mihi parentes sed inuidetis. Idem de virg. lib. 2.

Bernar. Solent virgines quæ verè virgines sunt, semper ad omnem viri affatum pauere, & nunquam esse securæ: & vt caueant timenda etiam tuta pertimescere scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare pretiosum: & nimis arduum esse viuere inter homines vt Angelus, & in terris more cœlestium conuersari. Bernar. super Missus est.

Clima. Qui concupiscentia gulæ ac satietate fornicationis spiritum vincere vult, is similis est qui oleo extinguit incendium. Qui vero sola continentia bellum hoc sedare vel superare nititur, ei similis est, qui vna manu natans, pelago liberari contendit. Sit ergo humilitas continentiæ coniuncta: nam sine illa prior hæc inutilis agnoscitur. Clim. Grad. 14.

COLLX. ¶Vnusquisque propriũ donũ habet ex Deo: alius quidẽ sic, alius autẽ sic. Nõ enim omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datũ est. Hæc de virginitatis dono dicta sunt. Quantum vero sit hoc donum, hac ratione intelligi vtcũque potest. In matrimonio (sicut in omnibus alijs rebus) sunt sua commoda & incommoda: Est enim ex altera parte fornicationis remediũ: sunt ex altera ærumnæ & variæ curæ quæ coniuges angunt. Vnde Apostolus ait, Tribulationem carnis habebunt huiusmodi. At, qui donũ habet virginitatis, nõ eget illo remedio, cum ad id Dei donũ & gratia satis superque sint: & omnibus illis molestijs caret, quæ curã domus, & filiorum, ac vxoris consequuntur, & insuper corona castitatis à Deo in cœlesti patria laureandus est: vt hac ratione intelligas, quàm fœlices illi sint, quibus hoc pulcherrimum donum à Deo contigit.

1.Cor.7 Matt. 9. 1.Cor.7

Virginitatis laudes habes. Sap. 3. Fœlix est sterilis & incoinquinata quæ nesciuit thorum in delicto &c. vi. locum. Item Sapiẽ. 4. O quàm pulchra est casta generatio cum claritate &c. quæ sequuntur. Quod autẽ ait dari virginibus sortem in tẽplo Dei acceptissimã: hoc ad aureolam quæ virginibus datur referendum est.

Quàm periculosum sit fœminis conuiuere & earum blãdicijs & aspectu deliniri, Salomonis ruina apertissimè declarat, qui post diuinitus infusam sapientiam, post sacros libros à se scriptos, diuinis mysterijs refertos, post summũ illud beneficiũ quo ei Dñs bis apparere, illumque benigne admonere dignatus est in senectute (quando & cupiditas propter corporis imbecillitatem minor, & sapiẽtia propter quotidiana experimẽta maior erat) à mulieribus ita depravatus est, vt vero Deo relicto, ante detestanda idolorũ monstra, procubuerit. Quo quid cogitari horribilius potest? Quis ergo nisi ab hoc periculo studiosissimè caueat, securitatem sibi polliceri poterit?

Plato in Timeo iecur sedẽ esse dicit cupiditatũ venerearum, quæ tanquam viles & abiectæ, ad infimã animæ partẽ relegatæ sunt. Vim vero irascibilẽ tanquã nobiliorẽ, in corde sitã esse ait. Cũ vero appetitus voluptatũ carnaliũ æstuat, vim irascibilẽ ĩdignitate rei cõmotã, ad cõprimẽdã eã cupiditatẽ nisi afferit. Quod plane ijs accidere solet, q autoritate sua flagitũ hoc indignũ esse arbitrantur. Quod si minus hoc irascẽdi vis præstare

stare queat, auxiliũ à ratione poscit: quam ille in capite domicilium habere credidit. Nihil enim sublimius aut potentius Philosophi agnouerunt, ad cuius opem confugerent. At cum gratia quæ per Christũ datur, liberet nos à corpore mortis huius: auxilium ab ea ratio petere debet, qua ab ĩstãti periculo liberari queat.
Psal.143. Ideoque cũ Propheta clamat, Emitte manũ tuam de alto: libera me & eripe me de aquis multis, &c. Hinc Sancti omnes ad orationis præsidiũ, in omni tribulatione & tentatione confugiunt.

Castitatem virginitatemque esse Dei donum, apertè declarant illa verba. Sapien.8. Sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det: & hoc ipsum erat summa sapientia, scire cuius esset hoc donum.

Quam sit Deus castitatis amator indicat ingens pudoris affectus, fœminis omnibus ac potissimum ingenuis ab ipsa natura ingeneratus: qui velut quidam pudicitiæ murus & custos est, cuius illa verba sunt.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat
Vel pater omnipotens, adigat me fulmine ad vmbras
Pallentes vmbras Erebi noctẽque profundam
Ante pudor quam te violem aut tua iura resoluam.

Item Clitemnestra Hippolyto.

Ter tecũ conata loqui, ter inutilis hæsit
Lingua, ter in primo restitit ore sonus.

Pudoris castimoniam esse cælesti Sponso gratissimam declaratis, cũ
Cant. 1. in Cant. ad Sponsam ait, Pulchræ sũt genæ tuæ sicut turturis. In genibus enim maximè elucet verecũdia, quæ vbi mentem occupauit, eas honesto quodã rubore suffundit. Hinc ergo pudorem, turturum castitati comparat, quæ vnum tãtum coniugẽ agnoscunt, illique fidem seruant, nec eo mortuo alteri iunguntur. Hanc ergo fidem & castitatẽ fidelis anima Christo præstare debet, quæ vnum illum agnoscere, vnũ cogitare, vnũ diligere, ad illum omnia referre, & illius se totam obsequio, cæteris omnibus præter missis tradere debet. Hoc enim ab illa exigit Sponsus cùm ait, Psal. 44
Audi filia & vide &c. quæ sequũtur.

Multis modis castitas oppugnatur. Sicut enim in certamine primũ quidem eminus iaculis pugnatur, deinde cominus ad hastas, exinde verò ad manus & gladios peruenitur: ita castitas primùm nutibus & litteris & internuntijs oppugnatur: deinde paulatim ad colloquiũ peruenitur: postremò vis etiam nonnunquam infertur, qua Dina oppressa est. His machinis Putipharis vxor Ioseph ador- Gen.39.
sa est. Primum enim oculos suos iniecit in eum: deinde ait, dormi mecũ: postremò palliũ eius apprehendens, pudicitiam ei eripere volebat.

Inter feras omnes monoceros adeò ferus & immanis est, vt nullis beneficijs ad homines assuescere & mansuescere possit. Quod quidem Venereæ cupiditati maximè conuenit, quæ multis annis ad senectam vsque repressa, nunquam tamen ne in hac quidem ætate desinit insurgere, & castas mẽtes varijs imaginibus & titillationibus infestare. Aliarum porrò virtutum frequens vsus habitum gignit, quo expeditè ac delectabiliter operamur, & aduersis cupiditatibus vix infestamur. Vbi enim homo duobus vel tribus annis se vel abstinentiæ, vel patientiæ, vel sacrarum vigiliarum & precationũ studio diligenter addixit, vix vllam molestiam persentit, quæ illum ab harum virtutum exercitatione auocet: at contra, vix vnquam castitatis habitus ita firmatus est, vt non frequenter impuris cogitationibus quatiatur.

Luxuria.

Hiero. VEnter mero æstuans, cito spumat in libidinem, venter enim & genitalia vicina sunt: & vnū alteri subministrat. Ex vicinitate enim mēbrorum sequitur confœderatio vitiorum. Hiero. in epist.

O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintilla praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. Idem in epist.

In Iob scriptum est de Dracone. Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius super vmbilicum ventris eius. Aduersum iuuenes & puellas ætatis ardore aduersarius noster abutitur, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, & implet illud Oseæ, Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorum. Hæc sunt ignita tela Diaboli, quæ simul & vulnerant, & inflammant. Idem ad Demetriadem.

Ambro. Sæuus criminum stimulus libido est: quæ nunquam manere quietum patitur affectum: nocte feruet, die anhelat. Amb. ī lib. de Abel & Cain.

Bernar. Luxuriæ currus quadriga voluitur uitiorum: ingluuie videlicet uentris, libidine coitus, mollitie vestiū, otij soporisque resolutione. Trahitur equis æquè duobus, prosperitate vitæ & rerum abundantia: & qui his præsident duo, ignauiæ torpor, & infida securitas. Bern. super Cant.

Hugo. Quis luxuriæ multiplices species enumerare valeat? Hæc enim Pentapolin cum adiacenti regione subuertit: Sychem cum populo interemit: hæc filios Iuda percussit: Iudæum & Madianitidem pugione transfodit: tribum Beniamin pro vxore Leuitæ deleuit: filios Heli sacerdotis in bello prostrauit. Hæc Vriā occidit, Amonem interfecit: plurimos lapidauit: hæc Ruben maledixit, Sansonem seduxit, Solomonem peruertit. Verum est ergo quod legitur, Propter speciē mulieris multi perierunt.

Qui sudoribus suis atque laboribus aduersus huiusmodi aduersariū pugnat, is ei similis est, qui inimicū suū papyro ligauit. Qui vero continētia atque vigilijs pugnat, ei similis est, q cathenis hunc deuinxit. Porro is qui altissima humilitate, & vacuitate iracūdiæ sitique depugnat: is ei cōparatur, qui occidit inimicū atque in arena occultat; arenam vero intellige humilitatē. Nisi enim Dominus domū carnis deleuerit, domumque animæ ædificauerit, frustrà quispiā hanc ieiunando solum ac vigilando destruere nititur. Offer ante oculos Domini carnis naturalē infirmitatē, tuam humiliter imbecillitatē agnoscens: prorsusque suscipies in innuis castitatis donum. Quia incorruptibilis atque incorporeus Deus est, idcirco maxime castitate atque integritate corporis nostri delectatur. Aiunt quidā nulla re ita vt fœtore luxuriæ Dæmones lætari: itaque vitio nullo ita delectantur, vt inquinatione corporis nostri. Clim. Grad. 15. Clima.

Vir quidam scientissimus problema terribile quæsiuit ex me. Quod (inquiens) peccatū grauius omnibus est, homicidio Christique abnegatione exceptis? Cūque ego illi respōdissem, in hæresim labi. Et quonam (inquit) modo catholica Ecclesiæ hæreticos quidem cum hæresim priorem toto animo repudiauerint, atque anathematizauerint, suscipit, atque ad sanctorū mysteriorum cōmunionē vt idoneos admittit: eū vero q in fornicationē lapsus fuerit, cōfitentem atque peccatū ipsū omnino deserentē, introrsus suscipiēs, p annos aliquot eū à venerādis immaculatisque mysterijs ex traditione Apostolica separari p mittitur? Hac ego ambiguitate percusus, stupui: ambiguūque illud permansit ambiguum. Idem ibidē.

Extrēa res malorū ē amator senex. Adilon.

Esu-

Adilon. Esurientibus amara est Venus.

Val.Ma. Blandum malum luxuria, quod ac cusare aliquando facilius est, quam vitare: quæ inuictum Hannibalem armis, illecebris suis cōplexa, vincēdum Romano militi tradidit. Illa ducē vigilantissimum, illa exercitum acerrimum dapibus largis, abundanti vino vnguentorum fragrantia, Veneris vsu lasciuiore, ad somnum & delicias euocauit. Quid his ergo vitijs fœdius quid etiā damnosius? quibus virtus atteritur, victoriæ languescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur: animi & corporis vires expugnant: adeo vt nescias an ab hostinus, an ab illis capi, perniciosius habendum sit. Valer. Max. lib. 9.

Cicero. Cum ex Sophocle quidam iam cōfecta ætate quæreret, vteretur ne rebus venereis: Dij meliora inquit: libenter vero isthinc tanquam à Domino agresti & furioso profugi. Cicero in Cat. Maio.

COLLE. ¶ Mira Diaboli arte fœminæ viros, & viri fœminas mutuo se decipiunt. Illæ namque omnes curas & cogitatioues suas, omneque tempus & studium in hac vna re insumunt, vt se comant & ornent, formamque ipsam quantum possunt speciosissimam reddant, qua spectantium oculos post se trahant: totque velut armis pugnant, quot ornamentis sensus omnes & omnia corporis sui membra depingunt: nihil enim incōptū & inornatū relinquunt: atq; ita modis oībus libidinis affectū per se satis à corrupta natura incitatū, vehemētibus incēdūt. Cōtra vero homines nō solū ornatu vestiū, sed multo magis cōpositis arte laudibus, epistolis, versibus, nitore verborū & acumine sententiarum refertis, eas laudibus in cœlū ferunt: earū formā, dignitatem, virtutem, & prudentiam, supra modum supraque fidem attollentes, easque diuinis pene nominibus apellantes, ac tantum non adorantes, se earum amore se emori ac deperire profitentur. Quibus rebus fidem miseræ adhibentes, talesque se existimantes, quales illi mentiuntur, tandem victæ dolis & precibus succumbunt, pudicitiæque (nunquàm resarciendæ) naufragium faciunt. Quid vero hinc nisi infamia, & luctus, & lachrymæ, ac deinde etiam capitalia odia, & rabies furorque, & mortes sæpissimè sequuntur? Cum interim Diabolus rideat, & lætum diem agat, dum de dolis suis gloriatur, quibus vtrique parti perniciem attulit, dum vtraque pars & imposturam fecerit & passa sit.

Contra adulterij fœditatem habes fulmen illud, Ignis est vsque ad consummationem deuorans, & omnia eradicans genimina. Habes & exemplum Dauidis, qui propter admissum scelus adulterij, tot clades & flagella pertulit: totque vxorum suarum adulteria perpessus est, tot mortes filiorum vidit. Iob. 31.

Tam magna miseria est libidinis cœno inquinari, eiusque tyrannide ac vinculis constringi, vt pro maximo virtutis & religionis præmio in Prouer. designetur, ab hac peste liberari. Postquàm enim diuinę legis studium vehementer Salomon commendauit huius studij fructum subijcit protinus. d. Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Et paulo superius eandem sententiam repetit. Vt eruaris inquit à muliere aliena, & a extranea, quæ mollit sermones suos. Decori enim speciei, qua irretit oculos, mollitiem addit sermonum, quibus demulceat aures: vt per omnes aditus corporis blandum virus effundat, & animam miseram sauciet. Prouerbio. quoque. 7. ad amorem nos sapientiæ idem Salomon hoc ipso nomine inuitat. d. Vt custodiat te à Prou. 6.

muliere extranea, & ab aliena quę verba sua dulcia facit, &c.

Quàm miseranda sit illorum conditio qui impudico amore flagrant, & quo modo sub Diaboli potestate captiui teneantur (à qua nisi cœlesti ope emergere non possint) multis in locis Salomon indicat. Prouer. enim 23. ait, Fouea profunda est meretrix, & puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos inuenerit, interficiet. Item Prouerb. 22. Fouea profunda os alienæ, cui iratus est Dominus incidet in eam. Item Ecclesiasti. 7. Lustraui vniuersa animo meo, vt scirem & quærerem sapientiam, & inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius. Qui placet Deo effugiet illam, qui autem peccator est capietur ab illa. Item Prouerbio. 2. ab impudicæ mulieris contubernio his verbis nos auocat. Nunc igitur fili audi me, & attende verba oris mei: Ne abstrahatur in vijs illius mēs tua, nec decipiaris semitis illius: multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab illa. Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis. Quod autem fortissimi quique interfecti sint ab illa, probat idem ipse qui hæc scripsit exemplo suo Salomon: qui cum hæc tanto ante præsciret, cęterosque huius tanti periculi admoneret, tamen hoc laqueo miserabiliter captus fuit.

Tyrannis carnalium vitiorum & duratio eorum designatur illis Ecclesiast. verbis. 23. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens vsq; in finem. Huc pertinet & illud Iob. 20. Ossa eius replebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cū eo in puluere dormient.

Sodomitas Angeli percusserunt cęcitate digna plane tali scelere pœna. Inter omnia quippe vitia hebetudinem atque cæcitatem mentis maximè dicitur efficere luxuria: quæ ita in voluptatum carnum omnes sensus & cogitationes hominis deijcit, vt nihil spirituale atque diuinum cogitare sciat.

Quàm graue sit adulterij scelus, verba Abimelech regis cum Abraham expostulantis (eo quod Saram vxorē sororis nomine circunferret) facilè declarant. Ait enim, Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatum grande: quæ non debuisti facere, fecisti. Rursumque expostulans ait, Quid vidisti, vt hoc faceres? Homo ethnicus totum regnum pessundari propter vnius adulterij scelus credebat: cum hodie tamen homines oculos gestent plenos adulterij, & incessabilis delicti, nec ideo quicquam vel sibi vel ciuibus suis metuant male. Gene. 20

Incestum cum socru adeò Dominus detestatur vt Leuit. 20. dicat, Qui supra vxorem filiam duxerit matrem eius, viuus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri. Vix alia pœna & atrociora verba ī lege inueniuntur.

Breuissima oratione Eccl. fœminarum periculum amplificauit, cum ait, vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes. Qua similitudine nō minus impudico amore quam vino mentem hominibus etiam sapientibus eripi designauit. Quid igitur insipientes patientur? Eccl. 19.

Ornatus corporis & vestium.

Quod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur, quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab alijs nō possit videri. Greg. in homil. Grego.

Sunt nonnulli, qui cultum subtiliū pretiosarumq; vestium non putant esse peccatū: quod videlicet si culpa nō esset, nequaquā sermo Dei tā vigilāter exprimeret, quòd diues qui torquebatur apud Inferos, bysso & purpura indutus

dutus fuisset. Gregor. vbi suprà.

August. Quanta dementia est effigiem mutare naturæ, picturam quærere? Tolerabiliora propemodum in adulterio crimina sunt: ibi enim pudicitia hic natura adulteraf. Aug. lib. ser. Dõ.

Hieron. Qua fiducia erigit ad cœlũ vultus, quos cõditor nõ agnosc it? Hier. i epi.

Vestes pullas ęq deuita vt candidas ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterũ gloriam redolet. Idem ad Nepot.

Si uir vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit, & si nullum inde sequatur damnum, iudicium tamẽ patietur: quia venenum attulit, si fuisset qui biberet. Idem.

Sordidæ uestes candidę mentis indicia sint: vilis tunica cõtemptum seculi probet: ita dũtaxat ne animus tumeat, & habitus sermoque dissentiat. Idem in epist. ad Rust. monach.

Quid facit in facie Christiana purpurissus & cærusa? quorum alterum ruborem genarum labiorumq, mentitur, alterum cãdorem oris & colli? Ignis iuuenum, fomenta libidinum, impudicę mentis indicia. Quomodo flere potest, quæ cutem nudat, & sulcos ducit in facie? Ornatus iste non Domini est: velamen istud Antichristi est. Idem ad furiam.

Ambro. Mulier ornata est domus omnium Dæmonum infernalium. Ambros. li. 1. de virgini.

Neglecta decoris cura plus placet: & hoc ipsum quod nos nõ ornamus, ornatus est. Ibidem.

Cypria. Cyprianus contra immodicũ fœminarum ornatum, citat illud Pauli. 1. ad Timoth. Sint mulieres cum verecundia, & pudicitia componentes se &c. Et. 1. Pet. 3. Sit in muliere non exterior ornamentum &c. Non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus &c. Item illud Isaiæ. 3. Pro eo quod exaltatæ sunt filiæ Syon, & ambulauerunt erecto collo: decaluabit Dominus verticem &c. Deinde subdit. Quis non id execretur & fugiat, quod alijs fuerit exitio? quis id appetat, & sumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? Si hausto poculo moreretur illle qui biberet, venenum scires esse quod ille potauit. Si accepto cibo, qui acceperat interiret, scires esse letale, quod acceptum potuit occidere: nec ederes inde, nec biberes, vnde interiisse alios ante conspiceres. Nunc quanta ignorantia veri, est id velle, quod & nocuerit semper & noceat, & putare quod inde ipsa non pereas, vnde alios perijsse cognoscas? Nec enim Deus aut purpureas, aut coccineas oues fecit, nec magaritis contexta serica, & numerosa compage digestis monilia Deus instituit, quibus ceruicem quam fecit, absconderet, vt operiatur illud quod Deus in homine formauit: & conspiciatur desuper id quod Diabolus adinuenit. An vulnera in ferri auribus Deus voluit, quibus & innocens ad hunc infantia, & mali secularis ignara crucietur, vt postea de aurium cicatricibus & cauernis, pretiosa grana dependeant? Cypria. de habi. Virg.

Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio est ista diuini operis, præuaricatio veritatis. Non metuis oro quæ talis es, ne cum resurrectionis venerit dies artifex tuus te non cognoscat ne dicat, opus hoc meum non est: & hæc imago nostra non est. Cutem falso medicamine polluisti, crinem adulterino colore mutasti: expugnata est mendacio facies, figura corrupta est, vultus alienus est, Deum videre non poteris, cum oculi tibi non sint quos Deus fecit, sed quos Diabolus infecit. Illum tu sectata es, rutilos atque depictos oculos serpentis imitata es, de inimico tuo compta, cum illo pariter arsura. Hæc oro non cogitanda

sunt Dei seruis, non die semper atque nocte meditanda? Viderint quid sibi nuptae per placendi studium, de coniugum solatio blandiantur: quos dum in excusationem sua proferunt, ad societatem criminosi consensus asciscunt. Ibidem.

Innocēt. Artificialis species subducitur, & facies obducitur naturalis: tanquam hominis artificium artem superet creatoris. Innocent. de vilit. condi. hum.

Aristot. Aristoteles cum adolescentem se ornare vidisset, dixit: Non erubescis, quod cum natura te virum fecerit, tu te ipsum effeminas? Arist.

Idem. Idem cum iuuenis quidam facie formosus, sed moribus petulans inter alia conuitia ei diceret. Si tam exosus essem ciuibus, vt tu es, laqueo uitam finirem: respondit. Ego uero laqueum mihi inferrem, si ita me ciues amarēt ut te. Ibidem.

Idem. Idem cum animaduertisset sumptuosa chlamide adolescentulum se iactantem. Non desines (inquit) adolescentule ouis pelle gloriari? Idem.

Isocra. Si pulchrum tibi corpus est, & anima mala, bonam nauim habes, & malum gubernatorem.

Boet. Formae nitor ut rapidus est & uelox, & uernalium florum mutabilitate fugacior, quod (ut ait Aristoteles) si linceis oculis homines uterētur, ut eorum uisus obstantia penetraret, nonne introspectis uisceribus illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus turpissimum uideretur? Boe. 3. consolat.

COLLE. ❡ Concupiscentia (quae per peccatū relicta est) in parte animae nostrae, quae generationi deseruit, maxime saeuire, Theologi omnes affirmant. Hoc enim est, uel grauissimum peccati uulnus: quod infinitas pene ruinas peperit. Et tamen quasi non poeniteat nos, quod parum miseri simus, hanc insitam concupiscentiam ornatu corporis, & oris cultu augemus: quod praecipuū foeminarum officium est. Hoc autem perinde est, atque si febribus, & sitis molestia aestuanti (cui frigida ualdè noceat) multo sale cōditos cibos porrigeres: quo illi potus aquę dulcior esset. Quo quid dementius?

In aedibus dirutae Babylonis vlulas sibi respondere, Esaias ait: Vlula auis est immunda, pulchra quidem, cum à longè uidetur, sed foetida, & inmunda cum manu contingitur. Quae duo carnalibus hominibus, & secundum saeculū diuitibus appositissimè conueniūt. Qui cum fęlices uulgi oculis appareant, intus tamen multis tū sceleribus, tum etiam curis, & sordibus foedi sunt, ac deformes. Aliud em̄ extra pollicentur, aliud intra se recondunt. Hi uerò inuicem sibi respondēt, quoniam carnali contentione certantes, alijs aliorum pompas, uestes, & uoluptate suel imitari, uel superare conantur. Itaque uix quisquam elegans aliquod, & nouum uestis genus excogitauit, cum caeteri protinus ueterib⁹ abiectis, nouū illud amplecti student, ideoque singulis fere annis noui generis indumenta prodeunt.

Mansuetudo, Ira.

Restringenda sub ratione potestas est, nec quicquam est agēdū priusquam cōcitata ad tranquillitatē mens redeat: nam commotionis tempore iustum putat ira quod fecerit. Grego. in Regist. Gregoř.

Plerumque mentem sub obtentu iustitiae, irę immanitas uastat: & dum quasi fęuit zelo rectitudinis, rabiem explet ira furoris. Greg. in Mor.

Ita etiam cum deliquentium culpas insequitur, non debet menti nostrę quasi domina pręire: sed post rationis tergum quasi ancilla rationis subnixius famulari. Cregor. in Reg.

Plerumq;

Plerumque per silentium clausa ira, intra mentē vehementius æstuat, & clamosas tacita voces format: verba sibi quibus exasperetur obijcit, & quasi in causæ examine posita durius exasperata respondet. Greg. lib. 5. Mor

Cum menti iracundia cōfusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. Greg. vbi supra.

Per iram Spiritus sancti splendor excutitur: qui super humilē & quietum requiescere dicitur: quia cum ira quietem subtrahit, suam Spiritui sancto claudit habitationem: cuius recessionē animus vacuus & ad apertā morum insaniā ducitur, & vsque ad superficiem, ab intimo cogitationum fundamēto dissipatur. Gregor. vbi suprà.

Quoties ira animum inuadit, mētem doma, vince teipsum, differ tempus furoris. Cum tranquilla mens fuerit, fac qđ placet. Greg. vbi supra.

Nam iræ suæ stimulis accēsum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscūtur: notiorem quidē clamorem format, sed intus quid loquatur ignorat. In quo itaque iste ab abreptitijs longe est, qui actionis suæ conscius nō est? Greg. vbi supra.

Videbant me ait S. Iob iuuenes & abscondebantur, & cor viduæ consolatus sum: sic namque & disciplinæ rigor regere debet mansuetudinem, & mansuetudo ornare rigorem: vt nec rigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Gregorius. 20. Moralium cap 16.

Patiēter illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit in quo fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerare Gregorius in Mor.

Patiētia vera est, quæ etiam ipsum amat quem portat. Nam tolerare & odisse, non est uirtus patientiæ & mansuetudinis, sed velamentum furoris. Gregor. super Ezech.

Gloriosius est iniuriam tacendo fugere, quàm superare respondendo. Gregor.

Sicut acetum corrūpit vas, si diutius ibi fuerit: sic ira corrumpit cor, si in alium diem durauerit. August. in epistol. August.

Assiduitate irascendi fel crescere etiam medici affirmant: cremēto autem fellis, rursus & facilè & prope nullis causis existentibus irascimur. Idem in epist. ad Neb.

Supra Psalm. 54. Ira fratris si fuerit inueterata, iam odium est. Ita turbat, odium extinguit: ira festuca, odium trabs est. Idem.

Rectè illud laudatur Architæ Tarentini, qui villico suo iratus: Iam te inquit cæderē, nisi iratus essem. Hieronymus supra Ioel Prophetæ. Hiero.

Apud Christianos non qui patitur, sed qui facit cōtumeliam, miser est. Ibidem in epist.

Beatus qui seueritatem & mansuetudinem tenet vt altero disciplina seruetur, altero innocentia nō opprimatur. Ambros. Ambro.

Patiens homo riuuli fons est omnibus exhibens delectabile potum. Ex viris patr.

Non irasci vbi irascendum est, & nolle emendare, peccatum est. Plus vero irasci quam irascendum est, peccatum peccato addere est. Bernar. in epist. Bernar.

Clemens dicitur animus quando est tener ad compatiēdum, facilis ad remittendum, promptus ad subueniendum. Hugo de Sancto Victore. Hugo.

Nihil tam plagas reprimit, quàm eas ferre: & iniuriam accipientium patientia quieta, iniuriam facientibus pudorem afferr. Iosephus. Ioseph.

Is qui ad placidissimā animi quietem, atque ad Deum currit, die omni qua maledicta non sustinet, ingēs detrimentum se sustinuisse arbitratur. Clima.

tratur. Sicut enim arbores quæ à ventis agitantur altioribus semper radicibus nituntur: Ita & qui in obedientia degunt, ualidas atque inconcussas animas possident. Climacus.

Mansuetudo est animi immobilis status inter vituperationes & laudes eodem modo perseuerans. Initium quidem iræ vacuitatis est labiorum silentium, in perturbatione cordis: medium autem, silentium ipsarum quoque cogitationum in animi tenuissimo motu: finis vero est, inter immundorum spiritum flatus stabilis atq; fixa tranquillitas. Idem de Mansuet. cap. 8.

Sicuti cum sol apparuerit fugantur tenebræ: ita cum afflare cœperit suauissimus humilitatis odor, omnis amaritudo omnisque furor ex animo exterminatur. Idem ibidem.

Initium beatæ tolerantiæ est in amaritudine & dolore animæ ignominias suscipere: medium vero eas sine mœrore tolerare: finis autem & consummatio, summam illas laudem existimare. Notaui miserandū omninò spectaculum in ijs qui iracundiæ inseruiunt: quod illis latenter ex elatione contingit. Indignati enim eò quòd ita fuissent superati, rursus irascebantur: admiratusque sum, cum intuerer illos ruina ruinā vlciscentes, ac peccato peccatum persequentes, miseratus sum: Dæmonumque versutiam stupens, parum abfuit, quin de mea ipsius vita desperarem. Ibidem.

Vidi ego tres vnà monachos iniurijs affectos: ex quibus vnus mordebatur quidem iniurijs atque perturbatur: sed tamen in silentio premebat iracundiam. Alius verò gaudebat quidem ex luctu suo: sed eius qui se maledictis insectatus fuerat, peccato angebatur. Tertius vero proximi tantum damna secum voluens, vim ardentium lachrymarum profundebat. Eratque suaue spectaculū timoris, & mercedis, & charitatis operarios aspicere. Ibidem.

Vinciatur iam tyrannus iste mansuetudinis nexibus, flagelloque longanimitatis verberatus: atq; à charitate pertractus, sistatur tribunali rationis: atque vt conuenit, examinetur, & ita discutiatur. Dic nobis ò stulte, & turpissime, genitoris tui, & eius qui te malè peperit appellationem: filiorumque tuorum, & sceleratissimarum filiarum: prætereà & eorum, qui te debellant, & necaturi sunt, nomina dicito. Ille vero sic interrogatus, ita respondere videbitur. Plurimæ generationes meæ sunt: nec vnus mihi pater est. Matres vero meæ sūt, inanis gloria gastrimargia, nōnūquā vero & fornicatio Qui autē me genuit, fastus appellatur. Porrò filiæ meæ memoria iniuriarum, inimicitia, disceptatio & odium. Aduersariæ verò meæ à quibus nunc vinctus teneor, quæ his obiectæ sūt, mansuetudo, & inirascentia. Ea autē quæ mihi insidiatur, humilitas dicitur. Idem ibidem.

Memoria iniuriarum est peccatorum custos, iustitiæ odiū, virtutum perditio: venenum animæ, mentis assiduus vermis, orationis confusio, deprecationis excisio, charitatis alienatio, clauus affixus, iniucundus sensus, qui in amaritudinis suauitate diligitur, iuge peccatum, nunquam dormiens iniquitas, horis singulis admissa malitia Idem Grad. 9.

Qui iracundiam sedauit, is huiusmodi memoriam premit: dū enim viuit pater, filios gignere non cessat. Qui charitatem possidet, iracundiā à se fugauit. Qui autem inimicitias exercet, importunos sibi labores cōgregat. Ibidem.

Præcurrit quidem Solem matutina lux: omnem vero humilitatem mansuetudo præcedit: Quocirca lucem ipsam audiamus, ita eas gradatim ordinantem. Discite (inquit) à me,

me, quia mitis sum, & humilis corde. Mansuetudo est animi incommutabilis status, æquè in honoribus se & ignominijs habens. Mansuetudo est in perturbationibus proximi pro illo affectu summo atq; integerrimè orare. Mansuetudo est supereminens iracundiæ pelago scopulus, fluctus omnes impingentes dissoluens: & nunquam penitus cedens, aut in alteram inclinans partem. Idem Grad. 24.

Chryso. Si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia.

Cleobol. Ne cui miniteris, est enim muliebre.

Cato. Litis præteritæ noli maledicta referre.

Post inimicitias iræ meminisse malorum est.

Claud. Dijs proximus ille est, quem ratio non ira mouet.

T Liuius. Roma plus venia quàm victoria auxit imperium.

Plinius Tūc præcipua māsuetudinis laus, cum iræ causa iustissima.

Aristot. Irasci in quibus non oportet, & non irasci in quibus oportet, insipientis est.

Ex diuersis. Habent & suam profunditatem tranquillæ aquæ.

Ira non sedatur iracundia.

Ira tormentum sui ipsius.

Pessimus autor rerum gerendarum ira.

Præceps ira multorum malorum autor.

Val.Ma. Si egregium est hostem deijcere, non minus tamen laudabile infœlicis scire misereri: quia sicut infinitam gloriam bellica virtus, ita præcipuum amorem clementia meretur. Valer. Maxim. de mor. lib. 5.

Cicero. Vehementer amor multitudinis commouetur ipsa fama, & opinione liberalitatis, beneficētiæ, fidei, iustitiæ, omniumque earum virtutum quę pertinent ad mansuetudinem morum ac facilitatem.

COLLE. ¶ Periculum hoc māsuetudini coniunctū est: ut ne dū omnibus obseq., & se submittere studet, sed et à recto interdū propter nimiū obsequendi studium deducatur. Quare danda est opera, vt illud nobis ante oculos exemplum Domini statuamus. Dulcis & rectus Dominus. Idem quoque temperamentum in virtutibus Christi esse Propheta testatur cū ait. Propter veritatem, & mansuetudinem & iustitiam &c. Danda ergo opera est, vt mansuetudini iustitiam, & rectitudinem dulcedini coniugamus: ne aut rectitudo aspera, aut dulcedo remissa sit. Psal. 24.

Quàm sit non solum Deo, sed etiā hominibus grata mansuetudo, docet Ecclesiast. his verbis. Fili in mansuetudine opera tua perfice: & super gloriam hominum diligens. Est autem mansuetudo velut clypeus quidam, quo animus aduersus omnia conuitiorum tela cedēdo, munitur. Hinc illud Eccl. 11. Fili, in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem secundū meritum suum, hoc est, ne illam ad brutorum feritatem & iram abijcias. Eccl. 3.

Māsuetudinis singularem fructū declarat Propheta cum ait, Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites vias suas. Adeo enim lenitas & mansuetudo, grata Deo est, vt libenter seipsum tum ductorem, tum directorem, ac pædagogum mitibus exhibeat. Alium vero eius fructum insinuat illud eiusdem, Mansueti autem hæreditabunt terram: & delectabuntur in multitudine pacis. Mansuetudinis enim (quæ ab omni ira, conuitio, & vindictæ cupiditate longissime abest) pax interna comes est. Ideoque mox subdit. Delectabuntur in multitudine pacis: quæ videlicet fructus & comes est mansuetudinis. Psal. 39.

Generosi & magni animi est, non reddere malum pro malo, sed facilem

lem ad veniam eſſe. Quod exemplo ſuo ſanctus Patriarcha Ioſeph docuit: à quo cum fratres grauiſſimi ſceleris veniam peterent, non ſolum quam petebant, veniam conceſſit, ſed fuſis etiam lachrymis, eorum ſortem miſeratus, facinus eorum excuſauit, & maiora illis beneficia promiſit.

Canis in extraneos, non in domeſticos inuehitur: & ubi iubetur ſilere, ſilet, & obtemperat. Hoc modo ira noſtra moderanda eſt, ut videlicet aduerſus vitia ſolum incādeſcat, obtemperetque præcipienti, atque dicenti, Hucuſque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Sed quis tamen hoc ingens monſtrum ita domare

Prou. 27 queat? Vnde eſt illud, Graue eſt ſaxũ,

Ibidem. & onerosa arena: ſed ira ſtulti vtroque grauior. Ira nõ habet miſericordiam, nec erumpens furor: & impetum cõcitati ſpiritus ferre quis pote-

Prou. 15 rit? Adde & illud ex Prouerbio. Vir

Ibidem. iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum procliuior. Erit etiam idem hominibus inuiſus: Sic enim legimus, Spiritum vero ad iraſcendum facilem, quis poterit ſuſtinere? Adde & illud Eccleſiaſtici. 18. Ne ſis velox ad iraſcendum: quoniam ira in ſinu ſtulti requieſcit. Item Prouerbiorum. 12. Fatuus ſtatim indicat iram ſuam: qui autem diſſimulat iniuriā callidus eſt.

Quàm præceps, crudelis, & inconſulta ira ſit, aperte declaratur. 1. Reg.

1. Re. 25. 25. exemplo Dauidis: qui quamuis religioſus, & pius, tamen ira percitus, totam Nabalis familiā vſque ad mingentem ad parietem ferro trucidare decreuerat.

Plura hac de re inuenies in concionibus noſtris Dominica. 6. poſt Pentec. ſuper illo, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra &c.

Modeſtia.

Omnia age blandè, & dulciter, vt & actio tua diſcreta ſit, & lingua mitis. Greg. in Regiſt. Grego.

Interior eſt cuſtodia cordis, quæ ordinata, exterius ſeruat membra corporis. Qui ergo ſtatum mentis perdidit, ſubſequenter foris in incõſtantiam fluit, atque exteriore mobilitate indicat, quod nulla interius radice cõſtātiæ ſubſiſtat. Greg. in Paſt.

Sicut obſtinati eſſe humilibus nõ debemus: ita diſtricti eſſe ſuperbis debemus. Greg. in Regiſt.

Modeſtia dicta eſt à modo, ſicut à temperie temperantia: vbi autem modus eſt atque temperies, neque plus eſt quicquam, nec minus. Aug. de vit. beat. Auguſt.

Grauitas tuam perſonam decet. Catonem illum Cenſorinum, & Craſſum, ſemel in vita riſiſſe ſcribit Lucillus. Hieron.

In modeſtia maximè tranquillitas animi, ſtudium māſuetudinis, moderationis gratia, honeſtatis cura, decoris conſideratio ſpectatur, & quæritur. Ambro. de offi. Ambro.

Abſit pertinax in familiari ſermone contentio, diſceptatio ſine ira, ſuauitas ſine amaritudine ſit, monitio ſine aſperitate, hortatio ſine offenſione. Idem vbi ſupra.

Caueamus ne dum laxare animũ volumus, ſoluamus omnem harmoniam, & quaſi concentum quendā bonorum operũ. Vſus enim citò inflectit naturam. Idem de offi. lib. 1.

O quam compoſitum reddit omnem puellaris corporis ſtatum, nec non mentis habitum diſciplina: ceruicem demittit, deponit ſupercilia, componit vultum, ligat oculos, cohibet cachinos, moderatur linguam, gulam frenat, iram ſedat, format inceſſum: talibus decet pudicitiæ veſtem diſtingui margaritis. Bernar. in epiſt. Bernar.

Sit

Isidor. Sit in gestu tuo grauitas, in motu simplicitas, in incessu honestas, nihil dedecoris, nihil lasciuiæ, nihil petulātiæ, nihil insolentiæ, nihil leuitatus in tuo incessu appareat: animus enim in corporis gestu apparet, & species corporis simulachrum est mentis, figuraque probitatis. Isidor. lib. 2. soliloqui.

Cassia. Ornamentum bonorum omnium est syncera benignitas, quæ nunquam est sola: quia de virtutibus agnoscitur esse generata. Cassio. in Epist.

Nouum est sub amore principis custodiri modestiam, quæ tam clara, tam rara est: quia gaudia semper animos inquietant: modus enim raro lætis rebus interuenit. Idē lib. 4. epist.

Chryso. Circa vitam tuam esto austerus, circa aliorum benignus: audiant te homines parua mandantem, & grandia facientem. Chrys. super Matth.

Isocra. Ne seruus esto in rebus iocosis, nec inter seria ridiculis gaude.

Nam quod intempestiuum est, vbiq; molestum est.

Cato. Quem superare potes. interdum vince ferendo.

Maxima enim morum sæpe sapientia virtus.

Aduersum notum noli contendere verbis.

Idem. Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Cicero. In neutram partem de nobis loquendum est.

Ludo & ioco vti illis quidem licet, sed sicut somno & quietibus, cæterisque cum grauibus serijsque rebus satisfecerimus. Ipsum genus iocandi ingenuum, & facetum esse debet: non profusum, nec immodestum, sed semper in ipso ioco aliquid probi ingenij lumen eluceat. Idem. 1. de offici.

Vt pulchritudo corporis apta cōpositione membrorum mouet oculos, & delectat hoc ipso, quòd inter se omnes partes cum quodam lepore consentiunt: sic hoc decorum quod elucet in vita, mouet approbationem eorum quibuscum viuitur, ordine & constantia, & moderatione omnium dictorum atq; factorum. Idē ibidem.

Adilon. Affabilitas ad conciliandam amicitiam efficacissima.

Adilon. Decet peregrinum in primis modestia.

COLLE. ¶ Vestem, ait Dominus Leuiti. 19. quæ ex duobus commixta est, non induas. Quid ad hoc religionem? Sed hac lege primū duplicitas cordis prohibetur, deinde terrena intētio in bono opere damnatur. Hypocrisis etiā vitium reprehenditur, q aliud intus, aliud foris repræsentat. Postremo inæqualitas morum & vitæ quorundam improbatur: qui modo tristes ac lamentantes vsque ad lachrymas compūguntur, modò cachinnis & risu dissoluuntur, nunc nimium tetrici, nunc nimium leues: nunc muti vt bos, nunc magis quam psittacus garruli.

Ioan. 3. Per gratiam adoptionis fit homo diuinæ naturæ particeps, qua diuinæ bonitatis effigiem in suis moribus refert. Quod Ioan. expressit, cū ait, Qui nō ex sanguinibus &c. Sed ex Deo nati sunt. atque ita diuinum quiddam in incessu, statu habitu, & in omnibus actionibus suis spirant. Videmus aquā igni admotam, rursum ferri (quod ignis proprium est) & vapores etiam terræ calore solis tepefactos, sursum agi, & ferrum in ignem coniectū splēdorem ignis imitari. Quid ergo mirum, si homo spiritu Dei plenus spiritualem & diuinam vitā præseferat?

Prou. 17. 23. Qui altam facit domū suam, quærit ruinam, item, Noli laborare vt diteris, sed prudentiæ tuæ pone modū. Item, Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes: quia facient sibi pennas vt aquilæ, & volabunt in cœlum. Hinc illud Apostoli, Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc illud,

Rom. 12.

Domine

Domine nō est exaltatū cor meū &c. Neque ambulaui in magnis &c. His omnibus testimonijs modestia commendatur, ne se homo efferat supra se: sed intra mensuram suam manēs, sua sorte contentus sit, nec immoderata concupiscat.

Eccl. 21. Fatuus in risu exaltat vocem suā: vir autem sapiens vix tacitè ridebit. Ex risu cognoscitur vir, & ab occursu faciei sensatus. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis indicant de illo.

Ad modestiæ laudem pertinet vitare quod Eccl. 22. damnat. pes fatui faciles in domum proximi sui. Et, Stultus à fenestra respicit in domū, vir autem eruditus foris stabit. Stultitia hominis auscultare per ostium, & prudens grauabitur contumelia. Ad idem pertinet & illud, Aduocatus à potentiore discede: ex hoc. n. magis te aduocabit. Eccl. 13.

1. Cor. 14 Omnia in vobis (ait Apostolus) secundum odinem fiant. Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt. Vnde in Cant. Sponsæ pulchritudo malo punico assimilatur: cuius grana, & purpureo colore ardorem charitatis, & appositissimo ordine & collocatione eius aptissimum in cunctis ordinem designant: quæ duo præcipua fidelis animæ ornamenta sunt.

Linguæ moderatio.

COLLE. QVam sit difficile linguam regere & moderari, quantumque ad animę nostrę salutem hęc ipsa cura necessaria sit, vel hoc vno argumento perspicere licet, quod tam multa in literis sanctis hac de re Spiritu sancto dictāte, scripta sint. Quorum nos aliqua in eorum gratiam qui hunc linguæ nostræ scopulum studiose vitare cupiunt, hoc in loco attexere voluimus.

Salomon igitur Prouer. 13. sic ait, Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Idemq; Prouer. 22. eandem fere sententiam repetit his verbis, qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustijs animam suam. Ad vtrunq; igitur linguę moderatio valet, vt & animæ periculum, quod ex lapsu linguæ prouenire potest, deuitemus: & angustias variaque incommoda quæ ex hac iniuria consequi solet, fugiamus. Regius autem Propheta, inter ea præcepta quæ ad æternam vitam consequendam requiruntur, primo loco linguæ moderationem numerat his verbis, Quis est homo qui vult vitam? diligit dies videre bonos &c. Prohibet ait linguam tuam à malo, & l. t. n. l. d. Hinc tritum illud, quamuis valde notandum, virtutem primam esse puto compescere linguam, Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere. Denique mors & vita in manibus linguæ. Quo circa orare semper oportet, Pone Domine custodiam ori meo &c.

Lingua placabilis lignū vitę: quæ autem immoderata est, conteret spiritum. Item lingua sapientum ornat scientiam: os autem fatuorum ebullit stultitiam. Recte autem ebulliendi verbo vtitur. Sicut. n. aqua fontiū ꝑpetua scaturigine manat: sic ex ore stultorum stultissima & inania verba iugiter scaturiūt. Quin & sepulchrū patens guttur eorum esse vates regius testatur, quod grauius est. Quā sit autem difficile linguā moderari, declarāt illa Salomonis verba Prou. 16. Hominis est animā prępararе & Dñi gubernare linguam. Illud ēt aduersus ꝑcipites in lingua, Qui prius respōdet quā audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. Pron. 15. De hoc etiam dicitur, Sicut vrbs patens & absq; murorum ambitu, sic Eccl. 19. vir qui non potest in loquendo continere

Ibidem. tinere spiritum suum. Item illud: A facie uerbi parturit fatuus, quasi gemitus partus infantis. Item illud: Sagitta infixa fœmori canis, sic verbum in ore stulti. Quibus verbis quorundam futilium hominum loquacitas & linguæ intemperantia grauiter castigatur.

Quanta in loquendo sobrietas & modestia adhibenda sit, insinuant illa Prou.29 Salomonis verba. Vidisti hominem velocem ad loquendum stultitia magis speranda est, quam illius correctio. Et totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt, & reseruat in posterum. Hoc enim vel præcipuum inter virum sapientem, scilicet & stultum discrimen est, quod sapiens os habet in corde, stultus autē cor habet in ore. Nihil enim tacet, nihil dissimulat, nihil maturo silentio ubi tegit: sed primū aliquo affectu cō citatus est, in aperta verba prorumpit quibus frequenter se omnibus inuisum, & comtemptibilem facit.

Qui plurimum verbis abundant, fere semper in operibus egeni sunt: velut arbores, quæ quo pluribus folijs virent, hoc minus fructuum habere solent. Vnde est illud sapientissime dictum, Vbi autem verba sunt plurima, ibi fre- Eccl.4. quenter egestas. Hinc Eccles. monet: Noli esse citatus in lingua tua, & inutilis ac remissus in operibus tuis.

Eccl.5. Loquendi modestiam commendant illa Eccles. verba: Si est tibi intellectus, responde proximo tuo: sin autem sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato.
Eccl.5. Honor & gloria in sermone sensati, lingua autem imprudentis subuersio
Eccl.6. eius est. Item verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua eucharis (idest gratiosa & sua-
Prou.15. uis) in bono homine abundat. Huc pertinet & illud: Responso mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.

Noli esse verbosus in multitudine presbiterorum & non iteres verbum in oratione tua. Itaque Pleonasmos, Perissologia, & Macrologia, vitia sunt non solum oratori, sed pio etiam homini vitanda, vt pote & fastidium auditoribus pariant, & dicentis loquacitatem arguant.

Est qui labitur lingua sed non ex animo: quis enim est qui non labatur in lingua? Certus animi index sermo est. Vnde ferunt Socratem (cum ingenui cuiusdam pueri indolem explorare vellet) petiisse ab eo vt loqueretur quo illum videret. Sicut enim scaturiens aqua fontis, naturam terræ iudicat, per cuius meatus transit, ita verba animum indicant à quo proficiscuntur. Hinc illud Eccli. 27. Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic uerbum ex cogitatu cordis hominis. Pro quo alius vertit: vt cultum arboris fructus eius indicat, ita corda hominum sermo. Eccl.27.

Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras auribus tuis. Aurum tuum & argentum tuum confla: & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos: & attende tibi ne labaris in lingua. Excute omnes metaphoras has, inest enim omnibus sua emphasis, quibus intelliges quanta cura & studio linguam moderari debeamus. Eccl.28.

Linguæ moderationem, & silentium nos docet Eccli 31. his verbis. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Adolescens loquere in tua causa, vix cum necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens & quærens. Eccl.32.

Linguæ petulantiam familiare esse vitium improborum hominum declarat Propheta Psal. 12. cum ait. Dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, Psal.12.

ficabimus, labia nostra à nobis sunt quis noster Dominus est? Sic Pharao dicebat: Quis est Dominus ut audiā
Exo.5. uocem eius? Nescio Dominum & Israel non dimittam. Sic rex Assyriorū
Dan.3. Quis (inquit) est Deus qui eripiat uos de manu mea? Sic impius Nichanor, precepta Dei ridēs, iterrogauit: An esset Deus ī cœlo qui iussisset seruari diē sabbati? Cuius tamen blasphemię supplicium protinus consequutum est,
2.Mac.2 ut Machab.2. legimus.

Magnæ uirtutis & moderationis est impetum animi reprimere & linguę intemperantiam cum affectus in animum erūpunt, cohibere. Hoc plane præstare non poterat Eliu, unus ex
Iob.32. amicis Iob: cui illa uerba sunt. En uenter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit. Poterat tamen ille qui dicebat.
Psal.38. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui & silui a bonis: & dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Hoc est, Quamuis intus in animo vrerer, tamen linguam cohibui, & luctantia verba repressi, ne quidquam insolentius, aut imprudentius loquerer. Idem etiam testatur Psalmus sextusdecimus. Pro eo enim quod nos legimus, ut non loquatur os meum opera hominu, alij ex Heb. uerterunt. Quod cogitaui, non transiuit os meum. Hoc autem nemo præstat, nisi cor suum & linguam, imo & se ipsum sub se habeat.

Psal.58. Pro eo quod nos legimus, Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorum, quoniam quis audiuit?
Hier.29. Hiero. ex Heb. uertit, quasi nemo audiat. Sic enim se gerunt multi, non solum in obloquendi ac detrahendi licentia, quasi nullum licentiæ suæ testem in cœlo formidarent, cum tamen Dominus per prophetam dicat, Ego sum iudex & testis.

Vbi nos legim⁹, Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meijs, &c. Alij uerterūt, custodi ostium labiorum meorum. Psal.140
Intelligens ergo uir sanctus, quam difficile sit linguam coercere, ne de fama detrahas innocentis, ne per iram contumeliam dicas, ne multa loquaris ad voluntatem alterius contra quam sentis, ne plurima inutilia, leuia, inania, temere effutias, quorū omnium reddituri sunt homines rationem, vt Christus minatur apud Matth. Quo circa semper orandus est Deus, ut linguam nostram moderetur, ne quid vnquam loquamur quod ad gloriam ipsius atque aliquem fructum aliorum non redundet.

Sermonis lenitatem atque dulcedinem sponsus in sponsa commendat cum ait. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce: vt intelligas pij hominis sermones, dulcedinis suauitate & lenitate esse condiendos. Idem etiam Prouer. 16. Salomon ostendit cum ait. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens, & qui dulcis est eloquio, maiora repeeiet, hoc est, qui prudentię cordis, dulcedinem adhibuerit sermonis, is plane magis in Ecclesia proficiet. Can.4

Nō omni cor tuum manifestes ne forte inferat tibi gratiam falsam, & conuitietur tibi: Huc facit & illud, Eccli.8.
Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare: Audiet enim te, & custodiet te &c. Item audisti uerbum aduersus proximum tuum? commoriatur in te, sciens quod non te disrumpit. Idem.19 Idē ibid.

Quam dissimilis sit stultorum & sapientum lingua, declarat Eccl. his uerbis: Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendum. Est autem tacens, non habens sensum loquelæ, & est tacens, sciens tempus apti Eccle.20

tem-

verbis: Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendũ. Est autẽ tacens, nõ habens sensum loquelæ & est tacens, sciens tempus apti temporis. Homo sapiens tacebit vsque ad tempus, lascivus autem & impudens non seruabit tempus. Qui multis vtitur verbis, lędit animam suam. Et infrà. 20. Sapiens in verbis seipsum amabilẽ faciet, gratiæ autem fatuorũ effundẽtur. Et mox. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim illam dicit in tempore suo. Item, Narratio fatui quasi sarcina in via: nã in labijs sensati inuenietur gratia Eccl. 21. Item. 21. Labia impru lentum stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur.

Eccl. 20.

Honor, Laus.

Grego. GAudẽt interim sancti de suis profectibus, sed cum proximorum proficiunt vtilitati & cum se vident laudari pauent, ne spes futuri muneris, in mercedem permutent transitorij fauoris. Gregor. mor. 22. c. 9.

Iniustus audita laude sua polluit, iustus purgatur. Pauet enim si talis Deo non ostenditur, qualis ab hominibus putatur. Idem vbi suprà.

Gregorius super illud Apoc. Mittentes coronas ante thronum, sic ait. Nempe quia certaminũ suorum coronas, nõ sibi tribuebãt sed authori: ad illum referentes gloriam laudis, à quo sciebant se vires accepisse certaminus, authoris enim gratiam se negare conuincitur, qui sibi tribuit quod operatur. 22. mor. c. 10.

Cicero. Si qs est hoc robore animi, atque hac indole virtutis atque cõtinẽtiæ, vt respuat omnes voluptates, omnẽque vitę suę cursũ in labore corporis atque in animi cõtentione cõficiat, quẽ nõ quies, nõ remissio, nõ æqualium studia, non ludi, nõ conuiuia delectent, nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cũ laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hũc mea sentẽtia diuinis quibusdam bonis instructũ, atque ornatum puto, Cicer. pro M. Cœlio.

Gloria est solida quædã res & expressa, nõ adũbrata: ea est consentiẽs laus bonorum, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute: ea virtuti resonat tanquam imago gloriæ: quæ quia rectè factorũ plerũque comes est, nõ est bonis viris repudiãda. Illa autẽ quæ se eius imitatricẽ esse vult, temeraria, atque inconsiderata, & plerũque peccatorũ, vitiorumque laudatrix fama popularis, simulatione honestatis, formam pulchritudinemque corrũpit. Tu ergo quæ hãbẽt speciẽ gloriæ collecta ex inanissimis splẽdoris insignibus cõtemne, breuia, fugacia, & caduca existima. Cice. 3. Tus.

Vera gloria radices agit, atque etiã propagatur; ficta omnia tanquam flosculi celeriter decidunt, nec simulatum quicquã potest esse diuturnũ. Idem. 2. offic.

Ea est profectò iucũda laus, quæ ab his proficiscitur, qui ipsi in laude vixerũt. Idem famil lib. 15. ad M. Catonẽ.

Honos alit artes, omnesq; incendimur ad studia gloria, iacẽtque ea sẽper, quæ apud quosque improbantur. Idem. 1. Tuscul.

Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisque maxime gloria ducitur. Ipsi illi philosophi etiam in illis libellis quos de contemnẽda gloria scribunt, nomen suũ inscribunt, in quo prædicationem & nobilitatẽ despiciunt, prædicari se atque nominari volunt. Cic. pro Arch Poeta.

Pestis maior esse nulla in amicitijs potest, quam in quibusdam honoris certamen & gloriæ, ex quo inimicitiæ maximę sæpe inter amicissimos extiterunt. Idem in Lælio.

Facillime ad res iniustas impellitur, vt quisque ẽ altissimo animo &

gloriæ cupido. Idem. 1. offi.

Quis honorem, quis gloriã, quis laudem, quis vllum decus tam vnquam expetijt, quam vt ignominiã, infamiam, cõtumeliam, dedecus fugiat? Idem in Part. Orat.

Nemo est tam agrestis, quem si nõ ipsa honestas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Ibidẽ.

Aphricanus Socraticũ Xenophon tẽ in manibus sẽper habebat, cuius imprimis laudabat illud, quod diceret, eosdem labores non esse æquè grandes imperatori atque militi: qđ ipse honos laborẽ leuiorem faceret imperatorum. Idem. 2. Tuscula.

Vt quidam morbo aliquo & sensus stupore suauitatẽ cibi nõ sentiũt, sic libidinosi, auari, facinorosi, vere laudis gustũ nõ sentiũt. Cicer Phil. 2

COLLE. ¶ Magna malorum pars in eo sita est, quòd omnes verũ honorẽ ignorãtes, in ijs rebus laudẽ & honorẽ posuerũt, quę honore indigna sunt: videlicet in familia, in comitatu, in cultu vestium, in opibus, & potentia, cũ tamen honor primum virtutibus, ac deindè litteris & scientiæ debeatur. Inter virtutes autem magnanimitas, liberalitas, clementia, fortitudo, & prudentia, in ciuitatibus bene institutis, in magno semper honore habitæ sunt. Hæc enim verè in pretio habentur, ac proinde merito laudãtur: Cætera vero bonis & malis communia sunt: vilissimis enim hominibus sæpe contingunt. Virtus autem sola est, qua nemo male vti potest, quæque possessorem suum vero afficit honore.

Quisquis rectè sapit, curam boni nominis simul & innocentiæ ita coniungere debet, ne alterum alteri obficiat. Quod vtrumque rectè Guerricus Abb. in sermone S. Benedicti complexus est, cum ait. Prælatus, nec conscientiam lædat propter famam, nec famam fiducia conscientiæ negligat.

Si hominibus placerem seruus Christi non essem. Ex his verbis colligitur non leue veræ virtutis indiciũ esse, mundo displicere. Quod quidẽ ex illis Domini verbis intelligi potest, quibus ad patrem loquens ait. Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: Itaque in argumentum collatæ susceptæque ab Apostolis doctrinę, hoc adducit, ꝙ mundus eos odio habuerit. Cuius rei causam alibi idem Dñs assignat, cũ ait: Si de mundo fuissetis, mũdus quod suum erat diligeret: quia vero non estis de mũdo &c. Similia enim inter se cohærent: dissimilia vero & contraria irreconciliabile aduersum se bellum gerunt. Hinc elementa quæ dicuntur Symbola, in pace degunt: quæ vero symbola non sunt, mutuam sibi perniciem cõtinuo machinantur. Cum ergo totus mundus in maligno positus sit, quomodo piorũ hominum studia studijs suis contraria probare poterit? Quisquis igitur malis, displices deiici animo non debes, cum hoc frequenter virtutis & integritatis indicium sit. Nõ enim talis est mundus vt iudicium eius pertimescere debeamus. Atheniensium ciuitas Sapientię laude florentissima Aristidem, qui ea æquitate vixit, vt Gręcorum fœlicitas sit dictus, & quæ eum tulit ætas aurea sit appellata, tamen exilio damnauit: non aliam ob causam, nisi (vt ipsa testata est) quòd ferre nõ potuit, vnius viri virtutes passim prædicari. Socratem quoq; summa integritate Philosophum simili penè ratione morte mulctari iussit. Cuius supplicij tanta sequuta est pœnitentia, vt accusatoribus isigniter mulctatis, statua fuerit illi publice decreta: adeo leuiter interdum multitudo & amat, & odit. Cæterũ quanuis hoc ita sit, non ideo tamen cura boni nominis (quo ad fie

ri

ri poteſt) negligenda eſt. Sic enim in
Eccl. 41. Eccleſiaſtico legimus. Curã habe de bono nomine: hoc enim magis proderit tibi quã mille theſauri pretioſi & magni. Bonæ vitæ numerus dierũ, bonũ autẽ nomen permanebit in æuũ.

Vnicuique mãdauit Deus de proximo ſuo. Vnde eſt illud, Qui audit, dicat, veni. Itaque fidelis omnis quã uis prædicatoris munus non exerceat: exẽplo tamen honeſtæ vitæ præſentes, odore autẽ bonæ famæ abſentes ædificare curabit. Quod fecit ſanctus ille Simplicianus: cuius boni nominis odor Auguſtinum pellexit, vt ad illum pergens, & æſtus ſuos cũ illo conferens, monita ab eo ſalutis acciperet. Hinc Sponſa in Cant. liliũ appellatur: quod candoris puritate intuentes, odoris vero ſuauitate longius poſitos lætificat. Vtrumque autem Dominus commendauit cũ ait, Sic luceat lux veſtra c.h. &c. Candor tamen lilij cũ virtutum omnium puritatem, tum maximè caſtitatẽ ſignificat, quæ vel maximè candoris ſui puritate mẽtes hominũ afficit, ſicut cõtra Luxuriæ vitiũ turpitudine ſua eaſdem offendit & abalienat.

Quemadmodũ olim Deus in lege carnalibus hominibus (qui nihil niſi quæ carnis ſunt, & ſapiũt & cupiũt) carnalia bona (ſi iuſtitiam & pietatẽ colerẽt) promittebat: vt hac ratione ſaltem ad virtutem inducerentur: quam tamen ſemel quidẽ arripiẽtes, poſtea ex charitate illam ſectarẽtur: ſic honoris cupiditatẽ, & verecũdiæ affectus animis noſtris ingenerauit (quorum altero ad virtutem inuitaremur, cui vni debetur honor: altero à vitijs auocaremur: quæ ſola vere
T. Verecundia. pudẽda ſunt) Quamuis enim virtus hoc fine quæſita, vera virtus non ſit: aditus tamẽ quidã, & diſpoſitio ad virtutẽ eſt: minus enim ab ea diſtat, qui ſic eam colit, quam qui ab ea prorſus alienus eſt. Hoc enim nomine ſeruilem timorem commendamus, & Spiritus Sancti munus eſſe dicimus, qđ videlicet quemadmodũ ſeta filũ: ita ſeruilis timor filialem introducit.

Quomodo probatur in conflatorio argentum: & in fornace aurum: ſic probatur homo ore laudantium. Vix enim quiſquã eſt, qui non laudibus ſuis faueat. Quamuis enim laus quæſita non ſit, oblata tamen delectat, niſi quis animum iam in abyſſum demerſerit humilitatis.

Superbia.

CVnctis ſuperba apud ſe cogitatione tumentibus ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, inhoneſtas in actione, honeſtas in imaginatione, erectio in inceſſu, rancor in reſponſione. Horum mens ſemper ad irrogandas cõtumelias valida, ad tolerandas infirma: ad obediendum pigra, ad laceſſendos vero alios importuna: ad ea quæ facere & debet, & præualet, ignaua: ad ea vero quæ nec debet, nec præualet, parata. Greg. in mor. Gregori

Difficile in ſe quiſquã inueteratã ſuperbiã deprehendit: quia nimirum hoc vitiũ quãto magis patimur, tãto minus videmus. Gre. vbi ſup.

Cum voluptas lubrica tẽtat in proſperis, hæc ipſa proſpera ſunt aculeo tentationis opponenda: vt eo magis erubeſcamus praua cõmittere, quo nos à Deo meminimus gratuita dona percepiſſe. Gregor. ſup. Ezech.

Numerari culpæ nequeunt, quæ habendæ poteſtatis amore perpetrãtur. Greg. in mor.

Cũ is qui de terrena prius gloria ſuperbiebat, poſt modum de ſanctitate extollitur, nequaquã elatio corpus eius deſeruit, ſed ad eum conſueta veniens, vt cognoſci nequeat, veſtem mutauit. Greg. vbi ſup,

Deus aliquando puuit occultã mẽ

tis superbiam, per manifestam carnis ruinam. Greg.

Quid est virtus nisi medicementum? & quid est vitium nisi vulnus? quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit Deus de vulnere medicamẽtum, vt qui virtute percutimur, vitio curemur. Greg. in mor.

Plerumque virtus habita deterius quã si deesset interficit: quia dũ mẽtẽ erigit, elationis gladio transfigit. Greg. in mor. lib. 7. c. 11.

Accepta dona amittit, qui de ipsis extollitur. Gregor. vbi suprà lib. 9. c. 1

Qui de perfectione se erigit, habere se bene viuendi nec initiũ ostẽdit: & cũ extollimur, nec inchoasse nos monstramus. Gregor. vbi suprà.

Cum hominem tumere Deus cõspicit, se sibi illum ostendẽdo dereliquit, & eius mẽs derelicta quid sit inuenit, quæ male in se secura gaudebat. Gregor. vbi sup. lib. 10. cap. 13.

Super illud. Vir vanus in superbiã erigitur. Anima quæ amisisse se innocentiam non dolet, iusto Dei iudicio etiam humilitatem perdit. Greg. vbi sup. cap. 15.

Inter cœlum & terrã leuatur amphora, vbi sedet impietas: quia superbi & proximos despiciunt, & cœlum nõ apprehendunt. Greg. lib. 14. c. 28.

Propheta qui ab alio deceptus comedit forte prius quod cõtra regẽ se opposuerat intumuit. Greg. in Mor. lib. 23. c. 28

Sæpe superbi inde sub se prosternuntur, vnde super ire videbãtur: & qui per superbiam peccant, permittente Deo in vitia carnis labuntur. Greg. 26. Mor. c. 12. & 13. vide locum.

August. Quia humiliasti tanquam vulnerantum superbum, & tumore meo separabar abs te, & nimis inflata facies claudebat oculos meos. August. confes. lib. 7.

Memento quia puluis es, quia cinis es, quia putredo & vermis es: quique & si altus es, nisi tanto te humilies, quanto magnus es, perdes omnino quod es? Nunquid tu altior es, quam primus Angelus? Nunquid splendidior ĩ terra, quàm Lucifer in cœlo? Quod si ille de tanta sublimitate per superbiam cecidit, quomodo tu ad tantam celsitudinem superbiens, de imis ascendes? Aug. de conflic.

Audeo dicere superbis esse vtile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, vnde sibi displicent, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quãdo fleuit, quam sibi placuit, quando præsumpsit. Idem de ciuit. Dei.

Quid tam opus habens misericordia quàm miser? & quid tã indignũ misericordia quam superbus miser? Idem de lib. arb.

Cætera vitia in malefactis valent, sola superbia etiã in rectẽ factis est cauenda, Idẽ lib. de natura & gratia.

Si vix toleratur diues superbus, pauperem superbum quis feret? Idem ser. 29.

Vermis diuitiarum est superbia. Difficile est, vt non sit superbus, qui diues est. Tolle superbiam, & diuitię non nocebunt. Idem ser. 31.

Quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri, cum anima misera superbior efficitur diuitias contemnendo, quam fuerat possidendo? Idem in Regula. Cler.

Humilitas homines sanctis Angelis similes facit: & superbia ex Angelis Dæmones facit: & vt euidenter ostendam: ipsa est omniũ peccatorũ initiũ, & finis, & causa, quia nõ solũ peccatũ est ipsa superbia, sed etiam nullum peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse, sine superbia. Idem ad quendam comitem?

Fit miris modis ĩ anima hominis,

vt

vt de falsa humilitate magis inflectur, quam si apertius superbiret. Idē in quadam epist.

Hieron. Initiū omnis peccati superbia est: quæ natione cœlestis, sublimiū mentes inhabitat, sub cinere & cilicio latitans Hiero. in epist.

Nihil ita à pueritia vitare conatus sum, sicut tumentem animū & erectam ceruicem Dei cōtra se odia prouocantem. Noui enim magistrum & Dominum meum, in carnis humilitate dixisse; Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Idem ibidē.

Isido. Superbia sicut est origo omnium criminum, ita ruina cūctarum virtutū: ipsa enim est in peccato prima, in conflictu postrema. Isidor. de sū. bo.

Sicut p superbiā mētis itur in prostitutionem corruptæ libidinis: ita p humilitatem mentis saluabitur castitas carnis. Idem.

Principaliter his duobus vitijs diabolus humano generi dominatur: idest, superba mentis, & luxuria carnis. Idem.

Plerunque vtile est arrogātibus deseri à Deo quatenus suæ infirmitatis conscij ad humilitatem redeāt, vt humiles post casum existant. Idem lib. 3. de sim. bono.

Bern. Monachus præsumptuosus primus in cōuentibus residet, in cōsilijs primus respondet: non vocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quicquid ipse nō fecit, aut ordinauit, nec recte factum, nec pulchrè æstimat ordinatum: iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cū tempus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum. Bern. de. 12. Grad.

Si quis deuotus, si quis solicitus est, si quis spiritu feruens, caueat sibi, ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: quia nec huiusmodi animum intrat gratia: nimirum quia plenus est, nec in eo iam inuenit gratia locum sibi. Idem supra Cant.

Est superbia & delictum maximum, vti datis tanquam innatis: & in acceptis beneficijs gloriam vsurpare beneficij. Idem de diligendo Deo.

Cætera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur: ut luxuria pudicitiam, ira patientia: sola uero superbia contra cunctas animi virtutes se erigit: & quasi generalis & pestifer morbus omnes corrūpit. Hugo. lib. 2. de Anima. Hugo.

Superbia turrim euertit, linguam cōfundit, prostrauit Goliam, suspendit Aman, interfecit Nichanorem, peremit Antiochum, Pharaonem submersit, & Sēnacherib interemit. Sedes enim ducum superborum destruxit Deus, & radices gentium superborum arefecit. Innocent. de vil. cond. hum. Innocē.

Omnis fere vitiosus diligit sibi similem: solus superbus odit elatum. Vnde inter superbos semper sunt iurgia. Idem ibidem.

Superbia est Dei abnegatio, inuentio dæmonum, aspernatio hominum, condemnationis mater, laudum progenies: sterilitatis argumentum, diuini adiutorij expulsio, stuporis præcursor, lapsuum ministra, casus materia, iracundiæ fons, simulationis ianua, firmamentum Dæmonum, delictorum custos, duritiæ & crudelitatis artifex, compassionis & misericordiæ ignoratio, amarus exactor, immitis iudex, Dei aduersatrix, blasphemiæ radix. Clim. Grad 22. Ioā. Cli.

Superbus monachus Dæmone opus non habet: ipse enim iam sibi & Dæmon, & hostis, & inimicus est: Alienissimæ à luce sunt tenebræ: ita & superbus à virtute omni alienus est. Idem ibidem.

Visibilem superbiam sanabit mœstus & abiectus habitus: inuisibilem

vero, solus qui est ante secula curabit. Idem in compend. super dict. om. recapit.

Philon. Tolerantiæ, & prudentiæ, & iustitiæ amatorē decet elationem & magnos spiritus detrahere: nā magnū est argumentum vere exerceri virtutem, si omnis molestia adsit, & arrogantia absit. Philon.

COLLE. ¶ Superbi reipsa dicunt, quod Regi Tyri Ezechiel improperat. d. O Tyre tu dixisti, Deus ego sum. Quonā modo? Quemadmodū Propheta idē statim explicat. d. Posuisti cor tuū, quasi cor Dei. Quod plane superbi faciūt, q sese supra humanæ naturæ modum efferentes diuinos pene ab hominibus honores exigunt: omnibusque imperare, & nemini parere volunt, qđ vnius Dei propriū est.

Cur superbos ac præsumptuosos vocare solemus stultos: cū tamē nec auaros, aut maledicos, aut voraces, aut alijs vitijs inquinatos, hoc nomine appellemus: quo etiam nomine eos sacræ litteræ notarunt. Cū enim Dauid in superbiā elatus, numerare populum iussisset, vbi errorē suū intellexit, nimium stulte se egisse confessus est. Causa autem esse videtur, quia quanuis omnis peccans sit ignorās, & errāt omnes qui operātur malū, in nullum tamē crimē tot incidūt errores, vt in hoc. Errāt enim superbi qui de rebus alienis gloriātur, cū omnia bona siue naturæ siue gratiæ, siue etiā quæ vulgo appellātur fortunę, à

1. Cor. 4. Deo sint. Quid enim (ait Apostolus) habes, quod non accepisti? si vero accepisti &c. Secūdo errāt, quia frequēter de rebus nihili gloriātur, vt de veste pretiosa, de caliga, aut calceo studiose astricto, de flaua cesarie, de pēnis auium, quas pileo infixas in capite gestant, de rubo aut albo colore emetito, & aliunde mutato, similibusque nugis. Quid enim hac gloria inanius atque dementius? Tertio errant, dum alios pro nihilo habent atque despiciunt, eosque vix homines arbitrantur. Quarto errāt, dum multis se necessitatibus implicant, vt fastum & sæculi pompam sustentare splendide possint. Quinto errant, dū omnia ad inanem hanc ostentationē ordinant atque componunt, vestes, gressus, verba, gestus, incessum & actiones demum omnes. Error autē finis omnia damnat.

Odibilis corā Deo & hominibus superbia. Item initium superbiæ hominis apostatare à Deo: quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius. Eccl. 10. Pro quo alius vertit: Initiū superbiæ est defectio hominis à Deo & à creatore suo abductus animus. Vbi enim homo mentem à Deo auocat, sibi protinus fidere, seque & gloriā suam per se incipit quærere. Sequitur deinde, Initium omnis peccati superbia, qui tenuerit illam adimplebitur maledictis & subuertet eum in finem. Quæ vero mala superbiam sequantur, persequitur deinde his verbis: Propterea exhonorauit Deus cōuentus malorum, &c. quæ sequuntur. Eccl. 10.

Superbiam esse grauissimum peccatū declarat versiculus ille Psalm. 18. Pro eo enim quod nos legimus: Ab occultis meis &c. Hiero. ex Hebr. vertit. A superbis quoque libera seruū tuū &c. Ac deinde, emūdabor à delicto maximo. Quo verbo superbiā īter maxima delicta cōnumerat: Est enim initiū omnis peccati. Vnde duplici nomine maximū est: tū malitiæ fœcunditate, tum grauitate.

Superbia initiū omnis peccati esse dicitur, quoniā vehemēter homines ad omnia scelera īstigat. Cætera n. vitia certis quibusdā finibus ad id tēdit, qđ cōcupiscūt certè nō admodū euagātur: at superbia, quæ inordinates glorię siue ꝓprię excellētię amor est, ad hūc finē multis ac varijs itinę

ribus

tribus cōtēdit. Quid enim est ī rebus humanis magnū qđ ad hāc gloriam aliqua saltē ratione nō cōducat? Ad hoc enim deseruit eruditio, nobilitas, pecunia, ampla dom⁹ & familia, affinitas, principū gratia, potentes amici, rei militaris scientia, splendida mēsa, ꝓtiosa vestis, peristromata, cęteraque domestica ornamēta & id genus alia penè īnumera. Quæ omnia superbus eodē amore quo gloriā ardētissime cupit: tāquā instrumēta & adiumēta quibus ad id qđ appetit peruenire queat: quia in re latissimus cupiditati aperitur cāpus, (quæ malorū omniū radix est) dū quibus suis artibus siue iure siue iniuria id assequi nititur qđ concupiscit. Iā vero si quis illi in hoc cursu obsistere velit, quā varie afficitur & angit? modo enim iracūdia rūpitur, modo mœrore cōtrahitur nūc inuidia cōtabescit, nūc odio furit, nūc falsā litē intēdit, ac denique sursū ac deorsum omnia miscet. Hac ergo ratione superbia peccati omnis radix esse dicitur. Vt omittā interim quod ea vel maximè obicem ponit diuinæ gratiæ, qua deficiente, quę mala non sequentur?

Ambitio.

Augušt. NVnquid hoc quoque tentationis genus cessauit à me, aut cessare in hac tota vita potest timeri, & amari velle ab hominibus, nō propter aliud, sed vt inde fit gaudium qđ nō est gaudiū? Misera vita est, & fœcūda iactantia. Hinc fit vel maxime nō amare te, nec caste timere te. Itaque nobis quoniam propter quędā humanę societatis officia necessariū est amari, & timeri ab hominibus, instat aduersari⁹ verę beatitudinis nr̄ę, vbiq; spargēs ī laqueis, euge euge: vt dum auide colligim⁹, incaute capiamur, & à veritate tua gaudiū nr̄m deponam⁹, atque ī hominū fallacia ponamus, libeatque nos amari, & timeri nō propter te, sed præ te. Nos autē Domine pusillus grex tuus ecce sum⁹, tu nos possi de. Prætēde alas tuas, & fugiamus sub eas. Gloria nostra tu esto, ꝓ te amemur, & verbum tuū timeatur in nobis. Qui laudari vult ab hominibus iudicāte te, nec eripietur damnante te. Aug. Confess. lib. 10.

Sicut toto desiderio debemus occupationē fugere, ita si desit qui pręsidet, occupationis onus libēti necesse est animo subire. Gregor. in Reg.

Hieron. Plures in hoc ipso placere cupiūt, quod placere contemnunt: & mirū in modum laus dum vitatur, appetitur. Hiero. in epist.

Ambro. Sæpe quos uitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subuertere, facit ambitio criminosos. Habet enim forēsem gratiam, domesticū scelus: & vt dominetur alijs, prius seruit. Ambro. sup. Luc.

Bernar. Quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire cōtendo: & tūc verè nō sapio quæ Dei sunt. Bern. sup Missus est.

Radix iniquitatis ambitio, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parēs, vitiorum origo, criminis fomes, virtutū ærugo, tinea sāctitatis, exæcatrix cordiū, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina lāguorem. Idem sup. Qui habitat.

Pet. Ra. Ambitio est quædam simia charitatis: charitas enim patiēs est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis: charitas benigna est pauperibus, ambitio diuitibus. Charitas omnia suffert pro veritate, ambitio pro vanitate: Vtraque omnia credit, omnia sperat, sed lōgē dissimili modo. Pet. Raue. in serm.

Innoc. Ambitiosus semper est pauidus, sēper attētus ne dicat qđ displiceat: humilitatem simulat, honestatē mētitur, affabilitatē exhibet, benignitatem ostendit, subsequitur & obsequi-

tur, cūctos honorat, vniuersis se incli nat, frequentat curias, visitat optima tes, assurgit & amplexatur, applaudit, & osculatur. Vnde nouit illud poeticum. Etsi nullus erit puluis, tamen excute nullum. Innocent. de vil. condit. hum.

Ecce ambitiosus grauem intra se sustinet pugnam, difficilemque conflictum, dū iniquitas pulsat animā, ambitio continet manum, & quod il la suggerit, hæc fieri non permittit: Colludūt ad inuicem mater & filia, iniquitas & ambitio: hæc vendicat si bi publicum, illa secretum. Idem ibidem.

Ambitiosus statim vt est ad honorem promotus, in superbiam extolli tur, in iactantiam effrenatur: non cu rat prodesse, sed gloriatur præesse: præsumit se meliorem, quia cernit se superiorem: priores dedignatur ami cos: notos ignorat, externos comitatur: contemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum osten dit, grandia loquitur, sublimia imita tur. Idem ibidem.

COLLE. ¶Magna fuit illa Pharaonis crude litas, qua liberum Dei populū in luto & lateribus conficiendis seruire coegit: longe tamen maxima fuit, qđ subtractis paleis, eandem laterū mēsuram præbere iussit. Quam illi non ferentes, ad tyrannum confugere cla mantes, Paleæ non dantur nobis, & eadem mensura laterum imperatur. En serui tui flagellis cędimur, & iniu ste agitur contra seruos tuos. Quid hac tyrannide violentius? At similē huic diabolus mūdi huius princeps, aduersus ambitiosos atque superbos homines exercet: quos licet paupe res, & rerum omnium quasi paleatū egētes, ad hoc tamen perducit, & instigat: vt nō minori apparatu & pom pa viuere velint, quā si opibus & oī rerū copia circūfluerent. Subtractis enim opibus quasi paleis, eadem illa quæ erant ī abūdātiā libido ac super bia manet: quæ nullis rerum aduersarū incōmodis debilitata & fracta est. Quo quid esse vel miserius, vel dementius potest?

Sicut ex magna appetitus corruptione prouenit, vt ægroti quidā, præsertimque grauidæ mulieres terram auidissime comedant eoque cibo delectentur: ita ex magna iudicij corruptione procedit, vt homo famulorum comitatu, & domesticorum parietū ornatu cęterisque similibus adeo oblectetur, vt ꝓpter hæc ipsa paranda atq; tuenda, diuina & humana iura violare non dubitet.

Cum æquales tuos ad honores vi deris promoueri, te autem in humili & obscuro loco iacere, habes illa Ecclesiastici verba quibus te consoleris: Confide in Deo, & mane in loco tuo. Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperē. Benedictio Dei in mercedem iusti festinat: & in honore veloci processus illius fructificat. Eccle. 10

Quam sit pestilens ambitionis & inuidiæ virus, & quā terra facinora, quantaque ab eo mala oriantur facile videbit quisquis infaustissimam il lam tragœdiā Core, Dathan, & Abiron quæ Num. 16. narratur, diligēter aduerterit, ex illa enim ea coniuratio, ex ea obstinata aduersus præpositos Domini rebellio (quā Moses blasphemiam contra Dominum esse definiuit,) exorta est: qđ videlicet Core cum socijs sacerdotium sibi vendicare (vt ibidem Moses ait) ambierunt. Ex eademque horrendus ille terræ hiatus, & nouum atque inauditum mortis supplicium dixit originem. Qualis igitur radix illa est, vnde tam acerbi & letales fructus prodierunt. Horum igitur spiritu aguntur quicūque simili cupiditate ducti ad magna aspirant sacerdotia.

Mel inuenisti, ait Salomon, comede qđ tibi sufficiat, ne forte satiatus euomas illud. Eleganter hoc D. Bernardus Prou. 25

nardus ad mundi plausū atque fauorem refert: quod quidem propter ꝓximorū salutem parce quidē sumendū ē. Qui enim se illo satiari studet, omnia cogitur euomere, q̄a nec alijs nec sibi vtilis erit. Eo enim deducit mēs arrogātia tumēs, vt aliorū etiam laudem suam reputet ignominiam.

Arrogantia Præsumptio.

Gregor. Pia cōditoris dispēsatione agitur, vt de se confidens anima, dispēsatoria tentatione pulsetur, quatenus infirmata, quid sit inueniat & præsumptionis propriæ fastū deponat. Greg. in Mor.

Qui accepta dona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Greg. in Mor. lib. 9. cap. 1.

Superbus dū multa bona se simulat habere quæ nō habet ꝑdit etiā illa quæ habet. Idem Mor. lib. 9. cap. 5

August. O homo, ideo non vicisti, quia de tuo præsumpsisti. Qui pręsumit de viribus suis antequā pugnet, ipse ꝓsternitur. Augu. in ser.

Valeri⁹. Cum non sit nostrū quod sumus, quomodo nostrū est, q̄d habemus? Stultitię genus est, vt cū alij debeas vitæ beneficiū, tibi ascribas ornamēta virtutum. Val. Epis. in quod serm.

Quinti. Necesse est sibi multū tribuat qui se nulli comparat.

Adilon. Multis displiceat oportet qui sibi nimium placet.

COLLE. ¶Nō te extollas in cogitatione animę tuę velut taurus: ne forte elidatur virtus tua ꝑ stultitiam & folia tua comedat & fructus tuos perdat, & relinquatis velut lignum aridū in eremo.

Contra pręsumptionis & arrogantię vitiū acriter Eccle. 27. inuehitur, his verbis: O præsumptio nequissima vnde creata es cooperire aridam malitia & dolositate illius: vel (vt alius vertit) vnde nam prorepsisti, vt terram operires? Ex quibus verbis patet quam late pateat magnū hoc malū.

Inanis gloria.

Greg. Nescit laudem cum suppetit, fugere, qui ad hanc didicit, cum deesset, anhelare. Greg. in Past.

Sæpe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quanuis quæsita non fuerat, tamen oblata delectat. Cuius delectatione dum mens bene operantis resoluitur, ab omni intētione intimi vigoris dissipatur. Greg. vbi supra.

Cum bona fratres agitis, semper ad memoriam mala acta reuocate: vt dum caute culpa conspicitur, nunquā de bono opere incaute animus lætetur. Greg. in hom.

Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? ac si iustificato peccato peccatori veritas dicat. Virtutes à me acceptas tibi nō tribuas. Noli contra me de meo munere extolli: Recole vbi te inueni, quando meo te timore solidaui. Vt ergo ego in te nō destruā quod in te construxi, ipse non cesses cōsiderare quod in te reperi. Greg. sup. Iob. 36. Sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quā superat, eleuatur. Greg. lib. 20. Mor.

Sæpe hostis grauibus cogitationibus subtilitatem admiscet: vt dum laus de subtilitate quæritur, puritatis simplicitas amittatur. Græg. in Mor. lib. 2. c. 33.

Sæpe de opere extollimur: sæpe de hoc quod extolli contemnimus: Non secus ac ille qui solem importune respicit, inde. n. nihil videt vnde amplius videre conabatur. Greg. vbi sup. lib. 9. cap. 17.

Quo arbor altius ad superiora surrexerit, eo vim vētorum vehemētius sen-

sentit: quia quo plus quisque in bona opera attollitur, eo ampliori ab ore laudantium fatigatur. Gregor. 22. Moral.

Valde perfectorum est sic ostenso opere, autoris gloriam quærere, vt de illibata laude nesciat priuata exultatione gaudere. Gregor. vbi sup.

Quicumque se dum benefacit extollit, maiorem culpam superbiendo peragit, quam bonam mercedem largiendo: fitque nudus, dum nudum vestit, & fit se deterior dum putat meliorem. Gregor. 21. Moral. cap. 14.

Bona quę innotescunt hominibus, vix esse possunt sine periculo. Greg. 23. Mor. c. 4.

Sæpe acuti ingenio iisdem telis quibus hostem feriunt, prosternuntur, dum in illis gloriam propriam quærunt. Greg. 23. Mor. c. 6.

Propria laus iustos cruciat, iniquos exaltat. Vide Prouer. 17. Et vide Gregor. 26. Moral. cap. 30. in quo exponitur, quid iustus cogitat cum laudatur.

August. Ecce in te veritas video non me laudibus meis propter me, sed propter proximi vtilitatem moueri oportere. Et vtrum ita sit nescio. Minus mihi in hac re notus sum ipse, quam tibi. Obsecro te Deus meus, & me ipsum mihi indica, vt confitear oraturis pro me fratribus meis, quod in me saucium comperero. August. Confess. lib. 10.

Isidor. Qui enim de bono tuo gloriam sibi quærit, & non tibi quærit, hic fur est & latro, & similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam. Qui enim laudari vult de tuo dono, & non quærit in illo gloriam tuam, sed suam, hic licet propter tuum donum laudetur ab hominibus, à te tamen uituperatur, quia de dono tuo suam nō tuam gloriam quęsiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te. August. in Medita.

Quisquis ex deteriori iam melior esse cœpit, caueat de acceptis extolli virtutibus, ne grauius per vanam gloriam corruat, quam prius ex lapsu uitiorum iacebat. Isidor. de sum. bono.

Vis virtutes tuas augere? prodere noli. Idem in Synodo.

Euseb. Emis. Inter hæc ille (hoc est Beatus Maximus) cum vellet augeri nollebat agnosci: quia hæc est natura iustitiæ, vt quanto studiosius abscondi optat, tanto clarius innotescat: & occultatio ipsi proditio fit. Et infra. Quid effugis gloriam? quę plus additur com timetur? Quid honorem quasi indignus repellis? Meriti prærogatiua est honoris repulsa. Eus. Emi. in hom. de S. Max. Epist.

Climia. Vidi plurima variaque virtutum germina ab ijs qui in seculo degunt plantari, & ex inani gloria tanquam ex cloaca & cœno irrigari, & ex ostentatione circumfodi, atque ex laudibus humanis stercorari. Quæ tamē translata post modum, in desertum solum atque seculi hominibus inuiū, omnique inanis gloriæ cœnulentia vacuum, confestim exsiccata sunt. Clima. grad. de inani gloria.

Inanis gloria, est laborum dissipatio, sudorum perditio, thesaurus insidię, perfidię alumna, superbiæ præcursor, in portu naufragium, in area formica: quæ & si tenuis est, laboribus tamen omnibus & fructibus insidiatur. Expectat formica dum perficiatur triticum: xenodoxia uero dum congregentur opes. Gaudet illa ut furetur, hæc autem ut dissipet. Gaudet desperationis spiritus cum videt multiplicari uitia, xenodoxia uero cum uirtutes multiplicari videt. Prioris ianua, multitudo vulnerum: secundi vero, diuitiæ laborum. Ob-

ferua diligenter, & vsque ad mortem, & sepulchrum, inuenies hanc nefariã labem quotidie vestibus, vnguentis, pompis, aromatibus & alijs florere. Lucet omnibus affatim sol, omnibusque studijs xenodoxia adgaudet. Verbi causa. Ieiuno, inaniter glorior: latendi causa soluo ieiunium: tanquam prudens iterum glorior: si splendide vestior, vicor ea peste: si vilius induor, denuo glorior: si loquar, hac superor: si taceam, rursus superatus sum: quocumque hunc tribulum ieceris erecto perstat aculeo. Eiusmodi vero gloriosus est fidelis Idolorum cultor, qui Deum quidem colere, & venerari videtur, hominibus vero non Deo placere studet. Idem Gradu. 21.

Secularium aduentum præuenit inanis gloria: leuior esque monachos aduenientibus obuiam progredi hortatur, eorumque prouolui pedibus: Ita quæ est superbiæ plenissima, humilitatem simulat: mores, habitum, incessumque moderando componit: submissa loquitur voce: atque ad manus aduenientium vt aliquid accipiat respicit. Dominos ac patres & primates appellat, & qui post Deum sint vitæ illorum causa. Idem, ibidem.

Qui prærogatiuis naturalibus, puta acumine, peritia, lectione, pronuntiatione, ingenio, cæterisq; omnibus quæ nobis sine nostro labore proueniunt, extollitur: hic nũquam eis quæ supra naturam sunt, bonis potietur. Qui enim in modico infidelis est, in multo quoque infidelis erit. Ibidem.

Notauit quidam ex ijs qui videre acutius poterant, narrauitque quid viderat. Cum federem, (inquit) in cœtu quodam, aduenientes ad me xenodoxiæ & superbiæ Dæmones iuxta me ex vtraque parte sederunt: & vnus quidem ex ijs digito illo suo vanissimo pulsauit latus meum, hortans, ut aliquid quod ad contemplationem pertineret, siue opus quodlibet in deserto à me gestum loquerer: quem cũ à me repulissem, dicens: Conuertantur retrorsum, & erubescant, qui malè mihi cogitant: protinus, is qui à sinistris erat, ad aurem mihi dixit. Eia, benefecisti: magnusque effectus es: quippè qui impudentissimam matrẽ meam uiceris. Ad quem ego ritè sequentia uersus resumens, dixi. Auertantur statim erubescentes qui dicũt mihi, Euge, benefecisti. Idem ibidem.

Cum aliquando in cella sedens, de fidia torperem, cellulam ipsam ferè cogitarem deserere, aduenientes viri quidam, vt solitarium summis attollebant laudibus, atq; beatum prædicabant, citiusque negligentiæ spiritus ab inani gloria fugatus excessit. Admiratusque sum quomodo spiritibus omnibus tribulus iste aduersator. Idem de different. & discret. quietis. Grad. 27.

Qui omnium contemptum pecuniarum habuerũt, & nulli huius mundi imaginationi se immiscuerunt, sed magis tyrrannicas corporum concupiscentias domuerunt, hi multoties capti à uanagloria, omnia perdiderũt Chris. sup. Ioa. Chryso

Melius est ædificia facere quæ aspiciant homines, non in hoc tempore solum, sed etiam in posterum. O insipiens, quid tibi prodest ista memoria: si ubi es, torqueris, & vbi non es laudaris. Idem sup. Mat.

¶ Qui de deo rebusque spiritualibus ac diuinis ad hoc loquitur ut ipse uir sanctus atque religiosus habeatur, simile quidam mihi facere uidetur, ac si quis sacras uestes & uasa sacra ab Ecclesia tolleret: vt ijs in nuptijs aut festis prophanis abuteretur. COLLE.

Ego (inquit Dominus) diligens iudicium & odio habent rapinam in holocaustum. Rapinam autem offert

fert in holocauſtum, quiſquis aut eleemoſina, aut alio bono opere gloriam mūdi captare nititur: vt pote qui gloriam eripit Deo. Rapinā item offert in holocauſtum quiſquis indiſcrete per abſtinentiam carnem ſuam macerat. Rem enim alienā diripit qui corpus Deo dicatum ac debitum iure ſuo defraudat.

Qualis ſit ſuperbię atque pręcipue arrogantiæ & inanis gloriæ peccatū, ſubita ac horrēda Herodis mors declarauit. Qui quoniam laudatus à populo laudes non retulit in Deum ab Angelo ſtatim percuſſus, exeſus à vermibus expirauit. Quas tamen pęnas non dedit, cum Iacobum iugulauit, & manus in Petrum Apoſtolorum principem iniecit.

Inanis gloria puſillorum atq; abiectiſſimorum animorum vitium eſt: quibus etiam parua placēt, & magna videntur. Recte enim Seneca: Multis rebus non ex dignitate ſua, ſed ex paruitate noſtra magnitudo accedit. Sic uidemus & pueros & puellas, de nouarum veſtium ornatu nimium gloriari, quod à principibus, grauibuſque viris alienum eſt. Habet tamen hoc vitium blanditias ſuas quibus etiam magni interim viri capiuntur. Vnde prudenter Diuus Baſyli. ait: Cauete fratres inanem gloriam, dulcem animarum noſtrarum prædonem.

Maxima hominum pars, partim inani ſpe melioris fortunæ, partim rebus nihil ſæpe extollitur, & maiora de ſe cogitat. Quod quidem Eccl. 34 ſatis aperte & breuiter ſignificauit his verbis. Vana ſpes & mendacium uiro inſenſato, & ſomnia extollunt imprudentes. Vere enim quidam adeo leues ſunt, vt leuiſſimis etiam mundi fauoribus gloriētur & intumeſcant, & magna de ſe ſibi polliceantur. Quis autem explicare queat quam multa ſint quibus leues homines inaniter extolluntur & exultant?

Iud 7. Ait dominus ad Gedeonem, Multus tecum eſt populus: nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur contra me Iſrael, & dicat, meis uiribus liberatus ſum. Ex quo loco patet, hoc præcipuè in operibus ſuis Dominum curare, vt ipſe bonorum noſtrorum autor agnoſcatur, quatenus neque ſibi ſuperbiendi anſam arripiat, vnde obſequendi, amandi, atque laudandi ſumere deberet. Hac de cauſa opem ſæpe ſuam niſi deploratis caſibus non præbet, vt eum ſalutis ac libertatis noſtræ aſſertorem & vindicem agnoſcamus. Sic Bethuliam ab Holophernis obſidione liberauit: cùm iam populus de ditione agere inciperet. Sic etiam Iſaac, & Ioannem Baptiſtam, & Beatiſſimam Virginem in deſperata parentum ætate naſci voluit: vt liquido appareret, ſobolem illam non communi naturæ lege, ſed ſingulari diuinæ gratiæ in beneficio in lucem editam.

Quiſquis vel gratię vel naturæ munera ſibi, non bonorum omnium largitori tribuit, & in ſe non illo gloriatur: ſimile quiddam facit, atque illi qui à Deo ab Aegyptiaca ſeruitute liberati, fabrefacto vitulo liberationis ſuæ beneficium tribuerunt dicentes Ecce Dij tui Iſrael qui.t.e.d.Ae.

Sub interminatione mortis præcipit in lege Dominus, ne thymiamate quiſquam, iuxta legis ritum confecto, in vſus ſuos uteretur: quòd ille ſibi vni offerri pręceperat. Quid autem aliud niſi honor & gloria regi ſæcu lorum & omnium bonorum largitori debetur? Quiſquis autem hæc ſibi tribuit, hoc thymiama contra legem Dei in uſus ſuos conuertit. Exo. 32.

Quiſquis humanæ gloriæ cupiditate tangitur ſibi ipſi dicere debet, quod Ioſeph dominæ ſuæ ad adulterium inuitanti reſpondit: Ecce, inquit, Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo ſua, nec quicquam eſt, quod non in mea ſit poteſtate, pręter te quę Gen 39.

uxor

vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Vere enim omnium bonorum suorum participes nos Deus efficiens, vnam sibi gloriam tanquam legitimam sponsam reseruauit. Quid igitur indignius, quam & hanc illi gloriam velle præcipere, & creatoris gloriam creaturæ copulare? Itaque (vt Bernardus) ait iustissima virtus est quæ gloriam fugit, sed magna & rara virtus est, vt magna licet operantem, magnum te nescias, & manifestam omnibus tuã, te solum latere sanctitatem: mirabile te apparere, & contemptibilem reputare. Hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico.

Ita per viam mandatorum Domini incedere præcipimnr, vt neque ad dexteram aut sinistram declinemus. Hoc est, vt cum recta ingredimur, nequaquam nobis de virtutibus blandiamur, neque dextris successibus extollamur: neque rursum deflectamus ad sinistram, de hoc ipso gloriæ contemptu inaniter gloriando. Vt enim Cassianus ait, cui sub specie succinctæ ac nitidæ vestis nõ potuit aduersarius cenodoxiam generare, squallida & inculta conatur inferre: quẽ nõ honore deijcere, humilitate supplãtare. Quẽ scientiæ & locutionis ornatu nequit elidere, grauitate taciturnitatis extollit &c. Pulchrè seniores naturam vitij huius in modũ cepæ describunt, quæ uno decoriata regmine, alio rursum inuenitur induta, totiesque reperitur obtecta, quoties fuerit spoliata.

Puellæ filiæ Loth in monte patrem inebriantes de eo conceperunt, unde Amonitæ & Moabitæ nati sunt, qui in ęternum non ingrediuntur Ecclesiam Domini. Super quo Origines ita ait, obseruare debes ne fortè cum effugeris flãmas sæculi ad instar Loth: & ad scientiæ altitudinem veniat ad quędã cacumina mõtis peruenneris, ne tibi insidiẽtur duę filię tuę, q̃ à te non discedunt, sed sequuntur te etiam cum ascenderis in montem, nempe uanagloria, & maior soror eius superbia. Quæ idcirco filiæ dicuntur, quia non nobis extrinsecus ueniunt, sed ex ipsis operibus perfectionis oriuntur. Vide ergo ne de his generes filios, quia qui de his nati fuerint, non ingrediuntur Ecclesiã Dei.

Hypocrisis,

Simon crucem portans, nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiã afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo uiuit. Greg. lib. 1. Mor. Gregor.

Quid est uita hypocritæ nisi quędam uisio phãtasmatis, quę hic ostendit in imagine, quod non habet in veritate? Greg. ubi sup.

Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamen facere: uult doctè loqui, nec tñ uiuere. Greg. lib. 15. moral.

Quid dicturi sumus qui iniqua operibus docemus: & sola uoce ea quę sunt iusta prętendimus? Ossa ieiunijs atteruntur, & mẽte turgemus: corpus despectis uestibus tegitur, & elatione cordis purpurã superamus: doctores humilium, duces superbię, ouina facie lupinos dentes abscondimus. Greg. in Regist.

Hypocritæ dum alijs lucere volunt, sibi fiunt obscuri: imitantes lucem sanctorum non ardorem. Gregor. in moral. lib. 4. cap. 15.

Hypocrita alienum tollit, quia iustorum laudem arripit. Gregor. in mor. lib. 5. c. 14.

Hypocritæ cum per accepta bona in sua laude se eleuant ipsis muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra largitorẽ superbiunt, unde ei amplius humiles esse debuerũt. Sed eo postea districtior illos sententia percutit, quo nũc ingrati magis

ea reci-

ea recipiunt: sitq́, eis amplitudo muneris, incrementum damnationis. Ideo scirpo comparantur, qui exteri⁹ viret & crescit, intus vacuus est. Greg. in mor. lib. 8. c. 27.

Hypocrita iustus esse non apperit sed videri: iustus contra hoc ipsum videri fugit quòd esse meruit. Vnde Paulus. Parco autem ne quis &c. 1. Cor. 12. vbi dum quædam sua loquitur, quibusdam autem parcit, loquendo vitam auditorum erudit: tacendo suam custodit. Greg. mor. 18. c. 5.

Hypocrita callide nouit, & occultare quod est, & ostentare quod non est: vera mala premit, & falsa bona demonstrat: atque vt maiorem gloriam teneat, fingit se gloriā declinare: quia enim videt se eam sequēdo apprehendere non posse, curat habere fugiendo. Greg 26. mor. c. 28.

Hypocritæ foris ostendendo seruant, quæ intus viuendo impugnant: qui dum ante oculos hominum sanctitatem ostendūt, sunt testimonium sibi quod bene viuere non ignorant. Greg. vbi sup.

Qui libenter de se foris falsa recipit, qualis intus sit non requirit: oblitusque quod est, appetit videri quod non est.

Hypocritæ dum alios fallere volunt, occulto hoc Dei iudicio permittitur: vt tunc ipsi potius intus fallantur & dum testimonium falsæ laudis aspiciunt, remedium veræ confessionis amittunt. Gregor. 26. mor. c. 29.

August. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas: quia iniquitas est & simulatio. August. super Psal. 63.

Hypocrita qui latinè dicitur simulator, auarus est: qui dum iniquè agens desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienę. Gloss. Aug. super illud Iob. 27. Quæ est spes hypocritæ?

Bernar. Hypochritæ uolunt esse humiles sine despectu, pauperes sine defectu, bene vestiri sine solicitudine, delicate pasci sine labore, alias adulantes, alias detrahentes, mordaces vt canes, dolosi vt vulpes, superbi vt leones, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: mellis dulcedinem, idest, inanis gloriæ & latentis lasciuiæ (vt vrsi) quęrentes. Bernar.

Hypocrisis subtile malum, secretū virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis. Hypocrisis secura simulat, prospera fallit, curiosa mētitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum. Ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem vacuat, misericordiam miseratione prosternit. Hypocrisis cognata febri, frigido poculo propinat ardorē. Petr. Chrys. in serm. Pet. Chry.

Hypocrisis dū cupit captiuare oculos, oculis fit ipsa captiua. Hypocrita, laborasti ieiunijs, ut labor tibi ieiunij non prodesset. Hypocrita, abstinentiæ fluctus intrasti, continentiæ conscendisti vndas, enatasti ieiunij pelagus, & in ipso portu ieiunij naufragasti, quia non comparasti lucrum, sed mercatus es vanitatem, qui de Dei credito humanum negotium perfecisti. Hinc est, quod Deo redditurus es rationem, quia ab hominibus percepisti miseræ fraudis vsurā. Fratres fugiendum est vulnus, pestilentia cauēda, quæ de remedijs creat morbos, conficit de medicina lāguorem, sanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimen. Thesaurum qui non abscondit, prodit: virtutes proditæ non manebunt. Virtutes sicut proditores suos deserunt, sic suos instant custodire custodes. Idem in serm. 7.

Chrysost. Hypocrita, si bonum est, bonum esse, vt quid vis apparere quod non vis esse? Si malum est, malum esse, vt quid vis esse, quod non vis apparere. Si bonum est, bonum apparere, melius est bo-

est bonum esse. Si malum est, malum apparere, peius est malum esse. Ergo aut appare quod es, aut esto quod appares. Chrysost.

Quintil. Magis odimus mēdacium quod simile vero est.

Adilon. Latere nullus nugator potest diu.

Cicero. Totius iustitiæ nulla est capitalior pestis quam eorum qui tum dum maxime fallunt, id agunt vt boni viri videantur. Cicero. I. de offic.

COLLE. ¶ Cum hypocritę atque lupi sub ouina pelle latitantes deprehenduntur vere oues timent ouis speciem præferre, ne hypocritis similes esse credantur. Quod quidem malum hoc nostro sæculo non infrequens est: cū hoc tamen imbecillis & infirmi animi argumentum fit. Contra tamen monet D. Augusti. Quanuis lupus se pelle ouis contegat, ouis tamen pellē suam non deserat.

Multa aduersus hypocrisis vitium ab antiquis patribus scripta legimus. Ex quo apparet, non quidem peiora sed forsitan fœliciora fuisse illa sæcula quàm nostra. quamuis enim hoc teterrimum vitium sit, arguit tamen in pretio apud homines fuisse virtutem, quando solam eius imaginem ita honorabant, vt non deessent multi qui hac ratione populi honores aucuparentur. Nunquam enim homines virtutis imaginem induerent, nisi virtuti honor haberetur. At cum hoc nostro sæculo nec veræ quidem virtuti frequenter hic honos tribuatur, non est, cur ambitiosi homines falsam virtutis imaginem induant, quando nec veram honoribus affici vident. Si .n. in aliqua regione exigui aut nullius pretij esset verum aurum, quorsum aliquis eò auricalchum importaret, ubi nec verum quidem aurum pretium habet? Itaque non est cur modo tantopere concionatores in hypocritas inuehi debeant, prę sertim cum stolidum uulgus audito hoc nomine, nō ueros hypocritas, sed uiros pietatem colentes intelligat. Quo fit, ut huiusmodi doctrina pij animum contrahant: improbi uero cristas erigant, & triumphent, & suam quodammodo causam agi (Diabolo fallente) arbitrentur.

Præcipit Dominus Noe arcam intus & extra bitumine liniri: quo quidem pręcepto (ut Origines ait) pręcipit nobis ne de illorum numero simus, quos ipse dealbatis sepulchris cōparauit, quę extra quidem nitida, intus autem plena erant ossibus mortuorum. Vult igitur nos sanctos esse & mente & corpore.

Humilitas.

Electi ne inuitè curuētur in morte, sponte curuantur in humilitate. Greg. in mor.

Ab omnibus corripi, ab omnibus bus emendari paratus sum: & solum mihi amicum ęstimo, per cuius linguam ante apparitionem districti iudicis, meę maculas mētis tergo. Greg. in Regist.

In cunctis quę agitis, radicem boni operis, humilitatem tenete: nec quibus iam superiores, sed quibus adhuc inferiores estis, aspicite: ut dum meliora uobis exempla proponitis, ad maiora semper ascendere ex humilitate valeatis. Gregor. in homil.

Tantum necesse est, vt se vnusquisque in humilitate deprimat, quantum si sit electus ignorat. Greg.

In cunctis se despicit, qui in suis oculis esse humilem profitetur. Greg. ubi suprà.

Magnus unusquisque esse studeat, sed tamen aliquo modo esse se nesciat:

nesciatne dum sibi magnitudinem arrogantem tribuit, amittat. Greg.

Cum per tentationē humilitas proficit, prospera est illa aduersitas. quæ mentem ab elatione custodit. Greg. lib. 26. mor.

Lau sua iustos cruciat, iniquos exaltat: sed iustos dum cruciat, purgat: in quos dum lætificat, reprobos mōstrat. Greg. in moral.

Cum diuinis muneribus actus proprios meditare: nec dignum te iudicabis eo quod frueris, si intelliges quod mereris. Greg. hom. 7.

Sancti viri quo altius apud Deum virtutum dignitate proficiunt, eo subtilius indignos esse deprehendūt: quia dum proximi luci fiunt, quicquid eos in seipsis latebat, inueniunt. Gregor. in moral.

Fit Deo prouidente vt qui fortia vincit, à leui superetur: quatenus sic agnoscat à Deo fuisse quod vicerit: & ita mens sua infirmitate roboretur. Quare Chananæus conteri potuit, nō potuit exterminari: efficitur tamē tributarius: quia & vitium illud humilitati subseruit. Quare Iudicum. 3. dicitur. Hæ sunt gentes quas reliquit Dominus vt erudiret Israel: semper enim ab eis vinci formidandum est. In paruis discit quòd ex se maiora non subijcit. Gregor. in mor. lib. 4.

Super illud Iob. Ponit humiles in sublimi &c. D. Grego. ait. Ideo hoc dicit: quia vnde se humiles in omnibus despiciunt. inde contra omnia fiunt securiores: cumque in alto siti sint, miro modo ipsos reproborum tela etiam feriunt, & non contingunt. Gregor. vbi supra lib. 6. capitu. 6.

Oportet bona opera sciendo nescire: quia & recta hæc æstimare oportet, & minima: recta vt custodiamus, minima ne inflemur. Greg. vbi sup. lib. 9 cap. 17.

Iob. 14. Dominus de B. Iob dixerat quòd non sit similis ei: ipse autem si fuero iudicatus, iustus inueniar. Non dicit iustior, fugit enim comparationem. Greg. lib. 11. Mor. cap. 20.

Omnipotens Deus in ipsis spiritualibus profectibus modum ponit: vt ex hoc homo quod apprehendere conatur, & non valet, in illis se non eleuet, quæ valet. Vnde Paulus cœlum ingreditur, ac deinde tentatur. Greg. 12. Mor. c. 2.

Gregor. super illud. 1. Regist. 15. Nonne cum esses paruulus in oculis tuis &c. sic ait: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi: at nunc quia magnus tibi es, mihi es despectus. Tanto ergo fit quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi. Li. Moral. 18. capitu. 22.

Perfecti viri sensus non minoratur cùm ad inferiora trahitur: quia tanto subtilius superiora penetrat, quanto humilius ad inferiora descēdit. Greg. 20 Mor. cap. 20.

Humilitas in intelligendo ea etiam sæpe aperit, quę ad intelligendum impossibilia videbantur. Greg. 20. Mor. cap 9.

Gregor. super illud Iob 31. Si contempsi subire iudicium cum seruo, &c. sic ait. Supra dixit iuuenes abscōdebātur, & pricipes cessabāt loqui. Ecce tanta in Iob est authoritas, vt ad silentium principes adducat: tanta humilitas, vt ad iudicium ex æquo veniant ancillæ. In potestate principibus potentior, in certamine seruis æqualis: inter principes memor regiminis, inter seruos memor conditionis. 21. Mor. cap. 10.

Saltat Dauid, vt ex humilitate soli det fortia quæ ante gessit: Ego ipsum magis stupeo saltantem, quam pugnātem: Pugnans enim hostes, saltans se ipsum vicit. Greg. 27. Mor.

Prima Angeli stultitia fuit, elatio cordis: & ideo prima hominis sapientia efficitur humilitas suæ æstimationis. Licet ergo magna sapiat, vehementer

menter desipit, quia nescit se ipsum Gregor. 28. Moral.cap.7.

Dum tumor elationis crescit, aciẽ contemplationis claudit.Gregor.28. Moral.

Eccl.27. Vasa figuli &c. Non est securus figulus, cum vasa sua fornacem intrant

August. sed cum exierint. Dominus autem securus est, quia nouit qui sunt eius; qui in fornace non crepent.Illi autem non crepant.qui non habent ventum superbiæ. Humilitas ergo custodit in omni tentatione. Augustin. super Psal.110.

Fœlix est cui ostendit Deus misericordiam suam. Ostendendo enim illi misericordiam suam,persuadet illi quia quicquid boni habet ipse homo,non habet nisi ab illo,quia omne bonũ nostrum ipse est.Et cum hoc viderit homo, uidet quia totum quod in se laudatur,de misericordia Dei est non de meritis suis. Et videndo ista non superbit: non superbiendo extollitur: non se extollendo,non cadit:nõ cadendo,stat:stando,inhærendo manet,manẽdo perfruitur & lætatur in Dño Deo suo.Erũt illi deliciæ, ipse q fecit illũ, & delicias ipsa nemo corrupit,nemo inter pellat,nemo aufert. Quis potens minabitur auferre? Quis vicinus malus? quis latro, quis insidiator tibi tollit Deum? Et potest tibi tollere totum quod possides corpore,non tibi tollit eum quem possides corde.Aug.super Psal.84.

O quam excelsus es Domine, sed humiles corde sunt domus tuę.Idem in Epist.

Virtutes habenti magna virtus est, contemnere gloriam. Idem de Ciuit.Dei.

Simulatio humilitatis, maior superbia est.Idem de virginit.

Existimate aliquos i occulto superiores,quibus est in manifesto meliores. Idem ibidem.

Humiliter ad humilẽ venite si amatis,& ne discedatis ab illo, ne cadatis: q.n.tiet ab illo discedere,rogat,& dicit,Nõ veniat mihi pes supbię.Idẽ ib.

Qui vera pietate in Deu quem dili git,credit, & secunda sperat,plus intẽdit in ea in quibus sibi displicet,quam in ea,si qua in illo sunt quę non iã ipsi quã veritati placẽt:nec id tribuit vnde iam placere potest,nisi eius misericordię cui metuit displicere: de his sanatis gratias agens,de illis sanandis preces fundens.Idem de ciuit.Dei.

Semper conscientia serui Dei humilis esse debet & tristis: scilicet, vt per humilitatem non superbiat, & p utilem mœrorem cor ad lasciuiam non dissoluat.Idem.

Vos qui me multum diligitis,si talem mẽ asseritis,vt nunquam in scriptis meis errasse dicatis,frustra laboratis:non bonam causam suscepistis:facilè in ea me ipso iudice superamini: quoniam non mihi placet,cum à charissimis talis esse existimor, qualis nõ sum. Profectò non me, sed pro me alium sub meo nomine diligunt, si non quod sum sed quod non sunt,diligunt.Idem in Epist.ad Marcella m.

Cogitas magnam constituere fabricam celsitudinis? de fundamento prius cogita humilitatis.Idem de verbis Domini.

Non aliam tibi ad capescendam & obtinendam veritatis viam inuenies, quàm quæ monstrata est ab illo, qui gressuum nostrorũ tanquam Deus videt infirmitatem. Ea autem prima est humilitas, Et quoties interrogaueris secunda humilitas,& tertia humilitas & quoties hoc interrogaueris, idem dicerem.Idem in Epist.ad Diosc.

Excelsa est patria,humilis est via:ergo qui quærit patriam, quid recusat viam?Idem super Ioan.

Fictam humilitatem fugiens,illam sectare quę vera est: quam Christus docuit: in qua non sit superbia inclusa. Multi enim huius virtutis umbram, ueritatem pauci sequuntur. Perfacile est aliquem habere vestem Hieron.

cōtemptam, ſalutare ſubmiſſius, manus & genua deoſculari, inclinato in terram capite, oculiſque deiectis, humilitatē atque manſuetudinem polliceri, lenta voce tenuiq; ſermones infringere, ſuſpirare crebrius, & ad omne verbum peccatorem ac miſerum ſe clamare: ſed ſi vel leui ſermone offenſus fuerit, continuò videbis attollere ſupercilium, leuare ceruicem, & delicatum illum oris ſonum inſano clamore repentè mutate. Idē ī epiſt.

Paulus ne extollatur magnitudine reuelationū, colaphizatur, & monitor ei quidem humanæ imbecillitatis opponitur, in ſimilitudinē Romæ triumphantium, quibus in curru retro comes adhærebat, per ſingulas acclamationes ciuium dicens, Hominem te eſſe meméto. Idē ad Paulā.

Ambroſ. Qui paupertate contentus eſt, nō eſt cōtentus iniuria: & qui poteſt ferre verborum pœnas, exagitatur verbo contumeliæ: & qui poteſt adminiſtrationes contemnere, dolet ſibi aliquem honorificentia eſſe prælatum. Grande eſt in hominibus tenere humilitatis menſuram. Ambro. ſuper Luc. lib. 7.

Caſſiod. Vir fixus, purus, innocuus omnes laudat, ſe ſemper accuſat, vt complaceat vniuerſis, ſibi ſoli diſplicet. Caſiod. de Anima.

Bernar. In anima non eſt plane timenda quantalibet humiliatio, horrēda autem nimiumque pauenda, vel minima temere præſumpta erectio. Quā obrē noli te ò homo cōparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Bern. ſup. Cant.

Appetere de humilitate laudem, humilitatis nō eſt virtus, ſed ſubuerſio. Verus humilis vilis vult reputari, non humilis prædicari: gaudet contēptu ſui: hoc ſolo plane ſuperbus, quod laudes cōtemnit. Idē ibidem.

Vt caſtitas ſiue charitas detur, humilitas meretur: quoniam humilib⁹ Deus dat gratiā: ſeruat acceptas: qa nō requieſcit ſpiritus, niſi ſuper quietum & humilem: & ſeruatas conſumat: nam virtus in infirmitate, hoc eſt in humilitate perficitur, & inimicam gratiæ omniſque initium peccati debellat ſuperbiam. Idē in epiſt.

Humilitas eſt virtus qua homo vera cognitione ſui ipſe ſibi vileſcit. Idem de. 12. Grad.

Humilitatis prim⁹ gradus eſt, corde & corpore ſemper humilitatem oſtendere, defixis in terram aſpectibus. Secundus vt pauca & rationabilia verba loquatur, non clamoſa voce. Tertius vt nō ſit facilis aut promptus in riſu. Quartus, taciturnitas vſque ad interrogationem. Quint⁹, tenere quod cōmunis habet monaſterij regula. Sextus, credere & pronuntiare ſe omnibus viliorem. Septimus, ad omnia indignum & inutilē ſe confiteri & credere. Octauus, confeſſio peccatorum. Nonus, per obedientiam in duris & aſperis patientiam amplecti. Decimus, vt in omni obedientia ſubdat ſe maiori. Vndecimus, vt voluntatem propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt Deum timeat, & memor ſit omniū quæ præcepit. Idem ibidem.

Humiliatio via eſt ad humilitatē, ſicut patientia ad pacem, ſicut lectio ad ſcientiam. Si ergo virtutem appetis humilitatis, viā non refugias humiliationis. Solus qui verè humilis eſt, parcit animæ ſuæ: qui ne putetur qđ nō eſt, ſēper quantū in ſe eſt, vult neſciri quod non eſt. Idem in epiſt.

Primus gradus humilitatis eſt, cognoſcere contemptibilem ſe eſſe. Et quia ſunt quidam qui contemptibiles ſe eſſe cognoſcunt, ſed inde non dolent: Secundus eſt, dolere cōtemptibilem ſe eſſe. Quia vero ſunt alij qui ſe cōtemptibiles dolent, ſed cōfiteri nolūt, tertius eſt cōfiteri ſe contēptibilem eſſe. At vero quia rurſus ſūt alij qui ſe cōtēptibiles confitentur, ſed nolūt vt ita credatur, quartus eſt, per- Anſel.

persuadere cōtemptibilē se esse. Sed quia quidam contemptibiles quidē volunt credi, sed hoc sibi nolunt dici, quintus est, patienter pati, vt contemptibilis dicatur. Sed quia quidā patiuntur, vt contemptibiles dicantur, sed tamen pati nolunt, vt cōtemptibiliter tractentur, sextus est, pati vt contemptibiliter tractentur. Sed quoniam & hoc quidam inuiti patiuntur, septimus est amare, vt cōtemptibiliter tractetur, vbi postquā quis ascenderit, clara est in luce, idest in perfecta sui cognitione. Ansel. de simili.

Alterius virtutem non vitium, suū que vitium non virtutem attendere debet, quisquis ad culmen humilitatis ascendere studet. Idem ibidem.

Isido. Summa monachi virtus est humilitas, summum eius vitium est superbia. Isido.

Euseb. Emisse. Quāto plus proficimus, tāto plus humiliemur, quia quāto plus humiliati fuerimus, tāto plus proficiemus. Homil. 3. ad monach.

Beatus cuius est vita excelsa, spiritus autem humilis.

Nilus. Clim. Affectus & cogitationes vere humilis ac pœnitentis animi expressit quidā monachus nomine Isidorus, qui iubente abbate septem annis ad fores monasterij excubauit. A quo cū Ioannes Climacus quæsisse, quā exercitationem mēs eius habuisset, cū ad portam moraretur, ita eodem Climaco referente respondit, Initio hoc existimabā, quod pro peccatis meis essem venditus. Vnde cū amaritudine summa & violētia, prouolue bar omnium pedibus. Impleueram vix annum, cum sine mœrore ac tristitia id faciebā, mercedem à Deo tollerantiæ expectans. Impleto autē rursus alio anno toto affectu cordis indignum me existimare cœpi conuersatione monasterij, patrumque aspectu & cōtubernio, diuinorūque participatione sacramētorū, indignū itē qui in alicuius faciem intenderē. Quo circa defixis i terrā luminibus, nec ab oculis discrepante animo, intrātes ac exeuntes vt pro me orarent, deprecabar.

Qui munera ꝓ laboribus exigit, hic periculosum iecit fundamentū: qui vero se ipsū debitorē existimat, is insperatas gratiarū opes repente suscipit. Caue ne ꝓditori vnquā obtēperes, cū te quasi ꝓ audiētiū vtilitate virtutes propalare suggerit. Quid enim ꝓderit homini, si mundo vniuerso profit, sibi vero ipsi detrimētū faciat? Idem Grad. 21. Gregor.

Ioānes Climacus varias Patrū humilitas diffinitiones inducit his verbis. Alius quidē hāc esse dicebat recte factorū intentissimā obliuionē. Alius vero extremum se omniū, magisque peccatis obnoxiū existimare. Alius mentis cognitionē, qua scilicet imbecillitatem propriam infirmitatēque cognoscit. Alius gratiæ Dei & misericordiæ agnitionē. Alius rursū cōtriti animi sensum, ac volūtatis ꝓpriæ abnegationē. Ego vero cū ōnia audissem, apud me ipsum diligēter & vigilanter examinans beatissimū illius sensum p auditū addiscere nō potui. Quo circa & omniū nouissimus veluti canes cadentes micas ex mēsa ꝓbatissimorū beatissimorūq; Patrū colligētes, de hac singulari virtute ita diffiniēs, dixi. Humilitas est animæ gratia sine nomine: apud solos eos nomē habēs, qui illius experimentum cęperunt Idem Grad. 25.

Cuidā athletæ Christi fortissimo, qui ad hāc beatissimā virtutē festinabat, impuri Dæmones laudē i corde subseminabāt. At ille diuina inspiratione malignorū spiritū nequitiā pio & religioso cōpēdio vicere aggredit. Describit i cellulæ pariete altissimamatū virtutū appellationes: puta perfectæ charitatis, angelicæ humilitatis, mūdissimæ orationis, incorruptibilis castitatis, & huiusmodi virtutū reliquarū. Cū ergo illū cogitationes ex

tollere cœpissent: dicebat illis. Eamus ad argumētū: aduenienſque relegebat appellationes, tibique ipſi clamabat Cū has omnes poſſederis, ſeruus eris inutilis: feciſti enim quod facere debuiſti. Quæ nā ſit ſolis huius virtus & ſubſtātia, dicere ipſi non poſſumus: cæterū ex effectibus eius & proprietatibus, quæ ſit illius ſubſtantia, colligimus. Humilitas eſt protectio diuina: ex qua fit, vt recte facta noſtra nō videamus. Humilitas eſt vilitatis abyſſus, furibus omnibus inuiolabilis. Humilitas eſt turris fortitudinis à facie inimici: non proficiet inimicus ī ea: & filius imo vero cogitatio iniquitatis nō apponet nocere ei. Plurimi nos ipſos peccatores dicimus: & fortaſſe ita eſſe exiſtimamus, ignominia vero corprobat. Nōnulli quidē peccata præterita, poſtea etiā quā remiſſione potiti ſunt, humilitatis materiam vſque in finē tenuerūt, p eā tumorē inaniſſimū colaphis cædentes. Alij rurſus Chriſti cōſiderantes paſſionē, ſe ipſos eſſe cōſtanter tenēt debitores. Alij ex quotidianis defectibus ſemet humiliant, & viliſſimos exiſtimāt. Plerique ex accidentibus tētationibus morbiſque & lapſibus, gratiatū matrē ſibi familiariſſimā fecerūt. Sūt itē nōnulli qui tamē an modo quoque ſuperſint, dicere nō poſſum: qui ex ipſis Dei muneribus, quātumlibet in eis profecerint, ſemetipſos humiliāt, ſeq; indignos eſſe huiuſmodi diuitijs exiſtimāt, ſicq; afficiuntur, tāquā debitis ſuis quotidie adijciāt. Quoties aliquem vel audieris vel videris infra paucos annos altiſſimā trāquillitatē acquiſiſſe, noli hunc exiſtimare aliā quā hāc beatā celereq; viā pedibus ābulaſſe. Sacra eſt biga charitas atque humilitas: quippe illa exaltat, hæc exaltatos ne vnquā decidant, continet. Ibidem.

Simil.

Chriſo. Hoc verè magnū & mirabile eſt, quia is qui verè magnus eſt, nihil de ſe magnum ſentit, aut loquitur, ſed omnium ſe vltimum iudicat, & ſalutem de ſola miſericordia Dei ſperat. Chryſ. de compunct.

Sicut aurum veſteque pretioſā cū in publico ponemus plurimos ad inſidias prouocamus: ſi vero ea recōdamus, in tuto ſeruamus: ſic ſunt etiam diuitiæ virtutū, ſi eas ī memoria quaſi venales aſſiduè reportemus, armamus hoſtē, irritamus inimicum &c. Quando aliqua bona fecerimus, habemus Dominū debitorem: quādo vero nihil nos arbitramur operatos, amplius etiam de tali meremur affectu, quā propter opera ipſa quæ operati ſumus. Ita virtutū omnium merita bonū humilitatis exuperat: nā & nos quoque famulos eos magis complectimur, qui cū omnia peregerint, nihil ſe tamen feciſſe arbitrātur. Idē ſuper Math. homil. 3. oper. perfect.

Triumphus repudiatus omni triūpho eſt clarior. T. Liui. T. Liui.

¶Quamuis verū ſit quod Apoſtolus ait, nos autē non ſpiritū huius mundi accepimus. ſ. ſp. q. e. D. ē. vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis: ſæpe tamen dn̄s electos ſuos propter humilitatis cuſtodiam dona ſua latere vult, ne magnitudine donorum extollātur. Sic Moyſes ignorabat faciē ſuam ſplendidam eſſe. COLLE.

Ignis diu conſeruatur in cinere, charitas vero in humilitate, quæ vt aliarum virtutum ita charitatis cuſtodia eſt. Cæterum ſicut ventus cinerem ſpargit, quo ſparſo ignis cito extinguitur: ita ſi ſuperbiæ ventus humilitatem abigat, charitatis ignis facile interibit.

Quāto maior es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiā & hominibus: quia magna potentia Dei ſolius & ab humilibus honoratur. Prouidendū tamen eſt, vt humilitati modus & prudētia iungatur, ne nimia humilitas ac noſtri diffidētia Eccle 3.

cō

eò diueniat vt facile quoruncumque dictis arecto sensu deijciamur. Prop
Eccl.13. ter hoc enim scriptum est: Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Esse autē veram & falsam humilitatem osten
Eccl.19. dit Eccli his verbis: Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo: & est iustus qui se nimiū submittit à multa humiliate.

Mira humilitatis potētia quæ dū se prosternit, altissimū superat. Sic Achab Rex humiliatus iram Domini aduersum se concitatā (vt ita dixerim) temperauit. De quo Dominus ad Heliam. Vidisti ait Achab humiliatū coram me. 3. Reg. 21. Non ignorabat hanc cœlestē philosophiā ille qui ait, Custodiens paruulos Dominus, h.s.&.l.m. Est enim vel maxime proprium generosi animi subiectis parcere atque prostratis. Sic fulmen dura & sibi obsistentia diruit, blāda vero & sponte cedentia non lædit. Sic Deus &c. Leo quoq; generosum animal prostatis parcit & fœminis ac pcipue paruulis, nisi tamē esuriat.

Per scalā Iacob humilitatem designari ait Bernar. Hæc enim scala cū altera sui parte terrā cōtingit, Deumque sibi innixū habet. Sic igitur humilitas quo se profundius deijcit, eo altius surgit.

Qum sit humilitas Deo grata, declarat sponsa in Cant. Cū ait, cū esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suū. Nardi nomine fere intelligunt omnes humilitatis virtutē. Nardus enim fructex est humilis, & aspectu deformis, siue ramos eius siue radicem spectes. Ex cuius tamen folijs & spicis duplex vnguentum conficitur: alterum foliatum, alterum spicatum: quod est multo pretiosius: quale erat, quod supra recūbentis Domini caput Maria effudit. Quæ quidem res satis naturam explicat humilitatis: quæ cū externa specie abiecta sit, & in infimo loco iacere videat, cœlestē tamē regē ī accubitu suo supra Cherubin & Seraphim sedentē, mira suauitatis suæ fragrātia & oblectat & placat: & ad ima in summo cœlorum sedentē inclinat. Vnde est illud August. O quam excelsus es Domine, sed humiles corde sunt sedes tuæ. Hinc illud Isai. 57. Hæc dicit sublimis & excelsus, habitans æternitatem, & sanctū nomen eius: & cum humili & contrito spiritu &c. Huc pertinet & illud eiusdem, Cælum mihi sedes est &c. Vide locum. Isai. 66 ¶ Quod si cur tam grata hæc virtus Deo sit, ac tantopere in sacris litteris commendetur inquiras: multæ sūt causæ: sed illa inprimis, quòd mentem hominis tractabilem, & ad omnem virtutis formam maximè idoneam facit. Sicut enim abiectissimus seruus, qui vtilitatis suæ conscius est, nullū Domini sui imperium recusare audet, sed ad omnia præsto est: ita quicunque verè humilis est &c. Vnde que- Simil.
madmodum prima cura eius qui vel ceram vel ferrum in varias figuras trāsformare cupit, in eo ponitur, vt hanc materiam emolliat, ita quicunque mores suos ad Euangelicæ vitæ normam formare cupit, hoc primum curare debet, vt animum suū humilitatis virtute molliat, quo ita facile sese Deo ac maioribus suis subijcere, & in omnem virtutis habitū transformari valeat.

Sponsus ille cœlestis in libro Canticorum se ipsum lilium conuallium, non montium, aut collium esse appellat: quoniam is superbas à se mentes repellens, in cordibus humilium tanquam in ima valle nascitur. Lilium autem appellatus, quod puritatis suæ candore & odore mirè horum mentes afficit.

Cùm feceritis quæ præcepta sunt vobis dicite, Serui inutiles sumus: qd debuimus facere fecimus.

Huiusmodi autem seruitutem non pharisaica iactatione, sed cum humili corde coniunctam, esse Deo gratissimam, declarat Sponsus in Canti. cũ ait, descendisse se in hortum nucũ, vt videret poma conuallium. Pomorum autem nomine bona opera, cõuallíũ autem humilitatem designari notissimum est. Hæc ergo pietatis opera in conualle humilitatis orta, nõ dubium quin gratissima Deo sint. Quanta porrò humilitas erat beati Martyris Cypriani: qui cum martyrij coronam expectaret, diem tamẽ iudicij formidans orabat, Cui monti dicturus illo die sum Domine, vt cadat super me? Sic igitur vir sãctus elationẽ animi quæ ex hac tanta gloria suboriri poterat, comprimebat.

Factum est, ait Moses vespere & mane dies primus. His diebus diuina opera distinguntur, qui à vespere incipientes, in mane terminantur. Et quidem vespere finem, mane autem initium significat. Dies ergo seruorũ Dei à vespere incipit, & in mane terminatur: quia cum cõsumauerit homo, non se iam comprehendisse, sed tunc se putet incipere. Quicunque igitur ait Apost. perfecti sumus, hoc sentiamus. Quàm sit autem hoc difficile, Ricardus declarat his verbis, Valde siquidem est rarum, & valde paucorum magna agere, nec se magnum reputare: multis præeminere, & neminem despicere. Vnde vasa misericordiæ cum incipiunt de suis meritis intumescere, pia dispensatio ne cadere permittuntur, vt discant humiliter sapere, & de sua infirmitate vera sentire. Hoc autem illa verba Iob. 28. innuunt, Qui ponit ventis pondus, & appẽdit aquas in mensura. Ventis autem pondus addere est, cęlestib. hominib. ac sublimib. humilitatis intra se causas adhibere. Sic Paulo datur stimulus carnis suæ.

Cognitio sui.

Iste in hac vita iustorum labor est vt semetipsos inueniant, & inueniẽtes, flendo, & corrigendo ad meliora pducant. Gregor. mor. lib. 10. c. 22. Gregor.

Dominum tanto quis securius expectat, quanto quotidie vitam suã suspectus examinat. Greg. in mor.

Electi intra sinum cordis aduersũ se quicquid se impugnat, enumerãt: ibi ante oculos suos omne quod defleant, coaceruant: ibi quicquid per iram districti iudicis discerni possit intuentur: ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam cõscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. Greg. vbi supra.

Qui ad virtutem contendunt, cũ alienas culpas audiunt, mox ad proprias cor reducunt: & tanto rectius sua diiudicant, quanto verius aliena deplorat. Verus namque humilis cõtinuo sua prospicit delicta. Greg. in mor. lib. 3. c. 24.

Fidelis quisque quia cogitationes suas ĩ iudicio subtiliter examinãdas cognoscit: ante iudicium vehementer examinat: vt iudex eò veniat tranquillus, quò reatũ punitũ inuenerit. Seuerius. n. iudicat, quẽ videt sibi mollius parcere. Greg. lib. 4. Mor. cap. 7.

Ille veraciter se ante se ponit, qui se in suis actibus tanquã aliũ attẽdit. Greg. vbi sup. lib. 5. cap. 1.

Super illud, Consumẽtur velut à tinea, &c. Tinea, &c. Tinea damnũ facit, non sonitum. Ita iniqui quia damna sua cõsiderare negligunt, integritatem quasi nescientes perdũt. Greg. vbi sup. cap. 28.

Quidam innocentes se non suis actibus, sed alienis criminibus volunt. Greg. lib. 8. Mor. cap. 27.

Multa in occulto mala facientes, pro bonis quæ patenter laudantur,

ab

ab occultis malis oculos auertunt: talesque se æstimant, quales foris audiunt, non quales intus nouerunt. Ideo bona in iudicio numerant, domine in nomine tuo &c. Greg. vbi sup c.32. Sæpe quod Dei gratia putātur est ira: quod ira gratia. Vide locū super illud, Si venerit ad me &c. Greg. lib.9. cap.11.

Tanto quisque patientius ferrum medici tolerat, quāto putridū cōspicit esse quod secat. Greg lib.10.c. 8.

Quia homines non perpendunt quo tendunt, nesciunt quid sunt: iusti aliquando corā alijs se ipsos dijudicant, vt ad hoc alios inducant: aliquando bona opera ostendunt, vt cęteri erubescāt. Greg. lib.10.c.19. Mor.

Qui plenissime appetit intelligere qualis est, talis nimirum debet cōspicere qualis non est: ut ex bonorū forma metiatur ipse, quanto deserto bono deformis est. Lucem nāque debet conspicere, qui vult de tenebris iudicare. Lumen intelligentię humilitas aperit, superbia abscōdit. Greg. in Mor.

Sancti tanto se subtilius constringunt, quanto à Deo districtius considerātur: ut tanto ipsi fiant irreprehēsibiles, quanto se sine cessatione reprehendunt. Nec tamen securos se putant, quia ab illo se videri confidant, qui in eis etiam illa videt, quæ ipsi videre non ualent. Greg. 21. Mor. cap 5.

Habet hoc humana infirmitas, vt plus intueri sibi libeat, quod ei in se placet, quam quod displicet. Greg. 22. Mor. cap.6.

August. De illecebra odorum non satago nimis: cum absunt, non requiro: cū adsunt non respuo, paratus eiā eis semper carere. Ita mihi videor, forsitan fallor. Sunt enim & istæ plangendę tenebræ, in quibus me latet facultas mea, quæ ī me est, vt animus meus de viribus suis ipse se interrogans non facile sibi credēdum existimet, quia & qđ inest plerūque occultū est nisi experientia manifestetur. Et nemo securus esse debet ī ista vita quæ tota tentatio nominatur: vt qui fieri potuit ex deteriore melior, non fiat etiam ex meliore deterior. Vna spes, vna fiducia, vna fida promissio misericordia tua. Aug. confes. lib. 10.

Nihil est quod sic quisq; cogitare debeat, nisi vt in semetipsum oculos conuertat, se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, & se inueniat & qđ displicet, necet, & qđ placet, optet, & plantet. Idem de verb. Domini.

Magis cogitare debetis quid nobis desit, quàm quid vobis adsit. Quod habes caue ne perdas: quod nondum habes supplica vt habeas. In quantis sis minor, est cōsiderādū, nō in quantis sis maior. Si enim cogitas quantum præcessisti alterum, time tumorē: si vero cogitas quāiū tibi deest, ingemiscis, curuaris: si humilis eris, tutior ambulabis, non præcipitaberis, non laberis. Idem sup. Math. serm. 59.

Laudabilior est animus cui nota est infirmitas propria, quàm qui ea non respecta, mœnia mūdi, viasſyderū, fundamenta terrarum & fastigia cœlorū scrutat. Idē ī pē. 9 de. Trini.

Hæc tota scientia hominis, scire quate ipse nihil est per se, & quouiā quicquid est, ex Deo est, & propter Deum est. Idem sup. Psal. 70.

Tu autem Domine inter verba Potitiani duorum nobilium conuersionem referentus, retorquebas me ad me ipsum, auferēs me à dorso meo, vbi me posueram dum nollem me attendere & coōituebas me ante faciē meā, vt viderē quā turpis essem, quā distortus & sordidus, maculosus & vlcerosus Augu. confes. lib.8.

Bern. Orans quidam sanctus: Deus, inquit, nouerim me, nouerim te. Breuis oratio, sed fidelis. Hæc est enim vera philosophia, & vtraque cognitio prorsus necessaria ad salutem: ex

priori siquidem timor concipitur & humilitas, ex posteriore spes & charitas generatur. Bernar. in sermō.

Vt te ipsū semper aspicias ab omnibus oculos auerte. Idem in epist.

Babyloniorū manifesta sunt peccata præcedentia ad iudiciū & non egent scrutinio & supplicio: mea autē qui videor monachus & Hierosolymita, peccata certe oculta sunt, nomine & habitu monachali obūbrata: & ideo necesse erit subtili ea inuestigare discussione. Idem super illo, scrutabor Hierusalem in lucernis.

Te interroga de te. Alius vero dixit, Ne te quæsieris extra. Idem.

Generalis est humano generi miseria triplex si diligēter aduertimus: Nam & faciles sumus ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendū. Si discernere volumus inter bonū & malū decipimur: si tentamus facere bonū, deficimus: si conamur resistere malo deijcimur & superamur. Idem serm. 8.

Homo natus de muliere breui viuens, tempore &c. In sordibus generamur, in tenebris cōfouemur, in doloribus parturimur, ante exitū miseras oneramus matres, in exitu more vipereo laceramus: mirū quod ipsi nō laceramur: primā vocē ploratus edimus: merito quidē vt potè vallē plorationis ingressi, vt nobis illud sācti Iob ex omni parte possit aptari, Multis repletur miserijs: multis & multiplicibus inquā miserijs corporis, miserijs cordis, miserijs dum dormit, miserijs dū vigilat, miserijs quocumq; se vertit. Idem in serm.

Consideranti tibi quid sis, occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis homo dolens qđ homo sit, erubescens quod nudus sit, plorans quod natus sit, murmurās qđ sit homo natus ad laborē, nō ad amorē: Homo natus de muliere: & hoc cū reatu, breui viuens tempore, ideo cū metu repletur multis miserijs, & propterea cū fletu. Verè multis quia corporis & animæ simul. Idē ibidem.

Quare de vulua egressus sum, vt viderē laborē & dolorē, & cōsumerētur in cōfusione dies mei? Si talia locutus est de se ille quē Deus sanctificauit in vtero, qualia loquar de me, quē mater mea genuit in peccato? Innocent. de vilit. condit. hum.

Formatus est homo de puluere, de luto, de cinere, quodque vilius est, de spurcissimo spermate conceptus in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ, quodq; deterius est in labe peccati, natus ad laborē, timorē, dolorē: quodq; miserius est, ad mortē. Agit praua qbus ofendit Deū, offendit proximū, offendit seipsum. Agit turpia, quibus polluit famā, polluit personā, polluit cōsciētiā. Agit vana quibus negligit seria, negligit vtilia, negligit necessaria. Fit cibus ignis, qui semper ardet, & vrit inextinguibilis esca vermis qui semper rodit & comedit: immortalis massa putredinis quæ semper fœtet & sordet horribilis. Idem ibidem.

Ipsi nos metipsos quotidie castigemus, ipsi nobiscū rationē de quotidiana conuersatione faciamus: alloquatur se in secretis cordis vnaquæque anima & dicat: videamus si hāc diem sine peccato, sine inuidia, sine obtrectatione, sine murmuratione transegi; videamus si hodie aliquid ad ꝑfectū meū qđ ad ædificationē aliorū ptinet, operatus sum: puto qđ hodie mētitus sum, peieraui, ira vel cōcupiscentia victus sum, nec alicui benefeci, nec pro timore æternę mortis ingenui. Quis mihi reddet hanc diem, quam in vanis rebus perdidi, quam in cogitationibus noxijs pessimisque cōsumpsi? Eus. Emiss. hom. 1. de Epiph. Eusebi. Emiss.

Nihil aliud ē caro, cū qua iāta ē so- Hugo. cietas, nisi spuma caro facta, fragili decore vestita. Sed erit qńq; cadauer

mise-

miserum & putridum, & cibus uermium. Si diligenter consideres quid per os, & nares, & cęteros corporis meatus egrediat, uili⁹ sterquilinio nūquā uidisti: Si singulas ei⁹ miserias enumerare uelis, quā sit onerata peccatis, irretita uitijs, pruriēs cōcupiscentijs, occupata passionibus, polluta illusionib⁹ prona sp in malū, & in oē uitiū procliuis, plenā cōfusione & ignominia inuenies. Hugo. da Cla ust. ani.

Frustra cordis oculū erigit ad vidēdum Deum, qui nōdū idoneus est ad videndum se ipsum. Prius. n. est, ut cognoscas inuisibilia spiritus tui, q̄ possis esse idoneus ad cognoscendum inuisibilia Dei: & si nō potes cognoscere te, non præsumas apprehendere ea quę sunt supra te. Pręcipuum & principale speculum ad videndum Deum animus rationalis intuens se ipsum. Idem. lib. 3. de Ani.

Clem. Alex. Melior es, si te ipsum cognoscas, quàm sit te neglecto cursus syderum, vires herbarum, complexiones hominū, naturas animalium, cęlestium omniū & terrestrium scientiam haberes. Multi. n. multa sciūt, & se ipsos nesciūt cum tamē summa philosophia sit, cognitio sui. Idem. lib. 1. de Ani.

Ad id quod natura aptū est, trahimus vnūquodq; animal: hominē, qui plāta ē cęlestis, natus ad cœli contēplationem, adhortamur ad Dei cognitionem: id quod est eius propriū, eximiū & peculiare. Terram cole, si es agricola: sed cognosce Deum: & nauiga, sed cęlestem assumens gubernatorē. Clē. Ale. in adhor. ad Getes.

Clim. Eum vero (ait Climacus, narrans quę viderat in quodam monasterio) qui parandę fratribus refectioni præerat: cū curiosus inquirerem hoc facere animaduerti. Cum ad eius latus appensum cingulo breuem libellum conspicerem, didici eum quotidie cogitationes suas in eo notare, hasque omnes pastori annuntiare solitum. Non solum autē illū, sed & alios quā plures id facere ibidem conspexi: erat enim id) vt cōperi (Patris sancti mandatum. Clim.

Bern. Optimus ille trapezita est, qui quotidie vespere lucrum ac detrimentū omnino computat: quod scire manifestius non potest nisi horis singulis in tabulis omnia denotet. Nàm cum calculi horis singulis ponūtur, totius diei ratio post modum clarius agnoscitur. Idem.

Quando accubueris super stratum tuum, & neminem infestum pateris, antequam veniat tibi somnus, profer in medium codicem, conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti. Chrysost. in serm. Chryso.

Heraclitus adhuc iuuenis omnium sapientissimus fuit: quoniam sciebat se nihil esse. Hera.

Socrates existimabat, nihil se scire, præter hoc vnum quod nihil sciret, reliquos vere ne hoc quidem scire. Socrates

Qui valde febricitant, appetitum & robur amittūt: qui vero principiū aulas inhabitant, mentem & bonos mores perdere solent, nisi frequenter animo repetant hoc dictum, Nosce te ipsum. Idem.

Diogenes interrogatus, quid esset difficillimum, Nosse se ipsum, inquit. Multa enim propter amorem sui sibi quemque sumere solitum. Dioge. Dioge.

Cum quis te laudat iudex tuus esse memento: Cato.

Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli. Cicero,

Suum cuique pulchrum est: adhuc neminem cognoui Poetam, qui sibi optimus non videretur. Sic res habet: te tua, me delectante mea. Cic. 1. Tuscul.

Nemo vnquam neque poeta, nec orator fuit, qui quemquam meliorem quam se arbitraretur. Idem. lib. 5. Famil.

Vt

Vt medici causa morbi inuenta, curationem esse inuentam putant: sic nos ægritudinis causa reperta, medendi quoque facultatem reperimus. Idem. 2. Tusc.

Cognitionem sui totius Christianæ phylosophiæ atque adeo totius virtutis fundamentum esse notius est, quam vt longa oratione probari debeat. Quamobrem in hanc præcipuæ curã Christianus hõ incumbere debet, vt se ipsum intus & incute (quod aiunt) cognoscat. Neque tantum reges de nouarum insularum nouique orbis inuentione lætari debẽt; quantum pius homo cum aliquid in moribus & ingenio suo deprehendit, quod ante non agnoscebat, siue id bonum sit, vt Deo gratus existat, siue malum, vt medicamentis opportunè adhibitis, grauius illud serpere non sinant. ¶ Adhuc autem illud in primis curandum, ne se homo aliorum iudicijs & opinione æstimet, quę frequentissime cœca est. Vnde est illud, Ne te quæsieris extra: Et illud, Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli. Et Apostolus prohibet ne in alijs gloriemur, nec aliorum nos comparatione metiamur, sed comparantes nosmetipsos nobis. ¶ Cauendum etiam ne se homo talem iudicet, qualem aliquando vel oblata aliqua noua raraque occasione, vel afflatu aliquo diuino adiutus forte se deprehendit. Non enim fluminum magnitudinẽ ex aqua, quæ alluuione aliqua superueniente exundat, æstimare solemus: id enim non perpetuum sed rarum & insuetum est. Quod multi non aduertentes, seque de illa occasione metientes, longe plus sibi tribuunt, quã habent. ¶ Iam quòd se quisquam vel ex nobilitate vel ex opibus, amicis, aut præceptoribus quibus operã dedit, vel ex gratia principum, vel studijs litterarum, vel ex dignitate status metiri velit, stultissimum est. Status enim dignitas non efficit hominem meliorem, sed exigit. Ad hanc vero cognitionem plurimum refert, vt affectuum suorum vim & naturam homo exploratam ac perfectam habeat: his enim fere humana vita regitur. Sunt enim qui vehementiores affectus, sunt qui moderatos & mediocres, sunt qui remissos atque languidos habeant. Refert autem ægrũ siti laborantem intelligere, an sitis ista vera an falsa sit: hoc est, an ex humore noxio, an ex defectu humidi & frigidi oriatur. In hoc enim casu bibere, salutare: in illo uero noxium est. Ita ergo refert, ut cum uehementi aliquo desiderio urgemur, an ea uis affectus ex ingenio & morbo nostro an ex vera indigentia proficiscatur.

Quam sit difficile seipsum perfecte cognoscere, non obscure Eccle. significauit, cum de ipso Deo loquẽs, ait, Abyssum & cor hominis inuestigauit. Abyssi autem nomine (quæ solis Dei oculis patet) huius cognitionis difficultatem subindicauit. Sicut .n. cum alibi dixit, vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, periculum consuetudinis fœminarum designauit (quę instar uini mentem etiam sapientibus eripiunt, & insanire faciunt) ita modo cum cor hominis abysso comparat (quę solis Dai oculis peruia est) quàm sit eius rei cognitio difficilis ostendit. Idem etiam ipse Dominus Hiere. 17. explicauit, cum dixit, Prauum est cor hominis & inscrutabile, & quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes. Hanc autem cordis humani prauitatẽ ex originis peccato prouenientem, non uideo qua similitudine commodius explicare ualeã, quam si illud uelut chaos illum esse dicam, qui à Poetis fingitur rerum omnium conditarum congesta & confusa semina in se uno habuisse. Quod etsi

falsum

falsum est, exemplo tamen nobis erit, vt intelligamus: cor nostrum post peccatum, uelut huiusmodi chaos esse, in quo non omnium quidem rerum, sed omnium perturbationum ac uitiorum semina dicimus esse: passimque subpullulata, nosque ad mala omnia incitare, Vnde est illud Gen. 9. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Et Apost. Rom. 7. Scio inquit, inquit, quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum. Immodicus autem amor quo se quisque amat, non minus in hoc iudicio, quàm Iudex alteri parti amicus, suspectus homini esse debet. Hic enim ferè est, qui nos in nostri ipsorum cognitione sæpe decipit.

A domino diriguntur gessus viri. Quis autem hominum intelligere potest uiam suam? Hinc illa sententia nõ semel iu Prouer. repetita. Est uia quę uidetur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortẽ. Item illa, Omnis uia uiri recta sibi uidetur, appendit autem corda Dominus. Inter quatuor autem genera hominũ quæ Salomon detestatur, hoc unũ est, Generatio quæ sibi munda uidetur, & tamen non est lota à sordibus suis. Talis erat ille, cui Dominus in Apoc. ait Dicis quia diues sum & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis, pauper, & cæcus, & nudus. Talis etiam erat Pharisæus ille, qui in oratione sua dicebat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut cæteri hominum &c. Vides ergo quam difficile sit seipsum agnoscere, quando tam multi in hac parte decepti sunt?

Examen uitæ suæ morumque suorũ studiorumque profectus illis uerbis commendatur: Considerauit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit: hoc est, gratiam Dei & diuini spiritus auxilia atque solatia non accepit frustra: sed ijs ad salutem diligenter vsus fuit: indignũ ratus, creditum a Domino talentum ligare, & in terram defodere.

Pro eo quod nos legimus, Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia. Hiero. et Hebr. vertit, Vt numerentur dies nostri, hoc ostẽde, & veniemus corde sapienti. Alius autem vertit, Enumerare dies nostros ad hunc modum tu nos doce: & offeremus cor sapientiæ. Quoniam in hoc Psal. 89. de miserijs, breuitate, & inanitate vitæ nostrę egerat, fructum deinde huius cognitionis commemorat qui est illud implere quod oraculo proditum fuisse veteres crediderũt, nẽpe, Nosce teipsum. Qd quia difficile est homini, petit à Deo vt hoc modo seipsum cognoscat, diesq; suos ita enumeret: quo fiat vt ueram sapientiam assequatur. Vera namque & salutaris sapiẽtia in cognitione sui sita est. Facile enim ex cognitione sui peruenitur ad cognitionem Dei, cũ effectus omnis ducat in cognitionem suæ causæ.

Vbi nos legimus, proba me Deus, & tenta me, alij verterunt, Scrutare me Deus, & cognosce cor meum: explora me & cognosce semitas meas. Itaque quamuis pauloantè affirmarat se pietatis studiosissimum esse, tamen considerans quantæ latebræ sint in animis nostris, veretur ne quid fuci & doli insit in spiritu suo. Ideoque ait, Fac quæso Domine periculum innocentiæ meæ: atque vt aurum & argentum igne perspiciuntur: sic tu intimos sensus & cogitationes animi mei diligenter explora, & vide nũ ego imprudens de recto uitæ curriculo deflectam. Ex his autem verbis patet, quæ sit tentationum ac tribulationũ vtilitas; quia videlicet nemo vires suas in pace cognoscit. Patet autem quàm sit difficilis sui ipsius cognitio: quãdo vir sanctus tametsi nullius mali sibi conscius, explorari tamen vult innocentiã suã: cui non satis fidebat,

Hæc

Hæc autem sui ipsius cognitio eò præcipue dirigitur, vt homo latentia in corde suo vitiorum germina agnoscat, vt hac cognitione & humilitatis virtutem foueat, & sibi à seipso, & ab ea quæ dormit in sinu suo, hoc est à carne sua solicite caueat. Cuius malitiam appositissima similitudine Ecclesiasti. designauit cum ait, Non cre-
Eccl.12. das inimico tuo in æternum: Sicut enim æramentum æruginat nequitia illius. Inimici autem nomine carnem nostram intelligit, quæ inter tres animæ nostræ hostes tanto est atrocior quanto familiarior ac vicinior: cuius cupiditatibus & suggestionibus nullo modo fidendum est. Quam eius malitiam describit, cum illa æramento comparat. Vt enim æs & ferrum nisi tractetur, sponte sua ferruginem generat, quia seipsum corrũpit, ita caro nostra originis peccato infecta, variarum cupiditatum & vitiorum ferruginem profert. Quo fit vt etiam si externus tentator & hostis desit, ipsa sibi ad perniciem nostrã pro tentatore sit. Quid ergo magis miserandum, quid magis timendum, quàm talem intra nos hostem circũferre? De quo Salomon ait, Etsi sub-
Prou.26. miserit vocem suam, ne credas ei, quoniam septem nequitiæ sunt in corde eius.

Quantum vero homini sui ipsius ignoratio noceat, declarant illa Sponsi verba ap Sponsam, Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi post &c. Minatur enim his verbis Sponsus cœlestium donorum, atque deliciarum spiritualinm amissionem: quo futurum sit, vt his Sponsa destituta, hædos suos, hoc est, carnales affectus & cupiditates suas ibi pascat, ubi carnales homines affectus suos pascere solent, nempe in bonis terrenis & caducis. Neque enim cœlestibus donis dignus est, qui vel ingratus, datorem ex donis non agnoscit, vel elatus eis abutitur ad superbiam. Vnde est illud Eccle.6. Ne extollaris in cogitatione tua veluti taurus, ne fortè elidatur virtus tua.

Virtutis atque adeò cuiusque habitus diuturna consuetudine acquisiti est, promptè & delectabiliter operari. Vnde de viro iusto dicitur, Gaudium est iusto facera iustitiam. Sic Dauid, In via, inquit, testimoniorum tuorum delectatus sum: sicut in omnibus diuitijs. Qui uerò reluctante adhuc carne, virtutis opera exequitur is quidem, non virtutem, sed continẽtiam assecutus esse dicitur: quæ infra uerę uirtutis gradum posi a est: cuius est promptè & delectabilitet (vt diximus) operari. Hac ergo mensura se quisque metiatur, & intelliget, tantum ei à vera uirtute, quantum ab hac promptitudine & voluptate operandi deesse. Ex qua consideratione colligi potest, quàm rara sit in terris virtus, quamque pauci sunt, qui ad hanc veræ uirtutis laudem, peruenerint.

Fac bonitatem. & inhabita terram, & pasceris in diuitijs eius.. Origenes super hoc verbo, Quam, inquit, terram inhabitare nos iubet si bonitatẽ fecerimus? Vtique si de ista terra loqueretur quam inhabitamus, & qui faciunt bonitatem & qui non faciunt habitant eam. Sed uideamus ne fortè illam dicat terram de qua scriptũ est quia semen aliud cecidit in terram bonam, & attulit fructum centupl. &c. Hanc ergo iubemur inhabitare hoc est non longius euagari, non vltra citraque discurrere: sed habitare & consistere intra animæ nostræ terminos, & considerare eam diligenter, & effici eius agricolas, & excolere terram quę intra nos est, nostrę animę nouare noualia, & non serere super spinas &c. Et sic erit quod sequitur, Pasceris in diuitijs eius. Hæc ilie. Diuitiæ autem & gloria nostra est testimonium conscientię nostrę.

Quoniam

Quoniam magnum ad veram sui ipsius cognitionem impedimentum amor sui est, ideo Natham Propheta sub alienæ personæ nomine Dauidis flagitium ei proposuit, vt facile damnaret in alio quod in se hoc amore obcæcatus, minus forsitan damnauisset. Simili quoque figura mulier Theeuites vsa est, vt Dauidis animum ad ignoscendum Absaloni inclinaret: vt videlicet quam sententiam in aliena causa tulisset, in qua ab hoc affectu immunis, erat eandem in propria ferret, in qua hoc affectu impediebatur. His exemplis vir prudens facile intelligit quam sit difficilis perfecta sui ipsius cognitio propter proprij amoris mentem obcæcantis impedimentum: quod declarauit in oratione sua Salomon cum ait, Tu solus nosti cor omnium filiorum hominum. Vnde Paulus, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. Huc pertinet & illud, Spirituum ponderator est Deus. Et illud, scrutans corda & renes Deus. Et, Abyssum & cor hominis inuestigauit. Iunxit abyssum cordis, vt vtriusque profunditatem designaret. Item, Prauum est cor hominis, & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor & probans renes. Emphasim quoque habent illa verba. Et quia non opus erat vt quis ei testimonium præberet de homine: ipse .n. sciebat quid esset in homine. Nemo ergo inter homines sibi arroget quod proprium Dei, nisi eius fuerit beneficio ad hoc eruditus.

Amor sui.

NEmo potest mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Gregor. in Mor. lib. 8. cap. 28.

Quid laboriosius quàm terrenis desiderijs æstuare? quid quietius quàm nihil appetere? Ideo dicitur, Et inuenietis requiem &c. Grego. 18. moral. capit. 27.

Duas ciuitates faciunt duos amores. Hierusalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor sæculi. Interroget ergo se quisq; quid amet, & inueniet vnde sit ciuis: & si se inuenerit ciuem Babiloniæ, extirpet cupiditatem, plãtet charitatem: si autem se inuenerit ciuem Hierusalem, toleret captiuitatem, speret libertatem. August. super Psal. 64. August.

Inhiabam honoribus, lucris, coniugio: & tu irridebas: patiebar in eis cupiditatibus amarissimas difficultates, te propitio tantò magis, quantò minus sinebas mihi dulcescere quod non eras tu. August. Confess. lib. 6.

Duo amores, alter bonus, alter malus, alter dulcis, alter amarus, non se simul in vno capiũt peccatore. Et ideo si quis præter te aliud diligit, non est charitas tua Deus in eo amor dulcedinis, & dulcedo amoris, amor non crucians, sed delectans. August. in Medita.

Volumus vt nullæ sint concupiscẽtiæ, sed non possumus. Velimus, nolimus, habemus illas: velimus, nolimus, titillant, blandiuntur, stimulant, infestant, surgere volunt, premuntur, nondum extinguuntur, quamdiu caro cõcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Idem de verb. Domini ser 49.

Dominus communi disciplina, cõmuni vita, communibus studijs delectatur. Vsquequò miser diuerticula captas, & consolationes propriç voluntatis tanto labore quæritas? tanto rubore mendicas? Et quid faciam inquis? Eijce ancillam, & filium eis. Ber. in serm.

Singularis ad omnia sua strenuus, ad communia piger, vigilat in lecto, dormit in choro. Idem de. 12. Grad.

Anima

Autor &c. Anima per odium mundi & sui proficit in amorem Dei & proximi: & per contemptum temporalium & inferiorum, crescit in desiderium æternorum & superiorum. Autor de Spiritu & anima.

Clima. Amicus ingratus ac dolosus caro est: & si foueatur, amplius lędit. Clim. Grad. 9.

Maxim⁹. Amor sui est corporis ratione carens amicitia, ex qua quidem nascitur gulositatis ratio, & inanis gloriæ cupiditas. Ex ijs autem nascitur vniuersus malorum numerus. Maximus.

COLLE. ¶ Primus charitatis actus est, diligere Deum: secundus, odisse peccatũ: quo enim quisque amore diligit vitam, eo dem gradu dilectionis odit mortem. Post odium vero peccati, consequenter sequitur fomitis & carnis nostrę sanctum odium: quandoquidem hęc peccatorum omnium semina sunt. Qui enim odit peccatum, causas quo que peccatorum odisse merito debet Hoc ipsum S. Catherina Senẽsis, mor ti iam proxima dixit: Hoc omnes Sãcti exemplo suo docuerunt, qui carnem suam varijs modis tanquam inte stinum & perniciosum hostem semper insectati sunt.

Contra eos qui immodico sui amo re sibi nimium indulgent, faciunt illa Salomonis verba. Qui delicate à pueritia nũtrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem. Diuturna enim consuetudo quę à pueritia cœpit, & cum ipsa ætate adoleuit, difficillimè superatur. Ideo Apostoli Dęmonem illum eijcere non potuerunt, qui ab infantia pueri corpus obsidebat.

Vehementer suspectus est regi miles, qui cum capitalibus hostibus suis vel clandestina miscet colloquia, uel iungit amicitias: cùm ille fidus maximè regi habeatur, qui eius hostibus infensissimus sit, & irreconciliabiles cũ eis gerat inimicitias. Cùm igitur caro nostra propriaque voluntas truculentissimi Dei hostes sint: qui aduersus eius scita atque decreta continenter bellum gerunt, fidelis vtique Dei seruus sempiternas cum illis inimicitias gerere debet, & nunquam illis nisi sola necessitatis causa obsequi, semper autem illis in omnibus penè rebus aduersari. Hoc autem typicè Dominus precipit, qui, Numer. 25. ait, Hostes vos sentiant Madianitę: quia & ipsi hostiliter egerunt cõtra uos, quando uidelicet carnali illecebra inductos, ad sacrificia sua uocauerunt. Hoc idem ad carnem & propriã uoluntatem nostram dictum esse putem⁹: quę nos toties cupidi tatibus suis illectos in multa scelera præcipitarunt.

Vxor quę deserto uiri thoro adulterum sequuta, cum eo longo tempore uersata est, si pœnitentia ducta ad uirum reuersa, & clementer ab eo recepta fuerit, quid facere debet, quo uiro plenè satisfaciat? Nimirum acerbissimum aduersus adulterum illum odium pręse ferre, quò uidelicet & uiro pro pręteritis commissis satisfaciat, & securiorem eum in poste rum reddat. Quo ea maiori aduersus illum odium incandauerit, hoc à simili scelere longius aberit, quod solo inhonesto amore conflatum est. Si enim aliqua in re illi eam gratificari senserit, & amoris illi significationem ostenderit, suspectam fidem suam uiro facit. Cum igitur caro nostra nos toties à Deo adulterari fecerit, ubi in illius gratiam misericorditer rece pti sumus, quid aliud quàm continen ter aduersus carnem hanc bellum gerere debemus, & hostili aduersus eam odio dissidere? Quia uerò illam alere & sustentare pręcipimur, alam⁹ tantum illam (quod illi negare non possumus) obsequi tamen illi, & indulgere, & uoluptate afficere, uelut

proditio-

proditionis cuiusdam & spiritualis
Eccl.20. adulterij instar esse arbitremur. Non enim molliter & amanter tractare illam conuenit, quæ nos toties à Deo adulterare compulit.

Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus. Ex his verbis sic D. Bernardus breuiter argumentatur, Nihil ergo est, quod non sit propter Deum. Vnde qui esse vult sibi, non Deo, nihil esse incipit inter omnia.

Vnaquæque res naturalis habet intra se formam quæ illi dat esse, quæq; velut seminarium quoddam est, omnium quæ illud esse consequuntur. Quod enim in arboribus radix, hoc in vnaquaque re naturalis forma est. Vnde sicut diuersæ radices, diuersas quoque arbores, proceritate, folijs, fructu, colore, sapore, cæterisque producunt: ita dissimiles rerum formæ
Grego. dissimilima in rebus accidentia pariunt. Nunc quoniam vix aliud in mundo quàm labores & peccata, hoc est, culpas & culparum vltrices pœnas videmus, quærendum est, vnde hæc tanta malorum seges oriatur. Verum vtriusque mali huius facilis inuẽtio est. Peccatorum quippe omnium seminarium amor sui est: pœnarum verò atque dolorum voluntas propria. Quisquis enim peccat, propter commodum aliquod captandum, aut incommodum fugiendum peccat. Quod vtrumque amoris proprij est. Quisquis vero mœrore afficitur, ideo sic afficitur, quia non assequitur quod vult. Sicut enim voluptas omnis ex fructu alicuius rei vehementius appetitæ oritur, ita mœ-
Cicero. ror omnis tunc existit, cum non est concessum potiri his rebus, quas ardẽter exquirimus. Quæ cum ita sint, consequẽs est, vt quisquis peccata vitare velit, ad radicem lethalis huius arboris securim ponat, radice enim amoris proprij abscissa (quatenus in hac fragili carne fieri possit) rami deinceps peccatorum arescent. Simili quoque ratione, qui placidam & nullo sæculi mœrore respersam vitã degere vult, studeat quantum potuerit, propriam à se voluntatem abdicare: quod vbi fecerit, iucundissima quiete perfruetur, nihil enim habet in hoc sæculo cur dolere debeat, qui de sæculo nihil concupiscit. Sicut enim cœlestis patriæ fœlicitas est, bonorum omnium compotem fieri: ita viæ velut fœlicitas quædam est, nihil ex sæculo concupiscere. Eiusdem enim penè fœlicitatis est, omnia possidere, & nihil ex omnibus concupiscere. Et illud quidem impossibile: hoc verò Deo iuuante, in manu mea positum est. Vnde Seneca, Quare (inquit) à fortuna potius impetrem vt det, quàm à me ne petam? Rursumque idem, nihil interesse ait, an habeas, an non concupiscas: sicut idem est, vt vel comedas & satieris, vel nõ esurias.

Cæterum quoniam reuera propria voluntas & amor sui (quamuis nominibus distinguãtur) idem penè sint, sequitur amorem sui vt omnium peccatorum, ita etiam dolorum omniũ causam esse. Sic enim diuina sapientia disposuit, vt eadem & culparum omnium, & pœnarum radix & origo esset, vt quoniam, propter culpam pœna decreta est, quod parit culpam, simul pariat & pœnam. ¶His ita constitutis, facile est intelligere quod saluator ait, Discite à me quia mitis sum, & h.c. & inuenietis requiẽ animabus vestris. Quia enim tota Christi doctrina in resignatione & abdicatione propriæ uoluntatis posita est, hac ipsa voluntate compressa (quam laborum omnium seminariũ esse diximus) quid superest, nisi vt placidam vitam laborum atq; dolorum sæculi expertem agamus?

Qui cupiditatum suarum mortificationi studet, necesse est, vt ad hoc præstandum sancto cõtra se sui odio armetur. Difficulter enim cupidita-

tes

tes suas frenabit, & carnem suam crucifiget, qui tenere nimium eam diligit. Cuius rei locupletissimum extat in Dauide exemplum, qui quoniam vehementer Amonem filium primogenitum diligebat, obiurgare fœdissimum eius incestum noluit, ne quem maximè diligebat, obiurgatione contristaret. Vide quid immodicus amor faciat?

Amor terrenorum.

Qui defluere deuitat, fugiat quod defluit: ne per hoc quod amat, in hoc cogatur deuenire quod vitat. Illo enim trahitur, quo tendit, quod tenet. Gregor. 22. Moral. capitu. 2. — Gregor.

Animus mutabilia transcendens, in mundo extra mundum est. Sanctus dum solam appetit æternitatem, infra se habet omne quod transit. Gregor. 22. Moral. capitul. 14.

Qui nulla prospera appetit, nulla aduersa pertimescit. Greg. 22. mor. c. 16.

Greg. super illud Iob. 4. Ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrij eius: sic ait: Venas superni susurrij auris cordis furtiuè suscipit: quia subtilitate locutionis intimę afflata mens & raptim & occultè cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus abscondat, interna non penetrat. Occultatur autem ut audiat, & audit vt occultetur: quia & subtracta visibilibus inuisibilia conspicit, & repleta inuisibilibus, visibilia perfectè contemplatur. moral. lib. 5. — Iob 4.

Gregor. super illud Iob. 32. Si ex paui ad multitudinem nimiam, dicit: Magna est securitas cordis, nihil concupiscentiæ habere secularis. Nā si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum tranquillumque esse nullatenus potest: quia aut non habita concupiscit vt habeat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa: huc illucque quasi quibusdam fluctibus voluitur: ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur. Sin vero semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis quippe externis motibus eandem intentionem suam, quasi quendam secretissimum secessum petit: ibique incommutabiliter inhærans, & mutabilia cuncta transcendens, ipsi iam tranquillitate quietis suæ, in mūdo extra mundum est. Excedit profectò ima omnia intentione summorum, & cunctis rebus quas non appetit, libertate quadam se superesse sentit: nec tempestatem rerum temporalium intus sustinet, quam intuetur foris: quia terrena omnia quæ cōcupita opprimere mentem poterant, despecta subteriacent. Vnde bene per Prophetam dicitur. Statue tibi specula, vt dum quisque speculatur, summa supereminat infimis. Hinc etiam Abacuc dicit, Super custodiam meam stabo. Stat quippe super custodiam suam, qui per solertiam disciplinæ terrenis desiderijs nō succumbit, sed supereminet, vt dum semper stantem appetit æternitatem, infra se sit ei omne quod transit. mor lib. 22. — Iob 31. — Hier. 31 — Abac. 2.

Gregor. super illud Iob. 39. Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum sibi, sic ait, Hoc loco aquilæ nomine subtilis sanctorum intelligentia, & sublimis eorum contemplatio figuratur. Cunctarum quippe auium visum acies aquilæ superat: ita vt solis radius, fixos in se eius oculos, nulla lucis suæ coruscatione reuerberans claudat. Ad præceptum ergo Dei eleuatur aquila, dum iussionibus diuinis — Iob 39.

minis obtemperans, in supernis suspẽditur fideliũ uita. Quæ & in arduis nidum ponere dicitur: quia desideria terrena despiciens, spe iam de cœlestibus nutritur. In arduis nidũ ponit: quia habitationem mentis suæ in abiecta & infima conuersatione non construit. Videamus aquilam nidum spei sibi in arduis construentem, quæ ait: Nostra conuersatio in cœlis est. Et rursum, Qui conresuscitauit, & consedere nos fecit in cœlestibus. In arduis habet nidum, quia profecto in supernis figit consilium. Non vult mentem ima deijcere, non vult per abiectionem conuersationis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cum se consedere Christo in cœlestibus testaretur: sed ibi erat, vbi ardentem iam mentem fixerat, non illic vbi eum necessariò pigra adhuc caro retinebat. Hoc namq; esse speciale specimen electorum solet, ꝙ sic sciunt præsentis vitæ iter carpere: vt per spei certitudinem nouerint iam se ad alta peruenisse: quatenus cuncta quæ prętersluunt, sub se esse videant, atq; omne quod in hoc mundo eminet, amore ęternitatis calcẽt. Hinc est enim quod sequenti se animæ per Prophetam Dominus dicit: Sustollam te super altitudines terræ. Quasi quædam namque inferiora terræ dãna sunt, cõtumeliæ, egestas, abiectio: quę ipsi quoque amatores seculi, dum per latæ viæ planiciem ambulãt, vitando calcare cessant. Altitudines autem terræ sunt, lucra rerum, blandimenta subditorum, diuitiarum abundantia, honor & sublimitas dignitatum: quæ quisq; per ima adhuc desideria incedit, eò ipso alta æstimat, quò magna putat. At si semel cor in cœlestibus figitur, mox quàm abiecta sint cernitur, quę alta videbantur. Nam sicut qui in montem conscendit, eò paulatim cætera subteriacentia despicit, quò ad altiora gressum amplius tendit: ita qui in summis intentionem figere nititur, dum annisu ipso nullam præsentis vitæ gloriam esse deprehẽdit super terræ altitudines eleuatur: & quod prius in imis desiderijs positus super se credidit, post ascendendo proficiens, sibi subesse cognoscit. mor. lib. 31.

Philip. 3
Ephes. 2
Esa. 58

Tota uita boni Christiani, Sanctum desiderium est: tantum enim nos exercet sanctum desiderium quantum desideria nostra amputauerimus ab amore sæculi. Exinani quod implendum est: bono implendus es, funde malũ. Puta quia melle te vult implere Deus: si aceto plenus es, vbi mel pones? Aug. ex tract. 4. in Epistol. Augus.

Miser eram, & miser est omnis animus vinctus amicitia rerum mortalium: & dilaniatur cum eas amittit, & tunc sentit miseriã, qua miser es, etiam antequam amittat eas. Aug. Confes. lib. 4.

Cor meum quando futurum non curat gaudium, implicatur amore terrestrium: cũque illis inuoluitur, vanitas decipit, curiositas deducit, voluptas inficit, cupiditas afficit, luxuria inquinat, turbat iracundia, sicque miser, per multa dispergitur: quærit, nec inuenit, vbi requiescere possit. Bernar. in quodam sermo. Bernar.

¶Inordinatus terrenarũ rerum siue creaturarũ amor, omnibus fere Diaboli tentationibus & laqueis materiã prębet. Quamobrẽ quisquis huic amori mortuus est, is vtique ad hanc cœlestẽ militiam instructissimus est: qui vero illo tenetur vel hac solũ, de causa omniũ inimicorũ telis tanquã inermis & imbecilla pręda patet. Quo fit vt callidus ille explorator diligẽter omnes cordis nostri latebras scrutet: & si alicuius rei amore vehemẽter affectos viderit, ibi se iã aditũ COLLE

ad nos iuenisse gaudet. Natura enim ita cōparatū est, vt quam rē ardēter amamus, illius sitienter fœlicitatem appetamus, infœlicitate cruciemur, pericula timeamus, & aduersus damno afficientem, grauiter commoueamur, & pro illius incolūmitate & honore decertemus, & omne studium omnesq; curas, & cogitationes nostras in illū ponētes, à rerū cœlestium cura & cogitatione abducamur? quia vbi amoris nostri thesaurus est, ibi tota cordis nostri cogitatio & cura est. Quia enim (vt verissime philosophi dixerūt) qui vere amat, præter vnū amare non potest: ideo quisquis ardenti alicuius terrenæ rei amore tenetur, is à studio diuini amoris, rerūque cœlestiū magnopere impeditur. Quāobrē quicūque in spiritualē istā militiā nomē dare cōstituit, habenas cordi suo inijciat, neq; illud prohibito alicui terrenæ rei vehemēter affici patiatur: alioqui sciat se ad quotidianū hostiū congressum expositū esse.

¶ Audiāt hoc parētes, qui immoderato amore filios cōplectūtur: propter quod ingenē illis dotē, aut hæreditatē supra facultatē suā suā parare studēt. Audiāt hoc itē materteræ, quæ frequēter ita neptibus afficiuntur, similēq; dotē congerere studēt. Quantis enim se periculis hoc studio addicūt: cū radix omniū maloiū sit sit cupiditas? Hoc ergo primū sit, quod ꝓuidere debet, quisquis se Christo dicauit, vt ad hāc inordinati amoris crucē & abnegatiōē se accingat. Quod si hoc tibi difficile videtur, cōsidera nō magnū esse, si salus animæ si regnū cœlorū hoc pretio comparetur. Si enim ne ipsa quidē corporis salus nisi per inediam, & amaras potiones, non acquiritur: quid mirum si nec animæ salus (quæ infinitis partibus potior est) nisi per labores non acquiratur?

Pro eo quod nos legimus, Cū exorti fuerint peccatores sicut fœnū. Hiero. ex Heb. vertit, Germinauerunt impij quasi fœnum: & floruerūt oēs qui operātur iniquitatē, vt cōterantur in ęternū. Quibus verbis breuitas mundanę fœlicitatis, arescēns fœni similitudine declaratur, quod idē Esai. 40. legimus, vnde est illud ex Iob, Laus impiorū breuis est, & gaudiū hypocritę ad instar pūcti: Si ascēderit vsq; ad cœlū superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquiliniū in fine perdetur &c. Iob. Misera profecto fœlicitas in qua momētaneū est quod delectat, æternū quod cruciat. Contra uero de iusto dicitur, Iustus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Eleganter autem Propheta pium hominē comparat cedro, cuius odor est iucūdissimus, eaq; arbor nūquam putrescit, & vmbram grauissimā ministrat: quæ omnia ad hominem pium eleganter aptantur. Iob. 20. Psal. 19.

Mulier impletura vasa sua oleo, clausit ostiū super se, & super filios. Quā fœlix illa anima, quæ ita omnia sensuū & desideriorum suorū ostia clausit, vt nihil pręter spōsum suū vel amet, vel timeat vel cupiat? Sed quā fœlicior cui clausit à foris ostiū Dominus, vt cū inundauerint aquæ multæ, ad illū non accedāt, & pereūtibus diluuio cæteris, ipse nō pereat. Fœlix quæ contēnit seculū, sed fœlicior quæ à sæculo & ipsa contēnitur, cui & mundus crucifixus est, & ipsa mūdo. Talis autē animæ vasa omnia implentur oleo: quia mens cum omnibus viribus suis, diuinæ gratię vnctione repletur: vacuatur mūdo, impletur Deo.

Crudelis cōtemptorque Dei Mezentius, mortuorum corpora viuis iungebat, vt mortui viuos horrendo mortis genere necarent. Simile quidam Dæmon facere videtur, qui immodico amore voluptatibus, sordidisq; rebus homines copulare nititur, quatenus ab eis corrupti, tales effician-

ficiantur, qualia sunt ea quib. se adduxerunt. Vnde est illud, Abominabiles facti sunt, sicut ea quæ dilexerūt.

Mundus, de contemptu Mundi.

QVi transeūtia amplectitur, eo ipso ad decursum ducitur, quo decurrentibus implicatur. Greg. in Mor.

Trāsit quod extollitur, permanet quod punitur: & qui honoratur in via, in peruētione dānabitur: & quasi per amæna prata ad carcerem peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit. Greg. vbi sup.

Despiciendus à nobis hic mūdus foret, etiam si blandiretur, si rebus prosperis demulceret animū. At post quàm tot flagellis premitur, tanta aduersitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat, quid nobis aliud quā ne diligatur clamat? Greg. in Dial.

Quosdā cor ad mundū pertrahit, mundus autem ad cor repellit. Nempe qui bona nō assequuntur, quę optant. Greg in Mor. li. c. 29.

Quia Amalechitā Dn̄m sequi nō valuit, dux efficitur Dauidis: quia sæpe qui cum seculo currere nō valuit sed fractus infirmitate torpuit: istum Deus inuenit, cibat, & prædicatorem etiam facit. Greg vbi supra.

Mali dum pro mundo tolerant, leue putant: absintio ebrij sunt. Greg. lib. 7. cap. 9.

August. Frequenter ridens æger, ploratur à sanis. Aug. in serm.

Mundus transit & concupiscentia eius. Quid vis vtrum amare temporalia & transire cū tempore, an Christum amare & in æternum viuere. Idem super epist. Ioan.

Ecce turbat mundus & amatur, quid si trāquillus esset? formoso quomodo hereres, qui sic amplecteris fœdum? flores eius quomodo colligeres, qui à spinis nō reuocas manum? Idem super psal.

Prospera huius mundi asperitatē habēt veram, iucunditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem, durum laborem, timidam quietem, rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem. Idem Episto. 36.

Difficile imo impossibile est, vt præsentibus quis & futuris fruatur bonis: vt hic ventrem, ibi mentem impleat: vt de delicijs trāseat ad delicias: vt in vtroque sæculo primus sit: & in cœlo & in terra appareat gloriosus. Hiero. in Epist. Hiero.

Nulla res lōga mortalium est, omnisque fœlicitas seculi, dū tenetur, amittitur. Cum enim tribulationis tēpus aduenerit, omne quod præteritum est, nihil adiuuat sustinentem. Hier. sup Esai. lib. 7.

Ad cōtēptū mundi hortatur Cyprianus exposita scelerū eius multitudine, vide hac de re elegātissimā ac prope diuinā Epistolā ad Donatum. Quā his verbis concludit. Vna est igitur placida & fida tranquillitas: una solida & firma & perpetua securitas. Siquis ab his fluctuantis seculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundatus, ad cęlum oculos tollit à terris, ac Deo suo mēte iam proximus, quidquid apud cæteros in rebus humanis sublime videtur intra suam conscientiam iacere gloriatur. Nihil appetere iam, nihil desiderare de seculo potest, qui seculo maior est. Quam magna fœlicitas est implicantis mundi laqueis solui, in lucem immortalitatis æternę de terrena fece purgari, videre quæ in nos prius infestantis inimici pernicies grassata sit. Plus amare cōpellimur quod futuri sumus, dū & scire conceditur, & dannare quod eramus. Nec ad hanc summam fœlicitatem parandam magnis laboribus opus est, gratuitū de Deo munus religiosa mente concipitur, & facile est. Et vt sponte sol radiat, dies illuminat fons rigat, imber irrorat, ita se spiri- Cypria.

tos cęlestis infundit. Quo hausto, sole altior, ac omni terrena potestate superior esse incipit, quod esse se credidit. Tu quæso frater tene sobriā religiosis virtutibus disciplinā Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio. Nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum. Ille te præceptis suis instruat, ille disponat: Quē ille diuitē fecerit, nemo pauperem faciet. Iam tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crustis uestita domicilia sordebunt, cum scieris te magis esse excolendum, domum tibi hac esse potiorem, qnam Dominus insedit templi vice, & in qua Spiritus sanctus cœpit habitare.

Bernar. Nulla verior miseria, quam falsa lætitia. Bern. de lib. arbit.

Generositas sanguinis, proceritas corporis, forma elegans, iuuenillis decor, prædia, palatia, immensa supellex, infulæq; dignitatum, adde & sapientiam mundi: de mundo sunt hæc: & mundus quod suū est diligit. Sed quousq; Non solū enim nō semper (vt qui nō semper erit) verum ne diu quidem. Diu siquidem ista in te mundus habere non poterit, & tu quidem ipsum in breui non habiturus. Idem in epist.

Perclitatur castitas in delicijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in hoc nequā seculo. Fugite de medio Babylonis fugite, saluate animas vestras. Ibidem

Mundus clamat, ego deficiam. Caro clamat, ego inficiam. Diabolus clamat ego decipiam. Christus vero dicit ego reficiam, & tamen superba mens mea magis vult sequi deficientes, quam reficientem. Idem.

Quid profuit illis superbia? quid diuitiarum iactantia? mundi potentia? uana uoluptas? breuis lætitia? magna familia? mala cōcupiscentia post voluptatem? vbi iocus? vbi risus? vbi iactantia? vbi arrogantia? Heu de tanta lætitia, quanta tristitia? Idem lib. 2. de conside.

Prosper. Diuitijs, & floribus, & maiorum nobilitate te iactas, de patria, & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab hominibus deferuntur te exaltas? Respice teipsum, quia mortalis es: & quia terra es & in terram ibis, circunspice eos qui ante te sydereis fulsere splendoribus. Vbi sunt quos ambiebant ciuium potentatus? vbi insuperabiles oratores? vbi qui conuenientius festa disponebant? vbi equorū splēdidi nutritores? vbi exercituum duces? vbi satrapæ & tyranni? Nonne omnia puluis? nōnne omnia fauillæ? Nonne in paucis versibus eorum vitæ memoria est? Respice sepulchra, & vide, quis seruus, quis Dominus, quis diues. Discerne, si potes, vinctum à Rege, fortem à debili, pulchrum à deformi. Memor itaque tui esto, ne aliquando extollaris: memor autem eris, si te ipsum respexeris. Prosper in sententijs.

Euseb. Emiss. Exultant improbi in rebus pessimis, & de sui perditione lætantur: similes illis qui forte sumentes exitiabiles herbarū succos, cum risu pereunt dicuntur. Eus. Emis. in hom.

Chrisost. Contemne diuitias, & eris locuples: contemne gloriam, & eris gloriosus: contemne supplicia inimicorum, & tunc eos superabis: contemne remissionem & quietem & tunc eam recipies. Chrysostomo sup. epist. ad Hebr. serm. 25.

COLLE. ¶ Sicut paruuli dum sub nutricis cura sunt, nutrices ipsas, à quibus aluntur, magis amant, quam matres, à quibus prognati sunt: vbi uerò adoleuerunt, & inter matres, ac nutrices quid sit discriminis agnoscunt, multo magis matres diligunt, quibus omnia se debere intelligunt, quam

nutri-

nutrices, à quibus tãtum aliti sunt. Ita plane homines, qui sẽsu, atq; iudicio paruuli sunt, magis mũdũ, à quo nutriuntur, quàm Deum, à quo conditi sunt, diligũt: qui autẽ sensu, & ratione iã ĩ spirituales viros euaserũt, Deũ magis diligũt quã mũdũ cui & esse, & illa ipsa, quę à mundo receperũt, se debere cognoscũt. Idẽ simile ad amorẽ Dei, amorẽq; parentũ accõmodari potest. Reuera enim parentes, si eũ Deo cõferãtur, nutritij magis quã parẽtes appellãdi sunt: vnus enim pater est, qui in cęlo residet &c. Hoc autem non agnoscere, id plane est brutis stupidiorem esse. Constat enim perdicum pullos, etiam si alterius perdicis opera dũ in ouis delitescunt, cõfoti, & in lucẽ editi sint, vbi veræ matris (quæ oua peperit) vocem audiũt, nutrice deserta, ad illã cõuolant. Quod ita esse D. Hiero. super illo Hieremiæ

Hier. 17. loco asserit, Perdix fouit, quæ non peperit: fecit diuitias, non in iudicio, in dimidio dierum suorum derelinquet eas.

Mundanorum fœlicitas, & gloria similis est auleis pretiosis quæ ex lana, serico, & auro contexta sunt: quorum externa facies, & pulchritudo valde ab interna dissimilis est. Hæc enim deformis, illa verò pulcherrima est. Talis ergo principum huius sæculi fęlicitas est: quæ exterius quidem nitet, & fulget, interius tamen mille curarum, ac molestiarũ aculeis laceratur: quas nemo sentit, nisi qui patitur: quanuis quidam adeò miseri sint, adeoque veræ fęlicitatis ignari, vt sub his sentibus esse, delicias computent.

S. Bonauentura miratur, quod cũ bona mundi breuia sint, atque fragilia, semperque nos fugiant: nos tamẽ illa summo ardore consectamur. At spiritualia bona, nobilissima, & æterna sũt, seque nobis spõte offerũt, nos tamen ea fugimus, & auersamur. Quo ergo alio argumento humanæ naturæ morbus euidentius agnosci potest?

Quærit apud Ciceronẽ Epicurus: Si Deus omnia nostri causa fecit, cur viperas procreauit: Ego etiam illud addo, cur muscas, culices, pulices, totque alia animalcula esse voluit: quæ nos nõ solum interdiu vexãt, sed noctu etiã quiescere nõ sinũt. Ad quod merito respõderi potest, si cum vita (quæ ĩ hoc sæculo degit) tot molestijs plena sit, adeò à nobis diligit, quid esset, si omni acerbitate, & fęle careret? Quis eã pp Christũ paruifaceret? Voluit ergo Dominus vitã nostram hoc modo fœdare, vt facile nobis esset eã pp ipsũ cõtẽnere. Sicut etiã uoluit filios Israel AEgipto varijs tribulationibus ac oneribus premi, vt libẽter eam deserere, & ad promissam terram cõtendere vellent.

Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Hoc vno argumẽto peruersitatem, ac frenesim mundi agnoscere poteris. Apostoli namque, imo & Apostolorum Dominus in hoc neruos omnes intẽdebant, vt homines bearẽt, sũmoque beneficio mũdũ afficerẽt. Quorũ tãta fuit cęcitas, & immanitas, vt pro sũma gratitudine extremis eos supplicij, & acerbissima morte necarẽt: & iãquã lupi (quos ĩproba vẽtris exegit rabies) ĩ agnos sæuirẽt.

Leuissimis de causis ab officio improbos homines reuocari, testatur Salomõ, cũ ait: Auersio paruulorũ interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Hoc est, metus rerũ leuissimarũ (quæ sunt velut terricamenta puerorũ) & amor quoq; rerum leuissimarũ (qualia sunt muliebria ornamenta, splendidæ vestes, & similia) auocant illos à virtutis, & pietatis officijs, sine quibus vita & fœlicitas nostra constare nõ potest. Hoc est propter respuerũt les cœlestem vitam, tanquam pessimi rerũ æstimatores negligunt. Propter qđ alibi ait. Vsque quò paruuli diligitis infantiam. Quæcunque

que enim improbi uel timent, uel cõcupiscunt, uere puerilia, & inania sunt; Vnde etiam alibi. Relinquite (inquit) infantiam & uiuire, & ambulare per uias prudentiæ. Hinc Seneca. Quid (inquit) tam necessarium, quã pretia rebus imponere? Quia enim homines in hac parte cæcutiũt, ideò pretiosissimis uilia anteferunt. Vnde idem philosophus prudentissimè sapientiam esse deffiniuit, Scire contẽnere contemni. Qua voce quid potuit sublimius, aut sapientius dici?

Quã breuis sit mũdi gloria, declarãt illa Prophetæ verba. Vidi impiũ exaltatũ, & eleuatũ sicut cedros Lybani: & transiui, &c. Itẽ illa. Quomodo facti sunt in desolationẽ? subito defecerunt, perierunt ꝓpter. i. f. velut somniũ surgẽtiũ. Quã quidẽ somnij similitudinẽ explicat Esaias his verbis. Sicut somniat esuriens, & comedit: postquã autẽ expergefactus fuerit, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiẽs, & bibit, & postquã fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit: sic erit multitudo gentium, quæ dimicauerũt aduersus Ariel: hoc est aduersus Ecclesiã. Esai. 29. Elegãtissima similitudine somni, breuitatẽ & inanitatem humanæ fęlicitatis atq; potẽtię descripsit, siquis eã diligẽter excutiat. Idem etiam illa uerba ex li-
1.Mar. 2. bro Machab. declarant. Verba viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius in stercora erit, & in vermes: hodie extolletur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius peribit.

Abnegatio sui.

MAgna est securitas cordis, nihil concupiscentiæ habere sæcularis. Nam si ad terrena concupiscenda cor inhiat, securum tranquillumque esse nullatenus potest, quia aut non habita concupiscit vt habeat, aut habita metuit, ne amittat. Gre. in Mor.

Nisi quisque à semetipsó deficiat, ad eum qui supra ipsum est, non appropinquat: nec ualet apprehendere quod supra ipsum est, qui nescit mactare quod est. Greg. in Hom.

Omnis qui uno pede claudicat, soli illi pedi innititur, quem sanum habet: quia & cui terrenum desideriũ iam arefactum fuerit, in solo pede amoris Dei, tota uirtute se sustinet, & in ipso stat: quia pedem amoris sæculi, quem ponere in terra consueuerat, iam à terra suspensum portat. Greg.

Qui vult uenire post me, abneget semetipsũ &c. Ad se uenientibus Dominus præcipit, ut renuntiemus nostris: quia qui ad fidei agonem venimus, luctamen contra malignos spiritus sumimus. Nihil autem maligni spiritus in hoc mundo possidẽt proprium: nudi ergo cum nudo luctari debemus. Nam si uestitus quisque cum nudo luctatur, citius ad terram deijcitur, quia habet vnde teneatur. Quid. n. sunt terrena omnia nisi corporis indumẽta? Qui ergo cõtra Dia bolũ ad certamẽ ꝓperat, vestimẽta abijciat, ne succũbat. Greg. ĩ hom. 32.

Si carni qđ licet, abscindimꝰ, mox in spiritu qđ delectat, inuenimꝰ. Intẽtioni q̃ppe animi si exterior euagatio claudit, interior accessus aperit: nam quo extra se spargi ꝓpter disciplinã mẽs nõ potest, eò super se intẽdere ꝑ prouectũ potest: quia & in altũ crescere arbor cogitur, quę ꝑ ramos difundi ꝓhibetur: & cũ riuos fontis ob struimus, fluenta surgere ac superiores reuocamus. Grego. lib. 30. Mor.

Quos à cogitationibus terrenis euacuat, donis cœlestibus replet: & quos infimis curis exhaurit, supernis rigat fluentis. Grego. lib. 18. Mo. cap. 23.

Greg. super illud Iob. 28. Abscõdita est ab oculis omnium uiuentium, sic ait: Quia qui Deũ videt, vitę fundi tus moritur, ne eius amore teneatur:

qui

qui enim Deum uidit, statim moritur. Quare Paulus qui Deum uidit, se crucifixum clamat. lib. Mor. 28.cap.37.

Paulo dum oculi interni aperiuntur, clauduntur externi in conuersione. Greg. Mor. cap.4.

Quanto quisque incipit viuere superius, tanto incipit inferius interire. Vnde Paulus. Viuo ego iam non ego. Greg. 24. Mor. cap.26.

August. Amputāda sunt omnia nobis quęcūque igniti fomitis sulphurantibus flammis scatens fornax ebullientis carnis exæstuant, ne uel tenuis quædam scintilla seruata, maiora conflet incendia. Aug. de singul. cler.

Ambro. Vince naturam diligentia, exclude corporis somnium. Naturā nobis formare non possumus, possumus diligentiam Ambr. lib. de Ioseph.

Bernar. Quid odit, aut quid punit Deus præter propriā voluntatē? Cesset voluntas ꝓpria & infernus iā nō erit: in quem enim ignis ille dęseuiet, nisi in volūtatem propriā? Bern. in serm.

Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras si uitia putas emortua, & non magis suppressa Velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus: subiugari potest, non exterminari. Idem sup. Canti.

Non est via ad regnum sine præmijs regni, nec sperare potest cęleste regnum, cui neque super propria regnare membra adhuc donatur. Idem.

Eusc. Emis. Sublimabunt nos si fuerint infra nos (affectus videlicet nostri) de nostris etiā vitijs scalam nobis facimus, si vitia ipsa calcamus. Eus. Emis. de Ascen. Domini hom.1.

Si quando terrę operarius & ruris cultor agrū suū seminibus præparat, nō sibi sufficere putat tudē campum vomere proscidisse, & assiduo aratro duras edomuisse glebas, ac sulcis frequētibus cōfecisse, sed insuper studet agrū illū infęcundis germinibus emūdare, noxijs euacuare ruderibus spinarum, stirpium fomites excussa radice conuellere, sciēs iertā sine purgatione mali germinis, boni feracē esse non posse, ad se dictum putans illud quod ad spiritalem agricolā pertinet, Nouate vobis noualia, & nolite serere super spinas: ita & nos qui Dei agricultura effecti sumus, qui spem fructū nostrorū non terræ credimus, sed in cęlo repositam habemus, non nobis sufficere putemus terram corporis nostri vigiliarum exercitijs edomare, vel ieiuniorum labore conficere: sed in primis mentē extirpatione vitiorum mundare conemur, circuncidere mores, excidere passiones, eradicare superbiam, plantare humilitatē, effodere iram, fundare patientiā, amputare inuidiam, inserere beneuolentiam, & huiuscemodi virtutibus agrum cordis, quasi qoibusdam bonæ frugis fęcundare seminibus. Idem ad monach. hom.8.

Hoc est profecto difficillimū regnādi genus exercere iuuenē in suis sensibus principatū. Rarum omnino bonum est, Dominum triumphare de moribus, & hoc consequi in florida ætate, ad quod uix creditur cana modestia peruenire. Cassiod. Cassio.

Christus verbū paternū solus est humanarū ægritudinū medicus, & sanctus ægrotæ animæ incātator, qui videlicet sopit omnes passiones nostras. Clem. Alex. Pędag. lib.1.cap.2. Clem. Alex.

Esto sicut rex in corde tuo sublimis, in humilitate residens, & risui iubens vade, & vadat: & dulci fletui veni, & ueniat: seruoque atque tyranno corpori, fac hoc, & faciat. Ioa. Clim. de luct. c.7. Clim.

Qui corpus uicit, is etiam naturam superauit: qui vero naturam superauit, is profecto supra naturam effectus est: porro is cui id contingit modicū quid minus quā Angeli habet vt nō dicam nihil. Idē Grad. 15.

Quēadmodū feras ipsas arte atque industria mitigamus & cicurimus, Chry.

ita etiam passiones nostras quæ sunt feris omnibus truculentiores mitigemus. Si enim arte reddimus mansuetum atque tractabilem, cur quæso iram & furorem quouis etiam leone sæuiorem sopire negligimus? Quam enim reperies excusationem, quem honestum colorem, cum hominem quodammodo facias de leone, tu tamē negligens leo efficiaris ex homine? Ná illi quidem donas aliquid habere supra naturam, tu uero nec naturales tibi affectus conseruas. Quæ vecordia est, cum naturalem ferarum crudelitatem in preternaturalem mansuetudinem conuertas, tuam vero mansuetudinem in cōtrarium naturę tuę furorem atque crudelitatem deducas? Extinguamus igitur hæc vitia. Neque enim possibile est nos vere viuere nisi hæc in nobis prius vitia moriantur: hæc nos necessario perimūt in futuro, si nos hic illa viuere patiamur. Quinimo & ante illam mortem hic exigunt a nobis horrenda supplicia suis nos crudelitatibus exagitantes. Itaque & dentes leonum, dentes carnm, imo etiā sæuiores. Nā leo quidem simulac fuerit saturatus, semesum cadauer cōtinuo relinquit: hæc vitia nunquā satiantur, nec ab anima nostra vnquā discedunt, captumque hominem Diabolo cōtinuo tradunt. Quorum certē tanta vis est, vt seruitutem quam Christo Paulus impendebat, sibi potius à suis captiuis exigant. Qui enim his cupiditatibus capti sunt, regnum & gehēnam contēnunt, dum modo vitijs suis obsequantur. Nequaquam igitur Paulo de se mirabilia prædicanti fidem adhibere dubitemus, qui tanto amore flagrauit, quādo diuites inueniuntur ita pecuniarum amore flagrantes, qui eadem ipsa faciūt, quæ propter Christum Paulus. Chrysost. super Matth. hom. 4. oper. per.

Naturam atque ingenium carnis nostræ quam abnegare, cuique bellum inferre iubemur, miris coloribus depingit Ioan. Climacus his verbis.

Quoniam autem more & modo meu hunc amicum (corpus videlicet) vinciēs dijudicē, nescio: prius. n. quā illū vinciam soluitur, & antequā dijudicē, cum illo in gratiam redeo: & antequā puniam flector. Quomodo illum vincā, quē vt amē, à natura suscepi? quomodo ab eo liberabor, cui in sæculum colligatus sum? quomodo mecum etiam surgentem destruam? quomodo incorruptibilem ostendā, qui naturam accepi corruptibilem? quid illi rōnabile persuadens dicam, qui per naturam mille rationibus ac persuasionibus nititur? Si enim ipsum ieiunio uinciam, rursus proximū iudicans trador: si & iudicare desistens hunc superem, elatus corde in eundē præcipitor: estq; cooperator & hostis adiutor atque aduersarius, auxiliator simul & insidiator. Si foueatur, oppugnat: si affligitur debilior fit: lasciuit per quietem, rursusque verbera & flagella non sustinet. Si illum contristem, periclitor: si feriam, per quem uirtutes acquiram non habeo. Quid sit circa me sacramenti, quæ nam sit meæ concretionis ratio: quomodo mihi & amicus sim & inimicus, quis uideat? quis intelligat? Dic tu mihi ò coniux mea, ò natura mea (neque enim ab alio quam abs te discere orabo) quomodo ex te inuulneratus maneam: quomo possum naturale periculum effugere? quando iam bellum aduersum te gerere Christo pollicitus sum? quomodo tuam tyrannidem superem, ex quo uim tibi inferre delegi? Illa uero aduersus seipsam (ut ita dixerim) respondens ita dicere videbitur. Non tibi id loquar quod ipse non nosti: sed quod simul ambo cognouimus. Et mox. Si meam tuamque profundam infirmitatem penitus noueris, meas uin-

xisti manus. Si gulæ concupiscentiam fregeris, meos obligasti pedes, ne gradi in anteriora possint: si obedientiæ collum submittas, à me disiunctus es: si possideas humilitatē, amputasti caput meum. Ioan. Clim. Grad. 15.

Clemēs. Optimæ sunt opes inopia cupiditatum.

Ouid. Fortior est, qui se, quàm qui fortissima vincit

Menia: nec virtus altius ire potest: Ouidius.

Philon. Sine sæuo animo non repurgantur vitia. Philon.

COLLE. Psal. 150 ¶ Laudare Dominum Propheta in tympano & psalterio præcipit. Membrana ex qua tympanū conficitur, ac omni prius humore exsiccari, & psalterij coreæ, non modo exsiccari, sed et retorqueri debēt, quò sonū edant. Sic ergo cū corda & corpora nostra ab omni humore noxio & carnis affectibus (quatenus liceat) exsiccata sunt tun demum tympanum Domini & psalterium suauissimum efficiuntur: tunc etiam puritatem illius sacri veli imitantur, quod ex bisso retorta texebatur. Cum desinunt Satrę fieri muliebria, tunc nascitur Isaac: ita cum carnis nostræ affectus deficere incipiunt, gaudium spirituale in nobis generatur.

Exod. 35 Gen. 18.

Duplicia nobis Deus contulit beneficia, & duplicia à nobis itē exigit obsequia. Quædam enim sine suo labore nobis contulit, quædā cum summo cruciatu atque labore. Ideoq; vt illi suo modo par pari referamus, duplicia illi obsequia debemus. Alia qui dē suauia, qualia sunt quædam deuotionis & pietatis opera: alia vero aspera & difficilia qualia sunt patientia & abnegationis studia.

Nisi naturales insititiæ arboris rami frequenter euellantur, insititij non coalescunt: illis quippe natura mater est, istis velut nouerca. Quare summa cura carnaliū affectuum mortificationi incumbere debet, quisquis spiritualium affectuum surculos in animam germinare velit.

Melior est patiens viro forti, & qui dn̄at aīo suo expugnatore vrbiu. Vere. n. plus quā imperiū vincit qui se ipsū vicit. Bis aūt vincere dicit qui se ipsū vicit in victoria. Causa aūt huius victorię, Dei amor est. Sic. n. de B. Paul. D. Hie. scribit, ꝙ amorē filiorū quos ī Bethleē profectura, deserebat, maiore ī Deū amore supabat. Vere. n. amor sui (q adeo, vehemēs & naturalis est) solo Dei amore superari pōt: hic. n. solus illo maiōr est: cęteri. n. sub eo sūt: frustrà ergo hunc amòrem sine Dei amore superare homo conatur. Prou. 16.

Post concupiscentias tuas ne eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animę tuæ cōcupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Eccl. 18. Cæterum aduersus cupiditatem, & perturbatos animę affectus orat Eccl. his verbis: Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à me. Aufer à me ventris concupiscētias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendat me: & animo irreuerēti & infrunito (hoc est effrenato & impudenti) ne tradas me. Recte dicitur, Ne tradas: videlicet tanquam tortori ac tyranno, qui me pro libidine sua, tanquam mancipio sibi tradito abutatur: quemadmodū illi de quibus Apostolus ait: tradidit eos Deus in passiones ignominiæ &c. Ad Rom. 1. Eccl. 23.

Beatus qui habitat cum muliere sensata, & qui in lingua sua non est lapsus, & qui non seruiuit indignis se. Indignis autem seruiuit, quisquis cupiditatum suarum seruus est: Hæ nanque rationali creaturæ indignæ sunt, cum sint brutorum propriæ. Eccl. 25.

Mortificationis est, vno ictu malorum omnium radicem ac seminarium abscindere. Radix enim omniū malorum est, affectibus & cupiditatibus carnis nostræ obtemperare,

Nazarei consecratio tribus potissimum in rebus constituta erat, primo vt à vino & omni re quæ inebriare posset, abstinerent. Secundo vt ne super matre quidē & patre suo mortuis contaminarentur. Tertio vt cæsariem nutrirent, & nouacula non ascenderet super caput eorum. Primis quidem legibus mortificatio & affectuum sedatio videtur designari. Inter omnes autem affectus valde acre & vehementes sunt, erga parētes amor, & in eorum mortibus luctus. Hoc autem maximo affectu interdicto, cæteri quoque interdicti esse censentur, vbi modum excesserint. Idem etiam intelligi per vini prohibitionē videtur: immoderati enim affectus sicut & vinum mentem auferunt, & inebriant. Sed per vinum voluptarij, per luctum vero turbulenti affectus designantur: à quibus omnibus immunis esse debet velut alterius natura alteriusque ordinis homo, qui ab humanis quodammodo exemptus, & Deo consecratus, in diuinæ naturæ consortium transijt. Per cæsariem autem siue capillos, qui à suprema & summa corporis parte procedunt
Psal. 3. (Diuus Hierony. super illo, Decaluauit Dominus verticem filiarum Sion) sanctas cogitationes quæ à suprema interni hominis nostri parte, uidelicet mente, oriuntur, intelligi ait. Quo admonemur præcipuum & continuum hominis Deo consecrati munus esse, diuinarum rerum contemplatione animum pascere. Duo igitur perfecti viri officia, nēpe mortificationis & orationis, his Nazareorum legibus insinuantur: in quibus tota fere spiritualis uitæ summa consistit.

Totam Christiani hominis vitam, si ad normam Euangelicæ perfectionis exigas, esse crucem, declarant illa
Cant. 5. Sponsę uerba. Manus meæ distillauere myrrham primam, & digiti mei pleni sunt myrrha probatissima. His n. uerbis designatur Euangelici viri uita in myrrha, hoc est, carnis mortificatione, & maceratione esse plenissimā. Manuum quippe nomine actiones nostras significari notissimum est. Porrò autem qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Itaque cùm in carne multæ sint sensuum fenestræ multaq; membra quæ seruierunt iniquitati ad iniquitatem: in anima uerò multæ cupiditates ac perturbationes, quę diuinæ legi aduersantur, omnibus his singulas cruces uir pius parare debet, ut carni hoc modo mortuus, spiritu ambulet, ac Deo uiuat. Quare necesse est ut manus, digitosque myrrha plenos habeat, quo tam multa membra quæ super terram sunt mortificare possit. Ad hoc ipsum conferunt & illa Sponsæ uerba, fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Vix alio nomine potuit conuenientius & uitam & doctrinam Domini Saluatoris designari. Si quis enim eius uitam ab initio usque ad finem & purissimum corpus eius, à capite ad calcem usq; collustret, quid aliud quam myrrham, hoc est, amaritudinem, laborem, ac dolorem inueniet? Vt meritò in persona eius dictum sit, Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea, exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus. In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Nec mirum si tā multa pertulit qui omnia peccata mundi in corpore suo portauit. Iam uerò si quis eius doctrinam diligentius contempletur, quid aliud in ea quàm myrrham, hoc est, mortificationem, abnegationem sui, crucem, luctum, famem, sitim, humilitatem, patientiam, paupertatem, nuditatem, & rerum omnium contēptum inueniet? Vnde Sponsa mirabilem eius pulchritudinem sigillatim describens, Labia, inquit, eius, lilia distillantia myrrham primam. Quibus uerbis

Gala. 5. Cant. 1. Psal. 87. Cant. 2.

verbis puritatem eius & doctrinę rationem inſinuauit: quæ tota, in carnis & cupiditatum omnium mortificatione ſita eſt. Det igitur operam fidelis anima, ut hunc faſciculum inter ubera ſua reponat. Quę quidem ubera, intellectus & affectus ſunt, ut hos Sponſi dolores, pio & ardenti affectu contempletur. Sic enim fiet, ut amore eius incenſa illum imitari, ac illi

Gala. 2. ſimilis fieri contendat: ut cum Apoſtolo dicere poſſit, Chriſto confixus ſum cruci. Et illud eiuſdem, Ego ſtig-

Gala 6. mata Domini mei in corpore meo porto. Huc etiam pertinet, quod in toto hoc Canticorum libro, quam ſæpiſſimè myrrhę nomen ſingillatim repetitur. Cum tamen aliarum uirtutum, ſub communi aromatum nomine uel pulueris pigmentarij, generatim mentio fiat. Vnde cum Sponſa Sponſum ad uiſendum hortum ſuum inuitaſſet dicens, Veniat dilectus meus in hortum ſuum &c. ille ubi quod exigebatur, impleuit, hæc uerba ſubiecit, Veni in hortum meũ

Cant. 5. ſoror mea Sponſa, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis. Veni autem, hoc loco, præteriti temporis eſt, non pręſentis imperatiui, ut Gręca & Hebraica lectio facilè oſtendit. Vides autem hic, myrrhę ſingillatim mentionem fieri, qua nimirum cœleſtis ille ſponſus maxime capitur: quod in ea potiſſimum totius euangelicę, hoc eſt, ſupernaturalis uitę ſpecimen maxime eluceat.

Mortificationis neceſſitas qua cupiditatum noſtrarum immoderantiam reſecamus (quę cordis circuncíſio in literis ſanctis appellatur) illis

Ioan. 15. Domini uerbis inſinuatur, Omnem palmitem qui fert fructum purgabit eum, ut fructum plus afferat. Quod quidem non ad tribulationes modò (quibus Deus piorum corda purgat) ſed ad mortificationis quoq; gratiam referendum eſt, qua ipſi prauas animę affectiones reſecare ſtudent. Hoc autem ſingulare diuinę gratię opus eſſe declarant uerba illa Cãt. Tempus Cant. 2.

putationis aduenit. Cum enim ibidẽ ſub uerni temporis metaphora, euangelicę gratię tempus atque uirtutes deſcriberet, hanc inter eas pręcipuè enumerat, quę ad euangelicę uitę perfectionem maxime pertinet.

Quam frequenter in lib. Cant. Cant. 4.

myrrhę & thuris mentio fit? certe Eccleſia ipſa, quod ad piorum cętum attinet, mons myrrhę & collis thuris appellatur. Ibo, inquit, mihi ad mõtem myrrhę, & collem thuris. Mirrha autem mortificationem, thure uerò orationem ſignificari notiſſimum eſt. Harum autem precipuè uirtutũ inter omnes alias mentio fit: quia cũ ſpiritualis uitę ſcopus ſit ſecundum meliorem noſtri partem, nempe ſpiritum, Angelorum more uiuere, & cœleſtia ſemper meditari, hoc officiũ oratio ideſt mentis eleuatio exequitur. Cęterum quia cupiditatis noſtrę, & mollis carnis educatio atque indulgentia nos in hoc ſpirituali ſtudio magnopere remorantur, & aſcenſum impediunt, ideo mortificatio orationi comes adhibetur, quę omnia hęc impedimenta amoueat, & abſcindat, carnem ipſam crucifigens cum uitijs & concupiſcentijs. Sicut enim concupiſcendi facultati natura, comitem iraſcendi uim dedit, quę uiam concupiſcentiæ ſternit, & impedimenta quę cupidis obſiſtunt, procul ablegat: ita orationis ſtudio, uelut ſoror & comes, mortificatio data eſt: quę illi facilem & expeditam uiam in cœlum parat. Qua qui carent, ubi primum orare & mente in cœlum cõſcendere nituntur, in ipſo nixu & conatu ſuo curarum agminibus impediti, ad ima quodammodo inuiti ſępe & reluctantes deijciuntur: quia ſine ſcalis aut adminiculis ſublimia petere uoluerunt, Scala autem ad ſuperna tendens, carnis mortificatio & cõtemptus terrenorum eſt.

Inter

Cant.6. Inter cæteras sponsæ laudes hæc etiam numeratur, quod labia eius sint tanquam vitta coccinea. Hic autem sanguineus color, tum patientiç virtutem, tum charitatis ardorem significare videtur. Vt per hoc intelligam⁹, omnes siue piorum, siue prædicatorum sermones in Christiana charitate & laborum perpessione versari debere.

Nihil ita mortificationis studium iuuat, atque deuota & sedula meditatio doctrinę & vitę Domini Saluatoris. Hoc autem sponsa in Cant. insinuat cū ait, Mandragorę in portis nostris dederūt odorē suum. Mandragoras quidam herbas esse, quę fęcūditatem mulieribus tribuant, arbitrati sunt: atque hoc nomine illas Rachelem tantopere expetiuisse aiunt. Quorū tamen sententiam Aug. cōtra Faust. li.22. cap.56. refellit: dicens, Mādragoras poma quædam esse, quę ipse viderit, pulchra quidem, & saue olentia: gustui tamen parum sapida. His autem pomis doctrinā & vitam Domini Saluatoris (cuius suauissimus odor Apostolorum prædicatione per totū mundum diffusus est) significare aiūt. Quæ quidē dum prędicatur, pulchra & suauis est, acerba tñ & insipida cū comeditur, hoc est, cum ad opus trahitur. Plinius verò naturalis historiæ lib.25. cap.3. ait, mādragorarū odorē valde soporiferum esse: succū vero earum tantum grauediuem inducere, vt neque punctiones neque sectiones sentiant, qui hunc succum largius biberint: interdum etiam moriantur. Hoc autem spiritualiter in anima efficit pia & sedula doctrinæ vitę Domini Saluatoris meditatio: quę vim quādam soporiferā habet: quæ in Domino dulciter obdormire & requiescere facit: illo videlicet somno, quo spōsa in Cant. dormiens excitari prohibetur, quo nimirū consopita, cū Propheta dicat, In pace in idipsum dormiam & requiescam. Si vero largius quis succum ebibat horum pomorū, hoc est, toto se affectu huic sanctę meditationi dedat, is iam neque punctu ras, neq; sectiones sentiet; hoc est, nullis huius mundi aduersitatibus exagitatus perturbabitur, & à somno suo excitabitur, insensibilis pene aduersus omnia mundi tela factus: In quo quidē statu Apostolus se esse testatur, cum ait, Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. In quo etiam illi erant de quibus idem ait, Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis: cogitantes vos habere meliorem & permanentem substantiam. Et illi etiam de quibus ait, Notum autem vobis facimus fratres gratiam Dei quæ data est in Ecclesijs Macedoniæ: quoniam in multo experimento tribulationis, abundantia gaudij ipsorum fuit &c. Sic etiam Apostoli ibant gaudentes à cōspectu concilij &c. Hinc etiam Laurentius dum in craticula assaretur, ad impijssimum tyrannum ait, Carbones tui mihi refrigerium præstant. Martyrū quoque vna hęc vox erat, Vre, seca, punge, stimula, assa, versa, & reuersa. Horum.n. pomorum larg⁹ succus omnes carnis affectus & sensus sopiens, in Deum quodammodo hominē trāsmittit. De beato quoq; Bernardo scriptū est quod initio couersionis suę adeo tot⁹ i spiritu absorptus erat, vt pene nullis vt hō sensibus vteretur. Qua de re mira in eius vita leguntur.

Cant.7. Auguft. Psal.4. Gala.7. Heb.10. 2.Cor.8 Acto.5.

Cum desierāt Sarę fieri muliebria, concepit Isaac: vt intelligam⁹ spiritualegaudium & cordis iubilum (cui⁹ typum gerit Isaac, qui risus interpretatur) tunc pręcipue in aīa oriri, cū in nobis carnales affect⁹ & studia cessarūt. Quādiu.n. carnis affectus & terrenorum amor in nobis viget, spiritus ad cęlestia aussergere minus pōt. Sic etiā cū moritur Rachel, nascit Beniamī. Ille videlicet de quo scriptū est, Beniamī amātissimus Domini, habitabit cōfidenter in eo, & iter humeros illi⁹ requiescet.

Gen.18. Gen.35.

Nemo

Nemo repente fit summus: ideoq; nemo discrucietur, cū prauas adhuc maiorum radices abscindere non potest, modo illis non succumbat: quæ res frequenter ita pios homines angit

Rom.7. ut cum Apostolo clamare compellantur, Infœlix ego homo: quis me liberabit d.c.m.h? Itaque consolatur quodammodo nos Spiritus sanctus (vt quidam ex sanctis patribus interpretatur) qui hoc in veteri lege sanxit, ne in eadem die mater cum filijs immo-

Leui.22 laretur. Quę quidem lex, quamuis ad pietatem & misericordiam homines assuefaciat tñ hoc etiã designat fieri & cōi lege nō posse, vt eodē tpe & cupiditate (quę delictorū oīum materest) & delicta omnia simul vites. Vnde leprosi iam mundati, pili abradi, non euelli radicitus iubentur: quoniam

Leu.14. propagines malorum abscindi possunt; radices verò non item. Quamobrem iure reprehunduntur, qui quāuis piorum hominum offensione, aut cuiusuis affectus intemperantia grauiter offenduntur, cum fieri non possit, vt omnis prorsus cupiditas cū tota propagine filiorum repente euellatur. Non enim anno vno sed paulatim consequentibus annis Dominꝰ

Deut.7. praua Cananæorum germina ex terea filijs Israel promissa deleuit: ne uidelicet bestiæ aduersus eos crescerēt. Crescerēt em̄ mala superbię & inanis gloriæ germina, si nullos intra se hostes homo experiretur: qui illum infirmitatis suæ quotidie admonerent.

Nemo animum despondeat, aut immodico se mœrore contrahat, tum vehementes cupiditatum motus intra se insurgere sentit, dum illis tamen ope Domini adiutus non con-

1.Reg.6. sentit, nec ob eas de via deducitur. Vaccæ illæ quæ arcam Domini è regione Philistinorum in terram Hebræorum deducebant, in directum gradiebantur, nec de via paululum declinabant, quamuis vitulorum suorum desiderio sauciæ, mugitibus aera complerent. Nos igitur cursum nostrum, licet caro submurmuret & frendeat, constanter & fortiter teneamus. Quisquis enim sic graditur, Deū intra se ductorem sequitur.

Inter amorem sui & propriam voluntatem, nihil est discriminis: nisi quod propria voluntas apertius quædam comprehendit quæ non tam aperte amoris proprij nomine significantur. Amor enim sui opes, honores, & voluptates præcipue concupiscit. Hæc autem ipsa & propria voluntas appetit, & præter hæc etiam immodico amore curiositatis disciplinarumque sæcularium, cæterarūque rerum similium cupiditate feruet: quarum immoderato amore a rerum diuinarum studio reuocatur. Propter hoc enim ad tribunal Christi vapulauit Hieronymus, quoniam &c. ¶ Vide vero gradus malitiæ propriæ uoluntatis. Primo enim subtrahit semetipsam dominatui autoris sui, dum se ipsam contra eius imperium statuere uult. Sed addit adhuc, quod quātum in ipsa est, Deum tollit uoluntas propria. Omnino enim uellet Deum peccata sua aut uindicare non posse, aut nolle, aut nescire. Quid aūt est hoc aliud, quā uelle Deū non esse? Crudelis planè & execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiā, sapientiam euertere uult. Hæc est crudelis bestia fera pessima, rapacissima lupa, & leena sæuissima.

Multi cum ad bonorum operum studium ab alijs excitantur, responde re solent, Pauper sum, non habeo unde alijs benefacere ualeam. His respondendum est, maximam Christianæ vitæ partem non minus in non faciendo, quàm in faciendo positam esse. Cohibere namque omnes affectus, & cupiditates suas, & sub iugum mittere (hoc est non obsequi illis, neque facere quæ à nobis importuno impetu flagitat) linguę quoque licentiam,

licentiam, atque oculorum siue curiositatem, siue lasciuiam comprimere, vt non quodcunque videmus, concupiscamus, maxima Christianæ philosophię portio est. His enim gradibus ad charitatis fastigium (in quo Christianæ vitæ summa posita est) peruenitur, Charitas autem per se adeo difficilis non est, vt omni gaudio & suauitate refertissima sit: ascensus tamen ad charitatem, qui est, immodicũ sui amore ab anima pellere, hoc vere difficile est: quoniam hic affectus adeò visceribus nostris infixus est, vt, quẽadmodum homo quidã spiritu Dei plenus dixit, Si fieri posset, vt in torculari aliquo totus homo expressus, hunc à se amorem excutere vellet, ex omnibus eius neruis, venis, ossibus, medullis, vix quidquam aliud, quàm hic sui amor exprimeretur, qui tamen cum immodicus est, malorum omnium seminarium existit. Vnde fit, vt cum maximè gloriosum sit immoderatos animæ motus subegisse, gloriosissima inter omnes victoria sit hunc amorem superasse, qui inter omnes animæ motus potentissimus est, vt pote à quo omnes alij oriuntur.

Tonsores, barbæ pilos primum calida aqua molliunt: deinde nouacula facile abscindunt. Ad hũc modũ vir pius calore deuotionis mentem emollire debet, ea verò emollita, mortificationis nouacula noxios ab anima sua affectus & cupiditates facile abscindet.

Qui cum orationis studio diligenter insistant, mortificationis tamen laborem detrectant, ad quam spiritualia exercitia ordinantur, Theologis quibusdam similes sunt, qui cum omnes liberales artes didicerint, quo se ipsos ad sacrarum literarum studia idoneos reddant in via tamen remorati, & quò tendebant obliti, vix eas attingunt.

3. Reg. 18. Diuinæ gratiæ admiranda virtus & potentia appositissimè in Eliæ sacrificio adumbrata est. cecidit namque ignis à Domino, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque & aquam quæ erat in aquæductu, lambens Per hoc autem carnis cupiditatumque nostrarũ mortificatio designatur: quod quidem maximum esse fidei nostræ argumentum, declarat id quod protinus subditur. Quod cum vidisset populus, cecidit in faciem suam, & ait, Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. Quisquis igitur hoc diuini spiritus igne cupiditates suas absumpsit, magnum intra se fidei suæ argumentum habet.

Rachel enixum filium appellauit Benoni, id est, filium doloris mei, Pr vero appellauit Beniamin, id est dexterę filium. Quem ergo caro filium doloris appellat, hunc spiritus dexteræ filium nominat: id enim maximè arduum est, idque spiritum potissimum commendat, quod caro cum dolore parit. Gen. 35.

Fecit nos Dominus Iesus reges & sacerdotes: quia & gratiam ad orandum, & vim ad regendos moderandosq; affectus per spiritum suum cõtulit: in quibus penè tota christiana philosophia sita est. Propter quod sancti patres tantopere nobis orationis & mortificationis studium commendant. Illud enim ad sacerdotis, hoc ad regis officium pertinet. Hæc autẽ duo nobis thus & mirrha designant: quorum frequens in Canticis mentio fit.

Libertas Seruitus.

IGnorat mens gratiam libertatis, quam ligat seruitus timoris. Greg. in Past. Grego.

Quia homo iniquam suggestionẽ antiqui hostis libenter suscipit, violenter se postmodum eius tentationibus deuictus tradit. Vnde in paradyso

diso blāde ei loquitur statim, at nunc etiam renitentem trahit, & delectationibus deuictū penè interficit. Greg gor.in Mor.lib.16.cap.9.

Esai.10. Petra,idest Christ° fundebat riuos olei: Rursum Isa. Cōputrescet iugum à facie olei:nempe quia dum à Spiritus sancti gratia vngimur, à captiuitatis uostræ iugo liberamur. Greg.20 Mor.cap.13.

Ioseph cum esset captiuus cōtra dominantem nequitiā,etiam seruus fuit liber.Greg.Mor.27.

Greg super illo. Quis dimisit onagrum liberum? & vincula eius quis

Iob.30. Gregor. super illo. Quis dimisit onagrum liberum? & vincula eius quis soluit?cui dedi in solitudine domum,& tabernacula eius in terra salsuginis,sic ait:Quis dimisit onagrum liberum, sub audis nisi ego? Onager qui in solitudine commoratur, non incongruè vitam eorum significat, qui remoti à turbis secularibus conuersantur. Qui aptè etiam liber dicitur,quia magna est seruitus secularium negociorum, quibus mens atteritur vehementer, quamuis in eis sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere,est in mundo iam nihil concupiscere. Quasi enim quodam iugo seruitutis premunt prospera dum appetuntur,premunt aduersa dum formidantur. At si quis semel à dominatione desideriorum temporalium colla mentis excusserit,quadam iam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo desiderio fœlicitatis afficitur,nullo aduersitatis terrore coarctatur.Hoc graue seruitutis iugum Domin° vidit secularium ceruicibus impressum,cum diceret, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,& ego reficiā vos. Tollite iugum meum super vos &c. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Asperum quippe iugum & duræ (sicut diximus) seruitutis pondus est, subesse temporalibus, ambire terrena,retinere labentia,velle stare in non stentibus, appetere quidem transeuntia,sed cum transeuntibus nolle transire.Liber ergo dimittitur ,qui calcatis terrenis desiderijs, ab appetitione rerum temporalium securitate mentis exoneratur.Et uincula eius quis soluit?subaudis nisi ego. Soluuntur ergo vniuscuiusque vincula,dum diuino adiutorio interna desideriorum carnalium retinacula disrumpuntur. Soluit itaque Deus onagri vincula, quando ab electi vniuscuiusque animo,infimarum cogitationum nodos rumpit, & propicius dissipat omne quod ill ectam mentem ligabat. Sequitur. Cui dedi in solitudine domum,& tabernacula eius in terra salsuginis. Hoc loco debemus intelligere solitudinem cordis. Itaque bene conuersantibus,primum solitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premant,vt ebullientes ab infimis curas cordis, per superni gratiam restringant amoris,omnesque motus importune se offerentium leuium cogitationum,quasi quasdam circumuolantes muscas,ab oculis mētis abigant manu grauitatis,& quoddam sibi cum Domino intra se secretum quærant, vbi cum illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc secreto cordis alias dictum est. Factum est silentium in cœlo quasi dimidia hora. Apoc.8 Cœlum quippe Ecclesia vocatur electorum: quæ ad æterna & sublimia,dum per subleuationem cōtemplationis intendit,surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit atque intra se Deo quoddam silentium facit. Quod quidem silentium contemplationis, quia in hac vita nō potest esse perfectum, factum dimidia hora dicitur. Nolente quippe animo dum cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt,etiam sublimibus intendentem, rursum ad respi-

ciendia

ciendà terrena, cordis oculum violenter trahunt. Vnde scriptum est, Corpus quod corrumpitur aggrauat animam &c. Deinde & tabernacula eius in terra salsuginis. Salsugo accendere sitim solet. Et quia sancti viri quamdiu in huius vitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriam desiderij sui quotidianis ęstibus accendunt, in terra salsuginis tabernacula habere perhibentur. Incessanter quippe accedunt, vt sitiant: sitiunt, vt satientur: sicut scriptum est: Beati qui esuriũt & sitiunt iustitiam, qm̃ ipsi saturabuntur. Moral. lib. 30.

Sapiē. 9. Iob. 39.

August. Libera seruitus est apud Dñm, libera seruitus, vbi non necessitas sed charitas seruit. Vos, inquit, in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis, sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Aug. super Psal. 99.

Quē delectat vera libertas ab amore mutabilium rerum liber esse appetat: & quem regnare delectat, vni omnium regnatori Deo funditus adhęreat. Idem de ver. relig.

Bonus etiam si seruit, liber est: malus autem & si regnat, seruus est: neque est vnius hominis sed (quod grauius est) tot dominorum quot vitiorum. Idem lib. 4. de ciui. Dei.

Vis vt seruiat caro tua animæ tuę? Deo seruiat anima tua: debes regi, vt possis regere. Idem super Ioannē.

Hieron. Est sapiēti seruire libertas: ex quo colligitur quod stulto imperare seruitus est: & (quod peius est) cũ paucioribus pręsit, pluribus Dominis & grauioribus seruit. Seruit. n. proprijs passionibus, seruit suis cupiditatibus: quarum dñatio nec nocte nec die fugari potest: q̃a intra se dños habet, intra se seruitium patitur intolerabile. Hiero. in epist. ad Simplicia.

Ambro. Non natura seruum facit, sed insipientia: nec manumissio liberum, sed disciplina. Ambro. in epist.

Ille in quauis conditione seruitij liber est, qui amore non capitur: auaritiæ vinculis non tenetur, metu criminis non alligatur: qui securus expectat pręsentia, quem non terrent futura. Idem de Ioseph.

Seruit quicunque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, uel indignatione exasperatur, vel męrore deijcitur, seruilis enim est omnis passio. Idem de Iacob & vita beata. lib. 2.

A quo quis vincitur (sicut & Apostolus testatur) eius & seruus est: iste obtemperat iniustitiæ, ille iræ, iste superbiæ, ille ęquitiæ, iste malitiæ, ille iracundiæ. Nescio qũo se inter hæc ingenuum dicere audeat, quem tot domini in partes suas distrahunt. Quid prodest, quod liber est in natura, qui seruus est in conscientia? Videmus nos extrinsecus generis claritate sublimes, intrinsecus mentis infirmitate degeneres: innocentium dominos, & criminũ seruos. Eus. Emiss. hom. 3 de Pascha. Euseb. Emiss.

Fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Hoc petit, quia qui penes extraneum seruam senserat libertatem penes patrem credit sibi futuram liberam seruitutem. In serm. de filio prodigo. Petr. Chryso. Luc. 15.

Si conditionem seruilem euadere velis, seruitutem ipse tibi deponas: fies autem liber, si ab affectibus solutus. Epictetus. Epictet.

Omnes deteriores sumus licentia. Terent.

Regium est ita uiuere, ut non modo homini, sed ne cupiditati quidē seruias: cōtemnere omnes libidines, non auri, non argenti, non cæterarũ rerum indigere: populi vtilitati magis consulere, quam uoluntati: nemini credere, multis obsistere. Cicero pro Silla. Cicero.

Libertas est potestas uiuendi ut uelis. Is uiuit ut uult, qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui uiuendi uia considerata atque prouisa est: qui

ne legibus quidem propter metum paret, sed eas sequitur atque colit. Idem Parado. pen.

Qui proprie liberi sint, vide apud eundem ibidem.

COLLE. ¶Ego autem carnalis sum. v. s. p. Hoc
Rom. 7. est, sub tyranni de carnis & appetitus
Ibidem. de quo infra sentio aliam legem in legem in membris meis captiuan-
Prou. 7. tem me &c. Hoc dicitur propter magnam vim cupiditatum nostrarum quæ nos vehementer adigunt ad peccandum. Hanc quidem miseriam, Salomon non tacuit, cum de meretrice loquens ait. Irretiuit illum multis sermonibus. q. Et statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, vide qua lętitia quo tripudio properent impij ad peccatum, & tamen ignorat, quòd ad vincula stultus trahatur, quasi si auis festinet ad laqueum. Vides ergo hoc in loco & vincula, & captiuitatem, & laqueum: Quod si adhuc hæres, nitere hunc à te amoris laqueum abscindere, & tunc vires huius tyranni experieris.

Veram animi libertatem, qua homo terrenæ cupiditatis vinculis solutus liber ad cœlestia conscendit esse maximum Dei donum declarat
Leui. 26. idem Leuit. 26. cum ait, Ego Dominus Deus vester qui eduxi vos de terra Aegyptiorum ne seruiretis eis, & qui confregi catenas ceruicum vestrarum, vt incederetis recti. Non sic autem incedebat mulier illa quæ decem & octo annis à Dęmone obsessa adeò curua ingrediebatur, vt cœlum suspicere non posset. De hac autem libertate Dominus in Euangelio latè Ioan. 8.
disserit, cum ait, si vos manseritis in sermone meo. v. d. m. e. & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.

Vbi spiritus Domini (ait Aposto- 2. Cor. 3.
lus) ibi libertas, Quomodo, inquit Origenes, inuenire poterimus hanc spiritualem libertatem, rem omnium pretiosissimam, & à perpaucis mortalibus habitam, qui seruimus sæculo, qui seruimus pecuniæ, qui seruimus desiderijs carnis? Ego me ipsum corripio, me ipsum iudico, ego meas culpas arguo, viderint qui audiunt, quid de semetipsis sentiant. Ego interim dico quòd donec alicui horum deseruio, non sum conuersus ad Dominum, nec vllam consequutus sum libertatem, donec talia me negotia & solicitudines stringunt. Illius à quo stringor negotij & solicitudinis seruus sum. Scio enim scriptum esse, quia vnusquisq; à quo vincitur, huic & seruus additur. Etiam si me amor pecunię non superet, laudis tamen cupidus sum, & gloriam sector humanam, sic de hominum vultibus, & sermonibus pendeo, quid de me ille sentiat, quomodo ille me habeat, ne illi displiceam, si alteri placeam. Donec requiro ista, seruus horum sum. Sed quis mihi dabit hanc manumissionē? Quis me ab hac seruitute turpissima liberabit? Nisi ille q dixit, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis.

TERTIA CLASSIS

IN QVA DE BEATITVDINIBVS & donis & sacramentis aliquod deque quatuor nouissimis: & quibusdam alijs agitur.

Beati pauperes spiritu.

PAVPERTAS, inopia mentis est: non in quãtitate possessionis: nam cui cum paupertate bene conuenit, diues est. Gregor. super Ezech.hom.6.

Sancti præsentis vitæ copiam putant inopiam. Nihil enim extra Deũ sufficit menti, quæ ipsum veraciter quærit: & plerumque ipsa abundantia fit eis vehementer onerosa, nempe quia festinantes ad patriam, coguntur multa portare. Gregor. 22. Mor. cap. 3.

August. Hi sunt pauperes spiritu, qui quando faciunt aliquod bonum Deum laudant: quando aliquid mali se accusant. Aug. de verbis Domini.

Hiero. Quid ante paucos des in Nitria gestum sit referam. Quidam ex fratribus parcior magis quam auarior, centum solidos quos lina texẽdo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium (nã eo loco circiter millia diuisis cellulis habitabant) quid facto super tam graui flagitio opus esset. Cumq; sua cuiq; ferretur sententia, tandem consilio summorum inter eos patrum, Sancto in eis loquente spiritu, decreuerunt infodiendos esse cum eodem. Tantusque ex hac re terror per totam Aegyptum inuasit, vt vnum solidum reliquisse sit criminis. Hiero. ad Eustoch.

Non paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Bernar. Bernar.

Beatus qui post illa non abijt quæ possessa onerant: amata inquinant, amissa cruciant, an non satius cum honore ea spernis, quæ cum dolore dolore perdis? Idem in Epist.

Quod martyriũ grauius est quam inter epulas esurire, inter vestes multas pretiosas algere, paupertate premi inter diuitias quas offert mũdus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster appetitus? Propterea pauperibus pariter & martyribus regnũ cęlorum promittitur, quia paupertate quidem emitur: sed in passione pro Christo absq; dilatione percipitur. Idem in sermone.

Paupertatem ęquo aĩo ferre, virtus patientiæ est. Sponte appetere, sapientiæ laus est. Sunt qui pauperes esse volunt eo tamen pacto vt nihil eis desit: & sic diligunt paupertatem vt nullam patiantur inopiam. Sunt & alij mites, sed quandiu nihil dicitur vel agitur nisi pro eorum arbitrio. Sed quã longe sunt à patientia apparet, si leuis oriatur occasio. Ibid. Hugo.

Paupertatis tres sunt species. Sunt enim quidam qui reb. temporalibus egent, sed inuiti: & hęc vocari egestas solet: egent.n. rebus & egent bona voluntate, qua nihil ditius esse potest. Sunt alij qui rebus abundant: sunt autem pauperes spiritu: & hęc est aurea pauuertas: quia licet affluant diuitię, corda tñ nolunt apponere. Tertia est mediocritas; quã Philosophi vocant

frugalitatem: quæ est uoluntaria. Hugo de Clauſ. animæ lib. 1. c. 9.

Caſſia. Nihil proderit pecunias nō habere, ſi uoluntas fuerit in nobis poſſidendi. Miſerabile autem eſt paupertatis ac nuditatis æſtus toleraſſe: fructus uero earum prauæ voluntatis uitio perdidiſſe. Ioan. Caſſianus lib. 7. de inſtitu. monach.

Clemēs. Nemo eſt qui non habeat quod dimittat. Vniuerſis renuntiauit facultatibus mundi, quicunque affectum poſſidendi eas, radicitus amputauit. Idem cap. 27.

Nolite ſoliciti eſſe &c. Præparat nos ut accincti & expediti ad æternitatem parati ſimus, docens unumquemq; noſtrum eſſe penu ſui ipſius: quibus in diem ſatis ſit uictum quærere. Clem. Alex. Pedag. lib. 1. c. 12.

Ioā. Cli. Nuditas rerum omnium curarum eſt depoſitio, ſecuritas uitæ, uiator omnibus impedimentis liber, mœroris alienatio, mandatorū fides. Nudus monachus mūdi totius eſt Dn̄s. Deo enim curam ſui credidit, & per fidem omnes poſſidet ſeruos: non dicet homini neceſſitatem ſuam, ſed quæ afferuntur, quaſi de manu Domini ſuſcipiet. Ioan. Clim. Grad. 6.

Vir nudus puriſſimam orationem emittit: qui uero cupidus eſt materię imagines in oratione uerſat. Idē, ibi.

Philon. Virtutis ſtudioſus paucis indiget, in confinio mortalis & immortalis naturę ſitus: indigentia quidem laborans propter mortale corpus: non multis autem indigens, propter animum immortalitatis cupidum. Philon.

Idem. Exerceri oportet ut paucis egeamus: hoc enim Deo proximos reddit, contrarium ab eodem remotiſſimos. Idem.

Ariſti. Ariſtides ille iuſtus, cum diues quidam paupertatem ei objiceret, dixit: Mihi quidem nihil adferet mali paupertas, tibi uero diuitiæ non paucas perturbationes.

Debemus nos aſſuefacere vt ex paucis viuamus, nequid pecuniæ gratia turpe diſcamus. Clitar.

Socrates interroganti quis uideretur ſibi ditiſſimus, reſpondit: Qui pauciſſimis contentus eſt. In frugalitate enim ſibi ſufficiente exiſtunt diuitiæ naturæ. Socrates. Socrat.

Gratias ago beatæ naturæ, quod quæ neceſſaria ſunt, fecit parabilia: difficilia autē paratu non neceſſaria. Epicur.

Quod nimium eſt fugito, paruo gaudere memento. Cato.

Tuta mage eſt puppis modico quæ flumine fertur.

Quis diues? Qui nihil cupit. Quis pauper? Auarus. Bias.

Satis diuitiarum eſt nihil amplius uelle. Quintil.

Durus fames magiſter, multa perdocet.

Aegeſtas ſępe animum ad conſilia mala deflectit ac traducit. Ex diuerſis.

Inopia & generoſos facit ignobiles.

Paupertas amicis ſpoliat.

Paupertas exercitat artes.

Pauperiē faciūt ędificia & cōuiuia.

Paupertas nec illos amicos habet quos natura coniunxit.

Parum ualent egentium ſentētiæ.

Paupertas ingenioſa eſt.

Cū Socrati rex Perſarū magnā pecuniam tentans eius aīum in proditionem dirigeret, admitti legatos iuſſit. Cum fortè olera comederet. Audite (inquit) hoc prandium proditorem facit? Valer. Max. lib. 7. Valer. Max.

Cū ad Xenocratē legati ab Alexandro quinquaginta ei talēta attuliſſēt, adduxit legatos ad cęnam in Academiam: hic tm̄ appoſuit qd ſatis eſſet, nullo apparatu. Cum poſtridie rogarent eū, cui numerare iuberet, Quid uos heſterna (inquit) cęnula nō intellexiſtis me pecunia non egere? quos cum triſtiores uideret, triginta minas accepit, ne aſpernari Regis liberalitatem uideretur. Cicero 5. Tuſcul.

Beati

Beati qui lugent.

Gregor. SI qua est pręsentis tempori, ita est agenda lætitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Greg. in ho.

Quatuor sunt qualitates quibus iusti viri anima cumpunctione vehementer afficitur: cum aut malorum suorũ reminiscitur, considerans vbi fuit: aut iudiciorũ Dei sententiã metuens, & secũ quærens considerat, vbi erit: aut cum mala vitæ præsentis attendens, considerat vbi est: aut cum bona supernæ patrię contemplatur, quæ quia nec dum aspicitur, lugens conspicit, vbi non est. Greg. Mor. lib. 23. cap. 21.

Luctu suo anima pascitur, cum ad cœlum flendo subleuatur: pascitur autem, quia vis amoris per lachrymas emanat. Gregor. in Mor. lib. 5. cap. 14.

Aliena plangentes sæpe plus nobis subuenimus: quia apud Deum perfecte diluit propria, qui pure plangit aliena. Greg. 20. Mor. c. 28.

Perfecti tanto sciunt de alienis dãnis ingemiscere, quanto iam edocti sunt nõ dolere de suis. Greg: 22. Mor. cap. 23.

Plagę affligentes cruciant, lamẽta reficiunt, dum affligunt: per illas in afflictone mętor, per hęc in mœrore lętitia. Greg. 23. Mor c. 21.

Aliquando seruis suis Domin⁹ loquitur, cũ eos intrinsecus per cõpunctionẽ prouehit, aliquãdo cum eos ne extollãtur premit. In illa persuadetur animę vt proficiat, in ista reprimitur, quę profecit: in illa discit quod appetat, in ista quod metuat. Gregor. 28. Mor. c. 2.

Greg. super illud Ezech. 3. Abij amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum cõfortans me, sic ait: Mentẽ quam Spiritus sanctus replet amaritudine tẽporaliũ, delectatione ęternorum cõmouet. Dulce enim est esse in rebus humanis, sed ei qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quãto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. At siquis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cœlestium præmiorũ, qui illi hymnidici angelorum chori, quæ incomprehensibilis visio sanctæ Trinitatis: huic quanto illud dulce sit quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur omne quod foris sustinet. Rixatur secum de his quæ male egisse se recolit, & sibi metipsi displicet, cum ei ille placere iam cœperit, qui omnia creauit. Reprehendit se de cogitationibus, insequitur de verbis, & punit flendo de factis. Supernis inhiat, terrena iam omnia per mentis despectum calcat. Et quãdiu illud quod desiderat adhuc per speciẽ non habet, flere dulce habet, seseque continuis lamentis affligere. Et quia nec dum se esse in patria ad quã creatus est, videt, in huius vitæ exilio nihil ei plus quàm sua amaritudo placet. Dedignatur itaque subiacere temporalibus, & ardenter suspirat æternis. Vnde recte quoque per Salomonem dicitur: Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, & qui apponit scientiã, appon & dolorem. Homil. 10 super Ezech.

Solum confugium, & vnica spes miserorum, cui nũquam sine spe misericordię supplicatur, pręsta mihi hanc gratiam propter te, & propter nomẽ sanctum tuũ: vt quotiẽs de te cogito, de te loquor, de te scribo, de te lego, de te confero: quotiens tui reminiscor, tibi assisto, laudes, preces, & sacrificium offero, totiens obortis lachrymis in conspectu tuo copiosè, & dulciter fleã: ita vt efficiantur mihi lachrimæ meæ panes die ac nocte. Rogo te bone Iesu per illas pretiossimas lachrymas tuas, & per omnes miserationes tuas, quibus miserabiliter nobis perditis subuenire dignatus es,

da mihi gratiã lachrymarum, q̃ multum desiderat & appetit aĩa mea: qa sidono tuo nõ possum habere eã: sed p Spiritum sãctum tuum, qui dura cor da peccatorum mollit, & ad fletum compugnit. Augustin. In Medita.

Hieron. Si qua est præsentis temporis lætitia, ita est agenda ut nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Hieron.

Ambr. Lachrymas Petri lego, satisfactionem non lego. Sed quod defendi nõ potest, ablui potest. Lauant lachrymæ delictum, quod voce pudor est dicere vel confiteri. Lachrymę veniam non postulant, sed merentur. Ambros. super Luc. lib. 9.

Isidor. Semper conscientia serui Dei humilis debet esse & tristis: vt scillicet per humilitatem non superbiat & per humilem mœrorem cor ad lasciuiam non dissoluat. Isidorus de sum. bon.

Irriguum superius accipit anima cum se se in lachrymis cœlestis regni desiderio affligit. Idem,

Clim. Maior atque potẽtior baptismate post baptisma (& si audax dictu id uideatur) fons lachrymarum est. Illud enim pręcedentia nostra delicta purgauit, istud vero posteriora. Atque illud quidẽ omnes ab infantia, acceptũ inquinauimus, per hoc autem & illud repurgam⁹, quod nisi diuino munere datum esset hominibus, rarissimi quidẽ qui saluarentur inueniri po tuissent. Mętitia & gemitus ad Domi num clament: timoris autẽ la chrymę legatione funguntur. Porrò illę quas sancta charitatis fundit, susceptas atq; exauditas esse preces nostras indicant nobis. Sicut humilitati nihil ęquè cõgruit, vt luctus: ita nihil ei sic reluctatur, vt risus. Climac. de luct. capit. 7.

Is qui modo luget, modo delitijs & risu solui deprehẽdit, ei similis est, qui canẽ voluptatis cũ pane lapidat: qui hunc quidẽ pͤsequi actu videt, re autẽ sibi assidere hortatur. Idem ibidem.

Sicut in cæteris omnibus ita in lachrymis quoq; iudex noster optimus atque æquissimus naturæ vires omnĩno dijudicat. Vidi modicas guttas instar sanguinis cum labore effundi. Vi di itẽ fontes absq; labore profluere. Ego denique mœrentium dolorem atq; gemitum pluris existimaui, quã lachrymas: putoq; & Deus itẽ. ibidẽ.

Compunctio proprie est animi do lor omni elatione carens, nec ullam si bi omnino consolationem indulgens solamq; resolutionem horis singulis meditans, consolationemq; Dei, qua humiles monachos visitat, vt aquam frigidam expectans. Ibidem.

Quoties in ijs qui secundum Deũ lugere videntur, superbiam aut iram deprehenderis, horum scito lachrymas non ex eis esse, quas compunctio salubris elicit. Quæ enim societas (inquit) luci ad tenebras? Solet adultera compunctio elationem gignere: ea vero quæ laudabilis & probata est, consolationem. Sicut ignis stipulam inflammat & consumit: ita & castę lachrimę sordes omnes & visibiles & inuisibiles absumunt. Ibidem.

Noli antequam perfectè emunderis lachrymarum tuarum imbribus credere: neque enim habet fidem vinum statim è torcularib⁹ expressum. Ibidem.

Qui lachrymarum suarum gratia in animo inflatur, eosque qui non lachrymantur, damnat: is ei similis est, qui ab imperatore contra inimicos suos accipit arma, hisq; ipsis seme tipsum necat. Ibidem.

Inueniemus nonunquam si obseruemus diligentius ridiculum quiddã in nobis Demones moliri. Nam cũ sa turitate distẽti fuerimus, cõpugnunt nos: rursum cum ieiunauerimus obdurant: vt seducti lachrymis parenti viciorum gulę ac delicijs nos ipsos ex ponamus. Ibidem.

Equidem ipsam cõpunctionis vim conside-

considerans, stupeo, quoniam modo ea quæ luctus & mæror dicitur, gaudiũ intrinsecus & lætitiã, veluti mel & fauũ cõnexa possideat, Quid igitur ex ijs nobis innuitur? Id profecto ꝙ proprie Dei donum huiusmodi compũctio esse pro cõfesso habetur. Est tunc in anima nõ iniucunda voluptas Deo nos latenter mæstos & cõtritos corde consolãte. Verũ vt occasio efficacissimi luctus dolorisq; perutilis nõ desit, historiã omnino miserabilẽ ad ædificationẽ animorum referre libet. Vide ibidem cap. 7. hanc historiam, quam (quòd esset lõgior) hic referre nolui: & tamen dignissima est quę legatur.

Chrysost. Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non quod postulauit acceperit: nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui nõ impetrarit. Ipse enim est, qui cõsolatur flẽtes, dolẽtes curat, pœnitentes informat. Chrys. in serm.

Sicut post vehementes imbres mũdus aer & purius efficitur: ita & post lachrymarum pluuias serenitas mentis sequitur atque tranquillitas. Idem super Matth.

Psal. 55. Pro eo quod nos legimus, Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo: alij verterũt lachrymas meas repone in vtrem tuum, Vt intelligas esse in mente diuina receptacula sua, in quibus, & verè pœnitentiũ & calamitosorum hominum lachrymæ condũtur,

Psal. 37. ac seruantur. Vnde est illud, Domine ante te.o.d.m. & gemitus meus à te non est absconditus.

Beati qui esuriunt &c.

Gregor. Reprobi recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta mala semper recurrunt. Bona quidem cupiunt, sed à malis nunquam recedunt. Esse quidem humiles, sed sine despectu: esse contenti proprijs, sed sine necessitate: pauperes esse volunt, sed sine defectu: esse casti, sed sine maceratione carnis: esse patientes sed sine contumelijs volunt. Cumq; adipisci quęrunt virtutes, sed labores virtutum fugiũt: quid aliud quam & bellare in campo nesciunt, & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt? Greg. in Moral.

Valentiores voces apud sacratissimas aures Dei, non faciunt verba nostra, sed desideria. Greg. vbi sup.

Differre solet omnipotẽs Deus desideria petentium vt crescant, quatenus eo magis exaudiant ad meritũ, quo citius non exaudiuntur ad votũ. Greg. vbi sup.

Sancta desideria dilatione crescũt: si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Greg. in hom.

Augent spirituales delitiæ desideriũ in mente dum satiant: quia quãto magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur quod auidius ametur. Greg. ubi sup.

Parua est ualde diuinitatis concupiscentia, quam nõn sequitur proprius defectus. Concupiuit & defecit anima mea &c. Dignũ est enim ut tanto quis frigescat ab amore sęculi, quãto surgit ardentior in amorem Dei: quẽ si perfecte appetit, mundum plene derelinqui: & tanto funditus ei moritur quanto altius ad supernam uitam animatur. Anima mea lique facta est, ut dilectus locutus est: nam ipso quo absorbetur desiderio liquitur. Hinc Iacob Angelum uidens ex altero pede claudicat, quia tenens Deum uno solo pede graditur Greg. in Mor. lib. 4. cap. 4. Vide locum.

Nonnunquã nõ assequimur quod petimus, ut desideria dilatẽtur: & quę extenuari impleta poterant, repulsa crescunt. Differuntur ergo ut proficiant. Ideo sponsa sponsum non inuenit. Greg. sup. lib. 5. c. 3. Iob. 13.

Super illud, Cur faciem tuam abscondis? Non hanc fugisti in paradyso? Vtique. Post culpam enim metuebat uidere, quem consueuerat amare sed faciem quã timuit in culpa, requi-

rit in pęna, Sequitur enim ad culpam pœna, ad pœnam timor, ad iſtud deſiderium. Greg. lib. 11. c. 13.

Neſcit mens per torporem veteraſcere, quę ſtudet per deſiderium ſemper inchoare. Greg. 22. Mor. c. 5.

Tunc probatur deſiderium, cum aliqua ei aduerſitate rebſtitur. Greg. 26. Mor. c. 10.

Sæpe noſtra deſideria quia celeriter non fiunt, exaudiuntur: & quod impleri concitè petimus, ex ipſa melius tarditate proſperatur. Greg. 26. Mor. c. 16. vide locum.

Electorum ſuorum Deus vota differens, cruciat, crucians purgat, vt ad percipiendum quod deſiderant, quandoque melius ex dilatione conualeſcant. Greg. lib. 8. Mor.

Auguſti. Deſiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ eſt. Auguſtinus de correptione & gratia.

Cypria. Corporibus omnium (qui & ſi torti non ſunt, in carcere tamen glorioſo exitu mortis excedunt) impertiatur & vigilantia & cura propenſior. Neq; enim virtus eorum aut honor minor eſt, quominus ipſi inter beatos martyres aggregentur. Quod in illis fuit, tolerauerũt quidquid tolerare ac pati parati fuerãt. Nõ. n. ipſi tormentis, ſed tormẽta ipſis defuerunt. Deniq; & dies eorũ quibus excedunt annotate vt commemorationes eorum inter memorias Martyrũ celebrare poſſimus. Ex ijs Cypriani verbis liquido conſtat deſiderium pro ipſo opere à Domino computari. Cypr. in Ep. iſt.

Euſeb. Emiſſe. Beneficium non poteſt cuſtodire qui neſcit deſiderare: periclitatur munerantis donum, ſi non inueniat ſuſcipientis affectum. Euſ. Emiſſ. de Paſch. hom. 21.

Petite (inquit) & accipietis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis: id eſt, vt petamus orãdo, quęramus laborando: pulſemus deſiderãdo, pulſemus proficiendo, pulſemus perſeuerando: & in ſpem cœleſtium promiſſorũ tanto incitemur ſtudio, tantoque inardeſcamus affectu, vt cũ præmiorum dignitate deſideriorum magnitudo concordet. Non vult Deꝰ noſter bona ſua nimia inueniendi facilitate vileſcere. Pretioſa & concupiſcibilis merces, cupidum amatorẽ & auidum negotiatorem requirit. Ergo ille tantorum munerum repromiſſor, non vult in opere ſuo tepidum, deſpicit faſtidioſum, recuſat coactum, reſpuit indeuotum. Lentum enim & parum gratum quęrere gratiam diuini muneris, maxima eſt iniuria remuneratoris. Idem hom. 3. ad monach.

Ipſa apprehendendi, ipſa conſuetudo proficiẽdi ſemper nos ad maiora prouocabit: & vbi viderit Deus deuotionem animi, ardentiorẽ inſinuabit affectum: & quantũ nos addiderimus, tãtũ ille apponet ad adiutoriũ: quantum nos appoſuerimus ad diligentiam, tantum ille addet ad gloriam. Qui habet, dabitur illi, & ſuper abundabit. Et alio loco dicit, Poſui adiutoriũ ſuper potentem. Gratia ergo de gratia naſcitur, & profectꝰ profectibus ſeruiunt, lucra lucris, & merita meritis lucrum faciunt: vt quanto quis plus acquirere cœperit, tanto plus conetur, & delectetur inquirere, vt acquiſitionis lucrum, acquirendi nutriat appetitum. Et quanto quis auidius de ſapientiæ bonis hauſerit, tanto plus haurire deſideret: ſicut ipſa de ſe Sapientia loquitur, Qui edit me, adhuc eſuriet. Ibidem.

Bernar. Modicum & nõ videbitis me: Pie Domine, modicũ dicis quod nõ videmus te. Saluũ ſit verbo Domini mei: longũ eſt & multũ valde veruntamẽ vtrunque verum: & modicum meritis, & longum votis. Bern. ſuper Cãt.

Sicut fides ducit ad plenam cognitionem, ſic deſiderium ad parfectam dilectionem: & ſicut dicitur, Niſi credideritis non intelligetis, ſic dici

dici non absurdè potest, si non desideraueritis, non perfectè amabitis. Idem in epist.

Nemo te Domine quærere valet, nisi qui prius inuenerit. Vis ergo inueniri vt quæraris, quæri vt inueniaris: potest quæri & inueniri, non tamen præueniri. Idem de dilig. Deo.

Si nolumus frustra quærere Dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perseueranter vt nec quæramus pro illo aliud, nec cũ illo aliud, sed nec ab illo ad aliud conuertamur. Facilius est enim cœlum & terram transire, quam vt sic quærens non inueniat, sic petens non accipiat, & sic pulsanti non aperiatur Idem ser. 14.

Chryso. Si non vẽdideris omnia, nec emes: & si animam non habueris solicitam & quærentem, non inuenies. Duo .n. oportet esse, & à vitæ huius negotijs abesse, & vigilantem esse. Chrys. super Matth. 25.

COLLE. ¶Toto corde quærenda sapientia est. Si quæsietis inquit, eam quasi pecuniam & quasi thesauros effuderis illam. Vide quo studio, quo ardore Saul Dauidem quærebat ad necem. Perscrutabor inquit eum in cunctis millibus Iuda, & quærebat eũ super abruptissimas petras quæ solis ibicibus peruiæ sunt. Sicut ergo ille ex odio, tu simili studio ex amore. Deum quære, & inuenies. Sic sponsa quærebat, quæ ab omnibus inquirebat, Nũ quem diligit anima mea vidistis?

Prou. 2. 1Re. 14. Cant. 3.

Multum in diuinis literis, desiderijs sanctis attributum est: hæc enim virtutis & veræ sapientiæ initia felicissima sunt. Hinc Sap. 6. legimus cõcupiscite ergo sermones meos, & diligite illos, & habebitis disciplinã. Clara est & quæ nũquã marcescit sapientia, & facile videtur ab his qui diligũt illam: & inuenitur ab his qui quærũt illam. Præoccupat, qui se concupiscũt, vt se prior illis ostendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit, assidẽtem enim illam foribus suis inueniet. Et infra, Initium illius verissima est disciplinæ concupiscentia. Quod autem ait, vera concupiscentia, aperte designat esse falsam concupiscentiam, qualis eius est de quo dicitur, Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus eius operari: cuius videlicet desideria non vera, sed remissa & languida sũt. Deniq; ex ijs quæ dixerat colligit ad hunc modum. Concupiscentia vtique sapientiæ deducit ad regnum perpetuum. Prou. 21

Pro eo quod nos legimus, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes. t. i. o. t. Hieronymus ex Heb. vertit, Desiderauit anima mea desiderare. Quod perinde esse videtur atque illud quod pœnitẽti minus dolẽti præcipitur, vt videlicet doleat, quod nõ dolet: ita si quis minus vehemẽter Deũ desideret, cupiat saltẽ desiderare. Alij autem vertunt, Attrita est aĩa mea præ desiderio iustificationum tuarum in omni tempore. Quibus verbis magnam vim desiderij carnem ipsam attenuatis designat. Ex talibus autem desiderijs illud sequitur quod Eccli. ait, Vigilia honestatis tabefacit carnes, & cogitatus illius aufert somnum. Hinc etiam oritur animus ille postulans gemitibus inenarrabilibus. Ardens enim desiderium coram Deo preces fundit. Vnde est illud Aug. Desideriũ tuum oratio tua, & continuum desiderium continua oratio. Hinc Psal. Deside. pauper. ex. Dominus. Psal. 118 Eccl. 21

Beati mundi corde.

COLLE. Vigilãtissima cura puritati conscientiæ studẽdũ esse, indicãt illa Apost. verba, Has ergo promissiones habẽtes charissimi, mũdem' nos ab oĩ ĩquinamẽto carnis & spirit', pficiẽtes sãctificationẽ in timore Dñi. Hoc autem 2. Cor. 7

2.Cor.4 tem eſt, quod alias dixerat, Abdicantes occulta dedecores &c. Et illud, te-
Rom.1. ſtis eſt mihi Deus cui ſeruio in ſpiritu meo. Et alibi ſecundum aliam uerſionem: Glorificate & portate Deum in corpore voſtro, & in ſpiritu veſtro quæ Dei ſuit, vt videlicet integer ſpiritus, & corpus, & anima inueniatur &c.
1.Cor.6.

Prou. 4. Omni cuſtodia ſerua cor tuum: quia ex ipſo uita procedit. Naturæ opifex Dominus, cor ipſum à quo uita manat in medio corporis membris omnibus tanquam ſatellitibus, & thorace pectoris oſſea circundatum ac munitum: cerebrum autem à quo & motus, & ſenſus animalium in omnia membra deriuatur firmiſſimo cranio, velut galea quadam (vt verbis vtar Galeni) ſepiuit. Dignum eſt igitur, vt gratia naturam imitetur, & cordis puritati ſtudioſiſſime inuigilet: quando ex eo ſpiritualis animæ vita, ac proinde ſalus æterna procedit.

Eccl. 33. Præcordia fatui quaſi rota carri, & quaſi axis verſatilis cogitatus illius. Rem quippe eandem milites cogitat, eodemque reuoluitur, ubi affectus eius alicubi hæret: vt qui ſe inde explicare, ſibique imperare, & certũ aliquid ſtatuere neſciat, hanc cordis vulubilitatem, par linguæ volubilitas comitari ſolet.

Cant. 4. Quod in Cant. de ſponſa dicitur. Hortus concluſus fons ſignatus, ad curam ſui & vigilantiam referendũ eſt: qua videlicet pij omnes ſolerter inuigilant ad cuſtodiam cordis ſui: dum & ſenſuum ac linguæ ſuæ aditus diligenter obſtruunt, & omnes etiam otioſas cogitationes manu diſcretionis, & ſollicitudinis abigunt: vt hortus animæ ſuæ, vbi cœleſtis ſponſus paſcitur, & fons vnde bibit, nullo terrennarum cogitationũ cœno turbidus, ſed purus ſemper & ſerenus exiſtat. Contra autem faciunt illi, qui cordis & ſenſuum ianuas omnes apertas habent: quibus animam ſuam non vt hortum concluſum, aut ſignatum fontem, ſed vt fœdiſſimã ſentinam intra ſe gerũt, in quam omnis impurarum cognitionnm ſpurcitia confluit.

Quanta cura & ſolicitudine homo puritati cordis inuigilare ſemper debeat, eleganti ſimilitudine D. Gregorius declarat his verbis. Si à domo mentis vel ad momentum ratio diſcedat, quaſi abſente dòmina, cogitationum ſe clamor, uelut garrula ancillarum turba multiplicat. Vt autem ratio ad mẽtem redierit, mox ſe confuſio tumultuoſa compeſcit: & quaſi ancillę ſe ad iniũctum opus tacite reprimunt, dum copitationes protinus ſe ad vtilitatem ſubdunt. Greg. in Paſt. c. 53.

Cæterum de manſuetudine & miſericordia, quæ inter beatitudines connumerantur, ſuis in locis traditum eſt.

Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.

PRauis moribus ſemper grauis eſt vita bonorũ. Gregor. in Dialogo. Gregor.

Quiſquis malos non tolerat, ipſe ſibi per intolerantiam teſtis eſt, quia bonus non eſt: Super illud, Frater fui draconũ. Nullus perfectus eſt, qui inter mala proximorum patiens non ſit. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat, ipſe ſibi per impatientiam teſtis eſt, quia ab omni pœnitudine longe diſtat. Abel quippe renuit eſſe quem Cain malitia non exercet. Sicut in tritura paleæ grana premũtur, ſic flores inter ſpinas prodeunt, & roſa quæ redolet, creſcit cũ ſpina quæ pungit. Greg. in homil. Iob. 30.

Deridetur iuſti ſimplicitas. Iſtam ergo quam impij abominantur, iuſti Deo offerunt. Sicut quondam filij Iſraęl abominationes AEgiptiorũ im- Iob. 12.

immolabant Domino. Greg. in Mor. lib 10. c. 27.

Iob 11. Verbosi amici mei ad Deum, &c. Tanto mens ad interiora se erigit, quanto per exteriora opprobria intus redire cogitur, ne foris euanescat. Greg. vbi supra, lib. 13. c. 14.

Sanctos quos donis firmat, tribulationibus tentat: animam quam eius gratia uocat, tentatio interrogat: finitque aduersarios excrescere, ut per malorum sæuitiam purgetur uita bonorum. Vtilitati ergo innocentium militat vita prauorum. Vnde

Prou. 11 Salomon ait. Qui stultus est, seruiet sapienti. Vide Greg. 20. Mor. c. 21.

Dei moderamine fit, vt cùm vox laudantis eleuat: vox detrahentis humiliet: vt arbor quam ventus inflexit: contrarius ventus statuat. Vnde Paulus. Per gloriam & ignobilitatē. Gregorius. 22. Mor. c. 9.

Petrus Bles. Refert Pericles, non picturam, nō aurum & lapides, sed scutum diuulsum, fractam galeam, hebetem gladium, faciem vulneratam cedere militibus ad ornatum. Petrus Bles. in Epist. 94.

Saluia. Patrem cū fugasset è regno filius persecutor, bonus in breui Dominus vindicauit, nec vindicauit modo, sed cumulatius viudicauit, quàm ipse uoluit qui vendicabatur: ut ostenderet grauiorem sibi esse iniuriam iniustè tolerantium, quam toleranutibus suam. Nam qui supra votum eius vindicat qui vindicatur, quid aliud vult intelligi quam seipsum, in eo quem sic vlciscitur, vindicare. Sal. contra Gent.

COLLE. ¶Mirum est quam facile homines à sacramentorum frequentia & pijs exercitijs abducantur: cum personæ aliquot claræ famæ in peccatum aliquod aut dedecus prolabūtur. Quo fit ut hominibus verè pijs & religiosis minus rectè sentiant, minusque illis fidant: existimantes tales quoque hos esse, quales illi fuerunt, qui ceciderunt. Qua cogitatione quid demētius? An non tempore Apostolorum fuerunt Pseudoapostoli: & tempore Prophetarum Pseudoprophetæ? Nū ergo quia illi illusores fuerunt, minus veris Apostolis verisque Prophetis fidendum erat? aut aliorum dedecus, aliorum sinceritatem obscurare debebat. ¶Iam vero qnod fœminæ viris matrimonio collocatæ, aut à viris ipsis interfectæ, aut in ipso puerperio mortuæ sunt? Quis autem parens hoc metu territus, filiam suam matrimonio collocare recusauit? Quā multi vero eorū qui ad Indos auri cupiditate incensi, nauigant aut naufragio periere, aut à Barbaris in bello, aut inclementia peregrini cœli extincti sunt? Quis vero opportunitatem nactus, à nauigādo se hoc metu cōtinuit? In causa est, quia in hisce rebus quæ ad corporis vsum pertinent, non in eos oculos conijcimus, quibus male res cessit (quamuis multi sint) sed in eos tantū, quibus bene cesserit, licet pauci sint. In alijs vero quæ ad animæ salutem pertinent, nō stantes (quamuis multi sint) sed cadētes aspicere solemus, vt à virtutis officio (quam minus diligimus) reuocemur: O te miserum & infælicē? quid tibi quæso magis necessarium, quā ad Deum accedere? Quanto vero plures eorū qui sacramenta frequentabant & pijs exercitijs indulgebāt, passim reperies quibus hoc negotiū fœlicissimè cessit, quam quibus male? Cur ergo te magis paucorū malorum exempla ad mortē, quā multorum piorū ad vitam, incitare debeât? Si vnū respicis labentem & retrocedentem, cur non tot stantes intueris? Non diuellis oculos ab vno aut altero cui hæc vitio suo non bene vertit, nec tam multos respicies, qui hac ratione vitam consequuti sunt.

Cū gratia sit forma super naturalis,

lis, pcipua cōiectura ad dignoscendū quis in gratiā sit, affectus supernaturales esse dicuntur. Cuiusmodi sunt, laborum & contumeliarum desideria propter Christum. Natura enim appetit honorifica, mollia, & vtilia, contraria autem his vltro appetere supra naturam est.

Odiū Cain aduersus Abel (quod quidem oriebatur ex eo, quod opera eius mala erant, fratris autem bona (odium designat, quod improbi aduersus pios gerunt. Si enim propter hoc frater fratri non pepercit, & naturæ vinculum ac fœdus vis hui⁹ inimicitię disrupit: quid fiet vbi nullum huiusmodi vinculum intercedit? Pręterea, si caro & spiritus in eodem homine tantopere sibi aduersantur (quæ naturæ fœdere in vnā personam coeunt (quid erit cum ista inter se separata sit: quando videlilicet alter homo totus carnalis, alter vero totus spiritualis est? Hinc illud, Contra malum bonum, & contra vitam mors, sic contra virum iustū peccator. Item, Abominanf iusti eos qui operāt malū: & abominanf impij eos qui in recta sunt via. Et iterum, Ambulans recto itinere & timens Dominum despicitur ab eo qui infami graditur via. Item illud, considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum. Et gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum, vt decipiant.p.& 3.& t.r.c.

Eccl.33. Pron.29 Prou.14 Psal.36.

Eccl.1. Quod pios impij intestino odio psequatur, docet Eccli: his verbis. Execratio aūt peccatoribus sapiētia &c. Execratio autem peccatori cultura Dei, vide q̄so quomodo per peccatū natura humana degenerarit, vt execrationem & abominationem esse ducat id ad quod potissimum facta est, & cuius intra se aculeos & semina naturæ vi insita gestat. (Ibidem.)

Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur. Eccli. 27. Ex quibus verbis intelliges tale esse flagitium hoc, vt non in alia vita solum, sed etiam in præsenti puniatur. Sic sanctum Brictium ferunt, graues in hac vita pœnas dedisse, quod beatum Martinum dum viueret insectatus fuerit. Idem etiam de ijs legimus, qui. D. Thomā Cantuarien. persequuti sint: qui omnes varijs calamitatibus pressi, iniustæ persequutionis acerbissimas pœnas dederunt.

Contra eos qui pios homines propter leuia quędam delicta (sine quib⁹ hac vita non transigitur) insectantur, clamat Salomon, cum ait, Ne insidieris, & ne quęras impietatem in domo iusti, neq; vastes requiem eius, septies enim in die cadet iustus & resurget: impij autem corrueut in malum. Prou.24.

Hoc supplicio improbos plectere Dominus solet, vt quibus ipsi tendiculis innocentes illaqueare parant, illaqueentur. Quod exemplo fratrū Ioseph euidenter apparet: qui qua ratione illū seruituti subijcere nitebantur, se ipsos illi subijcerunt. Hinc illud, cōuertetur dolor eius in caput eius &c. Et, laqueum aperuit & effodit eū &c. Et, Gladium euaginaueruut peccatores &c. Et, Gladius eorum intret in corda ipsorum &c. Aucupes ex stercore turdi viscum conficiunt. quo turdos ipsos illaqueare & prendere solent: ita plane Dominus armis & consilijs improborum, ad eorum perniciem vtitur. Hoc est enim Goliam Golię gladio sternere. Itaq; adeo aduersus diuinitatem humana consilia non proficiūt, vt ipsa in autores suos retorqueantur. (Psal.6. Ibidem Psal.6. Ibidem)

De persequutionibus & odio impiorum aduersus pios sunt illa verba Psal.10. Ecce peccatores intēderunt arcū, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. Huc pertinet & illud, Nōne cognoscēt omnes, qui operātur iniquitatē, qui deuorant plebem meā velut escam Psal.10. Psal.13.

escam panis? Vetus hoc odium à prima mundi origine cœpit: nempe à duobus fratribus Caino & Abele.

Gala. 4. Hinc illud Apost. Quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundũ spiritum: ita & nunc. Ab hoc forte pharisęorum perpetua pugna aduersus Dominum Iesum manauit.

Quale piaculum sit pios homines maledictis aut iniurijs afficere, & offendiculo eis esse declarat in Cant. sponsus cum ait, Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosque camporum, ne euigilare faciatis dilectam donec ipsa velit. Nomine vero caprearũ atq; ceruorũ, qui in altissimis rupibus habitant, celerrimèque mouent, & acutissime vidẽt, virtutes angelicæ designant: quibus hęc omnia maxime conueniũt. Ex virtutum ergo cęlestium nomine adiurant omnes, ne piorum quietem & tranquillitatem perturbet, ne in illam Apost.

Gala. 6. maledictionem incurrant, vtinam

Ibid. abscindantur qui vos conturbant. Et,

Mat. 19. Qui autem conturbat vos, portabit iudicium quicunq; ille est. Cui similis est & illa, vę mũdo à scandalis. Et, vę homini illi per quem scandalum venit. Cum autem hac adiuratione omnis in pios offensio prohibeatur, tum vel maximè ea quæ illos ab otio sanctæ contemplationis (in quo dulciter in Domino obdormiunt & requiescunt) auocat, prohiberi videtur. Nomine autem dilectę intelligit amores ac delitias suas: quorum maximè offensionem prohibet: quibusque nullum vult exhiberi negotium, de his enim ait, Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.

Num. 24 Inter benedictiones quib⁹ Balam populum Domini honorauit, hæc vna est, Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus, & qui maledixerit tibi, in maledictionibus computabitur. Audiant hoc qui pios homines maledictis insectantur, eosq; multis modis traducere solent.

Sicut à pueris irisus fuit Eliseus cũ In Bethel ad Deũ pergeret: ita à malis hoĩbus irrideri frequenter solent, qui mũdi rebus spretis, ad Deum redeunt. Sed illos tñ pueros vrsi trucidarunt, hos vero Dęmones interficiunt, qui commode per vrsos intelliguntur. Vrsus.n. capite quidem debilis, sed posteriore tñ sui parte, hoc est lũbis fortior est (vnde non tã ore quam manibus pugnat) sic igitur Dęmon initio quidem peccati debilis, in fine tamen fortissimus est. 4. Reg. 2.

Improborũ persecutiones & odia aduersus pios illa Pharaonis verba declarãt, quibus ad Mosen & Aaron ait, Quid Moyses & Aaron peruertitis populum ab operibus? Discedite vnusquisq; opus vestrũ. Hoc in loco Origenes, donec ait secum est populus, & lutũ operatur ac laterem, donec in paleis occupat, non putat esse peruersum. Si vero dicat, volo ire viã trium dierum, & seruire Dño, peruerti populum ait. Sicut hodie, cum sermo Dei sollicitat hominẽ ad eius seruitiũ, cõtinuo dici audies ab ijs q Pharaonis vnanimes & amici sunt, vi dete quo seducuntur hoĩes, quales adolescentes ne laborent, ne militẽt, relictis rebus necessarijs & vtilibus, inertiã sectant & otiũ. Laborare nolũt, & inertis otij occasiones reqrũt. Exod. 5.

Quæ sit persequutionum vtilitas, & quonam modo se in eis iusti viri gerere debeant, illustri exẽplo Num. 16. declaratur vbi multitudo temeritate populari in seditionẽ versa, post Datan & Abironis interitum. Mosen & Aaron voluit lapidare. Et murmurauerunt, ait, filij Israel aduersus Moysen & Aaron dicẽtes, Vos occidistis populũ Dñi. Et factũ est cum irrueret Synagoga super Moysen & Aaron, in impetu fugerunt ad tabernaculum testimonij. Illud vero obtexit nubes, & apparuit maiestas Dñi, & recepit intra nubem Moysen & Aaron.

Aaron. Non legimus (ait hoc in loco Origenes) antea quia obtexerit nubes tabernaculum, nisi nunc, cum insurrexit in sanctos populus. & lapidare voluit. Discamus ex hoc quanta sit in persequutionibus vtilitas. Quãuis enim magni essent vitæ merito Moyses & Aaron, quamuis animi virtutibus polleret, apparere tamen eis Dei gloria non potuisset, nisi in persecutionibus, in tribulationibus, in periculis, & in ipsa pene morte iam positis? ¶ Sed persequentibus Israelitis, videamus isti quid faciunt, qui sancti & perfecti sunt, & magis Euangelij discipuli, quàm legis. Procidunt in faciem suam super terram, & ait Moyses ad Aaron, Assume batillum, & impone super illud ignem ex altari, & effer velociter in castra. Exijt enim ira à conspectu Domini, & cæpit vastare populum.

De donis in communi.

ORandum est ne sapientia eleuet, ne intellectus dum subtiliter currit, aberret: ne consiliũm dum se multiplicat, confundat: ne fortitudo du n fiduciam præbet, præcipitet: ne scientia dum nouit, & non diligit, inflet: ne pietas dum extra rectitudinem inclinat, intorqueat: ne timor dum plus iusto trepidat, in desperationis foueam mergat. Greg. in Mor.

Ex his D. Gregor. verbis intelligimus, in portu quoque naufragium contingere posse: quando quidem hæc ipsa Dei dona minus cautis ruinæ occasionem præbere poterunt: ni se humilitatis discretionisq; virtute, & oratione stabiliant.

Sapientia.

Auguſt. LIber quidam Ciceronis exhortationem continet ad philosophiã, qui vocatur Hortensius. Ille vero liber mutauit affectum meum, & ad se ipsum Dñe mutauit preces meas, & vota ac desideria mea fecit alia. Viluit mihi repẽte omnis vana spes, & immortalitatem sapientiæ concupiscebam æstu cordis incredibili, & surgere iam cœperam, vt ad te redirem. Non enim ad acuendam linguam referebam illum librum, neq; mihi locutionem sed quod loquebatur, persuaserat. Quomodo ardebam Deus meus, quomodo ardebam euolare à terrenis ad te, & nesciebam quid ageres mecum. Apud te est enim sapientia, & hoc tamen solum me in tanta flagrantia refringebat, quod nomen Christi non erat ibi, quoniam hoc nomen secundum misericordiam tuam domine, hoc nomen saluatoris mei filij tui, in ipso adhuc lacte matris cor meum piè biberat, & alte retinebat, & quidquid sine hoc nomine fuisset; quamuis literatum, & expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat. Augusti. confes. lib. 3.

Quoniam multi mei anni mecum effluxerant, forte duodecim anni, ex quo ab vndeuicesimo anno ætatis meæ lecto Ciceronis Hortensio, excitatus eram studio sapientiæ, & differebam contempta fœlitate terrena ad eam inuestigandam vacare, cuius non inuentio, sed vel sola inquisitio iam præponenda erat etiam inuentis thesauris regnisque gentium, & ad nutum circunfluentibus corporis voluptatibus. August. confes. lib. 8.

Fac precor me Domine gustare per amorem, quod gusto per agnitionem: sentiam per affectum, quod sentio per intellectum. Plus tibi debeo quam me ipsum totum: sed nec plus habeo, sed nec hoc ipsum per me totum possum reddere. Trahe Domine in amorem tuum vel hoc ipsum, quod sum. Aug. in Medit.

Nemo sine sapientia beatus est; nemo enim beatus est, nisi summo bono, quod in ea veritate quam sapientiam

pientiam vocamus, cernitur, & tenetur. Idem, de lib. arb.

Gl. Hie. Super illud Prouerb. 2. Si sapientiam quæsieris, quasi pecuniam, & sicut thesaurum effode illam. Qui thesauros effodit, terram reijcit, foueam in altum facit, sedulus insistit, donec inueniat quod quęrit: sic qui thesauros sapientiæ inuenire desiderat, omne pondus terrenum à se reijciat, in se fossam humilitatis faciat, nec quiescat, donec inueniat. Glo. Hierony.

Ambr. Stultus vt luna mutatur. Sapiens enim non metu frangitur, non potestate mutatur, at non attollitur prosperis, non tristibus mergitur. Vbi enim sapientia, ibi virtus est, ibi constantia & fortitudo. Sapiens ergo idem est, animo non minuitur, non augetur rerum mutationibus, nec vt paruulus fluctuat, vt circunferatur omni vẽto doctrinæ: sed manet perfectus in Christo, fundatus charitate, radicatus fide. Ambros. in epistola ad simplicia.

Sapientia nihil alienum nisi quod virtuti incongruum: quocunq; accesserit, sua omnia secum portat totus ei mundus possessio est: quoniam toto eo quasi suo vtitur. Idem epist. 36. ad Constant.

Isidor. Nullus sapientiam Dei plenè recipit, nisi qui se ab omnium abstrahere actionum cura contendit. Isidor. de sum. bo.

Lac. Fir. Primus sapientiæ gradus est, falsa intelligere. Secundus, vera cognoscere. Lact. Firmia.

Demas. Docti ab indoctis tantum differunt, quantum Deus ab hominibus.

Adilon. In nihil sapiendo iucundissima vita: & in multa sapientia multa, & anxietas.

Cicero. Nullus stultus beatus, nec sapiens miser.

Mater omnium bonarum artium est sapientia: à cuius amore verbo Græco philosophia nomen inuenit: quia nihil à Dijs immortalibus vberius, nihil florentius, nihil præstabilius hominum generi datum est. Hęc enim vna nos cum cęteras res omnes, tum quod est difficillimum docuit, ut nosmetipsos nosceremus. Cuius pręcepti tanta uis, tanta sententia est, ut ea non homini cuipiam, sed Delphico Deo tribueretur. Nam qui se ipsum norit, primum aliquid se habere sentiet diuinũ: ingeniumq; in se suum sicut simulacrum aliquod putabit: tantoque munere Deorum semper dignum aliquid & faciet, & sentiat: & cum se ipse perspexerit, totumque tentarit, intelliget quemadmodum à natura subornatus, in vitam uenerit, quantaq; instrumenta habeat, ad obtinendam adipiscendamq; sapientiam: quoniam principio rerum omnium quasi adumbratas intelligentias animo atque mente conceperit, quibus illustratus sapientia duce bonum virum, & ob eam ipsam causam cernat se beatum fore. Cicero. 1. de legib.

Sapientia, ars uiuendi putanda est, quæ męstitiam pellit ex animis, quæ exhorrescere metu nõ finit: qua præceptrice in tranquillitate uiui potest, cupiditatum ardore restincto. Idem. 1. de fin.

Vt medicorum scientiam, non ipsius artis, sed bonæ ualetudinis causa probamus: & gubernatoris ars quia bene nauigandi rationem habet, utilitate non arte laudatur: sic sapientia quæ ars viuendi putanda est, non expeteretur, si nihil efficeret: nunc expetitur, quia est tanquam artifex conquærendę & comparandę voluptatis. Idem. 2. de fin.

Vt stultitia & si adepta est quod concupiuit, nunquam se tamen satis consecutam putat: sic sapientia semper eo contenta est, quod adest: neq; unquam sui pœnitet. Idem 5. Tuscul.

§ Sapientiæ donum est, diuinę bonitatis

tatis & suauitatis experimẽtalis quædam cognitio: quæ secundum D. Thom. cum sit in intellectu, causam habet in uoluntate, quæ ipsum experientia & gustu suo erudit intellectũ, quæ etiam mystica theologia dicitur. Hæc autem cognitio amorem ipsum à quo excitata est, incendit & auget. Sicut enim in personis diuinis uerbum patris amorem inspirat increatum, nempe Spiritum sanctum: ita huiusmodi cognitio amorem spirat creatum, uidelicet charitatem quam plurimum accendit.

Eccl. 38. Sapientiam scribe in tempore uacuitatis, & qui minoratur actu percipiet sapientiam, qui sapientia repletur: Hoc est quod vulgo dicitur, Animam quiescendo fieri sapiẽtem. Quæ tamen quies non torpens & ociosa, sed maxime actuosa est. Nocent enim occupationes, si nimiæ sint: quia spiritum orationis suffocant & extingũt. Vnde est illud Eccl. Qui conatur multa agere, incidet in iudicium Eccl. 29. Hinc Senec. Nemo unquam ad bonam mentem per uenit occupatus.

Miram sapientiæ commendationem inuenies Prouerb. 3. Beatus homo qui inuenit sapientiam &c. Cap. uero. 8. Salomon inducit sapientiam laudes suas prædicantem. Melior est ait, sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei nõ potest comparari. Ego sapientia habito in consilio: & quę sequuntur.

De studio uero huius cœlestis sapientiæ ibidem ait: Ego diligentes me diligo, & qui mane uigilauerint ad me inuenient me. Ac deinde. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à Domino. Ex quibus plane uerbis illud cõsequitur, vt qui nondum inuenerunt sapientiam, nec ueram inuenerint uitam. Alioqui non ad eos idem Salomon diceret: Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate per uias prudentiæ. Tot enim miserijs impiorum uita referta est (cum ea Dei præsidio nudatur) ut multi frequẽter aut mortẽ optẽt, aut sibi etiam inferant, fœliciorem mortem uita sua iudicantes. prou. 9.

Quę bona sapientiæ studium consequatur, colligitur ex illis uerbis uerbis Eccli. e. Plenitudo sapientis est timere Deum, & plenitudo à fructibus illius, Omnem domum implebit à generationibus (hoc est fructibus suis) & receptacula à thesauris illius. De studio vero sapientiæ (quod quidem in assidua diuinarum rerum contemplatione positum est, ac de admirandis huius studij fructibus) uide Eccle. 4. In quo quidem studio quantum laboris, & solicitudinis sit, declarat ibidem, his uerbis, Timorem, & metum, & probationem inducet super eum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ. Doctrina enim sapientiæ ueterem hominem cũ actibus suis, ut nouũ suscitet qui secũdum Deum creatus est, demoliri conatur, ideoq; necesse est in hoc certamine (in quo aduersus corruptam naturam, inueteratamque consuetudinem gratia pugnat) multum inesse sollicitudinis ac laboris.

Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens populi stabilimentum est. Laudes uero sapientię habes deinde Sap. cap. 7. Et præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius, &c. quæ sequuntur. Item cap. 8. Hanc amaui, & exquisiui eam à principio &c. quę sequuntur. Ecclesiasticus uero sapientiam ipsam inducit laudes suas & virtutem prędicantem. cap. 22. his uerbis, Ego quasi uitis fructificaui suauitatem odoris: & flores mei fructus honoris & honestatis: & multa in hanc senten-

ſententiam, quę mire ſapientiā & fructus eius cōmendat. De eius autem effectibus. 7. dicitur, Omnibus enim mobilibus mobilior eſt ſapientia: attingit autem vbique propter ſuam munditiem: quia videlicet nec ſceleribus inquinatur, nec affectibus excæcatur, nec cupiditatibus ad terram deprimitur: ſed ab his omnibus pura, quocunque voluit, penetrare poteſt.

Quod ſumma ſapiētia in diuinorū mandatorum obſeruatione ſita ſit, oſtendit Moſes Deut. 4. his verbis, Hæc eſt enim veſtra ſapientia & intellectus coram populis: vt audientis vniuerſi præcepta hęc dicānt, En populus ſapiens & intelligens, gens magna, nec eſt alia natio tam grandis, &c. Et Baruch. 3. habes mirum ſapientiæ encomiū, in cuius tandē fine dicitur, Ecce timor Domini ipſa eſt ſapiētia, & recedere à malo intelligentia. Quo in loco pro timore Domini, D. Auguſt. in Enchiridio. Euſeuiam Gręcè haberi ait: quæ vox cultum Dei ſignificat. Iam verò quam longo oratione & verbis idem ſignificantibus ipſa in Eccleſiaſt. Sapientia prædicat ſe in electis Dei, & ſanctificata ciuitate habitare, vt intelligas veram ſapientiam piorum hominum eſſe poſſeſſionem. Denique regius Propheta de timore Domini agens, Intellectus, inquit bonus omnibus facientibus eū. Et rurſum, A mandatis tuis intellexi, &c. Rectiſſimè Sapiens ille ait, Fili concupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam, & Dominus prębebit illam tibi. Sine hac verò cœleſti ſapientia, quid omnis humana ſapientia iuuat? Vani enim ſunt homines in quibus non ſubeſt ſcientia Dei. Et, Si quis fuerit cōſummatus inter filios hominū, & abfuerit ab illo ſapientia tua, quaſi in nihilum computabitur.

Pſal. 110 Pſal. 118. Sap. 9.

Miſeratione dignum eſſet, ſi cum in remota aliqua regione infinita pene vis eſſet lapillorum atque gemmarum, indigenæ autem adeò rudes eſſent, vt ijs pro vilibus ſaxis in ſtructura domorum vterentur. Quanto ergo magis miſerandi ſunt, qui cum intellectu & volūtate diuino munere prędıti ſint (quibus Deum contēplari, diligere, & diuinos mores imitari, diuiniſq; delitijs paſci poſſēt) hęc Dei dona ad res viliſſimas atq; abiectiſſimas deijciunt, & ſiliquis porcorum, quam diuinis epulis veſci malint. Quid quod tempus etiam, & vitæ ſpacium (quo inæſtimabiles, perpetuoque duraturas diuitias ſibi comparare poterant) in rebus nihil expēdunt? Quod ſi barbari illi & inculti homines miſeratione digni eſſent, tu profecto magis miſerandus es, qui res lōgè præſtantiores ita proteris atq; conculcas.

Magna eſt piorum fœlicitas, quos Deus interno magiſterio docet, & erudit ad vitam. Sicut ipſe teſtatur cū ait, Intellectum tibi dabo: & inſtruam te, &c. Et iterum, Ego Dominus Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulas. Et, Qui appropinquant pedibus eius, accipiēt de doctrina illius. Hinc illud ſequitur. Os iuſti meditabitur ſapientiam, &c. Et illud item Eccleſiaſtici: Anima viri ſancti enuntiat aliquando vera pluſquam ſeptem ſpeculatores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum. Huius verò doctrinæ dignitatem inſinuat Propheta cum ait, Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Fructus verò doctrinæ exponit cum ſubdit, Et mitiges ei à diebus malis, d. f. p. f. Hoc eſt vt placidam illi quietem inter huius vitæ procellas, & turbines tribuas: donec iudicij tempus appropinquet, quo impij perfectè puniendi, & pij pleniſſimè coronandi ſunt. Hæc enim ſapientia, & veram libertatem, & libertatis comitem pacem largiri ſolet.

Pſal. 31. Pſa. 48. Deut. 33 Pſal. 36. Eccl. 37. Pſal. 93.

Ff ſecundum

Ioan. 8. secundum illam Domini vocem, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis,& cognoscetis veritatem,& veritas liberabit vos. Miras autem sapientiæ laudes inuenies, Iob. 28.

Timor.

Gregor. Via est vita præsens: & tanto quisque necesse est ut insidiantes spiritus caueat, quanto maiora sunt dona quæ portat. Grego. super Ezech.

De statu suo Dauid cadente, nemo superbiat: de lapsu etiam suo Dauid surgente, nemo desperet. Grego. in Moral.

Scriptura nostrum est speculum: & cum aliorum victricia commemorat, nostra debilia confirmat: quia eo minus mens trepidat, quo ante actos triumphos videt: sicut & lapsus eorum scribit, vt nouerimus quid timere debeamus. Ita fit, vt animus hinc fiducia, hinc humilitate erudiatur: & ita nec superbiat, nec desperet. Greg. in Mor. lib. 2. c. 3.

Amici Iob laborando ad culpam veniunt: & inde Deũ offendunt, vnde putant se magis placere: vt discamus quia & bona opera retinenda sunt: quia quę bona credimus, à Deo vt mala iudicãtur: & videamus quõ puniat manifesta mala, qui ea quę bona videntur ita examinat. Gre. li. 3. c. 21.

Quia mens nostra eo valentius terrores temporalium despicit, quanto se Deo veracius per timorem subdit. Nam dum recto metu conditori omnium subditur, potestate quadam super omnia sublevatur. Greg. lib. 5. c. 11.

Sancti viri magno se metu in ipsa exultatione concutiunt, quia subiecti se procellis sciunt. At mali cum aliquod vitium superant, quod in mari nauigent, obliuiscuntur. Greg. vbi supra. c. 18.

Humana mens quo altiora considerat, eo magis tremefacta formidat: quia tanto verius se ream cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse cognoscit. Sicque fit vt magis illuminata plus metuat: & suus eam profectus quatiat, quia prius secura nihil uidebat. Greg. ubi supra, c. 21.

Anchora cordis est pondus timoris. lib. 6. c. 24.

Si placere Deo ueraciter cupimus, ipsa in nobis etiam bene gesta timeamus. Greg lib. 9. c. 25.

Sæpe mens iusti ut magis securæ sit, magis trepidat. Grego. ubi supra. cap. 34.

Iusti ne Deum commotum sentiant, tranquillum timent: mali tunc feriri pertimescunt, cum feriuntur: ideo eis non timor paris requiem, sed pœna timorem. Greg. ubi supra, lib. 11. c. 17.

Super illud, Duo ne facias mihi, & à facie tua non abscondar. Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat. Percussionis duritiam amoue, formidinis pondus tolle: quia in conspectu tuo iustus esse non ualet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem seruit. Grego. ubi supra. c. 22. Iob. 13.

Super illud, Putas ne saltem ibi erit requies mihi? Quis ergo de requie securus erit, si ille trepidat cuius uirtutis pręconia, iudex ipse qui percutit, clamat? Greg. lib. 13. c. 22. Iob. 17

Super illud, Considerans eum, timore solicitor. Considerandum est, quam pauidus Iob ante flagellum fuit, qui etiam percussus metuit ne feriatur. ¶ Et infra super idem. Diuinę animaduersionis uim qui non cõsiderat, non formidat: & tanto magis securus est, quanto ab hac consideratione est alienus. At iusti eo magis tunc uolunt esse securi, quo hic minus securi uixerunt. Greg. lib. 16. cap. 9. Iob. 23.

Gregorius super illud Psal. 2. Exultate Psal. 2.

tate ei cum tremore, sic ait: Vt de spe exultatio, ita de suspicione nascatur
Psal. 85. tremor. Vnde dicitur, Lętetur cor meum, vt timeat nomen tuum: non autem vt securum sit. Positi ergo inter spem & metum, confidunt & timent, confortantur, & titubant. 20. Mora. c. 4.

Greg. super illud Iob. 37. Audiet in terrore vocis, sic ait; Auditio vocis Dei, prius fit in terrore, vt postea vertatur in dulcedinem: prius enim nos iudicij timor castigat, vt castigatos supernæ dulcedinis consolatio reficiat. Prius ergo cor terrore concutitur, vt postea in amore solidetur. 27. Mor. c. 15.

Mens de summis solicita trepidat, quæ prius in infimis male secura torpebat. Greg. 27. Mor. c. 15.

Deum timens, Dei sapientia plenus es: dicitur enim hic timor Domini, ipsa est sapientia. Si enim eam cognoscere non potes, quid sit in se, iam interim cognoscis quid sit in te. Greg. 19. Mor. c. 7.

Gregor. super illud Iob. 31. Quasi tumentes super me fluctus timui Deum, sic ait: Nempe, quia tempestatis tempore, omnia viuendi amore negliguntur. Timet ergo Deum, quasi fluctus, qui amore veræ vitæ omnia despicit. 21. Mor. c. 16.

August. Ecce me miserum multis mæroribus plenum, dum vitæ meę finem timeo, dum peccata mea considero, dum iudicium tuum formido, dum mortis horam cogito, dum supplicia tartari horreo, dum opera mea qua distinctione & discussione à te pensentur, ignoro, dum quo fine illa clausurus sim penitus nescio. August. in Manuali.

Augustinus super illo Psalm. 41. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Domino. Quasi responderit illi anima eius in silentio, Quare conturbo te, nisi quia nondum sum ibi, vbi est dulce illud, quo sic rapta sum quasi per transitū? Nūquid iam bibo de fonte illo nihil metuens? Iam nullum scandalū pertimesco? iam de cupiditatibus omnibus tanquam edomitis victisque secura sum? Nonne aduersus me Diabolus vigilat hostis meus? Nōne laqueos mihi quotidie deceptionis intendit? Non vis vt conturbem te posita in sęculo, & peregrina adhuc à domo Dei mei? Rńdet ergo cōturbanti se animę suę, & quasi rationem redděti perturbationis suæ, propter mala quibus abundat hic mundus: respondet & dicit, Spera in Domino. Interim, inquit, habita in spe: spes enim quæ videtur, non est spes. Aug. super Psal. 41.

Nemo securus esse debet in ista vita, quæ tota tentatio nominatur: vt qui fieri potuit ex deteriori melior, non fiat etiam ex meliori deterior: Vna spes, vna fiducia, vna firma promissio Deus, misericordia tua est. Idem in Confessi.

Non intrat charitas incomitata: habet secum socium suum timorem, quem introducit ipsa, sed illum castum, permanentem in seculum seculi. Idem de verb. Apos.

Vbi timor & tremor est, non ibi vocis elatio est, sed animi flebilis lachrymosa deiectio. Hiero. in epist. Hieron.

Nunquam tuta est humana fragilitas: sed quāto virtutibus crescimus, tanto magis timere debemus ne de sublimibus corruamus. Idem.

Primus timor est, ne cruciemur à gehenna: secundus, ne exclusi à visione Dei, priuemur tam inęstimabili gloria. Tertius replet animam omni solicitudine, ne forte deseratur à gratia. Bernar. in serm. Bernar.

Sicut securitas vel desidia causa & mater est omnium delictorum, sic timor Domini radix & custos est omnium bonorum. Idem ibidem.

Timor expellit peccatum: timor reprimit uitium: timor cautum fa- Isidor.

cit homine atque solicitũ. Vbi timor nõ ẽ, ibi dissolutio uitæ est: ubi timor nõ ẽ, ibi desperatio est. Isid. ĩ Synod.

Sæpe quę apud hominum iudiciũ bona patẽt, apud examẽ diligẽtissimi & acutissimi iudicis reproba detegũtur: ideoque omnis sanctus veretur, ne forte bonum quod agit pro aliqua animi intentione, in oculis Dei reprobũ fit. Idem de sum. bo.

Eusebi. Emisse. Nemo de præteritis securus sit. Tã ti laquei obiecti sunt ante pedes animæ nostræ, tã innumeri hostes obsẽ uãt & custodiũt iter nostũ, tãtę foueę & tãta prærupta, tãtæ rerũ difficeltates interiacent inter nos & finem nostrum: quia ipsa quæ per se arcta & ardua est, tantis spiritualium latronũ insidijs obsidetur, tantos nos scopulos tãtosque fluctus transire necesse est & videre, antequã anchorã optato in littore collocemus, & putamus nos de præteritis debere esse securos & sine quotidiana cura, sine quotidiano timore & tremore diem nostrum trnnsigere debere? Quis transiens sup alicuius ꝓfunda fluminis peracutissimi põtis angustias, etiam si maiorẽ partẽ inoffenso transmiserit pede, iã periculum euasisse se credat, cum in vltimo pontis spatio si paululum titubauerit, casum quẽ in medio spatio timebat, incurrit? Sic nos etiã si magna pars vitæ istius ꝓspere videatur fuisse transacta, non ideo fiduciam præsumamus, cũ adhuc periculũ pars extrema minetur. Quis in acie positus, ante finẽ certaminis aut ante victoriæ securitatẽ, arma deponat? Eus. Emiss. ad monach. hom. 5.

Clim. Quemadmodum solis radius per foramen illapsus, quidquid in domo est illustrat, ita vt vel minima videantur, etiã puluis ipse volitans: ita Dei timor cũ discretione natus in corde, omnia eius peccata prodit. Clim.

In quibus locis cõsueuisti expauescere, ad ea nõ te pigeat noctu proficisci: nã si ijs, quæ parua sũt cedas, cõsenescet tecũ puerilis ista & ridicula sa pturbatio. Dũ uero ad ea ꝓficisceris, & orationis armis accingere: & cum perueneris, expande manus, & Iesu nomine cæde inimicos: nulla enim nec in cœlo, nec in terra sunt arma potiora. Idem Grad. 20.

Non tenebræ, non locorum solitudines Dæmones contra roborant, sed animæ sterilitatis. Idem ibidem.

Sũmo tibi metu opus est charissime in solitudine. Nihil. n. ita persequi & fugere accidiẽ, vt timor potest. Inspectat assidue reus quãdo iudex adueniat ĩ carcerẽ, verus autẽ operarius quãdo qui exire vrgeat venturus sit. Idẽ de differen. & discret. quietis.

Plus in metuendo est mali, quam in eo ipso quod timetur. Ci.cero. A. Torq. fam. lib. 6 Cicer.

Nos omnia iũ venientia metu augentes, tum męrore pręsentia, rerum naturã, quã errorẽ nostrum damnare malumus. Idem. 5. Tuscul.

¶ Confige timore tuo carnes meas. Tã magnũ petit Propheta timorẽ, vt nõ solũ animã sed ipsum etiã corpus vi sua transfigat: vt huius doloris & vulneris sensu admonitus homo, in officio cõtineant. Vnde alij verterũt, inhorruit timore tui caro mea: &c. Habet autem insignem emphasim verbum illud, inhorruit, non modo enim spiritus, sed etiam ipsa caro inhorrescere dicitur, quod maius est; Talis autẽ timor potẽter expelit peccatum. De eo enim scriptum est, A timore tuo Domine concepimus, & & parturiuimus &c. Hinc & illud ex versione Hieronymi, vox Domini parere faciet p̃ metu ceruas, hoc ẽ aĩas maiestatis diuinæ metu trepidas. Tesa 26 Psal. 4.

Quicunque ex toto corde Deũ diligunt, curare studiose debent, vt amori semper timor & filialis reuerentia iungatur. Sic enim legimus, seruite Domino in timore, ex exultate ei cum tremore. Et illud, Ad Deum formido- Psal. 2. Iob. 37. Cant. 2.

formidolosa laudatio. Et sponsa in Cant. inter vbera sua sponsum commorari ait: quæ quidem vbera, rectè timorem & amorem possimus inter pretari, inter quę ille libenter conmoratur: & quem propter infinitam maiestatem reuereri, & propter summam bonitatem amare debemus. Est & alia timendi causa, quam S. Io. expressit cum ait: In turbine enim cōteret me & multiplicabit vulnera
Iob. 9. mea, etiam sine causa. Et rursum, Ip-
Ibidem. se inquit solus est, & nemo auertere potest cogitationes eius. Cumque impleuerit in me voluntatem suam, & alia multa præsto sum ei: Idcirco à facie eius turbatus sum, & considerans cum timore sollicitor.

23. Homo sapiēs in omnibus metuet, & in diebus delictorū attēdet ab inertia, hoc est, cum instauerint tempora periculosa, cautius & diligentius se geret. De timoris commendatione
Eccli. 18 est illud Eccli. Quam magnus qui inuenit sapientiam, & scientiam: sed non est super timentem Deum: Timor Domini super omnia se superposuit. Beatus homo cui donatum
Eccli. 27 est habere timorem Dei: Qui tenet
Ibid. illum cui assimilabitur? Timor Domini initium dilectioni eius: fidei autem initium agglutinandum est ei: Porro autem timoris necessitatem declarant illa Eiusdem Eccli. verba. Si non timore Domini tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua.
Idem. 27 Sic illud, de propitiato peccato noli
Eccli 5. esse sine metu.

Quā magnū à nobis timorē & reuerentiam Dominus exigat, declarat ingēsille apparatus ignis, & fumus, & sonitus buccinæ (qui paulatim crescebat in maius, & prolixius tendebatur) quo Deus leges Hebræis tulit, Quod postea perterrito & tremefacto populo Moses declarauit dicens. Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis & non peccaretis Terror autē plus est quam vel formido, vel metus aut timor quod videlicet hominis mentem perterrefaciens, à malo reuocat. Tali erat Hieremias terrore tremefactus cum aiebat, sedebam solus, quia comminatione replesti me.

Siquis ea omnia quæ cum filijs Israel Dominus operatus est, cū eos ab Aegypto eduxit, & annis quadraginta cum eisdem in deserto versatus est, donec eos ad promissam terram traduxit, attentè consideret, inueniet hic planè maxima spei simul & timoris incitamenta, quæ quidē velut duo calcaria sunt quibus in itinere huius vitę potissimū indigemus, ne vel timor sine fiducia desperationē, vel audacia sine timore præsumptionem pariat. Quis enim quamlibet infirmus & æger nō fidat Exo. 19.
illi Domino, qui infimum & rudē populum, & toties aduersus eū rebellātem, tot editis miraculis, tot impensis beneficijs, in longissima illa peregrinatione die noctuq; deduxit: adeo vt ipse locum metaretur, in quo castra ponere deberent? Sed quis magnalia cuncta quæ in hoc tam longo itinere contigerunt, & cœlestem annonam. 40. annis præstitam, & stantem in cœlo solem, cęteraque miracula verbis consequi possit? Denique Moses ait, Circunduxit eū Exo. 32.
& docuit & custodiuit quasi pupillam oculi sui. Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & s. e. v. Expādit alas suas, & assumpsit eos, & portauit ī humeris suis. Quis igit tali pnidētiæ, taliq; misericordiæ nō fidat? quis ī omni calamitate ad illi⁹ auxiliū n fidēti aīo cōfugiat? Sed ais, infirmus & peccator homo sū: ideoq; nō audeo mihi tm de diuina ope polliceri. Et qdē talis erat populus, cui hæc omnia beneficia præstita sunt: nec ideo tamen Deus illi vnquam defuit: non enim infirma corporis sui membra pater misericordiarū despicit, quæ multa sunt.

At verò multa quoq;, & maxima timoris incitaméta in hoc eodē itinere reperiemus. Vix enim vnquàm populus iste deliquit, quin grauiter aduersus eum diuina censura sæuiret: multis eorum millibus, ferro, flammis, & ignitorum serpentum morsu interfectis. Refert autem omnes strages illas ad memoria reuocare, quo diuinę feueritatis & iustitiæ timor arctius mē-
Exod. 20 tibus nostris infigatur. Vnde Moses
34 ait, Dominus zelotes nomē eius, De⁹
Iosu. 27. est æmulator. Et Iosue conuocatis ad se filijs Israel ait, Non poteris seruire Domino: Deus enim sanctus & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus uestris ac peccatis. Vides ergo quanta sit Domini misericordia, quā que rursus iustitia? Quomodo igitur hæc duo adeò inter se diuersa cohærent? Nimirum quia misericordia ad pios maximè & verè pœnitentes latissimè patet, iustitiæ uerò seueritas ad improbos pertinet & rebelles. Est igitur mirabilis Deus noster in misericordia pariter & iustitia: quæ duo Propheta canit cum ait, Misericordiā & iudiciū cantabo tibi Domine.
Psal. 100. Cum sint multæ iusti ac pij metus causæ, præcipua tamen esse videtur quorūdā peccatorū occultissima natura. Sicut enim lima quędā est quæ videlicet nullo edito sono ferrea vincula exedit: ita sunt quædam peccatorū genera occultissima, quæ uix cō-
Psal. 18. mittentes aduertimus. Cuius rei gratia Propheta dixit, Delicta quis intelligit? Inter hæc autem peccata, connumeratur primum quidem superbia, qua se homo vel alijs præponit, vel sibi nimium tribuit. Deinde iudicium temerarium: quo quæ dubia sunt, in deteriorem partem interpretamur. Detractio quoque per quam nonnunquam sub zeli vel charitatis specie secreta proximorū crimina detegimus, in hoc numero collocatur. Præterea, precibus non nunquam amicorum flexi, vel apud principes, vel iudices, partim literis, partim verbis aduocantes ea nonnūquam petimus, quæ nec principibus dare nec iudicib⁹ facere est pmissum.

Beatus homo qui semper est pauidus. Simeon iustus & timoratus, & Spirit⁹ sanct. e.i.e. Ne mireris quod timuerit iust⁹, & in quo Spiritus sanctus erat. Nonne enim erat uacuus coram latrone viator? Thesaurū magnum habebat in vase fictili, & timoratum fuisse miraris? Tua credo securitas, aut de inopia aut de ignorantia est. Aut enim deest quod possit auferri, aut deesse iam putas qui possit auferre. Time igitur vel ob hoc ipsū, quod te inuenis non timentem. Prou. 28

Inter passiones animæ vilissima est timor, ideoq; præcipue viget in pueris, ac fœminis, & animalibus abiectis, ut gallina &c. nō in aquila, accipitre, & leone. Hinc illud Poetę, Degeneres animo timor arguit. Et illud item, Esto audax, animi nāque vilis timor argumentum est. Hac consideratione seipsos erubescere, atque accusare deberent: qui metu ignobilis atque imperiti vulgi, religionis & pietatis opera omittunt: quale est templa adire, peccata confiteri, sacram Eucharistiam sumere, & cum bonis viris conuersari.

Sacramentum.

Sacramenta nouæ legis sunt velut corporis ecclesiastici nerui à Christo capite prodeuntes: per quos spiritualis sensus & motus in omnia ei⁹ membra deriuantur. Quo fit, vt spiritualibus his neruis sublatis in spiritualem paralysim, hoc est, insensibilitatem, & stuporem omnia hæc membra incidant, quod modo plerisque accidere uidemus: nimirum ijs qui vix unquam, aut certe uiolenter ad hæc mysteria accedunt: quos

propterea

propterea non mirum est, adeo insensibiles ad spiritualia omnia existere.

Causæ vniuersales non præcedunt effectus particulares, nisi particularibus causis adhibitis. Cœlum enim non generat triticum, aut animal, nisi animalis aut tritici semine adiuncto. Causa autem vniuersalis salutis nostræ passio Christi est, cui tamen oportet adiūgere sacramēta per quę suam religiose suscipientibus applicat virtutem. Ideo vtilissimum est, frequenter confiteri, & sacram Eucharistiam sumere.

Sicut aquæ ductus influens ciuitatem, ad vnum aliquem cōmunem locum peruenit, unde per angustiores fistulas in uaria loca distribuitur: ita cū virtus passionis Christi fons & origo sit salutis humanæ, per varios tamē sacramētorū canales, ad alios atq; alios effect' & functiones distribuit.

Si diuina prouidentia corporibus curādis tā multas herbarū vires esse esse uoluit, consequens est spiritualia medicamēta (quę sunt sacramēta) animarū morbis curādis (quæ lōge plura & grauiora sunt) puidere debuit. Præsertim cum illic natura sola p se interim ad salutem vel non adiuta sufficiat, hic vero corrupta natura nō modo ad hoc non sufficiat, sed interim medicamentis ipsis repugnet.

Cant. 5. Vbera sponsæ frequenter in Cant. commēdantur, varijsque rebus comparantur. Alibi.n. hinnulis caprarū, alibi etiā botris vineæ. Duo autē ubera quibus Ecclesia filios suos nutrit & lactat, spiritualis doctrina est. & gratia sacramentalis. In lege olim cū sacramenta nostris similia nō essent, sola doctrina uelut vnico ubere filios suos Ecclesia nutriebat: ideo nihil mirum si aridi, & si imbecilles essent; modo uerò duo habet ubera, nempe doctrinam & sacramenta: quorū alterū voluntatē pręcipue nutrit & reficit: dum & illius tenebras veritatis luce discutit, & huius infirmitatem gratiæ uirtute corroborat. Hoc autē lacte fideles in Ecclesia lactantur, pascuntur, uegetantur, roborantur, & exhilarantur.

Baptismus.

Deus ultionū fons misericordiā, simulq. cōuertens nos ad te miris modis, ecce abstulisti hominem amicū meum de hac vita, cū uix expleuisset annū in amicitia mea. Quis laudes tuas enumeret unus in se uno quas expertus est? Quid tunc fecisti Deus meus, & quā īuestigabilis abyssus iudiciorum tuorū? Cum enim laboraret ille febribus, iacuit diù sine sensu in sudore letali. Et cū desperaretur baptizatus est nesciēs, me nō curāte, & præsumente, id retinere potius animā eius qđ à me acceperat: nēpe errorē meū, nō qđ in nesciētis corpore fiebat. Longe autē aliter erat, nam recreatus est, & saluus factus. Statimque vt primū cū eo loq. potui, potui autē mox vt ille potuit, quoniā nō discedebā, & nimis pēdebamus ex inuicē. Tētaui apud illū irridere, tāquā & illo irrisuro mecū baptismū, quē acceperat mēte ac sensu absentissimus, sed iā iā se accepisse didicerat. At ille ita me exhorruit vt inimicū, admonuit mirabili & repentina libertate, vt si amicus esse vellem talia sibi dicere desinerem. Aug. Confes. li. 4. August.

Quātū ad causam infantiū pertinet, quos dixisti intra secūdū uel tertiū diē quo nati sunt cōstitutos baptizari nō oportere, & legē ad hoc circūcisionis octauo die esse considerandam, longe aliud in aliud in cōcilio nostro uisum est omnibus. In hoc.n. quod tu putabas esse faciendum nemo consensit: sed vniuersi potius indicauimus nulli homini nato misericordiam Dei denegandam. Nam cū Dominus in Euangelio suo dicat, Filius hominis nō venit animas perdere sed saluare, quātū in nobis est, nulla anima perdēda est. Quid enim ei

deest, qui semel in vtero Dei manibus formatus est? Quod de octaua die allegabas, sacramentū resurrectionis Christi est, in qua ad vitā spiritualēq; circūcisione reparati sumus: q̄ die Dominico videlicet octauo die ab antecedēti sabbato numeratur. Cypr. in Epist.

Euseb. Emisse. De miraculo conuersionis aquę in vinum. Hæc itaq; videntibus miracula erant, intelligentibus sacramēta. Si n. bene respicimus, quodāmodo in aquis ipsis similitudo baptismatis & regenerationis exponitur. Dū enim aliud ex alio intra se efficitur: dum inferior creatura in speciem meliorem se creta conuersione transfunditur, mysteriū secundę natiuitatis peragitur. mutantur subito aquæ, homines post modum mutaturę. Eus. Emis. hom. 2. de Epiph.

Richar: Infideles & criminosi baptismum cum fide suscipientes sic absoluuntur à debito damnationis, vt non teneant debito expiationis. Fideles vero criminosi post lapsum vere pęnitentes, sic absoluuntur à debito damnationis, vt tamen teneātur sub debito expiationis. Sed cur quęso expiatur difficilius, nisi quia offendit grauius? Richard. de potest. ligand.

COLLE. Cor. 9: ¶ Omnes (inquit Apostolus) baptizati sunt in nube & in mari. His verbis Apostolus per illud mare rubrū insinuat, baptismi sacramētum adumbrari. Si cut enim filij Israel insequētes ad perniciem suam hostes euaserunt, vbi mare ingressi sunt (ibi enim Pharaonis exercitus submersus est) sic plane peccata omnia nostra hoc est veros animæ nostræ hostes euadimus, cum ad salutaris lauacri vndam descendimus.

Confirmationis Sacramentum.

Euse. Emiss. Quia in hoc mundo tota ętate nictūris inter inuisibiles hostes & pericula gradiendū est: in baptismo regeneramur ad uitam, post baptismum confirmamur ad pugnam. In babtismo alimur, post baptismum roboramur. Eus. Emiss. in hom. in die Pentecostes.

Mirabilem huius sacramenti uirtutem ostendit Paulus, qui manuum impositione Spiritum sanctum & prophetici spiritus linguarumq; dignitatē duodecim uiris cōtulit. Adueniens quippe Ephesum (ut Actu. 19. scribitur) inuenit quosdam discipulos, qui solum Ioannis Baptismū susceperāt: à quibus cum quæsisset, an Spiritum sanctum accepissent credentes, illiq; respōdissent, se nec si Spiritus sanctus esset audiuisse, iussit eos in Christi nomine baptizari. Cumq; post baptismum manus illis imposuisset, uenit Spiritus sanctus super eos, & loquebātur linguis, & prophetabant. Quid igitur mirabilius, quam hęc tanta cœlestiū donorum effusio, tam facili negotio exhibita? Quanta legis gratiæ dignitas, & ubertas est, quę adeo gratis hęc tam magnifica & stupenda dona largitur, ut appareat uerissime p Prophetam dictum esse. Gratis uenundati estis, & sine argento redimemini: hoc est minimo negotio atq; labore uestro ueram libertatem consequemini. Sic Dominus in Apoc. ait. Qui sitit ueniat, & qui uult, accipiat aquam uitę gratis. Gratis quidem si recidientis meritum spectes, non gratis autem si redimentis pretium cōsideres. Quod enim nos gratis accipimus, Christus sanguinis sui pretio cōparauit: Vtrūque enim Apostolus exposuit, cum ait, iustificati gratis, per gratiā ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu &c. Esai. 40. Rom. 3.

Eucharistia.

IN Syna monte Dominus ad populum locuturus, prius eundem populum ab stinere à mulieribus præcepit. Et si illic ubi Dominus per creaturam Gregor. Exod. 19

tũram hominib⁹ loquebatur, tãta pro uisione est munditia cordis requisita, vt qui verba Dei perciperent, mulieribus mixti non essent: quinto magis mulieres quæ corpus Domini omnipotens accipiunt, custodire in se mũditiam carnis debent, ne ipsa inæstimabilis mysterij magnitudine grauẽtur? Greg. in Reg. 3.

Si quis sua coniuge non cupidine uoluntatis, sed; solum procreandorum liberorum gratia vtitur, ille profecto siue de ingressu Ecclesiæ, siue de sumẽdo domini corporis sanguinisque mysterio suo est reliquendus iudicio: quia à uobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Greg. vbi sup.

Auguſt. Quid suauius pane Angelorũ? Quomodo ergo non est suauis Dominus, quando panem Angelorum manducauit homo? Non enim aliunde viuit homo, & aliunde viuit Angelus: Ipsa est veritas, ipsa est sapientia, ipsa est virtus De : sed quomodo ea perfruuntur Angeli, tu nõ potes. Illi enim quomodo perfruuntur? Sicuti est. Tu autẽ quomodo contingis? Quia verbũ caro factum est, & habitauit in nobis. Vt autẽ panem Angelorũ mãducaret homo, creator Angelorum factus est homo. Aug. super Psal. 34.

Peccata si non tanta sunt, vt excommunicandus quisque videatur, non se debet à quotidiana medicina Dominici corporis separare. Idem ad Ian. lib. 1.

Hoc sacramentum in hoc tempore est nobis necessarium ad æternam fœlicitatem cõsequendam: vnde quia per peccatum sumus vulnerati, necesse est, vt nostris vulneribus medicinã adhibeamus. Medicina summa est, venerabile sacramentũ corporis & sanguinis Domini. Idem in exp. sac. fid.

Si quotidie peccamus, atque peccatum peccato cumulamus, quotidie etiam panis mysticus necessarius videtur: qui animæ laboranti & peccatis obrutæ certissima est medicina. Idem serm. 18. secundum Lucam.

Si Raab meretrix salutem consecuta est, cum omni domo sua, quia ducis à Deo missi explorare semel excepit: quid ille consequetur, qui Deum ipsum intra mentis suæ domum frequenter deuotè receperit? Idem.

Quãdo iratus fuero, & aliquid mali cogitauero, & me nocte nocturnũ phãtasma deluserit, basylicas martyrũ intrare non audeo: ita animo & corpore contremisco. Hier. in Epist. Hieron.

Quanta cordis contritione & lãchrymarum fonte, quanta reuerentia & tremore, quanta corporis castitate atque animi puritate, illud diuinum & cęleste mysterium est celebrandum Domine Deus, vbi caro tua in veritate sumitur, vbi sanguis tuus in veritate bibitur, vbi summis ima, humanis diuina iungũtur? Vbi adest sanctorum præsentia Angelorum, vbi tu es sacerdos & sacrificium mirabiliter & ineffabiliter? Quis dignè hoc celebrare mysteriũ põt, nisi tu Deus omnipotens offerentem feceris dignum Ambros. in orat. ante missam dicẽdã. Ambro.

Si quotiescũque effunditur sanguis in remissionẽ peccatorũ funditur, debeo illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur: qui semper pecco, semper habere debeo medicinam. Idem de sacramen.

Qui vulnus habet, medicinam requirit: vulnus est quia sub peccato sumus: medicina est, celeste & venerabile sacramentum. Ibidem.

Quotidie iste cibus sumitur, quotidie in remedium quotidianæ infirmitatis. Idem in lib. de sacram.

Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? Accipe quotidie quod quotidie tibi prosit. Sic viue, vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Amb. lib. 5. de sacris c. 4.

Graue

Graue est quod ad mensam tuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus. Sed grauius est, si de peccatis metuimus, & sacrificium non redimus. Idem lib. de sacra. cap. 6.

S. Thom. In primitiua Ecclesia quando magna uigebat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt fideles quotidie communicarent. Vnde Anacletus papa dicit, Peracta consecratione omnes cōmunicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim statuerunt Apostoli, & sancta Romana tenet Ecclesia. Tho. in. 3. par. quæst. 80. art. 10.

Effectus proprius Eucharistiæ est trāsformatio hominis in Deū. Idem. 14. senten. dist. 2. quæst. 2. art. 1.

Athana. Si quis gulositate aut turpium cōsensu cogitationum quasi luto contaminatus est: si quis odio & iniuriarum recordatione quasi vertigine affectus est: si quis inuidia, aut ira perturbatus est: si quis superbia aut arrogantia victus tenetur: is ad diuina & pura hæc mysteria accedere ne ausit, priusquàm per pœnitentiam conuenientem eluerit, & purgarit se ipsum, ab omni carnis & spiritus inquinamento. Athanasius.

Adrian. Quia hoc sacramentum operatur ex opere operato, ideo non paris efficaciæ est voluntas sumendi, & ipsa actualis sumptio. Adrianus. in. 4.

Cum quis oblitus est peccati mortalis, & discussa consciētia facit quod in se est, pro amotione indignitatis quæ est per mortale peccatum, non peccat accedendo etiam in mortali peccato: sed sæpe veniam consequitur ratione operis operati ipsius sacramenti: Quo casu locum videtur habere illud August. Hoc sacramentum non solum cibat quos reperit viuos, sed etiam viuificat mortuos. Idem ibidem.

Cypria. Hunc panem nobis dari quotidie postulamus, ne qui in Christo sum°, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto (dum abstinentes & non communicantes à cęlesti pane prohibemur) à Christi corpore separemur: Cyprianus in ser. de ora. Dom.

Idoneus esse nō potest ad martyriū, qui ab ecclesia corpore & sanguine Christi non armatur ad prælium, & mens deficit, quam non accepta Eucharistia erigit & accendit. Idem in epist. ad Corneli. Papam.

Super illud, Panem nostrum quotidianum, sic ait. Hic est panis de quo Dominus ait. Siquis menducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Vt ergo manifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, ita contra timēdum est, ne dum quis abstinet ab hoc corpore procul maneat à salute, dicente Domino, Nisi manducaueritis carnem &c. Et ideo panem hunc quotidianum Dominus appellauit, vt in ipso semper & uiuamus & maneamus. Idem de orat. Domi. Ioan. 6.

Sacramentum illud dum operatur in nobis: vt uidelicet & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat oīo cōsensum. Si qs vestrum non tam sæpe modo, non tam acerbos sentit motus iracundiæ, luxuriæ, inuidiæ, aut cæterorum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam uirtus sacramēti operatur in eo. Bernar. in serm. de Cœna Domini. Bern.

Nec tamen ex eo debemus nos à Dominica communione suspendere quia nos peccatores agnoscim°. Sed ad eam magis est propter animę medicinam, & purificationem spiritus auidè festinandum, verumtamen ea humilitate mentis, & fide, ut indignos nos perceptione tantæ gratię iudicantes, remedium potius nostris vulneribus expetamus: alioqui nec anniuersaria quidem digna prę- Ioā. Cas.

sumenda

sumenda est communio: vt quidam faciunt qui in monasterijs consisten tes, ita sacramentorum cœlestium dignitatem & santificationem, ac meritum metiuntur, vt existiment ea non nisi sanctos, atq; immaculatos debere præsumere, & nō potius sanctos mūdosq; nos sua participatione perficiant, qui profecto maiorem arrogantiæ præsumptionē, quā declinare sibi videntur, incurrunt: quia vel tunc, cum ea percipiunt dignos se eius perceptione diiudicāt. Ioan.Caff.Coll.23.cap.22.

Eufeb. Emiff. Quia corpus assumptū Dominus ablaturus erat ex oculis nostris,& syderibus illaturus, necessarium erat, vt nobis in hac die sacramentū corporis & sanguinis sui consecraret: vt coleretur iugiter p mysterium,qđ semel offerebatur in pretium: vt quia quotidiana & indefessa currebat pro hominū salute redemptio, perpetua esset etiā redemptionis oblatio:& perennis illa victima viueret in memoria,& semper præsens esset in gratia. Vnde de merito cœlestis confirmat Ioan.6. autoritas, Quia caro mea uere est cibus, & sanguis meus vare est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui autor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Eusebius Emiss. homil. 5. de Pasch.

Matt.26. Idē super illud. Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus sic ait, Ergo sicut ad nutum præcipientis Domini, repētē ex nihilo substiterūt excelsa cęlorū, profunda fluctuum, vasta terrarum, pari potentia in spiritualibus sacramentis verbi præcipit virtus, & seruit effectus. Quanta itaque & quàm celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur, attende:& vt tibi nouum & impossibile non debeat videri, quod in Christi substantiam terrena & mortalia commutantur, te ipsum, qui iam in Christo es regeneratus, interroga: dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via intrinsecus mortuus exulabas, subito initiatus Christi legibus & salutaribus mysterijs innouatus, in corpus Ecclesię, nō viuendo, sed credēdo transisti: & de filio perditionis, adoptiuus Dei filius fieri occulta puritate meruisti. In exteriore nihil additum ēst, & totus in interiore homine mutatus es: ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Idem ibidem.

Ioan. C. Immūda es? accede mūdanda ad fontē puritatis incontaminabilē. Esuris? accede pascenda ad panem viuificū,& indefectibilē. Aegrotas? Erit hoc efficacissimū tuæ valetudini medicamētū. Fluxū pateris, nec sanari potes à medicis tuis? tange plena fide cum Hæmoroissa fimbriam, videlicet hostiam, ut purgeris. Ioan. ce.par.2,de pollu.

Diony. Dionysius ait: quod post Euangelium, factarumque litterarum lectionem, qui ad sumendam Eucharistiam parati non erant à basylica pellebantur: reliqui vero moniti ab Episcopo, Eucharistiam recipiebant. Sumpta demum atque omnibus tradita commuuione diuina, gratias referens, finem mysterijs imponit. Dionys. de Eccles. Hier. cap. 3.

Ga.Biel. Quanto frequentius homo accedit, tanto magis dignificatur, Deo approximat, & vnitur, ac gratia augetur. Ga.Biel.Lect.87.

Alex. de Ales. Laudabilius est ex amore sacramēti, & confidentia misericordiæ Dei sæpius accedere, quam ex timore, vel scrupulis diu se ab eodem sacramento quodāmodo excommunicarū facere. Alex.de Alex.in.4.5 sen.& fr.

Clem. Alex. Omni ratione in omnibus Christo coniūgimur, aluisse sæpe affert plura amoris incitamenta, quam procreasse. Clem. Alex. Pædag lib. 1.

Chryso. Sicut corporalis cibus cū ventrem inuenerit diuersis humoribus occupatum

patũ, amplius lędit, magis nocet nullũ præstat auxiliũ: ita spiritualis cib°, Gregor. si aliquẽ reperit malignitate pollutũ, magis eũ perdit, nõ sua natura, sed accipientis vitio; Chry soft. in ser.

Ad diuina Christi mysteria negligẽter accedere suppliciũ intolerabile meretur: & si vel semel in anno quis hoc audeat, igni .n. spirituali plena est ipsa mensa. Et queadmodũ fontes naturaliter aqua scaturiũt, sic & hæc mensa flammam quandam ineffabilem fouet. Caue igitur accedas cum stupula lignis & fœno, ne maius efficias incendium, & animũ qui fit eius perticeps, exuras. Regẽ excepturus p cõmunionem, rege autẽ in animum intrante, magna esse debet tranquillita, magna quies, alta summaque cogitationum pax. Idem.

O consuetudinem, ò præsumptionem, ò sacrificium frustra quotidianũ, in casum assistimus altari, nullus est, qui cõmunicetur. Idem hom. 61.

Vnus sit nobis dolor, hac esca priuari. Idem hom. 61.

De huius vero diuini mysterij vsu, Iacobus Payua qui nostra ætate aduersus Kemniciũ hæreticũ eruditissime scripsit, sic in secũdo aduersus eũ opere ait, Quid de sacrosanctæ Eucharistiæ vsu dicã? quã hodie solis sacerdotibus licet contingere, cũ à Diaconis olim deferri absentibus cõsueuerit: laicis verò hominibus ĩ manus etiã tradi deglutiendã? Vnde illa fuit Cyrili Hierosolymitani exhortatio, pietatis & religionis plenissima, vt manus quisq; suas quibus sacrosanctã Eucharistiã exceperat, oculis defigeret, & osculis prosequeretur, quo tantam illam Eucharistiæ sanctitatẽ, cũ cæteris membris communicaret. Omnes verò qui sacris mysterijs aderant Cathecumenis dũtaxat, & Energumenis, atque peniiẽtibus exceptis (qui antequam Eucharistia conficeretur, è templo eijciebantur) Christi corpus sanctissimum, ac sanguinem vna cum sacerdote percipere solitos fuisse, auctor est in primis Dionysius Dionys. ille Areopagita, & Iustinus Martyr, Iusti. qui de baptismatis ritu agens, Consueuisse, inquit, sacram Eucharistiam dari à Diaconis, omnibus, qui presentes aderant percipiendam, & absentibus deferendam. Et paulò post, In more inquit positum fuisse diebus solis, quos Dominicos appellamus omnes qui in oppidis, vel agris morãtur vnum in locum conuenire, & precibus, scripturarumq; lectione peracta sanctificatũ panẽ, & vinũ, qui aderãt percipere, & ad eos, qui absunt Diaconis dari perferenda. Dionysij autẽ verba sunt. Quod tamen coram Episcopis fieri valde esse indecorum, & à sanctissimæ Eucharistiæ maiestate alienum, Nicæna Synodus putauit: quare decreuit, vt Episcopis, aut presbyteris absentibus, liceret Diaconis Eucharistiã ꝑferre, & edere. Omitto Anacletũ qui omnes qui peracta cõsecratione nõ cõmunicãt, Ecclesiasticis vult carere liminibus. Nõ sũ nescius quosdã magni nomini uiros arbitrari, solos ministros qui sacrificãti aderãt Põtifici, hoc Anacleti decreto contineri, quibus fortasse assentirer, ni viderem grauissimos eiusdem fere ætatis & sanctissimos Martyres Dionysium atque Iustinum idem quod Anacletus de omnibus qui sacris aderant mysterijs, tradidisse.

¶ Inter mirabilia mundi, hoc nõnulli graues auctores referũt: esse fontẽ quẽdã, ad quem si placidis oculis & in eũ semper defixis accesseris, aquã purã inuenies: sin ab eo oculos alio deflectas, aut cum altero loquaris turbidam. Hoc ad præparationem sacramenti Eucharistiæ, aptari conuenienter poteſt. Quod tale vnicuique futurum est, quali ad eum animo accesserit. Vnde est illud quod canit Ecclesia, sumũt boni, sumunt mali, forte ta-

te tamen inęquali, vitæ vel interitus.

Tria sunt homini ad vitam necessaria: mater quæ illum pariat, cibus qui eum alat, medicus qui eundem vbi ægrotauerit, curet. Itaque partu homo nascitur, cibo alitur, & medicina curatur. Hęc eadem ad spiritualem vitam necessaria sunt. Mater, est Baptismus: cibus, Eucharistia: medicus, Pęnitentia. Quisquis ergo iam per baptismū regeneratus es, his duobus potissimū sacramentis eges, vt in spirituali vita diu conseruari possis.

Qui dum frequenter cōmuuicant, à maledicis arguuntur, illud quod viri Iuda cę tetis tribubus dixerunt, me
2.Reg.19 ritò respondere possent, Nunquid comedimus aliquid ex Rege, aut munera data sunt nobis? Hęc enim accusatio si vim aliquam haberet, magis in eos qui mercedis gratia celebrāt, quā in eos qui nulla temporali mercede, sed magis improborum accusatione proposita, communicant, iactari deberet.

Acris Dæmonis pugna aduersus sacramenta est. Ad hoc autem perditorum hominum linguas excitat, q̄ sub prætextu pietatis & reuerentiæ pios homines ab huius sacramenti frequētia retrahant. Qui plane eo zelo moueri videntur, quo motus est ille,
Matt 26 qui dixit, Vt quid perditio hæc? potuit enim vnguentum illud venundari multo, & dari pauperibus. Dixit autem hoc (ait Euangelista) non quòd de egenis pertineret ad eum, sed quia fur erat & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Sic isti non zelo quidem diuinæ reuerentiæ, sed honoris proprij concitantur, dedecus suum esse putantes si non ea faciant, quę in alijs laudantur, vt uideri uelint se non quidem uitio, sed iudicio id omittere.

Psal.127. Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuę. Iucundissimum spectaculum paternis oculis est, uidere mensam suā paruulis filiolis circundatam, & gratissimum illi officiū est escam singulis distribuere. Tunc enim pascitur, ille cum oculos pascit. Quod si hoc facit paterna charitas, quid ille faciet, de quo scriptum est, Patrem nolite uocare super terram, cum nos ad sacram altaris mensam circunstantes uidet, & pane Angelorū Matt.23
filios quos per crucem regenerauit, cibat.

Refert Macrobi⁹ in Heliopoli hoc est in ciuitate solis: in quodam eius festo currum solis principes ciuitatis uiros trahere: qui ut se ad hoc officiū digne prępararēt, & capita radebant & certo dierum numero ab uxorum consuetudine abstinebant. Quod si illi hunc Idolis honorem exhibebant, quid nos dominicū corpus suscepturi facere par est?

Ait serpens, si comederitis ex hoc li Gene 3.
gno, eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Hoc mendacio persuasa mulier, tulit è ligno & comedit: modo uero dicit Deus. Qui manducat Ioa 1.9.
meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quod plane diuinitatis participatio quædā est, & tamen huic uoci pauci admodum sunt qui obtemperare uelint: uide quæso quanta sit hominum cæcicitas & insania.

Valde cæci sunt, qui detrahunt ijs, qui frequenter ad sacramenta accedunt. Quid enim stultius quam mirari quòd ęger pergat ad medicū? pauper ad diuitē? sordidus ad fontē? uulneratus à serpēte, ad apothecā medicorū, & miles pugnaturus, ad armamentarium, unde pugnaturis arma suggerūtur? Quo nam modo qui Christianus es, fidei tuę dogmata prors⁹ ignoras? An te latet omnes homines per unum hominem fuisse ad mortē damnatos & per unum hominem à morte redēptos, & ad sempiternam uitam euocatos? An nescitis vetitum illum cibum malorum omnium causam extitisse, aliumq; rursus cibū à Christo

à Christo institutum horum malorum antidotum esse. An ignoras sacraměta ipsa velut canales esse à Christi latere deriuatos, per quos sacratissimæ passionis eius virtus ad nos manat? hoc est, gratia, charitas, remissio peccatorum, robur spiritus & omnia denique infirmitatis nostræ medicamenta.

Dicunt quidam, satis mihi est semel in anno Eucharistiam accipere. Si quotidie tentaris, si quotidie nutas & periclitaris, si quotidie eges gratia, virtute, robore, medicina, venia, fauore, præsenti Dei ope, & alimonia spirituali, vt pietatem colas, quo modo semel tantum in anno huius gratię particeps esse cupis, qui per singula penè momenta gratia, & præsentia Dei eges?

Amoris impatientia facit, vt cum dilectissimum siue filium siue sponsum peregrè agentem, parens aut sponsa coram cernere non potest, imaginem saltem eius ad viuum depictam, ad se adferri curent, vt eius conspectu (quando aliud non licet) animum pascant. At cum Christus Dominus intelligeret, electos suos in hoc mundo ita sui desiderio angi debere, vt mortem haberent in desiderio, vitam in patientia, non imaginem suam sed se ipsum in sacramento altaris reliquit, quo interim reficiantur, & spem suam atq; amorem in eum alant, quandiu aperta diuinitatis & pulchritudinis eius visione pasci non possunt.

2.Reg.3. Quod Dominus benedixerit domui Obededon, & omnibus quæ illius erant, eò quod arcam Dei in domo sua haberet, aperte indicat quam multis & magnificis opib. perfruantur, qui sacram Eucharistiam intra pectus suum reuerenter & deuote suscipiunt. Cæterum, quod cum timore simul & amore ad eam digne recipiendam præparari debeamus, exemplo nobis sit Dauid, qui vbi occisum à Domino Ozam vidit, timuit arcam Domini inferre in domum suam. At vbi fęcundasse Dominum audiuit domũ Obededon, & omnia quæ illius erant, hac spe animatus mutato consilio, eam intulit in domum suam, vt benedictionis eius particeps efficeretur.

Quemadmodum Deus Pater verbum genuit, in quo ipse est, & quo se ipsum dixit, ac declarauit: ita ipsum Dei verbum, vbi in hunc mundum venit, Eucharistiæ sacramentum instituit: in quo & totus ipse est, & per quod immensam bonitatem, charitatem, benignitatem, & paternam prouidentiam, ac familiaritatem hominibus declarauit. In eo enim quod Deus cum hominibus habitare & intra pectus eorum recipi dignatur, immensa eius charitas, suauitas, & familiaritas cum hominibus mirabiliter elucet.

Refert Nicepho. lib. 5.c.25. quod Philippus, qui primus Romanorum Imperatorum fidem Christi suscepit, cum in peruigilio Paschatis ad altare accederet, sacram Eucharistiam sumpturus, ab Episcopo (quoniam publicus peccator erat) repulsus est, & in loco pœnitentium) qui erat humilis & contemptus) cum alijs stare iussus fuit: qui etiam sacræ communionis tempore extra basilicam pellebantur. Qua in re nescio quid magis mirer, an Episcopi constantiam q̃ hoc ausus est, an Imperatoris obedientiam, qui mãdato Episcopi adeo humiliter paruit.

Duo insignia Xenodochia in ægrotantium subsidia Toleti destinata sunt: alterum ad ægrotos decumbentes, alterum ad eos, qui iam à morbo conualuerunt, reficiendos, ne iterum in pristinum morbum relabantur. Sic Dominus Iesus in Ecclesia sua duo quotidiana sacramenta instituit: quorum altero à peccati morbis curamur (nempe confessio-

fessione) altero in acquisita sanitate conseruamur, videlicet Eucharistia.
Arist. Sicut enim natura singulis officijs, singulas facultates & organa destinauit (quippe quæ, vt Aristo. ait, non facit opera sua similia gladio delphico, qui varijs vsibus seruiebat) ita germana naturæ gratia singulis muneribus singula sacramenta instituit.

Cuius amoris & suauitatis fuerit Christum Dominum Eucharistiæ sacramentum nobis reliquisse, declarant illa verba Sap. 16. Substantiam enim tuam & dulcedinem tuam quã in filios habes, ostendebas: & deseruiens vniuscuiusq; volũtati, ad quod quisque volebat, conuertebatur. His etiam verbis mirabilis huius sacramenti dulcedo, varijq; affectus & sapores interni declarantur.
Sap. 16.

Ad sumendum pretiosissimũ corporis & sanguinis Domini sacramẽtum, hoc est, epulũ pretiosissimum, & omni suauitate refertum, nos cœlestis sponsus, dulcissimis illis verbis inuitat: Comedite amici, & inebriamini charissimi. Ad cõuiuium enim amoris & diuinæ suauitatis, suauissimis amoris verbis debuimus inuitari. Quo etiam significatur, epulum hoc amicorum tantum esse, nõ aliorum. Probet igitur se ipsum homo, an amicus Dei sit. Amicus certe non est, qui proximo suo non est. Non est autem amicus, qui egentem negligit atque contemnit.
Cant. 5.

Pœnitentia, Confessio.

Gregor. A Regione nostra superbiendo, inobediendo, visibilia sequendo, cibum vetitum gustando discessimus, sed ad eam necesse est flendo, obediendo, visibilia contemnendo, atque appetitum carnis refrenando redeamus. Per aliam ergo viam ad regionem nostram regredimur. Quoniam qui à Paradisi gaudijs per delectationem recessimus, ad hæc per lamenta reuocamur. Gregor. homi. super illud Matth. Cum natus esset, &c.

Fit plerunque Deo gratior amore ardens post culpam uita: quàm securitate torpens innocentia. Grego. in Past. c. 9.

Deus etsi pœnitenti veniam spopondit, peccandi tamen crastinum non promisit. Gregor. in homil. quadam.

Cum vehemens pœnitentiæ spiritus mẽtem occupat, omne gaudium perturbat, vt nihil iam nisi fere lībeat, nihil nisi quod terrere possit attendat. Blandimenta ergo culpæ non secura quies foueat, sed sequiens amaritudo pœnitentiæ irrumpat. Grego. in Mor. lib. 4. c. 22.

Super illud, Gressus meos dinumerasti, sed parce, &c. Dinumerat & parcit: quia & subtiliter acta nostra considerat, & tamen hęc pœnitentibus misericorditer relaxat. Culpas dinumerat, cum nos ipsos ad singula quæ fecimus deflendo conuertit. Tamen parcit: quia dum eas punimus, ipse nequaquam in extremo examine dijudicat. Et hoc significat quod subditur. Signasti quasi in sacculo, &c. Signat enim ea & curat, cum ea deflemus: quia nec inulta deserit, nec in iudicio punienda reseruat. Greg. lib. 12. c. 10.

Iudicia veræ confessionis sunt, si cum quisque se peccatorem dicit, id de se etiam alteri dicenti non contradicit. Greg. 22. Mor. c. 14.

Iob dum peccata confitetur, sublimis apparet etiam in peccatis, non enim minus miror in eo humillimam confessionem peccatorum, quàm sublimia gesta virtutum. Gregor vt supra.

Debet quisque discurrere & caussas suas apud Dominum, & caussas Domini aduersus se: nempe & & bona Domini ei collata, & mala quę aduersus eum perpetrauit. Gregor.

gor.25. Mor cap. 6. vide hoc in loco multa de pœnitentia.

Peccatum peccato addit, qui culpę quam fecit, patrocinia defensionis adiungit. Greg. 22 Mor.

Culpa cum defenditur, geminatur. Greg. lib. 4. c. 23.

Quia potius defensionis solatia, quam confessionis elegerunt, ideo culpam auxerunt, quam tueri conabantur. Retorquent autem illam in Deum: vt quia Deo similes esse non potuerunt in diuinitate, eum facerent similem in culpa. Greg. 22. Mor. c. 13. vide locum.

In defensione non se peccator Deo abscondit, sed Deum sibi. Agit quippe ne omnia videntem videat: non autem vt ipse non uideatur. Gregor. vbi supra.

August Augustinus super Psalm. 144. Spe simul ac desperatione duci homines ait ad augenda peccata his verbis. Audi vocem desperantis, iam inquit, damnandus sum, quare non facio quicquid volo? Audi & vocem sperantis. Misericordia Domini magna est, quando me conuertero, dimittet mihi omnia, quare non facio quicquid volo? Desperat ille vt peccet, sperat iste vt peccet. Vtrumque metuendum est, vtrumque periculosum. Væ à desperatione, væ à peruersa spe. Non tardes conuerti ad Dominum: nec differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Noli ergo dicere cras me cōuertam, cras Deo placebo, & omnia hodierna & hesterna peccata dimittuntur mihi. Verum quidem dicis, quia Deus conuersioni tuę indulgentiam promisit: sed dilationi tuæ diem crastinum non promisit. August. super Psal. 144.

Pœnitens omnes fructus suæ pœnitentiæ paruos habeat: nunquam sufficiat, semper doleat, semper coram Domino ante quem peccauit, erubescat & dolorem cū vita finiat. Idem de pœnit.

Quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Vnde patet quia quanto pluribus confitebitur in spe veniæ, turpitudinem criminis, tanto facilius consequetur gratiam remissionis. Idem, de Pœnit.

Non est quòd fugias à Deo irato, ad Deum placatum. Idem super Psal. 74.

Qui pectus suum tundit, & se non corrigit, peccata solidat, non tollit. Idem in quodam serm.

Qui in aliud seculum distulit fructum conuersionis prius purgabitur igne purgationis. Hic ignis & si non sit æternus, miro tamen modo grauis est. Superat enim omnem pœnam, quam homo vnquam passus est in hac vita, vel pati potest. Idem in serm. de igne Purgat.

Inanis est pœnitentia quā sequens culpa coinquinat. Nihil prosunt lamenta, si replicentur peccata: nihil ualet à malis veniam poscere, & mala denuò iterare. Idem in soliloq.

Vtinam tam cito conuertatur peccator ad pęnitentiam, quàm cito Dominus paratus est præfinitam mutare sententiam. Hiero. Hieron

Deus natura misericors est, & paratus vt saluet clementia quos non potest saluare iustitia. Nos autem vitio nostro paratam misericordiam, & ultro se offerentem perdimus. Idem.

Hieronymus in Epitaphio Paulæ sic ait, Mollia etiam in grauissima febri lectuli strata non habuit, sed super durissimam humum stratis ciliciolis dormiebat: lauabatq; per singulas noctes lectulum suum. Oculos eius fontes crederes lachrymarum. Ita leuia peccata plangebat, ut illam grauissimorum criminum crederes ream. Cumque à nobis crebrius admoneretur, ut parceret oculis, &

lis,& eos seruaret euangelicæ lectioni arebat. Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum, purpurisso & cerussa,& stibio sæpe depinxi. Affligendum corpus quod multis vacauit delitijs. Longus risus perpeti compensandus est fletu. Mollia lintheamina & serica asperitate cilicij commutanda sunt. Quæ viro & seculo placui, nunc Christo placere desidero. Idem in epitaphio Paulæ.

Ambro. Ille qui nos malos tolerat, non dubium est, quin conuersis clementer ignoscat. Ambr. de sum. bon.

Facilius inueni qui innocentiam seruauerint, quàm qui congrue egerint pęnitentiam. Idem de Penit.

Fidelior factus est Petrus, postq̃ fidem se perdidisse defleuit: atq; ideo maiorem gratiam reperit, quam amisit. Idem in serm. ad vincula.

Nihil peccare solius Dei est, sapientis est, & corrigere erratum, & pœnitentiam agere peccati. Idem in epist.

Cypria. Pęnitentia respuit auaritiam, horret luxuriam, fugat furorem, firmat amorem, calcat superbiam, continet linguam, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiã. Cypr. in ser.

Primus fœlicitatis gradus est, non delinquere, secundus delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra quæ seruet, hic succedit medella quę sanet. Idem epist. 3.

Contendit hoc loco Cyprianus pluribus argumẽtis probare Deum non latere delicta cordium. Homo (inquit) videt in facie, Deus autem videt in corde &c. Denique quando & fide maiore, & timore meliore sunt (loquitur de ijs qui tormẽtis territi in fidei confessione vacillauerũt) qui quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti fuere, quoniam tamen de hoc vel cogitarunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentur, exomologesim conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medellam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt. Idẽ in ser. de Lapsis.

Ex eo unusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit. Isi. Isidor.

Si patet vitium, fit ex magno pusillum: si latet, fit ex minimo magnum. Silentio culpa crescit. Idem.

Tres sunt species obstinatorum. Prima eorum qui ex correctione nõ proficiunt. Secunda eorum qui ex commonitione deteriores fiunt. Tertia eorum qui emendationem promittunt, sed non faciunt. Ex correctione Manasses factus est melior, Nabal ex commonitione deterior, Pharao ex afflictione durior. Hugo de 12. Abusio. Hugo.

Ad confessionem peccatorum posthabito omni rubore, habes exemplum insigne apud Climacum serm. 4. de obedientia. In quo refert latronem quendam publicè omnia peccata sua ad præceptum abbatis in cœtu fratrum protulisse, quo tempore vnus ex fratribus, qui illic aderat, procerum quendam atque terribilem se vidisse affirmauit, cõscriptam chartam & calamum tenentem: & cum latro ille humi prostratus peccatum confitens, pronuntiaret, hoc ille calamo delebat. Et merito sanè. Dixi enim, inquit, Confitebor aduersum me iniustitiam meam domino: & tu remisisti, &c. Clim. Clim.

Sicuti vidua quę viro suo fuerit orbata, si filius sibi vnigenitus sit, illi soli innititur, eiusq; post Dñm solatio potitur: ita & aĩa si lapsa fuerit, nullo alio solatio exitus sui tpe ita securè nititur, vt abstinentiæ labore atque lachrymis. Idem de Luct. Grad. 7.

Veræ germanæq; pęnitentiæ certum argumentum est, obliuio iniuriarum. Qui vero inimicitias tenet, & se pœnitere affirmat, similis est ei, qui se in somnijs currere putat. Idem Grad. 19.

Vidi imbecilles animas ac debilia corpora, pro peccatorũ multitudine

superiora atq; maiora certamina arripere conari, nec ea posse sustinere. Quibus ego, humilitatis (inquã) non laborum magnitudine Deus pęnitentiam metitur, atque iudicat. Idem de discretione ad discer. facili.

Chryso. Si forte in corpore parum aliquid morbi pulsauerit, statim & medicos adhibemus, & pecuniam profundimus, & omni obseruantia quæ competunt, gerimus: nec prius cessatur, quam quę molesta sunt, mitigentur: anima vero cum quotidie vulneretur, cum per singula lanietur, vratur præcipites, & modis omnib. pereat, nec parua quidem pro ea nos cura solicitat. Chryso. de compun. cordis.

Vię pęnitudinis sunt quinque: prima agnitio & increpatio peccatorũ. Secunda proximis suis errores condonare. Tertia quæ fit per orationẽ, quarta per eleemosinam, quinta per humilitatem animi. Idem.

Malum est peccare, peius est perseuerare: sed pernitiosius est, defendendo se, in Deum culpam refundere.

Glo. Gl. super Psal. 69.

Nõ multum ab impeccabili discedit, qui peccatum vt decet, fatetur.

Arist. Nihil prorsus erroris committere, proprium Dei est, & forte etiam hominis diuini: ab errore autem ad

Philon. inculpabilem vitam redire prudentis est, & vtilia & planè nõ ignorantis.

Sit erranti medicina confessio. Cicero ad Q. Frat.

Cicero.

COLLE ¶Quid est toto corde ad Deum conuerti? Non modo de præteritis malis dolere, sed etiam futura vitare. Quisquis vtrũq; facit, is ex toto corde cõuertitur. Vtrũque. n. pręstãdum esse monet Salomon cum ait, Qui

Prou. 28 abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem cõfessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Inditium enim salutiferæ confessionis, est depulsio iniquitatis.

Si tantopere nititur æger, cũ intra stomachum noxio humore vexatur, vt vel immissis in os digitis, vel amarissima etiam potione sumpta illum vomat: cur ergo nõ idem faciat, qui animã peccatis intus vexari sentit, vt illa per os puræ confessionis salubriter euomat. An fortasse minus homini peccata, q̃ humor biliosus noceãt?

O si oculos haberemus, quibus admirabilem hanc animæ pulchritudinem videremus, quando sacerdote efficaciter absolutionis verba proferente, homo iustificatur & fit noua creatura. Non minor enim hæc suo modo transformatio est, quàm cum Deo dicente fiat lux, facta est lux: sic enim noua quædam & nobilior lux in anima oritur cum à sacerdote hoc modo absolutio impenditur. Sicut autem ad vocem Angeli ceciderunt catenę de manibus Petri, ita hic ad vocem sacerdotis vincula Diaboli soluuntur, & Deus homini pectus suum aperit, illumq; in filiũ adoptat, Spiritu sancto vngit, virtutibus ornat, & regni sui hęredem instituit.

Iustificationis seriẽ & processum D. Tho. describit in 4. q. 45. art. 5. vbi exponit, quomodo in hoc opere concurrunt, primum quidem Dei motio, secundo motus fidei, tertio timoris, quarto spei: quinto charitatis: sexto timoris: septimo contritionis, & pęnitentiæ cui potissimum tribuitur iustificatio. Cuius rei causã est, quia iustificatio est spiritualis quidam, ab iniustitia ad iustitiam motus. Quo fit vt illi potissimum iustificatio tribuatur quæ vtrumque motum complectitur, ea vero est pęnitentia quę pręteritam iniustitiã detestat, & proponit in futuro sequi iustitiã. Adde his qd pœnitentiæ est cooperari Deo ad satisfactionẽ cõmissorũ, ea uidelicet amplectendo q̃ ad hmõi satisfactionẽ requirũtur, qd ad pniam spectat. D. Tho.

Per misericordiam & fidem purgantur peccata, per timorem autem Domini, declinat omnis à malo. Hæ Prou. 15.

sunt

ſunt igitur virtutes quibus potiſſimũ vera pœnitentia ornari atque perfici debet. Hoc autem in loco fides pro fidelitate (qua quiſque officij ſui debito ſatisfacit) accipienda eſt. Quæ quidem virtus adeo rara eſt: vt Salomon dicat. Multi homines miſericordes vocantur: virum autem fidelem quis inueniet? Vir autem fidelis eſt, qui toto animo in hoc vnum incumbit, vt fideliter quicquid ſe debere intelligit, præſtet, etiam ſi illi moleſtum ac detrimentoſum ſit. Hanc autem appellari hoc in loco fidem, patet ex eadem ſententia. 16. Prouer. repetita his verbis. Miſericordia & veritate redimitur iniquitas: in timore autem Domini. d.o.a.m. veritatem autem pro iuſtitia & officio præſtito vſurpari in ſacris literis, notius eſt, quàm vt probari debeat. Hinc Reg. 4.c.32. legimus. Poſt quę & huiuſmodi veritatem, venit Senacherib Rex Aſſiriorum &c.

Vera pęnitentia deſcribitur Eccli. 17. his verbis; Conuertere ad Dominum & relinque peccata: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Offendiculi autem nomine non modo peccata, ſed etiam peccatorum occaſiones intelligimus: quas ſi non tollas, peccata non vitantur.

Pſal. 31. Virtutem humilis cõfeſſionis declarant illa verba. Delictum meum cognitum tibi feci &.i.m.n.a. Dixi, cõfitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino. e.t.r.i.p.m. Huius vero confeſſionis defectu ſe in multa mala incidiſſe inſinuat, cũ ait, Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea. Hoc eſt, quoniam delicta mea celabam, nec illa vt par erat, agnoſcebã, iracundiam & pœnam mihi non remittebat Deus: itaq; ob eam cauſam in tantas iucideram calamitates, vt confectus animi & corporis doloribus, ſquallore & macie cõtabeſcerẽ. Quod autem ſubdit, Dum clamarem tota die, alius vertit apertius, in rugitu meo tota die. Quod ad pręcedentia verba facile refertur. Significat enim mœrores & æſtus quos ante patiebatur.

Contra fictam ſubdolamq; malorum pœnitentiam qui cũ meliorem ſe vitam acturos polliceantur non præſtant quod pollicentur, ſunt illa prophetæ verba, Inimici Domini mentiti ſunt ei: & erit tempus eorum in ſæcula. Quaſi dicat, Modo mentiuntur Deo eiuſq; leges & maieſtatem contemnunt, ſed erit tamẽ cum contemptus huius pœnas pendant: quas perpetuo hoc eſt in ſęcula daturi ſunt. Simile eſt & illud, Cum accepero tempus, ego.i.i. Quod tempus iamiam inſtare pronunciat cum ait, Pſal. 74.
Iuxta eſt dies perditionis, & adeſſe feſtinant tempora. Deut. 32.

Ad ſpem veniæ nos ille verſiculus incitat, Si iniquitates obſeruaueris Pſal. 129
Domine, D.q.ſ. Quia apud te propitiatio eſt, hoc eſt, quia in me non eſt cur mihi propitieris, ſed cur magis iraſci debeas, in te habes vnde mihi propitius fias. In te eſt miſericordia tua: & apud te eſt ſacrificium filij tui: quæ vere pœnitentibus ſalutem donant. Itaq; (vt Aug. ait) ſi ego Domine admiſi vnde me damnare poſſis, tu certe nõ amiſiſti vnde me ſeruare poſſis. In certamine ergo conſcientiæ, cum lex, Diabolus, & ſenſus peccati nos accuſant, ad hunc verſiculum confugiendum eſt.

Virtus quidem difficilis eſt ex corrupta natura, facilis ex gratia. Vnde vbi de ſponſa Can. 8. dictum eſt, ecce ſoror noſtra paruula eſt, & ubera nõ habet, paulo poſt ſubditur, Ego murus, & vbera mea quaſi turris, ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens. Hanc autem pacem vera pœnitentia inuenit, quæ nos Deo reconciliat. Ait autem (quaſi pacem) vel quia plena pax in hac uita nõ datur, vel quia nemo poteſt certò ſcire, utrum odio uel amore dignus ſit.

Eccle.9. Pœnitentia eorum qui cum vitam omnium sceleribus transegerint instante mortis hora, pęnitere se dicũt, Pharaonis interdum pęnitentię simi lis frequenter est. Qui dum plagis vrgeretur obedientiam pollicebatur: sublatis verò plagis ad solitam continuo pertinaciam & inobedientiam redibat. Deniq; emisso iam è finibus suis post tot plagas populo, Pharao populusq; eius pœnitentia ducti dixerunt, Exod.14 Quid voluimus facere ut dimitteremus Israel ne seruiret nobis? Iunxit ergo currũ, & omnem populum &c. Talis igitur eorum pęnitentia apparet, quos non Dei, sed sui amor & præsentis periculi metus solummodo agit: quos videmus periculi uel morbi tempore transacto ad uomitum sępe redire.

Cum lepra dubia est recludi æger in lege præcipitur septem diebus, & interdum etiam alijs septem: vt hoc iudicio sacerdos deprehendat quid in ea causa, pronuntiare sine errore & hęsitatione possit. Hoc exemplo confessarij monẽtur, ut cum de confitentium pœnitentia & contritione dubij sunt dierum aliquot spatio interiecto de contritionis & propositi firmitate experimentum capiant: neque sententiam facile pręcipitent: ne quos sanare debuerant eadem contaminatos lepra relinquant.

Confessionis imaginem uarijs modis in ueteri quoq; testamento inuenimus. Sic enim. Num.5. legimus, uir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quę solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atq; deliquerint, confitebuntur peccatum suum: & reddent ipsum caput quintamq; partem desuper ei in quẽ peccauerint. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis. Hoc in ijs peccatis intelligitur: in quibus damnum aliquod proximis illatum fuerit. Quo in loco uide etiam incertorũ restitutionem ad ecclesiã maxime pertineret.

Si de sanguine hostiæ quę offertur pro peccato, uestis sacerdotis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto, ait Dñs Leuit. 6. Sanguis huius hostiæ, opera sunt corruptionis quibus peccator succubuit. Vnde est illa uox, Li Psal. 50. bera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ. Hęc itaq; cum per cõfessionem pastori deteguntur, plerũq; licet ad corpus non transeant, tñ uestem aspergunt, quia quãuis consensum non impetrent, excitant appetitum. quod.n. uestis ad corpus, hoc est ad consensum appetitus. Vestis sæpe sine noxa corporis aut maculatur aut scinditur: sic & appetitus plerũq; absque salutis aĩæ dispendio, ratione uidelicet reluctante non cõsensu sed cogitatione raptatur. Lauanda igitur uestis: sed in loco sancto poterit lauari, quia qui hoc noĩe maculatus est, nõ necesse habet donec se expiet à sacrificijs diuinis sequestrari. Et lauat ergo uestem suã & in loco sancto est: quia illecebra carnali qua exterius afficit, pro uiribus sine dilatione se purgat. Sed tñ quòd hãc pugnã sustinet, augmentũ ei fit retributionis, nõ imminutio sanctitatis. Hinc D. Grego. ait, A bonis pastorib᷒ uiscera materna subditis exhibẽda sunt, ut si forte eos tentationib. infestari cõtigerit, ad eos quasi ad portũ salutis confugiant nec eis peccatorũ suorũ reuelare uulnera uereant. Fit aũt plerũq; ut pastoris conscĩẽtia, auditis tẽtationibus & ipsa tentetur, & uelut aqua aliorum manus abluens, unde eas mũdat, ipsa sordidetur. Quod tamẽ doctoribus non nimis formidandum est &c.

Est apud Origenem homi.2. super Leui. satis euidens de cõfessione testimoniũ. Obijcit.n. quod melioris cõditionis fuerit lex Mosis, in qua tot sacrificioru genera expiandis peccatis instituta erant, quã Euangeliũ in quo horum nihil est. Cui quæstioni respon-

spondet multis quoq; modis in lege gratiæ expiari peccata. Expiãtur enim baptismo, martyrio, eleemosynis, remissione iniuriarũ, & dilectione qua peccatrici mulier peccata multa remissa sunt Deniq; aiũt, Expiãtur ẽt alia rõne quãuis acerbius quidẽ & laboriosius pœnitẽtia: cũ lauat peccator ĩ lachrymis stratũ suũ, & fiũt ei lachry
psal.41. mæ panes die ac nocte: & cũ nõ erubescit sacerdoti Domini dicere peccãtũ suũ & quærere medicinã secun
psal.31. dũ eũ qui ait, Dixi cõfitebor aduersũ me iniustitiã meã, & tu remisisti.i.p.m. In quo impletur illud quod Iaco-
Iacob.5. bus Apost. ait, Infirmatur quis in vobis? vocet præsbyteros Ecclesiæ, & imponentes ei manus &c.

Quo mærore affici verè pœnitentes debeant, omnemque à se lętitiam depellere cum pro peccatis męrent Leuit. 5. in sacrificio similę pro peccato oblatæ adumbratur, super qua neque oleũ funditur, nec thus adhibetur, quæ in alijs sacrificijs apponuntur quia pro peccato est. Super quo loco Origenes ait, In sacrificio ꝓ peccato nec oleum lætitiæ, nec thus sua uitatis imponitur. De peccantibus.n. ait Apostolus, ut lugeam eos qui an-
2.Cor.12 te peccauerunt, & non egerunt pęnitentiam &c. Nec odor in eo suauitatis est. Quia ex persona peccatorum dicitur, Putruerunt, & corruptæ sunt
psal.37. cicatrices meæ &c. Hęc interim à nobis obseruata sunt de sacrificio pro delicto.

Nõ putet cõfessarius, aut etiã pęnitens leue se negotiũ agere, cum auersam ac deprauatã vitam & voluntatẽ suam diuinæ puritati & sinceritati (quæ totius æquitatis & sanctitatis regula est) debeat conformare: Qui enim tot spatijs ab hac regula discessit, quot flagitia commisit, quomodo tam cito poterit eò redire à quo tot commissis sceleribus tam longo tempore discessit: nisi studiose ac diligenter in hoc insistat? Hoc est enim quod vehemẽter Diuus Augustinus & optabat & timebat, cum orans diceret, Miser ego, quando poterit Domine obliquitas mea tuæ rectitudini conformari? Cum enim tanta sit hominis obliquitas, tantaque rursum rectitudo diuina, non dubium quin arduum ac difficile sit, hanc tantam obliquitatem ad illam rectitudinem exigere.

Excusatio in peccatis.

PEccator homo dabit correptionẽ & secundum uoluntatem suã inuenit comparationem. Hoc est non deerit animo male affecto apparens aliqua ratio qua stultitiam suam tueri, & in ea perdurare possit. COLLE

Nullam in extremo iudicio mali scelerum suorum excusationẽ prætexere poterunt. Si enim dixerint se imbecilles fuisse, & aduersarios suos fortes ac potentes ideoque illis succubuisse, facile ipsos iudex coarguet, qui tot armorum spiritualium genera & munimenta in Ecclesia sua prouidit. Hoc enim illa Cant. 4. verba designant, Sicut turris Dauid quæ ædificata est cũ propugnaculis: mille clypei pendẽt ex illa, omnis armatura fortium. Quare licebat infirmo cuique hinc arma capere: quibus imbecillitatem suam non modo tueretur, sed etiam roboraret: vtrumque enim hæc arma præstant. Cæterum si locum hunc locupletare volueris vide tit. Euangelium. Ibi.n. mira & maxima ad virtutẽ adiumenta per Christi gratiam nobis collata recensentur.

A primis parentibus excusationis sicut & fomitis cæterorumque malorum virus in nos deriuatum est. Illi nanque à Domino obiurgati, ad friuolas se se excusationes contulerunt. Vir enim ait, Mulier quã dedisti mihi sociam &c. Quibus verbis criminis sui culpam in Deum quodãmodo transtulit. Quem plane imitatur, Gene.3.

qui cœlo, aut astris scelera sua imputat. Mulier verò in serpentem trãstulit crimen suum cum ait, Serpens decepit me. Sunt qui dicant Dauidẽ cũ
2.Reg.12 se adulterio & cæde maculasset grauius deliquisse quam Saul, veniam tamen consecutum fuisse, quoniam scelus suum simpliciter confessus est dicens, Peccaui Domino: cum tamẽ Saul multis tergiuersationibus inobedi&c.tiam suam partim negare, partim excusare conatus fuerit.
1.Reg.26

Homini leproso Leui.13. inter alia hoc pręcipitur vt vestimenta eius dissuta sint, & caput quidem eius detectum, os vero contectum. Ita enim oportet vt qui spiritualiter leprosus & flagitiosus est, flagitia sua, nullis verborũ assumẽtis tegat, nullis excusationũ velaminibus operiat, vt ne fiat sepulchrũ dealbatũ, quod foris quidẽ paret candidũ, intus aũt mortuorum ossibus plenũ est. Verũtamẽ leprosus hic os tantũmodo iubetur obtegere. Quid est hoc quod oẽs corporis partes nudas habere pręcipitur, & os solũ operire iubetur? Nonne palã est & aperto positum, quod ei qui in lepra peccati cõstitutus est, clauditur os, vt docendi ab eo autoritas excludatur?
Psal. 49. peccatori enim dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas &c. Clausum ergo habeat os peccator, quia qui se ipsum non docet, docere alium non põt, & ideo suum os iubetur operire, qui malè agendo loquendi perdidit libertatem.

Contritio.

Greg. Peccator compũctus de peccatis in fletibus, iã iustus esse inchoat, cum cępit accusare quod fecit. Greg.

Tempus redimimus quando ante actam vitã, quã lasciuiendo perdidimus, flẽdo reparamus. Greg. vbi sup.

Qui peccata confitetur & non deflet, perinde est, ac si vulnus detegeret medico, & curari nollet. Greg. vbi sup. lib. 8. c. 15.

Non inuenit Esau locum pęnitentię, licet cum lachrymis quærat: quia fructum non habẽt lamenta, quę student cum gemitu desiderare peritura. Greg. lib. 11 Mor. cap. 6.

Sancti nou solum inspiciunt mala quę fecerunt, sed bona, quæ accepto munere reddere debuerunt. Tanto enim se amplius sentiunt peccatores quanto ex neglectis bonis debitores tenentur. Greg. 22. Mor. c. 5.

Graui luctu afficit gratia, quæ post facinora mentẽ replet: insequitur nãq; quotidianis fletib⁹ peccatũ: & q̃to homo alacrius cernit quod iustũ est, tanto appetit se iniustum gemitibus punire. Gregor. 27. Moral. capitul. 15.

Dolet homo quod fuit, quia incipit videre quod non fuit. Odit qualẽ se fuisse meminit, & amat qualẽ se debere cognoscit. Greg. vbi supra.

Ad videndum internum lumẽ, polluta conscientia, lachrymis baptizata, renouatur. Greg. 27. Mor. c. 15.

Quid enim miserius misero non miserante seipsum & flente Didonis mortem, quæ flebat amando Aeneã, non flente autem mortem suam, quę fiebat non amando te? August. Confessio. lib. 1. August.

Ego fremebam spiritu indignans turbulentissima indignatione, quod nõ item in placitũ & pactum tecum Deus meus, in quod eundũ esse omnia ossa mea clamabant. Nã non solũ ire, verum etiam peruenire illuc, nihil erat aliud, quam velle ire, sed velle fortiter & integrè, non semisauciã hac atque hac versare, & tractare uoluntatem, cum hac parte assurgente, cum alia parte cadente luctantẽ. Et mox, Vnde hoc monstrum, & quare istud? imperat animus corpori, & paretur statim, imperat animus sibi & resistitur. Imperat animus vt moueatur manus, & tãta est facilitas, ut vix à seruitio discernatur imperiũ: Et animus,

animus, animus est, manus autē corpus est. Imperat animus, vt velit aius, nec alter est, nec facit tamen. Vnde hoc monstrum? Et quare istud? Imperat, inquā, vt velit, qui nō imperaret nisi vellet, & nō fit quod imperat. Nō igitur mōstrū partim velle, partī nolle: sed ægritudo animi est, quia nō totus assurgit veritate subleuatus, consuetudine prægrauatus. Et ideo sunt duæ voluntates, quia vna earum tota non est, & hoc adest alteri, quod deest alteri. Aug. Confess. lib. 8.

Satis durus est cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare sed sciat culpabiliter se durum, qui deflet dāna corporis, vel mortē amici, & dolorem peccati non ostēdit lachrymis. Idem de pœnitentia.

Sit pœnitentia continua, amara, comes ætatis meæ, continuus dolor, insatiabilis terror vitæ meæ. Si non sum dignus oculos ad cœlum leuare orando, certe non sum indignus eos vel exsiccare plorādo. Idem ibidem.

Qui gehennam metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum gehennam metuit. Idem in Epist.

Ad agendā pœnitentiā nō sufficit mores in melius cōmutare, & à male factis recedere, nisi & de his quæ facta sunt, satisfacias Deo per pœnitētię dolorem, per humilitatis gemitū per contriti cordis sacrificiū, cooperātib⁹ eleemosynis. Idē ī lib. de Pœn.

Ambros. Quia post baptismum iniquinauimus vitam, baptizemus lachrymis conscientiam. Ambr.

Nouit Deus mutare sententiam, si tu noueris mutare vitam. Idem super Luc.

Isidor. Lachrymę pęnitētię apud Deum, pro baptismate reputantur. Vnde & quantumlibet sint magna delicta, quantumuis grauia, non tamen in illis Domini misericordia desperanda. Isid. de sum. bon.

Bernar. Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & sine fructu præterierunt, impossibile est vt reuocem: placeat tibi Domine vt recogitē eos in amaritudine animæ meæ. Bern. super Cant.

Abscindatur ferro acutæ compunctionis, vlcus inueteratæ consuetudinis. Idem ibidem.

Fœlices lachrymæ, quas benigna manus conditoris absterget: & beati oculi, qui in talibus liquefieri elegerunt, magis quā in superbiam eleuari, quā omne sublime videre, quàm āuaritię & petulantię famulari. Idem de contemptu mundi.

Primum opus fidei per dilectionē operantis, cordis compunctio est, in qua planè de intus eijciuntur dæmonia, cum ab affectu cordis eradicātur peccata. Idem, de 12. Grad.

Cyprin. Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus: alto vulneri diligens & longa medicina non desit: pœnitentia crimine minor non sit. Putas ne tu Dominum citò posse placari, quem verbis perfidis abnegasti, cui patrimonium præponere maluisti, cuius templum sacrilega contagione violasti? Putas eum facile misereri, tui quem tuum non esse dixisti? Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, vigilijs noctes atque fletibus ducere, tēpus omne lachrymosis lamentationibus occupare, stratos solo adhærere cineri, ī cilicio volutari & sordib⁹, post indumentum Christi perditū, nullum iā velle vestitū: post Diaboli cibū, malle ieiuniū: iustis operib⁹ incūbere, quib⁹ peccata purgātur: eleemosynis frequenter insistere quibus à morte animæ liberantur: quod aduersarius auferebat, Christ⁹ accipiat: nec teneri iā nec amari patrimoniū debet, quo quis & deceptus & uictus est. Cypria. in serm. de lapsi.

Si charus tibi aliquis vita functus esset, doleres, & īgemisceres, & lugubri habitu tristitiam mentis osten-

deres: & moritur tibi castissima anima, & interdũ etiam rides, & in nullo commoueris? Idem ibidem.

Eufeb. Emiss. Non sufficit summis labijs dicere, Peccaui, parce, remitte. Et Saul dicebat, Peccaui: sed non obtinuit illam ueniam quam Dauid una pœnitẽtiæ uoce promeruit: & hoc quare? Quia confessionem illam nuda magis uerba quam gemitus exprimebant: quia non compẽsabat magnitudinem criminis lenta humiliatio supplicantis. Non leui agendum est cõtritione, ut debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur; nec transitoria opus est satisfactione pro malis illis ꝑp quę paratus est ignis ęternus. Si uolumus intelligere, quam graues apud se faciat iudex noster hominum culpas, respiciamus ad pœnas. Euseb. Emiss. ad monach. hom.

Et faciam (inquit) ut displiceatis uobis in oculis uestris. Vides quia iam non parua pars meriti est, ad conspectum erubuisse peccati. Idem in quadam hom.

Clima. Qui re uera reatus sui pęnas dat, is omnem diem quo non luget, se amisisse arbitratur, etiam si qua fortassis bona alia in illo fecerit. Canis si à fera ulla mordeatur, aduersus ipsam uehemẽter accensus, animatur ex dolore uulneris, incomparabili ferocia insaniens. Sic ergo aduersus peccatũ incitari debemus. Caueamus ne forte non ex munditia, sed ex falsa confidentia seipsam conscientia desistat reprehẽdere. Id erit solutionis delictorum certissimũ indicium, si semper quisq; debitorem se existimet. Signũ itẽ diligẽtis atq; accuratæ pęnitentiæ est, si oĩbus contingentibus, uisibilib. inuisibilibusq; tribulationibus, atq; etiam pluribus dignos esse cõstanter teneamus. Ioan. Clim. de Pęni. c. 5.

Caue qui luges, ne unquam canem illum suscipias, qui misericordem nimis Deum tibi pollicetur: agit enim hoc, ut abs te interim luctum ac securissimum expellat metum. Tũc uerò solũ clementiam eius tibi pollicere, cum te de speratione absorberi uideris. Idem de memor. mor. cap. 6.

Beatus qui ĩ cęlestibus ĩtellectualibusq; uirtutibus defigere animi obtutus ualet. Sed ille absq; metu ruinæ est, qui ex mortis scelerumq; memoria genas suas niuentium aquarum perpetuis imbribus rigat. Idem de Luct. c. 7.

Non angitur spectaculorum ordinandorum cura is reus in quem fuerit lata sententia: ita ne is quidem qui attentius luctui studet, delitijs, aut gloria, aut furore, aut iracundia, unquam capietur. Idem ibidem.

Etiam si quodlibet magnum atq; electissimũ uitæ institutum arripueris, id quasi externum & nothum ęstimare debes, nisi cor afflictum mœrensque possideas. Ibidem.

Non accusabitur ò socij, nec nobis crimini dabitur in separatione aĩæ à corpore, quod nõ miracula egimus, quod non theologica disseruimus, quod non contemplationi operam dedimus: sed ob hoc maxime rationem omnino Deo reddituri sumus, quod lugere unquam destitimus. Ibidem.

Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non quod postulauit, accepit: nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetraret quod uoluit. Ipse enim est, qui consolatur flentes, curat dolentes, informat pœnitentes. Chrysost. in ser. Chryso.

Sicut impossibile est, ut ignis inflammetur in aqua, ita impossibile est compunctionem uigere in delitijs: contraria enim hęc inuicem sibi sunt & peremptoria. Illa enim mater fletus, hę mater risus: illa cor cõstringit, istæ dissoluunt. Idem de compunctione cordis.

Sola est compunctio quæ facit hominem horrescere purpuram, desiderare cilicium, amare lachrymas, fugere

gere risum. Idem ibidem.

Hęc est humilis cordis vera compunctio, magna agere, & humilia loqui: iustè operari, & super peccatis timere, atque tremere. Idem ibidem.

COLLE. ¶ Alexander, qui ebrius Clitum fidissimum amicum occiderat, ubi compos sui factus, admissum facinus intellexit, præ magnitudine doloris seipsum occidere volebat. Quod si ita dolent, qui amicos occiderunt: quo putas dolore cruciari viros sanctos, cum recolunt se toties Deum suum peccando crucifixisse? Quo dolore angebatur? quæ uerba iactabat? quibus se lamentis conficiebat? quas animo cogitationes voluebar, ille de quo scriptum est, Egressus, fleuit amare?

Mat. 26. Nullo dolore afficitur homo, cũ capilli eius conscinduntur, & lacerantur. Tunc tamen dolorem sentit, cùm ij à capite euelluntur. Sic sancti viri nihil sua referre putant, cum varijs iniurijs infestantur (rapinam enim bonorum suorum cum gaudio suscipiunt) at grauissimè anguntur, cum per peccatum à capite suo, nempe Christo auelluntur. Sic Dauid, Miser factus sum, & curuatus sum, &c. Psal. 37.

Quanta esse vis contritionis & doloris propter admissa scelera debeat, exemplo suo idem Vates ostendit, dum de se ait, Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, &c. Pro quo Hierony. vertit, Natare faciam tota nocte, &c. Pro eo verò quod subdit, Turbatus est à furore oculus meus, alij verterunt, Calligauit præ amaritudine oculus meus. Quibus verbis significat se tantam vim lachrymarũ profudisse, vt penè lumẽ oculorum amiserit. Itaque versiculi huius sensus est, Si paucas illas noctes Domine inter falsa & flagitiosa gaudia consumpsi, reliquas, quas ego dum vixero noctes, inter gemitus & amara suspiria consumam. Si lectum meum impura libidine contaminaui, illam ego largo & perenni lachrymarum flumine lauabo. Psal. 5.

Vim salutaris & veræ contritionis exemplo suo declarat Propheta, cum ait: Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebã à gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium, & gemitus meus à te non est absconditus. Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. Quo significare voluit continuò lachrymarum fluxu, oculorum aciem hebetatam, ac obscuratam fuisse. Idem quoque designant illa verba ex Psal. 4. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata, siue vt alius vertit ossa quæ contriuisti. Significat enim se ob sceleris conscientiam magnitudine doloris attritum & consumptũ. ¶ Cęterum demissionẽ animi ac affectũ veræ pęnitentiæ insinuat protinus cum ait: Qm̃ ego in flagella paratus sum, &c. siue vt Hieron. vertit, Quoniã ego ad plagas paratus sum, & dolor meus cõtra me semper. Quia iniquitatẽ meã annuntio, & sollicitus ero pro peccato meo: siue vt alius vertit, Anxius ero. p. p. m. Quod quidem verbum, falsam multorum securitatem satis arguit: qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. Psal. 37.

Esto (ait Sapiens) firmus in via Domini, &c. Hanc animi firmitatem, & melioris vitæ propositum, designant illa Prophetę verba, Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Magna enim propositi firmitudo in his duobus verbis significatur. Eccl. 6. Psal. 118

Vbi nos legimus, Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, &c. Hieron. vertit, Riui aquarum defluebant ab oculis meis. q. n. c. l. t. Quo verbo uis lachrymarum, & vehemens dolor Psal. 118

Pro-

Prophetæ propter uiolatas Dei leges significatur.

Qui verè pœnitet, ita de admissis sceleribus suis dolere debet, vt propter Deum ex charitate doleat. Ex hoc enim dolore vera pęnitentia cõ-
Gene. 9. surgit, quæ per arcum in nubibus cęli positum, non incommodè figuratur. Hic enim arcus ex nube rorida Solis radijs percussa fit: sola quippe nubes nisi sole irradiata fuerit ad hoc satis non est. Hunc igitur veræ pœnitentiæ arcum respiciens Dominus, furorem deponit, hominibusque propitius fit. Huius rei in Maria Magdalena imaginem videmus, quę lachrymarũ rore plena, & diuinæ dilectionis radijs pcussa velut arcus in nubibus facta est, q̃ irã Dñi mitigauit.

Quàm sit gratum Deo cordis contriti & humiliati sacrificium, & quę sint verè pœnitentis officia, typicè Dominus in auium holocausto adũbrauit. Sic enim Leuit. 1. ait, Si verò de auibus holocausti oblatio fuerit, de turturibus & pullis columbæ offeret eam sacerdos ad altare, & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris: vesiculam verò gutturis effundet in loco in quo cineres effundi solent: confringetque ascellas, & non secabit, neque ferro diuidet. Holocaustũ est, & oblatio suauissimi odoris Domino. Hoc igitur in loco obseruandũ illud primo est, quod cum Dominus aues sibi in holocaustum offerri iubet, non cignum expetit, qui magnitudine corporis præstat, qui plumarum candore niuidus, & colli protensione caput in altũ leuat: nec mergulo delectatur, qui frequẽter aquis immergitur: nec accipitre qui mortibus pascitur alienis: sed turturem petit, aut columbam, quarum columba societatis, turtur vero castitatis amator est. Vtraque tamen hæc auis gemere non canere solet. Esse autem gratissimos Domino pios pœnitentium gemitus, declarat Propheta cũ ait, Dñs de cęlo in terram aspexit, ut audiret gemitus cõpeditorum, &c. Psal. 101.
Modus autẽ immolandi aues est, ut retorto ad collũ capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciat sacerdos sanguinẽ super crepidinẽ altaris. Ad collũ caput, reflectit, ut quasi corpus suum respicere videatur. Debet enim vere pœnitens cõuertere oculos suos ad anteactæ vitæ corpus, & pristina peccata recordari, ut cum sancto il- Psal. 38.
lo rege dicere possit, Recogitabo tibi omnes annos meos in a. a. m. Post hoc autem rumpatur vulnus, sed caput tamen à corpore non abscindatur. Quid igitur aliud per hoc nobis innuitur, nisi vt (quemadmodũ Apostolus ait) rationabile sit obse- Rom. 12.
quium nostrũ, quo castigati, nõ mortificati, corpus spiritui subijciatur nõ occidatur? Sanguis vero super basim altaris fundi præcipitur. Sanguis noster substantia nostra est, quæ instar sanguinis dũ redundat, noxia frequẽter corporibus esse solet: dum vero non redundat, salutaris. Hæc ergo vbi redundauerit, minuenda, & super basim altaris, hoc est, super pauperes & infima quæque Ecclesiæ membra effundenda est. Huiusmodi enim sanguinis nostri, hoc est, rerum nostrarum effusione purgari peccata, scripturæ sacræ vbique testantur. Superest vesica, quæ ab auibus auferenda, & in locum in quo cineres effunduntur mittẽda est. Qua re quid aliud significatur, quàm omnem cordis nostris tumorem & inflationem, cineris & corruptionis nostræ consideratione deponere?

Multa sunt q̃ nos ad peccati odiũ & commissorum dolorem excitare debeant: sed illud in primis, qđ peccando Deũ amittimus. Deserit enim is mentem, quæ eius hospitium peccati contagione polluit. Sic Saulem videmus à spiritu Domini relictum, & à Dæ-

& à Dæmone obsessum, vbi se peccato contaminauit. Quid autem lamentabilius, quid infœlicius, quam à Deo bonorum omnium parente deseri? Væ eis, ait Dominus, qui recesserunt à me. Hoc est primum væ.
Osee 7. Secūdū vero quod ex eo sequitur, Væ eis cum recessero ab eis. Quid enim reliqui esse possit ei qui Deum amisit?
1.Reg.4. Hoc est illud malū, quo ita vxor Phinees sacerdotis perculsa est: ut cum mortem sibi ex doloribus partus imminere cerneret, & nasciturus ei filius nuntiaretur, obstetrice dicente, Noli timere, quia hunc habebis filiū, nō ītellexisse, nec animaduertisse dicitur. Ea.n. doloris magnitudine concussa fuit, cū arcam Dei à Philisteis captam audiuit, vt nec instantis mortis metu, nec nascituri filij gaudio vllo modo tangeretur, sed acerbissimo doloris sensu hanc vocē repeteret, Trāslata est gloria Dei ab Israel, quia capta est arca Dei credebat enim prudens mulier, ad nihilū esse illum populum redigendum, hoc tam incomparabili præsidio destitutum: vnde tota illius populi salus & gloria manabat, ideoque inter causas doloris & lætitię constituta, hoc solum cogitabat, hoc solum lamentabatur, hanc vnam querimoniam iterum atque iterū repetebat. Trāslata est gloria Dei ab Israel, quia capta est arca Dei. Cum igitur per lethale peccatum homo hoc tantum bonum amiserit, & à se repulerit, cur non simili modo lamentetur? Noli, ait Propheta, lætari Israel, noli exultare sicut populi, quia fornicatus es à Deo tuo.

Qualis esse debeat vere pœnitentis conditio, declarat Moyses Deut. 4. his verbis, Cum quæsieris Dominum Deum tuum, inuenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione aīæ tuæ. Hic locus vehemēter vrget Lutheranos, q̄ mętorē ac dolorē à vera pęnitētia submouent.

Satisfactio.

Qvamuis certum sit, quòd Ezechiel ait, Inquacunque die impius conuersus fuerit ab impietate sua &c. tamē temporariā pęnā impietati debitam non sæpe rogantibus, & ad eum conuersis aufert. Id primum patet ex eo quod. 2. Reg. legimus, Iurauit Dominus domui Heli, quod nō expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in sempiternum. Ibidéque legimus, Porto triūphator in Israel non parcet, nec pęnitudine flectetur: neq; enim homo est, ut agat pęnitētiam. Item nec Dauidem exaudiuit multis lachrymis pro filioli ex adulterio Bersabe suscepti vita deprecātem. Et ad Hieremiā Dominus ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas laudē & orationem pro eis, & non obsistas mihi: non enim exaudiam te. Et ad populum propter quadraginta annorum errorem à Domino indictum mœrētem ac deprecantē Moses ait, Cūque reuersi ploraretis corā Domino, non audiuit vos. nec voci vestræ voluit acquiescere Quodq; his omnibus mirabilius est, nec Mosem quidē (qui sęuientē aduersus peccantē populū irā Domini toties placauit, cuique insigne sanctitatis & amicitiæ testimonium Dominus tulit) exaudire voluit cum ingressum in promissam terram suppliciter ab eo postularet. Sic enim Deute. 4. idem ait, Precatusque sum in tempore illo dicēs, Domine Deus tu cœpisti ostendere seruo magnitudinē tuā &c. Trāsibo igitur & videbo terram hanc optimam trans Iordanem &c. Iratusque mihi Dominus propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi, sufficit tibi, nequaquam loquaris vltra de hac re ad me. COLLE.

In his similibusque cōminationibus, nequaquā Dn̄m misericordię suę signū (quod ad remissionē culpæ attinet) claudere credēdū est: cū fixa

& irreuocabilis illa Ezechielis promissio maneat, in quacúque die impius conuersus fuerit &c. Sed hęc omnia ad remissionē pęnę pro peccato debitæ referēda sunt: quæ nō semper pœnitentiū precibus & victimis reuocatur. Quã ex re liquido constat, dimissa culpa, temporariam pęnam culpæ debitã remanere. Cuius rei gratia tertia pœnitentiæ pars, nempe satisfactio constituitur, quæ ad huius pęnæ remissionē ordinatur, quæ si in hac vita non expletur, igne purgatorio expianda relinquitur: vt diuinæ iustitiæ locus sit, quæ nullum crimen impunitum relinquit, quod vel in hac vita, vel in altera non puniat.

Recidiuatio.

Gregor. SIcut qui à fide recedit apostata est ita qui ad peruersum opus quod deseruerat, redit, ab omnipotēte Deo absque dubietate apostata iudicatur etiam si fidem tenere videatur. Greg. super Eccl.

Isido. Esai. 1. Lauamini, mundi estote. Lauatur itaque & mundus est, qui & præterita plangit, & futura non admittit. Lauatur & non est mundus qui plãgit, quod gessit, nec deserit: & post lachrymas q̃ deseruerat, repetit. Isido.

COLLE. ¶ Videant Christi fideles quomodo se post pęnitentiã & sacramenta paschalia gerant, & qua cura susceptam gratiã tueantur. Vnus enim læthalis peccati lapsus aditum ad alia multa aperit. Quemadmodum enim (vt Chrysost. ait) qui noua aliqua veste induitur, diligenter curat, ne vestem illam sordibus vllis inquinet. Vbi vero vestis ipsa per incuriam sordidata est, curam illam deponit, nec iam molestè admodum fert, si iterũ sordidetur: ita homines vbi per pęnitētiam candidam iustitiæ vestem induerunt, studiose curare solent, vt cãdorem illum incontaminatum seruent: At ubi illum per peccatum commacularunt, iam non admodum curant, si nouis maculis pristinus ille candor obscuretur. Ex quo patet, quantum priora peccata noceant, quoniam ex sequentibus aditum parant.

Disputãt Theologi doctores vtrũ grauius peccatum sit, id quo amittitur innocentia, quã quod committitur post pœnitentiã. Sunt qui dicant illud tanto grauius esse, quantò maius bonum est, seruata semper innocētia, quã restituta per pęnitentiam: Cæterum Diuus Thom. ait, maius quidem bonum esse innocentiæ: sed interim tamen hac ratione maius beneficium esse pœnitentiæ, quod in immeritum & inimicum Dei confertur. Cuius rei gratia grauiʼ est post pœnitentiam delinquere, quàm peccando innocentiam amittere: Vt videas quam grauiter Deum offendãt, qui post pœnitentiæ beneficium ad vomitum redeunt.

Imago suscitati Samuelis quęcunque illa fuerit, apertè pronunciauit iram atque vindictam Domini cōtrà Saulem iamiam imminere: eo quod non feceris (inquit) iram eius contrà Amalech. 1. Reg. 28 Mira profecto res, quod cũ Saul incredibili furore exagitatus septuaginta sacerdotes Domini uestitos Ephod interemerit, & Nobe ciuitatem sacerdotum nihil commeritã incenderit, ouemque & bouem, camellum, & asinum occiderit (quod crudelissimus omnium mortalium Nero nusquam fecisse memoratur) & tamen hoc tantum nefas siletur: & sola indiscreta illa pietas profertur, propter quam cœlestis aduersus eum vindicta parabatur. Quare hoc? Nimirum quia propter primũ illud peccatum à Deo derelictus fuit, atque eius spiritu & gratia nudatus. Quæ res omnium aliorum criminum fons & origo extitit, quemadmodum & protoparentis culpa, ideo maxima esse dicitur: quia culpa-

culparum omnium consequentium velut seminarium fuit. Qua quidem re pęnitentes admonentur, vt primũ lętale peccatum admittere diligentissime caueant. Huius enim admissio, quia gratia spoliat, aditum deinde cęteris parat.

Exo. 32. Quis indagando consequi possit, cur Dominus oratione Mosis placatus fuit, cum Iudęi vitulum conflatilem adorauerunt (quod maximũ nefas erat) cum vero de expugnãda terra Chananęorum diffisi sunt, tñ quadraginta eos annis per desertum circũducens, eius criminis diutissimum suppliciũ sumpsit? Cęterum quãuis hoc in loco cum Apostolo liceat exclamare, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientię Dei, quàm in com prehensibilia sunt. a. e. & i. v. e. scripturæ tamen verba huius tãtę seueritatis causam subindicant. Ait enim Dñs.

Num. 14 Verũtamen omnes qui viderũt maiestatẽ meam, & signa quę feci in Aegypto, & tentauerunt me iam per decẽ vices, non ingredientur terram pro qua iuraui patribus eorum. Toties ergo errasse, & toties erratorum ueniam obtinuisse, in causa fuit, vt huius errati pœna nulla Mosis oratione relaxaretur. Cur igitur adeò securi degunt, qui post impetratam quotannis in confessione peccatorum, veniam, statim à confessione in eadem flagitia relabuntur?

Eccl. 26. In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi aduenit. Vir bellator deficiens præ inopia, & vir sensatus contemptus: & qui transgreditur à iustitia ad iniquitatẽ, Deus parauit illũ ad rõphæam. Ex his apparet postremum hoc malum tantum esse, vt inter reprobationis inditia hoc in loco numeretur.

Contra eos qui in eadem scelera prolabunt clamat Eccl. 34. Vnus ędificans, & vnus destruens, quæ utilitas in vtrisque? Vnus orans, & vnus maledicẽs, cuius vocem exaudiet Deus? Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid illi prodest lauatio eius? Sic homo qui ieiunat in peccatis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? Orationem eius quis exaudiet?

Maledictus (ait Iosue) qui reędificauerit Hierico. In primogenito suo fundamenta iaciat, & in nouissimo liberorũ portas ponat. Si hic igit maledictus est, quãto magis maledictionis huius particeps erit, qui peccata quæ destruxerat, reędificãs, præuaricatorẽ se constituit? Hic igitur cũ primum pręuaricatus est, primogenitum, hoc est, timorem Dñi amittit: quod est dilectionis eius initiũ: sed si in hac tñ præuaricatione perseueret, nouissimo liberorum, hoc est, beneficio patriæ cœlestis orbabitur. Iosue. 6.

Pœnitentia dilatio.

SAtis alienus à fide est, qui ad agendam pęnitentiam tempora senectutis expectat. Metuendũ est enim ne dum sperat misericordiam, incidat in iudicium. Greg. in Mor. Greg.

Qui tempus congruæ pœnitentiæ perdit, frustra ante regni ianuã, cum precibus uenit. Exemplum in fatuis virginibus clamantibus, Dñe Domine aperi nobis. Gregor. ubi supra.

In homilia tractans illud, Et si in secunda vigilia, siue in tertia uenerit &c. quos diu ut conuertantur tolerat, non conuersos durius damnat. Greg. ubi supra.

Gregorius super illud Iob. 27. Nunquid clamorem eius exaudiet Deus &c. sic ait, Eius clamorem tem pore angustiæ Deus non audit, qui ipse tranquillitatis tempore clamantem Dominum non audiuit. Iuxta illud, qui auertit aurem suam, &c. Prouerb. 28. Tantò enim tunc magna exercetur seueritas, quantò nunc maior misericordia prorogatur. Vnde Isai. 55. Quærite Dominum dum

dum inueniri poteſt: inuocate eum dum prope eſt, &c. Modo inquit non videtur, & prope eſt: tunc videbitur, & prope non erit: nunc non videtur, & inuenitur: tunc uidebitur, & inueniri non poterit. Mor.lib.18.c.5.

Auguſt. Ego autem adhuc terrę obligatus militare tibi recuſabam, & impedimentis omnibus ſic timebam expediri, quemadmodū impediri timendum eſt. Ita ſarcina ſeculi veluti ſomno aſſolet, dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, ſimiles erant conantibus expergiſci uolentium: qui tamen ſuperati ſoporis altitudine, remerguntur. Non enim erat quod tibi reſponderem di-

Eph. 5. centi mihi: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus: & undique oſtendenti uera te dicere non erat omnino quid reſponderem, ueritate deuinctus, niſi tantum uerba lenta & ſomnolenta: modo, & ecce modo: ſine paululum: Sed modo & modo non habebant modum, & ſine paululum, in longum ibat. Fruſtra condelectabar legi tuæ ſecundum interiorem hominem, cum lex alia in mēbris meis repugnaret legi mentis meæ, & captiuum me duceret in legem, quæ in membris erat.

Auguſt. Aug. Confeſ. lib.8.

Conuertitur, ideſt, totus & omnino uertitur: qui iam non pœnas tantum timet, ſed ad bonum Deum redire feſtinat. Quæ conuerſio ſi contigerit alicui etiam in fine, deſperandum non eſt de peccatorum ſuorum remiſſione. Sed quoniam uix uel rara eſt tam iuſta conuerſio, timendum eſt de ſero pœnitente. Idem de pœnit.

Si tunc uis agere pęnitentiā quando iam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa. Idem in ſer.

Væ illis qui tunc habuerunt terminum luxuriæ, quando vitæ.

Hieron. Hierony.

Dignum valde eſt, & omnino exigit ratio æquitatis, ut quibus à conſtitutione mundi regnum paratur, ipſi etiam ſe ſe regno parare non negligant. Bernar. in ſerm. Bernar.

Dicit aliquis. Cum ad ſenectam uenero, tunc ad pęnitentiæ medicamenta confugiam. Quare hoc de ſe fragilis humana natura pręſumat, cū diem unum in uita ſua in poteſtate non habeat? Cęſarius. Cęſari⁹.

In illa ætate quando flaueſcunt crines, caro niteſcit eburnea, oculorum gemmis facies roſea decoratur, ualetudo corporis uires ſubminiſtrat, iuuenilis ætas longioris uitę ſpatium repromittit: quando uiget ratio, uiget etiam corporis ſenſus, uiſus acutior, auditus promptior, inceſſus rectior, uultus iucundior, qui in hac ætate ſe domant, & Deo ſe ſociant, præmium Ioannis expectent. Hugo de clauſt. animæ lib.3.c.10. Hugo.

Tales offerunt hoſtiam uiuentem, Deo placentem immaculatam, non aure, non oculo, non pede, non cauda carentem. Audiat hoc ſenum ſera conuerſio, quibus ex defectu ſenectutis, aures obturantur, oculi turpantur, &c, ut cūcta breuiter perſtringam, ipſi in ſe per ſe deficiunt. Hi non offerunt agnum immaculatum. Idem ibidem.

Ne forte chariſſimi, aliquem nimis ſecurum faciat, aut remiſſum tam noua fœlicitas credulitatis, ne forte dicat aliquis in corde ſuo, Non me vſque adeo conturbet, & cruciet mea conſcientia, non me vſque adeo contriſtet culpabilis vita: video ſub momento, video ſub exiguo ſpatio latroni crimina fuiſſe donata. Primum conſideranda eſt in latrone illo non ſolum credulitatis compendioſa deuotio, ſed temporis illius ſub quo hęc agebantur occaſio, quo iuſtorum legitur titubaſſe perfectio. Euſeb. Emiſſ. in homil. de latrone beato. Euſeb. Emiſſ.

Pericu-

Periculosissima est in vltimum diem promissa securitas. Deinde stultissimum est, vt causa quæ de necessitatibus agitur æternis, mutabilitatibus vitę deficientis committatur extremis. Odibile est apud Deum, quando homo sub fiducia pœnitentiæ in senectutem reseruatæ, liberius peccat. Credite charissimi, difficile est, vt callida simulatio ordinandæ consummationis obtinere digna sit facultatem: apud illum cordis interpretem, ars non admittitur ad salutem. Idem ibidem.

Chry o. Si præsenti tempore prætermisso futurum semper obserues, nouis paulatim dilationibus per Diabolum immissis, latenter deceptus, vt mos est illius, (Mihi inquit, da præsentia, Deo futura: mihi iuuentutem, Deo senectam: mihi uoluptates, illi corpus inutile:) ò quantum tibi periculum, quanti casus inexpectati imminent? aut enim bellum absumit, aut terremotus obuoluit, aut mare suscipit, aut rapit fera, aut morbus extinguit, aut frigidus aer transiens, leuissima causa (quid enim facilius quam hominem mori, vtcumque turgeat sua specie?) aut fluuius inundans, aut ventus ex alto deturbans, aut equus corripiens, aut pharmacum siue de industria per insidias datum, siue pro salutari uenenum assumptum. Chrysost.

COLLE. Psal. 4. ¶Filij hominum vsq; quo graui corde &c. His verbis vates sanctus aduersus illos præcipue commotus esse videtur, qui in obsequium mundi consenuerunt, qui nec tam assiduis mundi calamitatib. eruditi eius amaritudinem & inanitatem agnoscere potuerunt. In quos etiam inuehitur Salomon cum ait: vsq; quo paruuli diligitis infantiam, qn̄ tandem sapere incipietis: sat vitijs sceleriq; datum. Contra hos item Dominus, Nunquid qui auersus est non reuertetur? Populus autem iste auersus est auersione cōtentiosa. Rursumq; alibi uenit mane, uenit nox: si quæritis quærite, conuertimini & uenite. Hoc est, hora saltē undecima ad uineā meam properate. Quicunque igitur ad has Domini uoces obsurduerūt, tempus aderit cum gementes ac frustra pœnitentes dicant, Transijt messis, finita est æstas, & nos saluati non sumus. Scriptum est enim. Qui cōgregat in messe, filius sapiens est: qui aūt stertit æstate, filius cōfusionis: qui uidelicet sero culpam & insaniam suam agnoscens, ęterno dolore torquebitur.

Prou. r. Ierc. 8. Isa. 12. Prou. 10.

Longissima sibi uitæ spatia impro bi pollicentur, quo liberius in oīa flagitiorum genera ruant. Hinc de malo illo seruo Dominus in Euangelio ait. Quia si dixerit malus ille seruus in corde suo morā facit Dn̄s meus, & cęperit percutere cōseruos, & edere & bibere cū ebriosis, ueniet Dn̄s serui illius &c. Item Prouer. 7. incautum iuuenē meretrix ad flagitia, sub hac eadem spe inuitat: Nō est, ait, uir in domo sua, abijt uia longissima, sacculum pecuniæ tulit secum, in die plenæ lunę reuersurus est in domum suam. Qua spe irretitus adolescens, statim eam sequitur, quasi bos ductus ad uictimam, & ignorat quod ad uincula stultus trahatur &c. Mat. 24.

Quis nautarum cum possit benignissima aura nauem soluere, procellosum tempus expectat quo nauigare incipiat? Cur ergo pœnitentiæ munus quod ad salutem adeo necessarium est, quoq; nobis uiam in cœlum munimus ad impeditissimum mortis tempus reseruamus, cum mo do opportune admodum pœnitere nos possit.

Duo uidemus esse tēpora ab ipsa natura designata, quorū alterū ferendis frugibus, alterū colligēdis accommodatū est. Stultus autē merito iudicandus esset, quisquis hæc ipsa opera alieno tp̄e moliret. Simili ergo rōne

duo

duo tempora Dñs ad salutem hominum destinauit, alterum ad sementẽ bonorum operum faciendã, alterum ad meritorum messem colligẽdam. Hoc est, alterum ad pugnã, alterum ad coronam, alterũ ad laboris exercitium, alterũ ad laborũ pręmiũ. Qui ergo seminãt in lachrymis, ij plane in exultatione metent, & qui transeunt per ignẽ & aquã, hi adducũtur in refrigeriũ. Stultissimus aũt est, quisquis has rerũ vicissitudines inuertit, & requiem atq; lętitiã ante capit, quo tpe laborandum esset ac decertandum.

Sicut occasiones quærit qui vult ab amico recedere, ita ẽt qui nouam vitam inchoare detrectat. Semper. n. illum occasione aliqua Dęmon remoratur. Contra hunc aũt Salomon
Eccl. 11. ait. Qui obseruat ventum non seminat, & qui considerat nubes non metet. Quisquis vero recte sapit, illud eiusdem consilium sibi datum putet.
Eccl. 10. Mane semina semẽ tuum & vespere non cesset manus tua: quia nescis q̃d magis oriat hoc an illud, & si vtrũq;
Thre. 3. melius erit. Hinc Hiere. ait, Bonum est viro, cum portauerit iugũ ab ado
Tob. j. lescentia sua. Sic Thobias filium ab infantia sua, timere Deum docuit & abstinere ab omni peccato. Sic Salo-
Eccl. 12. mon, Memẽto (inquit) creatoris tui, in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ & appropinquent anni de quib. dicas, non
Eccl. 12. mihi placent. Sic etiam Eccl. Ne tardes (inquit) conuerti ad Dominum: & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictę disperdet te.

Eccl. 5. Ne dixeris, Peccaui & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. Hinc illud, Deus iu-
Psal. 7. stus fortis & patiens &c. Item illud:
Rom. 2. An diuitias patientiæ & longanimitatis eius contemnis? &c.

Ecc. 27. Non demoreris in errore impiorũ. Ante mortẽ cõfitere: à mortuo. n. quasi nihil perit cõfessio. Confitebe-ris viuus, viuus & sanus confiteberis.

Non esse ad horam mortis pœnitentiam differendã vnico verbo propheta designauit cũ ait: Pro hac (scilicet venia impetrãda) orabit ad te oĩs sanctus in tpe opportuno. Opportu- Psal. 31.
num aũt pęnitendi tps est, quod Propheta insinuauit cum ait. Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra. Huius autem opportunę conuersionis fructũ exponit, cum ẽm Hieronymi versionem subdit, vt cum inundauerint aquæ multæ, ad illud non accedant. Hoc est opportuno tempore vir iustus ueniam petet, nec mortis horam expectabit: vt imminens mortis tempestas, iustitia ac innocentia instructum illum ac paratum inueniat. Psal. 91.

In quo periculo versentur qui patientia & misericordia Dei abutẽtes conuersionem suam quotidie differunt, declarant illa verba Dñi, Gene. Gen. 3.
Nõ permanebit spiritus meus in homine in æternũ quia caro est: eruntq; dies illius cẽtum uiginti anni. Hoc. n. tempus agẽdę pęnitentiæ destinauit: futuram mundi cladem illa immensę arcæ fabrica denũtiante. Cùm aũt nihil hoc vaticinio profectũ esset, uiginti annos ex hac summa Dominus detraxit (vt D. Hieronymus ait) & centesimo anno diluuium induxit.

Nondum enim completę sunt ini- Gen. 15.
quitates Amorrhęorum vsq; in præsens tempus: ideo expectantur quadringenti anni vt cõpleantur, & tunc deleantur: sic ante diluuium centum & viginti annos se dixit Dñs ad pęnitentiã homines expectaturum. Qua ex re colligimus esse certam peccatorum mensuram & numerum à diuina sapientia cognitum, ad quem cũ homo peruenerit, vel ẽ medio tollit, vel excæcat. Quod quidẽ D. Aug. cõfirmat his verbis. Nos multorum exẽpla ꝓferre possumus per q̃ ꝓbare sufficimus hoĩes peccatorũ suorũ fine cõpleto e medio tolli, & ꝓsentẽ

ois vitam à Deo illis prorogatam, nō quòd eam mereantur, sed vt aliquando à peccato resipiscerent. At peccata peccatis accumulantes quādo iam nec beneficijs, nec internis vel externis admonitionibus à peccando deterrentur, ne velut morbosę oues cæteros sua labe inficiāt, è medio tollūtur. Cōsultum ergo cuique fuerit, ut statim atq; peccauerit vel cōfiteatur, vel certè conteratur, cum proposito confitendi & satisfaciendi loco & tēpore, potissimùmque à quibusdam inueteratis sceleribꝰ auellatur nescit.n. quousq; illū Deus patiēter sit laturꝰ, ne statim ueniat ira eius super eum, & in furore eius conteratur.

Matrimonium,

QVoniam uniusquisque homo humani generis pars est, & sociale quidam est humana natura, magnumq; hēt & naturale bonum, uim quoque amicitiæ, ob hoc ex uno Deꝰ voluit omnes homines condere, ut in sua societate non sola similitudine generis, sed etiam cognationis vinculo tenerentur. Prima itaque naturalis humanæ societatis copula uir & vxor est. Aug. de bono coniu. contra Iouin.

Intēperās in cōiugio, quid aliud nisi quidā adulter vxoris est? Oīs vehemens amator propriæ vxoris, adulter est. Idem Hæc D. Augusti. sententia per Hyperbolem accipienda est.

Hiero. Vxorē pauperē alere difficile est, diuitē ferre tormētū. Quid ꝓdest diligēs custodia cū vxor seruari impudica nō possit, pudica nō debeat? Infida enī custos castitatis est necessitas, & illa veræ pudica dicenda est, cui licuit peccare, sed noluit Hie. cōtra Iouin.

Pulchra cito adamatur, fęda facile concupiscit, difficile custoditur quod plures amant: molestū est possidere, quod nemo habere dignetur. Minori tamen miseria deformis habetur, quàm formosa seruatur. Idem ibidē.

Quod aūt carminibꝰ illis te quidā ad secūdas nuptias adhortāt. Sola ne ꝑpetua mœrēs carpere iuuēta, &c. Breuiter respōdeat ipsa q̄ passa est, Tu lachrymis euicta meis, tu prima furētē His germāa malis oneras atq; obijcis hosti. Nō thalani &c. Proponis mihi gaudia nuptiarū, ego tibi opponā pyrā, gladiū, & incēdiū. Nō tātū boni ē in nuptijs ꝙ speramꝰ, quātū mali qđ acidere pōt, & timēdū est. Libido trāsacta semꝑ sui relinquit pęnitudinē, nūq̄ satiat, extīcta reaccēdit, vsu crescit & deficit, nec rationi paret, quæ impetu ducitur. Idem ad Gerōtiam.

Cū Marcellę in cōiugiū senex q dā nobilissimꝰ atq; ditissimꝰ offeret, illa rñdit, Si vellē nubere, & non æternę me pudicitię cōsecrarē, vtiq; maritū q̄rerē, nō hęreditatē. Illoq; mādāte, posse & senes diu viuere, & iuuēes cito mori, elegāter lusit. Iuuenis quidē pōt cito mori, sed senex diu viuere, non pōt. Idē in Epitaphio Marcellæ.

Nō vxor ducēda est sapiēti: primū ꝗa studia Philosophię impedit, nec pōt quisquā libris & vxori pariter inseruire. Multa sunt q̄ matronarū vsibꝰ necessaria sūt: videlicet, ꝑtiosæ vestes, aurū, gēmę, sumptus, ancillę, supellex varia, deīde ꝑ totas noc̄te garrulæ q̄stiones. Illa ornatior ꝓcedit in publicū, hæc honoratur ab omnibus ego in cōuētu fæminarū misera despicior. Cur aspiciebas vicinā? quid cū ancilla loquebaris? de foro veniēs, q d attulisti: non amicū habere possumꝰ non sodalem: alterius amorem, suū suspicatur odium. Hugo de S. Victo. in libel. ad socium volentem nubere Hugo de S. Victor

Adde, quod nulla est vxoris electio: sed qualis aduenerit, talis sit habēda: si fatua, si deformis, si superba, fœtida: quodcumque vitium est, post nuptias discimus. Equus, bos, asinus, canis, & vilissima mancipia prius probantur, & sic emuntur: sola vxor non ostenditur, ne ante displiceat, quam ducatur. Attendenda est

Hh semper

semper eius facies, & pulchritudo laudãda: ne si alteram inspexeris, se existimet displicere. Si totam domum ei regendam commiseris, seruiendum est. Si aliquid tuo arbitrio reseruaueris, fidem sibi haberi non putabit; & in odium vertitur & iurgia, & nisi cito consulueris, parabit venena. Ibidem.

Ducuntur hodie vxores non causa fornicationis vitandæ, sed causa luxuriæ: non causa prolis, sed causa pecuniæ. Vnde Marci Catonis filia iunior cũ quæreret ab ea, cur post amissum virum denuo non nuberet, respondit se non inuenire virum qui se magis vellet, quam sua. Quo dictum eleganter ostendit diuitias in vxoribus magis eligi solere quàm pudicitiam: & multos nõ oculis sed digitis vxores ducere. Optima & sana res, quam nos auaritia conciliat, quam non luxuria copulat. Idem ibidem.

Ignatius Decet vt sponsi futuri & sponsę cũ Episcopi assensu matrimonium contrahant: vt nuptię secundum Deum, non secundum turpem cupiditatem fiant. Ignatius.

Clim. Is quidem qui sine vxore in mundo degit solis negotijs obligatus, ei similis est, cui ferreis nexibus manus circũligatæ sunt. Ideoq; si ad solitariã vel monasticã vitã currere voluerit, nõ prohibeat. Qui vero vxori coniunctus est, ei qui vinctos habet pedes & manus similis videtur. Clim.

Chrisost. Super illud Matth. 19. Non expedit nubere. Quid aliud est mulier, nisi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, necessarium malũ, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura, boni colore depicta. Ergo si dimittere illam peccatũ est, tenere autẽ verè tormẽtum, necesse est, vt aut dimittentes, adulterium faciamus: aut tenentes, quotidianas pugnas habeamus. Chrysost.

Valer. Metellus respondit Mario, cuius Marij filiam dote fęlicem, forma nobilem, genere claram, fama celebrẽ, ducere noluit, Malo, inquit, meus esse quam suus. Cui Marius, Imo ipsa erit tua. At ille: Imo virum oportet vxoris esse. Logicum enim est, Talia erunt prædicata qualia subiecta esse permiserint. Sic facetia verbi Metellus diuertit dorsum ab oneribus eius. Valer. Max in epist. ad Ruf. Maxi.

Audax est ad omnia quęcumque amat, vel odit fœmina, & artificiosa est nocere cũ vult. Sed ne lõgo dispẽdio te suspendã, lege Aureolũ Theophrasti, & Medeam Iasonis: & vix pauca inuenies impossibilia mulieri.

Socrates ab adolescentulo quodã consultus, vtrum vxorem duceret, an se omni matrimonio abstineret: respondit, vtrum eorum fecisset, acturũ pęnitentiam. Hinc, inquit, solitudo, hinc orbitas, hinc grauis interitus, hinc hęres alienus excipiet: illinc perpetua solicitudo, contextus querelarum, dotis exprobratio, affinium supercilium graue, garrula socrus lingua, successor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus. Idem, in lib. de memorabil dict.

An ille mihi liber est, cui mulier imperat, cui leges imponit, pręscibit, iubet, vetat quod videtur? qui nihil imperãti negare potest, nihil recusare audet? Poscit, dandum est: vocat, veniendũ: eijcit, abeundum: minatur, extimiscendum. Ego vero istum non modo seruum, sed nequissimum seruũ etiã si in amplissima familia natus sit, appellandum puto Cicer. in par. Cicer.

Puella non dotata erit modestior. Adilon.

¶ Sol duas habet periodos: alteram ab ortu in meridiem, in qua lux crescit: alterã à meridie usque ad occasum, in qua decrescit. Similes habet periodos coniugũ vita quę initio quidem dum adhuc coniugalis amor tener est, & filioli ante ora parentũ garriunt, & ludunt, iucunda ęst, post modum COLLE.

dum vero vbi ijdem adoleuerint & iuuenili ardore pręcipites ad incocessa rapiuntur,& nubiles filiæ non solum dotandę,sed diligenter adseruādę,parentum curas augēt,tum demū sol incipit occumbere, & prior illa iucunditatis lux obscurari: dum cor innumeris pene curis,necessitatibus, & repentinis filiorum casibus,& necessaria alterius coniugis morte pūgitur & laceratur. Quam obrē debent prudentes coniuges,futurorū cogitatione,pręsentia gaudia moderari:atq; Deo suppliciter subijci,& eius assiduā opem implorare, animumq; ad fortuita,& impendentia mala pręparare. Verissimè enim ab Apostolo dictum est, Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.

1.Cor.7. Videant cōiuges quo temperamēto ac sobrietate concesso matrimonio vtantur. Magna enim in hoc difficultas,& magna itē virtus posita est. Id quod D. Aug. de bon. cōiug. indicat his verbis. Multi quidem facilius se abstinent,vt nō vtātur nuptijs,quā temperanter & bene vtantur. Ego verò facilius non vtor nuptiis quibus vsus est Abraham,quam sic vtar nuptiis,queadmodum vsus est Abrahā. Et infra. Sicut non est impar meritū patientię in Petro qui passus est,& in Ioanne qui passus non est: ita non est impar meritum continentiæ in Ioanne qui nullas expertus est nuptias,& in Abraham qui filios generauit.

Eccl. 25. In tribus beneplacitū fuit spiritui meo, quæ sunt probata apud Deum & homines: Concordia fratrū, amor proximorum,& vir & vxor sibi bene conuenientes.

In formatione fęminę costa à viro subtrahitur,& mollis pro ea caro subrogatur: vt intelligas fortitudinem virilem,mulierum amore & complexu mollescere. Vt enim D. August. ait, nihil est quod virilem animum ita ab arce virtutis deiiciat,atque complexus ille sine quo vxor haber non potest. Hoc autem in bonam quoque partem accipi potest. Vulgo enim dicitur viroū ferocium effręnatamq; licentiam coniugii vinculis & oneribus mā suefieri: quando maleficium aliquod patraturi nō sibi tantum,sed etiam vxori & liberis prospiciunt.

Impedimentum non vulgare ad studium sapientię matrimonii vinculum esse declarat Aug. Cōfes. lib. 6. c. 14. in quo narrat se cum paucis amicis recedere à tumultu & turba secularium negotiorum voluisse: quo ab omnibus liber,animum ad sapiētiam apellere cum illis posset. Sed posteaquā,ait, cæpi cogitare vtrū hoc mulierculę sinerent,quas & nostrum aliquis habebat,& nos habere volebamus,totū illud placitum quod bene formabamus,dissiluit in manibus atque abiectum est.

Quod Dominus mulierem ex substantia viri, non ex terra aut aqua formauerit, coniugalem charitatem & vnitatē hac ratione commēdatam esse uoluit, vt qui essent duo in carne vna, essent itē in duobus corporibus anima vna,& voluntas vna.

Filiorum educatio.

Difficile eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum cōchilia quis in pristinum candorem mutabit? Recens testa diu, & saporē retinet,& odorem. Greca narrat historia Alexandrum potentissimum Regem orbisque domitorem, & in moribus,& in incessu Leonidis pędagogi sui non potuisse carere vitiis: Procliuis est enim malorum æmulatio,& quorū virtutes assequi nequeas, citò imiteris vitia. Hieronym. ad Florentium. Hiero.

Quemadmodū aqua in areola digitum sequitur pręcedētem: ita ętas mollis & tenera in vtramq; partem flexibilis est, & quocunque duxeris trahitur. Hier. de infant. educat.

Euseb. Emiss. 2. Machabę. 7. Hoc loco expressius requiramus, quæ tandem causa paruulis, (hoc est septem Machabæis) vires dedit, vt inter tam exquisitos nouosque cruciatus infatigabiles in Dei confessione durarent? Quæ inquã alia causa charissimi, nisi diuina gratia, & doctrina domestica? Quæ causa alia nisi quia statim post transacta cunabula inter annos infantiæ religionis affectum de institutione & conuersatione piæ parentis acceperant: & de tam sanctæ matris pectore Deum traxerãt, & in nomine Domini vincula linguæ trepidantis absoluerant? Quæ cum ita sint, discant boni parentes tantæ matris exemplo erudire filios suos: vt quos in hanc vitam munere acquisiere naturæ, præparent æternitati sedulitate doctrinæ. Quapropter studere eos ad Domini seruiturem (quæ nobis sola est causa viuendi) non lingua erudire, sed vita. Gen. 18. Abraham diuina voce laudatur. Scio, inquit Dominus, quia Abram præcepturus sit filijs suis, vt custodiant viam Domini. Eusebius Emissenus, homilia. 4. de Epiphania.

Chryso. Tanquam verna genitoribus tuis seruito: quid enim illis tale reddas, quale ab illis accepisti? quia vicissim generare illos non licet. Chrys.

Idem super illud Matth. 9. Relinquet homo patrem & matrem &c. Quod est in herbis aut in arboribus humor, hoc est, in hominibus amor. Sicut enim herbæ ex humore nascuntur & crescunt: sic homines per amorem incipiunt & augentur. Humor quidẽ de radicibus ascendit in herbam, de herba autem non reuertitur ad radices: sed sursum trãsmittitur in semẽ: Sic & amor de parẽtibus ascendit in filios, de filijs autem nõ reuertitur ad parentes: ideò parentes quidem diligunt, sed non sic diligũtur à filis: quia sicut herba non deorsum sed sursum ad semen transmittit humorem: sic etiam homo non ad parentes sed ad procreandos filios trãsmittit affectũ.

Ingenia liberaliter educata, facilius verecũdia quam metus superat, & quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor. Hier. ad Pammachium. Hieron.

Quid amabilius verecundo adolescente? Quã pulchra & splẽdida gẽma morum verecundia in vita & vultu adolescentis: quam vera & minime dubia bonę spei nũtia, bonę indolis index? Virga disciplinæ expugnatrix malorum, propugnatrix puritatis innatæ, specialis gloria conscientiæ, famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, & naturæ laus, & insigne totius honesti. Idem. sup Cant. ser. 86. Bernar.

Pudore amisso, omnis virtus ruit. Adilon.

Custos virtutũ omnium, dedecus fugiens, & in laudem maximam consequẽs, verecũdia est. Cic. in Par. orat. Cicero.

Sępe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerẽtur. Idẽ 2. Tusc.

Vt equus indomitus, quãuis natura bene compositus sit, idoneus non potest esse ad eas vtilitates quæ desiderãtur ab equo: sic homo indoctus quamuis ingeniosus ad virtutem non potest peruenire. Cic. Cicero.

Decius imperator, cum Decium filium suum imperiali diademate proponeret insigniri, renuit filius dicẽs, Vereor ne si fiã imperator dediscã esse filius. Malo nõ esse imperator, sed humilis filius, quam Imperator & filius indeuotus. Imperet pater meus: meum imperium sit, parere humiliter imperanti. Valer. Max. lib. 5 Valer. Maxi.

Eximia ciconijs inest pietas. Nam quantum temporis impenderunt fœtibus educandis, tantum & ipsę à pullis inuicem aluntur. Solinus lib. de mira. mun.

Solò interrogatus, cur nullas pœnas aduersus eos qui patres verberassent cõstituisset. Quòd nullos (inqt) tales exituros existimabam.

Alexan-

Isocra. Alexander Rex cum interrogaretur vtrum magis desideraret, Patrem Philippum, an Aristotelē Magistrū, inquit. Ille enim vt essem, hic autem vt præclare institutus essem, autor fuit. Isocrates.

Adilon. Dijs, parētibus, præceptoribus, nō redditur æquiualens.

COLLE. ¶ Qui maledicit patri suo aut matri extinguetur lumen eius in medijs tenebris. Hoc est, ī medijs tribulationibus à cęlesti patre deseretur: quando ipse in parētes suos ingratus & iniurius extitit. Inter illa autē quatuor flagitiorum genera quę Salomon detestatur, hoc primum est: Generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suę non benedicit. Idemq; paulo ante, oculum (inquit) qui subsannat patrem & qui despicit partū matris suæ, suffodiāt eū corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ Hoc. n. supplicium meretur, qui paternis beneficijs ingratus existit.

Prou. 30

Ibidem.

Contra eos qui vt amplū patrimonium filijs relinquant, locupletandæ rei familiari, omni cura & studio incūbunt, illa Salomonis sententia militat: Rursus detestatus sum omnem industriam meā, qua sub sole studiosissime laboraueram, habiturus hæredem post me, quem ignoro vtrum sapiens &c. Vide locum.

Eccl 2.

De honorandis parentibus multa & ea quidem scitu dignissima inuenies. Eccl. 3. De filiorum itē educatione, multa apud eundem legis. c. 30. Qualis vero sit parentum culpa, qui male viuunt, vel male filios suos educauerunt, declarant Eccl. verba. 41. De patre impio queruntur filij, quoniam propter illum sunt in oppobrio

Qua cura & studio parentes reuereri debeamus, & cuiusmodi piaculū sit eos negligere & contēnere, nāq; sit parentum benedictio optanda, & formidanda maledictio: satis declaratur exemplo filiorum Noe: quorum qui obsequenter fuerunt, & paternum dedecus texerunt, paternam benedictionem consecuti sunt: qui vero patris dedecus neglexit, eiusdē maledictioni cum tota etiam posteritate obnoxius fuit. Vnde est illud Eccl. 3. Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Est autem hoc insigne exemplum pro filijs frugi, cōtra inobedientes.

Timeant filij parentibus immorigeri & inobsequentes iudicium Domini. Exemplo sit nobis Ruben primogenitus Iacob, qui primogeniti iure principem locum, hoc est, vel sceptrū regni, vel summum sacerdotiū inter fratres suos sortiri debebat. Vtraque tamen dignitate, paterna maledictione (quod patrem offenderit) priuatus est. Sic enim ad illum ait, Non crescas, id est, inter fratres tuos non excellas, quia ascendisti cubile patris tui & maculasti stratum eius. Gen. 49.

Magnam erudiēdis liberis curam adhiberi Dominus voluit, qui toties hæc verba in legibus suis repetit, Cū q; interrogauerit te filius tuus cras dicens, Quid est hoc? Respondebis ei, In manu forti eduxit nos Dominus de terra Aegypti &c. Exod. 13.

Quemadmodum filiorum institutio, & pietas parentibus curæ esse debeat, declarat Origenes super illud Iob. Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis, hoc est, Ne forte filij mei mali aliqd in corde suo cogitauerint aduersus Deum. O sinceritas patris, ò dilectio parentis, ò studium genitoris. Non enim tantum pio corpore solicitus erat, sed plus de anima cogitabat: Dic ò beate Iob, quomodo permitteres vt aliquid mali filijs tuis in verbis aut operibus euidentioribus excideret, qui pro occultis, & abditis, aut omnino non existentibus ita solicitus fueris? Sed plerique hominū hęc

non reminiscuntur: qui filios suos nō erudiunt, cum tamen omnia quæ filij delinquunt, parentibus imputanda sint? Cuius rei exemplum euidens in Heli filijs ostenditur. Hæc autem faciebat hic vir beatus, nō semel, aut secundò, sed omnibus diebus.

Virtus, ait Tertullian., aut nascitur, aut discitur, aut cogitur. Quod si ita est, sępe igitur seueritate legum & arctiori disciplina cogēda est, pfertim ī ætate tenera, quæ rōnis indiga solo disciplinæ metu in officio cōtinetur.

Cōtra parētes q religiosè filios suos educare negligunt, afferri potest quadraginta duorum puerorum strages, qui.4 Reg 2 à duobus vrsis trucidati sunt, quod Elisæum prophetam irriserint, dicentes, Ascende calue, ascēde calue. Quod quidem exemplum eos etiam arguit, qui pios homines, qui sacerdotes, & monachos amarulentis verbis lacerant. Quo enim honore sacerdotes colendi sint, Paulus exposuit cum ait, Nesciebam fratres, quia princeps sacerdotum est: Scriptum est enim, Principi populi tui non maledices.

Iustificatio impij.

Gregor. SVperna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente nostro libero arbitrio, bonum quod iam appetimus agat nobiscum: quod tamen in iudicio ita remunerat, ac si solis ex nobis processisset. Hinc Paulus gratia Dei sum id quod sum: Et, Plus omnibus laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum. Greg. in Mor. lib. 16 cap. 11.

Hominis meritum Deus non vt inueniat, venit, sed postquam venerit, facit, atq; indignam mentem dignā exhibet, veniendo, & facit in ea meritum quod remuneret. Greg. lib. Mor. 18. cap. 25.

Lazari morte, & latronum dispari tate probatur, quod inuisibiliter De' visibilia operatur: & in corde causet pœnitentiam. Greg 27. Mor. c. 16. Vide locum.

Et ingrauescentibus febribus iam ibam & peribam. Quo enim irem, si tunc hic abirem, nisi in ignem atque tormenta digna factis meis in veritate ordinis tui? Aug. confes. lib. 5.

Tibi laus, tibi gloria fons misericordiarum, Ego fiebam miserior, & tu propinquior. Aderat iamque dextera tua ereptura me de cœno, & ablutura, & ignorabam. Aug. confes. lib. 6.

Sed vbi erat tum annoso tempore, & de quo imo altoque secreto euocatum est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem ceruicem leni iugo tuo, & humeros leui sarcinæ tuæ Christe Iesu adiutor meus, & redemptor meus? Quam suaue mihi factum est subito carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimisisse gaudium est. Eijcebas enim eas à me vera tu & summa suauitas: eijciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini: omni luce clarior, sed omni secreto interior: omni honore sublimior, sed nō sublimibus in se iā liber erat animus meus à curis mordacius ambiēdi & acquirēdi, & volutādi atq; scalpēdi scabiē libidinū. & garriebam tibi claritati meę, & diuitijs meis, & saluti meę domino Deo meo. Et placuit mihi conspectu tuo non tumultuosè abripere, sed leniter subtrahere mini sterium linguæ meę nundinis loquacitatis. Plenus igitur tali gaudio, tolerabam illud interuallum temporis, donec decurreret: nescio vtrū vel viginti dies erant, sed tamen fortiter tolerabantur, quia secesserat cupiditas, quæ mecum solebat ferre graue negotium. Aug confes. lib. 9.

Non erat quid responderem tibi Domine, dicenti mihi, surge qui dormis, August.

dormis,& exurge à mortuis, & illuminabit te Christ⁹: & vndiq; ostēdē ti te vera,nō erat omnino quid respō derem veritate conuictus, nisi tantū verba lenta: Ecce modo, sine modo, sine paululum : sed modo & mō nō gabebat modum , & sine paululum, in longum ibat. Idem de confess.

Intelligat qui potest, iudicet qui potest: maius ne sit iustos creare , quàm impios iustificare. Certe enim & si æqualis est vtraq; res potentiæ, hæc maioris est misericordiæ . Idem sup. Ioa.

Dei gratia cur ad istum veniat, ad illum nō veniat occulta causa esse po test, iniusta non potest. Idem de bapt. paruul.

Quid eram nisi subuenires? Quam desperatus eram nisi curares? vbi iace bam nisi eleuares? Certe ingenti vulnere periclitabar, & illud vuln⁹ meū medicum omnipotentē requirebat. Et infra . Deus meus misericordia mea. Nō inuenit impletus bonis Dei quid appellaret Deum suū, nisi misericordiam suam. O nomē sub quo nemini desperādum est . Deus meus inquit misericordia mea. Si dicas salus mea, intelligo quia dat salutem : si dicas refugiū meū , intelligo quia cōfugis ad eū: si dicas fortitudo mea intelligo q̃a dat tibi fortitudinē. Mise cordia mea, quid est? Totum quidq̃d sum de misericordia tua est. Sed pro merui te inuocato te? vt essem, quid fe ci? vt essem qui te inuocarē, quid egi? Si enim egi aliquid vt essem , iam eram antequam essem. Porro si omnino nihil eram antequam essem , nihil promerui , vt essem . Fecisti vt essem : & non tu fecisti vt bonus essem ? Dedisti mihi vt sim, & potuit mihi alius dare vt bonus sim ? Si tu mihi dedisti ut sim, & alius mihi dedit vt bonus sim, melior est ille qui mihi dedit vt bonus sim, quàm ille qui mihi dedit ut sim. Aug. sup. Psal. 58.

COLLE.

¶Ad iustificationem aduertendū est duas interioris hominis esse præcipuas vires: intellectum scilicet & voluntatem: vtrasque autem ad iustificationis præparationem requiri : vt quando totus homo iustificādus est, totus etiam ad iustitiam præparetur. Sola enim & nuda fides dimidiatum hominis partem disponit, nō totum hominem. Est enim in anima nostra adiitus: est & intimum penetrale atq; recessus . Aditus enim & velut limen animæ nostræ intellectus est: penetrale autem volūtas. Quidquid ergo ad solum peruenit intellectum, velut in limine tantū domus est. Quod autem ad volūtatem perlatū est, hoc iam intra penetrale eius est , & ideo vel vitium, vel virtus, vel meritū uel demeritum est: sine voluntate enim nihil horum esse potest. Præterea cū voluntas cęteris animę potētijs impe ret, consequens est, vt quicquid ad voluntatis domicilium peruenerit, iam plane totum hominis regnum occuparit : in eius enim consensu & actu vltima moralis actus perfectio, & veluti complementū est. Ex quibus omnibus patet, iustificationis initium esse fidem, non tamen solam. Fides.n. sine charitate, otiosa, mortua, & informis est, quamuis vera fides sit.

Inter beneficia Dei iustificationis beneficium plurimum comendatur. Quo.n.tēpore degebas in terra obliuionis, & i regione vmbrę mortis, vt pote cū via tua peruersissima esset, Deo q; cōtraria: tunc te diuina pietas uocauit, non solum fugientem, sed etiā repugnantē. tūc Spiritum sanctū dedit, & in filium adoptauit. In alijs beneficijs aut aliquid est meriti, aut nihil demeriti. Beneficiū n. creationis, si non merebaris, nō tamē demereba ris: beneficium vero ęternæ fœlicitatis meritis datur, quamuis ipsa merita Dei dona sint. At cum primum ad iustitiam vocatus es, in peccato eras,

Dei hostis eras, Gehennę filius, atque Diaboli mancipiū eras. Quale ergo beneficium fuit, Diaboli mancipium in Dei filiū adoptari: & babylonis ciuē, in cęlesti Hierusalē ciuē cōscribi?

Quanta sit iustificationis gratia, quamq; mirabilis sit hęc animę commutatio, declarant illa Esaiæ verba, Ponet desertum eius quasi delitias, & solitudinem ius quasi hortum Domini. Anima enim in peccato existens, merito desertum omni cultura vacuum, & solitudo etiam (quoniam à Deo destituta est) appellatur. Quæ vero in gratia est, cœlestibus diuitijs repletur. Quam quidem commutationem sancti Angeli demirantes aiunt, Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitijs affluens? &c.

Quantum sit vocationis & iustificationis beneficium vel hoc vno argumento licebit vtcumq; conijcere. Si mille homines in bello captos rex iuberet interfici: & ex tanta hominū strage viginti tātū seligeret, quos non solū à morte liberaret, sed inter domesticos suos ascribi iuberet: quantū isti & de sua prosperitate lętari, & principi gratificare deberent: quibus inter tot aliorum clades tam fœlix sors cōtigisset? Talis ergo iustorum sors, qui ex tam magno infidelium numero, ad fidem vocati sunt: & ex tanta fidelium multitudine, qui relinquūt iter rectum, & ambulant per vias prauas in eorum sortem vocati sunt, qui iuste cum pietate viuere nitūtur. Quid ergo isti debent ei qui eos eripuit è potestate tenebrarum, & transtulit in regnum dilecti filij sui?

Magnitudo beneficii iustificationis latè tractari videtur Psal. 160. cuius initium est, confitemini Domino &c. Dicant qui redēpti sunt à Domino: quos redemit de manu inimici & d.r.c.e. In quo quidem Psal. varię eorum miseriæ qui in peccato viuunt, recensentur: nempe, varii errores in vita, fame, & siti sæcularium desideriorum, mentis tenebræ horridæ, & ignoratio Dei, vincula ferrea variarū cupiditatū & vitiorum, quibus astricti sun, fastidium rerum spiritualiū, tempestas irarum ac perturbationū animi, & calamitates quæ eas consequuntur. De quibus ait, Ascendunt vsque ad cœlos, &c. Et turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, &c. Hęc & similia sunt mala, quorum ĩ hoc Psal. mentio fit, vt facile est videre: à quibus Dominus liberat quos potenter, & misericorditer iustificat, & à Diaboli ac peccati tyrannide redimit. Eos namq; ab errore in viam salutis reuocat, & famem ac sitim cupiditatum eorum, dulcedinis suæ fonte extinguit, & spiritualium rerum cognitione illuminat, & à peccati iugo & vīculo soluit, variasq; animorum tēpestates sedat, & ad pacis & tranquillitatis portum perducit, de quo ait, Et statuit procellam eius in auram &c. Hos igitur in hoc Psalm. ad gratiarum actionē inuitat Propheta dicens, Confitemini Domino quoniā bonus &c. Dicant qui redempti sunt à Domino: quos redemit de manu inimici &c. Magnitudinemque deinde huius beneficii in fine Psalm. exaggerat elegantissima optatione cum ait, Quis sapiens, & custodiet hęc? & intelliget misericordias Domini? (Hoc est quis sapiens cōsiderabit, quā multa beneficia in hoc vno beneficio contineātur) & ītelligit misericordias Domini: hoc est, huius latę gratię, & beneficij magnitudinē. Quadrat aūt huius Ps. materia ex magna parte Euāgelio de duobus filiis, frugi & luxurioso. Vtrobiq;.n. miseria iacētis in peccato, & fęlicitas resurgētis à peccato apositissie describit.

Dupliciter Dominus ad se vocat quos iustificat: quosdam enim non quærentes ipse ultrò vocat & quærit, vt illos quibus ab eo dictum est, Non uos me elegistis, sed ego elegi vos: sic enim Matthęū

sic

Matth.4 sic Petrum, & Andrea fratrem eius, Iacobũ & Ioãnẽ, nihil tunc minus cogitantes, ad se vocauit. At D. August. diu in inquisitione veritatis laborauit & frequẽtissimis Dominum præcibus compellauit, post quæ tandem plenissimè inuenit qd quęsiuit. Hoc autem Dominus insinuasse videtur, cum regnum cœlorũ partim thesauro qui non quęsitus inuentus est, partim quęsitę margaritæ simile esse dixit. Hac eadem ratione idẽ Dominus

Cant.4. in Cant. Euangelij gratiam, & fontẽ hortorum, & puteum aquarum viuẽtium apellat: fontem qui aquam haurentibus sine vllo negotio tribuit: puteum autem qui labore atque opera ab imo haurientes eandem præbet.

Iubet nos Petrus Apostolus pro iustificationis & vocationis beneficio

1.Pet.2. gratias agere cum ait, Gratias agẽtes ei, qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen suũ, qui aliquãdo nõ populus, nunc autẽ populus Dei: qui non consecuti misericordiam &c. Sic filij Israel ab Aegypti tenebris & seruitute egressi, Dominum laudauerũt dicẽtes. Cãtemus Dño, gloriose.n. & cæt. Super quo loco sic Origenes ho. 6. sup. Exo. ait, Tu quoq; si mare rubrũ transieris, si Aegyptios submergi videris, & extingui Pharaonẽ, memẽto hoc Dñi virtute, nõ tua factũ esse. Memẽto gr̃as agere ei, qui te de tenebris vocauit in.a.l.f. & dic, Cãtemus Dño gloriose.n.&c. ¶ Meli⁹ aũt & digni⁹ hæc dices, si habueris tympanũ in manib⁹, sicut Maria cũ mulieribus habebat. Quorsũ ergo in obsequium Dñi & laudẽ, p̃fana tipana fęminarũ? Vt itelligas te quoq; habiturũ tympanũ in manu tua, quod quidem habebis si carnem tuam mortificaueris, & crucifixeris cum vitijs suis.

Gratia.

August. QVid ego sum mihi sine te, nisi dux in p̃ceps? aut quid sum cũ mihi bene est, nisi sugens lac tuum, aut fruens te cibo, qui non corrumpitur? Aug. confes. lib. 4.

O amor qui semper ardes, & nunquã extingueris, charitas Deus meus accende me. Continentiam iubes. Da quod iubes, & iube quod vis. Aug. confes. lib. 10.

Nostrum est velle, sed voluntas ipsa & admonetur vt surgat, & sanatur vt valeat, & dilatatur vt capiat, & impletur vt habeat. Aug. de vidui.

Sola gratia discernit redemptos à perditis, quos in vnum coaceruata massa perditionis ab origine ducta creatoris. Idem in Enchirid.

Non ex folijs, non ex floribus, sed ex fructu arbor bona malave cognoscitur. Deniq; à fructibus eorum cognoscetis eos. Opera ergo & non verba discernunt inter filios Dei & filios diffidentiæ. Bern. in epist. Bern.

Sicut ipse fecit nos & non ipsi nos, ita refecit nos & non ipsi nos. Prosp. Prosper.

Eus. Emiss. super miraculo de conuersione aquę in vinum. Ecce vera, ecce prædicanda miracula, stupendas admirationes, quas quotidie ĩ nobis Redemptor noster operatur: quãdo de pessimis bonos facit, castos de luxuriosis, humiles de superbis, de sectatoribus seculi amicos Dei. Quę potest maiora exercere miracula, quàm quando hominem de substantia pulueris in Angeli statum prouehit, ac terrenam materiam cœlo inserit, & in immortalitatem figmentum mortale transcribitur? Eus. Emis. hom. 2. de Epiph. Euseb. Emiss.

Candidissimæ lucis processus à patre in nos manans, rursus ad cogẽtis ad se patris vnitatem atque deificam simplicitatem conuertit. Diony. de cęlesti hier. c. 5. Dionys.

Possibile non est, vt quispiam naturam suam vincat: vbi deniq; natura superata est, illic is qui supra naturam est, aduenisse cognoscitur. Ioa. Clim. Gra. 15. Clim.

¶ Varię diuina gratia describi potest

ea enim velut adoptio quædam est, qua homo in Dei filium adoptatus, CCLLE. in hæreditatem paternam, atque omnia iura filiorum admittitur, quamuis naturalis filius non sit, sed aliunde ascitus, adoptatusque. Quod tñ per leges sine naturalis filij assensu fieri non potest: quem tamen plenissime Dei filius præbuit. ¶ Est etiam vt ita dicam velut legitimatio quædam, qua filius spurius exhæres per leges, fit legitimus paterni patrimonij hæres. ¶ Est etiam participatio quædam diuinæ puritatis: quemadmodum ferrum in ignem coniectum, ignis candorem caloremq; participat: aut velut aqua igni admota, quæ calorem motumque eiusdem ignis sortitur. ¶ Est etiam supernaturalis quædam hominis träsformatio, ac nobilitatio: qua homo natura vilis, & ignobilis (vtpote Adę proditoris filius) in Dei filium transiens, supernaturali virtute nobilitatur. Et quidem reges terrę, cum volunt ex ignobilibus nobiles faciunt: qui interdum recepta pecunia, nobilitate sicut ciuilitate illos donant: sed re vera nobiles nõ faciũt vt pote qui non corda, sed nomina mutare possunt. Sic enĩ olim Diuus, Gregor. de se auguste scripsit. Imperator voluit vt simia vocaretur Leo: non tamen id efficere potuit, ut simia esset Leo. Cæterum Deus (qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, cuiusque velle posse est) cũ nominibus res ipsas ĩmutat: atq; ita vere nobiles sunt quos ipse nobiles apellauerit: huic simile est, quod Esai.26. per Prophetam dicit, Non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea &c. Ad hunc modum cum Saulem, atque Dauidẽ & Salomonem ad Regnum vocauit corda eorum immmutauit, spiritusque generosos & regios illis contulit. Hinc Salomoni latitudinem cordis sicut arenam maris contulisse dicitur: Hoc igitur gratia præstat, quæ 3.Reg.4. hominem non appellatione tantum sed re ipsa diuinæ naturę consortem, hoc est, diuinæ puritatis & sanctitatis imitatorem facit. Itaque naturam gratiæ mihi consideranti, apparet, gratiam id esse quod homines alchimiam vocare solent, quæ cuprum in aurum mutare, falso quidem pollicetur. Hoc tamen quod hominibus impossibile est, Deus quotidie in Ecclesia facit, quando homines, ex impijs iustos, ex terrenis cœlestes, ex carnalibus spirituales ac diuinos facit. Matth.3 Quod non obscure significauit Ioan Baptista cum ait, Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ: hoc est, ex filijs hominum filios Dei Gratia autem huius transformationis causa est: cuius proprius effectus (vt Theologi loquuntur) est, hominem Deo gratum reddere: vt pote quæ illi spirituale esse, atq; diuinũ (quo fit nouus homo, & noua creatura) confert.

Lex est vitę regula: quæ nos adigit ad sic viuendum, quomodo illa præcipit. Quo fit, vt ex bonis legibus boni quoque ciues oriantur. Propter hoc carnis propensio, & ad malum ĩclinatio, ab Apostolo lex carnis atq; membrorum dicitur: quia ipsa sua procliuitate potentius nos ad malũ, quàm quęcunque lex ad bonum inclinat. Hic ergo affectus, hæc procliuitas, & inclinatio, quæ siue appetitus corruptus, siue lex carnis dicitur, omnium malorum causa est: quę quidem lex & prudentiam carnis, & prauam ad malum propensionem includit. ¶ Cum ergo Deus homini cõsulere vellet, & huic tanto malo mederi, contra hanc legem carnis aliam legem spirit' opponere voluit, vt lex lege, & inclinatio inclinatione vinceretur. Id autem nõ effecit lex scriptę, quę intellectum solum erudiebat sed lex gratię (id est virtus Spirit' sancti, scri-

cti, scripta in cordibus fidelium) quæ & mentem vnctione sua illuminat contra carnis prudentiam, & voluntatem ad bonum incitat contra prauam carnis propensionem. Quo effectum est, id quod Apostolus ait, Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis: hoc est à lege carnis & membrorum, de qua supra dictum est. Lege autẽ gratiæ appellari ipsam gratiam, siue Spiritus sancti pręsentiam, declarat Diuus Thomas, de mente Augustini. Vnumquodque enim id esse dicitur, quod in eo præcipuum est. At præcipuum in lege gratię est ipsa gratia: ideo lex gratiæ appellatur gratia ipsa quæ in lege noua datur. Ex hac philosophia patet inter singulares gratiæ effectus hoc non esse postremum videlicet mentem hominis vehemẽter ad pietatem propellere, & inclinare. Ideoque Spiritus sanctus sub typo flatus bis Apostolis datur, & post resurrectionem, & iterum post ascensionem, vt hac ratione uis impetus eius, quo nos ad iustitiam vocat, intelligatur. Ex hac philosophia conuincitur illorum error, qui legem Domini velut importabilem & inaccessam detrectant, quoniam illam solis viribus suis, non etiam Spiritus sancti metiuntur, quæ uere pœnitentibus datur.

Rom. 8.

S. Thom 1. 2.

Ignis aurum ab omni viliori materia purgat, ipsumque vt purius, ita splendidius efficit. Hoc idem gratia præstat, quę culpam ab anima depellit, & vi sua naturã perficit, & splendidiorem reddit. Gratia quoq; miro modo nobilitat hominem, dum Christo inserit, atque vnum cum eo efficit. Quemadmodum si ramusculum oleæ oleastro inseras, idem vtique stipes oleastri manet, sed folia tamen & fructus, cę teraque, oleæ sunt, non oleastri. Ita ergo si per gratiam Christo hominem inseras, homo idẽ perseuerat, sed mores tamen & opera eius, Christi magis quã hominis sunt. Vnde Apostolus, Viuo ego, iam non ego, &c.

Fons ascendebat è medio Paradysi, qui diuiditur in quatuor capita. Fons hic gratia est, quam in animæ centro Deus collocat: ex qua flumina quatuor deriuantur: quorum primum influit in intellectum, per fidẽ, prudentiam, cęteraque intellectualia dona, quæ ipsum perficiunt. Secũdum in voluntatem per spem, charitem, iustitiam, atque timorem Domini. Tertium in partem animæ nostræ irascibilem, per fortitudinem, patientiam, & perseuerantiam, & cæteras fortitudinis partes. Quartum in partem concupiscibilem, per temperantiam, castitatem, sobrietatem, &c. Omnes enim hæ virtutes, velut flumina quædam cœlestia, à fonte gratiæ deriuantur: quibus fidelis animæ paradisus irrigata, fructus germinat bonorum operom.

Gene. 2.

Paruulus cui amplum à parentibus patrimonium relictum est, pędagogo & tutore eget, nõ quidem propter indigentiam opum, sed propter bonum vsum earum. At viri iusti vtroque nomine patrocinio & pręsentia egent Spiritus sancti, non modo propter indigentiam gratiæ, sed etiã vt ea bene vtantur. Non defuerunt enim, qui gratiæ opibus à Deo concessis, ad superbiam abuterentur, eleuantes cor suum in decore suo.

Iubet Eliseus Israelis Regi, vt assumpto arcu iaciat sagittas, manibusque Regis manus suas superponat. Quod quidem mysterio non vacat. Hac enim ratione designatur, tunc conatus hominum, ac præcipuè regum prospere cedere, cum labores nostri diuina ope iuuentur: manibusque nostris diuina manus adiungitur.

4. Re. 13

Anima nostra primum uitæ principium est (propter quod actus primus

mus ab Aristotele definitur) quæ tamē tria præcipua instrumenta habet, qbus suū munus exerceat. Epate nāque corpus nutrit: corde vero membra vitale calore fouet: facultate autem cerebri eādem membra mouet. Hoc ipsum in spirituali vita reperire licet. Gratia enim velut spiritualis vitæ anima est: charitas autem instar cordis est quæ virtutibus cunctis calorem & vitam præstat: oratio vero & sacra lectio & meditatio velut epar est, quo in spirituali vita alimur. Hoc enim est animæ pabulum in lege Domini meditare die ac nocte. Deuotio vero instar cerebri esse videtur, ea enim virtutes omnes ad operandum mouet: cum propriū eius sit promptum & alacrem ad omnia pietatis & religionis officia hominem reddere.

Opera gratiæ adeo magnam Dei cognitionem præstant: adeoque nos in eius amorem accedunt: vt frequenter homo internis Dei motibus & beneficijs admonitus, magis Dei bonitatē h° argumēto agnoscat, & dil gat, quam omnium rerum visibilium cōtemplatione. Quod quidem illa Dauidis verba significare vidētur, Deus in domibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam. Pro quo Hieron. ex Heb. vertit, Deus in domibus eius cognitus est in auxiliando. Item Ezech. 34. Et scient quia ego Dominus, cū contriuero cathenas iugi eorum, & eruero eos de manu omnium imperantium sibi. Item Esai. 66. Et cognoscetur manus Domini seruis sui &c. vide locum. Item Psal. Quoniā quis Deus præter Dominum &c. Deus qui præcinxit me virtute. e. p. i. v. m.

Psal. 47.

Esai. 66.
Psal. 17.

Psal. 67. Pro eo quod nos legimus, Si dormiatis inter medios cleros, alij vertunt, si dormiatis inter ollas siue cacabos pennæ columbæ &c. Quæ sententia eundem pene sensum reddit atque illa, Cum transieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaueris in igne non cōbureris. Huc pertinet & illud Isai. Lętabitur infans ab vbere supra foramina aspidis &c. Hoc Esai. 11. autē vis & abundantia gratię pręstat, vt viri sancti inter tot laqueos, inter tot hostes, inter aspides & dracones tuti sint, & inter carnales homines, & in sordida carne degentes nitorem & pulchritudinem candidæ ac deauratæ columbæ referant. Hoc præstitit beata Lucia in lupanari à iudice prostituta. Hoc Iob. 13. beata Dorothea inter nouem turpioris matris turpissimas filias constituta. Hoc sanctus Iob cum ait, Frater fui draconum & socius struthionum. Denique hoc fidelis anima præstat de qua scriptum est Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

Cant. 2. Tangit Moyses virga sua mare, & diuisis hinc atque inde virga virtute aquis, sicco pede filijs Israel per medium eius gradiuntur. Quid aūt hoc est, nisi quod virtute ac merito crucis Christi sancti homines mirabile consequuntur iter: quibus inter aquas validas tribulationum ac tentationum terra apparet arida, & in mari rubro via sine impedimēto? Imo verò aquæ ipsę quę alios submerserunt pro muro illis à dextris & sinistris erāt. Qd 2. Cor. 12 plane expertus ille fuerat, qui dixit, Propter quod complaceo mihi in infirmitatibus, & in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo: cum. n. infirmor tunc fortior sum & potens. Vnde colligitur tribulationum aquas ei fuisse pro muro, qui tribulationib° pressus fortior reddebatur. Hoc autem inuicti animi robur spiritus Domini præstat: qui nobis per Christum contingit. Vnde dicitur qd flāte vento vehe Exo. 13. mentissimo & vrente, sustulit Dominus rubri maris aquas: qui quidē ventus diuini spiritus vim aperte repręsentat: qui sublatis aquis tutum electis suis iter prębet. Hoc igitur modo per

hoc

hoc vitæ pelagus ingrediuntur qui hunc spiritum habent: quo qui carent, Aegyptiorum more in eius fluctibus suffocantur.

4 Reg.4 Quàdiu vasa vacua mulier habuit numquam olei vena siccata est: stetit vero oleum, vbi vacua vasa defuerunt. Quid igitur hic nobis innuitur, nisi quòd per Prophetam Dominus dicit, Dilata os tuum, & implebo illud. Dilatatur autem cor, cum amore mundi vacuatur. Corda igitur hoc amore vacua, diuini amoris oleo implentur: quæ verò illo plena sunt, vacua relinquuntur. Diuina igitur gratia nullis terminis circunscribitur: nos autem socordia nostra terminos illi præfigimus.

psal.80.

Sicut aqua frigiditatis suæ causam intra se permanentem habet: caliditatis autē (si quando caleat) aliūde venientē & extraneam (quo fit, vt per se frigiditatem obtineat, calorem autē aliūde percipiat) ita plane natura humana in hoc statu degens, peccati & malitiæ intra se permanentē causam nempe cupiditatem habet, quę quādiu viuimus aīo semper īfixa hæret: pietatis autem & virtutis causa extra hominem est, & aliunde pendet, nēpe à Deo operante, & homine cooperāte. Deus enim hac in re primas partes, vt prima & maxima causa, homo autem secundas velut instrumentum quod nō mouet nisi moueatur, obtinet. Quod quidē non obscurè Apostolus significauit, cùm spiritum pro nobis gemitibus inenarrabilibus postulare dixit. Vt enim significaret omne opus bonū magis Deo quàm homini esse tribuendum, hac loquendi figura vsus est: idq; in postulandi officio. Quod quidem non magis Deo quàm satisfaciendi aut mœrendi cōuenit, quæ ab eo alienissima sunt. Si igitur orare nostrum, Dei est, quid misereri, & benefacere, quæ Dei propria sunt?

Rom.8.

Quod diuina gratia hominē supra naturę suę facultatē attolat, insinuatur illo verb. 2. Reg. 3. Facta est longa concertatio inter domū Dauid & domū Saulis, Dauid proficiens, & semper se ipso robustior, &c. Quid est n. se ipso robustiorem esse, nisi eò deuenire per gratiam, quò pertingere natura non poterat?

Quod sit inter alia diuinæ gratiæ mun⁹, declarāt illa Salomonis verba, quę 3. Reg 8. dixit, Sit Dominus De⁹ nobiscū, sicut fuit cū patribus nostris nō derelinquēs nos, neq; proijcens: sed inclinet corda nostra ad se, vt ambulemus in omnibus vijs eius, & custodiamus mandata eius, &c. Iuxta hanc verò sententiā Dauid orat Dominū dicens. Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiā. Hoc est, auoca illum ab huius sęculi amore, ad quod corruptę naturę vitio propensum est, & ad mandatorum tuorum studium inclina, à quo eiusdem naturę vitio auersum est. Hinc patet gratiā & Spiritus sancti dona beneficiorum vim quodammodo, in bonā tamen partem imitari: vtrorumq; est cordis affectus & amorē externa virtute immutare: sed illa tamen ad malum, hæc ad bonum. psal.118.

Status naturę integrę similitudinem gerebat lampadis eius in qua oleum supereminet, & aqua subsidet: ideoquo lux oleo fotā, & aqua minimè impediēte, lucet & splēdet. Quod enim hic oleum, hoc in illo statu iustitia originalis & gratia efficiebat: quę ab affectibus carnis minimè īpediebatur. At vero naturę lapsę status lampadi oleo vacuę & aqua plenę cōparatur, quę virtutis & charitatis lumen sustētare per se nullo modo potest, nisi oleum gratię in eam infundatur. Hac autem dę causa oportet semper orare, & non deficere: orationis quippè munus est, huiusmodi oleum à Domino petere.

Dignitas & pulchritudo animæ existentis in gratia.

August. Dilectissimi, filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erim⁹. Quis non exultaret, si subito nescio cui peregrinanti & ignoranti genus suũ, patienti aliquã egestatẽ diceret, Filius Senatoris es, pater tuus amplo patrimonio gaudet reuera, reuoco, te ad patrẽ tuũ? Quali gaudio exultã ret, si hoc nõ hoc fallax promissor diceret? Venit ergo nõ fallax Apostulus Christi, & ait: Quid est quod de vobis speratis? Quid est qđ vos affligit? Quid est quod cõcupiscẽtias vestras sequẽdo in egestate istarũ voluptatũ cõteri vultis? Habetis patrem, habetis patriã, habetis patrimoniũ. Quis est iste pater? Dilectissimi, filij Dei sum⁹. Quare ergo nondũ videm⁹ patrẽ nostrũ? Quia nondũ apparuit quid erim⁹. Iã sumus, sed in spe: nam quid erimus nondum apparuit. Et quid erimus? Scimus, inquit, quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Aug. super Psal. 84.

COLLI. ¶ Cùm in rebus omnibus Deus maximè mirabilis sit, in sanctis tamen suis mirabilior est, qui & carne peccati circunsepti, & in hoc mundo cũ scorpionibus & draconibus versantes, dono eius vitam agũt vix humanam. Reuelata quippe facie, gloriam Domini contemplantes, in eandem imaginem transformantur. Atque ita viuunt, vt cum Apostolo dicere possint, Nostra cõuersatio in cęlis est. Vbi enim est thesaurus eorum, ibi cor, est, ibi omnis cura, omnis affectus & cogitatio eorum. Quę res tanta est, vt cœlestis Sponsus hanc tantam pulchritudinem admiratus dicat. Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris,

2.Cor.3

phil.3.

Cant.3.

pigmentarij? An non ergo admiratione dignissimum est, in tali loco talem inueniri odoramentorum fragrantiam? Verè enim desertũ hic mũdus appellatur, in quo omnia arida, sterilia, squalentia, infœcunda, & ab omni virtutis cultura aliena sunt: quippe qui totus in maligno positus, omni vera & solida fœlicitate vacuus est, nihilq; in medio eius nisi iniustitia, labor, & afflictio spiritus inuenitur: in quo trãseunt omnes bestię syluę, catulique leonum rugiẽtes vt rapiant, & pernicie nostra quærãt escam sibi. An non igitur mirabile est, quod fideles in hoc loco, corpore quidem degentes, mente, sicut virgula fumi in cœlum euolent, & omniũ virtutum odoramentis fragrẽt? Quid enim aliud vniuersi pulueris pigmẽtarii vocibus nisi omnium virtutum fragrãtia designatur, quæ suauissimè in conspectu Dei redolet? Inter quæ tamen mirrhæ potissimum ac thuris mentio fit: quorũ altero carnis mortificatio, altero deuota oratio significatur: & mortificatione quidem carnis mundo morimur, oratione autẽ Deo cõuiuimus: & in terris positi in cęlum mente conscendimus. Quem quidẽ ascensum mirantur Angeli cũ quærunt, Quæ est ista quæ ascendit sicut virgula fumi. Pro quo alij verterunt: Vt fumus altissimus, & palmarũ instar. Altissimus, quia superna penetrat, vt palmarũ autẽ, quia sine vllis terrenarum cogitationum diuerticulis recta in cęlũ contendit. Denique; tanta est huius animæ puritas, dignitas & pulchritudo, vt cęlestis spõsus eius amore captus, in has voces prorũpat. Quã pulchra es amica mea quam pulchra es: oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Interna quippe animę species, eiusq; opes ac delitię ita latẽt, vt nulla rõne pro dignitate explicari possint.

Cant.4.

Ibidem.

Beata Catharina Sen. sępe vestigia prædicatorum humi impressa exosculaba-

osculabatur. Causamque eiuius rei interrogata, dicebat Dominum sibi aliquando animarum existentiū in gratia decorem & pulchritudinem ostēdisse: cuius illa amore sic capta & incensa erat, vt continere se non posset quo minus terram oscularetur, quā eorum pedes calcassent, qui ministerio verbi Dei aīas à peccati deformitate ereptas, honestare, & pulchras efficere contenderent. Sed quid mirū si facies animæ diuini spūs gratia decorata, & diuinæ pulchritudinis particeps effecta, sic ad sui amorem incendat: quando honestas illa, quā Philosophi naturali virtute assequi potuerunt, si oculis humanis cerneretur (vt Plato ait) mirabiles sui amores excitaret. Deniq; tanta eius pulchritudo est, vt summus ille formarū cōditor & amator intelligens, nullam animā decorem suum assequi posse nisi sanguinis sui rubore tingeretur, & passionis acerbissimæ meritis iuuaret, non dubitauerit sanguinē suū fundere: vt hac tāta pulchritudine animas honestaret. Quod quidē illa

Ephes. 5. Apostoli verba significāt. Christ⁹ dilexit Ecclesiā & tradidit semetipsum pro ea, vt exhiberet ipse sibi gloriosā Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam. Hoc idem ipse Cant. 3. testatur cum ferculi sui. i. Ecclesiæ ornamentis præclarissimis enumeratis, tandem ait, Media charitate constrauit propter filias Hierusalem, siue, vt alii verterunt, amore filiarum Hierusalem. Cuius orationis sensus est, Christum Dominum Ecclesiam suam, ineffabilis cuiusdam amoris operibus & beneficiis constrauisse. Quod quidem fecit, amore captus filiarum Hierusalem, hoc est, vt dignas eas supernæ Hierusalem filias & hæredes faceret, virtutumque omnium ornamentis decoraret. Quod vero ait: Media, hoc est, quidquid in huius ferculi medio est, charitate constrauit, eadem figura dictum est qua & illud confessio & magnificentia opus eius: hoc est, talia Dominus opera facit, quæ omnes ad laudes eius prædicandas & magnificandas inuitant. Sic igitur talia Dominus Iesus in Ecclesia sua opera edidit, tot illi bona contulit, tot propter illam mala pertulit, vt omnia hæc & amorem spirare, & amorem ab omnibus exigant. Quòd quidem ipse Dominus aperte significauit cum ait, Ignem veni mittere in terram & q. v. n. u. a? ❡ Hoc autem totum fecit amore ductus pulchritudinis filiarum Hierusalem, non quod ipse per se pulchræ essent, sed quod pulchras ipse efficere vellet. Colligitur autem pulchritudo non solum ex bonitate coloris, sed maximè ex conuenientia omnium inter se partium, & ex cuiusque partis conuenienti habitudine atque decentia: Sic enim suauitas melodiæ & ex cuiusque vocis suauitate, & ex apta omnium inter se se consonantia resultat. Ergo animæ nostræ pulchritudo primum ex cuiusque singularis partis eius recta constitutione & decore constabit: cum videlicet intellectus animæ nostræ consiliarius ea quæ sunt digna præcipue cogitat: voluntas vero ea diligit & amplectitur, quæ ille diligenda, ea fugit quæ idem fugienda monstrauerit: inferiores autem vires & affectus non suo, hoc est, cæco impetu feruntur, sed rationi præcipienti, qæ animæ oculus est, obediunt. Memoria in diuinis legibus & beneficiis recolendis sedulo occupata est. In corpore oculi Propheticum illud psal. 6. exequuntur, Videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum L. & s. q. t. f. Pedes uero per semitam diuinorum mandatorum ingrediuntur, manus a periuntur inopi & extenduntur ad

pauperem,

pauperem, lingua in diuinis laudibus prædicandis exercetur, aures verò diuinis preceptionibus audientes sunt: ac deniq; mẽbra omnia seruiũt iustitiæ in sanctificationem. Cæterũ cùm hæc omnia ita disponuntur, vt perpetuum & ęquabilem quendã tenorem in vita retineant, & omnia inter se se & cum personæ dignitate aperte cõsentiant (vnde manat decorũ illud à Philosophis tantoperè commendatum) tunc vera animi pulchritudo cõstat: qua Dei opificiũ splẽdore virtutis & gratiæ illustrẽ sita. Huius igitur pulchritudinis amore ita splẽdor ille paternæ gloriæ, & imago bonitatis illius captus fuit, vt, quo defor mes peccati vitio animas reformaret se ipsum in omnium dolorum pelagus spontè cõiecerit. Quis igitur hũc tantum animæ suæ decorem negligat? quis non toto mentis ardore & contentione assequi curet quod tanti vnigeniti Dei filio constitit?

Si nulla in nobis iustitia, nulla puritas est (vt hęretici blaterant) quid sibi vult quòd toties in lib. Cant. cœlestis sponsus pulchritudinis admirandæ sponsam suam commẽdat? Quid sibi vult quod ait, Tota pulchra es amica mea & macula (siue vt alij uertunt) vitium nõ est inte? Si peccatum nobis & iniustitia ĩdelebiliter hęret, Quid illud, Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es? Non. n. semel contentus pulchram apellasse, bis hoc idem nomen repetit. Quod quidam non incommodè ad habituum & actionum pulchritudinem referunt. vt videlicet pulchra sit anima non modo cum rectè operatur, sed etiam cum dormiens, aut cessans nihil operatur. Cant. 1. & 4.

Inspirationes Dei,

Gregor. DEdit ei Deus locum pœnitentiæ, & ipse abutit &c. Ideo De⁹ peccatorem tolerat, vt compescat. Qui igitur diu toleratur, nec compescitur, ex ipso munere se arctius astringit. Nam quia accepta tempora conuertit ad culpam, Deus ipsa misericordię argumenta conuertit ad pœnam. Necesse est ergo vt ipsa prorogatę pietatis tempora, quasi damnationis argumẽta timeamus: ne ex clementia iudicis crescat suppliciũ peccatoris. Greg. in Mor. lib. 17. capitu. 3.

Ita ne tu tacebas tunc mihi? Et cuius erant nisi tua verba illa per matrẽ meam fidelem tuam, quæ cantasti in aures meas? Volebat enim illa, & secreto memini vt monuerit cũ solicitudine ingẽti ne fornicarer, maximeq; ne adulterarẽ cuiusquã vxorẽ. Qui mihi monitus muliebres videbãtur quibus obtẽperare erubescerẽ. Illi autẽ tui erãt, & nesciebã, & te tacere putabã, atq; illã loqui, per quã mihi tu non tacebas, & in illa contẽnebaris à me filio eius, & pręceps ibã tãta cęcitate, vt inter cętaneos meos pudeset me minoris dedecoris, quũ audiebã eos iactantes flagitia sua, & tanto gloriãtes magis, quãto magis turpes essent: & libebat malũ facere nõ solũ libidine facti, verũ ẽt laudis. Quid dignũ est vituperatione, nisi uitiũ? Ego ne vituperarer, vitiosior fiebã: & vbi nõ suberat quo admisso æquarer pditis, fingebã me fecisse, ꝙ nõ fecerã: ne viderer abiectior, quo erã innocẽtior & ne vilior haberer, quo erã castior. Ecce cũ quibus comitibus iter agebã platearũ Babyloniæ, & volutabar in cęno eius tanquam in cinamomis & vnguẽtis pretiosis. Aug. confes. lib. 2. August.

Bonitas omnia ad se conuertit, & quę dispersa sunt congregat, velut vnitatis autor atq; viuifica deitas, omniaq; ipsa velut principium, velut cõtinentiã, velut infinẽ desiderãt: ita & Sol omnia ad se conuertit: quare & helios Gręcè dicitur quod seruet omnia inuiolata congregetq; dispersa, omnia nanque ipsum appetunt. Diony. de di. no. cap. 4. Diony.

Lux intelligibilis Deus dicitur: quia omnem ignorantiam & errorem abigit ab animabus quibus se insinuauerit, tradatque illis primum quidem exigui consortia luminis: deinde vbi degustauere lucem, maioriq; eius tanguntur desiderio, se se eis magis infundat, quia dilexerunt multum, semperq; eas in anteriora intendat, quantum ad ea aspirare pro captu suo possunt. Ibidem.

Viris quantum licuit, angelicam condonat vitam superabundantia pietatis auersos nos conuertit, atque ad se reuocat. Idem c.6.

Clem. Alex. Nunc homines tanto magis impij, quanto Deus benignior est & humanior: Dominum pudore afficitis: libertatem pollicetur, vos aufugitis in seruitutem: non negligit Dominus, suadet, terret, hortatur, excitat, monet. Clem. Alex. in adhort. ad Gent.

Cum pullus è nido excidit, mater auis è nido volat: si serpens instet, mater circumuolat, natum deflens. Ita Deus Pater suum quærit figmētum, & ei quod lapsum est medetur, & feram persequit, & pullum in nidum recipit: iniurię acceptę obliuiscitur: adhuc miseretur, adhuc postulat pęnitentiam. Idem ibid.

Hic amore nostri pręditus noster pater, verè pater non cessat adhortari, admonere, docere, diligere: nec enim cessat dare salutem. Do tibi cęlum, terram, omnia: vt solum patrem sitias, Deus tibi gratis ostendetur. Ita exponit illud, omnes sitientes &c. Idem.

Quemadmodum lucem oculus non quærit vt videre possit, sed ipsa præsentissima est, si desit obstaculum: & ita & diuina lux ad oculum mentis nostræ se habet. Idem pedag. lib. 1. c.6.

COLLE ¶Sicut inter omnia mundi corpora, nullum præstantius est, à cuius calore & uirtute, nec supera nec infera abscondere se possunt: nec splendoris ac beneficiorum eius exortes fieri: ita plane nihil est inter hæc ipsa corpora, quod magis Dei nostri naturam, bonitatem, pulchritudinem, virtutem, fęcunditatem, & communicabilitatem referat. Quod enim sol corporibus, hoc diuina bonitas corporeis & incorporeis, visibilibus & inuisibilibus est. Vnde sicut illius officium est, radios ex se incessanter emittere, quibus corporeos oculos illuminat: ita immensa illa lux, atque adeo sol iustitiæ, spirituales radios quibus mentes hoīum erudiat, emittere non cessat, nisi illi uitio suo aditum ei mētis obstruant. Vnde Ioan. Ioan. 1.
Erat, inquit, lux vera quæ illuminat omnem hominem uenientē in hunc mundum. Quid idem quoq; Dominus proprius ac apertius expressit, cum ait: Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor: uidelicet homi Ioan. 4.
num salutem, nec ad hoc sabbati religionem curo, tantisper dum hominibus consulo ec prospicio: sabbatum enim mihi est, de hominibus bene mereri.

Ingens periculum esse diuinis inspirationibus & uocationi resistere, declarant illa Domini verba. Amen Luc. 14.
dico uobis, nemo uirorum illorum qui vocati sunt, gustabit cęnā meam. Quæ quidē uerba simpliciter dicta, fulminis instar nobis esse debent nihil. n. minus habēt, q̧ illa, Discedite à me maledicti in ignē æternum. Simile quidem legimus Matth. 23. postquam enim Dn̄s dixerat, Hierusalē, Hierusalem quæ occidis Prophetas &c. Quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Subdit protinus, Ecce relinqueī uobis domus uestra deserta. Huc pertinet ēt parabola de vinea, Esa. 5. & Matth. 21. Illic enim dr̄, Auferam sepē eius, & erit in direptionē, diruā

maceriam eius & erit &c. Hic vero dicitur, Auferet à vobis regnū Dei, & dabitur genti &c. Huc etiam pertinet parabola de ficulnea sterili, alio anno expectanda, & abscindenda nisi fructum reddiderit.

Quid sibi vult quod Dominus post primi parentis lapsum deambulat? Nimirum hac ratione significare voluit, quonam modo se cum se cum hoīe peccante gerat. Deambulare quippe est, huc atque illuc ire & redire: Quod quidem Deus facit homine peccante. In iustos enim venit, & mansionem facit, in peccatoribus autem & venit & abit. Abit, cum eos gratia sua destituit: venit autem, cum eos misericorditer visitat, ad ostiū pulsat, cū ad veniam, vitęque melioris propositum secretis inspirationibus inuitat. Hoc ipsum fecit
4. Reg 4. Eliseus, qui mortuum puerū suscitaturus, prius huc atq; illuc deambulauit, ac mortuū deinde vitę reddidit.
Eccle. 1. Oritur sol & occidit &c. Quod sol hic visibilis in hoc visibili mundo operatur, hoc quotidie verus iustitię Sol Christus in animis piorum efficit. Oritur quippe in illis, cum illos visitationis atque claritatis suæ luce perfundit, occidit autem, cum ita se nobiscum gerit, vt cum Psal. dicere
psal. 29. possimus, Auertisti faciē tuam à me, & factus sum conturbatus. Gyrat per meridiem, crebrius excitādo feruorem dilectionis: & reflectitur ad Aquilonem, cum ad humilitatis custodiam affectum inspirat timoris.

Meritum.

Augus. Merita tua nusquam iactes, quia & ipsa tua merita illius dona sunt. Aug. super Psal. 144.

Per gratiam merita comparamus, quibus ad vitam perueniamus æternam. Idem.

Quia ipsa merita hominis Dei munera sunt, quibus cum vita æterna redditur, quid nisi gratia pro gratia redditur, cum ipsa merita ex gratia sint? Idem.

Quisquis tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat, nisi munera tua. Idem lib. de confes.

Dignaris enim quoniam in sæculum misericordia tua, eis quibus omnia debita dimittis, etiam promissionibus tuis debitor fieri. Idem lib. 5. confes.

Quidquid gesseris parum est, quicquid feceris minus est. Omne enim meritum breue est, comparatione donorum: numera beneficia si potes, & tunc considera quid mereris. Greg. hom. 7. super Euang. Greg.

¶ Sicut in electuarijs cōficiendis mel aut saccarū præcipue ad ea condienda requirit, & hunc pręcipuum saporem ipse referunt, quamuis ex varijs fructibus com posita sint (transeunt enim hęc fere ex naturali sapore suo in saccari, melli sue saporē) ita plane charitas est, quæ opera nostra Deo gratissima reddit, cuiuscunq; generis illa sint, modo bona sint. Quo fit, vt vel minima etiam opera bona, si maxima charitate fiant, maximi apud Deū meriti sint. Quale fuit viduæ illius, quæ æra minuta duo in gazophilatium misit. Vnde quisquis gratissimum Deo obsequium præstare velit (quāuis ad summa virtutū opera niti debeat) non tam de excellentia operum, quam de magnitudine charitatis qua fiāt, solicitus esse debet. Paria enim virtutum opera dispari charitate facta, disparis quoq; apud Deum meriti sunt. Ex quatuor potissimum rebus bonorum operum meritum consurgit: primum, ex nobilitate operis, quæ attenditur ex præstantia virtutis, queādmodum religionis actus pręstantior est actu temperantię. Secundo ex difficultate operis: quæ uidelicet non ex deprauata consuetudine, sed ex natura operis proficiscit: COLLE.

qualis

qualis est actus martyrij, Tertio, ex charitate, quantò enim quis maioris charitatis affectu operaf, tanto opus ipsum maioris apud Deũ meritũ est. Quarto ex conatu operis: qui quidẽ conatus procedit à libera voluntate, & ab habitu virtutis cuius actũ exequimur. Quanto enim conatus fuerit generosior, eò actus ipse meriti maioris erit. Cæterum tam ardor charitatis, quàm vehementia conatus, diuinis auxilijs excitantur: quæ cum maiora sunt, eò nos ad nobiliora rapiunt.

Leui. 9. Aqua expiationis quæ in lege homines mundabat, à cineribus vitulæ incensæ hanc purificandi vim trahebat: neq; enim aqua sola hoc præstare potuisset, nisi cinerũ uirtus aquæ adiungeretur. Quo nimirum admonemur, vt labores nostros laboribus Christi, lachrymas lachrymis, ieiunia ieiunijs, ac virtutes virtutibus cõiungamus: ut illius merito opera nostra, quæ ex se ieiuna & sterilia sunt, Deo grata & fęcunda fiant. Sic videmus guttam aquæ in vini dolium immissam, vini naturam & speciem induere. Sic etiam humilem hæderã procer æ arbori adiunctam, sursum attolli, quę tamen per se humi reperet.

Cum uirtus circa difficile versef, quo maior fuerit oblata difficultas, eo magis ibi emicat virtus. Sic igitur perfectissima obedientia illa erit, cũ id quod præcipitur & rationi & uoluntati nostræ penitus aduersatur. Fides etiam eo maior & illustrior, quo minus ad credendum humana ratio suffragatur, cũ ea sit de ijs quæ non apparent. Similiter spes etiam laudatissima est quæ in desperatissimis rebus non desperat: quę (ut Apo-

Rom. 4. stolus ait, in spem contra spem credit: qualis fuit Abrahæ, verbis Dei filium ętate iam affecta promittentis,

Dan. 16. firmiter credens: qualis etiam Susannę quæ ad mortem damnata, fiduciam habuit in Domino: qualis etiã B Iob, qui ait: Etiam si occiderit me sperabo in eum. In huiusmodi ergo casibus, perfectissimæ virtutis materiam vir pius sibi ministrari credat. Iob. 13.

Quàm sint piorum bona opera Deo grata, declarat illa sponsæ inuitatio quæ ait, Veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructũ pomorum suorum. Poma autem esse virtutum suauissimarum fructus quibus cœlestis ille sponsus pascitur, notissimum est. Recte autem dicit pomorum suorum: quia uerè bona opera nostra sint, quãuis nostra sint, magis tamen illius quam nostra sunt. Sic enim de terrenis opibus Dauid ait, Tua sunt Domine omnia, & quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi: ita etiam dicimus bona opera nostra diuinæ pietatis esse munera. Cant. 5.

¶ Cæterum sponsus ipse hac uoce inuitatus libenter præstitisse se testatur, quod ab eo sponsa quæsiuit dicens, Veni (quod uerbum præteriti temporis est) in hortum meum soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fauũ cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo. In quibus verbis fatetur se sponsus collegisse horti sui fructum. Quamuis quæ illa poma uocauerat, ipse aromata appellat. Quo nomine uirtutum omniũ odoramenta, quæ Deo suauissime fragrant, intelligit. Sed pręcipue tamen myrrhę, mellis, lactis, & uini, hoc est mortificationis, spiritualis dulcedinis, lactis, idest puritatis, & uini hoc est salutaris compunctionis mentionem facit. Lachrymę enim pęnitentium, Angelorum uinum sunt ut Bernar. ait. Idem etiam declarãt illa eiusdem sponsę uerba, Dabo tibi poculum ex vino condito, & musto malogranatorum meorum. Vinum autem conditum, est charitas externis misericordię operibus illustrata, mustum verò malogranatorum, vel spiri- Ibidem.

tualis dulcedo est charitatis comes, quæ ex multis granis quasi ex multis pijs cogitationibus exponitur, uel iustitia quæ ex oībus uirtutibus constat. ¶Huc etiam pertinent illa sponsæ verba, Dilectus meus descendit ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat. Areola autem aromatum, anima iusti est, omnium uirtutum odoramentis consita: quorum suauissimo odore cœlestis ille virtutum autor & amator suauissime reficitur & pascitur: cuius illa uerba sunt, Meus cibus est vt faciam volūtatem eius qui misit me. Voluntas autem eius est sanctificatio nostra. Sigillatim autem liliorum mentionem facit: qui animas puritatis candore nitentes, & boni nominis odore fragrantes, designant: qui bona prouident non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Quo etiam nomine castitatis & uirginitatis candor aptissime significatur: qui Deo gratissimus est. ¶Quod uero ait, Messui myrrham meam, duo potissimum insinuat: alterum quod myrrha illa magis sua quàm nostra sit (sicut antea poma sua appellauerat) alterū quod illam in cellario suo seruatam & reconditam habet, vt merito honore remuneret: in quo uides Deum cum præmiat merita nostra, coronare munera sua. ¶In eandem sententiam & illa quoque eiusdem sponsi uerba dicta sunt, Dixi, ascendam palmam, & apprehendam fructus eius. Vbi enim sponsæ staturam palmæ similem esse dixisset, modo ait se in hanc palmam ascendere velle, vt suauissimis eius fructibus, hoc est, pijs operibus reficiatur. Sicut enim ante sponsę de sponso dixerat, Descendit dilectus meus in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis: ita modo ait, Dixi, ascendam palmā &c. Nec pugnant inter se descendere & ascendere: quoniam uerba ad rationem comparationis aptari debent. In arborem autem ascendere solemus quò fructus eius colligamus. Huc etiam & illa quoque eiusdem sponsi uerba referuntur, Descendi in hortum meum, vt viderem poma conuallium, & inspicerem si floruisset uinea, & germinassent mala punica. Quæ verba quidam ad sponsam referunt, sed cōmodius tamen sponso tribuuntur. ¶Quod autem spōsus tot modis se pijs fidelium actionib. maiorem in modum oblectari testatur, mirum uideri non debet. Qui.n. infinite bonus est, ut infinito odio peccatū detestatur: ita infinito amore & bonos, & bona ipsorum opera prosequitur. Quòd si uerè dictum est, Gaudium est iusto facere iustitiam (cum tam exigua bonitatis portio homini contingat) quale gaudium de iustitia illi erit, qui sine mēsura bonus est? Et si charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati.i. uerę iustitiæ & sanctitati: quomodo mensa illa & infinita charitas, bonis nostris congaudebit; præsertim quum ea quoque bona, sint dona & munera sua? Lętatur enim Dominus in omnibus operibus suis ut est in psal.

Prou. 21

1. Cor. 13

Psal. 103

Euangelium.

CCIII.

ABundantia gratię spiritualium que donorum per Christum frequētissime sub diuersis metaphoris, ac præcipue sub aquarum nomine in scripturis promittitur. Aqua enim terram fœcundat, sitim sedat, corpora abluit, atque refrigerat: quæ omnia spiritualiter efficit gratia. Apud Esa. Ecclesia Christi dicitur esse locus fluuiorum, riui latissimi atque patentes. Item, Fons hortorum, puteus aquarum uiuentium. Ex quibus locis abundantiam gratiæ per Christum in Ecclesiam effundendam intelligimus,

Esai. 33.

Cant. 4.

vt nemo se propter naturæ infirmitatem, à diuinarum legum obseruatione excusare possit: si vero contrafecerit, inexcusabilis maneat.

Vide quæso monstrum. Cum Euangelium Ecclesia in die celebri pro more cantandum est, assurgunt omnes, capita nudant: procedit sacris initiatus, & sacris indutus vestibus minister, cerei accenduntur, altaria fumant: sed quid ibi tandem legitur? Nempe (vt cætera omittamus) illud in primis, Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam &c. Item, Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit Gehennæ ignis, Et, Nolite iurare omnino &c. Et cum ista sic legantur (quæ tanta astantis populi reuerentia audiuntur) vix tu templi ianuam egressus es, & frequenter etiam in ipso templo ea transgrederis, & dum iuras, & peieras, & astantes fœminas impudicis oculis contueris, & proximo forsitan conuitiaris. Quid quęso monstrosius? Conuerte quęso oculos ò homo, ad ea ipsa quæ audis, & sic transgrederis, & vtriusque rei facta collatione, te tui misereat, atque pudeat.

Mat. 5. Ibidem. Ibidem.

Magnum ad virtutem incitamentum esse debet opportunitas & abundantia gratiæ quæ nobis in Euangelica lege exhibetur, cuius præsidio viam virtutis ingredi facilius possumus. Vnde frequentissime hoc nomine Spiritus sanctus nos in diuinis literis ad eam hortat. Hinc Apostolus, Hortamur, inquit, vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: ait enim tempore accepto exaudiui te, &c. Et, Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nunc dies salutis: est enim hic annus Iubilæi, annus remissionis. Simili quoq; ratione nos ad idē Propheta vocat, cum ait, Quærite Dominum. d.i.p. Inuocate eum. d.p.e. Sic etiam Dns in Euangelio, Dicite inuitatis, Ecce prandium meum, &c. & omnia parata, venite ad nuptias. Nautæ, agricolæ, & milites, nunquam temporis opportunitatem prætermittunt: sic igit nos, qui hoc tempore reuelatę gratię nati sumus, hanc tantam opportunitatem prętermittere nullo modo debemus. Aliter enim quo nam modo (inquit Apostolus) euadere poterimus, si tātam neglexerimus salutem.

2. Cor. 7 Ibidem. Esa. 55. Mat. 27. Hebr. 11

Opes omnes & omnia gratiarum genera quæ Prophetæ in Aduentū Messiæ cōferenda prædixerunt, Ioannes Euangelista paucis verbis idque (sicut in luce Euāgelij par erat) apertissimis cōplexus est, cum ait. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. h.q.c.i.n.e. qui non ex sanguinibus, nec, &c. sed ex Deo nati sunt. Omnia enim Christi dona, omnia gratiarum munera ad hoc instituta sunt, vt hausto eius spiritu, filij Dei nominemur, & simus. Si enim filij, & hęredes: hæredes quidem D.c.a. Christi. Hac enim dignitate percepta, omnia quę filij à pijs parentibus expectant, nos à Deo patre expectare debemus.

Ioan. 1.

Donorum cœlestium & gratiæ vbertas sub elegantissima fœcunditate agrorum allegoricè describitur Psal. 64. ab illo versu. Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam, &c. quæ sequuntur vsque ad finem Psalmi. Hæc item gratiæ vbertas, quæ nobis per Christum contigit, terrena illa opulentia quæ Salomonis tempore fuit, adumbrata est. De eadem etiam scribitur in eo Psal. cuius initium est, Deus iudicium tuum regi da. Vbi dicitur, Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, &c. Et, erit frumentum in terra in summis montiū, superextolletur super Libanum fructus eius, &c. Pro quo alius vertit. Erit pugillus frumēti in terra in summis montium tam frugifer, vt concutiat velut Libanus fructus eius, & florebunt de ciuitate sicut herba terræ. Quibus verbis sub terrenę vbertatis

Psal. 71.

imagine, Euangelicæ gratiæ vbertas designatur. Hanc eandem gratiæ abundantiam sub aquæ nomine desi-
Esai. 33. gnat Esaias cum Ecclesiam vocat locum fluuiorū, riuos latissimos, atque patentes. Quam tamen Dominus
Ioan. 10. apertissimè declarat cum ait, Ego veni vt vitam habeant, & abundantius
1.Cor. 1. habeant. Et Apostolus, Benedictus Deus, &c. qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cęlestibus
Tit. 3. in Christo. Et iterum, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abūdè, per Iesum Christum Saluatorem nostrum. Huius autem promissionis veritatem intelliget, quisquis nascentis Ecclesiæ historiam, & sanctorum Martyrum, Episcoporum, & monachorum vita studiose perlegerit. In ciuitate Anticyra decē millia virginum fuisse refert Palladius, ac multos item memorat fuisse patres, qui sub cura & magisterio suo alij quinque millia, alij sex, alij septem millia monachorum haberet. Quis autem vel hoc vno exemplo non agnoscat imperuestigabiles illas diuitias Christi: quarum Apostolus præco erat atq; minister, quando ad solam manus impositionem Spiritum sanctum copiosè fidelibus dabat? Huius autem rei consideratio magnopere nos ad spem & charitatem in Christum excitat: qui passionis suæ meritò tantæ nobis salutis autor extitit.

Quanta cura, quamque mirabili prouidentia naturæ conditor specierum quas condidit conseruationem prouiderit, facilè colligitur ex mirabili seminum copia, quæ vnaquęque plantarum ax se fundit (quod & in leguminibus & arboribus uidere licet) ac multo magis in piscium fœcunditate, quæ ita vniuersa maria complet, vt vbique sagena missa inueniat quid capere possit. Quæ omnia (si quis attētos & perspicaces oculos adhibeat) maximam certè diuinæ prouidentiæ curam & sollicitudinem agnoscet. Si ergo hac tanta plenitudine creaturarum conseruationi naturæ cōditor prospexit, qua illum plenitudine, & vt ita dicam spiritualium bonorum opulentia animarum saluti Saluator atq; Redemptor noster consuluisse putandus est? Verissime igitur dictum est, Apud Psal. 129
Dominum misericordia & copiosa apud eum redemptio. Item illa. Esa. 11.
Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes. Ideo etiam de Ecclesia dicitur, Sicut tur- Cant. 4.
ris Dauid quę ędificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex illa, omnis armatura fortium. Hoc est innumera in ea suppetunt spiritualium armorum genera, & innumera item instrumenta, & adiumenta virtutum. Qui enim tanta opulentiā naturæ regnum ditauit, quid igitur gratiæ? qui sic naturalem mundum, quid supernaturalem?

Euangelicæ gratiæ opes, & imperuestigabiles diuitiæ describuntur sigillatim Psal. 84 qui incipit, Benedixisti Domine terram tuam. Sunt autem hæ diuitiæ grātia, cœlestium bonorum abundantia, remissio peccatorum, redemptio à captiuitate Diaboli, vera libertas filiorum Dei, pax interna, reconciliatio cum Deo: de qua Apostolus ait, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis &c. Harum autem opum gratia meritò idem Propheta exclamat, Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.

Pulchre sub hyemis & veris simi- Cant. 2.
litudine legis & Euangelij differentia in Cant. designatur. Hyemis enim frigus, charitatis defectum, nubilum cœlum, iram Dei & inimicitias aduersus homines: lucis diminutio, ignorantiam rerum diuinarum designant: quibus malis homines sub lege premebantur. Adde quod hyemis

mis quoque tempus triste & inamœnum est, & ad iter agendum minus opportunum: quod ad tempus illud maxime pertinet, in quo sine Christo omnia tristia, sterilia, & inamœna erant, & ad viam salutis ingredien dam, varijs modis impedita. At in vere Euangelij, hæc omnia diuersa sunt, vt facile ex collatione patere po test. Quare quibus hoc tempore viuere datum est, Dominum pro hac tanta fœlicitate laudare debent. Ad quod nos idem spõsus in eodem sermonis contextu inuitat. Pro eo enim quod nos legimus, Tempus putationis aduenit: alij legunt, Tempus can

Ibid. tus, siue cantilationis aduenit. Vere enim incipiente, diuturnum hyemis silentium, temporis amœnitate inuitante, in suauissimum cantum commutare auiculæ solent. Idem autem spiritualiter agere debẽt, quibus in hoc verno gratiæ tempore viuere datum est. Est enim hic velut annus iubilei: in quo sancto otio & gau

Phil.4. dio vacandum est: vnde Apostolus, ait, Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.

Ad euangelicæ gratiæ pretiosissimas & ditissimas epulas nos cœlestis

Cant. 5. sponsus inuitat, cum ait, Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. In quibus amici ad potum, charissimi ad ebrietatem inuitantur. Vtrisque tamen mensa ditissima & latè patens proponitur. Ad quam etiam aperte nos in Euangelio inui-

Mat. 11. tat, cum ait, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos &c. Easdem gratiæ opes sub fœcundissimæ & salutaris aquæ

Cant.4. nomine designat cum ait, Fons hortorum puteus aquarum viuentium quæ fluunt impetu de Libano. His verbis euangelicę gratię abundantia designatur cum dicitur, Quę fluunt impetu de Libano. Quod ad historiam quidem attinet, copiosus fons & latissimus puteus ad radices Libani nascitur, qui omnem latè regionem irrigat, & fœcundissimam atq; amœnam facit. Quæ res Ecclesiæ hortum, hoc est, paradisum delitiarum Christi significat. Quod autem non simpliciter aquas, sed aquarum impetum ait, partim quidem abundantiam gratiæ, quæ in noua lege per Christum fidelibus datur, par tim eius vim & efficaciam insinuat: quæ impetu suo, ipsorum mentes ad rectè agendum impellit. Quod alias sub vehemẽti spiritus impetu adumbratum fuit: quando Spiritus sanctus super Apostolos venit. Idem etiam insinuant illa Prophetę verba, Fluminis impetus l.c.D. Et illa, Flu- Psal. 45.
men Dei repletum est aquis. Cæte- Psal. 64.
rum vim aquarum insinuat, cùm eas viuentes appellat: non solum quis vitam haurientibus tribuũt: sed etiam quia occulta spiritus vi & acrimonia ad agendum incitant. Mortuorum enim est nihil agere posse: viuentium autem moueri & operari.

Christus Dominus factus est nobis sapientia &c. Deus enim qui dixit, de tenebris splendescere lumen suum, ipse illuxit in cordibus nostris &c. Vnde Esa. impletam esse terram 2.Cor.4.
scientia Domini in aduentu eius, ait. Esai.11.
Huius rei gratia Apostolus, tempus legis noctem, tempus verò gratiæ diem appellauit. In Cant. autem sponsus sponsam commendans ait, Cant.6.
Quæ est ista quę ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt Luna electa vt Sol. In quibus triplex Ecclesiæ status designatur, ante legem, sub lege, sub gratia. Ante legem fulsit Ecclesia vt aurora: sub lege vt Luna, sub gratia vero vt sol. Quia repleta est terra scientia Domini: sicut aquæ maris operientis.

Quod Abraham non modo circuncisionis, sed etiam credentium omnium pater sit, quodque promissa & fœdera veteris testamenti temporalia essent, noui autem æterna

(sic enim Seruator nouum & æternum testamentum in sanguinis consecratione appellat) pulchrè in secunda illa promissione quę Abrahę post immolationem filij est, designatur. Sic.n.legimus, Et vocauit Angelus
Gen. 22. Domini Abraham secundò de cœlo dicens, Per memetipsum iuraui dicit Dominus, propterea quod fecisti verbum hoc, & non pepercisti vnigenito tuo propter me, benedicens benedicam tibi, & multiplicās multiplicabo te, & erit semen tuum sicut stellę cęli, & sicut arena maris. Quid hic noui (ait Origenes) veteribus promissionibus additur? Quod nouum pręmium datur, propterea quod fecisti verbum hoc? propterea quod filium obtulisti? propterea quod non pepercisti vnigenito tuo pp me? Nihil additum video, eadem repetuntur quæ prius fuerant repromissa. Obseruandum tñ quod Abraham pater futurus erat ſm carnem populi circūcisi, ideo circuncisionis tpe unam accipit repromissionem illius populi multicandi. Quia uerò pater quoq; ſm spiritum futurus erat oīum credētium, qui per passionem Christi veniūt ad hæreditatem cœlestem, ideò hæc illi secūda promissio fit quo tpe Isaac immolatus fuit: per cuius sacrificium Christi passio figurabat, cuius meri-
Psal. 31. to fideles multiplicandi erant. Vnde hęc promissio datur de cęlo (vocauit enim Angelus Dñi Abrahā secundò de cęlo, &c.) illa verò de terra: unde dr, Et eduxit eum foras, &c. Et illic quidem simplex promissio est: hic verò interponitur iusiurandum: per quod Deus immobilitatē consilij sui declarauit, & ostēdit firmiora esse posteriora promissa prioribus, hoc est, diuturniora. Et illic quidem temporalia, hic æterna promittuntur. In cuius rei typum Moses priores legis tabulas confregit, posteriores verò reseruauit. Lex enim aliquando cessatura, Euāgelium uerò nullo unquam termino finiendum erat.

Lex per Moysem data est: gratia & ueritas per Iesum Christū facta est.
Itaq; in lege nondum erat spiritus datus: quia Iesus nondum erat glorificatus. Huius rei figura fuit, qd Māna patribus non in Sabbatho, sed in die Dominica, quæ tempus gratiæ significat, pluere cępit. Qua de re sic Origenes homil. 7. sup. Exod. ait, Volo comparare Dominicam nostrā cum Sabbatho Iudęorū. Ex diuinis nāque scripturis apparet, quod in die Dominica primo in terris datū est manna. Si enim sex diebus continuis collectum est manna, septima autem die quę est Sabbathi cessatum est, sine dubio initiū eius à die Dominica fuit. Quod si ex scripturis diuinis cōstat, quod die Dominica Deus pluit manna de cęlo, & in Sabbatho non pluit, intelligant Iudæi iam tunc pręlatam Dominicam nostrā Iudaico Sabbatho, iam tunc indicatū, quod in Sabbatho ipsorum gratia Dei ad eos nulla descenderit, & panis verus, &c. Ioan. 1.

Tempus legis Apostoli in seipsis antequam Spiritum sanctum in die Pentecostes reciperent, adumbrarūt. Gratię verò tempus ubi eundem spiritum acceperunt. Quàm tunc imbecilles & infirmi, quàm postea validi & robusti? Hoc idem discrimē inter veteris & noui testamenti sanctos inuenitur: quamuis nonnulli inter eos fuerint, qui magis ad noui quam ueteris testamēti gratiā pertinent. Hinc Prophetarū multi vehemēter regum minas & mortem exhorrebant, alius verò cùm à furente populo lapidaretur, Videat (inquit) Dñs & requirat. At noui testamenti martyres horren- 2. Para.
dos cruciatus & mortes sitiebant, & 24.
pro persecutoribus deprecabantur. Sic Stephanus, Andręas, Ignatius, Laurentius, multique alij.

Mirabilem Euangelij dignitatem eleganter D. Chrysosto. describit his verbis, Ex ijs qui hoc cœlesti spiritu

repleti

repleti & instituti sunt, quatuor Euãgelistæ prodierunt, qui scripta sua Euangelium.i. bonum nuntium appellarunt. Siquidem pęnarum interitum, peccatorum veniam, sanctificationem, iustitiam, adoptionem filiorum & cœlorũ hęreditatem, & cum Dei filio fraternitatem oĩbus inimicis Dei & in tenebris sedentibus nuntiarunt. Quid his tam bonis nuntijs inueniatur ęquale? Chrysost. hom. 1. super Mat. oper. perf.

Quod Salomonis tempore tanta inundauerit abundãtia diuitiarum, vt tm̃ esset argenti quantum lapidũ, totque cedros, quot sicomoros, opulentiã gratiæ, quæ erat per Christum mundo conferenda designat.

Lex.

August. GRatia Dei nos facit legis dilectores, lex verò ipsa sine gratia, non nisi pręuaricatores. Aug. de correp. & gratia.

Per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratię contra peccatum, per gratiam sanatio aĩę & abolitio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrij, per liberũ arbitrium iustitiæ dilectio, per iustitię dilectionem legis operatio. Idem de spiritu & li.

Lex data est, vt gratia quæreretur: gratia autem data est, vt lex impleretur: neq; enim suo vitio non implebatur lex, sed vitio prudentiæ carnis: quod uitium per legem demonstrandum, per gratiam fuit sanandum. Idem ibidem.

Leges multa concedunt, quę diuina prouidentia puniuntur. Idem.

Leo Pa. In his rebus in quibus nihil statuit certum scriptura diuina, populi Dei uel instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Leo Papa.

Clem. Alex. Non facile arcetur cupiditas, quæ caret metu. Clem. Alex. in adhor. ad Gent.

Aegri seruator est medicus, iniuriam passi lex. Epict.

Quod licet ingratum est, quod nõ licet acrius vrit. Ouid.

Leges, superiores sunt Regibus. Adilon.

Leges, sepes & pharmacum.

Valer. Max. Quã porro subtiliter Anacharsis leges araneorũ talis cõparabat: nã ait illas infirmiora aĩalia retinere, valẽtiora trãsmittere: ita his humiles & pauperes cõstringi, diuites & prepo ẽtes nõ alligari. Val. Max. de memor. dic.

Lex est rõ summa, insita in natura, quæ iubet ea quę faciẽda sunt, prohibetq; contraria. Cicero. 1. de legib. Cicero.

Lex nihil est aliud, nisi recta & à numine Deorũ tracta rõ, imperãs honesta, prohibẽsq; cõtraria. Idẽ Phil. 11.

Omnia sunt incerta cum à iure discessum est. Idem lib. fam. 9.

Hoc spectant leges, hoc uolunt, incolumẽ esse ciuiũ coniunctionẽ: quã qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coercent. Idem 3. offi.

Illa nõ est ciuitas, cum leges in illa nihil ualent, cum iudicia iacent, cum mos occidit patrius. Idem Parad. 4.

Quos ipsa natura retinere in officio non potest, ij magnitudine pœnę maleficio submoueri debent. Idem pro Rosc. Amer.

Quotus quisq; reperietur, qui impunitate proposita, abstinere possit iniuria? Impunitas, peccãdi maxima est illecebra. Idem 3. offi.

Vt ex medicina nihil oportet putare proficisci nisi quod ad corporis vtilitatem spectat, (qm̃ eius causa est instituta) sic à legibus nihil conuenit arbitrari, nisi quod Reipu. conducat, proficisci, quoniam eius causa sunt comparatæ. Idem. 1. de inuent.

COLLE. ¶Lex Domini inter cętera maxime declarat immensam eius erga hoĩes charitatem, & bonitatem, dum id petit ad suũ obsequiũ, quod ad uitæ nostræ pacẽ, stabilitatem, iucunditatẽq; potissimum facit. Quod enim aliud aman-

amãtissimus pater dilectissimis filijs præcipere possit, quam illud: Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem &c. Rursumque, Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Et Apostolus, Obsecro inquit, vos vt ambuletis, quomodo oportet vos ambulare, & placere Deo. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Iesum: hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra. Vide quæso qualia sint hæc præcepta, & quæ sit hæc voluntas Dei. Antecedentia enim verba uidebantur exigere, vt subiungeret, Hæc est voluntas Dei, vt illum laudibus celebretis, illi sacrificium offeratis: & tamen præmissa illa præfatione subiungit, voluntatem Dei esse, sanctificationem nostram, quæ inter maxima hominis bona computatur. Age ergo gratias Deo, non modo propter gratiam & gloriã, quam tibi promisit, sed etiam propter legẽ quam dedit, qua commoditatibus tuis mira charitate consuluit.

Ioan.10. Ibidem. 1.The.4

De diuinæ legis laudibus, varijsque nominibus non temere impositis, habes insigne encomium psal.18. Lex Domini immaculata, conuertens animas &c.

psal.18.

Iustitiæ sinceritatem & æquitatem omnibus in rebus seruandam esse ista Domini lex sancit, Nolite iniquum aliquid facere in iudicio, in regula, in pondere, & mensura. Statera iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusque sextarius. Declarat autem hac lege Dominus cęterisq; similibus, non sua causa sed nostra has leges condidisse: cum omnes eò pertineant ne cuiquam vlla in re noceatur.

Leui.19

Ecclesia.

QVid, Arcturi nomine, qui in cœli arce constitutus, septem stellarum radiis fulget, nisi vniuersalis Ecclesia exprimitur? Arcturus enim semper versatur, & nunquam mergitur. Sic Ecclesia persecutiones tolerat, sed sine defectu perdurat. Gregor. in Mor. lib.9. illud Iob. Qui facit Arcturum &c.

Greg. Iob. 9.

Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ substruunt, marmora nitent, auro splẽdent laquearia, gemmis altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Hiero. ad Nepotianum. Hieron.

Ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit: vnum tamen lumen est, quod vbiq; diffunditur. Illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat, hæc filios regno quos generauit, assignat. Quisquis ab ecclesia segregatus, adulteræ iungitur alienus est, prophanus est, hostis est. Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere, qui extra arcam Noe fuit, & qui extra Ecclesiam foris est, euadet. Monet Dominus & dicit, Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit &c. Hoc vnitatis sacramentum conspicitur in veste Christi: quę de superiori parte non consutilis, sed textilis erat per totum: quæ videlicet à militibus scissa non est: & vnitatem desuper è cœlo venientem præfigurabat. Cypria. de simpli. Præla. Cypria.

Interim cum Hierosolymitanis habitabat Iebusæus: interim in horto patrisfamilias simul sunt saliunca & abies, vrtica & myrthus. In grege Iacob, animalia alba & nigra, agni & hædi. In rete Petri, pisces boni & mali. In arca Noe, animalia munda & immunda. In agro Domini lilia inter spinas, zizania Pet. Ra.

inter spicas. In arca Domini granum cum palea. In cella Domini, vinum cum agresta, oleum cum amurca. Petrus Raue. in quadam epis to.

COLLE. 1. Thi 3. ¶Ecclesiæ authoritatem & fidei sinceritatē declarat Apostolus qui eam appellat columnam & firmamētum veritatis: Quæ quidem veritas ex Christi sponsi sui iugi præsentia manat: qui apud Matthæum extremum Mat. vlt. vale (à discipulis discedens) clausit his uerbis. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Idemque apud Ioannem, Multa inquit habeo uobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem uenerit ille spiritus veritatis, docebit uos omnem veritatem. Ex quibus etiam verbis colligimus non omnia quæ ad religionem pertinent, esse sacris litteris consignata: cum Dominus passioni suæ iam proximus, & docendi ac loquendi finem faciens (sicut ipse ait, Iam non multa loquar vobiscum) dixerit, Adhuc multa habeo uobis dicere &c. Quid ad hæc Martine dices? Hinc ergo discimus & Christum Dominum & Spiritum sanctum Ecclesiæ esse magistros: qui eam ab omni errore immunem conseruent. Quid uero illud quod saluator portas inferi aduersus Ecclesiam minime valituras ait? Per portas autem inferi omnes Dæmonum conatus, omnes hæreticorum fraudes, omnesque tyrannorum minas significari certum est. Quæ cum ita Mat. 16. sint, quomodo Christus Dominus Ecclesiam suam tam longo tempore deseruit, eamque tot erroribus implicari, & commaculari permisit, donec Luterus virginum constuprator uenit, qui eam ab erroribus uendicaret? Quis hoc monstrum non horreat ac detestetur? Adde his æternitatem regni Christi, de quo Dan. 2. post illius mysticæ statuæ ruinam agitur. Et Luc. 2. Angelus ad virginem, Regnabit inquit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis: itemq; Esa. 9. super solium Dauid & super regnum eius sedebit vt confirmet & corroboret illud in iudicio & iustitia amodo & usque in sempiternum. Cum ergo ex his alijsque similibus locis æternitas regni Christi colligatur, in quo is Ecclesiam suam in iudicio & iustitia, hoc est in omni pietate & sanctitate, per spiritum suum confirmare debeat, quomodo tandiu hoc officium intermisit, eamque in errorem tenebris sub tenebrarum principe usque ad Lutheri tempora reliquit? Quis huius tantę impudentiæ indignitate non moueatur. Luc. 2.

Concilia generalia.

QVoniam ad multarum rerum conditionem quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, maxime conducit numerum seriem, & tempora generalium conciliorum perspecta & cognita habere: subijciam hoc in loco quæ disertissimus Iacobus Payua Andradius aduersus Kemnitium disputans, ea de re ait: cuius hæc verba sunt. Vt vero Apostolorum illud concilium Hierosolymis celebratum, omittamus: Nycænam Synodum quæ non tempore solum sed multis etiam nominib. prima extitit, Syluestri Romani Pontificis auctoritate, Constantini vero studio & pietate ad Arrij incendium quo vniuersa ferè Ecclesia conflagrabat extinguendum. Anno Christi. cccxxxiij. conuocatam fuisse inter omnes constat. Altera quę priorem annis quinquaginta sex secuta est, Constantinopoli à Damaso Pontifice Romano, imperantibus Gratiano, ac Theodosio priori, qui magnus vulgo appellabatur, fuit

fuit cõtra Macedonium coacta, qui Spiritum sanctum vitæ principem salutisq; autorem Deitate spoliabat, & in rerum creatarum ordinem nefarie redigebat. Tertia, quam Ephesi Anno. ccccxxxiij. Cœlestinus Pontifex imperium gerente Theodosio Iuniori Archadij filio collegit: quæ Nestorium Constantinopolitanum Patriarchã impietatis damnauit: quod Christum non Deum esse, sed hominem solum ex virgine natum affirmaret atq; ideo Mariam Virginem non Deiperam, sed Christiperam appellandam esse. Quarta percelebris illa fuit Chalcedonensis Synodus Anno. ccccl viij. à Leone Primo Pontifice sanctissimo, sub Martiano Cæsare cõuocata: vt Eutychis Constantinopolitani Abbatis furorem reprimeret: qui solam diuinam naturam in Christo agnoscebat: & Ephesini conuentus sacrilega acta, quibus Eutychiana fuerat dementia per summam tyrannidem approbata, rescinderet, atq; refigeret. Quinta quam Constantinopoli Agapeto Pontifex Romanus indixit, Syluerius coegit Vigilius Iustinianus primo Imperium administrante, Anno. cccccclx. absoluit, perfecit, & confirmauit: Petri, Antonij, Seueri, & Toari insaniam coercuit: q Noeti atq; Sabelij Trinitatis personas confundentiũ impietati se adiungentes, in trisagio dicebant addendam esse crucem hoc est, canendum esse in Ecclesijs sanctus, sanctus, sanctus qui crucifixus est pro nobis, vt Trinitatem cruci fuisse affixam impiè significarent. Sexta item Oecumenica Synodus Constantinopoli fuit sub Agatone Pontifice & Constantino Cæsare quarto Heraclij nepote cognomento Pegomato celebrata atque ex Trullo Regia, vbi patres conueniebant, nomen accepit: quæ Sergij, Pyrrhi, Pauli, & Polichronij dementiam profligauit: docentium unicam in Christo esse operationem & voluntatem: absoluta vero fuit imperiũ iam administrante Iustiniano Constantini filio, Anno. Dccxc. Septima sedem habuit Niceam Bithiniæ vrbem, vnde & Nycena secunda dicitur ab Adriano primo Pontifice contra Iconomasticos, hoc est, sanctarum imaginum euersores conuocata: tenente imperium cum filio Constantino Irene matre: Anno Dcccxc. nam dum extremo perditi hominis odio in diuorum imagines conflagrabant, non minores in Repub. tumultus quàm Zuinglianæ nuper dementiæ æmulatores excitarunt. Octaua sub Adriano fuit secundo Pontifice Maxi. & Basilio Imperatore Constantinopoli acta Anno Dccccl xx. & ideo Constantinopolitana quarta appellata, non ut de religione quicquam statueret, sed vt tumultus in Oriente excitatos sedaret, ob Constantinopolitanam sedem à Photio nephario & sacrilego perduelle vi occupatam, Ignatio viro graui & innocenti, vereque Ant stite eiecto: qui tamen Photius cum suorum complicum conuocasset concilium, & grauissimi in eo Nicolai Pontificis Maxi. nomen & dignitatem contumelijs affecisset, multa sacrosancta hæc Synodus de Romani Pontificis dignitate disseruit, conuentusq; illius Photiani sacrilegam temeritatem damnauit. Cum vero ad Concilium crebris fuisset rumoribus delatum, insanos quosdam & ignaros homines non sine multorum pernicie tradere solitos fuisse, plures in quolibet homine animas existere, Diuinis id esse literis contrarium definiuit. Nona ab Innocentio Tertio Pontif. Max. Romæ in templo Lateranensi Anno Mccxv. celebrata: atq; Lateranensis ideo dicta, cum ad corruptos potius mores emendandos, quàm ad fidei dogmata constituenda, fuerit conuocata,

atque

neque in explicandis locis scripturę difficilibus, neque in mysterijs aperiendis multum laborauit, sed Abbatis Ioachimi errore de diuinæ essentiæ diuersitate refutato, & catholica fide in compendium ueluti redacta, tota in Ecclesiæ moribus constituendis, belloque in Turcas indicendo uersatur. Constantiensem & Florentinam synodum in œcumenicis numerare non audeo: Constantiensem quidem, quoniam etsi exitiosissimũ schisma quod ecclesiam multos iam annos uastabat, extinxerit, & Ioãnis Hus impia commenta damnauerit, dum tamen concilij maiestatem efferre pręter ęquum & honestum voluit, Põtificis Romani autoritatem, vsq; adeo depascit, vt ostium grauissimus erroribus patefecerit, vt prætermittam reliqua, quæ hanc Synodum à Conciliorum generaliũ classe ablegare, Cardinalis Caietanus non ingeniose solum, sed prudenter etiam adnotauit. Florentinam uero omitto: ne Galliam religione quondam & pietate clarissimam, nunc varijs (proh dolor) hęresum monstris oppressam & fatigatam damnare videar, quę illam neq; adire dum agitaret, neque admittere iam perfectã, atq; absolutã vsquam uoluit: quãuis tot in illa fuerint de religione mysteria disputata & conclusa, vt in potissimis concilijs haberi merito potuerit. Quare decimam & ultimam œcumicam, & uniuersalẽ Synodum Tridentinã numerabimus, à Paulo III. Pontifice, Caroli V. Imperatoris auspicijs inceptam, Anno M.D.XLV. à Iulio tertio continuatam, à Pio verò quarto Pontifice Opt. Max. absolutam & confirmatam: quã utinam dubitare potuissemus, merito ne ac necessario tot tantaq; mysteria definiuerit atque concluserit. Iustissimis enim de causis fuit eo tempore coacta. Hactenus ille de numero, causis, & dignitate generaliũ Cõciliorum.

Scriptura sacra.

QVi idcirco in sacro eloquio ea quæ dignitatis sunt, contemplatur, vt per hoc quod intelligit, occupari ad quæstiones possit: quia non dulcedine quæsitæ veritatis sanari appetit, sed doctus uideri: iste nimirum intellectus sui pennas desuper non extendit. Gregor. super Ezechielem. Gregor.

In uerbis sacri eloquij iste debet studij nostri ordo seruari, vt hæc ideo cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra compuncti, & cognoscentes mala quę fecimus, ipsa uitemus: & cũ iam ex magno usu lachrymarum de peccatorum remissione cępit esse fiducia, per uerba Dei quæ intelligimus, ad vitam quoque & alios trahamus. Greg. ubi supra.

Si in uerbis Dominicis uirtutem requirens, ipse aliter quam is per quem prolata sunt, senserit: etiam si sub intellectu alio ędificationẽ charitatis requirat, Domini sunt uerba quæ narrat: quia ad hoc solum Deus, per totam nobis sacram Scripturam loquitur, vt nos ad suum & proximi amorem trahat. Greg. sup Ezech.

Scriptura sacra aliquãdo nobis cibus est, aliquando potus: cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangit, & manducando glutitur: potus uero est in locis apertioribus: quia ita sorbetur, sicut inuenitur. Greg. in Mor.

In sacro uolumine scripta sunt lamentationes. i. pœnitentiæ peccatorum: carmen uero, quia ibi prenuntiantur gaudia iustorum. Væ autem quia illic expressa est dãnatio reproborum. Greg. ho. 5 super Ezech.

Legem daturus in igne fumoque descendit: quo & illuminet humiles, & superbos. Et infra. Quare tunc populꝰ arceť ab accessu mõtis? Nẽpe vt q terrena desiderãt: cõsiderare sublimia nõ pſumãt. Gre. in Mo. li. 7. c. 27. Exo. 19.

Super

Iob.20. Super illud, Panis eius vertetur in fel aspidum in vtero eius, &c. Quia dum sacræ legis scientia gloriatur, vitæ potum, conuertit sibi in veneni poculum: & inde reprobus moritur, vnde ad vitam erudiri videbatur. Greg.lib.15.c.6.

Iob 20. Super illud, Diuitias quas deuorauit, euomet. Vult impius scire diuina eloquia, non facere. Et ideo quia non agit quæ nouit, etiam quæ nouit, amittit. Contempta enim puritate, & scientiam sæpe perdit: ne præcepta in lingua teneat, quæ non seruauit in vita. Gregor. vbi supra.

De laudibus Scripturæ sacræ. vide Greg.lib.20.Mor.c.1.

Verba Dei, tunc melius mens intelligit, cum in eis quærit semetipsam Greg.28.Mor.c.9.

August. Fratres charissimi, non poteritis probare quam vera cantetis, nisi cœperitis facere quod cantatis. Quantumlibet illud dicam, quomodolibet exponam: qualiscunque verbis versem, non intrat in cor eius, in quo non est opus eius. Incipite agere & videte quid loquamur. Tunc ad singula verba lachrymæ profluent: tunc Psalmus cantatur, & facit cor quod in Psalmo cantatur. August.super Psal.119.

Itaque institui animum intendere in scripturas sanctas, vt viderem quales essent. Et ecce video rem non compertam superbis, nec nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam & velatam mysterijs, & non eram ego talis, vt intrare in eam possem, aut inclinare ceruicem ad eius gressus. Non enim sicut modo loquor, ita sensu cum ascendi ad illam scripturam, sed visa mihi est indigna, quã Tullianæ dignitati compararem. Tumor enim meus refugiebat modum eius, & acies mea non penetrabat interiora eius. Veruntamen illa erat, quæ cresceret cum paruulis: sed ego dedignabar esse paruulus & turgidus fastu, mihi grandis videbar. August. Confess.lib.3.

Iam enim absurditatem, quæ me in sacris literis solebat offendere, cũ multa ex eis probabiliter exposita audissem, ad sacramentorum altitudinem referebam, eoq; mihi illa venerabilior, & sacrosancta fide dignior apparebat autoritas, quo & omnibus ad legẽdum esset in promptu, & secreti sui dignitatem in intellectu profundiore seruaret, verbis apertissimis, & humillimo genere loquendi se cunctis præbens, & exercens intentionem eorũ qui non sunt leues corde: vt exciperet omnes populari sinu & per angusta foramina paucos ad se traijceret, multo tamen plures, quam sine tanto apice autoritatis emineret, nec turbas gremio sanctæ humilitatis hauriret. August. confess.lib.6.

Aut quando illi libri me docerent eam? in quos philosophorum libros me propterea priusquam scripturas tuas considerarem, credo voluisti incurrere, vt imprimeretur memoriæ meæ quomodo ex eis affectus essem: Et cum postea in libris tuis contrectarentur vulnera mea, discernerem atque distinguerem, quid interesset inter præsumptionem, & confessionem, inter videntes quò eundem sit, nec videntes qua, & viam ducentem ad beatificam patriam, non tantum cernendam, sed & inhabitandam. Et infra. Non habent illæ paginæ vultum pietatis huius, lachrymas confessionis, sacrificium tuum spiritum contribulatum, cor contritum & humiliatum, populi salutem, sponsam, ciuitatem, arram Spiritus sancti poculum pretij nostri. Nemo ibi cantat, Nonne Deo subdita erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. Abscondisti enim hæc sapientibus & prudentibus,

bus, & reuelasti ea paruulis. August. confes. lib. 7.

August. Vbi de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarum scripturarum certis clarisque documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Idem de baptis. paruulorum.

Scripturæ sacræ intelligentia si in cunctis esset aperta, vilesceret: & ideo tanto maiore dulcedine inuenta reficit, quanto maiore labore fatigat animam quæsita. Idem.

Tanta est Christianarum profunditas literarũ, vt in eis quotidie profi cerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: in quibus latet altitudo sapientiæ: vt annosissimis, acutissimis, flagrantissimisque cupiditate discendi, hoc contingat, quod eadem scriptura quodam loco ait, Cum consummauerit homo, tunc incipiet. Idem 2. epist. ad Volus.

Hieron. Lectio diuina uice speculi nobis est, fœda corrigendo, pulchra conseruando, & pulchriora faciendo. Scriptura enim speculum est fœda ostendens, & corrigi docens. Hiero. in epist. ad Demet. Virg.

Si iuxta Apostolum Paulũ, Christus Dei virtus est, & Dei sapientia: qui nescit scripturas, nescit Dei virtutem eiusque sapientiam. Ignorantia scripturarum, ignoratio Christi est. Idem sup. Isai. in prolo.

Ille plus didicit, qui plus facit. Cæterum si quod tu discis ego facio, magis mea opera scripturas tenent, quàm tuus sermo, qui uane resonat. Idem super Psal. c. 22.

Super illud Psal. 147. Et adipe frumenti satiat te. Pinguissimus sermo diuinus est, omnes in se habens delitias: quidquid volueris ex sermone diuino nascitur, sicut tradunt Iudæi, quoniam manna quando comedebant, secundum uoluntatem vniuscuiusque sic sapiebat in ore. Idem.

Si quicquam quod in hac uita uirum sapientem teneat, & inter pressuras & turbines mundi æquo animo manere persuadet, id esse primum reor meditationem & scientiam scripturarum. Idem super epi. ad Ephe. lib. 1.

Vnum illud tibi repetam, & prædicans iterumq; iterumq; monebo, vt animum tuum sacræ lectionis amore occupes, ne in bona terra pectoris tui semen lolij auenarumque suscipias, &c. Deinde epistolam vltimo mandato concludit hoc modo. Finem iungo principio, nec semel admonuisse contentus. Ama scripturas sanctas, & amabit te sapientia: dilige eam, & seruabit te: honora illam, & amplexabitur te. Hierony. ad Demetria.

De scripturis sanctis habeto pensum quotidianum: nec ante quieti membra cõponas, quam calathum pectoris tui hoc subtegmine impleueris. Post scripturas sanctas doctorum hominum tractatus lege, eorũ duntaxat, quorum fides nota est. Nõ necesse habes aurum in luto quærere: multis margaritis vnam redime margaritam. Idem ad Furiam.

Geminum confert donum lectio sanctarum scripturarum: siue quia mentis intellectum erudit, seu quod à mundi uanitatibus abstractum hominem ad amorem Dei perducit. Isidor. de summo bon. lib. 3. Isidor.

Ad sacræ scripturæ cognitionem opus est intima compunctione, potius quam profunda inuestigatione: suspirijs, quã argumẽtis, crebris gemitibus, quam copiosis argumentationibus: lachrymis, quam sententijs: oratione quam lectione: gratia lachrymarum, quam scientia literarum: cœlestium potius contemplatione,

tione, quam terrestrium occupatione. Hugo lib. de Anima.

Cypria. Euangelij præcepta fratres dilectissimi, nihil sunt aliud quam magisteria diuina, fundamenta ędificandæ spei, firmamenta corroborandæ fidei, nutrimenta fouendi cordis, gubernacula dirigendi itineris, præsidia obtinendæ salutis: quæ dum dociles credentium mentis in terris instruunt, ad cęlestia regna perducunt. Multa per Prophetas seruos suos dici Deus voluit, sed quanto maiora sunt quæ filius loquitur? quæ Dei sermo qui in Prophetis fuit, propria voce testatur? Cypria. de oratione Dominica.

Clim. Tutum non est cum veste natare, nec cũ passione aliqua Theologiam attingere. Ioan. Clim. Grad. 27.

COLLE. ¶ Scripturam diuinæ legis, similem esse homini, Philo ait, vt pote quæ suum corpus & spiritum sicut homo habeat. Et quidem spiritus ipso longe pulchrior est corpore, idest externo & literali sensu. Id quod indicat fiscella scirpea, quæ infantulum Mo-

Exod. 2. sem continebat, extra quidem uilis & picea, intus tñ eleganti puero ornata. Quid. n. pulchrius est spiritu externo sub cortice legis latente? Id etiam iudicat velum illud quod supra fulgidam legislatoris faciem positum erat, vt late D. Paulus interpretatur. Cæterum cum Moses ad Deum con

2. Cor. 3. uertebat, auferebat velamen: Dñs autem spiritus est. Vt intelligas, quod cum Iudæi ad spiritum conuertunt (nempe spiritualiter, & agnum, & vitulam, & hircum, & altare, & propitiatorium, & propositionis panes intelligendo) tunc uelamen aufertur, quo legis fulgor tegebatur.

Humiliter & reuerenter, non curiosè, legendas esse scripturas sacras

Eccl. 32. docet Eccle. 32. his verbis: Qui quęrit legem, replebitur ex ea: qui autem insidiose agit, scandalizabitur ab ea. Hoc ita esse hæretici declarant, qui superbe non humiliter legentes scripturam, ex ea errorũ suorum fomenta hauserunt. Hinc illud ex episto. Petri secunda de epistolis Pauli loquens: in quibus ait, esse 2. Pet. 2.
quædam difficilia intellectu, quæ peruersi homines (sicut cæteras scripturas) in suam damnationem deprauant.

Obscuritatem literarum sanctarum declarant illa uerba, Aperiam Psal. 77.
in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio, siue ut Hierony. vertit, Ænigmata antiqua. cur parabolas & ænigmata appellat historiam apertissimam? Nimirum quia omnis sacra doctrina maxime recondita & obscura ijs est, qui nullo alio nisi naturali lumine præditi sunt. Hinc est quod Saluator ait. His au- Mar. 4.
tem qui foris sunt omnia in parabolis fiunt: ideoque uidentes non vident: & audientes non intelligunt. Psal. 88.

Pro eo quod nos legimus Psal. 88. Præparabitur ueritas tua in eis, alij ex Hebræo vertunt, In cœlis ipsis stabilies veritatem tuam: quo designatur veritatem Dei non minus inconcussam, æternamque, atque ipsos cœlos permanere: imo vero stabiliorem esse, Dominus testatur cum ait, cœlum & terra transibunt, &c. Huius veritatis certitudo pios homines maxime tum ad spem, tum Luc. 21.
ad timorem ducit. Cum enim verba Dei partim minis, partim promissis contineantur, ex minis ad timorem, ex promissorum vero certitudine ad spem incitamur.

Inter magna Dei beneficia merito numeratur illud, Notas fecit vias Psal. 102.
suas Moysi, filijs Israel &c. Cui simile est & illud, Qui annuntiat verbum psal. 147.
suum Iacob. 1. & i. s. i. Non fecit taliter omni nationi &. i. s. n. m. e. Hoc autem beneficium amplificant illa uerba Mosis Deutero. 4. Quæ est enim gens sic inclyta, quæ habeat ceremo-

niar, in ſtaque iudicia, & vniuerſalem legem, quam proponam hodie corã oculis veſtris? In quos enim errores
Sap. 9. Philoſophi omnes inciderũt, qui hoc
Sap. 9. lumine deſtituti fuere? Veriſſimè .n. dictum eſt, ſi quis fuerit cõſummatus inter filios hominum, & abfuerit ab illo ſapientia tua, quaſi in nihilu m computabitur. Et, Va ni ſunt omnes: in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, & vacua ſpes illorum.

pſal. 118 Vbi nos legimus. Nã & teſtimonia tua meditatio mea eſt, &.c.m.i.t. alij verterũt, Nã & teſtimõia tua delectationes meæ ſunt, & cõſiliarij mei, Infra vero vbi nos legim⁹. Cãtabiles mi hi erãt. i. &c. alius vertit, cantica mihi hi fuerũt iuſt. i. l. p. m. De ipſatũ verò ſuauitate ait, Quam dulcia faucibus
Ibidem. meis eloqa tua? ſ. m. o. m. De vtilitate verò ſubdit, Lucerna pedib⁹ meis ver bũ tuũ & l. ſ. m. Quos aũt potiſſimũ il luminet, exponit paulo inferi⁹ cũ ait,
Ibidem. Declaratio ſermonũ tuorũ illuminat & intellectũ dat paruulis. i. hominib⁹ ſe ſe ſubmiſſe gerẽtibus. De qbus ali
Pſal. 18. bi dixit, Teſtimoniũ Domini fidele. ſ.
pſal. 118. p. p. Pro declaratiõe aũt Hie. ex Heb. vertit, hoſtiũ ſermonum tuorum &c. Quo ſignificat nõ modo pfecta ſciẽtia, ſed rudimẽtis etiam ipſis diuinorũ eloqorũ mẽtes hominũ illuminari

Vbi nos legimus, ſtatue ſeruo tuo eloquiũ tuũ, alij verterũt, cõfirma ſer uo tuo eloquiũ tuũ: qꝫ incitat ad tiorẽ tuũ. Hoc .n. vere pſtat pura ſanctarũ ſcripturarũ Lectio: ſupra omnia alia philoſophorum etiam grauiſſimorũ ſcripta, vt late probat Aug. 7. cõfeſ. li.

Cant. 1. Introduxit me rex (ait Sponſa ĩ cel laria ſua: exultabimus & lætabimur in te &c. cellariorum nomine recõdita ſcripturarum ſanctarum myſteria, & abdita ſacramenta (quæ non omnibus paſſim obuia ſunt, & incerta il la & occulta ſapiẽtię Dei: quæ à Deo ſibi mani feſtata fuiſſe regius Propheta gloriabatur) intelligere poſſumus. Trahitur enim ſapientia de occultis. Harum autem rerum miſtica cognitio Spiritus ſancti magiſterio tradita miras habet delitias & voluptates. Ideo ait, Exultabimus & lętabimur in te, &c. Ex quo etiã patet, Spiritus ſancti ductu ſcripturarũ intelligentiã opuś eſſe, cum oĩs ſcriptura eodem ſpi ritu legi debeat, quo ſcripta eſt, ut eius mentem aſſequi liceat.

Quæri poteſt cur ſcriptura ſacra to ties & tropis & meta phoris vtatur: quod in literis Prophetarũ, & cãtico cantico um, & alibi quoque uidere eſt? Huius rei cũ multæ ſint cauſę, hę mihi præcipuę videtur. Fit enim hoc prima ra
primum faſtidii vitandi gratia. cũ .n. tio.
non raro opus eſſet, rem aliquam inſignem, quęq; maxime hominũ men tes excitare ad virtutem poſſet, oculis frequẽter obiicere, & in ea diuitus cõ morari (quod etiam Rhetores fieri præcipiunt) ſi ea res proprijs nomini bus ſemper efferretur, faſtidium uiq; legentibus ingeneraret. Quare operæ pretium fuit, varijs tropis, & ſimilitudinib⁹ eã ueſtire ac uariare, ut ita ſine faſtidio repeteretur. Sic .n Nabuchudonoſoris aduentũ prophetæ aliquando ſub typo fluminis inundãtis, obuia qq; demoliẽtis, vt Eſai. 7. deſignabat, aliquãdo ſub nomine leonis rugientis, ut Hiere. 4. Aſcendit leo de cubili ſuo, & prędo gentiũ ſe le uauit. Aliquãdo ſub aquilę imagine ut Ezech. 17. Aquila grandi magnarũ alarũ venit ad Libanũ, & tulit me dullam cedri. Simili ratione ex opor tunitate & abundantia Euangelicæ gratię, ad uirtutis & pietatis ſtudium maxime incitamur. Hac .n. ratione 1. Cor. 6.
Apoſtolus utitur cum ait, Hortamur vos ne in uacuum gratiã Dei recipiatis &c. Ecce nunc tempus acceptabile. Hoc eodem argumẽto ſalua tor in parabola de nuptijs: ĩ qua tau Luc. 14.
ros, & altilia occiſa, & oĩa parata eſſe cõmẽorat, ut nihil deſit uolẽtib⁹ nup tiarũ agni participes fieri. Idẽ ẽt inſi- Luc. 14.
nuat in parabola de cæna magna ad

quā omnes inuitātur. Eodē etiā argumēto in cāt. vtitur cū spōsam à torpore suo ad charitatis feruorē excitat, ex eiusdē Euāgelij oportunitate, qd hyemis & veris metaphora declarat: hyemē legis veteris tēpus (videlicet ad iter faciendū inopportunū) ver autem nouæ legis: quod ex omnibus circunstantiis descri bit. Sic etiam Apostolus illud nocti, hoc vero diei cōparat
Rom. 13. cùm ait, Nox præcessit, dies aūt appropinquauit. Eandē quoq; Euāgelij gratiā alibi sub nomine aquarū & fontiū designat. In his omnibus cęterisq; similibus res est eadē quę traditur, tropi tamē & similitudine varię. ¶Altera vero causa est, quod hac loquendi
2. Ratio. rōne multę quoq; rei circunstātiæ & partes addūtur, quę rei magnitudinē plenius describūt. Quin & res ipsę latius hoc modo explicant: qñquidem in iis rebus quæ propriis verbis designantur, non licet extra præscriptum euagari: at qui per tropologiam res exponitur, varię res sub eadē similitudine intelligi possunt. Vt cū dicimus, In odorem vnguentorum tuorum currimus. Quàm multa sunt, quæ vnguentorum nomine accipere licet? Vnguenta enim christi beneficia eius, & verba, & exempla, & sacramēta, & vbera cōsolationis eius: ac deniq; omnia Christi munera: vnguentorū nomine intelligere possumus. Ad hunc modū euagari licet cū & vbera Sponsę, & lectulum sponsi, & cellaria, cellamque vinariam, & fasciculū myrrhæ, & botrum Cypri, cæterasq; similia legimus: vt omittam interim quàm late hic pateat cāpus, cùm varias rationes assignam⁹ propter quas sponsus, vel fasciculus myrrhæ, vel botrus Cypri, vel flos campi, vel liliū conuallium, vel petra, vel maceria appelletur: & propter quas item sponsa colūba, & hortus cōclusus, & fons signatus &c. nūcupetur. Est enim hoc
3. Ratio. loquendi genus vberrimū & fœcundissimum. ¶Postremò hoc ipsum mire facit non modo ad gratiam & iucunditatem, sed etiam ad vim & acrimoniam orationis. Vehemen- Hier. 4.
tius enim est, Ascendit leo de cubili suo, & prædo gentium se leuauit &cet. quam si dicas, Nabuchodonosor venturus est &c. Et maius atque sublimius est cum Propheta dicit, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & Psal. 90.
draconem. Et, Lætabitur infans ab vbere super foramine aspidis, & qui ablactat⁹ fuerit in cauernā reguli mittet manum suam: quam si hæc eadē propriis vocibus enuntiaretur. Et iucundius est illud, Egredietur virga Esai. 11.
de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet &c. Et, Lætabitur deserta & Esai. 35.
inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliū &c. Et Habitabit lupus cum agno, & pardus cū hœdo accubabit &c. quàm si hæc omnia suis nominibus significaretur. Quanquā in hoc postremo loco, nō modo gratia, sed vis ēt & admiratio quędam est.
¶Hęc quoq; dicendi figura cōmunia 4. Ratio.
nouiter (quæ maxima orationis virt⁹ est) dici solent. Commune enim est si dicas, vtilissimū esse Dñicæ passionis beneficium meditari: at nouum apparet cū hoc ipsum sub hac similitudine cōmendas, Egredimini filię Siō Cant. 3.
& videte rēgē Salomonē in diademate, &c. Et, Colūba mea in foraminib⁹ Cant. 2.
petrę. i. c. m. Et, Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cō Cant. 1.
morabitur. Quæ oīa sub diuersis tropis idem significant. Hæc autem quæ dixim⁹ probè intellexisse, plurimum & ad intellectum, & expIatIon ē sanctarum scripturarum conducit. His enim obseruatis, & tropologicos sermones intelligere, & metaphoras excutere, & in lucem quidquid in earū sinu atque complexu latet pari venustate & amplitudine sermonis in lucem eruere poterimus.

Esse singulare donum scripturarū sanctarū intellectum: cùm videlicet ad inti-

ad intima vsque diuini spiritus arcana penetramus, & scripturarum sensum & affectum percipimus declarat Sponsa cū ait, Introduxit me Rex in cellam vinariam. Vinū quippe verbū Dei esse declarat Dominus Matth.9. cùm ait, Vinum nouum in vtres nouos mittendū esse, &c. Quo loquēdi schemate insinuare voluit aliam incipientibus, aliam prouectioribus uitæ regulam atque doctrinam esse tradēdam. Quod cùm ita sit oratione se atque humilitate præparare debet quicunque ad sacras literas accedit, quę intellectum dant paruulis. Hic Diu° Augustin° vndecimo Confes. sic orat Noli claudere Domine Deus, per Christum obsecro, noli claudere desiderio meo abdita ista, quominus ea penetret & dilucescat, allucēte misecordia tua. Quem enim percūctabor aut cui fructuosius cōfitebor imperitiam meam nisi tibi, cui non sunt molesta studia mea flammantia vehemēter in scripturas tuas. Nec enim frustra scribi uoluisti tot paginarū opaca secreta. Sit ergo castæ delitię meę scripturę tuę, non fallar in eis, nec fallar ex eis.

Cant.1. Mar.2.

Sanctarum scripturarum dulcedinem & suauitatem insinuant illa Prophetæ verba, Quàm dulcia faucibus meis e. t. f. m. o. m. Cui consentiunt & illa Sponsi verba Cant.4. Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua. In melle dulcedo, in lacte quo tenera nutritur infantia, spiritualē animarū nutrimētū accipim° vtrumq; alumnis suis sanctarum scripturarum deuota lectio pręstat, quæ mirè illos delectat & nutrit.

psal.118

Duo cherubim ad latera arcę collocari à Domino iubētur, q uersis uultibus se & propitiatorium mutuò respiciāt. Per quę duo testamēta conueniēter accipimus, quę mirabili inter se consensione cōspirant. Vtrūque tamen propitiatorium quod in medio positū est, respicit: quia finis legis & Euangelii Christus est: quē proposuit Deus propitiatorē (siue vt alii legūt) propitiatorium pro peccatis nostris. Quamobrem in tota sacra pagina Christus semper nobis ocurrere debet, ad quem omnia referuntur.

Exod.25

Sanctarū scripturarum virtutē supra omnes Philosophorū doctrinas miris in cœlum laudibus D. Aug. Cōfes.7. lib. c.21. extollit: quod humiles homines ex turgidis & inflatis efficiāt, & qui eas legit, nō solum admonetur vt videat, sed etiam sanatur vt teneat: & vt vtrumq; Dei donum esse agnoscat. Memorat item. 8. Confes. lib. cap.2 Victorinum non in rhetorica modo, sed in omnibus disciplinis adeo insignem, vt Romæ in foro statuam meruerit, legendis sacris literis ita permotum & affectum fuisse, vt tota ferè Romana nobilitate quam is erudierat reclamāte maximo nostrorū gaudio & infidelium mœrore fuerit ad fidē conuersus, publicèq; baptismum recipere non erubuerit. Subdit enim Augustinus. Deniq; vt ventum est ad horam profitendæ fidei, quæ verbis conceptis, retentisq; memoriter de loco eminentiore in conspectu populi fidelis Romę reddi solet, ab eis qui accessuri sunt ad gratiā tuam, oblatum illi fuit à presbyteris vt secretius redderet, sicut nonnullis qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat. Illum autem maluisse salutem suam in conspectu sanctæ multitudinis profiteri.

Omnis scriptura eo spiritu legi debet, quo facta est. Quis enim charitatis plenissima verba charitate vacu° intelligere poterit? Vnde qui frigido corde scripturas legūt, frigidi permanēt vbi eas legerūt: q aūt charitate incēsi easdē legūt, miras ex earū lectiōe voluptates capiūt: ita vt cū Spōsa dicat, Anima mea liq̄facta est, vt locut° est dilect° meus. Hinc Manna (quod verbi Dei imaginem refert) liq̄fiebat vbi Sol incalesceret. Aliter ergo hi,

aliter cęteri legẽdis, vel audiẽdis scripturis afficiũtur. Vñ sũt illa verba Domini, Qui ex Deo est, verba Dei audit. Et, Si quisquis voluerit voluntatẽ eius facere, cognoscet de doctrina mea virum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar. Et Ioannes, Qui est ex Deo audit nos. Et, Qui non diligit, non nouit Deum: adeo enim parum de Deo nouit, qui non diligit, vt illum ignorare dicatur.

Ioan. 8. Ioan. 7. 1. Ioan. 4. Ibidem. T. Euch.

Qua puritate ad sacratissimũ Domini corpus sumendum accedere debeamus, ex illa lege Domini Leuit. 7. colligitur, quæ sic habet, Anima polluta quę ederit de carnibus hostię pacificorũ, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. Et quæ tetigerit immundiciam hominis vel iumenti, siue omnis rei q̃ polluere potest, & comederit de huiusmodi carnib⁹, interibit de populis suis. Ex his locis apparet manifeste quod Apostolus ait, Omnia olim Hebræis in figura contigisse. Neque enim vel morbus corporis, vel fluxus sanguinis, vel huiusmodi cõtactus, vel illius carnis esus seclusa prohibitionis lege, immũdicia aliqua mentem hominis afficiunt: quæ sola peccati labe contaminatur. Quare in his ac similibus locis quibus Moysi lex plena est, ad spiritualẽ animarũ immundiciam, & verum corporis Christi sacrificiũ respiciẽdum est, si ad intimam diuini spiritus mẽtẽ pertingere volumus. Itaque ex hoc loco vel misticum sensum conseruãdo, vel à minori ad maius argumentando colligere licebit, quam capitale sit impura conscientia ad sacra Dominici corporis mysteria accedere: quãdo capitale erat, hominem solo tactu cadaueris pollutũ, pecudis carnes in sacrificio Domini oblatas, comedere.

Gen. 26. Repurgãt pueri Isaac puteos quos pueri patris sui foderant, quoniam eos Philistijm terra oppleuerãt. Hoc Iudæi faciunt, qui terrena & carnali intelligentia spiritualem legem interpretantur: & hoc & Dæmones faciũt qui cęlestia virtutum semina animis nostris impressa opinionibus, ac deprauàtis moribus quasi iniecta terra obruunt & excæcant.

Scripturas sanctas ac præcipue legem esse spiritualiter intelligẽdas, & ad earum intellectum & auditũ adhibendam esse attentionẽ, vitę puritatẽ & orationem eleganter Origenes tractat in homil. super Exod. vbi de facie Mosis glorificata & superĩducto velamine agit: vbi etiam copiose tractat locum Apostoli. 2. Cor. 3. in quo is de hoc Mosis velamine disserit. Ait igitur, Moyses glorificatã faciẽ habebat, sed ponebat is velamen super faciem suã &c. Moyses ergo glorificato vultu loquitur, sed gloriã quæ est in vultu eius non possumus intueri: est enim omnis gloria eius intrinsecus. Vt. n. Apostolus ait, Velamen id ipsum id lectione veteris testamenti manet non reuelatum, quia videlicet lex gloriã habet excelsam, sed abscõditam & latentem, & velo contectã. Quæ quidem tanti Apostoli sententia amputaret nobis spem omnẽ scripturam intelligẽdi nisi protinus subiunxisset, Cũ autẽ quis conuersus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Igitur causam auferẽdi velaminis, & intelligendi scripturas conuersionẽ nostrã dicit ad Dominum. Quid est autem ad Dominum conuerti? Si mũdanis omnibus negotijs terga vertamus, & studio, actibus, mente, intentione, solicitudine verbo Dei operã dem⁹, & omissis omnibus Deo vacemus, hoc est conuersum esse ad Dominum. Sed quis nostrum ita se conuertit ad Dominum? Quis nostrũ expleat Dominicum illud pręceptum, Interroga patrem tuũ & annũtiabit tibi. m. t. &. d. t.? Alij ne hoc quidem patienter expectant, quousq; lectiones in Ecclesia reciteñt: alij nec si reciteñt, sciũt, sed in remotiorib⁹ Dñicæ

domus locis, communibus fabulis occupantur De quibus ego ausus sum dicere quia cum legitur, Moyses iam nō velamē super cor eorū, sed paries & murus quidam est positus. Quomodo enim dicendus est velamen hīc suppositū cordiū, ad quē ne ipsū quidem velamen literæ quo sensus velatur, qui est sonus vocis, accessit? ¶ Sed quid est, quod deinde sequitur, Dominus autem spiritus est? Per quod quasi interpretari videtur quid sit Dominus. Quis enim nescit quod Dominus spiritus est? Videamus ergo ne non solum cum Moyses legitur, sed & cum Paul' legitur, velamē sit positum super cor nostrum. Et manifeste si negligenter audimus, non solum legis & prophetarum scripta, sed & Apostolorum & Euāgelistarū grandi nobis velamine côteguntur. Ego autem vereor ne per nimiam negligentiam & stoliditatem cordis nō solum velata sint nobis diuina volumina, sed & signata, vt si detur in manus hominis nesciētis literas liber legēdus, dicat quia nescio literas Si detur in manus hominis scientis literas dicat quia signatus est. Vnde ostēditur etiam præter industriam & diligētiā adhibendam esse quoque orationem, vt veniat agnus ex tribu Iuda, & ipse accipiens librum signatum, dignetur aperire. Ipse est. n. qui scripturas adaperiens, accendit corda discipulorum, ita vt dicant, Nō ne cor nostrum ardens erat in nobis cū aperiret nobis scripturas &c. Ipse ergo nūc nobis aperire dignet, quid est qd Apostolo suo inspirauit, vt diceret, Dns aūt spiritus est. Vbi autem spiritus Domini, ibi libertas. Ego quidem quantum pro paruitate intelligentiæ meæ sentire possum, puto quod fili' Dei nunc via, nunc veritas, tunc caro, nunc spiritus nominetur. Quamuis enim verbum caro factum fit, tamen est vbi Apls dicat. Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed tunc iam non nouimus. Quia ergo nunc sermo eius ad subtiliorem & spiritualē intelligentiā prouocat auditores, & vult eos nihil carnale in lege sentire, dicit vt qui vult auferri velamē, côuertatur ad Dominū. Non quasi ad carnem Dominum (est enim & hoc quia verbum caro factū est) sed quasi ad spiritum Dominum. Si enim quasi ad spiritum Dominū côuertatur, de carnalibus ad spiritualia veniet, & ad libertatem de seruitute transibit.

Esse in literis sanctis mysticum & spiritualem sensum, præter eum quē prima fronte verba præseferūt, hac similitudine declarat Origines, Sicut in nouissimis diebus verbū Dei ex Mariæ carne vestitum processit in hunc mundum, & alium quidem erat quod videbatur in eo, aliud qd intelligebatur: carnis nanque aspectus in eo patebat omnib', paucis verò & delectis diuinitatis agnitio: ita & cum per prophetas vel legislatorem verbum Dei profertur ad hominēs, non absque competentibus profertur indumentis. Nam sicut ibi carnis, ita hic literæ velamine tegitur, vt litera quidem aspiciatur tanquam caro, latens vero intrinsecus spiritualis sensus tanquam diuinitas sentiatur.

Quid sibi vult quod in sacrificio pro gratiarum actione (de quo Leu. 7. agitur) carnes hostię quę immolātur, eodē die mâducantur, nec quicqua ex eis relinquitur in alteram diē? Certe hoc in loco (inquit Origen.) diuino egemus auxilio, quo mentem Domini & legis huius consilium atque rationem capere valeamus. Côferamus igitur ipsam sibi scripturam diuinam, & quam nobis aperuerit absolutionis semitam, subsequamur. Inuenimus. n. de sacrificio paschæ, quod in vespera immolari iubetur, dari mandatum similiter, ne remaneat ex eo aliquid vsque mane.

Nō est hoc otiosum quod hesternas carnes nō vult vesci nos sermo diuinus, sed recentes semper & nouas. Recordatus sum simile aliquid & prophetā Ezechielē dicere cū ei Dominus præcepisset vt coqueret sibi panes in stercore humano. Respondit.n. Do-
Ezec.4 mino, O Domine nunquam cōtaminata est anima mea, & morticinū aut immundum non comedi. Sed neque caro hesterna introiuit in os meum. De quo sæpe apud memetipsum requirebam, quænam esset ista Prophetę exultatio, qua velut magnū aliqđ ante Deum proferret, quia nunquā carnem hesternā manducauerit. Audite hęc omnes Domini Sacerdotes, & attentius intelligite quę dicuntur, caro quę ex sacrificijs sacerdotibus deputatur, lex Dei est qua monentur, vt cū proferre sermonem debeāt, nō hesterna proferantur, nō vetera quæ secundum literam sunt, proloquātur sed per gratiam Dei noua semper ꝓferant, & spiritualia semper inueniat. Si meministis in oblatiōne primitiarum eodem sermone vsus est legis lator, Vt sint, inquit, noua & recentia.
Iosue.9 Deniq; Gabaonitæ illi propterea cōdemnantur, quia panes veteres ad Israelitas detulerunt.

Scientia, Doctrina, Philosophia.

Gregor VEra sciētia afficit nō extollit, nec superbiētes quos impleuerit, sed lamētantes facit. Gre. in Mor. 23. c. 17.

Cum summa cura prouidendū est ne accepta sapientia com ignorantiæ tenebras illuminat, lumen humilitati tollat, & iam sapientia esse nequeat, quæ etsi virtute locutionis fulget, elationis tamen velamine cor loquentis obscuret. Greg. in Mor.

Scientia cum quis repletus fuerit, priori loco se scire ad perit, & iam sui conscius, tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmum in illa verius recognoscit. Greg. in Mor.

Super illud. Mel inuenisti &c. Satiatus mel euomit: qui plus appetens penetrare quam capit, & illud perdit vnde potuit nutriri. Greg. vbi sup. lib. 16. c. 2.

Dæmon scientiam nostrā offuscat: sicut quondam incolæ puteos Isaac terra replebant. Greg. vbi sup. c. 9.

Greg. super illud Iob, Ne potes nō saturabantur pene, sic ait: Quia dum in sacri verbi pabulo, plus quærunt sentire, quam sapiunt: semper à veritatis cognitione ieiunant: & prædicamenta doctrinæ quæ quærunt ad quæstionem, habere non valent ad refectionem Mor. 18. c. 6.

Quidā non quærunt in lectione ea vnde ad virtutem erudiātur, sed ea vnde singulariter eruditi videātur: atq; ita immoderatis ausibus sciētiā quo plus appetunt, plus amittunt. Greg. 20. Mor. c. 8. Vide hoc in loco contra eos, qui nimium alta perscrutantur.

Nō est secura lætitia multa cognoscere, sed cognita custodire: quātō.n. intentio latius extenditur: tanto ad explenda opera enixius ligatur. Gregor. 22. Mor. cap. 4.

Sancti non exultant, cum cognoscunt, quæ faciunt, sed cū faciūt quæ cognoscunt. Actione ergo persoluūt, quod eis cognitione prærogatum est Greg. 22. Mor. c. 4.

Arrogantes, ab inuestigatione mysteriorum Dei, elatio ipsa sciētiæ suæ eijcit, dum extolli. Est.n. obstaculum veritatis tumor mētis quia dū inflat, obnubilat. Foris acuti, intus cæci: nec de Deo sciunt, quòd dulce sapiat, sed quod sonet. Greg. 23. Mor. c. 16.

Gregor. super illud Iob. 37. Perfectas scientias, sic ait: Perfecta scientia est, scire omnia, & tamen se esse scientem nescire. Vnde. 1 Corinth. 8. Qui se putat aliquid scire, nondum cognouit, qualiter oporteat eum scire. Gregor. 27 Mor. 24. c. Iob 37

Quidquid de arte loquendi, & disserendi, quicquid de dimensionibus Auguſt.

figurarum,

figurarum,& de musicis,& de numeris, sine magna difficultate, nullo hominũ tradente intellexi: scis tu domine Deus meus, quia & celeritas intelligendi, & discendi acumẽ, donum tuũ est: sed non inde sacrificabã tibi. Itaq; mihi nõ ad vsum, sed ad perniciẽ magis, valebat: quia tã bonã partem substantiæ meæ sategi habere in potestate: & fortitudinem meam nõ ad te custodiebam, sed profect^o; sum abs te in longinquam regionem, vt eam dissiparem in meretricias cupiditates. Nã quid mihi proderat bona res nõ vtẽti bene? Quid mihi tũc proderat ingenium per illa doctrinas agile, & nullo adminiculo humani magisterij tot nodosissimi libri enodati, cũ deformiter & sacrilega turpitudine in doctrina pietatis errarẽ? Aut qd tantum oberat paruulis tuis longe tardius ingenium, cum à te longe non recederent, vt in nido ecclesiæ tuæ tuti plumescerent, & alas charitatis alimento sanæ fidei nutrirent. Augusti.confess.lib.4.

Infœlix ille homo, qui scit illa omnia, te autem nescit: beatus ille qui te scit, etiã si illa nesciat, qui vero & te & illa nouit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus est, si cognoscens te, sicut Deum glorificet, & gratias agat, & non euanescat in cogitationibus suis. Sicut enim melior est qui nouit possidere arborẽ, & de vsu eius tibi gratias agit, quãuis nesciat vel quot cubitis alta sit, vel quanta latitudine diffusa, quàm ille qui eã metitur, & omnes ramos eius numerat; & neq; possidet eam, nec creatorem eius nouit, aut didicit: sic fidelis homo, cuius totus mũdus diuitiarũ est, & quasi nihil habẽs, omnia possidet, inhærendo tibi, cui seruiunt omnia, quãuis nec septentrionum gyros nouerit, dubitare stultũ est, quin vtique melior sit, quã mensor cœli, & numerator syderum, negligens tui, qui omnia in numero & mensura & pondere disposuisti. Aug.confes.lib.5.

Multos reperimus negligentissimos iustitiæ, & auidissimos sapiẽtiæ: hos docet scriptura diuina peruenire non posse ad id quod appetunt, nisi seruando quod negligunt. Fili, inqt, cõcupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Dominus prabebit illam tibi. Idem in serm.

Neque pigebit me sic vbi hæsito, quærere: nec pudebit, sicubi erro, discere. Idem de Trinit.

Bonorum ingeniorum insignis est indoles, in verbis verum amare, non verba. Idem doct. Christ.

Nõ simus in disputationibus prõpti, & orationibus pigri. Idem de bon. perseu.

Quisquis omnẽ philosophiã fugiẽdã putat, nihil nos vult aliud quã nõ amare sapiẽtiã. Idem de ord. discen.

Qui didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse, & humiles corde, plus cogitando & orando proficiunt quàm legendo & audiendo. Idem in epist. ad Pauli.

Multò facilius inuenit syderum cõditorem humilis pietas, quàm syderum ordinem superba curiositas. Idẽ in serm. de Eclip. solis.

Alij nũmũ addant nũmo, & marsupium suffocantes, matronarum opes venantur obsequiis: Nepotianus noster, aurum calcans, siliquas consectatur. Hier. ad Heliod.

Si adamaueris captiuam mulierem idest, sapientiam secularem, & eius pulchritudine captus fueris decalua eam, & illecebras criminum, & ornamenta verborum cum emortuis vnguibus seca: laua eam prophetali nitro: & tunc requiescẽs cum illa dicito, Leua eius eius sub capite meo &c. Multos tibi fœtus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Israelitis. Idem ad Pammachium.

Sunt qui scire volunt eo fine tantum vt sciant, & turpis curiositas est: Et sunt qui scire volunt, vt sciantur

ipsi,& turpis vanitas est. Et sunt etiã qui scire volunt,vt scientiam suam alijs vendant,verbi causa, pro pecunia & honoribus,& turpis quęstˢ est. Sed sunt quoq; qui scire volunt, vt ædificentur, & prudentia est.Bern. super Cant.

Falleris fili, falleris, si te putas inuenire apud mundi magistros scientiam, quam soli Christi discipuli, id est,mundi contemptores,Dei munere assequuntur:non.n. hanc lectio docet,sed vnctio: nõ litera sed spiritus, non eruditio sed exercitatio in mandatis Dei.Idem in epist.

Cibus indigestus corpus corrumpit:inflatum & hydropicum reddit: si digestus fuerit,nutrit:sic sciẽtia stomacho animæ indigesta, si nõ fuerit igne charitatis decocta,malos humores generat. Nũquid nõ mali mores, mali humores sunt?Idem super illud scientia inflat.

Super Cant.serm.36.exponens illud Corint. Si quis existimat se scire, cũ nihil sciat &c.Vides quod nõ probat multa scientem, si modum sciendi nescierit. Vides quomodo fructũ & vtilitatem scientiæ in modo sciendi constituit.Quid ergo dicit, nisi vt scias quo ordine,quo studio, quo fine,quæque nosse oporteat. Quo ordine? vt illud prius quod maturius mouet,ad salutem:quo studio? vt illud ardentius,quód vehementius ad amorem:quo fine?vt non ad inanem gloriam, curiositatem,aut aliquid simile,sed tantum ad tuam & aliorum ædificationem.Idem.

Sol non omnes quibus lucet, etiã calefacit: sic sapientia multos quos docet quid sit faciendum,non continuo etiam accendit ad faciendum. Aliud est multas diuitias scire, aliud & possidere. nec notitia diuitẽ faciãt sed possessio.Idem serm.23.

Isidor. Somnio similis est imperitorum vita, vanas imaginationes habens. Isid.

Cum sit vtilis ad instituendum lectio,& adhibita collatione maiorem intelligentiam prębeat,melius est cõferre quam legere.Idem de sum. bo. lib.3.

Duo sunt quæ simul efficiunt illud quod quæritur, Scientia id præstat, vt quomodo & quo perueniendum sit,nouerimus; Virtus,vt perueniamus:alterum sine altero nihil valet.Lactantius. Lactantius.

O quanti veritatẽ quęrunt,non in ueritate,sed in vanitate: quęsitam inueniũt, nõ ad veritatẽ,sed ad vanitatem,& quod misertimum est, in verbis veritatis,lucra mortis negotiantur.Richardus de S.Vict.in quodam serm. Richard

Odibilius nihil est subtilitate, vbi est sola subtilitas: quid .n. prodest in illis expẽdere dies suos,q̃ neq; domi, nec militiæ nec in foro, nec in claustro,nec in curia,nec in Ecclesia, nec alicubi prosunt,nisi duntaxat in scholis.Scribens Seneca ad Lucillũ, quid est inquit,acutius arista?& in quo est vtilis?Tale est inquit, ingeniũ, quod sola subtilitate lasciuiens,nulla in se residet grauitate.Pet.Rau.in serm. Pet.Rau.

In literis prudens,inuenit vnde sapientior fiat: ibi bellator reperit, vnde animi virtute roboretur:inde priceps accipit quomodo populos sub æqualitate componat: nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam literarum non augeat gloriosa notitia. Idem in Epist.

Sobrius intellectus in omnibus optimus est,qui reficit animam,nec grauat mentem: vnde, mel inuenisti, comede quod sufficit tibi: ne forte satiatus euomas illud, & peieres nomen Dei tui. Glos. in illud Ecclesiast. tertio. In superuacuis rebus noli scrutari multiplíciter. Glos.

Quid est quod ex tanta turba discentium, quorum multi & ingenio pollent, & exercitio vigent,tam pauci inueniantur, quibus ad scientiam perue- Hugo.

peruenire contingat? Sciendum est, quod in quolibet negotio duo sunt necessaria: opus videlicet & ratio operis, quę ita sibi annexa sunt, vt alterū sine altero aut inutile sit, aut min⁹ efficax. Verùm melior vt dicit prudētia est fortitudine: quia & pōdera aliquā do quę viribus mouere nō possumus arte leuamus. Sic nimirum est in omni studio, qui sine & discretione operatur, laborat quidem sed non proficit, & quasi aerem verberans vires inventum fudit. Aspice duos pariter syluam transeuntes: & hunc quidē per deuia laborantem, illū vero recti itineris compendia eligentem: pari motu cursum tendunt, sed non ęquè perueniunt. Quid autem scripturam dixerim, nisi syluam? cuius sententias quasi fructus quosdā dulcissimos legendo, carpimus: tractādo, ruminamus. Qui ergo in tanta multitudine librorū discendi atq; legendi ordinē non custodit, quasi in densitate saltus oberrans, tramitem recti itineris perdit: & vt dicitur semper discentes, & nunquam ad scientiam peruenientes. Tantum enim valet discretio vt sine illa, & omne otium turpe at, & labor inutilis. Aug. lib. 5. Didascal.

Frustra in nobis diuinę cognitionis abundantia crescit, nisi in nobis diuinę dilectionis flammam augescat. Idem de vanit. mundi.

Si quis familiariter scientiam amare didicerit, & ei sæpius vacare uoluerit, iucundam valde reddit vitam, & maximam in tribulatione præstat consolationem. Idem in Didascal. lib. 3.

Plato. Omnis sapientia si separetur à iustitia & reliqua virtute, calliditas & non sapientia efficitur.

Socrat. Socrates interroganti quodnam esset pulcherrimum animal, dixit, Homo doctrina ornatus.

Cleātes Cleantes dicebat, homines imperitos sola forma differre a bestijs.

Emped. Empedocles ad quendam dicentem quòd nullum sapientem reperire posset: Non mirum est dixit: oportet enim vt primum ille sapiat, qui sapientem quærit.

Agricola terram: philosophus ingenium excolit.

Theocritus. Ciuitatibus mœnia, animis vero mens per disciplinam exculta, decus & munimentum præstant.

Democritus. Discere ne cesses, cura sapiētia crescit,

Cato. Rara datur longo prudentia temporis vsu.

Antisth. Pcipua disciplina dediscere mala.

Plinius. Baculus est eruditio vitæ. Idem.

Multū legendū est, sed non multa.

Aristot. Non vt sciamus quid sit virtus perscrutamur, sed vt boni efficiamur.

Ex diuersis. Errores magni, raro nisi ex magnis ingenijs prodiere.

In animis labtiosorum habitant musæ.

Memoria thesaurus artium.

Plurima sunt cognoscenda, sed optima retinenda.

Perijt omne tempus, quod studijs non impartimur.

Præcipua eruditio est velle discere.

Cicero Si ex literis delectatio tantum peteretur, tamen hanc animaduersionē humanissimam & liberalissimam iu dicatemus. Nam cętera neq; temporum sunt, nec ætatum omnium nec locorum. Hæc studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant, secūdas res ornant, aduersis perfugium atq; solatium prębent, delectant domi, nō impediunt foris, pernoctant nobiscū peregrinantur, rusticantur. Cicer. Pro Arch. Poet.

Nescire quid antea quam natus sis acciderit, id est semper esse puerum. Idem in orat. ad Brut.

Philosophia mater omnium bonarum artium nihil est aliud nisi (vt Plato ait) bonū & inuentum Deorū. Hæc nos primum ad Deorum cultū, tum modestiam, magnitudinemq; animi erudiuit: eademque ab animo tanquam ab oculis caliginem dispu

lit: vt

lit: vt omnia supera, infera, prima, vltima, media, videremus. Idē. 1. Tusc.

Est animi medicina philosophia, cuius auxiliū non vt in corporis morbis petendum est foris, omnibusq; opibus, viribusq; vt nosmetipsi nobis mederi possimus, elaborandum est. Idem. 3. Tuscul.

O vitæ philosophia dux, ò virtutis indagatrix, expultrixq; vitiorum, qui non modò nos, sed omnino vita hominum sine te esse potuisset? Tu vrbes peperisti, tu dissipatos homines in societatem vitę conuocasti: Tu eos inter se primò domicilijs, deinde coniugijs, tunc literarum & vocum communione iunxisti. Tu inuentrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem mortis sustulisti, 5. Tusc.

COLLE. ¶ Sciētia solum perficit intellectum, virtus autē & ipsum intellectum, & omnes alias animæ potētias. Plenitudo .n. sapientiæ est, timere Deū &c. Vide hic Baruch 3. & Iob. 28. Si ergo ita est, qualis eorum insania est, qui curā omnem in assequenda scientia, & nullā in paranda virtute posuerūt.

Quàm modica sit scientię vtilitas si charitate destituta sit, declarat teterrimum crimē Balaam: qui tamen prophetico lumine (quod oēm superat scientiā) tam multa & admirando cognouit. Quem tamen scelestissimū fuisse, declarat execrabile illud consilium quod regi daturum esse, cum in patriam suam reuerteretur, pollicitus est: quo filios Israel non ad fornicationis modo, sed etiam ad idolatriæ facinus execrandum pellexit.

Non oportere sapere plusquam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, monet Salomō his verbis. Quid necesse est homini maiora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum vitæ suæ, & tempore, quod velut vmbra præterit?

Quid sit omnis humana siue diuina sapientia, declarāt illa verba. Sap. 10. Si quis fuerit consummatus inter filios hominum & abfuerit ab illo sapientia tua, quasi in nihilum cōputabitur. Infra vero. c. 13. eandem repetit sententiam his verbis: Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei.

Non plus sapere quàm oporteat sapere, sed sapere ad sobrietatem monet Apostolus. Contra eos verò qui sobrietate neglecta, curiose se in diuinarum rerum indagatione gerunt, sunt illa verba Domini Exod. 19 Descende & contestare populum, ne forrè velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sunt igitur definiti nobis in hac philosophia termini, intra quos versari nobis licet, quos tamen prætergredi sub mortis interminatione prohibetur. Hos autem Ecclesiast. docuit, cùm ait, Altiora te ne quæsieris, & fortiora te. n. s. s. sed illa cogita, quæ pręcepit Deus &c. Vtinam multi nostratium Theologorum hoc consilium secuti fuissent, nec multa superuacua necessariis rebus admiscuissent.

Quidquid ex animantibus & alas habet super quatuor pedes graditur abominabile esse lege decernitur. Hoc autem monstri genere eos designari credimus: qui cum alas habeant, quibus vel sublimiter philosophantur, vel diuina semper eloquia in Ecclesiis diu noctuque versant, toto tamen pectore terrenis incubant, & sæcularium hominum more terrenis negotiis implicantur.

Vespertilio immūdum per legem animal est, qui quidem proximus terræ volat, nec in altum pennis erigitur, & vesperè quidem non die volat

pen-

pēnisque ipsis pro pedibus vtitur, vbi ingrediendum est. Per hoc igitur animal illi conuenienter accipiuntur, qui terrena scientia præditi circa terram volant, vt qui sola terrena sapiant, meridiemq; diuinæ cognitionis ignorent Cumq; ingrediendū est pennis pro ped bus vtūtur: quoniam scientiæ suæ alas ad terram, hoc est, ad terrena lucra conuertunt.

Magna scientię cōmendatio quod Salomon optione sibi à Domino promissa, vt quidquid vellet ab eo peteret, scientiam & gubernandi peritiā, & cor docile petierit. Quam eius petitionem ita Domin⁹ probauit, vt de eo protinus dicatur. Placuit autem sermo coram Domino, quòd Salomon postulasset huiusmodi rem: dixitque ei Dominus. Quia postulasti verbū hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, dedi tibi cor sapiens & intelligens, &c. Sed & hæc quę non postulasti, dedi tibi diuitias, scilicet, & gloriā. Quo in loco vides quomodo misericordia Dei, & merita supplicium excedit & vota.

Eloquentia.

August. IAm venerat Carthaginem quidā Manichæorum Episcopus, Faustus nomine, magnus laqueus diaboli, & multi implicabantur in eo per illecebram suaui loquentiæ: quam ego tamen si laudabam, discernebam tamen à veritate rerum, quarum discendarū auidus eram, nec quali vasculo sermonis, sed quid mihi scientiæ comedendum apponeret.

Ergo vbi venit Faustus, expertus sum hominem gratum & iucundum verbis, & ea ipsa, quæ illi solent dicere multo suauius garrientem. Sed quid ad meam sitim pretiosorum poculorum decentissimus ministrator? iam rebus talibus satiatæ erant aures meæ, nec ideo mihi meliora videbantur, quia melius dicebantur, nec ideo vera, quia diserta, nec ideo sapiens anima, quia vultus congruus & decorum eloquium. Illi autem, qui eum mihi promittebant, non boni eum æstimatores erant, & ideo illis videbatur prudēs, & sapiēs, quia delectabat eos loquens. Sensi autem illud genus etiam veritatem habere suspectam, & ei nolle acquiescere, si compto atq; vberi sermone promeretur. Me autem iam docueras Deus meus miris & occultis modis, & prętere credo quod tu me docueris quoniam verum est nec quis quam, prętar te alius est doctor veri, vbicunque & vndecunque claruerit. Verbis autem ornatis & inornatis, sicut vasis vrbanis, & rusticanis, vtrosque cibos posse ministrari. Igitur auiditas mea, qua illum tanto tempore expectaueram hominem, delectabatur quidem, motu affectuq; disputantis, & verbis congruentibus, atq; ad vestiendas sententias facile occurentibus. Aug. confes. lib. 5.

Cum enim non satagerem discere quæ dicebat Ambrosius, sed tantum quemadmodum dicebat audire, veniebāt in animū meū simul cum verbis quæ diligebā, res etiam, quas negligebā. Nec. n. dirimere poteram. Et dum cor aperirem ad excipiendum, quā diserte diceret, pariter intrabat, & quam vere diceret, gradatim quidem. Aug. confes. lib. 5.

Maxime est vtile nosse ita esse præponendas verbis sententias, vt præponitur animus corpori: Ex quo fit, vt malle debeant homines, prudentiores quam differtiores inuenire sermones, sicut malle debent prudentiores quam formosiores habere amicos. Idem in lib. de catechiz. rud.

Hieron. Dæmonum cibus est carmina poetarū, secularis sapientiæ vanitas, rhetoricorū pompa verborum, hæc sua omnes vanitate delectant, & dum aures versib⁹ dulci modulatione currentibus capiunt, animam quoque

pene-

penetrant, & pectoris interna deuinciunt. Hier. in epist.

De scripturis disputantem, non decet Aristotelis argumenta conquirere: nec ex flumine Tullianæ eloquentiæ ducendus est riuulus: nec aures Quintiliani flosculis, & scholari declamatione mulcendæ: sed pedestris & quotidianæ similitudinis & nulla lucubratione redolens oratio necessaria est, quem explicet, sensum edisserat, obscura manifestet. Idem in epist. ad Damas. Pap.

Idem de Paulini oratione sic ait, sed ipsum genus eloquij pressum est & nitidum: & cũ Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententiis. Iacet enim (vt ait quidam) oratio in qua tãtum verba laudantur. Præterea magna est rerum consequentia, & alterũ pendet ex altero. Quidquid assumpseris, vel finis superiorum est, vel initium sequentium. Idem ad Paulinũ.

Bernar. Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud quam iustitiæ hostẽ reputes: & pro huiusmodi falsis fratribus dicit ille magister disciplinæ. Manus nemini cito imposueris. Bern. de Consid.

Hesiod. Optimus hominis thesaurus est, & ingens gloria, paucis qui mẽsurat singula verbis.

Cicero. Vt hominis dec⁹ est, ingenium, sic ingenij lumen est eloquentia. Cic. de clar. orat.

Nihil est tam incredibile quod dicendo non fiat probabile. Nihil tam horridum, tam incultum quod non splendescat oratione, & tanquam excolatur. Idem in Parad.

Eloquens hoc vel maxima differt à diserto. Disertus est enim qui potest satis acutè ac dilucidè apud mediocres homines, ex communi quadam hominũ opinione dicere. Eloquẽs vero qui mirabilius & magnificentius augere potest, atq; ornare quæ vult, omnesq; omniũ rerum quæ ad dicẽdum pertinent fontes, animo ac memoria continet. Idem. 1. de Orat.

Doloris magnitudo vim quãdam nobis dicendi dat & tribuit. Idem ad Atticum. lib. 4.

Nomine oratoris & docti ornandus est qui scelus fraudemq; nocẽtis possit dicendo subijcere odio ciuiũ supplicioq; constringere: idemq; ingenij præsidio innocentiam, iudiciorum pœna liberare: idemque languentem labentemq; populum aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflãmare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui denique quẽcumque in animis hominũ motum res & causa postulet, eum dicendo vel excitare possit vel sedare. Idẽ. 1. de Orat.

Id ipsum dicere nunquam est non ineptum, nisi cũ est necessariũ. Ibidẽ.

Oratio debet esse ornatior sententijs quam verbis. Idem in Part. Orat.

Mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abutentis & otio & literis. Idem. 1. Tuscul.

Stilus est optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister. Idem. 1. de Orat.

Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates fortunęq; vicissitudines: quæ & si nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucũdę. Idem Lucio fam. 5.

Marcus Antonius cui vel primas eloquẽtię Patrum tribuebat ętas, vir natura peracutus & prudens, disertos ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminẽ: Insidebat videlicet in eius mente species eloquentię quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Idem de Orat. ad Brut.

Vt in vita, sic in oratione nihil est difficilius, quàm quod deceat videre. Ibidem.

Vt

Vt nulla materia tam facilis ad exardescendũ est, q̃ nisi admoto igne ignem cõcipere possit, sic nulla mẽs est tam ad comprehendam vim oratoris parata, quæ possit incendi nisi inflammatus ipse ad eam & ardẽs accesserit. Idem. 2. de Orat.

Vt mulieres ideo bene olere, quod nihil olent, videntur: ita hoc ipso est ornatior oratio, quod ornamenta negligunt. Idem Attic. fam. lib. 2.

Socrat. Socrates cùm ei sermo barbar⁹ exprobraretur. Ego quidem dixit, barbarus sum verbis, vos autẽ moribus.

Theocr. Theocritus Chius ineptum quendam Poetam recitantem auscultans, & interrogatus ab eo quæ nam ei placerent, respondit, Quæ omisisti.

Demost. Demosthenes à quodam interrogatus quemadmodum esset dicendi facultatem adeptus, Plus (inquit) olei quàm vini consumendo.

Aristo. Vrsus informes gignit catulos, eos lambendo format: ita eudem ingenii fœtum diutina cura expoliri conuenit. Arist.

Rerum omnium thesaurus memoria, quæ nisi custos inuentis, cogitatisq; rebus & verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiam si præclarissima fuerint, in oratore peritura. Idem. 1. de Oratore.

COLLE. ¶Fauus mellis composita verba, dulcedo animæ, & sanitas ossium. Vnde autẽ hæc facũdia potissimum petenda sit, declarat idẽ Salomõ paulò ante cum ait: Cor sapientis erudiet os eius, & labiis eius addet gratiam. Ex corde enim diuinæ lucis & charitatis radiis illustrato, ignita diuinorum eloquiorũ verba funduntur: vt possit uir pius cum Propheta dicere: Eructauit cor meum uerbum bonũ. Animus. n. piorum, diuini spiritus epulis saginatus ex abundantia cordis verba sapientia eructare solet.

Contra eos qui uitam omnem in excolenda lingua neglecta interim uita & studio sapientię insumunt, mire facit diuina illa Salomonis sententia: Qui tantum uerba sectatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, saluabit animã suã, & custos prudẽtiæ inueniet bona. Dicit aũt, Qui tantũ uerba sectatur, ut intelligas nõ damnari hoc studium, nisi cum uera sapientia negligitur.

Eruditam eloquentiam Salomon his uerbis commendat. Est aurum & multitudo gemmarum, uas autem pretiosum labia scientiæ. Ecclesiasticus uerò, Tibia (inquit) & cithara suauem faciunt melodiam, & super utraq; lingua suauis.

Ex uariarum gentium spoliis apparauit Dauid ea quæ ad tẽpli fabricã necessaria erant. Ex ære quod sustulit de ciuitatibus Adadezer, fecit Salomon omnia uasa ærea, & columnas, & altare. Quibus rebus hoc significari uidetur, studijs eloquentiæ literisque Gentilium Ecclesiæ columnas & altare, hoc est, sacerdotes & doctores ad eam fulciendam fuisse instructos. Quod Diuus Hieronymus, Basilius cæterique patres Gentilium disciplinis eruditi facilè indicant. 2. Reg 8. Eccl. 40.

Bonum.

Cicero. TRia sunt genera bonorũ maxima animi, secunda corporis, externa, tertia. Cicer. 3. Tuscul.

Nihil bonum, nisi quod honestũ: nihil malum, nisi quod turpe. Idem Attic. lib. 10.

Rerum expetẽdarũ tria sunt genera. Nã est quiddam, quod sua ui nos alliciat ad se se, non emolumento captans aliquo sed trahens sua dignitate: quod genus, virtus, sciẽtia, veritas est. Aliud autem non propter suam uim & naturã, sed propter fructũ atq; utilitatẽ petendum, quod pecunia est. Tertium est ex horũ partibus iunctũ, quod & sua vi & dignitate nos

inductos

inductos ducit, & præ se gerit quādā vtilitatem quo magis expetatur, vt amicitia, bona æstimatio. Cice. 2. de Inuent.

Hominum duo sunt genera, alterum indoctū & agreste, quod antefert semper vtilitatem honestati: alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Itaque huic generi laus, honos, gloria, fides, iustitia, omnisq; virtus: illi autē alteri quæstus, emolumentum, fructusque proponitur, atq; etiam voluptas, quę est maximè inimica virtuti, boniq; naturam fallaciter imitando adulterat, quam immanissimus quisq; acerrime sequitur, neq; solum honestis rebus, sed etiam necessarijs anteponit. Idem in Part. Orat.

Natura,

Adilon. LVpus pillum mutat non mentē.

Adilen. Nunquam efficies vt recti ingrediantur cancri.

Cicero. Multis signis natura declarat quid velit, & quęrat, ac desideret? absurde scimus tamen nescio quomodo, nec ea quæ ab ea monemur, audimus. Cic. in Lælio.

Si tales nos natura genuisset, vt eā ipsam intueri & prospicere, eademq; optima duce cursum vitæ conficere possemus, haud erat sanè quod quisquam rationem ac doctrinam requireret, cum natura sufficeret. Nunc vero paruulos nobis dedit igniculos quos celeriter malis moribus opinionibusq; deprauatis sic restinguimus, vt nusquā naturę lumen appareat. Sūt enim ingenijs nostris semina innata virtutū, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitā natura perduceret. Nunc aūt simul atq; editi in lucē & suscepti sumus, in omni continuo prauitate versamur. vt pene cū lacte nutricis errorē suxisse videamur: Cū vero parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tū ita varijs imbuimur erroribus, vt vanitati ueritas, & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. Idem. 3. Tuscul.

In omni disciplina infirma est artis præceptio sine summa assiduitate exercitationis. Idem. 3. ad Here.

Consuetudo.

LIgatus eram, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meū tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & costrinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido: Et dū seruitus libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini nō resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis (vnde catenam appellaui) tenebat me obstrictum dura seruitus. Voluntas autem noua, quæ mi hi esse cæperat, vt te gratis colerem, fruiq; te vellem Deus sola certa iucūditas, nondum erat idonea ad superandam priorem, vetustate roboratā. Ita duę volūtates meę vna vetus, alia noua, illa carnalis, hęc spiritualis, cōfligebant inter se, atq; discordādo dissipabant animam meam: sed tamen consuetudo aduersus me pugnatior ex me facta erat, quoniā volens, quò nollem perueneram. Et quis iure contradiceret, cum pecantē iusta pęna sequeretur? Aug confes. lib. 8. August.

Lex enim peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur & tenetur ēt inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabitur. August. confes. lib 8.

Terminatio aūt sermone Poritiani, & causa qua venerat, abijt ille. Et ego ad me: quę nō in me dixi? quibus sententiarum verberibus non flagellaui animam meam, vt sequeret me conantē post te ire? Renitebatur, recusabat, & non se excusabat. Consumpta erant & coniuncta argumēta omnia, remanserat muta trepidatio, &

quasi

quasi mortem reformidabat restringi à fluxu consuetudinis, quo tabescebat in mortem, Aug. confes. lib. 8.

Non instabam frui Deo meo, sed rapiebar ad te decore tuo, moxque diripiebar abs te pondere meo, & ruebam in ista cum gemitu, Et pondus hoc consuetudo carnalis. August cófes. lib. 7.

Gregor. Quædam angustia est, à mala consuetudine exurgere velle, nec posse: iam desiderio ad superna tēdere, sed adhuc actu in infimis remanere, prę ire corde, nec seq opere: atq; à semetipso contradictionem perpeti. Gre. 26. Mor. c. 31

COLLE.

¶ Consuetudinem sequi solet necessitas: quæ magna in vtramq; rē vim habet. Hinc illud ex L. Floro. Antiquissimum omnium Deus, maximū locus: velocissimum mens: fortissimum necessitas: prudentissimum tēpus. Cicero quoque, Necessitas inquit cogit quod nō habeas, aliunde sumēre, hinc etiam illud. Durus fames magister multa perdocet. Recte etiam dicitur. Ingens telum necessitas.

Consuetudo mihi nouis principū tributis similes esse videtur, quę videlicet vrgente aliqua siue belli, sęu publicæ alicuius fabricę necessitate, populo imponuntur: quæ frequenter cessante etiam eadem causa, nihilominus retinentur, sic vbi quis lóga ęgritudine laborans, carni indulgere consueuit, vbi postea cōualuit, vix ad pristinam vitę consuetudinem redit. Sic etiā qui necessitate & inopia cogēte, studio congerendæ pecuniæ intendebat, vbi ad pinguiorem fortunam peruenit, eodem studio (vi consuetudinis impellente) tenetur. Ita fit, vt quod ante necessitas fuerat, postea cō suetudine vrgente, fit volūtas. Quod filijs Israel contigisse legimus: qui cū captiui & inuiti in Babylonem ducti essent, postea consuetudine vitæ, exilium in patriam, & captiuitatem in voluntariam seruitutē commutauerunnt. Plurimum ergo in vtramq; partem consuetudo valet, siue vitijs siue virtutibus assuescas.

Quanta sit consuetudinis vis, vel hoc argumento colligi potest: Fęmina quędam prouecte ętatis ad nos ex India adducta est, qui triginta iam annis apud nos diuersata, vix linguam nostrā assequuta est: cum tamen quę ex illa regione, in puellari ætate ad nos veniunt, vnius anni spatio adeò perfecte loquantur, ac si apud nos natæ fuissent. Hoc autem quid facit nisi diuturnæ consuetudinis vis, quæ vix ea potest dediscere, quibus diù assueuit? Hoc autem argumento colligere licet, quam sit difficilis conuersio eorum qui in peccatis consenuerunt. Hinc Hie. si potest Aethiops mutare pellem suam &c. ¶ Adde etiam quod cū duplex sit auxiliū quo homines ad Deum conuertuntur: videlicet sufficiens, & efficax: efficax quidem non omnibus datur: at sufficiens quāuis nulli debt, quāto tamē homo diutius prauitati assueuit, tāto difficilius à peccato resurgit. Quāuis enim auxilium idem maneat, quia tamen peccatū apud Zachariam talēto plumbi propter grauitatem suam comparatur, quot peccata improbus homo cōmisit, tot se plumbi talentis onerauit. Quātò vero onus grauius, tanto difficilius homo à peccato (tanto onere grauatus) exurget, nisi summa vi contranitatur. Raro autem homines (vt Adrianus hac de re disserēs ait) secundum vltimum potentiæ operatur.

Vita,

Hoc ipsum nostrum viuere, quo tidie à vita transire est: quia dū infantia ad pueritiā, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad iuuentutem, iuuentus ad senectutem, senectus transit ad mortem, in cursu vitæ Gregor.

præ-

præsentis, ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur. Greg. in Moral.

Hi vitam carnis quasi permanentem diligũt, qui quanta sit vitę sequẽtis ęternitas, non intendunt: dumq; soliditatẽ perẽnitatis nõ considerãt, exilium patriam, tenebras lumen, cursum stationem putant. Greg. vbi sup.

Vita nostra nauiganti similis est: is namq; qui nauigat, stet, sedeat, iaceat vadit: quia impulsu nauis ducitur. Ita ergo & nos sumus, quia siue uigilantes, siue dormientes, siue iacentes, siue ambulantes, siue volentes, siue nolentes, per momẽta temporum quotidie ad finem ducimur. Greg. in Reg.

Momenta tẽporum homines quo sequuntur fugiunt, quo accipiunt amittunt. Greg. lib. 7. c. 20.

Super illud, Expectate paulisper. De vitæ breuitate multa inuenies Mor. lib. 7. c. 12.

Longum videri non debet, quod cursu suo tenditur vt non sit, qđ dum per momenta ducitur, ipsa eũ momẽta impellunt quæ differunt, atq; vnde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur. Greg. vbi sup.

Ipsa militia dicitur vita hominis: quia hoc iam est facta quod tolerat. Greg lib. 8. c. 3.

In malis spes viuendi non frangitur, etiã cũ vita terminatur, & abesse mors lønge creditur, etiã cũ sentitur, & cũ ad ęternam pęnam ducitur hoc ipsum nescit quo ducatur. At iustus etiã cũ præsens vita feliciter comitatur ad æternitatem tendit, magna salute vtitur, & tamen fiducia eius non retardatur. Mortem continuo conspicit, quæ nondum erumpit. Quia enim vita indesinenter labitur, spes ei viuendi amputatur. Greg. vbi sup. cap. 11. August.

Ipsa hæc nostri corporis quę uocatur salus, ægritudo est, & dum ibi molestias inuenit, vnde eas vitare quæsiuit, de ipso suo medicamine languescit. Quot. n. solatia ad viuendũ quęrimus, tot medicaminibus ægritudinẽ nostrã curam*, sed interim & ipsum remedium vertitur in vulnus, quia illo sæpe vientes, ex illo grauius deficimus. Greg. vbi sup. 72. c.

Si transacta ad memoriam reuocemus, patẽter cognoscitur, quã celeriter fugiat hoc quoq; quod tenemus Greg. vbi sup. c. 17.

Repente transacta finiuntur, quę venientia longa videbantur. Greg. li. 9. cap. 17.

Super illud, Et quasi vestimentum &c. Sicut vestimentum comeditur à tinea de ipso exorta: ita homo in se habet putredinẽ, vnde consumatur: & etiam quia sensim consumit & silenter. Greg. lib. 11. c. 25.

Super illud, Homo natus de muliere &c. Ac si dicat: Quid in se habet fortitudinis, qui natus est de infirmitate. Greg. vbi sup. c. 26.

Super illud, Breui uiuens tempore &c. Pœna hominis breuiter exprimitur, nempe quod angustatur ad vitam, & dilatatur ad miseriã, Omne. n. quod agimus, pęna, miseria est. Greg. vbi sup. vide locum.

Super illud, Fugit velut vmbra. Nũ & sol ipse non fugit vt vmbra? Vtiq;: sed vt & nostra frigiditas designetur, vel forte quia apparente Sole subito non comparet. Greg. vbi sup.

Super illud, Nuuquã in eodem statu. Nostrũ viuere à vita trãsire est. Vita. n. nostra ipsis suis augmẽtis ad detrimenta impellitur: & inde semper deficit, vnde se proficere credit. Sed ante peccatũ, tempora homine stante transibant. Greg. vbi sup.

Si ab initio mundi vsq; modo mẽtis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quam breue fuerit videm⁹: & si ex tunc viuens homo modo moreretur, præterita nulla videreť: quia iam cuncta trãsierunt. Tempus ergo quod inter finem initiumque consumitur, nullũ est: consumiť. n. ac si nec breue vnquã fuisset. Greg. lib. 15. c. 1.

Hypo-

Hypocritæ mundanam laudē lon gā esse existimāt, dū assequuntur, sed breuē fuisse intelligūt dū amittūt: in fine quippe eis ostēditur, q nihil fuę rit quod amauerūt. Transit tñ lætitia & pęna permanet: & cū res amittitur, causa durat. Greg. ubi sup. c. 2.

Super illud, uelut somnū auolans, non inuenietur, transiet ut uisio nocturna. Nempe quia phantasma hoc ostendit in imagine, quod nō habet in ueritate. Similiter est, ut somniū: quia ab eo omnis laus & gloria dum tenetur, amittit, Grego. ubi sup. c. 3.

Super illud, Qui sublati sunt ante tempus. Iuxta singulorum merita Deus terminum uitæ dum creauit, præfixit. Ezechiæ tēpus uitæ creuit, nō quo erat moriturus, sed quo mori merebatur. Et infra sup. eo. Sublati sunt ante tps suum &c. Omnes qui præsentem uitam diligunt, longiora sibi eius uitæ spatia promittunt: sed cum mors adueniens eos a uita subtrahit, eorum uitæ spatia quæ cogitauerant, interdicit. Greg. lib. 16. c. 6.

Culpæ suæ supplicia & tolerabat homo & nesciebat, ita vt exilium patriam crederet, gauderetq; sub pondere corruptionis atque ideo factus Deus homo, hominem ad interiora reuocauit, ut iam damna sua uideat, & malū quod patitur in redemptoris præsentia agnoscat. Postquam. n. vidit quod diligeret, intellexit quid uolleret: & graue sensit quod pertulit, quia dulce innotuit quod amisit. Greg. in Mor. lib. 7. c. 1.

Licet uita semper ex uirtute succedat quod ex infirmitate generat, semper tamen ex infirmitate generat, quod ex uirtute succidat. Grego. ubi sup. lib. 8. c. 3.

Non potest præsentis uitæ mala sicut sunt conspicere, qui bona cœlestis patriæ contingere nondum ualet. Greg. 23. Mor. c. 21.

Plerumque in id quod ad requiē cōstruitur, maior dolor tentationis inuenitur: quod piō Dei consilio agitur: ut huius peregrinationis tpe, electorum uita turbetur, ne uia pro patria diligatur. Greg. 23. Mor. c. 23.

Morituros viuere ad mortem ire est: ipsa quippe augmenta temporū, detrimenta sunt: quia uitæ nostræ tempora quanta esse cœperint, tanta non esse incipiunt. Greg. 25. Mor. cap. 1.

Primus homo tanto permanebat robustius, quanto ardentius inhęrebat: at offenso creatore, cępit ire cū tempore, atque transeundo didicit, quid fuit stando: nos ergo amaritudinem radicis, quasi uirgulta retinemus. Greg. 25. Mor. c. 2.

Prospera in aduersis desidero, aduersa in prosperis timeo, Quis inter hæc medius locus, ubi non sit humanæ uitæ tentatio? Væ prosperitatib. huius seculi, semel & iterum a timore aduersitatis, & a corruptione lætitiæ, væ aduersitatibus seculi semel & iterum, & tertio a desiderio prosperitatis. Et quia ipsa aduersitas dura est, nunquid non tentatio est uita humana, super terram sine ullo intersti tio? Aug. confes. lib 10. August.

Tędet enim me domine ualde uitæ huius, & istius ęrumnosæ peregrinationis. Vita hæc, uita misera, uita caduca, uita incerta, vita laboriosa, vita immūda, uita dña malorū, regina superborū, plena miserijs, & erroribus, q non est uita dicenda, sed mors in qua momentis singulis morimur per uarios mutabilitatis defectus diuersis generibus mortiū. Nunquid ergo hoc quod uiuimus in hoc mundo dicere possumus uitā? Quam humores tumidāt, dolores extenuant, et ardores exiccāt, aer morbidat, escę inflāt, ieiunia macerāt, ioci dissoluūt, tristitię consumunt, sollicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitię inflāt, & iactāt, paupertas deijcit, iuuentus extollit, senectus īcuruat, infirmitas frāgit, męror deprimit. Et his malis

omnibus mors furibunda succedit, simulque cunctis gaudijs istius miseræ uitę ita finem imponit, ut cum esse desierit non fuisse putetur. Mors ista vitalis, & vita mortalis, licet his alijsque sit respersa amaritudinibus (proh dolor) quam plurimos suis ca pit illecebris, & quam multos suis fal sis promissionibus decipit. Et cum ita per se sit falsa & amata, ut etiam suos cæcos amatores latere non valeat, tamen infinitam stultorum mul titudinem aureo calice, quem in manu habet, potat & prorsos inebriat: fęlices illi, & ipsi rari, qui familiarita tem eius recusant, perfunctoria gaudia spernunt, societatem abijciunt, ne cū pereunte deceptrice, & ipsi perire cogantur. Aug. In Medita.

Infęlix ego homo. Homo inquā natus de muliere breui uiuens tempore repletus multis miserijs: homo inquam uanitati similis factus, comparatus iumentis insipientibus, & iā similis factus illis. Quid iterum ego? Abyssus tenebrosa, terra misera, filius iræ, uas aptum in contumeliam, genitus per immunditiam, uiuens in miseria, moriturus in angustia. Heu miser quid sum? Heu quid futurus sum? Vas sterquilinij, concha putredinis, plenus fętore & horrore, cęcus, pauper, nudus, plurimis necessitatibus subditus, & ignorans introitum, & exitum meum miser & mortalis: cuius dies sicut umbra prætereunt, cuius uita sicut umbra lunatica euanescit, sicut flos in arbore crescit, & statim marcescit: nunc floret, & statim aret. Vita inquam mea, ita fragilis uita, caduca vita, quæ quanto magis procedit, tanto magis ad mortem accedit, uita fallax & umbratica, plena laqueis mortis. Nunc gaudeo, statim tristor: nunc ualeo, iā infirmor: nunc viuo, statim morior: nunc fœlix appareo, semper miser: nunc rideo, iam fleo. Sicque omnia mutabilitati subiacent, vt nihil vna hora in vno statu permaneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc sitis, hinc calor, hinc frigus, hinc langor exuberat, subsequitur his importuna mors: quæ mille modis quotidie miseros homines inopinatò rapit. Hunc necat febribus, illum opprimit doloribus: hunc consumit fames, illum sitis extinguit: hunc suffocat aquis, illum interimit laqueo. Illum perimit flammis: alium dētibus bestiarum ferocium vorat. Hunc trucidat ferro, illum veneno corrūpit, alterum tantum repentino terrore miseram vitam finire impellit. Et nunc super hæc omnia, magna miseria: quia cum nihil sit certius morte, ignorat tamen homo finem suum. Aug. in Medita.

Non sunt mali dies quos agimus in corruptela huius carnis inter tantas difficultates: vbi falsa uoluptas, nulla gaudij securitas, timor torquens, cupiditas auida, tristitia arida? Ecce quam mali dies, & tamē rogant Deum homines vt diu uiuant. Quid est autem diu viuere, nisi diu torqueri? Idem de uerb. Dom.

Quid nobis miserius? qui tanquā spoliati & nudi proijcimur in hanc vitam, corpore fragiles, corde lubrico, imbecillo animo, anxij ad solicitudines, desidiosi ad labores, proni ad v luptates. Am. de fi. resu. Ambr.

Tantis malis hæc vita repleta est, vt comparatione eius mors remediū putetur esse non pęna. Nam iō breuem illam Deus fecit, vt molestiæ eius quæ prosperitate vinci, vel tolli non poterant, temporis exiguitate finirentur. Idem in ser. 40.

Edamus panem nostrum necesse est cum labore & sudore. Vnusquisque cum nascitur, & hospitio huius mundi suscipitur, initium capit a lachrymis, & adhuc omnium nescius & ignarus, flere tamen ac lamentari prouidentia naturali docetur, vt vitę mortalis anxietates & labores quos Cypria.

ingre-

ingreditur, in exordio suo rudis anima testetur. Cypria. in ser. de patien.

Plini. Nunquam bona malis paria sunt etiam pari numero nec lætitia vlla minimo mœrore pensanda.

Exdiuer sis. Fugax est ætas, & vitrea res valetudo.

Iucundè viuere, id solū est viuere.

Longior vita, diuturna calamitas.

Maior pars huominum expectando moritur.

Plinius. Optimum non nasci, aut ocyssimè aboleri.

Cicero. Non tam cumulus bonorum iucundus esse potest, quàm modesta decessio. Cic. 1. Tuscul.

Non est omnino hoc ipsum diu in quo est aliquid extremū. quod cū venerit omnis voluptas, pro nihilo est habenda, quia postea nulla futura est. Idem pro M. Marcel.

Nihil semper floret, ætas succedit ætati. Idem Philip. 11.

O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, & inanes nostras contentiones, quæ in medio spatio sæpe franguntur & corruunt, & ante in ipso portu obruuntur, quàm portum conspicere potuerint. Idem 3. de orat.

O volucrem fortunam, quam cito omnia ex lætitia & voluptate ad luctum & lacrymas recedunt. Idem pro Sylla.

O misera uitæ ratio quæ tandiu resides in uoluptate, quandiu fortunæ poscit libido. Idem, antequam iret in exilium.

COLLE. ¶ Vita nostra Soli similis est, qui cum velocissime mouetur, immobilis tamen aspicientibus apparet. Sic vita nostra, cum per singula momenta ad mortem tēdat, tamen stare diu, & manere uidetur. Quo perspicuū est, ipsam non modo breuem, sed etiam fallacem esse, quando longa videtur, cum breuissima sit.

Notissima Ephemeri historia est, quòd animal quaternis pedibus, totidem alis nascitur apud Hippaniū Bosphori fluuium: uitam a mane ad uesperam (vnde illi inditum nomen est) ducens Mane puer, meridie iuuenis, senex vesperi, occidente Sole cōm ritur: vt multo plus temporis ac laboris ad generationem, quàm ad vitæ vsum, natura illi impendisse uideatur. Demirari itaque tantam conditoris solicitudinem licet, & in tam breuis vitæ animali, tot instrumēta, tot facultates: Videt, audit, uolat, ambulat. Sed hoc tamen in hoc ipso animalculo mirabile est, quod tàm breui spatio victurus, nō minori studio momentaneæ uitę necessaria conquirit, quam si aliorum animalium more diutius victurus esset. Hoc autem studium rideret homo, breuitatem illius uitæ cum diuturnitate humanæ vitæ cōferens. At multo breuior hæc ipsa humana vita est, Angelorū vitæ collata. Quare non minus Angeli inane studium nostrum & cæcitatem demirantur, aut miserentur, cum videant nos tanta cura & solicitudine congerendis opibus, & diuitijs cumulandis inhiare, quæ ad tam breue temporis punctum necessaria sunt. Rectius plane Apostolus cum ait, Hoc itaque dico fratres, tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquā nō habentes sint, &c. Præterit enim figura huius mundi.

Sicut qui serui nati sunt, non ita seruitutis malum sentiunt, vt qui ex liberis serui facti sunt: ita qui in miserijs huius vitæ nati sumus (nec illam fœlicitatem experti, in qua generis nostri principes conditi fuerit) ignoramus quid sit miseria, quoniā quid sit fęlicitas non agnouimus. Quinimo vt Sap. 14. dicitur, in magno viuentes inscitiæ bello, ut & tanta mala pacem appellamus.

Numerus dierum hominum, ut multum centum anni, quasi guttæ aquæ maris deputati sunt, & quasi

calculus arenæ: sic exigui anni in die æui. Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.

Humanæ vitæ miseria, vanitas, & breuitas explicatur Psal. 38. vnde ꝑ eo q̃ nos legimus. Ecce mensurabiles posuisti dies meos, alius vertit: Ecce mensura pugillorum terminasti dies meos, & ęuum meum tanquam nihilum coram te. Veruntamen uniuersa vanitas omnis homo uiuens. Alibi dixerat homo vanitati similis factus est: nunc autem quasi parū id esset, ait, illum esse vniuersam vanitatem. Seclusa enim Dei gratia, quid in homine non breuissimum, misertimum, & vanissimum est? quod extra quidem fælicitatis speciem præseferat, intus autem non modo uacuum, sed etiam miseriarum & ærūnarum omnium refertissimū sit? Qd plane indicat, cum subdit. Verumtamen in imagine pertrāsit homo. Cui simile est illud Apost. Præterit. n. figura huius mundi. Quo verbo indicauit nullum solidum & expressum bonum in hoc mundo reperiri: sed omnia tenues quasdā vmbras, & imagines rerum, non res veras esse. Pro huiusmodi tamen vmbris, miserrimè inter se homines digladiantur. Quam insaniā subindicat statim Propheta cum ait: sed & frustra conturbatur: quia uidelicet pro rebus nihili homo dies noctesq; angitur, & cœlum terramq; miscet. Hoc autem spirituali viro ac sapienti nō minus ridiculum est, quam cum pueros videt pro rebus ludicris contendere, angi, & discruciari. Atque hoc affectu profert illa Salomonis verba. Vsque quo paruuli diligitis infantiam? &c. Quod vero supra dixit. Mensura pugillorum terminari dies hominis, summam uitæ breuitatem, hoc verbo indicare voluit. Breuissimum enim esse necesse est, quod pugillo contineri & mensurari potest.

Sæpe Dominus misericorditer & iustè vitam breuiat impiorum, partim ut spacia illis peccādi subtrahat, partim ut eos capitali sententia, pro eo ac eorum impietas meretur, feriat. Hac autem pœna in duos Iudæ pessimos filios Her, & Onam vindicauit. Vnde est illud, viri sanguinum & dolosi non dimidiabūt dies suos. Et de improbis hominibus dicitur, Fiant sicut fœnum tectorum: quod priusquam euellatur, exaruit. Huiusmodi nanque herbæ propter sterilitatem soli, priusquam ad iustam magnitudinem perueniant, ardore Solis exarescunt. Ad hunc ergo modum immatura morte impij de medio tolluntur. Cęterum Salomoni Dominus cùm multa dona contulerit, longos tamen dies ea lege promisit, si ab officio non recederet, tūc enim diuturna uita Dei donum est: aliter verò supplicium.

Memor esto (ait Sanctus Tobias) fili quod pauperem uitam gerimus: sed multa habebimus bona, si timuerimus Dominum. Remedium ergo pauperis uitæ, & mille necessitatibus obnoxiæ, timor Domini est: a quo bona cuncta procedunt. Quis autē uitæ paupertatem uerbis consequi valeat? Primum enim magna est paupertas scientiæ. Pauca siquidē de prę teritis, de præsentibus pauciora, paucissima de futuris nouimus. Vñ cogitationes mortalium timidæ, & incertæ oēs prouidentiæ nostræ. Et quæ sola omnium miserabilior est ignorantia, nescit homo utrū amore uel odio dignus sit. Consideranda quoque nobis est in hac paupere uita q̃ ducimus, nostrorum pauperies corporum, pauperies facultatū, egestas uirtutū. Egena prorsus humana corpora, & prę cunctis penè animantib. insufficientia sibi, & pluribus egentia adminiculis. Nam & quadrupedia, & uolatilia neq; tot morbis obnoxia, neque de futuris anxia sunt:

nec

nec in dolore pariunt filios, neque in sudore vultus sui uescuntur pane

III. sua. ¶ Pauperies uerò facultatum summa est: quippe quę ipsis quas appetit opibus adhuc remedium non habet, sicut sitis febricitantium. Crescit enim cum terrena facultate cupi

IIII. ditas. ¶ Quid autem dicimus de paupertate uirtutum? Vbi hodie iam antiqua illa martyrum patientia? ubi iustitia confessorum? vbi hodie prælatorum indefessa custodia lucris inhians animarum? ubi subditorũ simplex obedientia solis obtemperans nutibus prælatorum? Cæterum in hac tam paupere uita, multa, inquit sanctus uir, habebimus bona, si timuerimus Deum. Non enim frustra regius Propheta dicit, Timete Dominum omnes sancti eius: quoniam nihil deest timentibus eum: inquirẽtes autem Dominum. n. d. o. b. Et, Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, &c. Eccl. 34. Porrò quale remedium pauperis huius uitæ timor Dei sit, solus assequi expertus potest: prætereà nemo.

Mors.

Gregor. QVoniam multa sunt quæ impediunt languente & retrahunt, periculosum est, & interitui uicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Greg. de Pœnit.

Sancti viri qui breuitatem vitę indesinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes, viuunt: & tanto se solicitius mansuris præparant, quanto nulla esse transitoria ex fine semper pensant. Greg. in Mor.

Omnipotens Deus sępe eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Greg. in Mor.

Dum rerum finis attenditur, omne quod præterit, quasi iam fuisse pensatur. Greg. lib. 4. c. 41.

Eccl. 6. Ad uesperum oritur fulgor iusto, quia in occasu suam cognoscit claritatem. Ideo dicitur, Timenti Dominum bene erit in extremis. Greg. ubi supra, lib. 10. c. 12.

Mali nesciunt mortalia mortaliter cogitare. Vita deficit, & desiderium crescit: res habita corrumpitur, & habendi anxietas non finitur. Tunc tamen effugium peribit ab eis, quia se solos & iudicem conspiciẽt: & periendo discent quòd peritura tenuerunt. Greg. ubi supra. c. 23.

Tanto amplius mors timeri debet, quanto nunquam prouideri ualet. Cur ergo quasi de certo extollitur, cuius uita sub pœna incertitudinis tenetur? Greg. lib. 12. c. 19.

Super illud, Solum mihi superest Iob. 17. sepulchrum. Qui considerat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione: atq; unde in oculis suis iam non uiuit, inde veraciter viuit in oculis cõditoris. Greg. lib. 13. c. 15.

Nihil sic ualet ad edomandum appetitum carnalium desideriorum, quàm vt vnusquisque hoc quod viuum diligit, quale sit mortuum penset. Ostenditur namque: quia cum caro concupiscitur, tabes desideratur. Greg. in Mor. lib. 16. c. 31.

In morte tanto timor fit acrior, quanto retributio uicinior: & quanto vicinius iudicium tangitur, tanto vehementius formidatur. Inueniet enim homo post pusillum, quod in æternum non poterit uitare Grego. 24. Mor. c. 17. uide locum.

Recordatus est, quia puluis sumus, ait Dauid. Et Abraham, Cum Ps. 102. Gen. 18. sim, ait, puluis & cinis, non adhuc ista erant, sed apud se hoc erat quod futuros prçuidebant. Greg. 24. Mor. cap. 27.

Sine dolore non pereunt, quæ August. cum amore possessa sunt. August. in Enchirid.

Nonne casus nostros nobiscũ in hac carne portamus? Nonne fragiliores sumus, quam si uitrei essemus?

Vitrum enim etsi fragile est, tamen seruatum diu durat. Idem in serm.

Qui desiderat dissolui & esse cum Christo, non patienter moritur: sed patienter uiuit, & delectabiliter moritur. Idem sup. Epistol. Ioan.

Rogare morientes non delicti pęnitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatio, qui se cogitauit moriturum. Idem ser. 36.

Cum uult improbus homo non potest, quia quando potuit noluit: ideo per malum uelle, perdidit bonum posse. Idem.

Non facile inueniuntur in aduersitate prædia, quæ non fuerunt in pace quæsita. Idem in serm.

Hieron. Hierony. super Ieremi. lib. 1. super illud, In tempore afflictionis dicet, surge &c Impudens postulatio, tempore necessitatis & angustiæ ab eo quærere auxilium, quem in prosperitate contempseris. Hiero.

Idem in uita Hilarionis, sic illum morti iam proximum dixisse memorat. O anima mea egredere, quid dubitas? egredere, quid times? Septuaginta quinque annis Christo seruisti, & adhuc mortem times? Idem.

Inter eum qui decem uixit annis, & illum qui mille, postquam idem finis uitæ aduenerit, & irrecusabilis mortis necessitas, transactum omne tantundem est, nisi quod magis senex onustus peccatorum fasce proficiscitur. Idem ad Heliod.

Gloss. Gen. 3. Gloss. quædam super illud, Insidiaberis calcaneo &c. Calcaneus finem corporis notat: ad ipsum serpens attendit, ibi insidiatur. Hoc solum timendum est omnibus, ne in fine suo iniquitate sua capiantur. In quo enim opere quis inuentus fuerit, in eo erit usque in sempiternum. Glossa.

Cypria. Qualem te inuenit Deus cum uocat, talem pariter & iudicat Cypria.

T. Senectus. Quid stolidius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendat? quando totius corporis habitu senectute confectus homo, ad interitum properat, dum oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis crescit, flatus non suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat? Homo interior qui senescit, his omnibus aggrauatur: & hæc omnia ruituram iam domum nostri corporis citò prænuntiant. Idem.

Bernar. Nouissima sunt quatuor. Mors, iudicium, gehenna, gloria. Quid horribilius morte? quid terribilius iudicio? quid intolerabilius gehenna? & quid iucundius gloria? Bern. in sum.

Miser homo, quare omni hora te non disponis? cogita te iam mortuum, quem scis necessitate moriturum esse. Idem.

Psal. 33. Mors peccatorum pessima. Mala siquidem in mundi amissione, peior in carnis separatione, pessima in vermis ignisque duplici contritione. Idem in epist.

Ansel. Non nocet bonis si occidantur, vel subita morte rapiantur: non enim subito moriuntur, qui semper se cogitauerunt morituros. Anselmus.

Hugo. Inter abusiones huius seculi sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad ostium huius mundi positus, foris spectat, nec in uitę pręsentis attendit egressum, nec futuræ considerat ingressum. Audit nuntios mortis, & credere non uult eis. Tres sunt enim nuntij mortis, casus, ifirmitas, senectus. Casus dubia, infirmitas grauia, senectus certa nuntiat: Hugo de Claust. ani. lib. 2.

Euseb. Emiss. Paratos nos inueniat extrema necessitas, quæ sæpe præuenit imparatos.

tos. Certam nobis imponat solicitudinem incerta conditio. Eus. Emis. hom.1.ad mona.

Ecce inquiet transierunt illa omnia tanquam umbra, abierunt oblectamenta,& sola in perpetuum opprobria, & crimina remanserunt. Ibidem.

Quid erit cum homo rebus humanis uale ultimum dicens, mortem ante se habens, & uitam post se relinquens, in illud horrendum pertrahetur profundum? Et mox, Quia.n. ibi nulla erit iam parandi uictus aut uestitus solicitudo, nulla laborandi, militandi, agendive occupatio, nulla facultatis aut honoris ambitio, solus mentem omnibus alijs curis uacuam, intolerandus reddendæ rationis terror implebit, solum atque totum iudicij podus captiuis sensibus imminebit. Ibidem.

Cogitemus qui luctus erit negligenti animæ ex hoc corpore decedẽti, quæ angustiæ, quæ caligo, quæ tenebræ, cum ex illo aduersariorum numero, prima occurrere cęperit conscientia diuersis circuniecta criminibus. Ipsa enim remotis omnib. probationibus, ipsa ingerenda est oculis nostris, ut nos & conuincat probatio, & confundat agnitio. Nõ ulli licebit uel celare aliquid, uel negare: ubi non de longè aut alicunde, sed de intus processurus est accusator & testis. Idem ibidem.

Saluia. Tunc de iniquitate homines, quãdo de uita cupiũt discedere, ut prius quodammodo uiuendi sit, quã peccandi finis. Cum iniquitatibus suis sepeliri uolunt: ut de illis Propheticũ illud merito dicatur, Sepulchra eorum, domus eorum in æternum. Saluia. contra gentes.

Ioã.Clima. Probatus quidem ille est, qui mortem diebus singulis expectat: sed ille sanè sanctus, qui hanc horis singulis desiderat. Clim. de Memo. mor. Grad. 6.

Monachus quidam Aegyptius mihi aliquando narrauit: quod cum in intimo cordis mortis memoriam penitus fixisset, uelletque aliquando necessitate urgente carnis huius luto solatij aliquid indulgere, ab huiusmodi memoria ueluti a quodam iudice prohibitus sit: quodque mirabilius est, cum uehementer uellet hanc memoriam repellere a se, non potuerit. ¶ Alius quidam huic iuxta commanens loco qui Tholas dicitur, ex huiusmodi sæpe cogitatione repente obstupescebat, & animo deficiens, ueluti insensibilis fiebat: repertusque a fratribus nonnunquam ut qui ferè efflasset animam, baiulabatur ab eis. ¶ Non omittam etiam solitarij illius qui in Choreb habitabat, referre historiam. Hic cum diutius negligentissime uixisset, nullamque animæ suæ curam penitus haberet, morbo tandem comprehensus, ad extrema deductus est. Cumque iam perfectè corpore magistrasset, post vnam horam in seipsum redijt, orauitque nos omnes ut inde protinus abscederemus: & cellulæ aditu lapidibus obstructo permansit intus annis. 12. nulli omnino cuiquam loquens, nec aliud quicquam præter panem & aquam degustans. Sedens autem, ea tantum quæ in excessu viderat, attonitus voluebat: atque adeo fixo in ijs semper erat cogitatu, vt nunquam iam vultum immutaret: sed semper sic attonitus perdurans, vim lachrymarum feruentium tacitus profunderet. Cum uero iam morti esset proximus, rupto atque patefacto aditu, ingressi sumus. Cumque ab illo doctrinæ verbum supplices inquireremus, hoc ab illo tantummodo audiuimus. Ignoscite mihi. Nemo qui re vera mortis memoriam agnouerit, peccare vnquam poterit. Illo igitur in proximo cimiterio sepulto, cum post dies aliquot sacras illius reliquias requi-

reremus, non inuenimus: Domino in hoc quoque nos certiores faciente, sollicitæ illius & accuratæ, laudabilisque pœnitentiæ: atque omnibus fiduciam præstante, qui etiam post summam vitæ negligentiam se ipsos emendare volunt. Idem ibidem.

Noli falli stulte operarie, vt tempore tempus reparari putes. Neque enim sufficit dies quæque, vel suum ipsius debitum Domino integre persoluere. Non est (ait quidam) non est præsentem diem pie pertransire, nisi hanc esse vltimam totius vitæ nostræ existimemus. Ibidem.

Sicut is qui sententia contra se lata ad damnationem proficiscitur, nihil de spectaculis curat, aut loquitur: ita ne ille quidem qui veraciter luget, ventrem fouet aliquando. Idem de comp. sup. dict. om. recap.

Isocrat. Bene tibi futura eueniet, si præsentia bene disposueris.

Aristo. Optimũ est è vita tanquam è conuiuio discedere: neque sitientem, nec inebriatum.

Idem. Qui ægrotans testamentum scribit, similiter facit, vt qui in tempestate maris, nautica instrumenta parare incipiunt.

Adulon. Qui minus delitiarum nouit in vita, minus timet mortem.

Cicero. Commorandi nobis natura diuersorium, non habitandi dedit. Cicero in Cato. Maio.

Ex ipsa uita discedendum est, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Ibidem.

Non deterret sapientē mors, quæ propter incertos casus quotidie imminet, & propter breuitatem uitæ, nunquam longè potest abesse. Cicero. 1. Tusc

Pellantur istę ineptiæ penè anniles, ante tempus mori miserum esse. Quod tandem tempus? Naturęne? At ea quidem dedit vsuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla pręstituta die. Quid est igitur quod quærare, si repetit cùm vult: ea enim conditione acceperas. Quæ vero ætas longa est? aut quid omnino homini longum? Nonne modo pueros, modo adolescentes in cursu a tergo insequens, nec opinantes assequuta est senectus. Idem ibidem.

Mors terribilis est ijs quorum cũ vita omnia extinguuntur, non quorum laus emori non potest. Idem in Parad.

Abeunt omnia vnde orta sunt. Idē in Cat. Maio.

Intra lunam nihil est non mortale & caducum præter animos hominum, Deorum munere datos. Idem de som. Scip.

Vt Cygni præuidentes quid in morte boni sit, cum cantu & uoluptate moriuntur: sic omnibus & bonis & doctis est faciendum. Idem l. Tuscul.

¶ Si quis duos haberet amicos, alterum charissimum, cuius se obsequio totum tradidisset: alterum vero longè minus charum, & vterque in magno salutis discrimine versaretur, vtri quæso illorum amicus iste studiosius subueniret? Res diuinatione nō eget. At in periculosissimo morbo uita corporis dilectissimi, & animæ longè minus dilectæ (cuius nullam penè improbi curam habuerūt) periclitatur. Vtri ergo istorum amicorum carnalis homo diligentius consulet, an non amico magis dilecto? Hinc uidemus tanta cura hoc tempore medicos accersiri, varia excogitare remedia, famulos huc ac illuc circumcursare: & sursum atque deorsum miscere omnia, cum interim uix quisquā sit, qui morientem de salute periclitantis animę monere velit. Qua ex re facile colligitur, qualis sit eorum in fine uitę pœnitentia, qui animæ suę cura neglecta, se totos corporis obsequio addixerunt. Id enim solum tunc curant, quod maxime diligunt. COLLE.

Inuer-

Inuersus est ordo vitæ nostræ, in vita enim semper de diuina misericordia præsumimus, vt licentiùs peccemus, in morte vero diuinam iustitiam meritò timere incipimus, ne per eam damnemur. Rectus autem ordo erat, in vita quidam Deum timere, in morte uero misericordiam eius pro vita bene acta præstolari.

Qui stranguriæ morbo moriuntur, qui uidelicet urinam reddere nequeunt, cum iam morti proximi atque desperati sunt, illam copiosè reddunt, quod illos tamen eo tempore nihil iuuat. Periculum autem est, ne talis eorum pœnitentia sit, qui eam ad finem uitæ reseruant.

Mors ultima linea rerū est. Mors est uniuersalis bonorum omnium corporalium priuatio. Cætera corporis mala particularia sunt, & uno aliquo bono aut sensu ferè priuant, mors uerò omnib⁹. Vnde mors ipsa apud Poetam his omnibus reges se spoliasse gloriat̃ dicens, Priuauique manus sceptris, diademate crineis, os uerbis, & luce oculos, membra omnia motu. Quo magis mirum est, non angi frequēter homines tanti mali unicuiq; nostrum impendentis metu. Si Propheta aliquis iussu Dei alicui Principi significaret, fore, ut aliquādo, ad vlcerosi mendici ostiatim petentis fortunā peruenturus esset: qua quæso trepidatione, qua cura & solicitudine eius aīus distineretur? Quoties secum ipse diceret? Ergo ne eò miseriarum mihi deueniendum est, &c. At quanto grauius est mori, quam mendicum esse? Pellem enim pro pelle, & cūcta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Quomodo ergo nunquam nos hæc longè maior cura sollicitat? Sed illud tamen magis uerēdum est, quod à morte sequitur, morientemq; magis urget. Vidit enim se, cum notis & amicis adhuc in seculo positū agere: cum tñ intelligat, post modicum tp̄s irreuocabilē æternæ mortis aut uitæ sententiam esse subitutū. Quo quid esse formidabilius potest?

Qualis sit piorum mors declarant illa Eccl. uerba, Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Item Prou. 14. In malitia sua, repelletur impius, sperat autem iustus in morte sua. De impijs contra dicitur: Cor durum male habebit in nouissimo. Et mors pctōrū pessima. Quid igit̃ (inquies) faciam? Audi, Ante mortem benefac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens, da pauperi. Hoc in eos quadrat, qui omne benefaciendi studium, ad sola testamēta relinquunt. Paulo verò inferius subdit: Ante obitum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum.

Eccl. 1. Eccl. 3. Psal. 33. Eccl. 13. Eccl. 14.

O mors quam amara est memoria tua homini pacem habēti in substantijs suis, uiro quieto, & cuius uiæ directę sunt in omnibus, & adhuc ualenti accipere cibum. O mors bonum est iudiciū tuum; homini indigenti, & qui minorat̃ viribus, & defecto ætate, & cui de omnib. cura est. Eccl. 40.

Qui opportuno tempore dum licebat ad mortem parari noluerunt, illud uereantur quod Salomon ait: Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo ęstate, & non dabit̃ ei. Hac ferè socordia pereūt, quicūq; pereunt. Sic fatuæ illæ uirgines mendicauerunt dicētes. Dn̄e Dn̄e aperi nobis. Quibus tamen respōsum est, Amen dico uobis, nescio uos, &c. Prou. 20. Mat. 25.

Contra eos qui Dei præcepta negligūt (qui solus beare, solus in periculis opem ferre potest) hac similitudine vti licebit. Si tibi Deus certissima reuelatione denūtiaret ingēs aliquod & insolitū periculū priusquā ex hac uita discedas te manere, ī quo unus tantum in mundo homo sit, qui solus tibi auxiliū præbere possit dic mihi, ubi hæc certo scires, quid quæso faceres? An non hominem

illum omni ratione demereri ſtuderes, quo tibi in tanto periculo adeſſe vellet? At certo certius eſt, te quidem moriturum: ante mortem vero in eo ſtatu futurum, in quo tibi nec medici, nec filij, nec amici, nec opes (ad quas in periculis confugere ſolitus eras) nec ipſi etiam quibus omnia ſubſunt principes terræ, quicquã opitulari poterunt, ſed ab omnibus deſtitutus, ſola Domini miſericordia tibi aſſiſtere, te conſolari, tibi facilem exitum, & poſt exitum ęternã fęlicitatem prębere poterit. An non ergo dignum erit, vt hunc Dominum placare, demereri & colere, tota animi contentione debeas, vt illum in hoc tanto diſcrimine, propitium & fauentem habeas? Hęc conſideratio latiſſimè fundi poteſt.

Eccl. 41. O mors quàm amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantijs ſuis, viro quieto, & cuius viæ directæ ſunt in omnibus, &
Ibidem. adhuc valenti accipere cibum. O mors bonum eſt iudicium tuum, homini indigenti & qui minoratur uiribus, & defecto ætate, & cui de omnibus cura eſt.

Communem mortalitatis noſtræ legem in conſolationem eorum qui mortem formidant, affert Seneca his verbis. Eò ibis, quò omnia eunt. Quid tibi nouum eſt? ad hanc legem natus es: hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc minorib. hoc omnibus ante te, hoc omnibus poſt te. ¶ Hac eadem conſideratione Eccleſi. 41. vtitur his verbis. Noli metuere iudicium mortis. Memento quæ ante te fuerũt, & quæ ſuperuentura ſunt tibi, hoc iudicium à Domino omni carni.

Pretioſa in conſpectu Dñi mors ſanctorum eius: contra verò mors peccatorum peſſima. Itaque meritò impius hoc tempore formidat, ſperat autem iuſtus in morte ſua. Quam ſententiam regius vates ampliſſima oratione perſequitur in eo Pſal. cuius initium eſt: Audite hæc omnes gentes &c. Subdit enim poſt hoc exordium. Cur timebo mala? Pſal. 48.
Iniquitas calcanei mei circundabit me. Quo in loco calcanei nomine terminum uitæ ſignificat, iniquitatis vero, eius diei afflictionem & merorem. Ponitur enim cauſa pro effectu ſæpe. Senſus ergo eſt. Cur ego qui innocenter vixi, in hac extrema hora timere debeam? Timeant illi, qui diuitijs ſuis abutentes, proximorum ſuorum ærumnas ſubleuare neſciunt, nec eos de anguſtijs & laboribus redimere: vt parerent ſibi theſaurum non deficientem in cęlis, & facerent ſibi amicos de mammona iniquitatis: præſertim cum ij pecunijs ſuis non poſſint reddere Deo placationem ſuam, & pretiũ redemptionis animæ ſuę. Ego autem qui longe alia uia ingreſſus ſum, non habeo cur hoc modo trepidare debeã, ſed cur magis confidenter dicere, veruntamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cũ acceperit me. Quare ne timueris cum diues factus fuerit homo, & cætera quæ ſequuntur. Significat autem his verbis fiduciam ſanctorum: contraque anguſtias metuſque improborum inſtat hora mortis.

Moriatur, ait Balam, anima mea Num. 23
morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. Sceleratus & impius homo peruersè viuere volens, mori tamen viuit morte iuſtorum. Sic ferè mundani homines, peruersè quidem uiuere, ſed ſanctè mori volunt. At finis hominum (vt Apoſto. ait) erit ſecundum opera 2. Cor. 11
ipſorum. Nolite (ait idem) errare. Deus non irridetur. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet. Gal. 6. Nam qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem. Audiant hoc carnales homines. Audiant & contremiſcant. Quidam interro

gatus

gatus vter mallet esse Socrates, an Crœssus, In vita inquit Crœssus, sed in morte Socrates. Simili penè ratione improbi homines, non quidem uerbis, sed moribus & vita respondent.

Omne animal, ait Dominus. Leui. 11. quod habet vngulam diuisam, & ruminat in pecoribus, comedetis. Vngula nostra, finis noster est, quam non findimus, cum nouissima nostra, hoc est, mortem, & quæ eam consequuntur, iudicium uidelicet, gehennam, & gloriam non consideramus. Hæc verò prouidet, qui circa eadem sedula meditatione versat, futuramq; corporis & animę suæ diuisionem ante oculos gestat.

Hæc igitur assidue ruminare debemus, ut in uirtutis agone durare possimus. Citò enim mens pondere laboris frangitur, citò ad male dulces, quas reliquerat, reuertitur voluptates, quando quæ præmia bonis, quæ malis supplicia proposita sint non recordatur.

Gen 3 Pelliceis tunicis Dominus primos parentes induit quæ ex mortuis animalibus auferuntur, ut hoc habitu intelligerent, se mortalitatem suam quam peccando meruerunt, & fragilitatem quę ex carnis corruptione veniebat, quocunque pergerent, circunferre. Quod planè ita esse intelliget qui partim uideat nos quotidie, dum viuimus morti fieri propiores, partim assiduas humanæ uitę calamitates, & luctus, & morbos mortis nuntios contempletur.

Purgatorium.

August. TEmpus quod inter hoīs mortē & vltimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet, sicut unaquæque digna est vel requie, uel ę rumna, proeo quod anima pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatori offertur: vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hęc prosunt, qui cum uiuerent, hæc sibi ut postea possent prodesse meruerunt. Est enim quidam uiuendi modus nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei non prosint ista post mortem. Aug. in Enchir. c. 1. Psal. 31.

Purgandus est igne purgationis qui in aliud sęculum distulit fructū conuersionis. Hic autem ignis etsi æternus non sit, miro modo est grauis: excellit enim omnem pœnam, quam unquam quis passus est in hac uita uel pati potest. Aug. in sermo. de de igne purgat.

COLLE.

¶Hoc vel maximum inter sacramentum baptismi & pœnitentię discrimen est, quod cum baptismus regeneratio quædam & natiuitas interni hominis sit, nihil in regenerato pristinæ vetustatis relinquit: quemadmodum in ijs rebus quæ generantur, nihil ex materia illa unde generata sunt, manet, vt in pullo, qui ex ouo generatus est, nihil ex ouo remanet. At cum sacramentalis confessio non quidem regeneratio, sed ueluti languentis animæ medicina sit, iuxta dispositionem quam in ea inuenit, remedium præstat. Sunt enim (ut Philosophi docent) actus actiuorum in patiente disposito. Cum autem dispositio quæ ad hoc sacramentum requiritur, contritio sit, pro ratione contritionis præstat beneficium salutis. Si enim ea perfecta sit (qualis B. Magdalenæ fuit) totam simul cum culpa pœnam relaxat. Si uerò minor sit sublata culpa, quædam pœnæ portio remanet, vel pijs operibus in hac vita luēda, vel igne purgatorio est altera expianda. Cuius rei exemplum in Absalone Dauidis filio habemus: qui cum fraternæ cedis reus esset, & post longum tempus ab exilio reuocatus, Gen. 15.

catus,

catus, in gratiam cum patre rediisset, ante patris tamen conspectum apparere prohibitus est. Maneat (inquit ille) in Hierusalem, & faciem
2.Re.14. meam non uideat. Ad hunc modum se cęlestis ille pater cum ijs animabus gerit, quæ purgationis igne luunt, quæ in hac vita commiserunt, Non enim diuinę amicitiæ & gratię exortes sunt, sed ad conspectum tamen eius, donec perfectè purgatæ fuerint, non admittuntur.

Magna Dei misericordia & prouidentia factum est, vt post hanc etiam uitam, satisfactioni locus esset. Is enim qui vult omnes homines saluos fieri, quiq; non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat, animaduertens multos ex hac vita decedere, nec adeo puros, vt digni fiant qui statim ad diuinæ visionis gloriam sublimentur, nec tamen adeò impuros, vt extrema inferorum supplicia patiantur, medium quendam eius misericordia locum destinauit, vt hac pia prouidentia & misericordię locus esset, & diuinæ iustitię debito satisfieret. In quo etiam diuinæ benignitatis splendor elucet, quod eiusmodi animas non modo pœnis suis purgari, sed piorum etiam & consanguineorum eleemosynis, precibus, & sacrificijs iuuari posse, constituit. Cuius rei insigne extat exemplum, quod
Bernar. Diuus Bernardus in vita S. Malachiæ memorat in his verbis. Mortua est Malachiæ soror. Nec prætereundæ uisiones quas vidit de ea. Huius siquidem sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt se deuouerit, non uisurum eam in carne viuentem. At illa carne soluta, solutum est uotum, & cœpit videre in spiritu quam in carne noluit. Quadam nocte audiuit per somnum vocem sibi dicentis, sororem eius stare foras in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil gustasse. Qui euigilans cito, intellexit cuius escæ inedia marceret: & diligenter discusso numero dierum quem audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro ea panem de cœlo viuum non obtulisset. Tunc ille qui sororis non animam oderat, sed peccatum, beneficentiam quam intermiserat, rursum adoritur. Neque id frustra. Non multo post uisa est illi peruenisse ad limen Ecclesiæ, necdum tamen posse intrare: apparere etiam in ueste pulla. Cumque ille perseueraret, curans ne quo die solita stipe frustraretur, secundo uidit eam in veste subcandida admissam quidem intra Ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari cœtui candidatorũ, & in veste candida. Vides Lector, quantum ualeat deprecatio iusti assidua? vere regnum cœlorum uim patitur, & violenti rapiunt illud. Nonne tibi uidetur Malachiæ oratio uicem quodammodo effractoris exhibuisse cęlestibus portis, quãdo peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc uim Iesu bone, tu qui pateris, facis, ualidus, & pius ad saluandum, faciens misericordiam, & potentiam in brachio tuo, & in sacramento tuo: seruans sanctis qui in terra sunt usq; in consummationem sęculi. Hoc planè sacramentum potens peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cœlis reuertentes de terra.

Iudicium extremum.

PRæsentis temporis ita agenda est lætitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Greg. hom. 32. Greg.

Diabolus cum quæ accuset mala non inuenit, ipsa bona ad mala inflectere quærit. Si opera non inuenit, quærit uerba, si nec uerba, quærit inten-

intentionem; Greg. in Mor. li. 2. c. 8.

Psal. 51. Super illud: Super eum ridebunt, &c. Nunc iusti iniustos metuunt, tũc ridebunt: ijdem tunc timent iudicẽ, ne postea metuant accusatorem. Ille enim tunc sçuiens rapit, quos nunc blandiens decipit. Greg. lib. 6. c. 20.

Iob. 7. Super illud: Oculi tui in me, & non subsistam, &c. Considerat iustus quam stricte Deus iudicet, & periturum se ex se uidet: quia cum districtus iudex, merita subtiliter inquirit, reus ad tormenta non sufficit. Greg. lib. 8. c. 13.

Iob. 9. Super illud: Sapiens corde est, & fortis robore, &c. Non ergo falli quia sapiens, nec uitari poterit quia fortis. Nunc ut sapiens omnia prospicit, tunc vt fortis omnia punit. Greg. lib. 9. c. 2.

Ibidem. Super illud: Si repente interroget, quis respondebit ei? Repente Deus interrogat, cum nos ad districtionem sui examinis inopinatos uocat. Interrogationi Dei hõ respondere non sufficit: quia si remota pietẽ discutitur, etiam iustorũ uita succumbit. Item repente interrogat, cum mens nostra quæ de se in tranquillitate æstimat, semetipsam veraciter qualis sit in perturbatione deprehendit. Greg. ubi supra. c. 11.

Ibidem. Super illud: Si habuero quidpiam iustum. Prece post iustitiam indiget, vt quę succumbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Dicit autem quidpiam etiam perfectus: quia vix peragit iste quę debet. Greg. ubi sup. c. 14.

Quomodo peccãtes percutit, qui in æternum punit usu uoluntatis carentes. Sed & illos iuste, ut infructuosa arbor in ramis seruet amaritudinem, quam ex radice contraxit. Vbi sup. Greg.

Cum Deo iudices uenient, qui pro Deo indigne iudicantur: iudex veniet, qui nunc consideratione iudicij se castigat. Greg. lib. 10. c. 30.

Electi culpis suis nõn parcunt, ut possit Deum placatũ inuenire: nam qui sibi nunc in culpa parcit, ei postmodum in culpa non parcitur; ideo iusti districte se iudicant, ne iudicentur. Greg. lib. 11. c. 19.

Super illud: Posuisti in neruo. &c. Iob. 13. Quia prauitatem nostram forti districtionis suæ sententia ligauit. Obseruasti semitas quia in omnib. actionibus, etiam cogitationes pensat. Vestigia considerasti, quia intentiones nostras quam recte ponantur, examinat. Greg. ubi sup. c. 25.

Supernę ęquitati conuenit iniuste acta, iuste iudicare: vt diuina sententia ordinet in pœnam, quos inordinata actio traxit ad culpam. Grego. Mor. 18. c. 6.

Per flagella huius vitę iudicij nobis districtio commendatur: si enim ita districtẽ modo percutit, quando parcit, quomodo percussurus est, quando non parcens iudicabit. Gre. 19. Mor. c. 28.

Sãcti ex tribulationibus quę mundum feriunt, pręuident quę sequantur. Greg. 21. Mor. c. 6.

Si taliter flagellatur Iob, qui sic timuit, qualiter feriendus est, qui contemnit? Ex verbere pręsenti iudicia ęterna pẽsanda sunt: quomodo enim toleranda est pœna quę reprobat, si ferri non potest ira eius quę purgat. Greg. ubi sup.

Sic potenter destruit, sicut potenter creauit.

Subito tolluntur impij quia impręmeditate. Vide hoc in loco de eo qui ampliabat horrea. Vos autem 1. The. 5. fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa ut fur comprehendat. Greg. 25. Mor. c. 1.

Nihil sibi nostra blandiãtur infirmitas: sed quãto sibi mali est cõscia, tanto in se benignius fit seuera.

Deũ tanto securius quis expectat, quanto quotidie suam uiã suspectus examinat. Gregor. ubi supra.

De

De iudicandis & iudicaturis, vide Greg. lib. 20. Mor. c. 24. & 25. Item vide eundem de extremo iudicio. lib. 13. Mor. c. 15.

August. Augustinus super illud Io. 8. Ego sum lux mundi, Faciamus, inquit, quod iustum sit, ne impudenti fronte postulemus quod promisit: ne dicat nobis in iudicio suo, Fecisti qd iussi, vt petas quod promisit ex tract. 34. super Euang. Ioan.

Ille iudex nec gratia præuenitur, nec misericordia iam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec pœnitentia vel satisfactione mitigabitur. Hic dum tempus habet, agat anima pro se quandiu locus est misericordiæ, quia ibi erit locus iustitiæ. Idem lib. 3. de Symb.

In quo quemque inuenerit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies, quoniam qualis in die isto moritur, talis in die isto iudicabitur. Idem ad Dioscor.

Hieron. Etiam qui sancti sunt, præsentiam Dei absq; formidine non uidebunt. Hiero, in Orig.

Aetatum diuersitas non mutat corporum veritatem. Cum enim corpora nostra quotidie fluant, & aut crescant, aut decrescant, ergo tot erimus homines, quot quotidie commutamur: aut alius fui cum decem annorum essem, alius cum triginta alius cum iam cano toto corpore sum? Igitur iuxta Ecclesiarum traditiones, & iuxta Apostolum Paulum illud est respõdendum quod in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi, omnes resurgemus, siue paruuli siue magni, ijdem omnino manentes qui ante eramus. In qua quidem ætate Christi Iudæi Adam fuisse conditum autumant. Hiero. in epitaph. Paulæ.

Ambro. Væ mihi est, si non peccata mea defleuero. Væ mihi est, si non media nocte surrexero, ad cõfitendum tibi Domine. Væ mihi si dolum proximo meo fecero. Væ mihi si non locutus fuero veritatem. Ad radicem securis posita est: faciat fructum qui potest gratiæ: qui debet, pœnitentiæ. Adest Dominus qui fructum requirat, fœcundos uiuificet, steriles deprehendat. Ambro. super Luc.

Quid in Babylone tutum, si Ierusalem manet scrutinium. Bernar. super. Cant. Bernar.

Conoscetur recte Dominus iustitiam faciens, qui nunc ignoratur Psal. 9.
misericordiam quærens. Idem de 12. Grad.

O angustia, hinc erunt accusantia Ansel.
peccata, inde torrens iustitia, subtus patens horrendum chaos inferni, desuper iratus iudex, intus urens conscientia, foris ardens mundus. Et si iustus uix saluabitur, peccator sic depressus in quam partem se premet constrictus? vbi latebo? vbi apparebo? Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Ansel. in lib. medit.

Si interroges qualiter ueniet, sic Euseb.
dicit in Psal. Dñs manifeste veniet, Emiss.
Deus noster non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit. Cũ talis terror futurus sit aduenientis, quis poterit terrorẽ sustinere iudicantis? Cũ talis futura sit præsentiæ species, qualis forma snīæ? Ille ego veniet ad iudicandos nos, qui se iudicio meminit addictũ pro nobis? Ille ergo veniet ad discutiendã vitã nostrã, qui eã restituit per mortem suã. Ille inquam, pro commissa nobis salute nostra rationem exacturus est, qui pro nostra redemptione damnatus est. Qui tantum contulit, scit quãtum reposcat. Euseb. Emiss. hom. de Symb.

Qua fiducia stabit desertor ante Regem suum? vulneratus ante medicum suum? perditus ante pretium suũ. Vnde misericordiam petiturus

turus

turus est, primum de misericordiæ contemptu iudicandus? Idem ibidem hom.2.

Nunc charissimi in potestate vitæ præsentis est, vt beatum sit, quidquid perpetuum erit. Sero tunc clamore clamabunt collibus, operite nos: & montibus, cadite super nos: desiderabunt mortem sed nō inuenient, qui vitam dum inueniendi tempus fuit, desiderare noluerunt. Idem hom. de Pascha.

Ipsa caro honoratur præmijs quę est probata supplicijs: ipsa in muneribus gaudebit, quæ in doloribus triūphauit: quę ideo tolerabiliter doluit se afflictam, quia fideliter credidit reformandam. Secundum hæc, si nō in ea qua vixisti carne iudicandus es, non est quòd timeas, quicunque ille es vas criminum: aperi campum flagitijs, dimitte frena peccatis, irrue securus ad culpam: non est, quod timeas, alius pro te supponetur ad pœnam: non expauescas vetusta malitia, noua nescio quæ pro te natura damnatur. Si ita est, quantum uideo nocentibus morte succurritur, cruciatus innocentibus præparatur. Caro proprio in puluere suo dormiens, vltro non sentiet delictum proprium: & quæ ante non fuerat, subito nascetur ad crimen alienum. Sed non ita est, nam de nostris loquitur apostolica doctrina corporibus. Oportet enim corrupubile hoc induere incorruptelam: hoc est dicere mortale nostrum in quo nati sumus, ipsum de fauillis ita reparandum est, ne vltra possit morte dissolui. Quæ cum ita sint, audiamus per Prophetam, resurrectionis præsentiam ante tot secula velut sub oculis depingentem. Hæc dicit Dominus Deus. Ossa arida audite verbum Domini. Ecce ego mitto in vos spiritum & viuetis: Et accesserunt (inquit) ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam suā. Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris. Aduerte, quod non aliquod recens ex nihilo facit, qui vitam aridis ossibus repromittit: aduerte quod viuificationem suam non nouis tribuit, sed vetustis, cui vita seruit in tumulis. Reparandnm itaque me in corpore meo, & circundandum me pelle mea, credo quidem sermonibus annuntiantis, sed plus credo cicatricibus resurgentis. Idem homil.10.

Ezec.37

Ibidem.

Iuste rerum arbiter, tuus quidem est homo (inquit Diabolus) per creationem, sed meus cœpit esse per culpam, tuus per naturam, meus per inobedientiam: qui maluit audire seductionem meam, quam legem tuā: tibi debetur iure, mihi crimine: tuus est opere, meus est voluntate: quia potuit pręceptum tuum seruare, sed noluit. Idem in hom.

Irremediabile periculum est, sic aliquem vitijs & cupiditatibus frena laxare, ut se rationem Deo non meminerit redditurum: quia puto magna sit iam pœna peccati, metum atque memoriam futuri perdidisse iudicij: non nobis ita dulcia sint pauperum spolia, postmodum nimis amaricatura. Idem in hom. de latrone beato.

Quid tunc animi peccatrix anima habebit, cum alios illic erogante Domino percipere viderit illesæ & integræ fidei brauium, candidæ thesaurum castitatis, fructus misericordię, talenta iustitiæ? Cum indigna sibi sorte conspexerit, nouissimos de primis fieri, & de nouissimis primos? pauperes supra diuites, seruos supra dominos glorificari: se autem inter hæc cum peccatis suis relicta, de spectaculo fœlicitatis alienæ, dolorum initia reportantem. Idem homi.1. ad monach.

Quo putas vultu respicit redemptio nostra perditionem nostram? Tanto grauiora erunt humana delicta,

-cta, quanto maiora se ostenderit diuina beneficia. Verendum est autem, ne illam vocem resurrectionis pretiosa crucis vestigia protestatem etiam in iudicio suo ad vasa iniquitatis prolaturus atque dicturus sit. Infer digitum tuum huc & vide manus meas & affer manum tuam & in latus meum: & agnosce quæ pro te & à te impietas humana pertulerim. Illa vtiq; clauorum signa bonis salutaria, malis terribilia, quæ vsque ad diem iudicij nō delentur, sine dubio abijcienda seruantur. Ibidem hom. 4. ad mona.

Quam lugubre erit homini Deū uidere, & perdere, & ante pretij sui perire conspectum? Et ideo charissimi ista dum tempus est, cogitantes, ita indefesso studio laboremus, vt quod nobis contulit iudicatus, integrum in nobis inueniat iudicaturus. Ibidem.

Perniciosa nos metipsos persuasione fallentes, putamus quod mala nostra spatio temporis euanuerint: & quia illa nos obliti sumus, credimus quod de memoria diuinæ seueritatis elapsa sint. Sed non ita est, omnia apud illū collecta, omnia apud illum reposita atque signata sunt.

Iob.14. Audiamus quod dicit ille B. Iob, Signasti quasi in seculo delicta mea. Et

Deu.32. iterum ipse Dominus ait, Nonne hæc collecta sunt, & signata in thesauris? Idem ibidem homil. 5. ad monachos.

In illo die nihil est, quod respon-

Chryso. deamus, ubi cœlum & terra, aqua, sol, & luna, dies & noctes & totus mundus stabit aduersum nos in testimonium peccatorum nostrorum, & si omnia taceant, tamen ipsæ cogitationes nostræ, & ipsa opera specialiter stabunt ante oculos nostros accusantes nos ante Deum: dicen-

Roma.2. te Apostolo, Cogitationibus inuicem accusantibus, &c. Crysost. super Matth.

Grauissima pœnarum pudor est, quam in iudicio quoq; futuram dicimus: quoniam pij resurgent ad uitam æternam, impij vero ad pudorem & opprobrium æternum. Idem.

Patre familias moriente, domus turbatur familia plangit, & nigris se vestimentis induit. Sic humano genere propter quod facta sunt omnia circa finem constituto, cœli ministeria lugent, & candore posito, tenebris induuntur. Idem super illud Matthæi 24. Et virtutes cœlorum.

Idem super illo 1. ad Corinth. 15. 1.The.4.
Ipse Dominus in iussu & in voce tubæ &c. Vere vox magna, uox tubæ terribilis: cui omnia obediunt elementa, quæ petras scindit, inferos aperit, portas æreas frangit, vincula mortuorum disrumpit, & de profundis abyssi animas liberatas corporibus suis assignat. Hæc autem omnia citius consumit in opere, quā sagitta transit in aere: dicente Apostolo in momento, in ictu oculi. Idem.

¶Redde rationem villicationis tuæ. COLLE.
Ex his uerbis apparet, non modo de Luc. 16.
omnibus admissis, sed etiam de omnibus à Deo impensis beneficijs rationem exigendam esse. Hoc enim villicationis, hoc est, dispensationis nomen, præfert. In quo ordine, omnes huius mundi creaturæ numerantur. Quæ (ut D. Thom. ait) non modo ad humanæ uitæ usum, sed etiam ad corda nostra in Dei amorem & laudem excitāda ab ipso condita sunt. Quemadmodum enim insignis aliquis pictor absolutā imaginem Regi offerens, nō hoc solum captat, vt illi hoc munere gratificetur, sed etiam ut ex elegantia operis peritiam agnoscat artificis; ita supernus ille artifex, quæcunque in hoc mundo conspiciuntur non solum

vten-

vtenda nobis, ſed etiam ſpectanda propoſuit: vt in mirabili earum fabrica, mirabiliorem conditoris ſapientiam contemplaremur. Ad hoc enim oīa potiſſimum facta eſſe declarat illud ex Pſal. Cœli enarrant gloriam Dei &c. At impij hoc Dei conſilium inuerterunt, quando oīa diuina opera (ſi dicere fas eſt) adulterarunt, & aliò deflexerunt, quam pia conditoris voluntas deſtinarat. Hoc enim eſt quod in Gen. dr̄, omnis quippe caro corruperat viā ſuā. Et corrupta eſt terra coram Dn̄o, & repleta iniquitate. Vnde pulchritudine rerum qua in amore pulcherrimi cōditoris excitari debuerant, ad nefandas libidines abuſi ſunt. Sapores vero ciborum, quibus & vitam ſuſtētare, & diuinam ſuauitatem ac ſapiētiam (quæ talia excogitauerit) mirari debuiſſent, ad ingluuiem & crapulam conuerterunt. Varios vero eoſdemq; ſuauiſſimos & ſalutares aromatum odores, libidinum atq; delitiarum ſuarum irritamenta fecerunt. Vnde impudica illa mulier in Prouerbijs ait, Aſperſi cubile meum myrrha & aloe &c. Veni ergo inebriemur vberibus &c.

Pſal. 18.

Gen. 6.

Prou. 7.

Gemmis vero & lapillis, quorū mirabilis pulchritudo & virtus in admiratione nos diuinæ virtutis rapere debuiſſent: ad ſuperbiam faſtumq; ſicut auro & argēto abutuntur. Veſtes vero ſericas quas in defeſſo labore vermes nobis, Deo ita diſponēte, præbēt, qui vitæ ſuæ diſpendio corpora noſtra ornant, quis ad laudem Dei vſus eſt? quis pro hoc beneficio gratias egit? quis hoc Dei ſingulare opificium admirat? Huc pertinet illud Cypriani, de habitu virginum. An vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia & mali ſecularis ignara crucietur, & poſtea de aurium cicatricibus & cauernis pretioſa grana dependeant? Quæ omnia peccatores & apoſtatę Angeli ſuis artibus prodiderunt, quādo ad terrena contagia deuoluti, à cęleſti vigore receſſerunt. Ab his igitur qui ad hūc modū omnia Dei opera peruerterunt, an non erit ratio exigenda? Nec.n. ad hoc talia Deus opera tāta ſapientia molitus eſt, tantaq; prouidentia gubernat, vt libidinum ſuarum incitamenta improbi homines haberēt. Nec enim bonus conditor talia huius rei gratia condidiſſet, qui nemini que contulit ſpacium peccandi.

Vbi Ioſeph dixit, Ego ſum Ioſeph frater veſter, quem vendidiſtis in Aegyptum, non potuerunt rn̄dere fratres nimio terrore correpti. Tantus enim illos ſtupor oppreſſit, vt prorſus muti & elingues redderētur: Lingua.n. præ timoris magnitudine palato hærens, ſuo munere fungi non poterat. Si huius igitur ſceleris memoria ſic hoīes iſtos perterrefecit: quid putas improbos in extremo illo iudicio paſſuros, cū Chriſtum videant, audiantq; dicentem, Ego ſum frater veſter, quē vos crucifixiſtis, & viliſſimo peccati pretio, toties vēdidiſtis? O quam muti & elinguens hac uoce reprobi fient. Gen. 45.

Hæretici quidam in carcere poſiti, cum intelligerent ſe in publicum ſpectaculum prodituros, vt dignum erroribus ſuis dedecus & pœnam ſuſtinerent, mortem ſibi in carcere conſciuerunt: ne publico illo dedecore afficerentur. Si ergo ciuitatis unius ſpectaculum ita horum animos perterrefecit, vt mortem prius vtriuſque hominis (hoc eſt animæ ſimul & corporis) quam dedecus illud publicum ſubire vellent: qualis quæſo pudor impiorum erit, cum ſe æterna pœna ac ignominia, in conſpectu Dei & Angelorum atque adeo omnium ſæculorum damnari videant? Hoc nulla ratione explicari pro dignitate poteſt.

Vehementer improbos in iudicio accuſabit dominicę redemptionis exhibitum remediū, quod apertiſſime teſtantur illa Domini verba,
Ioan 3. Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.
Hi ſunt, qui ſcelerum ſuorum vlcera diligunt, magis quam medicamenta diuina, qui eſſe ſub ſentibus delitias computant: qui lætanē cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Expende huius verbi vim. Hoc eſt autem iudicium: hoc enim vehementiſſime improborum cauſam premet, propter magnitudinē remedij huius ſimul & beneficij.

Vulgatum eſt, nō licere bis in bello errare: quia poſt acceptam cladē conſilio & medicinæ non eſt locus. Multo autem verius eſt non licere homini aut bis viuere, aut bis mori, aut bis tribunal ſuperni iudicis adire. Videat ergo quiſquis eò acceſſurus eſt, in quo ſtatu accedat, quādoquidem poſt latam ſententiam, appellare amplius non licet.

Eccl. 3. Vidi ſub ſole in loco iudicij impietatem, & in loco iuſtitiæ iniquitatem: & dixi in corde meo, Iuſtum & impium iudicabit Deus, & tēpus omne rei tunc erit. Hoc eſt, oīa tunc ad normam iuſtitiæ redigenē: quæ nunc confuſa & inordinata ſunt: q̄n. vnicuiq; pro meritis vel præmium, vel ſupplicium reddeē. Colligit autē futurum eſſe iudiciū ex rei indignitate: ꝙ videlicet nullo modo deceat diuinam prouidentiam tam immane facinus multum relinquere.

Quo timore in extremo iudicio impij concutiendi ſint, quid cogitaturi, quid dicturi ſint, habes. Sap. 5. totum ferme caput. Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe, & euidentes turbabūtur, &c. quæ ſequuntur.

Quàm ſit periculoſa iudicum & potentium vita, & quàm ſeueı è iudicandi à Deo ſint, ſi à virtute defecerint, inuenies Sap. 6. Præbete (inquit) aures vos qui continetis multitudines, &c. Et infra, Duriſſimum iudicium in his qui pręſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia: potentes autem potenter tormenta patienē. Non enim ſubtrahet perſonam cuiuſq; Deus, qui eſt omnium dominator, nec reueretur magnitudinem cuiuſque: quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & ęqualiter eſt illi cura de omnibus. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatus.

Si nos metipſos iudicaremus, nō vtiq; iudicaremur. Hoc idē monet, 1. Cor. 11
Eccle. his uerbis: Ante languorem Eccl. 18.
adhibe medicinam, & ante iudiciū, interroga te ipſum, & in conſpectu Dei inuenies propitiationem.

Quod omnia aganē in oculis Dei cuncta uidentis, declarat Eccleſ. 39. his uerbis: Opera omnis carnis coram illo, & non eſt quicquā abſconditum ab oculis eius. A ſæculo & vſq; in ſæculum reſpicit, & nihil eſt mirabile in conſpectu eius. Non eſt dicere, quid eſt hoc? aut quid eſt illud? Omnia enim in tempore ſuo quærentur. Quo tempore? illo nimirum de quo Salomon ait, Iuſtum & Eccle. 3.
impium iudicabit Dominus. & tempus omni rei tūc erit. Qualis autem ira eius futura ſit, docet idem Eccl. conſequenter cum ſubdit. Quomo Eccl. 39.
do cataclyſmus terrā inebriauit, ſic ira ipſius gentes, quę non exquiſierunt eum, hęreditabit. Ebrietatis enim & inundationis, & alluuionis nomine, ingentem uim iræ atq; ſuppliciorum deſignauit.

Pro eo quod nos legimus, Deus Pſal. 55.
vitam meam annunciaui tibi. Hierony. ex Heb. vertit, Secretiora mea numeraſti. Pone lachrymas meas in conſpectu tuo. Cui ſimile eſt illud, Tu quidem greſſus meos dinume- Pſal. 7.
raſti. Sed illud tamen maius, quod Iob. 14. Scrutatur corda & renes.

Deus

Hebr. 4. Deus. Est enim discretor cogitationum & intentionum cordis. Et nulla creatura est inuisibilis in conspectu eius. Hoc est autem scrutari Hierusalem in lucernis. Sopho. 1. Hoc autem modo quærimus quæ minutissima sunt. Quid minus, quam uerbum otiosum? Et tamen, &c.

Psal. 74. Pro eo quod nos legimus, Cum accepero tempus ego. i. Hieron. ex Heb. uertit, cum accepero tempus, ego recta iudicabo. Dissilietur terra cum omnibus habitatoribus suis. Verba sunt Christi Domini ad iudicium uenientis, & mundi interitum annunciantis.

Eccle. 8. Cæterum quia non profertur citò contra impios sententia, filij hoium absq; timore ullo perpetrant mala. Hi ergo huius uocis meminisse debēt. Cum accepero tempus ego. i. Sicut. n. tibi tempus fuit delinquēdi, nemine repugnante: ita illi tempus aderit de te supplicium sumendi, nemine obsistente, si tibi non deficit tempus ad omnem intēperantiam, neque illi deerit ad uindictam.

Seueritatem diuini iudicij & uitæ nostræ lapsus ac ruinas indicant illa Prophetę verba, Non intres in iudicium cum seruo tuo Dñe: quia non iustificabit in cōspectu tuo. o. v. Hoc est, Sine me Domine uoces in iudicium, deque uita mea quæstionem exerceas, nulla misericordia seueritatē iuris mitigante, nihil ostendit mihi ad spem salutis. Qui. n. tam pie, tam sancte uiuit in terris, vt rationem reddere iussus ad tribunal tuum causam suam probare ac tueri possit, si uelis exigere omnia quæ tibi & meritissimo & optimo iure debentur. Vnde est illud, Iob. 9. Vere scio quod non possit homo iustificari comparatus Deo: si voluerit cum eo iudicio contendere, non respondebit ei vnum pro mille.

Cum fœdus inijt Laban cum genero suo Iacob: Tumulum & lapidem in signum fęderis erexit, ac de illo socer ait, En tumulus hic & lapis quem erexi, inter me & te testis erit. Appellauitq; nomen illius Galaad, i. aceruus testimoniorū. Quod perinde est ac si diceret, Hæc lapidū cōgeries aduersum te testimonium feret, si aduersum me quidquā mali fueris machinatus. Simili etiam ratione in die iudicij aduersus improbos testimonium feret, aceruus tot testimoniorum, hoc est, tot sanctarum scripturarum, tot admonitionum, exhortationū, concionū, terrorum, & promissionum quibus Dñs ad eos excitandos & sanandos usus est, ad quæ tñ omnia tanquam aspides obsurduerunt. Quo tpe pij pastores reuocare illis ad mentem eorum poterunt quæcunq; in concionibus suis ad illos corripiendos dixerunt. Quoties, inquient, vos à periurijs, quoties à maledictis, odijs libidinibus, & rapinis reuocare conati sumus? Quibus vos minis perterrefecimus? quibus promissis allicere curauimus? quoties vobis hæc mala ominati sumus, & rebelles ac immobiles perstitistis? En Christi sanguis exquiritur. Gen. 31.

Admiratione dignum est, multorum hominum stuporem, cū de die iudicij agimus aduertere. Quare? Quia fides eorum adeo obscura, adeoq; informis est, ut eam Iacobus Apost. mortuā appellarit, mortuus autē non habet uitales operationes. Vnde fides hæc (quod ad uim attinet operandi, aut animū afficiendi) perinde est, ac si non esset. Hinc Saluator ait, Filius hois ueniens, putas ne inueniet fidē in terra? Alioqui si tibi hodie diceretur, quia iudex sæculi uult te crastina die uiuum exurere, quā multa faceres? per quæ loca nō discurreres? quā humilis, quā lugens & sordibus oberrares? Quid præterea? Non ne opes tuas oēs in eos effunderes, quorū intercessione Iacob. 2. Luc. 18.

euadere posses? Quod si aliquis tibi obsisteret, nōne diceres, pereant omnia, dilapidenť oĩa pro salute mea, nec quicquā eorum supersit, modo ego superstes sim. Sed quid ego de certis & indubitatis periculis loquor? Si causa capitis apud terrenū iudicem nobis agenda sit, nōne vigiles excubamus, & aduocato patrono munera præparamus, vt is diligētissimè quę pro nostra causa sunt referat? Cur ergo nō aduertimus futurum aliquando, vt oēs ante tribunal Christi sistēdi simus, quò referat vnusquisq; propria corporis pro vt gessit, siue bonum, siue malum. Rom. 14 2. Cor. 5.

Inferorum supplicia.

Greg. VT peccatores amplius in supplicio puniantur, & eorum vident gloriam quos contempserunt: & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt. Gregor. in hom.

Vnus gehennæ ignis credendus est: sed non vno modo oēs cruciat peccatores. Vnusquisq; enim quantum exigit culpa, tātam illic sentiet pœnam. Sicut in hoc mundo multi sub vno sole consistunt, nec tñ eiusdem solis ęquanimiter ardorem sentiunt: quia alius plus ęstuat, alius autem minus: ita illic in vno igne non vnus est modus incendij quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorū: vt & ignē non dissimilem habeant, & tñ eosdē singulos dissimiliter exurat. Grego. lib. 4. Dialo. Et Mor. lib. 9. c. 47.

In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fętor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cędentium, horrida visio Dęmonū, cōfusio peccatorū desperatio oĩum bonorum. Erit. n. miseris mors sine morte, defectus sine defectu: qa mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Greg. Matt. 8. super illud Matth. 8. Ejicientur in tenebras &c.

Electos Dei cernimus, & pia agere, & crudelia tolerare. Hinc ergo colligit districtus iudex quanta illic feriat districtione quos reprobat: si hic sic cruciat, quos amat. Gre. i Mo.

Ad districti iudicij iustitiā pertinet, vt nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato, & nullus det iniquo terminus vltionis, quia quandiu ualuit, habere noluit terminum criminis. Greg. ubi supra.

Super Euang. Sint lubi vestri præcincti. Nemo Dei longanimitatem negligat: quia tanto districtiorem iustitiam in iudicio exiget, quāto longiorem ante iudicium patientiam prorogauit. Greg. hom. 13. Luc. 12.

Altissimus enim est patiens redditor. Patiens dr̄, quia peccata hoīum & patitur & reddit. Nam quos diu vt conuertant, tolerat: non conuersos durius damnat. Greg. ubi supra. Eccle. 5.

Iniqui ideo cum fine deliquerūt, quia cum fine uixerūt. Nam voluissent utiq; sine fine viuere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt. n. quia in peccato semper uiuere cupiunt, quia nunquam desinunt peccare dum viuunt. Greg. lib. 4. Dialo.

Iniustus quisq; eò atrocius in tormentis obruit, quò altius in peccatis eleuatur: transit quod extollitur, permanet quod punit. Qui honoratur in uia, in perditione dānatur: & quasi per amœna prata ad carcerem peruenit, qui per p̄sentis uitæ prospera ad interitū tendit. Gre. in Mo.

Cū recognosco Iob in sterquilinio, Ioannem esurientem in eremo, Petrū extensum in patibulo, Iacobū decollatū ab Herodis gladio: cogito qualiter Deus in futuro cruciabit, quos reprobat, qui ita dure affligit quos amat. Greg. in quadam Hom.

Penset quisq; quæ peccātes supplicia maneant, si etiā iustū tam ualida hic flagella castigant. Hinc Petrus, 1. Pet. 4. 2. The 1.

Si

Si iustus vix saluabitur &c. Et Paulus, Quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei. Ac si dicat, ex uestra pœna colligẽdum est quomodo irascitur &c. Greg. lib. 5. c. 8. Vide locũ.

Iob. 6. Super illud. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Quia qui conculcanda infimis metuunt, à summis metuenda patiuntur: & cum transire tolerabilia nequeunt, intolerabili iudicio se obijciunt. Grego. ubi supra.

Iob. 8. Super illud. Sicut tela aranearum fiducia eius. Quia transit quod delectabiliter obtinet, & manet quod sequitur pœnaliter. Gregor. lib. 8. cap. 31.

Qui auctori suo corde & corpore deliquerunt, & foris igne & intus puniuntur tenebra: & ita simul corde & corpore cruciantur. Greg. Mor. lib. 9. c. 46.

Hic, timor dolorem habet, dolor timorem non habet: in inferno autem & vmbra mortis est etiam horror sempiternus: quia & quod timent tolerant, & quod tolerant pertimescunt. Greg. Mor. lib. 9. c. 48.

Iob. 20. Super illud, Nec tñ consumetur &c. Vt cuius vita mortua fuit in culpa, illic mors viuat in pęna. Cruciat ergo, & nõ extinguitur: moritur & viuit: deficit & subsistit: finitur, & sine fine est. Greg. Mor. lib. [illegible] c. 40.

Quia impius carnem Deo pręposuit, iudicante Deo agitur, vt de ea amplius crucietur. Ad augmentum. n. tormenti & hic de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur inuitus. Greg. ubi sup. c. 14.

Diuina seueritas eo acrius punit, quo diutius pertulit: At iniquus toties credit se non videri à Deo, quoties peccat inultè: & ita unde corrigere culpam suam debuit, inde cumulat. Greg. 25. Mor. c. 25.

Tunc videbit impius quod Deus cuncta cõspiciat, cum uiderit se pro occultis damnari: aperiet oculos in pœna quos clausit in culpa. Grego. 25. Mor. 3. c.

Quid tã pœnale q̃ semper uelle, quod nunquã erit, & semper nolle, quod nunquã nõ erit? Idẽ in Moral.

Quare in inferno mors quærit & nõ inuenit? quia quibus in hoc seculo uita offertur, & nolunt accipere, in inferno quærent mortem, & non poterunt inuenire. Aug. in sermo. August.

Sicut nullum gaudiũ rerum temporalium ex aliqua parte simile potest inueniri gaudio uitæ æternæ, quã sancti accepturi sunt: ita nullus cruciatus pœnarum tpalium potest sempiternis iniquorum cruciatibus comparari. Idem de catechiz. rud.

Melius ordinat natura vt iuste homo doleat in supplicio, quam ut impune gaudeat in peccato. Idem ibi.

Pęnæ nos terreant, si pręmia non inuitant. Idem.

Nemo est qui non magis dolorẽ fugiat, quam affectet uoluptatem: quandoquidem uidemus immanissimas bestias à maximis uoluptatibus exterreri dolorum metu. Idem lib. 84. quæst.

Ob hoc proculdubio inflexibilis & obstinatę mentis punitur æternaliter malum, licet tpaliter pprpetratum: quia quod breue fuit tempore uel opere, longum esse constat in pertinaci uoluntate. Bern. in epist. Bernar.

Ibi (in inferno scilicet) clamabit pilosus ad pilosum, unus ad alium, Dæmon ad Dæmonem, Percute, dilacera, interfice, uelociter spolia, detrahe, cito prædare, infer prunas, & ebullientibus impone lebetibus. Idem in quodam serm. Esa. 34.

Quis putas tunc mœror erit, quę tristitia cũ separabũtur impij à consortio sanctorũ & à visione Dei, & traditi in potestate Dæmonũ, ibunt cũ in ipsis igne ęternum? Ibiq; semper erunt sine fine in luctu & gemitu: ubi erit dolor intolerabilis, fętor incõparabilis, timor horribilis, mors Hugo.

corporis & animæ, sine spe veniæ & misericordiæ? Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur: nec qui torquentur aliquando moriuntur: sed sic morientur vt semper viuent: & sic viuent, vt semper moriantur. Hugo lib. 2. de Anima.

Eufeb. Emiss. Psal. 68. Ideo Propheta dixit, nec vrgeat super me puteus os suum: quia cum susceperit reos, claudetur sursum, & aperietur deorsum in profundum: nullum spiramen, nullus liber anhelitus, claustris desuper vrgentibus relinquentur. Eufeb. Emiss.

Tarde nobis displicebimus sub conspectu ignis æterni, qui interrogabit ossa, & medullas, & cogitationes nostras. Quanto tunc amere pretio vnusquisq; condemnandus optabit, ne vnquam corporis sui vestem commaculasset? Idem de Epiph. hom. 3.

Detrudentur illuc vale dicentes rerum naturæ, vltra nescient à Deo, qui Deum scire noluerũt, morituri uitæ, & morti sine fine victuri. Ibidẽ.

Non tanti est vita, si ad hoc viuat homo, vt in paucis vitæ huius annis consumat æternos, & sub breui fine congreget sibi pęnas sine fine mansuras. Idem hom. de latrone beato.

Illud autem quomodo trepidus & male conscius sermo poterit explicare, cum cœperit inexpiabilis caro, & infectæ peccatis medullæ sęuis gehennæ æstibus penetrari, & more feruentium ac decoquentium metal-

Bernar. lorum inextinguibili tota hominis substantia intus infundi: & depascentibus flammis corpora atq; animas ex parte consumi, ex parte nutriri: vt inter medios ignium globos damnata natura det pabulum, & accipiat incrementum? Vt opus atque figmentum corporis nostri in antiquis sceleribus mortuum, & ad sola tormenta rediuiuum, finem in ipso interitus confinio non inueniat. Illa enim non casualis sed rationabilis & pœnalis exustio, quia culpam iubetur inquirere, substantiam nescit absumere. Idem homil. 1. ad monach.

Occidente pęna & viuificante sententia, stabit seculis materia reparabilis, & nunquam ad metam malorum termino fugiente perueniet: & dum sibi nullam spem promitteret poterit vel post immensa tempora, iam etiam in pręsenti sentientur consequentium tormenta seculorum: ac sic dolorem mortis conscientiæ impositæ immortalitas augebit. Væ quibus hæc prius experienda sunt, quam credenda. Ideoq; charissimi, hæc omnia quæ illic finiri non poterunt, hic redimi possunt per emendationem prioris uitæ, per eleemosynas, per lachrymas, per humilitatem cordis, per corporis castitatem, per exercitia iustitiæ ac misericordię. Idem ibidem.

Non pręteribo silentio coqui monasterij cuiusdam admirabilem singularemq; virtutem. Cum enim illum animaduerterẽ in tam frequenti perpetuoq; ministerio iugiter secum habitare, gratiamque possidere lachrymarum, oraui supplex, vt mihi quonam modo meruisset istius modi gratiam reuelare dignaretur. Qui tandem fatigatus precibus meis ita respondit. Nunquam me hominibus seruire arbitratus sum, sed Deo: & indignum me ipsum quiete omni iudicans, & ex huius ignis contemplatiône, sempiterni incedij memoria compungor. Clim. Clim.

Excludi a bonis æternis, & alienum effici ab his quæ pręparata sunt sanctis, tm̃ generat cruciatum, tantum dolorem, vt etsi nulla extrinsecus pœna torqueret, hęc sola sufficeret Chrysos. in serm. Chryso.

Si vitam quauis morte tristiorem degunt, qui lumen cęli non intuentur: quid illos pati credendum est, qui luce diuina priuati sunt? Idem.

Cogi-

Cogitemus quantum sit mali in cõflagratione perpetua, in tenebris, luctu infinito, & dentium stridore nemine exaudiente. Nam si apud nos quispiam ex ingenue educatis, carceri inclusus, solum fœtorem, tenebras loci, & vincula cum homicidis communia, rem quauis morte acerbiorem putat, perpende quid sit comburi cum totius orbis homicidis, nec uidentem alios, nec alijs conspicuum, sed in tanta multitudine solum se existimantem. Siquidem opacæ illæ tenebræ ne proximos quidem dignoscere permittunt. Verum ita quisq; afficietur, tanquam solus supplicium luens. Quod si tenebræ etiam per se animos nostros angunt, & turbant, quid fiet, ubi tenebris tanti doloris & incendia accendunt? Nam eos qui fecerint iniqua, nemo supplicijs illic futuris eripiet, non parentes, non fratres. Fratrem enim non liberabit quispiam, vtcunq; magnæ fiduciæ fuerit, & multum ualuerit apud Deum. Ipse enim est qui reddit vnicuique secundum opera sua: & ex operibus nostris vel salutem, vel supplicium consequi licet. Idem.

Intolerabilis res est gehenna: quis nesciat illud supplicium horribile? Tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil est tale dicturus, quale est à beatæ illius gloriæ honore propelli, exosum esse Christo, & audire ab illo, Non noui uos. Idem hom.28.

COLLE. ¶Lysimachus Rex à Scytis obsessus, aqua deficiente, se hosti tradidit. Is cum vrceolum aquæ bibisset, exclamauit, ò quã breuis uoluptatis causa, & regnum & libertatem amisi. Quid ergo reprobi apud inferos dicent, cum se propter momentaneas voluptates ad æterna supplicia damnatos videant? Hoc potest copiosè & uehementer amplificari. Prudenter

Prou.1. ergo nos Salomõ admonet, Fili mi, si te lactauerint peccatores &c. Recte autem voluptas lacti comparat. Lac enim soporem inducit, & dulcedine sua palatum allicit, sed momento temporis accessit. Risus enim dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat.

Quis verbis consequi possit, quas cogitationis in carcere positus Sedechias rex effosis oculis, extinctis filijs, & euersa atq; exusta Hierusalem volueret: cũ reminisceret vaticiniorum Hieremiæ qui illi salua oĩa prędicebat, si se Regi Babylonis dederet. Cui quia noluit fidẽ adhibere, in summas miserias adductus est. Quis autem.n. explicare queat, quas damnati cogitationes voluãt, cũ ad mentem reuocent, voces clamoresq; concionatorũ, qui toties illis hanc cecinerunt cãtilenam, & oĩa quæ modo patiunt annunciarunt: quibus tamẽ quia obedire in rebus etiã facillimis noluerũt, perpetuis cruciatibus torquebuntur. Hic habet locum sermocinatio: quæ ipsorum cogitationes & sermones effingat. Prou.14 4.Re.25

Immittam eis (ait Dominus) serpentes regulos, quibus non est incantatio. Hoc autẽ explicauit Dominus cum alibi dixit, Ecce ego adducam super eos mala de quibus exire non poterunt. Hoc autem plenissime improbi in gehẽna experiunt. Ibi enim erunt serpentes illi, hoc est tortores Dęmones, qui nullo temporis momento à torquendo cessabunt. Hiero.8.

Hoc habet mirum diuina iustitia, qđ nõ modo sontes punit, sed pœnis etiã sceleribus eorũ accõmodatis punit. Vnde est illud, Vę qui prædaris, nõne ipse prędaberis? Ideoq; cũ multis plagis Dñs Pharaonis & Aegypti tyrannidẽ plectere potuisset, hãc postremo delegit, vt aquis suffocatus interiret, qui sæuissimo crudelitatis genere, infantes oẽs aquis suffocari præcipiebat. Quod qidem Sap.19. describit his uerbis: Ducebat enim Esa.33.

illos (nẽpe Aegyptios) ad hoc digna necessitas, & horum quæ acciderat, commemorationem amittebant, vt ea quę tormẽtis deerant, repleret punitio: & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi aũt nouam mortem inuenirent, hoc est, ei similẽ qua ipsi innocentes pueros afficiebant.

Quanta sint supplicia peccatorib. cõstituta, partim in hac vita, partim in futura declarãt illa Ecc. verba. Fili
Eccl. 7. ne semines mala in sulcis iniustitię, & non metes ea in septulum. Cęterũ
Eccl. 11. si malitia vnius horę (vt Eccl. ait) obliuionẽ facit luxuriæ magnæ, q̃d æternitas pœnarum faciet? Qualis momentanea vitæ huius voluptas, & ea quidem transacta, pręsenti æternitati pœnarum collata, apparebit.

Aeternos improborũ cruciatus,
Psal. 48. insinuant illa Dauidis uerba: Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos. Mortis quippe nomine summus cruciatus, pastus vero, æternitas eius designatur. Herba enim pastus partim abscinditur, partim radicibus nixa relinquitur, vt interũ reparata depascatur. Quod quidẽ reprobis in gehenna contingit, qui æternę mortis ęternum pabulum sunt.

Psal. 74. Calix in manu Domini vini meri plenus. Quòd hoc in loco propheta vinum, & mixtum simul appellet, altero atrocitatem pœnarum, quę nullo solatio leuant, altero plurimum fęcis huic vino admixtũ esse designat: quas quidem bibent oẽs peccatores terræ. Easdem autem faces ad fundũ vsque bibituros esse impios, & fragmenta calicis deuoraturos apud Esa.
Esa. 24. Dominus comminatur.

Leu. 25. Lex olim fuit vt domus quæ esset intra mœnia ciuitatis intra annum à venditione redimi posset: si perceptum pretium emptori pro illa redderet: anno vero transacto, nulla redimendi facultas erat. Quid igit̃ hoc est? Nimirũ q̃a in cœlesti illa Hierusalẽ (cuius muri in Apoca. describunt) domos multę, hoc est, mãsiones multæ sunt, quas quidem peccati pretio vẽdimus: quia tũc de libro uitæ s̃m præsentem iustitiam delemur. Has autem domos intra huius vitæ annũ redimere possumus, transacto uero anno non possumus. Modo ergo dũ tempus habemus eas redimere curemus: aliter frustra conabimur &c.

Multi varijs modis gehennæ pœnas numerant & amplificant, me uerò nihil magis terret, quã q̃ ibi gloriosum Christi & intemeratę Virginis nomẽ sine vlla intermissione conuitijs afficitur & blasphematur.

Contra eos, qui diuinæ seueritatis & extremi iudicij atq; gehennæ terroribus auditis neq; mores mutant, neq; animis saltem compunguntur, afferri potest illud Achab regis, qui quamuis idolorum cultor, sanguinarius & impijssimus esset, minis tñ auditis quæ illi Dñs per Eliam denuntiauerat, ita commotus est, vt de eo. 3. Reg. 22. scriptum sit. Cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Quorum tamen nos fideles nihil facimus, cum grauiora quotidie audiamus.

Diuinæ vindictæ acerbitatem ac diuturnitatẽ Orig. Num. 14. colligit ex pœna inflicta incredulitati ac diffidentiæ filiorũ Israel, postea quã exploratores è promissa terra venerũt. Sic. n. ait, Quid habeat mysterij numerus iste declarat dicens, Secũdum numerũ quadraginta dierũ, quibus considerasti terrã, recipietis peccata vestra 40. annis. Timeo ego mysterij huius sacramẽta discutere. Si. n. unicuiq; peccatori annus describitur ad pœnam pro vnius diei peccato, uereor ne forte nobis, qui totam vitam sęculumq; totum peccando consumimus, ne ipsa forte sęcula sufficere possint ad pęnas luendas. ¶ Quod si quę-

quæreris quod culpa breuis, pœna vero longa fit. Audi rationem. Si vulnus corpori infligatur, aut os cōfringatur, sub vnius horæ spatio huiusmodi vulnera solent accidere, & plurimis postmodū cruciatibus ac doloribus exactis multo uix tempore sanantur. Transi nūc ab exemplo corporis ad animæ vulnera. Anima quoties peccat, toties vulneratur. O si possemus per vnum quodq; peccatum videre quomodo homo noster interior vulneratur, quomodo sermo malus vulnus infligit &c. Sed nunc sicut ij qui vel a Dæmonibus obsessi, vel mente alienati sunt, non sentiunt si uulnerantur, quia naturalibus sensibus carent: ita & nos vel cupiditatibus sęculi amentes effecti, vel vitijs inebriati, sentire nō possumus quanta vulnera animę inferamus.

Cœlestis beatitudo.

Greg. QVando ad ipsum vitæ fontem venerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas. Sed longè aberit a siti necessitas, lōgè a satietate fastidium: quia sitientes satiabimur, & satiati sitiemus. Greg. in Mor.

Credendum est, quod ante retributionem extremi iudicij iniusti in requie quosdam iustos conspicient: vt eos videntes in gaudio, non solum de suo supplicio, sed de eorum bono crucientur: iusti vero in tormentis semper intuentur iniustos, ut hinc eorum gaudium crescat, quia malū cōspiciunt quod misericorditer euaserunt: tantoq; liberatori suo maiores gratias referant, quāto uident in alijs quod ipsi perpeti, si essent derelicti, potuerunt. Greg. in Hom.

Cum mens patriæ fœlicis quanta sit dulcedo considerat, pro ea præsentis uitæ amaritudines feruenter amat. Greg. in Mor. lib. 7. c. 7.

Mercenarius quod graue perpendit ex opere, leue reputat ex pręmio. Sic iustus. Hinc Paulus aliquando supra modum & supra uirtutem grauabatur, sed lintheo remunerationis tergebatur, dicens. Non sunt condignæ &c. Greg. lib. 8. c. 8. 2. Cor. 1. Rom. 8.

Quo magis æterna quæruntur, eo magis inspicitur quam uacuè pro ista uita laboratur: & quo propius præmium aspicimus, magis dolemus quod serius quæsiuimus. Greg. vbi sup. c. 9.

In hac uita multa videmus quæ non habemus: in alia idem est uidere quod habere. Grego. 19. Mor. cap. 2.

Beatus diuinam speciem dum respicit, assumit: immutabilis fit, immutabilem videndo Greg. 24. Mor.

Cum homo de æternitate disserit, cæcus de luce loquitur. Greg. 24. Mor. c. 26.

Greg. super illud Io. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt, sic ait: In eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionis diuersitas concors: quia tanta uis amoris in illa pace nos sociat, vt quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & non æquè laborantes in uinea, æque cuncti denarium sortiuntur. Mor. lib. 4. Matt. 20.

Idem super illud Iob. Annuntiat de ea (videlicet luce patriæ cœlestis) amico suo, quod possessio eius sit, & ad eam possit ascendere, sic ait: Quid facilius quàm homini in terra edito terrena & fragilia membra gestanti, cœlorum alta conscendere, supernorum spirituum arcana penetrare? Sed eorūdem spirituum ad nos conditor venit, seque hominem etiam sub ipsis exhibuit: sicut de illo patri per Prophetam dicitur, Minuisti eum paulominus ab Angelis. Et quia inter nos & eosdem spiritus discordantis uitæ scandalum repetit: mira potentia mirabiliori etiā Iob. 36.

pietate summa creans, ima suscipiēs, ima cum summis iunxit. Hinc est qd de eodem Rege nato, Angelorum chori in eius annūciatione ꝓdeunt, hymnum dicūt, & hos quos dudum despexerant, ciues agnoscunt, consono ore prędicātes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Ac si aperte dicant: Quos a nobis malitia disiunxerat, iā nunc in terra nata bonitas iungit. is ergo qui propter nos minor Angelis extitit, æquales nos Angelis uirtute suæ minorationis fecit. Ergo si desperat humana fragilitas, unigeniti sanguinem consideret, & in pretio suo conspiciet, quam magna est, quæ tanti ualet. Perpendat solicitè quo caput præcessit: confidat cęlos, speret supernam patriam, Angelorum se sociam sciat, atque in suo capite prælatam se etiam Angelis gaudeat. Mor. lib. 27.

Luc. 2.

Greg. super illud Iob. 39. In petris manet, &c. sic ait: Possunt etiam petræ sublimes uirtutum cęlestium potestates intelligi: quas non iam quasi more arborum huc atque illuc uentus nostræ mutabilitatis inclinat: qa uelut petræ in arduis sitæ, ab omni metu mutabilitatis alienæ sunt, & ad soliditatem fixæ celsitudinis ipsa cui inhærent æternitate duruerunt. Vir itaque sanctus cum terrena despicit, more se aquilæ ad altiora suspendit: & per contemplationis spiritū subleuatus, perennem Angelorum gloriā prestolatur: atque huic mundo hospes, illa appetendo quæ aspicit, iam in sublimibus figitur. Vnde & apte sequitur. Et in præruptis silicibus commoratur, ac in accessis rupibus. Qui enim sunt alij prærupti silices, nisi illi fortissimi Angelorum chori, qui quamuis non integri, tamen in proprio statu fixi, cadente cum suis Angelis Diabolo, remanserunt? Prerupti enim sunt, quia pars eorum cecidit, pars remansit. Quod uero ait, inaccessis rupibus, nimirum qui prę rupti silices, ipsi sunt inaccessę rupes. Cordi enim peccatorum hominum ualde inaccessa est claritas Angelorum: quia quò ad pulchra corporalia cecidit, eò a spiritali specie oculos clausit. Sed quisquis ita contemplatione rapitur, ut per diuinam gratiā subleuatus, intentionem suam iam Angelorum choris interserat, & fixus in sublimibus, ab omni se infima actione suspendat, non ei sufficit gloriam angelicæ claritatis aspicere, nisi eum etiam qui est super Angelos ualeat uidere. Solam nanque eius uisio, vera mentis nostrę refectio est. Vnde cum dixisset hanc aquilam in petris manere: & in præruptis silicibus, ac inaccessis rupibus commorari, ilico subdidit: Inde contemplantur escam, id est, ex illis choris angelicis tendit oculum mentis ad contemplandam gloriam supernę maiestatis, quam non uisam adhuc esurit, qua tandem uisa satiatur. Et quia interpositione corruptibilis carnis grauati, Deum sicut est uidere non possumus, rectè subiungitur, Oculi eius de longe prospiciunt. Ac si diceret, Intentionis aciem fortiter tendunt, sed nec dum propinquum aspiciūt, cuius claritatis magnitudinem penetrare nequaquam possunt. Quam si mens utcunque non cerneret, nec qa longè esset uideret, si autem perfectè iam cerneret, profecto hanc quasi per caliginem non uideret. Igitur quia nec omnino cernitur, nec rursum omnino non cernitur, rectè dictum est, Quia a longè Deus uidetur. Libet in medium Isaię uerba deducere, ac hęc & illa quia uno spiritu proferantur, indicare. Qui cum actiuę uitę uirtutes exprimeret, dicens: Qui ambulat in iustitijs, & loquitur ueritatem, qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiant sanguinem, &

Esa. 35

cla udit

claudit oculos suos ne videat malū: ilico ab eiusdem actiuæ vitæ gradibus,ad quæ contemplationis culmina ascendatur,adiunxit, dicens: Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum, sublimitas eius, panis ei datus est:aquę eius fideles sunt:Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longe.Munimenta saxorum sublimitas nostra est, cū mente choris castrisque cœlestibus iungimur, & insidiantes malignos spiritus ipsi stantes in arce cordis quasi subterpositos expugnamus. Tunc nobis etiam panis datur, quia in supernis erecta intentio nostra, æternitatis cōtemplatione reficimur. Aquæ item nostræ fideles sunt: quia doctrina Dei,quod hic per spē promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapientia nanque huius mundi infidelis est,quia mansura post mortem nō est. Aquę nostræ fideles sunt:quia verba vitæ quod ante mortem insinuant, hoc etiam post mortem demonstrant.Mor.lib.31.

Greg.in Hom. super illud Ioā. 20. Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur,& egredietur, & pascua inueniet: sic ait. Ingredientur ad fidem, egredientur autem a fide ad speciem, pascua autem inuenient in æterna refectione. Oues eius ergo pascua inuenient: quia quisquis illū corde simplici sequitur,æterno uiriditatis pabulo nutritur. Quæ autem sunt istarum ouium pascua, nisi interna gaudia semper virentis paradysi? Pascua namque electorū sunt, præsens uultus Dei: qui dum sine defectu conspicitur, sine fine mens uitæ cibo satiatur. In istis pascuis de æternitatis satietate lætantur, qui iā laqueos uoluptuosæ temporalitatis euaserūt. Ibi hymnidici angelorum chori: ibi societas supernorum ciuium:ibi dulcis solennitas a peregrinationis huius tristi labore redeuntium:ibi prouidus Prophetarum cœtus: ibi iudex Apostolorum numerus: ibi innumerabilium martyrum victor exercitus, tanto illic lætior, quanto hic durius afflictus: ibi confessorum constantia,præmij sui perceptione consolata: ibi fideles viri quos a virilitatis suæ robore, uoluptas sæculi emollire non potuit: ibi sanctæ mulieres quę cum seculo, & sexum uicerunt:ibi pueri qui hic annos suos moribus transcenderunt: ibi senes quos hic & ætas debiles reddidit, & uirtus operis non reliquit. Quæramus ergo fratres charissimi, hæc pascua, in quibus cum tātorum ciuium solennitate gaudeamus. Ipsa nos lætantium festiuitas inuitet. Nulla nos prosperitas blandiens seducat: quia stultus viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens, obliuiscitur ire quo tendebat. Magnificentius exprimi non potuit multitudo consolationis,quæ in isto sęculo flentibus reposita illic est sanctis & electis Dei. Huiusmodi namque dictio a similitudine tracta est matris, quæ paruuli sui fletum non sustinens, oculos eius & faciem manu tergit,mulcet osculis. Hom. 14. super Euang.

Bona cogitate & considerate fratres, quæ dat Deus peccatoribus: & hinc intelligite quid seruet seruis suis. Peccatoribus blasphemantibus eum,quotidie dat cęlum, & terram: dat fontes fructus,salutem, filios,copias,ubertatem. Hęc omnia bona non dat nisi Deus. Qui talia peccatoribus dat,quid eum putas seruare fidelibus suis? Hoc ne de illo sentiendum est, quia qui talia malis dat, nihil seruat bonis? Imo uero seruat nō terram sed cœlum. Vilius forte aliquid dico cum dico cœlum: seruat se ipsum qui fecit cęlum. Pulchrum est cœlum, sed pulchrior est fabricator cœli. Aug. super Psal. 85. August.

Aug. sup. Ps.41. Sitiuit anima mea ad Deum fontē uiuum. Quid inquit sitiuit?

sitiuit? Quādo ueniam & apparebo ante faciem Dei? Hoc est quòd sitio, uenire, & apparere. Sitio in peregrinatione, sitio in cursu, satiabor in ad uentu. Sed quando ueniam? Et quod citius est Deo, tardum est desiderio, Interim dum meditor, dum curro, dum in uia sum, antequam ueniam, antequam appaream fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, Vbi est Deus tuus? Fuerunt mihi, inquit, lachrymæ meæ non amaritudo, sed panes suaues erant ipsæ lachrymæ, sitienti mihi illum fontem: quem quia bibere nondum poterā, auidius meas lachrymas manducabam. Aug. super Psal. 41.

Cum transierit gemitus noster, omnes una uoce in uno populo, in una patria consolabimur, millia mil lium coniuncta psallentibus angelis & choris cœlestium potestatem in una ciuitate uiuentium. Quis ibi gemit? Quis ibi suspirat? quis ibi laborat? quis ibi eget? quis ibi moritur? quis ibi misericordiam præbet? quis ibi frangit panem esurienti, ubi omnes pane iustitiæ saginantur? Nemo ibi tibi dicit, Hospitem suscipe: pere grinus ibi nemo est, omnesq; in patria sua uiuunt. Nemo tibi dicit, Concor da amicos tuos litigantes in pace sempiterna Dei uultu perfruuntur. Nemo tibi dicit, Visita ęgrotum: sanitas immortalitasque permanet. Nemo tibi dicit, Sepeli mortuum, omnes in vita æterna erunt. Cessant opera misericordię, quia miseria ibi non inuenitur. ¶ Et quid ibi faciemus? Forte opera necessitatis erunt ista quę hic sunt modo seminandi, arandi, coquendi, molendi, texendi? Nihil horū quia necessitas non erit. Vbi necessitas non erit nec miseria, opera necessitatis & misericordię nō erunt. ¶ Quid ibi erit? Quod negotiū nostrum? quę actio nostra? Sedebimus & torpebimus, & nihil agemus? Si refrigescit amor noster, refri gescit & actio nostra. Amor ergo quietus in uultu Dei quem modo desideramus, cui suspiramus, cum ad eum venerimus, quomodo nos accendet, in quem nondum uisum sic suspiramus? Quid ergo agemus fratres? Psalmus nobis indicat, Beati qui habitant in domo tua. Vnde? In sęcula sęculorum laudabunt te. Hęc erit actio nostra, laus Dei Amas, & laudas. Desinis laudare, si desinis amare. Non autem desines amare, quia talis est quem vides, qui nullo te offendat fastidio: & satiat te, & nō te satiat. Mirum est quod dico. Si dicam quia satiat te, timeo ne quasi satiatus velis abscedere, quomodo de prandio & cęna. Timeo rursus, si dixero non te satiat, ne indigens videaris, & quasi inanior existas, & minus in te sit aliquid quod debeat impleri. Quid ergo dicam quod dici non potest, cogitari uix potest? Et satiat te, & non te satiat: quia vtrumque inuenio in Scriptura. Nam scriptum est, Beati esurientes, & sitientes iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Et rursum de sapientia dictum est. Qui te edunt, adhuc esurient: & qui te bibunt, adhuc sitient. Quid est bibendo sitire? Nunquam fastidire? Si ergo ista ineffabilis, & sempiterna dulcedo erit, modo quid a nobis petit Deus fratres, nisi fidem non fictam, spem firmam, charitatem puram: vt ambulet homo in via quam Dominus dedit. Aug. super Psal. 85.

Psal. 83.

Matth. 5

Eccl. 24.

Dies ille, dies est sine fine. Simul sunt illi omnes dies, ideo satiant. Nō enim succedentibus cędunt. Vbi nō est aliquod, quod non veniendo nōdum sit, & veniendo iam non sit. Omnes simul sunt, quia vnus est qui stat & non transit, ipsa est ęternitas: hi sunt dies, de quibus dicitur: Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Hi dies & in alio loco anni appellantur, vbi Deo dicitur:

Psal. 33.

dicitur: Tu autem idem ipse es & anni tui non deficient. Non enim anni sunt qui pro nihilo habentur, nec dies sunt qui sicut vmbra declinauerunt, sed dies sunt qui sunt. August. sup. Psal. 89.

Magnum est quod visuri sumus, quando tota merces nostra uisio est. Attēdite ipsum Dominum, qui hoc promisit in Euangelio dicentē: Qui diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum. Et quasi diceretur ei, & quid ei dabis qui diligit te? Ostendam, inquit, meipsum illi. Desideremus, & amemus: flagremus si sponsa sumus. Sponsus absens est, sustineamus: ueniet quē desideramus. Tantum pignus dedit, non timeat sponsa ne deseratur a sponso, non dimittit pignus suum. Quod pignus dedit? sanguinem suum fudit. Quod pignus dedit? Spiritum sanctum misit. Talia pignora dimittet ille sponsus? Si non amaret, talia pignora non daret. Aug. super Psal 90. Ioan, 14.

Venale est, uenale est quod habeo, dicit tibi Deus, eme illud. Quid habes venale? Requiem, inquit, uenalē habeo, eme illam. Dicis ei: Quātum valet? Audi. Pretium ipsius labor est. Quāto labore digna est requies quæ non habet finem? Si verum vis pronunciare & verum iudicare, æterna requies, ęterno labore recte emitur. Verum hoc est: sed noli timere, misericors est Deus. Si enim haberes ęternum laborem, nunquam peruenires ad æternam quietem. Ergo ut aliquando peruenias ad id quod emis, non in æternum laborandum est, nō quia non ualet tanti, sed ut possideatur quod emitur. Digna est quidem emi labore perpetuo, sed necesse est, ut labore temporali ematur. Decies centena millia annorum habent finem: quod tibi dabo, dicit Dominus non habebit finem. Qualis misericordia Dei: Nec dicit, Decies centena millia annorum labora: non dicit vel mille annos labora: non dicit quingentos annos labora: sed cū uiuis, inquit, labora in paucis annis. Inde iam requies erit, & finem non habebit. Et adhuc audi. Domine secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo: exhortationes tuæ iucundauerunt aīam meam. Paucos annos laboras, & in ipsis laboribus non deest consolatio: non desunt gaudia quotidiana: sed noli gaudere in seculo, gaude in Christo. Ecce quātum pretium damus: quodammodo unam siliquam ad accipiendos thesauros sempiternos. August. super Psal. 93. Psal. 93.

Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Ecce idipsum cuius anni non deficient. Fratres, nonne anni nostri quotidie deficiunt, nec stant omnino. Nam & qui uenerunt, iam non sunt: & qui futuri sunt, nondum sunt. Iam illi defecerunt, & illi defecturi venturi sunt. Præteritæ horæ transierunt, futuræ nondum uenerunt: & cum venerint, & ipsæ transibunt, & deficient. Qui sunt anni q non deficiunt, nisi q stāt? Si ergo anni ibi stant, ipsi anni qui stant, vnus annus est: & ipse unus annus qui stat, unus dies est: quia ipse unus dies, nec ortum habet, nec occasum, nec inchoatur ab hesterno, nec excluditur a crastino, sed stat semper ille dies. Augustinus super Psal. 121. Psal. 101.

August. super illo Psal 148. Præceptum posuit & non præteribit. Quale præceptum, inquit, putatis habere cęlestia, & Angelos sanctos? Quale præceptum dedit illis Deus? quale nisi ut laudent illum? Beati quorum hoc est negotium, laudare Deum. Non arant, non seminant, non molunt, non coquunt: opera enim sunt ista necessitatis, ibi necessitas non est. Non furantur, non deprædantur, non adulterantur: opera n. sunt ista iniquitatis, ibi iniquitas

non

non est. Non frangunt panem esurienti, non vestiunt nudum, non suscipiunt peregrinum, non uisitant ægrotum, non concordant litigiosum, non sepeliunt mortuum: opera enim sunt ista misericordiæ, ibi autē nulla miseria est, in quam fiat misericordia. Putamus erimus nos sic? Eia suspiremus, de suspirio gemamus. Et quid sumus, ut ibi simus? Mortales, proiecti, abiecti, terra & cinis. Sed qui promisit omnipotens est. Si ad nos attendamus, quid sumus? Si ad illum, Deus est, omnipotens est. Non est facturus Angelum ex homine, qui fecit hominem ex nihilo? Aut vero pro minimo habet Deus hominem, propter quem mori uoluit vnicum suum? Attendamus ad indiciū dilectionis & promissionis Dei. Tales arras accepimus. Tenemus mortem Christi, tenemus sanguinē Christi. Quis mortuus est? Vnicus. Pro quibus mortuus est? Vtinā pro bonis, utinam pro iustis. Sed quid est? Etenim Christus, ait Apostolus, pro impijs mortuus est. Qui donauit impijs mortem suam, quid seruat iustis nisi uitam suam? Et infra. Quid tibi promisit Deus ô homo mortalis? Quia victurus es in æternum. Non credis? Crede, crede. Plus est iam quod fecit, quam quod promisit. Quid fecit? Mortuus est pro te. Quid promisit? Vt uiuas cum illo. Incredibilis est, quod mortuus est æternus, quam ut in æternum uiuat mortalis. Iā quod incredibilius est, tenemus. Si propter hominem mortuus est Deus, non est uicturus homo cum Deo. Non est victurus mortalis in æternum, propter quem mortuus est, qui uiuit in æternum. Aug. sup. Psal. 148.

Augustinus super Psal. 148. Et exaltabit cornu populi sui. Modo inquit cornu populi sui humile est in tritucis, in tribulationibus, in tentationibus, in tunsione pectorum. Quando exaltabitur cornu populi sui? Quando uenerit ipse Dominus & ortus fuerit sol noster, non iste qui oculis uidetur, & oritur super bonos & malos, sed ille de quo dicitur. Vobis qui timetis Deum, orietur sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & de quo dicturi sunt superbi & impij, iustitiæ lumen non illuxit nobis, & sol non est ortus nobis. Ipse erit æstas nostra. Modo fructus per hybernū tempus in radice non apparent. Attentis quasi aridas arbores per hyemem. Qui non nouit uidere, aridā putat uitem, & fortè iuxta est, quæ vere aruit. Similes sunt ambæ per hyemem, illa uiuit, illa mortua est: sed illius uita & illius mors in abscōdito est. Aestas procedit, vita illius clarificatur, mors illius manifestatur. Procedit honor foliorum, fęcūditas fructuum: vestitur vitis in facie ex eo quod habet in radice. Ergo modo fratres tales sumus, quales sūt & alij homines. Quomodo nascuntur, manducant, bibunt, viuunt & vestiuntur, transigunt uitam istam, sic & sancti. Aliquando res ipsæ decipiunt homines, & ipsi dicunt. Ecce postquam hic cæpit esse Christianus, nunquidnū ei dolet caput. Aut quia Christianus est, quia habet plus quam ego. O uitis arida attendis iuxta te vitem nudam in hyberno, sed non aridam per æstatis uim. Audi Apostolū, Mortui enim estis. Quasi per hyemem mortui apparebāt. Audi quia uiuunt. Et vita vestra abscondita est, inquit, cum Christo in Deo. Ecce ubi habes radicem. Quando ergo honore ornaberis: quando fæcundaberis fructu. Audi illum sequentem: Cum Christus apparuerit uita vestra, tunc & uos apparebitis cum ipso in gloria. Augustin. super Psal. 148.

Sapiē. 5.

Malac. 4.

Collo. 3.

Ibidem.

Quidquid illud est quod illo Abrahæ significatur sinu, ibi Nebridius meus viuit dulcis amicus meus, tuus

tuus autem domine adoptiuus ex liberto filius, ibi viuit. Nam quis alius tali animæ locus? ibi viuit vnde me multa interrogabat homuntionem inexpertum. Iam non ponit aurem ad os meum, sed spiritualem os ad fontem tuum, & bibit quantum potest sapientiam, pro auiditate sua sine fine fœlix. Nec sic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu Domine, quem potat ille nostri sis memor. Augusti. confess. lib. 9.

O tu vita, quam præparauit Deus ijs, qui diligunt eum, vita vitalis, vita beata, vita secura, vita tranquilla, vita pulchra, vita munda, vita casta, vita sancta, vita ignara mortis, nescia tristitiæ, vita sine labe, sine dolore, sine anxietate, sine corruptione, sine perturbatione, sine varietate & mutatione, via totius elegantiæ & dignitatis plenissima, vbi non est aduersarius impugnans, vbi nulla peccati illecebra, vbi est amor perfectus, & timor nullus, vbi dies æternus & vnus omnium spiritus: vbi Deus facie ad facē cernit, & hoc vtili cibo mens sine defectu satiatur. Et infra, huius rei gratia scripturarum sanctarum amœna prata ingredior, viridissimas sententiarum herbas exarando, carpo: legendo comedo, frequentando rumino, atque congregando tandē in alta memoriæ sede repono, vt tali modo tua dulcedine gustata minus istius miserrimæ vitæ amaritudines sentiam. O tu vita fœlicissima: ô regnum vere beatum, carens morte, vacans fine, cui nulla tempora succedunt per æuum, vbi continuus sine nocte dies nescit habere tempus, ubi victor miles illis hymnidicis Angelorum sociatus choris, cantat Deo sine cessatioue Canticum de canticis Sion: Nobile perpetua caput amplectente corona. Augustinus in Medita.

O vita vitalis, vita sempiterna & sempiternē beata. Vbi gaudium sine mœrore, requies sine labore, dignitas sine tremore, opes sine amissione, sanitas sine languore, abundantia sine defectione, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfecta uident semper, & videre desiderant, sine anxietate desiderant, & sine fastidio satiantur. August. in Manu.

O anima mea si quotidie oporteret nos tormenta perferre: si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloria sua videre possimus, & sanctis eius sociari: nōne dignum esset pati omne, quod triste est, vt tanti boni tantæque glorię participes habeamur? Insidientur ergo Dæmones, parent suas tentationes, frangant corpus ieiunia, præmant carnem uestimēta, labores grauent, vigiliæ exiccent, clamet in me iste, inquietet me ille, uel ille, frigus incuruet, conscientia murmuret, calor vrat, corpus doleat, pectus ardeat, inftetur stomachus, pallescat vultus, infirmet totus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus: ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, & ascendā ad populum accinctum nostrū. Abac. 3. Quę enim erit iustorum gloria? quā grandis sanctorum lętitia, eum unaquæque facies fulgebat ut sol? cum ordinibus distinctis populum Dominus in regno patris sui cœperit recensere, & meritis atque operibus singulorum promissa præmia restituere: pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare. Aug. in Manu.

Etiam in ipso homine lætitia quædam bonę conscientię paradysus est: ut & ecclesia in sanctis temperanter & pie & iuste uiuentibus paradysus rectē dicit, pollens affluētia diuitiarū, castisq; delitijs. Idem super Gen.

Tanta

Tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc est, incommutabilis ueritatis atque sapientiæ, ut etiam si non licet in ea amplius uiuere, quàm unius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius uitæ, pleni delitijs & circunfluentia temporalium bonorum recte meritoque contemnerentur. Non enim falso aut paruo affectu dictum est, Quoniam melior est dies una in atrijs tuis super millia. Idem de lib. arb.

Psal. 83.

Hiero. Egredere quæso paulisper de carcere, & præsentis laboris tibi ante oculos pinge mercedem: quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit. Qualis erit illa dies cum tibi Virgo Maria choris occurret comitata uirgineis, cum post rubrum mare submerso exercitu Pharaonis tympanum tenens præcinet responsuris. Cantemus Domino: gloriose enim honorificatus est: equum & ascensorē proiecit in mare. Tunc & ipse sponsus occurret & dicet, Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea & ueni: iam enim hyems transijt, imber abijt & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Tunc & Angeli mirabuntur, & dicent. Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitijs affluens, innixa super dilectum suum? Hinc & alius castitatis chorus occurret, Sara cum nuptijs, Anna filia Phanuelis cum uiduis. Tunc exultabit & mater tua, siue quæ te genuit, siue quæ docuit. Tunc centum quadraginta quatuor millia in conspectu Throni & seniorum tenebunt cytharas, & cantabunt canticum nouum: quod nemo nisi ipsi cantare possunt. Quotiescunque te uana seculi delectabit ambitio, quotiescunque in seculo aliquid uideris gloriosum, ad paradisum mente transgredere: esse incipe quod futura es: & tunc poteris dicere, Aquę multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam. Hieron. ad Eustoch.

Exod. 15

Cant. 2.

Cant. 18

Apoc. 7.

Cant. 8.

Ecce video cœlos apertos. Iuste & incunctanter offert sanguinem suū, qui præ oculis habet regem suum simul & brauium suum, & filium hominis a dextris stantem Dei. Nec dum explet famulus ministeriū suū, & iam Dominus aperit regnum suum. Eus. Emis. homil. de Sancto Stepha.

Euseb. Emiss. Acto. 7.

Impossibile non putes, ut transferri obtineas in Angelicas beatitudines, cum in hoc seculo Angelicas deuiceris ptātes. Idem ho. 3. de Pasch.

Qui se cœlesti pretio uident redēptos, ad cœlestia non dubitent præparatos. Idem ibidem.

Nulla beatis uita exolescet, nullā sentiet fœlicitas mutationem. nullā sentiet ætas lōgissima retroacti seculi uetustatem: iactata retro morte, quidquid posthac fuerit, uita erat, & participata cum illo qui nos ex nihilo fecit beatitudine, sicut illius uita initium non habet, ita nostra terminum non habebit. Idem ibidem homi. 8.

Quia uidisti me, credidisti: beati qui non uiderunt & crediderunt. Si beatitudo est credere quod annuntiatur, quanto maioris beatitudinis erit, uidere quod creditur? Ibidem. homi. 10.

Ioan. 20.

Deo cum totum debeatur, nihil tamen gratis soluitur, sed remunerationem quasi ipse uicissim debitor factus reddit pro exolutione debitorum. Pro hac itaque uita, dabit illam uitam quæ nec oculo potest cerni, nec tacita mentis cogitatione pertingi. Quam utique consequi est facilius, quam enarrari: cuius erit cursus sine termino, usus sine fastidio, refectio sine cibi adiutorio, requies sine noctis otio, ætas sine senio, indeficiens sub uultu Dei claritas, & sub antiquis perpetuisque gaudijs

gaudijs semper noua iucunditas, sine ullo amittendi periculo secura fœlicitas. Idem ad monach. homilia.6.

Recordemur quam iucunda sit quies, quam delectabilis repausatio, post depositum alicuius grauissimi oneris fascem. Quam dulce sit post longè captiuitatis cathenas, ad charam patriam recuperata libertate remeasse. Quam prętiosum sit, post multa nauigationis pericula, ad optatam terram, atque ad portum desiderabilem peruenisse. Atque ex his colligamus & cognoscamus, quam iucundum erit, comite bona conscientia, ad uera & solida gaudia, atque ad Angelorum transire consortia, & ad illam uitam conscendere, ubi nulli erunt labores, nulla damna, nulla incommoda, & (quod supra omne bonum est) nulla peccata: sed æterna innocentia, inuiolata iustitia, inconcussa securitas, atque sempiterna fœlicitas. Idem ibidem homi.8.

Fulgent. Sicut per speculum uitreum trina nobis uisio administratur: qua nos ipsos, & ipsum speculum, & quidquid præsens adest, uidemus: sic per speculum diuinæ claritatis, & ipsum Deum ut est, uidebimus quantum possibile erit creaturæ, & nos ipsos, & omnia alia uera & certa scientia cognoscemus. Fulgent. in episto.

Anselm. In futuro sic iustus fortis erit, ut etiam si uelit, terram commouere possit: & sic è conuerso iniustus imbecillis, ut nec etiam uermen amouere queat ab oculis suis. Anselm. de similit.

Cypria. Quæ illa erit fratres charissimi operantium gloria, quam grandis & summa lætitia, cum populum suum Dominus cœperit recensere, & meritis atque operibus nostris præmia promissa retribuere, pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna pręstare, offerre nos Patri, cui nos sua sanctificatione restituit. Cypria. serm. de eleemosyna.

Cassiod. Bene dicitur Dominum cœlum extendere, vbi meretrices & publicani nos eum constat admittere: nam cum sint rei per iustitiam, cęli iustorum facti sunt, & gratię largitate, peccantium. Cassiodo sup. Psal. Extendens cœlum sicut pellem.

Bernar. Domine multi uolunt tecum conregnare, sed non compati uolunt: inuenire, & non quærere: uolunt consequi, & non sequi. Ber. in serm.

Chrysol. Gloriam concupiscens, non cogitat de labore Chrysol.

Diony. Faciet eos discumbere. Insinuant ista communem sanctorum in diuinis bonis concordem lętitiam, & consentientem societatem. Discubitus autem requies est ex multis laborib. largitasq; vberrimorum bonorum affluentissima Diony. epist.9.

Chrysó. Tantę pœnę pauperis, sic repente delitijs commutantur, ut portaretur ab Angelis & induceretur in paradysum, ne saltem ambulans pauper Lazarus laboraret. Portatur post tantos labores, quia prius defecerat, & portatur ab Angelis: non enim sufficerat ad portandum pauperem unus Angelus, & propterea plures ueniunt, ut chorum lętitię faciant. Chrysosto in serm. de Lazaro mendico.

Grandis uiolentia est in terra nasci, & cęlum rapere: & habere per uirtutem quod non possumus habere per naturam: Idem sup. Matth. 11.

Cicero. Bonorum uirorum mentes mihi diuinę atque ęternę uidentur, & ex hominum uita ad Deorum religionem sanctimoniamque demigrare. Cice. pro C. Rabir.

Hęc res plus proficit, si proponatur spes utilitatis futurę, quam pręteriti beneficij recordatio. Idem 2. de orat.

Cogitantes supera atque cœlestia, hæc nostra vt exigua & minima contemnamus. Idem in Acad. q.

Duæ sunt uiæ (vt ait Socrates) duplicesque cursus animorum è corpore excedentium. Nam qui se humanis vitijs contaminarunt, & se totos libidinibus dediderunt, ijs deuiũ quoddam iter est seclusum a concilio Deorum. Qui autem se integros castosque seruarunt, quibusq; fuit minima cum corporibus contagio, suntque in corporibus humanis uitam imitati Deorum, his ad illos, a quibus sunt profecti, facilis patet reditus. Idem. 1 Tuscul.

Qui rectè & honestè curriculum viuendi a natura datum confecerit, ad astra facile reuertetur: non qui aut immoderate aut intemperanter uixerit. Idem de uniuers.

Omnibus qui patriam conseruauerint, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlis atque definitus locus, vbi beati sempiterno æuo fruantur. Idẽ de somno Scipionis.

COLLE. ¶ Omnes homines naturæ ductu ita æternitatem appetunt, ut quidã Gentilium, non aliam agnoscentes quam famam, ac perpetuam nominis claritatem libenter se morti propter huiusmodi ęternitatis umbram obiecerint. Hinc illæ statuæ, quæ claris uiris in foro Romæ collocabantur, ortum habuere. Hoc argumento discere poteris, quid pro uera corporis, & animæ æterna fælicitate Christiani facere debeant, præsertim si attendant, quid propter eã Christi Martyres passi sint.

1.Petr.5. Seniores ergo, obsecro & ego uos consenior tanquam testis Christi passionum, & eiusdem, quæ in futuro reuelanda est glorię consors. Hęc verba non uulgarem emphasim habent. Perinde enim est, ac diceret, Rogo uos fratres, ut magno studio salutis vestrę curam geratis: rogo inquam velut testis laborum, & afflictionum Christi: hoc est summi, & incomparabilis pretij quo a Diaboli potestate redempti estis, & tanquã is, qui probe tenet, quanta sit illa fælicitas, quæ tali ptio empta fuit. Hæc enim duo maximè homines ad uirtutis studium incitare debent: nempe mors Christi, & promissio æternæ fęlicitatis, vtriusque autem rei oculatus testis Petrus Apostolus fuerat, quando & Christum in Cruce morientem, & in monte transfigura tum uidit.

Quatuor sunt inter homines uiuendi genera. Quidam enim mores Dæmonum imitantur: quorum de numero erat ille, de quo Dominus ait, Nonne ego uos duodecim elegi? & unus ex vobis Diabolus est. Alij vero pecudes imitantur, qui videlicet non ratione, sed affectibus more pecudum ducuntur. Alij uero humano more, hoc est partim ratione, partim affectibus aguntur: de quibus Apostolus ait, Cum enim quis dicat, ego quidem sum Pauli, alius autem, ego Apollo, nonne homines estis? Ex his uero multi quidẽ salui fient: sic tamen (vt idem Apostolus ait) quasi per ignem, si tamen cũ pietate dormitionem accipiant. Sũt porro alii, qui puritate vitæ Angelos imitantur: hi potissimum ex hominibus ad eorum beatitudinem cooptantur. Omnia vasa, ex quibus Salomon bibebat, aurea erant: taliaque electionis vasa esse debent, quæ ad ueri Salomonis mensam idonea sint.

(Vita dæmonum. Ioan.6. Vita pecorum. Vita hominum. 1.Cor.1. 1 Cor.3. Vita Angelorũ. 3.Regio 2.Cor.4. Esai. 19.)

Quanta sit illa fęlicitas, quæ pijs laboribus in cęlo proposita est, declarat testis oculatus Paulus, cum ait, Momentaneum & leue tribulationis nostrę supra modũ in sublimitate ęternum gloriæ pondus operatur in nobis. Item illud Esai. Non dixi Iacob, frustra quærite me. Et illud eiusdem. Dicite iusto, quoniam bene. Esai. 3.

ne. Quæ quidem oratio, vt breuissima, ita fœcundissima est. Omne quippe genus boni, sub hoc indefiniti boni nomine comprehendit. Vñ Moysi Dominus ait: Ego ostendam tibi omne bonum. Quamobrem merito Dominus Iere. 2. quæritur dicẽs: Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? Quare ergo dixit populus meus, Recessimus: nequaquam vltra veniemus ad te? Nũquid obliuiscetur uirgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ: Populus autẽ meus oblitus est mei dieb. innumeris. Miratur ergo hoc in loco Dominus, quod cum maxima populo suo bona contulerit, & maiora promiserit, ab illis prorsus neglectus, & derelictus fuerit. Habes etiam hac de re insignem locum Malach. 3. ubi Propheta inducit improbos dicentes. Vanus est, qui seruit Deo, & quòd nobis emolumentum, &c. Vide locum.

Exo. 33. Hier. 2. Ibidem.

Quoniam multi uitam omnem in sceleribus transigentes, piorum sibi præmia pollicentur, operæ pretium erit in scripturis sanctis annotare ea loca in quibus mores eorum describuntur, qui ad æternam uitam cooptati sunt: Hoc autem argumentum tractat totus ille Psal. cuius initium est: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. Item, inueniemus enim hanc esse legem ab æquissimo illo iudice definitam ut pro cuiusq; meritis, præmia, uel supplicia hominibus tribuantur. Quod illi Symboli verba designant. Qui bona egerũt, ibunt in uitam æternam, qui uerò mala, in ignem æternum. Sic illud ex Psal. 32. Semel locutus est Deus: duo hęc audiui: quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: qa tu reddes unicuique iuxta opera sua. Et Hier. 61. de Deo loquens. Cuius inquit oculi sunt super omnes uias filiorum hominum, ut reddas unicuique secundum uias suum, & fecundum fructum adinuentionum eius. Et Apost. ad Gal. 6. Nolite, inquit errare: Deus non irridetur, quæ enim seminauerit homo, hęc & metet: qui enim seminat in carne, de carne metet corruptionem: & qui seminat in spiritu de spiritu metet uitam æternam. Quomodo ergo tu, qui tota uita in carne seminasti, uitam æternam ex hoc adulterino semine tibi polliceris? Cui consentit illud eiusdem Apostoli. 2. Cor. 11. qui de improbis loquens ait. Quorum finis erit secundum opera ipsorum. Hæc omnia & multa his similia falsam illorum spem arguunt, qui in sceleribus suis perdurantes æterna pręmia sibi pollicentur: eosdẽ etiam arguit illud ex Ps. 23. Quis ascendet in montem Domini? Innocens ait, & mundo corde, qui non accepit in uanum animam suam, &c. Vt autem Diuus Grego. ait. Ille in uanum accepit animam, qui sola pręsentia cogitat: quę vero sequuntur in perpetuum non attendit. Rectè autem a quibusdam sapientibus dictum est, improborũ animas salis tantum officio in corporibus fungi: quæ a corruptione illæsa, & integra seruãt, nihilque præterea rationali creatura dignum moliantur: ideoque merito frustra animas accepisse dicuntur. Tales Cicero porcorum animas esse ait.

Psal. 14.

Æternitatem cęlestis regni, quod pijs a constitutione mundi paratum est, uult Dominus hominibus annũtiari, quod illa Psal. uerba indicant. Gloriam regni tui dicẽt &. p. t. a. ut notam faciant. f. h. p. t. & gloriam magnificentię regni tui. Regnum tuum regnum omnium sæculorum, &c. Pondera uerbum. Regnum omnium sæculorum.

Cic. li. 2. de natura Deorum. Psal. 144

Quam pusillus sit grex eorum, quibus æterna salus decreta est: cum tamen stultorum numerus sit infinitus, uel hoc indicio colligi potest, qđ numeratis ex imperio Domini tri-

bubus Israel. Num. 1. a uicesimo anno & supra, ex alia quidem tribu inuenti sunt quinquaginta millia, ex alia septuaginta, &c. Ex tribu autem Leui inuenta sunt solum uiginti duo milia, quoque magis mireris, cum ab uno mense, & supra numerarentur, cæteris a 20. anno numeratis. Quæ res profecto diuinæ prouidentiæ miraculo non caruit: præsertim cum in adoratione uituli tribus Leui a Domino percussa non fuerit: ut pote quæ innocens reperta sit, & patrati sceleris ultrix. Idem etiam hoc indicio significari aiunt, quod ex tanta multitudine, quæ ex Aegypto egressa, ad promissam terram Deo ducente pergebat, duo solum uiri eo peruenerunt: cæteris propter infidelitatem suam ab eius ingressu prohibitis. In diluuio uero octo solum animæ seruatæ, cæteræ omnes aquis absumptæ sunt.

Antequam Israeliticus populus promissam terram ingrederetur, exploratores misit, qui terram considerarent. Ex qua in fœcunditatis signum, botrum insignem attulerunt, Num. 13 & ficus, & malogranata. Ad hunc ergo modum fideles in hoc exilio constituti, explorare mente cœlestis patriæ gaudia debent: quo illius spe, & amore incensi, ærumnosæ huius uitæ molestias perferant: Ibi namque primum miræ magnitudinis botrũ deprehendent: per quem plenissima diuinæ dilectionis ubertas exprimitor: qua in illa æterna patria inebriã di sumus, sicut Propheta dicit, Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, Psal. 35. &c. t. v. t. p. e. Inueniemus item ficus: per quos diuinæ dulcedinis abundantia designatur. Ex uisione namque diuinæ pulchritudinis amor, ex utroque vero ineffabile diuinæ dulcedinis gaudium ita consequitur, ut (quemadmodum Theologi dicunt) si damnatus aliquis ad diuinam speciem contemplandam Dei dono eleuaretur, nullo modo posset hoc spectaculo non lætari, quamuis certo sciret post breue spacium se ad eadem supplicia rediturum. Quoniam in eadem uisione diuinæ iustitiæ ordinem cernens, placida tunc mente consisteret. Ibidem etiam malogranata deprehendet: per quæ sanctorum communio, & bonorum omnium societas significatur. Quæ facit, ut omnium bona vniuscuiusque sint uelut propria. In hoc enim pomo grana omnia sub unius pomi integumento, mirabili ordine, ac ratione continentur. Vt igitur hic ex multis granis unum cõstat pomum, ita illic sanctorum omnium una ciuitas, una gloria, una cõmunis lætitia est.

Malleus, & securis, & omne 3. Reg. 6. ferramentum non sunt audita cum domus Dei ædificaretur. Cur ita? Quia & lapides, & ligna adeo in monte Lybano exculta & polita erant, ut cum in locis suis collocarentur, nullo opus esset ferramento. Ad hunc ergo modum in hoc mundo uarijs ictibus, & pressuris pij homines excoluntur, & præparantur, ut postea sine ullo dolore, aut labore in cœlesti illa domo, quæ uiuis ex lapidibus ædificatur, suis in locis collocentur. Ibi enim absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius neque luctus, nec clamor, & cætera. Itaque in Apoc. 21. hoc mundo varij premi laboribus, & uexari, nihil aliud est, quàm ad illas cœlestes sedes aptari: Qui vero grauioribus in hoc sæculo doloribus urgentur, ad nobiliorem utique locum præparantur. Hinc illud ex hymno, Tunsionibus pressuris expoliti lapides, suis coaptantur locis, per manum artificis: disponuntur permansuri sacris ædificijs.

Collocationes duodecim tribuũ in circuitu

circuitu tabernaculi ad quatuor mūdi partes ternis ordinibus vergentes, de quibus Num. 3. agitur, Origenes ad ordines Angelorum, & sanctorum in cœlo in circuitu throni residentium eleganter accommodat, cuius verba (vt ab eo rationem tractandi huiusmodi scripturarum loca disceremus) subijcere uolui, Ait igitur Hæc sunt, quæ nobis litera legis exponit, vt ex his sacramētorum semina colligentes, tanquam gradibus quibusdam ab humilibus ad excelsa & a terrenis ad cælestia conscendamus. Ascende ergo nunc ò auditor si potes, & a terrenis sensibus intuitu mentis, & perspicacia cordis eleuare. Obliuiscere paulisper terrena, supra nubes, & supra ipsum cœlum gressu mentis incede: ibi require tabernaculum Dei, ubi præcursor pro nobis introiuit Iesus: ibi (inquam) require quaternos istos ordines, stationesque castrorum: ibi Israelitica agmina, & excubias cerne Sanctorum. Sed ego non audeo illuc solus ascendere, non audeo me in hos tam secretos mysteriorum secessus sine autoritate magni alicuius doctoris immergere. Non possum illuc ascendere, nisi præcedat me Paulus, & ipse mihi uiam noui huius, & ardui itineris ostendat. Ipse ergo Apostolorum maximus ad Hebr. ita ait. Non enim accessistis ad ardentem & tractabilem ignem, sed accessistis ad montem Sion, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cœlestem, & multitudinem Angelorum collaudantium, & ecclesiam primitiuorum conscriptam in cœlis. Igitur Moses per quatuor castra, populum diuisum scribit in terris, & Apostolus quatuor ordines Sanctorum describit in cœlis. Ad quorum singulos vnumquemque nostrum dicit accedere. Non enim omnes ad omnes accedunt: sed alij quidem accedunt ad montem Sion: horum autem paulò meliores accedunt ad ciuitatem Dei viuentis Hierusalem. Qui autem & his eminentiores sunt, accedunt ad multitudinem Angelorum collaudantium. Qui autem super omnes istos sunt, accedunt ad ecclesiam primitiuorum conscriptam in cœlis. Primitiuos autem arbitros eum intelligere Apostolos: qui primitias spiritus acceperunt.

Heb. 12.

Grati animi officium declarant nouissima illa Dauidis verba, qui nec præsentia mortis impeditus, accepti iam dudum beneficij memoriam deposuit, dum Salomoni filio, vt filijs Berzellai (qui ei fugienti, & ab omnibus penè derelicto affuit, & commeatum præbuit) præcepit, ut rependeret gratiam, & ut filios eius mensæ suæ conuiuas perpetuo haberet. Quo in loco animaduertere licet, quàm faustum & fœlix antiquum illud patris officium filij existimarent: pro quo tantam gloriam percepissent, vt Salomonis Regis opulentissimi, & gloriosissimi perpetuæ conuiuæ essent: & officij breuissimo tempore peracti sempiternum præmium referrent? Hoc autem exemplo animarum in regno Christi epulantium lætitiam conijcere licebit: cum uideant se propter exiguos, & momentaneos labores tam magna præmia percepisse, In paucis enim vexati, in multis bene disponentur, &c. 3. Reg. 2

Ait Regina Saba ad Salomonem, Beati uiri tui, hi qui stant coram te semper, & audiunt sapiētiam tuam. Si hi beati a sapientissima Regina reputantur, quàm beati erunt, qui stāt coram Deo, & uident aciem eius, in qua omnia uident, omnia audiunt, omnia sciunt? 2. Para. 9

Duos esse creaturarum ordines constat, quos Dominus cœlestem

illam aulam complere, & incolere voluit: alteras purè spirituales, alteras spirituales simul & corporeas: alteras quidem in cęlo, alteras in terra conditas: alteras, quæ nunquam ceciderunt: alteras, quæ post lapsum surrexerunt: alteras, quæ sine labore regnant: alteras, quæ cum labore triumphant: alteras, quæ nihil Deo præter uitam, & gloriam debent: alteras, quæ præter hoc illud etiam debēt, quod a morte gehennæ Christi sanguine ereptæ sint. Et quidem hæc postrema lætitiæ causa hominū erit, non Angelorum: atque eo maior, quò apertius damnatorum pœnas uident. Erant enim ad uisionem omni carent. Quamuis illud, Angeli sancti debent, quòd beneficio conditoris a lapsu erepti sint.

Esa. vlt.

Magnitudinem cœlestis præmij declarant illa uerba Domini, Mensuram bonam, & confertam, &c. In quibus uerbis omnia, quæ in plenissima mensura desiderari possunt, continentur. Cui consentit illud Psal. 18. Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa: siue (ut Hierony. ex Hebr. uertit) fructus multos. Quo uerbo non solum bona gloriæ, sed etiam gratiæ, quæ in hac uita conferuntur, intelligimus.

Fœlicitas, ultimus finis.

Greg. QVia mens stare noluit cum potuit, stare non ualet etiam cū uult. Nihil ergo sufficit menti quod percipitur: quia amisit, qđ uere potuit sufficere. Greg. in Mor. lib. 8. c. 9.

Iustè qui relicto Deo se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perturbationis inuenit, inuentumque se fugere quærit: sed autore contempto, quo fugiat, non habet. Grego. ubi supra. cap. 22.

Dum easdem res anima nostra, modo appetit, modo fastidit, docet quòd aliunde pendet: quia enim ad appetendum Deum formata est, iure ei non sufficit, quod infra Deum est. Diuertitur autem nunc per multa, ut quia qualitate rei non potest, saltem uarietate satietur. Grego. 26. Mor. c. 26.

Ad quodcunque me conuertero, vilescit mihi adeptum quamuis accederit desideratum. Augustin. super Psal. 102.

August. super illo Psal. 32. Beata gens cuius Dominus Deus eorum. Quis est, inquit, qui hoc audito non erigat se? Amant enim omnes beatitudinem: & ideo peruersi sunt homines qui mali uolūt esse, miseri nolunt. Et cum sit malitiæ indiuidua comes miseria: isti peruersi non solū mali esse uolunt, miseri nolunt, (qđ fieri non potest) sed ideo uolunt mali esse, ne miseri sint. Quid est hoc qđ dixi, ideo uolunt mali esse ne miseri sint? Considerate hoc paululum in omnibus hominibus qui male faciunt, beati semper esse uolunt. Furtum facit aliquis: quæris quare? Propter famem, propter necessitatē. Ergo ne miser sit, malus est, & ideo miserior est, quia malus est. Depellendæ ergo miseriæ causa, & acquirendæ beatitudinis causa, faciunt omnes homines quicquid uel boni faciunt uel mali. Semper ergo beati esse uolunt. Quare ergo quid sit, qđ habendo beatus sis. Cum enim beatus fueris, melior utique eris, quam cum miser es, fieri enim non potest ut res deterior te, faciat te meliorē. Homo es, deterior te est, quicquid cupis quo beatus esse desideras. Aurum, argentum, quælibet corporalia, quibus inhias acquirendis, possidendis, fruēdis, inferiora te sunt. Tu melius, quam animus tuus. Quid erit obsecro, nisi Deus tuus? Non inuenis hic aliquid melius animo tuo: quia

Augusti.

quia cum fuerit perfecta natura tua, Angelis æquabitur. Iam supra non est nisi creator. Erige te ad illum, noli desperare, noli dicere, Multum est a me. Magis multum est a te, habere aurum quod quæris Aurum & si uolueris forte non habebis: Deum cum uolueris, habebis: quia & antequam uelis, uenit ad te, & cum aduersa uoluntate esses uocauit te. Auare, quid inhias cœlo & terræ? Melior est, qui fecit cœlum & terram: ipsum uisurus, ipsum habiturus es. Quæris ut tua sit illa uilla, & transiens per illam dicis. Beatus cuius est uilla illa, cuius est domus ista, cuius est ager iste. Compesce iniquitatem audi ueritatem. Beata gens cuius est. Quid? Iam nostis quid dicturus sim. Ergo desiderate ut habeatis, tunc demum beati eritis. Hac sola re beati eritis: re meliore quam uos estis meliores eritis. Deus est, inquã, melior
Psal. 32 te, qui fecit te. Beata gens cuius est Dominus Deus eorum. Hoc ama, hoc posside: hoc cum uis habebis, hoc gratis habebis. Augustin. super Psal. 32.

Amant homines diuersas res: & quando quisque quod amat habere uidetur, fœlix uocatur. Vere autem fœlix est, non si id habet quod amat, sed si id amet quod amandum est. Multi enim miseri sunt, magis habendo quod amant, quam carendo. Amando enim res noxias, miseri: habendo sunt miseriores. Et propitius Deus cum male amamus, negat qđ amamus: iratus aũt dat amanti quod male amat. Aug. super Psal. 6.

Esai 46. Redite ait præuaricatores ad cor, & inhærete illi, qui fecit uos, state cũ eo, & stabitis. Requiescite in eo, & quieti eritis. Quo itis in aspera? quo itis? Bonum quod amatis ab illo est. Sed amarum erit iuste, quia iniuste amatur deserto illo, quidquid ab illo est. Quo uobis adhuc & adhuc ambulare uias difficiles & laboriosas? Non est requies ubi quæritis eam. Quærite quod quæritis, sed nõ ubi quæritis. Beatam uitam quæritis iu regione mortis. Non est illic. Et mox, Exultauit Christus ut gigas ad Psal. 18.
currendam uiam. Non enim tardauit, sed cucurrit clamans dictis, factis, morte, uita, descensu, ascensu, clamans ut redeamus ad eum: & discessit ab oculis, ut redeamus ad cor, & inueniamus eum. Augusti. confess. lib. 4.

Et disputabam cum amicis meis Alipio & Nebridio definibus bonorum & malorum, Epicurum accepturum fuisse palmã in animo meo, nisi ego credidissem post mortem restare animæ uitam, & tractus meritorum, quod Epicurus credere noluit. Aug. confess. lib. 6.

Nec uolebam multiplicari terre- Psal. 3.
nis bonis deuorans tempora, & deuoratus temporalibus, cum haberẽ in æterna simplicitate aliud frumentum, & uinum, & oleum. Et clamabam in consequenti uersu clamore alto cordis mei, ò in pace, ò in idipsum, o quid dixit? Obdormiã & somnum capiam? Idem in confess. lib. 9.

Cum homines amant beatam uitam, quod non est aliud nisi de ueritate gaudium, utique amant etiam ueritatem, Cur ergo non de illa gaudent? Cur non beati sunt? Quia fortius occupantur in alijs, quæ fortius eos faciunt miseros, quàm illud beatos quod tenuiter meminerunt. Augus. confess. lib. 10.

Cum inhæsero tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor & labor, & uiua erit uita mea tota plena te. Nũc autem quoniam quem tu impl es, subleuas eum: quoniam tui plenus non sum, oneri mihi sum. Augu. ubi supra.

Neque in his omnibus, quæ percurro consulens te, non inuenio tutum locum animæ meæ, nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec a te

quicquam recedat ex me. Et aliquãdo intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid erit quod uita ista non erit. Sed recido in hoc ęrum nosis ponderibus, & resorbeor solitis, & teneor, & multum fleo, sed multum teneor. Tantum consuetudinis sarcina degrauat. Hic esse ualeo, nec volo: illic volo, nec ualeo, miser utrobique. Aug. confes. lib. 10.

Hoc confiteor, hoc scio Domine Deus meus, quia vbicunque sum fine te, male est mihi præter te: non solum extra me, sed etiam in me, quia omnis copia, quæ nõ est Deus meus, mihi est egestas. Aug. in Medita.

Heu miseria super miseriam, cum miseria anima mea a te refugit, cum quo semper abundat & gaudeat, & sequitur mundum, cum quo semper eget & dolet. Mundus clamat, deficio: tu Domine clamas, reficio: & miseria mea magis sequitur deficientem, quàm reficientem plane infirmitas mea hęc est. Aug. in Medita.

Sicut tota uita corporis anima est: sic beata vita animæ, Deus est. Augu. de lib. arb.

In hac vita homines magnis laboribus requiem quærunt & securitatem: sed prauis cupiditatibus seducti, non inueniunt. Volunt enim requiescere in rebus inquietis: nam si in diuitijs velit homo requiescere, magis superbus eijcitur, quàm securus. Idem de catechiz. rud.

Væ animæ audaci, quæ sperauit, si a te recessisset, se aliquid melius habituram: versa & reuersa in tergum, & in latera, & in uentrem, & dura sunt omnia: & tu solus requies: & ecce ades. Idem confes. lib. 6.

Quidquid præter Deum est, dulce non est: quidquid mihi uult dare Dominus meus, auferat totum, & se mihi det. Idem super Psal. 26.

Ero illorũ Deus, & ipsi erunt mihi plebs. Ego ero unde satientur: ego ero quæcunq; ab hominibus honestè desiderantur, & uita, & salus, & uictus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & oĩa bona. Sic. n. & illud rectè intelligitur qd ait Apostolus, ut sit Deus oĩa in oĩb. Idẽ li. 22. de ciu. Dei.

Qui nequiter vult viuere, nõne tãto miserior esse conuincitur, quanto facilius mala eius uolũtas impletur? Idem, lib. de verbis Domini.

Ideo Deus fęlicitatibus terrenis amaritudines miscet, ut illa quæratᷓ fęlicitas cuius dulcedo nõ est fallax. Idem super Matth. ser. 29.

Inter temporalia & æterna hoc interest, quòd temporale plus intelligitur antequam habeatur, uilescit aũt cum aduenerit: non. n. satiant animã, cui uera & certa sedes æternitas. Aeternum autem ardentius diligitur adeptum, quàm desideratum. Idem lib. 1. de doct. Christ.

Nulla re fruitur aĩa cum libertate, nisi quæ fruitur cũ securitate. Nemo aũt securus est in his bonis quæ potest inuitus amittere. Idẽ de lib. arb.

Dico beatam uitam consistere in altitudine sapientiæ, suauitate cõsciẽtiæ, uirtutis sublimitate: nõ sine passione esse, sed uictorem passionis esse, beatum est. Ambro. de Offic. Ambr.

Fallax fœlicitas est maior infœlicitas. Bernar. in serm.

Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, cæteris omnib. occupari potest, repleri omnino non potest. Capacem enim Dei quicquid Deo minus est, non implebit. Idem in serm. Dedicat. Bernar.

Cũ diligimus Deum, oĩa in ipso reperimus. Vnus est qui quærit, sed in quo oĩa continentur. O lucrũ mirabile? ò compendiũ singulare? cur nos p diuersa fatigamus? Ad ipsum ergo unanimiter festinemus: post quem cuncta bona ultra nõ q̃rimus, sed tenemus. Cassiodo. sup. illud Psa. Inquirentes Dominum &c. Cassiod.

Infœ-

Boetius. Infęliciores esse necesse est malos cupita cum perfecerint, quam ea quæ cupiunt, implere non possent Nam si miserum est voluisse praua, potuisse miserius est. Boet. de Consol. lib. 4.

Quid de corporis voluptatibus loquar? quarum appetentia quidem plena est anxietatis, satietas uero pœnitentiæ? quarũ motus quid habeat iucũditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatum exitus, quisquis reminiscitur libidinum suarum, intelligit: quæ si beatos explicare possent. nihil causę, quin pecudes quoq; beatæ esse dicantur. Idem lib. 3. de Consol.

Ex diuersis. Abunde fortuna illi indulget, qui iure dici non potest infęlix, cum fęlix mortalium nemo sit.

Fœlix non differt à misero per dimidium uitæ.

Infirmus ponit sanitatem esse fœlicitatem, pauper vero factus diuitias.

Nihil vulgatius est, quàm fastidire fortunam propriam, & splendidiorem cupere.

Cicero. Nullus stultus beatus, & sapiens non beatus. Cicer. 1. de finib.

Nunquam satis digne poterit laudari philosophia, cui qui pareat omne tempus ętatis possit sine molestia degere. Idem in Cat. Maio.

Nisi stabili, & fixo, & permanente bono beatus esse nemo potest, mihi enim inueterascere, nihil extingui, nihil cadere debet eorum quæ in uita beata consistunt. Nam qui timebit, nequid ex his deperdat, beatus esse non poterit. Idem 5. Tuscul.

Qui beatus est, non intelligo quid requirat ut sit beatior: si est enim quiddam quod desit, ne beatus quidem est. Idem ibidem.

Omne beatum est, cui nihil deest, & quod in suo genere expletum ac cumulatum est: idque uirtutis est proprium. Ibidem.

Nec figura corporis, nec excellens uis ingenij humani significat ad hanc unam rem natum hominem, ut frueretur uoluptatibus. Idem 2. de finib.

COLLE. ¶Quis restitit ei, & pacē habuit? Secundum Gregoriũ, quæ extra dispositionem diuini ordinis sunt, in pace esse nequeũt. Sic. n. ossa corporis humani, cũ in loco sibi à superno autore pręfixo sita sint, dolorem non incutiunt: si uero uiolenter extra locũ sibi à natura destinatũ sint, vehementer nos cruciāt. Ita planè cor hoīs in Deo, uelut in centro suo in pace quiescit: ubi uero extra illum est, irrequietis motibus agitatur. Iob. 9.

Sicut materia prima quia est in potentia ad omnes formas semper appetit, quod habere nata est, (ideoque perniciem machinari dicitur, formæ quam habet, ut eam assequatur quam non habet) ita cor hominis, quia omnium bonorum capax est, semper ad ea quib. caret, inhiat, & aspirat: semperq; odio præsentiũ, & cupiditate futurorum laborat. Quo fit, vt extra Deum (in quo oĩa sunt) quiescere nullo modo possit.

Solius Dei magis quam omnium aliarum rerum possessio animam satiat: sicut vnus sol magis quàm omnia cœli luminaria mundum illuminat. Quare compendiosissima nobis uia ad fœlicitatem sine multarum rerum apparatu, & copia patet: si unius Dei possessionē adipiscamur. Quam uiam filius Dei docturus uenit in mundum ad quam etiam nos ipse inuitat, cum ait, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Matt. 11.

Cum beatitudo, & fœlicitatis sit status omnium bonorum aggregatione perfectus, in externis, & coporeis rebus esse nullo modo potest. Quis. n. omnium bonorum istorum compos sit? At uero si unũ aliquod istorum desit, frequenter nos magis

huius

huius vnius rei defectus torquet, quem cęterorum possessio satiat. 3.Re.21 Achaz rex Israel quia vineam Naboth, quam concupiuit, impetrare non potuit, mente & corpore ita consternatus fuit, vt in lectum procubuerit incęnatus. Ester.5. Quid Aman memorem? qui cum omnibus bonis circunflueret, nihil se habere putabat, quandiu Mardocheus ad fores palatij excubabat, vide locum.

Duas in mundo creaturas ad diuinæ fœlicitatis participationem Dominus condidit: rationalem videlicet, & intellectualem, hoc est, hominem & Angelum. Quia vero partim operibus suis, partim diuina gratia fœlicitatem erant consequuturi, Angelis quidem breuem morulam concessit, vt sponte sua se diuino obsequio manciparent, hominibus vero, qui natura uertibiles sunt, longius ad hoc spatium (nempe vitam hanc quæ degitur in terris) contulit. Cuius diuinæ destinationis ita multi adeo ignari sunt, vt sic vitam instituant, sic in terra radices iaciant, & in ea curas omnes & cogitationes suas defigant: quasi ad hanc solum vitam nati & ficti essent. Qui similes mihi puerulis esse videntur, quos cum parentes aliquo amandant, vt quicquam in domesticos usus necessarium emant, spectaculis rerum quas in itinere inueniunt, occupati quæ in mandatis acceperunt, obliuiscantur, emendiq; opportunitate transacta, vacui sera nocte domum redeunt. Hos igitur puerulos imitantur, quicunque rerum humanarum pulchritudine capti, finis ad quem conditi sunt, obliuiscuntur.

Vnius Dei possessio magis hominem beare, quàm totius mūdi opes, ac regna possunt. Hæc enim singularia, & priuata bona sunt: Deus autem vniuersale bonum est, vnde ipse Moysi ait, Ego ostendā tibi omne bonum. Exo.33. Hoc ipsum autem D. D. August. super Psal. 36. explicat his memorabilibus verbis. Aurum, quod tibi est, non potest tibi esse argentum: vinum, quod tibi est, non potest tibi esse panis. Deus autem tuus totum tibi est. Manducabis eum ne esurias: bibes eum, nè sitias: totum habebis, totum habebit, quia tu, & ille vnum eritis. Hactenus ille. Vides igitur in Deo omnia esse, & ab eo omnia recipi. Hoc autem intus in anima sua D. Franciscus experiebatur, quem ferunt diutissime hanc uocem in oratione repetere, Deus meus, & omnia, Deus meus, & omnia. Si quæras autem qua ratione hoc fieri possit, ratio est, quia mirabili, & inenarrabili quodāmodo Deus electorum suorum corda longe maiori lętitia, & iucunditate reficit, & recreat, quàm si rerum omnium compotes essent: Id quo pacto fieri possit improbi ne suspicari quidem possunt: quod tamen pij quotidie experiuntur. Non mentitus est tamen ille qui Prou. 3. sapientiæ donum commendans, ait, Pretiosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Huius autem rei clarissimam imaginem virga illa nobis exhibet, qua Moyses percussa petra, largum fontem eduxit. Considerandum est enim quibus verbis Deus admonet Mosem, vt è silice aquas eliciat. Num.20 Tolle, inquit, manu uirgam, qua fluuium percussisti, & ego consistam ante te supra petram, quæ est in Horeb, percutiesque petram, & exibit ab ea aqua, vt bibat populus. Quorsum tandem spectat illa admonitio, qua redigit in memoriam Mosi, unum illud ex tam multis signum, cum reliqua multo maiora prætermittat. Tolle, inquit, uirgam, qua fluuium percussisti, vt doceat eiusdem prouidentiæ esse, impios prope magnam

aqua-

aquarum copiam cõstitutos, ardentissima siti cruciare: & piorum hominum sitim in arida regione, summisque ardoribus exusta, restinguere. Cum enim Moses Dei iussu
Exod. 5. Nilum percussit, aquæ in sanguinem versæ sunt: cumq; rursus eadem uirga silicem percussit, ingens vis aquarum repentè manauit: vt appareat improbos homines etiam cum uidentur omnibus rebus abundare, summa inopia, rerumq; omnium indigentia, & multis curis, atq; angoribus confici: contra pios, in rerum etiam humanarum angustijs, omnibus bonis afflüere, illorum effrænatã cupiditatem in opes fluxas, & interituras incitatam, expleri nunquam posse: horum autem arentissimum rerum immortalium desiderium, mirabili quadam affluentia satiari. Sunt autem magnæ opes pietas, & animus sua sorte contentus. Pios enim Dominus locupletat, non cumulatione diuitiarum, sed subtractione cupiditatum, quæ ex spiritualium delitiarum dulcedine manat. Itaque improbos semper egentes, & miseros esse, atque cum grauissimis malis assidue conflictari, pios uero semper abũdare diuitijs & eximia quadam voluptate compleri. Huc spectat
Prou. 13. etiam quod Salomon ait, Est quasi diues, cum nihil habeat, & est quasi pauper, cum in multis diuitijs sit.
2. Cor. 6 Sic Apostolus, Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Virga igitur illa hoc est, diuina prouidentia, ex diuitibus pauperes, & ex pauperibus diuites facit.

Mirabile esse uidetur, quod in summa hominis paupertate, unius Dei possessio fęliciorem, quam omnia alia mundi bona reddat: definit tamen hoc esse mirabile, si infinitas summi boni diuitias animo metiaris. Videmus enim nullam esse in infinitis pene animantium gentibus facultatem quam homo rationis vi & acumine, nõ fuerit imitatus. Non volat quidem ut auis, sed domitis tamen arte animantibus, eorum tergo uectus, quocunq; vult peruenit. Non natat vt piscis: sed tamen excogitatis arte nauibus, totum orbem peragrauit: non pugnat cornibus, dentibus, vnguibus, & ueneno, sed ijs tamen omnibus potentiora arma exquisiuit. Non squamoso corpore vt Draco se ab iniuria tuetur, thorace tamen & clipeo tectus, à corpore tela depellit. Non cantat ut olor, aut Philomena, cæteręq; canoræ aues: sed pro his tamen ipse longe dulciora musices instrumenta ingenio cõquisiuit. Quid multis? Et tonitrua, & fulmina quæ vnius Dei propria videbantur, ipse quoq; suo modo excogitatis variorum tormentorum machinis, imitatus est. Est enim vulgata Theologorũ sententia, ea quę in inferioribus naturis sparsa sunt in superioribus vnita & colligata inueniri. Quod si vis rationis tantum valet, vt inferiorum pene omnium uirtutes & facultates ambitu suo complexa sit, quid miramur si summus ille conditor, rerum omnium à se conditarum perfectiones omnes, & infinitas alias in se contineat? Quod si ita est, quid mirum si huius tanti boni possessio, fœlicissimũ reddat possessorem suum, quamuis aliarum omnium rerum indigus sit?

Admiratione dignissimum est, quod cum homo arte & ingenio tam multa & varia excogitauerit, quæ ad vsum, ad delitias, & ornatum, ac tutelam corporis spectant (nimirum varia vestium genera, domos, ciuitates, leges, belligerandi, nauigandi, & agricolandi, aucupandi, atq; feras mansue faciendi artem atque peritiam) ipse tamen nec quo pacto uitam instituere, nec qua in re ultimum finem, ad quem actiones

om-

omnes dirigendæ sunt, per se intelligatur. Ignorato verò vltimo fine, quid in vita recte constitui potest? At is dupliciter in hac parte, & quidem grauissimè peccat: quoniam & extra Deum vltimum finem quærit, & in bonis externis & cupiditatibus suis explendis, quærit. Illud enim tale est, ac si lapis extra centrum suum quietem quærat. Hoc verò adeò præposterum & stultum, vt nihil magis huic fini possit esse contrarium. Quomodo enim fœlicitas in ijs rebus esse poterit, quas Dominus maximi supplicij loco Gentilibus irrogauit, Apostolo testante,
Rom. 1. qui ait: Propter quod tradidit eos Deus in desideria cordis eorũ, &c. Quid enim aliud huiusmodi cupiditates, quam perturbationum omnium, dolorum, ac molestiarum seminaria sunt? Si enim vis irascibilis vindex esse læsæ concupiscentię dicitur, quę pax in ea mente erit, in qua toties desideria hominũ frustrantur? Toties namque irascendi vim & intra se fremere, & animum perturbare, & aduersus obsistentes incandescere, necesse est. Denique quid sunt variæ cupiditates & desideria, nisi curarum agmina? Quando enim aut amor, aut desiderium, curis & solicitudine vacat? Hic ingeniosus Poeta amorem rem esse timoris solliciti plenam asserit. Verg. quoque in lib. Georg. vnum Syrene matris filium, maximam eius curam vocat. Si ergo vnici filij amor vnica parentum cura est: ergo multi amores, curarum multarum, ac laborum agmina erunt. Quomodo ergo in ijs tranquillitas animi, & fœlicitas (quæ desideriorum, & curarum quies est) poterit inueniri?

Tranquillitatem, & quietem animi, non opes, & potentiam, sed solum Deum pijs hominibus donare, ex his verbis Salomonis colligitur. Est & aliud malum, quod vidi Eccl. 6.
sub Sole, & quidem frequens apud homines: vir cui dedit Deus diuitias, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, neque tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo: & hoc vanitas, & miseria magna est. Non tribuere autem potestatem Deum vt comedat ex eo, quod habet, est, non frui hominem bonis suis, nec quietem ex eis, & solatium capere: sed in medijs opibus, velut inopem, & miserum magnis vexari curis, & angoribus: vt hoc argumento liqueat, non in opibus, & diuitijs animi pacem, & quietem: sed in Deo, & à Deo esse quærendam.

Cum beatitudo sit quies desiderij, nec minus multa desiderent, qui in ampla, quàm qui in humili fortuna sunt: efficitur plane, vt non minus miseri diuites, quàm pauperes sint: quia beatum non efficit multa possidere, sed nihil quàm quod habeas desiderare. Desiderant autem multa diuites, imò plura, quàm pauperes: quia vbi multæ sunt opes, multi etiam qui comedunt eas: & sublimis status pluribus eget, quibus vel eo honestetur, vel etiam fulciatur. Ego beati non sunt diuites, sed tot miserijs obnoxij, quot sunt ea, quæ concupiscunt, nec assequuntur: siue Reges illi, siue Imperatores sint.

Sunt inter Christianos quidam homines, velut Epicurei, qui ita viuunt, vt cœlesti hæreditati renuntiasse, & fœlicitatem in hac uita posuisse videantur. Ab horum autem consortio & cæcitate se liberari regius Vates orat, Psalm. 16. Pro eo Psal. 16.
enim, quod nos legimus: Domine à paucis de terra diuide eos in uita eorum: de absconditis tuis, &c. quę sequuntur. Alij clarius ex Hebr. verterunt: Eripe me Domine ab hominibus mundo addictis: quorum

rum portio est in uita: quorum uentrem de absconditis tuis imples. Saturantur filijs, & relinquũt reliquias suas paruulis suis. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua. In quibus etiam verbis Vates sanctus spreta mundi fœlicitate, in vno Deo eam reponit. Simile est illud: Beatum dixerũt populum cui hæc sunt: beatus populus, cuius Dñs Deus eius. At, qui in corporis voluptate, & obsequio fœlicitatem ponit, per omnia illa spargitur, quę corpori voluptatem aliquam, aut commoditatem afferunt: quæ infinita penè sunt. Quorum typum gerit populus per vniuersam terram Aegypti dispersus ad colligendas paleas. Vnde patet quàm multis curis, & miserijs hęc fœlicitas admixta sit, quæ tot eget fulcimentis.

Psal. 143

Exo. 5.

Hoc vel maximum inter sortem piorum, & improborum discrimen est: quod horum sors externa quidem specie lætissima & fœlicissima videtur: quę tamen intus multis curis, & cupiditatibus exagitatur, cum ipsi cupiditatum suarum non Domini, sed serui sint: vita autem & sors piorum externa quidem specie vilissima sæpe, & abiectissima est, quæ tamen intus miris Spiritus sancti diuitijs, atque delitijs abundat. Externam enim illorum imaginem refert Apostolus cum ait, Alij vero ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, &c. Internam verò speciem describit Propheta, cum ait. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fimbrijs aureis, circumamicta varietatibus. Quam tamen nullis verbis explicari posse sponsus in Cant. ostendit, cum variam spõsę pulchritudinem commendans, internas eius opes ac delitias exprimi nõ posse declarat, cum hęc verba iterum ac iterum repetit, Absque eo quod intrinsecus latet.

Heb. 11.

Psal. 44.

Cant. 4.

Quæ enim siue opes, siue delitiæ maiores, quam quas amatoribus suis diuina sapientia pręstat. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis, & omnia quæ desiderantur ei non valẽt comparari. De hac enim, qui eam degustauerat, ait, Præposui illam regnis, & sedibus, & diuitias nihil esse duxi, &c. quæ sequuntur. Et rursum, Intrãs in domum meam conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem cõuersatio illius, neque tædium conuictus illius. Vtriusque rei imaginem Apostolus complexus est, cum ait: vt seductores, & veraces, sicut qui ignoti & cogniti: quasi morientes, & ecce viuimus, quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Idem autem sponsa in Cant. designauit, cum ait. Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem: sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Vtraque tabernacula, & pelles: hoc est tentoria, siue Cedar, hoc est Arabum (quorum est opulentissima regio) siue Salomonis, extra quidem deformia erant, vt pote pluuia, & puluere obsita, & ardore solis exusta: quæ tamen intus argento, auro, varijsque coloribus fulgebant. Quæ quidem res piorum sortem (vt ante diximus) maxime repræsentant: quæ instar Silenorum Alcibiadis, cum extra uilem, & abiectam speciem exhiberent, aureas intus, & pretiosas imagines celabant. Quod quidem non ad rei naturam modo, sed ad opinionem quoque hominum referri potest: qui externam piorum faciem spectantes, nihil aliud de ea iudicant, quam quod extra uident: cum illorum tamen fęlicitas abscondita sit cum Christo in Deo. Sic D Augusti. 6. lib. confessio. miserum Ambrosij cœlibatum iudicabat: quoniam, inquit eo tempore

Prou. 3.

Sap. 7.

Sap. 8.

2. Cor. 6

Cant. 1.

re occultum os eius, quod erat in corde, eiusque sapida de cœlesti pane gaudia, nec conijcere noueram, nec expertus eram. Hæc igitur tam fallax rerum facies in causa est, vt rudes & ignari homines decipiantur, qui externa rerum specie decepti piorum vitam miseram, improborum vero fœlicem putant. De hac autem re multa præclare à Seneca dicta sunt, quę videre licebit in Collectaneis nostris. T. de vera, & falsa fœlicitate.

Miseranda profecto hominum cęcitas, & dementia est, qui cum fœlicitatem ardentissima auiditate & sitiant & quærant, illam non in summo bono Deo, sed in fugitiuis & caducis & fallacibus huius mundi bonis quærant. Quod quidem Dominus per Hiere. quæritur, cum ait, Hier. 50
Grex perditus factus est populus meus, pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus, de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui. Cubile autem, in quo anima nostra secura dormit, & quiescit, Deus est: at cæca mens hominum securitatis, & quietis cubili derelicto, per montes erra bunda vagatur, varia huius mundi bona consectans: in quibus quietem se, & fœlicitatem adepturam putat.
Cant. 1. Ne igitur hoc modo erraret sponsa, sponsum orat his verbis, indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam, &c. Vox sponsæ est ad sponsum: qua petit, vt sibi verę fœlicitatis fontem ostendat. Causam autem cur spōsa hoc petit, subdit, cum ait, Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum, hoc est, post vulgus hominum, qui verę fęlicitatis fonte relicto, & cubilis sui obliti, per varios terrenorum bonorum montes, & colles errabundi vagabuntur.

¶Hoc autem in loco aduertendum est, duplicem esse beatitudinem, videlicet, inchoatam in hoc sæculo per bona gratiæ, & perfectam in futuro, per bona gloriæ. Ad vtramq; vero, hanc sponsæ petitionem referre possumus: vt videlicet non modo inchoatam vię fęlicitatem petat, sed inhians in superna fluenta fontis vitæ futuram quoq; postulet: cupiatq; & in hac vita in ænigmate, & in futura, facie ad faciem sponsum videre, eoque satiari.

In uno Christo veram pacem, & tranquillitatem animi reperiri deberi, declarat sponsa, cum ait. Sub umbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Cant. 2. Ibidem. Paulo ante Sponsa malo inter ligna syluarum sponsum comparauerat, modo se sub huius arboris umbra sedere ait, & dulcissimo eius fructu pasci. Fœlix sane, quæ ita sedet, quæque tali fructu, & umbra fruitur. Sedendi nomine quies & tranquillitas animæ minime tumultuantis, designatur. Vmbra uero Dominicam protectionem significat. Vnde Propheta, obumbrasti, ait, super caput meum in die belli. Et, in Psal. 193
umbra alarum tuarum sperabo, &c. Vmbra quoque ardorem & æstum solis temperat. Vtrumque autem pijs tribuit Dominus Iesus: dum eos, & in aduersis præsentiæ suæ uirtute tuetur, & carnalium desideriorum æstus gratiæ suæ rore, & benedictionis suæ dulcedine temperat. Quod quidem insinuat, cum subdit, Et fructus eius dulcis gutturi meo. Quisquis enim diuinæ dulcedinis Cant. 2.
gustum perceperit, facile terrenas omnes uoluptates, & desideria contemnet. Sicut enim, qui pretiosum aliquod uinum degustauit, fastidit uilius: ita gustanti cœlestia, terrena fastidio sunt.

Cum omnes homines ad fœlicitatem nati, uarijs in rebus ipsam quærant, triplicem distinguere possumus fœlicitatem, primam quidem

dem mundanorum hominum, secundam Philosophorum, tertiam Christianorum. Cum autem fęlicitas sit status bonorum omnium aggregatione perfectus, mundani homines, ac præcipue potentes student omni ratione bonis omnibus sæculi perfrui, arbitrantes se hoc modo uel futuros fœlices, uel certe proxime ad fœlicitatem accessuros. At Philosophi longe prudentius humanarum rerum fragilitate, & inconstantia, infinitisq; huius uitę miserijs (quibus undique circumsedemur) inspectis, alia uia huc peruenire contendebant: nempe non hoc agentes, ut omnia bona (quod impossibile putabant) consequerentur, sed ut cupiditates eorum perimerent, uel certe quam minimum cuperent. Hoc enim intellexit Seneca, cum ait.

Seneca. Quare potius à fortuna impetrem ut dem quam à me ne petam. Idemque alibi. Et, Si uis, inquit, Phitodea diuitem facere, non est diuitijs addendum, sed cupiditatib. detrahendam. Denique ferè tota Senecæ Philosophia, hanc esse expeditissimam consequendæ fęlicitatis uiam arbitratur: quæ non in terrenorum bonorum adeptione, sed in eorundem contemptione posita sit. Vnde idem ait. Qui desiderium clausit, cum ipso Ioue de fœlicitate contendit. ¶Tertia uero fęlicitas, quæ Christianorum est, abscondita est ab oculis omnium uiuentium, etiam uolucres cœli latet: Ea uerò est, qua perfecti Christiani Deum intellectuali *uisione* contemplantes, admirandis in eo delitijs perfruuntur: quibus tunc magis affluunt, cum terrenis opibus, ac delitijs magis destituti sunt. Hac autem fęlicitate Sanctus ille perfruebat, qui tota nocte orans aiebat, Deus meus, & omnia, Deus meus, & omnia. Deus enim illi instar omnia & supra omnia erat.

Psal. 33. Quomodo uerū esse potest, quod propheta ait. Timete Dominū omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum? Diuites eguerunt, & esurierunt, inquirentes autem D. n.m.o.b. cum plerosq; piorum paupertate, & angustia rerum suarum premi passim uideamus? Huic quæstioni ex sententia Senecæ respondemus: is enim constanter affirmat, nihil interesse, an habeas aliquid an non concupiscas. Quod facile simili exemplo comprobatur: Nec enim minus est satur, qui nec esurit, nec comedit (quod beatorum est) quam is, qui post largas epulas non esurit: uterque enim simili saturitate gaudet: ille, quia nullam famem patitur, iste, quia plura comedendo famem sedauit. Sed ille tamen fœlicius, quoniam (ut argute D. Augustinus ait) Melius est minus egere, quam plus habere. Aug. in Regu. Hinc uidemus pluribus egere infantes quam adolescentes, & pluribus item fœminas, quam uiros, & pluribus senes, quam iuuenes, & omnino quidquid infirmius, aut imperfectius est, pluribus semper eget eoq; quod firmius est. Vnde consequens est, ut Deus, qui perfectissimus est, nulla prorsus re indigeat. Hac ergo ratione pijs omnibus Deus omnia donat, cum cœlestis gratiæ beneficio terrenorum bonorum in eis sitim sedat.

Rebus omnibus, quas Dominus condidit, ultimam quandam perfectionem designauit, qua habita quiescerent, nec aliquid ultra desiderarent. Elementis sua assignauit loca, in quibus quiescerent, extra illa uero inquieta sunt, & ad ea magno conatu nituntur. Plantæ fertili solo, & circumfluenti humore gaudent, nec aliud ultra requirunt. Bruta sola sensus tactus oblectamenta quærunt: nisi quod auiculæ quadam cantu et (qui ad aurium sensum pertinet) oblectantur. Homo uero, qui mentis

tis

tis Angelorum more particeps est, communem cum Angelis sortitur fœlicitatem: quæ non alia, quam summum illud bonum est, in quo omnia vera, omnia bona multo perfectius quam in se ipsis inueniuntur. Vnde sicut manna omnium in se saporum suauitatem, sic Deus bonorum omnium perfectiones, atque delitias continet: nisi quod manna non omnes simul sapores, sed modo vnum, modo alium, quem edentes voluissent, referebat: at summum illud bonum delitiarum omnium plenitudinem simul exhibet in patria: Cuius rei prægustationem quãdam, & veluti primitias amicis suis impartitur in via. Hinc illa cordis dilatatio & tranquillitas animi, quam pij in hac vita percipiunt, qua regius
Psal. 118 propheta fruebatur, cum diceret. Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui. Qui enim hoc modo Deum habent, nihil præter illum sitienter appetunt, nihil timent, nihil sperant, hac vna possessione contenti, quam supra casum, & fortunam positam, a nemine uident eripi posse, nisi ipsi sponte sua eam velint amittere. Adde his etiam, quod Deus, qui naturæ rerum condidit, qui magneti hanc (vt ita dicam) propensionem dedit, vt quod tetigerit ferrum, versus polum mundi ita flectat vt extrà illum quiescere non possit, is hanc humanæ menti naturam indidit, vt non alia re, quàm solo diuinæ pulchritudinis conspectu satiari possit. Hinc D. August. Quoties (inquit) Domine à te deflexi, factus sum mihi regio egestatis. Et alibi. Omnis inquit copia, quæ Deus meus non est, egestas mihi est.

Est quoddam Idololatriæ genus, fœlicitatem in rebus creatis ponere. Augusti.
Cum enim Deo, quatenus est, hoc maximè conueniat, vt is rerum omnium principium & finis sit, olim quidē perditi homines primi principij dignitatem à Deo ablatam, Ioui, aut Saturno tribuebant: modò verò hac Dei nostri dignitate retenta, vltimi finis dignitatem, non quidem verbis, sed rebus ipsis ei præripiunt. Cum enim sęculi homines fœlicitatem, & vltimum uitæ finem alius in pecunia, alius in populari aura, alius in voluptate ponat, & propter hęc bona fruenda, Dei legem atque adeo Deum ipsum contemnat, an non illi vltimi finis dignitatem & gloriam re ipsa illi eripiunt?

FINIS.

